Sven Wimnell 5 juni 2019:

Tidningsartklar 22 april - 27 maj 2019 om inrikes förhållanden.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzg.pdf

Sven Wimnell 5 juni 2019: Tidningsartklar 22 april - 27 maj 2019 om inrikes förhållanden. http://wimnell.com/omr36-39zzzzzg.pdf

Innehåll

3 Innehåll i: Sven Wimnell 1 maj 2019: Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige. http://wimnell.com/omr40zp.pdf

16 Sven Wimnells hemsida: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

16 Det är ett elände i världen och det har det alltid varit.

18 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

19 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

22 Utvecklingens krafter.

23 Systemet för mänskliga verksamheter.

28 Det är 129 verksamhetsområden som vardera innehållller hundratals eller tusentals mindre verksamhetsområden.

28 Innehållet i Sven Wimnell 20 mars 2018 del 1 av 3: Samhällsplaneringens problem. Områden 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m. http://wimnell.com/omr40zl.pdf.

33 Framtiden beror av hur människorna handlar på underlag av deras inre verkligheter och beror av deras hushållsverksamheter som är grundläggande för levnadsvillkoren

34 **Tidningsartiklar 22 april-27 maj 2019 om inrikes och allmänna förhållanden**

36 **I**nre verkligheter. Tankar om världen och utvecklingen

166 Hushållsverksamheter
172 Mat och dryck, medicin och droger. Matservering
213 Boende och hemlöshet. Hotell
243 Fritidsverksamheter, informstioner, ugänge, relationer. barn
327 Lön, skatter, utgifter i hushåll. Överskott, underskott
355 Migration, integration, rasism, globalisering

383 Polis och brottslighet
423 Utbildning, forskning och informationer. Bibliotek. Kultur
604 Sjukvård och omsorg, socialtjänst
733 Arbetsmiljö. arbetsmarknad, arbetsförmedling
772 Klimat. Energi och transporter
938 Näringar
953 Banker, pengar och vinster, mutor.
1002 Riksdag och politiker.
1039 Kommuner och landting
1050 Regeringen och länsstyrelser/regioner
-1077

Innehåll i : Sven Wimnell 1 maj 2019: Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

17 **Kapitel 1: Universum och Jordklotet. Människornas verksamheter och vår världs historia.**

22 **Sven Wimnells hemsida: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?**

28 **Förhistorisk tid. Naturforskning. Universums och jordklotets historia**

29 **Världskarta med världens befolkning i början av 1990-talet**

30 **Sven Wimnell 1995 Världshistorien på nio sidor.**
30 Forntiden. Till omkring 400.
31 Medeltiden. 400-1500.
31 Nya tiden . Från 1500.
31 Religionsstridernas tid 1500-1648 och tiden 1648-1815 med bl a oinskränkt furstemakt.
32 Genombrottstid för demokrati och industri, 1815-1914.
32 Första världskriget 1914-1918 och mellankrigstiden 1918-1939
33 Andra världskriget 1939-1945.
33 Efterkrigstiden. Från 1945.
34 Nutid och framtid.
34 Afrikas och Asiens äldsta historia.
35 Europeernas kolonier och utomeuropeisk historia.
36 Världsbefolkningen.
37 Läget i världen. April 2005
37 Befolkningen i miljoner i Världen och i Sverige inom parentes.
38 Sveriges historia.
38 Källor till de historiska avsnitten.

39 **Systemet för mänskliga verksamheter.**
39 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.
40 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.
43 Utvecklingens krafter.
44 Systemet för mänskliga verksamheter.
47 Den fundamentala påverkanskedjan
49 Schema över påverkans och förändringsproblem
50 Politiska och opolitiska planeringar
51 Samband mellan huvudområdena
52 Samhällsplaneringens problem. Kunskaper och värderingar.
53 Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.
53 Kunskaps- och värderingsverksamheter
53 Teknologiska/ ekonomiska verksamheter
54 Kulturella verksamheter

55 **Historien om människan.**
57 En resa genom tid och rum
60 Våra förfäder aporna
63 Apor på två ben
65 De första människorna
68 Vår tids människor
75 Dagens värld
77 Framtidsperspektiv

79 **Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom.**

Klicka på Sven Wimnell 17 sept 1997 + 1 februari 2015: Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom. http://wimnell.com/omr109b.pdf och läs utdrag ur Russels bok. Sidor i omr109b:

Prolog	2
Före Sokrates	3
Aten	13
Hellenismen	22
Den äldsta kristendomen	30
Skolastiken	37
Den moderna filosofins uppkomst	51
Den brittiska empirismen	74
Upplysningen och romantiken	80
Utilismen och efteråt	92
Samtiden	108
Epilog	123-126

I utredningen nu finns kopior av:

80 **Prolog**

81 **Epilog**

85 **Idéhistoria. I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria**

Sven Wimnell 000524: Ett referat av Sven-Eric Liedmans bok I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria.

85 **Innehåll**

Inledning 15

FÖRSTA DELEN: I VAR MANS HUVUD

Första kapitlet: Klockan 59

Andra kapitlet: Rummet 73

Tredje kapitlet: Tiden 91

Fjärde kapitlet: Människan 131

ANDRA DELEN: INSTITUTIONERNA

Femte kapitlet: Lära för livet 199

Sjätte kapitlet: Det sanna och det goda 263

Sjunde kapitlet: Artefakterna 345

Åttonde kapitlet: Den gudomliga politiken 403

TREDJE DELEN: I SKUGGAN AV FRAMTIDEN

Nionde kapitlet: Modernitetens trolldomsglans 453

Tionde kapitlet: Europeerna och de andra 477

Elfte kapitlet: I skuggan av framtiden 5 17

Anmärkningar till texten 542

Register 580-598.

86 **Utdrag ur boken:**
Från förordet.
88 Inledningen
89 Kapitel 5. Lära för livet. Här behandlas skolans och utbildningens institutioner.
96 Kapitel 7. Artefakterna. I detta kapitel behandlas teknologins och estetikens institutioner.
Summering
102 Författarens avslutning

106 **Kunskapens makt (och maktens kunskap)**
AV SVEN-ERIC LIEDMAN
En mångfald relationer
Olika intressen styr
Många sanningar om människan
Motsättningarna är störst nu

111 ÅKE HOLMBERG: Vår världs historia.

111 **INLEDNINGEN**

Därefter innehållsförteckningen som ger en bild av världens urveckling:

112 **MÄNNISKAN OCH MILJÖERNA**.
Erövringen av jorden
De första hundratusen generationerna

Stads- och statsbyggandet.
Högkulturerna

113 **MÄNNISKAN OCH VÄRLDSRELIGIONERNA**.
Samfund och samhälle under två tusen år
Ca 500 f Kr —ca 1500 e Kr
Buddhismen i Asien
Kristenheten
Islam .

116 **MÄNNISKAN OCH HAVET**
Kolonialismens värld 1500—1800

117 ***Spindeln i nätet***
Den atlantiska världen 1500—1800

118 ***Västerlandet och världen***
1815—1914

119 **KONFRONTATIONERNAS SEKEL**
Världskrig och världsrevolution
1914—1945

119 ***Förenade och oförenade nationer***
Tiden efter 1945

120 **Utrag ur ÅKE HOLMBERG: Vår världs historia.**

120 **Exempel på inre verkligheter och sociala miljöer.**

121 **Högkulturernas uppkomst. Från sid 44 och 47.**
Handlar om samspel= sociala miljöer.

122 **Mesopotamisk ekonomi och babyloniskt samhälle. Sid 54-55.** Handlar om samspel= sociala miljöer och religioner=inre verkligheter.

123 **Grekernas konst och vetenskap. Sid 95.**
Handlar om skönhet, religioner, kunskaper= inre verkligheter, och möten mellan kulturer= sociala miljöer.

124 **Folkreligioner. Sid 116.**
Handlar om religioner= inre verkligeter, och samspel mellan religiösa= sociala miljöer.

125 **Den siste romerske kejsaren. Sid 174-175.**
Handlar om kulturspridning o d= inre verkligheter och sociala miljöer.

126 **Bysans undergång. Sid 181.**
Handlar om vackra saker och religion= inre verkligheter, och spridning av religion= sociala miljöer.

127 **Korstågen. Sid 209.**
Handlar om religioner= inre verkligheter, och kunskaps- och kulturspridning= sociala miljöer.

128 **Universiteten. Sid 212.**
Handlar om religioner och kunskaper= inre verkligheter, och kunskapsspridning= sociala miljöer.

129 **Gotiken. Sid 213-214.**
Handlar om konst, estetik och religioner= inre verkligheter, och kulturspridning= sociala miljöer.

130 **Den senmedeltida krisen. Sid 218-219**
Handlar om spridning av kriser och kunskaper om kriser= inre verkligheter och sociala miljöer.

131 **Kyrkans kris. Sid 222.**
Handlar om religioner= inre verkligheter, och samspel mellan religiösa= sociala miljöer.

132 **Islam. Sid 230-231.**
Handlar om religioner= inre verkligheter, och religionsspridning= sociala miljöer.

133 **Indianfolken och kyrkan. Slaveriet. Sid 310-311.**
Handlar om religioner= inre verkligheter, och samspel= sociala miljöer.

134 **Det brittiska härskarsystemet. sid 343-344.**
Handlar om samspel= sociala miljöer, och religion= inre verkligheter.

135 **Den ryska samhällsutvecklingen. Sid 362-363.**
Handlar om samspel/maktspel= sociala miljöer.

136 **Reformationerna. Sid 368-369**
Handlar om religioner= inre verkligheter, och religionsspridning= sociala miljöer.

137 **Den naturvetenskapliga revolutionen. Sid 376-377.**
Handlar om kunskaper och religioner= inre verkligheter, och kunskapsspridning= sociala miljöer.

138 **Samhällstänkandet. Sid 377-378.**
Handlar om tänkande= inre verkligheter. och maktspel= sociala miljöer.

139 **Det franska enväldets framväxt. Sid 382-383.**
Handlar om maktspel= sociala miljöer, och konst och religion= nre verkligheter.

140 **Ludvig XIV och Versailles. Sid 383-385**
Handlar om maktspel och kulturspridning= sociala miljöer, och förlustelser= inre verkligheter.

141 Religioner, världsliga makthavare, klasser och slavar.
En sammanfattning av exemplen i det föregående.

150 **Kapitel 2: Komplement till världshistorien fram till början av 20-hundratalet.**

152 **Tiden efter mitten av 1700-talet.**

154 **Områdena kring östra Medelhavet.**
Från äldsta tid till 1930-talet.

157 **Konsthistoria.**
159 Byggnadskonsten

160 **Industrin och utvecklingsprocesserna.**
162 Uppfinningar och upptäckter

164 **Teknikhistoria.**

166 **Medicinhistoria.**

167 **Det periodiska systemet för grundämnen.**

170 **1900-talet.**

175 **En lista med några författare och titlar**

185 **Världen byggdes om på 1900-talet.**
185 Makt och sociala relationer i världen 1914.
186 Tänkesätten och de sociala relationerna.
187 Utdrag ur “Det svenska folklynnet” (1911).
189 Första världskriget.
189 Slutet på första världskriget.
190 Mellankrigstiden.

192 Andra världskriget.
193 Atombomberna 1945.
194 Världen under efterkrigstiden efter andra världskriget.
198 Asien.
198 Främre Orienten/mellanöstern.
198 Israel och Palestina.
198 Syrien och Libanon.
199 Jordan, Saudiarabien och småstaterna.
199 Irak och Iran. Kurder.
199 Främre Orienten/mellanöstern 1991.
200 Asien bortom Iran.
200 De engelska kolonierna.
200 De holländska kolonierna.
200 De franska kolonierna.
201 Kina.
201 Japan.
201 Korea, Filippinerna, Afghanistan mm.
202 Afrika.
203 Amerika.
204 Amerikas förenta stater/USA.
205 Oceanien, polarområdena och rymden.
205 Europa 1991.
205 Världens djur-och växtvärld.
205 Källor till historien på 1900-talet.

206 **Makthavare i världen efter andra världskriget.**

208 **Världen efter 1990-1991.**
209 Jugoslavien.
224 Irak.

231 **Det finns fysiska och sociala miljöer.**
Många myndigheter har inflytande över de fysiska och sociala miljöerna. Här några:
Boverket. http://www.boverket.se
Naturvårsverket: http://www.naturvardsverket.se
Socialstyrelsen: http://socialstyrelsen.se
Folkhälsomyndigheten: http://www.folkhalsomyndigheten.se
Sveriges kommuner
och Landsting: http://skl.se

232 **Exempel: Miljöpartiets partiprogram 2016**
Staden
Förorter och miljonprogram

238 **Något om sociala miljöer**

239 **Våldet i världen och mänskliga rättigheter.**

240 **Något om mobbning, diskriminering o d.**

241 **Myndigheter och organisationer om mobbning och diskriminering**

242 **Kort om Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen?**

243 **Världen. Klimat och sociala relationer. Koldioxidutsläpp.**
Fysiska och sociala miljöer
Mänsklighetens utveckling
Sociala relationer

245 **Sveriges elva folkhälsomål**
Delaktighet och inflytande i samhället
Ekonomisk och social trygghet
Trygga och goda uppväxtvillkor
Ökad hälsa i arbetslivet
Sunda och säkra miljöer och produkter.
En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård.
Gott skydd mot smittspridning.
Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa.
Ökad fysisk aktivitet
Goda matvanor och säkra livsmedel.
Minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande

248 **Inre verkligheter och sociala miljöer**

252 **De inre verkligheterna och de sociala.miljöerna under tidernas lopp**

253 **Något om värdsbilder, livsåskådningar, ideologier, människosyn, värderingar, attityder, fördomar, moral, jämställdhet och diskriminering.**

261 **Något om läget inför 2012**

263 **Läs på! Världen har förändrats**

265 **Världen utanför Sverige**

266 **Mot en fredligare värld**

268 **Kapitel 3: FN, Förenta nationerna**

271 **50 år med FN.**

276 **Förenta Nationernas Millenniedeklaration**.
276 FÖRORD
277 VÄRDERINGAR OCH PRINCIPER
278 II. FRED, SÄKERHET OCH NEDRUSTNING
279 III. UTVECKLING OCH FATTIGDOMSBEKÄMPNING
281 IV. SKYDD AV VÅR GEMENSAMMA MILJÖ
281 V. MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH GOD SAMHÄLLSSTYRNING
282 VI. SKYDD AV DE SÅRBARA.
282 VII. ÅTGÄRDER FÖR ATT MÖTA AFRIKAS SÄRSKILDA BEHOV.
282 VIII. ETT STARKARE FÖRENTA NATIONERNA.

284 **Läget i världen 2002.**
286 **Läget i början av 2008**

287 **FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.**

291 **Från regeringen.se 28 april 2019- Demokrati och mänskliga rättigheter.**

292 **Från Utrikesdepartementets hemsida på Internet. 2011**
292 De mänskliga rättigheterna
294 Konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige har undertecknat
296 Vilka rättigheter finns det?

297 Rätten att inte bli diskriminerad
298 Rätten till liv - dödsstraffet
299 Förbud mot tortyr
301 Förbud mot slaveri och slavhandel
302 Regler om rättssäkerheten
303 Privat- och familjelivet
303 Tanke- och religionsfrihet
304 Yttrandefrihet
306 Förenings- och församlingsfrihet
307 Rätten till arbete
307 Rätten till tillfredsställande levnadsstandard
308 Rätten till hälsa
308 Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter
309 Rätten till utbildning
311 Kvinnors rättigheter
313 Allt du behöver veta om FN:s kvinnokommission
314 Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck i samkönade relationer
317 Barnets rättigheter
319 Barns deltagande fick konkret innebörd på evenemang som hölls parallellt med FN debatten om barnets rättigheter
320 Rättigheter för personer med funktionsnedsättning
322 Urfolkens rättigheter
323 Rättigheter för HBT-personer
326 Flyktingars rättigheter
327 Migranters rättigheter
328 Folkmord
330 Väpnade konflikter
332 Våld och förtryck i hederns namn

333 **Från UD 29 april 2019 Viktiga regler. Barnkonventionen**

337 **Mänskliga rättigheter. Innehållet har flyttat. Finns nu på regeringen.se**

338 **Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling**
338 **Ingress**
Människorna
Planeten
Välståndet
Freden
Partnerskapet
339 **Deklaration**
Inledning
Vår vision
Våra gemensamma principer och åtaganden
Vår värld i dag
Den nya agendan
Medel för genomförande
Uppföljning och översyn
Ett upprop för handling för att förändra vår värld

350 **Mål och delmål för hållbar utveckling**

351 **Mål för hållbar utveckling**
352 Mål 1. Avskaffa fattigdom i alla dess former överallt
352 Mål 2. Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk
353 Mål 3. Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar
354 Mål 4 Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla
355 Mål 5. Uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt
356 Mål 6. Säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla

357 Mål 7. Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla
358 Mål 8. Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla
359 Mål 9. Bygga motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering samt främja innovation
360 Mål 10. Minska ojämlikheten inom och mellan länder
361 Mål 11. Göra städer och bosättning-ar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara
362 Mål 12. Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster
363 Mål 13. Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser*
363 Mål 14. Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling
364 Mål 15. Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald
365 Mål 16 Främja fredliga och inklude-rande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.
366 Mål 17. Stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling

368 **Medel för genomförande och det globala partnerskapet**

372 **Uppföljning och översyn**

377 **Förenta Nationerna, FN 12 februari 2018. Engelsk text**

379 **Svenska FN-förbundet 17 februari 2018. Svensk text.**

381 **INFO OM FN**
386 17 GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING
399 Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna
404 FN SOM ORGANISATION
405 GENERALFÖRSAMLINGEN
405 SÄKERHETSRÅDET
405 EKONOMISKA OCH SOCIALA RÅDET
405 FÖRVALTARSKAPSRÅDET
405 INTERNATIONELLA DOMSTOLEN
405 SEKRETARIATET
406 FN:S UNDERORGAN
409 FN:S FACKORGAN

414 **Kapitel 4: Europeiska unionen, EU**

415 **EU Europeiska unionen. 17 februari 2018**

415 **Basfakta om EU**

416 **EU-institutionerna**

Europeiska centralbanken
Europeiska revisionsrätten
Europeiska utrikestjänsten
Europeiska ekonomiska och sociala kommittén
Europeiska regionkommittén
Europeiska investeringsbanken
Europeiska datatillsynsmannen
Europaparlamentet
Europeiska rådet
Europeiska unionens råd
EU:s ordförandeskap
Europeiska kommissionen
EU-domstolen

417 **EU-institutionernas ledare**

418 **Europeiska kommissionen**

427 **Europaparlamentet**

432 **Kapitel 5: Andra aktörer i världspolitiken**

433 **World Values Survey**

434 **Kulturkartan 2015**

435 **Världsarvslistan**

435 **Världsnaturfonden WWF**

436 **Utrikespolitiska institutet**

437 **Gapminder**
437 Exempel på statistik: Choose a graph

438 MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I SVENSK UTRIKESPOLITIK

439 **Folkmängd 2017**
439 Afrika söder om Sahara
440 Asien och Oceanien
441 Europa och Centralasien
442 Mellanöstern och Nordafrika
443 Nordamerika Latinamerika och Karibien

444 **Regeringens utredningar om mänskliga rättigheter.**2019
444 Afrika
444 Amerika
445 Asien och Oceanien
445 Europa och Centralasien
446 Mellanöstern och Nordadrika

447 **Amnesty. Årsrapport - mänskliga rättigheter 2016/2017**

449 **Amnestys årsrapport 2016: En politik som demoniserar skapar rädsla och splittring**

455 **MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I VÄRLDEN - LÄGET 2018**

456 **Rights Today ger en ögonblicksbild av hur det såg ut när det gäller mänskliga rättigheter runt om i världen under 2018.**

458 **Amnesty: FN:S DEKLARATION OM DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA**

459 **sida.se 23 februari 2019**

464 # Kapitel 6: Sveriges historia och svensk politik

466 **Sveriges historia i 8 delar från Norstedts förlag.**
466 Sveriges historia: 13000 f.Kr- 600 e.Kr.
466 Sveriges historia: 600 -1350.
467 Sveriges historia: 1350-1600.
467 Sveriges historia: 1600-1721.
468 Sveriges historia: 1721-1830.
468 Sveriges historia: 1830-1920.
469 Sveriges historia: 1920-1965.
469 Sveriges historia: 1965-2012.

470 **Sveriges kungalängd**

473 **Regeringskansliet genom tiderna**
473 Tiden fram till Gustav Vasa
474 Den äldre Vasatiden 1521–1611
475 Stormaktstiden 1611–1718
477 Frihetstiden 1718–1772
479 Gustavianska tiden 1772–1809
479 Karl Johanstiden och den tidiga liberalismen 1809–1840
481 Tiden efter 1840
485 Sverige och EU
485 Regeringskansliets lokaler

487 **Sveriges regeringar under 100 år**

489 **Sverige under 1900-talet**

492 **Inkomstskatterna**

500 **Sveriges Riksdag www.riksdagen.se Februari 2019**

500 **Partierna i riksdagen och antalet ledamöter**

501 **Riksdagens utskott 14 feb 2019**

510 **Så styrs Sverige. Från regeringen.se 28 januari 2019**

511 **Regeringens politik**

512 **Politikområden för politiken**

514 **Myndigheter**

533 **Länsstyrelserna**

539 **Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016:**
Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.
http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

540 **Sveriges kommuner och landsting, SKLskl.se januari 2019**

546 **Sven Wimnell 27 februari 2010 + 3 april 2014:**
Fackföreningar och arbetsgivareföreningar 2014. Statistik om arbete och näringar. Arbetsförmedlingens hemsida.
http://wimnell.com/omr658f.pdf

546 **Företagarna**

547 **LO, Landsorganisationen i Sverige**

548 **SN, Svenskt näringsliv**

552 **Kommunallag (2017:725)**

586 **Systemet med mänskliga verksamheter, nedbantat till 44 områden**.

606 **Område 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m.**

613 **Innehållet i Sven Wimnell 20 mars 2018 del 2 av 3: FN, EU, artiklar om utrikes förhållanden samt Sveriges riksdag och Sveriges kommuner, landsting och länsstyrelser.**
http://wimnell.com/omr40zm.pdf

614 **Innehållet i Sven Wimnell 20 mars 2018 del 3 av 3: Samhällsplaneringens problem. Sveriges regering och artiklar om de politiska partierna och deras problem.**
http://wimnell.com/omr40zn.pdf

615 **Innehållet i Sven Wimnell. 16 maj 2018: Boende och bostadsbygge. Levnadsförhållanden, skatter. SCB-statistik. Boverket. SOM-institutet.Vårbudgeten. Första maj och veckor därefter. Löner. TVdebatt. Regeringens verksamheter.**
http://wimnell.com/omr40zo.pdf

622 **Innehållsförteckningar till utredningar från och med 21 december 2018 till 22 april 2019.**

642 **Särskilda utredningar på Sven Wimnells hemsida från och 30 januari 2010**

653 - 667 **Förstamajtal 2019**

Sven Wimnells hemsida:
Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen ?

På Sven Wimnells hemsida på Internet, http://wimnell.com, ges en redovisning av ett forskningsarbete med titeln: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen. Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som styr världen. Forskningen har med varierande intensitet pågått sedan mitten av 1960-talet.

Hemsidan lades in på Internet våren 1998. Redovisningen omfattar sju inledande dokument och 129 dokument med verksamhetsområden som i första hand ska belysa hur verksamheterna fördelas på de olika områdena. De första åren fylldes de 129 sidorna med sådant, men det visade sig att allt inte kunde läggas in, det skulle bli för mycket. Därför gjordes särskilda bilagor, vanligen i pdf-format, som fick länkar på de 129 sidorna.

De särskilda utredningarna/bilagorna finns förtecknade i följande pdf, som också innehåller innehållsförteckningar till de senaste årens utredningar.
Sven Wimnell 080203+++: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett forskningsarbete. Utredningar och deras innehåll. (http://wimnell.com/omr40zf.pdf)

De senaste bilagorna, som var för sig ofta redovisar aktuella saker i alla de 129 delområdena. förtecknas i kronologisk ordning med den senaste allra överst.

Det är ett elände i världen och det har det alltid varit.

Utredningen Sven Wimnell 1 maj 2019, Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige. http://wimnell.com/omr40zp.pdf är en sammanfattning av studier sedan 50 år av Sveriges och världens utveckling.

Hur har det blivit som det är? Man kan gå tillbaka till 1800-talet och säga att vi har det som vi har det därför att 1800-talet var så dåligt.

Men hur blev 1800-talet så dåligt? Man får gå till 1500-talet, men det räcker inte. I Sverige måste man gå till vikingatiden, men vi var efter vår tid och man måste gå till världshistorien och finner att eländet var ännu värre långt tillbaka.

Hur blev vi människor? Hur var det på jordklotet innan det fanns människor? När bildades jorden och solen och hela universum? Man hamnar i början med big bang, den stora smällen, för nära 14 miljarder år sedan.

Det börjar där och sedan får man följa utvecklingen hela vägen till januariöverenskommelsen, klimatproblemen, populisterna som vill skrota demokratin, Brexit och EU, Trump och Putin, Mellanöstern. Kina och Korea o s v.

Man kan imponeras av universom och dess svarta hål, grundämnena som håller allt igång, cellerna, djuren och växterna som vet vad de ska göra och lyckas fortplanta sig genom alla miljoner år. Men människorna som släpper ut plast i haven så att de dör.

Människorna har blivit människor, hur det nu gått till. Lärt sig prata och skriva och kriga och slåss.

Tidigt skaffade man sig gudar och företagssamma männisor blev furstar. kungar och kejsare och kapitalister. Några få blev filosofer och grubblat över hur det är. I början hängde man fast vid gudarna, men såsmåningom blev det klart för en del att de inte finns.

Men människor har svårt att släppa gamla traditioner och trots alla nya kunskaper som vartefter kommit till i världsbefolkningen är det fortfarande gamla myter som lever kvar.

För 2500 år sedan började greker fundera ut saker om världen som sedan fick gälla. Sedan kom kristendomen med påvar som bestämde att jorden är universums cntrum, något som för 500 årsedan visade sig vara fel.

Furstarna och kungarna blev mäktiga med hjälp av religioner och andra opponerade sig mot det. Det ledde till att de såsmåningom på det hela taget avskaffades och vanligt folk fick makten genom demokrati.

Teknisk utveckling under 1800-talet och 1900-talet har förbättrat för världbefolkningen. Men det är långt kvar till en acceptabel situation för alla. Så är det.

Sedan 100 år är det demokratins princip som gäller, men det är en primitiv demokrati som mest bara bygger på allmän rösträtt. Det finns diktatorer, men de tror eller låtsas att de är demokratiska.

Det räcker inte med allmän rösträtt, de som röstar måste också veta vad de röstar på, och i det finns stora brister.

Filosofernas teorier om tänkandet och religionernas dogmer gäller inte som förr, det är nu FN. Förenta Nationerna och EU som en del av FN som sätter upp regler om hur demokratierna ska skötas.

USA är en del av europoeisk politik, men Trump vill vara diktator. något som kongressen ogillar. Putin vill vara demokrat, men har ärvt mycket av gamla Rysslands och tsarernas traditioner. I Kina har de blivit kapitalistiska kommunister. Mellanöstern har kvar Muhammeds läror från 600-talet och passar inte alls in i den moderna världen.

De första problemen nu är klimatet och tillståndet på jordklotet, mänskliga rättigheter och jämlikhet. Att få ordning på det är att få makthavare och röstande att få de kunskaper som behövs.

Skolor, universitet och informationsverksamheter av alla slag måste förbättras. Det gäller tidningar. radio, TV, filmer, sociala medier, romaner, teatrar, underhållningsverksamheter, reklam o s v.

Och politiska partier, organisationer, myndigheter och regeringar måste bli bättre på att utreda och informera.

Det viktigaste är att få ut behövlig kunskap. Men sedan är det viktigt att få acceptabla materiella levnadsförhållanden för all världens människor. mat, husrum och alla tillbehör till det.

Och service utanför hemmen, skolor. sjukvård, omsorg, transportmedel, butiker och möjlighet att arbeta och tjäna pengar till sin försörjning.

Till servicen hör polisverkamheter som sköter brottsligheten. Och bra fördelning av skatter som ger bra jämlikhet.

Det finns sådana som har det bra och sådana som har det mindre bra och dåligt. De som har det bra vill ofta ha det ännu bättre och vill inte avstå något för att förbättre för dem som har det sämre. De politiska partierna i Sverige kan ordnas efter det.
Det är så det är.

Projektet om samhällsplaneringens problem. Hur ska man förbåttra världen? har pågått sedan 1960-talet. Ett system för människornas verksamheter utarbetades på 1970-talet och har använts sedan dess för att få de svenska partierna och regeringarna att förbättra världen.

Till en början måste påverkningarna ske med hjälp av vanliga brev på posten. Sedan anändes fax och den 29 april 1998 lades projektet in på en hemsida på Internet.

Sedan några år sker påverkningarna mest genom särskilda utredningar i PDF-format.

Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

Historisk tid med skriftspråk är cirka 5000 år. Religionerna är cirka 2000 år. Demokratins formella genombrott skedde för cirka hundra år sedan. Tekniken har utvecklats: transporttekniken, internet, TV och mobiltelefoner o d gör att världen nu är ett stort gemensamt samhälle för jordens alla folk.

Förbättringar både utomlands och Sverige kräver i första hand förbättringar av människornss kunskaper och väderingar. Och de måste gälla alla kunskapsområden.

Som hjälp har forskats fram ett allomfattande system för mänskliga verksamheter som gäller både tänkande/kunskaper och handlingar.

Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer :

Individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.
Individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.
Individens fysiska miljö - fysiska samhälle. De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:
* De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.
* De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.
Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna.

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :

Individernas viljor.
Kollektiva viljor. (Politik).
Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).
Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).
Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar och påverkas genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.
A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.
B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.
B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.
Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ?	Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.
Hur är det ?	Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.
Hur kan det bli ?	Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?
Hur bör det bli ?	Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter. Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av
psykiska och
kroppsliga förhållanden och av deras
fysiska och sociala miljöer.

Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världsförbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskningar, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Man bör noga skilja mellan planeringar och beslut. Planeringar är beslutsunderlag. När alla fått alla informationer i planeringsprocesserna ska allas åsikter slussas igenom i hierarkierna till dem som fått makt att besluta, och det är också informationsprocesser som ingår i samhällsplaneringens problem.

Till problemen hör också informationsprocesserna från beslut till det slutliga verkställandet. Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Samhällsplaneringsprocessernas och beslutsprocessernas problem kan ses som en mängd informationsproblem med ca 7 miljarder personers, dvs världsbefolkningens, inre informationsproblem i psykiska processer och ett yttre informationsproblem med informationsutbyten mellan alla dessa personer. Samhällsplanering innebär bl a konstruktion av förslag till framtider, då det konstruktiva arbetet utförs i de psykiska processerna med hjälp av kunskapsmaterial som tillkommer genom både inre och yttre informationsflöden.

Förändringsprocesserna hålls igång av informationsflöden i och mellan människorna, och därför övergår förändringsproblemen och samhällsplaneringens problem i ett stort problem om produktion och spridning av kunskaper och värderingar, som leder till handlingar som förändrar världen.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena.

Arbetet om samhällsplaneringens problem vänder sig till dem som har makten över förändrings- och fördelningsprocesserna på olika nivåer och i synnerhet på de politiska nivåerna. Eftersom Sverige är en demokrati har i princip folket makten. Arbetet vänder sig därför till folket, men då den s k representativa demokratin tillämpas har de förtroendevalda politikerna makten och arbetet vänder sig därför främst till dem.

Men det vänder sig också i hög grad till alla som på ledande sätt på opolitiska nivåer medverkar vid förändring av individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och deras fysiska och sociala miljöer, och de finns inom alla delar av systemet. Arbetet vänder sig i hög grad till alla som sysslar med utbildning och information.

I rollen A1 behöver man information så att man klarar det dagliga livet. I den rollen kan man ställas inför problem var man ska köpa varor bäst, hur man lagar bra mat, hur man kan resa bäst, hur man gör för att bota krämpor, vart man vänder sig när man blir sjuk, hur man knypplar, vad aktierna står i, vad de ger på bio och teater, vem som vann fotbollsmatcherna etc etc. I den rollen vet man vad man vill efterfråga och det kan då vara bra med en söktjänst där man bara skriver in t ex ”fotbollsmatcher” eller ”magont”. I ett väl utvecklat nät ska man då få ”träffar” som beskriver det man är ute efter.

I rollen B1 gäller det att hitta ett bra jobb man trivs med och man får betalt för så mycket man vill ha. I den rollen måste man välja utbildning om man inte har någon man tycker räcker och då får man söka på utbildningar och lediga jobb.

I rollen B2 gäller det att göra jobbet bra, dvs man måste göra det på bästa sätt och på rätt tid. Vill man använda Internet för den här rollen får man söka på det yrke man valt och se om man kan få några tips om hur man bör göra. Arbetsgivarna bör tala om hur arbetet ska skötas och anställda och specialister och forskare kan komma med förslag till förbättring av arbetsrutinerna.

Rollen A2 är den verkligt svåra rollen : Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer. Klassifikationssystemet som redovisas här är uppbyggt i första hand med hänsyn till rollen A2, men tillfredsställer automatiskt informationsbehoven i de andra rollerna eftersom man i rollen A2 behöver veta bland annat allt som man behöver veta i de andra rollerna. Det som man ytterligare behöver veta i rollen A2 är hur alla verksamheter påverkar varandra och behöver veta vad man ska sträva mot, dvs veta vilka verksamheter som behövs och hur de bör vara fördelade.

Information för rollen A2 kan man inte få genom att söka på ett enda ord utan man måste orientera sig i hela informationsutbudet. För att inte drunkna i all information måste man ha hjälp att få ordning på frågorna, och den hjälpen får man med det uppgjorda klassifikationssystemet för verksamheter.

Följande sidor från omr36-39zzzn

Utvecklingens krafter.

Utvecklingen i världen i framtiden beror av människornas verksamheter och av naturens verksamheter, dess krafter och resurser. Människornas verksamheter gäller tankeverksamheter och handlingar hos individer, grupper, organisationer och institutioner o d. Naturen och människorna påverkar och påverkas.

För att få grepp om utvecklingen måste man ha beskrivningar om människornas och naturens verksamheter. Människornas tankar och handlingar är för det mesta inte beskrivna utan bara utförda, Individer, grupper, organisationer etc är ofta dåliga på att beskriva sina tankar och handlingar, det behövs i stor utsträckning särskilda åtgärder för att få fram nödvändiga beskrivningar, det behövs bl a forskningar inom en lång rad vetenskaper och utredningssystem.

Naturen har inga tankar och kan inte själv beskriva vad den gör, för att få fram beskrivningar om naturens krafter och resuser blir det bl a uppgifter för människor inom naturvetenskaperna att göra beskrivningar om naturen. På det hela taget är det då människornas verksamheter som avgör världens framtid.

För framtidsplaneringen har forskats fram en planeringsfilosofi och ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som ska ge bättre underlag för kunskaper om verksamheterna och deras samband - för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.

De mänskliga verksamheterna har på översta nivån grupperats i nio huvudområden:

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.	**20 områden**
2. Religiösa verksamheter o d.	**5 områden**
3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.	**15 områden**
4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.	**3 områden**
5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.	**11 områden**
6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.	**30 områden**
7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.	**21 områden**
8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.	**12 områden**
9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.	**12 områden**
Summa	**129 områden**

Huvudområdena har underindelats i delområden enligt en decimalprincip som framgår av de härefter följande sidorna.

Alla röstberättigade måste känna till vad demokratiska samhällen består av och hur de fungerar och behöver känna till systemet för de mänskliga verksamheterna.

Isynnerhet de som sysslar med information och utbildning och de som har makt och ledande ställning i verksamheterna behöver kunskaper om allt och har i sitt arbete nytta av att väl känna till alla verksamheter som formar framtiden.

Systemet för mänskliga verksamheter.

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter
20 områden:
Texten för områdena är länk till hemsidan.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2. Religiösa verksamheter o d.
5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
SW 21 Allmän religionsvetenskap.
SW 22/28 Kristna religioner.
SW 29 Icke kristna religioner o d.

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
3 områden:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.
SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
11 områden

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.
SW 51 Matematik.
SW 52 Astronomi, rymdforskning.
SW 53 Fysik o d.
SW 54 Kemi o d.
SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.
SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.
SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet
SW 58 Botanik.
SW 59 Zoologi.

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 645 Användning av inventarier o d.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.
SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.
SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter.
SW . 653 Handelsverksamheter.
SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 70 Allmänt om konst o kultur.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7957 Undervisning o d.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

SW 796/799 Sport, idrott o d.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
12 områden:
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.
SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.
SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.
SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
SW 84 Fransk skönlitteratur o d.
SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.
SW 86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d.
SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.
SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.
SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.
12 områden:
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.
SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.
SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.
SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.
SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

Kunskaps- och värderingsverksamheter:

Samlade kunskaper och övergripande värderingar
Samhällenas arkiv, bibliotek och gällande kunskaper och värderingar. Bl a Mänskliga Rättigheter.Kunskapsforskning. Överblickande samhällskunskap. Lärdomshistoria.

Individernas inre verkligheter.
Tankar om hur det var, är, kan bli och bör bli. Framtidsvisioner. Individens känslor, värderingar o d. Estetik. Ideologi, uppfattningar om samband o d. Psykiska mekanismer. Psykologi od. Individens logik. Vetenskapsteori od. Individens moral och tankar om moral.

Religiösa verksamheter od.

Politiska vetenskaper.
Statistik. Demografi. Statvetenskap. Nationalekonomi. Internationell ekonomi. Lagar och förordningar, traktat, juridik

De demokratiska församlingarnas verksamheter.
Riksdag. Kommun- och landstingsfullmäktige. Regering. Mellanfolkliga centrala organ, FN, EU od.

Politiska krav och politiska planeringar.
Poltiska partier o d om indidviernas kroppsliga förhållanden, utbildning o d, fysiska miljöer och ekonomiska verksamheter, sociala miljöer o d.

Sambandsforskningsverksamheter.
Samband och samordning mellan olika verksamheter

Naturforsknings- och matematikverksamheter.
Naturkunskap. Matematik. Astronomi, rymdforkning. Fysik. Kemi. Geologi. meteorologi, hydrologi o d. Arkeologi o d. Biologi, ekologi, naturgeografi, utvecklingslära, ärftlighet. Botanik, Zoologi.

Teknologiska/ ekonomiska verksamheter:

Allmänt om Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

Hälso- och sjukvårdsverksamheter, räddning o d. Veterinär.

Ingenjörsverksamheter, konstruktion o d.

Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

Hushållsverksamheter.
Mat, boende. El-, gas- värme-, vatten-, avloppsförsörjning o d. Sophantering. Användning av inventarier od. Personlig hygien och verksamheter i hemmet. Hushållsekonomi, inkomster och utgifter o d. Städning od. Personvård: barnuppfostran, hjälp till gamla och sjuka i hemmet.

Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Militära verksamheter. Fredsarbete.

Handelsverksamheter.

Telekommuniationsverksamheter.

Förlagsverksamheter o d.

Transportverksamheter. Resebyrå. Lagringsverksamheter o d.

Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

Allmän företegsekonomi. Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.

Marknadsförings- och reklamverksamheter o d.

Tillverkning av varor.

Tillverkning / byggande av byggnader och anläggningar.

Kulturella verksamheter:

Allmänt om fysiska och sociala miljöer och konst och kultur

Övergripande formgivning av fysiska miljöer.
Klimatproblem. Jordens geologi. Växt- och djurvärd. Världsplaner. Riksplaner. Länsplaner. Stadsplaner. Vägar, ledningar. Kvartersplaner. Kulturvård.

Formgivning av byggnader och anläggningar. Arkitektur.

Formgivning av föremål och ljud.
Skulptur. Museer. Konsutställningar. Konsthantverk. Bruksföremål. Konstmåleri. Grafisk konst. Teckenkonst. Fotografi. Musik

Sociologi. Seder och bruk.

Film, radio, TV, offentliga fester m m. Teater. Opera. Konserter. Revyer. konstdans, Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. lek. Spel. Lotteri. Tips etc.

Socialvård.

Äldre sociala miljöer.

Vissa sociala miljöer. Bl a brott och kriminalvård m m

Undervisning o d. Forskning.

Sociala verksamheter i boendet.

Verksamheter i allmänna grupper od.

Sport. Idrott od.

Språkvetenskap.
Litteraturvetenskap.
Skönlitteratur.

Tidningar o d.

Allmän geografi. Lokalhistoria. Reseskildringar.

Biografiska verksamheter.

Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistpria. Medeltidens och nya tidens historia i allmänhet och i Europa. Medeltidens och nya tidens historia i Asien. Medeltidens och nya tidens historia i Afrika. Medeltidens och nya tidens historia i Nord- och Mellanamerika Medeltidens och nya tidens historia i Sydamerika. Medeltidens och nya tidens historia i Oceanien. Poler. Rymden..

Det är 129 verksamhetsområden som vardera innehållller hundratals eller tusentals mindre verksamhetsområden.

Att få grepp om dem är inte lätt, professionella djuplodande forskare behöver flera års arbete för att beskriva vad som händer. Vill man få veta vad som händer nu måste man gå till journalister som är kunniga och följer utvecklingen.

Problemen är i grunden fyra: hur var det, hur är det, hur kan det bli och hur bör det bli. För att det inte ska bli för mycket får man inte lägga för mycket tid på de första momentet, hur det var och är bara så mycket som behövs för de följande momenten.

Och i de följande momenten måste man se till att ägna sig åt väsentligheter, något som är svårt.

Vad som är väsentligt beror på individernas uppfattningar, av deras inre verkligheter. Alla har inre verkligheter, se avsnittet om de inre verligheterna i kapitel tre i innehållsförteckningen till

Sven Wimnell 20 mars 2018 del 1 av 3: Samhällsplaneringens problem. Områden 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m.
http://wimnell.com/omr40zl.pdf.

Innehållet i
Sven Wimnell 20 mars 2018 del 1 av 3: Samhällsplaneringens problem. Områden 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m.
http://wimnell.com/omr40zl.pdf. **del 2=40zm.pdf. del 3=40zn.pdf**

Innehåll:

Sida 7 **Kapitel 1: Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter. Systemet för mänskliga verksamheter.**

7 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

8 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter

11 Utvecklingens krafter.

12 Systemet för mänskliga verksamheter

15 Den fundamentala påverkanskedjan

17 Systemet med mänskliga verksamheter, nedbantat till 44 områden. Kan vara lämplig uppställning på biblioteken.

37 Sveriges regeringar under 100 år

39 Makthavare i världen efter andra världskriget.

41 Världskarta med världens befolkning

42 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem.Hur ska man kunna förbättra världen ?

52 **Kapitel 2: Något om världshistoria och Sveriges historia**

53 ÅKE HOLMBERG: Vår världs historia.

61 World Values Survey
62 Kulturkartan 2015

63 Världsarvslistan
63 Världsnaturfonden WWF

64 Utrikespolitiska institutet

65 Gapminder
65 Exempel på statistik: Choose a graph

66 MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I SVENSK UTRIKESPOLITIK
67 Afrika söder om Sahara
68 Asien och Oceanien
69 Europa och Centralasien
70 Mellanöstern och Nordafrika
71 Nordamerika Latinamerika och Karibien

72 Amnesty. Årsrapport - mänskligarättigheter 2016/2017
74 Amnestys årsrapport 2016: En politik som demoniserar skapar rädsla och splittring

80 Sveriges historia
85 Vänstervåg. Högervåg
89 Sveriges kungalängd
92 Regeringskansliet genom tiderna
106 Palm, August, "Mäster Palm"

107 **Kapitel 3: Något om områdena 1-5**

110 **SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.**

111 **101 Arkiv och 102 bibliotek. Om det vetande som finns.**
111 Kungliga biblioteket - SverigesNationalbibliotek.
117 Klassifikationssystemet för verksamheter och biblioteks-systemen.
118 Om klassifikation
120 LIBRIS/SAB klassifikationssystem
121 Dewey decimalklassifikation

124 **103. Encyklopedier och övergripande värderingar**
123 Encyklopedi
125 FN:s högkommissarie för mänskligarättigheter
126 Europeiska konventionen om de mänskligarättigheterna
127 Medborgerliga fri- och rättigheter

129 **104. Övergripandefilosofiska versamheter om samband**
130 Systemet för mänskliga verksamheter
139 Kommentarer till Samhällsplaneringens problem.
142 Kort om skillnader mellan klassifikationssystemet för mänskliga verksamheter och biblioteksystemen DC, DK och SAB.

148 **105. Övergripande om forskning. Om det mer vetande man vill ha**
148 Samhällsplaneringens problem.
150 Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2016
177 Vetenskapsrådet
181 forskning.se
183 Formas

184 Forte
185 Riksbankens Jubileumsfond
186 VINNOVA
186 KK-stiftelsen

187 **106-107. Övergripande om ekonomiska och kulturella verksamheter**
187 Yrkesverksamheter enligt SSYK 2012. Näringsliv enligt SNI 2007. Utbildning enligt SUN 2000, SCBs statistik om allt.

189 Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 Reviderad 2016
194 Gymnasiet

208 **108. Samhällskunskap**
208 Klassifikationssystemet för verksamheter. Med några förtydligande kommentarer
214 Mer om verksamheter
216 Sociologi
222 Framtidsplaneringar
223 Schema över påverkans- och förändringsproblem
224 Förteckning över verksamheter

225 **109. Filsofins historia. Idé- och lärdomshistoria**
226 Filosofi
234 Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom.
235 De stora filosoferna
236 Ludwig Wittgenstein
238 Idé- och lärdomshistoria
241 I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria.

262 **11-19. Individernas inre verkligheter**

262 **SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter**
263 Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter
264 Hjärnan
285 människosyn
287 tro och vetande
288 erfarenhet
289 minne
294 bildning
297 realism
300 idealism
302 förnuft
303 intuition
304 attityd
306 inlärning
307 intellektualism
310 antiintellektualism
313 vanföreställning
314 dagdröm
315 hallucination
317 fördom
318 opinion
320 norm
321 institution

323 **SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d**.
324 förändring.
354 framstegstanken
327 tradition
328 framtidsforskning
330 Framtidskonventet
332 växthuseffekten

338 **SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.**
339 värdering
340 emotion
341 empati
343 sympati
344 kärlek
352 erotik
353 estetik
358 stress
360 depression

362 **SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d**.
363 nätverk
364 världsbild
366 världsåskådning
367 livsåskådning
368 ideologi
370 religion
372 buddhistisk filosofi
374 indisk filosofi
375 islam
382 konservatism
385 liberalism
389 socialism
392 kapitalism
395 globalisering
397 nationalism
399 populism
400 rasism
403 främlingsfientlighet
404 hedersvåld
406 islamisk kvinnosyn.
407 etnicitet
408 integration
409 levnadsnivå
410 livskvalitet
411 politik

413 **SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.**
414 biologisk psykologi
417 personlighetsutveckling
418 personlighetspsykolog
420 perceptionsstörning
421 ADHD
422 psykisk störning
424 psykossjukdom
425 psykiatri
429 socialpsykologi

430 **SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.**
431 logik

437 **SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.**
438 etik
443 moral
444 kardinaldygder
445 dödssynd
446 rättvisa
447 brottslighet
448 polisen
454 Tidningsutgivarna
455 dagstidning

460 **SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.**

461 Informationsstress vår nya folksjukdom.
462 Opinionsundersökningar.SOM-institutet

464 **2. Religiösa verksamheter.**

465 **31-34. Politiska vetenskaper**

466 **35. De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter**
467 SW . 351 Sveriges riksdag

468 SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige

469 Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016: Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp. http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

470 SW . 353 Sveriges regering
471 Politikområden för politiken 28 juli 2017
473 Politiska och opolitiska planeringar

474 SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

475 **36-39. Politiska partier och organisationer. Politiskt verksamma personer. SOU.**
475 Politiska partier i Sverige
475 Statens Offentliga Utredningar, SOU
475 Sven Wimnell 27 februari 2010 + 3 april 2014: Fackföreningar och arbetsgivareföreningar 2014. Statistik om arbete och näringar. Arbetsförmedlingens hemsida. http://wimnell.com/omr658f.pdf

476 **4. Sambandsforskningsverksamheter**

477 **5. Matematik och naturvetenskap.**

478 **Kapitel 4: Statliga myndigheter stiftelser och bolag. Professorer vid universitet och högskolor**

479 Kompletteringar med yrken, näringsliv, utbildning m m

480 **SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.**

515 **SW 2 Religiösa verksamheter o d.**

521 **SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.**

535 **SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.**

536 **SW 5 Naturforsknings - och matematikverksamheter.**

549 **SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.**
550 SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.
551 SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
570 SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
586 SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske o
595 SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

605 SW 65 Administration, distribution
606 SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
607 SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
608 SW . 6525-6529 Militära verksamheter o d
614 SW . 653 Handelsverksamheter.
623 SW . 654 Telekommunikationsverksamheter
624 SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
625 SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå,lagring o d.
628 SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
633 SW . 658 Företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.
642 SW . 659 Marknadsförings- ochreklamverksamheter od

643 SW 66/68 Tillverkning av varor.
646 SW 69 Tillverkning/ byggande avbyggnader o anläggningar

647 **SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.**
648 SW 70 Allmänt om konst o kultur

653 SW 71 Övergripande formgivning/ planering fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
664 SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning
667 SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål.
672 SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, tecken 77 Fotografi.
675 SW 78 Musik (konserter o d 792)

681 SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
683 SW . 7911-7913 Seder och bruk.
686 SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
688 SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
691 SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
692 SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips
693 SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
694 SW . 7951 Socialvård..
695 SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
701 SW . 7957 Undervisning o d.
724 SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
725 SW . 7959 Sociala miljöer i allmänna grupper o d.
726 SW 796/799 Sport, idrott o d.

730 **SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur**
731 SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
735 SW 81 Litteraturvetenskap.Litteraturhistoria.
737 SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.

738 **SW 9 Saklitterära verksamheter. Allmän geografi och historia. Biografi.**
739 SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
741 SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
743 SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
744 SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Framtiden beror av hur människorna handlar på underlag av deras inre verkligheter och beror av deras hushållsverksamheter som är grundläggande för levnadsvillkoren

I det följande anges tidningsartiklar för en begränsad period 22 april till 27 maj 2019. De kan inte gälla alla 129 verksamhetsområdena i systemet för mänskliga verksamheter och de har sammanförts i några få ämnesgrupper som är anpassade efter de förekommande artiklarna.

Den första gruppen är avsedd att ge något om de inre verkligheterna, människors tankar om hur Sverige och världen fungerar.

Tidningsartiklar 22 april-27 maj 2019 om inrikes och allmänna förhållanden

36 **I**nre verkligheter. Tankar om världen och utvecklingen

166 Hushållsverksamheter
172 Mat och dryck, medicin och droger. Matservering
213 Boende och hemlöshet. Hotell
243 Fritidsverksamheter, informstioner, ugänge, relationer. barn
327 Lön, skatter, utgifter i hushåll. Överskott, underskott
355 Migration, integration, rasism, globalisering

383 Polis och brottslighet
423 Utbildning, forskning och informationer. Bibliotek. Kultur
604 Sjukvård och omsorg, socialtjänst
733 Arbetsmiljö. arbetsmarknad, arbetsförmedling
772 Klimat. Energi och transporter
938 Näringar
953 Banker, pengar och vinster, mutor.
1002 Riksdag och politiker.
1039 Kommuner och landting
1050 Regeringen och länsstyrelser/regioner
-1077

Vetenskapligt eller politiskt värde
De införda artiklarna är av vetenskapligt eller politisisk värde. Artiklar som kan uppfattas som reklam för enskilda kommersiella företag eller personer införs i princip inte, men undantagsvis om artiklarna har vetenskapligt eller politiskt värde.

Inre verkligheter och hushållsverksamheter.
Artiklar med tankar om världen och utveckling är placerade först, under rubriken inre vekligheter. Sedan kommer artiklar om hushålls-verksamheter i vid mening som är grundläggande för välfärden och välfärdsfördelningen. De handlar om mat och boende, hantering av utrustning och inventarier, fritidsverksamheter, inhämtning av information, umgänge och relationer, skötsel av barn, sjuka och äldre o d samt hantering av hushållsekonomin.

Fritiden. Nöjeslivet.
Till fritiden hör konstnärliga verksamheter, skulptur och konstmåleri, musikverksamhet o d. seder och bruk, film, radio, TV, offentliga fester. teater, opera, konserter, revyer, sällskapsnöjen, lek, spel, lotteri od, sport och idrott samt att läsa skönlitteratur och inhömta information Artiklar förs in under rubriken utbildning när de har betydelse för utbildning och information och under andra rubriker för vilka de har betydelse. Artiklar om sport, idrott, skönlitteratur och nöjesliv förs vanligen inte in, men kan finnas under kultur om artiklarna inte kan placeras på annat håll.

Några få artiklar efter 27 maj är med.

Tidningsartiklar 22 april - 27 maj 2019 om utrikes förhållanden

Ingår i : Sven Wimnell 27 maj 2019:
Tidningsartiklar 22 april - 27 maj 2019 om utrikes förhållanden och de första rapporterna om valet till EU-parlamentet den 26 maj 2019.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzf.pdf

3 **De första rapporterna om valet till EU-parlamentet den 26 maj 2019.**

38 **Tidningsartiklar 22 april - 27 maj 2019 om utrikes förhållanden**

39 Världen och FN
43 Europa och EU
296 Tyskland
316 Frankrike
337 England / Storbritannien
379 Italien, Spanien, Ungern, Polen m m
443 Nordiska länder
453 USA
517 Ryssland och Ukraina
561 Ost- och Centralasien
626 Mellanöstern
683 Afrika
716 Syd- och Mellanamerika, Kanada
734 Australien och Oceanien. Polerna. Rymden
737 Övrigt i världen
-744

Inre verkligheter.
Religiösa tankar om världen och utvecklingen

”Om vi gör bra saker så blir det bättre i nästa liv”

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Vad som väntar i nästa liv vet hon inte, det beror på hur hon har levt. Men Chia-Chun Lu, 22, lever i nuet. Hon tillhör en gren av buddism som kallas humanistisk buddism. ”Det handlar inte så mycket om att meditera utan om att praktiskt göra saker för andra”, säger hon.

Tro i Sverige Del 4.
En artikelserie om hur religion, tro och andlighet ser ut i Sverige. Vi möter personer från olika religioner, som berättar om hur de tolkar sin tro. Tidigare artiklar var införda 16, 17 och 18/4.

En skylt vid en landsväg i Rosersberg, norr om Stockholm, visar vägen till buddisttemplet.

Två lejon vaktar en röd port. Den leder in i en gul entréportal som är en del av en grå industrilokal. Lejonen symboliserar styrka, mod, lycka och framgång.

– Det är inte bara min tro som leder mig hit utan jag känner mig hemma när jag är här. När jag är i templet känns det som att jag är i Taiwan, säger Chia-Chun Lu, 22, som visar mig in via en sidoentré. Hon växte upp i Taiwan i en buddistisk miljö och flyttade för fyra år sedan till sin pappa i Sverige. Det finns olika buddisttempel i Stockholm och hon sökte sig till templet i Rosersberg eftersom de praktiserar så kallad humanistisk buddism som hon är van vid.

Templet drivs av International buddhist progress society, IBPS, en världsvid klosterorganisation från Taiwan.

Humanistisk buddism fokuserar på två begrepp: att göra tre goda gärningar och fyra goda givanden. Det handlar om att tala bra ord, göra bra saker och ha ett gott hjärta. Och om att ge andra tro, ge andra hopp, ge andra glädje och ge andra stöd och hjälp.

– För oss är det inte så viktigt att meditera som det är för andra buddister. Det spelar ingen roll hur mycket du mediterar om du har ett dåligt hjärta. Vi tror att det är viktigare att ha ett gott hjärta och praktisera genom att göra saker. Jag mediterar kanske två gånger i månaden, säger Chia-Chun.

Inom buddismen tror man, precis som i hinduismen, på återfödelse. Men där finns ingen själ som återföds, som hinduer tror. Det är gärningarna, vår karma, som söker en ny existens.

Vi straffar oss själva genom att få dålig karma. Den avgör vilken existensform vi återföds till och om det blir på jorden, i himlar eller i helveten. Alla dessa är genomgångsstadier där vi lever ut vår tidigare karma för att sedan återfödas på en högre eller lägre nivå.

– Man vet inte vad som händer, men om vi gör bra saker så blir det bättre i nästa liv. Jag är inte så orolig för det. I humanistisk buddism tror vi att vi ska leva det bästa liv som vi kan leva här och nu. Om jag gör sånt som jag tycker är bra och saker som jag ska göra så kommer jag att ha ett bättre nästa liv, säger Chia-Chun.

Målet är att så småningom sluta återfödas och uppnå i nirvana. Enligt buddismen är det ett upplyst tillstånd, en form av evig vila bortom alla återfödelsevärldar där allt lidande upphör.

Enligt traditionen grundades buddhismen av Siddharta Gautama för drygt 2 500 år sedan i Indien. Han anses ha nått nirvana efter sin död och såg sin visdom som helt och hållet mänsklig, utan någon skapargud inblandad.

Genom att inte leva sitt liv i lyx och överflöd, men inte heller alltför enkelt och fattigt, kan vi nå den kunskap och insikt som behövs för befrielse. Budda kallade det för den gyllene medelvägen.

– Buddism är inte bara en religion för mig utan en kombination av filosofi, kultur och historia. I buddism pratar vi om icke-egoism, att komma bort från jaget. Vi måste tänka på andra och inte på oss själva. Då bygger jag också på min karma, säger Chia-Chun.

– Det handlar om att leva enkelt. Pengar och materialism är inte viktigt. För allting ändrar sig, ingenting är definitivt. Därför ska man inte vara fäst vid saker och ting, för det kan göra oss giriga. Ju mer du äger, desto mer problem får du.

En buddist ska inte medvetet döda eller skada några levande varelser. Men hur vi än beter oss dödar vi djur utan att vi är medvetna om det. När vi äter vegetabiliskt får vi grönsaker och säd som besprutats för att döda skadedjur och den som plöjer och skördar dödar djur oavsiktligt. Många buddister är vegetarianer, andra äter kött. Det finns inget generellt förbud mot att äta kött, säger Chia-Chun.

– Jag är inte vegetarian men i templet äter vi vegetariskt.

Hon försöker däremot vara uppmärksam så att hon inte medvetet dödar insekter eller småkryp. Om en mygga slår sig ner på hennes arm undviker hon att slå till den.

– Jag försöker bara ta bort den och släppa iväg den.

I samhället finns olika buddistiska influenser. Med mindfulness och vissa former av kognitiv beteendeterapi har vi inspirerats av buddismens tankar om att medvetet ta in nuet för att kunna gå vidare. I inredningsbutiker finns gåtfullt leende Buddastatyer och folk köper örtmediciner, mediterar, går på yoga och akupunktur eller känner av ”qi-flödet” när de utövar qigong.

Men att vara buddist kan vara svårt, tycker Chia-Chun.
– Trots att Sverige är ett multireligiöst land finns det få buddister här. Jag tycker också att det saknas kunskap om buddism. Det känns som om folk är lite misstänksamma och kanske tänker att buddism är något främmande som man gör borta i Asien. Men buddism är för alla människor, oavsett var du kommer ifrån.

– Sverige har religionsfrihet men det är ett känsligt ämne. Jag har vänner som inte säger att de är buddister för att det upplevs som något lite konstigt och vissa kanske tycker att det är lite töntigt. Om man säger att man är buddist i Sverige så blir man direkt väldigt speciell. När jag frågar vad hon tror hade hänt om hon vuxit upp i ett annat sammanhang som inte var buddistiskt säger hon:

– Visst har min familj påverkat min religion och hade jag vuxit upp i en annan familj med en annan religion så hade jag kanske trott på den. – Jag föddes i en familj där alla var buddister. Men min mamma är en person som är fördomsfri kring religioner och när jag var liten tog hon med mig till både templet och kyrkan. Där sjöng vi sånger och lyssnade på predikan och berättelser om Jesus. Så jag har fått lite både och.

På senare år har buddismen också fått en annan klang i västvärlden. Dalai Lama, ledare för den tibetanska buddismen, har fått kritik för luddiga uttalanden om huruvida buddister får leva ut homosexuella handlingar. I en intervju 2014 ställde han sig positiv till samkönade äktenskap men påpekade att människor bör följa sin religions regler. Kritiker har också pekat på att det strikt buddistiska Tibet var ett hierarkiskt samhälle med stora klasskillnader och fattigdom innan Kinas invasion på 1950-talet.

I Burma och Sri Lanka har en extrem buddistisk nationalism exkluderat och förföljt etniska och religiösa minoriteter, framför allt muslimer som pekats ut som ett hot mot buddismens dominerande ställning.

– Buddism är en religion som rensar folks oro och skapar ett fritt och humant liv för folk. Kritiken mot buddism kommer från folks oförståelse kring buddism eller andra religioner. Tolerans och förståelse är viktigt för att skapa ett tryggt och harmoniskt samhälle, säger Chia-Chun.

– Det finns många anledningar i världen till att oroligheter och konflikter skapas, inte bara i Burma och Sri Lanka. Konflikter kommer från egoism. Om en person, en grupp eller ett land bara tänker på sig själva skapas konflikter, absolut. Humanistisk buddism pratar om att komma bort från egoismen, komma bort från jaget och hjälpa samhället med tolerans och fred.

Fredrik Samuelson
fredrik.samuelson@dn.se

" Fakta. Buddismen
Det finns drygt 500 miljoner buddister, varav omkring 45 000 i Sverige, enligt Sveriges buddhistiska samarbetsråd. Buddismen uppstod ursprungligen i Indien, i dag är den dominerande i olika delar av Asien och Stilla havsregionen.

Buddismens store lärare, kallad Budda, var Siddharta Gautama som föddes för cirka 2 500 år sedan i Indien. Vissa ser Budda som en läromästare, andra tillber honom som en människa som blev ett slags gudomlighet. Det finns många olika traditioner men tre huvudinriktningar: mahayana, theravada och vajrayana. Humanistisk buddism har utvecklats från mahayana.

Den centrala tanken är att begär skapar lidande. Man kan återfödas i olika existensformer i himlar, på jorden eller i helveten. Alla dessa är genomgångsstadier där man lever ut sin tidigare karma för att sedan återfödas på en högre eller lägre nivå. Man kan också betrakta dem som sinnes- eller livstillstånd. Människan kan slippa återfödelse genom att bli fri från alla begär och uppnå nirvana, ett tillstånd bortom alla återfödelsevärldar.

Buddismen räknar inte med existensen av någon själ då man inte tror på ett bestående jag utan talar i stället om orsak och verkan. Det här livet och dess karma utgör en orsak till nästa liv, som blir verkan. Den åttafaldiga vägen visar vägen till nirvana: Rätt förståelse, rätt tanke, rätt tal, rätt handling, rätt försörjning, rätt ansträngning, rätt uppmärksamhet och rätt koncentration. Det finns också fem etiska träningsföreskrifter: Inte döda eller skada något levande, inte stjäla, inte missbruka sexualiteten, inte ljuga, inte dricka alkohol eller använda droger. "

”Många unga är varken religiösa eller ateister”

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

"Hur ser unga svenskar på religion, tro och andlighet? I en ny lärobok berättar många att de varken är troende eller ateister utan någonstans mittemellan.

”Unga och religion: Troende, ointresserade eller neutrala?”. I en ny lärobok för studenter har Maria Klingenberg, lektor i religions-beteendevetenskap, och Mia Lövheim, professor i religionssociologi, från Uppsala universitet samlat svar från drygt tusen svenskar mellan 16 och 24 år om hur de ser på religion, tro och andlighet.

– Många unga svenskar hamnar i en bred mittfåra där de är varken religiösa eller ateister, säger Maria Klingenberg.

De unga har fått frågor som i hur hög grad de är troende, ateist eller ointresserad av religion, tro och andlighet, om det är viktigt att tro på något eller tillhöra en religiös tradition för att ha ett bra liv och om de känner att de tillhör en religiös tradition.

Utifrån svaren hittar hon fyra grupper. 20 procent beskrivs som ”troende”. 36 procent är ”ointresserade”. De definierar sig som ateister och är ointresserade av religion, tro och andlighet.

26 procent säger att de tillhör en religiös tradition och betecknas därför som ”tillhöriga”, men är inte troende och varken intresserade eller ointresserade. 18 procent beskrivs som ”neutrala”. De avstår från att ta

ställning men ser sig inte som ateister, troende eller tillhöriga en religiös tradition.

Maria Klingenberg tycker att det behöver göras fler studier i Sverige kring det sekulära, alltså det icke-religiösa.

– För mig var det intressant att se hur de här två mittengrupperna utformades med de som känner att de tillhör en religiös tradition och de som avstår från att ta ställning. De som tar distans från religion eller som säger att de inte är troende är inte en enhetlig grupp utan det finns många olika variationer. Ett avståndstagande från tro och religion kan ju både vara en medveten icke-religiös hållning och ett ointresse.

Fredrik Samuelson
fredrik.samuelson@dn.se "

" Filip Eldegyll: Jag ser skapelseberättelsen som symbolisk

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Även de som inte är troende har ofta en bild av hur en kristen ska eller borde vara. Men han vill utmana den gängse bilden. ”En del har fördomar om att man ska tycka på ett visst sätt. Men mitt fokus är tron på Jesus”, säger Filip Eldegyll, 25.

Hur kristen är du? Är du superkristen? Filip Eldegyll från Vännäs utanför Umeå är van att få de frågorna.

– Men det centrala för mig är att man har en tro på Jesus, kärleken som ger hopp och glädje. Och då tycker inte jag att man ska kunna vara mer eller mindre kristen.

Kristen tro betonar att människan gått bort från Gud. För att vi lättare skulle förstå Gud blev han människa, Jesus. Jesus dog på ett kors och uppstod från det döda för att visa på ett evigt liv.

Enligt Filip har vi människor lätt att göra ont mot oss själva och andra. Varje dag kan vi göra något fel, tänka en dålig tanke om någon. Vi behöver vägledning. Det får vi hos Jesus. Kristen tro är inte ett resultat av prestationer eller att följa en lista med vad man får eller inte får göra, säger Filip.

– Jesus har gjort allt jobb, människan behöver bara säga ja till honom. Det är att tro och lita på att Jesus leder oss i våra liv. Man får tro i sitt hjärta och utveckla en personlig relation med Gud.

Han är uppväxt i en familj som tillhör Missionskyrkan, en del av Equmeniakyrkan.

– Men i kristendomen är det viktigt att man tar ett eget beslut om att tro på Jesus. Mitt beslut tog jag efter konfirmationen i Missionskyrkan när jag var 15 år.

För Filip innehåller den kristna tron inte några fastslagna ritualer. Däremot är det vanligt, men inget krav, att man söker sig till någon kyrka, läser Bibeln och ber, säger han.

– Jag tycker om att gå till min kyrka. Alla kommer från olika bakgrunder, har olika åsikter men delar det mest centrala i våra liv. Vi ber tillsammans om det som är svårt, men även om det som vi är tacksamma för och lär oss mer om tron.

Han tror att Gud hör bön, som han beskriver som ett samtal till Gud som alla kan ha.

– Sen om man får bönesvar, det vet man inte. Men jag kan känna ett väldigt lugn.

Något större tvivel på att det finns en gud har han inte känt. Snarare kan han brottas med någon fråga, om vad som är rätt eller fel. Han får ibland höra att kristendom handlar om regler men jämför med att barn under uppväxten får råd från sina föräldrar om hur de ska göra. Det viktiga, enligt Filip, är att inte se Bibeln som en regelbok utan som en vägledning.

Vissa saker är konstiga, framför allt i Gamla testamentet, säger han. Filip resonerar att man måste tolka det som står utifrån den tid det skrevs och att man får lämna det man inte förstår.

– Jag tror att det finns en anledning till att varje ord och varje bok är med i Bibeln men att Gud också vill att vi ska tolka och tänka själv kring texterna. Samhället var väldigt annorlunda för 2000 år sedan. Vi människor ska inte heller döma, står det, det är bara Gud som dömer, då ska jag inte döma andra människor.

Han ser skapelseberättelsen som en symbolisk berättelse och tror på vetenskapen.

– Men jag tror att allt på något vis har utgått från Gud.

Filip är för samkönade äktenskap men medger att homosexualitet kan anses vara synd i Bibeln. Det beror på vilken tolkning man gör. Han ser sex som något man delar med någon i en relation. Abort är upp till kvinnan, men Filip tycker att det kan finns etiska dilemman, exempelvis om man gör abort på grund av fel kön.

Han dricker inte alkohol men säger att det har att göra med att han är ”straight edge”, en livsstil associerad till punk och hardcoremusik som innebär att man undviker tobak, alkohol och övriga droger. På fritiden sjunger han i ett hardcore-band.

Filip tror att frikyrkor kanske i vissa sammanhang har fått en konservativ stämpel.

– Folk kan vara väldigt skeptiska till tron och kyrkan. Man kanske har en bild av den amerikanska kristna högern. När det är något extremt så

skrivs det om det. Det är det man oftast ser i medierna. Det finns de här grova generaliseringarna. Frågor om sex före äktenskap, vad man tycker om homosexualitet. Det är också väldigt olika hur man ställer sig i den frågan.

– Vissa har också en bild av att kristna ska pracka på en något. För mig är det väldigt viktigt att personen man pratar med är nyfiken och intresserad. Jag tror inte att någon jag känner skulle säga att jag prackar på någon något.

– Men det är en svår balansgång. Upplevs det som att jag kränker någons integritet eller upplevs det som att jag faktiskt bryr mig om den här personen och vill berätta om något som jag tror också kan göra gott i andras liv, eftersom det är så för mig? Jag försöker tänka på det och vara försiktig.

Han menar att man måste skilja mellan personlig tro i sitt hjärta och religion, som kan och har missbrukats för politiska eller ekonomiska syften, och vara medveten om kyrkans historia.

– Att vi har en separat stat och kyrka är väldigt viktigt. Samhället ska inte bedrivas utifrån påtryckningar eller kopplingar till kyrkan. Som kristen behöver jag vara medveten om kyrkans blodiga historia, som jag inte kan försvara eller stå för. För mig är det väldigt viktigt att man inte stänger in sig i kyrkan utan är kristen i det verkliga livet på vardagarna. Annars blir det bara religion.

Fredrik Samuelson
fredrik.samuelson@dn.se "

"Fakta. Kristendom
Det finns drygt 2,2 miljarder anhängare till kristendomen i världen. Det finns olika inriktningar som lutherska, ortodoxa, österländska och romersk-katolska kyrkan.

Gud har enligt kristendomen överlämnat skapelsen till människan för att hon ska förvalta den med ansvar. För att kunna ta ansvar har hon fått full frihet. Människorna har gjort mycket gott men också mycket ont.

Ett grundtema i Bibeln är att Gud har uppenbarat sig för människan för att vi ska veta vem och hur Gud är. Gud visar sig exempelvis genom skapelsen, samvetet och en längtan som är nedlagd i varje människas hjärta. Till slut visade sig Gud genom att bli människa, Jesus. Den som tror på Jesus i sitt hjärta blir frälst och får ett evigt liv hos Gud.

Kristna anser att Gamla testamentet ska tolkas utifrån Nya testamentet. Gud kan uppenbara sig på tre sätt: Fadern, sonen och den helige ande. Kristna väntar på Jesu återkomst då han ska ”döma levande och döda” som det står i den apostoliska trosbekännelsen. Kristna tror på ett evigt liv efter döden. De som tagit emot Jesus och dött i tron på honom får en plats i himmelriket, där de får leva i frid och i harmoni med Gud.

Helvetet ses som separation från Gud men vad det är tolkas olika. Djävulen personifierar traditionellt sett det onda som vill vilseleda människan. "

" Khalid Muhammed: Vissa gör hemska saker i islams namn

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Att prata om att vara muslim i Sverige innebär många olika åsikter. För Khalid Muhammed, 26, går tro och tvivel hand i hand – men han får hjälp i bönen. ”Då hittar jag lugnet.”

Alla påverkas mer eller mindre av sin uppväxt. Men hur gör man en tro till sin egen om man har fötts in i en religion?

– Jag är uppväxt i islam men jag har ett val i dag och jag väljer fortfarande att vara muslim. Jag har haft val sen jag var tonåring att välja något annat om jag skulle vilja det, säger Khalid Mohammed, 26, som är född i Sverige med föräldrar från Somalia och bor i Vivalla i Örebro.

Även om han tror så tvivlar han ibland och ställer frågor. Vad händer efter döden? Hur har världen kommit till?

– Och vad är det som gör att det är så mycket knas i världen? Jag kan tvivla men då kommer tanken: ”Lägg din tillit till Gud”. För du kan inte hantera alla tankar. Det har hjälpt mig. Sen hjälper det att gå till moskén och be. Jag hittar lugnet.

– Jag har mer tvivlat på mänskligheten än på religionen. Till exempel alla terrorattentat som sker överallt. Varför skulle man vilja göra något sånt när alla säger sig kämpa för något gott? Det stämmer inte för då skulle det inte vara så mycket lidande.

Khalid betonar att islam är en mångfasetterad religion med 1,6 miljarder anhängare.

– Religionen används ibland i dåliga syften. Det kan handla om makt, pengar, ondska, och religion kan locka folk som söker en tillhörighet. Många som gör hemska saker använder sig av islams namn. Vissa beskyller hela religionen. Säger man muslim så tänker vissa på självmordbombare och terrorister. Jag brukar svara att i min religion gör man inte så.

– Största fördomen är att man sympatiserar med terrorister eller har onda avsikter. Det är bättre att komma och prata med oss. Man behöver inte bli vänner, men jag tror allt blir lättare om man pratar med varandra.

Enligt Khalid kan människan bli vilseledd och lurad att göra ont. Gud kallar på oss, vill ge nåd och barmhärtighet och hjälpa oss att göra rätt och se vårt ansvar för att kunna bättra oss. Muslimer tror att människan efter det här livet kommer hållas ansvarig inför Gud.

Som muslim ska Khalid be fem gånger om dagen, ge pengar till fattiga och hålla fastemånaden ramadan för att visa Gud tacksamhet och söka hans ledning. Nyligen gjorde Khalid en pilgrimsfärd till Mecka och Medina. När det är fredagsbön går han till Örebro moské.

För att hjälpa unga i Vivalla var han med och startade föreningen For the people, F.T.P. Ett medvetet namnval för att skapa en ny association till ordet FTP, ”fuck the police”. Khalid har själv en stökig bakgrund och har stoppats av polisen.

– Jag har själv stått i centrum och skrikit ”fuck the police”. Men vi ville ändra begreppet, göra det till något positivt och skapa aktiviteter för unga.

Nu jobbar han för organisationen Tillsammans för Sverige, där han och andra från olika religioner föreläser om sin tro i skolor. Han får ofta frågor om kvinnans roll i islam, tankar om kvinnoförtryck och om slöja är frivilligt eller inte. Khalid berättar att hans mamma har sjal men att två av hans fyra systrar, samtliga troende muslimer, inte har det.

– De har fått göra sitt eget val. Jag ser det som att det är frivilligt här i Sverige. Men det är ingen frihet att tvinga någon att ta av sig kläder heller, tycker jag.

När det gäller länder där kvinnan inte alltid har ett eget val, som Saudiarabien, säger han:

– De gör mycket fel i Saudiarabien. Jag följer det goda och det fina i religionen. Saudiarabien har sina problem som de måste sköta och Sverige har sina problem med skjutningar och andra saker. Sen beror det på vilken fråga man väljer att fokusera på. Exempelvis förbjöd Frankrike barnaga först i fjol.

Andra frågor i skolor handlar om hedersvåld, könsstympning och att vissa länder har dödsstraff om man lämnar islam.

– Jag tycker att det är knas. Man blandar ofta kultur och religion med varandra vilket gör att man definierar en hel religion när det egentligen handlar om ett lands kultur som blandats med religionen. Det finns flera olika grenar i islam. Jag är sunnimuslim men brukar säga att det som är viktigt är att jag är muslim.

– Könsstympning gjorde man i Somalia där vi kommer ifrån och jag vet att min mamma avskyr det.

Enligt islam är människans kropp en gåva från Gud. Det som kan förstöra hälsa, familjeliv och ekonomi, fördunkla sinnen och det som har en skadlig inverkan som överstiger nyttan är därför förbjudet, berättar Khalid. Som alkohol.

Homosexuella handlingar betraktas som synd. Men det finns acceptans bland vissa liberala muslimer som gör omtolkningar av Koranen och haditherna, som rymmer traditioner. Sex är enligt islam menat för äktenskapet, berättar Khalid.

– Jag tror att alla människor kan leva i fred med varandra, oavsett tro eller icke-tro, sexuell läggning eller vad som. Personligen tycker jag att man ska vänta med sex tills man gifter sig, då man hittat den rätta personen.

Han pekar på att samhället blivit mer pluralistiskt.
– Det ger utrymme för varje individ att utöva sin religion. Alla är inte ateister eller kristna. Andra troende förstår generellt sett min tro bättre.

Fredrik Samuelson
fredrik.samuelson@dn.se "

" Det finns drygt 1,6 miljarder muslimer. Myndigheten för stöd till trossamfund uppskattar att runt 170 000 personer regelbundet deltog i de svenska muslimska samfund som fick statliga bidrag 2017 men inkluderade inte organisationer och föreningar som stod utan bidrag.

Religionsforskare uppskattar ofta antalet muslimer i Sverige till drygt en halv miljon. Amerikanska Pew research center uppskattade 2016 att det fanns 810 00 i Sverige med muslimsk identitet men rapporten är omstridd eftersom den inte tog hänsyn till religiös tro.

Det finns olika inriktningar som shia, sunni, ahmadiyya och sufiska grenar.

Enligt islam har judendomen och kristendomen grundats på gudomliga uppenbarelser men budskapet har blivit förvanskat. Därför lät Gud sitt budskap uppenbaras för profeten Muhammed på 600-talet e. Kr. och höll fram Koranen som sitt slutliga och oförvanskade ord.

Islams påbud sammanfattas med de fem pelarna: Att uttala trosbekännelsen, att be fem gånger om dagen, att ge allmosor till fattiga, att fasta under månaden ramadan och att åka till Mecka en gång i sitt liv om man har råd. I islam finns tron på ett paradis och ett helvete. Guds fiende är Djävulen, som försöker förleda och lura människan bort från Gud. "

" Det finns en annan islam än den extremistiska

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Det började med Gävleimamen Abo Raad och hans son. De betraktas som säkerhetshot, och häromveckan greps de därför av Säpo och sattes i förvar. Sedan greps en imam i Örebro. Och nu en imam som bor i Västerås och varit verksam i Skåne. De är fanatiker, extremister, men i de svenska moskéerna är deras åsikter alls inte ovanliga. Hur kan det komma sig?

Till viss del handlar det förmodligen om det dilemma som den kommande moskén i Växjö illustrerar. Där har man diskuterat finansieringen.

”Vi kan kanske få hjälp från rika arabländer som Qatar, Saudiarabien eller Förenade Arabemiraten”, sade imamen häromdagen till Lokaltidningen (29/4). Men med ekonomiskt stöd från den sortens länder följer också krav på att moskén ska följa fundamentalistisk salafism. Varför den redan från början får en extrem inriktning.

Man ska heller inte underskatta det välkända psykologiska fenomen som är att den som befinner sig i en ny miljö, ett nytt land, gärna borrar sig djupare ned i det välkända, trygga. En del som flyttar till sekulära Sverige blir därför betydligt mer konservativa och stränga än de varit i sina hemländer.

Det skapar i sin tur ett starkt socialt tryck bland de egna landsmännen. Ögonen är överallt. ”Jaså, din dotter ränner ute barhuvad om kvällarna?”

Det svenska majoritetssamhället accepterar alldeles för ofta detta. Inte som i att det välkomnas, mer som att det tolereras med en suck, att vi har gett upp: ”Ja, det är ju sådana de är, muslimerna.”
Det är ett stort misstag.

För detta handlar inte om islam som religion. Det handlar om att fanatiska gaphalsar i Sverige så ofta har kommit att definiera denna tro. Och att de kommer att fortsätta få definiera den så länge de får. Det värsta är att det så ofta sker i all välmening, i en vanföreställning om att vad som i själva verket är att räkna som extremism hör till den muslimska kulturen: Kvinnorna bär alla heltäckande slöja, man ber fem gånger om dagen och anser att alla otrogna ska stenas.

Nu när det är ramadan kommer rapporter från Göteborg om att barn, så unga som tio år, tvingas att fasta. Detta är förskräckligt, och man måste kunna säga att det är förskräckligt. Det har inget med hat mot islam att göra, eller förtryck mot muslimer, tvärtom: Det är att ställa samma rimliga krav på muslimer som på alla andra.

Om ramadan ska man veta att fastan är en valfri praktik för vuxna, det enda rimliga är givetvis att barn är undantagna.

Än andra muslimer? Ramadan är den månad då Koranen sägs ha uppenbarats för profeten Muhammed. Fastan används precis som i kristendomen som ett sätt att reflektera över religionen och sin egen position i världen. Bland svenska muslimer pågår en livaktig diskussion om huruvida fasta ens är möjligt här, där solen är uppe så länge om dagarna.

Men precis som med alla traditioner är det möjligt att bevara det som är fint och meningsfullt, och så gör vanliga muslimer: Man samlas vid solnedgången, äter mat, kollar på någon av de många tv-serier som likt julkalendrar sänds i arabiska kanaler under ramadan, umgås, skänker pengar och gåvor till fattiga.

Journalisten Kenan Habul beskrev det fint på Facebook häromdagen. ”Den islam jag växte upp med var långt ifrån den glädjelösa, livsföraktande läran som den också kan vara. Den präglade mitt liv; vad jag åt, hur jag åt det, hur jag tvättade mig, framför allt gav den mig en andlig trygghet men den stod aldrig i vägen för livet. Även om jag för länge sedan har övergett min barnatro kommer jag ofta på mig själv att säga bismillah innan jag ska göra någonting och Koranen lägger jag alltid högst upp i bokhyllan. Min islam var som ett smörgåsbord. Den var en andlig första hjälpen-väska, som plockades fram när alla andra alternativ var uttömda.”

På samma sätt är det för många muslimer. De är snarare att jämföra med Svenska kyrkan-kristna än med dårarna i Westboro Baptist Church. De märks inte, för de skriker och gapar inte, de gör sig inte till talespersoner för andra. Men de finns där.
Och så kan islam också se ut.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se #

" Stor generositet vid första fredagsbönen

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Den första fredagsbönen under ramadan lockade närmare 3 000 till moskén på Södermalm. Entusiastiska besökare gav samtidigt bidrag till de biståndsorganisationer som befann sig vid entrén. – Folk är snällare och mer generösa en sån här dag, säger Salma Nanyanzi som arbetar för Sverige för UNHCR.

I den varma vårsolen skyndar stora mängder troende till moskén i centrala Södermalm även en god stund efter att imamen har inlett bönen – och det är tydligt att stämningen är på topp.

Vännerna Selman Yilmaz, Hamsa Mahmood, Hassan Zalloum och Alladin Yebari ska börja sista året på gymnasiet till hösten och berättar att just den första fredagsbönen är speciellt viktig för dem.

– Man ska vara extra snäll i dag. Man ska till exempel hjälpa gamla människor, säger Hassan Zalloum, som håller i en ros, som han har fått av en representant från hjälporganisationen Islamic relief.

Symbolen är tydlig: dagen handlar om omsorg om sina medmänniskor. Är det jobbigt att klara av att inte äta under dagarna?

– Det beror på hur man är inställd. Jag har sett fram emot det här, och då är det inte jobbigt. Under den här tiden försöker man finslipa sin personlighet och bli bättre som människa, säger Alladin Yebari.

Moskébesökarna Isma Khan och Sid Khan är mycket positiva efter bönen.

– Det var fantastiskt, en känsla av samhörighet. Det var känslosamt. Bönen var verkligen rörande i dag. Allt handlar om fred och att förenas, och att hjälpa andra, säger Isma Khan.

Sid Khan visar runt inne i moskén, där stora kristallkronor hänger högt ovanför männen som samtalar tyst i grupper, sittandes på golvet som är täckt med mattor. Han betonar vikten av att ramadan ökar förståelsen för andra människor som är fattiga och har det svårt.

– Syftet med fastan är att påminna dig om dem som är mindre lyckligt lottade. Och det handlar om att fokusera på att bli en bättre människa. Fastan lär dig också självdisciplin och att vara lugn, säger han.

I entrén till moskén står ett stort antal representanter för olika hjälporganisationer. Syftet är att samla in pengar och att engagera besökarna i hjälpen för utsatta människor i olika delar av världen. Jalal Darir, som arbetar för Islamic relief, berättar att antalet vid fredagsbönen var ovanligt stort.

– De kunde inte hitta plats i den stora salen. Det kom mellan 2 500 och 3 000 personer i dag. En vanlig fredag kommer cirka 2 000, säger han. Han berättar att fredagen är speciellt bra att ha insamlingar på eftersom det är första tillfället under ramadan när människor träffas, och att det då finns en större vilja att ge pengar.

Även organisationen Sverige för UNHCR har representanter på plats. – Den här dagen har varit väldigt spännande. På bara fem minuter lyckades jag faktiskt få en ny bidragsgivare. Det gav mig en bra känsla och en god start. Folk är snällare och mer generösa en sån här dag, säger Salma Nanyanzi, som på fredagen gjorde sin första dag för organisationen i Stockholm.

Tarik Yassine är en av personerna som valde att bli ny bidragsgivare under fredagen.

– Jag gör det för dem som behöver lite mer för att kunna leva bra. Det är viktigt för barnen. Det är många som behöver hjälp.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se "

" Svårt att hitta hjälp för dem som vill hoppa av från sekter

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Under snart trettio år har Julia Isomettä mött avhoppare från olika odemokratiska och manipulativa grupper – det som ofta kallas sekter. De som växt upp i en sådan grupp har extra svårt att få rätt hjälp när de lämnat den, menar hon.

För den som växt upp i en sekt eller i en sektliknande grupp kan det innebära stora svårigheter att bryta sig loss. Tidigare artiklar publicerades 14 och 15/5.

Den som hoppar av en sektliknande rörelse kan bära på trauman från sin uppväxt och lida under många år – ofta även när de lämnat gruppen. Sedan 1990-talet har diakonen och socionomen Julia Isomettä stöttat cirka 150 avhoppare från olika sekter eller sektliknande rörelser, bland annat genom frivilligorganisationen Hjälpkällan.

I dag leder Julia Isomettä regelbundet gruppsamtal tillsammans med psykoterapeuten Anne Pertot för människor som lämnat dessa grupper och som behöver stöd. Enbart under sådana samtal har hon mött ett hundratal avhoppare.

Många av dem har helt eller delvis vuxit upp i en sektliknande grupptillvaro. Julia kommer också i kontakt med många som gått med i en manipulativ och odemokratisk rörelse i vuxen ålder.

– Gruppsamtalen ger avhopparen en möjlighet att öppet få tala om sina erfarenheter och spegla sig i andras liknande erfarenheter. Ofta hittar man många likheter i de manipulationstekniker och den kontroll som gruppen utsätter sina medlemmar för, berättar Julia Isomettä.

Hon säger att det är väldigt berikande för gruppsamtalen att deltagarna varit medlemmar i olika typer av grupper.

Under samtalen har Julia mött avhoppare från bland annat scientologerna, Jehovas vittnen, mormonerna, Moonrörelsen, Livets ord och Maranata.

Julia Isomettä säger att det i dag finns en relativt stor förståelse hos olika myndigheter för flyktingars situation, för våld i nära relationer och för barn som växer upp med föräldrar som lever med missbruk eller har en psykisk sjukdom.

– Men barn och unga som vuxit upp i destruktiva sekter verkar ha svårt att hitta både förståelse och rätt hjälp och stöd om de behöver det. De tenderar att glömmas bort, eller avfärdas som ett marginellt problem, säger Julia Isomettä.

Hon tror att okunskapen fortfarande är stor ute i samhället om hur destruktiva sekter påverkar individer, och hur människor mår sedan de lämnat en sekt.

Bättre information i grundskolan, inom psykiatrin och i terapeuters samt prästers utbildningar är ett sätt att stoppa destruktiva sekters utbredning, säger hon.

– De problem som ett barn får efter att ha vuxit upp i sådana miljöer kan vara många. Där handlar det bland annat om kontroll av deras beteenden, känslor, tankar och den information de får ta del av. Det påverkar barnet på många olika sätt, och är något som den enskilda själv har svårt både att upptäcka och genomskåda.

– Ett barn har heller inte den mognad som krävs. Barnen väljer inte utan tvingas in i en destruktiv sekttillvaro. Ofta råder det där en kränkande behandling, med aga eller andra bestraffningar, vilket kan leda till djupa trauman.

Det stora problemet är egentligen inte vad gruppen eller sekten väljer att tro på, menar Julia Isomettä. Utan att gruppen använder oschysta och manipulativa metoder. Enligt henne visar en destruktiv sekt ofta upp flera olika ”ansikten”:

Ett sådant är en fasad för personer utanför sekten eller gruppen. Sekten vill locka människor till sig och vara ett attraktivt alternativ till det övriga samhället. Man vill visa upp en ”fin fasad” för alla, inklusive medier och anhöriga.

Invigda medlemmar som valt att ansluta sig får ta del av mer information om gruppen. Vissa grupper försöker undvika att sektens information hamnar i ”fel händer”, det vill säga hos någon utomstående.

Men det finns också viss information som döljs för de egna medlemmarna, ofta av känslig natur. Om medlemmarna skulle få ta del av den informationen skulle det kunna få stora konsekvenser för gruppen och dess framtid, kanske många skulle vilja hoppa av.

– Sådan känslig information får endast några få ledare i toppskiktet ha kunskap om. De håller tyst om saker som hänt för att de negativa konsekvenserna även skulle kunna drabba dem.

Julia Isomettä har under sina stödsamtal mött ett hundratal personer som lämnat en sekt eller en sektliknande rörelse. Hennes erfarenhet är att ganska många mår dåligt psykiskt efter ett avhopp.

– De försöker hitta hjälp. Flera jag mött har dock blivit besvikna efter kontakt med psykiatrin. De har inte fått den hjälp de behövt.

I en tidigare artikel berättade vi om en doktorsavhandling där barn och unga uppvuxna i Knutby-församlingen berättar om sina upplevelser. Annars finns det inte mycket svensk forskning i ämnet.

År 1991 gjorde två läkare en rapport om psykiska besvär hos före detta elever på Livets ords bibelskola. Enligt rapporten berättade många om självmordsförsök, och om ångest, sömnproblem och skuldkänslor.

– Livets ordrörelsen var ganska extrem under 80-talet och 90-talet. Hur det är i dag är svårt att uttala sig om, jag gissar att det inte är lika extremt nu som då. Det skulle vara intressant med en uppföljning av den där rapporten för att se hur de som deltagit i Livets ords bibelskola och lämnat rörelsen mår i dag.

Själv mådde Julia Isomettä dåligt efter att ha gått i bibelskolan och varit medlem i rörelsen under några år på 80-talet. Efter att ha lämnat Livets ord och fått god hjälp kunde hon inom loppet av några månader börja arbeta igen, även om bearbetningstiden totalt varade i cirka ett och ett halvt år, berättar hon.

Hon hade stor nytta av de gruppsamtal hon deltog i tillsammans med flera andra som lämnat Livets ord ungefär samtidigt. De stöttade varandra och bearbetade sina upplevelser, tittade på material om sekter och lärde sig om hur sekter manipulerar människor på flera olika vis.
– Senare pratade vi även med andra före detta sektmedlemmar som lämnat liknande grupper och slogs då av de likheter vi upplevde, oavsett grupptillhörighet.

Julia Isomettä vidareutbildade sig på 1990-talet till socionom och diakon, och har i många år arbetat i Svenska kyrkan.

– Jag försöker stödja människor som lämnat en odemokratisk, manipulativ och starkt styrande grupp. Det sker bland annat genom samtalsgrupperna och Hjälpkällans sidor på sociala medier.
– I grupperna träffar jag vuxna avhoppare, inte barn och ungdomar. Det kanske är ett viktigt påpekande.

Enligt Julia är det är svårt att bedriva forskning kring sekter och deras påverkan. Hon tror inte att psykiatrin särskilt ofta frågar patienter om trostillhörighet, men kanske vore det en bra idé, menar hon.

– Det kan annars bli svårt att upptäcka om grupptillhörigheten påverkar det psykiska och fysiska måendet. Den som är medlem i en manipulativ grupp är nog själv ofta övertygad om att engagemanget i gruppen bara är positivt.

Privat "

"Fakta. Tre kända sekter
Folkets tempel
En kristen sekt grundad av Jim Jones på 1970-talet. Högkvarteret låg från början i San Francisco, men efter att flera avhoppare berättat om hjärntvätt grundades bosättningen Jonestown i Guyana.

En amerikansk kongressledamot och tre journalister på besök sköts ihjäl när de försökte lämna Jonestown.
Efter detta började Jones övertala sektens medlemmar att ta sitt liv. Totalt dog 918 personer i november 1978. En del ska ha tvingats att ta gift och några sköts till döds.

Aum Shinrikyo
En japansk domedagssekt med inslag av både buddism och kristendom. Den grundades 1984 i av Shoko Asahara.

I mars 1995 släppte medlemmar i sekten ut giftgas i Tokyos tunnelbanesystem. 13 personer dog, men så många som 6 000 personer. kan ha skadats.

Rörelsen har bytt namn till Aleph och utfört ytterligare attentat. 189 medlemmar har dömts för olika brott.
Sekten är klassad som terrororganisation av bland annat EU.

Davidianerna
Davidianerna var en kristen sekt som under 80-talet togs över av David Koresh. Han menade att han var Messias och krävde att alla sektens kvinnor skulle bli hans ”andliga fruar” och föda hans barn.
I april 1993 stormades sektens ranch utanför Waco i Texas. Nära 80 medlemmar dog.

En del av dem, däribland ledaren David Koresh, tros ha begått självmord, medan många av de övriga medlemmarna, däribland många barn, mördades. "

" Forskare: Så känner du igen en sekt

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Genom åren har övergrepp inom sekter uppmärksammats, både internationellt och i Sverige. Senast nu i veckan åtalades tre personer från den tidigare Knutbyförsamlingen för misshandel och sexuellt utnyttjande. Vad kännetecknar då en sekt eller sektliknande rörelse?

Den amerikanske psykologen Michael Langone är expert på sekter. Han har bland annat skrivit boken ”Recovery from cult” som vänder sig till offer som utsatts för någon form av psykologiskt och andligt förtryck.

Michael Langone menar att ledarna i en sekt eller en sektliknande rörelse systematiskt använder olika tekniker för att påverka medlemmarnas tankar, även barnens. Det handlar om att framkalla ett tillstånd av psykologiskt beroende, hävdar han.

En annan forskare som studerat sekter är Roy Wallis, tidigare professor vid Queens University i Belfast. Under sina undersökningar av Scientologikyrkan kom han fram till sju minimikriterier som definierar en sekt. Här är några av dem:

Medlemmarna ser sig som en utvald elit som är i besittning av särskild kunskap.

Sekten har vissa levnadsregler, och medlemmarna skänker både tid och pengar till den.

Sekten kräver ett totalt engagemang, samtidigt som medlemmarnas liv ofta är hårt styrt av ledarna.

Rekrytering äger ofta rum bland utsatta människor som vill uppleva en gruppgemenskap. Även personer som söker en högre mening med livet är måltavlor.

Bryan Wilson, professor i sociologi vid brittiska Oxforduniversitetet, delade upp sekterna i olika typer:

Omvändelsesekter som är inriktade på att ”frälsa” så många som möjligt, till exempel den tidiga pingströrelsen och Maranata. Adventistiska sekter som är inriktade på att världen står inför sin undergång, till exempel Jehovas vittnen.

Inåtvända sekter som söker leva isolerat från världen och vill skydda sig mot dess förfall, till exempel Plymouthbröderna.

Manipulativa sekter som menar sig besitta kunskap om nya vägar att uppnå hälsa och framgång, till exempel scientologerna. Dessa sekter avfärdar inte samhällets värderingar.

Barn och ungdomar som i vuxen ålder lämnar sekten de vuxit upp i vittnar senare ofta om att de ofta farit illa, både fysiskt och psykiskt. Margaret Singer vid Berkeleyuniversitetet arbetade under ett 20-tal år med barn som utsatts för övergrepp i destruktiva sekter, och pekade på att många av dem inte hade fått objektiv undervisning i skolan. I Sverige har några sekter eller sektliknande rörelser startat egna skolor, samtidigt som andra grupper tillåtits ha hemundervisning för barnen, bland annat Hare Krishna.

Barn vars ena förälder lämnar en sekt tvingas ofta fördöma handlingen, enligt Margaret Singers forskning. Barnen tvingas ibland till och med utmåla den avhoppade mamman eller pappan som satanisk.

Paul Martin var tidigare chefspsykolog på Wellspring Retreat and Resource Center i USA. Han har uppmärksammat att i många sekter betraktas barnens fria lek, nyfikna frågor samt ifrågasättande och spontanitet som något djävulen ligger bakom.

Det leder i sin tur till att barnen får svårt att lita på sina egna känslor och tankar. Deras möjlighet att tro och lita på – och utveckla band till – vuxna är helt kringskurna, enligt Paul Martin.

Hjälpkällan är i dag det enda frivilliga initiativ i Sverige som erbjuder stöd till avhoppare. Organisationen finns på Facebook och på www.hjalpkallan.se

Journalisten Charlotte Esséns reportagebok ”Sektbarn” från 2008 handlar om barnens utsatthet i olika religiösa sekter.
Källa: Wikipedia, NE, SO-rummet med flera.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se "

”Religioner är som olika språk”

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

" När religionsforskaren Christer Hedin fyllde 65 år sa han att han räknade med att arbeta i två år till. Nu fyller han 80 – och jobbar fortfarande.

Christer Hedin vill inte att någon ska säga om honom att han höll på för länge, men så länge han är efterfrågad (och det är han) tänker han hålla på.

Över kaffe och chokladbiskvi i villan på Lidingö berättar Christer Hedin att han arbetar högst 5 procent numera. När gamla uppsatsförfattare ber om hjälp vill han inte tacka nej. Fram till nyligen höll han också föreläsningar om Mellanösterns religioner på Senioruniversitetet.

Jag har gjort ett uppehåll. De har så många bra program så det finns mycket annat givande att välja på, säger han.

Christer Hedin skrev sin doktorsavhandling 1988 om nutida muslimers syn på islam som den naturliga religionen och blev docent i livsåskådningsvetenskap vid Uppsala universitet.

Han är expert på kristendom och islam och det har lett honom till lika ingående studier av judendomen. Han läser de heliga texterna på såväl grekiska och hebreiska som arabiska.

Bortsett från sex år på Sveriges Radio, som chef på både vetenskaps- och religionsredaktionen, har yrkeslivet mest handlat om undervisning, både på gymnasie- och universitetsnivå. Ögonen lyser när han berättar om läraryrkets glädjeämnen.

Han var lärare vid Kungsholmens gymnasium när han fick tjänsten på radion, 47 år gammal. En av företrädarna var Gunnar Dahmén, som brukade kallas radiobiskop. Den titeln ville Christer definitivt inte ärva.

– Jag ville få bort uttrycket religionsradion. Det låter som förkunnelse och jag var mån om att det skulle vara en journalistisk verksamhet precis som på vetenskapsredaktionen.

Christer sa upp sig från radion 1992. Han längtade tillbaka till skolan, men det var inte hela sanningen.

– Det gjordes en utredning på radion om personalomsättningen och utredaren menade att den låga omsättningen var ett problem, säger han.

Och du ville inte bli en del av det?
– Nej, men dessutom ville jag göra det jag tyckte jag var bäst på. Jag hade sedan en heltidstjänst på universitetet tills jag fyllde 75, säger Christer Hedin.

Han har noterat att det i många intervjuer på familjesidan står formuleringar av typen ”pensionering är det inte tal om”.

– Som om man skulle få en hjältegloria för det! Nej, där har jag en annan inställning. Nu när jag väl har slutat hoppas jag att inte för många ska säga att ”han borde ha slutat för länge sedan”.

Religionsfrågorna är ju ständigt aktuella så det är lätt att förstå att det ändå kliar lite i de Hedinska fingrarna trots att den ”riktiga” pensionsdagen inföll för 15 år sedan.

Sedan Christer trappat ned har han fått mer tid att läsa och nyligen läste han ”Alternativa fakta: om kunskapen och dess fiender” av Åsa Wikforss, Svenska Akademiens senast invalda ledamot. Det är särskilt en sida i kapitlet om skolan och lärarutbildningen som Christer läser med stolthet. Bland noterna på sidan 167 står det: ”För rättvisans skull vill jag tillägga att jag hade en mycket skicklig metodiklärare, Christer Hedin.”

Sådana ord värmer magister Hedin som har älskat sitt jobb som lärare. Från början hade han tänkt bli jägmästare, men redan som 18-åring bestämde han sig för att läsa religion.

– Min ambition har varit att jämföra och visa på hur lika religionerna är. Inte i praktiken, men i tankarna bakom. Jag brukar säga att religionerna är olika språk för att hantera livets gåtor och mysterier. I alla språken kan man finna värdefull visdom och förlösande formuleringar. Ett språk behöver inte vara mer sant än ett annat – men det kan vara mer användbart om man behärskar det.

Funderade du aldrig på att bli präst?
– Kanske någon gång. Jag tänkte att om jag börjar läsa kanske jag får en kallelse, men det fick jag aldrig. Jag kände så duktiga präster och insåg att jag aldrig skulle bli som de. När jag var ung var det många som ville övertala mig, men man ska väl inte övertala någon att bli präst?

– Det är som lärare. Många hoppar av lärarutbildningen. Om det inte är utbildningen det är fel på, så tycker jag att det är bra. De kan skada barn i flera generationer om de stannar kvar. Jag stannade kvar och hoppas att jag inte har skadat för många.

Eva-Karin Gyllenberg
eva-karin.gyllenberg@dn.se "

”I församlingen sågs min tarmsjukdom som Guds straff”

DN TISDAG 21 MAJ 2019

Hon gör musik och skriver låttexter för att bearbeta uppväxten i den uppmärksammade kristna församlingen i Knutby. ”Att växa upp i en sekt kan ge många ärr, säger Julia Ehrenroth.

Uppväxt i en sluten värld Del 4.
Hur är det att som barn och ung växa upp i en sekt? Tidigare artiklar publicerades 14, 15 och 16/5.

Många unga som är uppvuxna i en sekt eller i sektliknande miljöer vittnar om hur svårt det är att bryta sig loss – och att livet på egen hand kan vara psykiskt påfrestande.

– Jag hade varit instängd inom en sekts fyra väggar och kände inte till allt det som är normalt för ”vanliga” människor. Hur söker man jobb och bostad? Enkla saker blev oöverstigliga, berättar Julia Ehrenroth. Under nästan hela barndomen och hela tonårstiden bodde hon i Knutby, som ligger fyra mil öster om Uppsala. Samhället blev känt 2004 i samband med ett mord och ett mordförsök med koppling till den lokala Filadelfiaförsamlingen.

Den följande rättsliga processen var under lång tid huvudnyhet i svenska medier. I efterdyningarna kritiserades församlingen för att ha förvandlats till en sekt.

Så i förra veckan kom beskedet att tre tidigare ledare åtalats, bland annat för misshandel och sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning. Åter hamnade Knutby i centrum för medierapporteringen.

I samband med att Julia Ehrenroth i slutet av 2107 lämnade församlingen gjorde hon också en polisanmälan. Hon tycker att det är skönt att ledande personer inom det hon kallar sekten nu åtalas.

Julia var fyra år när hon kom till Knutby tillsammans med sina föräldrar. Familjen välkomnades med öppna armar, men själv kände hon sig aldrig hemma i den slutna och ganska hårda miljön.

– Vi barn i församlingen fick inte leka och vara med vem som helst, utan skulle hålla oss till varandra. Samma sak gällde när vi började i skolan. Att umgås med ”otrogna” sågs som en stor synd. Efter skoldagens slut skulle vi ta oss hem direkt, berättar Julia.

Hon var nio år när mordet och mordförsöket inträffade, och minns hur alla samlades i församlingshemmet för att be och förstå det som hänt. Barnen fick stanna hemma från skolan i flera månader.

Hur var annars livet som barn i Knutbyförsamlingen?
– I början reflekterade jag inte så mycket över att jag hade det annorlunda än andra barn. Jag visste ju inget annat. Men jag förstod tidigt att vissa vuxna och unga hade högre status än andra.

– Jag minns att jag ganska tidigt undrade varför inte bara mina föräldrar uppfostrade mig, även andra vuxna hade mycket att säga till om. Så var det inte för alla ”normala” barn, insåg jag.

Julia talar om en sträng och hårt kontrollerad tillvaro inom församlingen. När hon börjat skolan förstod hon att hennes jämnåriga hade något som kallades fritid, och att de fick delta i aktiviteter som de själva valde och gillade.

– Vi som växte upp i församlingen skulle delta i Bibelskolan och vi fick tidigt börja arbeta, till exempel i vårt kafé. När folk kom på besök utifrån skulle vi alltid tala om hur bra vi hade det och hur nära vi levde Gud.

– I dag inser jag hur manipulerad jag var. Jag var ju tvingad att tro på Gud. Vi barn och unga skulle följa ledarna, be ofta, studera Bibeln noggrant och gå i kyrkan. Annars syndade vi.

Julia beskriver en tillvaro som var svart eller vit, vissa människor sågs som onda och andra goda. Enligt henne hade ledaren, som kallade sig själv Kristi brud, ett avgörande inflytande över församlingen.

Det fanns en särskild ungdomsgrupp där främst de ledande personernas söner och döttrar ingick. Där fick Julia aldrig vara med.

– Jag sågs nog som den hemskaste tonåringen av alla. I högstadiet började jag träffa klasskamrater som inte var med i församlingen. Jag ifrågasatte och sa emot, protesterade mot allt jag tyckte var tokigt.
– Jag hade ingen i församlingen att prata med om hur jag mådde och hur instängd jag kände mig.

När Julia var 13 år drabbades hon av den kroniska inflammatoriska tarmsjukdomen Crohn och fick senare läggas in på sjukhus. Hon kunde inte äta någon vanlig mat på två år utan överlevde tack vare att hon fick näringslösning genom en sond. Smärtorna var ofta svåra att stå ut med, och Julia gick också igenom flera mindre operationer.
– I församlingen sågs min sjukdom som Guds straff för att jag hade varit upprorisk och handlat illa. Därför fick jag nu lida för mina synders skull. Församlingsledarna och även medlemmarna tittade på mig med avsky.

I dag mår Julia bättre, men hon går på regelbundna kontroller för att se att sjukdomen inte blir värre.

– Ofta debuterar sjukdomen när man är stressad och lever under stark press. När jag berättade för läkarna att jag är uppvuxen i Knutby menade de att det kanske inte var så konstigt att jag blivit så svårt sjuk.
Julia berättar att barnen, särskilt tonåringarna, inom församlingen hade olika status. En del var upphöjda, andra tvärtom.

– Jag blev till exempel under en period tvingad att bo hos en av församlingens pastorer. Det var som ett fängelse. Min mobil kontrollerades regelbundet så att att jag inte skulle ha kontakt med någon kille.

– Vi i församlingen som var nedvärderade och utfrysta fick arbeta väldigt hårt fysiskt varje dag med olika projekt som ledare bestämt att vi skulle göra. Det kunde exempelvis vara att skotta grus en hel dag. Allt för att visa att vi förtjänade att vara med och visa att vi var rena från synd.

Som tonåring i församlingen var det otänkbart att ha en kärleksrelation, berättar Julia. Och än mer omöjligt var det att föreställa sig att ha sex med någon, fortsätter hon.

När Julia var nio år flyttade en av kvinnorna i församlingen in i familjens hus för att kontrollera familjen samt sedan rapportera vidare till de högre ledarna i församlingen. Hon bestämde vilka kläder som passade Julia när det var dags för att be och höll noga koll på vilka hon fick träffa och inte träffa.

Varför gick det så illa i Knutby?
– Det handlar om en kombination av religion och makt. Jag har studerat ämnet och sett flera dokumentärfilmer om sekter. I början kan syftet vara gott och människor som söker en mening med livet kan känna sig hemma i sekten.

– Ju längre tiden går, desto tydligare är det att psykopatiska ledare skaffar sig mer och mer makt. Det blir också svårt för medlemmarna att ta sig ut ur sektens grepp, eftersom de ofta levt isolerade från det övriga samhället under lång tid.

Julia har varit med på träffar med unga som lämnat andra sekter eller sektliknande rörelser. Hon känner igen sig i deras berättelser.

– Det handlar om att bryta ned medlemmarnas fria vilja och möjlighet att tänka fritt.

Medlemmar som lämnar en sekt eller sektliknande rörelse mår ofta psykiskt dåligt. Det är lätt att drabbas av posttraumatiskt stressyndrom. Själv har Julia gått i psykoterapi för att bearbeta sina upplevelser under åren i Knutby.

– Många gånger var det som om jag levde i ett totalt mörker, kände panikångest och mådde mycket dåligt. Jag rymde flera gånger men blev hämtad av ledare i församlingen.

– Jag fantiserade om att fly till ett annat land för att komma bort från allting, men samtidigt var jag rädd för det okända. Den som växt upp i en sluten grupp med hårda regler för vad som är accepterat eller inte blir lätt vilsen i mötet med det normala samhället.

I dag bor Julia i Järfälla, nordväst om Stockholm. Hon går en musikutbildning på Kulturama och skapar egna låtar och skriver egna texter. Hon spelar harpa, gitarr, piano, mandolin och sjunger.

– När jag växte upp var det inte tillåtet att lyssna på vilken musik som helst och inte heller att hålla på med något ”eget” på fritiden. Jag brukade låna min pappas gitarr, och i smyg på nätterna så skrev jag egen musik redan i skolan.

– Nu är musiken också ett sätt att bearbeta det jag varit med om. Jag är starkare i dag, och kan hantera eventuella stormar i mitt liv. Jag tänker att jag ju redan varit med om ”det värsta”.

Julia hoppas att hon en dag blir fri från sina minnen, kan bli en hel människa och titta tillbaka på sitt liv utan att må dåligt.

– Jag har varit i Knutby en gång sedan jag lämnade församlingen. Jag har på omvägar hört att andra som växte upp där kände det precis som jag gjorde och också upplevde en stor ofrihet.

Hur är relationen till dina föräldrar i dag?
– De bor kvar i Knutby, men förstår mig mer och mer. De inser nog att de själva på sätt och vis blev manipulerade och att många barn och unga for illa, men det är alltid en process att vakna.

– Jag hoppas att vi kan få en ärlig och varm relation igen – och känner att vi är en bra bit på väg.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se "

" Fakta. Knutbyförsamlingen
Filadelfiaförsamlingen i Knutby var en frikyrkoförsamling i Uppsala kommun som växte mycket snabbt.

År 2004 förmådde en av församlingens pastorer en församlingsmedlem att döda hans hustru och försöka döda en annan medlem.

Församlingen kritiserades för att ha förvandlats till en sekt, och tvingades senare också lämna Pingströrelsen.

Vid tiden för Knutbydramat hade församlingen cirka 90 medlemmar, vilket var mer än dubbelt så många som före uppsvinget.

År 2016 tvingades två ledande företrädare att hastigt lämna Knutby på församlingens uppmaning. Många unga och vuxna blev chockade när mattan rycktes undan under dem. Det visade sig att flera ledare inte levt som de lärt, och flera kände sig lurade.

Den 20 maj 2018 meddelades att församlingen lades ned. Vid den tiden kvarstod endast två medlemmar.

I en ny doktorsavhandling vid Göteborgs universitet skildrar Sanja Nilsson hur det var att växa upp i Knutby. Bland annat intervjuade hon barn, ungdomar, föräldrar och ledare inom församlingen under åren 2014 till 2018.

Fakta. Julia Ehrenroth
Ålder: 23 år.
Bor: Järfälla, nordväst om Stockholm.
Familj: Föräldrar och två syskon.
Bakgrund: Växte upp i den uppmärksammade Knutby-församlingen i Uppland. Kände sig inte hemma i den hårt kontrollerade miljön.
Gör: Studerar musik och drömmer om en egen karriär som musiker, sångerska och låtskrivare. Aktuell med ny musik på Spotify, under artistnamnet Erin Roth. "

”Smärtsamt att ta del av berättelsen”

DN TISDAG 21 MAJ 2019

Ulrik är pappa till Julia, som intervjuas här intill. Han har tidigare inte velat kommentera sin och familjens tid som medlemmar i Knutbyförsamlingen.

– För oss som föräldrar är det i dag givetvis smärtsamt att ta del av vår dotter Julias berättelse om sin barndom och tonårstid. Vi stöttar henne så mycket vi kan efter att ha förstått hur jobbigt det varit för henne, säger Ulrik.

– Det är mycket sorg nu när jag och min hustru själva kommit ut ur tunneln och insett hur det i själva verket fungerat inom församlingen – och hur illa våra och andra barn farit av att ha växt upp där.

Ulrik gläds i dag över hur Julia och de två övriga barnen tar sina steg framåt. Hela familjen får nu göra saker ihop som en vanlig familj, säger han.

– Och det är så roligt att se Julias utveckling inom musiken. Hon får syssla med det hon brinner för, något som hon inte fick utlopp för tidigare. Vår familj är på väg att bli helare i dag och kommer förhoppningsvis att fungera som vilken familj som helst - även om den borde ha gjort det redan från början

Vad tänker du om församlingen i Knutby i dag?
– För vår familj blev det en dyrköpt historia att vara medlemmar där. Jag och många andra blev lurade av ledare med en dold agenda. Vi blev förda bakom ljuset i en destruktiv och sluten sekt.
– Men när man är mitt i det ser man inte vad som pågår. Och det fick barnen, bland andra, lida för.
Thomas Lerner thomas.lerner@dn.se "

”Jag hade skuldkänslor för att jag inte trodde på Gud”

DN TISDAG 14 MAJ 2019

Uppväxt i en sluten värld. Del 1.
Vera-Linn Lanängens föräldrar var med i Jehovas vittnen. Hon hade skuldkänslor för att hon upplevde att hon fötts med fel kön och trodde att Gud skulle plåga och döda henne. I dag menar hon att församlingen präglades av en kristen hederskultur.

För den som växt upp i en sekt eller i en sektliknande grupp kan det innebära stora svårigheter att bryta sig loss. Både för att man kan tvingas överge sin familj och det man tidigare trott vara sant.

Som barn och ung tonåring fick hon inte vara med på kamraternas kalas, inte delta i skolans julhögtider och inte lyssna på sin favoritmusik. Allt roligt och spännande var förbjudet – föräldrarna var livrädda för att deras barn skulle göra något som kunde leda till att familjen fick skämmas inför församlingen, säger Vera-Linn Lanängen. Hon är född och uppvuxen i Töreboda, som ligger i västra Götaland utmed västra stambanan mellan Stockholm och Göteborg. Föräldrarna, som kom från Finland, var båda medlemmar i Jehovas vittnen.

Det är ett kristet samfund vars tro skiljer sig från många av kristenhetens etablerade teologiska uppfattningar och tolkningar av Bibeln. Mest uppmärksammat är kanske förbudet mot att ta emot blodtransfusioner.

Enligt Jehovas vittnen förvisades Satan och hans demoner från himmelriket ner till jorden den 1 oktober 1914. För en utomstående kan detta verka som en befängd tanke, men för Vera-Linn var detta länge en självklar realitet.

– Under tonåren var demonerna i högsta grad påtagliga i mitt liv. Och den som bröt mot församlingens regler och koder var lockad av Satan. Gud skulle straffa och döda de förtappade – och det var ett otäckt slut som väntade.

Vera-Linn hade inte några större problem i skolan. Kamraterna accepterade att hon inte fick fira sin och andras födelsedagar, och att hennes liv i så stor utsträckning styrdes av församlingens normer.
– Jag var en del i gänget, nog en av de mer aktiva. Jag sågs nog som ganska utåtriktad och ”på”. En klasskamrat var också med i Jehovas vittnen. Hon var mer tillbakadragen och försiktig.

Under uppväxten gick mycket ut på att uppträda så att föräldrarna och församlingen inte skulle behöva skämmas. Hon beskriver synen på hur hon skulle leva som sträng och intolerant.

När Vera-Linn var två år inträffade något som kom att påverka hela familjens liv. Storasystern Nina, då i de äldre tonåren, försökte vara som de flesta av sina jämnåriga. Klä sig som hon ville, lyssna på vilken musik som helst, vara ute med kompisarna – men det var förbjudet.

– En kväll var Nina ute och åkte moped med några killar, inget mer hände. Men mina föräldrar var ändå så fyllda av skam inför församlingen.

– Det gick så långt att min syster blev jagad in på diskoteken för att handgripligen tas därifrån.

Så skulle Nina gå på en skolavslutningsfest. Exakt vad som hände den dagen är inte helt klart, men Nina försökte i alla fall ta sitt liv.
– Det ledde till att hennes hjärna skadades. Min syster dog tidigare i år. Hon hade tagit fajten och banat väg för att jag skulle kunna leva lite mer fritt. Jag påminner nog mycket om henne. Hon protesterade mot hederskulturen och ville leva sitt eget liv – precis som jag i dag.

Vera-Linn gjorde tidigt egen musik. Hon gillade grupper som Pink Floyd, Metallica och Red Hot Chili Peppers. Musiken gjorde henne så glad, i den kände hon igen sig och kunde vara sig själv.

– Men en dag, jag var kanske fjorton år, fördömdes den musik som jag gillade på ett församlingsmöte. Jag förstod ingenting. De vuxna lyssnade inte ens på den sortens musik, men kallade den ändå för ett uttryck för Satan.

– När församlingen fördömde det som gjorde mig så lycklig blev också jag fördömd och nedtryckt som person. Jag fick göra mig av med alla cd-skivor, kasta dem. Det var som om en del av min kropp och mitt själv togs ifrån mig.

Efter det att Vera senare lämnat församlingen och Jehovas vittnen köpte hon på nytt de flesta av de cd-skivor hon tvingats göra sig av med. Hon beskriver det som om hon fick tillbaka en del av sitt liv, att det var en befrielse.

På sin kropp har hon flera tatueringar med kopplingar till den musik hon gillade och ännu gillar. På höger arm finns ett citat på tyska från

en låt av den tyska gruppen Rammstein. Det lyder i svensk översättning: ”Jag är rädd och ensam. Gud vet att jag inte vill vara en ängel.”

En dag när Vera-Linn var nitton och hade flyttat hemifrån satt hon på sin soffa hemma i Biskopsgården i Göteborg. Hon hade nyss kommit hem från psykakuten efter att ha övervägt att ta sitt liv. Hon undrade varför Gud eller Jehova ville att homosexuella, människor med könsöverskridande identitet, människor av annan tro eller ogifta par som har sex ska fördömas.

Hon tänkte att om nu Gud verkligen *är* kärlek, hur kan det då kallas kärleksfullt att frysa ut någon från församlingen när samma beteende i skolan kallas för mobbning? För de som ger uttryck för en annorlunda sexualitet eller könstillhörighet, eller som är tillsammans med någon utanför samfundet, blir ju socialt utfrysta.

– Jag hade fått lära mig att alla andra tolkningar av verkligheten än de som predikas inom Jehovas vittnen bara är ett sätt för Satan att lura mig. Inom mig menade en röst allt tydligare att detta inte kunde stämma och jag insåg till sist att jag levt i en lögn. Jag var tvungen att lämna församlingen, och att helt och hållet bryta med Jehovas vittnen. Vera-Linn flyttade till Vänersborg och började läsa på komvux. Det var början till vägen bort. Sedan bestämde hon sig för att söka sig till Stockholm. Hon minns fortfarande när hon satt på tåget och genom fönstret såg ur de passerade huset i Vänersborg där hon bott en tid och förstod att nu väntade något helt nytt.

– Jag kände en enorm lycka och var alldeles euforisk. Jag visste att jag nu hade klippt alla kontakter med det gamla, med vänner och allt annat. Nu skulle livet börja på nytt.

– Jag hade två nära vänner i församlingen. Den ena har jag inte hört av sedan dess, den andra kontaktade mig efter att jag lämnat och några månader senare hörde hon av sig igen och berättade att hon också lämnat Jehovas vittnen. Nu hörs vi av nästan varje dag för att kolla hur vi mår.

För den som lämnar en sekt eller en sektliknande rörelse väntar ofta en svår omställning. Att kanske tvingas överge sin familj och vänner är svårt, men att kasta bort allt det man tidigare trodde på är inte heller en enkel process, påpekar Vera-Linn.

– Få kan kanske tänka sig in i en situation där precis allting man lärt sig om tillvaron och dess mening visar sig vara helt värdelöst och tomt. Det kan leda till en existentiell kris. Ofta drabbas ”avhoppare” av posttraumatisk stress, som jag gjorde.

– Vissa har varit helt avskurna från samhället och måste lära sig nya och annorlunda sociala koder. På sätt och vis handlar det om att födas på nytt, om att bli en ny person. Och att lära känna den nya tar tid.

Vera-Linn säger att den frihet som avhoppare drömt om kan vara svår att hantera, och tyckas nästan övermäktig. Själv har hon efter flytten träffat många som velat bli hennes vänner, och hon kom också in på den utbildning hon ville.

– Så jag är lyckligt lottad. Jag kan sakna en del av mina gamla vänner, men har aldrig ångrat mig, säger Vera-Linn som i dag har god kontakt med sina två syskon som också lämnat Jehovas vittnen. Sin pappa har hon kontakt med någon gång om året.

Vera-Linn är utbildad socionom och tog sin examen i socialt arbete vid Stockholms universitet. Just nu läser hon till en master i mänskliga rättigheter i Uppsala.

– När jag studerade socialt arbete ville jag skriva en uppsats om kristna hederskulturer, men fick nej. Det verkade som om hederskulturer bara förekommer inom islam. Jag ser detta som ren rasism och ett svek mot de utsatta i kristna sekter och rörelser som får sin frihet beskuren.

Länge brottades Vera-Linn med sitt tvivel på Guds existens och sin transsexualitet. Båda stora synder enligt Jehovas vittnen.

Hon började tidigt fundera över om hon var pojke eller flicka. I tioårsåldern tänkte hon berätta för sina föräldrar om sina tankar och känslor.

– Vi satt där vid köksbordet och jag tar sats. Men så säger mamma att hon hört på radion om en pojke som ville vara flicka. ”Usch så hemskt”, kommenterade pappa. ”Och det värsta var att föräldrarna stöttade honom”, fortsatte mamma.

– Då förstod jag att det inte var någon mening med att berätta om att jag kände att mitt biologiska kön var fel.
Vid sidan om de teoretiska studierna sysslar Vera-Linn i dag mycket med musik, hon målar och skriver också. Hennes bakgrund, även demonerna och olika symboler, finns med i hennes skapande.
– Mycket av det jag gör knyter på något sätt an till sekter och hederskulturer, och då även kristna sådana.
Har du någon tro kvar?
– Det är ett privat ämne. Men någon form av spiritualitet finns kvar.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se "

"Fakta. Vera-Linn Lanängen
Ålder: 31 år.
Bor: Stockholm.
Familj: Pappa och två syskon.
Bakgrund: Uppvuxen i Jehovas vittnen. Lämnade församlingen i tjugoårsåldern.

Gör: Läser en master i mänskliga rättigheter vid Uppsala universitet. Vill uppmärksamma de kristna hederskulturer som finns i Sverige. Föreläser om hur det är att växa upp i sekter. Målar, skriver och gör musik.

Jehovas vittnen
En religiös rörelse med amerikanskt ursprung. Läran bygger på Bibeln men är i mycket annorlunda jämfört med hur de flesta kristna tolkar den.

Jehovas vittnen framhåller att Kristus snart kommer tillbaka till jorden, och att han ska leda den sista striden mot ondskans makter, det vill säga Satan. Denna strid ska avgöras i slaget vid Harmageddon. Sedan kan människorna leva i ett nytt paradis på jorden.

Anhängarna möts två gånger i veckan i samlingslokaler som kallas Rikets sal. Man ägnar mycket tid åt att studera Bibeln. Alla anhängare måste också vittna, det vill säga sprida rörelsens lära till andra. Ofta knackar man på hos folk och vill få dem att börja läsa Bibeln.

Anhängarna vägrar göra militärtjänst och tar inte emot blodtransfusioner. Man firar inte jul och födelsedagar eftersom man anser att dessa inte är kristna traditioner.
Rörelsen växte fram i USA i slutet av 1800-talet och spreds även till Sverige. Jehovas vittnen ger bland annat ut tidskriften Vakttornet.
Källa: NE "

" Därför polisanmälde 45-åringen sig själv – och de två andra

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Tre ledande personer i före detta Knutbyförsamlingen åtalas för misshandel och sexuellt utnyttjande. Nu berättar en av de misstänkta varför den valde anmäla sig själv och de andra ledande personerna i församlingen.

Tre ledande personer, 45, 49 och 53 år, i den nu nedlagda Knutbyförsamlingen åtalas för flera fall av misshandel, olaga tvång och sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning. Totalt finns sex målsäganden.

De tre har under en längre tid varit involverade i en hemlig krets som drevs inifrån församlingen. 53-åringen har varit den högst ledande personen i kretsen som bestod av tolv andra medlemmar, enligt kammaråklagaren Liselott Herschend.

– Deras (medlemmarnas) uppgift var att skydda en av de ledande medlemmarna. De fick också veta att de riskerade att hamna i helvetet om de inte gjorde som de ledande medlemmarna sa, säger Liselott Herschend.

Brotten ska ha begåtts mellan sommaren 2014 och hösten 2017. Målsägandena har vittnat om hur 53-åringen ska ha slagit en person i huvudet med en hårborste och i ansiktet med en flugsmälla och ska också ha hoppat och stampat på en annan person.
– Min klient har exempelvis tvingats sova i en vindsvåning hos en granne i flera månader utan att få träffa sina barn eller man. Hon och andra har också tvingats sova i skogen i vindskydd för att de inte böjt sig för 53-åringen tillräckligt mycket, säger Leif Erickson som företräder en av målsäganden.

Brotten uppdagades när den nu åtalade 45-åringen gick in till polisstationen i Uppsala hösten 2017 för att anmäla sig själv och de andra två.

– Ska vi komma till botten med den här historien måste alla korten läggas på bordet. Jag såg inget alternativ än att göra det här, säger 45-åringen och berättar vidare att kretsen har utgått från den åtalade 53-åringen.

– För att NN inte ska kunna fortsätta skapa liknande miljöer någon annanstans måste rättssamhället ta hand om situationen. Då är det en självklarhet att jag måste inkludera mina egna förehavanden.
Efter så många år i den gruppen – vad var det som fick dig att anmäla dig själv och de andra?

– En del utav det som kommer att komma upp under rättegången är en del väldigt grova handlingar som uppdagades och som båda de två andra åtalade är direkt eller indirekt skyldiga till. Det var det som gjorde att det blev ett uppvaknande för många i den här gruppen.
Hur känner du i dag?

– Dubbelt. Det är klart att det är jättejobbigt att Knutby sätts på kartan igen. Men det känns också bra för att det här är början på slutet.
Både 53-åringen och 49-åringen nekar till brott.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se "

" Kardinalerna har inte kommit ut ur garderoben

DN SÖNDAG 2 JUNI 2019

Den franske sociologen Frédéric Martel har kartlagt de homosexuella prästerna i katolska kyrkan. Hans bok ”In the closet of the Vatican” är rena dynamiten. Det är svårt att dra någon annan slutsats än att hyckleriet och maktmissbruket kring prästernas sexualitet är inbyggd i Vatikanens struktur, skriver Maria Schottenius.

Det här kommer att handla väldigt mycket om präster, makt och sex. Sociologen Frédéric Martel har skrivit en bok på 600 sidor som är dynamit i den katolska kyrkan – och inte bara där. Den ges samtidigt ut på åtta språk. ”Sodoma” heter den på franska, ”In the closet of the Vatican” på engelska med underrubriken ”Power, homosexuality, hypocrisy”. På svenska borde det bli: ”I Vaktikanens garderob”.

Frédéric Martel, själv gay och tidigare rådgivare åt höga franska politiker, bland andra premiärminister Michel Rocard, har skrivit ett antal verk om villkoren för homosexuella i Frankrike och på andra håll i världen. Och det är, säger han själv, mycket tack vare sin speciella inblick, som han fått tillgång till detta sensationella material. Han har snabbt fått förtroende hos homosexuella präster.

Under de fyra år han infiltrerade i Vatikanen har han, enligt vad han själv deklarerar, intervjuat 1 500 personer i 30 länder. Bland dem 41 kardinaler, 52 biskopar och monsignori (en honnörstitel på aktade präster nära påven), 45 apostoliska nuntier, det vill säga ambassadörer i Vatikanen och utländska ambassadörer. För att vi ska lita på trovärdigheten framhåller han också hur ett team på 80 researchers, korrespondenter, översättare med flera, mobiliserats för att fullfölja undersökningarna i 30 länder.

Det är säkert klokt av Martel att göra ett så stort nummer av sitt fotarbete eftersom det han säger i boken måste vara utomordentligt svårsmält för den katolska kyrkan.

Han slutsats är helt enkelt att Vatikanen är ett av de största gaysamhällena i världen. Enligt Martel är den stora majoriteten av kardinaler homosexuella, men utövar sin sexualitet på många olika sätt. Han har inte uppehållit sig vid de många pedofilskandaler som skakar kyrkan och Vatikanen, utan koncentrerat sig på de mönster och strukturer han själv blottlägger i sitt arbete.

Boken är brännhet och lättläst. Ändå ganska saklig i förhållande till det som berättas. ”Även om homosexualitet är regel och heterosexualitet undantag i det katolska prästerskapet, betyder det inte att den är accepterad som en kollektiv identitet”, skriver han.

Martel hävdar att de som är trogna celibatet är i klar minoritet och de homosexuella relationerna i Vatikanen skyddas i form av olika sorters kärleksfulla vänskapsmönster. Bromance, bästa vänner, far-son-relation.

När jag plöjt igenom alla sidorna är känslan: Ja, vad trodde vi? Hur förljuget det än ser ut, är det trots allt själva systemet, principerna och organisationen som inbjuder till denna dubbelmoral.

I och med att prästämbetet kräver celibat, vilket konventionellt tolkas så att man är beredd att avstå familj och barn, breddas ju rekryteringsbasen bland homosexuella män som ändå inte har dragning till kvinnor. Och har man väl börjat sina överträdelser med korgossar och vackra yngre präster, kan det hela lätt eskalera. Syndens sötma har också attraktionskraft.

Och det är här bokens mer sensationella delar återfinns. Förutom alla präster i den stränga hierarkin i Vatikanen, har Martel också intervjuat unga män som säljer sex. Bland de gatuprostituerade kring järnvägsstationen Termini i Rom är det full trafik med präster mellan klockan åtta och elva på kvällen.

Enligt en av pojkarna, Gaby, är affärerna inte bra i augusti ”för prästerna är på semester och Vatikanen är nästintill tom”.

Favoritveckodagen är fredag, då kommer det mycket präster, och på söndagarna före och efter vespern. Prästerna föredrar vita framför svarta pojkar, berättar han, och utländska framför de som talar italienska. Papperslösa, utan asyl i Rom känns säkrare i förhållande till polisen. Det uppstår därför ett ömsesidigt ljugande. Pojkarna fejkar var de kommer ifrån och prästerna säger att de är på genomresa eller i affärer. ”Men vi är inga idioter, vi upptäcker dem direkt, man kan se att det är en präst på långt avstånd.” Det berättas också om chaufförer som raggar upp pojkar från gatan och kör dem till Vatikanen.

De papperslösa pojkarna runt Roma Termini befinner sig längst ner på skalan. Andra, mer etablerade, arbetar framför allt runt ett av torgen, Pizza della Repubblica. ”Det är torget för Vatikanens folk. Alla vet det”, säger Christian, en prostituerad som själv är katolik.

Eskorten Mangiacapra från Neapel har identifierat två grupper av präster, den ena sorten är arrogant, verkar ofelbar och stark i sin position; han känner att han står ovanför lagen. Den andra är den extremt snälla prästen, som blir kär i den prostituerade, vill ”rädda” honom och har ett omättligt behov av ömhet. ”De är som barn.”

Frédéric Martel har delat upp sin bok efter vilka påvar som styrt i Vatikanen. Han börjar här och nu med Franciskus som varit påve under den tid som Martel gjort sin undersökning. Man kastas som läsare rakt in i den verklighet som råder och de stora konflikter som den nuvarande påven får utkämpa med sin kuria (regering) och de mäktiga kardinaler som undergräver hans position. Detta eftersom Franciskus aktivt tagit itu med korruption och pedofilskandalerna och därmed skapat stor osäkerhet i Vatikanen.

Ingången till boken är Martels samtal med en präst, Francesco Lepore, som en dag fick ett vänligt samtal från påven. De talar om bön och välsignelse. Lepore har lämnat sitt prästämbete och Vatikanen på grund av att han inte orkade med sitt eget dubbelliv som homosexuell och kände hur han började sjunka allt djupare moraliskt.

Påven Franciskus är förstående och vänlig och kommer personligen väl ut ur Martels stora undersökning, med sin moraliska kompass och det mantra som han etablerat i förhållande till homosexuella. ”Vem är jag att döma?” Men han har alltför starka krafter att kämpa mot.

Även Paulus VI hade ett milt sätt att se på homosexuella, men det ändrades drastiskt med hans efterträdare Johannes Paulus II som redan från Kraków var omvittnat odemokratisk som person, och dessutom känd för sin ”misogyni och homofobi”. Däremot verkade han, enligt författaren ”väl tolerera närvaron” av alla homosexuella i sitt

entourage. Det var så många praktiserande homosexuella bland hans ministrar och assistenter att han inte kunde ha varit omedveten om deras livsstil, inte bara deras böjelse. ”Varför upprätthålla en så motsägelsefull position? Varför låta ett system av dubbelmoral slå rot?

Varför så publikt oförsonlig och så privat tolerant? Varför? Varför?” Detta är en gåta för Martel, som anser att det är en bidragande orsak till att dubbelmoralen så hårt cementerades i Vatikanen. Men det han mest upprörs över är den missade chansen att tillåta kondomer och därmed rädda många miljoner människor från att dö i aids. Detta var ett historiskt misstag av den katolska kyrkan.

Johannes Paulus har kommit lindrigt undan i eftermälet på grund av sin hårda kritik mot kommunismen. Men Martel och många med honom menar att den grunda analys han gjorde beträffande kondomer var oansvarig och grym.

Bland de tolv edsvurna män, kardinaler som bekämpade kondomanvändning under den globala aids-pandemin, var Joseph Ratzinger, som under namnet Benedictus XVI skulle bli näste påve, en minst lika benhård motståndare till homosexuellas rätt som Johannes Paulus. Martel har, efter att ha närstuderat Ratzingers liv, uppfattningen att han var en homosexuell man, som gjort allt för att undertrycka detta. Och sedan som påve glorifierade sexuell avhållsamhet som ett sätt att prisa gud. Ett självmotsägande beteende, men skriver författaren: ”Han var helt besatt av den homosexuella frågan och slutade aldrig kämpa mot sådant som homoäktenskap.”

Det finns ingen gaylobby i Vatikanen, skriver Martel, i stället existerar ”ett nätverk av homosexualiserade, polymorfa relationer, utan centrum men dominerade av hemlighet, dubbelliv och lögner”.

Frédéric Martel har i den här boken undersökt fenomen kring manliga präster, men det finns minst ännu en bok att skriva; den om kvinnornas position. Eftersom kravet på celibat gäller och så många präster inom den katolska kyrkan är homosexuella får kvinnorna inom kyrkan, exempelvis nunnor, en speciell roll. Som sexuella varelser representerar de något förbjudet, delvis något att ta avstånd från. Bara detta undergräver kvinnornas auktoritet inom den katolska kyrkan. Just nu pågår högljudda protester från kvinnor som arbetar inom katolska kyrkan.

Redaktören för Vatikanens kvinnomagasin Women Church World, Lucetta Scaraffia, skrev enligt The Guardian (8/5) ett brev i våras till - påven Franciskus där hon säger att redaktionen ”kastar in handduken, eftersom vi känner oss omgivna av en atmosfär av misstro och ökande maktlöshet”. Tidningen har under sju års tid uppmärksammat kvinnohat inom kyrkan, sexuella trakasserier och hemliga aborter som präster har betalat för att röja undan bevisen. Men de tas inte på allvar och har fått nog.

”Kvinnor blir nunnor för att de har en kallelse och vill hjälpa dem som lider eller är känsliga, inte tjäna präster.”

Efter den omtumlande läsningen av Frédéric Martels bok, varvad med idel nya rapporter om oändliga pedofilskandaler inom katolska kyrkan, känns det som om en ny och genomgripande reformation är oundviklig.

Maria Schottenius
maria.schottenius@dn.se "

" Regeringen vill ha förbud mot nya religiösa friskolor

DN TISDAG 4 JUNI 2019

Regeringen utreder nu ett stopp för etableringen av religiösa friskolor i Sverige som ett resultat av januariöverenskommelsen med C och L. Ett stopp kan strida mot Europakonventionen, uppger Friskolornas riksförbund.

Nu tar regeringen ett första steg mot att stoppa nya religiösa friskolor genom att tillsätta en snabbutredning om ett etableringstopp för religiösa friskolor.

Utredningen är ett resultat av den uppgörelse mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna som kallas januariavtalet.

Svenska elever ska enligt utbildningsminister Anna Ekström inte riskera att växa upp i alltför olika skolmiljöer. Skolan ska vara en mötesplats för elever med olika bakgrunder, där de kan tillgodogöra sig de kunskaper och färdigheter som de behöver för att klara sig i det svenska samhället.

– Den svenska skolan ska vara för alla barn, och det som står i den svenska läroplanen är inte förhandlingsbart, det ska man lära sig i skolan, säger hon.

– Under senare tid har vi sett ett antal exempel där barn av religiösa skäl inte har fått undervisning i alla ämnen, till exempel idrott och hälsa. Det kan också vara i ämnet biologi där de inte alltid fått undervisning i evolutionsläran.

Enligt skollagen får det i dag inte finnas religiösa inslag i själva undervisningen, men i frivilliga aktiviteter runt undervisningen som till exempel bordsbön eller morgonbön.

Anna Ekström menar att det finns exempel där religiösa inslag har trängt undan det som står i läroplanen.

– Faran är att det i stället för ett fokus på kunskap och bildning, blir en religiös undervisning, och att elever med olika bakgrund inte möts i skolan, säger Anna Ekström och tillägger att det finns skolor som under senare år i religionens namn har separerat flickor och pojkar, och som inte undervisar i sex- och samlevnad på ett sätt som de är ålagda att göra.

– Det finns också exempel där skolor i undervisningen har jämställt evolutionen med religiösa skapelsemyter.

Det är oklart hur många religiösa friskolor det finns i Sverige eftersom det är frivilligt för dem att ange om de har en konfessionell inriktning när de ansöker om tillstånd hos Skolinspektionen.

Men i Skolverkets register finns i dag 66 grundskolor med konfessionell inriktning i Sverige, de flesta av dem har en kristen grund.

Enligt direktivet är det etableringen av nya skolor som ska utredas. Det betyder att det kommer att fortsätta vara fritt fram för redan befintliga religiösa friskolor att utöka sin verksamhet, exempelvis genom att

etablera sig på nya orter eller utöka sin verksamhet med fler klasser och stadier.

Anna Ekström säger att Socialdemokraterna egentligen ville gå ett steg längre.

– Vi gick till val på ett förbud även mot de befintliga konfessionella friskolorna. Men i januariavtalet lyckades vi nå den här uppgörelsen som jag är nöjd med, säger hon.

Ett etableringsstopp kan dock stå i strid med Europakonventionen, enligt Ulla Hamilton som är vd för friskolornas riksförbund.
– Det känns som ett populistiskt utspel där man bygger på fördomar om dessa skolor, skriver hon i ett mejl till DN.

Ulla Hamilton menar att ett förbud har utretts flera gånger och att man tidigare har konstaterat att det inte är förenligt med de konventioner Sverige har anslutit sig till. Ett etableringsstopp skulle kunna krocka mot den skyldigheten, menar hon.

– Det blir orimligt att införa ett system som innebär att skolor som anger att de vill ha en viss profil med automatik ska få nej, säger Ulla Hamilton.

Anna Ekström håller inte med.
– Min bedömning är att det finns ett utrymme enligt konventionen. Redan i dag har vi ett förbud mot konfessionella inslag i själva undervisningen i samtliga skolor, och att ta ytterligare ett steg för nyetablerade ser jag inte som en stor inskränkning.
Utredningen beräknas vara klar i december.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se "

" **Fakta. De flesta religiösa friskolor är kristna**
Det är bara fristående skolor som kan ha konfessionell inriktning.
Det är frivilligt för dem att ange om de har en konfessionell inriktning när de ansöker om tillstånd hos Skolinspektionen.
Det finns heller ingen exakt definition.
Enligt Skolverkets register finns i dag 66 grundskolor med konfessionell inriktning i Sverige.
De flesta av dem kristna.
Omkring 10 är muslimska.
En är judisk.
Källor: Friskolornas riksförbund och Skolverket "

Inre verkligheter.

Före 1800-talet

Från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Sida

120 **Utrag ur ÅKE HOLMBERG: Vår världs historia.**

120 **Exempel på inre verkligheter och sociala miljöer.**

121 **Högkulturernas uppkomst. Från sid 44 och 47.**
Handlar om samspel= sociala miljöer.

122 **Mesopotamisk ekonomi och babyloniskt samhälle. Sid 54-55.** Handlar om samspel= sociala miljöer och religioner=inre verkligheter.

123 **Grekernas konst och vetenskap. Sid 95.**
Handlar om skönhet, religioner, kunskaper= inre verkligheter, och möten mellan kulturer= sociala miljöer.

124 **Folkreligioner. Sid 116.**
Handlar om religioner= inre verkligeter, och samspel mellan religiösa= sociala miljöer.

125 **Den siste romerske kejsaren. Sid 174-175.**
Handlar om kulturspridning o d= inre verkligheter och sociala miljöer.

126 **Bysans undergång. Sid 181.**
Handlar om vackra saker och religion= inre verkligheter, och spridning av religion= sociala miljöer.

127 **Korstågen. Sid 209.**
Handlar om religioner= inre verkligheter, och kunskaps- och kulturspridning= sociala miljöer.

128 **Universiteten. Sid 212.**
Handlar om religioner och kunskaper= inre verkligheter, och kunskapsspridning= sociala miljöer.

129 **Gotiken. Sid 213-214.**
Handlar om konst, estetik och religioner= inre verkligheter, och kulturspridning= sociala miljöer.

130 **Den senmedeltida krisen. Sid 218-219**
Handlar om spridning av kriser och kunskaper om kriser= inre verkligheter och sociala miljöer.

131 **Kyrkans kris. Sid 222.**
Handlar om religioner= inre verkligheter, och samspel mellan religiösa= sociala miljöer.

132 **Islam. Sid 230-231.**
Handlar om religioner= inre verkligheter, och religionsspridning= sociala miljöer.

133 **Indianfolken och kyrkan. Slaveriet. Sid 310-311.**
Handlar om religioner= inre verkligheter, och samspel= sociala miljöer.

134 **Det brittiska härskarsystemet. sid 343-344.**
Handlar om samspel= sociala miljöer, och religion= inre verkligheter.

135 **Den ryska samhällsutvecklingen. Sid 362-363.**
Handlar om samspel/maktspel= sociala miljöer.

136 **Reformationerna. Sid 368-369**
Handlar om religioner= inre verkligheter, och religionsspridning= sociala miljöer.

137 **Den naturvetenskapliga revolutionen. Sid 376-377.**
Handlar om kunskaper och religioner= inre verkligheter, och kunskapsspridning= sociala miljöer.

138 **Samhällstänkandet. Sid 377-378.**
Handlar om tänkande= inre verkligheter. och maktspel= sociala miljöer.

139 **Det franska enväldets framväxt. Sid 382-383.**
Handlar om maktspel= sociala miljöer, och konst och religion= nre verkligheter.

140 **Ludvig XIV och Versailles. Sid 383-385**
Handlar om maktspel och kulturspridning= sociala miljöer, och förlustelser= inre verkligheter.

141 Religioner, världsliga makthavare, klasser och slavar.
En sammanfattning av exemplen i det föregående.

Inre verkligheter.

Filosofer och samhällsdebattörer.

Klicka på Sven Wimnell 17 sept 1997 + 1 februari 2015: Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom. http://wimnell.com/omr109b.pdf och läs utdrag ur Russels bok. Sidor i omr109b:

Prolog	2
Före Sokrates	3
Aten	13
Hellenismen	22
Den äldsta kristendomen	30
Skolastiken	37
Den moderna filosofins uppkomst	51
Den brittiska empirismen	74
Upplysningen och romantiken	80
Utilismen och efteråt	92
Samtiden	108
Epilog	123-126

I utredningen nu finns kopior av:

80 **Prolog**

81 **Epilog**

" <u>När drömmen om demokrati väl har väckts går den inte att stoppa</u>

DN SÖNDAG 26 MAJ 2019

I dag manifesteras demokratin i valet till EU-parlamentet. Men vad är egentligen demokratin? Ronny Ambjörnsson läser en ny bok om statsskicket som föddes på en bergknalle nedanför Akropolis i Aten och sedan spreds över världen.

Demokratin sägs ofta befinna sig i kris. Dagens populistiska politiker är misstrogna mot det demokratiska systemet, vilket antas gynna medelklassen (som även den känner sig hotad). Medelklassen har länge haft monopol på det politiska språket, med dess abstraktioner och färdiga formler. Det är eliterna som styr, tycker ”verklighetens folk”. Genom ett mer konkret (vulgärt) språk har en politiker som Donald Trump fått kontakt med olika sorters småfolk på landsbygden, i industrins avfolkningsbygder men också bland städernas arbetare.

Människor ser i honom en kompis, som råkar ha haft lite tur och kommit sig upp. Han uttrycker sig på ett sätt som de känner igen.

Att uttrycka sig rätt är a och o i demokratins politiska värld. Med språket är det möjligt att vinna anhängare och bygga allianser. Det är också viktigt att lägga sina ord väl. I antikens Aten fanns det lärare som bjöd ut sina tjänster i vältalighet. De var ofta anlitade av personer som framträdde i folkförsamlingen eller i rådet, de första demokratiskt valda församlingarna i vår kultur.

Till folkförsamlingen hade alla män tillträde, sedan de fyllt tjugo år – kvinnor, slavar och personer med annan hemort än Aten var uteslutna. Folkförsamlingen var beslutsför när minst 6 000 medborgare var närvarande på en bergknalle nedanför Akropolis. Demokratin var direkt, alltså inte som hos oss representativ, något som var möjligt i de små grekiska stadssamhällena. Beslut markerades genom handuppräckning. Hela proceduren blev naturligtvis ryckig, eftersom församlingen ofta tog intryck av enskilda talare – det fanns inga egentliga partier som kunde sammanföra åsikter av ett visst slag och låta dem gälla under en längre tid.

Vid ett tillfälle diskuterades i folkförsamlingen vad man skulle göra med en revolterande bundsförvant, staden Mytilene. En talare föreslog att den manliga befolkningen kunde avlivas och kvinnor och barn göras till slavar. Så beslutas och ett krigsskepp skickas i väg. Nästa dag framträder en annan talare med en helt motsatt uppfattning. Slår man ihjäl mytilenarna får man varken skatt eller skadestånd. Talet vidgas till att mer generellt handla om människans natur och verkan av stränga straff. Inspirerade av denne talare ändrar då folkförsamlingen sin uppfattning och skickar i väg ett andra skepp. Genom att ständigt ro och bytas av vid årorna hinner det andra skeppet upp det första i Mytilene hamn, ordern återkallas och befolkningen sparas.

Det är historikern Thukydides som återberättar händelsen och refererar talen som han hört dem. Thukydides är kritisk mot den kultur som

råder i folkförsamlingen, han citerar den förste talaren Kleon som tycker att folkförsamlingens medlemmar lätt faller för den eleganta formuleringen: ”Ni är mästare i att dåras av ett nytt argument…”. Men det är, menar Kleon, inte formuleringen som skall bedömas utan själva den politiska frågan. ”Ni söker så att säga efter en annan värld än den vi nu lever i men kan inte på ett intelligent sätt bedöma verkligheten omkring oss. Med ett ord: ni liknar mer en publik som sitter och lyssnar till sofister än män som rådslår om statens värv.”

Invändningen är intressant. Den pekar på det förhållandet att politiska frågor lätt väcker tankar om annat som också har med den mänskliga tillvaron att göra. De sofister som nämns är ett slags filosofer som diskuterar människans ställning i ett moraliskt perspektiv. Slående är alltså att man i folkförsamlingen tar upp frågeställningar som också dryftas inom filosofin och på teatern. Demokratins ämnesområde är vidare (och vagare) än i dag.

Om demokratin som idé har den amerikanske idéhistorikern James Miller skrivit en läsvärd och tankeväckande studie, ”Can democracy work? A short history of a radical idea” (Farrar, Straus and Giroux). Det är ingen heltäckande framställning, Miller gör nedslag i vissa miljöer som han särskilt studerar: antikens Aten, franska revolutionen, chartiströrelsen i England, USA vid tidpunkten för

självständighetskriget samt under modern tid. Miller går sällan utanför sin politiska kontext. Och man kan väl inte kritisera honom för att hålla sig till sitt ämne. Men han kunde ha gjort en poäng genom att peka på faktorer som inverkade på den politiska debatten, nämligen att hela Aten under demokratins tid är att betrakta som en demokratisk miljö. Tragöder som Sofokles och Euripides förde fram moraliska problem genom att gestalta dem, klä dem i ord och karaktärer.

Demokratin var ett sätt att leva. Mycket av den tidens demokrati är olikt den som nu råder. Men man får se demokratin som ett pågående projekt, vilket tar sin början under antiken och fortsätter att utvecklas in i vår egen tid.

Under långa tider var demokratin knappast ett statskick som hade många anhängare, det ansågs snabbt urarta till anarki. Förändringen kom med den representativa demokratins utveckling på 1700-talet – det vill säga det förhållandet att folk väljer representanter till en lagstiftande församling. Men även här fanns kritiker som till exempel författaren Jean-Jacques Rousseau vilken hävdade att det i det ögonblick folk låter sig representeras, ”inte längre är fritt”.

Han var inte ensam om en sådan uppfattning. Många var rädda för att representanterna snabbt skulle utveckla egenintressen som på sikt kunde urholka demokratin. Det är lite av samma inställning som vi finner bland anhängarna till Trump. De är misstrogna mot politikerna som de uppfattar som en elit utan verklig kontakt med problemen.

Misstron tar sin början med språket, politikerna använder ord som folk inte är vana vid. De är snobbiga. Man känner sig lurad.

Rousseau var på intet sätt motståndare till folkvälde, han var tvärtom en varm förespråkare för demokratin i dess direkta form. Förenklat

uttryckt så skiljer Rousseau i sin politiska filosofi mellan människornas enskilda viljor och vad han kallar allmänviljan. Alla människor har olika önskemål och drömmar. Men dessa är inte desamma som allmänvilja. Denna består av ett begränsat antal önskemål, och de som delar dessa kan om dem använda ord som vi och oss: våra drömmar, vår vilja. Rousseau menar att dessa önskningar kan brytas ned till två: frihet och jämlikhet. Ur en kaotisk röra av viljor som stretar åt olika håll växer det fram en kritisk massa av gemensamma krav och en enad vilja att skapa ett fritt och jämlikt samhälle.

Men allmänviljan är naturligtvis ett problematiskt begrepp. Det är inte säkert att alla inser att allmänviljan är något alla tjänar på. De kan då tvingas till insikt, i första hand genom upplysning. Rösträtten är inte bara en rättighet, den inbegriper också skyldigheter. Jag måste sätta mig in i de frågor som avhandlas. Och jag måste kanske acceptera en reform som jag inte gillar, för att den i ett längre perspektiv är bäst för helheten. Dagens diskussioner om klimat och miljö är full av sådana konflikter. Rousseau hade nog menat att de nödvändiga reformerna i så fall måste tvingas fram. Allmänviljan har alltid rätt. Men vem tolkar allmänviljan? Och vem tolkar tolkaren?

Rousseaus skrift ”Om samhällsfördraget” blev något av en bibel för rebellerna revolutionsåret 1789. De gemenskaper och politiska klubbar som växte fram blev ett slags laboratorier för direkt demokrati. I dessa hade så gott som alla medlemmar rösträtt. Utom två grupper: kvinnorna och egendomslösa. Dessa ansågs alltför beroende av andra för att kunna rösta fritt, en dominerande uppfattning under en stor del av 1800-talet. En man måste kunna stå för sin sak, något som uppenbarligen inte gällde en kvinna.

Den som först formulerade ”Förklaringen om de mänskliga rättigheterna” var en amerikan, Thomas Jefferson, 1776. I förklaringen stadgades att alla människor ”har skapats lika” och att alla har rätt till ”liv och frihet”. Men USA skiljde sig på många sätt från Europa. Den största skillnaden var slaveriet. Jefferson ägde slavar när han - formulerade förklaringen om människans rättigheter. Och det var inte bara en konsekvens han inte såg. Slaveriet gjorde på ett oundvikligt sätt slavägarna till ”despoter”, skrev han 1781.

Den amerikanska konstitutionen 1787 gav medborgerliga rättigheter åt alla, med undantag av slavarna, kvinnorna, indianska folk och egendomslösa. Men i flertalet amerikanska stater var det civila samhället, associationsväsendet, press, kyrkor mycket starkt, medan den federala staten var svag – något som många uppskattade. Alexis de Tocqueville som reste i USA på 1830-talet skrev i sin mycket lästa essäistiska reseskildring ”Om demokratin i Amerika” att jämlikheten kommit oändligt mycket längre i USA än i Europa. Demokratin gav kanske inte folk den bästa regeringen, men den kunde i stället ge det som är så mycket mer: medborgaranda och folklig entusiasm.

James Miller lägger stor vikt vid det han kallar kulturens roll i den amerikanska demokratins framväxt, litterära verk som ”Onkel Toms stuga” som inspirerade antislaverirörelsen, Walt Whitmans nyskapande poesi med dess utopiska grundton, och den musik som komponerades av musiker som Stephen Foster (”My old Kentucky home”, ”Old folks

at home”) vilka togs upp av kringresande vita, men snart också svarta sångare som introducerade spirituals, blues och jazz: en amerikansk vision, där jämlikhet, frihet och inte minst mångfald smält samman. USA uppfattades tidigt som det mest demokratiska landet i världen. Visserligen ingick vare sig kvinnor, svarta eller egendomslösa i demokratin. Men idéer har en egen logik. En gång nämnda pockar de på att förverkligas. Talas det om allas mänskliga rättigheter, blir det allt svårare att göra undantag. Formuleringen måste rimligen gälla alla.

Ronny Ambjörnsson författare, professor i idé- och lärdoms-historia"

"Världen vi skapar. Klimatfrågan pekar mot en kontroversiell slutsats

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Den globala uppvärmningen ställer oss inför ett existentiellt hot. Men spelar det någon roll om vi överlever? Man kan tycka att bara en galning skulle tycka att det kvittar lika. Ändå har filosofer genom hela vår historia argumenterat för att det inte spelar någon roll.

Först har vi pessimisterna. Det börjar med Sokrates. Då han ska tömma giftbägaren ser han det inte som någon stor sak. Döden, menar han, är bättre än mänsklig existens. Inte ens perserkungen har det bättre än Sokrates försänkt i drömlös sömn. En svensk filosof som snuddat vid samma tanke är Ingemar Hedenius. Och min kollega Lars Bergström citerar honom med *gillande* i sin aktuella bok ”Varats dunkla skrymslen”:

”… människornas liv på jorden, i historien, i nuet och i framtiden, innehåller så ohyggliga tillstånd och händelser att ingenting av det goda, som vid sidan därav förekommer, ej heller summan av allt gott har en sådan tyngd, att det kan uppväga detta infernaliskt onda, så att människornas liv på det hela taget skulle kunna betraktas som något annat än en ond institution i universum.”

Så finns det filosofer som resonerar på följande vis. Det blir jobbigt för den sista generationen. Men en sådan kommer det hur som helst att finnas. Det viktiga är att slutet blir så smärtfritt som möjligt. När det inträffar är oväsentligt. Därefter finns ingen som kan klaga. Moral rör

existerande individers relationer till varandra. Några förpliktelser att sätta människor till världen har vi inte. Enligt den finlandssvenske filosofen Georg Henrik von Wright är det en ”pipa snus” om mänskligheten dukar under. I ett meningsutbyte vi hade bad han om ursäkt för uttrycket men höll fast vid uppfattningen.

Till sist har vi ekosoferna. De bryr sig om arter men struntar i individer. Men i så fall är mänskligheten ett problem snarare än en resurs. Vi tar kål på andra arter på löpande band. Hur mycket bättre vore det inte utan oss. Den norske filosofen Arne Naess kom nära denna ståndpunkt:

”Blomstringen av mänskligt liv och mänskliga kulturer är förenlig med en rejäl minskning av den mänskliga befolkningen. Blomstringen av icke mänskligt liv förutsätter en sådan minskning.”

Alla dessa tänkare har fel, anser jag. Arter har inget värde som sådana. Här tog Arne Naess miste. Det viktiga är individerna. Moralen är inte bara en fråga om hur vi förhåller oss till varandra. Moral handlar också om vad slags värld vi skapar. Här tog von Wright miste. Vi har en förpliktelse att maximera lyckan. Vi bör sätta nya lyckliga individer till världen. Ju fler desto bättre. Och det finns goda skäl att förmoda att vår framtid, om vi beskärs en sådan, kommer att medföra ett överskott av lycka över olycka. Här tog Hedenius miste.

Vi möter ibland uppfattningen att vi för att mildra klimatkrisen bör sluta sätta barn till världen. Resonemanget går väl ihop med det ekosofiska, men också med tanken att de individer vi inte sätter till världen inte kan klaga (då de inte finns). Men bör vi skapa så mycket lycka som möjligt blir resonemanget betänkligt.

Visst kan vi momentant vara för många. Vi är för många om det innebär att vi tar utrymme från kommande generationer. Men vårt klot kan ledigt föda den befolkning på tio miljarder, mot vilken vi är på väg. Det viktiga är hur vi väljer att leva. Och fortsätter vi att leva som vi gör är vi redan alldeles för många.

Men också min uppfattning är kontroversiell. Om jag har rätt bör vi hela tiden blir fler på vårt klot, och hålla igång så länge som möjligt, i generation efter generation. Vi bör satsa på kvantitet även om det går ut över den genomsnittliga lyckan. Vi kan kompensera bortfallet i livskvalitet hos de som lever genom att se till så att så många fler får existera. Detta har filosofen Derek Parfit kallat den ”avskyvärda” slutsatsen.

Jag anser att det är vad vi bör göra. Slutsatsen är inte avskyvärd utan korrekt. Men många tänker annorlunda. Hur ska de resonera för att undvika åsikten att det kvittar lika om vi överlever på vårt klot?
Jag tror det är lika svårt att besvara den frågan som att rädda mänskligheten undan den hotande klimatkatastrofen.

Torbjörn Tännsjö
Professor i praktisk filosofi och aktuell med boken ”Etikprofessorn” där den avskyvärda slutsatsen avhandlas. "

”Svårt förstå varför väljare sätter populism före välfärd”

DN LÖRDAG 1 JUNI 2019

"DN. DEBATT 20190601
Genom forskningen vet vi vilka samhällsmodeller som genererar välfärd. Ändå ökar stödet för politiker som i stället sprider hat, fruktan och konspirationsteorier. Man måste i sammanhanget fråga sig om det finns något grundläggande fel på hur vi samhällsforskare kommunicerar med omvärlden, skriver statvetaren Bo Rothstein.

Den samhällsvetenskapliga forskningen har tack vare förfinade teorier och alltmer avancerade metoder samt inte minst en starkt ökad tillgång till data otvetydigt gjort stora framsteg. Det har också gjorts stora framsteg inom forskningen vad gäller hur man ska definiera och mäta mänsklig välfärd. Även om de filosofiska teorierna bakom vad som ska räknas som mänsklig välfärd skiljer sig åt så är de mått som används tämligen likartade.

I realiteten används mestadels både objektiva mått på befolkningshälsa men också subjektiva mått som om människor uppfattar sig vara vid god hälsa och om de är nöjda med sin livssituation. Ett alltmer brukat mått är i vilken grad människor uppfattar att de flesta andra människor i deras samhälle går att lita på. Man kan tolka detta mått på social tillit som att människor gör en värdering av den generella moraliska halten i det samhälle de lever i.

Det råder dessutom i stor utsträckning inom forskarsamhället samstämmighet om vilken av de olika samhällsmodeller som har prövats som genererar mest av denna typ av mänsklig välfärd. Det är inte kommunism, fascism, nationalism, konservatism eller populism och inte heller rå konkurrenskapitalism av nyliberal modell. Det är i stället den slags samhällen som vuxit fram i nordvästeuropa och inte minst i de nordiska länderna, det vill säga en kombination av liberal demokrati, en av miljö- och konsumenthänsyn väl reglerad marknadsekonomi, en opolitiserad, huvudsakligen icke-korrupt och kompetent förvaltningsapparat tillsammans med en omfattande välfärds- och socialpolitik.

Lägger man ihop standardmåtten på mänsklig välfärd enligt ovan är bilden mycket tydlig och har av några välkända utvecklingsekonomer benämnts som att ”bli som Danmark”.

Givet denna kunskap är vad vi ser både i vår del av världen och globalt tämligen oroande. Nämligen att allt fler länder rör sig bort från den samhällsmodell som generar mest mänsklig välfärd. Vad gäller den liberala demokratin så visar de mätningar som görs av olika forskningsinstitut att antalet länder och människor som lever under detta politiska system var som högst runt 2005 varefter det har skett en påtaglig minskning. Det är inte bara så att ett auktoritära regimer som de i Kina, Egypten, Saudiarabien och Ryssland blivit mer auktoritära utan att vi i många demokratier nu ser tydliga anti-liberala och anti-demokratiska tendenser. Vi ser såväl vänster- som högerpopulistiska rörelser och partier som nått stora framgångar och i många fall också innehar regeringsmakten. Mexiko, Turkiet, Indien, Italien, Ungern, Polen, Brasilien och USA är några exempel.

Till detta kommer ett antal nya forskningsrapporter som visar att väljare i många fall inte ”belönar” partier och politiker som har visat god förmåga att tillhanda den slags resurser som ökar människors

välfärd. Tvärtom verkar stödet för politiker som mobiliserar på att sprida hat, fruktan och som torgför rena konspirationsteorier att öka. Dessa politiker har i allmänhet inget till övers för det ovan nämnda slaget av forskningsresultat om vilken typ av politik som skapar eller ökar den mänskliga välfärden i samhället.

Detta ställer oss inför några mycket svåra frågor. Hur ska vi förklara att många väljare i ökande grad inte stöder den slags politik som med stor sannolikhet ökar deras egen välfärd och med säkerhet också den övergripande mänskliga välfärden i deras samhälle? . Varför röstar de på politiker som är kända för korruption, för att politisera domstolsväsendet, som försöker tysta den fria pressen och som lever på att sprida hat och rasism? I många länder kan man också se att stödet för det demokratiska samhällsskicket avtar bland unga människor. Det går naturligtvis att peka på att många väljare är okunniga, kortsynta och oinformerade men faktum är att utbildningsnivån i de flesta demokratier är högre nu än den varit någonsin tidigare. Man kan också skylla på strukturella förändringar som globaliseringen och den omfattande migrationen men detta är inte första gången som demokratierna i världen stått inför stora problem av detta slag.

Det är inte helt enkelt att hitta en huvudorsak bakom den rådande och enligt min mening alarmerande utvecklingen och det är inte säkert att det finns någon sådan enskild ”grundbult”. En faktor som jag menar fått alltför lite uppmärksamhet i denna diskussion är min egen grupp, de samhällsvetenskapliga forskarna. Man kan ta USA som exempel. Landet har otvivelaktigt den absolut största, mest framstående och överlägset mest respekterade kadern av ekonomer, sociologer och statsvetare i världen.

Och vad är resultatet? Den på lögner, ekonomiska manipulationer och rasism byggda Trump-administrationen som underblåser politiskt våld, hotar den fria pressen och demoniserar sina politiska motståndare. Den fråga som måste ställas är om det är något grundläggande fel på hur samhällsforskarna kommunicerar med omvärlden och i vilken grad de lever upp till det ansvar jag menar som positionen som forskare kräver. Låt mig lyfta två problem i detta.

1 Många forskare vill se sig om ”objektiva” och som stående utanför eller ovanför politikens frågor. De är rädda för att uppfattas som partiska och de gömmer sig inte så sällan bakom sofistikerade statistiska metoder som de menar skyddar dem från att bli beskyllda för att ta politisk ställning. Den fråga som måste ställas till dessa är denna: Vad är det för fel att ta ställning för ökad mänsklig välfärd? Tanken att det skulle vara möjligt att hålla valet problemställning och forskningsfråga fri från normativa ställningstaganden är med förlov sagt rent snömos.

2 Det andra problemet är att många kolleger, inte minst från spetsuniversiteten i USA, vittnar om hur yngre forskare väljer att forska om alltmer esoteriska och triviala problem som är av minimal samhällsrelevans för att kunna möta de allt starkare kraven på statistisk och metodologisk förfining. Därmed har de som lärare heller inget att bidra med när det gäller att utbilda nya generationer till demokratiskt ansvarstagande medborgare. Detta betyder naturligtvis inte att vi ska ha forskare med tydligt partistämpel och självklart inte heller forskare som manipulerar sina metoder och data för att nå ”rätt” resultat. I stället menar jag att vi behöver många fler forskare som väljer att forska om genuint samhällsrelevanta problem som är kopplade till ovanstående frågor om mänsklig välfärd och som engagerar sig i den offentliga debatten.

Bo Rothstein, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet "

" Österrike visar vad som händer när populister tvingas möta verkligheten

DN LÖRDAG 1 JUNI 2019

FPÖ-skandalen är bara det senaste kapitlet i en lång historia. Den nationalism som många europeiska länder nu brottas med har Österrike hanterat i decennier.

Som så ofta förr är Österrike långt före alla oss andra och som vanligt upptäcker vi det inte eftersom denna avantgardism – som vanligt – uppträder som farsartad skandal.

Det har med världens undergång att göra. Eller riktigare: den europeiska världens undergång. Den ägde rum i och med första världskriget. Men bara det habsburgska Österrike drabbades till fullo. Riket försvann. Den stolta dubbelörnen förlorade alla sina fjädrar och fram vaggade en plockad, tanig höna. Alltsedan dess handlar österrikisk politik om att överleva i en värld som inte längre finns, ett konststycke i en epok av postmodernism och virtualitet som inte riktigt får den respektfulla uppmärksamhet det förtjänar.

Men nu var det 1919 och den amerikanske presidentens förkärlek för nationer och nationalstater, påhejad av Frankrikes och Storbritanniens önskan att slå Österrike sönder och samman, befäste dödsdomen över ett rike som inte kunde bli en nationalstat eftersom det rymde alltför många nationer. De upprättade nu sina egna – taniga – nationalstater, ännu sorglöst övertygade om att ha befriat sig från det habsburgska ”folkfängelset”.

Och vad blev kvar av Österrike?

Av det mångnationella det tysknationella. Som reaktion på alla andras nationalismer ville de tyska österrikarna ansluta sig till det Tyskland Bismarck enat, fast kanslern avsiktligt uteslutit just Österrike. Men nej: de nationella program som så generöst erbjudits alla andra, förbjöds de österrikiska tyskarna. Staten Österrike var strängt taget ingenting mer än en krigets restpost – en stat ingen ville ha, inte ens dess egna invånare.

Inte oväntat blev mellankrigstiden ett sökande efter självförtroende och en ny identitet som utmynnade i inbördeskrig mellan den politiska vänstern och högern. Klämd mellan dem fanns de radikala tysknationella grupper som österrikaren Adolf Hitler snart tog hand om och genom *Anschluss* hämtade *Heim ins Reich*. Både för Bismarck och Versaillesfreden hade så tagits hämnd. Och de små nationalstater som uppstått på Habsburgs ruiner skulle snart visa sig vara alldeles för svaga, korthus som sämre skyddats under eget än under Habsburgs tak.

Efter Hitlers krig var alla stortyska lösningar eller habsburgska revisionistiska visioner stendöda. Österrike var kanske vad som blivit över, men framför allt vad som var. Tillsammans försökte ledande vänster- och högerpolitiker att ge det stabilitet genom att försonas.

Försoning hade de – de som överlevt – enligt myten lärt sig i Hitlers koncentrationsläger. Kanske är det till och med sant: efter kriget växte ett slags österrikisk modell fram där de två helt dominerande partierna, det röda SPÖ (socialdemokraterna) och det svarta ÖVP (det konservativa katolska folkpartiet) helst regerat tillsammans, allt i

stabilitetens och trygghetens namn, med en modell med starka inslag av korporativism, byråkratisering och partibok.

Vad som sker i vad som synes ske är inte alltid klart. Det kan påminna om när två hundar slåss under en matta eller ett tjockt täcke; vad som pågår därunder anar man bara konturerna av. Som politik motsvaras det av kohandel, uppgörelser bakom lyckta dörrar, av vad som i dag kallas *deals*, emellanåt av korruption.

Skandaler är här förprogrammerade.
Samtidigt bekämpade de två stora partierna varandra öppet och till detta användes det lilla FPÖ: alltså frisinnade liberaler, tysknationella och en hel del reformerade (eller oreformerade) nazister. Österrikes störste politiker, SPÖ:s Bruno Kreisky, använde sig medvetet av detta FPÖ för att äntligen slippa regera tillsammans med ÖVP. Cyniskt och med sin stora auktoritet gjorde han partiet rumsrent. Det behövde inte ens tämjas: det räckte att Kreisky varnande lyfte fingret och FPÖ:s dåvarande partiledare Friedrich Peter, som under kriget bakom fronten deltagit i utrotningen av Europas judar, viftade på svansen eller stack den mellan benen.

I 13 år regerade Kreisky ensam med hjälp av FPÖ:s servila stöd utan att släppa in Heinz-Christian Straches företrädare i regeringen. Först Jörg Haider, som rensade ut partiets sista liberaler, gjorde samarbetet med högerpopulisterna omöjligt. FPÖ radikaliserades. Därefter växte det starkt och – som vanligt – tvingades Österrike i stabilitetens namn att återgå till sina stora koalitioner innan ett allt hårdare trängt ÖVP under Wolfgang Schüssel lockades att göra en Kreisky, men denna gång med ett sturskt FPÖ som regeringspartner.

Dock sprack FPÖ snart på grund av skandaler och inkompetens; kontakten med verkligheten blev för mycket. Populister fungerar bäst – och kanske bara – som opposition. I dagarna har ÖVP:s Sebastian Kurz, fått göra samma erfarenhet. Hans partner ramlade ihop.
Som vanligt slutade alltsammans i skandal.

Är det Kurz som misslyckats? Eller FPÖ som lidit ännu ett stort nederlag? Bara ett är säkert: sedan decennier står Österrike redan mitt uppe i den kamp mot en allt extremare högerpopulism som resten av Europa med få undantag nu något yrvaket upptäckt: mitt i ringen, medan man på de flesta andra håll fortfarande tror att man kan besegra populisterna genom att inte ens släppa upp dem i den.

Richard Swartz journalist, författare och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.
richard.swartz@chello.at "

" Ledare: Skolverket kan inte önska bort hederskulturen

DN LÖRDAG 1 JUNI 2019

Det känns som att 1990-talet plötsligt fick in en fot i dagens diskussion om hederskulturen.

Skribenten Lars Åberg uppmärksammar i en gästledare i SvD (30/5) ett förslag från Skolverket om ändringar i läroplanerna för sex- och samlevnadsundervisning. Där avråder Skolverket enligt Åberg från att använda begreppet ”hedersrelaterat våld och förtryck”. Som motiv anges: ”Uttrycket bedöms också vara svårtolkat och kan, enligt flertalet referenspersoner, leda till att olika grupper ställs mot varandra. Skolverket har valt att i stället betona elevers rättigheter, bland annat genom att föreslå en hänvisning till barnkonventionen i läroplanen.” Det finns åtskilligt i denna passage som gör det värt att dra öronen åt sig. ”Enligt flertalet referenspersoner”, till exempel. Vilka är dessa personer som Skolverket vänt sig till?

Det finns i dag, efter många förlorade år, en allt större medvetenhet i samhället, man kan nästan säga konsensus, om hederskulturens inverkan på framför allt svenskar med rötter i andra länder. Just med motiveringar som ”vi ska inte ställa grupp mot grupp” skyfflades heders- och klanproblematiken länge under mattan. Det ansågs onödigt och farligt att särskilja dessa strukturer, dessa brott från andra utslag av sexism och patriarkat.

På vems bekostnad kunde Sverige unna sig den lyxen? Priset betalades av alla de tusentals ofta unga kvinnor och män vars liv kraftigt begränsades med hedern som föreändning.

När medvetenheten sent omsider ökade fanns hela tiden motståndsfickor kvar, envist övertygade om att man inte skulle bråka för mycket om det här med heder.

Ett typiskt exempel är när den rödgröna majoriteten i Malmö år 2012 röstade nej till förslaget om kartläggning av hedersförtryck; en uppskattning visade senare att upp till 4 000 unga i staden kunde vara drabbade. Ett annat är när Ung Vänsters ordförande i en debattartikel angrep Nalin Pekgul (S), en pionjär i hedersdebatten, med påståendet att Pekguls kamp visade att hon var ”beredd att agera rasistiskt”.

Men förnekandet av hederskulturen som en särskild sorts förtryck, som kräver särskilda lösningar, var till slut för enfaldigt för att kunna behålla sin hegemoni i offentligheten. Nu gör också regeringen riktade satsningar mot hederstänkandet, även om man kan diskutera om det är tillräckligt.

Så djupt olyckligt då att ett statligt verk, dessutom ett som ansvarar för något så fundamentalt som utbildning, fortsätter in i återvändsgränden med resonemang om att man inte ska ställa grupp mot grupp. Det kan man nämligen visst göra ibland, och bör också.

Det finns en grupp som består av människor som vill bestämma över sitt eget liv, vem de vill älska, gifta sig med, vilken religion – om någon – de ska följa, vilka kläder de som vuxna individer vill bära. Och ytterligare en grupp, en stor, som inte berörs direkt av

hederskulturen men som tycker att den strider mot grundläggande värderingar om frihet, jämställdhet och autonomi.

Och så finns ytterligare en grupp. Den anser att beslut om privatlivet inte ska fattas av individen utan av dennes föräldrar, bröder, kusiner och klan.

Om Skolverkets ”referenspersoner” anser att dessa grupper inte bör ställas mot varandra bör verket hitta andra personer att låna sitt öra. Det är alla myndigheters plikt att göra vad som står i deras makt för att den tredje gruppen ska marginaliseras och deras inflytande få ett snart och definitivt slut.

DN 1/6 2019 "

" L har inte råd med splittring

DN LÖRDAG 1 JUNI 2019

Liberalerna kan inte ta många röster för givna. Kärnväljarna är nere på nära noll. Blott 170 000 personer i hela Sverige valde att gå och rösta på L, trots att det var osäkert om partiet skulle lyckas vara kvar i Europaparlamentet. Det är 195 000 färre än i EU-valet 2014. Bara 36 procent av dem som röstade på L i söndags gjorde det i riksdagsvalet i höstas och var fjärde väljare som till slut valde en röstsedel från L bestämde sig på valdagen, enligt SVT:s vallokalundersökning.

Den visar också att väljarnas bedömningar av partiernas insatser i inrikespolitiken i allt högre grad styr hur de röstar i EU-valet. Kandidaterna spelar mindre roll och ingen lyckades kryssa sig in i parlamentet denna gång.

Liberalerna har också ett mycket svagt stöd utanför storstadsregionerna. De allra flesta av sympatisörerna bor i Stockholm, Uppsala, Göteborg, Malmö och Lund.

Den nyvalda förbundsledningen i Liberalerna i Skåne, med Landskronas starke man Torkild Strandberg i spetsen, kräver att hela partiledningen ska avgå och att en ny ska utses på det extra landsmötet den 28 juni när nästa partiordförande ska väljas.

Ett parti som snart får plats i ett rum har inte råd med mer söndring och splittring. Utan ett tydligt mandat kommer det att bli svårt för den nya ledaren att formulera en framtidsberättelse och bygga ett lag för att kunna nå framgång.

Partiets potential ligger i att individualism, frihet och internationalism lockar många svenskar. Liberalernas väljare har även ett mycket högt förtroende för politiker generellt sett och det finns en väljargrupp i mitten där merparten – särskilt de unga – i dag föredrar Centerpartiet men som L kan hoppas på att locka.

Till Erik Ullenhag – för det lutar åt att han får medlemmarnas förtroende att leda partiet – får man säga: Lycka till! Det är uppenbart att det kommer att behövas.

Sofia Nerbrand
sofia.nerbrand@dn.se "

" Björn Wiman: Världens största nyhet är inte ett val mellan papptrumpeter och domedagsbasuner

SÖNDAG 19 MAJ 2019

Minns ni rapporten om att en miljon av jordens levande arter hotas av utrotning? Dagen efter att den släpptes i förra veckan fick den brittiske författaren och samhällsdebattören George Monbiot ett utbrott. Han skrev: ”Den största och värsta nyhet som mänskligheten någonsin nåtts av – en kollaps för livet på jorden – avslöjades i går. Bara två brittiska tidningar hade med den på sina förstasidor.”

Därefter gick Monbiot på sitt Twitterkonto igenom en rad tidningars framsidor, från tabloiderna till Financial Times. Ingenstans fanns nyheten om det som kallas den sjätte massutrotningen av liv på jorden. Monbiot ställde en provokativ fråga: ”Om du frågar mig ’vilken bransch utgör det största hotet, oljan eller medierna?’ skulle jag svara ’medierna’. Varje dag vilseleder de oss. Varje dag talar de om för oss att en massa sinnesslött irrelevanta saker är viktigare än kollapsen för hela vårt livssystem.”

Ligger det något i denna salva? Ja och nej. Om man accepterar premissen att klimatkrisen ihop med massutrotningen är världens största och värsta nyhet – den enda pågående händelse som har potential att både förändra och förstöra hela vår civilisation – finns det förstås en enorm snedfördelning i den mediala offentlighetens sätt att hantera den.

Men samtidigt har något hänt. I veckan presenterades den årliga undersökningen från Vi-skogen och medieanalysföretaget Retriever, ”Varmare klimat – iskall nyhet?”, som visar på en stor uppgång i svensk klimatjournalistik det senaste året. Under 2018 rapporterade svenska medier 38 procent mer om klimatet jämfört med året före; i Dagens Nyheter, som toppar listan, skrevs över 2 500 artiklar om klimatet, 64 procent mer än 2017. Ökningen avspeglar givetvis en svängning i hela samhället: miljö, klimat och energi är de tre frågor som väljarna pekat ut som de viktigaste inför EU-valet och i näringslivet anger var fjärde vd klimatet som en av de faktorer som kommer att ha störst betydelse framöver.

Hur ska journalistiken fortsätta utvecklas i rätt riktning? Klimatfrågan brukar ibland delas upp i tre områden – utsläppsminskningar, klimat-anpassning och mänskligt lidande – och en realistisk politik går ut på att bestämma vilket det inbördes förhållandet mellan dessa ska bli: vi måste förhindra så mycket som möjligt av utsläppen, anpassa oss till det vi inte kan förhindra och får lida konsekvenserna av det vi inte kan anpassa oss till. Även en realistisk klimatjournalistik bör alltså följa dessa tre spår.

Utsläppsminskningarna, för det första, är klimatkrisens *sine qua non*: om inte utsläppen minskar kommer anpassningen att bli hopplös och lidandet obeskrivligt. För journalistiken handlar det om att lägga mer fokus på de stora strukturerna och kanske mindre på individens konsumtion – från vegoburgaren till cementfabriken. SVT gjorde nyligen ett förtjänstfullt avslöjande som visade att sjöfarten mellan svenska hamnar står för mer utsläpp än inrikesflyget, och det finns mycket som talar för att definitionen av vad som utgör en ”skandal” kommer att förändras i framtiden; kanske kommer framtidens grävreportrar att granska bensinräkningar i stället för spritnotor.

På det andra området, anpassningen till en klimatförändrad värld, råder också nya journalistiska förutsättningar. Den amerikanska journalisten Martha Mendoza berättade nyligen på Grävseminariet i Kalmar om de allt mer apokalyptiska skogsbränderna i Kalifornien, där en hel infrastruktur är på väg att växa fram kring mediernas skogsbrandsbevakning.

Det tredje området, slutligen, gäller lidandet. I veckan tilldelades DN:s fotograf Lotta Härdelin välförtjänt Nils Horner-priset för sina bilder av hur människor världen över påverkas av klimatkrisen, men som kollektiv har svenska journalister hittills inte lyckats förklara hur upphettningen av planeten hänger samman med globala samhällsfenomen som flyktingkriser, politiska motsättningar och geopolitiska konflikter. Inte heller har vi lyckats skildra hur klimatkrisen kommer att påverka oss existentiellt, med en möjlig förlust av många av de vardagliga företeelser som gör livet värt att leva också i Sverige.

Medier över hela världen är i dag utsatta för hård press. Inte minst klimatfrågan används från högerpopulistiskt håll som tillhygge i ett pågående kulturkrig.

Det sägs ibland att medierna som motmedel måste undvika alarmism och bli mer konstruktiva i sin klimatrapportering. Men en korrekt rapportering om världens största nyhet är inte ett val mellan domedagsbasuner och peppande papptrumpeter. Sanningen är att vi befinner oss i en sjätte massutrotning av liv på jorden med en koldioxidhalt i atmosfären som i rekordtakt stigit till den högsta på tre miljoner år. Den verkligheten kan ingen vinkel i världen trolla bort.

Kanske är medierna – äntligen – på väg att lära sig hantera den största nyheten i mänsklighetens historia. Det som ligger framför oss är en journalistisk utmaning utan motstycke. Just denna vecka är det svårt att inte tänka på Sven Lindqvists ofta citerade rader ur boken ”Utrota varenda jävel”: ”Du vet redan tillräckligt. Det gör jag också. Det är inte kunskap vi saknar. Vad som fattas oss är modet att inse vad vi vet och dra slutsatserna.”

Björn Wiman
bjorn.wiman@dn.se

Texten är en kortad och bearbetad version av ett anförande vid Mediemötet vid Göteborgs universitet i veckan."

" Per Svensson: Vi är surfaren sekunden innan vågen vinner

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Klimathotet sägs vara den viktigaste frågan i EU-valet. Samtidigt rasar hundratusentals svenskar över att det fossila bränslet blivit för dyrt. Som om inget hänt. Som om ingenting måste förändras.

Blomsterkungen Carl von Linné var inte alltid en mysig Mandelmann. Han njöt av att se sin omgivning drabbas av den gudomliga hämnden, nemesis divina. Han kunde förpacka misantropi och kvinnoförakt i de lärdas latin och slå fast att människorna är härliga djur hitkomna genom en skummande lidelses droppe på en vidrig plats (guttula spumantis libidines in loco obscoentissimo). Han var ofta mjältsjuk (eller deprimerad som vi säger i dag).

Men han älskade månaden maj, tiden då det är omöjligt att dra sig undan i grämelsens grottor. ”Flora kommer strykande med hela sin armé och jag måste mönstra henne”, ropade han. Och vem vill inte göra detsamma? Det är nu vårens och växternas gudinna utför sina mirakler, förvandlar kastanjerna till sprakande fyrverkerier och syrenbuskarna till psykedeliska doftmoln.

Maj är den underbara återkomstens tid, en bekräftelse av det löfte som genomsyrar många religioner. Döden behöver inte få sista ordet. Det behöver inte alltid vara november. Ett nytt liv spirar under den frusna leran.
Den brittiska romantiske poeten John Keats är för tillfället kanske mest känd för att Ben Whishaw har spelat honom i ”Bright star”, en

kärleksfilm regisserad av Jane Campion. Men han skrev också dikter som blivit klassiska, uppseendeväckande många av dem daterade maj 1819. Den kanske mest kända av dem är ”Ode to a nightingale”, Ode till en näktergal, med raden: ”Thou wast not born for death, immortal bird”. Det var ett korrekt påstående. Näktergalen var inte född för att dö. Den lever och sjunger fortfarande i dikten. Keats själv däremot dog lungsjuk i ett förmodligen ruggigt Rom vintern 1821, bara 25 år gammal.

Kulturen slår naturen, skulle slutsatsen kunna bli, men i själva verket är det svårt att säga vad som är vad. Det finns så mycket kultur i naturen och så mycket natur i kulturen. I viss mening är också naturen människans skapelse, inte bara genom att vi under så lång tid levt i den, påverkat och förändrat den, utan därför att vi alltid upplever den filtrerad genom myter, minnen, namn och sorteringssystem. Det är ingen slump att Linné, klassifikationernas kejsare, skulle ”mönstra” blomsterprakten i maj, så som en fältherre mönstrar sina regementen, kompanier och plutoner.

Naturen är en bok vi människor gemensamt författar. Insikten att vi nu river ut och bränner fler sidor än vi skriver är djupt deprimerande, särskilt som den undergångskänsla denna insikt driver fram också är på något sätt futtig. Om världen så som vi känner den går under, så blir det förmodligen inte i en storslagen apokalyps med blixt och dunder i surroundhögtalare, utan så som när man får grå starr. Långsamt, så långsamt att det tar tid innan man märker det, förlorar världen sina färger och kontraster, blir allt mer novemberlik.

IPBES är en internationell kunskapsplattform krig biologisk mångfald med ett namn långt som en elefantsnabel (Inter-governmental science policy platform on biodiversity and ecosystem services). I en färsk uppmärksammad rapport har IPBES varnat för att upp mot en miljon arter i världen riskerar att försvinna.

Den stora artdöden ”underminerar hela den naturens infrastruktur som vår moderna värld är beroende av”, skriver IPBES ordförande, den brittiske kemisten sir Robert Watson, i The Guardian. Watson har tidigare varit ordförande i FN:s klimatpanel IPCC, och kopplar i sin artikel samman hotet mot den biologiska mångfalden med klimatkrisen; två existentiella hot betingar och förstärker varandra: ”Klimatförändringarna har identifierats som en primär drivkraft bakom förlusten av biologisk mångfald, redan förändrar de varje del av naturen. På samma sätt bidrar förlusten av biologisk mångfald till klimatförändringarna, så till exempel frigör vi koldixoid, den dominerande ’människoproducerade’ växthusgasen, när vi förstör skog.”

Watson är pessimist, men försöker ändå förmedla hopp. Tar vi oss samman finns det fortfarande saker vi kan, ja måste göra. Men vill vi? En fin majdag gör jag och min fru en kort dagsvandring vid Land’s End i Cornwall tillsammans med vår äldsta dotter och vår svärson som bor några mil längre upp på kusten. Vyerna är fantastiska; dramatiska klippstup, skummande hav, gröna hedar. Plötsligt ropar svärsonen. Han har sett en ”cornish chough”.

Det är en kråka med röda ben och röd smal näbb, en variant av arten pyrrhocorax pyrrhocorax, det vill säga en alpkråka. Den finns i olika versioner på skilda ställen i Europa, men i Cornwall har den en särställning, där figurerar den i grevskapets vapen. Den spelar också en viktig roll i den lokala mytologin. Efter sin sista strid ska kung Arthur ha förvandlats till en cornish chough.

När lantbruket i Cornwall moderniserades och djuren inte längre betade som förr på strandhedarna fick den rödnäbbade kråkan, som lever på maskar och insekter, allt svårare att hitta föda på de förbuskade markerna. Cornwalls sista cornish choug försvann 1973. Men sedan tjugo år tillbaka har arten återkoloniserat sina gamla hemtrakter, mycket tack vare att lokala lantbrukare stimulerats att återskapa ett fågelvänligt kulturlandskap.

Inget är ödesbundet. Förutsättningar och utfall kan ändras. Men, återigen, vill vi?

Nyss fick vi veta att halten av koldioxid i atmosfären nu är rekordstor. Samtidigt har en halv miljon svenskar anslutit sig till det så kallade bensinupproret. De är rasande över att en liter bensin kostar som en halv kopp latte. Det är som om vi alla levde i barndomens Skabaraland. Klimathotet är viktigt, men jag ska ju bara köra, köpa, resa,

Det är gott om surfare vid stränderna i Cornwall. De släpar sina brädor över strandängar och nerför branta stigar, paddlar målmedvetet ut i de tunga bränningarna, ligger länge och väntar på rätt våg för att till sist triumferande rida på vågkammen någon minut innan de faller. Människans historia snabbspolad. Jag kan inte låta bli att föreställa mig att min egen generations liv sammanfaller med det sista euforiska ögonblicket innan vågen vinner.

Per Svensson
per.svensson@dn.se "

" Peter Wolodarski: Vakna upp – SVT och SR är i fara.

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

Det politiska hotet mot SVT och SR är på riktigt. Om public service avskaffas skulle mediemångfalden och svensk demokrati betala priset.

Dagens Nyheter är ett företag som lever på marknadens villkor. Vi mottar inget presstöd till vår drift, till skillnad från tidningar som Svenska Dagbladet och Göteborgs-Posten. Merparten av våra intäkter kommer från prenumeranter, därefter annonsörer.

Man skulle kunna tro att vi som privat aktör hade starka invändningar mot public service-bolagen SVT, UR och SR.

De lever på en obligatorisk avgift som riksdagen fattar beslut om. Den är maximalt 1 300 kronor per år för den som betalar skatt i Sverige. Totalt får public service en skattefinansierad intäkt på ungefär 8,4 miljarder kronor.

Det är väldigt mycket pengar för en medieverksamhet. DN omsätter som jämförelse ungefär 1,6 miljarder kronor.

Ändå kan jag inte se hur Dagens Nyheter eller något annat privat medieföretag skulle gynnas av att public service avskaffades, vilket Moderaterna i Stockholms län nu föreslagit.

Det finns legitim kritik mot en del sponsringsupplägg som SVT ägnar sig åt i samband med Melodifestivalen och vissa sportarrangemang. Men i allt väsentligt stör inte public service de privata medieföretagens annonsaffär. De två aktörer som på allvar stör, och som inte betalar en krona för att producera journalistik, är de amerikanska techbolagen Google och Facebook. Deras globala reklamduopol snedvrider konkurrensen i stora delar av världen. Ingen av jättarna betalar skatt på det sätt som de lokala medieföretagen måste göra.

Är det ett problem att SVT, UR och SR producerar mängder av journalistik i hela Sverige? Det går att hitta exempel på när public service mer liknar en tidningssajt än ett etermedium. Men bara om man har ett snävt företagsperspektiv, och inte ser till den större demokratiska vinsten, kan man som privat aktör se med oro på vad svensk public service ägnar sig åt.

Sanningen är ju att Sveriges Television och Sveriges Radio är två av landets viktigaste samhällsinstitutioner. Deras journalister är professionella, de försöker så gott det går att arbeta i opartisk anda och några av deras program samlar stora delar av befolkningen, i en tid av tilltagande fragmentisering och polarisering.

Den sortens gemensamma torg, där vi kan dela erfarenheter och kunskaper oavsett politiskt utgångspunkt, är ovärderliga för ett demokratiskt samhälle.

Det finns inget som visar att ett starkt public service behöver stå i motsatsställning till starka medieföretag.

DN har de senaste fyra gått från i princip inga digitala prenumeranter till 165 000, trots att SVT och SR publicerar en massa gratismaterial online. Denna vår har antalet helt digitala prenumeranter passerat antalet pappersprenumeranter, samtidigt som det totala antalet betalande läsare inte varit så många sedan början av 2000-talet. Uppenbarligen går det att verka kommersiellt i Sverige med kvalitativ journalistik.

Däremot finns det flera oroande exempel i vår tid när attacker mot public service övergått i attacker på journalistiken i stort – Polen, Ungern, Österrike och Danmark visar hur skadlig en sådan utveckling kan vara.

Under mina år i mediebranschen har jag arbetat för såväl public service som flera privata företag.

De som i debatten hävdar att public service-journalister saknar självständighet därför att de representerar ”stats-tv” och ”stats-radio” (benämningar som i sak är felaktiga och nedsättande) har förmodligen aldrig upplevt vad journalistiskt beroende innebär. Och det närmaste stats-tv som en västerländsk demokrati just nu uppvisar är paradoxalt nog helt och hållet ett privat ägt bolag – amerikanska Fox news. Där agerar flera tv-profiler som om de vore president Trumps pr-agenter. Deras programverksamhet har inget med oberoende journalistik att göra.

Under 2000-talet har det största hotet mot fria medier i Sverige varit de sviktande kommersiella förutsättningarna. Det är när pengarna tar slut som självständigheten sätts på prov. Man är inte så kaxig som reporter när jobbet kanske inte finns kvar om ett halvår, därför att intäkterna rasar, eller när en hårt pressad annonsavdelning vädjar om ”kreativa företagssamarbeten”. Det är ofta en omskrivning för en sammanblandning mellan journalistik och reklambudskap.

Så här har det sett ut på många svenska tidningar och privata tv–kanaler de senaste 20 åren.

SVT och SR hade säkert mått bra av lite mer kommersiell press. Då hade de ansträngt sig mer på flera plan, till gagn för publiken. Samtidigt har det ett stort värde att ett par tusen journalister i Sverige inte behöver oroa sig för att annonsintäkten ska sjunka med ytterligare 15 procent nästa månad. Tack vare public service har det funnits en motkraft.

Inom delar av borgerligheten, främst till höger, skjuts det nu friskt mot public service, men också mot journalistik i stort.

SVT och SR är ”vänster”, får vi höra, trots att forskargenomgångar från de senaste valrörelserna visar att public service-bolagens stora nyhetsprogram i själva verket tycks ha gett alliansens regeringsalternativ en mer fördelaktig behandling än de rödgröna.
Det oroande med de hårdföra kampanjerna är två saker. Dels riskerar agitationen att urgröpa det breda partipolitiska stödet som i dag finns för public service – och det mycket höga förtroende som institutionerna åtnjuter hos svenska folket. Dels riskerar angreppen att framkalla en oro bland journalisterna. Det kan leda till självcensur och politiska hänsyn.

Är public service på allvar hotat? I en intressant analys argumenterade DN:s Martin Jönsson i veckan för att stödet är brett, även inom borgerligheten. Den mångåriga mediechefen Mats Svegfors, som nu ingår i Moderaternas programgrupp, har varit inne på samma sak. Men även om detta är fallet i dag kan man se framför sig hur ett opinions-mässigt försvagat Moderaterna på riksnivå dras med i det som nu skett i Stockholms län. Sedan riskerar kanske Kristdemokraterna att följa efter. Och vad Sverigedemokraterna tycker om SVT och SR (och journalister i stort) vet vi redan.

De som tror att denna fråga är politiskt död behöver vakna upp. Att avskaffa public service gynnar varken mediemångfalden eller privata medier. SVT, SR och UR är viktiga för svensk demokrati.
De som tycker det borde börja säga det.

Peter Wolodarski
peter.wolodarski@dn.se "

" Björn Wiman: Är det konstigt att man blir sjuk i en värld som är galen?

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

Redan på sidan 19 dunkar Ulf Lundell ihjäl en mullvad. Under en tur i trädgården ser han något som rör sig under mossan i gräset, alldeles vid ytan. Han tror att det rör sig om en sork och dammar till med vattenkannan, upprepade gånger. När han petar upp varelsen med kannans pip ser han att det är ”en vacker liten grävare” med fin, mörkt chokladbrun päls och små skovlar till framben.

Han drabbas av ruelse. Det är sommaren 2018 och torrt, ”inihelvete torrt”. Tio veckor utan regn har gjort marken så hård att mullvadarna, förmodar författaren, inte längre kan gräva sig fram som de brukar, längre ner i jordens djup.

Det är en ömsint och drabba
nde scen. Ulf Lundells nya bok ”Vardagar 2” är, precis som sin föregångare från förra året, ett vittnesmål om en värld i förändring, lämnat av en människa som står ensam mitt i tidens politiska strömkantring och biologiska massutrotning. Kanske kommer ”Vardagar 2” i framtiden även att läsas som en av de bestående litterära gestaltningarna av skräcksommaren 2018, då gula skrumpna löv dråsade i vindpustar och klimatkrisen förvandlades från abstraktion till verklighet också i Sverige. Lundell svettas och lider, släpar sin brassestol och kylväska ner till badstranden och drömmer om att plantera blomster i trädgården som gynnar bin och fjärilar.

Över författarens skildring av denna ”hemska våldsamma värld” svävar svårmodet och depressionen. ”Det är tio år sen jag började med/Setralin/även kallat Prozac”, skriver han. Han misstänker att det antidepressiva läkemedlet har gjort honom ”frimodig på ett lite destruktivt sätt” men också att det håller undan det som han – i Winston Churchills efterföljd – kallar ”Svarta hunden”: ett fruktansvärt krampartat svart tillstånd av hat och motvilja.

Författaren till ”Vardagar 2” är inte ensam om sin psykiska ohälsa. I en uppmärksammad artikel i DN Kultur förra helgen skrev sociologen Roland Paulsen om hur allt fler mår allt sämre, både i Sverige och i världen. Det senaste året har var tionde svensk gått på någon antidepressiv medicin; andelen har fördubblats sedan 2001 och om man räknar in ångestdämpande preparat och andra former av psykofarmaka rör det sig om var sjätte person. På ett liknande sätt ser det ut i många andra delar av världen. År 2017 rapporterade WHO att depression är den ledande globala orsaken till ohälsa; på bara ett årtionde hade antalet deprimerade ökat med nära 20 procent i världen.

Bland barn som ringer till Bris telefonväxel för att be om hjälp är psykisk ohälsa i dag det vanligaste samtalsämnet, skriver Paulsen vidare. I Sverige har förekomsten av psykosomatiska problem drastiskt ökat bland 11-åringar sedan mätningarna började, och bland 13- och 15-åringar har andelen med besvär fördubblats. Tittar man specifikt på sömnproblem och nedstämdhet uppger ungefär fyra av tio 15-åriga flickor allvarliga besvär.

Allt detta är förstås oerhörda siffror – en högljudd larmsignal om att samhället är på väg i helt fel riktning. Man skulle kunna tänka sig att arbetet redan skulle vara i gång med att lindra de mest akuta

symtomen, identifiera de underliggande orsakerna och organisera ett mer hållbart sätt för oss att tillbringa vår stund på jorden.

Så är det dock inte. I stället blir den galopperande psykiska ohälsan ännu ett bevis på att det tycks vara lättare för mänskligheten att föreställa sig undergången än ett annat sätt att leva. I en debattartikel i Expressen nyligen varnade 171 svenska psykologer för hur samhällsutvecklingen kan öka de redan i dag höga ohälsotalen bland unga. ”En fortsatt ekologisk kris utan aktivt lösningsfokus från vuxenvärlden och beslutsfattare medför stor risk för att allt fler unga drabbas av ångest och depressioner”, skrev de. Liknande varningar finns i en ny rapport från en organisation för amerikanska psykologer, som talar om hur klimatkrisens både direkta och indirekta effekter kan öka det psykiska lidandet i världen.

Det finns förstås de som menar att psykologer borde ägna sig åt att lindra människors problem i stället för att underblåsa dem. Men det går inte att komma undan att illamåendet blir en alltmer adekvat reaktion i en värld som lyder under den tilltagande absurditetens paradigm: en värld där den på alla sätt oerhörda nyheten om en snart förestående kollaps för en miljon arter av liv på jorden överskuggas av rubriker om en nyfödd brittisk prins, en värld där diktaturen Kina under de närmaste åren planerar för 500 nya kolkraftverk och där USA:s utrikesminister prisar de smältande isarna i Arktis som en gyllene möjlighet för mer handel; en värld där Brasiliens brutalpopulistiska regering ser miljöaktivister mördas och skär ner klimatanslagen med 95 procent och där vi i Sverige låter utsläppen av koldioxid öka i stället för att minska.

Är det konstigt att man tycker att en sådan värld är galen? Är det konstigt att man själv går sönder?

Själv kan jag inte säga att jag är oförstående inför vare sig Ulf Lundell eller någon annan som klappar ihop under dessa omständigheter.

Problemet, som aktualiseras under denna liksom många andra betydelsefulla brytpunkter i historien, handlar till slut om de verkligt existentiella grundfrågorna: Är det så här vi vill leva? Och i så fall varför? Det är detta som den politiska verkligheten måste börja handla om, om vi inte ska förlora förnuftet i vår kamp för att få ihop världens vansinne med våra vanliga vardagar.

”Vitsippor vitsippor vitsippor”, skriver Ulf Lundell. ”Ingenting är så svårt för människan som att leva.”

Björn Wiman
bjorn.wiman@dn.se "

" Berättelsen om världshistoriens kanske viktigaste vetenskap

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Historien om miljön är en fascinerande berättelse om expertsamhället och upptäckten av den hotade framtiden. I boken ”The - environment” undersöker tre historiker bland annat varför det dröjde så länge innan jordens klimat kom att räknas som en miljöfråga. Ett imponerande vetenskapligt idéarbete, skriver Jonas Gren.

”Det finnes skydd mot nästan allt som är mot eld och skador genom storm och köld ja, räkna upp vad slag som tänkas kan. Men det finnes inget skydd mot människan.”
Harry Martinson, ”Aniara”, sång 26

När poeten Harry Martinson år 1956 i ”Aniara” profetiskt skriver om en jord förödd av den moderna människan är han inte före sin tid, utan mitt i den. Precis då, i efterkrigstidens rusiga tillstånd, börjar medvetandet om att industrialismen har en obeaktad baksida att växa fram. Historien om miljön är en fascinerande berättelse om expert-samhället och upptäckten av den hotade framtiden.

Att omgivningen och vädren var något vi måste vara rustade för, hade länge varit en sanning. Martinsons formulering om ”skador genom storm och köld” betecknar en djupt rotad föreställning om miljön mot vilken människan måste finna skydd. Men att påstå att miljön var *hotad* av oss – ”det finnes inget skydd mot människan” – det var något nytt. Hur miljöbegreppet gjort resan från att beteckna den generella omgivningen till att handla om jordklotets hotade status skildras i boken ”The environment – a history of the idea”. Det hela är ett imponerande, samförfattat verk av tre historiker, svensken Sverker Sörlin tillsammans med Libby Robin från Australien och britten Paul Warde.

Inom litteraturen är miljöbeskrivningen en ofta utskåpad textart. I bästa fall – som hos Harry Martinson – skapar den litteratur av egen kraft, binder samman det inre och det yttre; i sämsta fall blir den utfyllnad, ordrikt fluff att skumläsa. Sätt -hjälte, -fråga, eller -parti efter ordet, och du får mer specifika konnotationer. Fenomen som Greta Thunberg, källsortering och flygskatt.

När andra världskriget var över hade världen berikats med en uppsättning världsledare som med atombomben som emblem uppammade en dådkraft vilken gav människan verktyg att utplåna sig själv. I samma veva började den soppa av civilisationsångest, teknikdrömmar och framtidsskräck som utgör den moderna miljömedvetenheten att kokas ihop. Självklart hade människor redan före 1940-talet haft idéer om samspelet mellan människa och omgivning. Men ”The environment” är ingen historiebok om naturumgänget. Inte heller en antropologi om olika samhällens sätt att leva med naturen. Berättelsen är en idéhistorisk, västerländskt förankrad exposé över den modernitet som i mitten av 1900-talet fick syn på sin egen sopstation: miljön. För trion av historiker handlar det inte så mycket om vem som låg bakom miljöbegreppet eller var det föddes, utan hur ordet environment, alltså miljö på svenska, kom att bli ett ansvarsområde för vissa myndigheter, experter och så småningom större segment av samhället.

På 50-talet vägleddes miljötanken av en elitgrupp av företrädesvis manliga naturvetare. Naturen, som begrepp alltså, hade en barlast av nostalgi, en berättelse om förlust, och den nya tidens experter fastnade för miljö. Det symboliserade fakta.

Efterkrigstiden var en febril period som såg födelsen av ett globalt tänkade. 1948 bildades den första miljöorganisationen, International union for the protection of nature (IUPN). Politiken skulle spela liten, om ingen, roll. Det var upp till experterna att lösa problemen. Samtidigt var miljön redan från början ett slagfält – på samma gång källan till välstånd och objektet för förstöring och misshandel. Sörlin-Robin-Warde lyfter fram fyra centrala dimensioner inom 1900-talets tidiga miljötänkande: expertisen; framtiden, siffrorna och skalorna.

Aldrig förr hade människor fått syn på lika skrämmande framtidsscenarier. Och det skedde med hjälp av datorer som kunde länka lokala och globala skalor.

Framväxten av den ekologiska vetenskapen var central. Att arter samverkade i komplexa relationer insåg den brittiske växtfysiologen A R Clapham som 1928 myntade begreppet ekosystem, vars implikationer kom att bli stora.

”The environment” pekar på en intressant dubbelhet inbyggd i moderniteten: samma vetenskapliga och högteknologiska utveckling som drev på massiv miljöförstörelse, producerade också de instanser som möjliggjorde kunskap om ödeläggelsens omfattning.

Den nya, globala, vetenskapliga miljöexpertisen hade ekosystemtänkandet i sig. Man konstruerade modeller för komplexa samband och insåg att små förändringar kunde orsaka katastrofer. Vad skulle hända med planeten och samhällena om den exponentiella tillväxten fortsatte? Frön såddes till det som 1972 blev rapporten ”Tillväxtens gränser”. Utgiven av Romklubben och framtagen av en grupp experter inom modellering och komplexa system, väckte rapporten enorm uppmärksamhet.

Budskapet var alarmerande. I ett slags nymalthusianskt tonläge – ekonomen och prästen Thomas Malthus hade varnat för den exponentiella befolkningstillväxten redan 1798 – konstaterade forskargruppen att jordens resurser skulle sina med den inslagna vägen av befolkningsökning och materiell tillväxt. ”Tillväxtens gränser” innehöll egentligen otillräcklig data, men vad experterna hade fått korn på var dynamiken: relationerna mellan samverkande faktorer i komplexa nätverk. Det här var tillit till siffror på ett helt nytt sätt, och i global skala. När vi i dag, med betydligt större datamängder och datorer, skådar in i klimatkataklysmens framtid, är det arvet från 1900-talets expertgrupper vi tar del av. ”Tillväxtens gränser” var - kontroversiell. Alla köpte inte budskapet. Den brittiska forskaren Solly Zuckerman avfärdade rapporten som ”hysterisk datoriserad dysterhet”. Först under 1900-talets sista årtionden kom även jordens klimat att räknas som en miljöfråga, trots att vetenskapen klarlagt att uppvärmningen var ett framtidshot redan på 1950-talet.

Eftersläpningen hade bland annat att göra med vem som tog fram siffrorna. Det var inte miljöfolket som höll på med klimatforskningen. Men så formades under 1980- och 90-talen jordsystemvetenskapen, en sammanlänkande forskningsdisciplin med jordens dynamiska helhet som objekt. Jordsystemvetenskapen, lägg namnet på minnet. Den kan komma att betraktas som världshistoriens viktigaste vetenskap. Och

det var ur miljöbegreppet den föddes, skulle Sörlin, Robin och Warde säga.

Jordsystemvetenskapen innebar ett uppvaknande. Forskarna såg hur planetens grundläggande funktioner som klimatet och kvävecykeln var gravt satta ur spel. Och vi lever ännu i uppvaknandet. Sett med människohistoriska glasögon blev känsligheten hos planetens intrikata väv inte känd för en bredare allmänhet förrän helt nyligen.

Och med geologisk blick, pågår upptäckandet just nu.

Eller apokalypsen, i ordets grundbetydelse: avslöjande.
Att överskatta betydelsen av den moderna civilisationens okänslighet inför den levande mångfalden är knappast möjligt.

Dominansförhållandet civilisation-jordklot är en historisk katastrof. Och så stark visar sig berättelsen om framsteget vara, att det i dag förvånar att insekterna försvinner från landskapen och att jorden kreverar under det industri-kapitalistiska herraväldet. Den djupa miljöinsikten förvånar, eftersom framsteget inte medger verklig uppmärksamhet.

Även om köpstäder och globala transporter bevisligen åsamkar vårt enda hem i världsrymden allvarlig skada, finns inget inom det rådande politisk-ekonomiska paradigmet som tillåter inbromsning. Att stanna upp, reflektera och byta spår — inte ens partierna som tog in själva ordet miljö i sina namn, upplever att detta kan vara en väg. När Sveriges regering nu hamnat i en MP-S-konflikt kring Arlandas planerade expansion, med fördubbling av flygtrafiken som följd, sitter det hårt inne för MP att säga det som till och med barn fattar: ”begränsa er”.

Planetens gränser – alltså de biofysiska barriärer som redan övertrasserats vad gäller klimat, artutrotning, avskogning och kväveutsläpp – har sedan den banbrytande artikeln av jordsystemforskaren Johan Rockström med flera i tidskriften Nature (2009) blivit klart definierade. Men några gränser för ekonomisk expansion – för världens nationer i varje fall – verkar det inte vara tal om. Än finns inget skydd mot människan.

Jonas Gren "

"Sverker Sörlin är medarbetare i DN Kultur. Hans bok recenseras därför av författaren och frilansskribenten Jonas Gren."

" Människan är vid ett farligt vägskäl som kräver klokt samarbete

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Det var sannolikt en klimatkris som tvingade in våra förfäder på samarbetets väg. Dagens skenande narcissism och egoism hotar på djupet det förtroende som krävs för att lösa klimatkrisen. Vi behöver bestämma oss för vad livet är värt, skriver psykologen Tor Wennerberg som läst två nya böcker om människor och djur.

När orangutanghonan Jenny fördes till London Zoo 1837 var det första gången som den moderna västerlänningen ställdes öga mot öga med sitt verkliga ursprung. Den unge Charles Darwin besökte djurparken i mars 1838, och stod ”mållös” inför anblicken av Jenny. Han skrev i sin anteckningsbok om hennes uppenbara intelligens och människolika känsloreaktioner, och noterade: ”Människan i sin arrogans tror sig vara en enastående skapelse… Ödmjukare och, tror jag, mer i överensstämmelse med sanningen är att betrakta henne som skapad från djuren.”

Klimatkrisen, och det hot mot vår civilisation och fortsatta existens som den representerar, aktualiserar just frågan om vad för slags varelser vi är, om vilket slags artgemensam självbild vi har. Det går att betrakta vårt huvudlösa överutnyttjande av jordens resurser, den industriella kapitalismens strävan efter ständigt mer tillväxt och materiell konsumtion, som ett utslag av ett kollektivt förnekande av vår mest grundläggande biologiska sårbarhet, vårt absoluta beroende av de ekosystem som vi är en del av. Vi befinner oss som mänsklighet vid ett existentiellt vägskäl. Vi behöver bestämma oss för vad livet är värt.

En forskare som, i Darwins efterföljd, framhåller att vi människor inte alls är så unika som vi gärna intalar oss är primatforskaren Frans de Waal. I den nyutkomna ”Mama’s last hug” betonar de Waal vår grundläggande likhet med andra däggdjur, och i synnerhet primaterna, i fråga om våra emotionella reaktioner. Denna likhet manifesteras varje gång vi reagerar känslomässigt, i enlighet med kroppsliga emotionsprogram – för ilska, rädsla, glädje, nyfikenhet med mera – som mejslats fram genom det naturliga urvalet. På samma gång är han skeptisk mot synen på evolutionen som ett slagfält, där de självviska generna går vinnande ur striden som programmerar de mest effektiva biologiska överlevnadsmaskinerna – ett perspektiv som han uppfattade som förhärskande när han tog sina första steg som forskare på 1970-talet. Hans egna tidiga forskningsfynd om socialt avancerade försoningsbeteenden hos schimpanser möttes med otåliga avfärdanden från forskarsamhället. I dag, menar han, finns en annan mottaglighet för att också andra djur än människan visar prov på ett rikt och varierat emotionellt liv.

De Waals perspektiv inbjuder, liksom Darwins, till ödmjukhet inför vårt djupa och nära släktskap med andra varelser. Icke desto mindre är ju vi människor samtidigt unika på vissa sätt. Intill förväxling lika våra närmaste släktingar schimpanserna (om man bara zoomar ut tillräckligt och betraktar kusinparet utifrån evolutionära tidsmått), är det dock bara vi som gör upp eld, skriver källkod och sätter upp teaterpjäser.

Psykologen Michael Tomasello har, i sin forskargärning, varit på jakt efter det som skiljer ut människan från alla andra arter. I det nyss

utkomna monumentalverket ”Becoming human” sammanfattar han tre decennier av nyskapande forskning som jämför människobarn och schimpansungar, syftande till att frilägga det unikt mänskliga i vårt sätt att förstå och relatera till vår omvärld. Och det unikt mänskliga, visar det sig, handlar om perspektivtagande, förmågan att – kognitivt och känslomässigt – lyfta blicken och se sig själv utifrån.

Det var sannolikt just en klimatkris som en gång, långt nere i de evolutionära tidsdjupen, tvingade in våra förmödrar och förfäder på samarbetets väg. Den sinande tillgången på mat gjorde oss ömsesidigt beroende av varandra. Ett evolutionärt selektionstryck uppstod då som gradvis öppnade det mänskliga psyket ur dess tidigare relativa inneslutenhet.

Människobarn och schimpansungar har en likartad kognitiv utveckling när det gäller att förstå den fysiska världen – manipulerandet av föremål, enklare aritmetik, grundläggande förståelse av orsak och verkan, med mera. Men det förhåller sig annorlunda med de sociala, relationella förmågorna.

Från nio månaders ålder är människobarn kapabla att skapa ett gemensamt uppmärksamhetsfokus tillsammans med föräldern, och dela känslor och upplevelser genom ömsesidig intoning. Tomasello kallar denna artunika förmåga ”delad intentionalitet”. Mellan tre och sju års ålder tas sedan ytterligare ett oerhört kognitivt och känslomässigt kliv, in i det som kallas ”kollektiv intentionalitet” – barn blir nu kulturella, grupptänkande varelser, inriktade på att förstå och agera utifrån den egna gruppens normer.

Det är genom den inreupplevelsen av ett större ”vi”, som självet ingår i, som vi får tillgång till gruppens kulturella vetande. Förmågan att tänka tillsammans, i ett gemensamt upplevelsefält (*common ground*), gör oss också kapabla till instruktionsbaserad inlärning, med den följden att vi kan tillgodogöra oss tidigare generationers vetande utan att behöva begränsa oss till lärande enbart genom imitation.
När våra kulturella förmågor, till perspektivtagande och instruktionsbaserad inlärning, mognar fram under barndomsåren får vi på det sättet möjlighet att koppla upp oss på gruppens (i dag hela mänsklighetens) gemensamma vetande, och sedan vidareutveckla det.

Vi skapar normer och institutioner, införlivar den andres och gruppens perspektiv inom oss, och utvärderar oss själva – som förnuftiga och moraliska varelser – med utgångspunkt i detta utifrånperspektiv. Vi kan med andra ord sätta parentestecken kring vårt eget synsätt, och ta den andres respektive gruppens (den generaliserade andres) perspektiv på det vi själva gör och tänker. Kraften i den mänskliga kognitionen ligger just här, i det upplevelsemässiga ”vi” som vi oupphörligt och spontant skapar tillsammans i livets alla situationer. Relationaliteten genomsyrar det mänskliga psyket.

Jag läser dessa två böcker parallellt och mina tankar går till en tunn volym, publicerad 1994, av psykoanalytikern Neville Symington, med titeln ”Narcissism: A new theory”. Om det mänskliga psyket en gång uppstod ur en fundamental sårbarhet, vårt djupa ömsesidiga beroende av varandra, så kan nämligen narcissismen beskrivas som ett aktivt vändande bort från detta det mänskligas psykologiska grundfundament. Narcissismen karakteriseras i det psykoanalytiska tänkandet som ett tidigt etablerat försvar mot en upplevd utsatthet som hotar jaget med desintegrering. Mycket är okänt när det gäller den narcissistiska personlighetsstörningens orsaker, men kliniskt verksamma teoretiker har betonat upplevelser av djupgående känslomässig övergivenhet (i kombination med olika grad av medfödd sårbarhet) som resulterat i en flykt in i fantiserad osårbarhet.

Vad innebär denna flykt in i verklighetsförnekande fantasier? På en nivå djupt inom oss finns, menar Symington, en psykisk enhet eller realitet som han kallar *the lifegiver*, ett slags psykisk kraftkälla som gör världen, andra människor och det egna självet levande och verkliga för oss. *The lifegiver* kan liknas vid en livsenergi som samtidigt öppnar självet för andras påverkan och inflytande, och kärnan i den narcissistiska störningen består i att individen vänder sig bort från och förskjuter *the lifegiver* inom sig själv.

Narcissismen bärs upp och drivs just av ett hat mot det *relationella*, den djupa nivå inom oss där andra människor alltid är närvarande, och utövar inflytande. Som bräckliga varelser medvetna om vår egen dödlighet och ensamhet är vi alla mottagliga, i större eller mindre utsträckning, för narcissistiska illusioner, konstaterar Symington. Vår psykologiska mognad handlar i hög grad om frigörelse från dessa narcissistiska fantasier.

Illusionen om osårbarhet punkteras när den andre tränger sig på självet som en separat levande verklighet – det Symington beskriver som ”the impingement on the self of the other”, den andres intrång i självet. Det är just detta ”intrång”, denna relationella ömsesidighet, som narcissisten måste förneka och bekämpa genom att upprätta det som en annan psykoanalytiker, Daniel Shaw, har kallat ”hegemonisk subjektivitet” – ett relationellt system där endast *ett* perspektiv, narcissistens eget, får finnas, och där den andre blir berövad sin subjektivitet, reducerad till blott och bart ett objekt med uppgiften att bekräfta narcissistens grandiosa självbild.
Klimatkrisen kan sägas innebära just ett sådant ”impingement on the self of the other” – den konfronterar oss nu med konsekvenserna av vårt agerande, med hela den planetära ekologin i rollen som den exploaterade andre.

Det finns ju, i vår civilisations inställning till naturen, till moder jord, något som starkt liknar den narcissistiska förnekelsen av sårbarhet: ett relationslöst, exploaterande förhållande, ett vändande bort från *the lifegiver*. Vi har exploaterat naturen, moder jord, utifrån vad som skulle kunna beskrivas som en artgemensam narcissism, kraftigt förstärkt av vårt nuvarande ekonomiska paradigm, som har förnekat vårt absoluta beroende av naturen.

Mot denna kollektiva förnekelse, som finns representerad inom var och en av oss, pågår nu en kamp över hela världen. Vi försöker som mänsklighet tillsammans vakna upp inför det oerhörda existentiella hot vi skapat åt oss själva i form av ett destabiliserat klimat.

Uppvaknandets och förnekelsens krafter kämpar om övertaget, och till sin hjälp i förnekandet har våra psykologiska försvarsmekanismer steroidpumpat bistånd av fossilbränsleindustrins närmast obegränsade ekonomiska resurser.

Den bild av människan, det kulturella djuret, som tonar fram i både de Waals och Tomasellos verk, med deras olika men komplementära infallsvinklar, kan ge inspiration till vårt nödvändiga gemensamma uppvaknande. Vi har kapaciteten att överskrida vår egoism, inte bara som individer utan som kollektiv – om vi tar steget till att på djupet inse vårt absoluta beroende av varandra och av övriga livsformer på den här planeten. Det är nu, i just detta historiska skede, som vi tillsammans avgör om vi kommer att använda oss av den kapaciteten eller inte.

Tor Wennerberg "

"Böckerna: Frans de Waal ”Mama’s last hug” (W W Norton & company) och Michael Tomasello ”Becoming human” (Harvard University Press) "

" Catia Hultquist: Att göra verkligheten till dikt är den perfekta krishanteringen

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

En välvillig tolkning av tendensen att inte kunna skilja på dikt och verklighet skulle kunna vara att vår förmåga att leva oss in är intakt, en mindre välvillig är att vi lever i en galen tid.

Men du, det där låter verkligen för jävligt”
Den inkännande sucken brukar följas av några sekunders tystnad.

Sedan kommer det:
”Du borde verkligen skriva om det där. Det där skulle göra sig perfekt i en roman!”

Terapeutiskt skrivande tycks ha blivit ett återkommande mantra i bekantskapskretsen och universalmedlet mot allsköns elände. Om det beror på att det bryts ihop oftare eller att det skrivs mer i mina kretsar kan vi låta vara osagt. Att det är just pennan – eller snarare tangentbordet – som ses som en given nödutgång för krisande människor som har skrivandet som yrke är kanske ingen högoddsare. Men skrivandet har 2019 blivit ett givet survival kit, en schweizisk armékniv med multipla funktioner: tröst, terapi, verklighetsflykt – och vapen.

Kurser i konsten att skriva romaner och deckare, eller kanske ännu hellre ”att skriva sitt liv”, blir numera snabbt fulltecknade. Drömmen om att dra till med den klassiska hämndhälsningen ”Vi ses i min nästa roman” innan dörren smälls igen, tycks lika användbar i dag som på Strindbergs tid.

Den djupt mänskliga lusten att skriva sin egen historia är uppenbart en stark drivkraft, synlig i två kommande självbiografiska romaner, skrivna av två journalister.

”Jag andas alltså finns jag” av Caroline Cederquist och ”Utan nåd” av Fredrik Virtanen.

Caroline Cederquist, tidigare DN-journalist, berättar om en dysfunktionell uppväxt, präglad av missbruk och sexövergrepp. Hon beskriver en resa ut ur barndomens maktlöshet, mörker och medieskugga in i ett självständigt vuxenliv. Hon lockas av rampljuset och ett liv på scen, teaterns och sedan mediebranschens, och kämpar för att få kontroll över och äga sin tillvaro.

Fredrik Virtanen, tidigare Aftonbladet, skildrar en omvänd resa. Det vill säga raset ut från rampljuset och livet som firad och mäktig journalist och ledarskribent. Hans liv förändrades över en natt efter att ha fått anklagelser om sexövergrepp riktade mot sig under metoo-hösten 2017. Han förlorade sitt jobb, men också vänner, anseende och kontrollen över sitt liv. Diametralt olika berättelser och perspektiv, men drivkraften att återta makten över sin egen historia är gemensam.

I det senaste avsnittet av Alex Schulman och Sigge Eklunds podd spanar Eklund om autofiktion, det vill säga upplösningen av gränser mellan fiktion och verklighet, som en av 10-talets viktigaste trender.

Han beskriver en kultur där verkligheten sipprar in i konsten och pekar ut 00-talets bloggboom som en av inspirationskällorna. För den som

behärskar konsten att skriva blir romanformen en naturlig förlängning av det lite enklare fasad- och varumärkesbyggande som under det senaste decenniet löpt amok i sociala medier. Minsta småbarn kan regissera fram ett lagom lyckligt, intressant, spännande eller tillrättalagt liv på instagram, men inte alla kan skriva en självbiografisk roman och få ett etablerat förlag att ge ut den.

Eklund siar också om nästa stora trend, autoverklighet, det vill säga när konsten misstas för verklighet och exemplifierar med reaktionerna på filmatiseringen av Malin Persson Giolitos roman ”Störst av allt”. I allt från branschpress, nöjesjournalistik och ledare behandlas Netflix-serien som en dokumentär skildring av överklasslivet i Djursholm snarare än en fiktiv berättelse om en skolskjutning.

En välvillig tolkning av denna tendens av att inte kunna skilja på dikt och verklighet skulle kunna vara att vår förmåga att leva oss in är intakt, en mindre välvillig är att vi lever i en galen tid.

Catia Hultquist
catia.hultquist@dn.se "

" Hon spanar efter den tid som flytt

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

Maja Hagermans bok ”Trådarna i väven” är ett kulturhistoriskt resereportage, men också en reflekterande essä om historiens roll i vår samtid, skriver Lars Linder.

Maja Hagerman”Trådarna i väven. På spaning bland minnen och kulturarv i Sverige”Norstedts, 312 sidor

Efter branden i Notre-Dame häromveckan skrev Jens Christian Brandt en vacker betraktelse här på sidorna (DN 20/4) om hur det kom sig att världen blev så berörd av olyckan. Hur människor vårdar sina minnen och resterna av det förgångna, och därför så gärna vill urskilja det förflutna i de landskap som omger dem.

Synliga runstenar, gamla torp och katedraler – men också försvunna äppelträdgårdar där betonghus nu reser sig, eller nyss gröna stigar genom gråa industriområden.

Det är med just de ögonen Maja Hagerman betraktar Sverige i sin nya bok ”Trådarna i väven”. Det ingår förstås i jobbet, hon skriver böcker om historien och är van att leta efter förfädernas nedsjunkna spår och lämningar mitt i det moderna livet.

Men den här gången har hon valt att berätta om de människor som aktivt håller minnet av det förflutna vid liv. Och hon har träffat många, som författare reser hon ständigt land och rike runt och håller föreläsningar i hembygdsföreningar, i lokalhistoriska sällskap och på små museer. Nu skriver hon, fascinerat, om alla dem som brinner för

att bevara hantverk, levandegöra gamla gruvmiljöer eller återskapa forna tiders tvättmetoder med såpa och soda. Eldsjälar, men också professionella som ömt sköter sina bronsåldersristningar, kyrkor och arkeologiska platser – samt ibland minnen av betydligt senare tider, som en utställning över invandringen i Fisksätra.

Urgammalt och närtida, historien rör sig ju ständigt vidare.
Till stor del är boken med andra ord ett slags kulturhistoriskt resereportage, men den är mer än så: en reflekterande essä om historiens roll i vår samtid. Om hur det gamla ständigt är, eller kanske snarare görs, närvarande i det nya.

Och det är både viktigare och mer eldfängda ämnen än det kan förefalla. Att sådant som korgflätning och gamla vattenkvarnar kan låta mossigt och världsfrånvänt är ju mest en följd av förra århundradets modernitetsmyter – av den där känslan vi så länge hade att världen i hög fart var på väg att lämna allt föråldrat och irrelevant bakom sig.

Men något har hänt. Vår egen tids rörelse är mer sammansatt. Ännu ökar takten i strukturomvandlingen, men än snabbare sjunker tilltron till hela idén om framsteget. Resultatet är en kognitiv dissonans, en känsla av att något är skevt, resan går fortare men vi vet inte längre mot vad, eller ens om vi vill dit.

I den sprickan aktiveras det förflutna, som längtan och nostalgi, men också som riktmärke och, just, fäste för blicken. Katedraler som står där de står. Trådar som vävs så som de alltid vävts.

Men den därmed nyväckta historien kan bli farlig också, full av myter och fallgropar varav många lurar i till synes enkla och grundläggande begrepp som ”vi”, ”folket” eller ”landet”. Ord som handlar om vem historien egentligen tillhör, och som det ligger snubblande nära att ge snävt nationalistiska och exkluderande tolkningar på det sätt som nazismen alltid haft som affärsidé.

Även sådant har Maja Hagerman många gånger diskuterat i både böcker och tidningskrönikor, och det är frågor hon här så att säga för ner på marknivå. För överallt, i skogarna, kring gruvorna och på museerna finner hon spår efter dem som så ofta suddats bort i den nationella historieskrivningen, samer, finnar, resande. I själva verket har ju det vi kallar svenskt i alla tider präglats och genomsyrats av minoriteter och invandrare, och alla försök att rena historien mynnar oundvikligen i nytt osynliggörande och förtryck.

Min enda invändning mot boken handlar om det återhållna tonläget i just de här delarna, många resonemang och slutsatser känns inlindat försiktiga, på gränsen till vaga. Det hör väl delvis till genren, efter de uppmärksammade böcker om epokgörande historiska upptäckter Maja Hagerman tidigare gett ut är det den här gången en mer personlig och reflekterande författare som talar. Så är ”Trådarna i väven” också en läsvärd och sympatisk bok som skriver fram en stor och bred men ofta förbisedd svensk kulturfåra.

Men samtidigt som hela kunskapen om kulturarvet tycks på väg att skingras både i skolan och på stora institutioner tycks frågorna om vem det egentligen tillhör för varje dag bli allt viktigare och mer omtvistade. Om något borde de sättas högre på agendan och bli skarpare i konturerna.

Just därför skulle inte ha skadat om Maja Hagerman höjt rösten en smula, kanske också vässat sina analytiska och polemiska verktyg. Hon har större sakkunskap än de flesta och är en stjärna på den svenska humanismens himmel. Hennes insikter om kulturarvets värde och laddningar behöver nå ut både i den tid som är och i den som kommer.

Lars Linder "

" De konservativa krafterna vill inte minnas demokratins 100-årsdag

DN FREDAG 24 MAJ 2019

Med allmän och lika rösträtt öppnades dörren för ett bättre Sverige. De förmögna förlorade sin rätt att bromsa utvecklingen.

För exakt 100 år sedan hände något som för all framtid skulle omstöpa landet, och på djupet prägla även vår tid och vår värld. Den 24 maj 1919 fattade riksdagen det första beslutet av två om att ändra grundlagen och införa allmän och lika rösträtt. Att kvinnor då fick rösträtt vet de flesta.

Men en annan för demokratin avgörande fråga har hamnat i skymundan: Kampen för att få bort den graderade rösträkningen och därmed omintetgöra högerns och de rikas möjlighet att blockera politisk förändring. Denna för 1900-talet stora, avgörande strid om hur röster – både kvinnors och mäns – skulle räknas, har glömts bort.

Före 1919 var systemet så klurigt att oavsett hur tusentals människor valde att rösta till riksdagen kunde deras politiska vilja stoppas. För röster räknades efter betalningsförmåga i de kommunala valen – och det fick genomslag även i riksdagen, i första kammaren. En röst från en förmögen väljare räknades då som 40 medan en lågavlönads röst bara var en. Så i första kammaren fanns mest högermän med makt att hindra de politiska reformer som de övriga riksdagsledamöterna, i andra kammaren, ville ha.

Ett annorlunda sätt att räkna röster i kommunval var alltså själva grundbulten för den samhällsomvandling som sedan följde. En man eller kvinna, en röst. Precis där började vägen mot ett jämlikare samhälle med bättre bostäder, bättre sjukvård och utbildning, bättre livschanser och möjligheter för alla.

Egentligen är det så självklart att det inte skulle behöva sägas.
När nationella ikoner blir ihågkomna, som vid Heliga Brigittas 700-årsminne eller Carl von Linnés 300 år, brukar politikerna fatta beslut år i förväg om att avsätta skattemiljoner åt programverksamhet och utställningar. En kommitté finns då i god tid på plats för att samordna konserter, tv-sändningar och debatter som uppmärksammar minnet. Det just förlupna Bergmanåret kan ingen ha missat, det har fyllt teatrar och tv-kvällar, kultursidor och kulturprogram.

Så därför började jag reda förra sommaren hålla utkik efter firandet av demokratins minne. Jag gick på guidad tur i Riksdagshuset för att få höra talas om striden som stod där inne mellan första och andra kammaren. Jag ville själv se rummen där det hände. Känna dramatiken kring demokratins genombrott. För jag tog faktiskt för givet att det var just i de rummen jag skulle få lära mig mer om den dramatiska hösten 1918 då Sverige stod på randen till revolution. Men där sades inte ett ord.

Den 17 december 2018 bänkade jag mig fram för tv:n och trodde att jag skulle få se en pampig minnessändning. Det var på dagen 100 år sedan principbeslutet togs om den författningsreform som ledde till att riksdagen började förbereda grundlagsändringen. Så jag trodde att kvällen skulle fyllas med välgjorda historiska dokumentärer och intressanta samtal, tillbakablickar och nya perspektiv på politikens förändrande kraft. Att de stora tidsspannen, de hisnande historiska

sammanhangen, för en gångs skull skulle bli synliga. Händelsen fick en minuts uppmärksamhet i ”Rapport”. I stället sändes den kvällen en intervju med drottning Silvia, eftersom hon skulle fylla 75 en vecka senare.

Jag satt där och tänkte att antingen drömmer jag. Eller så har jag missförstått allt. Var är dramaserien om de dramatiska dygnen? Var är den påkostade välgjorda historiska dokumentärfilmen? Jag tröstade mig med att tänka att den 24 maj kommer de nog i stället. Det är ju självaste 100-årsdagen för det första grundlagsbeslutet. Alltså i kväll. Men det händer inte nu heller.

Jag hade väntat mig att en påkostad utställning skulle slå upp portarna på något av landets stora museer. Med en bastant katalog som skulle ge nya moderna perspektiv på den omvälvande händelsens betydelse. Men även museerna verkar ha tappat bort saken.

En utställning går dock att se ute på gatan med näsan tryckt mot några skyltfönster i Gamla stan. Där presenteras demokratins genombrott i scener med lätt rörliga, stora klippdockor. Och väldigt små texter skrivna som för en barnbok. Nästa vecka invigs också en vandringsutställning på Skansen. Den är på tio kvadratmeter och ska stå i två veckor i hallen ovanför rulltrappan.

Det verkar som om den här betydelsefulla historien om arbetarrörelsen, socialdemokratin och kampen för demokrati är så politiskt laddad numera att den inte ens går berätta på landets stora arenor för offentliga samtal. Starka konservativa krafter sätter agendan.

Vi ska inte längre minnas historien som den var. Högern stred besinningslöst mot att fullt ut genomföra principen om en man eller kvinna, en röst. Även liberalerna var länge emot. Men när de vände kom det demokratiska genombrottet. Det var en stor förändring som drevs fram av breda folkrörelser. Alla insåg att med allmän och lika rösträtt öppnades dörren för ett annat Sverige.

Men vad händer i dag om samhället tappar bort sitt minne? Om stora institutioner inte slår vakt om den mest centrala historien?

Maja Hagerman författare, vetenskapsjournalist och fristående kolumnist i Dagens Nyheter. "

" Maja Hagerman. ”Det är farligt om ultra-nationalisterna oemotsagda får ockupera vår historia”

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

”Glöm inte bort!” skriver författaren Maja Hagerman i sin nya bok ”Trådarna i väven”. På en spaningsresa genom Sverige letar hon reda på minnena som formar samhället – och varnar samtidigt för konsekvenserna av dragkampen kring kulturarvet.

V indarna blåser över Årstafältet i södra Stockholm. Maja Hagerman pekar ut över markerna, berättar att man bortom buskagen kan se resterna av den medeltida färdvägen Göta landsväg. Historien om vägen rymmer ett myller av händelser, inte minst 1500-talsslaget mellan den danske kungens invasionsstyrkor och den nordiska unionens motståndsmän i Sverige.

Det som hände längs Göta landsväg är en av många mikroberättelser i Maja Hagermans nya essäbok ”Trådarna i väven”. Det är en personlig spaning om landet där hon möter människorna som engagerat sig i att ta hand om minnena av det som binder samman vad hon kallar en samhällsväv, den ”som rullar fram i historien och fortsätter mot framtiden”.

– Jag tänker mycket på att fantasin är något som kan berika vardagen, människors dagliga liv. Bussresan till jobbet kan bli så mycket mer när man känner till historien om den lokala platsen. Det har med livskvalitet att göra, ett djupseende och en fjärde dimension, säger Maja Hagerman, när hon slagit sig ned på ett konditori i Östberga. Hon blickar ut genom fönstret.

– Förortsomgivningar som denna kan tyckas anonyma, men under ytan är historien alltid mer komplicerad och rik. Samtidigt kan bilderna man får från gamla historieböcker vara homogena och gammalmodiga, och beskriva en entydig kärna. Det är ”ett land, ett folk, en kung”. Men komplexiteten hittar man i mikroberättelserna.

Betraktelserna från landet har hon i många fall skrivit ner tidiga morgnar under sina föreläsningsresor. Maja Hagerman tycker om att skriva vid den tiden på dygnet, innan omgivningen vaknat, när hon får vara i fred med sina funderingar. Det har varit tillfredsställande att den här gången ösa ur de egna tankarna, efter sex researchtyngda böcker, om historia och rasbiologi.

Hon ser också vikten av att ge utrymme åt människorna som hängett sig till att minnas, dokumentera och tillgängliggöra. Som bibliotekspersonalen i Dorotea, mannen som grundade Tvätterimuseet i Hagalund, eller paret i Vreta som uppmärksammade henne på förbindelsen mellan en dubbeltrappa i klosterruinen Östergötland och en dopanläggning i Syrien. Dessa eldsjälar har inte fått den uppmärksamhet de förtjänar, menar Maja Hagerman.

– Det finns en stämpel av att lokalhistoria eller att engagera sig i en hembygdsförening är nördigt och tråkigt. Men att minnas tillsammans, och att prata om våra minnen av det gemensamma arvet, det är en väldigt viktig del av ett starkt civilsamhälle, säger Maja Hagerman.

I boken höjer hon samtidigt en varning för den dragkamp som pågår om kulturarvet, ofta med syfte att avgöra vad som är egentligen skulle vara ”svenskt”. Hon skriver: ”Kulturarvet riskerar att kidnappas för politiska syften av krafter som vill ta kontroll över kulturhistorien”, och lyfter i boken fram flera exempel på hur det gjorts – inte minst av högerextrema eller identitära rörelser, som vill skapa bilden av ett enda ”äkta”, något helt ”rent”.

– Människorna jag har mött har väldigt vida perspektiv, och är nyfikna på minoriteternas historia eller kulturarvet från andra platser som påverkar oss hela tiden. Det är allvarligt om det lokalhistoriska stämplas som något snävt, och farligt om ultranationalisterna oemotsagda får ockupera vår historia, säger Maja Hagerman och fortsätter:

– Det våra barnbarn kommer att vilja veta mer om framöver tror jag är de åren vi lever i just nu. Vad som hände när befolkningen ändrades så mycket, när många kom från avlägsna länder med väldigt olika erfarenheter. Av krig, flykt och andra kulturer. De kommer att vilja höra historien om vår tid, och vi borde se till att de får med sig den berättelsen.

I inledningen av ”Trådarna i väven” tar Maja Hagerman upp ett citat av den amerikanska människorättskämpen och författaren James Baldwin, som skrev: ”Folk är fångna i historien, och historien är fången i dem.” Hon fyller sedan på med författaren Teju Coles tillfogande: ”Men det är också sant att små fragment av historien virvlar runt med enorm hastighet, lägger sig till rätta med en logik som inte alltid är helt uppenbar, och lägger sig sällan till rätta särskilt länge”, skrev han.

– Hela den tankerevolutionen kring rasifiering, svartas historias och kolonialism är något fantastiskt som tagit tag i många enskilda människors öden. För lärdomarna om kolonialism och rasism är historien otroligt viktig, men den är också otroligt viktig för alla andra frågor. Den lever med oss hela tiden, säger Maja Hagerman.

Och det är där, i virvlandet, i den komplexa och föränderliga väven där minnen skapas, som Maja Hagerman befinner sig texten igenom. ”Glöm inte bort!”, skriver hon och fortsätter: ”Mot glömskan finns orden. Tappas inte bort vem du är tiden.”

– Att tänka på de stora sammanhangen är befriande, skönt, existentiellt berikande, och jag vill gärna lyfta de människor som har vågat upptäcka det, säger hon.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se "

"Maja Hagerman.
Född: 1960 i Stockholm.
Familj: Gift med filmaren Claes Gabrielsson, två vuxna söner, bonusbarn och bonusbarnbarn.
Böcker i urval: ”Spåren av kungens män” (för vilken hon fick Augustpriset 1996 i kategorin årets bästa fackbok), ”Förvunnen värld”, ”Tusenårsresan”, ”I miraklers tid”, ”Det rena landet”, ”Käraste Herman”.
Aktuell: Med sin sjunde bok ”Trådarna i väven” som till skillnad från de tidigare är en funderingsbok snarare än resultatet av enorm research.
Källa: TT "

" Idérik och spännande biografi om ”skallmätaren”

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Gustaf Retzius var forskaren och kulturpampen som mätte skallar och anklagades för att ha påverkat nazismens rasistiska världsbild. Nils Uddenbergs stora biografi ”Skallmätaren” kan läsas som en vetenskaplig äreräddning, skriver Lars Linder.

Nils Uddenberg ”Skallmätaren. Gustaf Retzius – hyllad och hatad” Fri tanke förlag, 544 sidor

För någon månad sedan stod arkeologen Jonathan Lindström i tv och visade stolt upp sin dna-profil: närmast en kopia av en som tagits fram ur en 5 000 år gammal grav i Mellansverige. Mixen, ungefär: en del istidsjägare, en del stenåldersjordbrukare, tre delar indoeuropé.

Poängen var att visa att våra förfäder visserligen kommit invandrande från olika håll och i olika tider, men att homogeniteten i det genetiska arv som präglar Norden är närmast unikt hög.
Slutsatsen klingar bekant. Den sammanfaller nästan exakt med den som förra seklets mest beryktade svenska skallmätare, läkaren och anatomen Gustaf Retzius, kom fram till i sin forskning. 1898 - genomförde han en omfattande studie över skallmått och längd bland värnpliktiga, och resultatet stämde förbluffande väl med den bild hans tidigare undersökningar av arkeologiskt material gett. Nordborna framstod som den ”renaste” återstoden av ”de gamla germaniska folken”.

Entusiasmen över denna slutledning skulle stiga med åren, särskilt bland tyska kolleger som var betydligt mer spekulativt och ideologiskt lagda än han själv. Retzius skallmätningar kom att bli en byggsten i nazismens världsbild.

Så var stod Gustaf Retzius själv? Kanske inte riktigt där man velat placera honom ändå. Visserligen har Nils Uddenberg gett sin nya, gedigna biografi över honom den brutala titeln ”Skallmätaren”, men boken är på många sätt snarast ett slags vetenskaplig äreräddning. I grunden var Retzius forskare, ingen rasaktivist.

Hans liv och öde är också överraskande intressant. Han var inte någon bakåtsträvare, i yngre dagar tvärtom en framstegsman, liberal och modern. Han var starkt kritisk till kyrka och kungahus och troende darwinist, välvilligt inställd till kvinnosaken och engagerad i sådant som sociala frågor och skolans utveckling.

Han var dessutom antropolog, reste över världen och bidrog med både pengar och tusentals föremål till Etnografiska museets samlingar. Han skrev poesi och målade akvareller, satt förstås i Vetenskapsakademin men valdes 1901 också in i Svenska akademien.

Hade hans kreativa och sociala begåvning varit större och utvecklingen valt en annan väg är det inte omöjligt att eftervärlden sett honom med mer uppskattande ögon, som en framstående, oscariansk renässansman.

Men något hände, och Retzius kom totalt i otakt med tiden.
Han var ytterst välbärgad, gift med Anna Hierta som var dotter till Aftonbladets berömda grundare Lars Johan Hierta, och efter honom hade han fått en betydande förmögenhet i boet. Anna och Gustaf var

powerparet i Stockholms dåtida societet, de residerade i nuvarande Spökslottet där de höll omskvallrade och eftertraktade salonger.

När Hiertas Aftonbladet övertagits av en konservativ ägare gick Retzius 1884 helt sonika in och köpte hela tidningen för att återföra den till svärfaderns liberalism. Han engagerade en rad av tidens unga pennor, som Gustaf af Geijerstam och Oscar Levertin – men insåg snart att han inte var så förtjust i tidens rabulism som han trott. De nya skribenterna åkte ut lika snabbt som de tagits in.

På liknande sätt gick det på en rad andra områden. Gustaf och Anna ville göra gott på sitt eget sätt, donerade massor av pengar men stötte sig ständigt med andra; han med vetenskapliga kolleger, hon med frontfigurer i kvinnorörelsen, från Ellen Key till Selma Lagerlöf. Med åren blev de två makarna också alltmer stelt konservativa, särskilt i sedlighetsfrågor, men schismerna tycks också ha bottnat i en gemensam, personlig maktlystnad som gärna resulterade i fult intrigmakeri.

De sista åren före första världskriget hade de hunnit bli rätt illa sedda i många kretsar och hånades rått och flitigt i den liberala pressen. Uddenberg delar kritiken mot Gustaf Retzius pampfasoner, men pekar också på hans förtjänster som internationellt uppmärksammad forskare, bland annat som kartläggare av det då ganska okända nervsystemet.

Det är inte heller så lätt att avfärda Retzius som rasist. Trots att många försökte engagera honom för den nya rasbiologins sak försvarade han nästan alltid både sig själv och osäkerheten i sin vetenskap mot politiska idéers tvärsäkerhet. Hans avsikter var nog inte mindre rena än vår tids dna-forskares, ändå hamnade han på fel sida av historien.

Uddenberg erkänner att han från början själv såg Retzius som något slags förstenad dinosaurie, men under arbetets gång fick han syn på en levande människa – en närmast tragisk figur som föll offer för kasten i en brytningstid och för sina egna tillkortakommanden.

Som läsare får man göra samma spännande resa. Den kan ibland kännas onödigt lång, med sin kärlek till små omvägar kan Nils Uddenberg vara en något prövande reseledare, men framför allt är han en underhållande berättare och en strålande folkupplysare. Han håller inte bara fram ett livsöde utan tecknar också bilden av en hel epok vars lyckliga tro på framsteg snart skulle leda in mot mörker och slutlig - katastrof.

En tid inte så olik vår egen som man helst skulle vilja tro.

Lars Linder "

" Ledare: Det egentliga nödläget finns i Vita huset

DN SÖNDAG 2 JUNI 2019

President Donald Trumps linje har alltid varit krokig och osammanhängande. Han har tidigare blandat ihop nationell säkerhet med handelspolitik, och inte blir det bättre av att han slänger in invandring i röran.

Den 10 juni införs 5-procentiga tullar på all import från Mexiko, lyder Trumps senaste hugskott. Därefter höjs de med ytterligare 5 procentenheter en gång i månaden, om den mexikanska regeringen inte sätter stopp för invandrare som försöker ta sig över USA:s södra gräns. Det hela motiveras med ett ”extraordinärt hot” mot landets nationella säkerhet och ekonomi.

Vänner av ordning tar sig för pannan, som den republikanske senatorn Charles Grassley. Handelspolitik och gränsskydd är separata frågor, protesterar han.

Det finns ett fåtal konstanter i Trumps politiska gärning. En är hans avsky mot frihandel, och den underliga idén att bilaterala handelsunderskott är ett utslag av ”orättvisa”. En annan är hans besatthet vid invandring.

Under valkampanjen 2016 hetsade han ständigt mot de mexikanska massmördare och våldtäktsmän som påstods flöda in i USA. Inför mellanårsvalet till kongressen i fjol klämde han in både kopiösa mängder knark och arabiska terrorister i strömmen. Hans universalmedicin har varit en mur längs gränsen, som Mexiko dessutom skulle tvingas att betala för.

Givetvis var det en fantasi. Trump misslyckades också med att få kongressen att hosta upp pengar till muren, till och med när Republikanerna kontrollerade båda kamrarna. Han har därefter utfärdat presidentorder för att skicka militär till gränsen och försökt göra livet outhärdligt för alla som vågar komma och söka asyl.
Nu sägs alltså en nationell nödsituation råda som föranleder USA att bestraffa sin största handelspartner med tullar.

Trump inbillar sig att exportländer står för tullnotan, och hävdar till exempel att Kina är på fallrepet på grund av hans åtgärder. I själva verket är det amerikanska importföretag och konsumenter som blir sittande med räkningen – i princip en skatt. Nordamerikanska leverantörskedjor riskerar nu också att slås sönder. En vara kan passera gränsen mellan USA och Mexiko flera gånger innan den är färdig. 30 procent av värdet på importen från Mexiko består av delar tillverkade i USA.

Angreppet på Mexiko är på flera sätt egendomligt tajmat. Nyligen hävde Trump tullarna på stål och aluminium importerat från Mexiko och Kanada. Det var ett led i att trycka på för ratificering av USMCA, ett handelsavtal mellan de tre länderna som är en smärre uppdatering av Nafta, i kongressen och det mexikanska parlamentet.

Entusiasmen i USA:s södra grannland torde inte ha ökat.

Demokraterna i kongressen är inte heller imponerade.
President Trump har förklarat att han älskar tullar, och har den oroande vanan att slunga dem omkring sig som vapen mot både verkliga och

påhittade oförrätter. Vid sidan av handelskriget mot Kina har han lagt tullar på metaller från vänner som EU, Japan och Sydkorea, och angett ”nationell säkerhet” som skäl. Andra kan också uppmuntras att använda det som ursäkt för protektionism.

Man vet aldrig med Trump. Kanske är han mest bara ilsken över den förnyade diskussionen om särskilde åklagaren Robert Muellers Rysslandsutredning, och gör en avledande manöver riktad mot Mexiko.

Men skräckpropaganda om invandring är hans favoritverktyg i politiken. Mexiko lär förbli en slagpåse ända fram till valet 2020.

DN 2/6 2019 "

Inre verkligheter.
Politiker.

Stefan Löfvens tal på 1 maj 2019: Den väg vi har att vandra måste vi gå tillsammans

Vänner!

”Lämnad åt sig själv var den enskilde individen värnlös. Räddningen låg i sammanhållning, samarbete, disciplin. Den väg vi hade att vandra måste vi gå tillsammans.”

Så beskrev Tage Erlander den politiska uppgift han såg, som ung riksdagsledamot. Det var på 30-talet, snart ett sekel bort. Men är inte den uppgiften bara ännu tydligare idag? När det sker en skolskjutning i USA, ett terrordåd i Sri Lanka, en naturkatastrof i Mocambique - så ser vi det direkt, och nära. När Bashar al-Assad bombar sin egen befolkning, möter vi syrier som flyktingar i våra egna hemorter.

Det är lätt att känna sig värnlös, inför världens ondska. Det är lätt att undra vad vårt samhälle klarar av. Att fråga sig om vi kan skapa den trygghet som krävs i en ny tid. Så det är upp till oss att svara!

Lösningen på våra samhällsproblem kan ju aldrig ligga i att ge makt åt de som vill splittra, och sprida hat mellan oss. Lösningen är ju att samla oss – och samarbeta, disciplinerat, för att rusta upp välfärden, bekämpa terrorismen, möta klimathotet – och se till att de fördelar som handeln och den nya tekniken skapar kan delas av oss alla. Lösningen är ju ett starkare samhälle, baserat på de principer vi bär på 1 maj-nålen på bröstet idag: Trygghet. Sammanhållning. Demokrati.
Vi står inte för större splittring – utan en starkare gemenskap. Den väg vi har att vandra – ska vi gå tillsammans!

* * *
Där i ligger vår socialdemokratins uppgift inför 2020-talet. Att bygga ett starkare samhälle, som ger trygghet i nuet – och hopp inför framtiden. Men vad innebär det då, konkret - i folks vardag? Jag skulle vilja beskriva det med avstamp i fem livsöden.

Jag tänkte börja med en man jag mötte förra året, här borta i Robertsfors - Olle Sydlén. När han var tretton, fjorton besökte han sin far Rudolf på jobbet. De borrade tunnlar åt Vattenfall. Luften var tjock som rök där inne i tunneln. Ingen talade om hur farlig den var. Men de var 20 i arbetslaget. 18 dog i förtid. En av dem var Olles far.

Det är en fruktansvärd påminnelse, om vikten av en sträng arbetsmiljölagstiftning. Men ur detta, har det också kommit något bra. Olle har nu ägnat en stor del av sitt liv, åt ta fram filter för att rena luft. I fem år experimenterade han med en mikrovågsugn i garaget, och idag producerar hans företag miljöfilter med hjälp av mikrovågsteknik, och börjar nu exportera till Australien, Chile och Kanada.
Han var så stolt när han berättade om det, bredvid sina barn, Rudolfs barnbarn, som kommer ta arbetet vidare. Inget kan ersätta förlorade år med sin far. Men ur detta, har jobb skapats, samhället förbättras, och liv räddats. Det har han all rätt att vara stolt över!

* * *
När vi talar om landsbygdens utmaningar, så handlar det ofta om de som lämnar och de som lägger ned. Men jag vet att det finns en sjujädra kraft att släppa lös, hos sådana som Olle och många andra, för att förändra och förstärka sin bygd - om de bara har stöd av ett starkt samhälle.

Och då syftar jag inte bara till att staten drar bredband och rusta upp vägar. Även om vi investerar 700 miljarder i infrastrukturen under det kommande decenniet, och satsar så hårt på ett helt uppkopplat Sverige, så bredbandsföretagen själva knappt hinner med.

Jag talar om att vi, gemensamt, med folkrörelser, näringsliv, individer, visar på samhällets styrka. Och säkrar överlevnaden av mataffärer och mackar. Bemannar servicekontor, vårdcentraler och skolor. Ser till att polisen kan komma när man ringer och att landsbygdsföretagen har tillgång till yrkesutbildad personal, utvecklingskapital och exportstöd - så de kan slå världen med häpnad.
Vill du som Olle, vara med och lyfta din bygd - då ska det starka samhället finnas vid din sida.
Den väg vi har att vandra – ska vi gå tillsammans.

* * *
Det andra livsödet jag vill tala om, tillhör Eva, som jobbade inom äldreomsorgen i många år.

Men också Kerstin, som är arbetsterapeut, men var sjukskriven under en längre tid. Eller varför inte Inger. Eller Lars, eller Jan, eller Bengt. Det är ju det så många heter, som är födda på 40- och 50-talet, som just varit med och byggt vårt samhälle och nu går i pension. Många är fortfarande väldigt starka, och visar att det är sant, som de säger, att 70 är det nya 50. Men det håller ju inte borta frågorna, om pensionen kommer räcka, och om vården och omsorgen kommer finnas där den dagen den behövs. Och för att citera en som bar det här uppdraget innan mig, Göran Persson: ”Vi har världens bästa pensionssystem, med det lilla felet att det ger för låga pensioner.”

Och där jag kommer ifrån, om något blivit fel – då får man erkänna det, och göra rätt. Därför kommer vi socialdemokrater fortsätta arbetet för att höja pensionerna och förbättra äldres ekonomi. Genom januari-avtalet är det beslutat att vi nu kan gå vidare för att höja pensionerna för de som slitit ett helt liv men ändå inte får pensionen att räcka till. Och vi vill öka inbetalningarna till pensionssystemet, så att den samlade pensionen för vanliga löntagare på sikt blir minst 70 procent av slutlönen.

Och vi kommer att fortsätta den statliga välfärdssatsningen som nu genomförs, som är den största på flera decennier. För att korta vårdköer, bygga ut äldreomsorgen, och anställa välfärdspersonal runt om i landet. Det ska det starka samhället innebära för dig som slitit ett helt yrkesliv: En bra pension och en trygg välfärd. Ni i den äldre generationen har röjt väg för oss andra. Ni ska veta, att vi fortsätter vandra tillsammans.

* * *

Vänner!
Det tredje livsödet jag tänker på, är en kvinna som skulle varit i fyrtioårsåldern idag, och borde varit fullt verksam – precis som Olle Sydlén – med att delta i samhällsbygget. Hon hette Maisam Abed Ali, men en del av er minns nog henne efter det namn hon valde själv: Sara. Att Sara ville heta just det, var en symbol för hennes försök till frigörelse ur den förtryckande miljö som höll henne fången. Men hon fick aldrig njuta av friheten. Hon mördades av sin bror och sin kusin efter en fest här i Umeå, när hon bara var 15 år gammal.
Och jag önskar att jag kunde beskriva en vändning. Hur detta fruktansvärda, kan bli till något gott. Men det kan jag inte. En mördad flickas liv, kan inte fås tillbaka.

Men det vi kan göra, för att hedra Sara, Fadime, Pela, Abbas, Maryam, Ramin, och så smärtsamt många fler som mördats, är att belysa, bemöta och bekämpa det förtryck som fortfarande drabbar tusentals med ordet ”heder” endast som en usel ursäkt.

Arbetet har stärkts, i rättssystemet, i socialtjänsten, i skolorna. Och nu går vi vidare - för att skärpa straffen och få socialtjänsten att ingripa tidigare. Men hela samhället måste göra sitt. Även du. Känn till detta förtryck. Se det. Bekämpa det. Avsky det.

Den som lever under detta förtryck idag, ska veta att vårt starka samhälle finns vid din sida,

och arbetar för din befrielse. Den väg du har att vandra – ska vi gå tillsammans.

* * *

Det här visar också på en viktig uppgift, i allt integrationsarbete framöver.

Sverige har tagit ett stort ansvar under flyktingkrisen. Vi har nu lagt vår lagstiftning så att den inte väsentligt avviker från andra EU-länders. Det vi behöver fokusera på nu är inte stor migration – utan starkare integration.

Och det måste ske på två fronter samtidigt. Dels för att värna viktiga

värderingar, som jämställdhet mellan kvinnor och män, religionsfrihet, HBTQ-rättigheter och den enskildes frihet och plikt.

Men också ge verktyg, som starkare svenskundervisning, rejäla utbildningar till bristyrken, rimliga boenden och förändrad lag om eget boende, så att både arbete och studier kan fungera.

Det går inte, som vissa högerkonservativa, att låtsas att det bara handlar om värderingar. Värderingar – som de högerkonservativa väl själva ofta varit sist med att acceptera?

Men det går heller inte, att bara låtsas att det handlar om verktyg som jobb och utbildning – och att ett samhälle inte bygger på respekt för gemensamma värden. Har du beviljats asyl i Sverige, ska du möta ett starkt samhälle. Som både står upp för värderingarna, om individens frihet, rätt – och plikt mot det gemensamma, men också ger dig verktygen för att försörja dig själv och bli del av vår gemenskap. Den väg vi har att vandra – ska vi gå tillsammans.

* * *

Det fjärde livsödet tillhör Sophie - Sophie Scholl. Likt Sara levde hon under förtryck, men under nazismen i München. Hon valde att göra motstånd. Hon var med i en grupp som delade ut flygblad mot nazismen på universitetet i München. Går du dit idag, kan du se hur flygbladen blivit förevigade i gatstenen.

Under rättegången, 1943, där hon dömdes till döden för förräderi sa hon: ”Någon, trots allt, var tvungen att börja.” Och hennes anklagelseakt blev funnen i de nazistiska arkiven. På baksidan har hon skrivit ett enda ord: Frihet.
Det finns de som säger, att vi inte bör tala så mycket om 30-talets fascism, eftersom dagens extremism inte är lika farlig och lika stor. När ska vi då reagera? När nazister marscherar på våra gator? Det gör de redan. I Nyköping. I Göteborg. I Boden. I Ludvika.

Ska vi reagera när högerextremisterna mobiliserar för att skrämma meningsmotståndare till tystnad? Det gör de redan. Och det slår mot journalister, feminister, liberaler och socialister.

Ska vi reagera när Förintelsens överlevare kommer till oss, för att varna om att de som de en gång såg hända, nu verkar ske igen? Det gör de. Jag talar med dem ofta.

Och jag har lovat dem att aldrig vända bort blicken. Jag har lovat att vi alltid ska reagera, alltid försvara människovärdet och demokratin!

* * *

Och ibland kan det kännas som om vi står värnlösa, precis som Erlander beskrev, när högerextremisterna mobiliserar i Europa, när de möts och sluter förbund, när de talar om att ta över land efter land. Men jag ser också något annat. Jag möter motkrafter, i land efter land, även där utmaningarna är som störst. Partier, föreningar, journalister, debattörer, som vägrar låta högerextremismen vinna. Vi ska vara en del av den motkraften. Vårt starka samhälle – ska också arbeta för att trygga demokratin i Europa. I EU:s budgetförhandlingar. I stödet till EU-kommissionens arbete. I motståndet mot de högerextrema i Europaparlamentet - ska vi ta striden för de demokratiska värderingarna som är själva fundamentet i vår union.

De krafter som vågar stå upp för människovärdet och demokratin, ska veta att de går tillsammans med de svenska socialdemokraterna! Minns Sophie Scholl! Några måste, trots allt, vara de som tar striden. Aldrig igen, ska antidemokratiska krafter få hota vår frihet!

* * *

Jag tror det är vi socialdemokrater, som måste samla det här motståndet. De konservativa visar nu gång på gång, att de inte är att lita på i det här arbetet. Många av dem har gett upp kampen mot de högerextrema och funderar istället på hur de ska utnyttja deras röster för att själva komma till makten.

Se till Moderaterna. Jag hörde att de bytt logotyp, och nu officiellt inte är ett arbetarparti. Jag kan väl i korthet hälsa: Jo tack, vi har märkt det! Och jag förstår att de behöver göra något. Ingen verkar ju längre tro på skattesänkningar som lösningen på alla samhällsproblem. Men det innebär ju inte, att de behöver snegla på ett parti som grundades av Vit Makt-rörelsen, och fundera på hur de kan kopiera deras retorik – och samarbeta om deras politik!

Och jag såg att de nu gick ut i Dagens Nyheter, och meddelade att de nog skulle kunna tänka sig att samarbeta med nationalister och högerpopulister i EU.

Så jag vill rikta mig, till alla er som engagerat sig i Moderaterna och Kristdemokraterna för värderingar som står i bjärt kontrast mot de som SD ger uttryck för – inte minst när de tror att de är interna eller anonyma.

Stå emot! Svik inte det du tror på! Bidra inte till att ge dem mera makt! Högerextremismen behöver motståndare – inte kopior!

* * *

Det för mig till den femte, och sista personen jag vill lyfta fram. Det är Greta Thunberg. Jag hade inte tänkt att prata specifikt om Greta – för det gör ju redan hela världen. Jag vill tala om den generation som Greta har kommit att symbolisera. De har tillgång till hela världens information. De är digitala sedan födseln. Världen ligger öppen för dem. Så många av dem är så bestämda, så modiga, så redo att organisera sig för det som de tror på, att Sophie Scholl nog hade varit stolt över dem.

Jag vill att de ska kunna drömma om en bättre framtid. Därför att det finns knappt något farligare för ett samhälle, än om våra unga slutar tro på framtiden. Det är också därför den mest effektiva kampen mot högerextremismen är kampen för jämlikhet och rättvisa, så att högerextremismens gift aldrig kan sippra in. Det är därför vi måste bygga ett starkare samhälle, och ett tryggare Europa, där även de fattigaste barnen kan drömma de största drömmarna – och nå dem. Därför vill jag se ett Europa, där unga kan veta säkert i sitt hjärta, att de äldre generationerna gör det som krävs och tvingar både länder och storföretag att ta ansvar för att genomföra Parisavtalet och hålla jordens uppvärmning under 1,5 grader - utan ”om”, utan ”men”, utan ”kanske”.

Och jag vill se ett Europa, där unga vet att vi går samman för att skydda dem mot alla gemensamma säkerhetshot. Terrorismen. Den organiserade brottsligheten. Och det absurda faktum, att stater fortfarande försöker bygga sin yttersta säkerhet, med kärnvapen som har kraften att förgöra allt mänskligt liv. Det kräver att många små, europeiska röster, förenas till en stark, och att EU kliver ut på den globala arenan som en kraft för samarbete, nedrustning och demokrati. Som Palme påpekade, är den starkaste säkerheten den gemensamma säkerheten. Han hade ju lärt av Erlander: Även globalt, måste vi vandra tillsammans!

* * *

Och EU ska inte bara vara ett skydd mot gemensamma hot! Jag vill se ett Europa, där unga ser kontinenten öppnas upp framför dem, där de kan resa, studera, arbeta fritt. Där löntagare aldrig ställs mot löntagare,

där ingen utnyttjas eller tvingas sänka sin lön. Ja – på en europeisk arbetsmarknad som inte krossar drömmar, utan förverkligar dem! Och jag vill se ett Europa, där unga som får sitt första skattebesked inte tvingas se hur miljardärer och storföretag lyckas fiffla bort sin del av ansvaret och vältra över hela kostnaden för välfärden på vanligt folk!

Vi vill att EU ska använda kraften i internationell samverkan, för att bekämpa skatteparadis och skatteflykt, och tvinga fram bättre registrering av bolag, större informationsdelning mellan länder – och stenhård lagstiftning.

Skatteflykt är ingen nobel, civil olydnad, som vissa till höger verkar mena ibland. Det är ett hån, från Europas mest välbeställda, rakt i ansiktet på Europas fattigaste och de som behöver välfärden som mest! I vårt Europa ska alla göra rätt för sig – även de rikaste!

* * *

Ja, vänner!
Det är det Europa jag vill se – och jag hoppas du vill se det också.
Jag vet att vi precis lagt en valrörelse bakom oss. Men jag ber dig, jag uppmanar dig – om du så är socialdemokrat, eller bara demokrat, att göra ditt för det Europa du tror på. Om du möter någon kollega i fikarummet, som säger att det inte spelar någon roll om man röstar i EU-valet, ryck tag i dem, häll i dem lite kaffe, och se till att de vaknar upp och ser verkligheten!

Varje demokrat bör veta detta: Den som avstår från att lägga sin röst den 26 maj, låter extremisternas röster väga dubbelt!
Jag vet att byggandet av ett starkare samhälle, och ett tryggare Europa, kan verka svårt och stort. Men det finns en dikt av Inger Sjöstrand, som jag ofta återkommer till. Och när jag läste Erlanders ord, om den väg vi har att vandra, så kom den tillbaka till mig igen. Den går såhär:

På stigar
går man aldrig
riktigt ensam.
Fötterna har sällskap med,
alla steg som
stigit
stigen fram.

Så talar Erlander och Sjöstrand med varandra, genom decennierna. Så, visst kan vägen framför oss, verka svår och lång. Men se framför dig! Tusen och åter tusen,
har trampat upp stigarna åt dig, för att skapa det demokratiska samhälle vi lever i idag.
Se dig över axeln! Tusen och åter tusen, av våra barn och barnbarn, ska komma efter oss, och gå på de stigar vi trampar upp idag, och ta vårt arbete vidare när vi själva inte längre orkar.
Och se runtomkring dig i samhället! Tusen och åter tusen, går vid din sida, och bär på samma värderingar som du bär på, och strävar efter samma mål.

Visst ger det tröst! Visst ger det hopp!

Vänner,
vi har en lång väg att vandra. Men glöm aldrig, att vi går den tillsammans!

Tal av LOs ordförande Karl-Petter Thorwaldsson 1 Maj 2019 i Kalmar.

Publicerad 2019-05-01 Uppdaterad 2019-05-01
Det talade ordet gäller

Mötesdeltagare, Kalmarbor!

Tack för att jag får komma ner från Stockholm och vara er huvudtalare. Igen.
Jag var här och förstamajtalade senast 1993, som SSU-ordförande.
Då gick högtalaren sönder och jag fick skrika mig igenom de sista minuterna av talet.
Ännu längre tillbaka, 1882, kom en annan talare till Kalmar. Det var agitatorn August Palm. Han hade inte ens någon högtalare som kunde gå sönder. Men det gick bra ändå.

Enligt referatet i tidningen Barometern dagen efter höll Mäster Palm sitt tal i kägelbanan på Ängö.

Så här stod det:

”Sedan man fått lugna sig en god stund öfwer den utlysta tiden, halade hr Palm äntligen kl 7.20 fram ett bord, ställde derpå en lampa och en half öl, samt förklarade att han tyckte tiden wara inne att börja".
Därpå följer en lång beskrivning av talet.
Palm ville enligt tidningen bemöta ”några osanningar, som motståndarna utspridit om att Socialdemokraterna ville upphäfva äktenskapet och inte hade någon fosterlandskärlek”.

Ja, högern använde fake news redan för över hundra år sedan.
Men vad var det då som var så speciellt med det där föredraget för 137 år sedan? Som gör att vi fortfarande minns August Palm?

Jo, det som han sade var något alldeles oerhört:
Du som sliter varje dag här på tapetfabriken.
Men som ändå inte har råd att ge dina barn mat varje dag.
Som inte kan läsa eller skriva.
Du är lika mycket värd som de högst upp i samhällspyramiden.
Som fabrikören eller storbonden.
Som statsministern eller kungen.
För vi har alla samma värde och rätt.
Och tillsammans kan vi bygga ett samhälle där vi behandlas så.
Om vi organiserar oss.
Och det gjorde de. Sakta men säkert.
Den generation som lyssnade till August Palm finns inte längre ibland oss.
Men många av oss har släktingar och bekanta som kan berätta om barnauktioner, fattighus och oändliga arbetsdagar.

Min mamma växte upp i ett sådant Sverige.
Hon var näst yngst av nio syskon.
1935, fyra år gammal, lämnades hon och hennes syskon bort - till lägstbjudande.
De kom till olika hem och spreds över landet.
För henne och för hundratusentals andra blev 1900-talets stora sociala reformer en befrielse. De fick folkpension, barnbidrag, sjukförsäkring, bostadspolitik, ja hela den gemensamma sektorn.
För dem måste Internationalens strof ha känts in i märgen:
”Från mörkret stiga vi mot ljuset”
Målmedvetet ersatte de det gamla klassamhället med ett folkhem.

Mina föräldrars liv, men också mitt eget, är ett resultat av den modellen.
Inget annat samhälle skulle nog gett större möjligheter för en arbetarunge från Kosta.
Och nu står jag här, som huvudtalare på Första Maj i Kalmar!
Med ett högtalarsystem som jag hoppas fungerar bättre än förra gången.

***

Det är något särskilt med att fira 1 Maj i Kalmar.
Äh, sådär säger han till alla, tror ni.
Nej, inte riktigt alla faktiskt.
För det är verkligen något speciellt med att få tala i Kalmar.
Ni är den gamla arbetarstaden som kom tillbaka!
Staden som i början av 90-talet förknippades med arbetslöshet och kris.
Men ni gav inte gav upp.
Tvärtom!
Men så har ni också en stark socialdemokrati som styrt stan 25 år.
Och det är en socialdemokrati som växer!
Och nu växer ju hela Kalmar så det knakar!
Ni har slagit befolkningsrekord två år i rad!

Allt mer IT,
alltmer handel,
alltmer turism
Och allt mer högre utbildning.
Nu växer Linnéuniversitetet fram.
Den största statliga satsningen i Kalmar sedan Ölandsbron på 70-talet!
Och ni bygger som aldrig förr.
Mer än hälften är hyresrätter.
Ni har utnyttjat det statliga investeringsstödet maximalt och kunnat pressa ner hyrorna även i nyproduktion. Och ni bygger hållbart.
Ni har också styrt landstinget sedan 2006. Även här imponerar resultaten.
Här finns Sveriges kortaste vårdköer,
Sveriges nöjdaste patienter
och de anställda har bland de lägsta sjukskrivningstalen i landet.
Kalmar visar att ingenting är omöjligt. Om det finns mod och handlingskraft.
Och det finns hos er!
Så ja, det är faktiskt något speciellt med att få förstamajtala i Kalmar!

***

Mötesdeltagare,
Kommer ni håg hur det var?
Kommer ni ihåg hur det var när vi samlades till förstamajfirande för ett år sedan?
När högern växte och vi stod inför en av de hårdaste valrörelserna på länge?
Vi ringde medlemmar och väljare.
Pratade med arbetskamrater.
Knackade dörr och delade ut flygblad.
Och det gav resultat.
Vi var många som drog en lättnadens suck på natten den 9 september.
Nu, ett drygt halvår senare, kan vi fortfarande känna av den lättnaden.
De borgerliga lyckades inte bli störst.
SD pressades tillbaka.
Och för min del känns det förstås särskilt viktigt att Socialdemokraterna fortfarande, med bred marginal, är det största partiet bland LOs medlemmar.

Men jag tror att jag talar för många när jag säger att en del av lättnaden på valnatten har förbytts i oro, och kanske besvikelse.
Vi fick en utdragen regeringsbildning.
Resultatet blev som ni vet Januariavtalet mellan regeringen, Centern och Liberalerna.

Det var det enda möjliga i det läget vi hade.
Alternativet – en högerregering i knät på Jimmie Åkesson – hade varit värre.
Det är också vad en enig LO-styrelse har kommit fram till.

Och det finns bra saker i Januariavtalet:
Satsningar på kommuner och landsting,
På klimatpolitiken.
På infrastruktur och bostäder.

Men samtidigt:
Fem av de sex miljarderna i skattesänkningar går till rika män.
Och Liberalerna har drivit igenom att värnskatten för de högst avlönade tas bort.
Något som inte ens Reinfeldt gick med på!
Till och med Nyamko Sabuni, som vill efterträda Björklund, har reagerat:
”Vi kan inte bara fortsätta att prata om värnskatten när vi har de största klyftorna enligt OECD” sade hon till Aftonbladet för några veckor sedan.
Om inte Januaripartierna vill lyssna på LO så kan de väl åtminstone lyssna på Sabuni? Åtminstone när det gäller värnskatten.
Nu hotas dessutom anställningstryggheten.
Förra veckan kom direktiven till utredningen om LAS.
De är formulerade på fint juridiskt språk.
Men de kan sammanfattas enkelt:
Det ska bli lättare och billigare för arbetsgivaren att ge dig sparken.
Att så tydligt hota med lagstiftning riskerar dessutom att skada den svenska modellen,
där det är parterna – inte politikerna – som gör upp om regler på arbetsmarknaden.
Men vi ska göra vad vi kan i de förhandlingar med Svenskt Näringsliv som nu väntar.
I de förhandlingarna har vi ett uppdrag från våra medlemmar:
Att stå upp för deras rätt till trygga jobb.
Och det ska vi göra!
Vi ska fortsätta vårt fackliga arbete för trygga jobb, minskade klyftor och ökad jämlikhet.
Om det betyder att vi ibland måste bråka med regeringen så ska vi göra det.

Men nu säger en del att det är slut med vår facklig-politiska samverkan.
Åh vad de hoppas nu, på borgerliga ledarsidor och högerns tankesmedjor.
Det är ju deras gamla dröm! Det är vad de alltid har velat!
För vår facklig-politiska samverkan har ju varit framgångsrik.

Det är därför de är så arga på den!
Men till dem som säger så har jag ett tydligt besked:
Dream on!
För vi kommer inte att klippa banden till vårt socialdemokratiska arbetareparti!
Vi kommer att stärka dem och utveckla dem!

För en stark fackföreningsrörelse kräver ett starkt socialdemokratiskt arbetareparti.
En stark socialdemokratiskt arbetareparti kräver en stark fackföreningsrörelse.
Och det är bara tillsammans, i facklig-politisk samverkan, som kan gå vidare
och skapa trygghet för vanligt folk!

***
Mötesdeltagare,
Det går bra för Sverige, säger Finansdepartementet och landets ekonomer.
Och det är sant om man tittar på deras siffror.
83 procent av alla vuxna går till jobbet.
Aldrig haft större BNP.
Överskott i statsbudgeten: 90 miljarder.
Exportrekord. 2193 miljarder 2018. Ökning med sju procent.

Den lägsta statsskulden på 40 år.
Bäst i världen på grön omställning
Vart man än åker i Sverige så är vi bäst i världen på det vi gör där!
Så visst går det bra.
Men – det går inte bra för alla.
Inte för de som ser hur deras barn sviks i skolan,
hur otryggheten breder ut sig i arbetslivet,
och hur välfärden urholkats,
För det finns revor och hål i det folkhem vi byggde.
Sverige var till exempel länge ett av världens bästa länder att åldras i, med en äldreomsorg präglad av personal som hade tid och ork
för att ge våra äldre det stöd de behöver.

Jag minns när min pappa fick plats på ett äldreboende. Hur han såg sig omkring, på hur fint och välordnat allt var, och sade:
”Ja, det är inte mer än rätt att en gammal arbetare ska få sluta sina dagar på ett lyxhotell”.
Och visst har vi fortfarande på många håll en bra äldreomsorg, inte minst i jämförelse med andra länder.
Men svensk äldreomsorg präglas också av ett växande gap mellan ambition och kapacitet.
Var fjärde plats i äldreboenden har försvunnit sedan år 2000
De vuxna barnens, särskilt döttrarnas, omsorg om sina gamla föräldrar har ökat kraftigt.
140 000 personer, 90 000 kvinnor och 50 000 män, har gått ned i arbetstid eller slutat jobba helt för att ta hand om anhöriga.
Drygt fem procent av kvinnorna och runt två procent av männen har själva varit sjukskrivna mer än två veckor till följd av sitt omsorgsansvar.
Barnens hjälp är mycket vanligare bland lågutbildade äldre personer.
För högutbildade äldre köper oftare privata tjänster.
Gamla människor har kort sagt blivit mer beroende av sin familj och av marknaden för att få sina behov tillgodosedda. Plånbokens tjocklek har blivit mer avgörande för hur de klarar sig.
Kort sagt: äldreomsorgen är en klassfråga
I rapporten ”Mer tid – en rapport om kvalitet och bemanning i äldreomsorgen” har Kommunal sammanställt personalens syn.
70 procent av de anställda inom äldreomsorgen uppger att bemanningen är otillräcklig minst någon dag per vecka. En majoritet menar att problemet i princip är konstant.
42 procent anser att bemanningen är så låg att den utgör en risk för de äldre minst någon dag per vecka.
Som Kommunals ordförande Tobias Baudin sade för några veckor sedan:

”Vi ropar inte vargen kommer.
Vargen är redan här.
Den stryker sig mot våra ben”.
Vi har ett välfärdsunderskott i Sverige.
Det får inte bara konsekvenser samhället och de människor som behöver vård och omsorg. Utan också för alla de människor - och det är främst kvinnor – som arbetar i välfärden.
Privatiseringar och effektiviseringar betyder allt färre personer i tjänst och en allt sämre arbetsmiljö.
Konsekvenserna blir stora:
Sju av tio arbetarkvinnor saknar kontroll och inflytande över sitt arbete.
De kan inte själva styra över vad som ska göras när, de kan inte bestämma arbetstakten
och de kan inte ta kortare pauser för att till exempel gå på toaletten eller ringa ett samtal under arbetsdagen.
Det är därför inte förvånande att 7 av 10 arbetarkvinnor också är uttröttade i kroppen varje vecka.
Tidigare i år hade vi ett seminarium i LO-borgen. Det handlade om arbetsmiljö.
I panelen fanns riksdagspolitiker, ministrar och allehanda kloka experter.
Och så jag.
Men med på seminariet var också några av de som själva jobbade vård och omsorg.
En av dem var undersköterskan Elisabeth.
Hon hade skrivit ner vad hon skulle säga, och jag bad efteråt att få en kopia på det hon skrivit.
Så här berättade hon bland annat:
”I vår yrkesroll är ofta känslan av otillräcklighet den mest närvarande av alla känslor. Vi jobbar alla tider, vi jobbar långa pass, korta pass, delade turer, dagar, kvällar, nätter och helger. Vi är dom som håller Sveriges välfärd igång, dygnet runt, året runt, men vi är också dom som i förlängningen själva blir dom främsta offren för en konstant underfinansierad välfärd”.

Mötesdeltagare,
När man lyssnar till Elisabeth och andra välfärdsarbetare är Kommunals krav enkla och självklara.
Tillsvidareanställning på heltid som norm. Att en underbemannad sektor samtidigt präglas av ofrivilligt deltidsarbete är orimligt.
Hemtjänst utan behovsprövning. Alla över 75 år ska ges rätt till minst två timmars hemtjänst i veckan.
Och, sist men inte minst; Mer resurser!
Det är en självklarhet. Både för personalens skull, men också för hela samhällets.

För den demografiska utmaningen växer. Såväl äldre som unga blir fler och antalet i arbetsför ålder ökar i snitt med endast 34 000 personer per år fram till 2026.
Det innebär, enkelt uttryckt, att färre ska försörja fler.
Men också att minst 10 000 undersköterskor behöver utbildas och rekryteras årligen.
Så här krävs rejäla satsningar.
I den budget som M och KD drev igenom med hjälp av SD får välfärden fem miljarder.
Det blir 500 kronor per person i Sverige.
Vi hade inte råd med mer, säger Ebba Busch-Thor, Ulf Kristersson och Jimmie Åkesson.
Då är det intressant att se vad de tyckte att de hade råd med:
Skattesänkningar på 28 miljarder, mest för de som redan har mest!

Mötesdeltagare, det här håller inte.
Våra LO-ekonomer har visat att för att behålla nuvarande nivå behövs 30 miljarder kronor varje år till välfärden fram till år 2022.
Om vi ska kunna förbättra lönerna och arbetsvillkoren – och det ska vi - krävs ytterligare sex miljarder varje år.
Alltså:
36 miljarder 2020.
36 miljarder 2021.
Och 36 miljarder 2022.
108 miljarder kronor.
Det är mycket pengar.
Ja, men det är mindre än en tredjedel av vad alliansregeringens jobbskatteavdrag kostar årligen.
Så istället för att fråga om vi har råd att satsa på välfärden bör vi fråga:
Har vi råd att låta bli?
Har vi råd att låta bli att ge en god omsorg om våra äldsta och våra yngsta,
att skapa en skola som ger alla elever en chans,
och att göra något åt en arbetsmiljö där, som Elisabeth berättade, ”känslan av otillräcklighet den mest närvarande av alla känslor”.

Nej, mötesdeltagare, det har vi inte råd med!
Inte om Sverige ska fortsätta att vara ett välfärdssamhälle.
Därför är min uppmaning till regeringen idag, 1 Maj 2019:
Bjud in Annie Lööf, och vem det nu blir i Liberalerna, till förhandlingar om en ny pakt.
En välfärdspakt för Sverige.
Den pakten måste innebära rejält höjda statsbidrag till välfärden i kommande tre statsbudgetar.

108 miljarder till 2022!
Detta måste gå före skattesänkningar!
Detta måste regeringen med vårt parti i spetsen våga göra!
Detta måste vi socialdemokrater våga att ta strid för!
Och vill Annie Lööf hota med en regeringskris för att få fortsätta att sänka skatterna för de rikaste, ja då får hon göra det!
Den fajten får vi ta!
För det, mina vänner, är socialdemokratisk politik!

***
Det svenska klassamhälle August Palm gick till storms mot vid den där kägelbanan på Ängö för 137 år sedan försvann inte.
Inte helt.
Det motades tillbaka under lång tid, och många trodde att det var på väg bort.
Men nu har det börjat komma tillbaka.
Enligt OECD är vi det industriland där klyftorna ökat snabbast de senaste årtiondena.
Klyftorna har till stor del orsakats av politiska beslut:
Arvsskatten har avskaffats liksom förmögenhetsskatten.
Och skatten har ökat för pensionärer, sjukskrivna och arbetslösa.
I februari presenterade LO undersökningen om den svenska maktelitens inkomster. Där vi redovisar inkomstutvecklingen för 200 personer på höga samhällspositioner och jämför med en arbetarlön.
Det tydligaste i årets rapport är de extrema inkomstökningarna för näringslivseliten.
1980 tjänade direktörerna på 50 av Sveriges största företag nio industriarbetarlöner.
Nu är tjänar de 59 industriarbetarlöner.

Det är alltså samma direktörer som inför den avtalsrörelse vi inleder i höst redan börjat tala om att deras anställdas löner måste hållas nere, särskilt de lägsta lönerna.
Så visst lever vi fortfarande i ett klassamhälle.
Men ojämlikheten handlar inte bara om klass.
Den handlar också om kön.
Nyligen presenterade vi LOs årliga jämställdhetsbarometer.
Där visar vi hur de faktiska löneskillnaderna ser ut, när man tar hänsyn till det utbredda deltidsarbetet bland kvinnor i LO-yrken.
Den genomsnittliga faktiska månadslönen, där vi tar hänsyn till arbetstid, är 21 000 kronor för kvinnor i arbetaryrken och 26 800 kronor för män i arbetaryrken.
För kvinnor i tjänstemannayrken är den 33 000 kronor och för män i tjänstemannayrken, 42 100 kronor.
Kvinnor i Sverige är inte bara lågavlönade.
De är felavlönade!

Vi måste bryta utvecklingen mot ökade klyftor!
Mellan män och kvinnor,
Mellan rika och fattiga,
Mellan de som har och de som inte har.
Och det räcker inte med duttande i marginalen.
Det krävs en rejäl omfördelning. Och den måste börja nu!
De som har det sämst ställt måste få det bättre.
De som har det bäst ställt måste bidra mer.
Det är dags för en skördetid för vanligt folk!

* * *

Mötesdeltagare,
Visst går det att förändra världen.
Visst går det att förändra samhället. Här i Kalmar och i hela vårt land.
Vi vet ju det! För vi har gjort det förr! Det är inte raketforskning.
När våra föregångare knäckte 30-talets massarbetslöshet,
när de byggde folkhemmet och den generella välfärden,
då tänkte de inte:
Nä, det där blir nog för dyrt. Det går nog inte.
Nej, så tänkte de inte.

Och så tänkte ni inte heller här i Kalmar är krisstämningen låg tung på 90-talet.
Nej, ni gick till attack istället! Ni visade vägen.

Och nu går ni vidare.

Ni tänker avskaffa de delade turerna.
Förbättra arbetsmiljön i förskolan.
Införa gratis fritidsaktiviteter barn och ungdomar i de kommundelar som har högst andel barnfattigdom.
Ni tänker bygga bort bostadsbristen. Unga som vill flytta hemifrån ska få ett förstahandskontrakt inom sex månader.
Och ni har gjort ett handslag med Kommunal i Kalmar
om heltidsarbete som norm, att få bort ofrivilliga delade turer,
om ökat medbestämmande och kompetensutveckling på arbetstid.
Och vet ni vad?
Jag tror ni kommer att klara det!

***

Jag nämnde agitatorn August Palm i min inledning. Han var inte ensam.

En annan av våra mest kända agitatorer föddes här i länet, Kata Dalström.
Så här sade hon i ett tal 1911:

”Kamrater! Det ligger i er egen makt att trygga er själva och era barn mot nöd och elände. Dröj ej en enda dag längre med att sluta er samman i fackföreningar och ställ er med i våra led! Slut er till det enda parti, det socialdemokratiska arbetarepartiet, som för arbetarklassens talan!”.

Mötesdeltagare,
Kata Dalströms ord är lika aktuella idag.
Själv gick jag med i facket och partiet för att jag var trött på orättvisorna.
Jag ville förbättra mina och arbetskamraters villkor,
Jag ville förändra samhället!
Och vet ni. Det funkar!

För arbetarrörelsen är en förändringskraft!
Se på Josefine Krantz från Svenska Målareförbundet. Som fick vårt pris Årets fackliga hjältedåd i år. För sin kamp för jämställda arbetsplatser.
Se på SEKO Sjöfolk och på Byggnads, Fastighets och Elektrikerna i Värmland, som bygger fackligt feministiska nätverk. Jag delade LOs fackligt feministiska stipendium till dem här för en liten stund sedan.
Och se på våra tiotusentals valarbetare! Många av er är här idag. Ni ringde väljare, knackade dörr och slet kvällar och helger för att göra svensk socialdemokrati starkare!
Ni kämpade i motvind.
Men ni såg till att vi fick en fortsatt socialdemokratiskt ledd regering.
Vänner, den kraften och den viljan behöver vi fortfarande.
För om några veckor är det val igen.
Den 26 maj är det val till Europaparlamentet.
Högern i Europa hoppas att våra väljare ska stanna hemma. Att de ska tycka att Europavalet inte är så viktigt.
Låt oss se till att de får fel.
För det är oerhört viktigt för alla löntagare, för dig och för mig, att vi tillsammans lyckas ta tillbaka kontrollen från högern i Europaparlamentet.
Från den höger som i debatter brukar jämföra arbetare med vilka handelsvaror som helst.
Som tycker att när företag får importera billiga TV-apparater och tvättmaskiner kan de väl få importera arbetare?
Till lägre löner och sämre arbetsvillkor än i svenska kollektivavtal.

Sådant måste få ett stopp. Vi måste få ordning och reda på arbetsmarknaden.
För att sätta extra kraft bakom de kraven har LO-förbunden den här gången en gemensam kandidat på Socialdemokraternas lista inför valet, Johan Danielsson.

Vi måste skapa ett EU som sätter löntagarnas intressen före marknadskrafternas.
Då behöver vi Johan Danielsson och andra Socialdemokrater på plats där besluten fattas.

Vi måste ta tillbaka kontrollen!
Vi måste vara många socialdemokrater som går och röstar den 26 maj!
Vi måste rösta bort högerpolitiken! Det är dags för arbetarrörelsens värderingar att styra över besluten, både här hemma och i hela EU!
***

Mycket har hänt sedan Kata Dahlströms och Augusts Palms tid. Om de skulle kunnat vara med oss här idag skulle de se ett helt annat samhälle.

Men det finns också sådant de skulle känna igen.
För fortfarande lever vi i ett klassamhälle.
Fortfarande ängslas många för morgondagen.
Fortfarande ropar arbetsgivare och högerpolitiker på lönesänkningar.
Men det finns ingen naturlag som säger att det ska vara så.

För samhället har skapats av människor. Och det är bara vi människor som kan förändra det. Tillsammans.

Och det var inte direktörerna som tog striden för arbete åt alla.
Det var inte marknadskrafterna som byggde den svenska modellen.
Det var inte högern som byggde Sverige starkt.
Nej, det var den fackliga och politiska arbetarrörelsen!

Och drivkrafterna var idéerna om gemensamt ansvar och solidaritet.

Så, kamrater, Kata Dalströms ord gäller fortfarande.
”Det ligger i er egen makt. Dröj ej en enda dag längre med att sluta er samman i fackföreningar och ställ er med i våra led!”
Nej, vi ska inte dröja.
Vi ska börja här och nu.
I ständig opposition mot ett Sverige där ojämlikheten ökar.

För att bygga vårt land ännu starkare utifrån våra idéer om frihet, jämlikhet och solidaritet!

Tack ska ni ha!

Från socialdemokraternas hemsida på Internet

FÖR DEMOKRATI OCH JÄMLIKHET, MOT KLYFTOR OCH EXTREMISM.
Valmanifest för EU-valet 2019

Ett Europa som sätter vanligt folk främst

EU bildades för att föra människor närmare varandra. Handel och utbyte mellan länder har gjort att Europa utvecklats snabbt ekonomiskt och att människor kan leva i fred och frihet. Den europeiska unionen ger oss i Sverige både ökad säkerhet och växande välstånd. Men de senaste åren har utvecklingen gått åt fel håll. Högerextrema krafter vinner mark i land efter land. På slutet av 90-talet hade extremhögern ett dussintal representanter i Europaparlamentet. Idag är de över 100 och samarbetet dem emellan stärks inför valet i maj. De är nu en reell maktfaktor och i många länder får de hjälp av den konservativa högern.

Vi socialdemokrater kommer att ta matchen. Vi kommer aldrig att släppa lös extremhögern på vår kontinent igen och låta dem piska upp hat mot dem som pekas ut som främlingar eller oliktänkande. Vi kommer aldrig tystna när löntagares rättigheter attackeras, grundläggande demokratiska värderingar inskränks, kvinnors rätt till sin egen kropp ifrågasätts eller vår tids ödesfråga, klimathotet, förnekas.

Vi kommer att fortsätta driva den politik som vi vet är den mest effektiva för att stå emot hat och splittring – en politik som gör att människor är trygga och får sin rättmätiga del av det välstånd som

växer fram. EU ska vara relevant i medborgarnas vardag, ha en stram budget och ta sig an de stora framtidsfrågorna som inget land kan lösa på egen hand.

Sverige behöver ett Europa som fokuserar på det viktigaste:
Ett Europa som försvarar demokratin och står upp för alla människors lika värde och rättigheter, fria medier, oberoende domstolar och som bekämpar den gränsöverskridande brottsligheten. Europa ska möta hat med gemenskap.

Ett Europa som skapar fler, trygga jobb och sätter löntagares intressen före stor-företa- gens, försvarar svenska kollektivavtal, stoppar skattefusk - där fler kvinnor jobbar och som ligger i framkant för att skapa nya, gröna jobb. Europa ska gå framåt tillsammans.

Ett Europa som går före i kampen mot klimathotet med högre ambitioner att jaga de företag och regeringar som inte gör sin del för att minska utsläppen och ökar drivkrafterna för att ställa om så att målen i Parisavtalet nås. Europa ska visa världen vägen.

Ett Europa som är en stark global aktör i en orolig tid som värnar internationellt samarbete, verkar för en fri och rättvis världshandel, stärker insatserna för Europas säkerhet och tar gemensamt ansvar för migrationspolitiken. Europa ska bygga gemensam säkerhet.

Vi vet att högerextremismen kan bekämpas. Tryggheten och jobben kan säkras. Demokratin kan försvaras. Klimathotet kan stoppas. Det starka motstånd och den breda samhällsförändring som krävs ska socialdemokratin leda.

Vi vill bygga ett starkare samhälle i Sverige och i Europa - som sätter vanligt folk främst. Därför vill vi ha din röst i Europaparlamentsva- let den 26 maj!

1. Ett Europa som försvarar demokratin
Människovärdet kommer alltid först. Varje människa ska kunna leva fritt, älska vem hon vill, omfattas av rättsstatens starka skydd och medverka med sin fulla demokratiska rätt för att påverka samhällsut- vecklingen. Om detta kompromissar vi aldrig.

Men nu utmanas demokratin och de mänskliga rättigheterna i flera medlemsländer. I Polen har man gett sig på det fria rättsväsendet med nya regler för domare och ett tydligt politiskt inflytande över författ- ningsdomstolen. I Ungern angrips medierna och akademin. I flera länder vill konservativa och högerextrema krafter inskränka abort- rätten. I Sverige står Sverigedemokraterna och hyllar den här utveck- lingen och gör sina egna attacker mot medier, minoriteter och mening- smotståndare.

Vi behöver mer än någonsin tidigare ett EU som har kraft att stå emot dem som hotar alla människors lika värde och rättigheter. Oavsett om det rör sig om auktoritära regimer eller högerextrema rörelser. Oavsett om det är terroristorganisationer som slår mot samhället där det är som allra mest sårbart eller grov organiserad brottslighet som profiterar på den fria rörligheten för att sälja vapen och droger.

Och de som stridit för IS ska inte komma undan i ett juridiskt ingen- mansland. De ska ställas inför rätta, dömas och straffas för de ofattbara grymheter som de begått.

Vi socialdemokrater vill bygga ett EU som stärker demokratin, som håller ihop och ser till att alla länder tar sitt ansvar. Medlemsstaterna ska följa unionens gemensamma värderingar och rättsstatens principer. Gemensamt fattade beslut ska genomföras - av alla.

Därför vill vi socialdemokrater:

- Skärpa kraven på alla medlemsstater att respektera de mänsklig fri- och rättigheterna och följa de beslut som fattas - annars riskerar de indragen rösträtt i rådet eller uteblivet EU- stöd.

- Granska tillståndet för demokratin och rättsstatens principer inom EU:s alla medlemsländer. Granskningen ska vara återkommande och systematisk.

- Stärka kvinnors rättigheter. Inrätta ett europeiskt direktiv för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, stå upp för aborträtten och kräva en jämställd kommission.

- Stå upp för det fria ordet. Stärka offentlighetsprincipen ytterligare i EU och utöka skyddet för journalister.

- Bekämpa hat och våldsbejakande inlägg på internet genom att ställa högre krav på nätjättarna och ta fram en EU-gemensam lagstiftning som ålägger plattformar att snabbt ta ner terrorisminnehåll.

- Garantera samkönade pars rättigheter när de reser eller bosätter sig i en annan medlemsstat och förstärka EU:s diskrimineringslagstiftning att omfatta fler grupper.

- Stoppa tiggeriet och bekämpa utsattheten. Öka kraven på alla medlemsländer att till- försäkra sina medborgare sociala rättigheter. Den fria rörligheten ska inte användas för att tvinga människor utomlands för att tigga, utan för att öka människors möjligheter till jobb och studier.

- Förbättra skyddet mot cyberangrepp och stärka europeiska utrikestjänstens arbete med desinformation.

- Förstärka kampen mot gränsöverskridande brottslighet och terrorism genom att öka polissamarbetet, skärpa kontrollen av ämnen som kan användas i sprängmedelstillverkning och öka informationsutbytet för att avslöja falska identiteter.

- Skärpa bevakningen vid EU:s yttre gräns, införa kontroll av biometri för alla som reser in i EU, öka bemanningen vid gränsen och utöka möjligheten till inre gränskontroller.

- Driva kravet på en internationell tribunal så att de som stridit för IS ställs inför rätta och straffas.

2. Ett Europa som skapar fler, trygga jobb

Människan går före marknaden. Den ekonomiska styrkan som finns i EU-samarbetet ska användas till att förbättra villkoren för vanligt folk. Företag som gör rätt för sig ska inte riskera att bli utkonkurrerade av företag som fuskar med skatten, slarvar med säkerheten eller struntar i att betala löner. De fackliga rät- tigheterna, ett socialt protokoll, ska skrivas in i EU:s fördrag nästa gång en större fördragsändring är aktuell. Löntagare ska inte ställas mot löntagare i Europa.

Vägen till fler jobb går aldrig via låga löner och försämrade villkor, utan via kunskap, investeringar och trygghet när arbetslivet förändras.

Vi vet att den svenska modellen stärker såväl tillväxten som produktiviteten. Ett Europa som ligger i framkant i omställningen till en fossilfri kontinent kommer stärka vår konkurrenskraft och ge oss en tätposition globalt. Ett Europa där fler kvinnor jobbar och fler unga utbildas stärker såväl individernas frihet som ländernas BNP.

Genom EU-medlemskapet har vi stärkt vår ex- port och i dag går över 70 procent av den till EU. Det motsvarar 700 000 svenska arbetstillfällen. Vi socialdemokrater vill fortsätta att ut- veckla EU:s inre marknad. Handel och tillväxt ska gå hand i hand med stärkta åtgärder för ett socialt, hållbart och mer jämlikt Europa.

Fokus för EU:s beslutanderätt och för budgeten ska ligga på de områden där EU-samarbetets mervärde är störst och inte på de frågor som medlemsstaterna bättre löser på egen hand. När Storbritannien lämnar EU behöver budgeten minska och de pengar som medlemsstaterna bidrar med ska användas effektivt. Personer och företag som ägnar sig åt skattefusk eller penningtvätt ska möta ett samlat gemensamt motstånd i Europa. Det ska vara ordning och reda i ekonomin – det gäller både i Sverige och i EU.

Därför vill vi socialdemokrater:

- Skapa ett socialt och mer rättvist Europa där medlemsländerna höjer ambitionerna utifrån den sociala pelaren som undertecknades i Göteborg 2017.

• Säkra att svenska kollektivavtal gäller på svensk arbetsmarknad. Företag som stadigvarande bedriver verksamhet i Sverige ska fullt ut följa svenska regler.

- Stoppa osund konkurrens genom fler samordnande kontroller mellan svenska myndigheter och den nyskapade europeiska arbetsmyndigheten.

- Förbättra villkoren för yrkeschaufförer. Svenska löner och kollektivavtal ska gälla alla som kör i Sverige. Det ska var tryggt på svenska vägar.

- Skärpa regelverket så att brevlådeföretag inte kan användas för att dumpa anställningsvillkor och smita undan skatt.

- Minska andelen otrygga anställningar och ofrivilliga deltider. EU behöver en ny jämställdhetsstrategi som tydligare lyfter fram kvinnors situation på arbetsmarknaden.

- Begränsa missbruket av bemanningsföretag. Inhyrning ska i huvudsak användas som ett komplement vid tillfälliga arbetsstoppar. Trygga anställningar ska vara regel inte undantag.

- Införa strängare arbetsmiljöregler och ta hårdare tag mot arbetsplatsrelaterad cancer.

- Ta initiativ till ett metoo-direktiv som bekämpar sexuella trakasserier i arbetslivet.

- Europa ska vara först med 5G och ta fram en gemensam strategi för att rulla ut femte generationens mobilsystem som är grunden för ny teknik och våra uppkopplade samhällen.

• Stärka digitaliseringen av EU:s inre marknad. Streamingtjänster ska fungera inom hela EU.

- Värna EU som en stark forskningskontinent och säkra att världens största forskningsprogram, Horizon Europa, präglas av hållbarhet, jämställdhet, excellens och konkurrenskraft.

• Strama åt EU:s budget, förenkla systemen, öka kontrollen över hur pengarna används, gå med i den europeiska åklagarmyndigheten, skapa en task force mot korruption och minska jordbruksstöden.

- Ta krafttag mot skattefusk och penningtvätt genom att driva på arbetet med svarta listan över länder som inte samarbetar mot skattefusk och verka för att fler länder utanför EU har register över vilka personer som är de riktiga personerna bakom bolaget.

3. Ett Europa som går före i kampen mot klimathotet
Gröna reformer ska vara rättvisa.

Sverige och Europa ska gå före för att driva utvecklingen mot det fossilfria samhället. Det finns ingen tid att förlora. Detta är den mest avgörande trygghetsfrågan av alla – för oss, för våra barn och för våra barnbarn.

Omställningen måste ske på bred front med kraftfulla strukturella samhällsreformer riktade mot de verksamheter och länder som släpper ut mest och utan att de med minst ekonomiska marginaler drabbas hårdast. Bra transporter och infrastruktur ska finnas för alla. Vi ska kunna fortsätta resa, men det ska ske hållbart och med betydligt mindre utsläpp.

Hårdare krav ska ställas på de stora utsläpparna. Samma regler bör gälla i alla länder i EU, så att företag inte kan skaffa sig konkurrensfördelar genom att strunta i klimatkrav – lika lite som att konkurrera med sämre villkor och löner.

Vi socialdemokrater vill att Sverige ska höja våra egna mål, få med oss Europa och i förlängningen hela världen för att nå målen tillsammans med oss. Vi ska visa att det är möjligt att förändra samhället i grunden så som vi en gång bekämpade fattigdomen i vårt land, byggde ett utbildningssystem för alla, skapade en sjukvård som utgår från människors behov, inte deras förmåga att betala - det vill säga gemensamt och tillsammans.

Nästa stora steg i klimat- och miljöarbetet är att ställa om till en cirkulär ekonomi som inte förbrukar mer än den återför till planeten. Pro- dukter som säljs ska vara lätta att återvinna. Skärpta regler behövs för att minska onödigt användande av plast och utsläppen av farliga kemikalier. Vi ska vara trygga med att vår mat och vårt vatten inte innehåller skadliga ämnen.

Därför vill vi socialdemokrater:
- Driva på för att EU:s klimatmål om noll nettoutsläpp av växthusgaser ska nås senaste år 2050 och för att minska utsläppen med 55 procent till år 2030.

- Införa skärpta sanktioner mot företag som inte lever upp till EU:s miljökrav.

- Se fler nattåg ut i Europa, enklare gränsöverskridande biljettförsäljning och stärkt konsumentskydd för tågresenärer i Europa.

- Minska flygets klimatpåverkan genom starka incitament för att öka andelen hållbart framställda förnybara bränslen för flyget på europeisk nivå. Rean på utsläppsrätter till flyget måste upphöra.

- Stoppa hormonstörande ämnen som finns i till exempel plast och vårt dricksvatten. Ta fram en handlingsplan för en giftfri miljö i Europa och göra insatser för att bekämpa miljöpåverkan av läkemedelsrester och den ökade resistensen mot antibiotika.

- Minska användandet av onödig plast och stoppa spridningen av mikroplaster. Plast- produkter ska fasas ut när det finns hållbara alternativ. All plast ska vara fri från gifter och återvinningsbar år 2030.

- Ställa högre krav på produkter för att öka återvinningen. Mixen av material och ämnen måste ta hänsyn till hur materialet ska kunna återvinnas på ett effektivt sätt.

- Minska övergödningen i sjöar och hav med gemensamma EU-mål för att minska spridningen av kväve och fosfor.

- Lagstifta om ursprungsmärkning av kött och fisk på restauranger i hela EU.

• Öka kraven på ett bra djurskydd. Korta maxtiden för djurtransporter till 8 timmar i hela EU, införa särskilda regler för mjölkkor och kycklingar, minska antibiotika- användningen och skärpa djurskyddsreglerna vid upphandlingar.

4. Ett Europa som är en stark global aktör i en orolig tid

Människor är trygga när andra är det. Riktig säkerhet skapas aldrig med rädsla och hot. Gemensam säkerhet bygger på samarbete mellan länder och folk, på handel, utbyte av idéer och erfarenheter, möten och resor. Vi blir alltid starkare tillsammans.

Demokratin och de mänskliga rättigheterna hotas på många håll i världen, även i Europa. I en tid av aggressiv retorik, protektionism och upprustning är det vår uppgift att hitta en gemensam väg framåt. EU ska vara en stark röst i världen för att förändra tillsammans med andra, för en rättvis och fri handel, för ökad inre och yttre säkerhet och till försvar för folkrätten, demokratin och det breda internationella samarbetet. Vi har en gemensam uppgift att nå de globala mål som slagits fast i Agenda 2030.

Ökade klyftor och otrygghet har skapat en frustration som riktas mot öppenhet, och frihandel. Men lösningen är inte att stänga dörren mot omvärlden. Sverige ska fortsätta driva på inom och genom EU för fler handel- savtal och stå upp mot USA:s tullar. Utmanigen är istället att det växande välstånd som globaliseringen skapar ska komma alla till del. I en osäker värld tvingas allt fler människor på flykt. Ansvaret för de kvinnor, män och barn som flyr krig och förföljelse måste delas solidariskt. Ingen kontinent, inget land, ingen organisation klarar det på egen hand.

Vi ska fortsätta vårt stöd globalt för att männi- skor inte ska tvingas fly och för att de miljoner människor som samlas i flyktingläger ska få hjälp. Återuppbyggnaden när ett krig är slut ska påskyndas – så att människor kan återvända hem. Människosmuggling riskerar männi- skors liv och ska bekämpas. EU:s gemensam- ma yttre gränser kräver

ett gemensamt ansvar för asylrätten och ett fungerande asylsystem där alla länder tar sin del av ansvaret.

Därför vill vi socialdemokrater:

- Stärka vår gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik och förbättra vårt samarbete på EU-nivå i säkerhets- och försvarsfrågor.

- Prioritera civil krishantering i EU:s närområde för att minska risken att konflikter sprids till EU.

- Utöka möjligheten att göra snabba insatser för stabilisering och återuppbyggnad i konfliktområden i omvärlden.

- Sluta fler progressiva frihandelsavtal och stärka banden till fler länder och kontinenter för att förbättra näringslivets konkurrenskraft och garantera en rättvisare ekonomisk fördelning.

- Arbeta för en hållbar och solidarisk flyktingpolitik, där alla medlemsländer delar på ansvaret, har ett bra mottagande och fungerande återvändande. Fram till dess det är på plats ska Sverige behålla en lagstiftning som inte väsentligt skiljer sig från övriga EU-länders.

• Öka pressen på övriga medlemsländer
i EU genom att kunna utesluta länder ur Schengen eller neka dem EU-medel som inte tar ansvar för att registrera och ta emot asylsökande.

Dags att ta ställning

Vi vet vad som kan ske i ett splittrat och hatiskt Europa. Dit ska vi aldrig igen. EU skapades som ett motgift mot extremism – som ett samarbete för demokrati, välstånd, fred och frihet. I dag behövs det samarbetet mer än någonsin.

Vi socialdemokrater vill se ett EU som aldrig någonsin kompromissar om människors lika värde, som skapar jobb och ekonomisk tillväxt. Ett EU som är bra för vanligt folk och som tar itu med de stora framtidsfrågor som inget land kan lösa på egen hand.

Vi behöver ett Europa som försvarar demokratin, bekämpar klimathotet och står upp för schyssta jobb och villkor.

Ta ställning för demokrati och jämlikhet, mot extremism och klyftor tillsammans med oss!

" Maktepoken väntas ta slut för unionens oheliga allians

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

I 40 år har konservativa och socialdemokrater kunnat styra och ställa i Europaparlamentet. Efter EU-valet väntas den oheliga alliansen förlora sin majoritet för första gången, utan någon ny tydlig koalition i sikte. Det kan göra det svårt att utse en ny EU-kommission i höst. – Det kommer att bli mycket stökigt, säger Europaexperten Simon Hix, professor vid London School of Economics.

Europaparlamentet i december 2018.
”Merci pour ce soutien”, tack för detta stöd, twittrar den belgiske kristdemokraten Claude Rolin.

”Har känts otroligt viktigt och meningsfullt att få arbeta med detta”, skriver den svenska socialdemokraten Marita Ulvskog.
Det som de båda gläder sig åt är ny EU-lagstiftning för att bekämpa cancerriskerna i arbetslivet. Det är en stor fråga för utskottet för sysselsättning och sociala frågor, som i praktiken har letts av Ulvskog och Rolin under de senaste fem åren.

Hon representerar den socialdemokratiska partigruppen S&D. Han kommer från konservativa EPP. Men han har också en facklig bakgrund som stålverksarbetare.

– Vi har inte befunnit oss i varsin ringhörna, vi har inte haft några stora bataljer eller stora konflikter. Vi har samarbetat. En del gånger har vi tyckt likadant och andra gånger har vi kunnat jämka till bra kompromisser, säger Marita Ulvskog till DN.

Tillsammans med kristdemokraten Claude Rolin har hon bland annat drivit fram en reform av det så kallade utstationeringsdirektivet, som styr vad som gäller för en löntagare från ett EU-land som arbetar under en bestämd tidsperiod i ett annat medlemsland.

– Det har funnits en stark uppslutning för fackliga rättigheter, säger Marita Ulvskog.

I svensk politik är tongångarna hårda mellan socialdemokrater och kristdemokrater. I EU är förutsättningarna annorlunda.
Ända sedan direktvalet till parlamentet infördes för 40 år sedan har höger och vänster sökt samarbete i viktiga frågor. Under de senaste 20 åren har parlamentet i praktiken dominerats av en ”grand coalition”, storkoalition, mellan konservativa EPP och socialdemokratiska S&D.
Simon Hix, professor vid London School of Economics och ledande EU-expert, konstaterar att de stora partierna behövde göra upp, för att parlamentet skulle få något uträttat.

– Skälet till att storkoalitionen varit så dominerande var att det inte fanns något annat alternativ, för någon. Det var det minst dåliga alternativet. EPP och S&D var helt enkelt tvungna att jobba ihop, säger Hix på ett seminarium på Sieps (Svenska institutet för Europapolitiska studier) i Stockholm.

Nu väntar skakiga tider.
Europeisk politik präglas av fragmentering och polarisering och det kan få stora effekter för valet till Europaparlamentet den 23–26 maj.

I rapporten till Sieps konstaterar Simon Hix att de populistiska och EU-kritiska partierna kan gå fram kraftigt. Och det är framför allt högerpopulisterna som väntas skörda stora framgångar.

Sannolikt kommer parlamentet att få två nationalistiska grupperingar på högerkanten – en som domineras av italienska Lega och franska Nationell samling, och en grupp som domineras av Polens regeringsparti Lag & Rättvisa med bland andra svenska Sverigedemokraterna.

– Den stora berättelsen kommer att finnas till höger. Populisthögern kommer att få fler mandat. Men det finns också en fragmentering till höger, säger Simon Hix.

Samtidigt kommer Europas liberala partier också att stärkas, enligt Hix beräkningar. Detta är dåliga nyheter för de gamla giganterna i europeisk politik – socialdemokraterna och de klassiska konservativa partierna.

– Storkoalitionen kommer att försvagas betydligt. Tidigare har de haft mer än 60 procent, nu kommer den att sjunka ihop till 43–44 procent. De kommer inte att kunna dominera politiken på det sätt de gjort, säger Simon Hix.

Han förutspår att det blir svårare för partigrupperna att baxa igenom politiska förslag.

– Europaparlamentet kommer att bli mer fragmentiserat, mindre stabilt och en mycket mindre pålitlig allierad för EU-kommissionen, när det gäller att få igenom lagförslag, säger han.

Inför riksdagsvalet i september i fjol ägnade medierna stor kraft åt regeringsfrågan.

Då avkrävdes partiledarna övergripande svar.

I Europaparlamentet behöver partigrupperna inte presentera helhetslösningar. Majoriteter kan formas för en fråga i sänder. Men mycket talar för att det blir svårare att få något gjort.

I DN:s utfrågningar inför EU-valet har partiernas toppkandidater fått frågor om hur de tänker söka stöd för sina förslag i det nya parlamentet.

Socialdemokraten Heléne Fritzon nämnde inte förhandlingar med konservativa EPP, trots flera följdfrågor. I stället talade hon om ett ”naturligt samarbete” med de liberala partierna. Det kommer med allra största sannolikhet inte att räcka för att forma en majoritet.

– Vi får se vad väljarna ger oss för politisk karta. Men det finns ju gröna partier. Det finns också partier som svenska Vänsterpartiet samarbetar med, sade Heléne Fritzon i intervjun.

Moderaternas toppkandidat i EU-valet Tomas Tobé tror på fortsatta samarbeten med europeiska socialdemokrater och liberaler och kanske också med Europaparlamentets gröna partier. Men han utesluter inte uppgörelser med högernationalister, för att få igenom lagstiftning i Europaparlamentet.

– Är det som så att jag till exempel skulle kunna använda mig av ECR, det vill säga där Sverigedemokraterna sitter och brittiska Tories sitter

där just nu … Då skulle jag inte dra mig för att försöka övertyga dem om den lagstiftning jag vill ha igenom, sade Tomas Tobé till DN. Kristdemokraternas toppkandidat Sara Skyttedal var inne på samma spår.

– Jag är beredd att förhandla med alla partigrupper för att få igenom den politik som jag tror är viktig för Sverige. Gällande den partigrupp som SD sitter med i, så sitter det vettiga partier med där redan i dag. Jag har gott samarbete med brittiska Tories i bilaterala sammanhang, sade hon.

Särskilt Moderaternas och Socialdemokraternas svar har väckt uppmärksamhet i debatten på hemmaplan.

ker Gunnar Hökmark har anklagat Fritzon för att söka samarbete med ”demokratins uttalade fiender” till vänster.

Statsminister Stefan Löfven (S) har citerat intervjuerna i DN såväl på 1 maj som i riksdagens partiledardebatt, och uppmanat moderater och kristdemokrater att stå upp mot högerextremismen.

Bortom de hårda tongångarna söker Europapolitikerna nya strategier för samarbete. Flera partigrupper hoppas på större inflytande.

Den liberala gruppen ALDE kommer att upplösas efter valet. Europas liberaler ska då försöka bilda en ny större grupp tillsammans med ledamöter från Macrons regeringsparti, som kallar sig Renaissance i EU-valet. Centerpartiets Fredrick Federley säger till DN att han tror att de liberala kan bli kungamakare i parlamentet – genom att samarbeta högerut i ekonomiska frågor och vänsterut om värderingar och mänskliga rättigheter.

Möjligen kan den gröna gruppen också få en viktig roll i maktspelet i parlamentet.

– Ska det bli någon dominerande koalition i parlamentet, så måste det bli EPP, S&D och ALDE i någon form. Så det kommer att bli en bredare allians än vi sett tidigare. ”The grand coalition” kan bli ”the supergrand coalition”, där de gröna också kan ingå, säger forskaren Simon Hix.

Det råder ingen tvekan om att högerpopulisterna och nationalisterna kan bromsa arbetet i parlamentet. Men det finns åtskilliga frågetecken kring deras inflytande.

De är splittrade internt.
I DN:s utfrågning sade Sverigedemokraternas toppkandidat Peter Lundgren bestämt nej till att ingå i en stor nationalistisk partigrupp efter valet. Orsaken är inte minst att partier som Marine Le Pens Nationell samling betraktas som Putinvänliga.

– Det kommer inte att gå att bilda en stor EU-kritisk grupp. Vi har en röd linje mot Ryssland. Vi vill inte bli förknippade med partier som samarbetar med Ryssland, säger Peter Lundgren.

Dessutom kan ledamöter från samma partigrupp agera olika – som i till exempel transportfrågorna.

Tidigare i vår försökte bland annat Sverigedemokraternas partigrupp ECR sätta käppar i hjulet för en skärpning av reglerna för den europeiska åkeribranschen. Motståndarna mot de nya reglerna fanns inte minst bland politiker från länder i öst.

Men SD-aren Peter Lundgren var tvärtom med på att klubba förslagen. Och på tal om EU:s oheliga allianser: Lundgren lovprisar sina kontakter med den tyske socialdemokraten Ismail Ertug, som hade ansvar för slutrapporten om åkerinäringen.

– Ismail är en jätteduktig politiker med stor förhandlingsvana. Vi är rätt goda vänner, säger han.

Kanske kan ledamöterna och partigrupperna hitta nya vägar för att få parlamentet att fungera, trots ett rörigare parlamentariskt underlag. Men först måste de klara det stora stresstestet.

I sommar och höst ska de nya parlamentarikerna först välja EU-kommissionens nya ordförande och senare också godkänna samtliga nya EU-kommissionärer – en kandidat från varje medlemsland. En utdragen och besvärlig process är att vänta, tror Simon Hix.

– Det kommer att bli mycket stökigt. Det kan bli en riktig strid, det kan bli förseningar, säger han.

Europaparlamentet har visserligen förkastat kommissionärer förut.
– 2004 blev det strid om italienaren Rocco Buttiglione, säger Göran von Sydow, statsvetare och chef för det Europapolitiska forsknings-institutet Sieps.

Buttiglione var dåvarande premiärminister Silvio Berlusconis förstahandsval som Italiens EU-kommissionär 2004.

Men Europaparlamentet vägrade att acceptera Buttiglione, efter utskottsförhören då den djupt konservative italienaren slog fast att homosexualitet är en synd. Efter några laddade oktoberveckor tvingades Berlusconi dra tillbaka sin kandidat.

I höst väntar sannolikt nya kommissionärsstrider. Vad händer om de högernationalistiska regeringarna i Ungern, Polen eller Italien väljer att lansera kandidater som Europaparlamentet inte kan acceptera?
– När frågan diskuteras i Bryssel blir svaret att det kommer att bli som förut, att medlemsländerna till slut kommer att skicka fram kandidater som Europaparlamentet kan godta, säger von Sydow.

– Men varför skulle länder som Ungern och Polen göra det? Är inte detta en perfekt strid att ta?

Hur troligt är det att några medlemsländer medvetet lägger fram omöjliga EU-kommissionärer, för att kasta grus i EU-maskineriet?
– Det går inte att utesluta. Det som talar emot är ländernas vilja att få betydelsefulla poster i kommissionen, vilket gör det mer motiverat att nominera personer som Europaparlamentet kan säga ja till. Men med tanke på det politiskt spretiga Europaparlamentet efter valet talar en del för att det kommer att bli svettigt, säger von Sydow.

Johar Bendjelloul
johar.bendjelloul@dn.se
Karin Eriksson "

" Det händer nu. Tidtabellen för nya Europaparlamentet
24 juni. Sista dag för de politiska grupperna att lämna sina avsiktsförklaringar till talmannen.

2–4 juli. Det nyvalda parlamentet samlas i Strasbourg.

15–18 juli. Första tillfället för Europaparlamentet att utse EU-kommissionens ordförande.
September–oktober. Utfrågningar av nominerade kommissionsledamöter i Europaparlamentets utskott.
21–24 oktober. Första tillfället att välja ny EU-kommission.

Enkät. Toppkandidaterna ger besked - Partierna som står dem närmast i EU-parlamentet

Partigrupperna är annorlunda i EU. Samröret med andra svenska partier blir därefter. Så här svarar toppkandidaterna på frågan om vilka tre andra svenska partier som står dem närmast i Europaparlamentet.

Soraya Post (FI)
I viss mån Vänsterpartiet, i viss mån Miljöpartiet. Men båda har ju förändrats så oerhört mycket under den här mandatperioden. Och så sossarna. Men ingen är riktigt kvar där de var för fyra år sedan.

Malin Björk (V)
Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Feministiskt initiativ.

Heléne Fritzon (S)
Det skulle inte förvåna mig om det blir ungefär som det ser ut i Sverige. Vi har en värdegemenskap med Miljöpartiet och vi har ett samarbete med liberala och centerkrafter som jag tror kommer att märkas ytterligare i Europapolitiken.

Alice Bah Kuhnke (MP)
Det är ju lite beroende på frågor. Socialdemokraterna. Liberalerna. Vänsterpartiet.

Fredrick Federley (C)
Det beror lite på vilka frågor man tittar på. Tittar man på miljö och klimat tror jag att det ibland är Socialdemokraterna. Tittar vi ekonomiskt och EU:s utveckling generellt, så är det definitivt Moderaterna. Och Liberalerna, så klart.

Karin Karlsbro (L)
Vi delar partigrupp med Centerpartiet, som ligger oss nära. Så har vi Moderaterna i vissa frågor. På ett mer principiellt plan är Socialdemokraterna också ett parti som vi kan samarbeta med i Europasammanhang.

Tomas Tobé (M)
Då skulle jag svara Kristdemokraterna, vi sitter också i samma partigrupp. Sedan skulle jag säga Centerpartiet. Den sista är svårare. Jag skulle nog ändå svara Liberalerna. Men jag tycker inte alls att de är i samklang med medborgarnas oro.

Sara Skyttedal (KD)
Moderaterna, Centerpartiet och SD. Jag tror att det de facto borde se ut så, om ni kollar på röstningslistorna. Sedan har man helt olika ingångar. Både till om EU är bra eller dåligt i grunden, men också kring vilka profilfrågor man har i valet.

Peter Lundgren (SD)
Vi har inga som helst samarbeten. På basis av personkemin skulle jag säga att min bästa vän av de svenska är centerpartisten Fredrick Federley, men vi delar inga politiska åsikter. Moderaterna är väl ganska nära oss i vissa frågor. Och sedan är det väl KD.

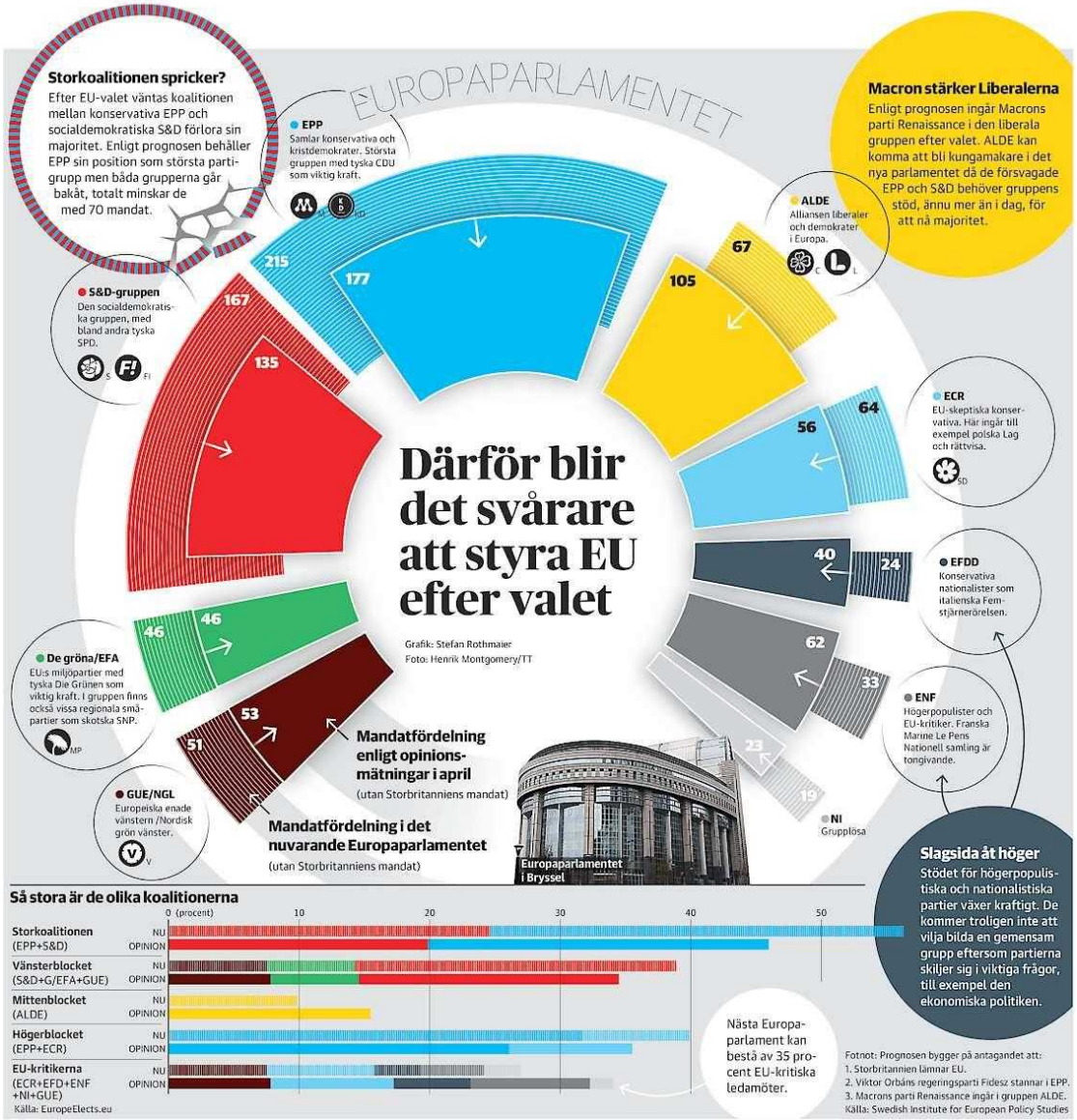

Därför blir det svårare att styra EU efter valet

Grafik: Stefan Rothmaier
Foto: Henrik Montgomery/TT

" Här vill Steve Bannon fostra populistiska ”krigare” som ska erövra Europa

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

Först lotsade han in Donald Trump i Vita huset. Nu har han siktet på Europa och en seger för högerpopulismen i EU-valet.
Steve Bannons projekt spänner över ett medeltida italienskt kloster och en exklusiv belgisk villaförort. Vissa sätter fiaskostämpel på hans storslagna planer, andra ser honom som hjärnan bakom ett globalt högeruppror.

***Ingmar Nevéus* och *Eva Tedesjö* har följt den amerikanske demagogens spår genom Europa.**

På 830 meters höjd ligger klostret Trisulti, omgivet av urgamla ekar. Även med italienska mått mätt är detta en plats laddad med historia. Det stora komplexet grundades år 1204 av Innocentius III, en medeltidspåve som ordnade korståg mot muslimerna i det Heliga landet.

Här finns ett bibliotek med 38 000 mestadels ovärderliga böcker. Och av örter från den stora medicinträdgården skapade munkar en gång sambuca, den italienska anisdoftande likören.

En enda munk lever här i dag. Den 83-årige don Ignazio bär ensam upp den 800-åriga traditionen.

Men nu ska Trisulti gå till historien igen, som utgångspunkt för ett nytt korståg. För regin står Steve Bannon, Trumprådgivaren som för ett par år sedan sågs som världens näst mäktigaste man.
Detta, har han tänkt, ska bli en ”gladiatorskola”. Det gamla klostret ska producera ”krigare i ett globalt kulturkrig” där Bannon först ska erövra Europa, sedan världen.

Krigarna är populister och nationalister: Här ska man fostra en ny Marion Maréchal – Marine Le Pens färgstarka systerdotter – eller en ny Matteo Salvini – Italiens högerpopulistiske inrikesminister. Fienderna är ”eliten” som vill öppna gränser och stoppa klimatförändringarna, sådana som Angela Merkel, Emmanuel Macron – och påven Franciskus.

EU-valet i veckan är första slaget i detta krig. Men ännu står Trisulti tomt.

Vi har jagat Steve Bannon i en vecka via olika rådgivare och pressansvariga, utan resultat. Till sist skickar jag ett mejl till hans privata adress. Jag sitter på ett utekafé, mitt i turistströmmen mellan t-banestationen Ottaviano och Peterskyrkan.

”Mr Bannon, ledsen att störa igen men jag ville höra om möjligheten att intervjua er. Jag är i Rom och undrar om ni kan träffa mig här. Eller i Berlin på lördag om ni planerar att resa dit.”

Svaret kommer inom en minut:
”Absolut. Jag är på väg till Norge. Berätta vad som funkar.”
Jag: ”Ok. Vi kan flyga till Oslo på lördag. Eller Berlin.”

Han: ”*That would be great*.” Och efter en stund: ”Vi ses antingen i Oslo, Paris eller Berlin.”
Där upphör min mejlkonversation med mannen som många ger äran, eller skulden, för att ha fått den stormrike hjälten ur en dokusåpa vald till USA:s president.

Steve Bannon var inte bara arkitekten bakom Donald Trumps kampanjstrategi hösten 2016. Han var också presidentens tyngste rådgivare under sju månader 2017, och låg bakom flera av hans mest kontroversiella utspel – som försöket att stänga USA:s gränser för muslimer och den överslätande reaktionen på nynazisternas marsch i Charlottesville – den ökända kommentaren om att ”det fanns mycket fina människor på båda sidor”.

Nu har han fått Europa på hjärnan.
Vem är Steve Bannon? En farlig fascist i färd med att förändra världen? En överskattad pr-konsult? En stor politisk tänkare som tolkar vår tid?

Det beror på vem man frågar.
Elektriska grindar öppnar sig framför en villa i Brysselförorten Watermael-Boitsfort. Här bor Mischaël Modrikamen, advokat och ledare för nationalistpartiet Parti Populaire.
Partiet får bara 5–6 procent i mätningar inför valet och Modrikamen ondgör sig över att belgiska medier ”bojkottar” honom. Men han är samtidigt stolt över alla utländska tv-kanaler som har varit på besök. Intresset har att göra med The Movement, organisationen som den cigarrökande belgaren driver tillsammans med Steve Bannon för att stödja ”nationalistiska anti-etablissemangspartier” runt om i Europa. De två träffades i London, sammanförda av Nigel Farage, den brittiske Brexitprofeten och tidigare Ukip-ledaren.

Modrikamen berättar entusiastiskt hur de båda fann varandra och fick idén till rörelsen. Och var skulle Bannon upprätta sitt europeiska högkvarter om inte i Bryssel, platsen han har kallat ”globaliseringsprojektets bultande hjärta”.

– Om vi driver en påle genom vampyren så kommer hela grejen att upplösas, sa han i fjol entusiastiskt till The Guardian om EU.

Hemma i Belgien är Modrikamen en marginell figur. Kopplingen till Bannon gör honom större. Medier kommer på besök, beundrar den parkliknande trädgården och den jättelika oljemålningen av Winston Churchill. Och i läderfåtöljerna i sin salong tar han emot likasinnade populister från hela Europa.

Samtidigt finns det lite av en fiaskostämpel på The Movement. En enda ledare av rang har offentligt anslutit sig, nämligen Matteo Salvini, den italienske inrikesministern och ledaren för högerpopulistiska Lega.

Andra naturliga allierade, som Marine Le Pen, Viktor Orbán och tyska AFD, är noga med att hålla distansen. Det gäller också Sverigedemokraterna. För europeiska nationalister kan det vara känsligt att ses som springpojkar åt en amerikan.

– Du, jag hör så mycket om att tyska AFD inte vill förknippas med oss. Det förvånar mig eftersom vi har så många förfrågningar från folk i AFD. Jag kan knappt åka någonstans utan att ha ett möte med någon därifrån, säger Modrikamen.

Han ser populistiska framgångar i Brasilien och Italien som Steve Bannons verk.

– Innan Bolsonaro drog i gång sin presidentvalskampanj åkte han och träffade Steve. Och inför regeringsbildningen i Italien pratade Steve med Lega och Femstjärnorna, med Salvini och Di Maio, och tryckte på för en koalition av populister.

Från början var planerna med rörelsen ambitiösa. Bannon skulle finansiera skräddarsydda opinionsmätningar, sociala mediekampanjer och ett ”war room”, som under Trumpkampanjen. De projekten har bantats kraftigt, bland annat eftersom utländsk inblandning i allmänna val är olagligt i många europeiska länder.

The Movement ska i stället ses som ”en klubb”, säger advokaten.
– Under ytan pågår mycket som du inte ser. Möten, middagar, dörrar som öppnas, nätverkande. Och strategisk rådgivning.

Modrikamen talar förväntansfullt om ett möte i tyska Förbundsdagen nästkommande helg, där Bannon ska tala på inbjudan av AFD.
– Han kommer, han håller ett tal och han ger en massa intervjuer. På så sätt för vi fram den populistiska agendan. Det är tanken.

Är det detta hela projektet kokar ner till: att ge intervjuer?
Misstanken smyger sig på under vår resa som går ut just på att göra intervjuer – med Bannons hantlangare och förhoppningsvis med Bannon själv.

Många menar att den förre Trumprådgivaren inte är så mycket politiker som kommunikatör. Att hans verkliga expertis är konsten att domptera medier.

Så här säger filmaren Alison Klayman som följde Bannon i ett drygt år för dokumentären ”The Brink”, till tidningen Giornale di Sicilia:

”Politik och demokrati, för honom är allt ett spel. Allt handlar om strategi, hur man vinner, hur man får fler röster. Han är mycket mindre av en ideolog än en strateg, en konsult, en försäljare… och det han bryr sig om är inte alltid resultatet av politiken utan vad andra tycker om hans strategi.”

Samtidigt tycks han inte bara vara en självupptagen besserwisser, utan också nyfiken och beredd att lyssna på andra – åtminstone när det gynnar hans projekt. När Bannon i fjol träffade DN:s Björn af Kleen ville han skaffa information om Sverigedemokraterna och om det svenska rostbältet.

Whitney Phillips, en amerikansk retorikprofessor, säger till tidningen New Yorker att klostret Trisulti är ett medvetet lockbete för journalister.

”Allt är iscensatt. Alla val som görs är helt kalibrerade efter hur amerikanska medier fungerar. Folk blir hela tiden manipulerade.”
Manipulation genom medier har länge varit Bannons paradgren. En som har följt den verksamheten inifrån är Thomas Williams, en amerikansk före detta katolsk präst som fick lämna sitt yrke när han blev far för några år sedan.

– Det var 2012 och jag gifte mig med barnets mor. Men jag stod plötsligt utan karriär, berättar Williams när vi träffas på ett kafé i närheten av Petersplatsen i Rom.

Han kände Steve Bannon – som också är katolik – från USA.
– Jag hade skrivit förr, både böcker och journalistik. Så en dag ringde Steve och frågade om jag ville bli Breitbarts man i Rom.

Breitbart är sajten som Bannon drev mellan 2012 och 2016 och i ett famöst uttalande kallade ”en plattform för alt-right” – en extrem högerfalang i amerikansk politik som förknippas med vit makt, antifeminism, homofobi och rasism.

Under presidentvalskampanjen 2016 blev Breitbart en megafon för Trumpkampanjen, med hårda attacker inte bara mot demokrater utan också mot Trumps republikanska kritiker. Samtidigt pumpade den ut tvivelaktiga eller rent lögnaktiga historier från hela världen – om att Barack Obama i själva verket föddes i Kenya, och med rubriker som ”P-piller gör kvinnor oattraktiva och galna” och ”Vita människor låtsas vara svarta för att få fördelar”.

Inte minst var Sverige ett vanligt ämne på sajten – och är det fortfarande – med ständiga artiklar om de påstått katastrofala följderna av stor muslimsk invandring. För ett par månader sedan deklarerade Breitbart att ”Sverige erbjuder asyl åt 10 miljoner muslimska uighurer från Kina”.

Hur kan den lågmälde Williams arbeta för Bannons skapelse Breitbart?
– Först vill jag påpeka vad Steve Bannon inte är. Han är inte rasist, inte homofob, inte antisemit. Men visst är han en provokatör. Och jag håller inte med honom i allt. Han är emot all invandring. Men jag har inget emot legal invandring, jag är ju invandrare själv i Italien.

– Jag gillar Steve och jag saknar tiden när han hade sin egen radioshow på Breitbart varje morgon. Han brukade ofta ringa upp mig i direktsändning.

Som korrespondent i Rom skriver Williams om en rad länder på kontinenten. Sverige finns inte bland dem. Det gör däremot Ungern, där regeringen Orbáns agerande för att stoppa invandring hålls fram som ett positivt exempel. Liksom förstås Italien där Salvini har gått i bräschen för att stoppa flyktingströmmarna.

Ett annat ämne som hemmaredaktionen aldrig får nog av är påven Franciskus. Williams bevakar Vatikanen, och många av hans artiklar lyfter fram påvens uttalanden om att välkomna flyktingar, om att visa respekt för andra religioner – sådant som förväntas reta upp läsekretsen.

– Visst, det är enorm efterfrågan på saker om påven. Det ger klick. Jag försöker att inte attackera honom. Men jag tycker att han talar för mycket om flyktingar, det har gått lite över styr.

Franciskus har retat många inom kyrkans konservativa falang ända sedan han valdes 2013. Redan efter ett par månader höll han mässa på ön Lampedusa till minne av de tusentals flyktingar som dött på Medelhavet på sin väg till Europa. Kort därefter gav han svar på sin åsikt om homosexuella: ”vem är jag att döma?” Han har också ofta uttalat sig om den globala uppvärmningen.

I själva verket pågår en stid inom kyrkan där vissa ser påven som en sorts vänsterextremist. Informell ledare för motståndarna är en annan amerikan, den ultrakonservative kardinalen Raymond Leo Burke. Burke var chef för Vatikanens högsta domstol, men fick sparken av påven 2014. Han har sedan dess ägnat sig åt mer eller mindre öppen kritik mot Franciskus – på gränsen till att anklaga påven för kätteri, alltså uttalanden och agerande som strider mot tron.

Burke leder en grupp som hävdar att en organiserad ”gaylobby” har fått inflytande i kyrkan med påvens goda minne. De anklagar påven

för uttalanden om att frånskilda som gift om sig borgerligt skulle kunna motta nattvarden.

Den ultrakonservativa falangen inom kyrkan har fått stöd av populisten Matteo Salvini – som själv inte är något dygdemönster med sina många kvinnoaffärer. Sommaren 2016 lät han fotografera sig hållande en t-shirt med texten ”Benedictus är min påve”.

Benedictus XVI är Franciskus konservative företrädare som avgick av åldersskäl 2013. Enligt en vanlig konspirationsteori skulle valet av den nuvarande påven inte ha gått rätt till, och den i dag 92-årige Benedictus därmed vara ”den riktige påven”.

Rom är Steve Bannons europeiska favoritstad och när han kommer på besök träffar han ofta sina vänner kardinal Burke och Salvini. Ibland tar han en kaffe med Breitbartkorrespondenten Thomas Williams. Letizia Roccasecca har inte mycket gemensamt med Macron, Merkel eller påven Franciskus. Bannon har aldrig träffat henne. Likväl är han hennes fiende.

Den 64-åriga Letizia bor i ett enkelt tvåvåningshus i småstaden Agnani med sin man Mario och sju hundar. Här har hon bott sedan hon gifte sig för 46 år sedan. På gården finns tre getter i en inhägnad och överallt doftar det av kryddor: rosmarin, salvia och oregano.

I flera år drev hon kampanj mot fabriken på andra sidan gatan, ett företag som hade en anläggning för att förbränna delar av skrotbilar. Resterna av plast och textilier gick rakt ut i floden och orsakade sjukdomar och, enligt Letizia, hennes systers död i cancer.

– När de eldade var luften full av svart damm. Vattnet gick inte att använda. Vi fick avliva alla våra höns, säger hon.

På häcken utanför huset hänger en gammal banderoll som hon tillverkade under protesterna mot fabriken. För tre år sedan tvingades den stänga.

Nu är hon del i en ny kamp, proteströrelsen mot det högerpopulistiska projektet i Trisulti. Letizias motiv är främst religiöst. I sin ungdom besökte hon ofta klostret – ett par mil härifrån – och gick den berömda pilgrimsleden som är uppkallad efter Sankt Benedikt.

– Det är fel att något så gammalt och fint ska användas av en sån där som Bannon. Jag är för gammal för att gå i demonstrationer, men jag känner alla dem som gör det och jag stöder dem på annat sätt.

Letizia Roccasecca har inte hört talas om något ”kulturkrig”, men hon säger att hon älskar påven Franciskus. Han skulle nog inte godkänna det Bannon vill göra, tror hon.

– För otaliga generationer har Trisulti varit ett ställe för att möta Gud. Och nu vill den där amerikanen göra det till ett ställe för hjärntvätt. Det är fel.

Mannen som organiserar ”hjärntvätten” heter Benjamin Harnwell och är ledare för den konservativa katolska stiftelse som hyr klostret Trisulti på 20 år. Hedersordförande för stiftelsen är kardinal Burke och hyran betalas ur Bannons privata förmögenhet. Harnwell, en engelsman i täckväst och bakåtslickat hår, arbetade tidigare för en konservativ brittisk ledamot i EU-parlamentet. I dag lever han ensam i

en klostercell och intar alla sina måltider tillsammans med den gamle munken don Ignazio.

Hans livsverk är detta som han kallar ”det globala högkvarteret i kampen för att försvara det judisk-kristna Västerlandet”. Han visar stolt runt i de medeltida stenbyggnaderna, bland svalkande fontäner och omsorgsfullt tuktade buskar.

Men inte en människa syns till. Hur går det egentligen med ”gladiatorskolan”?

– Vi får lägga oväntat mycket tid på att slåss mot vänstern. De har en organisation bestående av tre italienska partier som organiserar protester och ifrågasätter allt vi gör i domstol. Det är inte vanligt folk som protesterar, det är vänstern, säger Harnwell.

Inom ”några månader” kommer verksamheten att komma i gång, försäkrar han. Då kommer klostercellerna att fyllas av soldater i det pågående ”kulturkriget” mot vänstern och invandringsförespråkarna.
– Vi startar med 50 personer, börjar i mindre skala. Och till de 50 platserna har vi redan mer än tusen som har skrivit och sagt att de vill studera här.

Harnwell ser framför sig en akademi där ”krigarna” får lära sig allt från klassikerna till hur man bäst driver kampanj i sociala medier. Lärare kommer att vara ”professorer på universitetsnivå”. Det handlar inte främst om politik, utan om kultur och religion.

– Men ganska nyligen har vi insett att det är de populistiska och nationalistiska partierna som driver de judiskt-kristna traditionerna mest entusiastiskt och effektivt.

Själv ifrågasätter Benjamin Harnwell såväl Darwins evolutionslära som klimatförändringarna. Han är mycket kritisk till påven Franciskus åsikter om invandring. Han har starka åsikter och kryddar dem med latinska uttryck och filosofiska referenser, uppblandat med tal om att hjälpa ”den vanlige mannen” mot illasinnade liberala eliter.
Men efter allt prat om storslagna visioner är resultatet ännu så länge bara detta: en engelsman som sitter bland flyttkartonger i ett tomt kloster och drömmer om att förändra världen tillsammans med sin amerikanske mentor.

Är Bannon verkligen relevant för Europa?
– Med all respekt, varje morgon i sex månader har jag gjort en intervju här i Trisulti. Jag har planerade intervjuer sex veckor framåt.
Harnwell talar med återhållen ilska.

– Ni har inte kommit hit för att intervjua Steve Bannon, ni har kommit hit för att intervjua någon vars enda merit är att han känner Steve Bannon. Ni åkte till Bryssel av samma skäl. Så försök inte tala om för mig att han inte är en betydande person, för det ni själva gör är en illustration av hans betydelse. Det visar hans magnetiska dragningskraft.

Den magnetismen har uppenbarligen fungerat på Harnwell, som ser Bannon som ”den mest betydande politiske tänkaren under de senaste hundra åren”.

Samma dag får vi veta att Bannons Berlinresa inte blir av, den som Mischaël Modrikamen talade sig så varm för. Däremot uppträder han i Bergen och Oslo och gör förstås intervjuer – som av den norska högersajten Document beskrivs med följande rubrik: ”Bannon åt Aftenposten till frukost och resten av medierna till lunch”.

Något Parisbesök ser jag heller inga spår av. Däremot kommer nyheten att högerextrema ledaren Marine Le Pen anklagas för att ha ”konspirerat med främmande makt”, utifrån filmade sekvenser där hennes partner Lous Aliot erbjuder Bannon tillträde till möten mellan Le Pen och höga tjänstemän inför EU-valet.

– Vi har ingen finansiering organiserad av Steve Bannon, kommenterar Le Pen anklagelserna. Hon erkänner samtidigt att hon fått ”väldigt goda råd” av amerikanen.

På klostret tar vi farväl av Benjamin Harnwell, lämnar honom ensam med två katter, en sovande hund och den gamle munken som vilar sig i sin cell.

Vi kör ner från Trisulti, ut ur radioskuggan, och jag kollar ännu en gång min mejl. Bannon har inte hört av sig.

Ingmar Nevéus "

"Fakta. Populism
En av de vanligaste definitionerna av populism kommer från Cas Mudde, en nederländsk statsvetare baserad i University of Georgia i USA. Enligt Mudde karaktäriseras populism av två uppfattningar: Samhället är uppdelat mellan två läger som står i konflikt med varandra – ”det rena folket” och ”den korrupta eliten”.

Politiken bör vara ett uttryck för ”den allmänna viljan” som denna uttolkas av populistiska ledare.

Populismen är inte i sig vare sig en höger- eller vänsterideologi. Men den kan fyllas med innehåll från andra ideologier.
Ofta lutar sig populistiska partier mot en karismatisk ledare.

Exempel på högerpopulister är USA:s Donald Trump, Ungerns Viktor Orbán och Filippinernas Rodrigo Duterte. Som vänsterpopulister betraktas ofta Greklands regerande parti Syriza och Venezuelas bortgångne president Hugo Chávez.

Fakta. Steve Bannon
Steve Bannon blev känd för en större allmänhet när han tog över som chef för Donald Trumps valkampanj i augusti 2016. Efter valet, i januari 2017, utnämndes han av Trump till strategisk rådgivare, en post som gav honom enormt inflytande över politiken. I augusti 2017 fick han sparken av Trump.

Bannon föddes i Virginia 1953 i en katolsk arbetarklassfamilj. Som ung tjänstgjorde han i sju år som officer i flottan och fick löjtnants grad. Senare tog han en ekonomexamen vid Harvard business school och arbetade i finansbranschen.

På 1990-talet bytte han spår till nöjen och medier. Han etablerade sig i Hollywood som filmproducent. Så småningom kom han att stå bakom en rad dokumentärer med högerprofil. En del av Bannons stora förmögenhet i dag härrör från en investering i tv-serien ”Seinfeld”.

Bannon var med från starten av sajten Breitbart 2007. Vid grundaren Andrew Breitbarts död 2012 tog han över driften som exekutiv ordförande. Breitbart etablerade sig som språkrör för en vildvuxen amerikansk höger, från skatteupproret Tea Party till rörelser långt ut på högerkanten med kopplingar till nazism. Under valrörelsen 2016 var den en megafon för Donald Trump.

Efter sin tid i Vita huset gick Bannon tillbaka till Breitbart, men sparkades ut av finansiären Rebekah Mercer. Sedan dess har han fokuserat på sitt europeiska projekt. "

" Ledare: De som tror på grön planekonomi har blivit blåsta

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Avundsjukt har de blickat mot diktaturen – akademiker, aktivister och politiker som tyckt att klimatomställningen går för långsamt. New York Times-kolumnisten Thomas Friedman uttryckte som så ofta sinnesstämningen hos världens tunga maktspelare när han i sin bok ”Hot, flat and crowded” från 2008 önsketänkte ”om vi bara vore Kina för en dag!”. Då skulle kloka byråkrater fatta de för planeten nödvändiga besluten utan hänsyn till väljare, marknader, kritiska journalister och annat krångel – och så skulle saken vara klar.

Jørgen Randers, professor i klimatstrategi vid Handelshögskolan BI i Oslo, är inne på samma spår. Han pekade häromåret ut planekonomi som ledstjärna för politiken, och Kina som exempel (SvD 4/11 2017). Att Kina inte är det klimatföredöme landet framställts som i dessa förskönande skildringar har påpekats vid flera tillfällen. Kina bygger ut kolkraften, inte minst utomlands, arresterar människor som kartlägger luftföroreningar, och avslöjades 2015 med att ha 17 procent högre årliga koldioxidutsläpp än man tidigare uppgett.

Samhällsingenjörer har alltid drömt om att peka ut riktningen med hela handen och några framhärdar i sin uppfattning att planekonomin kan leda en grön omställning. De bör läsa ekonomen Jonas Grafströms rapport ”Public policy failures related to China’s wind power development” (Ratio Working paper nr 320).

Grafströms genomgång ger en utmärkt sammanfattning av hur planekonomi (inte) fungerar, med vindkraften som illustrativt exempel. Kinas beslut i femårsplanen för 2006–2010 att kraftigt bygga ut vindkraften var just den våta dröm som lockat progressiva i väst att blicka mot detta styre. Förnybar energi genom lokal produktion som ger lokala jobb.

Precis detta hände. Efter 2006 fördubblade Kina kapacitetsutbyggnaden fem år i rad och har numera störst kapacitet i världen. Medan 70 procent av vindkraftsutrustningen importerades 2005, var den inhemska produktionen hela 94 procent 2013.

Så vad är problemen? Målet var som sagt att bygga ut vindkraft, inte att generera elektricitet. Trots att Kina har skapat dubbelt så stor kapacitet som USA, så genererar de amerikanska vindkraftverken ungefär lika mycket el. Ineffektiviteten i den kinesiska vindkraftsutbyggnaden är uppseendeväckande. Upp till 30 procent av den har inte kopplats upp mot elnätet.

Fokus på kvantitet ledde också till att utbyggnaden av kinesisk vindkraft skedde utan teknisk utveckling och med dålig kvalitet, utförd av ineffektiva statliga företag. Därför står många vindkraftverk oanvända, andra kräver stora underhållskostnader och flera är riskabla för elnätet de är kopplade till.

Planekonomin gör mot gröna drömmar vad den om och om igen gjort mot röda. Den imponerande utbyggnaden av ett förnybart energislag har i praktiken varit ett gigantiskt resursslöseri.

Ofta sägs i klimatdebatten att tekniken redan finns, och att det bara är att fatta de politiska besluten. Det är en naiv syn på hur samhällen fungerar.

I praktiken krävs tusen små steg, ständigt experimenterande, kritisk insyn och nytänkande vid oundvikliga bakslag för att förbättra och effektivisera varje produktion. Vinst och andra marknadsekonomiska incitament får människor att i varje steg hushålla med resurser och fokusera på de konsumenter som i slutänden ska använda det som produceras. Den som tror annat har blivit blåst.

DN 23/4 2019. "

" Pia Gripenberg: Socialliberal allians i EU ska mota bort de konservativa från makten

DB SÖNDAG 2 JUNI 2019

Konservativa och kristdemokrater har nästan alla EU:s toppjobb. På Europanivå bildar socialdemokrater och liberaler nu en allians för att stoppa det. Om detta i sin tur leder till en mer samordnad politik återstår att se.

Bryssel.
Portugals premiärminister António Costa, i jeans och ljusrosa skjorta, höjer vänster arm, knyter näven och ler. Han har just hållit ett bejublat tal inför 1 500 socialdemokrater i småstaden Mangualde i norra Portugal.

I de skräniga högtalarna dånar partisansången Bella Ciao, vars budskap är att vara redo att stupa i frihetskampen. Det är valspurt i EU-valet.

Här, bland barn som springer mellan borden, ammande mödrar och åldringar med käpp, är det lätt att förstå den starka känsla som finns i en rörelse som delar en ideologi. I Portugal är det socialdemokratin som dominerar.

I valet fick Costas Partido Socialista, PS, 33 procent. Det är i stort sett samma som valet 2014. Svenska Moderaternas motsvarighet bär det lätt förvirrande namnet Partido Social Democrata. Det rasade i opinionen och fick 22 procent.

Trots styrkan som uppenbarligen finns i den egna rörelsen talar Costa ändå om nödvändigheten att samarbeta brett för att stoppa högerextremisterna och för att få ökat inflytande i EU. Han vill se en progressiv rörelse som går från Alexis Tsipras vänster i Grekland till Emmanuel Macrons liberaler i Frankrike.

Just Macron och Costa har synnerligen god kontakt. Costa skickade en videohälsning och önskade lycka till när Macrons parti slutspurtade i valrörelsen. När Macron å sin sida räknat upp partier han vill samarbeta med på EU-nivå nämner han flera liberala partier, samt Costas PS.

Ömsesidigheterna har gått så långt att i Brysselkretsar ryktas att Costa kommer att ta sitt parti från socialdemokratiska gruppen till Macrons breda mittenrörelse. Det låter inte särskilt troligt. Varför ska Costa lämna en grupp där han är en av kungarna för att gå in i Macrons skugga?

Inom socialdemokratin är det nämligen den iberiska halvön som tagit för sig när partivännerna rasat i EU:s stormakter Frankrike och Tyskland.

Spaniens Pedro Sánchez vann nyligen nationella valet. I EU-valet steg opinionssiffrorna ytterligare till 33 procent.

I maktspelet som pågår inför att en ny EU-kommission och ett nytt EU-parlament ska tillträda har därför Costa och Sánchez fått europeiska socialdemokratins uppdrag att söka samarbete med främst liberala partier. På vänstersidan ser det nämligen mörkare ut. Alexis Tsipras verkar vara på väg mot förlust i det nyval som väntar i juli.

De två socialdemokraterna har redan haft möte med liberaler som Belgiens Charles Michel och Nederländernas Mark Rutte. Inför EU-toppmötet i veckan åt Pedro Sánchez middag i Elyséepalatset, franska presidentens residens, med Macron.

I ett första skede är planen att samtalen ska stoppa den stora EPP-gruppen, där svenska M och KD ingår, från att lägga beslag på alla topptjänster i EU. I dagsläget besätter EPP fyra viktiga poster: kommissionsordförande (Juncker), ordförande för Europeiska rådet (Tusk), talman för parlamentet (Tajani) och chef för centralbanken (Draghi).

Det är bara EU:s höga representant för utrikesfrågor som står utanför: S-märkta Federica Mogherini. Dessutom enda kvinnan i kvintetten. Diskussionerna om namn hör förstås ihop med vilka frågor som liberaler och socialdemokrater vill att dessa personer ska driva EU-nivå. De sonderingssamtalen är ännu i sin linda, men klimatfrågan är förstås given att samarbeta kring.

Att börja diskutera med liberaler är dock inte smärtfritt i S-gruppen. Framför allt franska socialister är rasande på att deras motståndare Macron har omfamnats av socialdemokrater i andra länder.

Pia Gripenberg "

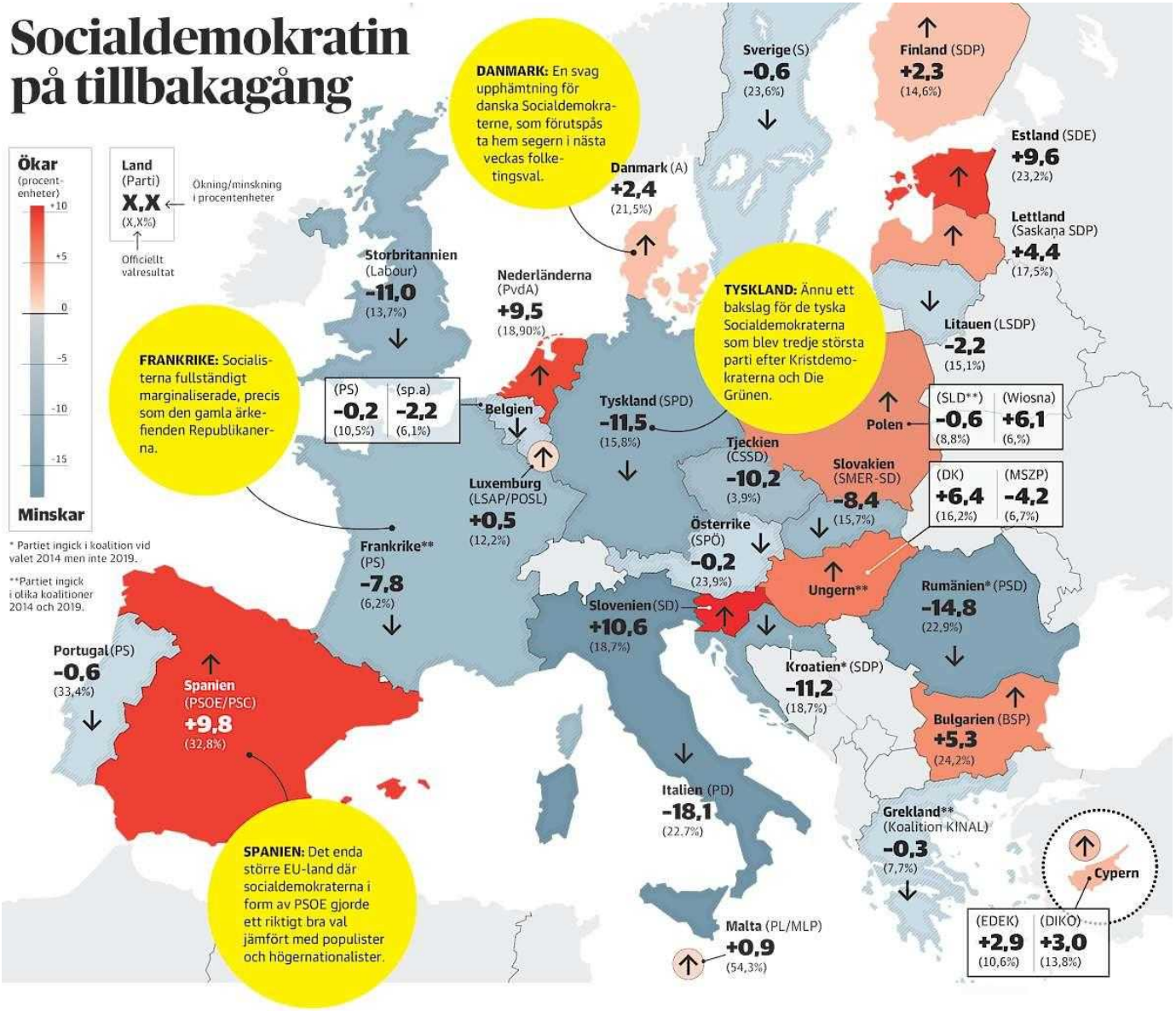
Socialdemokratin på tillbakagång
Ökar (procent-enheter)
+10
+5
0
-5
-10
-15
Minskar
Land (Parti) X,X (X,X%)
Ökning/minskning i procentenheter
Officiellt valresultat
* Partiet ingick i koalition vid valet 2014 men inte 2019.
**Partiet ingick i olika koalitioner 2014 och 2019.
DANMARK: En svag upphämtning för danska Socialdemokraterne, som förutspås ta hem segern i nästa veckas folketingsval.
FRANKRIKE: Socialisterna fullständigt marginaliserade, precis som den gamla ärkefienden Republikanerna.
TYSKLAND: Ännu ett bakslag för de tyska Socialdemokraterna som blev tredje största parti efter Kristdemokraterna och Die Grünen.
SPANIEN: Det enda större EU-land där socialdemokraterna i form av PSOE gjorde ett riktigt bra val jämfört med populister och högernationalister.
Sverige (S) -0,6 (23,6%)
Finland (SDP) +2,3 (14,6%)
Estland (SDE) +9,6 (23,2%)
Lettland (Saskaņa SDP) +4,4 (17,5%)
Litauen (LSDP) -2,2 (15,1%)
Danmark (A) +2,4 (21,5%)
Storbritannien (Labour) -11,0 (13,7%)
Nederländerna (PvdA) +9,5 (18,90%)
Belgien (PS) -0,2 (10,5%) (sp.a) -2,2 (6,1%)
Luxemburg (LSAP/POSL) +0,5 (12,2%)
Tyskland (SPD) -11,5 (15,8%)
Polen (SLD**) -0,6 (8,8%) (Wiosna) +6,1 (6,%)
Tjeckien (CSSD) -10,2 (3,9%)
Slovakien (SMER-SD) -8,4 (15,7%)
Ungern** (DK) +6,4 (16,2%) (MSZP) -4,2 (6,7%)
Österrike (SPÖ) -0,2 (23,9%)
Frankrike** (PS) -7,8 (6,2%)
Slovenien (SD) +10,6 (18,7%)
Rumänien* (PSD) -14,8 (22,9%)
Kroatien* (SDP) -11,2 (18,7%)
Bulgarien (BSP) +5,3 (24,2%)
Portugal (PS) -0,6 (33,4%)
Spanien (PSOE/PSC) +9,8 (32,8%)
Italien (PD) -18,1 (22.7%)
Grekland** (Koalition KINAL) -0,3 (7,7%)
Cypern (EDEK) +2,9 (10,6%) (DIKO) +3,0 (13,8%)
Malta (PL/MLP) +0,9 (54,3%)

Inre verkligheter.
FN och EU

Från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Sida

268 **Kapitel 3: FN, Förenta nationerna**

271 **50 år med FN.**

276 **Förenta Nationernas Millenniedeklaration**.
276 FÖRORD
277 VÄRDERINGAR OCH PRINCIPER
278 II. FRED, SÄKERHET OCH NEDRUSTNING
279 III. UTVECKLING OCH FATTIGDOMSBEKÄMPNING
281 IV. SKYDD AV VÅR GEMENSAMMA MILJÖ
281 V. MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH GOD SAMHÄLLSSTYRNING
282 VI. SKYDD AV DE SÅRBARA.
282 VII. ÅTGÄRDER FÖR ATT MÖTA AFRIKAS SÄRSKILDA BEHOV.
282 VIII. ETT STARKARE FÖRENTA NATIONERNA.

284 **Läget i världen 2002.**
286 **Läget i början av 2008**

287 **FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.**

291 **Från regeringen.se 28 april 2019- Demokrati och mänskliga rättigheter.**

292 **Från Utrikesdepartementets hemsida på Internet. 2011**
292 De mänskliga rättigheterna
294 Konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige har undertecknat
296 Vilka rättigheter finns det?
297 Rätten att inte bli diskriminerad
298 Rätten till liv - dödsstraffet
299 Förbud mot tortyr
301 Förbud mot slaveri och slavhandel
302 Regler om rättssäkerheten
303 Privat- och familjelivet
303 Tanke- och religionsfrihet
304 Yttrandefrihet
306 Förenings- och församlingsfrihet
307 Rätten till arbete
307 Rätten till tillfredsställande levnadsstandard
308 Rätten till hälsa
308 Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter
309 Rätten till utbildning
311 Kvinnors rättigheter
313 Allt du behöver veta om FN:s kvinnokommission
314 Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck i samkönade relationer
317 Barnets rättigheter
319 Barns deltagande fick konkret innebörd på evenemang som hölls parallellt med FN debatten om barnets rättigheter
320 Rättigheter för personer med funktionsnedsättning
322 Urfolkens rättigheter
323 Rättigheter för HBT-personer
326 Flyktingars rättigheter
327 Migranters rättigheter
328 Folkmord
330 Väpnade konflikter
332 Våld och förtryck i hederns namn
333 **Från UD 29 april 2019 Viktiga regler. Barnkonventionen**
337 **Mänskliga rättigheter. Innehållet har flyttat. Finns nu på regeringen.se**
338 **Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling**
338 **Ingress**
Människorna
Planeten
Välståndet
Freden
Partnerskapet
339 **Deklaration**
Inledning
Vår vision
Våra gemensamma principer och åtaganden
Vår värld i dag
Den nya agendan
Medel för genomförande
Uppföljning och översyn
Ett upprop för handling för att förändra vår värld
350 **Mål och delmål för hållbar utveckling**
351 **Mål för hållbar utveckling**
352 Mål 1. Avskaffa fattigdom i alla dess former överallt
352 Mål 2. Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk
353 Mål 3. Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar
354 Mål 4 Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla

355 Mål 5. Uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt
356 Mål 6. Säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla
357 Mål 7. Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla
358 Mål 8. Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla
359 Mål 9. Bygga motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering samt främja innovation
360 Mål 10. Minska ojämlikheten inom och mellan länder
361 Mål 11. Göra städer och bosättning-ar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara
362 Mål 12. Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster
363 Mål 13. Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser*
363 Mål 14. Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling
364 Mål 15. Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald
365 Mål 16 Främja fredliga och inklude-rande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.
366 Mål 17. Stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling

368 **Medel för genomförande och det globala partnerskapet**

372 **Uppföljning och översyn**

377 **Förenta Nationerna, FN 12 februari 2018. Engelsk text**

379 **Svenska FN-förbundet 17 februari 2018. Svensk text.**

381 **INFO OM FN**
386 17 GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING
399 Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna
404 FN SOM ORGANISATION
405 GENERALFÖRSAMLINGEN
405 SÄKERHETSRÅDET
405 EKONOMISKA OCH SOCIALA RÅDET
405 FÖRVALTARSKAPSRÅDET
405 INTERNATIONELLA DOMSTOLEN
405 SEKRETARIATET
406 FN:S UNDERORGAN
409 FN:S FACKORGAN

414 **Kapitel 4: Europeiska unionen, EU**

415 **EU Europeiska unionen. 17 februari 2018**

415 **Basfakta om EU**

416 **EU-institutionerna**

Europeiska centralbanken
Europeiska revisionsrätten
Europeiska utrikestjänsten
Europeiska ekonomiska och sociala kommittén
Europeiska regionkommittén
Europeiska investeringsbanken
Europeiska datatillsynsmannen
Europaparlamentet
Europeiska rådet
Europeiska unionens råd
EU:s ordförandeskap
Europeiska kommissionen
EU-domstolen

417 **EU-institutionernas ledare**

418 **Europeiska kommissionen**

427 **Europaparlamentet**

" FN-toppen varnar för global offensiv mot kvinnors rättigheter

DN LÖRDAG 1 JUNI 2019

Som 54-årig trebarnsmor och skild två gånger krossade hon glastaket när hon valdes till president i det mansdominerade Chile. Hon har gjort en osannolik resa från tortyr under Pinochets regim till ett toppjobb inom FN. DN har mött Michelle Bachelet, FN:s kommissarie för mänskliga rättigheter, som varnar för en kvinnofientlig offensiv på global nivå.

Michelle Bachelet har haft tunga ministerposter i Chile. Hon var landets president under sammanlagt åtta år. De senaste decennierna har hon haft en given plats på topplistorna över världens mäktigaste kvinnor. Nu är hon sedan nio månader tillbaka FN:s människorättskommissarie, ett av de mest betydelsefulla jobben inom världsorganisationen.

Men trots sin upphöjelse är Michelle Bachelet nästan uppseendeväckande fri från makthavarmarkörer. Under sitt blixtbesök i Stockholm, dit hon bjudits av fredsforskningsinstitutet Sipri, ser vi inga bistra kostymklädda livvakter med öronsnäckor i Bachelets närhet. Ingen limousine med tonade rutor. Inte ens ett entourage av mobiltelefonjonglerande medhjälpare.

När 67-åriga Michelle Bachelet promenerar i kvarteren kring utrikesdepartementet vid Gustav Adolfs torg skulle hon kunna tas för vilken utländsk turist som helst, nyss anländ med något kryssningsfartyg: ledigt elegant i mörk dräkt, välfriserad och med alert uppsyn.

Vi slår oss ned i Utrikesdepartementets pressrum på Fredsgatan, Michelle Bachelet med en kopp automatte framför sig, och börjar prata om hennes krokiga och dramatiska väg till makten.

Den 11 september 1973 är Michelle Bachelet 21 år och studerar medicin i Chiles huvudstad Santiago de Chile. Tillsammans med sina studiekamrater står hon på universitetets tak och ser flygvapnets jaktplan attackera presidentpalatset.

General Augusto Pinochet och hans medhjälpare inom militären störtar den sittande socialistiske presidenten Salvador Allende i en kupp. Efter maktövertagandet inleder Pinochet en häxjakt på Allendes anhängare. Förföljelsen slår sönder Michelle Bachelets familj.

Hennes far Alberto Bachelet som var general i flygvapnet, vägrar nämligen att ansluta sig till Pinochets kuppmakare. Han stämplas som förrädare, grips, kastas i fängelse och utsätts för obarmhärtig eltortyr av sina egna män. Efter ett halvt år i fängelse dör Alberto Bachelet i sviterna av tortyren.

Knappt ett år efter faderns död, i januari 1975, griper agenter från Chiles hemliga polis Michelle Bachelet och hennes mor i familjens hem. De förses med huvor och handfängsel och förs till den fruktade tortyrcentralen Villa Grimaldi.

När Michelle Bachelet kommenterar de traumatiska minnena i dag, drygt 40 år senare, är hon noga med att understryka att många andra chilenare drabbades ännu värre av tyranniet under Pinochetåren än vad hennes familj gjorde.

– Min mor och jag placerades i trånga celler, vi hade förbundna ögon och vi utsattes för skrik och hot. Men vi slapp fysiskt våld.

– Vad gäller min fars död så fick vi veta vad som hände honom, vi kunde begrava honom och fick en plats där vi kunde sörja. Det är många, många av mina landsmän som har anhöriga som bara försvunnit. Deras saknad och smärta får ingen riktning och tar aldrig slut.

En argentinsk diplomat, Roberto Kozak, lyckades hjälpa Michelle Bachelet och hennes mor ut ur fängelset och bort från Chile. De sällade sig till den miljon chilenare som flydde sitt land i konvulsionerna efter kuppen. Efter en kort tid i Australien hamnade mor och dotter i dåvarande Östtyskland.

Michelle Bachelets mamma, Ángela Jeria Gómez, lever fortfarande – hon ska snart fylla 93. Hon kommer från en högreståndsfamilj och var under sin yrkesverksamma tid en framstående arkeolog. Det berättas att Ángela Jeria Gómez gjorde stora ögon när hon såg de östtyska livsmedelsköerna.

Men när Östtyskland kommer på tal suckar Michelle Bachelet och säger:

– Det är som om alla journalister förväntar sig att jag ska säga något negativt. Men jag kan ju inte ljuga: det var lyckliga år i mitt liv. Vi blev väl mottagna, vi fick skydd från fängelseceller och tortyr. I Östtyskland kunde jag fortsätta och avsluta mina läkarstudier. Jag träffade en man, fick barn och bildade familj.

Den östtyska flyktingtillvaron var dock bara ett mellanspel. Michelle Bachelet hade hela tiden kontakt med sina chilenska exilkamrater i socialistpartiet. Efter fyra år återvände hon till Chile där det fortfarande rådde militärdiktatur. Hon låg lågt med politiken ett tag och satsade i stället på sitt jobb som barnläkare.

Så småningom försvagades dock juntans grepp om Chile, militären drog sig tillbaka till sina kaserner och år 1990 ägde på nytt fria och demokratiska val rum. Michelle Bachelet gav sig åter in i politiken och när socialdemokraten Ricardo Lagos vann presidentvalet år 2000 utnämnde han överraskande Michelle Bachelet till hälsovårdsminister.

Den utåt sett nästan okända ministern blev riksbekant när hon genomdrev en reform som kortade vårdköerna med 90 procent. Efter två år på posten som hälsovårdsminister utsågs hon till Chiles första kvinnliga försvarsminister.

Jag frågar Michelle Bachelet om hon blev förvånad över utnämningen.
– Nej, egentligen inte. Jag hade studerat krigsvetenskap och försvarsfrågor på hög nivå under 1990-talet. Inom försvarsmakten var man medveten om mina kunskaper och min professionella inställning till uppgiften.

Men med sysslan som försvarsminister och senare som president följde också svåra dilemman för Michelle Bachelet. Inom armén fanns folk som fortfarande sympatiserade med kuppgeneralen Pinochet – som för övrigt kvarstod som militär överbefälhavare fram till 1998. Det fanns också militärer som tjänstgjort under de mörka åren då Bachelets egen far liksom hennes partikamrater och vänner mördats och torterats. Några höga officerare dömdes för sina brott, men flertalet skyddades av amnestiparagrafer.

Hur har du hanterat det – att arbeta med fienden?

– Genom att vara tydlig. Jag har sagt: ”du och jag kommer aldrig att tolka Chiles nutidshistoria på samma sätt. Men vi har en sak gemensam: vi älskar vårt land. Så nu hjälps vi åt att bygga upp och försvara ett demokratiskt system som garanterar att det som hände i går aldrig kommer att upprepas”.

Jag har träffat chilenska flyktingar i Sverige som säger att de aldrig någonsin kan förlåta kuppmakarna.

– Som försvarsminister och senare president i det nya Chile var min uppgift få militären och medborgarna att lita på varandra igen. Som läkare vet jag att om ett sår inte rengörs ordentligt kommer det att aldrig att läka, utan infekteras och spricka upp igen. Självklart ska alla som begick brott, alla förövare spåras upp och lagföras. Men jag talar inte om för de drabbade hur de ska hantera sin sorg. Hur man närmar sig förlåtelse och försoning är ju i högsta grad personligt.

År 2006 var det åter dags för Michelle Bachelet att krossa glastaket. Som 54-årig trebarnsmor, skild två gånger och icke-troende valdes hon med stor majoritet till president i det mansdominerade och djupt religiösa Chile.

I sitt invigningstal underströk Bachelet sin vilja att förvandla hat till förståelse och kärlek. Hälften av ministrarna i Michelle Bachelets första administration var kvinnor, och hon började omedelbart arbetet med att riva upp Chiles totalförbud mot abort, en kvarleva från militärdiktaturen.

Varför är de sexualpolitiska frågorna så viktiga för dig?

– För mig är det självklart att kvinnor ska bestämma fullt ut över sin kropp och sina liv. Om det inte genomförs kommer vi aldrig att kunna avskaffa ekonomisk och politisk ojämlikhet. Numera accepterar så gott som alla att kvinnor kan bli presidenter eller regeringschefer, med andra ord bestämma över miljontals medborgare i ett land. Samtidigt finns det människor som motsätter sig att kvinnor fattar beslut som rör hennes egen kropp. Det är ju fullständigt absurt.

Men striden för att åtminstone lätta på det absoluta abortförbudet blev hård. Inte förrän i augusti 2017, långt in på Michelle Bachelets andra mandatperiod som president, godkände författningsdomstolen den nya abortlagen, med röstsiffrorna 6 för och 4 emot.

Och nu blåser återigen abortfientliga vindar på det västra halvklotet, manifesterat i en rad amerikanska delstater som röstat igenom extrema abortlagar. Michelle Bachelet kallar strömningarna ”en organiserad offensiv mot jämlikhet mellan könen och kvinnors rättigheter”.

– Det handlar inte om enstaka stater eller delstater. Det här är en global fråga som behöver tacklas globalt. Kvinnor i olika länder, på olika kontinenter, måste hitta vägar och metoder att göra gemensamt motstånd.

I september förra året utsågs Michelle Bachelet till så kallad högkommissarie för mänskliga rättigheter inom FN. Ett arbete som bland annat innebär att granska hur internationella lagar efterföljs, hur pressfriheten hedras och vilket utrymme civilsamhället får.

I sin nya roll har hon hamnat mitt i konflikten mellan FN och dess största bidragsgivare USA. President Donald Trump är avogt inställd till FN, en organisation som han betraktar som USA- och Israelfientlig.

För ett år sedan lämnade USA sin plats i FN:s 47 länder starka människorättsråd, och beslöt kort därefter att strypa sitt bidrag till FN-kommissariens kansli – ungefär 10 procent av den totala budgeten.

– Det är klart att det vore bättre om också USA engagerade sig i människorättsarbetet. Har vi mindre pengar att röra oss med drabbar det ju tortyroffer, förföljda journalister och andra som behöver uppmärksamhet och skydd, säger Michelle Bachelet, som dock inte vill orda så mycket om huruvida det förs samtal med USA om att få dem tillbaka till FN-bordet.

Vilken människorättsfråga står högst upp på din agenda just nu?
– Det är en omöjlig fråga. Det är så många saker. Inbördeskriget i Jemen, vad (den islamistiska terrorgrupperingen) Boko Haram gör mot civilbefolkningen i Nigeria och i Kamerun, konflikterna i Venezuela och Nicaragua och hur de påverkar medborgarna – och det är bara några exempel.

Känner du dig maktlös?
– Nej. Utmaningarna är både många och svåra, men vi har ett brett stöd både från enskilda länder och från organisationer som EU, till exempel. Vi har modiga rapportörer som gör ett fantastiskt jobb. Det finns internationella överenskommelser som går att arbeta vidare på. Det är ett tufft jobb, men inte övermäktigt. Jag tycker att vi har verktygen som behövs för att göra världen bättre.

Erik Ohlsson "

"Fakta. Militärkuppen i Chile
1970 tillträdde en koalition av vänsterpartier, ledd av Salvador Allende, som i sitt fjärde försök segrat i presidentvalet. En högkonjunktur, stimulerad av lönehöjningar, ledde först till rask tillväxt, men ekonomin blev överhettad och staten, som tagit över bankerna, tvingades trycka pengar för att bemöta inflationen. Statens växande kontroll över produktionen öppnade djupa politiska klyftor, och redan före militärkuppen den 11 september 1973 var den demokratiska processen svårt ramponerad.

Drygt ett dygn före kuppen gick arméchefen Augusto Pinochet, som inte känt till planerna, med på att ställa sig i spetsen för de sammansvurna. Det motstånd från beväpnade arbetare som militärerna förutsett uteblev nästan helt, men trots det vidtog genast en massaker på personer med verkliga eller inbillade socialistsympatisörer. Mellan 3 000 och 4 000 chilenare mördades av sin egen regering.

Mångdubbelt fler torterades och tvingades i exil.
1990 trädde Pinochet tillbaka, efter att ha förlorat en folkomröstning 1988. Han kvarstod dock som överbefälhavare fram till 1998. Samma år greps han i London efter begäran av den spanske domaren Baltazar Garzon som ville åtala honom för människobrott. Han återbördades efter ett år till Chile men slapp undan åtal av medicinska skäl. Pinochet avled år 2006.

Fakta. FN:s människorättsråd
47 av FN:s medlemsstater ingår i FN:s råd för de mänskliga rättigheterna. Länderna är jämnt fördelade över världens regioner. Mandattiden är tre år. Rådet har sitt huvudkontor i Genève och leds av en så kallad högkommissarie, en post som sedan augusti 2018 innehas av Michelle Bachelet. "

" Ledare: En evig påminnelse om att också kineserna vill ha frihet

DN TISDAG 4 JUNI 2019

DN:s förstasida den 4 juni 1989 domineras av bilden på en ung kinesisk man. Hans vita skjorta är genomdränkt av blod. Några kamrater håller honom under armarna. Fotot ramas in av två rubriker: ”Minst 40 döda i Kina”, ”Militär i pansarbilar stormade Himmelska fridens torg”.

Natten mellan den 3 och 4 juni rullade stridsvagnarna in i centrala Peking. Tidsskillnaden mellan Sverige och Kina innebar att svenska tidningar alltså redan den 4 juni kunde lämna några första rapporter om den händelse som för alltid kommer att förknippas med datumet. Men först följande dag stod den fulla vidden av regimens brutalitet klar: ”Minst 1 400 människor uppges ha dödats vid militärens massaker... Vittnen uppgav att militären skjutit rakt in i folkmassorna eller massakrerat människor under stridsvagnar. Många av de döda hade skjutits i ryggen när de försökte fly.”

Kommunistpartiet har under de senaste 30 åren gjort allt det kan för att förvanska och dölja det som skedde på Himmelska fridens torg. Dagarna efter massakern hävdade regimens talesperson att ingen hade dödats, det ändrades sedan till ett hundratal ”våldsverkare”. Mödrarna till studenter som aldrig kom hem igen, och som envist kämpat för att sanningen ska fram, förföljs och trakasseras. Kinesiska skolböcker berättar inte om studenternas protester och de många dödade. Internetcensuren hindrar den som söker fakta. Faktum är att många

unga kineser inte känner till vad som hände på Himmelska fridens torg den där våren.

För resten av världen är det – i en tid då förhållandet mellan Kina och väst försämras – viktigare än någonsin att minnas studenternas protester och hur diktaturen blodigt gjorde slut på dem.

I takt med att Kina växer i styrka beter sig regimen alltmer auktoritärt i den internationella politiken. I Sydkinesiska havet kör man över sina grannar. Peking håller konsekvent skurkregimer – som de i Damaskus och Caracas – om ryggen. Man tvekar heller inte att ge sig på andra länders medborgare. Den svenske förläggaren Gui Minhai sitter, efter att ha kidnappats under en vistelse i Thailand, sedan snart fyra år fängslad utan rättegång.

Den demokratiska världen ska inte ha några illusioner om att diktaturen kommer att spela en konstruktiv roll i den globala politiken, för att upprätthålla den regelbaserade ordningen eller ta itu med klimatförändringarna, som en del har hoppats i kölvattnet av att Donald Trumps USA betett sig alltmer opålitligt.

Men det är likväl på hemmaplan som regimen beter sig allra värst. I Xinjiang har hundratusentals uigurer låsts in i så kallade omskolningsläger. Mediecensuren är lika stenhård som någonsin och håller på att kompletteras av ett digitalt övervakningssystem.

Dissidenter hålls i husarrest, sätts i fängelse eller skickas i exil.

Höga tillväxtsiffror kan inte dölja att Kommunistpartiets Kina är en korrupt diktatur där den som har rätt kontakter har lagen på sin sida, medan den som är utan är rätts- och röstlös.

Men händelserna på Himmelska fridens torg våren 1989 är inte bara en illustration av att regimen sparar den värsta grymheten åt den egna befolkningen. De är också en påminnelse om att kineserna vill ha frihet.

Det påstås ibland att alla inte vill ha ”västerländsk demokrati”. Under stora delar av 1900-talet hävdades också att det inte var någonting för Östasien. I snillrika resonemang förklarade belästa akademiker att konfucianismen var alltför auktoritetsbunden. Länge fanns heller inga fria samhällen där, kulturen fick fungera som förklaring.

Det var bara det att när Japan demokratiserades efter andra världskriget så gick det bra. På 1980-talet krävde också sydkoreanerna politisk pluralism, och visade att det fungerade utmärkt i deras land. Kineserna på Taiwan följde också efter.

Viljan till frihet är universell, har det visat sig.
De kinesiska protesterna våren 1989 utgjorde kulmen på en lång serie av manifestationer för just ”västerländsk demokrati”. Redan tio år tidigare hade studenter spikat upp krav på mänskliga rättigheter och folkstyre på den så kallade demokratimuren i Peking. 1986 skakades landet av demonstranter som ville ha yttrandefrihet, rättsstat och fria val. I maj 1989 förkroppsligade studenterna sina krav i en staty som gavs namnet Demokratigudinnan, med ett utseende slående likt den amerikanska Frihetsgudinnans.

Hur ska vi betrakta Kina i dag? Visst är ett regimskifte längre bort än på länge. Men fotot av den blodige demokratikämpen rymmer en evig sanning: det onda i Kina är diktaturen, hoppet står till kineserna.

DN 4/6 2019 "

Inre verkligheter. Underhållare. Exempel.

" Cartarescus fantasi vet inga gränser

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Kan man föreställa sig det ofattbara? I den väldiga romanen ”Solenoid” prövar Mircea Cartarescu att spränga sig bortom den materiella världens gränser. Ingrid Elam flyter med i ett lufthav av drömmar och djärva fantasier.

Mircea Cartarescu ”Solenoid” Övers. Inger Johansson Albert Bonniers förlag, 814 sidor

Hur kan man ta sig an en litteratur som vill vara ”en levitation över boksidan, en pneumatisk text utan varje beröringspunkt med den materiella världen”? Efter Mircea Cartarescus ”Nostalgia”, efter trebandsverket ”Orbitr” och den långa versberättelsen ”Levanten” är jag inför läsningen av ”Solenoid” inställd på att själv försöka lyfta och bara flyta med i lufthavet av hallucinationer, drömmar, fantasier.
Det visar sig vara klokt, för den nya, drygt 800-sidiga romanen vill inget mindre än föreställa det ofattbara, den fjärde dimensionen som visar ”världen sådan den egentligen är, obeskrivlig till och med för miljoner sinnesorgan som öppnar sig likt havsanemoner i havets oupphörliga rörelse”.

Den fjärde dimensionen! Det jag trodde var ren science fiction visar sig efter en snabb sökning vara beprövad vetenskap, och med Wikipedias och Cartarescus hjälp hittar jag Charles Howard Hintons försök att med hyperkuber visualisera en extra dimension. Romanen nämner flera andra som prövat att spränga sig bortom den materiella världens gränser, bland andra Nicolae Minovici, som genomförde ett stort antal kontrollerade hängningar av sig själv, avbrutna strax före

döden men tillräckligt varaktiga för att ge Minovici syner som han sedan tecknade. För att inte tala om alla fantasier i litteraturen och konsten, Salvador Dalís surrealistiska målningar, Franz Kafkas förvandlingar och många, många fler.

Det är lätt att förlora sig i romanens labyrintiska utsvävningar, desto viktigare då att påpeka att ”Solenoid” har en fast struktur under den kalejdoskopiska ytan. Berättaren är en anonym grundskollärare som i sin ungdom tvärt avbröt en spirande författarkarriär när han läste upp sin dikt ”Fallet” och gjorde fiasko. ”Fallet” är också titeln på den dikt som en gång blev Mircea Cartarescus genombrott. Hade vår anonyma berättare mötts med samma jubel som den unge författaren hade hans liv blivit helt annorlunda, men verkligheten är nu en gång så undersamt ordnad att varje grässtrå människan trampar på kan vara en skiljeväg där livet ändrar riktning.

Berättaren har dock inte helt givit upp skrivandet, han för dagbok över sina enahanda dagar i skolan, över sina nattliga drömmar, och över sina minnen. Detta svällande manuskript är romanen och den rör sig obehindrat mellan de tre världarna: minnen av alla barnsjukdomar i hemmet på Stefan çel Mare – en central adress även i Cartarescus tidigare romaner – varvas med nattens hallucinatoriska drömfärder och möten i lärarrummet, där risken att bevakas av hemliga polisen Securitate tömmer varje samtal på innehåll.

Huset berättaren bor i är byggt ovanpå en solenoid, en jättelik magnetspole som gör det möjligt för honom och hans sängkamrat Irina att levitera även i vaket tillstånd vilket gör deras kärleksmöten till något utöver det vanliga, rent av avundsvärda.

Dock är den kroppsliga föreningen här verkligen inte den enda möjliga vägen till ett utvidgat medvetande. Berättaren försöker hitta utgångar men stöter överallt på släta väggar, den egna hjärnans begränsningar är en, men det väldigaste hindret mellan honom och en högre dimension är ändå döden. Han har levt med den ända sedan han förlorade sin tvillingbror så tidigt att han inte minns honom och han har sedan barndomen läst kopiösa mängder sådan litteratur som följer sina hallucinerande hjältar till gränsen för det vetbara, Hamsuns ”Svält”, Strindbergs ”Ensam”, Rilkes ”Malte Laurids Brigge”, allt för att förstå döden.

I ett av de starkaste avsnitten skildras de två år berättaren som liten pojke tillbringade på sanatorium tillsammans med andra tuberkulösa barn. Vistelsen är ett slags barnversion av Thomas Manns ”Bergtagen” och skapar utrymme för funderingar kring döden samtidigt som de omedelbara kroppsliga behoven ständigt tränger sig på: efter ett visst klockslag får pojkarna inte lämna sin säng för att gå på toaletten.

Avståndet mellan eskatologi och skatologi, mellan läran om döden och studiet av exkrementer, är bara ett e kort hos Cartarescu. Hans världsbild är lika dualistisk som mångfaldig: människan är god och ond, fjäril och spindel, man och kvinna, men hon är det i en och samma kropp, tudelningen leder inte till en enkel och synlig uppdelning av världen utan tvärtom till insikten att universum är oändligt medan vi bara förmår uppfatta en bråkdel av det och våra inneboende möjligheter.

För den som har tillgång till den fjärde dimensionen är människan bara ett mikroskopiskt kvalster, medan kvalstret för det mänskliga ögat är något osynligt som kliar under huden. I en av sina drömmar stiger berättaren ner till de kvalster som byggt sig en värld i trekanten mellan

tumme och pekfinger. Där lever de ensamma, okunniga om den högre makt som älskar dem, han som nu tar kvalstergestalt och går bland dem en liten tid. Jesus som kvalster! Människan må ha sina begränsningar men Cartarescus fantasi vet sannerligen inga gränser. Till sist några ord om Inger Johansson: hon har översatt allt som finns på svenska av Cartarescu och jag förstår inte hur hon gör, men hennes tolkningar är mirakel som inte står transubstantiationen efter: hon förvandlar Cartarescus poetiska, stilistiskt mångskiftande rumänska till en svenska som förefaller berikad, som om orden kommer oss till mötes från en fjärde dimension.

Ingrid Elam kultur@dn.se "

”Zombier mer laddade än jag var medveten om”

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Cannes. Jim Jarmusch öppnade den 72:a Cannesfestivalen med den släpiga zombiekomedin ”The dead don’t die”. Den är inspirerad av gamla skräckfilmsklassiker, men den amerikanska indieregissören skräms mer av klimathoten än de odöda.

Att se naturen gå under i en helt oförutsedd takt, det skrämmer och berör mig mycket. Men också oförmågan att ta itu med hoten mot alla levande varelser,” sade Jim Jarmusch efter galapremiären av den stjärntäta, mysiga men väl självmedvetna skräckkomedin ”The dead don’t die” i Cannes.

Den amerikanska indiekungen, som mötte pressen i sina eviga solglasögon, hanterar sin klimatångest och sina undergångskänslor genom att göra tidernas mest lakoniska zombiefilm. De odöda återuppstår ur sina gravar i den lilla staden Centerville på grund av en människoutlöst katastrof som har sitt ursprung i hejdlös fracking, det vill säga utvinning av naturgas och olja ur skifferlager i marken. Ett ohämmat tilltag som fått polerna att smälta och jorden att vrida sig ur sin axel.

Tre bypoliser (Bill Murray, Adam Driver och Chloë Sevigny) försöker tappert men tafatt bemöta den växande armén av zombier som mumsar i sig den ena stjärnan efter den andra. Pulsen blir aldrig särskilt hög i filmen men den lågintensiva humorn har sina oemotståndliga ögonblick som när den redan i verkligheten rätt zombielika Iggy Pop

gräver sig upp ur en grav, tar sig in på en diner, grymtar ”kaffe” och häller en hel kanna i sin sargade mun.

Den aktuella miljöproblematiken i referensrika ”The dead don’t die” kombineras med en kärleksfull hyllning till George A Romeros gamla, svartvita zombieklassiker ”Night of the living dead” från 1968. På frågan om zombiefilmer ”måste” vara subversiva och politiska svarade Jim Jarmusch:

– Zombier är en mycket mer laddad metafor än jag riktigt var medveten om när jag gjorde filmen. Romero har varit vår guide här. Hans filmer gjorde ett enormt intryck på mig när jag var ung, han förändrade bilden av monster. Till skillnad från filmer om Godzilla eller Frankenstein, där hotet kommer utifrån, så gjorde Romero skräckskildringar där monstren kommer inifrån. De är inte bara resultatet av ett sönderfallande samhälle, de är offer också. Den aspekten intresserade mig mycket när jag skrev filmen, säger den amerikanska regissören och tillägger:

– Det är en mörk film men jag har försökt att balansera humor och svärta med en slags medvetenhet om det vi har trots allt. Jag ville också undvika att den skulle vara alltför blodig, sade Jim Jarmusch som hanterar splatterscenerna på ett innovativt sätt.

Gamla Jarmusch-älskare får en tripp genom minnenas allé. Den 66-åriga regissören i vit hårman och bländsvart kostym bjuder tittarna på en turné genom hans egen filmografi. Bland annat dyker Eszter Balint från ”Stranger than paradise” upp i en roll som dinerägarinna och RZA från Wu-Tang Clan från ”Coffee and cigarettes” spelar ett filosofiskt varubud.

Jarmusch, som fått en del av filmen finansierade av svenska Film i Väst, ger Sverige en liten blinkning genom att kalla Adam Drivers rollfigur för Ronnie Peterson, förmodligen efter den svenska racerstjärnan som dödskraschade 1978.

Det är inte bara miljöhotet som laddar ”The dead don’t die”. Storföretagens dominans över konsumtionen och den digitala livsstilen får sig också sina kängor. De nyvakna zombierna irrar runt och väser ”wifi”, ”xanax” eller ”mode”. Jarmusch har tidigare sagt att han blev inspirerad att skriva om zombier när han såg arméer av människor i Los Angeles irra runt med näsan i mobilerna, som döda för omvärlden. Under presskonferensen fick även Jarmuschs skådespelare frågor om sin syn på skräck och vad de själva är mest rädda för. Artisten och aktrisen Selena Gomez ville, trots sina 150 miljoner följare på Instagram, rikta en varning till sin egen åldersgrupp.

– För min generation har sociala medier varit fruktansvärda, det skrämmer mig hur utsatta unga killar och tjejer är.
Bill Murray i fängelseorange skjorta levererade än en gång en perfekt oneliner med sin osvikliga timing:

– Det som skrämmer mig mest är Cannes.

– Men du har väl inte mött några zombier på Croisetten, försökte en journalist fortsätta skämta.

– Säger du, ja, svarade den amerikanske aktören med sitt patenterade uttryckslösa ansikte.

Den fatalistiska tonen i filmen, främst representerad av Adam Drivers rollfigur som ständigt repeterar ”Det här kommer inte att gå väl”, får

viss förklaring när Jarmusch uttrycker sin misstro mot de etablerade politiska systemen.

– För mig handlar den ekologiska krisen inte bara om politik. Det är en slags distraktion. Vi har alla en möjlighet att agera, att till exempel bojkotta stora företag som skadar miljön. Det är sådant som kan ge effekt, säger Jarmusch som sätter sin tilltro till utomparlamentarism men kanske framför allt till världens ungdomar.

– Jag känner mig optimistisk när jag tänker på tonåringar. De har alltid definierat stil, musik, mode och de är vårt hopp mot undergången, även om tidsramarna börjar bli allt snävare.

Helena Lindblad
helena.lindblad@dn.se "

"Jim Jarmusch.
Född i Ohio 1953, filmdebuterade 1980 med jazziga ”Permanent vacation”, efter att ha varit assistent åt Nicholas Ray och Wim Wenders.

Han är en av de mest populära Cannesgästerna och återkommer med en film för tionde gången (!), varav nio i Guldpalmstävlan.

Jarmusch har tidigare tävlat om Guldpalmen med filmer som ”Down by law”, ”Dead man” ”Ghost dog – samurajens väg”, ”Broken flowers”, ”Only lovers left alive” och senast ”Paterson”.
”The dead don’t die” får svensk premiär den 30 augusti. "

" Tyska ”Dark” laddar om inför apokalypsen

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Den tyska Netflixsuccén ”Dark” bjöd på en rejäl dos *german angst*. Den nya säsongen är ännu mörkare. DN:s korrespondent Lina Lund följde med under inspelningarna utanför Berlin – och har legat sömnlös sedan dess.

Berlin.
Det krusar och kraspar från grottans inre. Dova viskningar blandas med skrämda rop. Windens ungdomar låter ficklamporna oroligt svepa över och de trånga vrårna inne i mörkrets hjärta. Plötsligt tänds ljuset.
– Achtung! ropar produktionsledaren och det blir dags för omtagning.
Vi befinner oss i den anrika filmparken Babelsberg utanför Berlin där inspelningen av den andra säsongen av ”Dark” – Netflix första originalproduktion på tyska – pågår. Serien utspelar sig i den fiktiva tyska småstaden Winden som har förvandlas till en tryckkokare. Först begår en man självmord. Sedan försvinner ett barn spårlöst. Döda fåglar regnar från himlen, ett hotande kärnkraftverk kastar mörka skuggor över den lilla orten där invånarna kämpar mot sina egna lögner.

Produktionsledaren knackar på ”grottan” som spelar en central roll under hela serien som tyvärr har hållit undertecknad sömnlös i veckor. Varken det faktum att grottan är tillverkad av plast eller att den visas upp i dagsljus gör hålet mindre skräckinjagande.

Om den första säsongen av ”Dark” bjöd på en filosofisk resa rakt in i mörkret laddar den andra säsongen, med premiär den 21 juni, inför apokalypsen.

– Vi är väldigt melankoliska människor, säger regissören Baran bo Odar och skruvar på sig i fåtöljen.

”Dark”, som har jämförts med både ”Twin Peaks” och ”Stranger things”, är en av Netflix mest framgångsrika icke-engelskspråkiga serier hittills. Nio av tio tittare finns utanför Tyskland. Att tittare över hela världen fängslades av de mystiska händelserna i en tysk håla har förvånat filmskaparna.

– Vi trodde väl att ett par knäppa och nördiga tonåringar skulle titta. Men vi förväntade oss inte en sådan global succé, säger manusförfattaren Jantje Friese.

Baran bo Odar och Jantje Friese, som även privat är ett par, nämns ofta som två av framtidsnamnen för tysk dramaproduktion i behov av en uppfräschning. Mediokra försök att härma skandinaviska deckare och släng-i-dörrar-dramer har gett tysk tv-produktion ett något skamfilat rykte.

– Men i och med ”Dark” har man insett att det går att göra en annan typ av historier än de kriminalfilmer som visas på tysk tv varje söndag. Och att tyska produktioner kan fungera även internationellt, säger bo Odar.

Inför andra säsongen är förväntningarna ännu högre.

– Tvåan är mycket svårare att göra, säger Baran bo Odar.

Den psykologiska thrillern utspelar sig i flera olika tidsepoker där allting tycks hänga samman. Övernaturliga inslag blandas med en krass tysk socialrealism som väcker frågor om hur verkligheten – och mänskligheten – är beskaffad. Har det närliggande atomkraftverket något med barnens försvinnande att göra? Varför beter sig invånarna så konstigt mot varandra? Och varför tycks det som inträffade 33 år tidigare utspela sig på nytt?

– Allt det vi gör handlar om något som har hänt i det förgångna och som någon sedan ångrar. Den här gången skapade vi en historia där folk faktiskt kan resa i tiden, säger Baran bo Odar.

”Dark” kräver tittarens fulla uppmärksamhet och är alltså inget att slökolla på medan man lagar mat. Serien är fullspäckad med filosofiska referenser och vetenskapliga teorier som väcker fler frågor än svar.

– Jag får nya bokleveranser varje dag och läser mycket filosofi, vetenskap och kvantfysik, säger Jantje Friese.

– Och kvantspiritualitet. Jag visste inte ens att det fanns något som hette så. Men det är mycket intressant.

Inte undra på att nätforumen svämmar över med fansens många teorier om hur de olika karaktärerna är förbundna med varandra. Men för filmskaparna är det framför allt ett spörsmål som håller dem vakna om nätterna.

– Vi är besatta av frågan om vad som kom först: hönan eller ägget. Frågan kan driva en till vansinne, för det finns inget svar, säger Baran bo Odar.

Mellan två tagningar pustar skådespelarna ut på gårdsplanen mellan barackerna. För en tysk publik är många ansikten välkända, men utanför den tyskspråkiga världen är de flesta doldisar. Karoline Eichhorn, som spelar den lågmälda polischefen Charlotte Doppler, hoppas att ”Dark” kan förändra bilden av tyskt drama i omvärlden.

– Jag tror att vi tyskar ofta ses antingen som en grupp bayrare som antingen klär sig i Lederhosen, dricker öl och äter hela tiden. Eller som ett seriöst och trist folk. Men det är annorlunda nu.

Den mesta tyska tv- och filmproduktionen som går på export tar avstamp i den brutala tyska historien. Internationella succéer som ”De andras liv”, ”Undergången” och ”Weissensee” utspelar sig alla under någon av de två tyska diktaturerna och landar under genren ”Nazi och Stasi”.

– Men den här historien skulle kunna utspela sig varsomhelst och skulle kunna handla om vem som helst, säger Karoline Eichhorn. Finessen är att det inte handlar om att lista ut vem som är mördaren, anser Mark Waschke som spelar prästen Noah.

– Serien handlar inte om vem som är skyldig. Utan vad karaktärerna gör mot varandra och varför. Det slutar liksom inte med att någon grips och straffas, så att tittaren kan pusta ut och gå och lägga sig. Mark Waschke säger att han alltid har älskat historier om att resa i tiden.

– Och att ha möjligheten att fly från sin egen tid.

Även ett besök i filmparken i Babelsberg är en sorts tidsresa, eller åtminstone en resa genom den europeiska filmhistorien. Vi befinner oss i huset som är döpt efter Marlene Dietrich och som bland annat tjänstgjorde som studio under inspelningarna av Fritz Langs Metropolis i mitten av 1920-talet. Babelsberg är en av världens äldsta filmstudior och har skiftat karaktär allteftersom de estetiska och politiska idealen avlöst varandra. Från Weimarrepublikens expressionism, till Nazitysklands heroism för att sedan bli till Östtysklands film- och propagandafabrik. Bland filmerna som spelades in här under den kommunistiska diktaturen hör bland andra förbundskansler Angela Merkels favoritfilm Die Legende von Paul und Paula från 1973.

Men nu rymmer de låga tegelbarackerna hemmen där Dark utspelar sig. Vi vandrar runt hemma hos familjen Tiedemann, slår oss ner i vardagsrummet hos Nielsens och botaniserar i den mystiska klockaffären. Serieskaparna är mycket hemlighetsfulla om handlingen i den andra säsongen som spelas in i studion bakom oss, men de råkar motvilligt avslöja att den utspelar sig under sommaren.

– Många skämtade om att det regnade så mycket i den förra säsongen. Så nu gjorde vi tvärtom, säger han.

Trots att nya säsongen utspelar sig under årets ljusaste månader är mörkret inte mindre kompakt. Trailern ger en föraning om apokalypsen.

Lina Lund
lina.lund@dn.se "

”Dark”.
”Dark” är Netflix första originalproduktion på tyska. Den första säsongen släpptes i december 2017 och blev en internationell succé. Serien blev en internationell succé och har vunnit sju Grimme-priser, ett prestigefullt tyskt tv-pris som delas ut årligen av Grimme-institutet. Filmskaparna Baran bo Odar och Jantje Friese har gått på Münchens filmskola och tidigare bland annat gjort filmen ”Das letzte Schweigen” (2010) tillsammans.

Andra säsongen har premiär på Netflix den 21 juni. "

”Game of thrones” – så kan tv-serien lära oss om jorden

DN SÖNDAG 2 JUNI 2019

Oförutsägbara årstidsväxlingar och olika regioners mycket skiftande klimat och natur spelar den verkliga huvudrollen i tv-serien ”Game of thrones”. Forskare använder klimatmodeller, geologi och plattektonik för att förstå hur den världen fungerar.

Vintern närmar sig – winter is coming.
Furstehusets Starks motto har du troligen hört, även om du aldrig har sett ett avsnitt av tv-serien ”Game of thrones” eller läst författaren George R R Martins romanserie ”Sagan om is och eld”. För invånarna i de sju kungarikena på kontinenten Westeros är det ett påtagligt hot. Årstiderna i världen Martin har skapat är nyckfulla och oförutsägbara. När historien börjar har det varit sommar i ett decennium, och många fruktar att det snart ska slå om och bli en ännu längre vinter.

Serien innehåller ett myller av människor från olika släkter och samhällen i maktstrider med varandra, och författaren drar sig sällan för att plötsligt döda någon av berättelsens viktigaste personer. Frågan är om inte klimatet, de varierande naturtyperna och hur det har skapat skiftande samhällen och kulturer som är sagans verkliga huvudperson.

– Khal Drogo och hans klaner är till exempel socialt och kulturellt mycket olika invånarna i Westeros huvudstad King’s landing. Jag tror att de är formade av plattektonik, landskap, geografi och isolering, säger Sabin Zahirovic vid institutionen för geovetenskap på universitetet i Sydney i Australien.

Plattektonik är läran om hur jordens kontinenter rör sig. De senaste 15 åren har Sabin Zahirovic och hans medarbetare utvecklat en modell för kontinentalplattornas rörelser under vår planets historia. Nu har de använt den för att ta reda på hur kontinenterna Westeros och Essos i den kända världen i ”Game of thrones” kan ha uppkommit.

– När jag undervisar studenter om hur man bygger sådana här modeller vill jag ge dem övningsuppgifter där lösningen inte finns fritt tillgänglig på nätet. Då passar det bra med påhittade världar. Och ”Game of thrones” är ju en populär och aktuell värld att använda, säger Sabin Zahirovic.

Det var på många sätt en realistisk uppgift, menar han.
– Studenterna hade ofullständiga data att utgå ifrån. Så är det i geologi, där mycket av data kan förstöras och gå förlorad när kontinenter kolliderar. Så man får pussla ihop historien utifrån de belägg man kan finna.

Jorden är den enda planeten i solsystemet med plattektonik och rörliga kontinenter.

– Vår planet håller på att svalna. Jordens kärna är 6 000 grader, lika varm som solens yta. Heta delar av manteln kan komma upp mot ytan och flytta runt kontinenterna, så att de krockar med varandra och skapar imponerande bergskedjor som kan stå kvar i hundratals miljoner år.

Plattektoniken är en förutsättning för livet på jorden.

– Den styr allt från klimat till oceanernas havsströmmar, vattennivåerna i haven och biologisk evolution, och skapar också koncentrationer av mineraler och metaller, säger Sabin Zahirovic. Nordamerikas västkust är ett exempel.

– Kalifornien är oerhört rikt på kopparmineraler, guld och silver. Men samma geologiska aktivitet leder också till risker för jordbävningar och vulkaner.

Även Sverige uppkom ur en krock mellan kontinenter.
– Kebnekaise skapades vid kollisionen för 400 miljoner år sedan. De gruvor och den mineralrikedom ni har är också ett resultat av det, liksom naturligtvis typografin och landskapet, säger Sabin Zahirovic. Kontinenterna Westeros och Essos egenskaper och utseende kan alltså beskrivas med känd geovetenskap. Men det oförutsägbara klimatet är svårare att förstå. För något år sedan dök det upp en vetenskaplig artikel med ett försök till en förklaring, enligt uppgift författad av den lärde rollfiguren Samwell Tarly och publicerad i första numret av den dittills okända tidskriften *Philosophical Transactions of the Royal Society of King's Landing*.

Samwell Tarly, som också finns på Twitter under namnet @ClimateSamwell, presenterar klimatsimuleringar av ”Game of thrones”-världen. Medan jordaxelns lutning i vår värld gör att årstiderna växlar under året, så att det är sommar på det halvklot som är vänt mot solen samtidigt som det är vinter på det andra, ändrar sig ”Game of thrones”-planetens lutning under hela banan runt solen, så att samma del av planeten alltid är närmast solen och samma årstid råder hela året, enligt Samwell Tarlys beräkningar. När vintern närmar sig och årstiderna byts kan planetaxeln plötsligt svänga över och luta åt motsatt håll, kanske för att en komet passerar, eller också beror det på magi, menar artikelförfattaren. Han varnar även för ökade nivåer av koldioxid och metan i atmosfären från den växande drakpopulationen, avskogning till följd av ökat skeppsbyggande och överdriven användning av vapnet löpeld, ”wildfire”. Det kan ge höjda havsnivåer, med översvämningar av King's landing och andra kustsamhällen, social oro och ännu mer krig och död. Samwell Tarly förespråkar därför alternativa förnybara energikällor som väderkvarnar.

Bakom pseudonymen Samwell Tarly står Dan Lunt, professor i klimatvetenskap vid universitetet i Bristol i England.

– Det är ett bra sätt att fånga människors uppmärksamhet och få dem intresserade av klimatmodellering, säger han.

Han var också nyfiken på om klimatzonerna i Westeros har motsvarigheter på jorden.

– Vintertemperaturen och nederbördsmönstret vid muren i norr är mycket lika dem i delar av Lappland i norra Sverige.

På samma sätt motsvarar Casterly Rock på Westeros västkust Houston i Texas eller Changsha i Kina.

Dan Lunts huvudsakliga forskning är att undersöka hur klimatet på jorden har varierat över många miljoner år.

– Under perioder fanns det mycket mer koldioxid i atmosfären än nu, så det är bland annat ett bra sätt att testa hur våra klimatmodeller fungerar, säger han.

Före industrialiseringen låg koldioxidnivån i atmosfären på ungefär 280 miljondelar. Nu har vi just passerat 415, och vid slutet av seklet kan vi vara uppe i 1 000 miljondelar.

– Så mycket koldioxid har vi inte haft på 15 miljoner år. Då var världen mycket annorlunda. Det fanns ingen is alls på planeten, Antarktis var täckt av träd och havsnivån var 10 eller 100 meter högre än i dag. Så våra utsläpp skickar jorden längre och längre tillbaka i historien, säger Dan Lunt.

Vad tyckte då forskarna om slutet på tv-serien?
– Jag måste säga att jag blev ganska besviken. Det var alldeles för forcerat. Men det fanns några riktigt fantastiska geologiska scener i sista avsnittet som vägde upp det, säger Sabin Zahirovic.

– Jag vill inte avslöja för mycket. Men jag är i alla fall är mycket glad att Samwell Tarly överlevde, säger Dan Lunt.

I text och grafik har vi använt de engelska geografiska namnen från ”Game of thrones” för att de som följt tv-serien ska förstå vilka platser och områden som avses.

Maria Gunther
maria.gunther@dn.se "

Hushållsverksamheter.

Från sidorna 59-64 i 40zo

Hushållsverksamheter. Vad man har och vad man gör i bostäderna.

Politikområdet för hushållens verksamheter är det viktigaste politikområdet som i regeringen tyvärr inte har någon minister.

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.

SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d. Tele.
Vedeldning, vattenkraft, kärnkaft, solkraft, vindkraft, vågkraft, kolkraft, oljekraft, gaskraft.

SW . 645 Användning av inventarier o d.

SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d) m m
Här kan ingå umgänge och verksamheter i hemmet, o d.

SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

641- 642 Det börjar med maten.

Till det kan räknas allt man stoppar i sig, bl a godis, sprit, tobak, droger. Man ska akta sig för farliga bakterier o d , inte äta för mycket. Äta mediciner o d. Vara vaccinerad. Anpassa sig efter sjukdomar o d. Inte äta malda elefantbetar så att djuren utrotas. Man ska röra på sig och hålla kroppen i form. Få lämplig mängd solljus.

Svenskarnas 10 miljarder måltider per år äts av alla åldrar med olika behov efter ålder och hälsotillstånd och hemma eller på arbetsplatser . skolor, på restauranger, på semestrar och resor på olika orter o s v.

Måltiderna ska vara näringsriktiga och ge avkoppling, gärna ihop med andra. Man kan laga maten själv eller äta det andra gjort.

Livsmedelsverket, folkälsomyndigheten och socialstyrelsen har mycket att säga om detta.

Enligt ett TV-program om åldrandets hemligheter i kunskapskanalen den 4 mars 2018 kl 15.30 beror människornas livslängd i världen enligt omfattande forskningar till 25% på gener och till 75% på miljön, dvs vad vi äter, hur vi bor och arbeter, dvs levnadssätt.

Socialministern är numera också idrottsminister. Skolämnet Idrott bör gr en bra utbildning om människokroppens problem.

643. När det gäller bostaden har boverket krav om hur de bör vara.

I genomsnitt bor det cirka 2 personer per bostad.

Antal hushåll	2013
Med 1 person	37,7 % av alla hushåll
2 personer	31,3 %
3	12,4 %
4	12,3 %
5	4,3 %
6	1,2 %
7+	0,8 %

Antal rum som krävs för att inte anses trångbodd

Enboende		2 rum
2 personer		3
Ensamförälder och Samboende med	1 barn	3
	2 barn	4
	3 barn	5
	4 barn	6

Finns samboende i hushållet.redueras rumskravet med ett rum.

Man bör observera att många utöver permanentbostaden har fritidshus o d. Många är trångbodda. Det finns hemlösa och många bor i olika slags provisorier eller vårdhem o d. Statistiken över bostadsbrist är dålig. Det sägs att det behöver byggas 700 000 bostäder.

Det som byggs bör uppfylla boverkets krav, man ska inte i panik bygga sämre. Dåliga bostäder finns det tillräckligt av.

Utöver själva bostaden med rum och kök o d behöver hushållen förvaringsutrymmen, bl a garage och uppställningsplatser för hushållens bilar. Samt lekplatser för barnen o d.

644. Till bostaden hör teknisk utrustning för vatten och avlopp , energi m m.

Det finns uppgifter om sådant hos boverket.
Alla hushåll berörs av all energislag, bl a drivmedel till hushållens bilar. Energimyndigheten ger uppgifter om energi.
Med uppgörelsen om kärnkraften har det blivit mer klart om energiproblemen.

För bostädernas skötsel underhåll kan behövas hantverkare, i områdena för mänskliga verksamheter:
690 Allmänt.
691 Byggnadsmaterial (tillverkas vanligen i 66-68).
692 Byggnadsdelar.
693 Murning, betonggjutning o d.
694 Byggnadsträarbeten.
695 Olika slags byggnader och anläggningar.
696 Inbyggnad o reparation av el- och sanitetsutrustning o d.
697 Inbyggnad o reparation av värme- o ventilationsutrustning o d.
698 Måleri-, glasmästeri- och inredningsarbeten o d.
699 Isolerande och skyddande byggnadskonstruktioner.

SKL har bestämmelser om sopor o d.

645 Hushållen har mycket utrustning av olika slag.

Möbler, belysningar, kylutrustningar radio, TV, mobiltelefoner, läsplattor, datorer, gräsklippare, cyklar, motorcyklar, bilar, köksapparater, hobbyutrustning, leksaker, symaskiner o s v, som behöver köpas och skötas.

Konsumentverket kan ha upplysningar om det.

646 Utveckling av de inre verkligheterna

Individens inre verklighet är det som finns i huvudet.
Individen vet nog inte själv allt hon har i huvudet, än mindre vet man vad andra har i huvudet. Det finns statistik om individernas utbildning i skolor o d och om kunnande och erfarenheter, men det säger inte mycket om vad kunskaper, åsikter o s v de har. Det finns forskningar med intervjuer där man försöker lista ut de inre verkligheterna, och det finns mycket spekulationer om det. Men på det hela taget är de inre verkligheterna mest okända för världen utanför. Man frågar och diskuterar för att få reda på kunskaper och åsikter. När man anställer folk görs intervjuer för att få veta om vad folk kan och tycker.
Inför valen görs det opininionsundersökningar om väljarnas tycken .
Så är läget.

Hushållsverksamheterna 641-645 och 647-649 handlar huvudsakligen om de materiella, yttre verkligheterna. Men en viktig resurs i hushållen är hushållsmedlemmarnas inre verkligheter, som är grunden för välfärden. Det vill säga att man uppfattar sig som en samhällsmedborgare som är minst lika mycket värd som alla andra.

På fritiden i hemmet bör man ha möjlighet att göra det man vill inom ramen för allmän moral så att man trivs. Man bör ha sociala kontakter och andra verksamheter så att de inre verkligheterna utvecklas , bl a med lämpliga kunskaper och värderingar om de ständigt pågående förändringarna i världen, och så att möjligheterna att anpassa sig och påverka andra utvecklas på lämpligt sätt.

Här handlar det om personlig hygien, kläder och hur vi umgås i hemmet med familj, släkt och vänner. Vi ser på TV, läser tidningar och böcker, skriver, har hund, katt, hobby med hantverk m m.
Vad gör arbetslösa och sjuka hemma hela dagarna?

Behöver de hjälp med att göra något nyttigt med tiden? Vad gör de

som på grund av sjukdom eller arbetslöhet o d inte har något arbete att gå till ? Och kriminella o d ?

Livsmedel o d , boende, vatten-och avloppsförjning, energitillgång, tillgång till prylar och pengar som ingår i områdena 641-649 är materiella resurser som måste kompletteras med välfungerande inre verkligheter som kan behandlas i område 646.

Människorna påverkar och påverkas genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.

A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.

A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.

B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.

B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.

B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Välfärden beror av dessa fyra områden. Individernas inre verklig - heter kan få det grundläggande utformat i förskolan, grundskolan och gymnasiet, men måste sedan under livet få kompletteringar i sina vardagliga verksamheter i hushållen.

Det räcker inte med att man har bostad, telefonledningar, telefoner. TV-abonemang, datorer, soffor, tidningar och skrivbord etcetera, det behövs också kunskaper för att kunna utnyttja det materiella, diskutera det med anhöriga och bekanta.

Som serviceområden till hushållen kan ses skolornas verksamheter.

Klart är att grundskolans ämnen Samhällskunskap, Religionskunskap och Hemkunskap behöver förbättras med hänsyn till vad man behöver. Likaså Samhällskunskap och religionskunskap på gymnasiet. Där skulle det också vara bra med ett ämne Hemkunskap, men om det inte finns plats för det borde Samhällskunskapen kunna ökas på med viktiga hemkunskapsproblem.

Högervridningen, våldet och allt annat elände gör att man måste förbättra undervisningen i skolan. Religionskunskapen bör ändras till Religion och levnadskunskap, Samhällskunskapen behöver bli mycket bättre och Hemkunskapen behöver utökas. Med rätta förbättringar blir barnen lyckligare som barn och sedan som vuxna och demokratin förbättras.

För de svenska barnen är det viktigt att de får kunskaper för de fyra roller de har , A1, A2, B1 och B2.

Utbildningen i samhällskunskap bör utgå från systemet för mänskliga verksamheter, som är en fullständig samhällsbeskrivning.

Förbättringar av undervisingen i de två ämnena är av stor betydelse för kultur och demokrati. Demokrati- och kulturministern har anledning att övertyga utbildningsministrarna om vikten av förbättringar.

Det är särskilt viktigt för invandrare att de får en bra samhällsbeskrivning som utgår från svenska förhållanden och också innehåller beskrivningar om samhällen utanför Sverige, så att invandrarna får kunskaper som passar till deras speciella förutsättningar.

Slutsats:
Grundskolor och gymnasier måste ge barnen kunskaper om sig själva och sina beteenden och världens problem så att de kan leva väl ihop med andra och med demokratin kan förbättra levnadsförhållandena för sig själva och alla andra.

Religioner ger gammalmodiga bilder av världen och om hur man bör bete sig, som inte fungerar idag. Religionsämnet bör utvidgas till att omfatta levnadskunskap om hur man kan utveckla sig själv och om hur man bör samverka med andra.

Ämnet om samhällskunskap måste göras mer fullständigt i både grundskolor och gymnasieskolor. Kunskaper i hemkunskap bör förbättras i grundskolorna och förmedlas också i gymnasierna.

Det här gäller de svenska barnen och också de nyanlända, invandrarna, för vilket det är särskilt viktigt att läroplanerna ger en bra modern utbildning i de nämnda ämnena, som passar till deras speciella förutsättningar.

Utbildningen ska direkt hjälpa de enskilda individerna och hjälpa dem att på politisk väg förbättra välfärden för alla.

De utbildningar som nu nämnts för skolorna är utbildningar som bör ske hela tiden genom verksamheterna i hemmet.

Om religionsämnet ombildas till ett ämne med filosofi och psykologi kommer det ämnet att innehålla många universitetsämnen. Av ämnena kan man anse att religionen var först och om man lägger ämnena i en kronologisk och logisk ordning kan man börja med religion:

Religion och levnadskunskap. (Barnen lär också föräldrarna)

1. Religionskunskap.
2. Filosofihistoria.
3. Idé-och lärdomshistoria.
4. Vetenskapshistoria
5. Utbildnings- och skolhistoria.
6. Skolverkets läroplan för grundskolan.
7. Arkiv-och bibliotekskunskap.
8. Individernas kunskaper och erfarenheter.
9. Framtidsplanering. För Sverige och världen för kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer, med samhällsbeskrivning, sambandsforskning och demokratins krav.
10. Estetik och värderingar.
11. Livsåskådningar och världsåskådningar. Världsbilder.
12. Psykologi. Biologisk psykologi. Kognition. Utvecklingspsykologi.
13. Socialpsykologi.
14. Sociologi och informationskunskap.
15. Logik och vetenskapsteori.
16. Etik och moral.
17. Konsten att inte ha tråkigt. (Tillägg 18 feb 2014)
    Ämnet bör utformas i flera alternativ passade till utbildningsnivåerna. Enklare för lägre klasser och mer utvecklade för högre.

647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter, Kapital.

Behandlas i nästa kapitel.

648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

Det finns cirka 5 miljoner hushåll i Sverige. Om de anväder en timme om dagen för städning o d blir det för varje dag 5 miljoner timmar och för alla under ett år cirka 2 miljarder timmar.

649 Personvård: barn, hemsjukvård o d .

Socialtjänsten har hand om personer som har det särdeles besvärligt men i området 64 gäller det hushåll som vill och kan klara sig själva. Somliga kan få assistans vissa timmar genom socialtjänsten men får klara sig för övrigt själva.

Det här handlar om att sköta barn, uppfostra och leka med dem. uppfostra tonåringar och om rörelsehindrade, sjuka och äldre o d som vill klara sig själva men behöver stöd av anhöriga och vänner eller enklare hemtjänst.

"Regeringen. Mål för social omsorg
Det finns särskilda mål för de tre delområden som ingår i social omsorg: individ- och familjeomsorg, personer med funktionsnedsättning samt äldreomsorg.

Omsorg om äldre människor

Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg.

Kvaliteten i äldreomsorgen ska vara hög. Äldre och anhöriga ska kunna lita på att vården och omsorgen är bra och att det finns tillräckligt med anställda med lämplig utbildning och erfarenhet.

Individ- och familjeomsorg
Målet är att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer och att stärka skyddet för utsatta barn.

Socialtjänsten ska främja var och ens ekonomiska och sociala trygghet och hjälpa till med att skapa jämlika levnadsvillkor. På så sätt görs det möjligt för människor att aktivt delta i samhällsgemenskapen.

Delaktighet, självbestämmande och rättssäkerhet är grunden för en väl fungerande socialtjänst. Insatser inom socialtjänsten ska grundas på kunskap och ha god kvalitet. De ska även utformas utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Kontinuitet och möjligheten att få välja hur omsorgen och stödet ska utformas och av vem man tar emot insatserna är en viktig del i detta.

Personer med funktionsnedsättning
Målen för området Personer med funktionsnedsättning är en samhällsgemenskap med mångfald som grund, att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Hinder för människors delaktighet i samhället ska rivas. Det är en fråga om jämlikhet och rättvisa. Kvinnor, män, flickor och pojkar med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att verka i vardagen på lika villkor vad gäller delaktighet och tillgänglighet.

Publicerad 25 september 2014 · Uppdaterad 26 mars 2015"

Mat och dryck, medicin och droger, matservering.

”Patientsäkerheten hotas när allt fler läkemedel restnoteras”

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190519
Antalet restnoterade läkemedel har ökat sedan apotekets monopol upphörde 2009. Tiotusentals svenskar kan inte längre hämta ut förskriven medicin, med risk för allvarliga hälsoeffekter som följd. Kraven på läkemedelsföretagen bör skärpas för att säkerställa att läkemedel finns tillgängliga, skriver överläkarna Jan Calissendorff och Mikael Lehtihet.

De har det blivit allt vanligare med restnoterade läkemedel. Det betyder att läkemedel som förskrivits på recept inte finns tillgängliga, oftast utan att patienter eller förskrivande läkare får information om och när läkemedlet ifråga åter finns att hämta.

För närvarande finns 366 olika preparat på Läkemedelsverkets sida för restnoteringar. Här finns bland annat olika antibiotika, blodtrycks-läkemedel, antidepressiva, och en rad olika smärtlindrande preparat, och även läkemedel vid allvarliga ovanliga diagnoser. Detta innebär att tiotusentals människor i Sverige inte längre kan hämta ut förskriven medicin, med risk för allvarliga hälsoeffekter som följd.

Apoteken är sedan 2009 inte längre ett monopol. Restnoteringar har ökat i och med att läkemedelsdistribution via apoteken kommersialiserats. Om det finns ett samband är oklart. Någon enstaka gång kommer information om att en anläggning för läkemedelstillverkning brunnit, att ett läkemedel är tillfälligt slut, eller

att tillverkningsprocessen måste ändras. Men oftast är det helt oklart vad som föranlett restnotering.

Vid restnotering kan alternativa läkemedel finnas. En patient kan då förskrivas sömnmedel i dubbel dos, eller magsårsbehandling ske via tre olika recept, då standardförskrivningen som innefattar tre läkemedel på ett recept är restnoterat. Ibland kan det finnas en förpackning kvar på ett annat apotek. Vi känner till en patient som besökt 20 apotek i Stockholm för att hitta en kvarvarande förpackning (även om denna information ska finnas på Fass.se). En annan patient reste till Uppsala för att besöka apoteken där i sin jakt på läkemedel. En tredje åkte från Stockholm till Hudiksvall där apoteket uppgivit att det efterfrågade läkemedlet fanns.

Situationen kan lösas om det finns läkemedel godkända utomlands, och om de kan erhållas via en licensansökan till Läkemedelsverket. En licensansökan till Läkemedelsverket medför ökad administration och ökad kostnad då dessa läkemedel inte är prisförhandlade. Väntetider på att licensen ska godkännas, och att läkemedel ibland ska importeras fördröjer ytterligare aktiv läkemedelsbehandling.

Vi ser patienter med ökad ämnesomsättning, giftstruma, som enbart kan tolerera ett restnoterat läkemedel. Patienterna kan ha symtom som hjärtklappning, svettningar, viktnedgång och allvarliga hjärtrytmrubbningar. Ett godkännande kan dröja med risk för utveckling av livshotande symtom. Underkänd licensansökan meddelas inte alltid förskrivaren, vilket ytterligare kan fördröja aktiv behandling. Andra patienter som behöver läkemedel inför vissa operationer kan inte planeras för kirurgisk åtgärd innan läkemedel har kunnat rekvireras.

För ett år sedan blev det vanligaste läkemedlet till män med testosteronbrist restnoterat. Det innebar många kontakter för att få recept på alternativt läkemedel och information om hur detta skulle administreras. Allt detta leder till ohälsa och otrygghet. Risken att läkemedel hamstras eller att patienterna köper läkemedel på nätet ökar också. Det sistnämnda innebär också ökad risk för att läkemedlen inte innehåller det som marknadsförs eller är kontaminerade med otillåtna substanser, virus eller bakterier.

Ett annat alternativ är att förskriva läkemedel ex tempore, vilket innebär att en begäran skickas till ett företag att skräddarsy ett läkemedel. Även detta innebär extra administration, otrygghet, väntetider och inte minst höga kostnader.

Restnoteringar har nu eskalerat till en patientsäkerhetsfråga nationellt. Vad gör berörda myndigheter för att lösa denna situation? Vilken politisk vilja finns för att optimera säker läkemedelsförsäljning och distribution?

Ett företag som får ett läkemedel godkänt i Sverige har också ett krav på att det ska finnas tillgängligt. Vårt intryck är att när det anges restnotering faller detta krav bort. Läkemedelsföretagen har ansvar att meddela restnoteringar till Läkemedelsverket, men till oss vårdgivare, och för att patienterna får sina läkemedel har de inget ansvar när de meddelat sina restnoteringar.

Detta är en förtroendefråga, våra patienter ska kunna lita på att läkemedel fungerar bra och är säkra, och att de kan levereras i rimlig tid. Tyvärr är inte Läkemedelsindustriföreningen (LIF) ett partsorgan för läkemedelsföretagen i denna fråga, då de företräder

läkemedelsföretagen som driver forskning. Varje enskilt företag har i stället ansvar.

Apotekens tillsynsmyndighet, Läkemedelsverket, agerar inte tillräckligt kraftfullt. Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och landsting (SKL) är stumma, liksom ansvarig minister med ansvar för dessa frågor.

Läkemedelsverket anger på sin hemsida (riktat till läkare): ”*När du förskriver ett läkemedel kan det vara bra att först kontrollera att det läkemedel du väljer att förskriva inte är restnoterat via Läkemedelsverkets lista över restnoteringar”*. Läkemedelsverket anger vidare: *”Har du ytterligare frågor eller vill ha mer information om de restnoterade läkemedlen kan du vända dig till ansvarigt företag”*. Vi försöker med dessa kontaktvägar, vilket inte är lätt att hinna med, och som inte underlättas av att Läkemedelsverkets restnoteringslista inte är uppdaterad.

Om nuvarande regler är för veka behöver lagstiftningen skärpas och krav ställas av berörd myndighet.

Om tillsynsmyndigheter, i första hand Läkemedelsverket, inte uppmärksammat detta bör deras uppdrag förtydligas.
Om ansvarsfrågan är oklar mellan Läkemedelsverket, SKL och Socialstyrelsen för att bevaka och åstadkomma förbättringar, måste ansvaret förtydligas.

Om Läkemedelsverket behöver resurstillskott för att lösa detta måste statsmakten anslå dessa.

Kraftfulla åtgärder där ansvarsfördelning klarläggs mellan företag och myndighet är nödvändig för att säkerställa att läkemedelsbehandling kan ske utan onödig fördröjning. Annars ökar risker för bestående hälsopåverkan och reducerad livskvalitet.

När apotekets monopol upphörde 2009 försvann även den lagstadgade skyldighet som det statliga apoteket hade haft, att ansvara för landets läkemedelsförsörjning. Det statliga apoteket hade i uppdrag att för totalförsvarets räkning ha resurser för att kunna “stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar i samhället”. Nu har vi frekventa restnoteringar men utan lagstadgad skyldighet. Det var nog inte det som var meningen med reformen. Socialdepartementet bör nu inleda arbetet med att se över gällande lagstiftning, initiera förbättringar på Läkemedelsverket och skärpa kraven på läkemedelsföretagen för att säkerställa att läkemedel finns tillgängliga.

Jan Calissendorff, överläkare, kliniken för endokrinologi, Karolinska universitetssjukhuset
Mikael Lehtihet, överläkare, medicinkliniken, endokrinsektionen, S:t Görans sjukhus

Artikelförfattarna är ledamöter av Läkemedelskommitténs expertkommitté för endokrinologi och diabetes i Stockholm "

" Vår vindlande vegetariska världshistoria

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Vegetarisk mat tar allt större plats. Och den köttdominerade dieten är inte så historiskt välförankrad som många tror – vegetarisk kost har förekommit i tusentals år. Jens Linder utmanar sin egen köttnorm och ser en samtid där en stor förändring är i vardande.

Kött, sås och potatis. Det var mat det, när jag växte upp. Som ett slags kosthållets treenighet ingick det i folkhemsparadigmet. Men mycket har hänt sedan dess. Och jag tror att vår tid kommer att bli ihågkommen som en viktig vändpunkt i köttätandets historia.

Jag kan känna det tydligt – i tidsandan och i mig själv. Jag är, som somliga vet, en långkoksvän som med otaliga recept i DN och kokböcker propagerat för husmanskost och äldre matlagningstraditioner. Och för mig, både som matlagare och som ätare, var köttet länge centralt. Men lite i sänder har det förändrats. Jag och många med mig har förstås påverkats av fakta om hur problematisk köttproduktionen är, när det gäller både djurhållning och miljö. Men jag har också alltmer fått upp ögonen för läckra vegetariska rätter.

Mina matresor till Sydkorea har varit ett uppvaknande i den här förändringsprocessen. På restaurangerna där dukas det vanligtvis upp en massa smårätter som man kan nappa åt sig av. Och där blir det uppenbart att variationen i färg, form, doft och smak är så mycket större bland grönsakerna än bland de animaliska råvarorna. Och jag och mina medresenärer tenderar att äta en allt större del av våra måltider från de vegetariska assietterna.

Även andra kök som ligger mig varmt om hjärtat, det vietnamesiska och det östafrikanska (från Etiopien och Eritrea), innehåller kött – men ofta bara som ett mindre inslag än i till exempel den klassiska franska restaurangmaten eller den amerikanska steakhousetraditionen. Jag tror att många, i alla fall i västvärlden, genomgår en liknande utveckling just nu. Man är väl inte sämre än att man kan ändra sig, särskilt om det sker i små steg. Och som tur är kan också många traditionella långkok göras med mycket mindre andel kött.

Just nu står det och väger. I vissa delar av världen – till exempel i Sverige, Storbritannien och Tyskland – minskar köttätandet. Ja, siffror talar för att 70 procent av jordens befolkning minskar sitt intag av det animaliska, men lite i taget. Samtidigt visar annan statistik att köttätandet ökar i Asien, Latinamerika och Afrika. Det är en global klassfråga. I områden där en ny medelklass växer fram, där äter man mer animaliskt. I väst har de rika blivit alltmer skeptiska till kött, av både hälso- och miljöskäl.

Trenden är osäker, men många experter spår ändå en början på en global minskning. Det finns skäl att hoppas att det stämmer, eftersom köttproduktionen står för ungefär en fjärdedel av människans negativa påverkan på jordens klimat. En överväldigande majoritet av experter på mat och miljö anser att förändringen är nödvändig.

Ett tecken i tiden är att den hårda motsättningen i Sverige och i västvärlden mellan å ena sidan karnivorer och å andra sidan veganer och vegetarianer tycks uppluckras. Militanta veganer har blivit

marginaliserade. De är till exempel inte längre av särskilt intresse för säkerhetspolisen, som förr om åren.

Som en vegansk matkollega sa till mig: ”Det börjar bli vanligare att folk ursäktar sig för att de äter kött än att de ifrågasätter oss som avstår.” Det finns i dag en stor mittgrupp som provar köttfria måndagar, blir flexitarianer eller bara minskar köttslukandet på sitt eget vis. Så, i alla fall i väst tycks kostspektrumet ha breddats. I kokböcker och andra matmedier presenteras också veganska och vegetariska tankar och rätter med en större självsäkerhet och glädje – och vegomaten har fått en helt annan variation och aptitlighet. Till detta kommer ett ökat utbud av vegoprodukter i butikerna. Något stort är i vardande.

Men vad är det som avgör vad vi äter? Är det materiella villkor, sociala koder eller personliga preferenser? Mathistoriker tonar ned det individuella, eftersom historien visar hur påverkade människor är av mer övergripande mekanismer. Inte heller handlar det bara om ekonomi och mättnad. Det finns många exempel på hur folk svultit ihjäl i stället för att bryta mot normen för vad som är mat. Så åt inte landsbygdsbefolkningen i Sverige svamp förr i tiden, inte buddister i Östasien kött, inte sibiriska folk räv – hur svåra tider det än blev.

Många har känslan av att det man äter nu har ätits i alla tider, och ser sin barndom som en guldålder då den riktiga, äkta maten stod på bordet. Vi har svårt att se bortom vår kulturella sfär. I debatter sägs ofta att folk vet vad som är bra mat, egentligen. Men historien säger något annat. Den visar att matvanor kan ändras radikalt på kort tid, om förändringar sker i utbud (som när England överöstes av importvaror under 1800-talet), om socioekonomiska villkor ändras (som när väst började älska burkmat samtidigt som fler människor skulle börja jobba utanför hemmet) eller när ideologin förespråkar nya ideal (som i vår tid, med ett starkt fokus på hälsa och kropp).

När man kollar in dagens utbud av dieter kan man bli både glad och full i skratt: veganska och vegetariska koster kombineras med keto (lchf), Atkins, lågkalori, high-protein, ekologi, raw food, lågbudget, yoga, mindfulness, bodybuilding, mexikanskt, franskt och cykling. För att inte tala om sexig vego, ångest över vego, och vego för hundar.

Det skulle vara lätt att raljera om sekterism och om hur privilegierade och bortskämda människor använder dieter som identitetsskapande utsmyckning. Och visst ligger det något i det. Men bakom detta som kan uppfattas som ytligt trams döljer sig en viktig och fundamental rörelse: den tröga, grunda, köttiga normen är stadd i upplösning. Under många epoker har föreställningen om en kulinarisk normalitet varit en återkommande tankefigur: att det skulle finnas ett ätande som bygger på sunt förnuft som funnits alla tider – en naturlig kost. I modern tid har denna ofta innefattat en hög köttkonsumtion.

Men så klart finns det ingen naturgiven mathållning. En snabb titt i historieboken visar att ända sedan hedenhös har folks kosthåll ändrats, hit och dit – ibland lite, ibland drastiskt. Biologiskt är vi rustade att kunna vara allätare, men människan har överlevt på allt från att mestadels äta märg och fett till en kost dominerad av frukt och bär. Det finns inget av naturen givet, ingen guldålder att komponera menyn efter.

Sanningen är också att även om köttkonsumtion har dominerat människans historia, så har det hela tiden funnit folk som avstått från kött av olika anledningar, materiella, religiösa och hälsomässiga. Och än viktigare, i många kulturer har andelen kött i kosten varit liten.

Under antiken vimlade det av vegetarianer. Redan prästfolk i Egypten för en sisådär 3 000 år sedan tros ha avstått från kött. Och Pythagoras, som levde på 500-talet f Kr, förespråkade bannlysning av åtminstone vissa sorters kött. Efterföljare omtolkade dock denna berömda filosofs och matematikers tro på själavandring för alla levande varelser, och drog slutsatsen att man inte borde döda djur, för att sedan skapa en rörelse kring detta antagande. Ända in på 1800-talet kallades vegetarianer för övrigt för pythagoréer.

I Platons ”Staten” menade Sokrates att köttätandet hindrar människans lycka av tre skäl: att köttet gör oss sjukare; att vi blir olyckliga av att slakta djur, eftersom de är levande varelser som vi kan känna igen oss i; att alltför mycket tamboskap leder till att staten behöver odla upp allt större landområden, och till slut starta krig med grannländer för att erövra och kunna odla upp mer mark. Se där tre aktuella motiv till avhållsamhet från kött: hälsa, djuromsorg och ekologi.

Trots bilden av romarna som orgiastiska frossare (en tolkning formad av skildringar som Petronius ”Satyricon” där det serveras fåglar formade av griskött och allehanda överdåd) var en genomsnittlig medborgares kosthåll inte särskilt köttrikt. Man föredrog att behålla djuren för deras ull och mjölk och för att använda dem som dragdjur. Rom blev så till slut besegrat av köttglupska barbarer från norr, vilket på längre sikt ledde till avskogning för att kunna öka andelen boskap.

Dagens dietindelning mellan djur och växter har dock inte alltid varit densamma. Från 600-talet fram till 1800-talets mitt var medborgarna i Japan mestadels vegetarianer. Men var det fest och högtid högg man in på skaldjur och fisk. Drivkraften var buddismens kretsloppstänkande som av någon anledning inte omfattade varelser som lever i havet. I Korea hade man en likartad buddistisk period, präglad av relativ jämlikhet mellan könen, fria medborgare, pacifism, tolerans – och vegetarianism, men med inslag av sjömat. En diet som numera kallas pescetarianism.

Vilka är egentligen orsakerna till total eller delvis försakelse av mat från djur? Människor brukar uppge många olika skäl: äckel, djuretik, omsorg om naturen, hälsan. Och nu, liksom i historien har individuella val baserats på dessa ståndpunkter. Regler och praxis har uppkommit och överlevt för att de har fungerat och hållit befolkningen vid liv på en viss landyta.

Sådana normer har ofta haft religiös form, men det är vanligen lätt att urskilja materialistiska orsaker. Så kan östasiatisk vegobuddism verka sympatisk i sin hänsyn och egalitarism, men den var också ekologiskt och ekonomiskt klok och stabil.

Kristendomen – med sitt heliga kött – var redan tidigt uttalat karnivor. Möjligen hade Adam och Eva en tidig kosthållning av gröna blad och frukt, men rätt snart fick de större urval: ”Allt som lever och rör sig skall vara er föda; allt detta ger jag er så som jag gav er de gröna örterna.”

Och kristenheten har ofta vänt sig mot vegetariska tendenser, även om det funnits frikyrkor och munkordnar som levt i asketism, bland annat fria från kött och fisk. När Europa kristnades minskade därför vegetarianismen rejält.

Från och med renässansen och framåt dyker det dock upp fler och fler lärda som stöder den pythagoreiska dieten. Leonardo da Vinci (1452–1519) var en. Den engelska författaren Thomas Tryon (1634–1703) en annan.

Somliga historiker menar att imperialismen och kolonialismen drevs på av en hänsynslös aptit, framför allt på kött. Ett illustrativt exempel är utrotningen av dronten på Mauritius, där holländska kolonisatörer bokstavligen åt upp en hel art på bara hundra år. I större skala trängde boskapsuppfödningen undan stora delar av den amerikanska dubbelkontinentens ursprungsbefolkning mer effektivt än ren vapenmakt.

Lite tillspetsat kan man säga att köttet har varit de hänsynslösa erövrarnas kost. De så kallade ”rostbiffarna” från de brittiska öarna, fransmännen med sin höna om helgen och de fläskälskade tyskarna lade under sig länder med mycket köttfattigare, ibland rent vegetariskt kosthåll – som Indien, Kina och Amerika, för själva att kunna äta godare, rikare kryddat och billigare kött.

Och det är vid höjdpunkten av imperialismen, på 1800-talet, som en grön motrörelse verkligen sätter fart. Flera av de romantiska poeterna, bland andra Percy Bysshe Shelley (1792–1822), förkastar köttätandet. Och dessa idéer sprider sig genom alla klasser. Exakt vem som myntade ordet vegetarianism är oklart, men det skedde i England och i mitten av 1800-talet.

Denna vegetabiliska utveckling berättas ofta som historien om några idealistiska individer som fick med sig allt fler anhängare. Och på ett plan är det sant, men viktigare är att ökad befolkning, större vinstuttag för de nyare kapitalisterna och nya vräkiga vanor hos överklassen – framför allt i Storbritannien – ledde till en fruktansvärd misär. Under större delen av 1800-talet åt en majoritet av invånarna bedrövligt; stora mängder kolhydrater och ytterst lite fisk eller kött.

Oftast fick mannen i arbetarfamiljer vid 1800- talets mitt den största andelen av protein och fett, för att han skulle orka arbeta sina 50-60-70 timmar i veckan. För det mesta fick barnen merparten av de bitar som blev över, och många mödrar halvsvalt sig genom dagen. Militären klagade på att det var svårt att få rekryter som var fysiskt rustade för militärlivet (och detta var ett viktigt skäl till sociala förbättringar mot slutet av århundradet). Liberala och socialistiska debattörer, men även delar av kyrkan, kritiserade sakernas tillstånd allt skarpare.

Många förfasade sig över den enorma rikedomen hos ett fåtal, när dricksvattnet ofta var förorenat och tiggarklassen ökade i världens rikaste land.

Politiker, forskare, författare och folk i allmänhet sökte förklaringar och lösningar. Somliga förespråkade att man skulle minska befolkningen. Stort genomslag hade Thomas Malthus (1766–1834) idéer om begränsning eller minskning av befolkningstalet för att förhindra misär. Hans idéer togs senare upp av nymalthusianismen i slutet av 1800-talet, som förespråkade aborter och preventivmedel. Andra – prokapitalistiska – tänkare och debattörer trodde på framtida jordbrukstekniska lösningar. Nymornade socialister och kommunister förutspådde revolution, med Marx och Engels som sina viktigaste tänkare.

Ytterligare andra propagerade för en mer jämställd ekonomisk standard, vilket inkluderade kosten, som skulle vara helt eller delvis köttfri, eftersom man då kunde föda flera människor. Ja, redan på 1810-talet hävdade den radikale skriftställaren Richard Phillips att brittiska bönder skulle kunna föda fyrtiosju miljoner vegetarianer med råge, men endast tolv miljoner köttätare. Vid samma tid skrev Shelley att en köttätare skulle ”förstöra sin konstitution genom att sluka ett tunnland under en måltid”.

Den sociala problematiken var god mylla för vegetarianismen och sedan 1800-talet har rörelsen långsiktigt ökat enormt. Kända vegetarianer på vägen är Lev Tolstoj, George Bernard Shaw, Mahatma Gandhi och Adolf Hitler (i alla fall mot slutet av sitt liv).
Att gå ännu längre, och utesluta ägg och mjölk och i vissa fall hud och päls av djur, är en hållning som kom till sent i historien. Det var idealisten Donald Watson som myntade termen 1944, och startade världens första veganförening.

En del argument för vegetarianism och veganism har sina brister. Det sedvanliga påpekandet att det krävs mångdubbelt mer resurser för att producera ett kilo kött jämfört med någon grönsak är korrekt. Men lite är det som att jämföra en bil med en cykel. Näringsmässigt är köttet en dröm, med sin mångfald av näringsämnen jämfört med flertalet grönsaker. Att det kan vara onyttigt på andra vis, vill jag inte ifrågasätta.

Ska man läsa på i ämnet finns ett övermått av titlar. På senare år har författaren Jonathan Safran Foer varit ett av vegorörelsens affischnamn, med böcker som till exempel ”Äta djur” (2009), som tyvärr har uppenbara brister i en slarvig växling mellan analys, kritik och personliga vittnesmål. Bättre då att läsa ”Vegetarianism: A history”, av Colin Spencer (2016) som ger ett begripligt men komplext historiskt perspektiv.

Uttalat partisk och hejdlöst psykologiserande är Janet Barkas i ”The vegetable passion: A history of the vegetarian state of mind” (1975 och 2013), som ändå är läsvärd och medryckande. Den kan man balansera med ”Vegomyten” av Lierre Keith (2010), en intressant partsinlaga från en omvänd vegan, som brister i en del argument men ändå nyanserar många frågor och målar upp en vettig värld med köttkonsumtion.

Många ofruktsamma diskussioner mellan omnivorer och vegetarianer har rört sig på det individuella och moralistiska planet. Är det nyttigt eller onyttigt med kött? Mår man bättre av en vegetarisk diet? Eller så har debatten rört sig på teologiska och pseudovetenskapliga domäner. Vad är det meningen att vi ska äta? Vad är naturlig kost för människorna?

Glåpord och förklenande omdömen har kommit från båda sidor: vegetarianer har ingen färg på kinderna, köttätarna är grisskära av högt blodtryck. Anhängare av grönfoder är friska och högtstående, medan ”rostbiffarna” är letargiska och tjocka. Klyschorna har varit många, men rätt billiga. Men som sagt, jag upplever att samtalen blivit mer nyanserade på senare tid, mer inriktade på nya idéer, nya veganska produkter till exempel. Själv har jag börjat fundera på hur rätter jag ska laga och förmedla kan bli mindre köttiga, eller helt köttfria. Miso kan ersätta köttbuljong, aubergine kan bli till vegetariskt dillkött.

Nuets miljöförändringar, med avskogning, klimatförändringar och naturkatastrofer, verkar ha knuffat detta samtal mot mer sans och skapat ett djupare sociologiskt och globalt perspektiv. Det är en lyckosam utveckling. Återstår att finna fler lösningar. En ekologisk köttproduktion med gräsätande välmående djur, kombinerat med en större andel vegetabilier i världens kost är en realistisk men svårgenomförbar lösning. För att uppnå något sådant krävs debatter och samtal, men även genomgripande globala politiska beslut.

Jens Linder
mat@dn.se

"Förrätt: Smördegsinbakade svartrötter och vegetarisk rödvinssås.Huvudrätt: Slanggryta. Efterrätt: Bärpudding. "

" Elin Peters: Smaka på grädden för att känna om den är sur

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Teknik i all ära – men råvaror är inte statiska. Inte sinnen eller människor heller, skriver DN:s matredaktör Elin Peters.

Som matredaktör får jag ibland synpunkter på att recept blivit för salta, för starka eller kanske för smaklösa. Min första reaktion är ofta att bli förbryllad: Det är ju bara att smaka på maten under tillagningen, och om en halv tesked salt inte räcker tillsätter man ju bara lite mer? För mig är det självklart att smakupplevelser är subjektiva, och att råvaror skiftar så att en chili ena dagen kan vara mesig i smaken medan en hyfsat likadan chili dagen efter är superhet. Man smakar sig fram helt enkelt.

Men sedan påminner jag mig om att många matlagare är fostrade i en tid när saker skulle standardiseras, när det kunde vara ”rätt” eller ”fel” att ha dill i en toast Skagen, och för krokiga gurkor per automatik ratades av så väl EU som butiker och konsumenter (attans, krokiga gurkor ratas visst fortfarande ofta).

Reglerna och standardiseringen fyllde ofta faktiska behov, livsmedelssäkerheten var inte densamma som i dag och konsumenternas rättigheter behövde stärkas. Baksidan är att det gjorde att många förlitade sig allt för mycket på ”rätt” och ”fel” och tappade förmågan att lita på sina egna sinnen.

Chip som bedömer hållbarheten på mat kan säkert fylla en viktig funktion och bidra till att minska matsvinnet – men ännu bättre vore om vi lärde oss att själva bedöma, hantera och tillaga maten. Och teknik i all ära, men råvaror är ju inte statiska. Inte människor heller, och den mängd bakterier som någon blir sjuk av är inget problem för en annan.

Min man är betydligt känsligare än vad jag är. Den leverpastej han ratar kan jag äta ytterligare ett par dagar utan att få magbesvär. Och grädden som har surnat lite kanske inte är en höjdare på gräddtårtan men funkar fint att vispa ett eget, lätt syrligt smör av.

På sikt kommer säkert de där smarta chipen att utvecklas, och man kommer att kunna kombinera dem med data om sin egen tarmflora och vad man ska använda råvaran till. Men någonstans på vägen finns risken att vi tappar känslan för matlagning.

Vi glömmer bort att man kan smaka på grädden för att se om den är sur, att man kan lukta på leverpastejen eller känna på tomaten om den blivit mosig. Antagligen vågar vi inte heller nöja oss med att skära bort det där mögliga hörnet på osten utan slänger hela. Och om chipet en dag säger att den där gravade laxen minsann håller en vecka till medan näsan säger att den borde slängas – vem ska man lite på då?

En bra kock utnyttjar både tekniken och sina sinnen – och antagligen är det lösningen även här: Att ta hjälp av de smarta lösningarna men ändå inte tappa den egna känslan.

Elin Peters
elin.peters@dn.se "

" Matsvinnet kan minska med smarta datorchip

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Klimatsmarta förpackningar är hett för både konsumenterna och förpackningsindustrin. Inom några år kan vi ha temperatur-känsliga datorchip på maten i våra kylskåp som räknar ut ett skräddarsytt bäst före-datum. Allt för att minska matsvinnet som är en stor klimatbov.

Tryckta bäst före-datum bidrar till matsvinn, eftersom de är tilltagna med säkerhetsmarginal och många slänger mat som de tror har blivit gammal i stället för att lukta sig till om den är fräsch.

Därför har forskare vid Lunds tekniska högskola utrustat kylvaror med en liten dator; en sensor som kontinuerligt mäter temperatur, tid och plats genom att vara uppkopplad till gps-nätet. Uppgifterna lagras i en molntjänst där algoritmer som vet hur mikroorganismer växer räknar fram ett nytt bäst före-datum, baserat på exakt de temperaturer som maten förvarats i.

Det dynamiska datumet skulle kunna avläsas på en app i kundens mobil.

Sedan forskningsprojektet avslutades 2017 har flera företag fortsatt att utveckla idén.

– Vi hoppas få ut det i försörjningskedjan inom fem år, säger doktoranden Malin Göransson som i höst disputerar på en avhandling om hur intelligenta matförpackningar kan minska matsvinnet.
I de försök som gjordes satt sensorerna på de returlådor som används vid transporter till och från butik.

Där finns den infrastruktur som behövs redan i dag, eftersom transporter och pallar övervakas via en molntjänst, berättar Martin Torpling som är utvecklingschef på Svenska Retursystem, som ägs av dagligvarubranschen och som hanterar de returlådor som använts i försöket.

– Inom fem år har vi det kanske inte fullt utrullat, men absolut som en tjänst att beställa, säger han.

Men risken för felaktig temperatur är större i butiken än i transporten, visar forskningsprojektet.

För att få ett korrekt bäst före-datum skulle den lilla sensorn helst sitta på själva varan och följa med kunden hem.

Det svåraste är att hitta ett optimalt system för återvinning. Om batterier och sensorer hamnar i soporna blir systemet till skada för klimatet och inte till nytta.

Martin Torpling tror ändå att de varor vi bär med oss hem snart kan vara utrustade med små datorchip.

– Konsumenterna kommer att kräva ökad spårbarhet och det kan de få med en sådan lösning. Det här finns nog inom en tioårsperiod, säger han.

Fast kundernas önskningar bygger inte alltid på verklig kunskap. Och om inte företagen hjälper konsumenterna att göra medvetna val blir det lätt fel.

Jon Haag är chef för testverksamheten på forskningsinstitutet Rise och har tjugo års erfarenhet av innovationer i förpackningsindustrin från företag som Billerud Korsnäs och Stora Enso. Han har deltagit i mängder av projekt. Ett handlade om sallad.

– Konsumenterna vill ha blandsallad, men vet inte att isbergssallad och babyspenat ska förvaras i en temperatur, medan rucola och frisésallad mår bäst i en annan.

I en påse med sådan blandsallad blir alltid någon sort ofräsch.
– Men när inte salladsföretagen berättar det för konsumenterna så fortsätter de att vilja ha fel saker, säger Jon Haag som tycker att varumärkesägarna oftare borde ta chansen att informera kunderna på sina förpackningar.

I de globala konsumentpaneler han själv har skapat på Billerud Korsnäs väger världens megastäder tyngst.

Där saknas ofta återvinning och behoven är helt andra än i europeiska städer.

Men förpackningar gjorda av ett enda material som är lätta att sortera, vore till nytta överallt.

– Som förnybar cellulosa i olika former. Det kommer livsmedelsföretag att vilja erbjuda sina kunder, säger Jon Haag.

Och det är på väg. I Hyltebruk bygger Stora Enso i år en helt ny produktionslinje för formpressad fiber.

Stora Ensos innovationschef för Sverige, Mikael Hannus, ser stora fördelar med att kunna använda träfibern direkt till locket på kaffemuggen eller till en salladsskål, och slippa göra bioplast av den först.
– En sådan skål av hårt pressad träfiber är inte bara återvinningsbar, den är fullständigt nedbrytbar och löser upp sig ganska fort om den hamnar i naturen, säger Mikael Hannus.

Börge Nilsson
riksnatverket@dn.se "

"Fakta. Tre andra sätt som kan minska matsvinn

1. Norskt rör räknar dagar.
Ett norskt företag har levererat 60 miljoner etiketter avsedda för kött, fisk, fågel och färdigmat. På etiketten finns ett rör där två temperaturkänsliga vätskor räknar ned antalet dagar till sista förbrukningsdag.

2. Sänk temperaturen i kylen.
Om man sänker till fyra grader genom hela livsmedelskedjan så ökar hållbarheten på till exempel rökt skivad skinka med 25 dagar, visar studien från Lunds tekniska högskola.

3. Streckkoden upplöst i Finland.
I Finland använder Lidl ett annat temperaturkänsligt system, utvecklat av ett svenskt företag, som ersätter fasta datum på färsk fisk. När maten blivit gammal försvinner streckkoden och varan blir osäljbar.

" Ica satsar på hemkörning av hamburgare och pizza

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Pizzerior och matleverantörer som Foodora får konkurrens av Ica. I höst blir det möjligt att få hemleverans av färdiglagad mat från tio utvalda Ica-butiker.

Matkedjan Icas rapport för årets första månader var bättre än vad analytikerna hade trott.

– Vi har fått en bra start på året med en stabil försäljning och en stark lönsamhetsutveckling, säger Icas vd Per Strömberg.

Den ökade e-handeln har fått Ica att snegla mot andra sätt att erbjuda kunderna maten till dörren. Nu ska utvalda butiker erbjuda express-leverans av färdigmat som hamburgare, pizza och sallader. I samband med beställningen blir det även möjligt att köpa till vissa varor som saknas i kylskåpet.

– Vi har sett under lång tid att kunderna vill ha enkelhet och bekvämlighet, samtidigt som det köps mer färdigmat, säger Per Strömberg.

Till hösten ska konceptet prövas i tio butiker spridda över landet. Vad hemleveransen kommer att kosta blir upp till varje butiksägare att bestämma. Enligt Icas pressavdelning kommer priset vara cirka 50–70 kronor.

Samtidigt innebär kundernas växande intresse för att handla på nätet nya utmaningar för matkedjan. Skiftet innebär att Ica slåss med andra storföretag om den eftertraktade tekniska kompetens som krävs för att driva en framgångsrik e-handel.

– Vi behöver fler som är duktiga på it-utveckling och som kan artificiell intelligens än vad vi historiskt har haft, säger Per Strömberg.
Matkedjan meddelar också att matsvinnet ska halveras till år 2025.
Mer effektiva sätt att identifiera mat som riskerar att bli svinn och fler cirkulära produkter är två metoder som ska användas för att uppnå målet.

– Produkter som annars skulle bli svinn kan bli juicer, marmelader och den typen av produkter från frukt och grönt, säger Per Strömberg.
Icas omsättning uppgick till 28 098 miljoner kronor, jämfört med 27 181 miljoner kronor ett år tidigare. Vinsten före skatt blev 974 miljoner kronor mot 888 miljoner kronor motsvarande period i fjol.
Bolagets aktiekurs steg med över 6 procent i den inledande handeln på Stockholmsbörsen.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se "

"Fakta. Rapporten
Icas ägarbolag Ica-gruppen redovisar ett resultat före skatt på 974 miljoner kronor för första kvartalet i år. Det kan jämföras med 888 miljoner kronor motsvarande period i fjol. Omsättningen uppgick till 28 098 miljoner kronor, jämfört med 27 181 miljoner kronor ett år tidigare.
Under kvartalet införde koncernen ett nytt mål – att halvera matsvinnet inom verksamheten till år 2025. Källa: TT #

" Kopparbergs först i Europa med ”alkovatten”

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Cider- och ölbryggeriet Kopparbergs ska lansera en smaksatt. Tidigare i år började bolaget även att sälja ett smaksatt vatten med alkohol.

– Vi vill självklart nå fler konsumenter med våra produkter och i botten ligger att stärka varumärket, säger vd Peter Bronsman.

Kopparbergs lanserar sin gin, med smaken jordgubb/lime, på drygt 700 pubar i Storbritannien.

– Den traditionella ginen hade en slumrande tillvaro i Storbritannien där det nästan bara var äldre människor på landsbygden som drack, säger Bronsman.

Några planer på fler pubar?

– Det vill vi självfallet. Men 700 är mycket som ett första steg. Normalt när vi går in provar vi på 50 eller 100 pubar, säger Peter Bronsman.

Om konsumenterna tycker om produkterna ligger en lansering på andra europeiska marknader så som Spanien och Grekland i korten, enligt vd:n.

Tidigare i år lanserade Kopparbergs ett smaksatt vatten med en alkoholhalt på 4 procent utan färgämnen och utan socker.

– Det här är jättestort i USA. Alla de stora som Smirnoff och Diageo har den här typen av produkt på den amerikanska marknaden och det har blivit en supersuccé där. Jag är helt säker på att segmentet kommer till Europa, men det kommer att ta ett till två år, och nu är vi redan först på marknaden.

Alkovattnet Balans har hittills lanserats hos ett antal butikskedjor i Storbritannien, ”några tusen butiker” enligt vd:n.

Några planer för Balans utanför Storbritannien?
– Än är det lite för tidigt att ta ut den i övriga Europa. Vi kommer att hålla oss på den brittiska marknaden ett tag, säger Bronsman."

”Klimatförändring och fetma delar av samma epidemi”

DN MÅNDAG 6 MAJ 2019

" DN. DEBATT 20190506
Det är uppenbart att fetma och undernäring hänger ihop med klimatförändringar. Dessa tre fenomen uppträder samtidigt i tid och rum och har många gemensamma orsaker och förstärker dessutom varandra. Vi behöver en omställning till ett mer hållbart jordbruk och en förändrad livsmedelsproduktion, skriver fyra företrädare för Läkare för miljön.

Fetma har blivit epidemisk sedan början av 1980-talet. Av världens befolkning har nu två miljarder övervikt, av vilka en tredjedel lider av fetma. Det innebär ökad risk för diabetes, hjärt-kärlsjukdomar, vissa cancersjukdomar och för tidig död. Den främsta orsaken till den snabba ökningen av fetma är en förändrad livsmiljö med ändrade kostvanor, fysisk inaktivitet och annan osund livsstil. Människor med låg inkomst, kort utbildning och segregerat boende, drabbas värst och har en påtagligt förkortad medellivslängd.

”The Lancet Commission on Obesity” – Lancetkommisionen om fetma – bildades 2016 på initiativ av The Lancet, en av världens främsta vetenskapliga tidskrifter. Kommisionen stöds av World obesity federation och universitet i flera länder. Ett trettiotal experter inom olika områden ingår.

I januari publicerade man en omfattande rapport: ”The global syndemic of obesity, undernutrition, and climate change: the Lancet commission report”. I ett vidare perspektiv är det uppenbart att både fetma och undernäring hänger ihop med klimatförändringar. Dessa tre fenomen uppträder samtidigt i tid och rum och har många gemensamma orsaker och förstärker dessutom varandra. De är synergistiskt verkande pandemier, det vill säga utbredda epidemier, vilka kan sammanfattas i begreppet ”syndemic”. I rapporten påvisas övergripande orsaker och man påtalar nödvändigheten av ett vidgat perspektiv. Det leder till övergripande insatser som förbättrar folkhälsa samtidigt som de främjar klimatet.

Ohälsosam mat och dryck är en av de främsta orsakerna till ökande fetma, undernäring och klimatförändringar. Genom storskalighet, konstgödning, hög vattenförbrukning, djuruppfödning och fossila transporter har dagens livsmedelsproduktionen en starkt negativ effekt på klimat, åkermarker och ekosystem. Den industriellt tillverkade maten är oftast för fet, för söt, för fiberfattig och alltför energirik.

Kommissionen pekar på vikten av evidensbaserade kostrekommendationer, som prioriterar växtbaserad föda och som begränsar mängden socker, mättat fett, rött kött och industriellt bearbetade produkter. Sådana kostrekommendationer ger en synergistisk effekt genom att gynna folkhälsa och samtidigt minska jordbrukets klimatavtryck.

Den stora intressekonflikten mellan livsmedelsindustrin å ena sidan och nationella rekommendationer å den andra påtalas i rapporten. Kommissionen argumenterar för att de globala årliga subventionerna på 5 000 miljarder dollar, som i dag går till ohälsosam livsmedels- och fossil bränsleindustri, omdirigeras till hållbar utveckling inom dessa områden.

Fossildrivna transporter måste minskas och en ökad vardaglig fysisk aktivitet främjas. Det innebär fördelar för hälsa och klimat att använda kollektivtrafik, cykla och gå samt att ha närhet till grönområden. En rad vetenskapligt förankrade förslag på nationella insatser för ökad fysisk aktivitet, effektivare kollektivtrafik och grön stadsplanering presenteras av kommissionen.

Malnutrition – felnäring – är ett nutritionsbegrepp som innebär såväl energifattig som alltför energirik kost samt dålig kostkvalitet. Det kan leda till fetma, undernäring, tillväxthämning hos barn, anemi hos kvinnor och medför även en ökad risk för hjärt-kärlsjukdomar, diabetes eller cancer. Bland 141 länder fann man en hög frekvens av malnutrition som inkluderade både bristtillstånd och övervikt. Det moderna jordbruket har länge varit positivt för människors hälsa och för samhället och framför allt i att motverka svält och undernäring. I dag finns emellertid en rad stora problem med jordbruket. Det krävs en omställning till ett mer hållbart jordbruk och en förändrad livsmedelsproduktion i enlighet med de globala målen i FN:s Agenda 2030 för att avskaffa hunger och alla former av malnutrition.

Enligt WHO:s beräkningar kostar fetma årligen 2 000 miljarder dollar eller 2,8 procent av globalt bnp.

Kommissionen visar att globala investeringar i hälsofrämjande insatser inom dessa båda områden är lönsamma samtidigt som de gynnar klimatet. Om inget görs blir slutkostnaden ännu mycket högre.

Stora multinationella företag inom livsmedelssektorn har en oproportionerligt stor makt som måste brytas. Ett exempel från USA är läskedrycksindustrin som 2016–2017 lade 50 miljoner dollar på att lobba mot de statliga insatser som syftade till att begränsa sockerkonsumtionen. Kommissionen pekar på vikten av starkt ledarskap på olika nivåer för att begränsa osund påverkan från stora producenter. Detta har, enligt opinionsundersökningar, stort folkligt stöd.

Rapportens nyckelbudskap är att fetma, undernäring samt klimatförändringar som breder ut sig syndemiskt är vår tids största hot mot människors hälsa och överlevnad. Man föreslår följande insatser: Identifiera samverkande och bakomliggande globala strukturer och förhållanden där gemensamma insatser kan sättas in.

Undvik stuprörstänkande, organisera i stället en plattform för gemensamt arbete riktat mot underliggande problem.

Stärk nationellt och internationellt ledarskap så att redan fattade internationella beslut kan drivas igenom.

Minska de stora internationella företagens inflytande på riktlinjer och regelverk som utformas av myndigheter eller organisationer för förbättrad folkhälsa och minskad klimatpåverkan.

Avslutningsvis vill vi framhålla att målet med Lancetrapporten inte är att reglera vad folk äter, utan att ange en färdriktning för att förändra nuvarande sätt att producera och konsumera mat, liksom hur vi transporterar oss, med syftet att bevara de ekosystem som är vår försörjningsbas och att motverka utbredd ohälsa. Vi uppmanar politiker och industriledare ta till sig Lancetkommissionens förslag att axla ansvaret för den förändring som krävs.

Ellinor Berg, läkarstudent, Uppsala Universitet
Björn Fagerberg, professor emeritus i medicin vid Sahlgrenska universitetssjukhuset, Göteborg
Staffan Mårild, pensionerad barnläkare, docent vid Sahlgrenska akademin, Göteborgs universitet
Maria Wolodarski, cancerläkare, biträdande överläkare, Karolinska - universitetssjukhuset
Samtliga artikelförfattare tillhör styrelsen för Läkare för miljön, en förening associerad till Svenska läkaresällskapet "

" Föräldrar lät sitt barn svälta – kan få fängelse

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Den 18 månader gamla flickan var så undernärd att hon var nära döden. När barnets tillstånd upptäcktes gjorde sjukhuspersonalen omedelbart en orosanmälan och kontaktade polisen.

När rättegången mot föräldrarna avslutades på fredagen yrkade åklagaren på två eller tre års fängelse för grovt vållande till kroppsskada.

Enligt åklagaren Ximena Bene var flickan så undernärd att det ledde till hennes livshotande tillstånd, och anser att föräldrarna varit aktivt oaktsamma.

– Brottet börjar redan vid flickans födelse då föräldrarna aktivt valt att inte ge flickan de tillskott hon behöver utöver bröstmjölk, säger Bene. Föräldrarna hade gemensamt kommit fram till vilken kost barnet ska få och att inte besöka vården.

– Flickan var timmar från att dö. Det är så nära vållande till annans död man kan komma, säger åklagaren.

TT "

" Narkotika hittas på förskolor: ”Barnen kan stoppa det i munnen”

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Anmälningar om att narkotika hittas på förskolor har ökat i Järvaområdet det senaste året. På torsdagskvällen hittade polisen två kilo narkotika i närheten av en förskola i Kista. I Tensta har både tabletter och marijuana hittats av förskolepersonal.
– Barnen kan stoppa det i munnen, säger förskolechefen Karin Bylund.

Det är lunchtid och några barn rör sig över den vårlummiga förskolegården. Karin Bylund som är förskolechef för denna och fyra andra förskolor i Tensta står i skuggan och pekar mot en mindre byggnad på gården.

– Det kan vara under husen, i springor eller omkring gavlar. Jag har sagt att ingen ska röra det man hittar, utan direkt ringa polisen som får ta hand om det.

Karin Bylund berättar att både marijuanakakor, pulver och tabletter har hittats på förskolornas gårdar det senaste året.

– Tabletter känns extra obehagligt, det kan ju barnen stoppa i munnen, säger hon.

Varje morgon går förskolepersonalen igenom gårdarna för att rensa bort skräp, men också för att säkerställa att det inte finns narkotika någonstans.

– Det är inte ofta vi har hittat något, men det har hänt kanske sju gånger det senaste året. Tidigare var det kanske en eller ett par gånger per år, säger Karin Bylund.

En anledning till ökningen tror hon kan vara att polisen har varit mer närvarande i centrum och kring tunnelbanan. Det har medfört att de människor som brukar och säljer knark flyttat till andra platser. Även från polisens håll ser man en ökning av anmälningar gällande narkotika på förskolor i Järvaområdet.

– Jag kan inte säga exakt, men det handlar om ett tvåsiffrigt antal händelser med narkotika på förskolor i år. Då är det både polisen som hittat narkotika eller människor som brukar det och förskolepersonal som hittar och anmäler, säger Christoffer Bohman, polischef i Rinkeby.

Han berättar att förskolorna också används som försäljningsplatser. Vid sina tillslag har polisen framför allt hittat cannabis, kokain och olika slags tabletter.

– Orsaken till att människor vistas på förskoleområdena är att det är platser som är behagliga att hänga på. De är undanskymda och ganska nära etablerade handelsplatser. Det finns också sittmöjligheter.

Polisen har nu riktat sitt arbete mot förskolor för att få stopp på narkotikahanteringen där. Christoffer Bohman säger att han inte känner till något fall från i år där förskolebarn fått tag på narkotika.
– Förra året var det en händelse där ett förskolebarn hittade en större mängd narkotika, men det var inte på ett förskoleområde.

Människorna som vistas på förskolorna och hanterar knark är framför allt unga vuxna, enligt polisen.

– Järva har en stor andel ungdomar och unga vuxna jämfört med andra stadsdelar. Sedan är det också en annan gatubild. I Järva hänger man inte hemma hos varandra, som man gör i andra stadsdelar. Man hade, när man byggde miljonprogrammen, en välvilja, men det blev inte bra. Det har blivit bostäder som gynnar utanförskap, där man nästan byggt in problem, säger Christoffer Bohman.

Ole-Jörgen Persson (M), ordförande i Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, ser allvarligt på att narkotika hittas på förskolor i stadsdelen och vill se att åtgärder vidtas. Bland annat ska ordningsvakter, via ett avtal som stadsdelen har med ett vaktbolag, koncentreras kring de förskolor som är mest utsatta när verksamheterna stänger för dagen. Han vill också se en utökad samverkan med polisen.

– Det är viktigt att vi har en gemensam lägesbild av hur detta ser ut. Vi är också öppna för att, via stadens trygghetsfond, ansöka om medel för rent fysiska investeringar. Det kan handla om förstärkt belysning som lyser när någon rör sig i området och att ta bort träd och buskar som är perfekta gömmor för narkotika, säger Ole-Jörgen Persson.

I ett långsiktigt perspektiv säger han att både staden och stadsdelarna i Järvaområdet bland annat utökat verksamheten för sociala insatsgrupper, SIG, där unga bland annat får hjälp med att sluta begå brott.

– Men jag vill också understryka föräldraansvaret. Jag vill verkligen uppmana föräldrar och de sociala nätverk som finns att ännu mer hålla koll på var unga befinner sig när de egentligen borde vara hemma.

Teckningar i vattenfärg pryder väggarna där Karin Bylund och två av förskolans pedagoger sitter. De säger att de inte märkt någon större oro bland personal och föräldrar. Några föräldrar har hört av sig efter att det rapporterats om narkotikafynden i medier, men de flesta verkar vara trygga i att förskolan har läget under kontroll.

Karin Bylund säger att något som oroar henne mer än att barn ska komma i kontakt med knark på förskoleområdet är hur deras framtid kommer att se ut när de kommer upp i skolåldern. Hon och förskolepersonalen berättar bland annat att föräldrar de möter upplever svårigheter i föräldraskapet.

– Vi har samverkansgrupper med skola, förskola, socialtjänst, föräldrarådgivare och fältarbetare. Och vi upplever ofta likartade saker. Man behöver stärka föräldraskapet. Det jobbar vi med på många nivåer, säger Karin Bylund.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se "

" Läkare kritiseras – skrev ut narkotika

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

En privatläkare i Värmland kritiseras av Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) för att ha skrivit ut tusentals tabletter med narkotikaklassade läkemedel, rapporterar SR Värmland.

Läkaren anmäldes av Region Värmland eftersom det i samband med att en patient sökte vård framkommit uppgifter om att läkaren skrivit ut 7 000 beroendeframkallande tabletter till patienten under ett års tid. Läkaren har inte kunnat bevisa hur mycket läkemedel som skrivits ut då det inte finns någon journaldokumentation. Ivo begär nu att Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd ska ge läkaren tre års prövotid.

TT "

" Därför blir du grinig när du inte får ditt koffein

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

På morgonen, efter lunch, på eftermiddagen. Kaffedrickandet är för många i det närmaste rituellt, och koffeinet är en älskad följeslagare genom våra liv. Men vad säger vetenskapen om hur vår kropp och hälsa påverkas av ämnet?

Vad gör koffein?

1. Vem vore du utan ditt morgonkaffe? En trött och sur person med huvudvärk, potentiellt odräglig på morgonmötet? När du däremot unnar dig en cappuccino efter middagen verkar du få svårt att somna. Anledningen är det centralstimulerande ämnet koffein. Koffeinet blockerar receptorerna för trötthetssignalen adenosin i hjärnan – och vi känner oss piggare än vi skulle ha gjort annars. Adenosinet frisätts när man använder energi för att ge hjärnan bränsle att arbeta. Därför fungerar det som en signal om behov av sömn, för att återställa balansen.

2.

– Vad man gör är helt enkelt att lura hjärnan att tro att den är pigg. Normal sett så kommer hjärnan via adenosinet att dra i gång sömnen och minska på aktiviteten i hjärnan. Men har vi koffein i vägen så gör hjärnan inte det.

Det förklarar sömnforskaren Torbjörn Åkerstedt, som i många år forskat på sömn och sömnkvalitet vid Karolinska institutet och Stockholms universitet.

– Koffeinet är alltså en bra substans för att hålla sig vaken. Självklart är det därför en dålig substans för att sova, säger han.

Samtidigt finns det människor som påstår att de sover bättre med koffein. Många äldre personer brukar mena det, berättar Torbjörn Åkerstedt.

– Det kan bero på flera olika saker, men en sak kan vara att man har en hög konsumtionsnivå av kaffe. Man har helt enkelt vant sig vid en hög dos koffein, säger han.

Fördelar med kaffe

2. Just kaffe och dess påverkan på hälsan har det forskats ganska mycket på genom åren. Susanna Larsson är docent i nutritionsepidemiologi vid Uppsala universitet. Hon har studerat kopplingen mellan kaffe och olika sjukdomar, och har noterat något glädjande för alla kaffeälskare: det verkar som att det finns fler positiva hälsoaspekter med kaffedrickande än negativa. Till exempel verkar måttliga mängder kaffe vara kopplat till en lägre risk för stroke.

– Men då har vi tittat på kaffe som dryck och inte specifikt på koffeinet. I det här fallet kan kopplingen bero på att det finns anti-oxidanter i kaffet, säger Susanna Larsson.

Det tydligaste sambandet mellan kaffedrickande och hälsan är en förmodad minskad risk för levercancer och diabetes typ 2 hos de som dricker kaffe, berättar hon.

– Där har man sett tydligast och starkast resultat, konsekvent genom alla studier. Förmodligen beror också det på antioxidanterna i kaffet, men det kan också ha att göra med koffeinet. Vi vet helt enkelt inte vad det beror på, säger Susanna Larsson.

Dessutom, framhåller hon, kan det finnas flera anledningar till att man ser samband mellan kaffekonsumtion och minskad risk för sjukdom. För deltagarna i studier kan det till exempel vara lätt att missa att skriva ned eller komma ihåg exakt vad man äter och dricker. Huruvida deltagarna röker eller inte, är överviktiga eller inte eller om de som dricker kaffe bara är friskare från början kan också spela in i resultaten.

– Vi försöker kontrollera för det, men det kan ligga sådana saker och spöka i bakgrunden, säger Susanna Larsson.

Så mycket kaffe ska du dricka

3. En måttfullhet i kaffedrickandet verkar alltså vara helt okej för kroppen. Men hur mycket är då ”en måttlig mängd”? Runt tre till fyra koppar per dag, berättar Susanna Larsson.
I enkäterna Susanna Larsson varit delaktig i att utföra anges att en kopp innehåller 1,5 deciliter men i de flesta studier finns det ingen information om koppstorlek. Vilken typ av kaffe som avses kan också skilja sig åt.

– Det är då, vid tre till fyra koppar per dag, som vi ser störst minskning i riskerna för till exempel stroke. Hos de som dricker fem eller fler koppar per dag ser risken oftast likadan ut som hos de som inte dricker kaffe alls.

En espresso på sex centiliter innehåller omkring 80 milligram koffein och en kopp bryggkaffe på 15 centiliter ungefär 100 milligram.

Olika kroppar – olika påverkan

4. – Man ser att enäggstvillingar tenderar att dricka lika mycket kaffe båda två. Om den ena dricker lite så dricker den andra också lite. Generna verkar helt enkelt ha betydelse för hur mycket kaffe vi dricker. Eller snarare – hur vi bryter ned koffeinet.

Det förklarar Patrik Magnusson, forskare vid Karolinska institutet. Han är också chef över Svenska Tvillingregistret. Med hjälp av det registret har man kunnat följa både en- och tvääggstvillingar, och se hur generna spelar roll för alla möjliga egenskaper – inklusive kaffedrickande, berättar han.

– Koffein är en molekyl som påminner om andra substanser som påverkar vårt medvetande, hur vi mår och hur pigga vi känner oss. Det finns enzymsystem som levern producerar som har till uppgift att bryta ned de här molekylerna. De enzymsystemen ser ut på lite olika sätt hos olika individer.

Det påverkar helt enkelt hur länge koffeinet verkar för olika personer. – Sannolikheten för att gå till kaffemaskinen många gånger under dagen påverkas alltså av hur snabbt man bryter ned koffeinet, säger Patrik Magnusson.

Så påverkas sömnen av koffein

5. Men kaffe bör för säkerhets skull inte intas för sent på dagen. Då riskerar det att störa sömnen, menar sömnforskaren Torbjörn Åkerstedt. Samma sak gäller te, som också innehåller koffein om än i mindre mängder. Vill man skippa koffeinet är örtteer som kamomillte att föredra på kvällen.

Man brukar säga att den generella halveringstiden, den tid det tar för kroppen att bryta ned hälften av substansen, är på omkring sex timmar för en frisk vuxen. Det innebär att efter de timmarna finns hälften av

koffeinet kvar i kroppen. Efter ytterligare sex timmar finns 25 procent kvar, och så vidare.

Däremot finns alltså en stor variation i känslighet – vissa är mycket känsliga och kan knappt dricka något kaffe alls.

– Folk känner av det här rätt väl, säger Torbjörn Åkerstedt.

Om man har lyckats somna trots att man druckit kaffe sent på dagen, har koffeinet någon effekt på sömnens kvalitet?
– Ja, koffeinet har ju en aktiverande effekt, och all aktivering av hjärnan kommer att störa sömnen. Det tar helt enkelt lite längre tid att somna och det är lättare att vakna upp under natten, säger Torbjörn Åkerstedt.

Har man sömnproblem kan det vara en idé att se över hur mycket koffein man får i sig under en dag, och försöka minska på den.

– Att dricka kaffe om man har svårt att sova blir ungefär som att inte släcka ljuset när man ska somna. Men är det något annat än kaffet som orsakar sömnsvårigheterna kanske inte ens koffeinet kommer in i behandlingsbilden, säger Torbjörn Åkerstedt.

Och det var precis det som Patrik Magnusson, forskare på Karolinska institutet, upptäckte hos sig själv, berättar han.
När han var i 30-årsåldern slutade han att snusa, och blev helt enkelt fri från nikotin.

– Jag fick svårare att somna på kvällen, och i ett antal år sov jag ganska dåligt. Jag hade ingen tanke på min kaffekonsumtion, men jag tror att när nikotinet försvann ur systemet, så bröts koffeinet samtidigt ned långsammare, berättar han.

Patrik Magnusson slutade då att dricka kaffe efter lunch – och märkte stor skillnad i sin sömnkvalitet ganska snabbt.

– I samband med lunchen kan jag ta mig en kopp, men inte senare om jag vill sova gott.

Inte bara Patrik Magnusson märker skillnaden av att sluta dricka kaffe på eftermiddagen. Ett av den brittiske läkaren Rangan Chatterjees hälsoråd är att inta allt koffein före klockan tolv, berättade han när han intervjuades i DN Lördag i början av februari. Även i boken ”The power of rest”, skriven av läkaren Matthew Edlund, uppmanas vi att inte dricka kaffe efter klockan tolv om vi vill värna sömnen.

Därför får du huvudvärk
när du slutar dricka kaffe
6. Svenska Livsmedelsverket har ingen rekommendation när det gäller maxgräns för koffeinintag hos vuxna, friska personer. Däremot bör gravida inte få i sig mer än maximalt 300 milligram koffein per dag, skriver man på sin hemsida.

Får man i sig för mycket koffein brukar kroppen säga ifrån – hjärtklappning, yrsel, ångest och illamående är några symtom man kan känna av. Men hur mycket koffein som triggar symtomen kan variera från person till person.

– De flesta upplever nog några av de här effekterna om man häver i sig sex–sju koppar kaffe inom 45 minuter, som jag ser det. Det är inte en

så trevlig upplevelse, så det kan man ha med sig om man dricker kaffe för att hålla sig vaken, säger Torbjörn Åkerstedt.

Så varför blir du då så irriterad, får huvudvärk och mår illa när du inte får ditt morgonkaffe? Svaret stavas helt enkelt abstinens. Exakt varför besvären som huvudvärk uppstår är inte helt klarlagt, berättar Torbjörn Åkerstedt. Är kroppen van vid en substans, i det här fallet koffein, och plötsligt inte får det, måste kroppen ställa om – något som kan vara förenat med illamående och huvudvärk.

– Koffein tros orsaka att blodkärlen som omger hjärnan dras åt och blir lite mindre. När man sedan avstår från koffeinet så utvidgas troligen kärlen igen, vilket kan göra att man får ont i huvudet, säger Torbjörn Åkerstedt.

– Man har sett att när personer med hög koffeinkonsumtion inte får sitt koffein, mår de illa, säger Torbjörn Åkerstedt.

Även Patrik Magnusson ser reaktioner som huvudvärk och irritation ett tecken på ett beroende som inte får sin dos tillgodosedd.
– Det är tydliga abstinensbesvär. Om man av någon anledning glömmer sitt morgonkaffe är det många av oss som får ont i huvudet, om vi är vana vid att dricka kaffe.

Sofie Österström
sofie.osterstrom@dn.se "
En kopp bryggkaffe (15 cl) = ca 100 mg
En kopp espresso (6 cl) = ca 80 mg
En cappuccino, ”tall” (35 cl) = ca 75 mg
En kopp svart te (20 cl) = ca 50 mg
En kopp grönt te (23 cl) = ca 25–29 mg
En burk energidryck (25 cl) = oftast ca 80 mg
En burk cola (33 cl) = ca 30–50 mg
Källa: Livsmedelsverket och Efsa (europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet), Mayo Clinic och Starbucks.

Råd om koffein

Så här skriver Livsmedelsverket i sina rekommendationer vad gäller koffein:
Gravida bör begränsa sin dagliga konsumtion av koffein till maximalt 300 milligram per dag. Det motsvarar ungefär tre koppar kaffe à 1,5 deciliter eller sex koppar svart te à 2 deciliter per kopp. Koffeintabletter, tuggummin med koffein och liknande produkter bör förvaras oåtkomliga för barn.

Undvik kosttillskott med koffeinpulver utan doseringsmått, då sådana produkter är mycket lätta att överdosera av misstag, och överdosering av koncentrerade koffeinprodukter kan leda till allvarlig förgiftning.

Energidrycker med koffein bör inte användas som törstsläckare eller som vätskeersättning vid träning. Intaget av sådana energidrycker bör inte kombineras med alkohol. "

"Tips för avsmakning

DN 23 februari 2019

Smaksätt lite i taget. Det är lätt att lägga till men svårt att ta bort. Akta så att det inte går slentrian i pepprandet. Vissa rätter behöver varken ha svart- eller vitpeppar.

Tillsätt gärna något syrligt precis innan en sås eller soppa ska serveras. Det fräschar upp och ger helheten lite spets.

Om maten är besk, tillsätt sälta, syra eller sötma.

Om maten är alltför salt, späd med vatten, mjölk eller grädde och tillsätt syrlighet och sötma.

Om maten blir för syrlig, låt sjuda (vilket tar udden av lite av syran) samt tillsätt sötma och fett som smör, grädde, crème fraiche eller yoghurt som bäddar in det sura.

Om maten smakar för fett, tillsätt syrlighet. Det bryter av det feta. Om maten brister i fyllighet, krävs umamirika ingredienser. Första valet brukar vara buljong men prova gärna med att sätta till miso och vatten eller lite soja.

Sötma i liten mängd förhöjer smaken på många salta rätter. Lite, lite salt förhöjer smaken på många efterrätter.

För att nollställa gommen kan matlagaren dricka ett glas vatten och äta en bit vitt bröd.

Välj och vraka bland smakerna

Syrlighet. Vinäger ger både syra och vinaktig karaktär, ättika ger maten en traditionell svensk ton, verjuice (omogen druvjuice), torrt vitt vin tillför både kropp och en tydlig syra, pressad citron och apelsin adderar fruktig syra, lime en mer kryddig syrlighet.

Sälta. Förutom vanligt strösalt kan man ta fisksås, ostronsås, soja, sardeller och miso. De tillför alla sälta, men även umami. Använd gärna flingsalt när kornen blir kvar som ovanpå grillad mat, men inte i såser och soppor eftersom konsistensen går förlorad när saltet smälter.

Sötma. Strösocker ger ren och rak sötma medan honung tillför en massa andra smaknyanser. Sirap ger en härlig kolaton i maten som kan passa till grillsåser och kryddiga grytor.

Beska. Grapefruktjuice och zest, alltså det yttersta på skalet, från alla möjliga citrusfrukter, rostade nötter, vitlök som steks gyllenbrun, ingefära, kardemumma, olivolja samt stekyta ger alla på olika vis beska. I små doser ger det maten mer karaktär på ett lite stramt och strängt vis. Var noga med att inte överdosera. Hänger beskan kvar i munnen på ett obehagligt vis har man överdoserat.

Umami. Japansk eller koreansk soja, svampsoja, worcestershiresås, buljong, Maggi (smakextrakt med libbstika), torkad libsticka, bladen från blekselleri eller miso-pasta gör alla maten mer fyllig och rik. Men se till att fylligheten inte blir övermäktig och känns överladdad. Flera av dessa har också beska övertoner som man bör vara försiktig med. Sätt till lite i taget.

Fett. Smör, oljor, ghee (asiatiskt klarat smör), ister, kokosfett och talg mildrar maten och ger den en rund och harmonisk karaktär. Smör är svårslaget med sina vänliga och lite lyxiga smakbild. Olivolja kan ge beska bismaker så var lite försiktig med doseringen.

Pikanteri. Pepparrot, wasabi, senap och kapris ger den där uppiggande senapsartade kicken i smakbilden.

Eldighet. Chili, ingefära, svartpeppar, vitpeppar, sichuanpeppar och vitlök har alla inslag av eldighet som sätter sprätt på en massa mat. I riktigt små mängder kan till exempel chili ge så milda rätter som kalops eller svampsoppa en tydlighet och pigghet utan att de som äter känner smaken av chili. "

"Våga lita på dig själv och dina intryck

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

Om jag fick ge ett enda råd till den som vill bli en bättre matlagare skulle det vara: smaka av maten!

Denna fras läser man ju också i vart och vartannat recept. Men vad innebär den? Jo, helt enkelt att göra en sista finjustering av smakerna. Det är just detta moment som skiljer gott från jättegott.

Det är då man ska ta ställa sig kontrollfrågor om de fem grundsmakerna. Är det tillräckligt salt och sött, är det månne lite för beskt, behöver maten mer friskhet (alltså syra) eller fyllighet (alltså umami)? Och några smaker till kan man fundera på. Finns det tillräckligt med eldighet (av till exempel chili, vitlök och ingefära) eller pikanta toner (av kapris, senap eller pepparrot)? Smakar maten kanske för metalliskt?

Man bör också fråga sig om rättens karaktärsmak kommer fram tillräckligt. Pepparrotskött ska förstås smaka tydligt av pepparrot, gravlax av dill, rödvinssås av rödvin och så vidare. Men man måste också vara på sin vakt mot överkryddning. Tänk på att det lilla du avsmakar bara är en liten del av en hel måltid. Om kryddningen är för överdriven kan maten bli tjatig.

Avsmakning är inte så svårt om man litar på sig själv och sina första intryck. En stor hjälp är att vid varje måltid prata med de ätande, och utan press undra vad de tyckte. På så vis höjs smakmedvetenheten hos alla runt bordet och kocken får hjälp att utvecklas.

I det sammanhanget bör man komma ihåg att vi alla har olika smakorgan; gommen och näshålorna är inte alls så lika som man trodde förr. Och detta är en del av förklaringen till att folk gillar så olika saker. Det gäller att respektera allas åsikter där vid bordet. Och varför inte ha ett litet apotek – som man säger i restaurangbranschen – med salt, peppar, pressad citron, vinäger, soja och annat så att folk själva kan lägga till det de saknar. Det är ingen skam för kocken.

Jens Linder
mat@dn.se "

" Livsmedelsbranschen vill göra svensk mat klimatsmartare

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Svensk mat ska bli klimatsmartare och tillverkas mindre slös-aktigt och mer etiskt. Branschen presenterade på onsdagen ett manifest för en mer hållbar livsmedelsproduktion.

Drygt 40 företag står bakom manifestet som organiseras av branschorganisationen Livsmedelsföretagen med 800 medlemmar. Här finns jättar som Coca-Cola, Cloetta och Arla Foods, men också mindre företag, inklusive konditoriet på hörnet.

– Det handlar om att ta ansvar, och om vår egen trovärdighet.

Livsmedelsbranschen har en tuff lönsamhet, att satsa på mer hållbarhet är en framgångsnyckel. Vi vill både att mer svensk mat konsumeras i Sverige och öka exporten, säger Lars Appelqvist, ordförande för Livsmedelsföretagen och vd för Löfbergs.

Manifestet innehåller fem åtaganden: Helt fossilfria transporter och fossilfri produktion år 2030, halverat matsvinn och hundraprocentigt återvinningsbara förpackningar på samma tid, en uppförandekod för hela leverantörskedjan och effektivare vattenanvändning.

Den som läser innantill ser dock att det står att deltagarna ”åtar oss” att ”arbeta för” de olika målen. Det handlar alltså inte om klockrena löften.

– Du har rätt, det kan låta lite vagt, och några stora företag som redan är i gång kan tycka att vi är för oambitiösa. Men vi vill få med många aktörer, som har olika förutsättningar, och kan som branschorganisation inte straffa bolag. Däremot lovar alla att vara transparenta med vad de åstadkommer och det kommer vi att följa upp, säger Lars Appelqvist.

Deltagarna får själv välja vilka av målen de tycker är ”relevanta”. Finns det en risk att de väljer det enklaste?
– Så kan det bli, men i så fall får vi ta en diskussion. Det kommer helt säkert en 2.0-version av manifestet, där vi skärper skrivningarna eller lägger till ett sjätte mål som vi inte vet om i dag.

På hemmaplan kommer Appelqvist att prioritera fossilfrihet och sociala åtaganden i till exempel Kenya och Brasilien, där kaffebönorna kommer ifrån.

– När det gäller klimatpåverkan har vi nått halvvägs, vi ska fortsätta att gå över till annat bränsle i transporter och tjänstebilar och införa mer biobränsle i rosteriet. I importländerna handlar det om att värna böndernas arbetsvillkor men inte minst om att uppmuntra deras barn att ta över, säger Lars Appelqvist.

Han fortsätter med en fråga:
– Vet du hur mycket färdigt kaffe vi slänger – 30 procent. Häll inte upp mer än du dricker! Kaffesumpen kan man göra muggar av eller använda till gödsel.

Hans Strandberg "

"Fakta. Omsätter miljarder

Svensk livsmedelsindustri har 50 000 anställda och omsätter 185 miljarder kronor.
Livsmedelsexporten uppgår till 50 miljarder kronor årligen. "

" Åklagaren: 55-åriga kvinnan giftmördade guldsmeden

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

Guldsmeden dog plötsligt men sambon väntade flera timmar med att larma. Senare upptäcktes att mannen hade blivit förgiftad med cyanid – och nu pågår rättegången där en 55-årig kvinna åtalas för mord och grov stöld. – Det är ett klassiskt sol-och-vår-beteende. Den stora skillnaden är här att hon begår ett mord, säger Thomas Bodström, målsägandebiträde för guldsmedens barn.

Den 55-åriga kvinnan träder in i rättssalen iklädd eleganta kläder. Hon ger ett välordnat intryck och ser sig omkring med stadig blick, till synes lugn och kontrollerad, innan hon till slut sätter sig ner för att gå igenom ännu en dag i tingsrätten.

Anklagelserna mot henne gäller mord och grov stöld.

Enligt hennes advokat Björn Hurtig är situationen mycket tung för kvinnan.

– Hon reagerar ju som man gör när man blir beskylld för mord men säger sig vara oskyldig. Med ilska och bestörtning och frustration. Hon mår inte speciellt bra, säger han senare till DN.

Det var den 17 februari förra året som hennes dåvarande sambo, en guldsmed i 60-årsåldern, plötsligt började må dåligt någon gång på eftermiddagen. Paret befann sig då på mannens lantställe utanför

Norrtälje. Kvinnan fick först hjälp av grannarna med att lägga mannen i sin säng, varpå grannarna gick hem till sig. Flera timmar senare, vid 23-tiden, ringde kvinnan och ville åter ha hjälp av grannarna. Hon hävdade då att guldsmeden hade blivit sämre.

Grannarna kom och försökte hjälpa till och ringde även i sin tur till SOS alarm. Men de var uppgivna eftersom mannen redan verkade vara död.

– Han är helt kall, säger en av grannarna till larmoperatören samtidigt som de ger mannen hjärt-lung-räddning sent på kvällen.

Efter dödsfallet genomfördes en rättsmedicinsk undersökning, men då hittade man inga anledningar att misstänka att mannen hade blivit mördad.

Först efter att guldsmedens barn bad om en ny analys, där man också skulle leta efter ett antal olika gifter, gjordes en ny undersökning av bland annat den dödes blod. Slutsatsen bekräftade familjens farhågor: Mannen hade blivit förgiftad med cyanid. Och misstankarna riktades mot den 55-åriga kvinnan.

En rättsmedicinsk expert vittnade under fredagens förhandlingar i Norrtälje tingsrätt om att guldsmeden hade haft en ”mycket hög cyanidkoncentration i blodet”. Nivån hade med råge varit dödlig. Åklagaren Madeleine Pettersson menar att det finns omständigheter som pekar på att den 55-åriga kvinnan har mördat guldsmeden genom att förgifta honom.

– Jag vill inte bedöma bevisläget under tiden rättegången pågår. Men jag väckte ju den här processen för att jag bedömer att det kan leda till en fällande dom, säger hon.

Madeleine Pettersson menar att den medicinska undersökningen visar att den döde guldsmeden måste ha fått i sig giftet under en tidsrymd då enbart den åtalade 55-åringen var i närheten.

– Hon är den enda möjliga gärningsmannen, säger Madeleine Pettersson.

Åklagaren menar också att det faktum att kvinnan tillkallade hjälp i ett sent skede tyder på att kvinnan har mördat guldsmeden.

– Det är en graverande omständighet att hon först vid klockan 23 slår larm till grannen. Och hon ringer inte heller 112, säger Madeleine Pettersson.

Guldsmedens barn företräds av Thomas Bodström, som instämmer i åklagarens bedömning att 55-åringen har gjort sig skyldig till mord.

– Dödsorsaken är klar. Och ingen annan person har befunnit sig på platsen när det hände, förutom den misstänkta kvinnan och offret. Hon har också själv googlat på hur man dödar med gift. Jag tycker att det är väldigt tydliga bevis i det här fallet, säger han.

Under fredagens förhandlingar vittnade en nära vän till guldsmeden om vilken påverkan kvinnan hade haft på den nu döde mannen. Vännen beskriver guldsmeden som en ”glad kille” som alltid hade ”glimten i ögat”. Men efter att han hade träffat den 55-åriga kvinnan ska han ha blivit förändrad. Guldsmeden ska också ha lånat ut stora summor pengar till kvinnan, och kontinuerligt betalat för henne på olika ställen.

Thomas Bodström bygger delar av sin argumentation på hur kvinnan på detta sätt ska ha utnyttjat guldsmeden – i likhet med hur hon tidigare ska ha utnyttjat flera andra män ekonomiskt.

– Det är ett klassiskt sol-och-vår-beteende. Men den stora skillnaden är här att hon begår ett mord här, säger han.

Det verkar inte finnas någon stark teknisk bevisning som binder kvinnan till brottet. Finns det bara indicier mot kvinnan?

– Det viktigaste är: Han dör av cyanid och det finns bara en enda person som kan ha gjort det. Man vet att det är ett mord och det finns bara en enda människa som kan ha gjort det här. Sedan finns det väldigt mycket indicier eller stödbevisning runt omkring, säger Thomas Bodström.

Kvinnans försvarsadvokat Björn Hurtig har en annan syn på omständigheterna i ärendet.

– Åklagaren har inte någon bevisning som binder min klient till brottet. Det finns mycket kringbevisning, men en hel del av denna menar jag är ytterst perifer. Till exempel har åklagaren ju åberopat förhör med min klients män, som hon har haft förhållanden med tidigare, för att styrka hennes personlighet. Och det visar att man har en i grunden bristande bevisning. Här finns ingen ”smoking gun”, om man uttrycker sig så, säger han.

Kvinnan sägs ha uppvisat ett sol-och-vår-liknande beteende. Hur påverkar det ert försvar?

– Det är klart att det kan ge en bild av min klient som en person som kanske inte talar sanning och som har ett gränslöst beteende. Men vi utreder ett mordmål och det har ju inte någon som helst bäring på mordmålet, säger Björn Hurtig.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se "

" Flicka fick vegankost – föräldrar får fängelse

DN FREDAG 24 MAJ 2019

När den 18 månader gamla flickan kom in på akuten var hennes tillstånd livshotande – två timmar från döden. Nu döms hennes föräldrar till tre månaders fängelse för grovt vållande till kroppsskada.

Mannen och kvinnan hade gett sin dotter en obalanserad vegansk kost, något som höll på att kosta henne livet.

Den lilla flickan kom in på Sahlgrenska med kramper, bakåtrullade ögon och bruten käke i mitten av februari, men konstaterades snart också ha en hjärnblödning och vara livshotande undernärd varför hon flyttades till intensiven. Polis och socialtjänst tillkallades och ett omedelbart beslut fattades om att tvångsplacera flickan i familjehem samt att ta föräldrarna till polisstationen.

”Man får inte in barn med vitaminbrist i Sverige i dag”, berättade ansvarig läkare till polisen, ”jag har aldrig sett ett så svårt undernärt barn” varför hon var tvungen att konsultera kollegor som arbetat med undernärda barn i afrikanska utvecklingsländer.

En annan brist var vitaminen B12 – flickans värden var så låga att de inte gick att mäta – och just det är en vanlig brist hos veganer, vilket skulle visa sig vara en ledtråd till orsaken bakom flickans tillstånd. Föräldrarna har gett sitt barn ”bröstmjölk och basvaror”, säger pappan i förhör och preciserar med kål, potatis, ris och morötter och råris för

att ”allt annat är ju giftigt, på riktigt” – något B12-tillskott var inte aktuellt, däremot ”solsken, skratt och kramar”.

Föräldrarna har valt att leva ett alternativt liv utanför samhället så flickan föddes i deras tillfälliga bostad utan att någonsin tidigare vara i kontakt med myndigheter för att ”Sverige som stat inte skall få äga henne och ta lån i hennes namn”, säger pappan i förhör. Enligt Barnkonventionen har barn rätt till ett eget namn, en identitet, ett medborgarskap och barn ska registreras omedelbart efter födelsen. Utöver tre månaders fängelse döms de till att betala 40 000 kronor i skadestånd för den kränkning de utsatt sitt barn för och 20 000 kronor för sveda och verk.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se "

" Energidrycker. Är de farliga eller inte? Och hur mycket är för mycket?

DN LÖRDAG 25 MAJ 2019

Vi är många som har läst rapporterna om ungdomar som fått - föras till sjukhus efter att ha druckit energidryck. DN:s medicin-reporter Amina Manzoor går igenom vad vi vet om dryckerna som utlovar att du ska bli pigg.

1 Vad räknas som energidryck?
De långsmala burkarna med energidryck i olika färger, smaker och storlekar fyller många rader i matbutikens kyl. Även i mindre tobaksaffärer finns det ofta en kyl dedikerad enbart till dryckerna. Du kan hitta dem nästan överallt. Försäljningen av energidrycker har ökat kraftigt de senaste åren, mellan 2009 och 2016 med 160 procent.

Men vad som räknas som en energidryck är inte definierat. Det finns en branschöverenskommelse, men ingen juridisk definition. Generellt sett brukar det vara sötade läskedrycker med mycket koffein som kallas energidrycker. Vad de innehåller och hur mycket koffein de innehåller kan dock variera kraftigt mellan produkter.

Enligt Livsmedelsverket har den vanligaste koffeinhalten i energidrycker som sålts i Sverige varit 320 milligram per liter. Den som dricker en burk energidryck på 250 milliliter får då i sig 80 milligram koffein, ungefär lika mycket som i en kopp bryggkaffe. Det finns dock flera varianter med omkring 550 milligram koffein per liter som säljs i större burkar. Den som dricker en burk på 330 milliliter får

då i sig omkring 180 milligram koffein, vilket är nästan lika mycket som i tre koppar kaffe.

Energidrycker innehåller också ofta glukuronolakton och taurin. Glukuronolakton är ett ämne som bildas i kroppen när vi bryter ned kolhydrater. Det finns i många livsmedel, men då i lägre dos än i en burk energidryck. Taurin är en aminosyra som finns i kött och fisk. Ämnet bildas också i kroppen. Taurin bidrar bland annat till att cellerna i kroppen behåller rätt salt- och vattenbalans, men man får ingen extra effekt av mer taurin.

Enligt Efsa, EU:s myndighet för livsmedelssäkerhet, innebär de mängder taurin och glukuronolakton vi kan få i oss via energidrycker ingen fara för människors hälsa.

En del energidrycker innehåller också BCAA, vilket är de grenade aminosyrorna leucin, isoleucin och valin. Kroppen kan inte tillverka dem själv, utan vi måste få i oss dem via kosten. BCAA finns också i exempelvis kött, mejeriprodukter och baljväxter.

Andra ämnen som kan ingå är ginseng, guarana och B-vitaminer. Dessutom innehåller energidryckerna sötningsmedel eller socker. Sötningsmedel är inte farliga och tillför inga kalorier. För mycket socker är däremot inte bra för oss, och den som dricker sockersötade drycker får lätt i sig mycket socker.

2 Vad finns det för fördelar med energidryck?

Det är främst koffein som ger den uppiggande effekten. Koffein är en centralstimulerande substans som minskar tröttheten. Det finns också belägg för att koffein kan öka prestationsförmågan vid sportutövning. Men hur mycket varierar från person till person.

Huruvida de andra substanserna i energidryckerna har någon uppiggande effekt saknas det tydliga belägg för.

Något magiskt med energidryckerna är det alltså inte. De är inte heller nyttiga.

– I princip är det en sötad läskedryck med koffein och kanske några andra ämnen. Man kan ta en kopp kaffe med socker i och en kaka och få i sig samma sak. Men stora mängder socker är inte bra av många anledningar, säger Anna Wedholm, teamchef vid Livsmedelsverket.

3 Vad säger myndigheterna?

Både svenska Livsmedelsverket och Efsa är överens, det finns inga kända hälsorisker med energidrycker i måttliga mängder för friska vuxna. Säkerheten har undersökts flera gånger. Men eftersom energidrycker innehåller relativt mycket koffein avråder Livsmedelsverket från att använda dem som törstsläckare eller som vätskeersättning vid träning. Myndigheten tycker inte heller att man ska blanda dem med alkohol eftersom det gör det svårare att få en känsla för hur berusad man är.

Gravida är däremot känsligare för koffeinets effekter. Det finns studier som tyder på att stora mängder koffein kan öka risken för tidiga missfall och även ge något lägre födelsevikt. I Sverige rekommenderas gravida att få i sig max 300 milligram koffein per dag, omkring tre koppar kaffe.

Barn är också mer känsliga, bland annat för att de väger mindre och för att de ofta är mindre vana vid koffein än vuxna.

Alla drycker som innehåller mer än 150 milligram koffein per liter måste märkas med ”Hög koffeinhalt. Rekommenderas ej för barn och gravida eller ammande kvinnor” och den totala mängden koffein ska skrivas ut.

Det finns ingen åldersgräns för energidrycker i Sverige, men det finns en branschöverkommelse som innebär att dryckerna inte ska säljas till personer yngre än 15 år.

Livsmedelsverket fick i uppdrag av regeringen att utreda om det fanns något lämpligt sätt att begränsa ungas intag av koffein i energidrycker. Myndigheten bestämde sig då för att ta reda på hur barn och unga får i sig koffein.

– Det var inte energidrycker som var den stora orsaken till intag av koffein hos barn och unga, utan det var faktiskt andra typer av drycker som te, kaffe och coladryck. En åldersgräns på energidrycker skulle då inte vara ett särskilt effektivt sätt för att begränsa koffeinintaget hos unga, säger Anna Wedholm vid Livsmedelsverket.

Resultaten kommer från enkäten Riksmaten ungdom. I den har 3 000 barn och unga i femte och åttonde klass samt andra årskursen på gymnasiet tillfrågats om sina matvanor. 0,6 procent av 11-åringarna, 5,6 procent av 14-åringarna och 12,6 procent av 17-åringarna drack energidryck någon gång under de tre dagar som informationen samlades in. Få drack mer än en burk per gång.

– Vi tittade också på nivåerna av koffein i energidrycker och de flesta ligger på 320 milligram per liter. Vi anser att det är en rimlig nivå. Då kan en 11-åring dricka en sådan burk utan att drabbas av obehagliga symtom. Men vartefter koffeinhalterna ökar blir riskerna större att barn överskrider gränserna genom en burk. Vi har sett att det finns drycker på marknaden med uppemot 1 000 milligram koffein per liter. Det tycker vi är onödigt högt, och det tycker även

branschorganisationen för energidrycker, säger Anna Wedholm. Därför har Livsmedelsverket föreslagit att en möjlig åtgärd, om regeringen vill begränsa ungas koffeinintag, skulle kunna vara att införa en maxgräns på hur mycket koffein en burk energidryck får innehålla.

– Men det verkar inte som att barn och ungas intag av energidrycker är så högt, så vi ser ingen anledning till oro och kommer inte att prioritera frågan om vi inte får ett nytt uppdrag av regeringen, säger hon.

Danmark och Tyskland har en maxgräns på hur mycket koffein en energidryck får innehålla. Några få länder i Europa har infört en 18-årsgräns på inköp av energidrycker. Det finns också något land som har begränsningar för hur energidrycker får säljas.

Antalet frågor om energidryck till Giftinformationscentralen har ökat kraftigt sedan 2008, men Livsmedelsverket har inte sett någon ökning av förgiftningsfall på grund av energidrycker.

4 Är energidrycker farliga?

Ibland rapporterar media om unga människor som druckit mycket energidryck och varit tvungna att uppsöka sjukhus på grund av

hjärtklappning och ångest. Men betyder det att energidrycker är farliga?

Som alltid, så är dosen det viktiga här. Allt är farligt i tillräckligt stor mängd, också vatten. Frågan är hur mycket hade dessa personer druckit och under hur lång tid?

Det är koffeinet i energidryckerna som kan ge biverkningar. Vi påverkas olika mycket av koffein. Den som är ung och väger mindre kommer att påverkas vid lägre doser än en vuxen som väger mer och som är van vid koffein. Koffein i stora mängder kan ge hjärtklappning, yrsel, huvudvärk och sömnproblem. Vid ännu högre nivåer kan man bli illamående, kräkas och få diarré.

Efsa bedömer att tre milligram koffein per kilo kroppsvikt är säkert och utan negativa hälsoeffekter. Det finns också en säkerhetsmarginal för detta värde.

– Efsas gränsvärden för koffein är satt för en lindrigare typ av symtom. Det handlar om ökad vakenhet, skakningar och hjärtklappning till exempel. Om man håller sig under den nivån bör man inte känna något sådant, säger Anna Wedholm vid Livsmedelsverket.

Det krävs mycket högre nivåer för att bli förgiftad, omkring 20 milligram koffein per kilo kroppsvikt för en lindrig förgiftning. För en vuxen skulle det krävas runt tolv burkar energidryck à 250 milliliter och med en koffeinhalt på 320 milligram per liter. För en potentiellt dödlig dos krävs runt 100 burkar för en vuxen som väger 60 kilo. Ett barn som väger hälften så mycket kan nå en potentiellt dödlig dos vid 50 burkar under en kort tid. Så mycket kan nog ingen dricka. Däremot skulle det kunna vara lättare att utveckla ett beroende av koffein eftersom energidryckerna innehåller mer koffein än kaffe.

Sockret i energidryckerna kan också bli ett problem, om de överkonsumeras. Sockersötade drycker är associerade med mycket ohälsa. Det finns studier som antyder att sockersötade drycker ökar risken för bland annat fetma, typ 2-diabetes och hjärtkärlsjukdom.

5 Vad finns det för andra risker?
Det finns flera rapporter om personer som har fått rubbningar av hjärtrytmen, ibland livshotande, efter att de har druckit energidrycker. En analys av flera fallrapporter och studier visade att det i en majoritet av fallen handlade om mycket höga mängder energidryck under en kort tid eller att de hade druckits tillsammans med alkohol. Forskarna anser dock att personer med känd hjärtkärlsjukdom bör begränsa sitt intag av energidrycker, eller undvika dem helt.

För några år sedan kunde vi se rubriker om att unga som drack energidrycker i större utsträckning också hade alkohol- och drogmissbruk. För det första kunde den amerikanska studien bara hitta ett samband, forskarna kunde inte bevisa att det var konsumtionen av energidryck som ledde till missbruket. Till exempel kunde personerna som drack alkohol blanda dem med energidryck.

En annan teori, som inte heller är bevisad, är att personer som söker kickar kommer att vara mer benägna att få dem via energidryck, alkohol eller droger. Andra studier har också hittat ett samband mellan energidrycker och alkohol- och drogmissbruk, men det är inte klarlagt vad som ligger bakom sambandet.

6 Inte särskilt farligt, men inte heller särskilt nyttigt
Sammanfattningsvis bör en burk energidryck med standarddosen koffein då och då inte utgöra något problem för de flesta. Innehåller de socker tillför de däremot onödiga kalorier. Och eftersom koffein minskar tröttheten kanske det inte är så bra att dricka dem under kvällstid, i alla fall om du är ute efter en god natts sömn.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se "

" Professorns recept för ett bättre liv

DN LÖRDAG 25 MAJ 2019

Professor Mai-Lis Hellénius vill göra det lättare att göra hälsosamma val. Några steg på vägen är att lägga mycket grönsaker på grillen och att testa nya såser. Men framför allt tycker hon att den samvaro som grillningen erbjuder är viktig.
– Att grilla och att fika.

När livsstilsprofessorn Mai-Lis Hellénius ger tips på hälsosamma aktiviteter blir man lite förvånad. Bilden av blodiga köttbitar med rejäl stekyta, eller ett berg med kanelbullar är knappast det som brukar associeras med ”hälsosamt”.

Men för Mai-Lis Hellénius, som har den formella titeln ”professor på Karolinska institutet, i kardiovaskulär prevention med fokus på livsstil” handlar både grillning och fika om så mycket mer än mat.

I centrum står samvaro, antistress och det kravlösa – tre nycklar till ett hälsosamt liv. Och vad man väljer att sätta på menyn kan ju anpassas.
– Köttet har länge varit centralt, konstaterar hon. Men grönsaker lämpar sig väl så bra att grilla. De är snygga och lättgrillade och många grönsaker smakar dessutom mer som grillade och ger en bättre mättnadskänsla.

Grunden till synen på grillad mat som något ohälsosamt kommer sannolikt från hårdgrillade köttbitar, med cancerogen stekyta, serverade med pommes frites, bearnaisesås – gärna med en öl i handen. Och nej, just det är ju inte så hälsosamt.

Men så behöver det inte vara, och synen på vad det innebär ”att grilla” håller på att förändras.

– Ofta pratar man om gröna tillbehör. Det är ju fånigt, tänk tvärtom, säger Mai-Lis Hellénius. Se på grönsakerna som att de är maten, sedan kan man lägga till kött, fisk och kyckling. Välj också en bra sås, det finns så mycket goda såser som inte är baserade på gräddfil och crème fraiche.

Feta, mejeribaserade såser är ofta det som ”drar ner” det hälsosamma, men till exempel en hemgjord örtolja eller en tomatbaserad sås kan snarare bli ett lyft.

– Eller en tonfisksås, den kan man servera till grillad kyckling eller grillad blomkål, säger hon. Den innehåller nyttiga omega 3-fetter och fettsyror.

Även alkoholnormen är på väg att luckras upp, och det finns gott om goda alkoholfria drycker att dricka vid grillen och till maten för den som vill.

– Man kan välja själv, det gillar jag!, säger hon. Lägg lite möda på att hitta goda alternativ. Och de som dricker alkohol kan tänka på att fylla på vattenglaset. Varannan vatten är en bra regel!

Men framför allt vill hon lyfta fram den samvaro och antistress som grillningen kan ge.

– Stress är en jättestor riskfaktor för hjärt-kärlproblem. Och grillning kan vara antistress, om det är kravlöst och man umgås med någon eller några man tycker om. Man samlas utomhus kring maten och

matlagningen och det tar lite tid. Det är bra att det tar tid! Då tvingas man stanna till och släppa stressen. Grillning blir dessutom ”tillsammans” på ett annat sätt än om man bjuder på middag.

För att underlätta för människor att göra hälsosamma val, oavsett om det gäller grillning, fika eller vardagsmat, har Karolinska institutet och Hjärt-Lungfonden skapat en livsstilskurs på nätet, sundkurs.se med en stor bank med hälsosamma recept som är granskade av Mai-Lis Hellénius och dietisten Anette Jansson.

– Vi forskare är ofta dåliga på att berätta om forskning på ett lättillgängligt sätt.

Hon tycker att det är viktigt att inte tulla på smak och matglädje bara för att det är hälsosamt.

– Traditioner betyder trygghet, något att hålla sig i. Därför ska vi fortsätta grilla. Men vi ska bli bättre på att grilla säkert, bättre på att släppa fram kvinnorna och bättre på att äta mer grönt, säger Mai-Lis Hellénius.

Recept Liselott Forslin
Elin Peters
elin.peters@dn.se "

" Ny matstrategi för klimatet

DN TISDAG 28 MAJ 2019

Minst en vegetarisk huvudrätt och minskat matsvinn och klimatpåverkan. Det ska gälla för alla Stockholms stads verksamheter som serverar mat framöver.– Jag är stolt över att vi nu kan få matstrategin på plats, säger miljö- och klimatborgarråd Katarina Luhr (MP).

Ett närapå fullsatt kommunfullmäktige klubbade under måndagskvällen en av majoriteten framlagd matstrategi för Stockholms stad. Där finns riktlinjer kring djurskydd, antibiotikaanvändning såväl som vegetarisk kost. De måltider som staden tillhandahåller ska också bidra till minskat matsvinn och minskad klimatpåverkan.

Strategin togs till stor del fram av den rödgrönrosa majoriteten under förra mandatperioden och berör alla Stockholms stads verksamheter som serverar mat. Det gäller bland annat skolor, äldreboenden och förskolor.

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Feministiskt initiativ hade lagt fram ett eget förslag där de bland annat krävde en stadsövergripande kostenhet samt kvantifierbara mål för att kunna följa upp strategin. Oppositionsborgarråd Emilia Bjuggren (S) säger att hon är glad att matstrategin klubbas igenom, men tycker det är tråkigt att den dröjt.

– Utbildningsnämnden har redan hunnit fatta beslut om egna riktlinjer, som inte kunnat tas i enlighet med matstrategin. Dessutom tycker jag att när den har dröjt så här länge så borde majoriteten hunnit ta fram kontrollverktyg.

Hon säger att Stockholms stad är en stor upphandlande aktör, som har avgörande påverkan på livsmedelsaktörer både i och utanför Stockholm.

– Därför är det viktigt att detta blir ett vasst verktyg med tydliga mål och systematisk uppföljning. Nu verkar det inte ens finnas en beräkningsmodell på plats för hur man ska mäta klimatpåverkan.

Katarina Luhr (MP), miljö- och klimatborgarråd, tycker inte att behandlingen av strategin har dröjt, utan säger att den varit ute på remiss fram till november och att man sedan tagit instansernas kommentarer i beaktande, bland annat skärptes en skrivning kring antibiotika.

Luhr säger att mätmetoder och uppföljning behövs och är på gång.
– Vi har tittat på en modul som man skulle kunna koppla till den skolplattform som finns. Jag hoppas på att vi inom ett år kommer att ha en sådan på plats.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se "

" Allt fler äldre i Sverige skadas av alkohol

DN ONSDAG 29 MAJ 2019

Forskning visar nu att även en måttlig konsumtion av alkohol på ålderns höst kan ge upphov till cancer och hjärt-kärlsjukdomar – tvärtemot tidigare bud om att en liten dos är nyttigt. Alkoholrelaterade skador blir allt vanligare bland dem som uppnått pensionsåldern i Sverige.

Äldre och alkohol
Del 1.
De som är äldre i dag dricker mer än äldre förr. Samtidigt är äldre känsligare för alkohol än yngre och alkoholskadorna bland äldre ökar. Påståendet att lite alkohol är bra för hjärtat – speciellt för äldre, som till och med sägs leva längre av några få glas vin om dagen – har vaggat in hela världen av vinkonsumenter i en falsk trygghet, även om det också kritiserats av många forskare.

Den senaste forskningen visar nu att det inte finns några skyddande effekter alls vid en låg konsumtion och att även en liten mängd kan vara skadlig, enligt den nya rapporten ”Alkohol och äldre”. Den omskrivna skyddande effekten ska ha grundat sig på ett metodfel och ett motsatt orsakssamband i forskningen:

Personer som dricker måttligt är redan friska och hälsosamma och därför lever de länge. Att dödligheten bland nykterister har varit högre än bland måttlighetsdrickarna kan bero på att där har ingått personer som druckit tidigare och blivit sjuka, och även redan sjuka personer som har valt bort alkohol.

Den nya forskningen visar också att risken för alkoholrelaterade skador och sjukdomar som cancer och hjärtproblem ökar hos äldre redan vid ett måttligt intag.

Detta beror dels på alkoholens skadliga effekter – alkohol är giftigt för alla delar av kroppen – dels på en äldre människas ökade känslighet. När en person blir äldre minskar muskelmassan och som en följd av det även mängden vatten i kroppen, vilket gör att alkoholhalten i blodet blir högre när du dricker samma mängd som tidigare.

Dessutom kan förändringar av leverns funktion och medicinering för sjukdomar innebära att alkoholhalten i blodet blir högre och att risken för skador därmed ökar.

Forskarna bakom den nya rapporten, som baseras på den senaste forskningen från Global burden of disease, rekommenderar äldre som vill leva länge och behålla hälsan på topp att skippa alkoholen helt. Om man ändå vill dricka drar forskarna en gräns vid ”mindre än ett standardglas per dag i genomsnitt och inte mer än två standardglas på en och samma dag” (ett standardglas motsvarar 10 cl vanligt bordsvin, 33 cl starköl eller 4 cl sprit.)

Men de här rekommendationerna är inte baserade på att det skulle vara nyttigt eller ofarligt med den mängden. De baseras på de äldres vilja att våga ta en risk i sina liv.

– Man accepterar inte 1 procent risk att omkomma när man flyger. Men när man dricker så gör man det. Riskgränserna motsvarar 1 procents risk att avlida till följd av alkohol. Att man är beredd att ta en sådan risk förklaras av den positiva upplevelsen av att kunna dricka, säger alkoholforskaren Sven Andreasson, en av författarna till rapporten.

Med äldre menar rapportförfattarna i allmänhet personer över 55 år, men fokus ligger på dem som är äldre än 65 år.

Att äldre personer i Sverige har blivit aktivare, mer välbärgade och reser mer är en stor anledning till att kurvan för äldres drickande har blivit brantare de senaste 20 åren, menar Sven Andreasson.

– Man talar om fattigpensionärer men pensionärerna i dag har fått avsevärt mycket mer pengar att röra sig med än för 50 år sedan, säger han.

– En annan orsak är att kvinnor dricker mer. Förr var det tabu med kvinnor som drack. Man såg sällan kvinnor dricka ensamma på restaurang men nu är det nästan lika vanligt att kvinnor dricker ute som män. Även om det är så att man väljer olika sorters dryck, säger Sven Andreasson.

Det handlar också om att en ny generation nått pensionsåldern. Personer som var unga på de alkoholliberala 60- och 70-talen. De tar med sig de liberala vanorna upp i åldrarna.

När forskningen kring riskerna med måttlig alkoholkonsumtion för äldre lanserades för första gången för några år sedan utbröt en konflikt i forskarvärlden. Tidigare studier hade redovisat en skyddande effekt mot de stora folksjukdomarna. Stora ekonomiska intressen stod på spel.

NIAAA, den federala alkoholforskningsmyndigheten i USA, drog i gång en stor studie för att forska om nyttan med måttlig alkoholkonsumtion. Men studien fick ett abrupt slut när det avslöjades att flera av de framstående forskarna, vid bland annat Harvarduniversitetet, var infiltrerade och mutade av alkoholindustrin för att styra resultatet till alkoholindustrins fördel.

Råder det konsensus nu i forskarvärlden?
– Nej, men allt fler av de tongivande forskarna uttrycker att det är på det här sättet. De som var emot de här resultaten hänvisade till forskning som nu uppfattas som bristfällig, och i många fall sponsrades direkt eller indirekt av alkoholindustrin.

Sven Andreasson ställer sig frågande till hur det kommer sig att tidigare rön om en skyddande effekt av alkohol har kunnat överleva så länge.

– Hur sjutton har man inom forskningen kunnat undgå att ställa de kritiska frågorna i 30 år? undrar jag. Det måste handla om den mänskliga naturen, att man på något sätt omedvetet missat att göra en kritisk analys av bakgrundsfaktorer och urval av individer på just det här området. Alkohol är ju även medelklassens njutningsmedel. Och forskare är ju också människor.

Hur förhåller du dig till de artiklar som har varit kritiska mot rapportens resultat för att nykterhetsrörelsen är en av uppdragsgivarna?

– Det är klart det finns risk att man uppfattar detta som en beställd studie men det stämmer absolut inte. Den som gör sig besvär att läsa igenom rapporten ser att det är en saklig granskning av den internationella forskningen inom detta område. Vi forskare har haft en helt självständig roll utan kontakt med organisationerna bakom. Ingen av oss har fått ekonomisk ersättning för att göra forskningen.

Gjordes forskningen för samhällets eller de äldres skull?

– Både och. Min egen reflektion är att det här är viktiga budskap att framföra i sjukvården för personer över 65. Fokus för mig har varit att människor i de här åldrarna behöver mer vägledning kring påverkan och risk med alkohol när kroppen förändras vid stigande ålder.

Rapporten ”Alkohol och äldre” är framtagen på initiativ av Svenska läkaresällskapet, Svensk sjuksköterskeförening, IOGT-NTO och Centrum för utbildning och forskning kring riskbruk, missbruk och beroende (CERA) vid Göteborgs universitet.

Josefine Hökerberg
josefine.hokerberg@dn.se "

"Fakta.
Alkoholskador hos äldre
År 2015 dog över 1000 personer 65 år och äldre av orsaker relaterade till alkohol. Mätt i antal dödsfall per hundratusen personer motsvarar det 53,5 personer, en ökning med 41 procent sedan 2001. Det faktiska antalet kvinnor som avled på grund av alkoholrelaterade orsaker ökade med 125 procent mellan samma år, från 99 kvinnor 2001 till 223 kvinnor 2015.

Hälsoproblem förknippade även med låg alkoholkonsumtion hos äldre:

Hjärtflimmer.
Mag-och tarmsjukdomar och vissa cancersjukdomar.
Hjärt- och kärlsjukdom.
Högt blodtryck.
Kognitiv försämring.
Källa: ”Alkolhol och äldre”; Socialstyrelsen

Så har äldres konsumtion förändrats
Totalkonsumtionen bland alla åldersgrupper ökade mellan år 1980 till 2002. Sedan 2002 har de äldre i Sverige ökat sitt drickande ännu mer, medan resten av åldersgrupperna minskat sin konsumtion.

De stora årskullarna som föddes 1945–50 och som nu har gått i pension har i alkoholforskning kallats för ”Den våta generationen”. Mellan 2004 och 2011 ökade vinkonsumtionen bland kvinnor över 65 år med 50 procent.

År 1967 drack 42 procent av kvinnorna i åldern 46–70 inte alkohol. Inte heller 22 procent av männen. Nykterhetstalen var sannolikt högre bland dem som var över 70 år

Källa: Stad, Sthlm förebygger alkohol och drogproblem; SOU 1971:77
Global burden of disease

Rapporten ”Alkohol och äldre” baseras på den senaste forskningen från Global burden of disease study, som är ett samarbetsprojekt med nästan 500 forskare i 50 länder under ledning av Institute for Health metrics and evaluation på University of Washington. "

" Därför är det svårt att nå äldre som dricker för mycket

DN MÅNDAG 3 JUNI 2019

När äldre dricker mer ökar också antalet som dricker för mycket. Speciellt äldre kvinnor skäms ofta, och varken syns eller hörs.
– Det här är en grupp som är väldigt svår att nå, säger professor Sven Andreasson, som uppmanar till en förändring inom vården för att nå de äldre.

Äldre och alkohol Del 2.

De som är äldre i dag dricker mer än äldre förr, och alkoholskadorna hos äldre ökar. Den första artikeln publicerades 29/5.

All alkoholkonsumtion som kopplas till äldre handlar inte om lite guldkant på tillvaron.

När alkoholkonsumtionen inom en grupp stiger ökar även antalet som trillar dit i ett skadligt riskbruk, berättar alkoholforskaren Sven Andreasson.

– Det hänger ihop. Det handlar bland annat om en genetisk känslighet som vissa bär på, säger han.

Bilden bekräftas av siffror från Socialstyrelsen som visar en ökning av den alkoholrelaterade dödligheten och en kraftig ökning av andelen män och kvinnor över 65 år som söker vård för alkoholrelaterade skador.

Det vi ser i statistiken beror dels på ett generationsskifte – en ny blöt generation som var unga under de alkohol- och drogliberala 60- och 70-talet har nått pensionsåldern – dels på förändrade samhällsnormer för de äldre.

– När det gäller den generation som nu är i pensionsåldern är många i ett riskbruk, säger Andreasson.

Är det fler storkonsumenter i den här generationen eller är det en trend att börja dricka mycket på ålderns höst just nu?

– Två tredjedelar av de här är riktiga högkonsumenter som har haft en hög konsumtion under hela livet. Sen är det en tredjedel del som börjar dricka mer i samband med att de går i pension, som ganska snabbt utvecklar skadliga konsekvenser.

Det är både kultur och en genetisk känslighet som avgör hur många i en generation som hamnar i ett riskbruk och drabbas av konsekvenser och skador på ålderns höst.

– För dem som har druckit mycket även tidigare är det en större känslighet som kommer med åldern som ställer till det. Men för de andra är det en känslig genuppsättning som gör att man trillar dit när nivåerna ökar och tillfällena blir fler. Har man en sådan genuppsättning är det bara en fråga om nivå innan problemen uppstår, säger Andreasson.

Äldre riskbrukare lever farligt i jämförelse med sina yngre jämlikar. Kroppen blir känsligare med åldern och riskerna vid ett alkoholintag betydligt högre. Det kan handla om ökad benskörhet, försämrad balans, försämrad koordination och reaktionsförmåga, syn- och hörselproblem och medicinering. En berusad person över 65 år blir betydligt vingligare än en yngre. Studier visar också att äldre personer kör sämre bil än yngre när de har druckit alkohol. Mellan år 1995 och 2007 fördubblades antalet äldre som åkte dit för rattfylla.

Pensionärer som dricker för mycket är en svår grupp att upptäcka och nå. Hos den enskilde finns en rädsla för att ta upp problemet med vården – man vill inte bli stämplad och kategoriserad. Men även från sjukvårdens håll finns rädslor och okunskap.

– Vårdpersonal är dålig på att ta upp det här i samtal och fråga. Man är rädd för att stöta sig med patienten. Men det är en helt felaktig bild. Våra undersökningar visar att människor är positiva till frågor om sin alkoholkonsumtion. De flesta vet att de stora folksjukdomarna har med levnadsvanor att göra, säger Sven Andreasson.

Beroendevården som den ser ut i dag är fortfarande väldigt stigmatiserande och avskräcker många från att söka hjälp, säger Sven Andreasson. När en äldre person kommer till beroendevården är det ofta på grund av att någon annan lotsat dem dit - en drivande anhörig eller någon annan inom vården.

– Det vanliga är att vårdcentralen har sett dåliga levervärden eller på ett annat sätt förstått att det finns ett alkoholproblem och att husläkaren skickar patienten vidare till beroendevården, säger Andreasson.
Inte sällan är det hemtjänstpersonalen som först kommer i kontakt med alkoholproblemen och upptäcker att den äldre dricker för mycket. Alla de senaste årens stora forskningsrapporter tar upp den ökade bördan för hemtjänstpersonal när allt fler äldre hamnar i ett skadligt alkoholbruk.

– Det handlar om hemtjänstpersonal som får ta hand om ganska gravt alkoholiserade personer i hemmen. Det är en tuff situation för dem, för de har inte utbildning för det och deras syfte är inte att vara hälsoagenter utan den äldres förlängda armar och ben och hjälpa till med allt de efterfrågar, säger Sven Andreasson.

Han målar upp en typisk situation:
– Det kan vara att man kommer hem till en person där man förstår att det inte står bra till. Det är ostädat. Det står flaskor framme. Personen är lite sjavig och ber hemtjänstpersonalen att gå och handla på systemet. Att tvingas gå och handla alkohol till någon som uppenbarligen inte mår bra av att dricka tycker många inom hemtjänsten är väldigt jobbigt.

I nuläget saknas det en policy för hur hemtjänstpersonal ska hantera en sådan situation. Grundbudet är att de måste göra som kunden vill.
– Det finns kommuner i landet som förbjudit all hemtjänstpersonal att handla alkohol till äldre. Jag trodde besluten skulle överklagas men det har fått stå kvar vilket visar att det går att göra på olika sätt, säger Sven Andreasson.

Sven Andreasson tror att många skador och sjukdomar skulle kunna gå att förebygga om samtalet om alkoholkonsumtion kom upp tidigt i vårdkedjan på ett naturligt sätt – för att göra människor uppmärksamma och vakna och ta bort skammen.

– Att få höra från en sakkunnig person att det här innebär ökade risker, få support i att ändra sina vanor och att få veta att de flesta faktiskt kan ändra sina vanor – och att vi kan hjälpa till – betyder jättemycket. Jag är övertygad om att den här trenden går att ändra och att det kan göras på patienternas egna villkor.

Josefine Hökerberg
josefine.hokerberg@dn.se "

"Fakta. Skador från riskbruk av alkohol
Akuta skador:
Fallolyckor, trafikolyckor, rattfylla, våld i hemmet, våldsbrott, drunkning, brännskador. Fysisk och psykisk misshandel i relationer.
Långsiktiga skador:
Skrumplever, alkoholrelaterade cancersjukdomar, alkoholorsakad demens, beroende.
Alkoholrelaterad leversjukdom (skrumplever) har ökat hos personer över 65 år med mer än 100 procent mellan 2000 och 2016.
Alkoholmissbruk är den största påverkbara orsaken till demens.
Alkohol aktiverar kroppens stressystem och ökar mängden av kortisol.
Kortisol är förknippat med depression och alzheimer och påskyndar åldrandeprocessen och minskar effektiviteten i motståndskraften.
Andelen äldre som dömdes för rattfylla fördubblades mellan år 1995 och 2007. "

" Josefine Hökerberg: Jag undrar vad den lilla tanten gör i dag – om någon ser henne

DN MÅNDAG 3 JUNI 2019

Jag gick i en grupp, en medberoendegrupp för närstående till alkohol- och drogberoende. Just då handlade allt om att släppa kontrollen och lämna den sjuka, smärtande personen i famnen på något större. Vi kan kalla det Gud.

Detta var det absolut svåraste momentet för alla anhöriga som ville styra och ställa, tillrättavisa, rädda och hjälpa.

Just den här dagen är jag på väg till en terapisession. Sen som vanligt. Jag springer ut ur porten. En blå SL-buss tvärnitar mitt på vägen. Konstigt, tänker jag. Dörrarna i mitten av bussen öppnas och ut faller en liten tant med rullväska. Mitt framför mina fötter. Dörrarna stängs och bussen åker vidare.

”Aj, aj” skriker hon. Aj aj aj.”
Jag försöker hjälpa tanten upp. Hon luktar öl och fingertopparna är täcka av intorkat bajs.

Personalen i kolgrillen i huset kommer skyndande med en fällstol. Så sitter jag och den lilla tanten under ett stort grönt träd på trottoaren och håller varandra i handen. Jag försöker att inte tänka på lukten.

Tantens dramatenväska är full med folköl som rullar ut med en väldig fart över hela trottoaren.
”Du kan bli fri”, viskar jag till tanten. ”Det finns ett annat liv. Gud älskar dig och vill göra dig fri.”

Innan jag hunnit räkna till tre har tanten rest på sig, tagit sin lilla rullväska och dragit därifrån.

Tre månader senare. Samma kvarter. Jag ser en liten tant med rullväska och stora solglasögon. Det är molnigt och mörkt ute.
”Hej, säger jag. Hur är det?”

”Det är inte så bra. Jag är ensam. Barnen är arga och vill inte komma och hälsa på. ”

”Minns du mig, jag har träffat dig förut?” Hon minns men hon minns inte.

”Ska du köpa öl?” frågar jag.

”Ja. Det vore roligt att träffa dig igen och prata”, säger tanten innan hon går.

Jag tänker på två unga killar i medberoendegruppen. För den ene gick allt mer tid åt till att ta hand om pappan. I den andres fall var det mamman. De berättade om lägenheter med spyor, tomflaskor och obetalda räkningar.

Båda killarnas föräldrar var pensionärer som ingen såg. Jag undrar vad den lilla tanten gör i dag. Om någon ser henne. Om någon vet vad som händer. Jag ser henne framför mig i en lägenhet med neddragna persienner.

Josefine Hökerberg
josefine.hokerberg@dn.se "

Boende, hemlösa, hotell

Från Sven Wimnell 22 april 2019:
Bostadsbidrag för barnfamiljer och nya för barnlösa.
Bostadstillägg för pensionärer. Utredningar om verksamheter som styr världen. Vårbudgeten 2019.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzze.pdf

Befolkning och bostäder

Sida
190 SCB Statistiska Centralbyrån. Om allt och hyror

196 Befolkningsstorlek per kommun, 2015
197 Var finns rum för våra barn? – om trångboddheten i Sverige
197 Antal hushåll efter hushållstyp

202 De föreslagna nya lägenhetstyperna
204 Bostad 2 rum och kök och 3 rum och kök i mindre skala
205 Bostad 2 rum och kök i större skala
206 Bostad 3 rum och kök i större skala
207 Fyra rum och kök.
208 Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
209 Bostad 2 rum och kök med större sovrum
210 Bostad 2,3 och 4 r o k, beskrivning
211 Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
212 Bostad 2 r o k med större sovrum, beskrivning
212 Det är viktigt med rejäla balkonger
213 Antal lägenheter i flerbostadshus efter storlek. Riket
214 Trångboddhet

" Dålig ekonomi eller usla referenser – då kan ditt bostadsköp stoppas

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Många bostadsrättsägare anser att blivande grannar ska kunna nekas medlemskap i bostadsrättsföreningen om de saknar svenskt medborgarskap eller har betalningsanmärkningar, visar en ny rapport. Men för att kunna neka medlemskap krävs starka skäl, som att köparen inte klarar att betala avgiften till föreningen.

I undersökningen har 1 000 bostadsrättsägare gett sin syn på när det är lämpligt att neka en köpare medlemskap i bostadsrättsföreningen. Medlemskapet är avgörande för att köpet av bostadsrätten ska bli giltigt, vilket gör styrelsens beslut till en viktig del i processen.

– Egentligen finns det två grunder till att neka en köpare ett medlemskap. Den ena är betalningsförmågan där man ser över om medlemmen klarar av sina ekonomiska skyldigheter, såsom att betala avgifter. Den andra handlar om privata kvalifikationer, ifall personen har misskött sig i ett tidigare boende eller har en kriminell belastning, säger Stefan Lindberg, affärsområdeschef inom juridik på Sveriges Bostadsrättscentrum (SBC), som har tagit fram rapporten tillsammans med Ipsos.

Totalt tycker 53 procent att det borde vara ett giltigt skäl att neka medlemskap när köparen har dåliga referenser från tidigare boenden. Även betalningsanmärkningar hamnar högt på listan .

Att neka en person för att den är tidigare straffad uppger bara 20 procent är en god orsak. Men flest bostadsrättsägare vill neka medlemskap när köparen planerar att hyra ut i andra hand. Hela 64 procent av de utfrågade, i åldrarna 18 till 65, tycker att det är ett rimligt skäl.

– När bostadsbrist råder hyr många personer ut bostadsrätter i andra hand till ett högt pris, vilket kan sticka i ögonen på styrelsen och grannarna, säger Stefan Lindberg.

Dessutom vill många styrelser ha aktiva medlemmar som engagerar sig i exempelvis stämmor och städdagar. Andrahandshyresgäster har sällan samma intresse av det eftersom de bor i lägenheten tillfälligt. Framför allt är äldre personer mer benägna att neka medlemskap av det skälet, hela 73 procent av de mellan åldrarna 51 och 66 år uppgav att det är en berättigad orsak.

Att neka någon att bli medlem i bostadsrättsföreningen kräver oftast särskilda skäl. Dock påverkas giltigheten av vad styrelsen har skrivit i föreningens stadgar. Ett skäl kan exempelvis vara när en seniorförening har en åldersgräns för att flytta in.

– Men det finns också regler i lagen som säger att föreningen inte får ha allt för konstiga stadgar, exempelvis får man inte ställa krav på medborgarskap, säger Ulrika Blomqvist, vd på organisationen Bostadsrätterna.

– Har styrelsen nekat köparen medlemskap på fel grunder så att affären inte kan genomföras till avtalat pris och säljaren får ett lägre pris senare kan styrelsen bli skadeståndsskyldig för mellanskillnaden,

därför är det viktigt att göra en noggrann bedömning, säger Stefan Lindberg.

Det vanligaste skälet att neka ett medlemskap är ekonomiskt, hävdar Ulrika Blomqvist.

– Det absolut vanligaste skälet är ekonomiskt grundat, men att en person har betalningsanmärkningar behöver inte innebära att även hyresnämnden sedan säger nej till medlemskap. Dels påverkas utfallet av när i tiden anmärkningarna var aktuella, men även vad det handlar om. Om det handlar om en avbetalning på ett köp är det allmänt sett inte lika farligt ut som om det handlar om obetalda avgifter eller hyror kopplade till bostaden, säger hon.

Enligt Diskrimineringsombudsmannen (DO) kan vissa skäl tyda på diskriminering. Dock behöver man fastslå om det berör indirekt eller direkt diskriminering.

– Om en bestämmelse i stiftelsen missgynnar en viss grupp kan det vara läge att utreda stadgan som diskriminering. Men då behöver man se över vad som är syftet med kriteriet, säger Clas Lundstedt, pressansvarig på DO.

När syftet utreds ser man över möjligheten att vidta andra åtgärder för att uppnå samma syfte utan att diskriminera.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

"Fakta. Så tycker grannarna

1 000 bostadsrättsägare tillfrågades om sin syn på medlemskap i bostadsrättsföreningar. Frågan löd: Vid vilka tillfällen anser du att det är berättigat att neka en köpare medlemskap i en bostadsrättsförening?
När bostaden endast köps i syfte att hyras ut i andra hand:
64 procent
När köparen fått dåliga referenser från tidigare boenden:
53 procent
När köparen har betalningsanmärkningar:
44 procent
När bostaden köps endast i spekulationssyfte:
41 procent
När bostaden köps av någon som saknar svenskt medborgarskap:
24 procent
När köparen är tidigare straffad:
20 procent
Vet ej:
10 procent
När bostaden köps till någon annan:
9 procent
Det är aldrig okej att neka en köpare medlemskap i en bostadsrättsförening:
5 procent
När bostaden köps av personer under 25 år:
3 procent
När bostaden köps av personer över 65 år:
1 procent
Källa: SBC

Fakta. Så får föreningen koll

1. Be köparen att ansöka skriftligt om ett medlemskap. Inför kravet i stadgarna.

2. Träffa personen och diskutera vad syftet med köpet är. Då öppnas möjligheten att utreda om köparen planerar att hyra ut bostaden i andra hand.

3. Fråga om boendereferenser från tidigare hyresvärdar. Men referenser säger inte allt om en person, därför krävs en helhetsbedömning.

4. Kom ihåg att banken vanligtvis redan har gjort en kreditupplysning på köparen, men skuldbilden kan ha förändrats sedan dess. Kreditupplysningen bör dock bara vara en komponent i helhetsbedömningen om huruvida föreningen kan godta köparen som medlem. Källa: Stefan Lindberg "

”Vi föreslår breda sociala reformer för eget ägt boende”

DN FREDAG 26 APRIL 2019

"DN. DEBATT 20190426
Januarikonstellationens hyresrättsfixering är svårbegriplig när de allra flesta vill bo i eget ägt boende. I vår budgetmotion presenterar vi ett brett reformprogram som på ett ansvarsfullt sätt främjar eget ägt boende. Där finns bland annat startlån till förstagångsköpare där staten står för en del av kapitalinsatsen, skriver Ebba Busch Thor (KD) och Jakob Forssmed (KD).

Hur kan fler få möjlighet att rå sig själva i en egen bostad och kanske njuta av äpplen från den egna trädgården? Det är frågor som politiken i dag tyvärr ägnar sig för lite åt.

I internationell jämförelse har Sverige låga ambitioner för social bostadspolitik. Det gäller inte minst egenägt boende, som gradvis tycks bli allt mer reserverat för de som själva, eller via föräldrar, har god tillgång till kapital. Kapitalsvaga hushåll med lägre, men stabila, inkomster får däremot allt svårare att ta sig in på ägd bostadsmarknad. Det är djupt problematiskt.

Vänstern har länge ensidigt drivit på för hyresrätten. Det är obegripligt givet att det är en boendeform med dyrare boendekostnader över tid, där hushållet betalar fastighetsägarens avkastningskrav. Hyresrätten riskerar bli en fattigdomsfälla som driver ekonomisk ojämlikhet.

Borgerliga partier, som gärna talat om ägandets fördelar, har å sin sida haft en aversion mot att ta statens muskler i anspråk för att fler ska få tillgång till eget ägt boende. Sådana reformförslag har kritiserats med argument om marknadens primat eller med svepande hänvisningar till sub-prime-lån, även om förslagen varit väsensskilda och haft välfungerande europeiska förebilder.

När höger och vänster nu (försöker) samsas i januarikonstellationen blir resultatet närmast en hyresrättsfixering. De snedvridande byggsubventionerna till byggherrar som bygger ”billiga” hyresrätter blir kvar, marknadshyror ska införas och lagstiftning läggs fram där den som köper ett hyreskontrakt kan fängslas.

Hyresrättsfokuset är svårbegripligt när cirka 70 procent i dag bor i eget ägda bostäder och än fler vill äga. Enligt en Novusundersökning i mars så vill 93 procent av de mellan 18–25 år bo i villa, radhus eller bostadsrätt inom 10 år.

Samtidigt tror många att de inte kommer att ha möjligheten. Det är inte konstigt: ekonomiprofessorer som John Hassler menar att kreditrestriktionerna sammantaget försvårar för eget ägande på ett orimligt sätt. Enligt beräkningar från Veidekke prövas hushåll som vill köpa en bostad för 3 miljoner kronor för en boendekostnad på över 18 000 kronor per månad, även om den faktiska kostnaden bara är drygt 4 000 kronor. Därtill ska hushållet ha en egeninsats på nästan en halv miljon.

Detta tvingar hushåll in i långt dyrare nyproducerade hyresrätter eller andrahandslösningar.

Hyresrätten behövs på en välfungerande bostadsmarknad, men för den som etablerat sig på arbetsmarknaden och har stabila inkomster har eget ägt boende stora fördelar: Det ökar möjligheten att rå sig själv, främjar eget ansvarstagande och det ger lägre kostnader att själv förvalta sitt boende.

De lägre boendekostnaderna möjliggör högre sparande, och den som äger kan få del av ett stigande fastighetsvärde. Det spelar roll: OECD:s Sverigegranskning pekade i år på att den ökande ekonomiska ojämlikheten i hög utsträckning drivs av skillnader i kapitalinkomster, inte minst via ägande i fastigheter.

Eget ägt boende kan dessutom ge mer aktiva medborgare via engagemang i bostadsrättsföreningar eller samfälligheter. Därtill finns studier som visar att egenägt boende minskar ensamhet.

Mer av eget ägande stärker också det lokala ägarskap som visat sig vara en nyckelfaktor för att vända utvecklingen i utsatta områden. I stället har vi en situation där den som jobbar och vill äga sin bostad tvingas flytta från områden som nästan uteslutande består av hyresrätter. Om möjligheten i stället ges att investera i det egna boendet kan det bidra till att öka den sociala stabiliteten och framtidstron.

Nu behövs en politik som på ett ansvarsfullt sätt främjar eget ägt boende. I Kristdemokraternas vårmotion presenterar vi ett brett reformprogram:

1 Ge startlån till förstagångsköpare där staten bistår med en del av kapitalinsatsen (egeninsats/topplån) mot marknadsmässig ränta,

förutsatt att hushållet klarar bankens kreditprövning för bottenlån. Det ökar möjligheten att köpa och minskar användningen av blancolån.

2 Inför subventionerat bosparande till en kontantinsats. Vi föreslår en konkret modell för unga, där en avsättning från lön kompenseras med en fast skattereduktion. Att reduktionen blir relativt mer värd vid lägre inkomster och bygger på den enskildes egen inkomst, och inte insättningar från exempelvis föräldrar, ökar träffsäkerheten i reformen.
3 Se över kreditrestriktionerna och mildra dem på ett sätt så att rena generella prisuppgångar på bostadsmarknaden (kapitaliseringseffekter) undviks och att en amorteringskultur värnas.

4 Sänk samtidigt taket för fullt ränteavdrag och trappa av ränteavdraget långsamt med förslagsvis en procentenhet per år växlat mot inkomstskattelättnader. Det dämpar skulduppbyggnaden och gör att fler hushåll får bära kostnaden för skuldsättningen. Avtrappningens effekt på nya hushålls möjligheter att äga begränsas genom att prisökningstakten kan förväntas bli lägre.

5 Avskaffa byggsubventionerna och höj bostadsbidraget. Det är bättre att stödja behövande hushålls efterfrågan än att subventionera byggande som ändå inte kommer utsatta grupper till del.

Bostadsbidraget har länge legat still, vilket enligt Riksrevisionen ökat beroendet av ekonomiskt bistånd och minskat drivkrafterna till arbete.
6 Förnya tomträtten. Genom att betala en löpande tomträttsavgift, i stället för att köpa loss tomten, kan fler få möjlighet att äga och bo i ett småhus. Lagstiftningen bör ändras så att en fast ränta, som gäller i hela landet, betalas och successiva uppräkningar av avgäldsunderlaget införs. Då kan den oförutsägbarhet som gjort att tomträtten hamnat i vanrykte minimeras. Förslag finns i tomträttsutredningen.

7 Utred hur kommunerna kan fås att ”överplanera” för bostäder och diversifiera så en viss andel av planen är egna hem. Det ger valfrihet och den byggbara marken ökar, vilket sänker priset då konkurrensen om varje byggbar tomt minskar.

8 Ge länsstyrelserna ett nytt tydligt uppdrag att peka ut möjlig byggbar mark. Och inte bara värna riksintressen.

9 Underlätta för ägarlägenheter genom att ta bort skattemässiga och andra hinder. Då kan mindre delar i ett hyreslägenhetsbestånd omvandlas till ägt boende. Förslag finns i utredningen ”Från hyresrätt till äganderätt.”

10 Inför hyrköp. Hushåll i utsatta områden bör erbjudas att stegvis få köpa sina lägenheter, där en del av hyran går till köp av bostaden. Staten bör samtidigt avsätta medel för att sluta långsiktiga avtal mellan stat, kommun, boende och bostadsbolag om förbättringar av fastigheter och närmiljö i utsatta områden.

11 Öka byggtakten och tillgången på byggbar mark med reformerat riksintressesystem, höjd skatt på obebyggd tomtmark och uppföljning av reformen om kommunala särkrav.

Drygt hundra år efter starten av egnahemsrörelsen i Sverige och reformer för ägarspridning i Europa (åt var och en ”three acres and a cow”, som den brittiska parollen från denna tid löd) bör det åter vara dags för breda sociala reformer för eget ägt boende. Det skulle minska ojämlikheter, främja ekonomin och förbättra möjligheterna att bygga ett gott samhälle tillsammans.

Ebba Busch Thor (KD), partiledare
Jakob Forssmed (KD), ekonomisk-politisk talesperson

" Hyresgäster och singlar sparar mest för klimatet

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Singelhushåll och hyresgäster är bäst på att spara energi av klimatskäl. Barnfamiljer och bostadsrättsägare har svårare att snåla för klimatets skull, visar ny studie från KTH. – Singelhushåll har lättare än barnfamiljer att ändra sina dagliga rutiner, säger Anders Nilsson, forskare vid KTH.

Nya huskroppar växer upp som svampar i Norra Djurgårdsstaden. Stadsdelen ska vara både klimatneutral och fossilbränslefri före 2030. De som flyttar hit är inget tvärsnitt av svensken i gemen.

– Vi ser att det är många höginkomsttagare och högutbildade som bor här. Många har en stark miljömedvetenhet. De handlar ekologisk mjölk och drar ned på kött. En del har även valt att flytta hit för att få vara med och bidra till en hållbar stadsdel, säger Anders Nilsson, forskare inom miljö- och energifrågor KTH.

Han har jobbat i projektet Smart Energy City som vill ta reda på hur ny teknik kan få människor att spara hushållsenergi. 154 lägenheter har utrustats med smarta funktioner och en display som visar hur mycket el, värme och vatten som används i realtid.

Fortum är ett av de svenska storföretag som ingår i 120-miljonerssatsningen, ett forskningsprogram som ska minska sårbarheten för effektbrist i framtiden. Sårbarheten kommer att öka framöver när samhället mer och mer elektrifieras av miljöskäl. Inom en snar framtid pluggar alla in elbilen samtidigt som de sätter på spisen efter jobbet, vilket innebär ökade utmaningar för elnätet.
– Troligtvis kommer modellerna för hur man betalar för elen att ändras. Man kommer att mer betala för när man behöver elen, snarare än hur mycket man använder. Det blir viktigt för elnätsbolagen. Om man kan ändra beteendet med hjälp av ny teknik i stället behöver man inte bygga lika kraftiga nät och kan spara pengar, säger Johan Ander, chef för forskningsprogrammet Smart Energy City.

Resultatet av studien visar att hushållen i projektet gjorde av med i snitt 10 procent mindre energi än sina oupplysta grannar.

– Om vi hade satt upp det här systemet i alla hem i Sverige är det inte säker att vi sett lika höga siffror. De som bor här är lite ”dopade”, de har både ekonomi, kunskap och vilja att ta till sig ny teknik och ändra sitt energibeteende, säger Anders Nilsson.

För att ta reda på om pris eller miljö var starkaste drivkraften för att spara energi delades hushållen in i två grupper. Hälften fick en prissignal om hur mycket elen kostade i realtid och hälften en miljösignal som visade klimateffekten.

– De som fick prissignal sparade i genomsnitt mer än de som fick miljösignal. Men drivkraften varierade. Vissa var redo att göra stora uppoffringar för att bidra till en grönare värld. Andra ville bara få ner elräkningen. Vissa brydde sig inte alls, utan använde så mycket de ville, när de ville, säger Anders Nilsson.

Både hushållens storlek och boendeformen påverkade resultaten. Singlarna och paren sparade i snitt mer energi än familjer, av både pris- och miljöskäl.

– Det var väldigt tydligt i resultaten och kanske inte så överraskande. Singelhushållen har lättare att ändra beteende för de har ingen annan att ta hänsyn till. De kan bestämma sig för att ”jag ska inte duscha på en vecka”, säger Anders Nilsson.

Parhushåll med prissignal minskade energianvändningen med hela 17 procent i snitt. Medan de som fick miljösignal bara minskade energianvändningen med 6 procent. Djupintervjuer med de boende avslöjade att attityderna ofta skilde sig inom paren.

– Vi såg exempel bland parhushåll och familjer där någon drog upp elementen och någon annan gick och drog ned. Vi såg också stora skillnader i användningen av varmvatten, vissa tog snabba duschar medan andra unnade sig långa bad.

Barnfamiljerna var sämst på att snåla på energin. De med prissignal sparade cirka 7 procent och familjer med miljösignal bara omkring 4 procent.

– Det är inte så att familjerna nödvändigtvis inte vill bidra till en mer hållbar värld. Tvärtom har många ambitionen och viljan men de tycker inte att de har utrymme att göra saker annorlunda. De behöver laga mat vid en viss tid och måste tvätta när det ges tillfälle, oavsett om tidpunkten är ekonomiskt eller miljömässigt fördelaktig.

Några av familjerna valde till och med att ta bort skärmen på grund av klimatstress över att de ville göra rätt, men inte kunde.

– Vissa barnfamiljer fick ångest av att se siffrorna ticka hela tiden. De har kanske en självbild att de är goda miljövänner och att skärmen då ständigt påminde de om klimateffekten av deras energianvändning blev alltför stressande.

Studien visar också att hyresgäster är mer villiga att spara energi – både av pris- och miljöskäl. Bostadsrättsägarna sparade nästan inte alls av miljöskäl – och högst marginellt av ekonomiska skäl.

– Om man har betalat 10 miljoner för en bostadsrätt kanske man inte anstränger sig överdrivet mycket för att spara några kronor på elräkningen. De i hyresrätt har ofta lägre inkomster och tänker kanske mer på att hålla nere kostnaden för varmvatten.

Klarar människor att göra miljömedvetna val i vardagen?
– Det är en av huvudfrågorna i studien. I vilken utsträckning privatpersoner kan, bör och ska ansvara för omställningen till ett mer hållbart energisystem. Studien visar att det finns potential för folk att ta egna hållbara beslut – men bara till en viss grad och gräns.

Vore det bättre om tekniken själv fattade smarta miljöbeslut?
– Ja, vi går mot en utveckling där vi i princip kommer att lyfta ansvaret från privatpersoner och låta tekniken ta besluten. Det finns redan smarta styrsystem som kan reglera vitvaror och värme utifrån elnätets status. Jag tror vi kommer att se mer av det, säger Anders Nilsson.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se "

"Fakta. Så sparar du tusenlappar på hushållselen

Kyl och frys
Energikostnad: 855 till 2325 kr/år.
Tips: Välj vitvaror med bra miljöenergimärkning, bäst är A+++. Håll rätt temperatur, det räcker om övre kylen håller åtta grader. Kontrollera att inte infrysningsknappen är på. Ställ inte in varm mat i kylen, det drar el att kyla ned den. Tina däremot gärna fryst mat i kylen.

Disken
Kostnad: 750 kr/år.
Tips: Skölj inte disken innan maskindisk. Ha maskinen kopplad till kallt vatten, då värms vattnet bara för disk och skölj. Använd eco-program och låg temperatur. Välj maskin med bra energimärkning, bäst är A+++

Spisen
Kostnad: Induktionshäll cirka 315 kr per år, ugn 225 kr/år
Tips: Koka vatten i vattenkokare eller mikro i stället för på spisen. Välj rätt storlek på plattan, använd kärl med platt botten och lock. Utnyttja eftervärme när du lagar mat.

Laddare och standby
Kostnad: Standby tv 225 kr/år, standby dator 188 kr/år, laddare 75 kr/år.

Tips: Koppla ifrån alla laddare som inte arbetar. Stäng av tv:n manuellt och inte med fjärrkontroll.

Tvätt och tork
Kostnad: Tvättmaskin 375 kr/år, torktumlare 315 kr/år.
Tips: Centrifugera väl, på minst 1200 varv innan tork. Välj energisnåla maskiner, A++. Tvätta full maskin, 40 grader räcker för lagom smutsad tvätt.

Belysning
Kostnad: Glödlampa 165 kr/år, Lågenergilampa 39 kr/år, LED-lampa 27 kr/år
Tips: Byt alla lampor till LED. Släck när du inte är i rummet.

Elapparater
Kostnad: kaffebrygg 450 kr/år, mikro 98 kr/år, dammsugare 75 kr/år
Tips: Ha en timer till alla elapparater så att de används effektivt. Välj energisnåla apparater.
Källa: Energi- och klimatrådgivningen, Stockholms stad

Fakta. Smart Energy City
Ett samarbete mellan Fortum, ABB, Electrolux, Ellevio och Ericsson tillsammans med KTH och Energimyndigheten.

154 lägenheter i Djurgårdsstaden har utrustats med energiteknik som gör att boende aktivt kan aktivt ta del av och styra sin energianvändning i realtid. Vitvaror, belysning, värme, vatten och ventilation är kopplade till ett smart elnät, som gör det möjligt stänga av och sätta på funktionerna via en skärm på väggen eller mobilen."

" Familjen har lärt sig att snåla på el och vatten

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Ida-Maria Öst och Joakim Han i Norra Djurgårdsstaden har blivit mer miljömedvetna av att ha realtidskoll på familjens energiförbrukning. – Vi kör bara diskmaskinen på natten och tänker på hur mycket vatten och el vi använder, säger Ida-Maria Öst.

Duschbestyren är just avklarade i den nybyggda etagelägenheten nära kanalen i Norra Djurgårdsstaden. Joakim Han klarade morgontvagningen på 51 liter vatten medan Ida-Maria Öst behövde 53 liter enligt läsplattans staplar på hallväggen.

– Då har jag ändå inte tvättat håret. Vi har bättre koll på vår vattenförbrukning nu. Jag kör inte småtvättar längre och tänker mycket på gradtalet, hur länge jag tvättar och med vilken miljöpåverkan, säger Ida-Maria Öst.

Tvåbarnsfamiljen är ett av 154 hushåll som deltagit i forskningsprojektet Smart Energy City för att spara energi. Läsplattan i hallen och en app i mobilen visar förbrukningen av både el, värme och vatten. Grönt, orange och rött indikerar om den är klimatmässig eller inte.

De har påverkats av att ständigt bli påminda om hur mycket energi som går åt till vardagsbestyren.

– Vi kör alltid diskmaskinen och ofta tvätten på natten och tänker mer på hur mycket el och vatten vi förbrukar. Man tänker ekonomi, inte bara miljöpåverkan, vi betalar ju för vatten och el. Jag är också mer på barnen att snåla, de skolas verkligen in i det, säger Ida-Maria Öst.
Den extremt varma sommaren i sommarstugan i Hälsingland som drabbades hårt av både torka och bränder har också gjort sitt till. Där tog vattnet slut i somras.

– Det har satt sina spår hos mig. Vi har egen brunn och då blir det väldigt svart på vitt när det inte kommer vatten ur kranen längre utan man får fylla vatten i dunkar. Det blev väldigt konkret att se hur många dunkar som går åt bara för att diska för en familj. Vi tvättade oss i sjön, säger Ida- Maria Öst.

När familjen lämnar huset kan de ställa in funktionen Eco away som släcker all belysning och sänker värmen i lägenheten några grader. Med mobilen kan de sedan sätta på värmen när de är på väg hem.
– Vi har golvvärme så det tar tolv timmar innan det sänks en grad. Då släcks även lamporna. Systemet är bra. Man skulle ju inte gå och skruva ned varje element när man reser bort, säger Joakim Han.

Familjen har en laddhybrid som går att styras till laddning på natten. Man har också bytt till LED-lampor för att minska elförbrukningen. Energistudien visar att barnfamiljer har svårare att klimatanpassa sin vardag, trots goda intentioner.

– Det är svårare att vara hundraprocentigt miljömedveten med barn. Man vet att det är dåligt att bada men har man barn så måste de ju få göra det. Och barn vill alltid bada lite längre. Det blir också mer disk och tvätt för en barnfamilj, säger Joakim Han.

Deras barn påverkas ändå av att bo i en utpräglad miljöstadsdel och driver på för att familjen ska klimatanpassa sig på vissa områden.

– Vår son är nio år och vill att vi ska ha en elbil för att de är bättre, han vet att vi bor i ett miljöhus, och gillade att se hur många kilowatt som kom in från solcellerna i början på läsplattan, säger Joakim Han. Familjen valde aktivt att bosätta sig i Norra Djurgårdsstaden av klimatskäl.

– Det känns gott i hjärtat att bo så här. Vi ville bo nära natur och tyckte att det var en fantastisk bonus med hela miljötänket. Det höjer nivån, man känner sig extra nöjd. Nu har jag lobbat i Facebook-gruppen för att vi ska få en Paradiset-butik här, säger Ida- Maria Öst.
Just nu ligger Norra Djurgårdsstaden i klimatfronten. Men familjen tror att de smarta miljövalen snart blir standard och kommer att integreras i all hemteknik.

– I framtiden tror jag att det kommer att vara självklart att man inte behöver göra aktiva val utan att det går automatiskt. Att det är så att miljövänligt är det enda valet, säger Joakim Han.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se "

" Vi har nog petat i den svenska folksjälen.

DN SÖNDAG 5 MAJ 2019

Peter Fransson, avdelningschef på Boverket, medger att de blev förvånade över alla reaktioner de fick på de nya föreslagna reglerna för vedpannor, kaminer och vedspisar som presenterades i slutet av 2017. Vedspisupproret startade i början av 2018, och fick blixtsnabbt upp mot 20 000 engagerade medlemmar. Nu har regeringen fått bakläxa i vedspisfrågan. "

" VA-systemen varken får eller ska privatiseras

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

Vatten och avlopp. Svar till Ulf Svensson (7/5): I insändaren framförs både sakfel och konspiratoriska påståenden om Sveriges vatten- och avloppsverksamhet, en reglerad bransch som lyder under Lagen om allmänna vattentjänster. I denna lag framgår det tydligt att VA-verksamheter måste ägas av kommunerna, inte får gå med vinst och måste tillämpa självkostnadsprincipen i sin prissättning mot kunderna.

Att Svenskt Vatten eller dess kommunala medlemmar skulle arbeta för en privatisering av VA-verksamheterna vore alltså direkt olagligt och är dessutom en lögn. Däremot har branschen många privata och kommersiella leverantörer av produkter och tjänster. Dessa saknar yttrande- och rösträtt i organisationens beslutande organ.
De befintliga VA-systemen byggdes i stor utsträckning från slutet av 50-talet fram till början på 70-talet. Dessa har tjänat oss väl och starkt bidragit till billiga och bra vattentjänster samt ökad välfärd och bättre miljö. Systemen har dock åldrats och måste förnyas och klimatanpassas. Detta kommer att innebära ökade kostnader, precis som förra gången när stora investeringar gjordes i dessa system. Hushållens kostnader för dessa tjänster kommer gradvis att öka under de kommande 20 åren för att till slut vara fördubblade jämfört med i dag. Detta sker dock från en av världens lägsta prisnivåer.

Pär Dalhielm
vd för Svenskt Vatten "

" Över hälften av alla unga oroar sig över boendet

DNN TORSDAG 9 MAJ 2019

Få hyresrätter och höga bostadspriser gör det svårt för unga att få eget boende. En ny undersökning visar att många unga känner oro inför sin boendesituation.

Bristen på bostäder slår hårt mot unga. I en undersökning som Sifo har gjort på uppdrag av Swedbank framgår det att 57 procent av personer i åldern 18–24 år känner sig osäkra på sin bostadssituation.

– Det är många unga som är oroliga för hur de ska lösa sitt framtida boende, säger Arturo Arques, privatekonom på Swedbank.
Oron för boendet minskar med åldern. Bland personer i åldrarna 55–64 år är det bara 22 procent som känner oro inför boendet.

Med en månadslön på mellan 20 000–30 000 kronor går det att få lån till en 35 kvadratmeter stor lägenhet utanför Stockholm, Göteborg och Malmö. Men samtidigt krävs då en kontantinsats på 100 000–300 000 kronor. Det är pengar som kan vara svåra att spara ihop.

Arturo Arques anser att det, snarare än det nya amorteringskravet som infördes den 1 mars 2018, är svårigheten när unga ska in på bostadsmarknaden.

– Många tror att det är det nya amorteringskravet som är problemet. Det är det inte, säger han.

Samtidigt säger han att kravet på kontantinsats finns för att folk inte ska bli för högt skuldsatta. Detta kan vara särskilt känsligt för unga, som oftare förändrar sin livssituation. I undersökningen framgår att en tredjedel av unga mellan 18–24 år förhindras förändra sin livssituation på grund av boendet. Nära hälften av dem önskar flytta hemifrån.

– Det är viktigt att ge tips och råd till unga, som exempel att det är bra att ställa sig i bostadskö för en hyresrätt, kontakta fastighetsägare själv, börja spara när du börjar jobba och hyr något tillsammans med en kompis, säger Arturo Arques.

Av personerna som svarat att de vill förändra sin livssituation är den vanligaste anledningen över ålderspannet en önskan om att flytta till en större bostad. Det anger 41 procent. Vidare svarar 42 procent av bostadsägarna att de sparat ihop till kontantinsatsen.

Arturo Arques anser att de höga bostadspriserna är ett resultat av en aggressiv penningpolitik där det länge varit billigt att låna.

– Om bostadspriserna hade stigit i takt med lönerna hade vi inte haft de här problemen vi har i dag.

Och det är inte en åtgärd som kommer lösa problemet, enligt Arturo Arques.

– Jag tycker det är bra att politikerna ser över hela beskattningen. Vi behöver titta på fastighetsavgiften, ränteavdrag och allt annat. Allt hänger ihop, säger han.

Samtidigt som skuldsättningen ökat betalar många hushåll mindre i dag än för tio år sedan.

– Hushållen har fått högre inkomster och lägre skatt. Det tillsammans med lägre bolåneräntor har gjort att hushållen har kunnat betala de här priserna, säger Arturo Arques.

Även SBAB har undersökt hur unga ser på sin boendesituation. Claudia Wörmann, boendeekonom vid SBAB, säger att allt fler förstagångsköpare får hjälp med att köpa sin första bostad.

– Kvar finns den grupp som inte har välbeställda föräldrar. Ytterst är det en segregerande situation där man alltmer hänvisas till att lösa det själv, säger hon.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se "

"Arturo Arques tips för att kunna köpa bostad.

1 Bo kvar hemma och jobba så mycket du orkar. Lev snålt och spara så mycket du kan.
2 Sänk kraven. Leta mindre och billigare boende.
3 Fråga föräldrarna om de kan gå in som delägare, men försök alltid själv i första hand. "

" Fler unga köper bostäder trots höga priser

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Andelen unga bostadsköpare har ökat de senaste åren, vilket tyder på att unga inte trängs ut av Finansinspektionen nya regler.
Det sade Finansinspektionens biträdande generaldirektör Martin Noréus vid ett seminarium om bostadsmarknaden hos Riksbanken på torsdagen.
– Det är svårt för unga att ta sig in på bostadsmarknaden, men det beror i första hand på att bostadspriserna är höga och att det finns få hyresrätter i storstadsområdena, sade han. Han sade att andelen unga bostadsköpare ökat över de senaste åren.

”Det finns inget i data som tyder på att unga trängs ut”, sade Martin Noréus.

Direkt "

" Dan Lucas: Allt fler tror på stigande bostadspriser

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Det har skett ett skifte i synen på bostadsmarknaden. Fler tror nu på stigande priser och tunga ekonomer avfärdar varningar om att hushållen är överskuldsatta.Men än så länge är det för tidigt att säga att de senaste tidens oroliga marknadsläge är över.

Under maj månad har några nyheter kommit som pekar på en stabilisering av bostadsmarknaden.

I förra veckan presenterade Svensk mäklarstatistik prisutvecklingen för april. Och för första gången på drygt två år fanns det inte ett enda minustecken i någon av de regioner de mäter, vare sig för april månad eller för längre perioder, som tre- och tolvmånadersbasis.

I måndags presenterade så storbanken SEB sin bostadsprisindikator, som mäter vad hushåll tror om bostadspriserna. Hela 49 procent tror på stigande priser under det kommande året, en uppgång med 5 procentenheter sedan i april. Endast 22 procent tror på fallande priser, vilket är en nedgång med 4 procentenheter.

Banken har också ändrat uppfattning om bostadspriserna och skriver i ett nyhetsbrev att de ”inte längre räknar med någon ytterligare nedgång”.

Så kan man blåsa faran över? Är krisen över för den här gången? Svaret är nej, det kan man inte.

Fortfarande finns ett stort utbud av dyra bostadsrätter i storstäderna, i synnerhet i Stockholmsregionen. För att sälja dem har bostadsbyggarna tvingats till stora rabatter och det syns när de presenterar sina rapporter.

På onsdagen var det SSM:s tur. Bostadsbyggaren gjorde en förlust på själva rörelsen på 12,4 miljoner kronor för första kvartalet, att jämföra med en vinst på 34,7 för motsvarande period i fjol. Kassaflödet är fortsatt negativt – enkelt uttryckt så strömmar mer pengar ut ur bolaget än som kommer in.

SSM:s vd Mattias Roos, konstaterar själv i sin kommentar att marknaden för nya bostadsrätter ”är fortsatt avvaktande”.

Och likt branschkollegan Oscar properties har SSM ett stort obligationslån som måste omförhandlas. Lånet förfaller i mars nästa år och SSM ”utvärderar olika alternativ avseende lånets refinansiering”. För Oscar properties ledde omförhandlingen till ett betydligt dyrare lån, som sedan har följts av ett erbjudande till obligationsinnehavarna att omvandla sitt innehav till nya aktier. Det betyder att de nuvarande aktieägarnas makt i bolaget kommer att minska.

SSM försöker möta den tröga marknaden med att bygga hyresrätter – nästan hälften av deras projekt är just hyresrätter. Men bolaget har också satt som mål att 70 procent av de bostadsrätter de bygger ska kunna säljas till ett pris under två miljoner kronor. I Stockholmsregionen får det ses som en lågprissatsning.

Det är ofta så att debatten om bostadsmarknaden handlar om priser och hushållens skuldsättning. Men det finns en annan kris som är betydligt värre: att en växande grupp människor har allt svårare att över huvud taget komma in på bostadsmarknaden i de dyrare orterna. Det gäller även hyresrättsmarknaden.

Det är dock i grunden ett politiskt misslyckande som SSM eller andra byggare inte lär kunna göra mycket åt.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se "

" Hyresnämnden får kritik från JO för långa väntetider

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Hyresnämnden i Stockholms väntetider är inte förenliga med kravet på skyndsam handläggning, menar Justitieombudsmannen. Under senare år har antal ärenden i nämnden ökat kraftigt.
– Detta skulle kunna lösas med ny lagstiftning, säger hyresrådet Kjell E Johansson, en av åtta domare i hyresnämnden i Stockholm.

Det var JO som beslutade att granska Hyresnämnden i Stockholm efter egna iakttagelser. Snitthandläggningstiden har ökat från sju månader 2016 till ett drygt år 2018.

– Nämnden är kopplad till Stockholms bostadsmarknad. Vi är i en högkonjunktur, många människor har flyttat hit och landet har tagit emot ett stort antal människor, vilket har lett till fler ärenden hos oss, säger Kjell E Johansson.

En stor del av ärendeökningen gäller ärenden där en hyresvärd eller hyresgäst vill göra avkall på besittningsrätten. De har fördubblats på senare år. Till exempel har många av landets kommuner behövt förse nyanlända med tidsbestämda hyreskontrakt utan besittningsrätt. Dessa ärenden måste gå via hyresnämnden, även om nämnden inte tar ställning i frågan.

– Parterna kan i praktiken använda ett formulär och skicka till hyresnämnden. Det är oftast ett okomplicerat beslut för hyresrådet. Men dessa ärenden drar stora administrativa resurser.

Han anser att en lagändring skulle lösa situationen.
– Varför måste parterna gå till oss? Det är en föråldrad lagstiftning. Om det blir en tvist får den lösas i tingsrätt eller i hyresnämnd, men det här handlar inte om tvister. Jag ser inte något politiskt kontroversiellt i frågan.

Även ärendena gällande lokaler har ökat. Kjell E Johansson menar att även det handlar om rutinfrågor som skulle kunna undvikas.
– I en högkonjunktur brukar hyresvärdar vilja höja hyran för lokaler, och så ser det ut nu. Ökningen hos oss handlar till stor del om att hyresgäster vill ha ersättning när deras kontrakt sägs upp. Då måste de gå till oss även om de inte vill ha hjälp med medling, vilket är fullkomligt onödigt.

Handläggningstiderna är oacceptabla enligt JO. Det gäller främst ärenden som hanteras av handläggare. Tvistemålen har i regel en mer acceptabel tid.

– Vi skulle behöva lika många handläggare som vi hade för 15 år sedan. Det här är en fråga om volymer, säger Kjell E Johansson.
Men nämnden får även organisatorisk kritik. Enligt JO är rollfördelningen på myndigheten otydlig och det saknas gemensamma rutiner och arbetsprocesser.

– Det finns både vilja och avsikt att komma till rätta med de långa handläggningstiderna. Nu kommer det an på statsmakten att ge hyresnämnden de resurser som behövs för att hyresgäster och

hyresvärdar ska få vad de har rätt att förvänta sig, säger Kjell E Johansson.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

"Fakta. Hyresnämnd
Hyresnämnder är myndigheter som medlar och beslutar i tvister mellan hyresgäst och hyresvärd.

Det finns åtta hyresnämnder i Sverige som tillsammans hanterade 40 600 ärenden i fjol. Antal ärenden har ökat med 10 000 sedan 2014. Hyresnämnder har även hand om tvister gällande bostadsrätter och arrenden. "

" Fler unga behöver hjälp av föräldrarna för att köpa bostad

DN MÅNDAG 20 MAJ 2019

Nästan var fjärde ung bolånekund hos Skandia Bank har minst en förälder som medlåntagare. Att mamma och pappa går in som delägare i barnens bostäder blir allt vanligare.

Skandia har tagit fram uppgifter om alla sina bolåntagare under 30 som har en medlåntagare som är minst 18 år äldre – det vill säga med all sannolikhet en förälder.

I mitten av 2016, när det första amorteringskravet infördes, var det 15 procent av de unga som hade hjälp av en sådan medlångtagare. I dag är det nästan var fjärde – 23,5 procent – som har det.

Skandia Bank är en av de mindre spelarna på marknaden för bostadslån. Frågan är då hur representativt deras material är.

– Jag har svårt att se varför det skulle vara stor skillnad mellan oss och andra i just den här frågan, säger vd:n Johanna Cerwall.

– Jag har pratat också med andra som bekräftar bilden, tillägger hon.
I april publicerade Skandia rapporten ”Lön utan lägenhet”. Den visade att det i princip var omöjligt för en 28-åring med en för åldern genomsnittlig lön att på egen hand får ett bostadslån i 13 av 25 granskade städer. Det gäller även för de två dyraste regionerna, Storstockholm och Storgöteborg. En annan undersökning från Swedbank visade att det var möjligt att få lån till en mindre lägenhet

utanför städernas centrala delar med en månadslön på 20 000–30 000 kronor förutsatt att köparen kunde lägga 100 000–300 000 kronor i kontantinsats.

Vad är det som ligger bakom?

– Man har successivt stramat åt regelverket, både kring kontantinsatser och kring amortering. Det sista kravet kom på toppen av allt annat, säger Johanna Cerwall.

– Det är ett krav som slår relativt hårt mot de som är nya på arbetsmarknaden och inte har så hög lön.

Även Claudia Wörmann, boendeekonom på SBAB, säger att allt fler föräldrar medverkar som finansiärer vid ungas bostadsköp, i synnerhet i Stockholm. Ökningen började i samband med att kravet på kontantinsats infördes.

– Jag skulle säga att förändringen började redan 2010 och att det sedan har ökat gradvis, säger Claudia Wörmann.

Finansinspektionen pekar på statistik och hävdar att andelen unga låntagare inte har minskat.

– Jag betvivlar inte alls inspektionens statistik. Men vi vill peka på att unga låntagare i större utsträckning har en förälder som medlåntagare, säger Johanna Cerwall.

– Det blir också en ökad segregering mellan de som har en förälder som har möjlighet att ställa upp och de som inte har det, tillägger hon.

I en undersökning gjord av Orio Group på uppdrag av SBAB har 220 mäklare tillfrågats om det blivit vanligare att föräldrarna är medfinansiärer vid första bostadsköpet.

I Stockholm svarar 50 procent att det är vanligare i dag än för ett år sedan. I Göteborg svarar 46 procent att det blivit vanligare och i Malmö är siffran 33 procent. Claudia Wörmann kopplar situationen till tillgången på hyresrätter och en lägre prisbild utanför huvudstaden. Hon delar mäklarnas bild om förändringen det senaste året.

– Det har absolut ökat med det nya amorteringskravet, säger hon. Det nya amorteringskravet som infördes den 1 mars i fjol innebär att en person som lånar mer än 4,5 gånger sin årsinkomst måste amortera 3 procent av lånebeloppet.

Låga räntor och stigande bostadspriser har gjort det möjligt för vissa grupper att hjälpa barnen att komma in på bostadsmarknaden.
– Det intressanta är att se vilka det är som har möjlighet att få hjälp. Var kommer pengarna ifrån? Föräldrarna kanske till och med kan låna på sitt befintliga boende, säger Claudia Wörmann.

De tillfrågade mäklarna anger att det inte är fullt lika vanligt utanför huvudstaden.

– Det är i Stockholm det är värst. Det finns inte så mycket att välja på. Alternativet är en dyr andrahandslägenhet, säger Claudia Wörmann. Johanna Cerwall efterlyser en större flexibilitet i amorteringskraven, att banker ska kunna göra undantag. Men hon efterlyser också större grepp från politikerna.

– Vi behöver breda och långsiktiga lösningar för hela bostadsmarknaden, säger hon.

– Det är ju anmärkningsvärt att nästan var fjärde ung person måste ha med mamma eller pappa när de ska låna till sitt första boende.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se
Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se "

"Fakta. Flera undersökningar bekräftar bilden
I vilken utsträckning får förstagångsköpare hjälp ekonomiskt av föräldrar eller släktingar?

Vanligare i dag än för ett år sedan:
Stockholm 50 procent
Göteborg 46 procent
Malmö 33 procent
Källa: Orio Group på uppdrag av SBAB. Undersökningen gjordes mellan den 25 mars och 8 april 2019. 220 mäklare tillfrågades.
Hur betalade du kontantinsatsen till ditt nuvarande boende? (Av de som äger sitt boende).

Mina föräldrar hjälpte till att betala
18–28 år 17 procent
Mina föräldrar står som delägare
18–28 år 16 procent
Källa: Sifo på uppdrag av Swedbank. Undersökningen gjordes i september-oktober 2018. 3 010 personer deltog. "

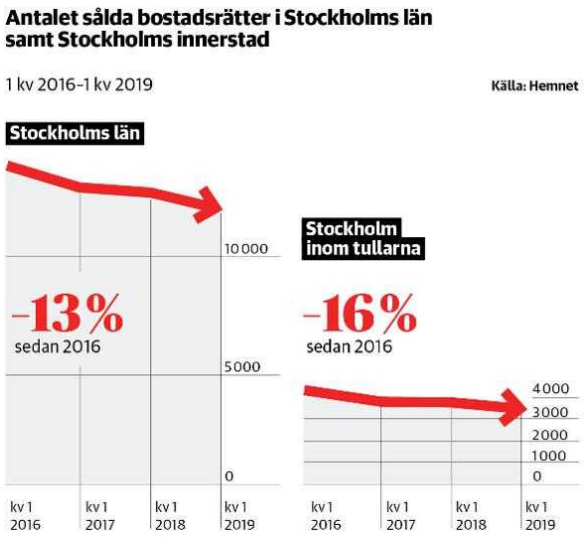

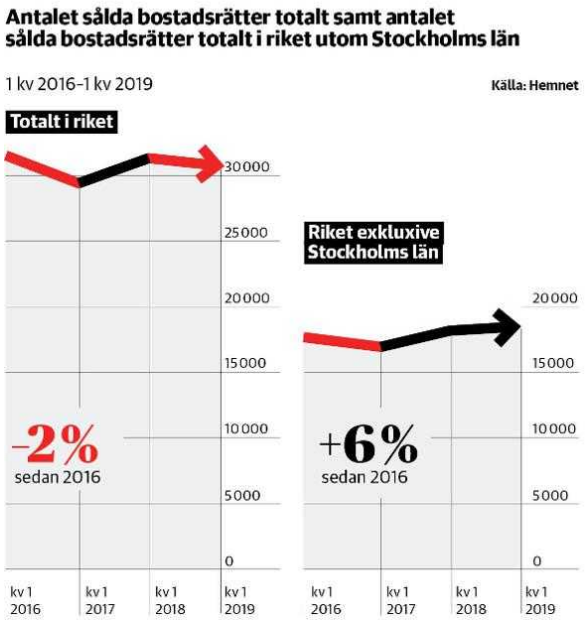

" Efter skärpta krav – ras för bostads-affärer i Stockholm

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

Försäljningen av bostadsrätter i Stockholms län under årets fyra första månader har inte varit så få på minst fem år. Det visar statistik från annonssajten Hemnet. – Vi tror att det är det skärpta amorteringskravet som bidrar till nedgången, säger Staffan Tell, pressansvarig på Hemnet.

Under perioden januari–april 2016 gjordes nästan 13 700 bostadsrättsaffärer i Stockholms län. För motsvarande period i år var det färre än 11 900 affärer.

I Stockholms innerstad har antalet affärer sjunkit från 3 800 under januari–april 2016 till 3 200 för motsvarande period i år.

Sommaren 2016 infördes det första amorteringskravet och i mars i fjol skärptes det. Framför allt det senare har påverkat marknaden i Stockholm, tror Staffan Tell. Stockholm är Sveriges dyraste bostadsmarknad och där slår kravet hårdare.

– Och till det kommer bankernas tuffare kreditgivning, säger Tell. Staffan Tell är försiktig med att dra någon slutsats om vad som kommer att ske med prisbilden när det blir färre avslut.

Den stora prisnedgången skedde under andra halvåret 2017 – sedan dess har priserna i Stockholm i stort sett stått stilla.

Det syns också att antalet affärer under årets fyra första månader var som störst 2016 för att sedan falla både 2017 och än mer 2018.

Marknaden var också trögrörlig när säljare avvaktade högre bud.
– Mäklare har berättat för oss att under hösten 2017 hade många säljare orealistiska förväntningar på vad de kunde få, säger Tell.

– Men nu är det inte så mycket orimliga förväntningar som ger tröghet, utan snarare att bankerna ställer hårdare krav som påverkar försäljningar.

Bankerna kräver att köparna säljer sin befintliga bostad först och Staffan Tell tror att det kan vara en anledning till att försäljningstakten har dämpats.

Däremot är det tydligt att nedgången i antalet affärer är främst ett Stockholmsfenomen, även om en viss avmattning syns i västar Götaland.

– I Skåne tuffar det på – där är det i stället rekordmånga affärer, påpekar Tell.

Nära fyra av tio bostadsrättsaffärer i Sverige görs i Stockholms län, vilket påverkar riksstatistiken. Ungefär 31 100 försäljningar gjordes i landet under perioden januari-april 2016. I år var det en liten minskning till ungefär 30 400.

När länet räknas bort är i stället antalet försäljningar under första tertialet i år det högsta i riket sedan minst 2014.
Dan Lucas
dan.lucas@dn.se "

"Fakta. Amorteringskrav
I juni 2016 infördes det första amorteringskravet. Det säger att den som lånar till mer än 70 procent av bostadens värde måste amortera två procent av lånet per år.

Mellan 50 och 70 procent krävs en amortering på en procent per år och under 50 procent upphör kravet.

Det skärpta amorteringskravet säger att det hushåll som lånar mer än 4,5 gånger sin årsinkomst (brutto) måste amortera ytterligare en procent vid de olika lånenivåerna, det vill säga 3, 2 och 1 procent. "

" Fyrabarnsmamma får en sista chans – kan bo kvar

DN LÖRDAG 25 MAJ 2019

Fyrabarnsmamman Justine Nansubuga får bo kvar i sin lägenhet i Sundbyberg. Kommunen har dragit tillbaka hotet om vräkning och förlängt hennes kontrakt.

DN har tidigare skrivit om deltidsundersköterskan Justine Nansubuga och hennes fyra barn. Efter att Justine inte betalat sina hyror i tid beslutade socialtjänsten i Sundbybergs kommun att säga upp kontraktet till lägenheten – trots att anhöriga sagt att de kan betala skulderna och se till att framtida inbetalningar görs.

Nu har socialtjänsten ändrat sig och ger Justine en sista chans. Hon och barnen får bo kvar.

– Barnen är jätteglada. Det här är deras hem. Jag berättade det precis för dem. Det var känslomässigt, säger Justine.

På grund av Justines betalningssvårigheter var det socialtjänsten och inte hon som stod på hyreskontraktet. Karin, som är farmor till två av Justines barn, har tidigare hjälpt Justine betala hyran när hon var föräldraledig. När Justine hade problem denna gång så erbjöd sig Karin att betala skulderna och gå i god för framtida hyror.

Trots det ville inte Sundbybergs kommun förlänga kontraktet och hotade med att involvera Kronofogden – vilket formellt sett gör det till en vräkning.

– Vi har varit på ett möte i dag med enhetschefen på socialtjänsten. De har låtit en utomstående advokat kolla på situationen och kommit fram till att ge Justine får en sista chans mot att jag betalar skulderna, säger Karin.

I förlängningen är tanken att Justine själv ska ta över hyreskontraktet.
– Jag har två år på mig att visa att jag kan betala i tid. Gör jag inte det gäller en månads uppsägningstid. Men om jag sköter mig så går vi tillbaka till tre månaders uppsägningstid, och går det bra så ska jag ta över kontraktet, säger Justine.

En anledning till att Justine tidigare haft svårigheter är att hon har släkt i Uganda som hon hjälpt ekonomiskt.

– Jag har syskon där, och är en person som bryr sig och kan inte låta dem vara sjuka och må dåligt. Men nu ska jag se till att hyran betalas oavsett vad, säger Justine.

Karin har bett om att inte ha med sitt efternamn i artikeln av privata skäl.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

" Östermalm dominerar på lista med dyraste adresserna

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Bromma och Östermalm dominerar listan på de dyraste adresserna i Sverige. Det visar en genomgång som Fastighetsbyrån har gjort av Svensk Mäklarstatistiks siffror. Ulrikagatan vid Oscarskyrkan är allra dyrast.

Siffrorna baseras på försäljningar från maj 2017 fram till april 2019. Gator med färre än fem försäljningar under perioden redovisas inte. En villa på Brötvägen i Ålsten, med ett snittpris på 15 miljoner kronor, kan jämföras med 3 miljoner på Kungsgatan i Karlshamn som är den dyraste gatan i Blekinge län. Och 115 000 kronor per kvadratmeter på Ulrikagatan kan jämföras med 33 000 kronor på Bastionsgatan i Karlskrona som är den dyraste gatan i Blekinge län.

– Vi har haft en lite svajig marknad de senaste åren men efterfrågan på de riktigt exklusiva adresserna är generellt stabil. Omsättningen på gräddhyllorna är låg och det finns ofta motiverade köpare när exklusiva objekt kommer ut på marknaden. Normalt handlar det om gator i centrala och prestigefulla områden med äldre, alternativt nybyggda, fastigheter, säger Johan Engström, vd på Fastighetsbyrån.

De tio dyraste adresserna utifrån kvadratmeterpris ligger på mellan 110 000 och 115 000 kronor per kvadratmeter, samtliga ligger i stadsdelen Östermalm i Stockholm. Utgår man från köpesumma så ligger de tio dyraste adresserna på mellan 11,7 och 14,4 miljoner kronor i snittpris.

Alla adresser ligger i Stockholmsområdet varav fem i Bromma och två på Lidingö. Även Täby, Danderyd och Petterbergsvägen i Mälarhöjden finns med på listan.

– Sedan måste man komma ihåg att det finns flertalet gator och områden i Bromma där snittpriserna är högre än de som listas här. Det kan till exempel röra sig om korta eller riktigt exklusiva gator där det kanske sker max en försäljning per år och de kommer inte med i statistiken, säger Pär Gunnarsson, fastighetsmäklare på Fastighetsbyrån Bromma.

DN "

"Fakta. De tio dyraste kvadratmeterpriserna
1. Ulrikagatan, Östermalm,
115 467 kronor per kvadrat
2. Kaptensgatan, Östermalm, 115 000 kronor per kvadrat
3. Östermalmstorg, Östermalm, 114 654 kronor per kvadrat
4. Floragatan, Östermalm, 114 111 kronor per kvadrat
5. Storgatan, Östermalm,
113 920 kronor per kvadrat
6. Grev Turegatan, Östermalm, 111 565 kronor per kvadrat
7. Styrmansgatan, Östermalm, 111 157 kronor per kvadrat
8. Linnégatan, Östermalm,
110 931 kronor per kvadrat
9. Nybrogatan, Östermalm,
110 615 kronor per kvadrat
10. Karlavägen, Östermalm,
110 574 kronor per kvadrat

Fakta. De tio dyraste köpesummorna i snitt
1. Brötvägen, Bromma,
15 441 667 kronor
2. Hagstigen, Lidingö, 15 080 000 kronor
3. Drakskeppsvägen, Täby, 14 400 000 kronor
4. Nyängsvägen, Bromma, 13 866 667 kronor
5. Thaliavägen, Bromma, 13 680 000 kronor
6. Grävlingsvägen, Bromma, 13 480 000 kronor
7. Frejavägen, Djursholm, 13 440 000 kronor
8. Igelkottsvägen, Bromma, 12 358 000 kronor
9. Karpvägen, Lidingö, 11 990 000 kronor
10. Pettersbergsvägen, Mälarhöjden, 11 662 500 kronor "

" Toppekonom sågar amorteringskraven

DN TISDAG 28 MAJ 2019

Amorteringskraven bör slopas, enligt toppekonomen och tidigare vice riksbankschef Lars E O Svensson. I en ny rapport riktar han stark kritik mot Finansinspektionen.

Beslutet om att skärpa amorteringskravet byggdes på felaktiga grunder. Det anser Lars E O Svensson, tidigare riksbankschef och professor i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm.
– Fler hushåll lever på marginalen på grund av amorteringskraven, säger han.

På uppdrag av Svenska Handelskammaren presenterade han på måndagen en rapport där han bland annat skriver att kravet stänger ute många förstagångsköpare, att det minskar rörligheten på bostadsmarknaden och ökar risken för djupare konjunkturnedgångar.
– Amorteringskraven gör att folk har mindre pengar över och blir känsligare. Man konsumerar upp hela sin överblivna inkomst varje månad, säger Lars E O Svensson.

Bakgrunden till att Finansinspektionen föreslog ett skärpt amorteringskrav var att en hög skuldsättning i förhållande till inkomst kombinerat med låga räntor ansågs kunna öka risken för en finanskris. Lars E O Svensson säger att det saknas stöd i forskningen som visar detta. I stället kopplas risken för en kris till hur mycket pengar hushållen har att röra sig med efter att de fasta utgifterna är betalda.
– Ett hushålls motståndskraft mot störningar beror på vilka marginaler som finns, alltså skillnaden mellan nettoinkomst och fasta utgifter, säger han.

Med dagens krav krävs en lön på 35 000 kronor per månad för att köpa en genomsnittlig enrummare i Stockholms kommun, enligt beräkningar som Lars E O Svensson har gjort med hjälp av försäljningsstatistik. En av fem stockholmare mellan 25–29 år når upp till lönenivån.

– Den person som köper en genomsnittlig Stockholmsetta måste amortera 6 000 kronor per månad. Det ger unga väldigt mycket mindre pengar att röra sig varje månad och lämnar dem med små marginaler, säger han.

I stället för ett amorteringskrav som i dagsläget innebär att bolånetagare som lånar mer än 4,5 gånger sin årsinkomst måste amortera tre procent förespråkar Lars EO Svensson att bankerna ska lägga upp en amorteringsplan tillsammans med sina kunder.

– Inkomsterna är låga när man är ung men växer mot medelåldern och fram till pensionen, sedan faller de. Det rimliga är att man gör det stora sparandet i medelåldern, säger Lars E O Svensson.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se "

" Fakta. Amorteringskrav.
Bolånetagare som lånar 50–70 procent av bostadens värde ska amortera en procent av bolånet om året. Om lånet är över 70 procent ska två procent amorteras.

I mars 2018 skärptes kravet – ytterligare en procentenhet, alltså tre procent, ska amorteras om bolånetagaren lånar med än 4,5 procent av sin bruttoinkomst. "

" Dan Lucas: Bostadskrisen är politisk – och kan bara lösas med politik "

DN TISDAG 28 MAJ 2019

#Finansinspektionen är satt under press, och den pressen kommer att öka. Men ytterst är det inte inspektionen som ska hållas ansvarig för att unga människor har svårt att efterfråga bostäder. Ansvaret ligger hos politikerna.

Det finns nu en lång rad ekonomer som kritiserar FI och i synnerhet de amorteringskrav som införts; det första i juni 2016 och det andra i mars i fjol. När Finanspolitiska rådet, som är en oberoende myndighet som granskar finanspolitiken, kom med sin rapport tidigare i maj, skrev de att oron för hushållens skulder var ”överdriven”.

Liknande kritik har framförts av Robert Boje SBAB:s chefsekonom som varit mycket aktiv i debatten om bostadskrisen. Hittills har FI försvarat sig med att den måste handla då hushållens skulder innebär en makroekonomisk risk. Vid en lågkonjunktur kommer de högt skuldsatta hushållen att dra ner på sin konsumtion och på så vis förvärra konjunkturen.

När nu professor Lars EO Svensson kommer med en rapport där resonemanget avfärdas som en myt som saknar stöd i forskningen, ökar pressen på inspektionen. Svensson är en av Sveriges mest namnkunniga och respekterade ekonomer.

Kritiken är också underbyggd. När FI hänvisar till erfarenheter i Danmark, Storbritannien och USA kan Svensson peka på forskning

som visar att de exemplen inte är relevanta för Sverige. Där handlade det om att låna på bostaden för annan konsumtion; en överkonsumtion i förhållande till vad hushållen egentligen hade råd med finansierad av högre bolån. Men några sådana tecken syns inte i svensk statistik.

För FI börjar kritiken bli besvärande. Allt fler tunga ekonomer menar att inspektionen gör fel och att de inte analyserat vare sig problemet eller, än viktigare, om det är rätt åtgärder de sätter in.

Men det är skjuta bredvid målet. Topptjänstemännen på FI hade gärna sluppit ifrån vissa av åtgärderna, bara politiken gjort sitt. Men så länge riksdag och regering inte gör det, måste de handla - ungefär så går inspektionens försvar.

Och där kan de nog enas med kritikerna. Bostadskrisen är politisk och kan bara lösas politiskt.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se "

" HSB satsar på delägande – ny strategi för att hjälpa unga

DN ONSDAG 29 MAJ 2019

Politiken har misslyckats totalt och stängt ute en hel generation från bostadsmarknaden.Det menar Pernilla Bonde, HSB:s vd – och det är därför organisationen nu satsar på att deläga bostäder med unga bosparare.

Pernilla Bonde är inte nådig i sin kritik av hur illa politikerna skött bostadspolitiken:

– Ett totalt misslyckande. Vi ser väldigt tydligt att framför allt bolånetaket, amorteringskraven och bankernas kalkyler har stängt ute den här generationen. De får inte möjlighet att köpa bostad i dag, säger hon.

Och därför föddes idén om HSB Dela, ett pilotprojekt som, om det går vägen, kan breddas till hela organisationen.

Den går ut på att unga bosparare, mellan 19 och 30 år gamla, får köpa en HSB-bostad – men där HSB självt går in som hälftenägare.
Efter fem år har den unga bospararen rätt att lösa ut HSB och förväntas ha gjort det efter tio år.

– Det är ett sätt för oss att hjälpa våra unga bosparare att komma in på bostadsmarknaden och få en bostad, säger Bonde.

Syftet är med andra ord att den boende ska köpa ut HSB när personen i fråga har fått en bättre ekonomi. Om så inte sker köper HSB tillbaka bostaden efter tio år.

Men om man efter tre år får jobb på annan ort och vill sälja?
– Det går bra, svarar Bonde.

Då tar HSB 50 procent av vinsten?
– Ja.

Pernilla Bonde understryker att det än så länge är ett pilotprojekt.
– Det här är ny mark, vi får se vart det tar vägen, men vi tycker att det är värt att prova, säger hon.

När väl projektet har utvärderats kommer HSB att fatta beslut om idén ska breddas – men ambitionen är att så sker.

Projektet innebär dock att de befintliga medlemmarna tar risker för att hjälpa de nya unga som kommer in. I praktiken blir det ett lån till dessa – tanken är ju att de i framtiden ska köpa ut HSB:s del.
Men Pernilla Bonde tonar ned den risken.

– Vi har en otroligt stark kassa och eget kapital. Det här påverkar inte de befintliga medlemmarnas ekonomi, säger hon.

– Vi har känt ett starkt internt behov – ungdomarna kommer inte in och vi måste göra något, tillägger hon.

Bonde ser helst att det politiska systemet, regeringen och riksdagen, tar ett större ansvar och hon har konkreta förslag.

– För oss är det viktigt att antingen ta bort amorteringskravet eller dämpa bolånetaket – det är helt avgörande, säger hon.

Det amorteringskrav hon främst syftar på är det skärpta kravet som infördes i fjol. Det innebär att ett hushåll tvingas amortera i en snabbare takt om skulden överstiger 4,5 årsinkomster.

Bolånetaket, som infördes redan 2010, innebär att ingen får ett bostadslån som överstiger 85 procent av vad bostaden kostar. Med andra ord krävs en egen insats på 15 procent – väl tufft för en ung människa, tycker HSB.

Pilotprojektet drivs genom bostadsrättsföreningen Blanka som byggs i Göteborg. Det blir ett tjugotal ettor och tvåor och inflyttning väntas ske under 2021.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se "

" Fyrabarnsmamma riskerar vräkning

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

Justine Nansubuga och hennes fyra barn riskerar att hamna på gatan då Sundbybergs kommun hotar att vräka dem. Detta trots att anhöriga erbjudit sig att betala Justines skulder och framtida hyror. – Jag vet inte vad vi ska göra, säger hon.

Egentligen skulle familjen ha lämnat ifrån sig nycklarna i måndags. Justine Nansubuga vet inte vad som ska hända dem.

Justine och hennes fyra barn på 2, 5, 12 och 17 år bor i Rissne sedan 15 år tillbaka. I januari beslutade socialförvaltningen att Justines hyreskontrakt skulle sägas upp på grund av obetald hyra. Hon fick tre månader på sig att hitta ett nytt boende.

– Jag hade bra kontakt med min förra handläggare på socialen, men sedan fick jag en ny. Det var den handläggaren som bestämde att jag behövde flytta, säger hon.

För flera år sedan tog socialförvaltningen i Sundbyberg över Justines hyreskontrakt eftersom hon haft problem med att betala hyrorna i tid. – Jag hade problem med min ekonomi. Det är kämpigt att vara ensamstående mamma, säger Justine.

Karin, som är farmor till de två äldre barnen, har tidigare hjälpt Justine med hyran när hon var föräldraledig. Hon erbjöd sig i april att betala Justines hyresskulder och gav socialtjänsten en personlig försäkran om att hyran skulle betalas i framtiden.

Karin har även fått en muntlig fullmakt från Justine om att ta hand om hennes ekonomi. Justine jobbar deltid som undersköterska och har haft ekonomiska bekymmer av olika slag, vilket hon nu sökt hjälp för. Men Karins förslag godtogs inte av socialtjänsten, som vidhåller uppsägningsbeslutet.

– Justine har tillräckligt med pengar men har svårt att ha hand om sin ekonomi. Jag har erbjudit mig att se till så hennes fakturor betalas och tänker erbjuda kommunen en ettårsdeposition åt henne, säger Karin. Karin, hennes sambo och Karins son Gabriel Gonzalez har legat på Sundbybergs kommun om att hitta en lösning så Justine och barnen kan få bo kvar. Gabriel Gonzalez, som är far till de två äldre barnen, är upprörd över att han inte informerades förrän i april.

– Socialtjänsten ska kontakta alla berörda vid sådana här lägen men de hörde inte av sig till mig. Vi har inte fått möjlighet att förebygga det här. Jag är väldigt orolig för de yngre barnen, säger han.

De två yngsta har samma pappa och bor med Justine på heltid, de äldre bor varannan vecka hos Gabriel Gonzalez.

I ett mejl som DN tagit del av skriver en handläggare på socialförvaltningen att de kommer att kontakta Kronofogden om Justine inte ger upp lägenheten. När Kronofogden involveras är det formellt sett en vräkning.

Justine fick tips om en hemsida där utsatta barnfamiljer och andra grupper kan hitta boenden. Men hittills har hon inte haft någon framgång. Nu väntar de på vad som ska hända. Justine vet inte om Kronofogden har blivit kontaktad ännu.

– Hemsidan hjälpte inte. Jag vet verkligen inte vad jag ska göra, säger hon.

Sundbybergs kommun säger att de inte kommenterar enskilda ärenden, men att de generellt har ett vräkningsförebyggande arbete.

– Det omfattar olika insatser, som skuldrådgivning och att tillfälligt ta över ett förstahandskontrakt om personen inte klarar av sina hyresrättsliga åtaganden. Då får personen en tid på sig att bevisa sig som hyresgäst, säger Helene Bengtson, chef på socialförvaltningen. Om en person eller familj ändå inte klarar av att hantera sin boendesituation så försöker socialtjänsten lösa situationen så att ingen ska bli utan tak över huvudet, berättar Helene Bengtson.

– Hur vi hanterar situationen beror på omständigheterna. Men vi är ingen parallell bostadsmarknad. Vårt uppdrag är att hjälpa till så de klarar sig själva, säger hon.

Karin har bett om att inte ha med sitt efternamn i artikeln av privata skäl.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

Fritidsverksamheter, information, umgänge, relationer, barn

" Ledare: Staten måste säkerställa mobiltäckningen

DN MÅNDAG 3 JUNI 2019

Den äldre generationen minns tiden då dåvarande Televerket hade monopolställning och ägde alla landets telefoner. På få områden har den socialdemokratiska maktfullkomligheten varit så osmickrande. Servicen var dålig därför att den kunde vara det – det fanns bara en operatör. Ville man ringa fick man acceptera Televerkets urusla villkor. På bara några decennier har vi gjort ovärderliga liberaliseringar på telefonimarknaden. Men i ljuset av demokratiska principer kräver den accelererande teknikutvecklingen, i kombination med Sveriges unika geografiska förutsättningar, en diskussion om statens grundläggande uppgifter.

Den här månaden avgörs vilka operatörer som får licenser för 5G-nätet, vilket kommer att användas för nästa generations mobiltelefoni och innebära mer datautrymme och högre hastighet. Men det är inte längre bara telefoner som är uppkopplade. En allt större del av vår hushållselektronik håller på att automatiseras. Detta sakernas internet (IOT) kräver uppkoppling mot 5G.

I ett så kallat ”smart hem” kan man låsa upp ytterdörren åt gästerna när man själv är sen från jobbet, beordra högtalaren att spela en viss låt eller tända och släcka lampor. Forskare förutser också att sjukhusdrönare och självkörande bilar i framtiden kommer att använda 5G-nätet.

Enligt SVT:s Aktuellt (30/5) har de operatörer som köper mobillicenserna inte fått i uppgift att se till att även glesbefolkade områden får ta del av tekniken. Det innebär att en stor del av vårt avlånga land riskerar att hamna i mobilskugga. Landsbygden kommer, enligt generaldirektören för Post- och telestyrelsen, att ”få del av teknikutvecklingen när det finns kommersiella villkor som stöder det”.

Riksdagen har ställt sig bakom krav på att täckningen ska vara god i hela landet. När SVT frågade digitaliseringsminister Anders Ygeman (S) hur det ska gå till kunde han inte svara på vilka verktyg man planerar att använda för att säkerställa detta.

Frågan om gränsen för statens ansvar aktualiseras i det här fallet. Har medborgare inte någorlunda likartad tillgång till avgörande informations- och kommunikationskanaler som post, tåg och telefoni kan den demokratiska principen om allas rätt att delta i samhällslivet och det offentliga samtalet på likvärdiga villkor sättas ur spel. Internet är ingen fluga, och det är enkelt att inse att det bör läggas till listan.

Ur det här perspektivet är det problematiskt om mobilnätet, i dag en viktig del i infrastrukturen för deltagande i civilsamhälle och politik, bara fungerar i tätorterna. Särskilt med tanke på att både järnvägsförbindelser och postutdelning de senaste åren har varit minst sagt skakiga.

Men man inser snabbt att tekniken i det här fallet sätter gränser. Varje ny mast kommer att täcka ett relativt litet område – ännu mindre än tidigare generationers master – och att överhölja Sveriges yta med höga stolpar är vare sig estetiskt önskvärt eller ekonomiskt försvarbart. Det är därför inte rimligt att garantera varje enskild svensk perfekt 5G-täckning. En del bor helt enkelt för långt bort, och för dem måste man hitta andra lösningar. Men detta gäller enbart i undantagsfall.

Huvudregeln måste vara att svenska medborgare kan förvänta sig tillgång till internet. I det här fallet innebär det att regeringen bör kräva av operatörerna att 5G-nätet fungerar för de allra flesta. Räcker marknaden inte till för detta har staten en skyldighet att täcka upp. Det krävs, om inte annat för att upprätthålla förtroendet för dess legitimitet.

DN 3/6 2019 "

"Varning för de nya grannarna

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Det måste vara något visst med pengar. De tycks ge ett alldeles särskilt självförtroende. En känsla av att jag som har betalt för mig, jag borde minsann ha mer att säga till om än er andra.

Hur förklarar man annars alla dessa egenrättfärdiga människor som köper sig en bostadsrätt mitt i innerstan, just där det är som allra dyrast eftersom det ligger nära allting: mataffärer, hemtrevliga butiker, barer och folkmyller – och som sedan målmedvetet dödar varje tecken på liv i sin närhet? Även etablissemang som inte bara fanns där redan när de här människorna flyttade in, utan som i det närmaste är att betrakta som kulturarv.

Det hände Strand. Det hände Snotty. Debaser Slussen. Och nu händer det Bitter Pills. Men det är inte bara Stockholms uteliv det gäller. Även kyrkklockor som klämtat sedan 1700-talet har råkat illa ut. Liksom förskolor, eftersom till och med barn som leker på dagtid är mer än vad nyinflyttade grannars känsliga öron står ut med.

Det är en dynamisk process i sig, det som brukar kallas gentrifiering. Ett område är slummigt, och därför billigt. Dit flyttar de som inte har så mycket pengar, unga fattiga konstnärer inte minst. Tillsammans skapar de något spännande av stadsdelen, som fler sedan vill ta del av. Affärer, kaféer och pubar slår upp portarna, den mer städade kreativa klassen – formgivare, reklamare, folk med pengar – strömmar till.

Hyresrätter ombildas till bostadsrätter, som man måste ha stabil ekonomi för att kunna köpa.

Alla vill ju vara där det händer, och priserna går upp, upp. Varpå de som först bodde där inte har råd att bo kvar längre. Kvar blir de rika, pseudokreativa, de som brukar kallas hipsters och som bara bryr sig om yta, som följaktligen är besatta av autenticitet. Smuts och stök vill de inte veta av. Nej, usch! Snart är området steriliserat och svindyrt. ”En kaffe? Det blir 119 pix, kompis.”

Någonstans måste ju folk ta vägen, och gentrifieringsprocessen förutan skulle kanske inte nya områden växa fram och staden därmed stå stilla. Men låt mig ändå föreslå att de som inget annat vill än att bo i vackra kulisser framöver underordnas en princip om rimlighet. De som köper bostadsrätt har köpt rätten att bo i en viss lägenhet, inte rätten att bestämma över hela området. Och de borde anses skyldiga att på förhand informera sig om atmosfären i grannskapet.

Bosätter du dig exempelvis ovanpå en bar? Då är du bra dum om du blir förvånad och arg när det kommer LJUD FRÅN BAREN. Ifall någon ska flytta är det därför du. För rätten till tystnad är faktiskt alls ingen rättighet – allra minst i en storstad.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se "

" Hur länge orkar vi fortsätta kackla på helgens släktkalas?

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

I påsk träffar många släkten. Och då kan det bli trevligt – eller tyst runt bordet. För det är svårt att kommunicera. Men varför bråka om vad saker betyder? David Wiberg önskar sig en digital plattform där vi tillåts vara lite slappare med orden.

”Är det någon som vill ha ett ägg till?”
”Släkten” träffas. Det var ett tag sedan sist. Vad är det nu vi brukar göra när vi ses? Äter och – ja, just det – pratar.

I början går det lite trögt, men efter ett tag blir det diskussion. Den handlar om Youtubefenomenet cuddling boyfriend/girlfriend: En (påklädd) kille eller tjej ligger i sängen och viskpratar in i kameran till en fiktiv partner. Vissa är för, andra emot. Resonemangen är ologiska och dåligt underbyggda (även min egna), trådar tappas bort och ändrar innebörd, åsikter och associationer flyter ut i intet.

Jag proppar munnen full med fårost och glider ur ”samtalet”. Vad är det som får oss att fortsätta? undrar jag och låter mig omslutas av det behagliga sorlet. Varför envisas vi med att försöka kommunicera, trots kommunikationens uppenbara omöjlighet?

Senare på kvällen, när jag ligger på en madrass i mitt gamla pojkrum, tittar jag på en inspirationsföreläsning med Olof Röhlander. Jag har nyligen förstått att han utsetts till årets talare sex gånger de senaste åren, och är nyfiken på vad han har att säga.

Han är en skicklig talare onekligen, rolig, rapp och bra på att improvisera. Det liknar mer en ståuppföreställning än en inspirationsföreläsning. I en sekvens berättar han att han ska prata om låsningar och exemplifierar med hur man sitter i vardagsrummet och kommer på att man ska gå och hämta kökssaxen. Väl i köket har man glömt bort varför man gick dit. Man tvingas gå tillbaka till vardagsrummet för att komma på varför: saxen. Det görs som en liten sketch. Publiken skrattar.

Men, tänker jag, det är väl inte en låsning, det är ju att man är disträ. Jag letar upp hans vinterprat. Han deklarerar att han ska ägna det åt att berätta om hur det gick till när han lämnade sin fru. ”Efter det abrupta uppbrottet under den där promenaden bad jag min fru om några dagars respit”, säger han. Sedan författade han ett mejl till henne. ”Det kan tyckas fegt av mig att inte träffa henne direkt och i stället bara skicka ett mejl” – Inga invändningar, men det finns alltså en anledning? – ”men det gick bara inte att se henne i ögonen just då”. Det sägs med en sådan självklarhet att det låter som vore det ett giltigt skäl, ett hållbart argument.

Vi sliter och filar på uttryck, vänder och vrider på formuleringar, inte minst på dessa sidor, till vilken nytta? Människor är, mig själv inkluderad, inte så himla smarta. Eller rättare sagt: människor *orkar* inte vara så himla smarta. Att verkligen förstå innebörden av en serie ord eller, ännu värre, resonemang staplade efter varandra är, inte jätte-ansträngande, men tillräckligt för att en majoritet av oss i väldigt hög utsträckning ska avstå från att göra ett uppriktigt försök.

Så i stället för att *nästan* nå fram till varandra, varför inte ge upp en gång för alla? Inte genom att hålla käft eller åka på retreat, utan genom

att bli lite slappare med ordens egentliga innebörd. Vem bryr sig om vad saker betyder? Det viktiga är hur det känns och att det låter bra. Några som – på en och samma gång – kommenterar och anammar det är de två norrmännen Peder Jørgensen and Jesper Sundnes. De har skapat Inspirobot, en artificiell intelligens som levererar slumpmässiga ”visdomsord” med en touch av mindfulness på löpande band. Jag får ”Our eyes will someday create desires” på första försöket. Magiskt (för att använda ett ord vars förändrade användningsområde fordrar en egen artikel), tänker jag och fylls av en berusande känsla av meningsfull meningslöshet.

En halvtimmes visdomsordssurfande senare avbryts jag av ett meddelande på Messenger. Det är från en gammal vän och är mycket kortfattat: ”60 000”, lyder det. Periodvis har den gamla vännen haft det ganska tufft. Vi har haft många, långa samtal. Ibland har jag inte orkat svara. Sedan ett drygt år tillbaka består vår kommunikation i princip enbart av en till synes ändlös diskussion om en påhittad skuld. I början ansträngde vi oss för att det skulle vara roligt, nu gör vi knappt det. Men det känns – bra. Vi är ”tillsammans” och använder ord.

Jag svarar ”Nej”, lägger mig ner på madrassen och får syn på mitt ansikte i en gammal spegel som står lutad mot väggen. Då upplever jag vad man, slarvigt uttryckt, skulle kunna beteckna som satori, zenbuddhismens andliga mål som bland annat beskrivs som en ”blixt av insikt” och ett ”ögonblick av icke-tänkande”.

Tänk, tänker jag i brist på bättre uttryck, om man bakade ihop min och min väns Messenger-tråd med Inspirobot och ”cuddling boyfriend/girlfriend”, och sedan kryddade med Röhlanders och andra inspirationsföreläsares lediga känsla för ord. Det skulle kunna bli ett slags språkets fristad, där meningsfullheten och meningslösheten tangerar varandra och där människor – och robotar – världen över pratar rakt ut i intet och till miljontals användare på en och samma gång.

Jag kommer att tänka på hur studenterna, i ett studentbostadsområde i närheten av mitt barndomshem, varje måndagskväll klockan elva, gick ut på loftgångarna och vrålade ut sin ångest. Min idé skulle ha samma effekt, det skulle bli en världsomspännande, kostnadsfri terapiform som inte bara skulle revolutionera människors sätt att kommunicera – förlåt, *inte* kommunicera – utan även förbättra deras psykiska hälsa, vilket i sin tur skulle leda till en ökad bnp och …

Förlåt. Jag hör hur det låter. Vi lever i en tid där ordens innebörd blivit viktigare än någonsin. Begrepp som ”Jag vet var du bor” och ”Nej” är talande exempel på det.

Men kanske, kanske finns det någon filantropisk riskkapitalist därute, som med hjälp av en armé av tekniska underbarn och dubbelt många beteendevetare och psykologer, kanske även de underbarn, som skulle kunna värpa fram en digital plattform där vi tillåts vara lite slappa med orden. Självfallet försett med ett tydligt, moraliskt regelverk, men utan några som helst krav på att varken förstå eller göra sig förstådd. Lite som ett logikens darknet, fast utan bombrecept och droger-till-dörren-tjänster då. Och utan att det för den skull blir som Facebook.
Förstår ni vad jag menar?

David Wiberg "

”Jag klarar inte av att hela tiden ljuga för mina halvsyskon”

DN FREDAG 26 APRIL 2019

"Plötsligt fick hon reda på att hon har ett halvsyskon som hon inte känt till. Pappan vill inte att hon ska berätta det för sina andra syskon på hans sida. Alla andra i släkten vet om det, och hon mår så dåligt av att ljuga.

Fråga:
Jag behöver råd om hur jag ska hantera min situation. Jag har skilda föräldrar sedan jag var mycket liten. Jag har halvsyskon hos både mamma och pappa. Mina syskon är det bästa jag vet.

Det dröjde länge innan jag fick några syskon på pappas sida – trodde jag. Sedan fick jag plötsligt reda på att jag har ett tre år yngre syskon genom Facebook. Min pappa och min släkt har alltså ljugit för mig hela livet. Min pappa vill inte veta av syskonet. Hen bor hos sin mamma. När jag fick reda på detta ville min pappa inte att jag skulle träffa mitt nya syskon. Jag gjorde det ändå efter två år.

Mitt problem har varit att jag har blivit tvungen att ljuga för mina yngre syskon (som fortfarande är barn) hos pappa, som han fått i en ny relation. Jag får inte berätta något. Men jag mår så dåligt. Jag har förträngt detta i snart 10 år, vilket har lett till att jag inte kan åka dit längre. Jag mår för dåligt av att se mina syskon i ögonen och veta något de inte vet.

Jag har sagt till pappa att jag inte vill ljuga mer men han bryr sig inte. Och han tänker inte berätta. Jag går med ständig ångest, att ljuga är det värsta jag vet och jag känner mig samtidigt som världens sämsta syster som inte sagt något. Jag är rädd för att inte få träffa mina syskon om jag berättar. Jag är desperat, vet inte vad jag ska göra. Alla vet om det utom mina två syskon hos pappa.
Vad ska jag göra?

Svar:
Tack för ditt brev. Jag förstår verkligen att du mår dåligt över detta, inte minst som du har fått bära på hemligheten så länge. Jag måste också erkänna att jag tycker att din fråga är svår. Det finns så många personer och saker att ta hänsyn till i dilemmat du befinner dig i.

Vilken rätt har din pappa att undanhålla informationen från dina yngre syskon? Och vilken rätt har du att berätta? Eller har du till och med en skyldighet att berätta? Är det en juridisk fråga? Eller handlar det mer om moral och psykologi?

Jag kommer inte att kunna ge ett klart svar på hur du ska agera, men jag ska göra mitt bästa för att ge perspektiv på problemet.

Förhoppningsvis kan det hjälpa dig att själv komma fram till en plan. Eftersom det är lätt att tappa bort sig i texten bland alla inblandade kommer jag att hitta på ett namn för syskonet som din pappa inte har kontakt med (”Anna”).

Vad säger lagen om er situation? Har dina yngre syskon en juridisk rätt att veta om Anna? Troligtvis inte. Om något är det i så fall Anna som har, eller har haft, rätt till kontakt med sin pappa, om hon nu skulle vilja det. Lagen är tydlig när det gäller (minderåriga) barns rätt till

umgänge med föräldrar, men inte när det gäller kontakt mellan syskon. Det som framgår av lagtexten är att vårdnadshavare har ansvar för att barn ska kunna umgås med andra som står särskilt nära (till exempel syskon). Om föräldrar till exempel hindrar halvsyskon från att ha kontakt med varandra, kan ett syskon ta kontakt med socialtjänsten som bedömer om frågan ska prövas i rätten. Eftersom dina yngre syskon inte ens träffat Anna, är det inte troligt att socialtjänsten skulle driva er fråga vidare.

Som jag tolkar lagen har dina syskon alltså troligtvis ingen rätt till att få veta och din pappa har därmed heller ingen juridisk skyldighet att informera. Samtidigt finns det inget juridiskt hinder för dig eller Anna att berätta för syskonen. Därmed återstår de moraliska och psykologiska frågorna. Vem har störst behov och vad blir bäst för alla inblandade?

Jag vet inte hur mycket du har pratat med din pappa om detta. Mitt första råd blir ändå att försöka att göra det igen. När det gäller laddade frågor som denna uppstår ofta låsningar. Båda parter klamrar sig fast vid sina åsikter utan att lyssna eller försöka förstå varandra. När du tar upp frågan kan det därför vara bra om du släpper alla ambitioner att försöka övertala din pappa – försök bara förstå hans motiv. Varför vill han inte berätta för de yngre syskonen? Vad är han rädd för?

Du kan säga rakt ut att du bara vill förstå, men framför allt är det viktigt att du själv tänker så när du går in i diskussionen. I så fall ökar chansen att din pappa inte känner sig pressad och att ni faktiskt får mer förståelse för varandras perspektiv. Förhoppningen är förstås samtidigt att det här sättet att prata kan leda till att din pappa själv väljer att berätta. Om man vill få andra att ändra åsikt når man ofta mycket längre genom att lyssna, snarare än att argumentera.

Samtidigt är det förstås inte givet att din pappa har fel. Han kanske har goda argument för att inte berätta för syskonen. Han kanske exempelvis tycker att de ännu är för små och ser omständigheter som gör att informationen skulle vara till nackdel för dem. Du behöver därmed också reflektera över dina egna motiv – varför vill du att syskonen ska få veta? Är det för deras skull, för Annas skull, eller är det för att du ska slippa bära på en hemlighet?

Ytterst är det här en fråga mellan Anna och dina yngre syskon. Förutom att prata med din pappa är det därför förstås nödvändigt att diskutera frågan med Anna också. Ni måste fundera på konsekvenserna för alla inblandade. Skulle det vara till nackdel för dina syskon att få reda på detta? Vad kommer att hända med relationen mellan din pappa och dina yngre syskon? Hur lång tid tog det för dig att hantera det faktum att du hade blivit förd bakom ljuset? Finns det andra personer som kan påverkas av detta?

Jag gissar att en avgörande fråga är åldern på syskonen. Är de gamla nog för att hantera informationen om ett okänt syskon? En vägledning tycker jag kan vara juridiken om barns rätt till information och inflytande över viktiga frågor i livet. Generellt ökar den rätten när barn ”är tillräckligt mogna”. Det finns ingen bestämd åldersgräns, men 12 år används ofta som riktmärke. Ungefär i den åldern brukar till exempel barn till separerade föräldrar har mer rätt att bestämma hur de ska bo. Likaså har barn till spermadonatorer vid den åldern rätt att få reda på vem den biologiska föräldern är.

När dina syskon är ”tillräckligt mogna” tycker jag därför att ditt dilemma minskar något. Då kanske det blir tydligare för dig och Anna att ni bör berätta för dem. Sedan är det upp till dina syskon och Anna att gemensamt bestämma om de ska ha någon kontakt. Din pappa kan

som vårdnadshavare enbart hindra det om det skulle vara till uppenbar skada för syskonen.

Som sagt, det var ingen enkel fråga du ställde och jag vet inte om mitt svar har gjort dig mycket klokare. Oavsett hur du väljer att agera vill jag ge dig en stor eloge för ditt engagemang för syskonen. Du skriver att dina syskon är det bästa du vet och jag kan bara konstatera att det är tur att syskon finns, när en och annan förälder inte lever upp till sitt ansvar.

Martin "

”Bra för grannsämjan att berätta om sina byggplaner”

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

" Regeringens förslag om regeländringar för attefallshus drar ut på tiden.Anders Wedin är en av flera svenskar som lockas av att bygga ett attefallshus. – Jag tror att fem kvadratmeter skulle betyda mycket, säger han.

Solen ligger som en slöja över Nybyggets anläggning i Arlandastad. Här står en mängd visningshus och väntar på besökare.

På platsens västra sida återfinns ett hus som har dragit till sig Anders Wedins uppmärksamhet. Han är en av många svenskar som är intresserade av att bygga attefallshus.

– Min bror har en attefallare som han använder som gäststuga när hans barn hälsar på honom. Och själv skulle jag vilja använda den som en sommarstuga, till när mina döttrar kommer på besök, säger han.

2017 inleddes en statlig utredning om nya regler för attefallshus, utifrån förslaget att öka den maximala byggarean från 25 till 30 kvadratmeter. Boverket menar att om byggnadsytan ändras kan husen bli ett ”attraktivare boendealternativ för fler”.

Lagen säger i dag att grannar inte kan överklaga bygget av attefallhus. Men en dom från Mark- och miljööverdomstolen har slagit fast att det är ett brott mot Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna att

neka en granne rätten att överklaga om ett bygge skulle innebära en olägenhet för henne.

Anders Wedin är i grunden positivt inställd till detta.

– Generellt tycker jag att det är bra att man som granne har något att säga till om i den här sortens frågor. Jag bor i ett bostadsrättsradhusområde där grannar för ett tag sedan satte upp uterum utan att fråga grannarna. Det kan vara fatalt för ens uteplatser, det kan förstöra utsikten och försämra priserna, säger han.

Om det väl blir aktuellt för honom att bygga ett attefallshus framhåller han att på förhand skulle berätta om det för sina grannar.

– Ja, jag tror att det helt klart är bäst för grannsämjan att man berättar om sina byggplaner, trots att lagen ser ut som den gör i dag , säger Anders Wedin.

Joakim Lundberg
joakim.lundberg@dn.se"

Sedan den 2 juli 2014 är det tillåtet att – förutom en friggebod på maximalt 15 kvadratmeter – utan bygglov också bygga en maximalt 25 kvadratmeter stor fristående byggnad på tomten.

Innan du börjar bygga måste du göra en anmälan till byggnadsnämnden och få ett startbesked.

Kravet är att det ska finnas ett befintligt en- eller tvåbostadshus på tomten.

Byggnaden måste placeras minst 4,5 meter från gränsen på tomten.

Huset ska vara en komplementbyggnad eller ett komplementbostadshus.

Tacknockshöjden får vara högst 4 meter.

Om attefallshuset ligger närmare gränsen än 4,5 meter krävs grannars medgivande.

Attefallshuset kan användas som exempelvis gäststuga, förråd eller permanentbostad.

Hösten 2017 gav regeringen Boverket i uppdrag att utreda förutsättningarna att utöka byggnadsarean på attefallshuset.

Byggnadstypen har uppkallats efter Stefan Attefall (M), bostadsminister 2010–2014.
Källa: Boverket "

" Hans Arbman: Hur bevarar man friden i villakvarteren?

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Först kom friggeboden, genialt namngiven efter dåvarande bostadsministern Birgit Friggebo (FP). Sedan kom attefallshuset, lite mer krystat döpt efter dåvarande bostadsministern Stefan Attefall (KD). Klart är att båda ministrarnas namn kommer att gå till historien. Att få bygga en komplementbyggnad på tomten utan att krångla med bygglov var något som många svenskar uppenbarligen suktat efter. I dag står en friggebod på var och varannan villa- och stugtomt. Även attefallshusen blir allt fler för varje år. Men någon lösning på bostadsbristen, vilket var en av intentionerna med reformen, tycks de inte ha bidragit till. De flesta attefallarna används till annat.

För drygt tio år sedan utökades friggebodens tillåtna yta till femton kvadratmeter. En sådan satte jag upp på stugtomten i Roslagen. Tanken var att den skulle fungera som gäststuga. I verkligheten blev den mest ett förråd. Särskilt under vintern, då båtdynor, flytvästar, byggmaterial och trädgårdsmöbler packas in.

Nu börjar barnen växa upp. Sonen suktar på att flytta in i friggeboden. Men var ska vi då göra av med alla prylar?

Nu har det gått upp för mig att det är tillåtet att bygga även ett attefallshus på 25 kvadratmeter på tomten trots att där redan står en friggebod. Detta även på tomter som redan använt hela sin byggrätt. Men var ska attefallshuset placeras för att inte störa grannarna för mycket? Ett sådant hus får ju vara fyra meter högt. Då får man plats med ett loft också. Visserligen finns det inget vatten i närheten vars utsikt över huset skulle kunna skymma, men fyra meter är ändå fyra meter.

En annan tanke är att bygga ut friggeboden till ett attefallshus. Då finns det ju fortfarande ett utrymme kvar för ett förråd på tio kvadratmeter. Nu ser det ju ut som att attefallshusets yta kommer att utökas till 30 kvadratmeter efter sommaren. Då vore det ju dumt att bygga ut bara tio kvadratmeter nu. Klart är att hustillverkarna redan har massor av attefallsmodeller på 30 kvadrat att kränga så snart lagen ändrats.

Ett sommarstugeområde på landsbygden är en sak, men hur bevarar man grannfriden i villakvartereren i stan när alla vill smälla upp ett fyra meter högt hus på 30 kvadrat på sin lilla gräsplätt? Jag kan misstänka att de flesta är väldigt förstående till sina egna planer, men inte lika tillmötesgående när grannen vill sätta upp en lika stor kåk på andra sidan staketet.

Kanske fanns det ändå en tanke med att man tidigare måste söka byggnadslov för att bygga nya hus, även om de inte är så stora?

Hans Arbman
hans.arbman@dn.se "

" Ny rättspraxis: Grannar får rätt att överklaga

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Om du ska bygga en attefallare i sommar kan det vara en bra idé att prata med grannarna först.För trots att lagen säger att de inte får överklaga bygget, har en domstol kommit fram till att det är ett brott mot de mänskliga rättigheterna att neka dem den rätten.

I dag räcker det med att den som vill bygga en attefallare endast behöver anmäla det till kommunen, som i sin tur ger startbesked. Eftersom det inte är ett bygglovsärende kan inte heller grannar och andra som bor i närheten överklaga kommunens besked.

Det står till och med uttryckligen i Plan- och bygglagen (PBL) att starbeskedet inte kan överklagas.

Men när Högsta domstolen (HD) i fjol avstod från att pröva en dom från Mark- och miljööverdomstolen har PBL på just det här området underminerats.

Domen säger att det är ett brott mot Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna att neka en granne att överklaga om ett bygge skulle innebära en olägenhet för denne.

– Man får nog utgå från att när HD inte prövade domen så tycker de som mark- och miljööverdomstolen, säger Marie Gerrevall, ställföreträdande chefsrådman vid mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt.

Därmed har en ny rättspraxis etablerats. Grannarna kan med hänvisning till domen, överklaga, trots att PBL säger att de inte kan det.

– Domstolen menar ju att det måste finnas en klagorätt med tanke på Europakonventionens regler och de reglerna ska vi följa, säger Gerrevall.

Men det är långt i från säkert att en klagande granne får rätt, vilket Gerrevall understryker. Det enda domen säger är att grannen har rätt att klaga på starbeskedet. Men ett gott råd är att i förväg prata med grannarna om man har byggplaner.

Frågan är dock om domen i praktiken undanröjer skillnaden mellan att anmäla ett attefallsbygge och att söka bygglov. Det tycker inte Gerrevall.

– Det är ju en enklare prövning att bara anmäla ett attefallshus än att söka ett bygglov. För då blir det en mer utvidgad prövning, påpekar hon.

I dag gäller att en attefallare får ha en yta på högst 25 kvadratmeter, men regeringen vill gärna öka den ytan till 30 kvadratmeter. Boverket utredde i fjol frågan och förklarade att det inte fanns några hinder.

I fjol fanns också en förhoppning om att lagändringen skulle kunna träda i kraft vid halvårsskiftet. Men arbetet har försenats, dels på grund av den segdragna regeringsbildningen efter valet i september, dels på grund av mark- och miljööverdomstolens dom. Den gör nu att finansdepartementet måste lägga ner tid på att skriva om delar av PBL.

När Boverket gav klartecken i sin rapport för att öka ytan på attefallare, lade den till att den ”förutsatte” att regeringen skulle föreslå förändringar i PBL så att den blir förenlig med Europakonventionen. Med andra ord – att ge grannar och närboende rätten att överklaga kommunens startbesked.

Intresset för att bygga attefallare på 30 kvadratmeter tycks vara stort – i varje fall om man ska döma av frågorna från allmänhet och företag som kommit in till regeringskansliet.

– Vi har fått in ett 40-tal frågor sedan årsskiftet, varav runt 15 under april, säger Helen Lind, kansliråd på Finansdepartementet, till DN. Vad de flesta vill veta är när förändringen blir av, när det blir tillåtet att bygga ett attefallshus på 30 kvadratmeter.

Det trista svaret till den som vill bygga i sommar är att räkna inte med det. Riksdagen hinner inte behandla ärendet innan sommaruppehållet. Läget just nu, i slutet av april, är att tjänstemännen på departementet går igenom alla remissvaren för att se om det finns synpunkter som de behöver ta hänsyn till.

När det är klart skrivs en lagrådsremiss, ett utkast till ett lagförslag som ledamöterna i lagrådet ska yttra sig över.
Först därefter skrivs en proposition som hamnar på riksdagens bord. Och det kommer inte kunna ske innan riksdagen går på sommarlov.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se "

" 500 skadar sig på gräsklipparen

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Skaderisken är kanske inte det första man tänker på när det börjar bli dags att rulla fram gräsklipparen för säsongens första klippning. Men faktum är att omkring 500 personer vårdas på sjukhus eller i den specialiserade öppenvården varje år efter att ha skadat sig på gräs-klipparen. Detta enligt siffror från Socialstyrelsen. 2017 behövde 32 patienter amputera ett eller flera fingrar efter en gräsklippningsrelaterad olycka. Tio patienter förlorade en eller flera tår, enligt vad som har rapporterats till Socialstyrelsen.

”Om man vill göra något för framtiden, då gör man det man kan, i sin vardag”

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

"Weeping Willows-sångaren Magnus Carlson fyllde 40, blev pappa och började intressera sig framtiden och för hur Östersjön egentligen mår. Det blev starten på ett miljöengagemang som har lett fram till ”After us” – ett konceptalbum om klimatkrisen. Johan Croneman har mött Sveriges mest modesta popstjärna.

Det är den 28 augusti 2018. Magiskt vacker Stockholmskväll. Jag är ute med hunden.

Buffa är en energisk (alternativt oregerlig) boxer, nu femochetthalvt år gammal, och rätt så nyligen räknade jag ut att vi hade varit på promenad tillsammans ungefär 6 020 gånger.

Det är sådan man tänker på. När inget händer. Någonsin. Ungefär hur många bajspåsar blir det förresten…?

Jag står på Klevgränd på Södermalm och tittar så där meningslöst tomt ut i intet som bara uttråkade hundägare kan göra när jag plötsligt hör Weeping Willows uppe från Mosebacke – Magnus Carlson sjunger ”Wait for love to grow” och det fyller mig med en överväldigande lyckokänsla som jag inte upplevt på åratal, och för några sekunder är jag övertygad om att jag kommer att lyfta, som en heliumballong, 20–25 meter rakt upp, både Buffa och jag, precis upp till Mosebacketerrassens vackra svarta staket bara för att få en glimt av bandet, kanske vinka till Magnus – mest vill jag kanske bara skrika rätt ut:

”Jag lever också, jag finns!”
Jag promenerar upp för trapporna väster om Mosebacke, kommer runt på baksidan, men där står givetvis en snödig vakt och vill se en biljett som jag inte har – och jag är nära att säga att Magnus och jag faktiskt träffades redan på Kvarnen när vår gemensamma kompis tog över krogen, och det är visserligen 30 år sedan ”men jag tror att Magnus skulle bli Mycket glad om han såg att just Jag var här i dag”.

Jag säger givetvis ingenting, hör i stället hur Magnus presenterar bandet – och någon timme efteråt står jag på en balkong precis i närheten och hör kvällens gäst, Joakim Thåström, gå upp och göra en sällsynt vacker version av ”Märk hur vår skugga” så att hela Stockholm rister inifrån.

Säger jag att det finns något helt enkelt över Magnus Carlson så kunde jag kanske lika gärna säga ett lugn eller en frid eller kanske till och med något religiöst. Svensk rocks ende mormon. Typ. Tror inte liknelsen faller honom helt i smaken.

Han går, rör sig och för sig däremot som en stjärna. När han vänder sig om, mycket långsamt, lyckas han nästan alltid se förvånad ut.
Det är en konst.

Kanske är han bara omodernt ödmjuk. Modest är kanske ordet?
Lite messianskt ibland, som om han svävade en bit ovanför ovanför – han har samtidigt en bakgrund som för alltid vaccinerat honom mot hybris.

Han tillhör kanske rent av den sista svenska generationen med de riktiga proletärrötterna kvar bara två generationer bort. Från det riktigt gamla landet. Det urgamla Sverige. Det vi i alla fall tror var Folkhemssverige och något senare Välfärdssverige.

Magnus farfar var statare i Småland, berättar han när vi ses åtta månader efter den där konserten. Hans pappa hade elva syskon och blev murare (”jag har sett huset de bodde i, alla fjorton, det var inte stort…)”, kom till byggboomen och Stockholm på 60-talet, blev skyddsombud, fackligt aktiv, så småningom ansvarig för hela - arbetsplatsskyddet på LO-ägda byggföretaget BPA. Magnus mamma kom från en liknande halländsk bakgrund, jobbade som kontorist.

”Väldigt… socialdemokratiskt… allting”, säger han lite senare med ett slags utdragen tveksamhet – som för att testa varje stavelse i den tesen. Det låter ändå mycket övertygande.

Pappa, mamma och Magnus bodde i Tumba, en förort som gick från 6 000 invånare till nästan 30 000 på bara tio år på 60-talet.

Där växte Magnus upp, i skuggan av miljonbygget och med miljarder ungar överallt.

Vi pratar givetvis om 70-talet, om allt som man fortfarande vill skall vara vackert, som två gamla farbröder med i alla fall delvis samma minnen: Pojkrum, radioaffärer, singlar, proggen, punken – om när Magnus för första gången förstod kraften i musiken.

– Min bästa kompis storebror, Lelle, brukade sitta barnvakt ibland när mina föräldrar var på fest eller nånting, och en gång, måste varit -77 ungefär, låste han dörren så fort mina föräldrar gått och så sade han: ”Nu Magnus, skall du få höra någonting som du aldrig har hört förut.” Lelle tog fram ”Anarchy in the UK” med Sex Pistols, spelade den om och om igen, ibland bytte de till b-sidan ”No fun”.

– Och så berättade han om punken. Dagen efter så rev jag ner alla mina Kiss-affischer, jag var nio–tio kanske. Alla mina veckopengar och månadspengar lade jag sen på skivor, jag lyssnade oavbrutet och sjöng otroligt mycket helt för mig själv. Det blev kanske något slags kompensation för att inte ha några syskon.

Lelle och hans familj var skåningar, från Arlöv, och i ren solidaritet blev Magnus till och med medlem i Kal P Dals fanclub (född i Arlöv 1949). Med bästa kompisen och Lelle såg han också Europacupfinalen 1979 emellan Malmö och Nottingham Forrest på tv – flera år tidigare blev han själv inbiten Hammarbyit när han, pappa och mamma började gå på Söderstadion.

Fotbollen sitter djupt i Magnus Carlson, numera hedersmedlem i klubben. Han berättar om den första fotbollströjan, den gulsvartrandiga Bajentröjan med klubbmärket separat som man fick sy på för hand, samma historia som han delar med så otroligt många andra.

Vi går för en stund bort oss i lätt nostalgi. Vackra halvsanningar fint inslagna i grälla färger, och med band och rosett och allt.

Magnus Carlson hade en lycklig barndom. Det verkar däremot helsant. Eftersom Magnus var enda barnet älskade han kompisarna, de stora myllrande kvartersgängen, gemenskapen, det som sedan fick en fortsättning i bandet och fotbollen och Kvarnen – och allt det som

fortfarande har betydelse för honom, hans vänner, fotbollspolare och -musiker. Det som förenar.

Han tycks leta metodiskt efter allt som kan förena oss. Han tror på idén att gå ihop och göra saker tillsammans.

Oväntat nog var det den så kallade Tambourinehärvan som fick Weeping Willows att gå ihop igen, att sammansvetsas, efter att nästan ha självslocknat runt 2007–2008. Tambourine var ett skivbolag men också ett ”business management” som ett antal stora svenska band anlitat, och den ekonomiska härvan exploderade runt 2010. Alla stämde alla, miljoner kronor hade ”försvunnit”, bland annat flera miljoner som Magnus Carlson och Weeping Willows trodde att de hade innestående i Malmöbolaget. Det visade sig att Weeping Willows i själva verket var skyldiga pengar, på grund av att Tambourine låtit band ”låna” pengar av varandra utan att banden själva var medvetna om det.

För att bli av med hela skiten – skulden, snacket – gick bandet samman igen och gav sig ut på en tre år lång avbetalningsturné.
– Vi orkade ingen lång rättegång, som vi dessutom riskerade förlora, vi sade i stället: Vi tar den här på hakan, vi åker på turné och betalar av skulden. Jag ser faktiskt numera bara det positiva i det som hände. Jag hade aldrig suttit här i dag om vi inte hade tagit det beslutet och gett oss i väg på den där turnén, som vi bokade själva – och vi spelade överallt, kors och tvärs över hela landet. Ena kvällen kunde jag stå på en ölback på en pub i Ljusdal, nästa på ett hotell i Orsa, och allt vi tjänade gick in på skuldkontot.

Turnén gav bandet ett mål, en gemenskap de inte haft tidigare, säger Magnus Carlson. De fick en större och bredare publik. Skaffade ett nytt skivbolag, spelade in ny musik.

– Man kan säga att allt detta kulminerade för två år sedan när vi sålde ut Globen – tre kvällar i rad. Tänk om vi efter Tambourinehärvan bara lagt oss ner, blivit bittra, gett upp? I stället kavlade vi upp ärmarna och jobbade stenhårt ihop, mot samma mål. Sista kvällen i Globen, sista låten, for allt detta genom mitt huvud. Det var faktiskt en svindlande tanke.

Ny platta i mars 2019. Weeping Willows har aldrig varit större, säljer på en grisblink ut sina konserter, Magnus och bandet blir trippelt uppmärksammade för musiken, texten och engagemanget. Det är en skiva som så gott helt ägnas åt miljön, den kommande katastrofen, miljökampen, men också tron på att vi ändå kan göra något.

”Det finns något nyfrälst över allt”, säger min mest cyniske vän. ”Det finns bara total uppriktighet genom hela skivan, projektet, engagemanget”, säger min mest optimistiske kompis.

Skivan har fått ett fantastiskt mottagande, och de flesta som lyssnar verkar hoppfulla – trots skivans rätt dystopiska texter.

– Ja, men dystopin förstärks ju också av att vi alltid har gjort den typen av rätt bombastisk musik. Relationslåtar har jag väl skrivit en tusen stycken, man tröttnar lite. Jag vill också berätta om andra saker jag funderar på för tillfället, säger Magnus.

Hans miljöintresse har sakta vuxit fram under kanske fem–sex år. För hans del började det med haven, fisket, torsken och Östersjön. Och

barnen givetvis. Man får barn och förstår plötsligt att man inte är ensam.

– Jag var fyrtio, nybliven farsa, och insåg för första gången att jag inte var tonåring längre. Det är mycket som börjar växa i det ögonblicket. Han började mer och mer fundera över vad han stoppade i sig, läste på, gick med i Naturskyddsföreningen och Världsnaturfonden. ”Små myrsteg”, säger han, som övergick till något större. Han sjöng på ett par välgörenhetstillställningar, började bli inbjuden till föreläsningar.

– Jag är helt enkelt otroligt intresserad av att lyssna på människor som kan mer än vad jag kan, och det har verkligen uppslukat mig. Men, samtidigt vill jag försöka hålla det på en lagom nivå, vill definitivt inte bli uppfattad som alarmistisk, vill inte påstå att jag är bättre än någon annan eller att jag till hundra procent lyckas leva som jag lär. Men jag har de senaste åren försökt ändra bit för bit. Och det funkar faktiskt.

Magnus frågar mig om mitt eget (usla) miljöengagemang och vi har en liten animerad diskussion om miljökonsensus, så kallade klimatförnekare och min försiktiga antydan att miljörörelsen ibland silar mygg och sväljer elefanter. Magnus blir till och med lite irriterad och överraskande otålig när jag börjar prata om de jättelika miljöbovarna på raffinaderierna i Lysekil eller SSAB:s gigantiska utsläpp i Oxelösund och Luleå – medan vi diskuterar en ångestfylld - flygresa hit eller dit på en kultursida i Stockholm …

– Men om man är pappa och känner att man vill göra något för sina barn och framtiden, då är det ju jävla svårt att åka upp till Luleå och försöka stoppa utsläppen på SSAB, utan då gör man ju det man kan göra här hemma, på plats, i sin vardag. Jag tror också att det på sikt leder till att öka trycket på till exempel stora företag med stora utsläpp.

Jag frågar om han alltid har varit/känt sig politiskt engagerad och han tittar förvånat upp när jag säger att jag alltid uppfattat honom som vänster och han säger att ”egentligen nog inte”, men…

– Jag har väl alltid varit en lagspelare, jag gillar när man lirar ihop. Jag vet uppriktigt inte vad jag är, jag vill helt enkelt att alla skall må bra. Jag tycker det ger sig självt till slut. Förr flög jag skitmycket till konserter och fotbollsmatcher tvärs över hela Europa, numera tänker jag mig väldigt noga för. Så gott som allting går ju att ändra på. Vad man har för elbolag till exempel. Och jag har haft långa samtal med min bank om hur de använder mina sparpengar. Jag försöker att inte konsumera så mycket onödig skit längre, inte slänga så mycket mat. Allting går att göra klimatsmartare.

Själv bor han i Stockholm och behöver ingen bil, men han förstår att det inte gäller alla, säger han.

– Om man bor i Burträsk eller på landet måste man ha bil, alla har ju olika behov. Jag försöker inte tala om hur andra skall leva, bara berätta om hur jag gör och hur jag tänker.

Magnus berättar om hur Weeping Willows medlemmar (numera fyra stycken originalmedlemmar kvar) lever rätt olika liv, men under turnéerna enats om ett gemensamt sätt att leva.

– Vi gör bara hållbara val. Så mycket vi kan. Vi flyger inte, vi tar nattåget till Luleå till exempel, vi käkar bara vegetariskt, det är närodlat och det är eko, kaffet, allt. Visst, det är smågrejer, men det är också för att visa till exempel arrangörerna att det finns bra alternativ. Vi har inga plastförpackningar, vi kör kranvatten och har med egna flaskor i stället för att det blir femtio tomflaskor på scen, använder led-

lampor – det är kul! Det är ett projekt. Vi måste till exempel ha en lastbil som fraktar våra grejer när vi turnerar, hur undviker man de utsläppen? Ja, letar man så hittar man enkla lösningar, i sommar skall vi till exempel ha en lastbil som går på biogas från bönder på Öland. Man gör bara det man kan – och det kan bli rätt mycket. Jag vill bara försöka visa på ett alternativ i det lilla.

Och ändå måste kanske den verkliga förändringen komma i det stora? Jag frågar Magnus om han tror att kapitalismen kan eller vill lösa de stora svåra miljöfrågorna. Pengarna eller livet? Vad är vårt kollektiva svar på det?

– Jag är ju inte så jättebra påläst i ekonomi, men självklart är rovdriften på jordklotet delvis ett kapitalistiskt problem. Men jag tror fortfarande att det går att leva bekvämt och i samklang med naturen. Vi behöver en mycket mer cirkulär ekonomi, och många fler – banker, stora företag, politiker – måste ta sitt ansvar. Jag tror inte att enskilda individer och de enskilda hushållen själva kan stå för exakt alla förändringar och förbättringar, visst måste vi ha helt andra starkare globala lagar för att vända miljö- och klimatkrisen. Att hota jordklotet och atmosfären borde givetvis vara förbjudet – och väldigt dyrt.

Den där kvällen med hunden vid Mosebacke och ”Wait for love to grow” går ibland som en loop i mig, och när vi ses hemma hos mig på Hornsgatan lite drygt åtta månader senare berättar jag för Magnus Carlson om den första konsert som jag egentligen aldrig var på, på säkert över tio–tolv år. Och hur lycklig jag blev.
Han ser glad men generad ut.

Johan Croneman
johancroneman@gmail.com "

"Magnus Carlson
Född. 1968 i Nacka.
Bor. I Stockholm.
Bakgrund. Bildade bandet Weeping Willows 1995. Ursprungligen var det ett coverband som spelade romantiska ballader, men 1997 kom första albumet ”Broken promise land” med egen musik. Bandet består i dag av de fyra originalmedlemmarna Magnus Carlson, Ola Nyström, Anders Hernestam och Niko Röhlcke. Har också släppt flera soloalbum och ett par skivor med bandet The Moon Ray Quintet.
Aktuell. Med nionde Weeping Willows-albumet ”After us” som släpptes i mars – ett konceptalbum om klimat och miljö.

Magnus Carlson väljer fem bra klimatlåtar.
”Änglamark” – Sven-Bertil Taube
”Mercy mercy me (The ecology)” – Marvin Gaye
”The landscape is changing” – Depeche Mode
”Don’t go near the water” – Johnny Cash
”Pollution” – Bo Diddley

Magnus Carlson om tio vardagssaker som gör skillnad.
1. Sopsortera, återvinn. Det mesta kan användas till något annat.

2. Titta över maten. Hur mycket kött äter du?

3. Ta tåget i stället för flyget.

4. Kolla ditt elbolag. Jag hittade till exempel Tranås energi, samtidigt som de utnyttjar vattenkraften bygger de löpvägar för att fisken skall kunna vandra.

5. Följ grupper som ger miljötips på Facebook och Twitter, följ Världsnaturfonden. Sök fakta på nätet.

6. Stötta organisationer ekonomiskt, Älvräddarna och Naturskydds-föreningen till exempel.

7. Kolla över din arbetsplats på samma sätt som du gör med ditt hem

8. Prioritera kvalitet. Köp kläder som håller längre!

9. Handla inte från Kina. Beställ inte varor som kräver flygtransporter.

10. Träffa din bank och fråga vad dina barns sparpengar används till, vilken typ av aktier och fonder som är miljöhållbara. Kolla in Fair finance guide. "

" Tjejlopp – inte bara mysig folkfest

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Tjejloppen är inte bara de kravlösa folkfester som arrangörerna lyfter fram i sin marknadsföring. Tvärtom är prestationen väldigt viktig för många av de deltagande kvinnorna. Det framhåller två etnologer i en ny bok.

Arrangörerna av tjejlopp som Tjejmilen, Vårruset och liknande marknadsför ofta loppen som stora folkfester där deltagarna ska ha det mysigt och kul i en härlig kvinnlig gemenskap.

Men för de flesta deltagarna är prestationen det viktigaste, snarare än loppens ofta stereotypa inramning.

Det här menar etnologerna och genusforskarna Karin S Lindelöf och Annie Woube i boken ”I tjejers spår – för framtids segrar” (Makadam förlag). Den kommer ut i nästa vecka och bygger på studier av hur fenomenet tjejlopp utvecklats från 1980-talet och fram till i dag.

– Resultatet av våra studier förvånade oss. Tjejloppen liknas ofta vid ”fegisvarianter” som deltagarna tar med en klackspark, men vi kan visa att de flesta tar loppen på stort allvar och att de vill prestera så gott de kan. Det kan handla om att förbättra sin tid från förra året eller om att prestationen i sig räknas som en seger, säger Annie Woube.

Hon och Karin S Lindelöf har haft tillgång till mängder av skriftliga och muntliga berättelser, bland annat 600 berättelser från kvinnor som svarade på ett skrivupprop som genomfördes i samarbete med Nordiska museet. De har också gjort egna observationer och själva

deltagit i olika tjejlopp. Forskarna har även granskat hur medierna skildrat tjejloppen och studerat allt material olika arrangörer samlat på sig, som trycksaker, programblad, dekaler mer mera.

– De deltagande kvinnorna framhåller att de slipper bli uttittade på samma sätt som de kan uppleva i blandade lopp där även män deltar, säger Karin S Lindelöf. Kvinnorna uppskattar vad de uppfattar som en en jämnare konkurrens och att en kvinna kommer först i mål. Att delta och tävla i enkönade sammanhang upplevs också som befriande.

Betydelsen av kön minskar eller försvinner helt i tjejloppen. Men de deltagande kvinnorna vill också som sagt verkligen prestera så bra som möjligt och att fysiskt klara av att genomföra loppen ses som viktigt.

De första svenska tjejloppen arrangerades under 1980-talet. Män och kvinnor hade fortfarande väldigt ojämlik tillgång till fritid, och ansvaret för hemmet låg också ännu oftare än i dag hos kvinnorna. Det fanns även en manlig idrottsnorm om att motionslopp inte var något kvinnor skulle ägna sig åt. I dag deltar hundratusentals kvinnor i de svenska tjejloppen varje år. Arrangörerna talar gärna om dem i termer av ”gemenskap”, ”glädje” och ”fest”. Deltagarna ska inte behöva ”jäkta och stressa” utan i egen takt delta tillsammans med vänner eller kollegor.

– Men den här bilden delas alltså inte av många av kvinnorna som vi intervjuat eller de berättelser vi tagit del av, säger Annie Woube.
Hon pekar på att de större loppen har olika typer av kringarrangemang som underhållning, sociala aktiviteter och shoppingtält – allt med inriktning mot den speciella målgruppen kvinnor.

– Många av de kvinnliga deltagarna uppskattade inte alls det här. De känner också en stor tveksamhet inför begreppet ”tjej” i dessa sammanhang. Arrangörerna ramar ofta in loppen med föreställningar och fördomar om kön och kvinnlighet. Många kvinnor reagerar mot detta, säger Annie Woube.

Tidigare under sin forskning har hon och Karin S Lindelöf kommit fram till att många av deltagarna tycker att resorna till de olika tjejloppen blir som andningshål. Vi kan tala om en sorts moderna ”husmorssemester” där kvinnor för en stund kommer bort från en pressad vardag.

– Men våra fortsatta analyser av deltagarnas berättelser visar att prestationen under själva loppet stärker dem både fysiskt och mentalt. Fokus ligger alltså på idrottandet som ger ett bättre självförtroende, fortsätter Annie Woube.

Hon och kollegan Karin S Lindelöf har uppmärksammat att tjejloppen skapat andra och nya sätt att träna och idrotta på. Stoltheten över prestationen och över att kunna använda sin kropp på ett funktionellt sätt är för många i dag viktigare än att känna blodsmak i munnen, konstaterar de.

Det senare, att pressa sig så långt det går, var länge att ett typiskt manligt kodat sätt träna och idrotta, menar de två forskarna.
De konstaterar att tiotusentals kvinnor har lärt sig att träna genom att vara med i i ett tjejlopp. Deltagandet i det första idrottsevenemanget har lett till att de börjat springa, cykla eller åka skidor mer regelbundet.

– De som startade med till exempel Vårruset och Tjejmilen hade fokus på att det ska vara lätt och kul att motionera. Sedan har de följts av andra lopp som är för alla, exempelvis Blodomloppet och Midnattsloppet, säger Karin Lindelöf.

Hon påpekar att det fortfarande ofta handlar om att kunna släppa idealet där allt går ut på att vara bäst och där prestationen är det enda som behöver mätas. Under sju år, mellan 2011 och 2018, år har forskningsprojektet om tjejlopppen pågått. Det är nu avslutat.

– Men vi tänker gå vidare med att studera genusaspekter på deltagande i så kallade extrema motionslopp, typ ultramaraton eller triatlon där man ju tävlar i tre olika grenar. Det handlar om lopp som sker under extrema omständigheter på något sätt, exempelvis under lång tid, i mörker, i kyla eller i otillgänglig terräng, säger Annie Woube.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se "

"Fakta. Tre huvudresultat i korthet

1. Att delta i tjejlopp är stärkande och skapar självförtroende. För deltagarna är det genomförandet och prestationen som är drivkraften och de har fokus på själva idrottandet. Gemenskapen med andra kvinnor och att sporta tillsammans i ett enkönat sammanhang är också viktigt. Detta trots att tjejloppen utmålas som en fegisvariant och ”en kul grej” som man inte behöver träna så mycket till.

2. Tjejloppen är för många kvinnor en introduktion till en sportvärld som de inte har känt till eller varit vana vid. Tjejloppen är ofta instegslopp till både längre och blandade lopp.

3. Tävlingarna har skapat nya sätt att idrotta på, med vikten på att använda kroppen på ett måttfullt och funktionellt sätt. De förutsättningarna har spritt sig och det har uppstått flera både enkönade och blandade lopp med mer tillåtande sammanhang, till skillnad från manligt kodat idrottsutövande där det är att vinna som är det enda målet.

”I tjejers spår – för framtids segrar” av Karin S Lindelöf och Annie Woube. "

" Alf och Johan firar tio år efter historiska vigseln

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

För tio år sedan det blev lagligt med samkönade äktenskap i Sverige. Alf Karlsson och Johan Lundqvist var ett av de första paren som gifte sig. – Toleransen för samkönade äktenskap har blivit lägre, säger Alf Karlsson.

Om man frågar Alf Karlsson så kan han och maken Johan Lundqvist fira äktenskapet oftare än många andra äkta par. När de gifte sig för tio år sedan hade de redan hunnit ingå ett registrerat partnerskap fem år dessförinnan.

– Det första jubileumsdatumet är det datum då vi tycker att vi gifte oss, nämligen när vi ingick det registrerade partnerskapet. Att ingå ett riktigt äktenskap var mer av en sorts bekräftelse på det, säger Alf Karlsson.

Alf Karlsson befinner sig i Palo Alto i Kalifornien när DN ringer honom. Hans make Johan Lundqvist är gästforskare på Stanford University, därför bor paret för tillfället i USA tillsammans med sin fyra- årige son. I helgen var Alf och Johan på besök i Sonoma Valley där de inhandlade en flaska bubbel – lagom till tennbröllopsfirandet.

– Vi tänker dricka lite champagne på balkongen, det är ett lagom sätt att fira, säger Alf Karlsson.

Vid tiden för giftermålet var båda herrarna aktiva som politiker i Miljöpartiet. Flera MP-politiker var på plats vid vigseln, däribland det dåvarande språkröret Maria Wetterstrand som agerade vigselförrättare. Händelsen var ett politiskt ställningstagande för paret; för dem var det viktigt att visa att deras kärlek var lika mycket värd i samhällets mening som andras kärlek.

– Det här ”partnerskapet” kändes som någon sorts b-variant som man gjort bara för människor som är lite annorlunda. Det hade väl varit något annat om man hade haft något sorts registrerat partnerskap för alla, någon sorts borgerligt äktenskap, och sedan hade den som vill kunnat ha något annat slags äktenskapsceremoni, säger Alf Karlsson. – Nu har vi inte haft det så, och därför kändes det så viktigt att samhället äntligen säger att vår kärlek är lika mycket värd och fin som heterosexuella pars, fortsätter han.

Tio år är en lång tid och många står inte ut med varandra så länge. Hur har ni lyckats?

– Så fort det blir saker vi inte trivs med så talar vi om det för varandra. Jag är ganska så rak och tydlig med vad jag tycker och inte tycker om, och Johan är – inte alltid men oftast – väldigt tydlig med vad han tycker.

Enligt Alf Karlsson har paret efter ganska många år tillsammans lärt sig att prata ut om saker och att göra det innan de går och lägger sig. ”Ju mer tid man är tillsammans med varandra ju mer har man gemensamt” säger han. Men medan förståelsen inom äktenskapet blir starkare med tiden så tycker sig Alf Karlsson se en samhällsutveckling där toleransen för samkönade äktenskap snarare blivit lägre.

– Om du hade ställt den här frågan till mig för ett år sedan så hade jag nog sagt att allt bara blir mer och mer positivt, och att det känns som en icke-fråga. Det här med att bögar och flator ska kunna gifta sig, det kändes som att samhället var där när lagändringen kom.

Under det senaste året har Alf Karlsson däremot tyckt sig känna av en sorts ökande ”nykonservatism”, och mindre utrymme för liberala värderingar. Enligt honom finns det därför skäl att, återigen, ta kampen för rätten att få leva med den man vill.

– Vi har ju vårt äktenskap. Men man ska inte ta det för givet att det kommer att vara så om tio år om det här fortsätter, säger Alf Karlsson.

Alexander Kuronen
Mathilda Ejefalk
mathilda.ejefalk@dn.se "

" Många tar steget ut i naturen – töntigt har blivit trendigt

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

För Jenny Larsson och Emma Isling betyder det mycket att vandra tillsammans i grupp, det sociala är viktigt för dem. När de blev föräldrar fortsatte de att vara ute i naturen. Deras barn var bara några få månader när de första gången sov i tält. Här ger Jenny och Emma sina bästa råd till nyfikna nybörjare.

För 15–20 år sedan sågs vandrare som lite udda där de gick omkring klädda i anorak och tunga kängor. I dag är det inne att ge sig ut i naturen, både på korta och långa turer, i grannskapet eller på expeditioner till mer exotiska miljöer.

– Klädtillverkare satsar alltmer på en outfit som passar lika bra i stan som på fjällvandringen, säger Jenny Larsson. Det är modernt att röra sig i naturen, hypat.

– I dag är det ett helt annat intresse för att vandra, säger Emma Isling. Det ses inte som lika udda att i helgen ge sig ut i naturen eller åka på en långvandring i Sydamerika,

Emma och Jenny är båda 34 år, bor i Malmö och har hängt ihop sedan gymnasiet. Även i dag, som småbarnsföräldrar, ger de sig ut på vandringar så fort de har möjlighet.
Vad lockar med att vandra?

Återhämtning och utmaning, svarar Jenny och Emma i mun på varandra och utan ett uns av tvekan. Och vandringar är bra för hälsan, tillägger de.

– Vandringar är mitt sätt att meditera, säger Jenny. Jag mår fysiskt och psykiskt bra av att röra mig i naturen. Att vandra ger mig både utmaning och vila.

– Jag söker även adrenalinkickarna, säger Emma. Samtidigt får jag en välbehövlig återhämtning från vardagen. Jag kommer bort från stadens brus och stress. Att äta när jag blir hungrig och bara följa solens rytm – det är underbart.

Emma vill uppleva naturen och dess krafter för egen maskin, säger hon. Det finns en mäktig känsla i att till exempel själv kunna ta sig till olika bergstoppar, att få slita för att komma dit.

– Att sedan få göra det tillsammans med goda vänner och få njuta av fantastiska utsikter och vackra vyer är en belönande bonus!

Emma har varit aktiv i Friluftsfrämjandet sedan barnsben, hon började i deras klassiska fritidsverksamhet Skogsmulle och sedan fortsatte det bara. I gymnasiet träffade hon Jenny, vars föräldrar gillade att vistas ute i naturen utan att för den skulle vara några friluftsfanatiker.

– Jenny och jag läste några ämnen tillsammans och gjorde också några projekt ihop, berättar Emma. Så lurade jag med henne på en vandring och nu har att vandra blivit en naturlig del i våra liv.

Visserligen kan det vara tungt och fysiskt ansträngande att gå med en tung ryggsäck, tycker Jenny. Men att efter några timmars vandring komma fram till platsen där man ska övernatta, kanske hugga lite ved, tända en eld och laga mat ..
.
– Att sitta ned, och bara vara där och då, är värt all ansträngning, fortsätter hon.

Vad tyckte era vänner om ert tidiga intresse för att vandra?
– Lite töntigt, svarar Jenny.

– När jag gick i högstadiet hade jag verkligen en töntstämpel på mig, svarar Emma.

– Kanske sågs vi som lite nördiga, säger Jenny.

Fast det kom att ändras. Fler och fler av hennes och Emmas vänner blev nyfikna på vad som är så häftigt med att vandra. De undrade vad de behövde ha med sig och efterlyste packlistor.

För åtta år sedan startade Jenny och Emma en vandringsguide på nätet med tips om olika vandringsleder. Där svarar de också på frågor om hur en kompass fungerar och bästa sättet att slå upp ett vindskydd. Emma och Jenny har två barn vardera, mellan ett och fem år. Redan tidigt fick de följa med ut på vandringar.

– Mitt första barn var åtta veckor när han sov i tält första gången, säger Emma. Då hade vi gått nära två mil. Att vara småbarnsförälder är inget hinder för att vandra, det gäller bara att anpassa utrustningen och sträckan man går. Som att använda bärsele och bärstol.

– Jag tycker det är häftigt att kunna sova med sina små barn i ett vindskydd eller ett tält, säger Jenny. Att de tidigt får känna glädjen av att få vara nära och mitt i naturen.

Jenny arbetar med fastighetsförvaltning och Emma är sjuksköterska. Hon går nu en utbildning på Sophiahemmet i Stockholm för att få den formella kompetensen som ambulanssjuksköterska. På fritiden är båda inbitna vandrare. De vandrar helst i grupp, att gå ensam lockar dem inte särskilt mycket.

– Jag är inte den som ensam ger mig ut på långa pilgrimsturer, säger Jenny. Under sådana vandringar handlar det mer om en verklig inre resa, som kanske leder till en livsförändring. För mig har vandringarna inte samma djupa innebörd även om jag kommer närmare mig själv ute i naturen än i en bullrig stadsmiljö.

– Det sociala är avgörande för mig, säger Emma. Jag vill dela upplevelserna, inklusive tuffa utmaningar, med andra. Därför har jag inget större behov av att vandra ensam. Jag tänkte inte på pilgrimsvandringar förrän i vuxen ålder, kanske hade det lockat mer när jag var yngre.

Vilka är era största vandringsminnen?
– Ett av de absolut mest minnesvärda var när vi besteg Kebnekaise, svarar Jenny. Vi gjorde det till minne av min svärfar som hade gått bort i cancer alldeles för fort året innan. Vi var flera familjemedlemmar som var med, tillsammans gjorde vi bestigningen och på toppen hedrade vi Lars-Olof.

– Det blev en lång och hård dag för många då flera var ganska oerfarna vandrare, men tillsammans klarade vi det och det blev ett starkt minne att bära med oss.

Emma skulle för några år sedan ta sig till toppen på berget Cotopaxi i Ecuador. För att acklimatisera sig till den höga höjden gjorde gruppen flera dagsvandringar under en vecka.

– Det var fantastiska vidder, vildhästar och så det mäktiga berget som stod där och väntade på oss. Att jag sedan blev höjdsjuk på nära fem tusen meters höjd över havet och fick ta mig ned igen med en av guiderna var så klart frustrerande, men den totala upplevelsen var ändå fantastisk. säger Emma.

– Jag fick bland annat se den vackraste solnedgång jag skådat!
Ett annat minne är när Emma och några vänner vandrade på Bohusleden under en sommarvecka. De hade i förväg räknat ut hur långa dagsetapper de skulle orka med – men hade helt glömt bort att titta på höjdkurvorna.

– Det blev långa etapper och på kvällen var vi helt slut. Men när vi tagit igen oss och ätit så överskuggade allt positivt vi upplevt under dagen svårigheterna vi mött.

Jenny berättar om en vandring på Skåneleden där alla i gruppen var urtrötta, någon var till och med nära att bryta ihop av utmattning.
– Men vi tog oss samman och efteråt bär jag med mig ett starkt minne av vad människor kan klara av tillsammans när man stöttar och peppar varandra. Vi är starkare än vad vi ofta tror.

Emma håller med:

– Att känna att gruppen tar ett gemensamt ansvar för att nå målet är en så fin bild av vad människor som enas kan åstadkomma, säger hon och påpekar att man på ett sätt kan få vila även under stor fysisk ansträngning.

– Hjärnan återhämtar sig. I dag talar man om friluftsterapi och läkare skriver ut vandring på recept.

– Jag har alltid så mycket på gång i mitt liv, det är hela tiden en massa projekt. När jag är i naturen kan jag släppa det. Då är jag bara med mig, min man, mina barn och mina vänner – utan krav och måsten som tynger, säger Emma.

Vurmen för att vandra har lett till att en del personer som kanske saknar tillräcklig vana ger sig ut på långa vandringar med bristfällig utrustning. Bland annat får fjällräddningen allt oftare ge sig ut för att undsätta vandrare i nöd.

Jenny och Emma gjorde tio avsnitt på Youtube på temat att våga ge sig ut, men att göra det säkert.

– Den som har ett säkert jobb och lever ett ganska tryggt liv vill ofta göra något extra, säger Emma. Intresset tycks ständigt öka för att åka Vasaloppet, klättra upp för Kebnekaise, ge sig av på expeditioner till exotiska miljöer

– Många bildar familj senare i livet och vill uppleva något häftigt innan dess, säger Jenny. Men mitt råd är att starta i det lilla.
Det behövs inte tjugo års erfarenhet och den senaste och allra häftigaste utrustningen, menar Jenny och Emma. Börja gå med vardagsjeansen och gympaskorna, testa och prova hur det känns, säger de.

Kommer ni att vandra i sommar?

– Jodå, men vi har inte bestämt när och var någonstans. Fast en längre vandring bli det nog, svarar Emma och Jenny.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se "

" Emmas och Jennys bästa råd till dig som vill börja vandra.
1 Börja med den utrustning du har hemma.
2 Börja vandra hemmavid - det finns en massa vackra vandringsleder i hela Sverige.
3 Se alltid till att vara torr, varm och mätt, då blir vandringen mycket trevligare.
4 Vandra gärna tillsammans med andra – det ger en större upplevelse.
5 God mat sätter guldkant på vandringen.
6 Hitta en vandringsform som passar dina förutsättningar – det ska vara njutbart för just dig.
7 Planera alltid din vandring med marginaler – det är säkrare och trevligare när något händer.

Fakta.
Jenny Larsson Ålder: 34 år. Familj: Man och två barn på 1 och 3 år. Bor: i Malmö. Gör: Friluftsinspiratör som driver Vandringsguiden.se.

Emma Isling Ålder: 35 år. Familj: Sambo och två barn på 3 och 5 år. Bor: i Malmö.Gör: Friluftsentreprenör. "

”Min brors fru har varit otrogen – jag känner mig själv sviken”

DN FREDAG 3 MAJ 2019

"Hennes brors fru har haft en relation med en annan man och brodern är i kris, men vill ändå försöka förlåta. Själv är hon rasande på sin svägerska och besviken på sin bror. Nu vill hon inte ha mer med svägerskan att göra.

Fråga:
Hej! Jag har en bror som jag står mycket nära. Han har sedan några veckor varit i kris och är alldeles förtvivlad. Han har fått veta av sin fru att hon haft en kärleksaffär i nästan ett halvår. Affären skall vara avslutad och hon är ångerfull. Hon bedyrar att det var första gången och att hon avslutade för att det var fel. Min bror älskar henne och under vårt senaste samtal sa han att han nog kommer att försöka förlåta henne. Han tänker också på deras barn, säger han.

Jag har stöttat honom under dessa hemska veckor och sett en bror i spillror. Det är ett otroligt svek och alla drabbas väldigt illa. De har varit gifta i 17 år snart och delar ju allt, hus, sommarstuga, släkt och vänner.

Till saken hör att jag och min svägerska också har stått varandra nära, vi har varit som systrar! Jag känner mig nu väldigt sviken av henne, jag med. Vi har umgåtts och delat en massa saker samtidigt som hon smugit iväg och i hemlighet bedragit sin man och sin familj. Jag är uppriktigt sagt rasande på henne för allt hon gjort emot min bror, och vill inte ha henne i min närhet. Hela min bild av henne har förändrats, hon är ju inte alls den jag trodde. Jag känner henne inte längre.

Mitt problem är också att jag känner mig besviken på min bror som uppenbarligen tänker gå tillbaka till henne. Hur ska han kunna lita på henne nu? Jag och flera andra i släkten måste nu dessutom fira jul och födelsedagar med någon vi inte längre vill ha i vår närhet. Jag har sett hur min bror krossats i detta. Men nu ska allt bara bli som vanligt? Vi är en sammansvetsad familj och det här är mycket svårt att acceptera. Jag känner mig arg på min bror och har ingen lust att hjälpa honom längre.

Mina huvudsakliga frågor handlar väl mest om hur jag ska göra om jag inte vill ha med min svägerska att göra längre. Allt det här har också lett till att jag inte längre vill stötta eller umgås min bror. Hur kan man göra i det här läget?
Rådvill

Svar:
Tack för ditt brev. Jag vill börja med att säga att dina känslomässiga reaktioner är naturliga – vi reagerar starkt när de vi älskar blir sårade eller illa behandlade på olika sätt. Jag förstår också att även du själv kan känna dig sviken, kanske ”förd bakom ljuset” av din svägerska.

Det är fullt mänskligt att bli arg och besviken när sådant här händer. Din bror befinner sig antagligen i en av de svåraste kriserna hittills i sitt liv. Plötsligt förändras allt, ingenting ser ut som det gjorde i går, det han trodde var livet och sanningen och vardagen har obarmhärtigt vänts på ända. Att navigera alldeles klart och koncist i en krissituation är svårt. Därför är stöd ifrån den närmaste omgivningen väldigt värdefullt. I forskning ser man att såväl praktiskt som känslomässigt

stöd har en närmast avgörande betydelse för hur vi människor klarar av kriser. Så bra att du funnits där för honom och hjälpt honom under dessa veckor av förtvivlan, ilska och rädsla.

Men det är långt ifrån säkert att man som utomstående har hela bilden. Hur nära vi än står så kan vi omöjligt ha koll på någon annans mångåriga relation. Ibland kan man hitta förklaringar till det som skett som gör det lättare att förstå – och även förlåta. De allra flesta långa relationer hamnar i kriser av olika slag och när vi gör boksluten över alla våra år tillsammans (oavsett om det var döden eller separationen som skilde oss åt) så kommer där att finnas glädje, kärlek, passion och fina minnen, men också olika stor portion av svårigheter, smärta och sorg.

Lever vi ihop länge kommer vi ofrånkomligen att såra varandra ibland, lindrigare eller svårare. Otrohet brukar tillhöra den senare kategorin, inte för alla men för de flesta som bestämt sig för att leva tillsammans monogamt.

Det är ofta oerhört smärtsamt att bli bedragen. Men det är inte per definition fel att förlåta en otrohet. Det är det många som gör med goda resultat. Vi som står bredvid någon som hamnat i den här situationen kan omöjligt veta vad som är bäst i längden. Det är inte heller vi som står bredvid som sen ska leva med det svåra, viktiga beslut som skall fattas. Inte heller är det vi som sedan sitter på sängkanten hos barnen efter godnattsagan, ser deras ovetande, tillitsfulla blickar och känner hela det stora ansvaret för dem och deras framtid. Det är inte hos oss som den överväldigande kärleken till barnen stormar i kroppen, blandad med skräcken över att förlora dem på halvtid.

Du beskriver att du är arg för att din bror vill försöka förlåta händelsen. Ja, huruvida det kommer att fungera eller inte vet inte han i nuläget – men det vet inte du heller. Tänk om summan av sorg, ilska, besvikelser och långsiktiga negativa konsekvenser blir större om han lämnar?

Det måste vara upp till dem det verkligen gäller att fatta beslut om, inte släkten. Det känns sorgligt, tycker jag, om det som drabbat din bror också leder till att du, som står honom nära, vänder honom ryggen. I en tid när han kanske behöver dig som mest.

Du undrar också hur du kan hantera din svägerska, som du inte vill ha kontakt med längre. En sak som du kan göra är att tala om för henne att du känner dig arg och besviken. Du har all rätt till dina känslor, det är som sagt inte konstigt att du reagerar. Du kan även vara öppen med din bror om det. Kanske ni alla får hantera att det kommer att vara lite svårt att umgås på att avslappnat sätt under en tid, möjligen behöver du en paus.

Men jag vill hoppas och tro att din ilska kommer att kunna lägga sig lite med tiden. Om den här händelsen gör att ni inte heller längre fram kan umgås med familjerna under jul eller födelsedagar, så kommer också deras barn att drabbas negativt. Det vore olyckligt.

Jag kan förstå din besvikelse när det här uppdagats och allt ställts på ända, också att du ser på henne med andra ögon och har känslan att du inte känner henne över huvud taget. Kanske har du rätt. Men efter 17 års nära vänskap, är det inte mer sannolikt är att du faktiskt känner henne ganska väl? Kanske våra misstag inte förvandlar oss till en helt annan person trots allt? Jag tänker att hon sannolikt är till stor del den

hon varit de här åren, och hon har det senaste halvåret gjort något dumt som hon ångrar. Att allt det får plats i det som är hon.

Att förlåta någon som gjort illa kan vara svårt mitt i en kris. Ibland behöver lite tid passera. Med distans brukar negativa känslor lugna sig, och då är det lättare att försonas med det som hänt.

Jag skulle råda dig att försöka förhålla dig lite mindre dömande till händelsen, om du kan. Åtminstone till din brors beslut? Om du tar avstånd ifrån honom nu, så kommer han att ha svårare att vända sig till dig i en eventuell skilsmässa längre fram. Då har han kanske förlorat både en hustru och en syster. Trots att han egentligen inte har betett sig illa emot någon av er i den här härvan.

För om den som utsatts för något sårande kan sätta sig över det, därför att andra värden känns viktigare, då borde väl vi som finns runt omkring (och faktiskt inte är värst drabbade) också kunna göra det? Annars ställer ju vi till det ännu mer för den som är drabbad. Vi måste inte hålla med om att det är rätt beslut, det kan vi också vara ärliga med. Men så länge det inte handlar om en situation som är destruktiv eller farlig för någon så bör vi acceptera andras val. Även om vi skulle ha gjort annorlunda.

Anna
Anna Bennich fragainsidan@dn.se "

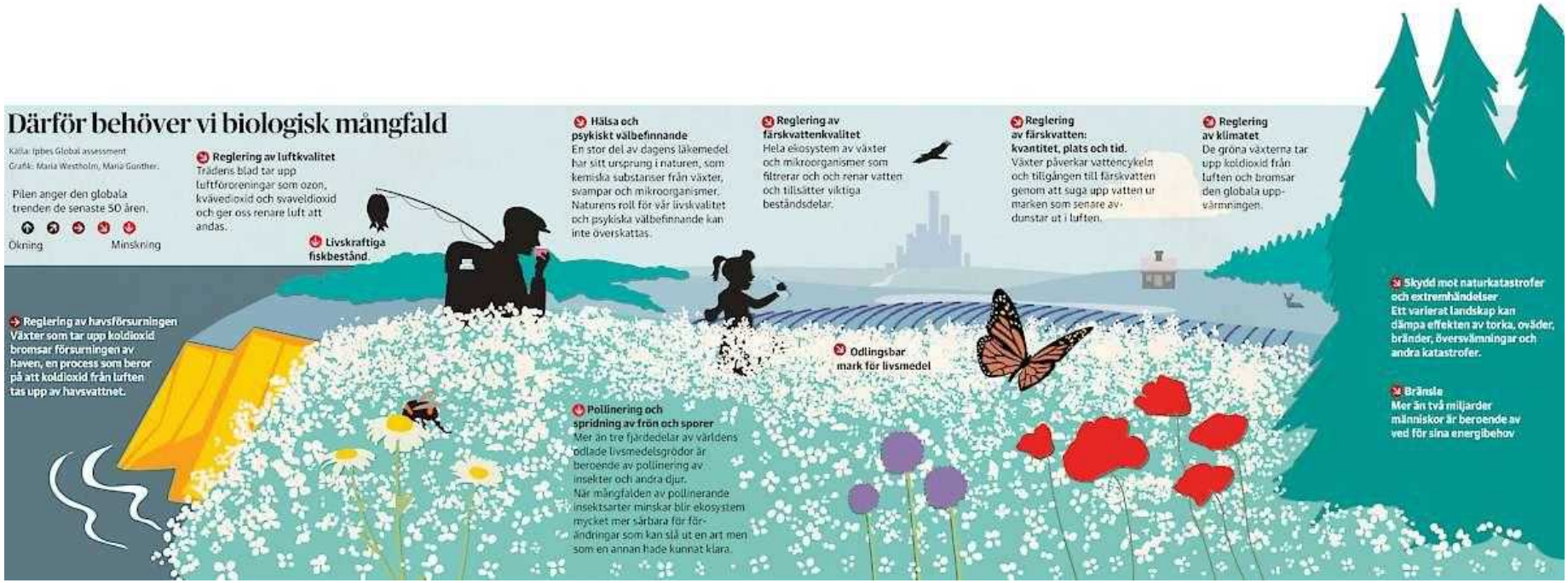
Därför behöver vi biologisk mångfald
Källa: Ipbes Global assessment
Grafik: Maria Westholm, Maria Günther.
Pilen anger den globala trenden de senaste 50 åren.
Ökning
Minskning
Reglering av luftkvalitet
Trädens blad tar upp luftföroreningar som ozon, kvävedioxid och svaveldioxid och ger oss renare luft att andas.
Livskraftiga fiskbestånd.
Hälsa och psykiskt välbefinnande
En stor del av dagens läkemedel har sitt ursprung i naturen, som kemiska substanser från växter, svampar och mikroorganismer. Naturens roll för vår livskvalitet och psykiska välbefinnande kan inte överskattas.
Reglering av färskvattenkvalitet
Hela ekosystem av växter och mikroorganismer som filtrerar och och renar vatten och tillsätter viktiga beståndsdelar.
Reglering av färskvatten: kvantitet, plats och tid.
Växter påverkar vattencykeln och tillgången till färskvatten genom att suga upp vatten ur marken som senare av-dunstar ut i luften.
Reglering av klimatet
De gröna växterna tar upp koldioxid från luften och bromsar den globala upp-värmningen.
Reglering av havsförsurningen
Växter som tar upp koldioxid bromsar försurningen av haven, en process som beror på att koldioxid från luften tas upp av havsvattnet.
Odlingsbar mark för livsmedel
Pollinering och spridning av frön och sporer
Mer än tre fjärdedelar av världens odlade livsmedelsgrödor är beroende av pollinering av insekter och andra djur.
När mångfalden av pollinerande insektsarter minskar blir ekosystem mycket mer sårbara för för-ändringar som kan slå ut en art men som en annan hade kunnat klara.
Skydd mot naturkatastrofer och extremhändelser
Ett varierat landskap kan dämpa effekten av torka, oväder, bränder, översvämningar och andra katastrofer.
Bränsle
Mer än två miljarder människor är beroende av ved för sina energibehov

”En kortklippt grön gräsmatta – ett dåligt ideal”

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

"Biologisk mångfald är en förutsättning för att vi ska få mat, rent vatten, försörjning, hälsa och ett liv värt att leva. Vi kan själva påverka den med vad vi väljer att äta, konsumera och odla i trädgården.

– Om du har en gås som lägger guldägg och kokar soppa på den har du nog inte använt resursen på bästa möjliga sätt. Att hugga ned regnskog för att odla sojabönor kan vara samma sak, säger Josef Settele, professor och ledare för gruppen för djurekologi och socialekologiska system vid Helmholtz-Zentrum für Umweltforschung i Leipzig.

Han är en av de ansvariga för den första stora rapporten om biologisk mångfald i hela världen som presenterades av organisationen IPBES, the Intergovernmental science-policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, i veckan.

Det är dyster läsning. Upp till en miljon djur- och växtarter hotas av utrotning, och den biologiska mångfalden minskar snabbare än någon gång tidigare under mänsklighetens historia. Vi har påverkat och svårt förändrat 75 procent av jordens yta och 40 procent av haven.

Det drabbar inte bara djuren och växterna, utan i allra högsta grad oss själva. ”Naturen är absolut nödvändig för människans existens och för en god livskvalitet”, skriver rapportförfattarna. ”Genom sina ekologiska och evolutionära processer upprätthåller naturen kvaliteten på luft, dricksvatten och jord som mänskligheten är beroende av. Den fördelar färskvatten, reglerar klimatet, ger oss pollinering och skadedjursbekämpning och dämpar effekten av naturkatastrofer.”

Det mesta naturen ger oss är helt oersättligt. Förutom mat, vatten och syre får vi också bränsle, läkemedel och mängder av olika material. Minst lika viktiga men mer svårdefinierade värden är kunskap, erfarenheter, skönhetsupplevelser, inspiration och annat som behövs för att göra livet värt att leva.

– Vi vill alla bo i en fin omgivning. Det kan alla hålla med om. Jobbar du i en kemifabrik vill du ändå kunna njuta av din trädgård på helgen när du är ledig. Om vi kunde få uppskattning av naturen att återspegla sig i politiken skulle mycket vara vunnet, säger Josef Settele.

När den biologiska mångfalden minskar blir alla system som är så livsnödvändiga för oss mycket mer sårbara.

– Som ett exempel skulle man kunna säga att ni i Sverige bara behöver några få arter av pollinerande insekter: honungsbin och någon till. Det finns kanske tio, femton andra arter som ni inte behöver bry er om. Men de finns där som en försäkring. Om något förändras i miljön kan en viktig art slås ut, men då kan det fortfarande finnas andra arter som kan klara omställningen.

Ett varierande landskap med stor biologisk mångfald är vackrare och dessutom mer robust och hållbart.

– Monokulturer ser inte bara tråkiga ut. Där saknas också utrymme för naturliga sätt att komma åt skadedjur och liknande, och man måste ta

in hjälp utifrån för att klara av odlingen. Bekämpningsmedel är ett exempel, säger Josef Settele.

Rapporten från IPBES är trots allt hoppfull. Ett av huvudbudskapen är att naturen kan bevaras, återställas och användas hållbart, samtidigt som vi möter andra globala mål för samhället. Representanter för regeringarna i IPBES 130 medlemsländer har godkänt varenda formulering i rapporten, och har nu ett gemensamt dokument att agera utifrån. Det är det viktigaste arbetet, men den biologiska mångfalden är betydelsefull även på lokal nivå. Därför kan vi alla göra mycket för att hjälpa till, enligt Josef Settele.

– En sak är att engagera sig, som med ungdomarna som nu demonstrerar för klimatet. När vi går samman måste politikerna agera, eftersom de inte kommer att bli omvalda annars, säger han.

Äger man en trädgård finns det mycket att göra.

– Där finns stort utrymme för biologisk mångfald, men inte när trädgårdar ser ut som de vanligen gör.

En kortklippt, grön gräsmatta är ett dåligt ideal, menar Josef Settele.
– I min trädgård växer många olika växter. Alla grannarna gillar den och tycker om att vara i den, men själva behåller de den där sterila, fientliga miljön för att de tycker att det är enklare.

Vår konsumtion är också viktig.
– Vad du konsumerar, vad du köper och hur mycket du köper har stor betydelse, säger Josef Settele.

Det gäller förstås även maten.

– Vi säger inte att alla ska bli vegetarianer. Men en hälsosam blandning av olika saker är mycket bättre.

Vi måste vårda gåsen som lägger guldägg istället för att äta upp den.
– BNP kanske inte är det bästa måttet på framgång. Livskvalitet är viktigare. Att vara rik hjälper inte om miljön är förstörd. Mycket få skulle kunna njuta av det.

Maria Gunther
maria.gunther@dn.se "

"Om/Klimatet
På DN.se samlas artiklar i utvalda ämnen på egna sidor. Där finns just nu 1 734 artiklar om klimatet, en av vår tids ödesfrågor. Den ökade koldioxidhalten i atmosfären håller på att förändra livsbetingelserna på jorden.
dn.se/om/ klimatet "

Dela

" 9 saker du kan göra för att främja biologiska mångfalden

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

Om du har trädgård: plantera för bin
Plantera växter som fjärilar, bin och humlor tycker om, och som blommar vid olika tider. Brännässlan är värdväxt för många olika fjärilslarver. Andra tips: krokus, sälg, vide, akleja, gräslök, timjan, tistel.

Öka mångfalden av växter och djur
Låt en del av gräsmattan växa fritt. Klipp den bara någon gång om året. Lämna död ved i ett hörn åt mossor, lavar, vedlevande insekter, spindlar och fåglar, en grov trädstam i solen åt svamp och insekter.

Gör en del av trädgården till äng
Låt en del av trädgården växa. Gödsla inte, slå den på högsommaren och låt växterna ligga tills de har fröat av sig och ta sedan bort dem. Om du vill så ängsfrön, välj arter som passar där du bor.

Bekämpa invasiva arter
Jättelokor, lupiner, parkslide och mördarsniglar är alla invasiva arter, alltså främmande växter och djur som invaderar miljöer där de tidigare inte har funnits och kan slå ut inhemska arter.

Skapa bon åt fåglar och igelkottar
Sätt upp fladdermusholkar och fågelholkar. Bygg ett bihotell, till exempel genom att borra hål i en träbit. Gör en kompost av gräs och kvistar till vinterbo åt igelkottar eller grod- och kräldjur.

Minska dina utsläpp av växthusgaser
Klimatförändringarna är ett hot mot många arter. Minska dina utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser så hjälper du både till att bromsa klimatförändringarna och att rädda den biologiska mångfalden.

Välj mat med omsorg
Ät varierat. Ät inte hotade fiskarter, till exempel ål. WWF:s Fiskguiden visar vilken fisk du kan välja för att stödja mer hållbart fiske. Välj naturbeteskött eller ekologiskt kött om du äter kött.

Se över din konsumtion
Minska din konsumtion. Köp begagnat, reparera trasiga saker, var nöjd med det du redan äger. Köp ekologiska varor. Vid ekologiska odlingar är den biologiska mångfalden större.

Lär dig mer och engagera dig
Lär dig mer om biologisk mångfald. Prata om frågan. Väck opinion. Kontakta politiker. Stöd organisationer, eller politiker i partier du sympatiserar med, som arbetar för att bevara biologisk mångfald.

Källa: IPBES, Naturskyddsföreningen

Maria Gunther
maria.gunther@dn.se "

" Pauserna är viktigare än vi tror

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

För Patrik Hadenius handlar pauser inte i första hand om att slappa i hängmattan och göra ingenting. I stället talar han om konsten att göra något annat. I en ny bok undersöker han de roliga, oväntade och nödvändiga pauserna. Filosofen Stina Bäckström slår ett slag för att göra ingenting.

Många hus på Gotland omges av kalkstens- murar. Det är platta stenbitar som läggs på varandra utan något bindemedel som murbruk. För att de inte snabbt ska rasa samman gäller det att lägga ett tredimensionellt pussel så att stenarna staplas på rätt sätt.

Radioprataren Ingvar Storm har ett fritidshus på Gotland och där bygger han en egen kalkstensmur. Själv beskiver han det som en meningsfull fritid, inte bara ett tidsfördriv. Utan snarare en nyttig paus. Ingvar Storm är en i raden av nu levande och döda personer som finns med i boken ”Paus” (Natur & Kultur). Den är skriven av språkvetaren och vetenskapsjournalisten Patrik Hadenius. Han har bland annat varit chefredaktör för Forskning & Framsteg, och i den rollen reflekterat över hur banbrytande upptäckter egentligen kommer till.

I sin nya bok låter han läsaren möta den tyske fysikern Werner Heisenberg som löste ett svårt matematiskt problem när han på grund av en kraftig hösnuva tvingades lämna universitetet och fara till en plats nästan helt fri från pollen. Men här finns också svenska fotbollslandslagets tränare Janne Andersson som kommer på smarta taktiska lösningar under timslånga promenader till jobbet.

– För mig är pauser inte något passivt, som att slappa i hängmattan eller soffan. Snarare handlar det om att göra något annat utanför det strikt yrkesmässiga. Som att måla, snickra, sjunga i kör, vandra i naturen ... eller bygga stenmurar, säger Patrik Hadenius.

Han talar om begreppet *djuplek*, som är en översättning från engelskan *deep play*. Det handlar om en sysselsättning som ofta är en utmaning, som kräver något av oss. Och det fascinerande är att när vi gör något sådant på fritiden så spiller det över på vad vi gör på jobbet, fortsätter Patrik Hadenius.

– Vi blir kreativa även där. Men alltför många ser pauser som något dumt och skadligt, som tar bort fokus från det som egentligen är viktigt. Men pauser hjälper oss att få det där angelägna som vi arbetar med utfört – och det både mer effektivt och bättre, menar Patrik Hadenius.

Nästan så länge han minns har Patrik Hadenius varit intresserad av pausens viktiga betydelse. På 90-talet forskade han om hur människor skapar text på ordbehandlare – och fann att en stor del av texten inte kom till med fingrarna på tangentbordet utan före själva skrivandet och under mer eller mindre långa pauser och avbrott.

Under arbetet med sin bok träffade Patrik en rad psykologer, hjärnforskare, chefer, anställda, etnologer, språkvetare, experter och pausvana lekmän. Frågorna han ville ha svar på var: När ska man ta paus? Var kan man pausa? Och vad händer om man inte pausar?

– Många pekar på att pliktsamhället manar oss att göra i stället för att vara. Bilden är att vi bara skapar och är nyttiga när vi är helt upptagna med våra arbetsuppgifter. Pauser behövs för att vi ska kunna återhämta oss, men också för att kunna reflektera och planera.

Men i dag är pausen hotad, menar Patrik Hadenius. Han lyfter fram att smarta telefoner och datorer innebär att man kan jobba jämt och överallt, det som kallas 24-timmarssamhället stannar aldrig av.

Pauser förknippas ibland med lathet och lättjan är ju en av de sju dödssynderna. Den som ofta går till kaffeautomaten på jobbet eller ”bara sitter” kan lätt bli anklagad för att smita undan och inte dra sitt strå till stacken.

I ett försök, som Patrik Hadenius beskriver i sin bok, lät organisationsforskare en grupp studenter koppla av mellan ansträngande uppgifter genom att diska för hand. Det stimulerade både kreativiteten och effektiviteten.

– Trots vetenskapliga belägg för pausens goda effekter kan många inte låta bli att stämpla den som tar en fikapaus som lättjefull. Men det går naturligtvis inte att enbart pausa. Kombinationen paus och arbete är en viktig framgångsfaktor – både på det personliga planet och på jobbet. Så pekar Patrik Hadenius på sömnens betydelse. Han säger att folk i allmänhet sover allt mindre och att det påverkar både vår fysiska och psykiska hälsa. Tillräckligt med sömn är därför den kanske viktigaste pausen i en människas liv.

Nyligen var Patrik Hadenius på en däckfirma för att byta de odubbade vinterdäcken mot sommardito. När han kom till verkstaden bad en anställd honom att vänta några minuter för att personalen hade fikapaus.

– Min första impuls var att däcken var viktigare än lite fika. Men så satte jag mig ned för att vänta, fick tag i en tidskrift och läste en artikel om modernt trafiksäkerhetsarbete. Snart var däcken bytta och jag hade också fått en liten paus och fått lära mig något nytt.

Stina Bäckström är doktor i filosofi och lektor vid Centrum för praktisk kunskap vid Södertörns högskola. Hon tycker att det ofta pratas om att fylla pausen med aktiviteter och vill gärna lyfta fram passiviteten i sig – det vill säga att inte göra någonting alls.

– Vår förmåga att låta oss bli berörda är någonting väldigt viktigt, tror jag. Men det får för lite utrymme när vi fokuserar på alla våra projekt, på vad vi ska göra och att även fritiden ska vara planerad. Det är viktigt att värdesätta och skapa utrymme även för det som kommer till oss. Det vi berörs av.

Hon säger att det finns mycket intressant om man börjar undersöka passivitetens roll i mänskligt liv, att det finns många olika sorters passivitet.

– Ett slags passivitet kan man koppla till passion. Orden har en etymologisk koppling, kommer från samma rot i latinet. Att man själv inte är den som rör, utan att man blir berörd.

Har du något exempel på vad det kan vara?
– Jag tänker till exempel på dagdrömmandet, när vi släpper styrandet av tankarna och släpper allt det där vi ska göra och bara driver iväg. Då uppstår ofta mycket känslor, vilket gör att vi plötsligt upptäcker vad det är som griper tag i oss, berör oss. Då händer det någonting med oss. Det är någonting värdefullt i sig.

När kan du själv hamna i den passiviteten?
– Jag har ända sedan barndomens bussresor till skolan en väldigt stark relation till att åka buss. När jag åker buss gör jag aldrig någonting annat än tittar ut genom fönstret.

– Då börjar jag dagdrömma. Inte sällan börjar jag gråta, men det är inte så att jag stiger av bussen ledsen för det. Tvärtom. Om någon föreslår att jag till exempel skulle utnyttja den tiden till att göra något annat så känner jag bara en stark aversion.

Stina Bäckström tror att en stor utmaning för oss i dag är att vi alltid är nåbara och uppkopplade. Intill oss har vi mobiltelefonen, ständigt full av möjligheter till stimulerande och förföriska aktiviteter som filmer, sociala medier, musik.

– Vi skyr att bli uttråkade. Först infinner sig ofta en primitiv känsla av tomhet. Om vi vågar låta den passera så kommer dagdrömmarna, säger hon.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se
Hans Arbman
hans.arbman@dn.se "

"Fakta. Lite om pausen
Begreppet paus kommer ursprungligen från grekiskans *pausis* som egentligen betyder upphörande eller slut. I dag tänker de flesta snarare på pausen som ett uppehåll mellan olika aktiviteter, ett ofta välbehövligt avbrott.
Livet rymmer många pauser – alltifrån fikapausen på jobbet till sommarsemestern, sportlovet eller sabbatsåret.

På jobbet är det skillnad mellan rast och paus. Rast är ett längre avbrott, typ en lunchrast. Då får man fritt förfoga över sin tid och även lämna arbetsplatsen. Rasten räknas inte som arbetstid.

De anställda ska kunna göra kortare avbrott från arbetet, pausa. Då får man inte lämna arbetsplatsen, och pausen räknas som arbetstid. Synonymer till paus: uppehåll, avbrott, rast, andrum, vila, vilostund, vilopaus, break, time-out, bensträckare; halvtid, mellantid och mellanakt.

Motsatsord till paus: fortsättning, arbete, sysselsättning. "

" Små kolonilotter ska skapas uppe på Söderhallarnas tak

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Taket till Söderhallarna ska förses med 20 minikolonilotter som lottas ut till lika många stockholmare. Initiativet löper över sommaren.

Takträdgården är en del i fastighetsbolaget Atrium Ljungbergs omdaningsplaner för det kvartssekelgamla huset vid Medborgarplatsen.

Kolonilotterna kommer att vara på en knapp kvadratmeter.
– Det är en pallkragesplantering. Men de som vinner lotteriet får tillgång till takterrassen och kan dricka kaffe och äta lunch där, säger Cecilia Lindgren, marknadsansvarig för Söderhallarna på Atrium Ljungberg.

Intresserade personer skriver en anmälan med en kort motivering på Söderhallarnas hemsida. Odlingsplatserna kommer sedan att lottas ut till de med bäst angivna skäl och i början av juni ska det vara klart vilka de tillfaller. Vinnarna behöver inte betala någonting och kan botanisera på taket till och med september.

– Det är viktigt att man tar hand om lotten. Vem som helst kan söka men eftersom det handlar om växter är det bra om man bor relativt nära, säger Cecilia Lindgren.

Stockholms stad sålde Söderhallarna för tre år sedan för att finansiera renoveringen av Forsgrenska badet i grannbyggnaden Medborgarhuset.

Likt med flera andra saluhallar och varuhus är ambitionen att Söderhallarna ska bli en ”mötesplats” där olika aktiviteter samlas. Bland annat ska det utredas om 20 kollektivboendelägenheter ska uppföras på taket och det finns enligt Stockholmdirekt planer på storskalig stadsodling, ”food-tech” och en eventuell nattklubb.

– Vi sitter i diskussioner med staden om Söderhallarna och tar små kliv framåt. Än har vi ingen officiell tidsplan, säger Mikael Gillerlöw, fastighetschef för Medborgarplatsen och Liljeholmen på Atrium Ljungberg.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

" Unga spelare kränks – men får även kompisar

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Spelvärlden är en plats med förolämpningar, kränkningar och påhopp. Men också en plattform där många unga träffar vänner, känner sig trygga och har roligt. Det visar en ny undersökning från organisationen Friends.

För många unga, främst killar, erbjuder tv- och datorspel forum där de dagligen umgås med sina vänner. Men det som händer i spelen är inte alltid positivt, enligt Helena Meyer, utbildare på antimobbningsorganisationen Friends.

Undersökningen har gjorts av företaget Novus och bygger på 301 intervjuer med 13–19-åringar som alla spelar tv- och datorspel med eller mot andra. 79 procent av de tillfrågade var killar. En tredjedel av de tillfrågade svarar att de har blivit utsatta för kränkningar.

– Det är vanligt att unga har egna strategier för att hantera kränkningar på nätet, de känner kanske inte att de vill prata med vuxna, säger Helena Meyer.

Hon påpekar dock att det inte går att säga att klimatet i tv- och datorspel alltid är kränkande eller att det är en skadlig miljö.

– Det vi ser är en väldigt nyanserad bild. Många av de svarande säger att det är en hård attityd på nätet men att det är något som de anser är normalt, säger hon. **TT** "

"Nyttiga djur. Fem småkryp som är bra för din trädgård (och några som är mindre bra)

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

Honungsbin i all ära, men det finns många fler kryp som gör nytta i din trädgård, bland annat genom att äta skadedjur. Här är fem nyttodjur och tips på hur du kan hjälpa dem. Tvestjärtar: Äter många olika skadedjur

Tvestjärtar är allätare. De äter andra insekter, men även växtdelar och döda djur står på menyn. Några av de skadedjur tvestjärten äter är bladloppor, kvalster, ägg och små larver av fjärilar. Och bladlöss – under sitt liv kan en enda tvestjärt sätta i sig tusentals bladlöss. Eftersom de livnär sig på det som finns kan de också äta på blommornas kronblad eller gnaga på frukter.

Så hjälper du tvestjärten: Gör ett gömställe! Fixa mörka och trånga platser där den kan gömma sig under dagen. Ett bra gömställe kan bestå av upp och nervända blomkrukor, plastflaskor med avskuren botten eller svarta plastpåsar med små hål i. Sedan fyller du det med tyg, halm eller wellpapp och hänger upp det i ett träd, en buske eller fäster det på en låg pinne i grönsaksodlingen. Tänk på att tvestjärtarna inte flyger utan oftast går till fots, så sätt gömstället intill en gren. Om det blir för många tvestjärtar kan du enkelt flytta gömställena.

Guldögonsländor: Larverna suger ur bladlöss
Guldögonsländorna tillhör en grupp insekter som kallas nätvingar. De finns över hela jorden och i Sverige finns ett tjugotal arter. De är rovdjur, och glupska nyttodjur som bland annat äter bladlöss, kvalster, små fjärilslarver och insektsägg. Eftersom de är så effektiva föds vissa arter upp och säljs som biologiskt växtskyddsmedel.

Guldögonsländan äter den honungsdagg som bladlössen producerar och lägger sina ägg i eller i närheten av bladluskolonin.

Guldögonsländans larv, med det spännande namnet bladluslejon, äter sedan bladlössen. De lever cirka två veckor, och under den tiden kan de sätta i sig mellan 200 och 500 bladlöss. De har kraftiga käkar som de biter bladlusen med, och suger ut innehållet. Efteråt lägger larven de utsugna bladlushudarna på sin egen rygg – som kamouflage.

Så hjälper du guldögonsländan: Bygg en holk! Där kan de vuxna guldögonsländorna övervintra. Holken kan vara i trä eller av till exempel en gammal plastdunk. Täck framsidan och botten med smala lister, med cirka tre centimeters mellanrum. Fyll holken med halm och placera den i ett träd eller på en stolpe. Placera ut holkarna i slutet av augusti, ta in dem i december och lagra dem på ett kyligt och torrt ställe. På våren placerar du ut dem igen.

Blomflugor: Pollinerar och äter löss och kvalster
Blomflugorna gör nytta på två sätt. Dels pollinerar flugan växter, dels äter larven från många arter bladlöss och spinnkvalster. I Sverige finns över 300 olika arter av blomflugor och larverna från drygt hälften av dem är bladlusätare.

De svart- och gulrandiga blomflugorna kan förväxlas med getingar eller andra steklar. Blomflugorna känns igen på sättet de flyger på, och att de kan stå stilla i luften långa perioder. Till skillnad från steklarna som har två par vingar har blomflugorna bara ett par.

Så hjälper du blomflugan: Var rädd om sälg och andra tidigt blommande växter! Blomflugan livnär sig på pollen och nektar och det måste finnas blommande örter, buskar och träd under hela växtsäsongen. Särskilt på våren behöver honorna pollen, det gör att de producerar fler ägg. Med tidigt blommande växter, till exempel sälg, gynnar du blomflugorna. Spara också pil och hassel som också producerar pollen tidigt på våren.

Solitärbin: En av de viktigaste pollinerarna
Hos solitärbin finns det, till skillnad från hos honungsbin, inte några arbetare utan det är honan som ensam sköter om boet. Solitärbin finns i de allra flesta miljöer på land och varierar mycket i färg och form. Många arter bor i marken, där de bygger sina bon genom att gräva med frambenen eller så letar de upp skrymslen och håligheter att bosätta sig i.

Solitärbina är tillsammans med humlorna de viktigaste vilda pollinerarna i odlingslandskapet. De är viktiga för många olika grödor och vilda växter eftersom beteende, storlek och val av värdväxt varierar. I Sverige finns drygt 250 arter av solitärbin. För att få en rik fauna av vilda solitärbin behövs blommande växter hela sommarhalvåret.

Så hjälper du solitärbiet: Bygg bostäder! Du kan göra ett bibatteri där bina kan bo genom att bunta ihop knippen av ihåliga växtstänglar (som vass och bambu). Placera det där det är varmt, gärna en bit ovanför marken. Du kan också borra hål i vedträn, stolpar eller i änden på plankbitar som du lägger i en trave i en öppen låda eller en fågelholk utan framsida.

För att det ska bli fler solitärbin i din odling bör du placera ut många bibatterier.

Du kan också anlägga det som kallas bibädd genom att lägga ut sandhögar i sydvända slänter eller andra vindskyddade områden. Även vasstak och äldre timmerväggar på ladugårdar och boningshus är viktiga boplatser för vildbin.

Spindlar: Rovdjur som äter det de kommer över
Spindlar räknas inte som insekter. De kan se ut på många olika sätt, men alla spindlar har en framkropp, en bakkropp och åtta ben. Insekterna har huvud, mellankropp, bakkropp och bara sex ben. Oftast har insekterna också vingar – det har inte spindlar.

I Sverige finns över 700 arter av spindlar, och i stort sett alla är rovdjur. Många jagar med gift, men då med sikte på insekter. De förflyttar sig snabbt och är ett av de första nyttodjuren som dyker upp på våren och stannar längst på hösten. De fångar, antingen direkt eller i nät, och äter det som de kommer över, som bladlöss, myggor och flugor men även rapsbaggar och jordloppor.

Så hjälper du spindeln: Undvik bekämpningsmedel! Spindlarna är känsliga för bekämpningsmedel mot insekter och gynnas av obesprutade zoner. Då kan de leva och föröka sig i dikeskanter, hagmarker och skogskanter.

Och här är tre småkryp som du inte vill ha i trädgården:
Brunmarmorerad bärfis. En invasiv insekt som härstammar från Östasien. Den kan äta på till exempel fruktodlingar, men har också en annan otrevlig egenskap: Om den blir skrämd eller krossad sprids en

speciell, motbjudande lukt – en försvarsmekanism mot naturliga fiender. På hösten söker den sig gärna till hus, skjul och andra varma gömställen.

Den brunmarmorerade bärfisen är runt 1,5 cm och till skillnad från den håriga bärfisen, som är vanlig i Sverige, är den brunspräcklig med flera ljusa fläckar i framkanten på den trekantiga ryggskölden.

Vad kan jag göra: Rapportera in fynd av brunmarmorerad bärfis på Artportalen.se för att om möjligt hålla koll och begränsa spridningen, men gå inte ut och döda bärfisar på måfå, eftersom de flesta arter hör hemma i den svenska faunan.

Spansk skogssnigel. Kallas ofta mördarsnigel och är en invasiv art och ett svårhanterligt skadedjur som är djupt avskytt av många trädgårdsägare. Den äter de flesta typer av växter och orsakar stora skador i trädgårdar, handelsträdgårdar och i jordbruk. Snigeln kan utöver detta även äta andra levande sniglar och kadaver. Utseendet varierar men den är vanligen röd- eller gråbrun, och förväxlingsrisken med andra sniglar är därför stor.

Den spanska skogssnigeln är hermafrodit, alltså tvåkönad. Oftast parar sig sniglarna med varandra, men den kan också befrukta sig själv. Den producerar också stora mängder ägg. Snigeln sprids med hjälp av människor, framför allt genom att man köper eller flyttar trädgårdsväxter eller jord. Det kan räcka med en enda individ, eller ett enda ägg, för att en ny stor population ska uppstå.

Vad kan jag göra: Det finns många olika teorier och sätt att bekämpa mördarsniglarna på. Det mest effektiva är att döda eller samla in sniglarna samt deras ägg. Leta efter sniglarna kvällar och morgnar då de är som mest aktiva. Undvik kemiska bekämpningsmedel, de kan även drabba andra arter av sniglar, snäckor liksom fåglar och insekter.

Häggspinnmal. En fjäril som finns i hela landet. I sitt larvstadium lever de i häggar, och när de förpuppar sig väver de in sig i en kokong. Vissa år är det större förekomst av larver och de kan då täcka hela trädet i vit väv. På grund av trädets spöklika utseende kallas de ibland spökträd.

Även om larverna äter upp alla häggens blad återhämtar sig träden nästan alltid och sätter nya blad – antingen samma år eller året efter. Angreppen brukar upphöra efter några år då de parasitsteklar som angriper larverna blivit tillräckligt många, så att de konkurrerar ut fjärilarna.

Vad kan jag göra: Ingenting. Låt trädet vara ifred och såga inte ner det. Trädet återhämtar sig för det mesta och så småningom löser parasitsteklarna problemet.

Källor: Jordbruksverket och Didrik Vanhoenacker, jourhavande biolog på Naturhistoriska riksmuseet

Elin Peters
elin.peters@dn.se "

”Vi vill väcka intresse för de små mirakel som finns”

”Mångfald på slätten” är ett projekt i Jordbruksverkets regi med tips på enkla åtgärder man kan göra för att gynna mångfalden. Som ett led i projektet har man tagit fram appen Nyttodjur, där man kan läsa om flugor, myggor, steklar och andra kryp som är naturliga fiender till exempelvis bladlöss och andra skadegörare i det svenska odlingslanskapet, och få tips om hur man kan hjälpa dem.

– Det har varit mycket fokus på pollinerare, men det finns många fler nyttodjur, säger Ann-Marie Dock Gustavsson, rådgivare på Jordbruksverket.

– Appen är ett sätt att lära känna de nyttodjur som finns i trädgårdar och i odlingslandskapet. Vi vill väcka intresse för de små mirakel som finns, och vi tror att det ökar respekten för dem.

Biologisk mångfald ökar stabiliteten i ekosystemet. Men nyttodjur är ett relativt begrepp. En tvestjärt kan vara ett nyttodjur samtidigt som man kan tycka att de är skadedjur om de blir för många, på samma sätt som med ogräs – det kan bero på var de växer om de räknas som ogräs.

Det finns flera faktorer som hotar mångfalden av insekter, bland annat undanträngning och landskapsförändring.

– Många insekter gillar när det är lite stökigt så man måste bestämma sig för vad man själv tycker är viktigast i sin trädgård, säger Ann-Marie Dock Gustavsson. Vill man ha en maskrosfri gräsmatta eller kan man tänka sig att stå ut med lite maskrosor eftersom de är en viktig nektar- och pollenkälla för bin och andra pollinerare?

Lär mer under veckan
Den 22 maj infaller Biologiska mångfaldens dag. Den utsågs av FN år 2002 för att uppmärksamma och öka medvetenheten om artrikedomens betydelse.
Den 18–26 maj infaller också Pollineringsveckan, med syfte att att öka kunskapen om pollinering och förbättra de olika pollinatörernas livsvillkor.

Den 20 maj infaller Internationella bidagen, som instiftades 2017 av FN:s generalförsamling på Sloveniens initiativ. "

”Vi tycker städning är något man kan unna sig”

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

"För Alexander Wigren och Mikaela Järgården har rutavdraget underlättat vardagen.De välkomnar det höjda taket och tror att det kan leda till både fler arbetstillfällen och att fler får hjälp att klara av sitt livspussel. – Om man har möjlighet tycker jag verkligen man ska använda det, säger Mikaela Järgården.

Ute i ett stillsamt småhusområde i Hägersten bor Alexander Wigren och Mikaela Järgården tillsammans med deras tvååriga dotter Greta. En tunn häck skyler större delen av huset utifrån. Sedan drygt ett år tillbaka använder sig familjen av rutavdrag för att få hjälp med städningen i hemmet.

– Efter att vi båda började jobba igen efter att Greta föddes kände vi att vi inte hann med att städa och hålla så rent som vi ville att det skulle vara, säger Alexander Wigren.

Mikaela instämmer och fortsätter:
– Nu har vi städning en gång varannan vecka och det har verkligen underlättat vardagen för oss. Vi tycker att det är något man kan unna sig om man har möjligheten. Förra året slog vi nästan i taket på 25 000 kronor i avdrag, så vi är glada att det höjs nu.

Greta sitter på det släta, nystädade trägolvet och håller i en leksak föreställandes en lila bläckfisk. Alexander och Mikaela slår sig ner bredvid henne.

Alexander tror att det ökade ruttaket kan ha flera positiva följder.

– Jag tror att det kan leda till ett ökat intresse för entreprenörskap. De nya reglerna kan kanske sporra folk till att starta egna rut- och rotföretag, vilket i sin tur kan leda till ännu fler arbetstillfällen, säger han.

– Bland de största fördelarna med rut- och rotavdragen är att svarta jobb har blivit vita. Det är inte längre en klassfråga med städhjälp och renoveringsarbeten, säger Mikaela.

De berättar att flera i deras bekantskapskrets även nyttjar rutavdraget. Och att det höjda taket från 25 000 till 50 000 kronor per år kan bidra till att underlätta mångas människors vardag.

– Våra föräldrar bor i närheten och de brukar hjälpa till med att ta hand om Greta, men jag kan tänka mig att barnpassning kan vara lockande för flera av våra vänner som inte har föräldrar som bor i Stockholm, säger Alexander.

Joakim Lundberg
joakim.lundberg@dn.se "

"Rutavdraget gäller hushållsnära tjänster. Du får skattereduktion för tjänster som utförs i eller i anslutning till din bostad, ditt fritidshus eller hos dina föräldrar.

Här är exempel på arbete som berättigar till rutavdrag: städning, reparation av vitvaror, gräsklippning, snöskottning, barnpassning, hämtning och lämning vid förskola.

Rutavdraget har tidigare haft ett tak på 50 000 kronor för personer 18–64 år, men sänktes under förra mandatperioden till hälften.
Att avdraget nu höjs igen av samma S-ledda regering beror på överenskommelsen med Centerpartiet och Liberalerna i 73-punktsprogrammet.

Andra viktiga saker att tänka på:
1 Du måste ha betalat för arbetet före årsskiftet för att avdraget ska komma med i din deklaration året efter.

2 Ett dödsbo kan få rutavdrag men enbart för arbete som är utfört före dödsfallet.

3 Utföraren måste ha F-skatt eller A-skatt.
Källa: Skatteverket "

" Ledare: Idrottsrörelsen måste göra upp med sin giftiga kultur

DN MÅNDAG 20 MAJ 2019

Vad önskar vi våra barn? Om vi tänker efter. ”Lycka” är ett så tomt begrepp; vilket innehåll vill vi fylla det med?

God hälsa brukar hamna högt på listan. Och det går mer än något annat att bygga upp redan när barn är mycket små. Man kan lära dem att äta nyttigt, och vanan att röra på sig. De generationer som fostrar dagens barn – 70- och 80-talisterna – är mer medvetna om detta än någonsin tidigare.

Föräldrarna i den breda medelklassen skulle aldrig oreflekterat ge sina barn sin egen barndoms o’boy och mackor av e-nummerstinn seg sirapslimpa.

De som ohejdat spelade tv-spel kallar nu sådant för ”skärmtid”, och skärmtid ska vara begränsad.

Inga ungar plingar på dörren hemma hos dem och frågar om deras ungar kan komma och leka. Barn bokas i stället in på aktiviteter. Det skjutsas och fixas och curlas och donas och satsas. Samtidigt rapporteras det att barn blir fetare och fetare. Att allt fler halkar bort från den sunda vägen redan i ung ålder. Det gäller inte minst unga pojkar.

Centrum för idrottsforskning gör varje år en rapport om idrottandet för regeringens räkning, utifrån antalet registrerade träningstillfällen. Resultatet av årets sammanställning kom förra veckan. Bland flickorna i den äldsta gruppen, 13–16 år, ökar aktivitetsnivån, visar det sig. Så långt är allt väl. Hur man ska engagera fler flickor att idrotta har länge varit den stora knäckfrågan, och nu skönjs en liten men tydlig förbättring.

Om man ser till de yngre grupperna går dock sportandet ned, och bland pojkar mellan 7 och 12 år rör det sig om en minskning på 12 procent de senaste åren. Vad beror då detta på?

Skärmkulturen, lyder den spontana gissningen från experterna.
Men man kan också tänka sig en annan möjlig delförklaring, nämligen den att idrotten inte längre är vad den en gång varit. Att det inte bara skjutsas och fixas och curlas och donas, utan redan från ung ålder också skiktas och sovras.

Fotbollsklubben Brommapojkarna visade sig i höstas ställa enorma krav redan på åttaåringar. ”Att få ihop livet som framgångsrik fotbollsspelare kräver stora uppoffringar”, stod det bland annat i ett kontrakt som de fick med sig hem för påskrift. Och: ”Utan rätt umgängeskrets kommer du inte att lyckas som fotbollsspelare. Välj dina vänner med omsorg och ta bara råd av de som verkligen vill dig väl. Ibland måste man som fotbollsspelare välja bort vänner för att lyckas.”

I vintras avslöjades det att tränare som stängs av för att ha kränkt barn bara drar vidare till en ny förening, att kontrollen är minimal.

Och i Aftonbladets granskning av ungdomshockeyn häromveckan framgick en tydlig karriärtrappa, där allt handlar om att vinna eller

försvinna. Många vittnar om pennalism och mobbning, och pressen är enorm.

Hela den lek och det kamratskap som gör träning i grupp till något positivt går därmed om intet, till glädje och nytta för ingen.

Detta sker paradoxalt nog för att föräldrarna engagerar sig mer i sina barn, och för att föreningarna tar barnens idrottande på allvar.

Men föräldraskap – ja, gott ledarskap överlag – är inte bara att engagera sig. Det handlar också om att klara av att åsidosätta sig själv och i stället se till barnens och ungdomarnas bästa.

Så länge inte idrottsrörelsen på allvar förstår det och förmår förändra den giftiga kultur som på många håll råder, så lär avhopparna bara bli fler och återväxten allt mindre.

DN 20/5 2019 "

”Vi tror ofta att det blir bättre bara den andra ändrar på sig”

DN MÅNDAG 20 MAJ 2019

"Många som skiljer sig gör det i 40-årsåldern efter drygt 11 års äktenskap, visar statistiken. Men ett parförhållande på upphällningen går i många fall att rädda. – Det kräver ansträngning men det finns knep som visat sig hjälpa, säger psykologen Anna Bennich som ger råd om hur man kan rädda relationen.

2018 var 3,4 miljoner personer i den svenska befolkningen i ett äktenskap, enligt Statistiska centralbyråns årliga statistik.

Samtidigt var knappt en miljon skilda, utan att ha gift sig igen. Bland dem som gick skilda vägar ökade skilsmässorna i 35–49-årsåldern. Allra vanligast var skilsmässor i åldern mellan 40 och 44 år, efter drygt elva år som gifta.

– Skilsmässorisken är som störst mellan fem och tio år av äktenskap, inte bara i Sverige. Då har missnöjet med relationen ofta nått sin topp, säger Juho Härkönen, professor i sociologi vid Stockholms universitet och Europeiska universitetsinstitutet i Florens.

Han menar att ett växande missnöje tävlar mot anledningar att inte lämna ett parförhållande. Kärlek kan vara en sådan anledning, men gemensamma ”investeringar” kan betyda ännu mer för att man ska hålla ihop. Det kan handla om bilar, villa, en hund, gemensam vänskapskrets eller barn – allt som på olika sätt cementerar livet

tillsammans. Ju längre man varit gift, desto mer betyder investeringarna.

Skilsmässorna sker ofta innan eventuellt missnöje hinner övertrumfas av de gemensamma investeringarna, menar Juho Härkönen.

Psykologen Anna Bennich, som svarar på läsarfrågor på Insidan, möter ofta par som försöker reparera sina förhållanden genom parterapi och känner igen den kritiska åldersgruppen.

– Vi väljer varandra som ganska unga och utvecklas över tid. Många får kämpa med att de olikheter som inte var så stora när man träffades har förvandlats till närmast oförenligheter, säger hon.

I 40-årsåldern har många av de par som valt att skaffa barn hunnit ta sig igenom småbarnsåren. Plötsligt finns det åter tid att umgås på tu man hand – men också tid för tvekan, säger Anna Bennich.

– Många frågar sig om det här var allt, ska vi sitta här framför ”Talang” varje fredag? Är det här personen jag ska leva med resten av mitt liv? Vad mer väntar där ute?

För dem som söker parterapi har konflikterna ofta hunnit gå långt. Missnöjet har vuxit samtidigt som toleransen för olikheter minskat. Anna Bennich berättar att hon förvisso möter en del självkritik hos parterna, men att missnöjet framför allt yttrar sig i kritik mot den andras egenskaper och beteenden.

– Vi har en förmåga att överdriva våra partners tillkortakommanden och förminska våra egna. Man känner att det skulle bli bättre om den andra bara ändrade sig lite. Och trots att vi vet att sociala medier inte visar nattliga bråk och osämja tror vi att alla andra lever lyckligare liv, säger hon.

Trots det kan parterapi ofta vara en framgångsrik utväg som kan hjälpa många att hitta en fortsatt framtid tillsammans, enligt Anna Bennich. För de flesta är det även möjligt att förhindra att det går så långt, om man är lite vaksam, inte väntar på att det ska bli bättre och vågar agera aktivt.

– Ju mer uppförsbacke, desto mer behöver man göra. En del jag möter säger att ”jag kan inte hångla med min partner nu när det är så tråkigt”. Men det är fel, det krävs ansträngning innan det vänder, säger Anna Bennich.

Varningssignaler om att ett förhållande är på väg åt fel håll kan vara just att tidigare vardagliga kärleksförklaringar uteblir. Kanske gör man allt färre saker tillsammans, intimitet känns tråkigt och har prioriterats bort, hejdåkyssen i dörren försvinner.

– En nyckel är just bekräftelse, att man blir sedd, förstådd och känner sig omtyckt. Saknar man tecken på att man är älskad brukar det kunna leda till negativa spiraler, säger Anna Bennich.

Målet måste inte nödvändigtvis vara att bli nyförälskade. Men med några små aktiva förändringar kan man göra stor skillnad, säger Anna Bennich som ger följande råd:

Var nyfikna
Försök öka tiden tillsammans och ge er tid att prata med varandra. Forskning visar att par som lyckas håller samtalen i gång och fortsätter

visa att de är intresserade av varandras tankar och vardag håller sig närmare varandra.

– Det kan räcka med att stänga av skärmarna lite, dricka en kopp te tillsammans. Prata med, och fråga om, varandra. Hur gick det på jobbet? Vad sade din chef om det där, berätta mer! Sådant gör att man känner sig närmare och sedd, säger Anna Bennich.

Var respektfulla
Relationer kan tåla en hel del regelbundna bråk men ändå hålla, vara starka och lyckliga. Men tonen måste vara respektfull. Elaka ord, påhopp och gliringar sliter hårt och kan vara avgörande för att en relation går mot ett slut.

– Forskningen visar att försök att göra ned varandra, sänkningar och sådant är otroligt dåligt för relationer. Bråka kan vi absolut göra, man kan ju bli så jävla förbannad. Men sådant som går in på personlig nivå, det måste man göra allt för att sluta med, säger Anna Bennich.

Närhet
Försök att nå en viss grad av närhetsbeteenden tillsammans. Det behöver inte handla om sex, men om sådant som kittar ihop er med varandra. Det kan kännas konstigt och konstlat att nästan schemalägga en kyss på vägen ut genom dörren eller efter disken, men med tiden kan det bli något fint, menar Anna Bennich.

– En fot i partnerns knä, att sitta nära i soffan, att man pussar varandra när man säger hej då, en klapp över håret eller på kinden, ett snällt ord. Det försvinner lätt. Försök komma ihåg att kyssa varandra och känna hur det känns, det tar bara några sekunder. För det händer något med oss och vår känsla när vi gör så, säger hon.

Utmana era förväntningar
En del för att kunna fortsätta tillsammans kan också vara att konstatera olikheter. Samlevnad kräver ett givande och ett tagande, men en del saker kanske måste få vara som de är, med lösningar för att hantera dem.

– Vi är fast i hur vi ska leva våra liv. Jag har haft par där en inte kan sova på nätterna för att den andra snarkar, men som inte haft en tanke på att ha skilda sovrum – för är man gift så delar man samma säng. Man måste kompromissa men kanske kan man leva tillsammans trots att den ena vill resa när den andra vill vara kvar i stan, säger Anna Bennich.

En väg framåt kan också vara just parterapi, något som kan kännas dramatiskt men som kan vara ett bra sätt att få konkreta verktyg. Anna Bennich berättar att hon numera möter fler unga par som söker sig till terapi tidigt, innan problemen hunnit gå för långt, och hoppas att fler kan våga göra detsamma.

– Har man försökt på egen hand att vända dåliga mönster utan att det blir en förändring kan det vara ett tecken på att det kan vara bra med lite utomstående hjälp. Det är svårt att leva ihop jättelänge, och med allt annat trassligt söker vi ju hjälp. Det kan räcka med ett par gånger för att få hjälp på vägen, säger Anna Bennich.

Hon påpekar slutligen att förändring kräver motivation och ansträngning, men också en insikt om att man själv kan behöva förändras och inte bara partnern.

– Det krävs både motivation och lite villighet att ta tag i problemen. Att man tycker att det känns värt det. Det är en sak att säga att man är

motiverad att ha en relation men är man själv villig att göra det som krävs? Man kan behöva göra avkall på saker för att få till det, och det måste man veta för att det ska gå, säger hon.

Josef Svenberg
josef.svenberg@dn.se "

" Fakta. Separationer

Risken för separation minskar om båda parterna är välutbildade och över 30 år, enligt en studie som demografen Andreas Raneke vid Statistiska centralbyrån tagit fram (2012). Där följdes 160 000 par i tio år.

Om parterna var under 25 år när de blev ett par hade 30 procent separerat efter tio år. Sedan minskade andelen separationer ju äldre paren var vid parbildningen. För åldrarna 30–34 år var det 16 procent som gått skilda vägar.

Det var också vanligare med separationer när parterna hade låg utbildning, och även när ålderskillnaden var tio år eller mer.

Siffror från Statistiska centralbyrån visar också att de mest varaktiga äktenskapen finns i glesbygdskommuner i norr. I topp på listan ligger Östertorneå, följt av Sorsele, Vännäs, Munkfors och Arjeplog. Kortast är äktenskapen i Sundbyberg, Botkyrka, Stockholm och Sigtuna.

(Siffrorna gäller både äktenskap som upphört genom skilsmässa och genom att en part avlidit.) "

" Stockholms stad tar strid mot att unga tvingas till äktenskap

DN MÅNDAG 20 MAJ 2019

Inför sommarlovet drar Stockholms stad i gång en kampanj mot hedersförtryck – med fokus på tvångsäktenskap.– Jag är oerhört bekymrad, jag tror att det är mycket mer omfattande än vad vi föreställer oss, säger skolborgarrådet Lotta Edholm (L).

I veckan skickar staden ut ett brev som riktar sig till alla högstadie- och gymnasieelever, i både kommunala skolor och friskolor. Ambitionen är att alla Stockholmselever ska förstå vilka rättigheter de har. Där står bland annat:

”Är du orolig inför sommaren? Är du rädd för att åka utomlands under sommarlovet? Blir du pressad att gifta dig? Eller har du en kompis som ska giftas bort? Kontakta din lärare eller någon annan vuxen i skolan. Det finns hjälp att få!”

– Vi vet att flickor blir bortförda ur landet och utsatta för tvångsgifte, det är den största frihetsinskränkningen en ung människa kan råka ut för, säger Lotta Edholm.

Nästan var sjätte elev i nian lever under något slags hedersförtryck. Det visar en kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland 6 000 elever i Stockholm, Göteborg och Malmö som forskare vid Örebro universitet publicerade i höstas.

Redan i fredags fick alla rektorer ett brev med rekommendationer kring hur de bör agera vid misstankar om hedersförtryck eller tvångsäktenskap.

Det handlar om delvis nya rutiner där rektorerna förväntas anmäla till grundskole- eller gymnasiechefen om de misstänker frånvaro som kan handla om misstänkt tvångsäktenskap.

Varför vill ni att de anmäler det?
– Vi vill veta hur rektorernas misstankar ser ut, hur många de tror kan ha blivit tvångsgifta, säger Lotta Edholm.

I brevet till rektorerna rekommenderas bland annat följande:
Gör en orosanmälan till socialtjänsten nu om du misstänker att ett barn är i fara inför lovet.

Kontakta polisen vid omedelbar fara och risk för att ett barn är på väg att föras ut ur landet.

Efter lovet i grundskolan: utred så snabbt som möjligt de fall där en elev har längre eller upprepad frånvaro. Anmäl det till utbildningsförvaltningen.

Anmäl misstänkta tvångsäktenskap till grundskole- eller gymnasiechefen

– Vi har två spår: ett initiativ nu inför sommaren, för att kanske stoppa en del av de tvångsgiften vi vet kommer att ske. Och, långsiktigt, att ungdomarna ska förstå att de har precis samma rättigheter som alla andra, säger Lotta Edholm.

Kampanjen är ett gemensamt initiativ av henne och socialborgarrådet Jan Jönsson (L). Även socialtjänstens personal får ett brev där de uppmärksammas på att det nu kan komma ett ökat antal orosanmälningar.

– Skola och socialtjänst har ett ansvar för att få fallen upp till ytan. Skolans personal är de viktigaste vuxna efter föräldrarna, säger Lotta Edholm.

En kartläggning som Stockholms stad gjorde 2018 visar att skolan har en viktig roll. 70 procent av de ungdomar som är utsatta uppgav att de helst skulle vända sig till skolpersonal för att få hjälp.

– Genom att uppmärksamma såväl skola som socialtjänst och eleverna själva hoppas vi kunna förhindra tvångsäktenskap under sommarlovet. Vi vill också få föräldrar och släktingar att förstå att det är ett väldigt allvarligt brott, som kan ge fängelse, att tvinga en ungdom att gifta sig, säger Lotta Edholm.

Det viktigaste är att arbeta förebyggande, menar hon. Ett syfte med kampanjen är att få ungdomarna att prata mer med varandra om hedersförtryck.

Skickar ni brevet till eleverna på andra språk än svenska?
– Nej. De allra flesta som går på högstadiet eller gymnasiet förstår svenska och de kan också ta hjälp av varandra, säger Lotta Edholm.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se "

"Fakta. Varningssignaler
Varningssignaler att vara uppmärksam på enligt webbsidan Pedagog Stockholm:

Olika villkor för syskons deltagande i sociala sammanhang.
Olika kläd- och beteendekoder i och utanför skolan.

Rigid kontroll av fritid, exempelvis att eleven inte får delta i aktivitet utanför skolan.

Få eller inga kamratkontakter utanför skolan.
Bevakning av syskon eller andra familjemedlemmar. "

" Centralstationen 22.17. Sakta börjar han krypa över golvet till sin destination: sittbänken

DN MÅNDAG 20 MAJ 2019

En äldre hemlös man kommer åkande i rulltrappan till centralhallen. Duns. Mannen faller till golvet samtidigt som han tappar kryckan och kassarna. Några förbipasserande stannar till och frågar hur det gick, medan andra går obemärkt förbi. Den påverkade mannen fräser att ingen hjälp behövs.

Sakta börjar han krypa över golvet till sin destination: sittbänken. Svordomarna haglar när han i ren frustration berättar om sitt trasiga liv. En del vänder sig om, andra låtsas som om det regnar. Flertalet gånger försöker han kravla sig upp på bänken och till sist lyckas han. Tanken om hur han ska kunna klara sig själv i det där tillståndet dyker upp.

Jag tar fram mobilen och slår 112. Kanske är det inte akut, men då har jag i alla fall gjort vad jag kunde göra. En operatör kopplar mig till polisen, som i sin tur inte tycker att det låter som ett polisärende. Jag slussas tillbaka till SOS. Tillsammans med en informatör går jag fram till mannen och frågar om han behöver en ambulans. Den argsinta tonen är borta och sluddrande svarar han att det går bra ändå.

Några minuter senare kommer två ordningsvakter som tar hand om honom.

Här är klimatet ganska kallt och hårt. Även om några få medkännande människor existerar skulle Stockholm vara en varmare plats om fler kunde släppa på sin egoism och visa lite civilkurage.

En kan inte hjälpa alla, men alla kan hjälpa någon. Då mår mitt hjärta bra.

Jimmy Persson
jimmy.persson@dn.se

Jimmy Persson är praktikant på DN och hatar orättvisor. "

”ABF-publiken skiftar och har olika intressen”

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

"Carl Tham fyller 80 år i höst och efter 20 år slutar han arrangera programkvällar på ABF i Stockholm. Den 22 maj avslutas epoken med att han själv föräras ett seminarium om sitt arbete.

1 Du har tillsammans med Göran Eriksson under två decennier fyllt salarna på ABF på Sveavägen. Hur gick det till?

– Vi har, tror jag, erbjudit ett omväxlande program, aktuella samhällsfrågor blandat med kulturprogram. Vi har också haft ett antal internationellt kända forskare och kulturpersonligheter. Demokratins problem och läget i de olika EU-länderna har varit närmast stående inslag. Allt tillsammans har intresserat människor med olika intressen – ABF publiken skiftar.

2 Vad är du gladast över?
– Till exempel när vi fyllde salarna med en serie program om finanskrisen, eller när jag lyckades värva den världsberömde ekonomen Daniel Rodrik till en föreläsning. Eller Jan Werner Müller om populism förra året. Och nu senast att den rena bildningsserien ”Möte med klassiker” drog bra med folk.
3 Vad kommer att hända på ABF när ni två nu slutar?
– Ja, jag hoppas på det bästa och att man också i fortsättningen kommer ordna kvalificerade program i den tradition och praxis som skapats av Göran Eriksson och Bengt Göransson och i vars anda jag arbetat. "

" Alla måste ta sitt ansvar för EU och rösta på söndag

DN FREDAG 24 MAJ 2019

EU-valet. Som född i Albanien är jag inte EU-medborgare, men jag har stor koppling till den europeiska gemenskapen när det kommer till kultur och värderingar. Det gör ont att jag tvingas avstå från en av de kraftfullaste saker du kan göra i en demokrati – att rösta. 2014 röstade endast hälften av de röstberättigade, och jag vill utmana de som faktiskt får att rösta i EU-valet.

Klimatförändringarna, hotet mot demokratin och det fria ordet och kränkning av mänskliga rättigheter kräver en starkare och enad union. EU lagstiftar cirka 60 procent av våra lagar och vi kan inte ignorera det. Visst behöver EU reformera sig och bli bättre på en rad olika saker, men att avstå från rätten att rösta kan inte driva förändringen framåt.

EU har främjat fred, demokrati, och utveckling inte bara på kontinenten utan också runt om i världen. Tack vare den fria rörligheten kan du resa, studera och jobba i vilket europeiskt land du vill. Vi kan inte ta allt detta för givet – alla måste ta det ansvar som krävs för att utveckla unionen vidare.

Shkelqim Ismaili Lund "

" Fastighetsägare och surfare i bråk på Torö

DN FREDAG 24 MAJ 2019

Stenblock, utvidgade staket, utspridda soptunnor och skyltar med ”privat tomt” möter numera besökare av naturreservatet på Torö i Stockholms södra skärgård. Det handlar om en upptrappad konflikt mellan fastighetsägare och gästande naturvänner, menar surfaren Jesper Blomberg: – Naturreservatet och dess två huvudsyften, att främja friluftslivet och skydda naturen, står emot några fastighetsägares privata intressen.

Torö, som är en av Nynäshamns kommuns största öar, ligger naturreservatet Ören som bildades 1982. Den påstådda konflikten, som enligt insatta har pågått i flera år, ska ha trappats upp ytterligare sedan en villaägare på privat initiativ anlitat en schaktfirma som lagt ut stenblock för att försvåra parkeringsmöjligheter för besökare.

– När man inte lyckades med det, drev man igenom att vägen skulle smalnas av och dikas ut. Men det är bara ett exempel på flera av de egenmäktiga förfaranden som vissa husägare tagit sig frihet till under åren, säger Jesper Blomberg, docent i företagsekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm och surfare som besökt Torö regelbundet sedan bardomen.

– Det handlar om sådant som att flytta på staketgränser och bygga friggebodar på allmän mark, otillåtna manövrar som sker i smyg, men som kommunen säger sig inte ha resurser till att se över, säger han.

Konflikten mellan ett antal fastighetsägare och öns utomstående besökare handlar i grunden om vem som har rätt att vara på stranden och vad man har rätt att göra där. Att fastighetsägare tar sig rätten att agera utifrån egna intressen utan att se till allemansrätten, är en smygexploatering på allmänhetens och naturens bekostnad, menar Jesper Blomberg:

– Naturreservatet och dess två huvudsyften, att främja friluftslivet och skydda naturen, står emot några fastighetsägares privata intressen. Det finns också delade meningar mellan Länsstyrelsen och Trafikverket om huruvida den enskilda vägen runt Örens naturreservat behövde dikas. Länsstyrelsen har i dagsläget inget med naturreservatet att göra eftersom det tillhör Nynäshamns kommun, men uttalar sig generellt när det gäller dess tillgänglighet.

– På Torö har man satt upp en hel del stängsel för att markera var tomtgränserna går. Man reagerar på det när man kommer dit eftersom det är stängslat på ett mycket anmärkningsvärt sätt, säger Anna Lindhagen, handläggare på Länsstyrelsen i Stockholm.
Mats Nordin, också handläggare på Länsstyrelsen, säger att tanken med ett naturreservat är att man inte ska privatisera området mer än vad det redan är.

– Det kan också vara i strid mot föreskrifterna för reservatet om man försöker förhindra access till området. Med tanke på att det är väldigt väldränerad jord där, så är det klart att dikningen handlar om att förhindra att folk ska kunna parkera, säger han.

Trafikverket å sin sida menar att anläggningsbeslutet är det som styr hur vägen ska se ut och säger att det var de som gav rekommendationen att vägen behövde dikas.

– Med anledning av att det ska vara rent två meter från vägbanan behövde föreningen först ta bort de stenblock som var placerade intill då de utgjorde en trafiksäkerhetsrisk. En stor sten kan orsaka skador, men trafikanter ska heller inte parkera i grönområdena som de gör.

Finns det ingen parkering kan man heller inte parkera på ett hindrande sätt för andra trafikanter. Anledningen till att jag rekommenderade föreningen att även dika vägen var för att ge den ökad bärighet, men också för att vägkroppen ska ha en chans att torka ut, säger Nils-Olov Lindberg, utredare på Trafikverket.

Nynäshamns kommun är väl insatt i den situation som råder på området, men menar att dikningen av vägen inte är en kommunal fråga, så länge den inte inskränker på naturreservatet.

– När det kommer till vägen är kommunens intresse att den ska vara farbar och hålla sig inom föreskrifterna. Sedan har jag fått höra att boende ska vara ganska barska mot både surfare och andra personer och att det finns stängsel som hindrar tillträde till strand och passage. Jag ska åka ut och titta på plats och bilda mig en egen uppfattning,

säger Peter Svedberg, markförvaltare på Nynäshamns kommun. Huruvida området kommer att få fler parkeringsplatser och stridsyxan eventuellt kan grävas ned får framtiden utvisa.

– I det utredningsarbete som vi ska göra om naturreservatet ska vi också se över parkeringssituationen i området. Men jag kan inte lova att det blir fler parkeringsplatser, säger Peter Svedberg.

Ulf Nilsson är ordförande i Örens vägsamfällighet och säger att föreningen är tvungen att följa den skötselplan som Nynäshamns kommun satt upp för naturreservatet.

– Först och främst upplever vi det inte som en konflikt, men i skötselplanen står det klart och tydligt att man bara får parkera på anvisade ställen. Jag har förståelse för att det kan bli trångt när många besöker området samtidigt, men man får inte köra ut i naturreservatet hur som helst. Såväl vi som besökarna måste respektera de regler som finns. Sedan är det kommunen som får se över möjligheterna att anlägga fler parkeringsplatser, säger han.

Jesper Blomberg menar att det visst handlar om en konflikt.

– De säger att vi ska kommunicera, men bygger samtidigt skyttegravar. Det kallar jag för hyckleri, säger han.

Förutom skötselplanen finns alltså ett anläggningsbeslut från 1949 som bland annat reglerar att vägen ska ha 18 mötesplatser. Jesper Blombergs uppfattning är att flera av dessa har försvunnit i samband med dikningen, men Ulf Nilsson kan inte svara på hur många som finns i dagsläget.

– Det är jag inte så insatt i, jag föddes 1950 så jag har inte följt med i det där. Men det finns säkert flera mötesplatser kvar eftersom vi inte har dikat ut överallt. Det låter så dramatiskt, säger Ulf Nilsson.
Nils-Olov Lindberg på Trafikverket menar att föreningen kan ha gjort fel:

– Är det så att mötesplatserna har försvunnit i samband med dikningen och det enligt anläggningsbeslutet står att dessa ska finnas, har föreningen gjort det, säger han.

Sofia Edgren
sofia.edgren@dn.se
Jimmy Persson
jimmy.persson@dn.se "

"Fakta. Örens naturreservat
Naturreservatet bildades 2008 och omfattar en areal på 116,8 hektar, därav 10,4 hektar vatten. Markägare är huvudsakligen Nynäshamns kommun. Inom Örens naturreservats gränser finns ett Natura 2000-område.

Förutom en attraktiv plats för fågelskådare och naturvänner är Torö stenstrand en av landets främsta platser för surfing. Surfat på Torö har man gjort sedan 70-talet och flera SM-tävlingar har arrangerats.
I takt med ett ökat surfintresse där materialutveckling möjliggör surf i kallare vatten, söker sig fler allt surfare till Torö. "

" Mårten Blomkvist: Guldpalmsfilmerna avskräcker från familjebildning

DN FREDAG 24 MAJ 2019

Cannes. En av de bästa filmreplikerna i Cannes kom i en scen där vuxna barn är på middag hemma hos mamma och pappa. Pappa börjar prisa sitt och deras mors sexliv. Barnen blir desperata:
– Kan vi inte ha en tråkig konversation som en normal familj?
Inte i Cannes. Festivalen är inte familjevänlig. Även i filmer som egentligen inte har familj i centrum finner man förbluffande ofta familjefejder invävda.

Britten Ken Loachs ”Sorry we missed you” kretsar kring en familj. Loach och hans ständiga manusförfattare Paul Laverty tar sikte på gigekonomin, där företag låter människor slita ut sig som förment egna företagare utan trygghet. Pappan i familjen börjar köra ut paket för en budcentral. Han snärjs i förpliktelser, får han förhinder måste han betala för en ersättare. Minsta miss hotar den lilla vinsten.

Han glider bakåt. Så gör även familjen. Tonårssonen klottrar, snattar, och står inför risk att relegeras. Pappan och mamman – hon har det lika tufft som hemvårdare – försöker få grabben att ta sitt förnuft till fånga. Han är lika döv för vädjanden som den kapten Bligh-liknande chefen på budfirman. Hemmet vibrerar av aggressioner, lillasyster börjar kissa i sängen. ”Sorry we missed you” är en koncentrerad, skarp Loach-Laverty.

De belgiska bröderna Luc och Jean-Pierre Dardennes ”Le jeune Ahmed” (”Unga Ahmed”) har likheter med ”Sorry...”. En mor försöker dra sin son ur en manipulativ imams grepp. Ahmed, tretton, vägrar att ta kvinnor i hand. Han kallar sin mamma otrogen för att hon dricker alkohol och inte täcker håret. Mamma blir rasande, förtvivlad, och befarar med all rätt att det kan sluta hur illa som helst. Men hur når man ett barn som tycks ha bestämt sig för sluta som islamist?

Det är en stor fråga bröderna Dardenne tar upp – kanske för stor för deras neutralt observerande stil. Cannesfavoriternas återkomst fick ett välvilligt men inte översvallande mottagande.

Terrence Malick stod för lite familjelycka, åtminstone i första delen av ”A hidden life”. Far och mor har gård i österrikiska Alperna och leker blindbock med förtjusande döttrar i ”Sound of music”-landskap. Men det är 1939 och när fadern kallas in lägger sig ett mörkt moln över gården. Pappa kan inte få sig att svära trohet till Hitler. Malicks film bygger på ett verkligt öde; en och annan har undrat om den vördade regissören velat återvinna publik han förlorat efter några mystikfyllda filmer. Det är som vanligt berättat med brösttoner. De väcker starka känslor åt olika håll, kan man säga. Michael Nyqvist syns kort som biskop som har att välja sida.

Fransyskan Céline Sciammas ”Portrait of a lady on fire” kan vara festivalens mest överraskande film. Sciamma går från skildring av tonårsflickor i förortsvärld i ”Girlhood” (2014) till elegant kostymfilm. Det är sent 1700-tal och porträttmålaren Marianne (Noémie Merlant) kommer till en ö för att måla av Héloïse (Adèle Haenel). Marianne får göra sig till vän med Héloïse och måla i smyg. Héloïse vill inte sitta modell, för porträttet ska hennes mor använda för att få sin dotter bortgift med en rik man i Milano.

Det är ett feministiskt drama nästan utan män. Samtidigt är det kostymfilm av närmast klassiskt snitt. Man tänker på Alfred Hitchcock och Daphne du Maurier, och njuter av Sciammas förmåga att göra både vackra och talande bilder. Associationer går också till ”Pianot” (1993), med vilken Jane Campion blev första kvinna att vinna en Guldpalm. Sciamma kan bli nästa. ”Portrait...” ligger högt på branschtidningarnas kritikerlistor.

Även ”Portrait...” avskräcker från familjebildning. Relationen som utvecklas mellan Marianne och Héloïse är det centrala men filmen handlar ju faktiskt om tvångsäktenskap.

Vad är det med familjerna i Cannes i år? Gud bevare mig för att vara förälder till den korrumperade kriminalaren i ”La Gomera” i regi av rumänen Corneliu Porumboiu (”12:08 öster om Bukarest”, ”Polis, adjektiv”). Mutkolven Cristi spelas för säkerhets skull av surmulna Vlad Ivanov, ruskig abortör i Guldpalmsvinnaren ”4 månader, 3 veckor och 2 dagar” från 2007.

I Porumboius originella thriller är Cristi tjallare åt knarklangare med bas på Gomera, en av Kanarieöarna. När medlemmar i ligan börjar blåsa varandra tvingas Cristi längre in i verksamheten. Han tas till Gomera för att lära sig öns visslingsspråk, som ska användas i en plan. Till allt annat Cristi tar sig för, så gömmer han sina oärligen förtjänta sedelbuntar i mammas jordkällare. Hon hittar dem, förstår, och ger rubbet till kyrkan.

– Vad har hänt med dig? säger mamma. Du var skötsam när du var liten.

Det är så långt man kommer i erkännande av familjelycka i Cannes 2019: som liten gick du an.

Mårten Blomkvist
kultur@dn.se "

" Studentsången senior

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Det finns ingen bra studentsång för seniorer (mig veterligt). Vid vårt senaste studentjubileum (55 år 2018) kändes det lite avigt att sjunga studentsången: ”... och den ljusnande framtid är vår ...” Vi tyckte då det var lämpligt att formulera om texten till att bli mera tidsenlig för oss seniorer och nu är det ju högaktuellt med alla jubileum för seniora studenter. Här följer resultatet:

Sjungom studenter på gamla dar
låtom oss fröjdas den tid vi har kvar
än klappar hjärtat med några slag
och vår samtid är kvar än ett tag
många stormar har
i våra sinnen bott
hoppas gör vi än
på svikna löften vi trott
när vi knöt vårt förband i vår vård
på nya ärliga lagar vi tror
på nya härliga dagar vi tror
Hursa?

Formulerat och redigerat av Torsten Tubelius, Landskrona "

" Catia Hultquist: Är manståررarnas återkomst ett tecken på ett nytt machoideal?

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Plötsligt gråts och snyftas det bland män i offentligheten som aldrig förr. Manlig sårbarhet visar sig gå hem i Europa våren 2019.

Stora, blöta tårar trillar ner för den mörkögda holländarens skäggiga kinder.

”Ooh, ooh, all I know, all I know, loving you is a losing game …” Att årets Eurovision-vinnare, Duncan Laurence, visar upp sig som Gud skapade honom i den officiella videon kan säkert ha hjälpt till att nå igenom det så kallade bruset. Men framför allt gråter han.

I själva verket är den officiella videon till sorgliga ”Arcade” som en enda lång reklamfilm för ett alternativt mansideal. Vi befinner oss alltså ljusår från stumma patriarker som biter ihop, som menar att gråt är för veklingar och att festa är att ägna sig åt sexövergrepp.

I videon befinner sig schlager-Duncan under ytan i ett blåbelyst vatten, han är helt naken och simmar och snurrar runt som ett barn i livmodern. Det slutar med att den hipstertrimmade holländaren lyckas ta sig upp ur vattnet, bryter igenom vattenytan och ser mot himlen med tårfylld blick. Han får på sig ett par jeans och går pånyttfödd (?) med bar överkropp mot en mystisk soluppgång. Slut.

Och manlig sårbarhet visade sig uppenbarligen gå hem i Europa våren 2019.

Duncan hade visserligen hunnit få på sig ännu lite mer kläder till sitt liveframträdande i Eurovision, men den tårblanka blicken var intakt och hjälpte honom med största sannolikhet att kamma hem segern. Även Israels manliga tävlande, Kobi Marimi, lät känslorna flöda fritt. Till publikens jubel bröt han ihop och grät av rörelse varje gång de sista tonerna av bidraget ”Home” klingat ut.

I årets upplaga av överlevnadsdokun Robinson medverkade 31-årige Sebastian Larsson. Till vardags jobbar han som platschef och har vissa uppdrag hos Försvarsmakten. Sebastian är vältränad, har tatueringar och definierar sig själv som ”macho”. Men under seriens gång har hans tårar flödat så ymnigt och ofta att till och med inspelningsteamet verkar ha sett det som anmärkningsvärt och bett honom kommentera. Själv beskriver han sina tårar som ”kärlek” och ”att gråta är macho”.

Att känslosamma personer med jämna mellanrum dyker upp i program som Robinson är knappast en slump. Känslor gör sig bra i tv, och extra bra i realityserier.

Och även om offentlig manlig gråt inte är något nytt, så har förhållningssättet till det skiftat genom historien. Från att vara uttryck för genuin manlighet till att vara tecken på svaghet. Jag blir nyfiken på den manliga gråtens återkomst och googlar på ämnet. Varför har den ens varit borta?

I SvD-artikeln ”Därför är det dags att män börjar gråta” beskriver Adam Svanell hur det manliga gråtandet började ses med oblida ögon i samband med 1800-talets industrialisering:

”Den industriella erans man skulle likna en maskin mer än en människa, vara hård och arbeta hårt, agera måttfullt och behärskat”. Ett hämmande och kanske till och med farligt ideal som uppenbarligen gäller än i dag.

Men parallellt med manstårarnas återkomst i populärkulturen och Robinson-Sebastians glada budskap – ”att gråta är macho” – går de unga i täten för världsomspännande klimatmarscher för jordklotets överlevnad. Är industrialismens trista robotideal på väg ut, åtminstone bland de unga? Tanken gör mig uppiggad.

Jag drar min mansgråtsspaning för min manliga vän.

”De gör det bara för att få ligga”, fnyser han.

Kanske har han rätt. I så fall hoppas jag verkligen att det funkar. Sämre raggmetoder än mänsklighetens främsta signum går definitivt att hitta.

Catia Hultquist
catia.hultquist@dn.se "

Om barn

”Vuxna måste göra det lättare för barnen att kunna leka”

DN TISDAG 5 FEBRUARI 2019

"Låt barnen leka – ofta och så mycket de vill! Det är psykologen Margareta Öhmans budskap efter det att hon under hela sitt yrkesliv har arbetat med förskolebarn.

Axel och Arwen lekte i timtal med tågbanan. De använde även skynken, klossar och kuddar. Konstruktionerna de skapade blev alltmer komplicerade. Som i ett eget rum befann de sig i sin lekvärld så länge de bara kunde.

Cerja slog sina kamrater så hårt. Det var som en omvänd leksignal. Nästan likt kull. Fast det gjorde ont på den som fick ta emot slaget. Till slut förstod de vuxna att det handlade om en inbjudan till lek – och så småningom blev slagen till vänliga klappar.

Dennis sörjde en nära anhörig. I månader lekte han kring död och begravningar. Kamraterna deltog alltmer intresserade i ritualerna han skapade. Samtalen i barngruppen om hur det känns att förlora någon man tycker om och älskar blev många.

Margareta Öhman, som arbetat länge inom förskolan i olika roller, har träffat många lekande pojkar och flickor. I sitt nuvarande yrke som

psykolog träffar och handleder hon pedagoger som också möter barn som Axel, Arwen, Cerja och Dennis.
– Barns lek kan ta sig så många uttryck. Leken är ett språk där barnen kommunicerar och agerar tillsammans med andra. Den är viktig för deras välmående – och tillgång till leken är därför viktig, säger Margareta Öhman.

Hon har märkt att många föräldrar och andra vuxna tar barns lek för självklar. Och då blir villrådigheten stor när ett barn sitter stilla, till synes handlingsförlamat och passivt.

– Det är ingen självklarhet att barn får stöd att utveckla lekandets gåva. Om det då blir problem är det så lätt att tala om språksvårigheter, samspelssvårigheter och så vidare. Men personalen inom förskolan måste också kunna underlätta och främja leken för varje barn, menar Margareta Öhman.

I sitt arbete som psykolog träffar hon personal på förskolor och föräldrar som pratar om att ett visst barn har svårt att leka, har svårt att komma i gång och är så försiktig.

– När barn inte leker beror det sällan på att de inte kan leka, utan på att miljön inte är utformad för att de ska stimuleras att göra det, säger Margareta Öhman.

Hon är aktuell med boken ”Värna barnens lekstyrka” (Gothia fortbildning). I den utvecklar hon hur viktig leken är för barns utveckling och välbefinnande. Begreppet lekstyrka syftar på hur viktigt det är att stärka de förmågor som krävs för att bli och vara lekande.

FN:s konvention om barns rättigheter slår fast att alla barn har rätt att leka, och Sverige har förbundit sig att göra det yttersta för att leva upp till detta.

Margareta Öhman själv fick tidigt leka – och det ofta och mycket. Hon är uppvuxen i en ”kreativ arbetarfamilj”. Pappan jobbade på fabrik och mamman i hemmet och sedan som städerska och i hemtjänsten.

Musicerande, målande, diktande och andra skapande sysselsättningar var en livsluft i samvaron – och så leken förstås.

– Vi kunde avbryta pappa där han satt och läste i fåtöljen för att sätta papiljotter i hans hår. En vuxen kunde bli en cirkushäst, ja vad som helst. Jag trodde att leken var lika närvarande i alla familjer, först senare insåg jag vilken gåva jag och mina syskon fått. När mamma och pappa läste sagor och berättade historier gav de näring åt leken. Margareta lekte ibland med sina två syskon, men hade också egna lekkamrater. Hon minns hur hon och hennes bästis smög på Margaretas storebror och hans kompisar.

– Vi lekte ofta indianer och cowboys eller sjörövare, och så byggde vi stora vägnät på grusplanen framför familjens villa. Det var den tidens lekar. I dag har barn andra sätt att leka på.

I sin nya bok sammanfattar Margareta Öhman de erfarenheter hon fått genom åren. Hon argumenterar bland annat mot den ”skolifiering” av leken som hon tycker breder ut sig. För henne handlar lek inte bara om att lära sig mer om årstidsväxlingar, om växter och fåglar och annat.

– Många menar att barn ska lära sig genom att leka och att undervisningen måste bli mer lekfull. Men min syn på varför det är bra att barn leker har förändrats.

– Leken har en betydelse ”här och nu”, och jag har alltmer kommit att betona det underbara i leken. Barndomen ska vara full av frihet att leka. Men sedan är det självklart så att allt lärande och all undervisning kan vara lekfull.

Samtidigt, fortsätter Margareta Öhman, är det viktigt att inte vare sig banalisera eller romantisera leken. En del ser leken som enbart glädjerik, rolig och ibland lite puttenuttig.

– För mig är lek att använda något på ett nytt sätt, att göra det själv eller tillsammans med andra. Som när stolen kan bli en häst eller ett säte på tunnelbanan, eller när kamraten blir patienten på sjukhuset eller den som serverar på restaurangen.

– Barns lek handlar om vad de varit med om eller vad de vill vara med om. De utforskar sig själva och sin omgivning. För det mesta är leken glädjefull, men den kan också innehålla andra inslag. Som att skaffa sig makt, positionera sig i en grupp och liknande.

I början av 1990-talet lanserades tanken om den fria lekens pedagogik, det vill säga att barn ska få möjlighet att leka själva utan vuxnas inblandning.

– Men det ledde ibland till ett missförstånd. Barn kan, och ska, självfallet leka själva, men ofta bör vuxna vara där för att leda, bredda, plocka fram material och så vidare.

I sin bok skriver Margareta Öhman om vad som händer när ett barn förnimmer, upptäcker, utforskar och leker i en vattenpuss. Det handlar om ett komplext möte med många dimensioner.

– Det blir ett möte med själva fenomenet vattenpuss och dess möjligheter. Hur det känns, smakar och låter. Vattnet, sanden och så geggamojan däremellan. Och den nästan fysiska dragningskraft en vattenpuss kan ha, något även vi vuxna minns.

Margareta Öhman säger att begreppet ”vara lekande” både handlar om beredskap att gå in i leken och att vara inne i själva lekandet – att bli medskapande i leken, att kunna förändras och följa med i tvära kast och snabba rörelser. Det fornordiska ordet leik betydde hastig rörelse, och det stod för kroppsliga aktiviteter som lek, spel och dans.

Barn leker överallt och när som helst – bara de ges tillfälle. Margareta berättar om Constance och Calle som sitter på hallgolvet och ska klä på sig. De trär sockorna på händerna och gör munnar som nafsar efter den andra. Och så har vi Calise som upptäcker att hon knaprat fram en bil ur sin smörgås. Hon låter som en bil och kör runt på bordet, strax har kamraten tuggat fram en motorcykel och snart är leken i gång. Ibland utmanar leken de vuxnas normer och regler. Två barn tisslar och tasslar under en morgonsamling på förskolan. Till sist frågar pedagogen vad som är så kul att barnen inte vill vara med i samlingen.

De svarar: ”Vi leker att vi är busiga barn som stör på samlingen!” Egna minnen av lek kan vara ett sätt att förstå barns lekar och dess processer, enligt Margareta Öhman. Då kan en vuxen lättare respektera, bekräfta och stärka barns lekstyrka. Pedagogen Bosse beskrev det så här en gång för Margareta: ”Jag känner igen glädjen i barnen. Den gör mig glad. Det ser barnen.”

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se "

"Några lekråd
1 Inspirera barnen att leka genom att själv försöka vara lekfull, starta lekar med barnen och bjud dem på upplevelser att leka utifrån.

2 Var nära leken så att du kan höra och förstå vad den går ut på och vid behov tillföra material eller annat för att berika leken.

3 Om ett barn bjuder in dig i lek – tacka alltid ja och lek en stund! Det är guld värt. Ni får både en rolig stund, kommer varandra nära och stärker er relation.

4 Försök att se till att barnet har kamrater som det kan leka med, om det är möjligt.
Källa: Margareta Öhman

Fakta. Leken viktig för alla barn
Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (FN:s Barnkonvention) antogs av generalförsamlingen 1989. Hittills har den ratificerats av nära 200 olika länder världen över, inklusive Sverige.
I Barnkonventionen slås fast att alla barn har rätt till lek anpassad till barnets ålder. Det är ju stor skillnad på vad en 1-åring, en 7-åring och en 17-åring behöver när det kommer till vila, fritid, lek och rekreation.
The International play association (IPA) grundades i Skandinavien år 1961. I dag finns organisationen representerad i cirka 50 olika länder världen över.

Den svenska avdelningen heter Lekfrämjandet och ordnar bland annat den årliga lekveckan (vecka 36) och lekens dag (2 september), samt delar ut Lekpriset.

Det här är IPA.s syn på lek:

Lek är jämsides med behoven av näring, hälsa, bostad och utbildning nödvändigt för alla barns totala utveckling.
Lek är instinktiv, frivillig och spontan. Den är naturlig och utforskande.

Lek är kommunikation och uttryck och sammankopplar tanke och handling.

Lek berör livets alla aspekter.

Lek hjälper barn att utvecklas fysiskt, psykiskt, emotionellt och socialt.

Lek är ett sätt att lära sig leva och inte endast ett tidsfördriv. "

" Människan föds med en beredskap att leka

DN TISDAG 5 FEBRUARI 2019

Människan föds med förutsättningar att utveckla det mest komplexa lekandet av alla högre stående däggdjur. Beredskapen att leka finns med i vår genetiska kod. Det skriver psykologen Margareta Öhman i sin nya bok.

Människan är som art predisponerad att söka nya erfarenheter och att observera, utforska och leka. Det är så vi utvecklas, menar många lekforskare.

Lekberedskapen till och med utvecklar våra lärandesystem, hävdar till exempel den amerikanske etologen och psykologen Gordon Burghardt som undersökt lekandets ursprung och evolution hos människor och djur.

Oavsett hur vi benämner beredskapen att leka är forskare nu ense om att lekande bidrar till vår förmåga att hantera en komplex omgivning och utveckla högre tankemässiga funktioner och föreställningsförmåga, enligt Margareta Öhman i boken ”Värna barns lekstyrka”.

Ur ett evolutionärt perspektiv tolkas beredskapen att leka som en fördel som säkrat vår arts överlevnad och utveckling. Lekandet vänjer oss vid att hantera det okända och att förhålla oss till förändring. Det tycks forma och förändra hjärnan.

Vi vet inte så mycket om det mer än att det trygga och lekfulla samspelet stimulerar frontallobernas funktioner, skriver hon.

Det innebär inte att lekande skulle vara den enskilt utlösande faktorn bakom utvecklingen av specifika högre kognitiva förmågor – barn som leker mindre låtsaslek får inte per automatik sämre språklig, kreativ eller problemlösande förmåga. Det finns ingen forskningsbaserad evidens för påståendet att låtsaslekande främjar utveckling.

Däremot är låtsaslekande ofta kreativt och uppfinningsrikt, får de lekande att tänka ”utanför boxen” och utvecklar deras narrativa kompetens, menar dessa forskare. En genomsnittlig femåring i västvärlden ägnar cirka 20 procent av sin vakna tid åt låtsaslek.

Att leka, säger den danske psykologen Dion Sommer, är en mekanism som direkt fungerar som en slags strömbrytare som tänder eller släcker lampan och lyser upp hjärnan.

Han menar att leken kan skapa nya förbindelser och kommunikationsvägar i hjärnan.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se "

"Källa: ”Värna barns lekstyrka” (Gothia fortbildning) "

"Det är ett svek att krympa barnens ytor för utomhuslek

DN ONSDAG 6 FEBRUARI 2019

10 kvadratmeter utomhusyta per förskoleplats är vad Stockholms stad erbjuder barnen i ett aktuellt detaljplaneförslag vid Bolidenplan inom projektet Årstastråket.

I skriften ”Vision för framtidens Bolidenplan” från 2016, framtagen gemensamt av stadsbyggnads- och exploateringskontoren, står följande: ”Stadsdelen följer stadens rekommendationer som är 30 kvadratmeter utomhusyta per barn för förskolor. Det är dessutom viktigt att beakta barnperspektivet /.../ för att skapa pedagogiska och stimulerande utomhusmiljöer för stadsdelens barn. Dock vet vi att det är svårt att kompensera för små gårdar genom innehåll och programmering, eftersom barns utveckling faktiskt påverkas av ytans storlek som de har att leka på”.

På två år har staden alltså gått från 30 kvadratmeter till 10 kvadratmeter per barn!

Är det här planförslaget ett undantag? Nej. Lika illa är det i alla de fyra projekten Slakthusområdet, Årstastråket, Årstafältet och Årstaberg. Sammanlagt omfattar de cirka 14 000 bostäder och 40 förskolor för 4 000 barn!

10 kvadratmeter är vad som gäller, ibland mindre. En förskola i Årstaberg får en gård med 6,1 kvadratmeter per barn. Den placeras, liksom flertalet förskolor i de här projekten, i bottenvåningen på ett hus som ingår i ett högt, slutet kvarter, med förhållandevis mörk och trång innergård.

Vi har länge kunnat iaktta hur förskolefrågan har nonchalerats vid förtätningen av söderorts 1940- och 1950-talsstadsdelar. Hur man nu avsiktligt också kan förse fyra helt nya stora projekt med riktigt undermåliga förskolegårdar är obegripligt. Staden har all erforderlig makt att planera omsorgsfullt för barnen. Den har monopol på planeringen och den är stark som markägare i alla de här exemplen.

Har vi verkligen inte längre plats för barn? Inte råd?

Barns utemiljö i förorterna gavs på 1940- och 1950-talen så mycket större uppmärksamhet och omsorg. I Stockholms Generalplan från 1952 föreslår man att förskolor och skolor ska läggas ut först, helst i egna byggnader med stora trevliga gårdar, med närhet till park, grönytor och kommunikationer.

Varför tänker man inte så i dag? Park i stadsdelen, som på Årstafältet, kan aldrig – vilket hävdats – kompensera alltför små förskolegårdar, bara komplettera dem. Att marknadskrafterna ignorerar barnperspektivet är ingen överraskning. Vad som upprör oss är att också stadens planerande organ numera så cyniskt och systematiskt gör det.

Barnen vistas hela dagarna i stadsdelen. De har i dag förpassats till vad som blir möjligt när andra mål lagts fast, till exempel exploateringstal och ”stadsmässighet”.

Allmänt betonas i dag starkt vikten av utevistelse för hälsan och som motvikt till stillasittande. Även föräldrar vi möter tenderar att i allt högre utsträckning granska utemiljön inför sina förskoleval. Därför

finns sannolikt även marknadsaspekter att ta hänsyn till i den här förskolefrågan.

Är inte det här en stockholmsk helomvändning av nästan ofattbart slag?

Den har skett tyst, har fått förvånande liten uppmärksamhet och mager politisk debatt. Hur blev det så här? Vad blev det av visionen? Vem bär ansvaret?

Kerstin Bodström, mormor och farmor, kulturgeograf, Årsta,
Christina Olsson, farmor, landskapsarkitekt, Årsta "

" Nya riktlinjer för små barns skärmtid

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Många föräldrar funderar över om deras barn sitter för mycket och rör på sig för lite. Nu finns för första gången riktlinjer för hur stor del av dagen som barn under fem år bör vara fysiskt aktiva, sova och tillbringa framför skärmar.

En stillasittande livsstil kopplas till en ökad risk för ohälsa. Världshälsoorganisationen, WHO, har sedan 2010 haft riktlinjer för fysisk aktivitet för att främja hälsa hos barn över fem, vuxna och äldre. Men det har saknats liknande för barn under fem år.

Nu har organisationen tagit fram de första riktlinjerna för fysisk aktivitet, sömn och skärmtid hos barn under fem år.

– Rekommendationerna fokuserar på att barn ska vara fysisk aktiva under dagen. Det betyder inte att de måste delta i organiserade aktiviteter eller utöva sport, utan snarare att de har möjlighet att leka fritt, säger Juana Willumsen, som ingår i styrgruppen som har tagit fram riktlinjerna.

WHO rekommenderar minst 180 minuter fysisk aktivitet per dag för barn över ett år. För barn mellan tre till fyra år bör minst 60 minuter av dessa vara måttlig till hög fysisk aktivitet, då barnet får högre puls.
– För spädbarn som ännu inte kan gå handlar det om att ligga på mage och interagera med en vuxen. Att de kan röra sig fritt bidrar inte bara till att de utvecklar sina muskler utan de utvecklar också kognitiva färdigheter, säger Juana Willumsen.

I riktlinjerna föreslås att barn under två år inte alls sitter stilla framför skärmar i form av tv, dator, mobil eller läsplatta. Barn som är två år och äldre rekommenderas max en timmes skärmtid under dagen.
En svaghet är att rekommendationerna enligt WHO:s

klassificeringssystem anses ha låg evidens. Det beror på att det saknas den typ av studier för den aktuella åldersgruppen som krävs för att få det högre betyget.

– Däremot tittade arbetsgrupperna särskilt noga på om det fanns några risker associerade med rekommendationerna och hittade inga. Därför kände de att de kunde utfärda starka rekommendationer, säger Juana Willumsen.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se "

" Bra pekböcker för barn ger något utöver det vardagliga

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

Visst finns det guldkorn bland pekböckerna, som böckerna om Bebbe eller ”Bruno åker pulka”. Men vem i hela världen tror att småbarn tycker att det är roligt med Jane Austens ”Stolthet och fördom” som räknebok?

Knubbiga och dekorerade med figurer i glada färger påminner de om konfektpaket. Vilket de ju faktiskt är, pekböcker för små barn skiljer sig inte mycket från lördagsgodis, till och med indelningen i präktigt och extravagant är ungefär densamma. Ni vet, de förståndiga påsarna fyllda med fruktstänger och russin i konkurrens med de mer lättsinniga ymnighetshornen av sega råttor. Och så förstås vuxengodiset, det dyra som innehåller chokladbitar med en kakaohalt om 99 procent, mer statusmarkör än sann godisnjutning.

På samma vis fördelar sig det senaste årets pekböcker. Också här går skalan från sockersöt oförarglighet, över präktig pedagogik och så, lite von oben, den peklektyr som nog inte direkt attraherar barn – läs 99 % kakao – men ändå triggar den vuxne. Typ ”men kolla, här finns ju en pekbok om den där coola graffitikonstnären jag spanade in i Berlin härförleden…”

Just nu har till exempel Bonnier Carlsen under titeln ”a BabyLit book”, sett till att köpa in och översätta ”Stolthet & fördom”, Jane Austens världsberömda roman förkrympt till räknesaga. Allt på nio kartonguppslag, kallat ”en pekbok om siffror av Jennifer Adams”. Jag tar mig för pannan – som om sexmånaders människor skulle få det minsta intresse för siffran 3 bara för att den illustreras av husen Longbourn, Netherfield och Pemberley. Nästan ännu värre står det till med ”Frankenstein – en pekbok om kroppen” där Jennifer Adams försöker sig på någon slags ironisk twist av grundhistorien och vill lära ut kroppsdelar medelst tecknade robotbilder. Varför?

Den frågan behöver jag alls inte ställa när det gäller Bonnier Carlsens ”Ramsa med Bebbe” och ”Bebbe och pottan” som de färskaste i raden av Mervi Lindmans smååringsböcker heter. Ständigt denne småknäppe Bebbe med drag av huvudfoting. Bebbe fattar i stort sett ingenting, men lär sig under bläddringens gång. Till exempel då att pottan i första hand inte är en förvaringsplats för legoklossar. Det didaktiska greppet är knappast nytt, men kombinerat med humor och varm galenskap blir det kul.

Och så är det där med att, som Astrid Lindgrens Tjorven säger, hitta ”den rätta knycken”. Just i år då Natur & Kultur, som en hyllning till den 2015 bortgångna barnboksmakaren Gunilla Wolde, ger ut nybearbetningar av Totte och Emma-berättelser, synliggörs hur även smååringsberättelsernas tonfall förskjutits över tid. Tottes och Emmas vardagsäventyr var innovativa på 1970-talet, men känns numera rätt oförargliga.

Då är det betydligt mer ”knyck” i de teman flera av dagens nya pekboksförfattare laddar sina historier med. Som Ingrid Olssons och Charlotte Ramels berättelser (Lilla Piratförlaget) om kaxiga Bibbi. Hon som inte i något avseende låter sig slätkammas utan kör precis det där racet som vareviga tvåårsunge gjort. Går all in i den ”småbarnsgirighet” som blossar upp just i upptäckten av att ”allt mitt är mitt men allt ditt är förstås också mitt”. En jobbig period, men en

del av människoblivandet. I ”Bibbi äter smörgås” pågår en - ostsmörgåsduell mellan hunden Lasse och Bibbi. Nyss kom också ett nytt anarkistiskt utsnitt ur smååringslivet, ”Bibbi på promenad”. Intuitivt humoristiska är också Emelie Andréns och Lisa Moronis Nisse och Nora-böcker. Om kissnödighetens förtvivlade igenkänning handlar ”Nisse & Nora får bråttom” (Alfabeta).

Som sagt, det handlar om den där knycken, att förmå lägga något till det helt vardagliga. Som när Anna Ribbing och Cecilia Heikkilä berättar om ”Bruno åker pulka” (Rabén & Sjögren) på ett sätt som får hela den enkla storyn att växa till bebis-deckare då Bruno spanar efter ”försvunna” spår i snön.

Ibland luftas idéer om att småbarnskultur är något som mest ska klappas på huvudet. Att verkshöjden inom pekboksutgivningen inte är mycket att orda om – för vem bryr sig? Trams! Väldigt många, som de 115 000 barn som föds varje år, liksom deras pekboksförmedlare i egenskap av föräldrar, släktingar, förskollärare… en hel hop bryr sig eftersom det givetvis är det allra bästa, mest berörande, viktigaste som barn ska uppleva vid sitt första kulturmöte.

Och guldkornen finns – men också bottennappen. Det är svårt att förstå varför Rabén & Sjögren finner det meningsfullt att ge ut titlar som ”Rulla brandkåren” eller ”Rulla staden” av Carl Johanson. Varför ska någon lägga pengar på detta när det dagligen dråsar in gratiskataloger i brevlådan där det vimlar av illustrationer utan samband? Eller varför så kompetenta barnboksmakare som Eva Susso och Erika Jacobson nöjer sig med att lämna ifrån sig en knastertorr pekhistoria som ”Jonna träffar djuren” (Lilla Piratförlaget)?

Från samma förlag som samtidigt återutger en liten pekboksskatt i form av Lena och Olof Landströms ”Pom och Pim”. En goding som utkom 2012, men nu fått tjockformat, och handlar om hur tur och otur kan växla när barnet Pom går på promenad med dockan Pim. Snubbla och slå näsan i backen – vilken otur! Råka hitta en peng just där – vilken tur! Allt gestaltat med ett obetalbart bildspråk.

En smååringsnjutning för alla tider är förstås också den numera klassiska, och ständigt nyutgivna, ”Knacka på” av Anna Clara Tidholm (Alfabeta, 1992). Genialitet i kartong.

Pia Huss
kultur@dn.se "

" Kungen firades med blommor

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

Kung Carl XVI Gustafs födelsedag firades traditionsenligt på Yttre borggården vid Kungliga slottet i Stockholm under tisdagen. Efter en paradmarsch, livemusik och en tolvfaldig salut fick barn tillfälle att överlämna blommor till kungen. "

" Här kommer Inger Nilsson

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

I femtio år har Inger Nilsson tvingats hantera rollen som Pippi Långstrump. Men det har inte bara varit negativt: ”Jag har mött så mycket glädje också”, berättar hon.

Det har gått ett halvt sekel sedan det första avsnittet i tv-serien om Pippi Långstrump spelades in. Av de 8 000 som hade sökt rollen valdes Inger Nilsson, då åtta år och boende i Kisa i Östergötland, ut. Så här i efterhand är det svårt att tänka sig ett bättre val. Själv menar hon att det mesta handlade om regi – om att hon gjorde som hon blev tillsagd. – Men som vuxen skådespelare vet jag att karaktären ändå måste tolkas. Olika människor gör på olika sätt. Jag gjorde på mitt sätt.

Pippi-filmatiseringarna blev starten för Ingers skådespelarkarriär. Men hon tror att oavsett om hon hade fått rollen eller inte hade hon till slut ändå valt teatern som yrke. För henne handlar det om få gå in i en annan värld, men kanske framför allt om att få berätta historier.

– Det låter som klichéer, men det är ju det där med att roa och oroa och samspelet med publiken. Jag vill att människor ska bli drabbade, tagna och berörda. Jag älskar att stå på scenen och att agera framför kameran. Det är det roligast som finns.

Inger Nilsson har just kommit hem från Gotland och filminspelningen av den tyska tv-serien ”Kommissarien och havet” där hon spelar rättsläkaren Ewa Svensson. Serien har sitt ursprung i författaren Mari Jungstedts böcker, men numera äger ett produktionsbolag rättigheterna till karaktärerna vilket innebär att historierna kan fortsätta i oändlighet.

Nu är man uppe i avsnitt 28 och de tyska tittarsiffrorna ligger på runt nio miljoner.
Blir du igenkänd som rättsläkaren när du kommer dit?

– Nja, det beror på var jag är. Det bor många Pippi-människor i Tyskland. Vet de om att jag ska komma möter de mig redan på flygplatsen. Då får man se glad ut, haha. Många av dem samlar på autografer och ofta har de med sig bilder som de har skrivit ut från nätet som de vill att jag ska signera. De kan komma med trettio bilder var. Jag vet inte vad de gör med alla autografer.

Numera är Inger Nilsson van vid uppståndelsen, men det skulle gå många år innan hon förstod vilken betydelse Pippi haft.

– Först hade jag inte den distansen. För mig var hon bara en figur jag spelade. Under åren har jag också mött så mycket glädje. Människor, särskilt tjejer, som berättat att de blivit mobbade men som tänkt att ”kan Pippi så kan jag”, så hon räddade dem. Det är ju fantastiskt.

Men den stora kärleken till Pippi har också inneburit problem. Som att människor ibland blir väldigt besvikna över att hon inte är nio år längre, att hon gör andra saker och kanske framför allt att hon hela tiden påpekar att hon inte är Pippi utan skådespelaren Inger Nilsson.
– Några år efter att jag gått ut scenskolan var jag i Stockholm för att söka jobb. Men teaterchefen bara tittade på mig och sa: ”men det förstår du väl att vi inte kan ha lilla Pippi på teatern”. Det var jobbigt. Det har jag slagits emot sedan dess.

Men det har blivit lättare. En viktig vändning kom 2011 i och med ”Astrid, jag och de andra”, en föreställning hon fortfarande gör då och då.

– I och med den tog jag kommandot. Lite som att ”den som har mikrofonen har makten”. Jag valde hur jag ville prata om det. På så vis blev jag mer Inger och mindre Pippi.

I dag känner hon sig både tryggare och lugnare. Karriärmässigt går det åt rätt håll. Närmast har hon en mindre roll i ett danskt barnprogram. I juni medverkar hon i sommarteatern ”Vasaspelet” i Strängnäs där hon gör rollen som Slaktar-Anna. Till hösten ska hon och Teater Norra ut på turné med pjäsen ”Bernardas hus” där Inger spelar hushållerskan Poncia.

– Det känns väldigt roligt. Jag tycker också att jag har blivit en bättre skådespelare med åren, säger Inger Nilsson.

Lena Wreede TT "

"Inger Nilsson.
Gratuleras till: Fyller 60 år den 4 maj.
Bor: I Stockholm.
Familj: Bröderna Anders och Lasse med familjer.
Gör: Skådespelare.
Om att fylla 60: ”Det känns lite overkligt och det låter så mycket. Samtidigt känner jag – tänk att jag fick vara med ett år till. ”
Så firar jag födelsedagen: ”Med familj och vänner, vi ska gå ut och äta på något ställe. Jag är ingen stor firare så det är lite ångestfyllt. Men jag skulle ändå vilja ha en stor fest med alla kompisar. Kanske i sommar, vi får se hur det blir.”
Bästa middagen: ”Råbiff och semlor, haha. De går kanske inte så bra ihop, men det är ändå det godaste jag vet.” "

" Gunilla Bergström. ”Man ska ha roligt inifrån”

DN MÅNDAG 6 MAJ 2019

Säg Alfons Åberg, och alla vet vem han är, alla kan citera ”Jag ska bara…” från den allra första boken, ”Godnatt, AlfonsÅberg” (1971). Ingvar Carlsson gjorde det till och med i riksdagen en gång. Alfons Åberg är en rundhuvad grundpelare i svensk barnlitteratur, en stadig grabb i noppig brun tröja och lappade byxor, som bor i ett ganska trist höghus med en snäll piprökande pappa. Ingen mamma syns till, det har många grubblat över under åren. Hon kanske bara är ute och handlar? föreslog Alfons skapare Gunilla Bergström en gång, genuint ointresserad av att redovisa varje detalj i Alfons liv.

Det har blivit tjugosex Alfonsböcker (och målarböcker, tygböcker, pysselböcker, miniböcker, en visbok och lite till) sedan dess. Böckerna har sålt i sammanlagt nio miljoner exemplar (varav ”Godnatt, Alfons Åberg” står för en halv miljon), och finns på ett trettiotal språk. Alfons heter bland annat Alfie Atkins i engelskspråkiga länder, Ifan Bifan på walesiska, Álvur Ákason på Färöarna och Alphonse Amnimontane på latin. I Klas Gustafsons nyutkomna biografi ”Bakom Alfons – Gunilla Bergström inpå livet”, finns alla siffror med, som att hennes böcker funnits på tio-i-topp-listan i bibliotekens utlåningsstatistik sedan 1980.
– Sedan 1980! På tio i topp-listan! Det trodde jag faktiskt inte, säger Gunilla Bergström förvånat och skrattar sitt karaktäristiska, hostiga skratt.

– Det var det stora avslöjandet för min del i biografin. Sådant som jag inte har förstått själv.

Alfons Åberg växlar i ålder i böckerna, blir yngre och äldre om vartannat, för det är egentligen inte en bokserie utan en rad enstaka böcker.

– Jag har aldrig skrivit det som en serie, utan utgått från en känsla, en situation eller en upplevelse. Det handlar aldrig om personen Alfons Åberg, det handlar om mörkrädsla eller dåligt samvete, om krig, om vem som ska få vara med och leka, om att vara för liten eller om hur det är att ha en låssaskompis. Alfons måste växla i ålder, beroende på vad det är jag vill berätta.

Gunilla Bergström skrattar ofta, ögonen glittrar och smalnar. Hon är en av de roligaste som finns att intervjua; alltid öppen och glad, full av anekdoter, historier och engagemang. Och mycket bestämd: ”Skriv nu inte en massa om hur synd det är om mig och hur hemskt mitt liv har varit!”

Sekunden efter är hon lika bestämd åt andra hållet, och ögonen stora och sorgsna som ett spökdjur på Skansen: ”Men det har varit mycket som har varit svårt, det har det ju.”

Livet är både glädje och sorg, helt enkelt, och Gunilla Bergström har fått skäppan full av bådadera.

Hennes föräldrar skilde sig när hon var barn, men båda gifte om sig. ”Det var spännande att få nya syskon, det var hej faderittan, helt enkelt”, säger Gunilla Bergström i biografin. Hos mamman var allt

välorganiserat, ordning och reda, medan det hos pappan och hans danska konstnärsfru var fantasifullt, uppfinningsrikt och kreativt.

Gunilla Bergström talar gärna om sin styvmor, Kristine Harrebek, som blev oändligt viktig och en kär vän. Det var Kristine som lärde Gunilla konstnärsvillkoren, när hon stängde dörren till sin ateljé tre timmar om dagen. Då fick ingen störa.

Barnen ritade också, självklart och alltid. För Gunilla Bergström har bilderna alltid varit det som har varit roligast. Föräldrarna föreslog att hon skulle gå en tecknarutbildning, men det förstod hon inte alls, teckna kunde hon ju redan? I stället lärde hon sig först bokföring, sedan journalistik, och tillbringade några roliga år som reporter på först Dagens Nyheter, sedan Aftonbladet.

Det var på Aftonbladet hon skrev en artikelserie om skilsmässa, och när hon hade lämnat alla texter och gick hem insåg hon plötsligt att hon helt hade glömt barnens perspektiv. Då gick hon hem och skrev sin första barnbok, ”Mias pappa flyttar”, och skickade till Rabén & Sjögren. Fast sedan glömde hon bort alltsammans och hörde inget från förlaget på ett helt år. När maken en dag frågade hur det hade gått ringde hon till förlaget som just förberedde utgivningen, och Gunilla Bergström fick komma och titta på de tänkta illustrationerna.
Nä. Dem tyckte hon inte om.

– Mina redaktörer var Marianne Eriksson och Gallie Eng, och de sa: Prova själv! Gör dina egna bilder! Jag gick hem och provade, och då – det var så roligt! Då tänkte jag: Det här ska bli mitt liv.

Sedan dess har bildskapandet varit en ständig, stark underström av glädje, så självklar att hon inte riktigt märker vilken gåva hon har.

Texterna får hon gneta mer med, skriva om och stryka. I fråga om bilderna tvekar hon sällan.

Det var ju en bra tid när hon började: ung journalist, bokdebutant, första Alfonsboken kom året efter, nybliven tvåbarnsmor. Men med det andra barnet ändrades livet i grunden, för dottern Boel visade sig vara svårt handikappad.

Boels funktionshinder har präglat Gunilla Bergströms liv. Hon har arbetat mycket för funktionshindrade barn genom åren, och böckerna om Bill och Bolla, där Bolla är funktionshindrad, är bland hennes viktigaste. Böckerna som berättar för barn om hur det är att ha ett annorlunda syskon, och som varit så viktiga för andra föräldrar.

– Man är så ensam som förälder i den situationen, så hjälplös, vi behöver varandra mycket mer än andra. Även om alla barn är olika, det finns inga universella regler.

För Gunilla Bergström gick äktenskapet i kras, och själv drabbades hon av en långvarig depression.

Det blev ett andra äktenskap så småningom, med Mame Dukureh från Gambia som hon levde tillsammans med i åtta lyckliga år innan han gick bort i cancer. Efter det var allt mörkt väldigt länge.

Det har funnits fler svåra perioder, som under det allt tyngre slitet med företaget Bokmakaren. När hon äntligen lämnade över till sonen Pål och andra släktingar var hon så slut att hon nästan bara sov i ett helt år, i en utmattningsdepression som tog lång tid att komma ur.

I år fyller hon 77 år och har börjat sortera sitt liv, lådorna som ska till Kungliga biblioteket står färdigpackade hemma. Men vad ska hon göra med allt det andra? Gunilla Bergström har massor av saker: rekvisita till pjäser, scenografier som den hon gjorde till första pjäsen, som en stor bok där varje uppslag var en miljö och skådespelaren Björn Gustafsson gick från miljö till miljö genom att vända blad.

– Han och hans fru la den på biltaket när de turnerade. Att den klarade sig! Men vad ska jag göra med den nu?

Just den skulle kanske gå att arkivera som en bok på Barnboks-institutet, även om den är en ovanligt stor bok. Det är mycket att fundera över, beslut som ska fattas. Och kanske ett bokslut över det stora livsverket?

– Ja: Så kan det gå när man har roligt – då kan man få succé. Men roligt är inte detsamma som underhållning. Man ska ha roligt inifrån. Och roligast är det som man gör med sina egna fingrar, sin egen kropp: skejta, snickra, sy, koka knäck.

Säger hon, Gunilla Bergström. Själv läser hon sina favoritförfattare igen, Torgny Lindgren och några till.

– Nu läser jag Tjechov för fjärde gången. Tänk på alla skrivarskolor och metoder som författarna lär sig nu för tiden, hur man ska bygga en berättelse med cliffhanger och allt. Tjechov är allra bäst, och i hans texter syns inga cliffhanger.

Lotta Olsson
lotta.olsson@dn.se "

#Alfons Åberg.
Sedan “Godnatt, Alfons Åberg” 1971 har Gunilla Bergström skrivit 26 böcker om Alfons Åberg.

Böckerna har gett upphov till en rad teaterpjäser, en långfilm och en tv-serie med skådespelaren Björn Gustafsson och musik av Georg Riedel. Femton teveavsnitt finns för närvarande att se på svtplay.se. Priset Alfons-Bokalen instiftades 1992 och har delats ut åtta gånger för föredömliga insatser inom barnkulturen.

Alfons Åbergs kulturhus är en icke vinstdrivande stiftelse som invigdes den 25 oktober 2012 och är inrymt i Trädgårdsföreningens gamla fröhandel i Göteborg.

Där finns lekmiljöer med scenografier ur Alfonsböckerna som Alfons höghus, vardagsrummet, helikoptern och annat, och där äger även en rad olika evenemang rum.

Mer information finns på alfons.se. "

" Andrev Walden: Därför blir jag provocerad av alla som väljer att inte skaffa barn

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Jag blir provocerad av människor som inte vill ha barn. Det är ingen känsla jag har rätt till men det där normativa trycket som Amina Manzoor (DN 20/4) och Johan Hilton (25/4) tar spjärn emot med de förbjudna orden ”jag vill inte bli förälder” lär inte punkteras förrän normens maskinister medger att orden sticker i öronen och frågar sig varför.

Varför blir jag som förälder provocerad av den som väljer bort barn? Det finns rimligen föräldrar som inte alls provoceras av frivillig barnlöshet men när jag vittjar mina kretsar hittar jag ingen som *inte* medger att de stör sig, men inte heller någon som inbillar sig att hen har rätt att vädra känslan inför den vän, syster eller bror som valt bort barn. En känsla som förmodligen ändå sipprar ut i slarvigt doserade repliker för annars skulle väl människor som Manzoor och Hilton inte höra de där milt förmanande lockropen från ”genspridarvärmen”. Så vad är det som provocerar?

Om jag unnar mig ett onödigt uppriktigt svar – ett danskt tonläge – finner jag den frivilliga barnlösheten lite… pervers. Det är något hedonistiskt med människor som *väljer* ett liv utan barn. Vad gör de egentligen om helgerna i det frivilligt barnlösa hemmet? Äter ostar och spelar rollspel i ett slags tvåsamhetens mancave? Vad är det för böjelser som kräver livslång ostördhet? Förekommer venetianska masker?

Det duger naturligtvis inte som svar, det är bara det skamligt tänkta, men vi kanske kan börja där. För det handlar väl om misstänkt njutningslystnad och självupptagenhet? Om frihet.

Att bli förälder är en dramatisk byteshandel. Barn kostar frihet. Inte bara för att ansvar och sysslor skenar, att fortplanta sig är också att seriekoppla sitt hjärta. Du ska plötsligt leva resten av ditt liv med två kroppar och den ena kommer du med jämna mellanrum tvingas släppa ur sikte. Nu kan du dö två gånger och det hjälper inte att skaffa fler barn för att liksom sprida riskerna, det betyder bara att sladdhärvan kring ditt hjärta växer. Att bli förälder är att minera sitt liv.

Det är klart att det är provocerande när någon får för sig att man bara kan avstå den här byteshandeln. Som om det inte vore värt det. Det är ju ett slags tjuvkoppling av livet. (Är det något som provocerar mig är det människor som tycks förmögna att tjuvkoppla livet, människor som *lever i nuet* och andas med näsan på ett sätt som ska signalera att de är nöjda med det de har. Eller vuxna som – och nu knyter jag näven och skriver med knogarna – hånglar med varandra i offentliga rum.) Växa upp och tänk på döden!

Kanske är det inte avsaknaden av barnens ljus som provocerar, kanske är det frånvaron av föräldraskapets mörker; den beskurna friheten, det dåliga samvetet, arbetsbördan, den kroniska rädslan för att något ska hända ditt barn. Om inget barn ångras i detta mörker, inte en sekund, hur kan barnen då vara något annat än meningen med livet?

Eller är det de frivilligt barnlösas ointresse för att lämna ett avtryck som provocerar? Fortplantningen är ju än så länge det närmaste vi kommer att besegra döden och de bara finner sig i att kapa grenen. Tänker de inte på döden?

Eller så handlar det inte om döden alls.

I skrivande stund passerar en annan tvåbarnsfar ur bekantskapskretsen mitt kafébord och undrar vad den skrivande stunden handlar om. Jag förklarar och han börjar mullra: ”varför ska de komma undan!” Sedan slår han sig ned och vi mullrar tillsammans i nästan två timmar och enas väl till sist om att det enda som inte är provocerande är föräldrar med prick två barn.

Ett barn är nästan ännu mer provocerande, vad är det för snål kompromiss? Antingen äter man kakan eller så har man den kvar. Och föräldrar med tre barn och tillhörande belåtenhet över att de liksom orkade bygga färdigt en familj.

Det kanske bara är tyngden i de oåterkalleliga val vi som har friheten att välja gör kring barnen som ofrånkomligen förvandlar dem till tysta angrepp.

Andrev Walden "

" Åsa Beckman: Tanken på att inte ha varit ett välkommet barn är svåruthärdlig

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

En kompis ringde härom kvällen och var lite brydd. Han hade tömt sitt föräldrahem i Småland och hittat en brevsamling i en sekretär. Först hade han börjat läsa lite förströtт, sedan kunde han inte sluta. Det visade sig nämligen att hans mamma inte alls velat ha honom, men att hans pappa i brevväxlingen lyckades övertala sin desperata fästmö. ”Det känns ju genant att jag som 59-åring ska bli så berörd av det, men sanningen är att jag tycker det är skitjobbigt”, sa han.

Jag tror inte han är ensam. Själv minns jag ett gräl mellan mina föräldrar när jag var i tonåren där jag förstod att jag kommit till under en period när det egentligen var slut mellan dem. Att det funnits en rejäl tveksamhet runt min existens.

Nu fick jag födas trots allt. Och efter några år kom en syster och sedan en bror och våra föräldrar levde tillsammans ett helt liv – och vi kände oss alltid älskade och sammansvetsade. Jag brukar tänka att vi syskon fortfarande är som hundvalpar som helst vill ligga i samma korg.

Men ändå gör det ont att tänka på att det fanns en tid, om så bara några dagar, veckor eller månader, vad vet jag, där jag inte var välkommen. Varför är den tanken svår?

Jag vet inte riktigt, men alla människor tycks behöva en berättelse om att de varit efterlängtade. Att det fanns en sorts självklar plats för oss när vi kom till livet från ingenstans.

Trots att vi förnuftsmässigt förstår att det förstås inte alltid är så. Barn blir till på en massa olika sätt. Vissa är planerade, andra inte. Vissa föds efter år av läkarbesök, inseminationer och IVF-behandlingar, andra efter snabbsex på någon krogtoalett. Ibland har föräldrarna varit överens, andra gånger föregås barn av gräl, övertalningar och oresonliga ultimatum.

Vi vet det där – men det får bara inte gälla oss själva. Jag tror att vi inom oss har ett mycket avlägset kroppsminne av hur vi som spädbarn var totalt utlämnade. En tid då vi aldrig skulle ha överlevt utan någon som skyddat oss mot kyla, värme och hunger. Tanken att det då skulle ha funnits tvekan hos omgivningen är outhärdlig.

Det är därför det är så svårt att läsa om föräldrar som säger att de ångrar sina barn. Som vuxen begriper man att det är tur att vi börjat prata om detta ännu starka tabu, att känslorna bara blir värre om de stängs in i en tryckkokare av skuld och skam. Men samtidigt väcker det hos ens inre hjälplösa barn en rädsla så stor att det liksom blir tomt i huvudet.

Min vän som tömt sitt föräldrahem sa att han under dagarna då han sorterade alla de tusentals prylar och möbler som utgjort hans barndom, plötsligt undrade om han helt missuppfattat sin döda mamma, ja kanske hela sitt liv. Som en sorts terapislinga hade han tänkt på en kollegas historia.

Kollegan hade haft fyllesex med en tjej i Göteborg. Åtta månader senare kontaktade hon honom och berättade att hon var gravid – hon ville behålla barnet och hade inte hört av sig för att hon varit rädd för att bli övertalad.

När den chockade kollegan någorlunda hämtat sig, tog han tåget till Göteborg, var med på förlossningen och flyttade in hos henne för att de första dagarna hjälpa till.

”Och vet du vad”, sa min kompis i telefonen, ”när han såg henne sitta och amma deras barn blev han blixtförälskad. De har nu varit tillsammans i 25 år.”

Så hur en människas liv börjar säger ingenting om hur livet sedan blir. Man vill att det, direkt, ska vara som i Kristina Lugns underbara diktrader till ett ofött barn:

”Min julklapp till dig ska vara att om du faller så ska medmänniskorna glädjas åt att ta emot dig.”

Men de där medmänniskorna kan mycket väl ha anslutit sig efter hand.

Åsa Beckman
asa.beckman@dn.se #

" Besvikelse. Att få en gullig hund när man helst ville ha en pytonorm

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

”Valpvarning – Sitt, Pyton!”
Anna Ehn och Mia Öström (text), Alex Howes.
Opal bokförlag (Från 6 år)

Redan på omslaget till ”Sitt, Pyton!”, första delen i författarna Anna Ehns och Mia Öströms nya barnboksserie ”Valpvarning”, ser en åt vilket håll det barkar och att det gissningsvis är nedåt i det becksvarta vattnet som illustratören och animatören Alex Howes låtit stänka över pärmens fram- och baksida.

På bilden stirrar Anette ilsket på sin obeskrivligt gulliga hundvalp Pyton, som liksom sväller över hela kanoten med sin plufsiga kropp och neonrosa tunga, och hon ska senare konstatera att valpar är både kanotkatastrofer och korvmonster utan hjärna.

Bilden är kongenial eftersom den fångar hennes underliggande känsla av att inte riktigt få plats i sitt eget liv. Det är ett liv som numera levs i en ny lägenhet långt bort från de gamla kompisarna, där pappa Serietecknaren stänger dörren om sig och mamma Familjeförsörjaren sällan är hemma.

För att underlätta flytten, som Anette inte alls har någon lust att genomföra, köper mamman en hundvalp på Blocket, men hur bedårande hunden än är så är han inte den pytonorm som dottern alltid önskat; ”Gissa om jag blev besviken. Och gissa om hans namn var givet: PYTON”.

Till skillnad från Sally, huvudkaraktären i författarduon Ehn och Öströms tidigare kapitelböcker, är Annette varken särskilt påhittig, sprallig eller uppbygglig. De två flickorna är snarare varandras motsatser och är det någonting Anette är så är det arg, missnöjd och besviken – som barn, ja, vuxna, och människor är mest eller åtminstone ibland, men som barnkaraktärer sällan får vara mer än korta stunder för sedan ska de gärna rycka upp sig och leda berättelsen framåt. Det räcker med att slå upp första bästa samtidsroman för vuxna för att få en litterär gestaltning av de lägsta känslorna som ofta tillåts vara ett normaltillstånd, men som i barnlitteraturen är betydligt mer sällsynt hos de icke-myndiga karaktärerna.

Den enda som tar sig igenom Anettes deppiga lager av grå pessimism, som Howes förstärker i sina naivistiska, uppbrutna teckningar i tusch, är tonårstjejen Stella – barnvakten som lyckas vara verkligt närvarande i stället för närvarande men frånvarande som de vuxna.

Howes skissliknande teckningar ger, i kombination med den vitala formgivningen där ett stycke text blir en trappa under Pytons tassar, jag-berättelsen en livsbejakande inramning och en dagboksliknande form. Den är obestridligen Anettes och hon får vara precis som hon är, arg men också rolig och dråplig, och där i ligger bokens verkliga styrka.

Alexandra Sundqvist "

" Lättläst och lättläst – ska böcker inte vara mer än så?

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Varför är det så svårt att föra ett samtal om litteratur för barn och unga som sträcker sig längre och djupare än till att ”det är viktigt att barn och unga läser böcker” , undrar författaren Per Nilsson.

Bart Moeyaert får årets Almapris. Det är ett utmärkt val, hans böcker är originella och komplexa och han har en alldeles unik berättarröst. Redan tidigt i sin karriär fick Bart Moeyaert försvara sig mot kritiker i hemlandet som ansåg hans ungdomsromaner vara svårtillgängliga, eller mot åsikten att han skrev för några få. (Och han försvarade sig naturligtvis med självklar elegans och stor humor.)

Till saken hör att Bart Moeyaerts böcker är tillgängliga för alla som läser med ett öppet sinne.

Hade Bart Moeyaerts böcker blivit recenserade, lästa och diskuterade i Sverige? Hade de ens blivit publicerade i Sverige? Samma frågor gäller tidigare Almapristagare som Jacqueline Woodson, Meg Rosoff och den fantastiska Sonya Hartnett.

För femton år sedan drog Ulf Stark i gång en debatt om svensk barn- och ungdomslitteratur där han ställde litterära kvaliteter i motsättning till läsfrämjeri. Det är en svår debatt att föra, och nu har den alldeles tystnat efter att läsfrämjandet vunnit på knock out. ”Det viktiga är att barn läser, får känna läslust”. ”Det finns inga dåliga böcker för barn och unga, alla böcker som blir lästa är bra böcker.” ”Det som läses mest är allra bäst.” ”Vad läste du förresten själv när du var elva år?”

Under alla mina år som författare har jag saknat ett samtal om den svenska ungdomsromanen, trots att Sverige har och har haft lysande författare som Peter Pohl, Mats Wahl och Jessica Schiefauer. Och under senare år tror jag att också utgivningen radikalt förändrats och likriktats. De stora förlagen tycks anse att ungdomsromanen är en omöjlig och möjligtvis utdöende genre.

När det gäller svenska bilderböcker ser jag fortfarande stor konstnärlig frihet, nyfikenhet och sprudlande skaparlust. Men sedan, när de små barnen växer upp? Då väntar lättläst, lättläst och lättläst. Deckarserier och superhjältar och lite skräck.

Kanske är jag orättvis. Nog vet jag att det fortfarande publiceras ungdomsromaner om unga människors växande och sökande, och böcker som hugger tag i samtiden, i samhällsproblemen och debatten. Men ändå – varför är det så svårt och ointressant att föra ett samtal om litteratur för barn och unga? Ett samtal som sträcker sig lite längre och djupare än till åsikten att ”det är viktigt att barn och ungdomar läser böcker”.

Per Nilsson "

" Så roar du din bebis i Stockholm

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Stor konst, kladd och kreativitet. DN Stockholm har gått på babyvisning tillsammans med föräldralediga stockholmare och framtidens konsttalanger.

De lyckligt lottade museibesökare som har fått biljett till dagens visning ska dock inte se på just den tavlan. I dag är det Niki de Saint Phalles konst som ska upptäckas och temat är färgexplosion, men det verkar tillräckligt intensivt.

– Börjar någon att skrika så måste vi dessvärre be er gå ut, det smittar ju så lätt av sig, säger Ulla-Maj Saarinen, konstpedagog och visningsguide för bland annat barn på museet.

DN Stockholm är på plats för att vara med på en av Moderna Museets babyvisningar – de guidade konstvisningar som anordnas för barn i åldern 3-12 månader med medföljande vuxen. Förväntansfulla föräldrar med medföljande bebis är samlade i museets foajé. DN Stockholms utsända reporter och fotograf har inga bebisar med sig och känner sig en smula som pappan i den där Stockholmsskrönan som florerar bland föräldralediga – han som dök upp på amningskursen själv och utan barn.

– Jag bokade våra biljetter till babyvisningen för mer än två månader sedan. Vi har verkligen sett fram emot det här, säger Hanna Kulin, konstintresserad och mamma till Liv Persson 6,5 månader.

Alla bebisar har vaknat och det är hög tid att rulla in i visningssalen, flera har kryp i benen och är direkt sugna på att undersöka stället. Liv Persson gör stora ögon framför ett chockrosa sidenskynke som fladdrar framför en fläkt, oklart om det är konsten eller främst fläkten som drar.

– Man får inte röra konsten så ni får vara snabba att fånga barnen, säger Ulla-Maj Saarinen som jobbat som konstpedagog i fem år och älskar att hålla i babyvisningarna.

Hon ställer sig framför ett verk av Saint Phalle, ”Shooting Painting” (1961), och berättar att konstnären började måla och skapa under en sjukhusvistelse till följd av en depression. Niki de Saint Phalle fick ett nervöst sammanbrott ungefär två år efter hon fått sitt första barn, säger Ulla-Maj Saarinen till föräldrarna.

Då flyger en napp genom rummet – bebisarna är uppenbarligen inte här för att höra om förlossningsdepressioner. Som tur är så är det strax dags att bege sig till verkstaden och ateljén. Maria Taube är intendent på förmedlingsavdelningen på Moderna museet och var med och startade den konstnärliga verksamheten för barn för cirka 15 år sedan. – De här visningarna är så populära för att det är underbart att få måla. Människan föds med förmågan att uttrycka sig grafiskt och det är inget vi behöver lära oss, säger hon.

Framme i målarverkstaden placeras alla bebisar längs en stor vit målarduk. Klädkoden är strikt. Alla konstnärer bär enbart blöja, det ska skapas med hjälp av material som går att äta. Deltagarna blir upplysta om att färgerna för den sakens skull inte är något mellanmål.

– Och akta mangomoussen, den kan man lätt halka på, säger Ulla-Maj Saarinen och delar ut papperspåsar med blåbärspulver som de medföljande föräldrarna försiktigt skakar ut framför barnen.

Inget händer. En och annan mamma visar sina barn hur de borde göra. Bebisarna blinkar storögt, en kryper med förvånande snabb hastighet bort mot en intressant lampa.

– Nu ska vi väl ändå måla lite? säger en annan förälder och puffar fram sin bebis längre in på målarduken.

Fler färgglada pulver hälls ur påsarna. Frans Moshizi Hellberg, 8 månader, är en av de första att sätta handen i de rosa, blå och gula nyanserna. Förtjusta pip sprids bland de övriga konstnärerna.

– När en baby drar sitt finger genom till exempel en pöl med orange morotspuré och det bildas orange streck, då gör barnet en motorisk rörelse som lämnar ett grafiskt spår efter sig och som ögat uppfattar. Barnet upptäcker att det finns till, säger Maria Taube som även skriver på en bok i ämnet se på konst och måla med bebis.

Eli Ekman, 9 månader, vars nyväckta konstintresse tidigare ledde till en smärre säkerhetsöverträdelse i utställningshallen då repen framför tavlorna inte visade ha någon avskräckande effekt på en som verkligen vill syna ett konstnärskap på nära håll, följer Frans Moshizi Hellbergs exempel och sätter också händerna i lite färg. Övriga bebisar verkar fortfarande fundera över vilken teknik de föredrar för just det här verket.

– Här kommer mangon, säger Ulla-Maj Saarinen och häller ut ett brandgult mos lite här och där på den vita ytan.

Nu blir det fart på samtliga deltagare. Action painting! Bebisarna vevar vilt i luften med armar och knytnävar. Liv Persson doppar magen i moset och ser lycklig ut. När några smakar på fingrarna gör ett helt gäng likadant. Smeta och smaka visar sig vara en effektiv teknik och snart syns knappt någon vit duk alls på det kollektiva konstverket som snabbt färgas terrakotta och violett.

– En gång målade en bebis liggande på magen och lämnade spår med både munnen och sina fötter, hon rörde sig runt sin egen axel. Det resulterade i en symmetrisk cirkel vilket var lite extra roligt för hennes pappa var matematiker, berättar Ulla- Maj Saarinen.

De första babyvisningarna på Moderna museet var visningar i ”amningstempo” och innebar i stort sett att nyblivna föräldrar fick möjlighet att se på konst tillsammans med sina barn i lugn och ro. Sedan dess har verksamheten utökat med både skulptur och måleri.
– Lektionsdeltagarna kan få med sig insikten att barn utforskar och vi ska inte störa dem när de gör det. Meningen med besöket är att alla som är med kan se hur lätt och kul det är att kladda, undersöka och skapa tillsammans i verkstaden. Man kan se nya sidor hos sitt barn, det är fascinerande att se vad de upptäcker även under visningen, säger Maria Taube.

I verkstaden har bebisarna nu även upptäckt varandra och ett postmodernt mingelparty med nedkladdade deltagare är i full gång. Liv Persson har lagt sig ner för att smaka mer mango.

– Titta, säger Ulla-Maj Saarinen. Man kan också måla med munnen, vilket bra tips.

Det är dags för konstverkets fullbordan och lektionens grand finale. Ulla-Maj hämtar morotsfärgen och bebisarna blir om möjligt än mer förtjusta. Armviftandet och de glada pipen når nya höjder när den dekorativa purén sprutas ner på duken, som riskerar att gå sönder av all vätska som spridits omkring av konstnärerna.

Några av dem har orange puré i hårbotten och en entusiastisk deltagare har lyckats fylla hela näsan. De lyfts iväg till handfaten under protest. Resultatet av lektionen går nu att beskåda. Frans Moshizi Hellberg är sist kvar bland stora orange fält med inslag av grafiska cirklar i lysande lila. Han hinner precis signera verket med ett hallonfärgat handavtryck innan han blir bortburen av sin mamma.

Hanna Mellin
hanna.mellin@dn.se "

"16 andra tips för föräldralediga i Stockholm

Närmaste Namaste – bebisyoga
1 Yogashala Stockholm, här finns yoga för gravida och bebisyoga med syftet att stärka muskulaturen och dessutom ha en mysig stund med bebisen. Boka kursen i förväg på yogashalastockholm.se

2 Yogayama, yoga för föräldrar och för bebisen. Rekommenderat från ca 2 månaders ålder och finns på Yogayamas studio på Östermalm. Boka pass på yogayama.com

Vattensprattel – bada med bebis
3 Trampoolins simskola, finns på flera ställen i stan och erbjuder babysimskola från 3 månaders ålder. Se trampoolin.com

4 Vattenhusets simskola, har simkurser för barn i alla åldrar, från plask till olika simstilar- från de allra minsta till skolbarn och äldre. Se vattenhuset.com

5 Eriksdalsbadet, här finns plaskdamm för de allra minsta och ett ganska snällt äventyrsbad som det går att simma lugnt i med mindre barn. T-bana: Skanstull

6 Turkosen, liten barnvänlig simhall med varm bassäng. Här finns också möjligheter att testa babysim, yoga och andra aktiviteter med bebis. T-bana: Solna centrum

One for my baby – sång och dans

7 Babyrytmik på musikaliskt äventyr finns i Midsommargården i Hägersten. Ramsor, rörelse och levande musik under ca 40 minuter kan bokas i förväg på ensembleyria.se

8 Dans till musik från olika afrikanska länder på Dansmuseet. Danslekar och bra gung utlovas, ingen förbokning krävs men det är en god idé att komma innan utsatt tid. T-bana: T-centralen

9 Upptäck, titta, känn och dansa på Dieselverkstaden i Sickla. Här får man sjunga och experimentera med olika intressanta saker som såpbubblor och fjädrar. Se dieselverkstaden.se för mer information.

Bebiskultur – framtidens kultur
10 Lyssna på sagor i Solnas bibliotek, här ordnas bebisbokprat, sånger och ramsor. För barn från 4 månader till 1 år. Läs mer på bibliotek.solna.se/

11 Kulturhusets barnverksamhet Rum för barn. En Stockholmsklassiker, här finns böcker att läsa för barn i alla åldrar. Storasyskon kan pyssla eller måla i ateljén medan man läser för sin bebis. T-bana: T-centralen

12 Dockteatern Tittut har alltid intressanta och roliga föreställningar på gång med figurer som man känner igen från sagornas värld. För de allra minsta från 0 till 2 år finns Babysalong med skuggor, dockspel och musik. T-bana: Zinkensdamm

13 Många museer i Stockholm har speciella aktiviteter som passar små barn, några av de mest populära är: Scenkonstmuseet, Moderna Museet, Tekniska Museet, Bergrummet och Polismuseet.

Uti vår hage – parkliv med bebis
14 Uggleparken i Hornsberg, har en avdelning där små barn kan klättra upp och ner för stora blommor och landa ganska mjukt. Här finns också myror och dyngbaggar att försöka ta sig upp för. Fika finns i Pressbyrån eller i minigolf-kaféet. T-bana: Stadshagen

15 Vasaparken, skippa gungorna som det ofta är kö till och prova istället att kravla upp och ner för gummikullarna och hoppa i studsmattorna. Fika finns i flera grillkiosker eller på Sven–Harrys konstmuseum. T-bana: St Eriksplan

16 Spårvagnsparken i Fredhäll, stor och kul park med mycket att upptäcka. Följ trafikskyltarna och hoppa studsmatta. Äldre barn kan klättra i spindelnät och testa hinderbana. Fika finns på Café Russin i närheten. T- bana: Kristineberg "

”Vuxna krånglar ofta till kärleken”

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

Kärleksfilmen ”Alex & Josefine” av 2:orna från Tornadoskolan vann pris på Stockholms filmfestival junior. Alasan Manneh, 9, spelade ena huvudrollen.

Hur fick ni idén?
– Vi bara började skriva och bestämde handlingen efter hand. Vi kom på att vuxna ofta krånglar till kärleken, trots att kärlek inte behöver vara krånglig alls. Så filmen fick handla om det.

Hur var det att ha en stor roll?
– Jättekul! Särskilt i en scen där jag gråter på låtsas. Det har jag alltid varit bra på. Jag behöver bara gäspa, så kommer det tårar.

Vad var svårast?
– Att samarbeta. Alla hade ansvar för olika delar. Några filmade, andra redigerade. Jag var med och valde musik. Det är jätteviktigt att hitta rätt, en kärleksfilm utan musik blir en helt annan sak.

Hade du väntat dig att er film skulle vinna pris?
– Nej, det trodde jag aldrig. Jag blev så glad att jag började gråta! På riktigt den gången, haha ...
Vill du fortsätta skådespela?

– Ja, det skulle vara kul!

Josefin Auer "

”Törs jag prata med vännerna om deras barnuppfostran?”

DN FREDAG 24 MAJ 2019

Vännerna har ett tråkigt sätt att tala till sitt lilla barn. Det är mest förmaningar och order, och ibland blir barnet ryckt i armen. Vågar man ta upp ämnet utan att riskera vänskapen?

?Fråga:
Hej! Jag och min partner umgås en hel del med ett par vänner och deras två barn, en bebis och ett småbarn. Våra vänner berättade när första barnet var runt ett år att de ville ha ett föräldraskap där de undviker ordet nej. Bra och fint, tänkte jag och min partner.

Nu ett par år senare får det äldre barnet som är några år mest höra just ”nej”, ”gör inte så”, ”prata tystare” och de ger hen mest en massa order. Ibland är det befogat när de säger nej men oftast tänker jag att barnet kan få testa och utforska själv. Barnet blir också ibland ryckt i armen av den ena föräldern när hen inte slutar med ett beteende. Barnet självt skrattar bort det då, men är i senare skede rätt hårdhänt i den egna leken.

Själv tror jag på prestigelös barnuppfostran, där vuxna behöver råd och stöttning av andra vuxna med barn, och att våra vänner verkligen skulle behöva att någon uppmärksammar dem på hur de tilltalar sitt barn. Men, jag törs inte. Jag är rädd att de kommer att missförstå och inte hålla med mig samt att vår vänskap skulle bli lidande. I tillägg så är barnet ett glatt socialt barn som är som barn är mest. Kanske är det mest jag som tycker alla nej, förmaningar och tjat är jobbiga?

Vännen
!Svar:
Tack för ditt brev. De flesta av oss skulle kunna ta kritik om hur vi sköter våra krukväxter. Synpunkter om hur vi hanterar våra husdjur skulle kanske också passera. Att få kritik som förälder är däremot desto känsligare. Få saker känns så personliga som att bli ifrågasatt på den punkten. Laddningen i ämnet gör att även de mest välmenande och försiktiga råd tolkas som kritik. Jag menar alltså att du kan ha rätt i din farhåga. Om du tar upp frågan finns risken att vännerna reagerar negativt.

Jag håller samtidigt med dig om att dina vänner skulle behöva lite perspektiv och råd, om jag utgår från din beskrivning av deras beteende. Den avgörande frågan är hur du i så fall skulle kunna ta upp detta.

Hur kan du undvika att de slår bakut och enbart känner sig kritiserade? Hur kan du öka chansen för att det faktiskt gagnar dem och deras barn? Finns det andra sätt att påverka dem på, förutom att ta upp ämnet direkt? Jag ska återkomma med några råd om detta, men vill först diskutera möjliga orsaker till vännernas beteende.

Har de ändrat åsikt om föräldraskapet, eller är de omedvetna om sitt beteende? Antagligen både och. Vi föräldrar är sällan helt medvetna om hur vi låter och beter oss med våra barn. Forskning visar till exempel att objektiva observationer av föräldrars beteenden rimmar illa med hur de skattar sig själva. Det är också lätt att bli blind för hur beteenden i nära relationer gradvis förändras över tid.

Sedan kan man tänka sig att era vänners tidigare ambitioner i föräldraskapet har kommit på skam när de ställts inför realiteten att leva med två små barn. Forskning har också funnit att föräldrars perspektiv på barns beteenden påverkar föräldraskapet. Exempelvis tenderar föräldrar att klandra barn mer, ju mer de uppfattar att barnet borde kunna styra och ta ansvar för sina handlingar. En möjlig förklaring till deras återkommande tjat kan alltså vara orimliga krav och förväntningar, med tanke på att barnet bara är några år.

Det är också vanligt att föräldrar justerar krav och förväntningar på ett barn som just fått ett yngre syskon. Den nya bebisen snor rollen som det oskuldsfulla barnet i familjen, medan treåringen plötsligt förväntas vara ”stor”.

Dessa saker kan vara bra att ha i bakhuvudet om du pratar med vännerna.

Hur ska du då gå till väga? Ta upp ämnet med den förälder som du tror är mest öppen för ditt perspektiv. Var ärlig och tydlig, eftersom antydningar lätt kan misstolkas. Samtidigt är det viktigt att vara ödmjuk inför möjligheten att du kan ha fel bild av situationen. Till exempel: ”Jag vet inte om jag är överkänslig, men sen X föddes tycker jag att ni har blivit hårdare och säger till Y mer. Eller har jag fel?”

Om du inte har några egna barn kan du utgå från det i samtalet – ”Jag har ju ingen aning om hur det är att hantera ett barn i trotsåldern…”. Har du barn blir det viktigt att lyfta fram igenkänning och egna tillkortakommanden – ”Jag tjatar ju hål i huvudet på mina egna barn. Jag vet hur det är!” Du ska givetvis inte överdriva eller ljuga, men om du har barn kan du säkert känna igen dig i delar av dina vänners beteenden.

Det är bra att hålla beskrivningen av problemet kort och sedan bolla över till vännen. Ställ frågor och lyssna på ett bekräftande sätt, så ökar chansen att hen öppnar sig. Upplever vännen alls det här problemet? Har du fått en felaktig bild? Har vännen pratat med den andra föräldern om detta? Undvik att ge råd om vännen inte ber om det.

Försök i stället att vara ett bollplank där hen får utveckla sina egna lösningar.

Ett alternativ till att direkt ta upp frågan är att föregå med gott exempel när ni umgås. Om deras barn gör något som de brukar reagera på, kan du försöka föregripa och själv avleda eller lotsa barnet vidare. Du kan också lyfta fram barnets styrkor i samtal med vännerna, liksom prata allmänt om hur andra barn i samma ålder beter sig. Detta kan vara särskilt hjälpsamt om du misstänker att de har för höga krav på sitt barn.

Måste man vara så försiktig och passiv som jag föreslår i mitt svar? Behöver inte vissa föräldrar höra en rak och hård sanning? I vissa fall kan det kanske vara till hjälp, men ofta blir det kontraproduktivt. Argumentation och konflikt är i regel sämsta sättet att påverka någon. Den som får kritik på det sättet brukar tvärtom bli allt mer fäst vid sin egen ståndpunkt. Jag tror samtidigt att du kanske inte behöver just detta råd.

Ditt brev vittnar om ödmjukhet och i sista meningen sätter du fingret på en central insikt: Rätt och fel i föräldraskapet handlar delvis om värderingar. I vart fall så länge dina vänners barn verkar må bra.
Martin

På www.forster.se/referenser190523 finns länkar till forskning som rör svaret.

Martin Forster "

" Barn är inte jobbiga

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Min allra mest kontroversiella åsikt: Barn är inte ett dugg jobbiga.Jag har sagt det förr, flera gånger, men det tål att sägas igen nu när debatten om livet utan barn just har utmynnat i en replik där skribenten Andrev Walden lanserar tesen att alla i hemlighet provoceras av personer som väljer bort föräldraskap och att skälet till detta är att barn är... tja, jobbiga (DN 10/5). Att man blir avundsjuk på dem vars liv inte trampas sönder av små små fötter, att det framstår som nästan perverst lyxigt.

Han är inte ensam om att tänka så. Detta är den förhärskande offentliga bilden av barn, och den genomsyrar så självklart i princip allt som skrivs om dem: Nog älskar jag mina små, men Gud, vad jobbiga de är ändå, man vet inte om man ska skratta eller gråta åt eländet.

Allt skrivet i en ton som om man just sagt det mest förbjudna, trots att det inte finns något mer tillåtet.

Jag kan komma på en enda sak som är jobbig med att ha barn: Det blir så lite tid över. Till sömn, till en själv. Men det är inte barnens fel, det - beror inte på att de är jobbiga. Barnen är barn.

Det är just själva tiden som är problemet. Och detta problem kan man avhjälpa genom att i några år prioritera bort andra saker som i dag anses nödvändiga för att vara en lyckad människa, men som inte är nödvändiga för att vara lycklig.

Typ att gå på gym och vårda sitt utseende i allmänhet, ”hänga med” i sociala medier, läsa alla nya romaner som verkar intressanta, ha ett jätterikt sällskapsliv utanför sitt eget och andras hem, i förväg planera in fullt med aktiviteter i tidsscheman som inte får spricka. Och så vidare.

Överlag tror jag att det är nyttigt för människan att ha något att göra med sitt liv som inte enbart kretsar runt henne själv, för annars blir hon lätt odräglig. Det behöver inte vara barn. Men om det blir barn, så är jag den första att gratulera.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se "

Hushållsekonomi. Lön, skatter, utgifter i hushåll. Överskott, underskott

Från konsumentverkets hemsida, "Koll på pengarna"

Konsumentverkets beräkningar 2019

"Konsumentverket gör varje år en beräkning av vad som är rimliga kostnader för hushåll av olika storlek. Siffrorna kan vara en utgångspunkt när du vill gå igenom din ekonomi. Du kan också jämföra våra beräkningar med dina egna.

Konsumentverkets beräkningar baseras på ett basbehov av varor och tjänster och visar exempel på kostnader för detta. De individuella kostnaderna är en beräknad genomsnittskostnad för män och kvinnor. I beräkningarna förutsätts att du inte har några funktionsnedsättningar eller sjukdomar som innebär extra utgifter för till exempel hjälpmedel, särskild kost eller mediciner. Det förutsätts också att du bor i lägenhet och inte har några utgifter för trädgård eller reparationer. Observera att inte alla hushållskostnader ingår i beräkningarna. Kostnader som inte ingår är till exempel boende, resor, hälso- och sjukvård, glasögon, presenter, semester, kalas, alkohol, måltider på restaurang, tobak och spel.

Använd beräkningarna
Skriv in ditt hushålls kostnader i tabellen eller använd Konsumentverkets siffror om du är osäker på hur mycket du gör av med. Flytta sedan över dina kostnader till budgeten på sidan 5. Beloppen i tabellerna har avrundats till jämna tiotal kronor.

Läs mer om Konsumentverkets beräkningar på konsumentverket.se

Detta innehåller kostnadsposterna:

Förbrukningsvaror: Dagligvaror som främst används för vård och skötsel av hemmet som tvätt- och rengöringsmedel, toalett- och hushållspapper med mera.

Hemutrustning: Möbler, husgeråd, tv, dator, surfplatta med mera. Vitvaror som disk- och tvättmaskin ingår inte.

Medier: Kostnad för bredband, fast telefoni, streamingtjänster, dagstidning med mera.

Hemförsäkring: Kostar olika beroende på hemmets försäkringsbelopp och bostadsort.
Storstad: över 200 000 invånare.
Mellanstor stad: 50 000–200 000 invånare.
Mindre tätort: under 50 000 invånare.

All mat lagas hemma: Barn och vuxna äter alla måltider hemma, baserat på Konsumentverkets matsedel som finns på Konsumentverkets webbplats. Det är en fyraveckors näringsberäknad matsedel som täcker dagsbehovet av energi och näring för respektive åldersgrupp. Matsedeln består av frukost, lunch, middag och två till tre mellanmål.

All mat utom lunch vardagar lagas hemma: Matkostnad där lunch fem dagar per vecka är borträknad, du får själv lägga till kostnad för lunch på restaurang. Barnen äter i skolan.

Övriga matkostnader för exempelvis festmåltider och extra fika (hemma eller på uteställe) ingår inte i beräkningen. Du måste själv lägga till den kostnad du har för detta.

Kläder och skor: Ett basbehov av kläder och skor som används till vardags, på fritiden och vid festligare tillfällen. Här ingår även tillbehör som väska, klocka och paraply.

Fritid och lek: Vanliga fritidsaktiviteter, leksaker, böcker, skidor, cykel, föreningsavgift med mera.

Mobiltelefon: Kostnad för en smarttelefon med kontantkort.

Personlig hygien: Gäller sådant som tvål, tandkräm, blöjor, hårklippning med mera samt kostnad för ett årligt tandläkarbesök (undersökning) för vuxna.

Barn-/ungdomsförsäkring: Kostnad för sjuk-och olycksfallsförsäkring för barn och ungdomar, som även omfattas under fritid. "

Månadskostnader år 2019, förvärvs-arbetande icke-pensionärer.

Individuella respektive gemensamma kostnader:	Ensam	2 personer
Livsmedel. Alla mål äts hemma eller matlåda	2900	5800
Hygien	480	960
Kläder och skor	660	1320
Lek och fritid	690	1380
Mobiltelefon	290	580
Förbrukningsvaror	120	150
Hemutrustning	610	700
Medier	1150	1200
Hemförsäkring	160	180
Hushålls-el	310	390
Summa per månad 2019	7370	12660

Årskostnader år 2019, förvärvs-arbetande icke-pensionärer.

Individuella respektive gemensamma kostnader:	Ensam	2 personer
Summa per månad 2019	7370	12660
enligt månadsedovisningen. 2019 per år:	88440	151920
Bostadshyra per år säg : Ensam 2rok, 12x 5700	68400	
2 personer 3rok, 12x 7000		84000
Summa per år 2019, bostad + övrigt	156840	235920
Förvärvsarbetande:arbets-resor+ fackavgifter säg	16560	33120
Summa per år 2019: bostad + övrigt	173400	269040
Här är inget räknat för höga semesterkostnader eller andra resor än lokalresor.		
Säg för enkelhets skull, avrundat	174000	269000
2 personer 155 % av ensam. Per person:	174000	134500
		77% av ensam

174000-134500= 39500kr

Pensionärer 2019

Individuella respektive gemensamma kostnader:	Ensam	2 personer
Livsmedel. Alla mål äts hemma	2120	4240
Hygien (personlig)	480	960
Kläder och skor	650	1300
Lek och fritid	580	1160
Mobiltelefon	170	340
Förbrukningsvaror	120	150
Hemutrustning	610	700
Medier	1150	1200
Hemförsäkring	160	180
Hushålls-el	310	390
Summa per månad 2019	6350	10620

Kollektiva lokalresor i Stockholm kostar med månadsbiljett 590 kr per månad. Det motsvarar ungefär 1,5 tur och returresor i veckan med enkelbiljetter för 2x31 kr tur och retur,
Säg lokalresor 590 kr per månad = 7080 kr per år.

Vårdkostnad 1150 kr per år (gräns i försäkringen)
Läkemedelskostnad 2300 kr per år (gräns i försäkringen)
Vård + läkemedel per år per person 3450 kr

Hemtjänst: Säg (lågt räknat) ensam 1200 kr per år, makar 1800 per år.

Årskostnader år 2019, pensionärer.

Individuella respektive gemensamma kostnader:	Ensam.	2 personer
Summa per månad 2019 enligt månadsedovisningen.	6350	10620
2019 per år:	76200	127440
Bostadshyra per år säg :		
Ensam 2rok, 12x 5700	68400	
2 personer 3rok, 12x 7000		84000
Summa per år 2019, bostad + övrigt	144600	211440
Lokalresor	7080	14160
Vård, läkemedel	3450	6900
Hemtjänst.	1200	1800
Summa per år 2019: bostad + övrigt	156330	234300
Säg för enkelhets skull, avrundat	156000	234000
2 personer 150 % av ensam. Per person	156000	117000
		75% av ensam
Pensionärer i % av förvärvsarbetande:	90%	87%

Från Koll på pengarna 2019

Ekonomi för unga

Redan som ung är det viktigt att du har koll på din ekonomi. Kläder, fika, resor, mobiltelefon och att ta körkort är några exempel på saker som kostar pengar.

Dina föräldrar måste betala för ditt uppehälle tills du fyller 18 år, eller tills du är 21 år om du fortfarande går i gymnasiet. I ditt uppehälle ingår bland annat mat, bostad och kläder. Men tjänar du egna pengar är det bra om du betalar en del för att bo hemma. I tabellen på nästa sida kan du se vad som är rimligt att betala.

Dina egna pengar

För att få egna pengar när du går i skolan kan du prata med dina föräldrar om att låta dig få en del av studiebidraget. Har du möjlighet kan du ta ett extrajobb under kvällar och helger för att tjäna pengar. Under sommaren kan det även finnas möjlighet att få ett sommarjobb.

Om du vill ingå ett avtal innan du fyllt 18 år måste dina föräldrar godkänna det. Annars är avtalet ogiltigt och dina föräldrar kan kräva att köpet ska gå tillbaka. Från att du fyllt 16 år får du dock bestämma över de pengar du själv tjänat. Om du bor själv får du också ingå avtal som behövs för den dagliga hushållningen, till exempel för hyra och el. Du kan aldrig ingå avtal om kredit innan du fyllt 18 år, inte ens om din förälder godkänner det.

Koll på din ekonomi

Ett bra sätt att få koll på dina pengar är att göra en budget. Då ser du dina inkomster och utgifter. På sidan 4 kan du läsa om hur du gör en budget. Att till exempel ta en fika på stan en gång i veckan blir cirka 3 100 kr på ett år! Fler exempel kan du hitta på sidan 14.

Flytta hemifrån

När du flyttar hemifrån får du eget ansvar för både din ekonomi och ditt boende. För att klara av att sköta ditt hushåll är det viktigt att du har koll på både inkomster och utgifter.

Alla kostnader blir plötsligt dina

När du bor hemma hos föräldrarna finns till exempel köksgrejer, el, möbler och dammsugare redan på plats. I ett eget boende är det du som måste se till att allt finns – och du måste betala för det.

Det är bra att skaffa en hemförsäkring när du flyttar hemifrån, det kostar runt 100 kronor i månaden. Om något försvinner eller går sönder så kan du få ersättning och slipper betala allt själv.

Räcker pengarna?

Förutom hyra och andra kostnader för din bostad ska pengarna räcka till annat. Räkna ut hur mycket pengar du har över efter att hyran är betald. Pengarna ska räcka till mat, el, hemförsäkring, mobiltelefon och nöjen. Se över din ekonomi – kanske finns det möjlighet att spara lite varje månad?

Om du inte har råd att betala en räkning så är det viktigt att du genast kontaktar den du fått räkningen av. En obetald räkning på 600 kronor kan snabbt komma upp i över 2 000 kronor om du inte gör något åt det. På sidorna 6–8 kan du läsa mer om vad du kan göra när pengarna inte räcker och se ett exempel på vad som händer med en obetald räkning.

Tänk ekonomiskt

Det finns flera saker du kan göra för att minska på dina utgifter. Istället för att bo själv kan du dela boende med någon. Då är ni flera som delar på de gemensamma kostnaderna. Du kanske inte heller kan inreda hela din lägenhet på en gång. Det kan vara bra att vänta lite och känna efter vad du egentligen behöver. Ett annat sätt att spara pengar kan vara att till exempel köpa begagnade möbler och begagnat porslin.

Exempel: Vad det kan kosta för en 20-åring med egen inkomst att bo hos föräldrar eller ha eget boende

Utgifter per månad	Bo hos föräldrar	Eget boende
All mat lagas hemma utom		
lunch vardagar	2000	2000
Förbrukningsvaror	70*	120
Hemutrustning	240*	610
Medier	300*	1150
Hyra	1 990*	5200
Hemförsäkring	40*	100
Summa hushållsutgifter	4 640	9180
Övriga utgifter		
Personlig hygien	490	490
Kläder och skor	680	680
Fritid	710	710
Mobil	370	370
Äta lunch ute (20 ggr/månad)	1880	1880
Resor med lokaltrafik	580	580
Medlemskap i fack och a-kassa	490	490
Summa övriga utgifter	5200	5200
Total summa utgifter	9840	14380

*** En fjärdedel av hushållets kostnader eftersom beräkningen utgår ifrån ett hushåll med fyra personer.**

Per år: avrundat	118000	173000
Skillnad:	55000	

Inkomstskatterna

Sverige var under 1800-talet ett utpräglat klassamhälle. Sverige styrdes av kungen med hjälp av de fyra stånden i riksdagen, adel, präster, borgare och bönder. Någon plats för arbetare fanns inte.

Ståndsriksdagen avskaffades 1865 och ersattes med ett tvåkammarsystem. Arbetare med inkomst eller förmögenhet som var tillräckligt stor fick rösta, men det var till föga hjälp.

Socialdemokratiska partiet bildades 1889 och hade som första mål åttatimmarsdag och rösträtt för alla. Åttatimmarsdagen blev lag i slutet på 1910-talet. Rösträtten ökade steg för steg, först för män och sist för kvinnor som med full rätt kunde rösta första gången 1924. Det året fick de också komma in i läroverk, tidigare hade det inte varit möjligt. Kommuner hade möjlighet att i stället ordna kommunala flickskolor för realskolenivån.

Parlamentarismens principer att riksdagen skulle ha det översta ansvaret för styrningen av Sverige och inte kungen genomfördes informellt på 1910-talet men blev inte lag förrän 1974 då talmannen fick en central roll när en ny regering ska bildas.

På 1920-talet hämtades statsministern ibland från de borgerliga partierna, ibland från socialdemokraterna , men 1932 hade socialdemokraterna blivit så starka att de kunde inneha statsministerposten i 44 år till 1976.

Före andra värdskriget rådde en tradition att kvinnornas främsta uppgift var att bli gifta och försörjda av en man. De blev då “hemmafruar” med uppgift att sköta hushåll och barn, med hjälp av pigor om

mannen hade hög inkomst.
Att föda barn utan att vara gift ansågs som skamligt. De som råkade ut för det försökte se till att de kunde föda i hemlighet någonstans. Tidningen Husmodern innehöll massor av annonser om det.

När de fått barnet gällde det att skaffa inkomster till försörjning eller adoptera bort. Det var ont om yrken för kvinnor: sjuksköterskor, sjukvårdsbiträden, barnmorskor. lärarinna på småskolor, hushållsarbete, butiksbiträde, serveringspersonal, enklare kontorsarbtete, skrivmaskinsarbete o d, hantverk i kvinnovänligt arbete, sömmerska, textilarbetare, man kunde inte bli polis, militär eller präst. Blev man gift med en general eller prost blev man generalska eller prostinna.

Under kriget fick kvinnor överta mäns arbete när de var inkallade. I början av 1900-talet var jordbruket den största branschen. med teknikens utveckling miskade behovet av arbetskraft i jordbruket, städerna växte. Kvinnorna blev mer och mer självständiga.

Efter kriget beskattades makar gemensamt enligt regler om sambeskattning. Det ogillades mer och mer och det kom krav om särbeskattning. Allmänna skatteberedningen gjorde en stor utredning om det men kom inte med förslag om hur det skulle gå till. Ett par andra statliga utredningar gav heller inte förslag och finansminister Gunnar Sträng åtog sig att lösa problemet. Han kom med 1970 års skattereform. Förslaget minskade antalet statliga skatteskikt och marginalskatterna för de högsta inkomster sänktes. “Dynamiska effekter” skulle göra att statens skatteinkomster inte skulle bli för låga.

Skatteomläggningen borde i möjligaste mån ske så att skatten blev efter förmåga. Ett problem var att förvärvarbetande make med hemmafru utan inkomst skulle få samma skatt som förvärvsarbetande ensamstående. Det löstes med ett hemmamakeavdrag. Avdraget var inte idexreglerat och realvärdet minskade vartefter med inflationen. När realvärdet kommit nära noll avskaffades det, men då hade de flesta hemmafruarna försvunnit.

Ett annat problem var att de lägsta rimliga levnadskostnaderna för förvärvsarbetande makar då som nu inte var dubbelt så stora som för förvärvsarbetande ensamstående utan bara cirka 150%. Det hade gått att lösa med olika storlekar på grundavdrag för makar och ensamma, men det accepterades inte. Grundavdraget blev lika stort per person, men det sattes relativt lågt. Det medförde att de med de lägsta lönerna fick orimligt höga skatter, något som partierna inte kompenserat tillräckligt för.

Ett annat problem var att kapitalinkomstskatten inte blev väl ordnad. Kvar blev att skuldräntor fick avdrag med den marginaleffekt som blev för arbetsinkomsterna och således större ju större inkomsterna var, vilket inte var bra. Det förbättrades något av statsminister Torbjörn Fälldin (C) i förslag 1982, som genomfördes av socialdemokraterna eftersom Fälldin förlorade valet 1982

I skattereformen 1990 fick kapitalinkomstskatten nuvarande form med statlig skatt 30% oavsett inkomstens storlek. Den sattes till 30% för att ungefär motsvara kommunalskatterna som ligger ungefär där.

De flesta betalar ingen statlig inkomstskatt, bara kommunal inkomstskatt. Kapitalinkomstskatten på 30 % är för de flesta ungefär som kommunalskatten.

Progessiviteten i inkomstskattesystemet ombesörjs av den staliga inkomstskatten som 2017 börjar vid inkomst cirka 38000 kr per månad.

I sista minuten 1990 gjordes i skattereformen på förslag av LO en ändring av reglerna för kommunalskatten. För att lindra skatten för de lägsta inkomsterna bestämes att grundavdraget vid låga inkomster skulle ökas ett antal procent upp till inkomt litet över 100 000 kr per år, istället skulle sedan grundavdaget minska en viss procent vid inkomst däröver.

Inkomtsskattesystemet består enligt detta av en kommunalskatt som med nyss nämnda undantag är lika med den skatt kommunerna bestämmer samt en statlig skatt vid inkomst över en viss nivå som riksdagen avgör. Till det en kapitalinkomstskatt på 30% oavsett arbetsinkomstens storlek. Man bör observera, att skuldräntor (negativ kapitalinkomst) bör medge avdrag 30%.

Kvar står sedan att de med de lägta inkomsterna får orimligt höga skatter på grund av att grundavdraget inte når upp till lägsta rimliga levnadskostnader.

Från omr 36-39zz sid 32 m m (Nedbantat)

Mer om skatter och bidrag.

Politikerna har under årens lopp då och då talat om att skatt ska utgå efter bärkraft och skattekraft och bidrag ska utgå efter behov. Men varken regeringen, riksdagen eller partierna har någonsin under de senaste femtio åren visat upp hushållsbudgetar som visar behov eller visat hur bärkraft hänger ihop med hushållsbudgetar.

Jag har nästan varje år under denna tid redovisat hushållsbudgetar och påpekat att inkomsterna vid låga inkomster inte räcker till hushållsbudgetarna och att skatter och bidrag bör bestämmas med hänsyn till det. Tyvärr har politikerna inte rätttat sig efter det, och fortfarande måste många med låga inkomster betala skatter trots att inkomsterna inte räcker till rimliga levnadskostnader.

Skattefördelningen bör ske efter bärkraft. Den bör ske med hänsyn till inkomst och med hänsyn till hushållsutgifter för rimliga behov.

Skattefördelningen har två dimensioner: Vertikal och horisontell fördelning.

Den vertikla fördelningen gäller fördelningen på personer med samma rimliga utgifter men med olika höga inkomster. Den horisontella fördelningen gäller fördelning på personer med olika rimliga utgifter men samma inkomster.

I den allmänna skattedebatten talas nästan bara om den vertikala fördelningen av skatterna - med hänsyn till inkomstens storlek.

Den vanligaste komplikationen i den horisontella fördelningen är förekomsten av barn. Oberoende av inkomstens storlek medför barn kostnader som det finns skäl att ta hänsyn till vid fördelningen av skatter och bidrag.

Eftersom vi har ett progressivt skattesystem som innebär att man procentuellt tar ut mer skatt vid högre inkomster än vid låga är det olämpligt att utforma hänsynen till barnkostnader som ett avdrag på inkomsten, det innebär att skattelättnad för barn blir större vid höga inkomster än vid låga. Därför sker hänsynen till barn genom barnbidrag som är lika stora oberoende av inkomstens storlek. Barnbidragen kan ses som en negativ skatt.

Före skattereformen 1970 sambeskattades makar. Det ville man komma ifrån och i reformen infördes särbeskattning, dvs makara beskattades var för sig efter sina inkomster. På den tiden var det vanligt att makar fördelade sina insatser så att mannen hade heltidsarbete med penninginkomster medan frun var hemma med barnen och stod vid spisen och tvättbaljan, utan penninginkomster, var hemmafru.

Vid övergång till särbeskattning uppstod problem för hemmafruarna. Mannen behövde kompensation för att han försörjde en hemmafru. Hemmafrun kunde inte spara in på hushållsutgifterna till de kostnader hon förorsakade mannen. Man införde då ett hemmamakeavdrag som var en horisontell fördelningsfaktor och lika stor vid alla inkomster. Hade man utformat det som ett avdrag på skatten skulle män med höga inkomster och större marginalskatter få större skattelättnader än de med låga inkomster.

När åren gick blev det färre hemmafruar och hemmamakeavdraget smälte i någon takt med det bort med inflationen. Till slut togs hemmamakeavdraget bort när hemmamakarna (hemmafruarna) var nära utrotade.

I början efter skattereformen 1970 hade man kvar bl a sättet att dra av för räntekostnader, avdrag gjordes med samma maginaleffekt som för inkomsten, dvs ju högre inkomst man hade och ju högre marginalskatt man hade desto mer tjänade man på ränteavdragen,

Direktören med hög lön och hög maginalskatt kunde få större skattelättnader av skuldränteavdragen än den lägst betalda i firman om man hade samma sorts hus att bo i och samma skuldräntor. Det var inte bra. I skatterformen 1982 rättades detta till något, men i reformen 1990 blev det klart att ränteavdragen blev samma vid olika inkomster. Man stannade då för 30% skatt på ränteinkomster och 30% skatteavdrag för skuldräntor. Hänsynen till räntorna hör till den horisontella fördelningen, räntorna har inget med inkomsterna att göra. Nu får direkören och springpojken vid inkomstbeskattningen samma hänsyn.

Bostadsbidragen hör till de horisontella fördelningshänsynen, men är också dimensionerade efter inkomstens storlek. För barnfamiljerna trappas de av med 20% av ökande inkomst.

Det borgerliga blocket vann valet 2006 med löften om skattesänkningar för låg- och medelinkomsttagare och åtgärder som skulle ge jobb åt arbetslösa och minska "utanförskapet". Det blev stora skattesänkningar för dem med höga inkomster och nedskärningar som mest drabbar dem med låga inkomster. Arbetslösheten är stor. De borgerliga har ställt i utsikt att de ska forsätta på samma sätt.

En central fråga, som alltid, är skatterna. Vem ska betala dem och vad ska de användas till. De som ska betala är individer, hushåll och företag och skatterna ska gå till saker som är till nytta för de kategorierna. Skatterna tas ut på skattebaser: skatter på arbetsinkomster, inkomster av företag, vinster och kapital, skatt på varor mm.

En högerfilosofi är att de som har höga arbetsinkomster inte arbetar om de inte får lägre skatter och högre bidrag och att de med låga inkomster inte arbetar om de får lägre skatter och högre bidrag.

Den borgerliga alliansen hatar bidrag och har satt ett annat namn på jobbskatteavdragen, nämligen avdrag, som är detsamma som bidrag. Jobbskatteavdragsbidragen är vid höga inkomster mycket stora.

Folkpartiet framför krav om att den s k värnskatten ska tas bort, annars vill ingen utbilda sig, och utbildat folk är nödvändigt i den globala konkurrensen. Kravet är nonsens. De som inte vill utbilda sig på grund av värnskatten har fel inställning till utbildning och om de avstår utbildning är det bara bra. Samhället bör undvika att släppa fram giriga personer till välbetalda platser där de bara tänker på att skaffa sig själva förmåner.

De som nu ihärdigt propagerar för lägre skatter för höginkomster borde istället intressera sig för dem med låga och de lägsta inkomsterna och kräva förbättringar för dem. Skattesänkningarna bör bedömas med hänsyn till levnadskostnaderna.....

Skattereformen 1970 föregicks av många skatteutredningar. I en utredning stod att det inte gick att hitta ett belopp för levnadskostnader som kunde ligga till grund för skattefördeningar. Det var mycket dumt skrivet. Redan då fanns socialbidragsbelopp att utgå från. Nu är dessa belopp tydligare och grundar sig på bantade belopp i konsumentverkets budgetar.

Bostadskostnader är inte med i de beloppen utan bedöms från fall till fall. Emellertid finns statistik om svenska folkets bostadsstandard och statistik om bostadskostnader. En lägsta rimlig levnadskostnad kan beräknas från konsumentverkets budgetar och från statistik om hyror i hyreslägenheter i riket eftersom sådana lägenheter är de enda som är aktuella vid de lägsta inkomsterna. Det är tillräckligt många hyresboende för att det ska duga som grund. Statistiken för andra boendeformer ger skäl för att det är lämpligt. När det gäller bostadsstandard ger statistik och utrymmesnormer från Boverket skäl räkna med 2rok för ensam och 3rok för makar/sambor.....

Ett problem när man ska avväga inkomstskatterna vid de lägsta inkomsterna är att det per person är dyrare levnadskostnader för en ensam än för makar/sambor. Sambeskattningen togs bort i skattereformen 1970 och man kan inte få en lämplig skattefördelning genom att höja grundavdraget, eftersom det bör vara lika per person. Om man sätter grundavdraget så att ensamma får lämplig skatt får makar för låg skatt och sätter man grundavdraget så att makar får lämplig skatt får ensamma för hög skatt. Det är därför lämpligt att lösa det problemet med bostadsbidrag som kan formas så att man får en bättre fördelning vid låga inkomster. Det är här fråga om horisontell fördelning där rimliga hushållskostnader är olika för ensamma och makar.

Som komplement till inkomstskattesystemet finns nu barnbidrag, flerbarnstillägg och bostadsbidrag för barnfamiljer som avses korrigera skattesystemets skevheter. För barnlösa ungdomar finns också bostadsbidrag och för barnlösa äldre låginkomster har funnits bostadbidrag, som dock tagits bort. Det är skäl att återinföra bostadsbidrag för barnlösa äldre icke-pensionärer.

Det är möjligt beräkna levnadskostnader för barnfamiljer, men det är mer komplicerat än för kategorierna vuxna ensamma och vuxna makar och man måste då också ta med barntillsynskostnader. Det är regeringens och riksdagens uppgift att följa barnkostnaderna och vartefter justera belopp för barnbidrag o d.

Tillsynskostnaderna är relativt stora för småbarn, men kostnaderna för mat och kläder mm är då relativt låga. För mellanbarn är tillsynskostnaderna lägre och för de största barnen inga alls, men ju äldre barnen blir desto högre blir kostnadena för mat och kläder etc.

Beräkningar av barnkostnader har gjorts i Sven Wimnell 10+12 maj 2011+ 7 feb 2013: Barnfattigdom och annan fattigdom.
http://wimnell.com/omr36-39zm.pdf
Det är tidsödande att göra sådana beräkningar, de måste göras för olika barnatal, olika åldrar på barnen, olika inkomstnivåer och för ensamma och makar. Genomsnittskostnaden var 2011 inklusive bostadskostnader omkring 38 000 kr per barn och år, Partierna borde redovisa sådant men tycks sakna både förmåga och intresse för det.

2019 är kostnaden per barn cirka 46 000 kr per år inklusive antagna tillsynskostnader för småbarn.

Se Sven Wimnell 22 april 2019:
Bostadsbidrag för barnfamiljer och nya för barnlösa.
Bostadstillägg för pensionärer. Utredningar om verksamheter som styr världen. Vårbudgeten 2019.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzze.pdf

Reglerna för bostadstilläggen för pensionärer är orimliga och bör ändras på flera punkter. Det gäller bland annat reglerna för hur kapitalförekomst ska påverka.

Fastighetsskatter och förmögenhetsskatter.

Kd-ledaren Göran Hägglund gjorde en stor insats för att förbättra fastighetsbeskattningen. En stor del av befolkningen äger småhus och för dem har fastighetsskatten många år varit en pina. Skatten har byggt på fastighetstaxeringarna, som bygger på uppmätta marknadspriser för fastigheter i omvärlden. Skatterna har byggt på fiktiva inkomster på husen, inkomster som i verkligheten inte funnits. Husägarna har inte haft inkomster av husen som kunnat användas till fastighetsskatten.

Det gamla systemet har fått en bättre efterföljare. För reavinstskatten finns förmånliga regler om uppskov som kostar mycket pengar för staten, regler som kanske är alltför förmånliga.

Fastighetsskatten, förmögenhetsskatten, arvs- och gåvoskatterna bör ej återinföras. Statliga inkomstskatten bör ej tas bort.

Fastighetsskatterna och förmögenhetsskatterna är ett elände därför att fastigheter och förmögenheter för många inte alltid inbringar pengar som räcker till skatterna. Arvs- och gåvoskatter ger upphov till onödigt manipulerande.

Den mest rättvisa skatten är skatten på förvärvsinkomster som handlar om pengar man disponerar och är mer kontrollerbara än de andra skatterna.

Om förmögenheter: det finns olika slags förmögenheter, man kan ha ett hus eller pengar på banken, men en viktig typ av förmögenhet är den förmåga man har genom kunskaper och erfarenheter. Denna förmögenhet beskattas inte, man beskattar avkastningen av kunnandet, dvs inkomster man har av kunnandet, avkastningen av kunnandet. Samma bör gälla för de materiella förmögenheterna, man beskattar avkastningen.

Ränteavdrag och kapitalinkomstskatter bör ligga kvar på 30%

De svenska politiska partierna har aldrig förstått sig på problemen med fördelningen av inkomstskatterna, isynnerhet för de lägsta inkomsterna där de olika hushållkostnaderna, mest på grund av bostadskostnaderna, för ensamma och makar/sambor spelar stor roll.

För pensionärerer och barnfamiljer görs en sorts anpassning genom bostadstillägg vid låga inkomster. Samma sorts anpassning borde ske för icke-pensionärer utan barn, för dem borde införas lämpliga bostadstillägg. Sådana tillägg har funnits en tid men tagits bort.

Genom jobbskatteavdragen har skattefördelningen ytterligare försämrats.

Man bör observera, att makar/sambor (utan barn) vanligen klarar sig bra om båda har inkomster. Ensamstående är missgynnade i skattesystemet eftersom de ensamma ska betala hela levnadsstandarden. Om man sänker skatterna så att ensamma klarar sig vid låga inkomster kommer makar/sambor att bli överkompenserade. Man kan klara detta problem bara med hjälp av lämpligt utformade bostadsbidrag.

Under de senaste 40 åren har man i riksdagen inte kunnat få syn på någon vettig sammanhängande framställning om skatte- och bidragsfördelningsproblem. Varken de rödgröna eller de borgerliga partierna har gjort någon redovisning om levnadskostnaderna och satt skatter och bidrag i relation till det. Skattelättnaderna: bör bedömas med hänsyn till levnadskostnaderna.....

I det man bör göra ingår intresse och förbättringar för de lägsta inkomsterna och minskning av gapet mellan fövärvsarbetande och andra.

Vi har offentliga verksamheter och privata verksamheter för hushållen och för näringsverksamheter.

Socialdemokraternas fiender är inte näringsverksamheterna utan de andra partierna. Därför bör socialdemokraterna inte beskatta näringslivets kapital utan beskatta näringslivets kapitalinkomster. Till kapialinkomster hör vinster.

Alla verksamheter bör omges av lämpliga restriktioner som hindrar skador och leverans av onyttigheter. Näringslivet ska hålla god arbetsmiljö, goda löner och trygghet i anställning. Vinster bör beskattas, men att beskatta kapitalet lär inte ha mycket gott med sig, bara leda till onödigt krångel. När kapital säljs kan finns skäl att ta ut skatt, men då är ju kapitalet en vara. .....

Förbättringar för låginkomster har föreslagits genom införande av bostadsbidrag för barnlösa i förvärvsarbetande åldrar och genom att slopa den nuvarande TV-avgiften och istället minska jobbskatteavdragen med 100 kr per månad utom för låga inkomster och pensionärer.

Skattesystemet innehåller inte bara inkomstskatter utan också andra skatter, och välfärdsfördelningen beror också på gemensamma saker som bekostas med skattemedel, t ex skolor, försvar och bidrag av olika slag. Inkomstskattesystemet är en viktig faktor eftersom det reglerar hushållens tillgång till pengar som behövs för hushållens levnadskostnader.

Hur de gemensamma anordningarna påverkar välfärden för de olika hushållen är oklart och något som de politiska partierna inte försöker redovisa. men gärna spekulerar om.

Ensam förvärvsarbetande icke-pensionär utan barn. 2017
De som tjänar 6000-7000 kr i månaden har 2017 underskott i hushållsbudgeten på 80-90 tusen kr per år och betalar 10-12 % av inkomsten i skatt.

De som tjänar 16-17 tusen kr per månad 2017 har efter skatt så att de nätt och jämt klarar hushållsbudgeten och betalar 20-21 % av inkomsten i skatt.

De som tjänar 55-60 tusen kr per månad 2017 har efter skatt överskott på 270-300 tusen kr per år och betalar 35-37 % av inkomsten i skatt. Dagens Nyheter har som oberoende liberal den 21mars 2017 huvudledare där det nämns att två nationalekonomer i tankesmedjan Timbro nämnt 75% marginalskatt på de högsta inkomsterna. "Skatterna är en fråga om såväl rättvisa som ekonomiska realiteter" skriver ledaren. Men ledaren beskriver inte viktiga realiteter om fördelningen av inkomstskatterna på olika inkomstnivåer och marginalskatter för lägre inkomster som också kan vara stora.

De stora underskotten vid de lägsta inkomsterna beror på att inkomstskattesystemet inte är konstruerat efter bärkraft utan efter krav om särbeskattning. Grundavdraget är inte satt med hänsyn till levnadskostnader utan är en byråkratisk konstruktion som inte har med levnadskostnaderna att göra. Systemet är gjort med hänsyn till fördelningar vid högre inkomster. Det negativa utfallet vid de lägsta inkomsterna måste kompenseras med bidrag för att få bättre fördelning efter bärkraft. Bostadsbidrag är därvid lämpligt.

Nyss har nämnts om kapital:

"Fastighetsskatten, förmögenhetsskatten, arvs- och gåvoskatterna bör ej återinföras. Statliga inkomstskatten bör ej tas bort.

Fastighetsskatterna och förmögenhetsskatterna är ett elände därför att fastigheter och förmögenheter för många inte alltid inbringar pengar som räcker till skatterna. Arvs- och gåvoskatter ger upphov till onödigt manipulerande.

Den mest rättvisa skatten är skatten på förvärvsinkomster som handlar om pengar man disponerar och är mer kontrollerbara än de andra skatterna.

Om förmögenheter: det finns olika slags förmögenheter, man kan ha ett hus eller pengar på banken, men en viktig typ av förmögenhet är den förmåga man har genom kunskaper och erfarenheter. Denna förmögenhet beskattas inte, man beskattar avkastningen av kunnandet, dvs inkomster man har av kunnandet, avkastningen av kunnandet. Samma bör gälla för de materiella förmögenheterna, man beskattar avkastningen.

Ränteavdrag och kapitalinkomstskatter bör ligga kvar på 30%

De svenska politiska partierna har aldrig förstått sig på problemen med fördelningen av inkomstskatterna, isynnerhet för de lägsta inkomsterna där de olika hushållkostnaderna, mest på grund av bostadskostnaderna, för ensamma och makar/sambor spelar stor roll.

Vad ingår i skattetabellerna?

I beräkningen av skattetabellerna ingår kommunal och statlig inkomstskatt på förvärvsinkomster, allmän pensionsavgift, begravningsavgift och avgift till registrerat trossamfund. Även den nya public service-avgiften är inkluderad i skattetabellerna för 2019. Avdrag och skattereduktioner för grundavdrag, allmän pensionsavgift, jobbskatteavdrag och skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning ingår också i tabellerna.

Kolumn 1
Avser löner, arvoden och liknande ersättningar till den som vid årets ingång inte fyllt 65 år om inkomsten ger rätt till jobbskatteavdrag. Tabellen ska tillämpas oavsett om allmän pensionsavgift ska betalas eller inte.

Ensamstående förvärvarbetande är missgynnade i förhållande till makar/sambor.

Ensamståendes levnadskostnader per år 2019 är 174000kr
En makes/sambos kostnad är 134500 kr, dvs 39500 kr lägre och därför blir överskottet för en make 39500 kr högre för en ensamstående. Om makarna var för sig har samma inkomst som en ensamstående har makarna tillsammans 2x39500kr= 79000kr mera disponibelt sedan inkomstskatter och levnadskostnarna betalats.

Underskott tillsammans för ett par makar blir på motsvarande sätt 79000 kr lägre än för en ensamstående

2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 5700 kr per mån = 68400 kr per år för ensam och 7000 kr per mån för makar/sambor= 84000kr/år.
Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 174 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 269000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år	Makar lika inkomst Överskott/år	Årsinkomst per person
6001	626	7512	5375	64500	-109500	-140000	72 000
7001	854	10248	6147	73764	-100236	-121472	84 000
8001	1081	12297	6920	83040	-90960	-102920	96 000
9001	1308	15696	7693	92316	-81684	-84368	108 000
10001	1535	18420	8466	101592	-72408	-65816	120 000
11001	1765	21180	9236	110832	-62168	-47336	132 000
12001	1997	23964	10004	120048	-53952	-28904	144 000
13001	2268	27216	10733	128796	-45204	-11408 *	156 000
14001	2568	30816	11433	137196	-36804	5392	168 000
15001	2859	34308	12149	145704	-28296	22408	180 000
16001	3149	37788	12852	154224	-19776	39448	192 000
17001	3440	41280	13561	162732	-11268	56464	204 000
18001	3730	44760	14271	171252	-2748 *	73504	216 000
19001	4020	48240	14981	179772	5772	90544	228 000
20001	4340	52080	15661	187932	13932	106864	240 000
21001	4630	55560	16371	196452	24252	123904	252 000
22001	4921	59052	17080	204960	30960	140920	264 000
23001	5211	62532	17790	213480	39480	157960	276 000
24001	5501	66012	18500	222000	48000	175000	288 000
25001	5792	69504	19209	230508	56508	192016	300 000
26001	6082	72984	19919	239028	65028	209056	312 000
27001	6373	76476	20628	247536	73536	226072	324 000
29001	6953	83436	22048	264576	90576	260152	348 000
30001	7244	86928	22757	273084	99084	277168	360 000
35001	8848	106176	26153	313836	139836	358672	420 000
40001	10498	125976	29503	354036	180036	439072	480 000
45001	12782	153384	32219	386628	212628	504256	540 000
50001	15432	185184	34569	414828	240828	560656	600 000
55001	18164	217968	36837	442044	268044	615088	660 000
60001	21045	252540	38956	467472	293472	665944	720 000

Sammanräknad förvärvsinkomst efter deciler. Kvinnor och män 20-64 år. Kr/år

Sammanräknad förvärvsinkomst efter deciler. Personer folkbokförda i Sverige både 2016-01-01 och 2016-12-31

Sammanräknad förvärvsinkomst efter deciler. Personer folkbokförda i Sverige både 2017-01-01 och 2017-12-31

Decilgrupp	2016	2017	2019 antagande. cirka samma årliga ökning som 216-217. Månad ca	
1	11 855	12 096	13 000	1083
2	96 357	99 028	104 000	8667
3	177 761	183 315	194 000	16167
4	241 790	249 625	265 000	22083
5	289 357	298 285	316 000	26333
6	327 932	337 863	358 000	29833
7	366 546	377 964	401 000	33417
8	414 336	426 988	452 000	37667
9	486 239	499 991	527 000	43917
(9,5				ca 57000)
10	789 273	809 306	849 000	70750

Statistiken är inte uppdelad efter esamstående och makar/sambor. Men ensamstående behöver 2019 inkomst 19000 och makar var för sig 14000 per månad för att klara hushållsbudgetarna på plus. Genomsnitt cirka 16000 kr
Det betyder att cirka 30 % av inkomsttagarna inte klarar sig.

Inkomstskattesystemet är inte uppbyggt efter skatteförmåga och inget talar för att svenska folket vill ha det.

Brister i detta system kompenseras i någon mån av bidrag av olika slag, bland annat barnbidrag och bostadsbidrag för ensamma och makar/sambor med barn.

Ungdomar utan barn kan få ungdomsbostadsbidrag. Äldre utan barn har några år fått bostadsbidrag, men de har i ovist nit tagits bort, det bör snarast återinföras. Det kan enkelt ske genom att höja åldersgränsen för bidrag. Ungdomsbidragen avtrappas med 30% av viss stigande inkomst. I ett nytt bidrag för äldre kan det vara 30 % eller 20%, som gälller för barnbostadsbidrag.

http://wimnell.com/omr36-39zzs1.pdf sid 34:

Underskott och överskott i hushållsbudgetarna

För inkomståren 2006, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 och 2014 har undersökts hur stora underskotten och överskotten blir i hushålls-butdgetarna för förvärvsarbetande med inkomster mellan 6000 och 60 000 kr per månad, för ensamma och makar med líka stora inkomster.

Underskott och överskott avser det som återstår av inkomsten sedan inkomstskatt betalats och det betalats för de minsta rimliga levnads-kostnaderna enligt konsumentverkets belopp. I de angivna lägsta kost-naderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Skillnader mellan 2006 och 2014 redovisas i tabellen till höger.

Den borgerliga alliansen har menat att jobbskatteavdragen mest tillfallit låg- och medelinkomsttagare, men tabellen visar att
*** underskotten har ökat för inkomster 13000 och lägre,**
*** att överskotten har minskat för inkomster 14000-25000 och**
*** att överskotten har ökat för inkomster 26000 och högre och med cirka 23000-32000 kr per år för inkomser 35000 och högre.**

Den nya regeringen vill minska jobbskatteavdragen för inkomster 50000 kr och högre och sänka inkomsgränsen för statlig skatt till 35000 kr. Det tycks finnas överskott att ta av.

Försämringarna för inkomster 25000 och lägre borde åtgärdas.

2006-2014 Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan inkomstskatt betalats och det betalats för de minsta rimliga levnadskostnaderna enligt konsumentverkets belopp. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam Mån. lön	2006 Över-skott/år	2014	Skillnad	
6001	-64356	**-80536**	**-16180**	**Underskottet har ökat**
7001	-55524	**-71200**	**-15676**	**Underskottet har ökat**
8001	-46692	**-61864**	**-15172**	**Underskottet har ökat**
9001	-37920	**-52528**	**-14608**	**Underskottet har ökat**
10001	-29880	**-43192**	**-13312**	**Underskottet har ökat**
11001	-22176	**-34072**	**-11896**	**Underskottet har ökat**
12001	-14532	**-25612**	**-11080**	**Underskottet har ökat**
13001	-6888	**-17524**	**-10636**	**Underskottet har ökat**
14001	756	**-8716**	**-9472**	**Överskottet har minskat**
15001	8400	**-268**	**-8668**	**Överskottet har minskat**
16001	16044	**8180**	**-7864**	**Överskottet har minskat**
17001	23688	**16280**	**-7408**	**Överskottet har minskat**
18001	31332	**25076**	**-6256**	**Överskottet har minskat**
19001	38976	**33524**	**-5452**	**Överskottet har minskat**
20001	46200	**41624**	**-4576**	**Överskottet har minskat**
21001	53844	**50072**	**-3772**	**Överskottet har minskat**
22001	61488	**58520**	**-2968**	**Överskottet har minskat**
23001	69132	**66968**	**-2164**	**Överskottet har minskat**
24001	76776	**75416**	**-1360**	**Överskottet har minskat**
25001	84420	**83864**	**-556**	**Överskottet har minskat**
26001	92124	**92324**	**200**	**Överskottet har ökat**
27001	98424	**100772**	**2348**	**Överskottet har ökat**
29001	109704	**117668**	**7964**	**Överskottet har ökat**
30001	115344	**126008**	**10664**	**Överskottet har ökat**
35001	143544	**166208**	**22664**	**Överskottet har ökat**
40001	171240	**196712**	**25472**	**Överskottet har ökat**
45001	196440	**224912**	**28472**	**Överskottet har ökat**
50001	221640	**253112**	**31472**	**Överskottet har ökat**
55001	246840	**278972**	**32132**	**Överskottet har ökat**
60001	272040	**304172**	**32132**	**Överskottet har ökat**

2006. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 4200 kr per mån = 50400 kr per år för ensam och 5100 kr per mån för makar/sambor= 61 200kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 120 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 180 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam							**Makar lika inkomst**	**Årsinkomst per person**
Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Överskott/år		Överskott/år	
6001	1364	16368	4637	55644	-64356		-68712 (55644x 2-180000)	
7001	1628	19536	5373	64476	-55524		-51048	84 000
8001	1892	22704	6109	73308	-46692		-33384	96 000
9001	2161	25932	6840	82080	-37920		-15840	108 000
10001	2491	29892	7510	90120	-29880		240 kris-	120 000
11001	2849	34188	8152	97824	-22176		15648 gräns	132 000
12001	3212	38544	8789	104468	-14532		20936	144 000
13001	3575	42900	9426	113112	- 6888		46224	156 000
14001	3938	47256	10063	120756	756	kris-	61512	168 000
15001	4301	51612	10700	128400	8400	gräns	76800	180 000
16001	4664	55968	11337	136044	16044		92088	192 000
17001	5027	60324	11974	143688	23688		107376	204 000
18001	5390	64680	12611	151332	31332		122554	216 000
19001	5753	69036	13248	158976	38976		137952	228 000
20001	6151	73812	13850	166200	46200		152400	240 000
21001	6514	78168	14487	173844	53844		167688	252 000
22001	6877	82524	15124	181488	61488		182976	264 000
23001	7240	86880	15761	189132	69132		198264	276 000
24001	7603	91236	16398	196776	76776		213552	288 000
25001	7966	95592	17035	204420	84420		228840	300 000
26001	8324	99888	17677	212124	92124		244248	312 000
27001	8799	105588	18202	218424	98424		256848	324 000
29001	9859	118308	19142	229704	109704		279408	348 000
30001	10389	124668	19612	253344	115344		290688	360 000
35001	13039	156468	21962	263544	143544		347088	420 000
40001	15731	188772	24270	291240	171240		402480	480 000
45001	18631	223572	26370	316440	196440		452880	540 000
50001	21531	258372	28470	341640	221640		503280	600 000
55001	24431	293172	30570	366840	246840		553680	660 000
60001	27331	327972	32670	392040	272040		604080	720 000

2008. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 4300 kr per mån = 51 600 kr per år för ensam och 5200 kr per mån för makar/sambor= 62 400kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 124 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 186 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam							**Makar lika inkomst**	
Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Överskott/år		Överskott /år	
6001	836	10032	5165	61980	-62020		-62040 (61980x2-186000)	
7001	1074	12888	5927	71124	-52876		- 43752	**Ensams**
8001	1338	16056	6663	79956	-44044		-26088	**förbättring**
9001	1602	19224	7399	88788	-35212		-8424	**på skatten**
10001	1910	22920	8091	97092	-26908		8184 kris-	**2006 - 2008**
11001	2230	26760	8771	105252	-18748		24504 gräns	3428
12001	2551	30612	9450	113400	-10600		40800	3932
13001	2872	34464	10129	121548	- 2452		57096	4436
14001	3193	38316	10808	129696	5696	kris-	73392	4940
15001	3513	42156	11488	137836	13856	gräns	83672	5456
16001	3834	46008	12167	146004	22004		106008	5960
17001	4155	49860	12846	154152	30152		122304	6464
18001	4475	53700	13526	162312	38312		138624	6980
19001	4796	57552	14205	170460	46460		154920	7484
20001	5149	61788	14852	178224	54224		170448	8024
21001	5470	65640	15531	186372	62372		186744	8528
22001	5790	69480	16211	194532	70532		203064	9044
23001	6111	73332	16890	202680	78680		219360	9548
24001	6435	77220	17569	210892	86828		235784	10052
25001	6766	81192	18235	218882	94820		251764	10400
26001	7097	85164	18904	226848	102848		267696	10724
27001	7428	89136	19573	234876	110876		283752	12452
29001	8247	98964	20754	249048	125048		312096	15344
30001	8777	105324	21224	254688	130688		323376	15344
35001	11427	156468	23574	282888	158888		379776	15344
40001	14077	168924	25924	311088	187088		436176	15848
45001	16874	202488	28127	337524	213524		489048	17084
50001	19774	237288	30227	362724	238724		539448	17084
55001	22674	272088	32327	387924	263924		589848	17084
60001	25574	306888	34427	413124	289124		640248	17084

2009. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 4450 kr per mån = 53 400 kr per år för ensam och 5420 kr per mån för makar/sambor= 65 040kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 130 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 195 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam							**Makar lika inkomst**	
Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år		Överskott /år	
6001	729	8748	5272	63264	-66736		-68472 (63264x2-195000)	
7001	977	11724	6024	72288	-57712		- 50424	**Ensams**
8001	1225	14700	6776	81312	-48688		-32376	**förbättring**
9001	1474	17688	7527	90324	-39676		-14352	**på översk.**
10001	1745	20940	8256	99072	-30928		3144 kris-	**2006 - 2009**
11001	2055	24660	8946	107352	-22648		19704 gräns	- 472
12001	2365	28380	9636	115632	-14368		36264	+164
13001	2676	32112	10325	123900	- 6100		52800	788
14001	2986	35832	11015	132180	2180	kris-	69360	1424
15001	3297	39564	11704	140448	10448	gräns	85896	2048
16001	3607	43284	12394	148728	18728		102456	2684
17001	3918	47016	13083	156996	26996		118992	3308
18001	4228	50736	13773	165276	35276		135552	3944
19001	4539	54468	14462	173544	43544		152088	4568
20001	4881	58572	15120	181440	51440		167880	5240
21001	5191	62292	15810	189720	59720		184440	5876
22001	5502	66024	16499	197988	67988		200976	6500
23001	5812	69744	17189	206268	76268		217536	7136
24001	6123	73476	17878	214536	84536		234072	7760
25001	6437	77244	18564	222768	92768		250536	8348
26001	6768	81216	19233	230796	100796		266592	8672
27001	7100	85200	19901	238812	108812		282624	10388
29001	7761	93132	21240	254880	124880		314760	15176
30001	8091	97092	21910	262920	132920		330840	17576
35001	10444	125328	24557	294684	164684		394368	21140
40001	13094	157128	26907	322884	192884		450768	21644
45001	15759	189108	29242	350904	220904		586808	24464
50001	18659	223908	31342	376104	246104		557208	24464
55001	21559	258708	33442	401304	271304		557208	24464
60001	24459	293508	35542	426504	296504		658008	24464

2010. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 4700 kr per mån = 56 400 kr per år för ensam och 5700 kr per mån för makar/sambor= 68 400 kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 134 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 201 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam							**Makar lika inkomst**	
Mån lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år		Överskott /år	
6001	687	8244	5314	63768	-70232		-73464 (63768x2-201000)	
7001	918	11016	6083	72996	-61004		- 55008	**Ensams**
8001	1149	13788	6852	82224	-51776		-36552	**förbättring**
9001	1380	16560	7621	91452	-42548		-18096	**på översk.**
10001	1644	19728	8357	100284	-33716		-432 kris-	**2006 - 2010**
11001	1943	23316	9058	108696	-25304		16392 gräns	-3128
12001	2244	26928	9757	117084	-16916		33168	-2384
13001	2545	30540	10456	125472	- 8528		49944	-1640
14001	2846	34152	11155	133860	- 140	kris-	66720	-896
15001	3147	37764	11854	142248	8248	gräns	83496	-152
16001	3448	41376	12553	150636	16636		100272	592
17001	3749	44988	13252	159024	25024		117048	1336
18001	4050	48600	13951	167412	33412		133824	2080
19001	4351	52212	14650	175800	41800		150600	2824
20001	4682	56184	15319	183828	49828		166656	3628
21001	4983	59796	16018	192216	58216		183434	4372
22001	5284	63408	16717	200604	66604		200208	5116
23001	5585	67020	17416	208992	74992		216984	5860
24001	5886	70732	18115	217380	83380		233760	6604
25001	6201	74412	18800	225600	91600		250200	7180
26001	6532	78384	19469	233628	99628		266256	7504
27001	6863	82356	20138	241656	107656		282312	9232
29001	7524	90288	21477	257724	123724		314448	14020
30001	7854	94248	22147	265764	131764		330528	16424
35001	10134	121608	24867	298404	164404		395808	20860
40001	12784	153408	27217	326604	192604		452208	21364
45001	15434	185208	29567	354804	220804		508608	24364
50001	18323	219876	31678	380136	246136		559272	24496
55001	21223	254676	33778	405336	271336		609672	24496
60001	24123	289476	35878	430536	296536		660072	24496

2011. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 4700 kr per mån = 56 400 kr per år för ensam och 5700 kr per mån för makar/sambor= 68 400 kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 134 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 201 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam							Makar lika inkomst
Mån.	Prelskatt		Efter skatt		Över-		Överskott
lön	/mån	/år	/mån	/år	skott/år		/år
6001	680	8160	5321	63852	-70148		- 73296
7001	911	10932	6090	73080	-60920		- 54840
8001	1142	13704	6859	82308	-51692		- 36384
9001	1373	16476	7628	91536	-42464		- 17928
10001	1630	19560	8371	100452	-33548		- 96 kris-
11001	1930	23160	9071	108852	-25148		16704 gräns
12001	2231	26772	9770	117240	-16760		33480
13001	2532	30384	10469	125628	- 8372		50256
14001	2833	33996	11168	134016	16 kris-		67032
15001	3134	37608	11867	142404	8404	gräns	83808
16001	3435	41220	12566	150792	16792		100584
17001	3736	44832	13265	159180	25180		117360
18001	4037	48444	13964	167568	33568		134136
19001	4338	52056	14663	175956	41956		150912
20001	4669	56028	15332	183984	49984		166968
21001	4970	59640	16031	192372	58372		183794
22001	5271	63252	16730	200760	66760		200520
23001	5572	66864	17429	209148	75148		217296
24001	5873	70476	18128	217536	83536		234072
25001	6181	74172	18820	225840	91840		250680
26001	6510	78120	19491	233892	99892		266784
27001	6843	82116	20167	242004	108004		283008
29001	7504	90048	21497	257964	123964		314928
30001	7834	94008	22167	266004	132004		331008
35001	9931	119172	25070	300840	166840		400680
40001	12581	150972	27420	329040	195040		457080
45001	15231	182772	29770	357240	223240		513480
50001	18054	216648	31947	383364	249364		565728
55001	20954	251448	34047	408564	274564		616128
60001	23854	286248	36147	433764	299764		666528

2012. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 4900 kr per mån = 58 800 kr per år för ensam och 6000 kr per mån för makar/sambor= 72 000 kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 142 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 216 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam							Makar lika inkomst
Mån.	Prelskatt		Efter skatt		Över-		Överskott
lön	/mån	/år	/mån	/år	skott/år		/år
6001	660	7920	5341	64092	-77908		- 87816
7001	891	10692	6110	73320	-73178		- 69360
8001	1122	13464	6879	82548	-59452		- 50904
9001	1353	16236	7648	91776	-50224		- 32448
10001	1591	19092	8410	100920	-41080		- 14160 kris-
11001	1891	22692	9110	109320	-32680		2640 gräns
12001	2192	26304	9809	117708	-24492		19416
13001	2493	29916	10508	126096	-15904		36192
14001	2794	33528	11207	134484	-7516	kris-	52968
15001	3095	37140	11906	142872	872	gräns	69744
16001	3396	40752	12605	151260	9260		86520
17001	3697	44364	13304	159648	17648		113296
18001	3998	47976	14003	168036	26036		120072
19001	4299	51588	14702	176424	34424		136848
20001	4630	55560	15371	184452	42452		152904
21001	4931	59172	16070	192840	50840		169680
22001	5232	62784	16769	201228	59228		186456
23001	5533	66396	17468	209616	67616		217296
24001	5834	70008	18167	218004	76004		203232
25001	6135	73620	18866	226392	84392		236784
26001	6451	77412	19550	234600	92600		253200
27001	6782	81384	20219	242628	100628		269256
29001	7445	89340	21556	258672	116672		301344
30001	7775	93300	22226	266712	124712		317424
35001	9565	114780	25436	305232	163232		394464
40001	12215	146580	27786	333432	191432		45o864
45001	14865	178380	30136	361632	219632		507264
50001	17578	210396	32423	389076	247076		562152
55001	20478	245736	34523	414276	272276		612552
60001	23378	280536	36623	439476	297476		662952

2013 Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 5100 kr per mån = 61 200 kr per år för ensam och 6100 kr per mån för makar/sambor= 73 200 kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 145 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 220 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam							Makar lika inkomst
Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år		Överskott /år
6001	575	6900	5426	65112	-79888		- 89776
7001	779	9348	6222	74664	-70336		- 70672
8001	982	11784	7019	84228	-60772		- 51544
9001	1185	14220	7816	93792	-51208		- 32416
10001	1388	16656	8613	103356	-41080		- 13288 kris-
11001	1651	19812	9350	112200	-32800		4400 gräns
12001	1916	22992	10085	121020	-23980		22040
13001	2180	26160	10821	129852	-15148		39704
14001	2445	29340	11556	138672	-6328	kris-	57344
15001	2683	32196	12318	147816	2816	gräns	75632
16001	2948	35376	13053	156636	11636		93272
17001	3240	38880	13761	165132	20132		110264
18001	3504	42048	14497	173964	28964		127928
19001	3769	45228	15232	182784	37784		145568
20001	4060	48720	15941	191292	46292		162584
21001	4325	51900	16676	200112	55112		180224
22001	4590	55080	17411	208932	63932		197864
23001	4855	58260	18146	217752	72752		215504
24001	5120	61440	18881	226572	81572		233144
25001	5384	64608	19617	235404	90404		250808
26001	5655	67860	20346	244152	99152		268304
27001	5946	71352	21055	252660	107660		285320
29001	6529	78348	22472	269664	124664		319328
30001	6819	81828	23182	278184	133184		336368
35001	8269	99228	26732	320784	175784		421568
40001	10654	127848	29347	352164	207164		484328
45001	13104	157248	31897	382764	237764		545528
50001	15554	186648	34447	413364	268364		606728
55001	18244	218928	36754	441084	296084		662168
60001	20944	251328	39057	468684	323684		717368

2014 Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 5100 kr per mån = 61 200 kr per år för ensam och 6200 kr per mån för makar/sambor= 74 400 kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 145 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 222 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam							Makar lika inkomst
Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år		Överskott /år
6001	629	7548	5372	64464	-80536		- 93072
7001	851	10212	6150	73800	-71200		- 70672
8001	1073	12876	6928	83136	-61864		- 55728
9001	1295	15540	7706	92472	-52528		- 37056
10001	1517	18204	8484	101808	-43192		- 18384 kris-
11001	1757	21084	9244	110928	-34072		-144 gräns
12001	2052	24624	9949	119388	-25612		16776
13001	2378	28536	10623	127476	-17524		32952
14001	2644	31728	11357	136284	-8716	kris-	50568
15001	2940	35280	12061	144732	-268	gräns	67464
16001	3236	38832	12765	153180	8180		84360
17001	3561	42732	13440	161280	16280		100560
18001	3828	45936	14173	170076	25076		118152
19001	4124	49488	14877	178524	33524		135048
20001	4449	53388	15552	186624	41624		151248
21001	4745	56940	16256	195072	50072		168144
22001	5041	60492	16960	203520	58520		185040
23001	5337	64044	17664	211968	66968		201936
24001	5633	67596	18368	220416	75416		218832
25001	5929	71148	19072	228864	83864		222000
26001	6224	74688	19777	237324	92324		218808
27001	6520	78240	20481	245772	100772		269544
29001	7112	85344	21889	262668	117668		303336
30001	7417	89004	22584	271008	126008		320016
35001	9067	108804	25934	311208	166208		400416
40001	11525	138300	28476	341712	196712		461424
45001	14175	171700	30826	369912	224912		517824
50001	16825	201900	33176	398112	253112		574224
55001	19670	236040	35331	423972	278972		625944
60001	22570	270840	37431	449172	304172		676344

2016 Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 5300 kr per mån = 63 200 kr per år för ensam och 6450 kr per mån för makar/sambor= 77 400 kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 149 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 232 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam							Makar lika inkomst
Mån.	Prelskatt		Efter skatt		Över-		Överskott
lön	/mån	/år	/mån	/år	skott/år		/år
6001	630	7560	5371	64452	-84548		- 103096
7001	852	10224	6148	73788	-75212		- 84424
8001	1074	12888	6927	83124	-65876		- 65752
9001	1296	15552	7705	92460	-56540		- 47080
10001	1518	18216	8483	101796	-47204		- 28408 kris-
11001	1760	21120	9241	110892	-38108		-10216 gräns
12001	2056	24672	9945	119340	-29660		6680
13001	2352	28224	10649	127788	-21212		23576
14001	2647	31764	11354	136248	-12752	kris-	40496
15001	2943	35316	12058	144696	-4304	gräns	57392
16001	3239	38868	12762	153144	4144		74288
17001	3535	42420	13466	161592	12592		91184
18001	3831	45972	14170	170040	21040		108080
19001	4127	49524	14874	178488	29488		124976
20001	4452	53424	15549	186588	47588		141176
21001	4748	56976	16253	195036	46036		158072
22001	5044	60528	16957	203484	54484		174968
23001	5340	64080	17661	211932	62932		191864
24001	5636	67632	18365	220380	71380		208760
25001	5932	71184	19069	228828	79828		225656
26001	6228	74736	19773	237276	88276		242552
27001	6524	78288	20477	245724	96724		259448
29001	7115	85380	21886	262632	113632		293264
30001	7423	89076	22578	270936	121936		309872
35001	9073	108876	25928	311136	166208		390272
40001	11376	136512	28825	343500	194500		455000
45001	14026	168312	30975	371700	222700		511400
50001	16682	200184	33319	399828	250828		567656
55001	19581	234972	35420	425040	276040		618080
60001	22631	271572	37370	448440	299440		664880

2017 Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 5200 kr per mån = 62 400 kr per år för ensam och 6400 kr per mån för makar/sambor= 76 800 kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 155 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 239 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam							Makar lika inkomst
Mån.	Prelskatt		Efter skatt		Över-		Överskott
lön	/mån	/år	/mån	/år	skott/år		/år
6001	622	7464	5379	64548	-90452		- 109904
7001	844	10128	6157	73884	-81116		- 91232
8001	1066	12792	6435	83220	-71780		- 72560
9001	1288	15456	7713	92556	-62444		- 53888
10001	1510	18120	8491	101892	-53108		- 35216
11001	1743	20916	9258	111096	-43904		-16808 kris-
12001	2038	24456	9963	119556	-35444		112 gräns
13001	2334	27888	10667	128004	-26996		17008
14001	2630	31560	11371	136452	-18548		33904
15001	2926	35112	12075	144900	-10100	kris-	50800
16001	3222	38664	12779	153348	-1652	gräns	67696
17001	3518	42216	13483	161796	6796		84592
18001	3814	45768	14187	170244	15244		101488
19001	4110	49320	14891	178692	23692		118384
20001	4435	53220	15566	186792	31792		134584
21001	4731	56772	16270	195240	40240		151480
22001	5027	60324	16974	203688	48688		168376
23001	5323	63876	17678	213136	57136		187272
24001	5619	67428	18382	220584	65584		202168
25001	5915	70980	19086	229032	74032		219064
26001	6211	74532	19790	237480	82480		235960
27001	6507	78084	20477	245928	90928		252856
29001	7096	85152	21905	262860	107860		286720
30001	7394	88728	22607	271284	116284		303568
35001	9044	108528	25957	311484	156484		383968
40001	11199	134388	28802	345624	190624		452248
45001	13849	166188	31152	373824	218824		518648
50001	16499	197988	33502	402024	247024		565048
55001	19333	231996	35668	428016	273016		617032
60001	22383	268596	37618	451416	296416		663832

2017 Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 5200 kr per mån = 62 400 kr per år för ensam och 6400 kr per mån för makar/sambor= 76 800 kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 155 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 239 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.

Ensam Mån. lön	Ös- skott/år		Makar lika inkomst Överskott /år		per person	skillnad ensam- en make
6001	-90452		- 109904		-54952	35500
7001	-81116		- 91232		-45616	35500
8001	-71780		- 72560		-36280	35500
9001	-62444		- 53888		-26944	35500
10001	-53108		- 35216		-17608	35500
11001	-43904		-16808	kris-	-8404	35500
12001	-35444		112	gräns	56	35500
13001	-26996		17008		8504	35500
14001	-18548		33904		16952	35500
15001	-10100	kris-	50800		25400	35500
16001	-1652	gräns	67696		33848	35500
17001	6796		84592		42296	35500
18001	15244		101488		50744	35500
19001	23692		118384		59192	35500
20001	31792		134584		67292	35500
21001	40240		151480		78740	35500
22001	48688		168376		84188	35500
23001	58136		187272		93636	35500
24001	65584		202168		101084	35500
25001	74032		219064		109532	35500
26001	82480		235960		117980	35500
27001	90928		252856		126428	35500
29001	107860		286720		143360	35500
30001	116284		303568		151784	35500
35001	156484		383968		191984	35500
40001	190624		452248		226124	35500
45001	218824		508648		254324	35500
50001	247024		565048		282524	35500
55001	273016		617032		308516	35500
60001	296416		663832		331916	35500

2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 5700 kr per mån = 68400 kr per år för ensam och 7000 kr per mån för makar/sambor= 84000kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 174 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 269000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam Mån. lön	Prelskatt /mån	/år	Efter skatt /mån	/år	Ös- skott/år	Makar lika inkomst Överskott/år	Årsinkomst per person
6001	626	7512	5375	64500	-109500	-140000	72 000
7001	854	10248	6147	73764	-100236	-121472	84 000
8001	1081	12297	6920	83040	-90960	-102920	96 000
9001	1308	15696	7693	92316	-81684	-84368	108 000
10001	1535	18420	8466	101592	-72408	-65816	120 000
11001	1765	21180	9236	110832	-62168	-47336	132 000
12001	1997	23964	10004	120048	-53952	-28904	144 000
13001	2268	27216	10733	128796	-45204	-11408 *	156 000
14001	2568	30816	11433	137196	-36804	5392	168 000
15001	2859	34308	12149	145704	-28296	22408	180 000
16001	3149	37788	12852	154224	-19776	39448	192 000
17001	3440	41280	13561	162732	-11268	56464	204 000
18001	3730	44760	14271	171252	-2748 *	73504	216 000
19001	4020	48240	14981	179772	5772	90544	228 000
20001	4340	52080	15661	187932	13932	106864	240 000
21001	4630	55560	16371	196452	24252	123904	252 000
22001	4921	59052	17080	204960	30960	140920	264 000
23001	5211	62532	17790	213480	39480	157960	276 000
24001	5501	66012	18500	222000	48000	175000	288 000
25001	5792	69504	19209	230508	56508	192016	300 000
26001	6082	72984	19919	239028	65028	209056	312 000
27001	6373	76476	20628	247536	73536	226072	324 000
29001	6953	83436	22048	264576	90576	260152	348 000
30001	7244	86928	22757	273084	99084	277168	360 000
35001	8848	106176	26153	313836	139836	358672	420 000
40001	10498	125976	29503	354036	180036	439072	480 000
45001	12782	153384	32219	386628	212628	504256	540 000
50001	15432	185184	34569	414828	240828	560656	600 000
55001	18164	217968	36837	442044	268044	615088	660 000
60001	21045	252540	38956	467472	293472	665944	720 000

2017 Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 5200 kr per mån = 62 400 kr per år för ensam och 6400 kr per mån för makar/sambor= 76 800 kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 155 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 239 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år	Inkomstskatt i % av inkomst	
							1 1 008 kr/mån Decilgrupp
6001	622	7464	5379	64548	-90452	10,4	
7001	844	10128	6157	73884	-81116	12,1	
8001	1066	12792	6435	83220	-71780	13,3	2 8 252 kr/mån
9001	1288	15456	7713	92556	-62444	14,3	
10001	1510	18120	8491	101892	-53108	15,1	
11001	1743	20916	9258	111096	-43904	15,8	
12001	2038	24456	9963	119556	-35444	17,0	
13001	2334	27888	10667	128004	-26996	18,0	
14001	2630	31560	11371	136452	-18548	18,8	
15001	2926	35112	12075	144900	-10100	19.5	3 15 276 kr/mån
16001	3222	38664	12779	153348	-1652	20,1	
17001	3518	42216	13483	161796	6796	20.7	
18001	3814	45768	14187	170244	15244	21,2	
19001	4110	49320	14891	178692	23692	21,6	
20001	4435	53220	15566	186792	31792	22,2	4 20 802 kr/mån
21001	4731	56772	16270	195240	40240	22.5	
22001	5027	60324	16974	203688	48688	22,8	
23001	5323	63876	17678	213136	57136	23,1	* Medianinkomst
24001	5619	67428	18382	220584	65584	23,4	23 467 kr/månad
25001	5915	70980	19086	229032	74032	23,7	2017 enl SCB
26001	6211	74532	19790	237480	82480	23,9	(20-64 år)
27001	6507	78084	20477	245928	90928	24,1	* Medelinkomst
29001	7096	85152	21905	262860	107860	24,5	27 450 kr/månad
30001	7394	88728	22607	271284	116284	24.6	2017 enl SCB
35001	9044	108528	25957	311484	156484	25,8	
40001	11199	134388	28802	345624	190624	28,0	9 41 666 kr/mån
45001	13849	166188	31152	373824	218824	30.8	
50001	16499	197988	33502	402024	247024	33,0	
55001	19333	231996	35668	428016	273016	35,2	
60001	22383	268596	37618	451416	296416	37,3	10 67 442 kr/mån

2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 5700 kr per mån = 68400 kr per år för ensam och 7000 kr per mån för makar/sambor= 84000kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 174 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 269000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år	Inkomstskatt i% av inkomst	Årsinkomst per person
6001	626	7512	5375	64500	-109500	10,4	72 000
7001	854	10248	6147	73764	-100236	12,2	84 000
8001	1081	12297	6920	83040	-90960	13,5	96 000
9001	1308	15696	7693	92316	-81684	14,5	108 000
10001	1535	18420	8466	101592	-72408	15,3	120 000
11001	1765	21180	9236	110832	-62168	16,0	132 000
12001	1997	23964	10004	120048	-53952	16,6	144 000
13001	2268	27216	10733	128796	-45204	17,4	156 000
14001	2568	30816	11433	137196	-36804	18,3	168 000
15001	2859	34308	12149	145704	-28296	19.0	180 000
16001	3149	37788	12852	154224	-19776	19,7	192 000
17001	3440	41280	13561	162732	-11268	20,2	204 000
18001	3730	44760	14271	171252	-2748	20,7	216 000
19001	4020	48240	14981	179772	5772	21,2	228 000
20001	4340	52080	15661	187932	13932	21,7	240 000
21001	4630	55560	16371	196452	24252	22,0	252 000
22001	4921	59052	17080	204960	30960	22,3	264 000
23001	5211	62532	17790	213480	39480	22,7	276 000
24001	5501	66012	18500	222000	48000	22,9	288 000
25001	5792	69504	19209	230508	56508	23,2	300 000
26001	6082	72984	19919	239028	65028	23,4	312 000
27001	6373	76476	20628	247536	73536	23,6	324 000
29001	6953	83436	22048	264576	90576	24,0	348 000
30001	7244	86928	22757	273084	99084	24,1	360 000
35001	8848	106176	26153	313836	139836	25,3	420 000
40001	10498	125976	29503	354036	180036	26,2	480 000
45001	12782	153384	32219	386628	212628	28,4	540 000
50001	15432	185184	34569	414828	240828	30,7	600 000
55001	18164	217968	36837	442044	268044	33,0	660 000
60001	21045	252540	38956	467472	293472	35,1	720 000

" Serviceföretag tror på rusch när avdrag höjs

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

Den 1 juli i år höjs taket för rutavdraget från 25 000 till 50 000 kronor per år. Hos rutföretagen råder optimism om att kunna anställa fler. – Det gör det möjligt för våra kunder att köpa flera tjänster. I dag slår en del kunder i taket, säger Maria Anderson, vd på Hemfrid.

Höjningen påverkar personer under 65 år som under förra mandatperioden fick taket för rutavdraget halverat till 25 000 kronor. Att taket nu åter höjs till den tidigare nivån innebär att det blir möjligt att utnyttja hela avdraget med maxbeloppet på 50 000 per person och år till bara ruttjänster.

Det betyder att man som privatperson kan köpa till exempel städhjälp, barnpassning och trädgårdshjälp för ett värde av 100 000 men bara behöva betala för hälften. Men det går också att blanda rut och rot och till exempel dra av 40 000 för rut och 10 000 för rot.

– Nu blir reglerna lika för alla och även personer under 65 år kan använda mer ruttjänster. Det kan till exempel gynna personer som vill köpa omsorgstjänster till sina gamla föräldrar, säger Pia Blank Törnros, skattejurist på Skatteverket.

Vad är viktigt att tänka på?
– Att komma överens med sin utförare om att man ska ha skattereduktion så att det inte blir bråk sen. Det är utförarens uppgift att skicka en faktura till beställaren med halva beloppet och själva ansöka om resterande belopp hos oss, men det är inte alla utförare som är med på det. Därför är det viktigt att komma överens och inte betala i förskott.

Andra saker att tänka på som beställare av en ruttjänst är att man bara kan få avdrag för arbeten som utförs i den bostad man bor i. Handlar det om flyttjänster måste flytthjälpen ske mellan den nuvarande bostaden och den man ska flytta till. Köper du byggtjänster och använder rot måste du äga bostaden, men för rut krävs bara att du bor i bostaden.

För att utnyttja rutavdraget måste du vara skriven i Sverige och betala skatt. Skattreduktionen baseras på inkomsten och på Skatteverkets hemsida går det att kolla hur mycket skattereduktion man har rätt till. Där finns också en utförlig lista på vad som ingår i rutavdraget och vad som inte är tillåtet.

– Man får till exempel inte anlita en släkting. Man kan anlita pappas firma men inte låta pappa städa. Man får heller inte köpa tjänster till sina vuxna barn som inte bor hemma längre, säger Pia Blank Törnros.
Av de ruttjänster som finns är städhjälp i särklass mest populär. Under 2018 drog svenskarna av skatt för städhjälp för totalt 3,6 miljarder kronor. Därefter kommer trädgårdstjänster för uppemot 700 miljoner och snöröjning på nästan 40 miljoner.

Om det höjda skatteavdraget för ruttjänster kommer att påverka marknaden på något sätt kan Pia Blank Törnros inte säga än.
– Det är en ganska liten förändring. Utökas avdraget till att gälla fler tjänster kan det nog få större effekt. Så var det till exempel när flytthjälpen kom och blev populär.

Hemfrid, landets största rutföretag, tror att höjningen kommer att påverka och gynna företaget positivt redan nu.

– Vi är väldigt positiva till höjningen. Det här möjliggör för våra kunder att köpa flera tjänster. I dag ser vi att en del kunder slår i taket, säger vd:n Maria Anderson.

I dag har Hemfrid drygt 2 200 fast anställda. Enligt Maria Andersson kommer regeländringarna leda till att företaget kan anställa ännu fler. – Just nu anställer vi cirka 70–80 personer i månaden, och kommer absolut anställa fler i framtiden i och med att efterfrågan ökar.

Hon berättar att Hemfrid har mottagit en hel del frågor från kunder om vad de nya reglerna innebär.

– En annan effekt är att vi kommer att kunna sälja fler tjänster på grund av större köputrymme. Och då kommer vi även kunna erbjuda mer arbetsvariation för vår personal, säger hon och tillägger:

– Många av våra anställda får sina första jobb hos oss. Det gäller främst utrikesfödda kvinnor. Det är en viktig integrationsfråga. Även Nannynu, en av de stora barnpassningsaktörerna, är mycket positiv till det höjda avdraget och tror att det kommer gynna företaget efter flera år i uppförsbacke. I dag sysselsätter bolaget drygt 1 000 barnvakter.

– Det blev en ganska drastisk förändring för oss när avdraget halverades. 25 000 kronor har räckt om man bara velat ha städning men har man behövt fler tjänster så har städningen prioriterats på bekostnad av barnpassning, säger Per Danckwardt, vd för Nannynu. Kommer ni kunna anställa fler nu?

– Ja, framför allt tror vi att de kunder som redan anlitar oss för barnpassning kommer att vilja ha mer nu. Det är svårt att veta hur många som kan anställas men den sänkta arbetsgivaravgiften som kommer längre fram kommer att göra det möjligt att anställa fler. Under 2019 tillsätter regeringen en utredning om att utöka rut till att gälla fler tjänster. Utredningen presenteras nästa år.

Clara Fritzon
clara.fritzon@dn.se
Joakim Lundberg
joakim.lundberg@dn.se "

" Dan Lucas: Räkna med att striden om rut fortsätter

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

Att rutavdraget höjs – efter att ha sänkts – är bara ännu en bekräftelse hur kontroversiellt avdraget har varit. Och fortfarande är.

Det var en 1 maj någon gång på 90-talet. Jag vill minnas att det var Vänsterpartiets ungdomsförbund som marscherade förbi och skanderade:

– Inga pigor åt överklassen – låt dom städa de egna dassen!
Som politisk slogan är den kanske inte den bäst formulerade, men ganska rolig ändå. Men vad den visar är att det som har kommit att kallas för hushållsnära tjänster var en explosiv fråga i Sverige för 20–25 år sedan. Det hade börjat med Socialdemokraternas ekonomiska seminarium i Almedalen sommaren 1993. Ekonomen Anne-Marie Pålsson tyckte att ett avdrag för hushållsnära tjänster skulle ge vettig sysselsättning åt arbetslösa, samtidigt som köparen kunde koncentrera sig på vad denne var bäst på. Hjärnkirurger ska operera, inte städa huset – så ungefär lät argumentet.

Till skillnad från de flesta andra europeiska länder, hade Sverige ingen stor marknad för den typen av tjänster. Medborgarna städade sina egna hem och gick ner i arbetstid för att kunna hämtade barnen tidigare från dagis. Villaägare rensade sina egna hängrännor, beskar träd och klippte gräsmattor.
Varför var det så? Ett tänkbart svar är att under det långa socialdemokratiska regeringsinnehavet 1932–1976 växte en stark jämställdhetsnorm fram. Det var helt enkelt ett brott mot normen att någon annan städade ditt hem. Höga skatter gav en omfattande offentlig välfärd, men gjorde det också svårt för ett vanligt hushåll att anlita privata tjänster.

Det vill säga; Sverige hade ingen stor vit marknad för hushållsnära tjänster. Däremot fanns en svart sådan, även om storleken av förklarliga skäl var svår att uppskatta.

Några år efter att rutavdraget infördes 2007, utvärderade Skatteverket effekterna av reformen på den svarta marknaden. De fann att den hade haft effekt – svartjobben minskade. Det har sedan dess blivit ett tungt argument för avdragets försvarare, liksom att det ger tryggare anställningsvillkor för de som utför tjänsterna.

Men kritiken mot både rut och rot finns kvar. Det finns undersökningar som visar att det är hygglig välbeställda som mest utnyttjar avdragen. ”Ett lyxavdrag för rika” som en facklig aktivist kallade det.

Den rödgröna regeringen halverade också rutavdragets tak på 50 000 kronor till 25 000 år 2016, bland annat med fördelningspolitiska argument.

Det är inte troligt att regeringen hade gått med på att höja det igen om det inte vore för januariavtalet med Centerpartiet och Liberalerna. Skiljelinjen mellan de som gillar avdraget och de som avskyr det, går grovt räknat längs den gamla blockgränsen.
Så räkna med att striden om rut kommer att fortsätta.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se "

" Osäkra hushåll slår mot tillväxten

DN ONSDAG 29 MAJ 2019

De goda åren ligger bakom oss och ekonomin bromsar nu in på flera fronter samtidigt, visar en barometerindikator från Konjunkturinstitutet (KI).Osäkra hushåll är en tung bromskloss.

Barometerindikatorn för maj föll till 99,8 från 102,5 i april. Det är första gången sedan 2015 som indikatorn hamnar under 100.

– Att industrin saktar in och att exporten ska gå trögt i år ligger redan i många prognoser. Så det är egentligen inte förvånande. Det man kan vara orolig över är att hushållen är bekymrade. När de är det brukar de hålla hårt i plånboken, säger Nordeas chefsanalytiker Torbjörn Isaksson.

Framför sig ser han en tillväxt som faller till 1 procent i år och stiger svagt till 1,5 procent 2020.

– Det är ingen dramatik. Än så länge är det ingen egentlig lågkonjunktur vi ser framför oss, utan en inbromsning från en stark nivå, säger Isaksson.

En konsekvens som Isaksson ser framför sig är att Riksbanken inte rör räntan under överskådlig tid, trots att den svaga kronan och risken för högre energipriser kan leda till prisökningar.

– Vi ser ingen räntehöjning vare sig i år eller nästa år. Det kan dröja flera år, bortom vår prognoshorisont innan det blir en höjning. Inflationstrycket är för lågt, både globalt och på hemmamarknaden.
– Hushållens inflationsförväntningar är höga. Det speglar den svaga kronan, höga drivmedelspriser och stigande livsmedelspriser. Och den svaga kronan kommer att hålla uppe inflationen en del, men det är inte tillräckligt för att en räntehöjning ska bli aktuell från Riksbankens sida.

Sysselsättningen väntas inte minska, enligt Nordea, som bland annat pekar på en positiv utveckling för anställningsplaner i KI-barometern. Inflödet av ny arbetskraft antas dock kunna trycka upp arbetslösheten något.

– Det är ett blekt 2019. Det handlar om att både exporten kommer att gå trögt samtidigt som hushållens konsumtion ökar långsamt.

Blir det en mer påtaglig lågkonjunktur räknar Nordeas ekonomer, som de flesta, med finanspolitiska stimulanser. Tidigarelagda investeringar i infrastruktur kan vara en åtgärd som blir aktuell. Skattesänkningar kan också bli aktuella, även om det är ideologiskt mer känsligt – precis som eventuella höjda ersättningsnivåer i a-kassan.

Regeringen sänkte i april sin tillväxtprognos för i år och nästa år till 1,6 procent. Det kan jämföras med en tillväxt på 2,3 procent i fjol.
– Vi får se vad det kommer för siffror. Signalerna har gått åt lite olika håll på senare tid, säger finansminister Magdalena Andersson (S) inför onsdagens BNP-statistik.

Skulle det bli en djup och långvarig ekonomisk nedgång finns beredskap, enligt Andersson.

– En finansminister ska alltid vara oroad. Men Sverige har ordning och reda på sina statsfinanser.

TT "

"Fakta. KI:s barometer pekar nedåt
Statliga Konjunkturinstitutets månatliga barometerindikator sjönk i maj till 99,8, från 102,5 månaden innan, något som myndigheten beskriver som ett normalt stämningsläge i den svenska ekonomin. För tillverkningsindustrin har läget försämrats stadigt sedan september i fjol, men ligger ändå fortsatt något över det historiska genomsnittet. Hushållen har också blivit mindre optimistiska. Indikatorn sjönk med 4,5 enheter till den lägsta nivån på över sex år.
Källa: Konjunkturinstitutet "

Migration, integration, rasism

" Södertälje 14.36. Min far italienaren har aldrig känt att han tillhör samhället

DN FREDAG 3 MAJ 2019

I Sverige kommer jag alltid vara invalid". Trots sina val av ord försöker min far häva ur sig ett skratt. I stället slutar det med ett halvdant leende. Jag saknar ord för att svara något vettigt och det blir tyst i lägenheten.

Som barn ogillade jag att besöka honom i hans etta utanför Södertälje. Lägenheten var alldeles för liten för en vuxen och två barn, men jag ogillade även faktumet att min far hade dåligt med pengar. Det osäkra bostadsområdet, den halvtomma frysen och de begagnade möblerna visade tydligt att hans lön inte räckte till. En orsak till varför han inte hade större inkomster var att han saknade stora delar av känseln i höger hand, efter en arbetsskada från en av restaurangerna han arbetade på.

Min far, italienaren som tar sig fram på knagglig svenska, har aldrig känt att han tillhör samhället. Trots att han har haft familj, vänner och kollegor i Sverige saknar han känslan av tillhörighet. Min pappa har aldrig röstat i ett svenskt val. Jag tror knappt att han vet hur det går till. Han umgås sällan med vänner som inte är italienare eller har latinamerikanskt ursprung.

Trots det har han stannat kvar i ettan utanför Södertälje. När jag läser boken "Vem dödade min far", av författaren Édouard Louis, tänker jag på min far. Att leva i ett land, utan att känna sig som en del av

samhället, i över 20 år, lämnar med högsta sannolikhet avtryck på människans väsen.

När jag till slut kommer på något att svara frågar jag hur han tänker göra härnäst. Genom att sälja lägenheten planerar han att köpa ett hus två timmar utanför Rom. Stockholm är både kallt och ensamt. Det fascinerar mig hur en människa kan hamna utanför samhället trots ett helt liv i en och samma stad. Likaså hur den enda rimliga lösningen verkar vara att flytta därifrån.

I motsats till mitt yngre jag uppskattar jag nuförtiden hur stark min far är, som trots sin känsla av utanförskap, har stannat kvar. I stället för att längta efter en Svenssonpappa är jag glad över att ha en far som pratar betydligt högre än gemene man när vi promenerar på stan. Som sällan tvekar innan han tar plats eller ställer raka frågor. Trots att somliga tittar nyfiket på honom.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

"Bäst i stan just nu
När regnet faller över Odenplans betonggator, doften sprider sig i hela kroppen.

Raffaella Lindström är reporter på Dagens Nyheter och hoppas att färre människor känner sig bortglömda i framtidens Stockholm. "

”Ökad polarisering bland unga om migration och jämställdhet”

DN TISDAG 7 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190507
Vår nya undersökning av unga i åldern 16–29 år visar en ökad polarisering mellan unga tjejer och killar. Allt fler tjejer ser invandring som något positivt för Sverige. Men allt fler killar vill att Sverige tar emot färre flyktingar. Tjejer rankar jämställdhet allt högre, medan killar är inte lika positiva till jämställdhet, skriver Lena Nyberg, MUCF.

Metoo-upproret hösten 2017, larm om ökande psykisk ohälsa bland unga, klimatstrejker och det ändrade säkerhetsläget i Sverige och Europa kan ha påverkat ungas attityder och värderingar. Det visar en ny rapport från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) som bygger på en enkät till 6 000 slumpvis utvalda unga i åldern 16–29 år från hösten 2018.

För första gången är sjukvården den viktigaste samhällsfrågan för unga, både bland tjejer och killar. Varannan ung rankar sjukvården högst och det är något vanligare bland unga med symtom på stress eller psykisk ohälsa. Migration, integration, klimat och jämställdhet är andra viktiga frågor. Arbete och sysselsättning minskar däremot i betydelse för unga.

Målet för den svenska ungdomspolitiken är att alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Social inkludering för unga är mål även i EU-

kommissionens strategi Europa 2020 och FN:s globala utvecklingsmål Agenda 2030. Den 1 januari 2020 blir också Barnkonventionen lag i Sverige. Beslut om unga måste bygga på kunskap om unga. De har rätt att komma till tals i frågor som rör dem och att känna tillhörighet. Att vara en del av ett större sammanhang är viktigt för alla människor, men särskilt för unga. Under ungdomstiden skapas förutsättningar för trygghet och aktivt deltagande i de demokratiska processerna, i arbetsliv och utbildning. Att sakna inflytande över samhällsutvecklingen och de egna livsvillkoren skapar känslor av utanförskap och maktlöshet.

MUCF:s studie visar att intresset för politik ökar bland unga. De är också mer positiva till politiker än vad den äldre generationen är. En större andel unga vet vad de tycker i viktiga samhällsfrågor jämfört med tidigare ungdomsgenerationer.

Allt fler unga tycker att medborgare i allmänhet, men också de själva, kan föra fram sina åsikter till politiker. Men vi ser en tydlig könsskillnad. För första gången sedan 2002 märks en tydlig skillnad mellan tjejers och killars attityder. Tjejer i dag upplever inte att de kan föra fram sina åsikter till politiker i samma utsträckning som killar. Tjejer halkar efter i känslan av att kunna påverka samhällsutvecklingen.

Det behövs mer och fördjupad kunskap om varför tjejer halkar efter i sin upplevda förmåga att påverka beslutsfattare. Dels för att fånga upp och stödja de individer som riskerar att ställas utanför, dels för samhället i stort. Sveriges står inför stora utmaningar på arbetsmarknaden med en åldrande befolkning och brist på arbetskraft inom många yrken.

Även i andra frågor märks en ökad skillnad i killar och tjejers attityder. För första gången klassar unga jämställdhet som en av de fem viktigaste samhällsfrågorna. Ökningen beror dock endast på att fler tjejer rankar jämställdhet allt högre. Metoo-upproret kan ha bidragit till det här men rapporten ger inte svar på den frågan eller om det är en mer bestående utveckling. Det är något som behöver studeras vidare, likaså frågan om varför killar inte är lika positiva till jämställdhet.

Majoriteten av Sveriges unga är positiva till invandring och invandrare. Men även här skiljer sig killar och tjejers attityder åt. Allt fler unga, framförallt tjejer, ser invandring som något positivt för Sverige. Samtidigt vill allt fler unga, framförallt killar, att Sverige tar emot färre flyktingar.

Tre av fyra unga känner oro för miljön och klimatet. Oron för krig och terrorism ökar också. Men framförallt märks en ökande oro bland unga, särskilt bland tjejer, för den personliga tryggheten. De är rädda för att utsättas för hot, hat och lurendrejeri på internet. Och också för inbrott och skadegörelse. Allt fler unga, främst killar, oroas för att utsättas för våld ute. Jämfört med tidigare studier så är också trygghet, lag och ordning viktigare samhällsfrågor för unga. 83 procent av de unga, både killar och tjejer vill till exempel se hårdare fängelsestraff för grova brottslingar.

I enkäten ställs även frågor om inställning till droger. Allt fler unga tycker att det är okej att använda droger och andelen unga som vill legalisera cannabis för privat bruk har fördubblats. I årets undersökning är det 27 procent av alla unga som vill det, 2013 var det 13 procent och 2007 var det 11 procent. Killar är mer positiva till droger än tjejer, drygt var tredje kille vill legalisera cannabis för privat bruk medan var femte tjej svarar så.

För första gången undersöker MUCF ungas attityd till Europa och världen. Stödet för ett fortsatt EU-medlemskap är stort bland unga, nio av tio vill att Sverige stannar kvar i EU. De flesta vill också att Sverige samarbetar mer med andra länder i Europa. Hälften av alla unga är intresserade av europeisk och internationell politik. Bland gruppen unga som vill lämna EU, 11 procent, är det fler killar.

Varannan tjej och var tredje kille tycker att Sverige borde göra mer för att hjälpa fattiga länder, totalt 41 procent mot 27 procent i 2013 års enkät.

Att unga, och särskilt tjejer, upplever att de inte själva kan föra fram åsikter till beslutsfattare är en oroande utveckling som alla aktörer i samhället måste ta på allvar. Annars riskerar vi att många unga halkar efter i de demokratiska processerna, i arbetsliv och utbildning samt i samhället i stort

Tendensen till ökad polarisering mellan unga tjejer och killar i migrations- och jämställdhetsfrågor behöver också noga följas upp. Likaså ungas oro och utsatthet för sexuella trakasserier, hot om våld, och ungas attityder till psykisk och fysisk hälsa.

Fortsatta insatser behövs för unga som varken arbetar eller studerar. Likaså behöver vi stärka arbetet med att förebygga psykisk ohälsa bland unga samt att förbättra unga hbtq-personers levnadsvillkor. Alla unga måste med i samhällsutvecklingen.

Lena Nyberg, generaldirektör för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) "

"Bakgrund. Undersökningen
Undersökningen har gjorts av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF. Den bygger på en enkät till 6 000 slumpvis utvalda unga i åldern 16–29 från hösten 2018. Studien är en del av uppföljning av den statliga ungdomspolitiken.

Studien är den sjätte i sitt slag och genomfördes första gången 1993 av dåvarande Barn- och ungdomsdelegationen och därefter av MUCF (tidigare Ungdomsstyrelsen) 1997, 2003, 2007 och 2013.

I rapporten presenteras inte bara ungas attityder och värderingar, utan deras attityder jämförs också med en äldre kontrollgrupp (30 år och äldre).

Rapporten ”Unga med attityd 2019 – samhällsfrågor och demokrati” är den första av tre delrapporter om ungas attityder och värderingar som MUCF publicerar i år. Den visar på tydliga skillnader både mellan olika grupper av unga i dag och över tid. "

" Den judiska läkaren som inte fick ge namn åt en gata vid Nya Karolinska

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Den tyskjudiska läkaren Bernhard Zondek var en internationellt ledande expert inom gynekologi när han sökte sig till Sverige på 1930-talet. Men han drevs i väg av antisemitismen inom den svenska läkarkåren. Han var den första – men inte den sista, skriver Ingrid Lomfors.

Vem minns längre Bernhard Zondek? Han var en berömd tysk-judisk gynekolog som sökte sin tillflykt till Stockholm 1933. Med i bagaget hade han en vetenskaplig spetskompetens inom graviditets- och förlossningslära. Hans vistelse i Sverige blev dock kort. När större delen av Sveriges läkarkår under 1934 protesterade mot att Zondek skulle beviljas arbetstillstånd packade han väskan och gav sig av.

Under de följande årtiondena, fram till sin död i New York 1966, fortsatte Zondek att berika internationell vetenskap. Hans forskargärning inom obstetrik och gynekologi har resulterat i över 300 vetenskapliga verk och åtskilliga prestigefulla priser. Han har varit gästprofessor, hedersdoktor och medlem av vetenskapliga institutioner runt om i hela världen. Men i Sverige är han bortglömd.

Berättelsen om hur Zondek tvingades i väg från Sverige är ett lågvattenmärke i svensk läkarhistoria. De vittnar om hur den svenska läkarkåren anpassade sig till och representerade den tidens antisemitiska strömningar. Och den väcker en undran om hur långt svenska läkare hade varit beredda att driva sitt antijudiska agerande vid ett nazityskt maktövertagande. Skulle svenska läkare agerat annorlunda än sina tyska kollegor som en masse var beredda att ställa sig bakom Hitler?

Så vem är han då? Bernard Zondek föddes 1891 i Wronke, i dåvarande tyska Preussen. Han kom från en läkarfamilj. Hans far och farbror var läkare, liksom hans båda bröder. I en intervju i Journal of Reprocution and Fertiliy (1966) berättar Zondek att ”det togs för givet att också jag skulle studera medicin”. Så blev det. 20 år gammal påbörjade han sina studier vid universitetet i Berlin. 1929 hade han avancerat till professor och chefsläkare för Institutionen för obstetrik och gynekologi vid sjukhuset Berlin-Spandau.

Den 23 mars 1933, strax efter att nazisterna tagit makten, publicerade den tyska läkarföreningen ett upprop i den nazistiska partitidningen Völkischer Beobachter om att ”Judiska läkare har tagit äran av vår medicinska kod, och underminerat genuin etik och moral… Rensa ut alla de som inte förstår tidens tecken. Gör vår profession tysk igen!”

Som en konsekvens stormade nazityska läkare sjukhus, universitetskliniker och hälsohem över hela Tyskland, i jakt efter judiska läkare att kasta ut. Det är anmärkningsvärt hur snabbt läkarkåren men också andra yrkesgrupper anammade den nazityska rasideologin. Läkarkåren spelade dock en alldeles särskild roll i dess implementering.

Forskarna Christian Pross och Götz Aly menar att läkare var den yrkeskategori med störst sympatier för Hitler. Vid denna tid anslöt sig 50 procent av den tyska läkarkåren till nazistpartiet NSDAP. Nästan hälften av dessa gick även med i SA och SS, organisationer som var centrala för genomförandet av Förintelsen. För dessa tyska läkare som

en gång svurit Hippokrates ed om att ”vara till gagn för de sjuka” blev i stället löftet till Hitler överordnat allt annat. I ”Cleansing the fatherland: Nazi medicine and racial hygiene” (1996) beskriver Pross och Aly hur tyska doktorer aktivt medverkade till förskjutningen i synen på människolivet. Att ”rensa bort” människor som var ”onyttiga” och ”överflödiga” blev en central uppgift för många tyska läkare. För att kunna genomföra denna plan började man med att ”rensa” ut sina ”överflödiga” kollegor. En av dem var Bernhard Zondek.

Efter att ha förlorat sin tjänst och möjlighet till utkomst söker Zondek sin tillflykt till Sverige. Den 4 september 1933 anlände han till Stockholm. Enligt då gällande regelverk kunde tyska medborgare stanna i landet i tre månader utan särskilt uppehållstillstånd. Men för att stanna en längre tid krävdes tillstånd. Zondek lämnade in sin ansökan i god tid. På ansökningsblanketten till Kungliga Socialstyrelsen framgår att Zondek är jude. Under tiden fick Zondek möjlighet att arbeta som oavlönad professor på Biokemiska institutet vid Stockholms högskola. För att klara sitt uppehälle beviljades han ett stipendium av The Rockefeller Foundation i New York.

I ledningen för Biokemiska institutionen verkade professor Hans von Euler. Även han var från Tyskland, men till skillnad från Zondek var han ingen flykting. Hans von Euler hade varit länge i Sverige och redan gjort en betydande karriär. 1929 tilldelades han Nobelpriset i kemi. Det är lite oklart vilken relation dessa båda landsmän hade till varandra. Von Euler lär ha spelat en viss roll för Zondeks uppehälle i Sverige, trots att han själv var för den nya nazistiska ordningen i Tyskland. 1937 grundade von Euler den pronazistiska Riksföreningen Sverige-Tyskland. (Hans von Euler liksom hans hustru Astrid Cleve förblev aktiva nazister under sin livstid. Båda har gett namn till gator på Nya Karolinskas sjukhusområde).

Fram till september 1934 fick Zondek nöja sig med att verka som ”frivillig vetenskaplig arbetare”, då han formellt saknade arbetstillstånd. Den 11 september samma år vände han sig direkt till Konungen med ”anhållan om särskild tillåtelse att inom riket utöva läkarkonsten”. Denna skrivelse remitteras emellertid till Medicinalstyrelsen, som i sin tur inhämtade synpunkter från Karolinska institutets lärarkollegium respektive Sveriges läkarförbund.

Att flera aktörer inom statsförvaltningen och en stor del av Sveriges läkarkår ombads avlägga yttranden i ett enda individuellt fall säger något om frågans sprängkraft. Det ”antisemitiska bakgrundsbruset” går inte att ta miste på.

De avlagda yttrandena i fallet ”licentia practicandi för utländsk läkare” är en nedslående läsning, Visserligen röstade en knapp majoriteten av styrelsen för Sveriges läkarförbund för att Zondek skulle få möjlighet att bedriva vetenskaplig forskning – dock inte ha patienter – medan övriga argumenterade emot. De senare ansåg emellertid att någon fördel ”icke torde kunna förväntas av en import av främmande läkare”.

För att markera sitt missnöje mot Zondeks ansökan tog därutöver Sveriges yngre läkares förening (SYLF, vilket i dag är det näst största förbundet inom Sveriges läkarförbund) ett eget initiativ till protest. För att bland landets läkare ”utröna stämningen beträffande denne Zondeks ansökan” uppmanades medlemmarna att skriva under en petition. På några dagar hade 1 034 läkare från hela landet undertecknat skrivelsen, närmare en tredjedel av hela läkarkåren.

I slutet av oktober 1934 hade fallet även nått medierna. Professorn i medicin och tillika riksdagsledamoten för Frisinnade folkpartiet Israel Holmgren skriver i Social-Demokraten (23–24 oktober, 1934) att ”allt detta motstånd mot Zondeks ansökan är ömkligt och gör svenska läkares fackföreningar föga heder. Saken ligger nog i verkligheten så till att ett bifall till hans ansökan är till nytta för Sverige, till nytta för Zondek och till skada för ingen”.

Holmgren fick emellertid mothugg av ordföranden för Sveriges läkarförbund, Abraham Troell. Troell var även han professor i obstetrik och gynekologi. I sina insändare till Social-Demokraten och Läkartidningen misskrediterar han Zondeks duglighet som läkare, och misstänkliggör hans skäl till att vilja stanna i Sverige.

Hur Zondek själv reagerade på dessa kollegors agerande kan man bara föreställa sig. Minnet av hur läkare i Nazityskland handlade ett år tidigare måste också ha väckt rädsla och skräck till liv. Zondek fann att han inte kunde stanna i Sverige. Han beslöt sig därför för att dra tillbaka sin ansökan och lämna Sverige för Israel. I slutet av 1934 anlände han till Hebreiska universitet och Hadassahsjukhuset i Jerusalem, där han kunde återuppta sitt arbete som praktiserande läkare, forskare och chef för obstetrik och gynekologi.

Den svenska läkarkåren hade lyckats med sitt uppsåt att fördriva en judisk kollega från Sverige. Fem år senare var situation för judiska läkare i det nazistiska Tyskland än mer akut, då de även fråntagits sitt medborgarskap. Sveriges gränser var vid denna tid i det närmaste stängda för judiska flyktingar. Flera svenska aktiva åtgärder hade införts för att hindra judar från att komma in i landet, som exempelvis medverkan till införandet av J-stämpeln i passet.

Efter att Zondek hade lämnat landet fortsatte även Sveriges läkarförbund att varna för ”utländska läkare”. Nu fick de stöd från Sveriges studentkår. I februari 1939 arrangerade studentkåren i Uppsala en omröstning om hur de skulle ställa sig till förslaget om att låta ett tiotal judiska läkarflyktingar få tillfälliga arbetstillstånd i landet. En majoritet av de närvarande röstade emot. Det så kallade Bollhusmötet i Uppsala 1939 är väl utforskat och även skildrat i ”Djävulssonaten. Ur det svenska hatets historia” av Ola Larsmo (2007).

Sannolikt fick detta möte i Uppsala konsekvenser för den antijudiska opinionen i Sverige. Den fanns inom alla led, men utnyttjades särskilt av högern som var snabb med att arrangera opinionsmöten och demonstrationer. Strax efter Bollhusmötet beslutade läkarstudenter i Stockholm att demonstrera. I ett fackeltåg genom Stockholm protesterade de mot ”judeimporten” och för ett ”Sverige för svenskar”.

I Ulf Högbergs ”Vita rockar och bruna skjortor. Nazimedicin och läkare på flykt” (2013) berättas om hur protesterna spreds ”som en löpeld genom svenska universitetsstäder”. I detta mörka kapitel av svensk historia spelar läkarstudenter och praktiserade läkare en central roll. Högberg, själv läkare och professor i obstetrik och gynekologi, vill mana till eftertanke och rannsakan. Vad har vi lärt oss av denna historia?

En sak vet vi med säkerhet. Det började med Bernhard Zondek, men slutade inte där.

Ingrid Lomfors docent i historia och överintendent på Forum för levande historia. "

" Imam i fortsatt förvar hos Migrations-verket

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

Migrationsverket har beslutat att hålla imamen Abu Raad i Gävle i fortsatt förvar. Han är en av fyra tongivande muslimska män som på kort tid har låsts in.

– Det har fattats ett nytt beslut, den 8 maj. Det ska omprövas inom två veckor, säger Fredrik Söderberg Bruce på Migrationsverkets presstjänst till TT.

Något motiv till varför Abu Raad och de tre övriga har satts i förvar har inte angivits men terrorforskaren Magnus Ranstorp sade till TT tidigare i veckan att det sannolikt handlar om att Säpo flyttar fram positionerna mot militant islamism i Sverige.

TT "

”Vi vill skapa en ny diskussion om integration”

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

"Elin Övergaards ”Ingen lyssnar” tävlar om Guldpalmen för bästa kortfilm på Cannesfestivalen, som börjar den 14 maj. Filmen utspelar sig på ett informationsmöte om ett nytt HVB-hem för ensamkommande flyktingar

1 Varför ville du göra ”Ingen lyssnar”?
– Det började med att jag var på ett möte om ett HVB-hem mitt under den stora migrationsvågen 2015. Jag blev tagen av den stora folkmassan utanför och den laddade stämningen inne på mötet – det var som om jag såg polariseringen mitt framför mina ögon.

Kommunen hade redan tagit beslutet och många av de som var där var frustrerade och ville inte lyssna. Hela mötet var dömt att misslyckas från början – och speglade situationen som rådde i Sverige och Europa under den här tidpunkten.

– Vi hoppas att filmen kan skapa en diskussion om integration i stället för att sopa frågan under mattan och förneka att det finns några problem. Att utesluta vissa partier i debatten har ju inte fungerat. Vi hoppas att filmen kan vara en utgångspunkt för en ny sorts diskussion.

2 Hur har du och producenten Manne Indahl jobbat med manuset?
– Vi började med att transkribera riktiga möten om HVB-hem och testade sedan replikerna med Kristoffer Appelquist, Cecilia Milocco och de andra skådespelarna. Det viktiga för oss var att skriva ett manus

som inte tar ställning utan i stället skildrar hela spektret av åsikter i denna fråga. Slutet är ju helt öppet för tolkning. Vi har märkt att publiken tolkar slutet olika beroende på vilken bakgrund eller åsikt man har. På detta sätt vill vi skapa debatt om vad som egentligen händer i filmen.

3 Detta är ditt första Cannes-besök, vad hoppas du på?
– Det är förstås jättestort. Jag blev alldeles stum när jag fick veta att filmen tagits ut till Cannes. Jag har lite fördomar mot Cannes och har hört många historier, men det ska bli intressant att se en värld där kvinnor måste bära högklackat på röda mattan, haha. Men det viktigaste är att filmen får chansen att nå ut till en bredare publik. - Målet med filmen är att nå ut till en bred publik – långt utanför festivalkretsarna.

Nicholas Wennö
nicholas.wenno@dn.se "

" Niklas Orrenius: Sju är hemma – men 57 svenska barn är kvar i mardrömsläger

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

För några veckor sedan levde de föräldralösa sju syskonen i ett vidrigt läger i Syrien fullt av IS-sympatisörer. Nu är de hemma i Sverige, tas om hand av socialtjänst och bör få vara ifred. Frågan är: Vad ska hända med de 57 svenska barn som är kvar i syriska läger?

Vi fick egentligen inte komma in i lägret al-Hol i nordöstra Syrien, fotograf Lotta Härdelin och jag. ”Säkerhetsskäl”, var den förklaring vi fick av de kurdiska myndigheter som kontrollerade lägret.

Efter några dagar i Syrien förstod vi att lägerledningen inte hade kontroll över vad som skedde innanför taggtrådsstängslet. Al-Hol var en mardröm, säkerhetsmässigt, sanitärt och humanitärt. Ett flyktingläger på papperet – i praktiken ett fångläger med 73 000 människor, varav många var kvar i Islamiska statens folkmordsideologi. Arga och besegrade terrorsympatisörer, packade som sillar i ett stinkande överbefolkat tältläger.

Sjukvårdare tilläts inte röra sig i lägret utan beväpnade vakter – det var för farligt. Kvinnor och barn attackerade poliser och lägerbesökare med stenar.

I stora sektioner av lägret levde enbart tusentals mammor och barn. Här fanns en hel del svenskar, enligt de listor som DN lyckades få tillgång till. Totalt räknade vi till 90 svenskar i al-Hol och i Camp Roj,

ett annat läger. 64 var barn. Nästan alla var under tio år, flera var nyfödda.

Av 25 svenska IS-mammor stod 21 listade som änkor. De var unga, ofta i 25-årsåldern. Här fanns kvinnor från Göteborg och någon från Malmö, samt några från andra svenska orter. Den största gruppen kom från Stockholms norra förorter. De unga kvinnorna hade lämnat Sverige redan som tonåringar för att ansluta sig till IS, rekryterade av en svensksomalisk IS-terrorist som ska ha dödats 2017.

IS besegrades till slut militärt i Irak och Syrien. De i terrorsekten som överlevt överlämnade sig eller greps av kurdiska styrkor. Männen sattes i fängelse, medan kvinnorna och barnen hamnade i Al-Hol eller i Camp Roj.

Efter nästan en vecka i Syrien lyckades vi ta oss in i al-Hol. Misären, desperationen och ilskan slog genast emot oss. Överallt såg vi människor utan armar eller ben, droppande kompresser, människor som skrek rakt ut.

Vår plan var att träffa svenska vuxna och intervjua dem om varför de lämnat Sverige för att ansluta sig till världens kanske mest aggressiva och extrema terrorgrupp. Det fick vi inte. Men vi lyckades leta oss fram till sju små svenska barn. I ett tält i al-Hols område för föräldralösa barn satt de, syskonen.

Den äldste pojken var åtta år, men alla barnen i syskonskaran såg mindre och yngre ut än vad de var. De sista månaderna hade många IS-terrorister och deras familjer svultit, och kokat örter och gräs till barnen för att stilla hungern. Syskonen vi mötte var utmärglade och rörde sig långsamt, som åldringar. De åt couscous och vita bönor i tältet. Mat fanns i lägret. Men omsorgen och kärleken var det dåligt med.

I ett hörn satt en kvinna som var anställd för att se till barnen, men hon verkade knappt bry sig. När den svårt undernärde ettåringen säckat ihop på tältgolvet stegade kvinnan fram och lyfte omilt upp honom i ena armen. När vi var tvungna att åka iväg bad en pojke att vi skulle ta honom med till Sverige. ”Åka”, sa han, om och om igen, på sin göteborgska dialekt. Han försökte klättra in i vår bil. Till slut blev jag tvungen att bära tillbaka pojken till tältet. Han grät förtvivlat när jag satte ned honom. Kvinnan som skulle ta hand om barnen gjorde ingen ansats att trösta honom.

Nu har de sju syskonen landat i Sverige. De tas om hand av socialtjänsten och placeras i jourfamiljehem. Sedan utser sociala myndigheterna tillfälliga vårdnadshavare. Det är inte sannolikt att alla sju barnen hamnar i samma familjehem. Det är heller inte särskilt troligt att mor- och farföräldrarna tilldelas vårdnaden, säger en myndighetsperson med insyn i ärendet.

När sju av de 64 svenska barnen räddats från al-Hol-lägret är frågan vad som kommer att hända med de 57 svenska barn som är kvar i Syrien – och med deras mammor. Frågan diskuteras just nu i regeringskansliet, men något beslut är inte fattat.

När vi var i al-Hol i mitten av april dog fyra–fem barn varje dag i lägret. Många hade kunnat räddas om de fått adekvat vård och omsorg. Men hur skulle det gå till i ett läger fullt av arga IS-sympatisörer, där vårdpersonalen inte ens kan röra sig fritt?

En bit utanför lägret såg vi en grässlänt med hundratals små kullar av rödbrun jord. Där grävdes de barn som dog i al-Hol ner, i omärkta gravar. Små skära och ljusblå barnfiltar låg slängda mellan jordhögarna.

Niklas Orrenius
niklas.orrenius@dn.se "

"Bakgrund. Skråmos barn landade i Göteborg
IS-terroristen Michael Skråmos sju barn landade på Landvetter i Göteborg i går, enligt uppgifter till flera svenska medier.

Båda föräldrarna är döda. Michael Skråmo och hans hustru Amanda anslöt sig till terrorgruppen Islamiska Staten 2014 och dödades tidigare i år. Därefter har barnen vistats i det kurdiskkontrollerade lägret al-Hol i norra Syrien, i en särskild del för föräldralösa barn till IS-medlemmar i Europa.

Barnens morfar, Patricio Galvez, sa i går till SVT Nyheter att polisen ska föra barnen till socialtjänsten i Göteborg.

DN "

" Välutbildade, företagsamma och unga flyr fortfarande från Östeuropa

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

Migration är av ondo, konstaterar Östeuropas politiker – och avser därmed inte minst de många medborgare som utvandrar. Vi har glömt att efter kriget var gränsen i Berlin mellan det västra och östra Tyskland länge öppen och att nära 3 miljoner utnyttjade det till att i en ständigt svällande ström flytta västerut för att aldrig mer komma tillbaka.

Det vill säga de företagsamma, unga och äventyrliga, utbildade eller politiskt missnöjda – och kvar blev ett slags negativt urval, marinerat i realsocialismens oförmåga till utveckling och tillväxt. Den östtyska staten riskerade att förblöda. För att rädda den från kollaps byggdes 1961, natten mellan den 12 och 13 augusti, Berlinmuren.

Därefter var alla östtyskar mer eller mindre inlåsta.
Det var i sista ögonblicket, men den ”antifascistiska skyddsvallen” fullgjorde sin uppgift. Staten DDR räddades och kunde vegetera vidare ytterligare några decennier. Först den 9 november 1989 skulle denna trista lägerstat öppnas mot omvärlden. En sådan plötslig frihet skulle den inte överleva; den östtyska staten kollapsade på kortare tid än det tagit att en gång planera och bygga muren.

Men vi har glömt att invånarna i de andra realsocialistiska staterna i Europa under ännu längre tid var inlåsta, och när de till sist släpptes ut fanns det inte något Väst-Polen, Väst-Ungern eller Väst-Albanien som kunde ta hand om dem. Inte heller kunde de göra sig av med den egna

staten som när en orm ömsar skinn: i stället var de hänvisade till att bygga om, reparera och riva det värsta av den, att sedan lägga till vad som saknats.

Ironiskt nog har de efter kommunismens fall och medlemskap i EU hamnat i DDR:s gamla dilemma från före 1961. Hur ska invånarna förmås att stanna kvar i hemlandet? Hur ska ett sådant samhälle i ett Europa med öppna gränser och gemensam arbetsmarknad kunna överleva i en på alla sätt övermäktig omvärld? Att bygga en ny mur för att hålla folk på plats är ju inte längre möjligt.

EU:s nya medlemsstater i öst blöder. Invånarna blir färre samtidigt som alla förutom Albanien har födelsetal som bidrar till krympande befolkningar. Invandring kan vi glömma. Och den arbetsföra befolkningen ger sig av; i Rumänien är den till nästan 20 procent sysselsatt utomlands, i Litauen, Kroatien, Lettland och Bulgarien strax under eller till 15 procent. I ett västeuropeiskt land som Sverige rör det sig om 1,3 procent.

Zagrebs hantverkare befinner sig i Wien eller München, de rumänska läkarna och sjuksköterskorna i Italien, de redan legendariska polska rörmokarna i Frankrike eller England. Som vanligt är det de unga och bäst utbildade som ger sig i väg. Vem skulle kunna förebrå dem? Vad som lockar är inte bara pengarna och en bättre framtid för deras barn utan också möjligheten att kunna förkovra sig. Ty hemma finns bara nerslitna laboratorier eller operationssalar, arkiv som inte digitaliserats eller bibliotek som inte har råd att köpa in den senaste facklitteraturen.

Kvar hemma blir en outbildad, pensionerad eller på annat sätt inaktiv befolkning som känner sig sviken av de specialister och entreprenörer som i stället för att ta hand om dem valt att flytta utomlands. Hela landsändar är avfolkade på funktioner och färdigheter som hör ett modernt samhälle till. Och de som blir kvar blir ofta magert belönade. Som värst drabbade är de yrkesverksamma som är bundna till den egna kulturen och språket: lärare, konstnärer, humanister. De hankar sig fram på de ”nationella” pengar som inte finns, ett intellektuellt och provinsiellt trasproletariat som samtidigt förväntas hålla liv i ett nationellt arv som inte efterfrågas på den europeiska marknaden (på ingen annan heller).

Ingen kan göra mycket åt detta annat än att uppgivet konstatera fakta. Migration är av ondo, konstaterar östeuropeiska politiker från den kroatiska presidenten Kolinda Grabar-Kitarovic bort till Viktor Orbán, och med migranter menas inte bara muslimer på väg till Europa utan lika ofta de landsmän som från öst flyttar för gott inom samma Europa.

De har börjat framställas som svikare, nästan som nationella förrädare. I östeuropeisk press förvandlas emigranterna till tillfälliga gästarbetare, och nu skulle det ha blivit dags för dem att återvända hem och bygga upp sina hemländer. Eller läkare borde tvingas till flera års tjänstgöring hemma innan de tillåts ta jobb utomlands. Naturligtvis rör det sig om önsketänkande, som krav helt ogenomförbara.

I det nationella intressets namn vänder sig den politiska klassen i Östeuropa mot migrationen, Bryssel och den gemensamma marknad som görs ansvariga för att den egna nationalstaten står på alltmer vacklande grund. Banerförare är Viktor Orbán; öppet angriper han den liberala ordning som aldrig riktigt fått fotfäste i det östra Europa. I stället är det hans politik som där snabbt vinner i popularitet, paradoxalt nog medan man i öst är helt beroende av väst. I klartext betyder det tysk bil- och maskinindustri och brysselskt regionalstöd som utgör själva den tunna grädden på den nationella ekonomins hemlagade mos.
Det vet förstås alla orbánister – också att man i längden inte kan bita den hand som föder en.

Fast vad man ska kunna göra åt den saken vet fortfarande ingen.

Richard Swartz
richard.swartz@chello.at "

" Fakta i frågan: Vad är EU:s roll när flyktingar dör på Medelhavet?

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

En flyktresa över Medelhavet kan kosta tiotusentals kronor. Varför väljer flyktingar denna farliga väg? Och vad är EU:s roll? Under tiden fram till valet granskar DN:s Kristoffer Örstadius några av väljarnas viktigaste frågor.

Den treårige syriske pojken Alan Kurdi drunknade den 2 september 2015 när han och hans familj försökte ta sig från Turkiet till Grekland i en osäker gummibåt. Bilden av den livlösa lilla pojken liggande i vattenbrynet spreds över hela världen och blev en symbol för tragedin när migranter mister livet i flykt från krig eller fattigdom till Europa. År 2018 dog 2 300 flyktingar och migranter i Medelhavet enligt en uppskattning av FN:s flyktingorgan UNHCR. Det innebär drygt sex personer varje dag. Situationen har förändrats sedan 2016 då mer än dubbelt så många personer avled.

Se grafen "Flyktingar som dör på Medelhavet"
År 2018 anlände sammanlagt 116 600 flyktingar och migranter till Europa över Medelhavet. De flesta överlevde alltså resan men flyktvägen är att betrakta som mycket farlig. Dessutom kan en båtresa kosta motsvarande tiotusentals kronor som betalas till en flyktingsmugglare.

Så varför väljer så många flyktingar denna farliga och dyra resväg? Och vilket ansvar har EU? FN:s flyktingkonvention fastställer kriterierna för vilka som kan få flyktingstatus. Den anger i detalj vem

som ska betraktas som flykting samt vilket rättsskydd, annat bistånd och sociala rättigheter en flykting bör få från de stater som skrivit under konventionen.

Flyktingkonventionen beslutades år 1951 som en följd av den flyktingkris som uppstod i slutskedet av andra världskriget, det vill säga i en helt annan tid och under helt andra omständigheter. Merparten av flyktingarna befann sig redan i det tänkta asyllandet när konventionen skrevs.

Den avsåg ursprungligen bara flyktingar i Europa före 1951. År 1967 antogs ett tilläggsprotokoll till flyktingkonventionen som tog bort denna begränsning. De flesta länder, inklusive EU:s medlemsstater, har ratificerat konventionen. Det innebär att avtalet är juridiskt bindande för staterna.

Samtliga personer som tar sig till ett lands territorium har rätt att söka asyl. Konventionen gäller alltså endast de personer som fysiskt har kommit till ett annat land. Om ett land vill begränsa asylsökandet blir sättet att hindra att flyktingar över huvud taget tar sig dit.

Sedan 1960-talet har den globala migrationen ändrat karaktär. Antalet människor på flykt har ökat dramatiskt under senare år. Aldrig tidigare i modern tid har så många personer varit på flykt som nu, cirka 68,5 miljoner människor. Orsakerna är framför allt kriget i Syrien. Även om många asylsökande har kommit till Europa de senaste åren flyr de flesta personer till det närmaste grannlandet som oftast är ett utvecklingsland.

Flera faktorer bidrar till att så många flyktingar riskerar livet för att ta sig till EU på den farliga vägen över Medelhavet:

1 Visumkrav och transportörsansvar

Alla EU-länder har visumkrav gentemot medborgare från de länder som de flesta flyktingar kommer från. Samtliga länder i Afrika och Asien, med några få undantag, omfattas av visumkrav till EU. En person som vill resa från Afghanistan, eller för den delen Kenya, i affärs- eller turismärenden till Europa får bara visum om hen kan visa att hen inte är en sannolik potentiell asylsökande. Få kan det. Kraven skulle vara tandlösa om visum kontrollerades först i samband med inresa till exempel vid en flygplats eftersom man har rätt att söka asyl där. Därför kompletterade EU år 1999 visumtvånget med ett så kallat transportöransvar inom ramen för Schengenregelverket. Det innebär att flyg-, tåg-, färje- och bussföretag inte får släppa ombord personer utan visum. Skulle de trots allt göra det är företagen skyldiga att betala både återresa och eventuellt uppehälle. Dessutom kan företagen få betala böter.

Transportöransvaret påverkar visserligen inte i formell mening flyktingarnas möjlighet att söka asyl i enlighet med flyktingkonventionen. Men transportöransvaret innebär i praktiken att EU:s lagstiftning hindrar asylsökande från att ta sig in till Schengenområdet med till exempel flyg eller färja.När en flykting tar den farliga vägen över Medelhavet så får denne automatiskt rätt att söka asyl så fort hen når ett EU-land.

2 Gränshinder

Dessutom har EU infört en rad gränshinder. Det har blivit vanligare med fysiska stängsel. Mest kända är förmodligen de tredubbla patrullerade stängsel som avgränsar de två små spanska enklaverna Ceuta och Melilla på Afrikas fastlandskust från Marocko. De utgör en del av Spanien och ligger därför vid EU:s yttre gräns. Syftet med stängslen där är att förhindra illegal invandring från afrikanska länder.

År 2011 började Grekland bygga barriärer längs gränsen mot Turkiet. År 2013 gjorde Bulgarien samma sak. Ungern började år 2015 bygga stängsel längs sin södra gräns.
Det är inte enbart länder i södra Europa som byggt barriärer. År 2016 började Norge sätta upp stängsel för att hindra en migrantström vid gränsövergången mot Ryssland. Det skedde sedan syriska flyktingar cyklat in i Norge från Ryssland.
Vidare har fem EU-länder (Sverige, Danmark, Tyskland, Frankrike och Österrike) infört tillfälliga gränskontroller. De innebär att polisen vid utvalda platser kontrollerar att personer som reser in i landet har rätt att vistas i landet.

3 Avtal med länder utanför EU
I mars 2016 slöt EU och Turkiet ett avtal om att minska antalet flyktingar som tar sig från Turkiet in i EU. Avtalet förhandlades fram av Tysklands förbundskansler Angela Merkel. Alla migranter som kommer till Grekland från Turkiet och saknar giltiga resehandlingar ska sändas tillbaka till Turkiet. För detta får Turkiet betalt, tre miljarder euro i en första omgång. Dessutom lovade EU att åter vitalisera arbetet med förhandlingarna om ett turkiskt EU-medlemskap. Turkiska medborgare fick vidare tillgång till den visumfria Schengen-zonen.

Sedan Turkietavtalet tecknades har de rutter som flyktingar och migranter tar till EU förändrats. För första gången på flera år var Spanien 2018 den vanligaste vägen in till Europa. Omkring 8 000 personer kom då landvägen (via enklaverna i Ceuta och Melilla) och ytterligare 54 800 lyckades ta sig över det farliga västra Medelhavet. Förra året sökte 646 000 personer asyl i EU. Det är en lägre nivå än toppåret 2015 men ändå väsentligt högre än åren 2008–2013:

Se grafen "Asylsökande"

Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se "

"Svaret i korthet

1 EU och dess medlemsländer har fattat flera beslut som försvårar för flyktingar att ta sig till Europa för att söka asyl.

2 Den viktigaste omständigheten är att alla EU-länder har visumkrav gentemot medborgare från de länder som de flesta flyktingar kommer ifrån. Flyg, buss- tåg- och färjebolag riskerar böter och får betala en persons återresa om denne saknar visum.

3 Det har blivit vanligare med gränsstängsel. Exempel på dessa finns i Bulgarien, Grekland och Ungern.

" Direktiv för att hantera rasism upprör i valdistrikt

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

Stockholms stad har gjort upp rutiner för att hantera rasism under röstningen i EU-valet. Väljare som vägrar lämna över sin valsedel till en röstmottagare med utländsk bakgrund ska hänvisas till en annan röstmottagare.– Det är mycket upprörande, säger Harry Peronius som är ordförande i ett valdistrikt på Södermalm.

Harry Peronius har jobbat som röstmottagare sedan mitten av 80-talet och varit ordförande i olika valdistrikt i Stockholm under de senaste tre valen. På onsdagen samlades han och hans kollegor på Åsö Gymnasium i Stockholm för att gå igenom regler och rutiner inför det stundande valet tillsammans med representanter från Valnämnden.

– Då tar föreläsaren upp att om det händer en incident med rasism eller liknande och blir bråk så ska vi hantera det si och så och i värsta fall ringa 112, säger Harry Peronius.

Han frågade föreläsaren hur han och hans kollegor praktiskt ska gå till väga om en person vägrar ge ifrån sig sin röst till en person med utländsk bakgrund.

– Då säger föreläsaren att valnämnden har bestämt att alla ska ha rätt att rösta. Att utgångspunkten är att vi inte kan neka en person att rösta. Och om väljaren ställer det här kravet, då får vi byta ut röstmottagaren, säger Harry Peronius.
Han berättar att flera i lokalen protesterade mot beskedet.

– Vi kan väl inte acceptera att vårt arbete styrs av en rasist? Men föreläsaren upprepade bara samma sak om och om igen. Till slut var det någon som föreslog att man kanske kunde hänvisa den här väljaren till en förtidsröstningslokal. Föreläsaren sa att det kunde man göra. Harry Peronius har diskuterat direktivet med sina kollegor och de tänker inte följa det, om en liknande situation skulle uppstå i vallokalen.

– Jag kommer att vägra att göra detta som valnämnden bestämt. Jag tycker att det är mycket upprörande, säger han.
Eva Debels, kanslichef för valnämndens kansli i Stockholms stad, menar att frågan är komplex.

– Det är ordförande i valdistriktet på valdagen som bestämmer ordningen i lokalen. Och om det är så att någon inte vill följa den ordning som ordförande har bestämt, då ska man försöka lösa situationen. Och om det blir oroligt i röstlokalen, kan man avbryta röstmottagningen och återta den när ordningen är återställd. Men man kan inte frånta en väljare sin rösträtt, säger hon.

Men det är väl väljaren som nekar att ge ifrån sig sin röst?
– Ja, så är det. Och då kan ju den personen ge den till en annan röstmottagare och då ska den personen ta emot rösten, säger kanslichefen.

Varför ska man vika sig för rasistiska åsikter?
– Det har förekommit någon form av kränkande behandling innan. Det som kom upp då var om något sånt här händer vill en del röstmottagare gärna ställa sig upp och säga: ”det här är ett demokratiskt rum”, eller liknande. Men det kan man inte göra i en vallokal. Om någon beter sig illa, då avbryter man röstmottagningen, säger Eva Debels.

Alexandra Carlsson Tenitskaja
alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

" Ministern: Därför valde vi bort EU:s flyktingmiljoner

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

Det var inget misstag att regeringen stoppade utbetalningen av över 100 miljoner kronor i EU-bidrag förra året. Justitieministern säger till DN att bidragen valdes bort för att hålla nere kostnaderna på migrationsområdet. Nu hotar EU med att kräva tillbaka upp till en miljard kronor från Sverige.

I fjol fick Migrationsverket aldrig regeringens bemyndigande att betala ut EU-bidrag från fonden för asyl, migration och integration, AMIF. Över hundra miljoner kronor frös inne, en pågående utlysning ställdes in och hjälporganisationer som Rädda Barnen och Kvinna till Kvinna blev utan stöd. Både Migrationsverket och organisationerna som fick avslag på sina ansökningar har sedan dess undrat vad det var som hände.

DN avslöjade i förra veckan hur EU-kommissionen hotat regeringen med att dra tillbaka upp till en miljard kronor i stöd till Sverige eftersom pengarna inte använts. I brevet står det att EU-kommissionen följer utvecklingen med oro.

”Baserat på den nuvarande nivån av projektering, riskerar EU-medel för ungefär 100 miljoner euro att återkallas, och därmed vara förlorade för Sverige”, skriver kommissionens generaldirektör för migrationsfrågor.

En av de avgörande anledningarna till att pengarna inte använts var just det uteblivna bemyndigandet förra året. På Migrationsverket har det spekulerats om huruvida det var ett misstag av regeringen, eller om politiska skäl låg bakom beslutet.

Nu ger justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S) regeringens förklaring till varför EU-bidragen stoppades förra året. ”Regeringens övergripande prioritering var att få bättre kontroll på kostnaderna på migrationsområdet mot bakgrund av att de ökat under 2015–2016”, skriver han i ett mejl till Dagens Nyheter.

I mejlet hänvisar han till att AMIF-fonden påverkar det svenska utgiftstaket och därmed reformutrymmet. Trots att pengarna kommer från EU så tas de upp som en utgift i den svenska statsbudgeten. Morgan Johansson säger att bidragen ”måste balanseras mot andra viktiga reformbehov”.

Morgan Johansson påpekar även att Migrationsverket hade rätt att bevilja pengar till kortare ettårsprojekt under 2018, men myndigheten uppger att det knappt finns några sådana projekt.

Justitieministern skriver också att det finns flera skäl till att så lite av EU-pengarna använts. Bland annat att programstarten försenades på EU-nivå.

”Men många vittnar också om att regelverket är krångligt och att man drar sig för att driva den här typen av projekt. Det finns därför potential för att nå ett bättre utnyttjande genom att förenkla regelverket för att söka fondmedel”, skriver justitieministern.

DN har varit i kontakt med flera organisationer som sökte bidrag under 2018, men som till följd av regeringens beslut nekades EU-medel. Rädda Barnen hade sökt pengar för ett integrationsprojekt och var långt gångna i processen när de fick höra att inga pengar skulle delas ut.

”Att avbryta en utlysning efter att besked ska ges kan inte vara rimligt och ett stort resursslöseri. Det var oerhörda mängder arbetstid som gick förlorad”, skriver Alexandra Fritzson på Rädda Barnen.

Även organisationen Kvinna till Kvinna sökte bidrag via Migrationsverket och svarade på myndighetens kompletterande frågor innan man plötsligt fick det negativa beskedet.

”Att skriva en ansökan om EU-medel är för en frivilligorganisation en dyrbar investering och faktiskt bokstavligt talat våra givares pengar i sjön”, skriver Christina Hagner på organisationen.

Morgan Johansson uppger för DN att det är beklagligt att den avbrutna utlysningen fick de konsekvenser som organisationerna beskriver, men att det nu finns en ny möjlighet att söka fondmedel från AMIF.
Han uppger också att Sverige kommer att kunna förbättra utnyttjandegraden i fonden väsentligt.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se "

" De ligger bakom sajterna som propagerar för ett Europa utan invandrare

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

Voice of Europe. **Ägs av: Ett antal nederländska investerare. Grundades: 2016. Drivs från: Nederländerna.**
Voice of Europe har som fokus att publicera artiklar som skildrar i synnerhet flyktingar och europeisk flyktingpolitik negativt, och fokuserar ofta på Sverige och svensk politik, i flera fall genom att sprida påståenden som visat sig vara falska. Under den svenska valrörelsen gav sajten det högerextrema svenska partiet Alternativ för Sverige stor uppmärksamhet, bland annat genom en intervju med partiets partiledare Gustav Kasselstrand där han beskriver det som att Sverige befinner sig i ett ”lågintensivt inbördeskrig”. Voice of Europe skriver sällan ut vem det egentligen är som driver sajten, och skribenterna är i regel anonyma. Enligt den nederländska veckotidningen De Groene Amsterdammer ska sajten finansieras av en mindre grupp nederländska entreprenörer, däribland fastighetsmagnaten Erik de Vlieger. I en artikel som publicerades i januari uppges webbsidans publisher vara Jan Dijkgraaf, en nederländsk journalist som bland annat varit chefredaktör för Metro i Nederländerna.

V4 News Agency. **Ägs av: V4NA LTD, ett företag registrerat av Ungerns ambassadör i Storbritannien.**
Grundades: 2019.Drivs från: Storbritannien.
V4 News agency, som började publicera nyheter i april 2019, beskriver sig som en ”ung självständig internationell nyhetsbyrå” som ger ett ”konservativt högerinriktat” perspektiv på händelser av vikt för

EU och världen. De flesta artiklarna, skrivna av nyhetsbyråns 50 anställda, ligger bakom betalvägg.

En artikel publicerad i webbtidningen Valasz online skapar dock frågetecken kring i vilken grad nyhetsbyrån är oberoende. Företaget som äger sajten registrerades av Ungerns ambassadör i Storbritannien och ägs delvis av en före detta rådgivare till Ungerns premiärminister Viktor Orbán. Majoritetsägare är företaget bakom den ungerska regeringstrogna nyhetssajten Origo. I en intervju med The Guardian nekar Orbáns talesperson Zoltán Kovács att nyhetsbyrån skulle ha några kopplingar till den ungerska staten. Han ställer sig dock positiv till intiativet: ”Det finns en politisk agenda som sprids dagligen och som tydligt inte visar verkligheten och vad människor ser i sin vardag. Jag tror att de som startade det här initiativet ser att det finns ett behov för en sådan unik röst.”

Poland Daily Ägs av: Tv-stationen Telewizja Republika.
Grundades: 2018. Drivs från: Polen.
Poland Daily väckte först uppmärksamhet i Sverige efter att nättidningen Samhällsnytt 2018 publicerade en artikel med påståenden om att Polens regering kritiserat Sverige för att ha satsat på ”invandring och genus i stället för brandförsvar”. Påståendet kom dock inte från regeringen, utan från en nyhetsuppläsare på då nystartade Poland Daily. Formellt är Poland Daily ett engelskspråkigt program som sänds klockan 22.00 varje dag i tv-kanalen Telewizja Republika, men får spridning främst via korta klipp på sociala medier som Twitter. Bevakningen är genomgående kritisk till invandring, EU och islam och positiv till den polska regeringen. Kanalens senaste värvning är den brittiska politiska aktivisten Jack Buckby, som tidigare gjort sig känd som potentiell partiledare för högerextrema BNP, som han lämnade 2013.

Sputnik NewsÄgs av: Den ryska statliga nyhetsbyrån Rossiya Segodnya.
Grundades: 2014.Drivs från: Framför allt Ryssland.
Sputnik news är en av flera sajter som finansieras av den ryska staten i syfte att föra fram budskap som gynnar Ryssland internationellt, tillsammans med bland annat nyhetssajten RT, bildbyrån Ruptly, Social medier-satsningen In the now och videoreportageorganisationen Redfish. Sputnik publicerar innehåll på en rad olika språk och hade under en period en svensk edition som nu är nedlagd. Sputnik publicerar dock fortfarande mycket material om Sverige, inte minst med fokus på Sveriges migrationspolitik. Materialet om Sverige är ofta baserat på texter från svenska invandringskritiska nyhetssajter.

Breitbart Ägs av: Breitbart News Network, LLC.
Grundades: I sin nuvarande form, 2007.Drivs från: USA.
Trots att den högerpopulistiska sajten Breitbart grundades över tio år tidigare av den konservativa debattören Andrew Breitbart väckte den stor uppmärksamhet först i samband med presidentvalet 2016, bland annat för att sajten fungerade som en samlingspunkt för Donald Trump-supportrar. Sajtens dåvarande styrelseordförande var Steve Bannon, som i augusti 2016 rekryterades att leda Donald Trumps presidentkampanj. Sedan presidentvalsrörelsen har Breitbarts inflytande minskat. Buzzfeed kunde visa på Breitbartanställdas samröre med nynazistiska aktivister och internetaktivister lyckades få företag att sluta annonsera på sajten. Nästan dagligen publicerar Breitbart artiklar om Sverige, framför allt med fokus på kritik av Sveriges invandringspolitik.

Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se "

" Hanna Fahl: Sverige juryns favorit men folket valde Nederländerna

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

Vilken sinnessjukt spännande omröstning! Har det någonsin varit så här oklart – och jämnt – efter juryrösterna? Sverige och John Lundvik hamnade i ledning efter att juryn sagt sitt, två ynka poäng före helt oväntade jurytvåan Nordmakedonien. Kommentar. Hanna Fahl

Och sällan har väl juryerna och tittarna varit så oense – varken Nordmakedonien eller Sverige gick hem hos folket. Det blev tack vare tittarna Nederländerna, och Duncan Laurence med låten ”Arcade”. Det var hans tävling i år, det står helt klart. Han har varit den största förhandsfavoriten i över en månad – lite oväntat, faktiskt. Hans typ av avskalade ballad, nervigt framförd, hundra procent på allvar, brukar inte vinna Eurovision song contest. Placera sig ganska bra, absolut, men inte vinna. Det närmaste är väl Salvador Sobrals seger för Portugal 2017 med jazzvisan ”Amar pelos dois”, men Duncan Laurences ”Arcade” har ett bra mycket modernare sound än så.

Och i år var det alltså Nederländernas tur att vinna – för första gången sedan 1975, och på det sättet en otroligt rolig vinnare. Det är alltid kul, för tävlingen och för de fans som följer den slaviskt, när länder som aldrig eller inte på mycket länge segrat, gör det till slut.

För Sverige får man väl säga att kvällen till slut blev en besvikelse. Trots juryfavoritskapet slutade John Lundvik som sexa. Visserligen är en topp-tio-plats sannerligen inget att skämmas för, men visst hade man högre förhoppningar. Lundvik – och kören, inte att förglömma, för utan Loulou Lamotte, Ashley Haynes, Paris Renita och Dinah Yonas Manna hade ”Too late for love” definitivt inte varit samma sak – ska vara stolta och nöjda över sina tre minuter som var mäktiga, supersnygga och hade förtjänat bättre. En topp-fem-placering, eller kanske till och med topp-tre, kändes absolut inom räckhåll inför finalen. Men så blev det nu inte.

Nåja, Sverige har ändå dominerat tävlingen på ett makalöst sätt sedan 2011 – två guldmedaljer, två brons, två femteplatser, och bara en gång har vi missat topp-tio.

Vad gäller själva tv-programmet så är ju Eurovision song contest av högst skiftande kvalitet från år till år. Det ligger i sakens natur, där tv-bolag med varierande erfarenhet av den här sortens jättesändningar turas om att hålla i showen. Innehållsmässigt var årets upplaga bland de bästa under 2000-talet – inledningssekvensen med flygplanslandning och flaggmarsch i finalen var fantastiskt snygg, mellanakten där Måns Zelmerlöw, Conchita Wurst, Verka Serduchka och Eleni Foureira tolkade varandras (och andras) låtar var lyxig (särskilt Foureiras version av ukrainska ”Lasha tumbai” var underbar).

Men framåt slutet spårade det ur ordentligt – transportsträcka efter transportsträcka innan vi äntligen nådde poängräkning. Har ett Eurovision någonsin dragit över så mycket i tid?

Att det varken var San Marinos Serhat eller Greklands Katerine Duska som i slutändan stod för den värsta falsksången under kvällen utan självaste Madonna i ”Like a prayer”, var dock bara sorgligt och lite ovärdigt. Aldrig har man väl varit så tacksam för en vocoder, som när den till slut tog över i hennes nya singel.

Hanna Fahl
hanna.fahl@dn.se "

"Sex i topp.
1. Nederländerna
Duncan Laurence, ”Arcade”
2. Italien
Mahmood, ”Soldi”
3. Ryssland
Sergej Lazarev, ”Scream”
4. Schweiz
Luca Hänni, ”She got me”
5. Norge
Keiino, ”Spirit in the sky”
6. Sverige
John Lundvik, ”Too late for love”

Duncan Laurence
Född: 1994.
Namn: Heter egentligen Duncan de Moor, Laurence är hans artistnamn.
Bakgrund: Slog igenom i hemlandet när han var med i tv-talangshowen ”The voice of Holland” 2014 och blev coachad av Ilse DeLange (som kom tvåa i Eurovision 2014 med bandet The Common Linnets).
Låten: ”Arcade” är skriven av Duncan de Moor, Wouter Hardy och svenske Joel Sjöö. "

" Jonas Hassen Khemiri: Instruktion i hur du överlever i ett land när 20 procent inte vill ha dig här

DN SÖNDAG 26 MAJ 2019

Hur ska man leva vidare i ett Europa där nationalismen tar ett allt starkare grepp om vardagen? Mer för vissa än för andra. För DN Kultur skriver Jonas Hassen Khemiri en överlevnadsguide till veckan efter EU-valet.

1 Vakna upp måndag morgon och intala dig att valresultatet var en glad överraskning. Fira att nationalisterna inte fick 100 procent av rösterna. På morgon-tv:n säger populistiska politiker att det här bara är början, kampen fortsätter, vi kommer aldrig ge upp, inte förrän varje gräns är en mur, inte förrän alla medborgare minns vilka det var som byggde det här landet. Kriminella ska utvisas, flaggan ska respekteras, fattigdom ska utrotas, med fler poliser, hårdare straff och vattenkanoner. Dom som inte ställer upp på våra krav har ingenting här att göra. Vem är det? säger din sexåring. Ingen alls, säger du och stänger av tv:n. Är han en onding? säger din treåring. Han är politiker, säger du och dukar fram frukost. Förklara för dina barn att allt kommer fortsätta precis som vanligt. Det här valet förändrar ingenting. Ni kommer stanna här. Ni ska ingenstans. Tänk inte på att var femte person som du träffar i hissar, på bussar, i mataffärer, tycker att du gör något fel som går runt här och existerar.

2 Ägna tisdagen åt att glömma dina erfarenheter av det här landet. Radera alla gånger som en polis har bett dig om id-handlingar. Glöm

bort alla gånger som du har hört någon påstå att dina föräldrars religion är en portal till ondska. På tisdagskvällen får du skjuts hem från basketträningen av en kompis, en polisbil blinkar blått och signalerar att ni ska stanna i vägrenen. Din kompis visar sitt körkort och polisen tittar på det lite för länge och när han äntligen är klar är det din kompis som önskar konstapeln en trevlig kväll. När ni gasar därifrån säger kompisen att han blir stoppad mycket mer sällan ända sen han skrev sig på sin flickväns adress, eftersom hon bor i ett område där bostadsrätterna är dyrare och medellivslängden längre. Men det skiljer inte så mycket i medellivslängd mellan kompisens område och flickvännens. Inte mer än arton år. Repetera efter mig: Arton år är ingenting. Alla människor är lika mycket värda. Det är en ren slump att vissa mord blir löpsedlar och andra mord blir notiser. Morden på Madeleine och Fredrik och Ulla och Carl och Kristoffer blir löpsedlar. Morden på Thanh och Rawan och Uma och Mohamed och Parham blir notiser. Slump. Ren slump.

3 Vig onsdagen åt att krossa deras fördomar. Få högsta betyg i allt. Lär dig ordlistan utantill. Öva in ett trovärdigt leende, som du kan sätta på dig varje gång någon misshandlar uttalet av ditt namn, eller stavar fel på ditt namn, eller frågar vad ditt namn betyder *egentligen*. Räkna inte hur många i din krets som har kommit hit och lärt sig ett helt språk, och som ändå ses som oanställningsbara på grund av en minimal brytning eller ett felkomparerat adjektiv. Sitt helt tyst på restaurangen när ditt gamla kompisgäng säger att dom faktiskt är öppensinnade, men fakta är fakta och man måste ändå minnas vilka det var som byggde det här landet. Någon säger att i helgen var det tre somalier i ett badhus som... Någon annan berättar om två rumänska tiggare som... Protestera inte när dina kompisar säger att *du* är annorlunda. *Du* är ju inte som dom, det är inte *ditt* fel att vi har hamnat här. Det är politikernas fel, det är EU:s fel. Till och med ett barn förstår ju att öppna gränser bara kan sluta i kaos. Knyt handen i fickan, le och säg: Jag håller med.

4 Lägg torsdagen på att hitta ett sätt att kapitalisera på din bakgrund. Var med i musikvideor där det står i annonsen att artisten söker ”etniska” bakgrundsdansare. Skriv böcker och pjäser där människor som ser ut som du romantiseras och är utrustade med ett oändligt stort tålamod. Dom blir aldrig arga för du blir aldrig arg. Ställ dig på en ståuppscen och dra skämt om din bakgrund, driv med din mammas brytning, din pappas rygghår, dina bröders brottsbenägenhet, dina systrars tjocka smink, din farmors religion. Åk på kommunalt anordnade mångfaldskonferenser och dra exakt samma skämt, fast utan svordomar. Fakturera företagsgig plus moms. Åk hem till dina barn. Avslöja aldrig att du har ägnat ännu en dag åt att tjäna pengar på att göra dig vän med makten. Erkänn aldrig för någon annan än dig själv att du oljar förtryckarmaskinen snarare än att krossa den, att det som du trodde var revolt, i själva verket var massage.

5 Fredagens fokus är ett intensivt självhat. Internalisera deras röster. Titta dig själv i spegeln och tänk onda tankar om ditt hår, din näsa, din hudfärg, din ambitionsnivå, din framgång. Extra viktigt är att du visar ditt självförakt för dina barn, så att de också smittas av samma tankar. Gå runt på stan och tänk att nationalisterna har rätt som påstår att en annan värld är omöjlig. Enda vägen framåt är bakåt. Snudda aldrig vid tanken på att det finns något absurt över att vi lever i en tid där pengar, båtar, bilar, skulder, äpplen, näshårsklippare, mobiltelefoner kan korsa gränser, men inte människor.

6 På lördagen händer något konstigt. Du är på väg mot mataffären med dina barn, treåringen vill gå själv och sexåringen vill bara gå på dom vita strecken, så det tar några extra sekunder att korsa gatan. Bakom

ratten på bilen som väntar sitter en äldre man. Han tutar. Och du fakking flippar. Du hoppar upp på bilhuven och vrålar: VARFÖR ÄR DET INGEN SOM PRATAR OM VILKA SOM BYGGDE DET HÄR LANDET?! Våra föräldrar bussades hit från Turkiet för att bygga era lastbilar, dom lämnade sina karriärer som socionomer i Chile för att slipa era golv, dom körde upp från Polen för att sänka priserna på era badrumsrenoveringar, dom flydde från ert krig i Irak för att jobba artontimmarsskift i era tobaksaffärer, dom skrev regimkritiska texter i Eritrea, dom var bilmekaniker i Sudan, dom var lantmätare i Indonesien, dom var frisörer i Ukraina, dom var sjuksköterskor i Kurdistan, dom var bartendrar i Tunisien, dom lämnade allt för att komma hit och köra era taxibilar, ta hand om era mormödrar, tvätta era fönster, dom har förstört sina ryggar, fått sin diabetes, drabbats av sina depressioner och nu har ni mage att... (Du hinner bara säga en bråkdel av allt detta innan du blir neddragen från bilhuven av två förbipasserande säkerhetsvakter (men då har du ändå hunnit sparka in framrutan och brutit av vindrutetorkarna på bilen (och precis innan vakterna tvingar ned dig på marken får du syn på dina barns ansikten (och dom ser rädda ut (men också stolta))))).

7 På söndagen packar ni era väskor och gör er redo att dra. Ni kan inte stanna här längre, det här landet har kapats av onda krafter och för barnens skull är det bäst att sticka. Innan det är för sent. Det är först på flygplatsen som du inser ditt misstag. För dina barn vill inte åka någon annanstans. Dom har ingen annanstans. Du har ingen annanstans. Ni åker hem och gör er redo för en ny vecka.

Jonas Hassen Khemiri "

" Ewa Stenberg: Migrationsfrågan är troligen en del i både SD:s och Moderaternas tillväxt

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Det blåste högervindar i det svenska EU-valet. De tre partierna till höger gick framåt, medan regeringspartierna backade. Kanske drar ändå statsminister Stefan Löfven (S) en suck av lättnad – Liberalerna klarade med ett nödrop spärren, vilket minskar sannolikheten för en regeringskris.

Det jublades på Moderaternas och Sverigedemokraternas valvakor när de preliminära valresultaten presenterades på söndagskvällen. Kristdemokraterna noterade också en framgång, men många var besvikna över att den inte blev större.

KD har legat över tio procent i opinionsmätningarna. Men den senaste veckans debatt om att den andre vice partiordföranden Lars Adaktusson röstat mot aborträtt i EU ser ut att ha skrämt bort en del väljare. Det blev istället Moderaterna som fick räkna hem en rejäl uppgång, långt större än i opinionsmätningarna.

De tre partierna till höger på den politiska skalan – M, KD och SD – har klarat sig bra. De hade förra valet tillsammans drygt 29 procent och fick sex mandat i EU-parlamentet. Nu får de, med rösterna från 5.983 distrikt av 6.305 räknade, 40,9 procent och nio mandat.

Lyfter vi blicken och ser ut i Europa blåser det gröna vindar. Det talas om en Gretaeffekt. Men som bekant blir man inte profet sitt i eget land. Här förlorar Miljöpartiet två av sina fyra mandat, enligt Valmyndighetens preliminära beräkning.

Ändå har klimat och miljö varit väljarnas viktigaste fråga, följt av migration. KD, M och SD har försökt hitta en egen linje i klimatpolitiken genom att förespråka kärnkraft som en viktig del av lösningen på den globala uppvärmningen. Kärnkraft är en fråga som inte är aktuell inom EU, det är upp till varje medlemsland att själva välja energimix. Men de svenska partierna har inte låtit det hämma visionerna om att EU ska börja satsa mer på kärnkraft.

Centerpartiet, som också har högt förtroende i klimatpolitiken, gick starkt framåt. Men slår man ihop Sveriges två partier med grön partifärg är de bara marginellt större än 2014. Klimatfrågan avgjorde inte EU-valet i Sverige.

Migrationsfrågan är troligen en del i både SD:s och Moderaternas tillväxt. De har talat mycket om en restriktiv politik.

Kristdemokraterna vill ha en mer liberal politik, men det är inget företrädarna talat högt om. Toppkandidaten Sara Skyttedal påminde tvärtom tittarna i SVT:s slutdebatt om att hon blivit kallad rasist för att hon krävt en stramare politik.

I förra valet debatterades det fortfarande om Sverige ska fortsätta att vara medlem i EU. Nu är den striden över. Svenskarna har aldrig varit så positiva till medlemskapet som i dag, även om många är skeptiska till att öka EU:s makt ytterligare. Den positiva opinionen är inte de EU-positiva partiernas förtjänst utan snarare britternas, som avskräckt Europa genom alla snubblande turer kring Brexit.Flyktingkrisen 2015 och klimatkrisen har troligen också ökat stödet för EU-medlemskapet, många anser att unionen har en viktig roll där.

Centerledaren Annie Lööf har sagt att detta val är det viktigaste sedan Sverige blev medlem i EU. Stefan Löfven (S) har inskärpt att det är en folkomröstning om högerextremismen.

Men det är svårt att tolka valresultatet i de termerna. SD gick kraftigt fram. KD och M gick också upp, och de båda har sagt att de är öppna för att samarbeta med SD i enskilda sakfrågor i EU-parlamentet. Spänningarna har ökat mellan konservativa och liberaler också i EU-valet. Men någon liberal eller grön våg, som i en del andra länder, är svår att skönja här.

Socialdemokraterna gjorde sitt sämsta EU-val hittills, även om partiet befarat ett ännu sämre resultat. Men statsminister Stefan Löfven ändå hitta tröst i valresultatet. Regeringens samarbetsparti Liberalerna hävde sig över 4-procentsspärren med ett nödrop. Stödet mer än halverades, men L åkte inte ut.

’Ju sämre resultat Liberalerna får, desto större blir kriskänslan i partiet. Hade L åkt ur EU-parlamentet skulle det ha slagit mot den nuvarande partiledningen. Det hade gynnat den karismatiska utmanaren från höger, Nyamko Sabuni. Hon har varit en öppen kritiker till samarbetet med Socialdemokraterna och har förespråkat viss samverkan med SD.

Skulle hon ta över det liberala rodret är kursen på sikt inställd på ett återuppväckt borgerligt samarbete. Dramatiken i den svenska politiken är alltså inte över. Innan de sista rösterna är sluträknade i EU-valet ska L presentera sina partiledarkandidater. Sedan börjar spelet om makten i

detta vals minsta parti. Väljs Erik Ullenhag eller Christer Nylander lär budgetsamarbetet fortsätta. Annars kan det bli fler nagelbitarkvällar framöver.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se "

"Ingen ville fira med Feministiskt initiativ efter detta val, till skillnad från 2014. Det hjälpte inte att en #meetoo-våg drog fram över hela världen, Fi kunde inte hålla sig kvar i EU-parlamentet. Partiet har haft svårt att göra sig hört i inrikespolitiken, då är det ännu svårare att göra sig hörd från Bryssel.

Valdeltagandet ökade till den högsta nivån sedan Sverige blev medlem i unionen. 1995 röstade drygt 40 procent. Nu ökar valdeltagandet. Efter valnattsräkningen beräknades valdeltagandet till 53,3 procent. Det är långt ifrån riksdagsvalets 87,2 procent, men visar ändå på ett allt större intresse för unionen.

Avslöjandet om att KD:s förre EU-parlamentariker Lars Adaktusson röstat mot kvinnors rätt till abort skakade KD. Det parti som tjänade på uppmärksamheten blev Moderaterna, som gjorde ett överraskande bra val. Toppkandidaten Tomas Tobé satsade på att tala om sakfrågor som migration, kärnkraft och brottslighet och det slog an.. "

" Därför är fördomar mot språkliga minoriteter så livskraftiga

DN SÖNDAG 2 JUNI 2019

De som talar ett mindre språk i ett land väcker ofta misstänksamhet. De anses vara privilegierade och får höra att de ser sig som finare. Det går aldrig att bevisa att man inte tror sig vara förmer än andra, skriver DN:s finlandssvenska Moskvakorrespondent Anna-Lena Laurén.

För ett tag sedan åkte jag taxi med en ung armenier. Haik hette han, född i Moskva. Han berättade livfullt om sin morbror, en företagare som har gått i konkurs två gånger, blivit skinnad och lurad men aldrig gett sig.

– Och så träffade han en väldigt klipsk kille, som gillade hans idéer. En jude. Nu jobbar de ihop och företaget går strålande, sade Haik.

För Haik är en jude lika med en smart person. Han kopplade ordet till en i Ryssland etablerad uppfattning om judar som skickliga affärsmän. Judar ses som en privilegierad elit. Hos somliga ryssar väcker det beundran, hos andra irritation. Ständigt närvarande, som en evig underström, ligger den urgamla antisemitismen som förser samhället med en ändlös fatabur av stereotyper och myter. Också positiva uttalanden om judar går ofta att koppla till denna kökkenmödding.

Historiskt sett är judehatet en av de äldsta och mest globalt spridda formerna av intolerans. Men det är inte bara judarna som omges av den här sortens föreställningar. Minoriteter som anses vara

framgångsrika blir nästan alltid stigmatiserade, eftersom majoriteten behöver en förklaring till deras framgångar. Det enklaste sättet är att applicera etiketter på minoriteten.

Haik känner garanterat till det eftersom han är armenier. I Ryssland betraktas Armenien visserligen som landets kristna allierade i Kaukasien. Om den armeniska minoriteten med sin starka handelsmannatradition finns samtidigt många förutfattade meningar.

– Där en armenier har gått fram kan en jude inte längre göra något, säger ett ryskt ordspråk.

Vad ordspråket vill säga är att om en jude är listig så är en armenier ännu listigare. På en gång formulerar man fördomar om två folk, på ett djupt försåtligt sätt eftersom ordspråket å ena sidan ger grupperna erkännande – de är smarta – å andra sidan låter förstå att de är det på andras bekostnad.

De här stereotyperna om judar och armenier är oerhört populära i Ryssland. Folk tycker om dem och vill absolut hålla fast vid dem, de betraktar dem inte som fördomar utan som kunskap. Likheten med många svenskars vurm för att betrakta finlandssvenskarna som överklass är slående.

Och när det gäller fördomar ska man aldrig underskatta människans ovilja att släppa dem. Speciellt när det gäller fördomar mot en liten grupp som anses ha det bättre än alla andra. I all synnerhet om man tror att de själva uppfattar sig som bättre än alla andra.

Den värsta synden av alla.
Uttrycket ”bättre folk” är en kliché om finlandssvenskarnas självbild som fortfarande odlas på många håll i Finland. Man vill visa att vi anser oss stå över andra och låter förstå att vi själva kalla oss ”bättre folk”.

Vilket vi inte gör.
Majoriteten av finlandssvenskarna är vanlig medelklass. I Helsingfors finns visserligen en finlandssvensk urban klass och gamla adliga - släkter, men svenskspråkiga finns i alla samhällsklasser. Det finns svenskspråkig arbetarklass, vilket är anledningen till att socialdemokraterna har en stark tvåspråkig tradition. Det finns svensk-språkiga bönder, som har sina egna organisationer.

Själv växte jag upp i den finlandssvenska skärgården i Pargas, där de socioekonomiska skillnaderna mellan språkgrupperna är ytterst små. Så ser det ut på de flesta håll i Finland.

Så föreställningen om att finlandssvenskar ser sig som ”bättre folk” är en projektion, något som majoriteten har hittat på. Men den går inte att bli av med. Den lever sitt eget liv och man stöter på den med jämna mellanrum.

Problemet med den sortens uttryck är inte att folk tror på dem blint. Det är att de skapar bilder. Många får uppfattningen att där åtminstone finns ett litet korn av sanning.

De här bilderna reser över Bottenhavet och kan ibland få högst överraskande konsekvenser. I Sverige har jag till exempel fått höra att jag inte kan förstå problematiken med ukrainskan och ryskan i Ukraina eftersom jag är finlandssvensk.

Det är en oerhört märklig känsla att bli diskvalificerad professionellt på grund av sitt modersmål. Det handlar inte bara om att jag helt objektivt sett har en ganska stor erfarenhet av Ukraina. Utan också om att det rimligen vore önskvärt med en mångfald av perspektiv i utrikesjournalistiken. Jag kan en del om språk och identitet därför att jag i mitt eget liv ständigt tvingas fundera på de här frågorna. Det är förvärvad kunskap, inte en kompromettterande egenskap.

Den här synen på minoriteter som förmer har förstärkts av det svartvita postkoloniala tankemönstret som har vunnit mycket mark i vänsterkretsar.

I Sverige skanderar SSU ”Krossa sionismen!” i sitt första majtåg i Malmö. SSU Skånes ordförande Electra Ververidis ser inget fel i det. ”Man kan inte sätta likhetstecken mellan antisionism och antisemitism”, säger hon.

Hon borde kanske titta sig omkring.
Malmös judiska församling är i dag en skugga av sitt forna jag. Enligt Expressen har den minskat från 2500 personer i början av 1970-talet till drygt 500 i dag.

Den svala inställningen till judarnas utsatthet i Sverige är tätt kopplad till att så många inte betraktar judar som utsatta. De är privilegierade, de har det bra.

I Mellanöstern pågår just nu en systematisk utflyttning av en annan minoritet – den kristna. År 1987 hade Irak 16,5 miljoner kristna. Nu är antalet nere i 300 000.

De kristnas säkerhetssituation blir alltmer prekär. Kyrkor sticks i brand, församlingar hotas. Ett auktoritärt system har ersatts först av anarki, därefter av nya självstyren som ofta har en kallsinnig inställning till andra gruppers rättigheter. I Irak övertar det kurdiska självstyret systematiskt mark som egentligen tillhör kristna.

I västvärlden har intresset för dessa kristna varit litet. En orsak är att de uppfattas som en elit. Kristna i Mellanöstern har högre utbildning, färre barn och en stabilare socioekonomisk situation än muslimer i medeltal. Det betyder inte att de principiellt skiljer sig särskilt mycket från den muslimska medelklassen, som de ofta lever sida vid sida med.

Egendomligt nog finns det en stor okunskap i väst – inte minst i Sverige – om kristendomens urgamla historia i Tvåflodslandet och det övriga Mellanöstern. De kristna i området räknar sin historia tillbaka till första århundradet efter Kristus. De har funnits i där långt innan islam blev en religion.

– Vi är inte ”en del av Egypten”. Vi är originalet, sade en koptisk präst i Kairo som jag intervjuade en gång.

Året var 2012 och Egypten skulle hålla sitt första presidentval efter den arabiska våren. Kopterna var oroliga. De visste av erfarenhet att för minoriteter är det alltid farligt när samhället genomgår stora omvälvningar och krafter som har hållits på mattan av auktoritära regimer släpps fram.

Synen på Mellanösterns kristna passar väl in i det postkoloniala rastret som läggs över mycket av svensk debatt och som ofta ser minoriteter som privilegierade eliter.

En starkt ideologiserad historie- och samhällssyn är med andra ord alltid besvärlig för minoriteter. Vi passar aldrig in i den, eller också ges vi roller som vi inte känner igen oss i.

Historien är aldrig logisk och rätlinjig. Samma grupper kan vara framgångsrika ur vissa synvinklar och starkt utsatta ur andra.
De judiska flyktingarna som fördrevs ur Spanien 1492 och kom till Istanbul började livet i ett nytt land med två tomma händer. Men de hade sina hantverks- och språkkunskaper, sitt intellektuella arv. De blev framgångsrika.

I det osmanska riket hade både judar, armenier och greker en stark ställning administrativt och kommersiellt. De kristna assyrierna/ syrianerna och kaldéerna hade välfungerande, självstyrande samhällen. Alla tillhörde *dhimmi*, en skyddad grupp i ett muslimskt samfund. De betalade högre skatt och fick juridiska rättigheter och skydd i utbyte. Stora delar av dem förintades i folkmordet 1915. De hade varit till stor nytta för imperiet och tjänat det lojalt, men när landet skulle turkifieras hade ungturkarna inga betänkligheter. Dessutom behövde de bli av med konkurrerande eliter.

Om man vill fördjupa sig i det osmanska rikets minoriteter ska man läsa ”Den mystiska näktergalen” av den finlandssvenska journalisten Pia Ingström. Hon skildrar ett Istanbul som ännu vid förra sekelskiftet till nästan häften bestod av greker, judar och armenier. I dag är det bara spillror kvar av en myllrande mångkultur där alla minoriteter hade sina traditionella hantverk, sin yrkeskunnighet, sin plats i samhället.

De överlevande armenierna, judarna och grekerna har lärt sig att alltid vara trevliga utåt, le och bjuda. Ingström talar om ”det anatoliska leendet” (ett uttryck som myntats av den amerikanska filmregissören Elia Kazan med osmansk-grekiska rötter), något som betyder att man som minoritet aldrig får vara otrevlig. I all synnerhet om man anses tillhöra en elit.

Det går aldrig att motbevisa att man tror sig vara lite förmer än andra. Försök själv så får du se.

Att lika rättigheter förväxlas med privilegier är mycket vanligt när det gäller minoriteter. Skolundervisning på det egna språket, litteratur på det egna språket, administration på det egna språket. Ett intellektuellt jag på sitt eget språk. Speciellt minoriteter med stark historisk koppling till landet där de bor vill ofta ha de här sakerna, i praktiken samma rättigheter som majoriteten åtnjuter.

Därför brukar resursstarka minoriteter lösa problemet genom att bygga upp sina egna institutioner. Men detta betraktas ofta med misstänksamhet av majoriteten! Varför har finlandssvenskarna så många rika fonder? Varför har judarna så mycket kapital?

Frågan är besynnerlig. Det borde ju bara vara normalt att minoriteterna själva tycker att deras språk och litteratur är värda att bevara. Att de sköter om sitt hus, att de för vidare sitt arv. Det är inte bara normalt utan fint och hedervärt.

Framför allt är det berikande för hela samhället.

Anna-Lena Laurén "

Polis och brott

" Flera filmade dödsolycka – nu vill polisen pröva ny lag

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Polis och räddningspersonal har länge larmat om svårigheter att arbeta vid olyckor på grund av människor som tränger sig fram för att fotografera.Nu vill polisen pröva om en ny lag kan sätta stopp för det.

På torsdagsmorgonen den 21 mars omkom en lastbilsförare efter att ha kört in i ett brofundament på E4 söder om Stockholm. Tre personer som stannade och filmade olyckan polisanmäldes med stöd av den nya lagen om olaga integritetsintrång. Lagen innebär bland annat att det numera är straffbart att sprida känsliga bilder, filmer eller uppgifter som kränker den personliga integriteten.

Enligt den nya lagen är även bilder eller uppgifter om någons hälsotillstånd att betrakta som intrång i privatlivet. Men för att kunna dömas krävs också att spridningen skett till åtminstone ett fåtal personer och att den som spridit bilden haft uppsåt att medföra allvarlig skada, vilket polisen menar att personerna vid olyckan hade.

– När vi frågade flera av personerna som filmande vad de skulle göra med materialet svarade de ganska oblygt att de skulle lägga upp det på sociala medier, säger Ola Österling, presstalesperson vid Stockholmspolisen.

Upprördheten bland utryckningspersonal var stark även i somras efter att två personer omkommit i drunkningsolyckor. Polis, räddningstjänst

och ambulans vittnade om svårigheter att utföra sitt arbete på grund av människor som trängde sig fram för att fotografera eller filma. Men trots händelserna har ingen anmälan lett till åtal. Det är därför polisen i Stockholm nu hoppas att förundersökningar som drivs mot personerna som filmade olyckan på E4 ska leda till en vägledande rättspraxis.

– Vi har upplevt det här som ett stort problem vid olycksplatser, att vi inte vet hur vi ska agera och ingripa. Därför är det jättebra om vi kan pröva den här nya lagstiftningen, säger Ola Österling.

Ängla Eklund är jurist med fokus på it-frågor och ordförande för den ideella organisationen Institutet för juridik och internet. Hon säger att Sverige historiskt har en långtgående yttrandefrihet men att vi släpat efter i frågor som rör integritet och balansen mellan integritet och yttrandefrihet.

– Det är ett väldigt spännande område eftersom det sker så mycket i och med digitaliseringen och vad den öppnar upp för. Men samhällssynen förändras också, vad vi tycker är okej och vad vi inte tycker är okej.

Hon säger att många anser det oetiskt att filma vid trafikolyckor men att alternativet är att inskränka yttrandefriheten. I andra situationer kan det tvärtom vara positivt att dokumentera vad som sker, till exempel för att skaffa bevis.

– Om vi tar övervåld som exempel, många jurister i USA har berättat om händelser som har uppmärksammats tack vare att enskilda personer har filmat poliser och ordningsvakters ingripanden. Där har filmerna varit väldigt användbara i bevisningen.

Det verkar ganska svårt som privatperson att avgöra vad som är okej?
– Ja, det är inte svart och vitt utan handlar så mycket om situation, uppsåt och grad av spridning. Sedan tidigare har vi lagen om förtal som riktar in sig på ryktesspridning eller liknande som är tänkt att utsätta personen för andras missaktning. Men i och med internet så får spridningen helt andra proportioner, säger Ängla Eklund.

Sedan lagen om olaga integritetsintrång trädde i kraft den 1 januari 2018 har åtal väckts 22 gånger. En genomgång av domarna visar att de flesta rör just olika former av hämndporr. I majoriteten av fallen har de åtalade filmat, fotat eller spelat in ljud när de haft sex med dåvarande flickvänner och sedan spridit materialet vidare. I flera andra fall handlar det om minderåriga personer som spridit nakenbilder på klasskamrater på sociala medier.

Linda Johansson, åklagare vid Södertörns åklagarkammare, väckte nyligen åtal i ett fall där den tilltalade dömdes för annat olaga hot, ofredande och förtal. Han friades däremot på punkten olaga integritetsintrång trots att han ska ha skickat nakenbilder på en före detta flickvän till hennes anhöriga och bekanta. Tingsrätten fann det bevisat att han skickat bilderna men spridningen ansågs inte tillräckligt stor för att flickvännen ska ha lidit skada.

– När det är fråga om ny lagstiftning är det alltid osäkert i början vad som gäller. Det är ofta är svårt att komma åt trakasserier och brott som begås på nätet men den nya lagstiftningen ger utökade möjligheter att komma åt det vilket är väldigt positivt, säger Linda Johansson.

Clara Fritzon
clara.fritzon@dn.se "

"Fakta.
För att dömas för olaga integritetsintrång ska man ha gjort intrång i någons privatliv genom att ha spridit bilder eller annan uppgift om någons sexualliv, hälsotillstånd eller genom att ha spridit bilder på någons helt eller delvis nakna kropp. Man kan också dömas om man sprider bild på eller annan uppgift om att någon utsatts för ett brott som innefattar ett angrepp mot person, frihet eller frid eller en person som befinner sig i en mycket utsatt situation.

För att straffas krävs det också att spridningen varit ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör och att - spridningen har nått fler än ett fåtal personer. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Om brottet anses som grovt gäller fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. "

" Två döda efter skottlossning i - bostadsområde

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Två män i 20-årsåldern som skottskadades i Helsingborg natten till söndagen har avlidit av sina skador, meddelar polisen. Dödsskjutningen ses som en isolerad händelse.

Polisen larmades till platsen strax efter 24 natten mot söndagen, där de två männen hittades. De fördes till sjukhus med mycket allvarliga skador.

– Personerna satt i en bil i ett bostadsområde i norra Helsingborg när de sköts. Det har uppmärksammats av folk, vi har flera vittnen som ska höras, säger, säger polisens presstalesperson Evelina Olsson.
Polisen behandlar brottet som en särskild händelse, och brottet rubriceras som mord eller dråp.

Lokapolischefen i Helsingborg, Sven Holgersson, säger till Sydsvenskan att han inte ser någon risk för upptrappat våld.
– Jag tror att det är en isolerad händelse och att den inte har att göra med tidigare skjutningar, säger han till tidningen.

Ett område spärrades av och undersöktes av polisens tekniker under natten. Enligt TT:s fotograf på plats undersöktes bland annat en bil som finns innanför avspärrningarna. För att öka tryggheten ökade polisen sin närvaro i området efter skjutningen.

Under söndagen hade ingen misstänkt gripits, uppger polisen.

Sedan januari i fjol har ett antal skjutningar inträffat i Helsingborg. Den 13 januari 2018 sköts en 23-årig man ihjäl i området Närlunda. Den 14 april samma år dog en man i 20-årsåldern efter att ha skjutits med flera skott i området Bårslöv, och den 30 juni skott- och knivskadades fyra män i centrala staden, i samband med ett stort bråk med uppemot 25 inblandade.

Den 3 april 2019 skottskadades en man i 20-årsåldern i stadsdelen Söder.

Även där föregicks skottlossningen av ett storbråk med 10 till 20 inblandade.

TT "

" Domen står fast mot våldtäktsdömda juristen

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Juristen dömdes i tingsrätt och hovrätt för att ha våldtagit en kollega. Efter att advokaten kallat hovrätten jävig har HD nu beslutat att våldtäktsdomen på två års fängelse står sig.

Mannen dömdes för att ha våldtagit en kvinnlig kollega i samband med en sommarfest för advokatbyråns medarbetare. DN har tidigare granskat advokatbyråns agerande. Efter våldtäkten var den kvinnliga juristen sjukskriven en tid och när hennes provanställning skulle övergå i fast tjänst fick hon lämna byrån.
När DN:s granskning publicerades var hovrättsrättegången mot mannen avslutad. Rättens ledamöter hade haft sin överläggning och fattat beslut i skuldfrågan – men domen hade inte meddelats till allmänheten. Juristen lämnade då in ny bevisning, bland annat artikeln från Dagens Nyheter.
Bevisningen prövades under en extrainsatt rättegångsdag i hovrätten och mannen dömdes. I sin överklagan till HD menade han att hovrättens ledamöter hade varit jäviga – eftersom de innan den nya bevisningen åberopats redan hade tagit ställning i skuldfrågan.
På torsdagen avslog HD invändningen. Enligt beslutet saknas det ”rimlig grund för antagandet” att rättens ledamöter inte på ett opartiskt sätt skulle kunna värdera betydelsen av den nya utredningen. Därmed står domen på två års fängelse för våldtäkt fast.

Alexandra Urisman Otto
alexandra.urisman@dn.se "

" Alla kan vakta väktarna

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

Som DN avslöjade i veckan kan anställda hos Säpo, FRA och andra systemviktiga arbetsplatser identifieras och deras rörlighet följas via appar i deras mobiltelefoner. Informationen är till salu via andra företag och kan för en relativt billig penning hamna i också orätta händer.

Vem som helst kan alltså vakta väktarna, och hade det rört fullt transparenta processer hade det kanske varit något bra. Men när det är en, sannolikt oavsiktlig, bieffekt av kommersiell informationsinsamling i andra syften finns det anledning att agera.
Situationen är inte utan ironier. När Säpo och FRA övervakar misstänkta terrorister eller aktörer för främmande makt är det via strikt reglerade instrument och med information som är begränsad med hänsyn till privatpersoners integritet. Kritiken har varit, och ska också vara, hård mot varje ny befogenhet. Sådana beslut och sådan makt kräver noggrann genomlysning.
Lika farligt är det inte att företag kan anpassa erbjudanden om restaurangbesök och kläder efter vår elektroniska information. Sådant bör man definitivt få samtycka till. Samma information får dock inte tillåtas bli redskap för främmande makt, politiska extremister eller besatta stalkare.
Generella restriktioner mot detta slags informationsinsamling är en väg att gå, men kan inte vara hela lösningen.
Staten behöver också bli betydligt hårdare i sin reglering av anställdas telefonvanor, kanske till och med familjemedlemmar till anställda. Sådana krav blir svåra att upprätthålla när allt fler vardagstransaktioner, inklusive identifikation och betalningar, kräver mobiltelefon.
Å andra sidan skulle strikta krav på statsanställdas mobilvanor skapa en efterfrågan på telefoner och appar kompatibla med också strikta integritetskrav. Ett sådant utbud skulle nog fler uppskatta.

Mattias Svensson
mattias.svensson@dn.se "

" Skärpta straff för bidragsbrott

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

Regeringen skärper straffen för så kallade välfärdsbrott. – Det handlar om mer än pengar. Varje brott mot välfärdssystemen skadar tilltron till välfärdsstaten, säger finansminister Magdalena Andersson (S).

Regeringen skickar nu ett förslag till lagrådet om att skärpa straffen för så kallade välfärdsbrott. Det handlar om olika former av bidragsbrott där staten luras att betala ut pengar på felaktiga grunder. Regeringen vill skärpa straffen för grova bidragsbrott från fyra till sex års fängelse.
– Vi förlorar stora pengar både på skatteundandragande och på välfärdsbrottslighet, säger Magdalena Andersson.
Hur mycket pengar som försvinner genom fusk med bidragssystemen är inte fullt klarlagt. Grova uppskattningar har talat om mellan 10 och 20 miljarder kronor per år i felaktiga utbetalningar, varav hälften ska vara rent fusk.
– Det här handlar om mer än pengar. Varje brott mot välfärdssystemen skadar tilltron till välfärdsstaten. Legitimiteten skadas särskilt i grova fall där kriminella finansierar organiserad brottslighet med skattepengar, säger Magdalena Andersson.
I lagrådsremissen föreslår regeringen att bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska omfatta fler förmåner än vad de gör i dag. Tandvårdsstöd och arbetsmarknadsstöd är två sådana exempel.
Utöver att maxstraffet för grovt bidragsbrott skärps kommer även preskriptionstiden för ringa och vårdslösa bidragsbrott förlängas från två till fem år.
– Syftet är att det ska leda till att fler straffas och att straffen blir längre, säger Magdalena Andersson.
Hon pekar också på att välfärdsbrottsligheten förstör för seriösa företagare.
– Både skattebrott och välfärdsbrottslighet skadar den fria konkurrensen. Det är bara att fråga vilket seriöst åkeri, byggfirma eller restaurang som helst hur det är när konkurrenterna inte gör rätt för sig.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

" Unik dom i våldtäktsmål kopplat till människohandel

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

En 69-årig man döms för oaktsam våldtäkt efter att ha köpt sex av en kvinna. Enligt domen kunde mannen förstå att kvinnan var utsatt för människohandel och att hon därför inte medverkade frivilligt.Det är första gången som ett sådant här fall prövas enligt den nya sexbrottslagen.

Förra sommaren fördes en kvinna från Rumänien till Sverige av två män. I Sverige såldes kvinnan till ett hundratal män i olika lägenheter som hyrdes via Airbnb. En av sexköparna är en 69-årig man som nu döms för oaktsam våldtäkt. Det är första gången ett sådant fall prövas enligt den nya sexbrottslagen, som bygger på frivillighet.
– Innan den nya våldtäktslagen trädde i kraft kunde man köpa sex av någon och strunta i vilken position personen befann sig i. Det har ett stort signalvärde att tingsrätten nu bedömer det här som oaktsam våldtäkt, säger kammaråklagare Anneli Tirud Wallin.
Hon menar att domen i förlängningen kan betyda att personer som köper sex inte bara kan räkna med dagsböter.
Bland annat skrev den 69-årige mannen ”Misstänkt trafficking. Inget att rekommendera” på en hemsida. Enligt tingsrätten måste han ha insett att det fanns en risk för att kvinnan var utsatt för människohandel. Påföljden blir ett års fängelse. Däremot anser inte tingsrätten att det går att bevisa uppsåtligt brott, alltså våldtäkt.
Mannen har nekat till att han ska ha våldtagit kvinnan, men har erkänt att han köpt sex och fotograferat henne. Männen som fört kvinnan till Sverige döms för människohandel. 17 män döms också för köp av sexuell tjänst.

Thea Mossige-Norheim
thea.mossige-norheim@dn.se "

" Polisens nya grepp – högtalare på torg

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

Polisen tar till ett nytt grepp för att kunna ingripa i akuta situationer snabbare – fjärrstyrda högtalare. På det viset hoppas polisen få möjlighet att avbryta pågående brott innan polispatruller hunnit fram.

– Om det är ett större bråk och vi går ut med ett meddelande om att polis är på väg kan det leda till att misshandeln upphör. Skadorna minskas, vi kan skydda liv, säger Andy Roberts, lokalpolisområdeschef i norra Malmö.
I Malmö finns en högtalare redan uppsatt på Möllevångstorget, som kommer att börja användas inom kort. Snart sätts högtalare upp på ytterligare två torg, rapporterar Sydsvenskan. Därefter kommer det att spridas till fler platser.
Tanken är att senare utvidga till andra delar i Sverige, berättar Pia Glenvik, projektledare för polisens nationella kameraprojekt.
– Vi gör ett försök i Malmö, så får vi se hur det faller ut, säger hon.
Det är just kombinationen mellan övervakningskameror och högtalare som kan bli användbar, enligt polisen.
– Under tiden vi kör till platsen kan vi se i kamerorna vad som händer och vi kan ge ett ordningshållande kommando. Man kan påbörja ärendet på flera olika plan redan innan man har landat på själva brottsplatsen, säger Andy Roberts.
I första hand kommer förinspelade meddelanden att användas, men det ska också finnas möjlighet för vissa polisfunktioner att tala direkt i högtalarna.
Högtalarna kan också användas vid bränder eller olyckor för att instruera om i vilken riktning människor i området ska röra sig vid en utrymning.
Polisen har sedan länge möjlighet att tala till allmänheten via högtalare som finns i polisfordonen. Det nya är att permanent ha högtalare på vissa platser där det redan finns övervakningskameror och att det kommer att finnas möjlighet till fjärrstyrning.

TT "

" Invånarna fick nog av brotten – började patrullera på natten

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Stölder, inbrott och missbrukare som kör bil påverkade fick invånarna att agera. I Emmaboda är runt 200 personer aktiva i ett brottsförebyggande nätverk som patrullerar kommunen med bil om nätterna.

– Vi är en förlängd arm åt polisen, säger Mattias Ahlström. Emmaboda.

Det är sen fredagskväll i Emmaboda och Mattias Ahlström, 41, och Jessica Karlsson, 30, ska precis börja sin runda. I snitt är de ute tre nätter i veckan, ofta från 23-tiden fram till morgontimmarna. I kväll med Mattias bakom ratten och Jessica bredvid – beredd att kontrollera registreringsnumren på bilar som verkar misstänkta. Hon antecknar allt som sticker ut från det normala .

Mattias Ahlström har precis ringt polisen i Kalmar för att berätta att han och Jessica är på väg ut och informerat om vilken bil de använder.

– Så att de inte behöver stoppa oss. Men tyvärr brukar inte den informationen gå ut till patrullerna, säger han lite uppgivet.

I kommunen med drygt 9 000 invånare är uppemot 200 personer aktiva i den ideella föreningen Nattvakten, fördelat på centralorten Emmaboda/Lindås och de mindre samhällena Vissefjärda, Långasjö och Algutsboda. Nattvakten har funnits i över tio år och startade efter en inbrottsvåg i kommunen.

Målet är att förhindra brott och nätverket kan beskrivas som en slags utökad version av Grannsamverkan.

– Se, synas och störa är vårt motto, säger Jessica Karlsson.
Reglerna för de aktiva i nätverket är att alla måste vara över 18 år och att man alltid ska vara två i bilen. Alla får också information om hur man bör agera och förslag på adresser och områden att kolla av.
Det finns inga uppgifter om hur många brottsförebyggande nätverk som finns i landet. Men det tycks ha effekt på brottsligheten. Enligt studier från Brottsförebyggandet rådet, Brå, som tittat närmare på Grannsamverkan där grannar håller uppsikt över varandras hem och uppmärksammar om okända personer rör sig i området, kan brottsligheten i anslutna områden minska mellan 16 och 26 procent i genomsnitt.
Antalet områden som ansluter sig till Grannsamverkan ökar också kraftigt, uppger organisationen Samverkan mot brott, som står bakom verksamheten.
– Vi ser en jätteökning. Jag tror det handlar om att man vill ta ansvar för sitt närområde. Det går inte att lita på att någon annan ska göra det, säger Lina Nilsson, ordförande.
Däremot ska man vara försiktig med att ingripa själv.
– Det får inte bli något medborgargarde och att någon leker polis. I Grannsamverkan pratar vi alltid om att vid ett pågående brott så ringer man polisen, man ska absolut inte riskera sitt liv på något sätt, säger Lina Nilsson.
Erika Sallander, utredare på BRÅ, betonar att polisen och andra myndigheter har det största ansvaret för brottsförebyggande arbete. Men ett väl fungerande samarbete med civilsamhället är positivt.
– Har du ett förtroende mellan polis och civilsamhälle så får polisen in mycket mer information vilket innebär att polisen kan arbeta mer effektivt. Men det betyder inte att medborgare ska göra polisens jobb. Polisen har ansvar och rättigheter som vi inte har i övrigt, säger hon.
Dessutom är det viktigt att den typ av kontroll som uppstår i samband med att boende är mer uppmärksamma och noterar vilka personer som rör sig i området sker på rätt sätt, annars riskerar det snarare bli en form av övervakning.
Bevakningsgrupperingar uppstår ofta utifrån en känsla av otrygghet, en känsla det är viktigt att ta på allvar.
– Man känner kanske att polisen inte har tagit ett tillräckligt stort grepp i samhället. Och det ska man vara medveten om, landsbygden har kanske inte fått den uppmärksamhet den förtjänar från polisen de senaste åren. Och man kan inte ta människors känsla ifrån dem. Det är viktigt att människor känner att de kan lita på att polisen kan upprätthålla lag och ordningen, säger Viktor Haglind.
I Emmaboda centrum är det fortfarande en hel del bilar och folk i rörelse. Att upptäcka något misstänkt är lättare när det är lite lugnare menar Mattias och Jessica. För dem har bevakningen blivit en slags hobby.
Helt riskfritt är det inte. Både Jessica Karlsson och Mattias Ahlström har blivit hotade, och Mattias till och med attackerad med kniv.
– Jag skulle gå och kolla en bil som åkte in vid kyrkan en sen kväll. När jag kikade in i bilen satt det en där inne och sen kom två springande mot bilen och då blev jag knivskuren i benet, jag fick ett snitt över låret, säger han.
Största problemet just nu i kommunen är enligt dem drogpåverkade bilförare. Bara under de senaste veckorna har Mattias upptäckt fyra misstänkta påverkade förare.
Den brottslighet gruppen främst kan förhindra och störa är inbrott och stölder. Brott som kanske inte ses som särskilt allvarliga överlag men som för den som drabbas är oerhört kränkande.
Någon bemannad polisstation finns inte i kommunen men trots det upplever de polisnärvaron som hög.
Nattvakten har full stöttning från både Emmaboda kommun och polisen och parterna träffas ett par gånger per år.

– Då utbyter vi information, vad som har hänt och hur det går. Vi har en väldigt bra dialog och de som kör Nattvakten är väldigt klara över vad deras uppdrag är, säger Niclas Karlsson, säkerhetssamordnare i Emmaboda kommun.
Enligt statistiken har kommunen en vikande trend av anmälda stölder och inbrott de senaste åren medan det totala antalet anmälda brott ligger på en jämn nivå.
Även Caroline Gyberg, kommunpolis i Emmaboda kommun, menar att patrulleringen nattetid är viktig.
– De är jättevärdefulla och vi är väldigt glada att de finns. Vi kan inte stå i vartenda gathörn dygnet runt och det är hellre inte vår uppgift, säger hon.
Utanför bilrutan är det svart, allt färre bilar är i rörelse. Ofta är det vid den här tiden de kriminella är aktiva. En bit längre fram får Mattias syn på en Saab 9-5 och trycker på gasen.
Jessica tar registreringsnumret för att kontrollera om bilen skulle vara avställd eller ha körförbud. Den här gången var allt okej. Och så mycket mer händer inte den här kvällen.

Martin Gustafsson
riksnatverket@dn.se "

" Fakta. Brotten minskar
En utvärdering som Samverkan mot brott genomfört visar en genomsnittlig minskning av inbrott med 36 procent i områden med grannsamverkan jämfört med 8 procent i kontrollområden.
Utvärderingen visar även på en minskning av tillgreppsbrott samt ökning av antal gripanden av polisen i områden med grannsamverkan jämfört med med kontrollområden.
Även Brottsförebyggande rådets undersökning visar att Grannsamverkan har kunna minska brottsligheten med i genomsnitt 16 eller 26 procent, beroende på mätmetod.
BRÅ och Samverkan mot brott. "

" M vill satsa ännu mer pengar på polisen

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Moderaterna vill satsa på integration, poliser, gränsbevakning och försvarsmakten i sin skuggbudget som presenterades på måndagen. De öppnar samtidigt upp för skatteomfördelning men ser i nuläget få förutsättningar att komma överens med de andra riksdagspartierna.– Om man inte har en grundläggande uppfattning om vilka problem det finns i Sverige, då blir det också väldigt svårt att komma överens, säger partiledaren Ulf Kristersson.

”nya” plockades för några veckor sedan bort från Moderaternas logga. I stället har man nu satt det i titeln till sin vårändringsbudget: ”Den nya svenska modellen”.
– Man måste kunna ha två tankar i huvudet samtidigt. Tilltron till den svenska modellen har varit stark, men den fungerar inte nu, tycker Ulf Kristersson.
Han säger att regeringen inte väljer att lägga fokus på problem som ”behöver lösas här och nu”. Moderaterna vill satsa extra krut i sin vårändringsbudget på: integration, polisen, gränser och svensk försvarsförmåga.
Sverige ska ha 10 000 fler poliser, tycker både regeringen och Moderaterna, något som klubbades igenom i riksdagen redan i december. Det sistnämnda partiet vill skjuta till ytterligare resurser till Säkerhetspolisen och gränspolisen.
Dessutom meddelade Ulf Kristersson tillsammans med den ekonomipolitiska talespersonen Elisabeth Svantesson att ett arbete med en omfattande skatteomläggning är i full fart på Moderaternas kansli. Man har ännu inte landat i några konkreta siffror men väl enats om ett antal områden som de vill fokusera på. Förutsättningarna att

komma överens med de övriga riksdagspartierna i frågan är knappa i dagsläget, enligt Kristersson.
– Skattereformer är inget man gör för skojs skull som ett sällskapsspel. De är till för att lösa problem. Tycker man att det är ett problem med höga marginalskatter då löser man det. Tycker man att det är ett problem att låga inkomster beskattas så högt att bidrag blir ett alternativ, då löser man det. Men om man inte har en grundläggande uppfattning om vilka problem det finns i Sverige, då blir det också - väldigt svårt att komma överens, säger Kristersson och kallar regeringens, Liberalernas och Centerns förslag som finns med i 73-punktsprogrammet för ”orealistiskt”.
Finansminister Magdalena Andersson (S) tycker att Moderaternas förslag, som de redogjorde för på DN Debatt i går, är ”verklighetsfrånvänt”.
– Problemet är att deras övergripande ambition är att krympa samhället i ett läge när vi behöver göra precis tvärtom, säger Andersson till TT.

Alexandra Carlsson Tenitskaja
alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

" Åtalas för grovt sexuellt övergrepp mot barn

DN TISDAG 30 APRIL 2019

En man i 50-årsåldern åtalas vid Skaraborgs tingsrätt för grovt - sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt ofredande och grovt barnpornografibrott.
Mannen har från våren 2016 till sommaren 2017 vid flera tillfällen utsatt en närstående minderårig flicka för övergrepp i sitt hem. Flickan berättade vad hon utsatts för en kamrat som konfronterade mannen med uppgifterna.

TT "

" Man åtalas för brott mot lagen om krigs-materiel

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

En man från Stockholmsområdet har åtalats för brott mot lagen om krigsmateriel och flera andra vapenbrott.
Enligt åtalet har mannen tillverkat och sålt stora mängder vapen till bland annat Storbritannien och Slovakien.
Mannen som är i 30-årsåldern ska ha tillverkat vapen i sin bostad i norra Stockholm vid flera olika tillfällen under 2015 och 2016. För tillverkningen och innehavandet har han åtalats för grovt brott mot lagen om krigsmateriel samt grovt vapenbrott.
Eftersom det handlar om ett flertal vapen som anses särskilt farliga anser åklagaren att brotten bör bedömas som grova.
Den åtalade mannen ska också ha fört ut ammunition till olika europeiska länder vid 39 tillfällen. Mannen ska även ha försökt sälja ammunitionen till bland annat Storbritannien och Slovakien. För detta står han åtalad för smuggling.
Enligt åtalet gjorde mannen en beställning av ett förfalskat körkort 2016. Mot betalning skulle körkortet utfärdas med ett falskt namn och förses med en bild på en annan person.
Enligt åtalet, som väcktes i mars, erkänner mannen samtliga handlingar.
Dessutom åtalas två personer från Kalmar län för grovt vapenbrott och medhjälp till grovt vapenbrott för att ha köpt vapen från mannen.
Enligt kammaråklagare Linda Lauronen är det ett komplext ärende.
– I det aktuella fallet är lagstiftningen vad gäller tillverkning av vapen och ammunition inte helt problemfri då det enligt vapenlagen inte är brottsligt att tillverka vapen och ammunition, det är dock brottsligt att inneha. Därför har jag valt att åtala även för brott mot krigsmateriellagen eftersom jag anser att det vore stötande om tillverkning i stor omfattning och av farliga vapen är något man inte ska kunna bli straffad för, säger hon.
– Vid åtal för brott mot krigsmateriellagen krävs tillstånd av Inspektionen för strategiska produkter, vilket jag har fått i det här fallet, säger Linda Lauronen och tillägger att bevisläget enligt hennes bedömning ser mycket bra ut.
Hon konstaterar att det i dag är enkelt att lära sig hur man bygger vapen.
– All information du behöver går att hitta på nätet, säger Linda Lauronen.

Jimmy Persson
jimmy.persson@dn.se "

" Man erkänner våldtäkt mot barn

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

I torsdags överfölls och våldtogs en minderårig flicka på väg till skolan i Huddinge. Den man i 20-årsåldern som greps i söndags misstänkt för brottet har nu häktats på sannolika skäl misstänkt för grov våldtäkt mot barn, uppger Södertörns tingsrätt.

Under häktningsförhandlingen i Södertörns tingsrätt meddelade mannens advokat att hans klient erkänner våldtäkt mot barn, dock inte grovt brott som åklagaren hävdar, skriver Aftonbladet.
– Han erkänner brott och han är djupt ångerfull, det är därför han har valt att göra på det här sättet istället för att förneka, säger mannens advokat Simon Bergström till tidningen.
Tingsrätten meddelade därefter att mannen häktas på sannolika skäl misstänkt för grov våldtäkt mot barn. Han åläggs med restriktioner under häktningstiden. Mannen kommer också att genomgå en rättspsykiatrisk undersökning.
Åtal ska väckas senast den 14 maj.
Åklagare Maria Franzén säger till Mitt i att mannens erkännande inte kommer att påverka utredningen nämnvärt.
– Vi kommer att behöva höra honom ordentligt, men ett erkännande är ju aldrig tillräckligt för en fällande dom, så vi kommer att fortsätta jobba på så mycket vi kan i den här utredningen, säger hon.
Larmet om våldtäkten av flickan i Huddinge inkom till polisen tidigt på torsdagsmorgonen. Samma dag gick polisen ut med ett signalement på den misstänkta gärningsmannen och uppgav att han ska ha varit maskerad och lämnat platsen på en moped.
Polisen har berättat att man fått in ett flertal användbara tips från allmänheten i ärendet.

Andreas Nordström
andreas.nordstrom@dn.se "

" IS-stridande dömd för mord i Vivalla

DN FREDAG 3 MAJ 2019

En 32-åring som återvänt till Sverige efter att ha stridit för terrorsekten IS har dömts till drygt 15 års fängelse för ett av de två mord som begicks i Vivalla, Örebro, i somras. Vittnen hörde mannen säga ”döda honom”. Sedan högg 32-åringen det då redan svårt misshandlade offret upprepade gånger med en sax.

Det var den 3 juli förra året som två unga personer mördades i stadsdelen Vivalla, Örebro. En av dem sköts till döds, den andre blev såväl skjuten som svårt misshandlad av flera personer innan han avled. Ett automatvapen, en pistol, en motorcykelhjälm och en sax användes som mordvapen.
I går föll domen i Örebro tingsrätt. Totalt åtalades sju personer – fem av dem för mord, en för skyddande av brottsling och en för försök till grov misshandel.
Endast två av de mordåtalade döms dock för mord och två döms för synnerligen grov misshandel. Den 21-åring som åklagaren anser sköt det första offret till döds frias helt.
– Det är en förvånande dom. Jag anser att tingsrätten gjort det väl lätt för sig i sin bevisvärdering, säger kammaråklagare Krister Petersson som avser att överklaga domen.
Männen som fälls för mord är båda i 30-årsåldern. De döms mot sitt nekande till 15 år och 10 månader respektive 13 år och 10 månaders fängelse.
En av dem, en 32-åring som tidigare stridit för terrorsekten IS, medger att han utdelat fem hugg med en sax mot offrets huvud. Detta ska han inte ha gjort för att döda, utan för att han trodde att mannen, som låg på marken med ett automatvapen intill sig, hade för avsikt att skjuta

andra människor som befann sig på platsen. Det ville han förhindra, påstår han.
– Om jag velat döda honom hade jag skurit halsen av honom, inte huggit honom i huvudet, har han sagt i förhör.
Vittnen som både såg och filmade händelseförloppet talar emot hans påstående. Ett vittne hörde honom dessutom säga ”döda honom”, innan han började hugga det då redan svårt misshandlade offret med saxen.
De två personer som åtalades för mord men dömdes för synnerligen grov misshandel fick 5 år och 10 månaders fängelse respektive ungdomsvård i 11 månader. Den sistnämnde var bara 15 år vid brottstillfället. Att de inte döms för mord beror enligt tingsrätten på att de inte anser att åklagaren lyckats leda i bevis att de två senare hade för avsikt (uppsåt) att döda.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se "

" Polisen tar krafttag mot it-brott

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Under en treårsperiod förstärker polisen i region Syd sin regionala it-brottssektion. Syftet är att bättre kunna möta och bekämpa den ökande brottsligheten på nätet.

Malmö.
– I dag innehåller snart sagt alla våra utredningar it på något sätt. Nu samordnar vi organisationen under en hatt för att bli mer slagkraftiga, säger Åsa Berggren, chef för it-brottssektionen.
I februari 2017 togs ett nationellt beslut om att inrätta regionala it-brottscentrum i polisens sju regioner för att möta den tilltagande brottsligheten på nätet. I region Syd startades det regionala it-brottscentret med ett 50-tal medarbetare. Nu har nationella medel avsatts för att under en treårsperiod – till slutet av 2020 – rekrytera ytterligare 30 medarbetare, såväl civila som poliser.
– Det handlar mycket om att föra samman olika kompetenser, samtidigt som vi vill höja den allmänna kompetensen hos it-utredarna - generellt. Vi ska verka i hela regionen, i alla polisområden, och stötta utredarna i hela utredningsprocessen, säger Åsa Berggren.
De regionala it-brottscentrumen byggs nu upp i alla polisens regioner. Dessa kommer att ha tät samverkan med det nationella it-brottscentrum som finns på Nationella operativa avdelningen, Noa.
– Fokus kommer att ligga på komplexa cyberbrott och internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn. Här behöver vi verka på nätet för att identifiera förövare men också utsatta brottsoffer i större utsträckning än vi hittills haft möjlighet till.
En stor utmaning med it-brottsligheten, enligt Åsa Berggren, är att den rör sig över hela landet och även över landsgränsen.

– Speciellt för oss i södra Sverige är att nya brottsfenomen ofta dyker upp här först, till exempel bankbedrägerierna där folk ringde runt och utgav sig för att vara poliser för att få tillgång till uppgifter som de kunde använda till bedrägerier.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se "

" Åklagarmyndighet mot terrorbrott får nej från Säpo

DN 6 MAJ 2019

EU-kommissionen och bland andra M, KD och L vill se en europeisk åklagarmyndighet med mandat att driva och ta över terrormål. Förslaget är långt från behandlat, men Säpo väljer att redan nu säga nej.

– Underrättelseinformation delas i dag mellan länder och är helt nödvändigt i vårt arbete med att fullgöra vårt uppdrag gällande bland annat att förhindra terrorattentat. Det bygger i sig på ett förtroende som tar lång tid att bygga upp och om det då skulle komma en ny myndighet skulle samarbetet riskera att försvåras, säger Säpos pressekreterare Gabriel Wernstedt.
Han understryker att förslaget, som EU-kommissionen presenterades i höstas, ska gå genom alla medlemsländer och vidare i en lång process, men att Säpo trots det i ett tidigt skede valt att peka på svårigheterna som en sådan lag kan orsak. Den andra av två huvudpunkter som Säpo har i sin kritik handlar också om förtroende.
– Det handlar om vårt nära samarbete med åklagare i terroristmål som ofta leds av Åklagarmyndighetens Riksenhet för säkerhetsmål. Det är ofta minutoperativt och med en EU-myndighet skulle det försvåras av bland annat geografiska skäl och även där lida av den tid det tar att bygga förtroende, säger Gabriel Wernstedt.
Risken är, enligt honom, att information som är helt avgörande för Säpo kommer att få restriktioner eller i värsta fall stoppas om den här myndigheten blir verklighet. Myndighetens biträdande chef Charlotte von Essen påpekar för SR Ekot att det dessutom redan finns

antiterroravdelningar inom både Europol och Eurojust som man samverkar regelbundet med, det vill säga att behovet av en ny överstatlig myndighet inte finns.
– Vi ser inga fördelar med förslaget, utan vad vi ser är en verksamhet som har byggts upp under väldigt lång tid och som handlar om ett bra, fungerande samarbete för att begränsa samt avvärja terrorism, säger Gabriel Wernstedt.
Hur kan det bli bättre?
– I vårt arbete ser vi ett behov av att ta del av datalagring i högre utsträckning för att kunna utreda och förhindra terroristbrott. I samma område ligger att få ta del av signalspaning som kan vara helt avgörande i utredningar, även när det bedrivs förundersökning, men som läget är i dag får vi inte det och vi har pekat på flera fall där vårt antiterroruppdrag försvårats.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se "

" Rapport: Ungdomsvärdar i tunnelbanan begick brott

DN MÅNDAG 6 MAJ 2019

ungdomsvärdar är anställda för att motverka brott i tunnelbanan. Tjänsten har kostat cirka 100 miljoner kronor under åren 2014–2020. En intern rapport visar nu att 22 av 79 ungdomsvärdar själva har begått brott – antingen under anställningen eller mindre än tre år dessförinnan. Men Fryshusets tillförordnade kommunikationschef säger till SVT att siffrorna inte stämmer.

trafikförvaltning har sedan början av 2000-talet samarbetat med Fryshuset, som under varumärket Lugna gatan har bidragit med ungdomsvärdar som rör sig i tunnelbanan. Avsikten är att skapa en tryggare miljö i kollektivtrafiken.
Sedan 2014 har Region Stockholm haft ett avtal med Fryshuset angående anställda ungdomsvärdar. Avtalet löper fram till och med 2020 för en total kostnad på cirka 100 miljoner kronor.
Men en intern revisionsrapport av trafikförvaltningen från slutet av april visar att ungdomsvärdar själva i stor utsträckning har begått brott under tiden de har varit anställda, eller så har de inte uppfyllt kravet på tre års straffrihet inför anställningen, vilket SVT var först att rapportera.
Granskningen visar att 22 av 79 ungdomsvärdar som arbetade mellan december 2018 och januari 2019 på detta sätt inte uppfyller kraven i avtalet mellan Region Stockholm och Fryshuset.
Trafikförvaltningens interna rapport värderar risknivån som ”mycket hög”, och det påpekas att ”effektiva åtgärder” bör sättas in ”omedelbart”.

Rapporten tar också upp flera andra allvarliga brister i verksamheten med ungdomsvärdarna i tunnelbanan. Bland annat kan det inte styrkas att de drogtester som ungdomsvärdarna ska genomgå har utförts på rätt sätt. Varje år ska minst 20 procent av värdarna drogtestas, men det saknas, enligt rapporten, dokumentation för vilken uppföljning som trafikförvaltningen har gjort.
En annan brist, som har försetts med risknivån ”mycket hög”, är att ungdomsvärdar har ”legitimerat kriminella aktiviteter i tunnelbanan”. Som källa för påståendet anges polisen. Bland annat hade polisen i Järva i ett möte med SL och Lugna gatan i december 2018 begärt att ungdomsvärdar skulle tas bort från en viss tunnelbanestation. Anledningen var att de ”genom passivitet gentemot kriminella aktiviteter bekräftat och möjliggjort” att brott kunde begås på platsen. Trafikförvaltningen har också, enligt rapporten, haft kunskap om att kriminella personer hotat ungdomsvärdar och fått dem att ”titta in i väggen” när knarkhandel skedde på platsen.
Trafikförvaltningen skriver i en åtgärdsplan att de ungdomsvärdar som själva har begått brott ska tas bort från uppdraget omgående. Dessutom kommer avtalet att dras ner med 25 procent, och Lugna gatan måste framöver se till att ungdomsvärdarna skickar in ett utdrag från straffregistret var sjätte månad.
När det gäller drogtesterna kommer trafikförvaltningen att ”rekommendera leverantören att utföra stickprovskontroller”. Trafikförvaltningen skriver också i sin åtgärdsplan att man ”instämmer i internrevisionens observation” vad gäller hur ungdomsvärdar har legitimerat kriminella aktiviteter i tunnelbanan, exempelvis genom att titta bort när personer har sålt narkotika. Därför uppger trafikförvaltningen att man ska träffa polisen i Järva för att ”hitta en bra dialog så att samtliga trygghetsresurser kan bidra på sina respektive sätt till en ökad trygghet i kollektivtrafiken”.
DN har utan framgång sökt flera företrädare för Fryshuset och Lugna gatan för en kommentar. I en kommentar till SVT säger Carin Ardman Balse, tillförordnad kommunikationschef för Fryshuset, att trafikförvaltningens rapport innehåller en felaktighet.
– Siffrorna stämmer inte. De hävdar att det skulle vara 22 personer men när vi kontrollerar det så är det bara fem, säger hon om antalet ungdomsvärdar som ska ha begått brott under perioden.
Det är inte första gången som Fryshusets verksamhet har varit uppmärksammad i liknande sammanhang. 2017 rapporterade DN om hur en Lugna gatan-anställd hade en laddad kpist under sin säng, och ställdes inför rätta för både grovt rån och grovt vapenbrott. Då kommenterade Mia Päärni (S), ordförande i Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, ärendet:
– Vi är medvetna om att det finns risk för återfall hos Fryshusets anställda, men det är bekymmersamt varje gång något sådant här händer.
Knappt två år tidigare, i december 2015, berättade DN om hur en chef för Lugna gatan häktades för grovt vapenbrott och en ungdomsledare dömdes för rån.
– Det här är självklart jättetråkigt, men det gör inte att vi har anledning att ändra våra arbetsmetoder, sade Fryshusets vd Johan Oljeqvist då och lade till att organisationen hade ”extremt” goda resultat för att återanpassa dömda personer till ett vanligt liv.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se "

" Kvinnan som förde bort bebis dömd i hovrätten

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Kvinnan som i Göteborg tog en annans barnvagn med en halvårig flicka i dömdes till två års fängelse för bland annat olaga frihetsberövande. Nu fastställer Hovrätten för Västra Sverige domen.

Både kvinnan och åklagaren Hedvig Lundblad hade överklagat tingsrättens dom, hon för att hon nekade till brott eller åtminstone för att mildra straffet och Lundblad för att få ett längre fängelsestraff.
Kvinnan har, enligt hovrätten, haft ”likgiltighetsuppsåt till att ta med sig [barnet] när hon tog barnvagnen. När det gäller den senare delen av händelseförloppet är det klarlagt att [kvinnan] visste om att [barnet] låg i vagnen. Mot bakgrund av vad tingsrätten har anfört får [kvinnan] då anses ha agerat med i vart fall likgiltighetsuppsåt när hon lämnade barnvagnen på parkeringen, utan att vidta några åtgärder för att barnet skulle komma till rätta”.
Den 39-åriga kvinnan var för påverkad av något preparat för att kunna förhöras när hon gripits klockan 16.43 på den 22 januari, nästan två och en halv timme efter att det sex månader gamla barnet försvann. Efter en massiv sökinsats hittades flickan välbehållen i barnvagnen på en parkering några kilometer bort från förskolan där hon försvann.
Kvinnan själv nekar till anklagelsen om att hon skulle ha gjort sig skyldig till människorov. Hon har sagt i förhör att hon inte mådde bra och att i och med att hon förnekar gärningen har hon motsatt sig frihetsberövandet, men hennes advokat har i övrigt inte velat kommentera några andra uppgifter i ärendet.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se "

" Kulturprofilens dom står fast

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

Högsta domstolen beviljar inte prövningstillstånd för kulturprofilen Jean-Claude Arnault. Våldtäktsdomen på två och ett halvt års fängelse står därmed fast.

Jean-Claude Arnault dömdes i hovrätten till fängelse för två våldtäkter, begångna mot en kvinna i Stockholm år 2011. I slutet av förra året överklagades domen till HD, som på tisdagen meddelade att den inte funnit skäl för att bevilja prövningstillstånd.
”Högsta domstolens beslut innebär att målet inte tas upp till prövning. Hovrättens dom står därmed fast”, skriver domstolen i ett pressmeddelande.
– Min klient är tacksam och nöjd. Hon finner inga tillräckliga ord för känslan att äntligen få sätta punkt och gå vidare i livet. Även jag är mycket nöjd, skriver målsägandebiträdet Elisabeth Massi Fritz i ett kort uttalande efter beskedet.
HD:s avgörande har dragit ut på tiden då domstolen under våren inväntat avgörandet i ett annat våldtäktsmål. I det målet dömdes en jurist för att ha våldtagit en kvinnlig kollega, i DN kallad Tyra. Försvaret i det målet, likväl som i målet mot Jean-Claude Arnault, anklagade dock hovrätten för att ha varit jävig.
Avgörande från HD i målet mot juristen kom i slutet av april. Domstolen meddelade då att hovrätten inte kunde anses ha varit jävig. Det beslutet gav, enligt flera experter, tydliga signaler på att inte heller Jean-Claude Arnaults invändning skulle ge resultat.
”För att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande av detta slag krävs prövningstillstånd. Prövningstillstånd får meddelas om det är av

vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen", skriver HD i pressmeddelandet på tisdagen.
Kulturprofilen hade tidigare under året, som en del av överklagandet till HD, också presenterat ny motbevisning. Det handlade i huvudsak om ett utlåtande från en medicinsk expert.
Anklagelserna mot Jean-Claude Arnault, som länge haft nära kopplingar till Svenska Akademien, framkom första gången i en granskning av DN:s Matilda Gustavsson, publicerad i november 2017. 18 kvinnor berättade då att mannen utsatt dem för sexuella trakasserier eller övergrepp.
Minst åtta kvinnor polisanmälde senare mannen, men sju ärenden lades ned då de påstådda händelserna antingen överskridit preskriptionstiden, eller inte bedömdes vara möjliga att bevisa. En utredning, som gällde misstankar om två våldtäkter mot en kvinna i Stockholm, ledde fram till åtal.
I september 2018 ställdes Jean-Claude Arnault inför rätta i Stockholms tingsrätt. Domstolen dömde honom på en av två åtalspunkter, för att med våld ha tvingat den målsägande kvinnan att utföra oralsex. Tingsrätten friade honom samtidigt på den andra åtalspunkten, för att vid ett senare tillfälle ha våldtagit kvinnan när hon sov.
Domen överklagades till Svea hovrätt, såväl av Jean-Claude Arnault som av åklagaren och den målsägande kvinnan. Hovrätten ändrade domen, och mannen dömdes i december också på den andra åtalspunkten. Straffet bestämdes till två och ett halvt års fängelse, samt ett skadestånd på sammanlagt 215 000 kronor.
Anklagelserna som framkom mot Jean-Claude Arnault blev under hösten 2017 startskottet för den kris som skulle skaka om Svenska Akademien. På mindre än ett års tid lämnade sju ledamöter sina stolar, däribland mannens hustru, poeten Katarina Frostenson, som i maj ska släppa en bok om sin syn på händelserna i Akademien.
DN har sökt Jean-Claude Arnaults advokat, Björn Hurtig.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se "

"Målet.
Jean-Claude Arnault åtalades i september 2018 för två våldtäkter begångna mot en kvinna i Stockholm år 2011.
Han dömdes i tingsrätten på den första åtalspunkten, för att med våld ha tvingat kvinnan att utföra oralsex.
Han friades för en del under samma åtalspunkt, där han anklagats för en vaginal våldtäkt.
Han friades först i tingsrätten på åtalspunkt två, där han åtalats för att vid ett senare tillfälle ha våldtagit kvinnan när hon sov.
Hovrätten ändrade dock bedömningen och mannen dömdes också på den andra åtalspunkten.
Åklagaren yrkade på tre års fängelse. Hovrätten dömde Arnault till två och ett halvt års fängelse.
Domen överklagades till HD, som den 7 maj 2019 meddelade att prövningstillstånd inte beviljas.

Kungen drar tillbaka Nordstjärneorden
Kung Carl XVI Gustaf drar tillbaka Jean-Claude Arnaults Nordstjärneorden.
– Kungen tog beslutet efter att HD avslog Arnaults överklagan, säger Margareta Thorgren, Hovets informationschef.
Arnault tilldelades orden 2015. Akademiledamoten Per Wästberg hade rekommenderat och argumenterat för att Arnault skulle få den.
Utrikesdepartementet beredde förslaget som godkändes av kultur-departementet. **DN** "

" Man åtalas för köttstölder i matbutiker

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

En 45-årig man har åtalats misstänkt för ett antal stölder av dyrt kött från matbutiker. Enligt åtalet ska mannen ha försett sig med bland annat oxfilé och ryggbiff till ett värde av 12 000 kronor, rapporterar Mitt i.

Mannen greps av en civil butikskontrollant i en matbutik i Sundbyberg i april. Kontrollanten kände då igen 45-åringen från en övervakningsfilm från en stormarknad där mannen fångats på bild. På filmen syntes hur mannen fyllde en ryggsäck med bland annat oxfilé, entrecote och ryggbiff och därefter lämnade butiken utan att betala, skriver lokaltidningen Mitt i.
Enligt åtalet misstänks mannen för liknande stölder från två andra stormarknader under våren. Totalt ska mannen ha stulit kött till ett värde av ungefär 12 000 kronor. Mannen, som sitter häktad, nekar till samtliga stölder.

Andreas Nordström
andreas.nordstrom@dn.se "

" 76 poliser bevakade match utan publik

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

Drygt 70 poliser, varav sex ridande på hästar, och en drönare som surrade i luften. Men på läktarna var det tomt. Nu får polisen kritik för den massiva insatsen i samband med bottenmötet mellan Dalkurd och Syrianska.

Trots att Dalkurd meddelat att klubben på grund av orimliga krav på bemanningen av säkerhetspersonal inte skulle släppa in en enda åskådare så valde polisen att kalla in extra personal och ridande polis till Gavlevallen.
Reaktionerna på den stora polisinsatsen i samband med en match i superettan helt utan publik har varit kraftiga.
– Hur tänker man när man har 76 poliser plus hästar på en match som inte ens har någon publik, säger Mats Enquist, generalsekreterare på Svensk Elitfotboll.
Enquist menar att polisresurserna kunde använts bättre.
– Jag känner som samhällsmedborgare vill vi inte dra en massa extra polisresurser. När Dalkurd gick så långt att man till och med förbjöd publik så funderar man på om polisen inte kunnat ställa om riskbedömningen.
När lagen möttes i Södertälje 2017 tvingades domaren bryta matchen då bland annat ett knallskott kastades in på planen och landade nära Dalkurds skyttekung Richard Yarsuvat.
– Den här gången gick det bra, vi ville att matchen skulle kunna spelas utan ordningsstörningar och så blev det. Det har varit mycket stök och pyroteknik och med tanke på historiken mellan lagen så valde vi att ha kvar en del av den planerade insatsen, förklarar supporterpolisen Johan Ryman.

”Sanslöst slöseri från polisens sida, vad kostade denna insats skattebetalarna” och ”Mitt i denna parodi vill jag passa på att hylla Dalkurd som motsatte sig polisens oskäliga krav” är ett par reaktioner på social medier.
– Det är inte så att vi vill slösa på skattebetalarnas medel, vi gör så bra vi kan efter de uppgifter vi får in. Om det inte hade funnits poliser på plats så kanske det varit lite stökigare, sedan gjorde väl vädret sitt, det haglade och spöregnade. Man vet ju aldrig åt vilket håll det går, säger Ryman.
För att göra en riskbedömning är polisen bland annat ute på forum för att se vad supportrar skriver och man tar också kontakt med klubbarna.
– Vi litar på det vi gör och försöker att lösa det på bästa sätt, säger Ryman.
Han var själv inne på arena under själva matchen som Dalkurd vann med 4–1.
– Det var väldigt speciellt, man hörde ju verkligen vad som sades nere på plan. Tråkigt för fotboll ska ju spelas inför publik, det var synd att det blev som det blev. Men det var jättelugnt och bra, precis som vi hoppades.

Lars Grimlund
lars.grimlund@dn.se "

Polisen

DET FINNS

EN STÖRRE UPPGIFT

Att arbeta inom polisen är ett av de finaste uppdrag man kan ha.
Att skydda och hjälpa, förebygga och klara upp brott för att skapa trygghet
i människors liv. Att peka med hela handen, men också erbjuda en hand att hålla i.
Allt efter vad situationen kräver.
Nu söker vi fler kollegor för att kunna möta morgondagens utmaningar.

Inom polisen ser man delar av verkligheten som många aldrig ser.
Det gör att vi utvecklas som människor och ger oss erfarenheter för livet.
Vi arbetar i glädje och sorg, tillsammans med kollegor vi aldrig glömmer.
Det är inget lätt jobb och det passar inte alla, men är du redo är möjligheterna många.

Att vara polisanställd ger otroligt mycket tillbaka.
För var och en av oss. Och för samhället i stort.

Bli en del av något mycket större!

Läs mer om polisen och våra jobberbjudanden på www.polisen.se
Sök till polisutbildningen senast 31 maj på polisen.se/blipolis

" Flera juridiska knäckfrågor i åtal om barnpornografi

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

Tre kvinnor och tre män åtalades på onsdagen för en lång rad - sexuella övergrepp. En av kvinnorna är en fembarnsmamma som misstänkts ha tagit bilder på sina egna barn och sålt dem vidare till pedofiler. Fallet är rättsligt komplicerat. Åtalet för våldtäkt och grova sexuella övergrepp kan med dagens praxis komma att bedömas endast som poseringsbrott.

De sex personerna åtalas för en lång rad olika sexuella övergrepp mot elva identifierade, svenska barn och en vuxen person. Två av fallen rubriceras som våldtäkt mot barn. Barnen var alltifrån spädbarn till knappa 15 år gamla när brotten begicks.
En av kvinnorna, en fembarnsmor, misstänks ha begått brotten mot sina egna barn, de två övriga mot barn som fanns i deras absoluta närhet.
– Det är ovanligt att kvinnor åtalas för den här typen av brott. Tidigare har vi framför allt sett att det förekommit internationellt, konstaterar kammaråklagare Emelie Källfelt, vid Riksenheten för internationell och organiserad brottslighet.
Ärendet, som omfattar stora mängder bilder, filmer och även material som livesänts, är juridiskt intressant ur flera aspekter. Högsta domstolen slog i december förra året fast att för att en person ska kunna dömas som gärningsman måste hen vara närvarande, fysiskt eller via internet, när övergreppet sker. Om så inte är fallet döms i stället för poseringsbrott.

– Straffmässigt skiljer det sig stort. Grov våldtäkt mot barn har minimistraff på fem år, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering sex månader. I det här målet har vi flera olika varianter. Det finns övergrepp som sänds live, men också förinspelade övergrepp, säger åklagaren Emelie Källfelt.
Hon och åklagarkollegan Annika Wennerström hoppas nu att tingsrätten gör en noggrann prövning av vad som faktiskt krävs för att någon ska betraktas som närvarande när ett brott begåtts. De anser inte att HD-domen tillräckligt tydligt rett ut var gränserna går.
– Den praxis som gäller nu är som att klockan vridits tillbaka. Juridik- och teknikutvecklingen måste gå i takt, säger Annika Wennerström.
En knäckfråga för domstolen blir om en bild är att betrakta som barnpornografisk eller inte.
I ärendet finns det 1 000 bilder som bedöms vara kränkande fotografering, men där man inte haft resurser att bedöma om det handlar om barnpornografi. Några är tagna på badstränder och andra offentliga platser, andra på badhus och i omklädningsrum. Även bland de bilder som polisen bedömt vara barnpornografi är gränserna inte helt glasklara.
– Även det kommer att prövas i det här målet, konstaterar Emelie Källfelt.
Kvinnorna har i huvudsak haft ekonomiska motiv, men de har inte tjänat några stora pengar. Männen har enligt åklagarna drivits av deras pedofila intresse. Att polisen 2016 lyckades identifiera gärningsmän och målsägare var tack vare att man då kunde spåra de ip-adresser som användes, något som EU-domstolen underkänt och som Sverige avser att återinföra i en ny lag som ska tillåta datalagring för brotts-bekämpning.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se "

" Fakta. Tolv brottsoffer
Tre kvinnor och tre män åtalas för att ha utsatt elva barn för en lång rad övergrepp. Det tolfte brottsoffret är vuxen.
Åtalspunkterna är våldtäkt mot barn och anstiftan till våldtäkt, grovt sexuellt övergrepp mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, sexuellt ofredande, grovt barnpornografibrott och kränkande fotografering.
Det är kvinnorna som producerat det barnpornografiska bildmaterialet som männen beställt och betalat för. Materialet består av både sexuella handlingar som kvinnorna utför på barnen, handlingar där barnen förgriper sig på sig själva samt sexuella poseringar. I något fall handlar det även om ett brott som begåtts vid en fysisk träff."

" Tung moteld krävs mot tunga brott

DN 11 MAJ 2019

Det mesta i det svenska samhället går bra, poängterar forskaren och expolisen Amir Rostami på fredagens SNS-seminarium om organiserad brottslighet. Även brottsutvecklingen. Det dödliga våldet ligger stabilt.

Men skjutvapenvåldet är en katastrof. Vad gäller vapendödade män mellan 16 och 29 år är vi sämst i Europa. Sämst.
Det är mellan dessa två sanningar, inte i en av dem, vi måste hitta morgondagens kriminalpolitik.
På samma seminarium skisserades konturerna av en lösning. Som vanligt slås man av hur få de är, dessa riktigt tungt kriminella som förstör livet för så många – det är en sanning som upprepats åtminstone sedan 1970-talet.
Det finns konkreta, hårda motmedel. Verktyg som används i andra europeiska länder men som hålls tillbaka här. Några av dem togs upp av chefsåklagaren Lise Tham och polischefen Erik Nord.
Det kan handla om bättre kameror med möjlighet till ansikts-igenkänning. Telefonavlyssning med uppgifter från operatörerna. Buggning. Signalspaning. Förverka blodspengar och tillgångar, även sådant som förts över till anhöriga. Andra redskap är kontaktförbud, fotbojor, kommunarrest.
En del av dessa medel för tankarna till ”1984” eller till dagens övervakningsmardröm i Kina. Det är därför de bara kan användas mot de verkligt grovt kriminella. Exakt hur man ska definiera denna grupp juridiskt får lämnas åt lagstiftarna. Det viktiga är att vi erkänner tre saker: att den grova brottsligheten – inklusive våldsbejakande extremism – är systemhotande, att polisen måste få tillgång till fler och tyngre redskap för att bekämpa den och att dessa redskap ska reserveras för de allra farligaste brottslingarna.
En sak till: Om man kan straffa in sig i denna grupp måste det också gå att belöna ut sig. Det är bara att hålla sig borta från grova brott.

Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se "

" Fler ”kalla fall” hos polisen efter ökade skjutningar

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

630 mord i Sverige är olösta. Listan över ”kalla fall” har fyllts på allt snabbare de senaste åren, i och med flera svårutredda dödsskjutningar. Polisen arbetar nu fram nya metoder för att lyckas med utredningarna. – Det ska inte vara lätt att komma undan med ett mord, säger kriminologen Mikael Rying.

Den senaste tiden har listan fyllts på med ovanligt många fall, cirka 30–40 årligen. Majoriteten av dessa står dödsskjutningarna för. En gemensam nämnare för de flesta kalla fall är att de finns i storstäderna.
– Ju mer urbaniserade miljöer det är fråga om, desto svårare blir det att klara upp morden. På landsbygden känner gärningsman och offer varandra i väldigt stor utsträckning. I urbaniserade områden är det fler träffpunkter med obekanta människor, säger Mikael Rying, vid polisens nationella operativa avdelning.
Tidsaspekten är viktig vid mordutredningar och generellt gäller att ju längre tid som gått, desto mer svårlöst är fallet. Vittnen kan ha dött, glömt detaljer eller påverkats av skriverier i medier eller på nätet.
– Spår och beslag kan också ha försvunnit med tidens gång. Jag törs påstå att det inte sker i dag, men det har funnits en tid när det var så. Det var kanske innan man riktigt förstod vikten av det här med dna, säger Mikael Rying.
Samtidigt kan tidens gång vara till fördel. Till exempel kan vissa spår i dag vara för små för att kunna ta fram en dna-profil från, men det kanske är möjligt om några år.
– Kriminaltekniken blir mer förfinad och vittnen kan vara mer motiverade att berätta efter 10–20 år, då man kanske har lämnat kriminella miljöer, säger Mikael Rying.

TT "

"Fakta.
I dag är preskriptionstiden borta för alla mord som begåtts sedan den 1 juli 1985. I vissa länder blir ett fall ”kallt” när en viss tid har gått, exempelvis ett eller två år.
Det pågår ett arbete hos polisen med att ta fram en gemensam svensk definition av vad ett kallt fall är, som inte är tidsbunden. Källa: Kriminolog Mikael Rying "

" Detta kan hända om Sverige öppnar förundersökningen

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

Om åklagaren öppnar den svenska förundersökningen mot Julian Assange igen är tiden mycket knapp för att hinna väcka åtal. Brottsmisstanken om våldtäkt preskriberas om 15 månader. DN ger förutsättningarna inför dagens besked.

I dag, måndag, kommer nästa kapitel i den utdragna historien om Julian Assanges relation med det svenska rättsväsendet. Då ska vice överåklagare Eva-Marie Persson berätta om hon tänker öppna den tidigare nedlagda förundersökningen mot Wikileaksgrundaren eller inte.

Målsägarbiträdet Elisabeth Massi Fritz lämnade in en begäran om att öppna det svenska fallet den 11 april, samma dag som brittisk polis grep Assange på Ecuadors ambassad i London.

Julian Assange misstänktes från början för fyra olika brott i Sverige. I augusti 2015 preskriberades två fall av sexuellt ofredande och ett fall av olaga tvång.

Den misstanke som kvarstår gäller ett fall av mindre grov våldtäkt, ett brott som kan ge högst fyra års fängelse. Den brottsmisstanken preskriberas i augusti 2020.

För tillfället sitter Assange frihetsberövad i Storbritannien. En brittisk domstol dömde honom den 1 maj till 50 veckors fängelse för brott mot borgensbestämmelserna i samband med att han 2012 flydde in på Ecuadors ambassad i London.

Brittisk polis grep honom 2011, eftersom svensk polis utställt en europeisk arresteringsorder, men han släpptes mot borgen i slutet av det året.

Det är oklart om någon brittisk straffrabatt blir aktuell, men enligt uppgift till den svenska Åklagarmyndigheten kommer Assange att sitta av åtminstone hälften av de 50 veckorna.

Åtminstone i teorin finns det tid att ställa Wikileaks frontfigur till svars även i en svensk domstol. Det räcker nämligen att åtal hinner väckas innan preskriptionstiden går ut för att preskriptionen ska brytas. Men först måste förundersökningen bli klar.

Målsägandesidan bedömer att det går att få Assange överlämnad till Sverige innan preskriptionstiden går ut. ”Vi förväntar oss att de svenska åklagarna visar handlingskraft”, skriver Elisabeth Massi Fritz i ett mejl.

Om förundersökningen öppnas blir Assange sannolikt åter häktad i sin frånvaro. Därefter utställs en ny europeisk arresteringsorder där Sverige begär att han utlämnas från Storbritannien.

Det är inte hundraprocentigt säkert att en ny arresteringsorder utställs, men ”det är en av de åtgärder som är möjliga”, enligt Åklagarmyndighetens informationsdirektör Karin Rossander.

I teorin skulle Assange själv kunna ta sig till Sverige när hans brittiska fängelsestraff är avtjänat. Enligt Assanges advokat Jennifer Robinson har Assange samarbetat med det svenska rättsväsendet, och om brottsutredningen i Sverige öppnas igen ”kommer vi att ta ställning till det”.

En frivillig Sverigeresa är dock inte särskilt trolig, och det har med fallets tredje åklagande aktör, USA, att göra. Assange har tidigare sagt att han litar mindre på Sverige än på Storbritannien när det gäller risken att utlämnas till USA.

USA har begärt Assange utlämnad eftersom han där misstänks för förberedelse till dataintrång, ett brott som kan ge maximalt fem års

fängelse. USA har av allt att döma inte kunnat åtala Assange för spioneri, vilket en del amerikanska politiker tidigare har velat.
Vilket land går då först, USA eller Sverige? I regelverket för europeisk en arresteringsorder framgår att det är det utlämnande landet, det vill säga Storbritannien, som avgör det på egen hand:
”Vid en konflikt mellan en europeisk arresteringsorder och en framställning om utlämning som givits in av ett tredje land skall beslutet om huruvida den europeiska arresteringsordern eller framställningen om utlämning skall ges företräde fattas av den behöriga myndigheten i den verkställande medlemsstaten, som skall ta vederbörlig hänsyn till alla omständigheter, särskilt de som anges i punkt 1 och de som nämns i den tillämpliga konventionen.”
Den ”punkt 1” som nämns handlar bland annat om ”brottens relativa svårhetsgrad och platsen för deras förövande” och ”datumen för de respektive europeiska arresteringsorderna”.
Att fatta beslut om huruvida man ska efterkomma USA:s begäran eller inte kan ta lång tid för London. Först ska de rättsliga kvarnarna mala. Båda sidor ska lägga fram sin sak. Assange kan överklaga beslut i högre instanser.
När juridiken kommit till vägs ände måste även inrikesminister Sajid Javid ge grönt ljus innan Assange kan utlämnas över Atlanten.
Förra överåklagaren Sven-Erik Alhem menar att den svenska åklagarsidan nu har en mycket knivig uppgift:
– Det finns tid, men det är extra viktigt att se till att en förundersökning är realistiskt genomförbar. Ju närmare preskription man kommer, desto mer har straffvärdet avklingat.
– Åklagaren har en absolut skyldighet att vara objektiv. För att väcka åtal måste man göra en prognos: skulle det gå att få en fällande dom? En viktig komponent är den enormt långa tid som förflutit.
– Och man måste förvissa sig om att det ligger i målsägarens intresse att öppna förundersökningen. Det är jätteviktigt.
Enligt målsägarbiträdet Elisabeth Massi Fritz vill hennes klient att den svenska rättsprocessen ska tas i mål. Så här skriver Massi Fritz till DN:
”Det har varit en mycket lång och oerhört smärtsam process för min klient. Att gå till polisen och berätta om ett sexuellt övergrepp är ett beslut som enbart fattas om brottsoffret har förtroende för rättsväsendet och en tro på att rättvisa kan skipas oavsett vem den misstänkte är. Min klient gav det svenska rättsväsendet det förtroendet för snart nio år sedan, och det är dags att de svenska åklagarna visar att det beslut min klient tog då var rätt beslut.”
”Vi förväntar oss att åklagaren fattar ett beslut som tydligt visar att i Sverige är alla lika inför lagen och att det svenska rättsväsendet inte låter sig påverkas av eventuellt medialt och politiskt tryck. Vi förväntar oss att min klient ges möjligheten att få upprättelse.”
Sven-Erik Alhem spekulerar kring att den svenska och den brittiska sidan skulle kunna göra något slags överenskommelse om att jämka samman utredningarna i de båda länderna, med tanke på hur de kommit att hänga ihop, exempelvis att Assange får räkna av den tid han suttit i brittiskt fängelse vid en eventuell svensk dom.
– Men om Storbritannien kräver att han ska sitta tiden ut, ja då rinner ju tiden snabbt ut för Sverige, säger Sven-Erik Alhem.
– Det skulle kännas konstigt om man skulle genomföra hela förundersökningen medan Assange sitter i brittiskt fängelse.
Å andra sidan, konstaterar Alhem, har turerna i det uppmärksammade fallet varit konstiga mer än en gång under de snart nio år det pågått. Det har inte bara involverat tre åklagande länder och en skyddsmakt, Ecuador, utan även haft beröringspunkter med Ryssland, det amerikanska presidentvalet och den särskilda amerikanska Muellerutredningen.
– Det är det märkligaste fall jag stött på någonsin.
Anders Bolling anders.bolling@dn.se "

" De åtalade erkänner IS-sympatier och riskerar dödsstraff

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

De tre marockanska männen hade inte råd att resa till Syrien för att strida för IS. I stället bestämde de för att utföra terrordåd i sitt hemland. Offren blev två unga skandinaviska kvinnor, Maren Ueland och Louisa Vesterager Jespersen, som var på vandrings-semester i Marocko. I dag startar rättegången.

De tre männen ställs inför rätta i Salé, en förstad till Marockos huvudstad Rabat, tillsammans med ytterligare 21 medåtalade. Det är Abdessamad Ejjoud, Younes Ouzyad och Rachid Afati, som anklagas för själva morden.
Den 17 december förra året hittades de döda kropparna av den 24-åriga danskan Louisa Vesterager Jespersen och Maren Ueland, 28, från Norge. Kvinnorna mördades i Atlasbergen i Marocko och hade utsatts för besinningslöst knivvåld.
Inom några dagar hade marockansk polis gripit flera misstänkta, bland dem Ejjoud, Ouzyad och Afati, liksom en fjärde kumpan som deltog i planläggningen av dådet.
Den norska tidningen VG har tagit del av förhören med de misstänkta. Det framgår att de sinsemellan diskuterat att resa som frivilliga till IS ”kalifat” i Syrien. Men eftersom de varken hade pengar eller pass bestämde de sig i stället för att döda utländska turister på marockansk mark, i terrororganisationens namn.
Männen, som är hemmahörande i staden Marrakech, reste till den närbelägna bergsbyn Imlil. Byn är populär bland utländska turister som vill göra vandringsturer på det över 4 000 meter höga berget Toubkal.
Marockanerna spanade efter offer som de tänkte döda på ”IS-sättet” – utstuderat plågsamt och helst också videofilma dådet. Efter några dagar råkade de av en slump på Louisa Vesterager Jespersen och Maren Ueland som de skuggade efter en vandringsled. När kvinnorna slagit upp sitt tält blev de överfallna och mördade.
Morden filmades med mobilkamera och lades upp i ett videoklipp på sociala medier. Filmklippet är en del av bevisningen mot männen, som villigt medger IS-sympatier. I ett annat filmklipp svär männen sin trohet till terrororganisationen.
Männens försvarsadvokat Hafia Makssaui säger till VG att hennes klienter kommer att erkänna morden inför rätten på torsdag. Hon kommer att vädja till domaren om att ta hänsyn till att männen samarbetat med polisen.
Dådet väckte stor avsky världen över, även i Marocko där sympatiaktioner har hållits för de mördade kvinnorna på flera ställen. Åklagaren i målet kommer att kräva dödsstraff. Han har i samband med rättegången kallats männen ”värre än djur”.
Marocko har inte verkställt några dödsdomar sedan 1993. Men det har väckts en opinion via nätet att dödsstraffet ska tillämpas just i detta fall.
Dubbelmordet har också lett till andra rättsfall. I Danmark dömdes nyligen en kvinna till tre månaders fängelse villkorligt för att ha spridit videon som dokumenterar morden på kvinnorna. Ytterligare fjorton personer riskerar att dömas för spridning. Lagöverträdelsen består i otillåten spridning av bilder som rör en annan persons privata angelägenheter.
Tidigare i år dömdes en schweizisk medborgare till 10 års fängelse i Marocko för att ha försökt bilda en terrorcell med IS-anhängare. Mannen hade viss anknytning till trion som nu anklagas för dubbelmordet.

Erik Ohlsson "

" Terrordådet har utlöst våldsvåg mot muslimer

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Terrordådet i Sri Lanka på påskdagen har utlöst en våg av våldsamma attacker mot landets muslimer. Läget är så spänt att myndigheterna har infört utegångsförbud.

Det var på påskdagen som självmordsattacker mot tre kyrkor och tre lyxhotell dödade över 250 personer i Sri Lanka. Bakom attackerna låg radikala muslimska grupper, men även terrororganisationen IS har ställt sig bakom dådet.
Sedan dess har den muslimska befolkningen, runt 10 procent av invånarna, utsatts för en rad våldsdåd. Stora gäng har dragit genom städer och attackerat moskéer, bränt koranen och vandaliserat affärer ägda av muslimer. I måndags höggs en man till döds när en grupp buddhister, som är i majoritet, gick till attack mot ett muslimskt område i nordvästra Sri Lanka.
Etniska konflikter är inget nytt i Sri Lanka. Landet plågades under flera årtionden av ett inbördeskrig där de tamilska tigrarna stred för en oberoende stat. Konflikten uppskattas ha tagit runt 100 000 liv innan den upphörde för tio år sedan. Efter det har relativt lugn rått och Sri Lanka har blivit en populär destination för turister. Såren från ett långt trauma började läka. Så kom terrorattacken och nu finns en oro för att etniska strider återigen ska störa landets utveckling.
– Landet försöker gå framåt efter en traumatisk period med en etnisk våldsam konflikt, men dessa attacker knuffar Sri Lanka bakåt. Om adekvata åtgärder mot den senaste tidens våld inte sätts in kan det eskalera ytterligare, varnar FN:s Adama Dieng, ansvarig för att motverka folkmord, i ett uttalande.
I veckan har våldet trappats upp och myndigheterna har infört nattliga utegångsförbud.
En affärsman berättar för BBC att hans fabrik vandaliserades och brändes ned av 200 upprorsmakare som bröt sig in. Han säger att det muslimska samfundet nu lever i skräck och efterlyser att regeringen i landet tar itu med våldet.
– Vi är rädda att Sri Lanka kommer ändras till något vi inte längre känner igen, säger mannen till BBC.
Premiärminister Ranil Wickremesinge har manat till lugn och varnat för att oroligheterna försvårar utredningen av påskattackerna. För att dämpa ryktesspridning och oro har sociala medier som Facebook och Whatsapp stängts ned.

Marianne Björklund "

" Ledare: Damberg har rätt om samarbete, fel om tribunalen

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Den 3 juni ska Sverige stå värd för ett europeiskt möte om möjligheterna att upprätta en internationell tribunal för IS-terroristerna. Bland deltagarna finns Storbritannien, Frankrike och Nederländerna. Det meddelade inrikesminister Mikael Damberg (S) på torsdagen.

I grund och botten är det ett bra initiativ. För att det ska vara möjligt att – i någon större omfattning – ställa de EU-medborgare som begått de vidrigaste brott i Syrien och Irak inför rätta kommer det att krävas samarbete.
Men det vore ännu bättre om inrikesministern också var tydligare med vilket det faktiska syftet med att lagföra IS-terroristerna är.
Det faktum att ett hundratal svenskar som stridit för IS har återvänt – eller kommer att göra det – har skapat oro. Det handlar om människor som av fri vilja anslöt sig till vår tids vidrigaste terrorsekt och som sett och själva uträttat blodiga våldsdåd. Oron för att de utgör en säkerhetsrisk i Sverige är i allra högsta grad befogad.
Mikael Dambergs förslag på en tribunal, belägen i Mellanöstern, har formulerats som ett svar på frågan hur vi ska hantera IS-återvändarna. Men det är det inte.
Dels är många av dem alltså redan i Sverige. Dels är bevisläget i de flesta fall för dåligt för att det inom rättsstatens ramar ska gå att snabbt låsa in dem.
Det är inte en tillfredställande lösning, men faktum är att det i hög grad kommer att hamna på Säpos bord att bevaka de individer som återvänt från sina terrorresor. För det måste säkerhetspolisen ges de resurser som krävs.
Lagföring av IS-förbrytarna handlar inte främst om att skydda Sverige här och nu, utan om att skipa rättvisa. De brott som begåtts är så vidriga att vi, liksom de flesta EU-länder, tillämpar universell jurisdiktion. Det vill säga, vi betraktar dem som ett brott mot oss alla, så oavsett var i världen de begåtts kan de prövas i svenska domstolar.
Vad det handlar om är alltså att noggrant dokumentera de vidrigheter som har begåtts, och utkräva ansvar från de skyldiga. På så sätt slår vi vakt om offrens människovärde och rättsstatens principer.
Eftersom processerna mot svenska IS-krigare inte handlar om att hålla dem borta från svensk mark borde Damberg också lägga idén om en tribunal just i Syriens närområde åt sidan.
Människorättsbrotten i Syrien – vilket också inbegriper de begångna av Bashar al-Assads mördarregim – förtjänar förvisso en särskild FN-domstol. Men någon sådan kommer det inte att bli, då Ryssland har veto i säkerhetsrådet och aldrig skulle tillåta en sådan. Vladimir Putin håller inte bara Assad om ryggen, liksom de flesta auktoritära ledare är han väl införstådd med riskerna av att leasa ut möjligheterna att pröva människorättsbrott till internationella instanser.
Därför kommer svensk och annan europeisk lagstiftning att ligga till grund för prövningen. Då är det dumt att förlägga domstolarna till en del av världen där det kommer vara svårt att bedriva rättssäkra processer.
I stället bör samarbetet med andra länder fokusera på att bygga hållbara åtal för prövning i europeiska instanser. Det är inte enkelt att bedriva en brottsutredning i ett område som till viss del fortfarande är en krigszon. Särskilda kompetenser kommer krävas när massgravar ska grävas upp, flöden i sociala medier analyseras och förhör på ett flertal språk genomföras. Det kräver stora resurser.
Hur dessa ska mobiliseras och arbetet samordnas bör vara punkt ett den 3 juni.

DN 17/5 2019 "

" Kritik efter polisövning med explosioner vid Gärdet

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Skottlossning, explosioner och polissirener i närheten av ambassaderna på Gärdet oroade flera stockholmare på torsdagsförmiddagen. Thorulf Arwidson trodde att det rörde sig om ett terrordåd och han är kritisk till bristen på information från polisen. – Jag var faktiskt rosenrasande, säger han.

Tidigt på torsdagen hördes skottlossning och flera kraftiga smällar i centrala Stockholm. Sedan kunde allmänheten se hur poliser verkade göra en skarp utryckning med sirener. I luften fanns en polishelikopter Allt var en övning – men ingen information hade gått ut till allmänheten.
Thorulf Arwidson har sitt advokatkontor i området och reagerade direkt när han hörde vapen avfyras en bit därifrån, i närheten av Storbritanniens ambassad.
– Jag hörde finkalibrig eld och en detonation från hållet där Sveriges Radio ligger. Så småningom hörde jag också en helikopter. Då kollade jag tidningarnas hemsidor, och det var ingen info. Så kollade jag polisen, ingen info. Sen Försvarsmakten. Ingen info där heller.
Han säger att bristen på information gjorde att man inte kunde veta om det rörde sig om ett terrordåd eller om det var något ofarligt, som exempelvis en övning.
– Vi har ju varit med om Drottninggatan nyligen. Och jag sitter ju bland ambassaderna och nära SR, som är ett skyddsobjekt.
Thorulf Arwidson, som också har varit del av Försvarsmakten i 45 år, menar att polisen borde ha informerat på ett tydligare sätt om den planerade övningen så att allmänheten inte behövde bli orolig.
– Det är ett absolut krav att man kan få information om huruvida detta är en övning eller en verklig situation. Jag var faktiskt rosenrasande, säger han.
Polisen la ut information om händelsen på sin hemsida klockan 09.35. Då hade övningen redan pågått sedan innan klockan 09. Fyra minuter efter att polisen lagt ut det första meddelandet gjorde man en uppdatering och berättade att övningen var avslutad.
– När det kom ett antal samtal om händelsen så la vi upp texten på vår hemsida. Den texten om övningen la vi upp under tiden som övningen pågick. Den hade kanske kunnat gå ut tidigare, säger Anders Bryngelsson, presstalesperson vid Stockholmspolisen.
Han bekräftar att han fick samtal från ett antal personer vid tillfället och säger att det rörde sig om en polisiär övning som ”inbegrep helikopter och skottlossning”.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se "

" Kritik mot enkät om trygghet tillbaka-visas

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

Brottsförebyggande rådet (Brå) tillbakavisar kritiken om att Nationella trygghetsundersökningen är vilseledande. Tvärtom har urvalet utökats från 20 000 till 200 000 personer för att polisen ska kunna följa upp resultaten på lokal nivå.

I en debattartikel i Svenska Dagbladet kritiserar flera experter inom kriminalområdet statistiken i Nationella trygghetsundersökningen (NTU) som många politiker och opinionsbildare stödjer sig på i samhällsdebatten. Under 2017 gick Brå över till en ny mätmetod som i stället för ett urval på 20 000 telefonintervjuer ersatts av post- och webbenkäter till omkring 200 000 personer.
– Vi ändrade metod för att kunna möta polisens behov. Det var polisen som var intresserade av att resultaten skulle kunna redovisas på lokalpolisnivå för att kunna följa upp polisens verksamhet lokalt, säger Thomas Hvitfeldt, enhetschef på Brå.
Samtidigt har svarsfrekvensen minskat från 60 till 40 procent med den nya mätmetoden.
– Det är ett problem, men det finns inga alternativ om man vill ha resultat som är jämförbara över hela landet, säger Hvitfeldt.
Han betonar att metoden tagits fram i samråd med SCB och ledande experter för att vara så statistiskt säkerställd som möjligt. Att vissa grupper riskerar att falla bort ur undersökningen är inget nytt fenomen, enligt Hvitfeldt.
– Det finns grupper som aldrig är med i sådana här undersökningar, till exempel människor som lever i en kriminell miljö. De deltar inte i en sådan här undersökning och de är sannolikt i betydligt större utsträckning brottsutsatta än andra människor, säger han.
Att göra intervjuer på telefon i stället för att använda sig av webb- och postenkäter skulle vara alltför resurskrävande. Dessutom är telefon-intervjuer inte längre en tillförlitlig undersökningsmetod, enligt Thomas Hvitfeldt.
– Nu har vi smarta telefoner. Vi tittar på vem som ringer och vi svarar när vi känner igen telefonnumret. Det är ett problem med telefonintervjuer som sannolikt är ökande, säger han.

TT "

”Polisens lista över utsatta områden i Sverige behövs”

DN ONSDAG 29 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190529
För att kunna motverka de kriminella måste vi ha en ärlig bild om var problemen finns och hur de ser ut. Därför skapar vi en lägesbild över vilka områden som är utsatta, vilka som är riskområden och vilka som är särskilt utsatta områden. Lägesbilden är också viktig i samarbetet med kommunerna, skriver polischeferna Anders Thornberg och Mats Löfving.

Varje dag stiger drygt 11 000 människor på buss eller tunnelbana i Rinkeby i västra Stockholm. Människor som, precis som du och jag, vill kunna ta sig tryggt till jobbet, skolan eller vart de än är på väg. På kort tid ökade otryggheten vid den här t-banestationen. Många ungdomar drogs till tunnelbanan. Narkotikahandel bedrevs synligt, biljettkontrollanter utsattes för hot och ordningsvakter för stenkastning. Polisen samlade offentliga och privata aktörer som alla beskrev problemen ur sina perspektiv. Med en gemensam lägesbild kunde vi tillsammans jobba för att öka tryggheten i och kring stationsbyggnaden.
Rinkeby är ett av de områden som enligt polisens bedömning är ett särskilt utsatt område. Det är områden som präglas av låg socioekonomisk status, kriminell påverkan på lokalsamhället, allmän obenägenhet att delta i rättsprocesser, parallella samhällsstrukturer och våldsbejakande extremism. Det är ett fåtal kriminella som påverkar hela samhället. De allra flesta boende vill ha ett vanligt liv, men mot sin vilja påverkas de av kriminella. Otryggheten påverkar i förlängningen stora delar av det svenska samhället.
Polisens mål är att vi i framtiden inte ska ha några utsatta områden. Men för att vi ska kunna motverka de kriminellas påverkan måste vi ha en ärlig bild om var problemen finns och hur de ser ut. Därför skapar polisen en gemensam lägesbild över kriminell påverkan i lokalsamhället.
2019 års lägesbild, som beräknas vara klar i juni, är den tredje i raden. Lägesbilden skapas med hjälp av metodstöd och flera bedömningsmodeller. Modellerna har tagits fram i samarbete med forskare vid Malmö universitet, länsstyrelser, kommuner och Brotts-förebyggande rådet.
Syftet är att ge polisen en viktig vägledning om hur vi ska prioritera, inte att stigmatisera. Utifrån de 97 lokalpolisområdenas uppgifter skapas en gemensam lägesbild för hela polisen över vilka områden i Sverige som är utsatta, vilka som är riskområden och vilka som är särskilt utsatta områden. Kunskapen om i vilken utsträckning ett lokalsamhälle är påverkat av kriminella gör att vi mer träffsäkert kan fördela resurser och skapa förutsättningar för samverkan med andra parter, som tex kommuner, myndigheter och privata aktörer som fastighetsbolag. Den hjälper oss också att utveckla våra arbetsmetoder och genom det skapa ökad trygghet och säkerhet för invånarna.
Polisen har vidtagit och fortsätter att vidta omfattande åtgärder för att bekämpa det grova våldet och öka tryggheten för alla medborgare i Sverige. Det handlar bland annat om att strypa inflödet av pengar och narkotika till kriminella och tillsammans med andra myndigheter och aktörer vidta kraftfulla åtgärder för att minska riskerna att fler dras in i kriminalitet, till exempel:

1 Polisen bekämpar tillgången till vapen och griper kriminella. Polisen grep under de första fyra månaderna i år 123 personer som senare häktades misstänkta för vapenbrott eller grovt vapenbrott, vilket är mer än en person om dagen.

2 Ökad närvaro. Polisen har ökat sin lokala närvaro i de utsatta områdena för att skapa ökad trygghet för medborgarna.

3 Myndighetsgemensamt arbete. Polisen leder det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet med tolv myndigheter med fokus på utsatta områden. I en av insatserna mot ett kriminellt nätverk som ägnade sig åt storskalig smuggling och narkotikadistribution till flera särskilt utsatta områden i Göteborg dömdes 17 personer förra året till fängelse.

4 Samverkan med näringslivet. Nyligen arrangerade Polismyndigheten en konferens med ett 100-tal företrädare för dagligvaruhandeln om hur vi ska stödja handlares etablering i brottsutsatta områden.

5 Brottsförebyggande för barn. Tillsammans med Socialstyrelsen arrangerade Polismyndigheten en heldag i april för att diskutera hur vi tillsammans med socialtjänsten kan öka det brottsförebyggande arbetet för att barn inte ska hamna i kriminalitet.

6 Snabbare lagföring. Polisen och flera andra rättsvårdande myndigheter driver på regeringens uppdrag projektet ”Snabbare lagföring”. Ett snabbare förfarande ger en tydlig koppling mellan begånget brott och dom, vilket både är brottsförebyggande och kan bidra till att öka tryggheten för allmänheten.

7 Teknikutveckling. Polisen arbetar med ökad kamerabevakning på platser där till exempel narkotikahandel förekommer, för att öka tryggheten för lokalbefolkningen.

8 Internationellt samarbete. I 20 av 27 polisområden har polisen internationella operativa handläggare som genom Europols system kan hjälpa till att punktmarkera kriminella som agerar i utsatta områden.
Kraven på polisens operativa förmåga har ökat de senaste åren. Utfästelsen från riksdag och regering om en utökning av antalet medarbetare inom polisen till närmare 40 000 vid utgången av 2024 är en nödvändig resursförstärkning. De nya poliser som utbildas kommer till stor del att placeras i lokalpolisområdena för att öka tryggheten och säkerheten för medborgarna. En omfattande verksamhetsanalys pågår inom myndigheten för att identifiera var och vilka verksamheter som ytterligare ska förstärkas, vilka förmågor som ska utvecklas och vilken kompetens som behöver tillföras på längre sikt för att vi ännu mer offensivt ska kunna bekämpa brottsligheten.
En del har riktat kritik mot polisens lägesbild. De menar att områden får en stämpel som svärtar ner och är omöjlig att tvätta bort. Men att blunda för problemen eller hålla lägesbilden hemlig ökar inte tryggheten för våra medborgare.
Flera kommuner har använt polisens lägesbilder från 2016 och 2017 som en hävstång för att skapa förändring och förbättring. De har använt lägesbilden som grund för ett gemensamt arbete, med samma mål: att människorna i de utsatta områdena ska få en ökad trygghet och säkerhet. Flera kommuner vittnar nu om närmare samarbeten med polisen både i det brottsbekämpande och brottsförebyggande arbete som bidragit till att motverka en del av de parallella samhällsstrukturer som förekommer.
Hur gick det med otryggheten kring Rinkeby station? Situationen har förbättrats markant. Med en gemensam bild av problemet och vad som

var de bakomliggande orsakerna kunde alla aktörer vidta egna åtgärder som tillsammans förbättrade läget. Socialtjänsten upprättade orosanmälningar och satte in insatser mot de barn som alltför ofta befann sig vid stationen, kvällsaktiviteter för unga arrangerades. Fältassistenter, trygghetsvärdar, ordningsvakter och poliser arbetade tillsammans och ökade sin närvaro. Fler kameror sattes upp samtidigt som ingångarna till stationen stängdes för att försvåra narkotikahandel. Genom vår lägesbild av kriminaliteten kan vi prioritera våra resurser där de behövs som mest och tillsammans med andra aktörer åstadkomma en utveckling som ökar tryggheten och säkerheten för landets alla invånare.

Anders Thornberg, rikspolischef
Mats Löfving, ställföreträdande rikspolischef och chef för Nationella operativa avdelningen. "

"Polisen: Antalet utsatta områden minskar i landet

DN TISDAG 4 JUNI 2019

Antalet så kallade ”särskilt utsatta” och ”utsatta” områden i Sverige har minskat marginellt. Samtidigt har antalet områden som riskerar att bli särskilt utsatta ökat från sex till tio. Polisen är ändå nöjd: – Vi ser flera positiva tendenser, säger Mats Löfving, chef på Noa som dock medger att det fortfarande råder stor brist på områdespoliser.

Polisen bedömer att det i dag finns 60 olika bostadsområden i Sverige där kriminaliteten är så påtaglig att den i olika grad påverkar lokalsamhället. 22 av dem är ”särskilt utsatta”.

Några förändringar har skett sedan polisen presenterade den senaste listan 2017:

Gårdsten i Göteborg är inte längre särskilt utsatt, utan betraktas numera som ett ”riskområde”.

Smedby i Upplands Väsby och Hagby, Norrköping, som tidigare sågs som utsatta har försvunnit helt från listan.

Samtidigt är Storvreten i Tumba, Botkyrka kommun, ny på listan över utsatta områden.

Tio av de utpekade områdena ligger precis på gränsen till att betraktas som särskilt utsatta, tidigare var det sex. Förutom Gårdsten som nu hamnat i den här kategorin flaggar polisen för att situationen i Fornhöjden och Hovsjö i Södertälje samt Risse/Hallonbergen i Sundbyberg är så ”alarmerande” att ”adekvata” åtgärder krävs.

Även i Jordbro, Haninge kommun och Kronogården/Lextorp/Sylte i Trollhättan – som är klassificerade som utsatta områden går utvecklingen åt fel håll. Samma bedömning görs för det särskilt utsatta området Ronna/Geneta/Lina i Södertälje – alla är områden där polisen bedömer att kriminaliteten fördjupats och bedöms vara allvarligare än tidigare.

Det visar polisens tredje rapport som presenterades på måndagen. Rapporten heter ”Kriminell påverkan i lokalsamhället” och är framtagen av underrättelsetjänsten på Noa, polisens nationella operativa avdelning, i samarbete med kriminologer på Malmö högskola. Listan kommer att ligga till grund för hur polisen sedan fördelar sina resurser.

Slutsatserna Noa drar är försiktigt positiva:
– Vi ser att relationerna mellan olika aktörer, framför allt mellan polis och medborgare, har stärks i flera av områdena. Vi ser mindre av social oro och färre attacker mot poliser och annan blåljuspersonal, säger Mats Löfving, chef för Noa.

Han menar också att samverkan mellan så väl brottsbekämpande myndigheter som kommunerna förbättrats och gett resultat på grund av att man kunnat samlas kring en gemensam lägesbild:
– Det här är en intern rapport – men vi väljer att vara öppna med den. Det är viktigt för det långsiktiga och målmedvetna arbetet för att tillsammans med kommunerna minska den kriminella påverkan som finns i samhället, säger Mats Löfving.

Han menar att listan, som kritiserats av flera kommuner för att enbart fungera stigmatiserande, behövs:

– Att enas kring hur problemen ser ut gör att det förhoppningsvis blir enklare för staten och kommunerna att se var man bör satsa extra på till exempel skola och socialtjänst. Polisen har alltid sagt att vi inte kommer att klara de utmaningar som finns på egen hand, säger han. Dock råder det fortfarande brist på områdespoliser – även i de utsatta områdena:

– Ja, även om vi har resursförstärkt i de utsatta områdena så saknas det fortfarande områdespoliser där. Sett till hela Sverige saknar vi uppåt

2 000 områdespoliser i dag. Det är ett dilemma, men vi hoppas kunna rekrytera fler inom fyra–fem år, säger Mats Löfving.

I fler av de utsatta områdena går utvecklingen åt rätt håll enligt rapporten: Fröslunda i Eskilstuna, Klockaretorpet i Norrköping, Skogås och Vårby i Huddinge är några av dem.

Bland de särskilt utsatta områdena pekar pilarna i rätt rikting i bland annat Araby i Växjö, Bergsjön i Göteborg, Rinkeby-Tensta och Husby i Stockholm och Seved i Malmö.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se "

"Fakta. Polisens definitioner
Särskilt utsatt område 22 stycken:
Allmän obenägenhet att delta i rättsprocessen
Svårt eller näst intill omöjligt för polisen att fullfölja sitt uppdrag.
Inbegriper i viss mån parallella samhällsstrukturer,
Extremism som begränsar religionsfrihet.
Hög koncentration av kriminella.

Utsatt område 28 stycken:
Geografiskt avgränsat.
Låg socioekonomisk status.
Kriminell inverkan som utgörs av direkta eller indirekta påtryckningar.
De boende upplever otrygghet vilket leder till minskad benägenhet att anmäla brott och att medverka i rättsprocessen.

Riskområde 10 stycken:
Område på gränsen till särskilt utsatt. Polisen bedömer läget alarmerande.

" 16 års fängelse för att ha mördat sambo med cyanid

DN TISDAG 4 JUNI 2019

Den 55-åriga kvinnan döms till 16 års fängelse för mordet på en guldsmed som hon var sambo med.Rätten anser att det är ställt utom allt rimligt tvivel att hon förgiftat mannen med cyanid.

På måndagseftermiddagen kom domen från Norrtälje tingsrätt. Den 55-åriga kvinna som har åtalats för mord på en guldsmed döms till 16 års fängelse.

Tingsrätten bedömer det som ställt utom allt rimligt tvivel att kvinnan mördat sin sambo. Att han skulle ha tagit sitt eget liv, eller fått i sig den dödliga dosen cyanid genom sitt arbete som guldsmed anser rätten som osannolikt.

Åklagaren Madeleine Pettersson berättar att hon är nöjd med den fällande domen, men eftersom hon hade yrkat på livstid för kvinnan kommer hon troligtvis ändå att överklaga domen.

– Det kommer jag nog sannolikt att göra. Jag har ju yrkat på livstid. Men att det skulle bli en fällande dom, det väntade jag mig faktiskt, säger Madeleine Pettersson.

Att kvinnans påföljd bestäms till 16 år motiverar tingsrätten så här: ”Utgångspunkten för ett fängelsestraff vid mord är 14 år. I målet har framkommit att NN måste ha planerat sitt mord, vilket gör att hennes straff blir högre än normalgraden. Då cyanid verkar fort i kroppen och

i avsaknad av utredning om vilket lidande XX (målsäganden, reds. anm) utsatts för samt utifrån gällande praxis, föranleder hennes agerande inte ett straff på livstid. Med beaktande av detta och den grova stölden och stöldbrotten bestämmer tingsrätten påföljden till fängelse i 16 år."

Kvinnans advokat Björn Hurtig har tidigare berättat för DN att han skulle överklaga om kvinnan skulle dömas för mordet. Kvinnans advokat har också tidigare kritiserat åklagarens bevisning för att vara svag. Men Madeleine Pettersson menar att bevisningen tvärtom har varit övertygande.

– Jag tycker att det blev ett starkt indiciemål. Det var ju bara kvinnan på platsen och som därmed hade kunnat göra det, säger hon.
Det är enligt Madeleine Pettersson ställt utom tvivel att mannen hade dött av cyanid. Och hon menar att detta faktum i kombination med att det bara var kvinnan som befann sig i huset talar för att hon är skyldig till mordet på mannen.

– Det enda alternativet skulle ju ha varit självmord och det trodde ju inte tingsrätten på, säger hon och hänvisar till hur det under förhandlingarna framstod som mycket otänkbart att mannen plötsligt skulle ha velat ta livet av sig.

Thomas Bodström, målsägandebiträde till guldsmedens familj, är nöjd med domen.

– Det är mycket positivt att rättvisa nu har skipats. Detta betyder att familjen har fått upprättelse, säger han.
Vad tycker du om straffet på 16 års fängelse?

– Det är en sak för staten att bestämma straffet. Det är en uppgift för åklagare och domstol. Det viktiga är att kvinnan har blivit dömd.

Thomas Bodström betonar också vikten av att familjen inte gav upp och till slut fick ett svar på varför guldsmeden dog.

– Man ska inte glömma att det var dottern tillsammans med försäkringsbolaget som har gjort att det här kunde redas upp. Och det här visar att man aldrig ska ge sig. De har mötts av lögner och nu har de fått rätt, säger han.

Det var sent på kvällen den 17 februari förra året som guldsmedens grannar larmade SOS alarm. Den 55-åriga kvinnan befann sig i huset utanför Norrtälje under tiden guldsmeden dog, men påstår själv att hon tittade på en film när mannen slutade andas. När ambulanspersonalen kom till platsen kunde man snabbt konstatera att mannens liv inte gick att rädda – och att han förmodligen hade varit död en längre stund.

En obduktion av mannen indikerade inte att något brott hade begåtts, och den döde begravdes i mars samma år. Men ett försäkringsärende som hade inletts redan tidigt samma år – innan dödsfallet – ledde till misstankar mot att kvinnan försökte lura till sig pengar för två ringar.

Men efter att försäkringsbolaget Ifs utredningsavdelning hade varit i kontakt med den döde mannens familj väcktes så småningom misstankar om att mannen hade blivit mördad.

Polisen gjorde efter påtryckningar från familjen en toxikologisk kontroll av guldsmedens blod. Då kunde man senare under sommaren 2018 konstatera att mannen hade förgiftats med cyanid. Senare under

hösten greps och häktades den 55-åriga kvinnan misstänkt för mord och grov stöld.

Den 55-åriga kvinnan döms även för grov stöld. Dels en stöld mot en tidigare partner och dels stöld av den döde mannens tillhörigheter. En av stölderna gällde två exklusiva ljusstakar av silver värderade till 200 000–250 000 kronor.

Kvinnan har genom hela processen nekat till brott.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se "

Utbildning och information. Kultur.

" Allt fler skolor kritiseras för svag hanteering av hög frånvaro

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Allt fler grundskolor kritiseras för att de inte tar krafttag mot den höga frånvaron hos elever, visar statistik som Skolinspektionen har tagit fram till DN. Men många föräldrar anmäler inte bristerna.

Under 2018 kritiserades 197 skolor av Skolinspektionen för att de inte arbetar tillräckligt för att få eleverna med hög frånvaro att öka sin

närvaro. Det är en betydande ökning jämfört med föregående år då antalet var 148.
Statistiken visar också att 22 grundskolor i 14 olika kommuner har kritiserats mer än en gång under 2018. En skola i Varberg och en i Gällivare fick tre kritikbeslut vardera under 2018.
Hittills i år har cirka 80 grundskolor fått beslut om föreläggande för att de brister i arbetet med att öka elevers närvaro.
En skola i Bjuvs kommun har visat sådana allvarliga brister att den nu hotas med vite om 300 000 kronor om skolan inte kommer med en konkret åtgärdsplan senast i maj. Fallet rör en högstadieelev med funktionsnedsättning som sedan skolstarten i augusti 2017 har haft en frånvaro på mellan 45 och 100 procent. Skolan anses inte ha utrett orsakerna till elevens höga frånvaro, enligt Skolinspektionen.
Orsakerna till fjolårets ökning har inte analyserats. Samtidigt säger Skolinspektionen att det finns ett stort mörkertal.
– Många föräldrar anmäler inte. De känner inte alltid till vad skolan och kommunen är skyldiga att göra och vilka rättigheter deras barn har, säger Christian Floer, processutvecklare för tillsynsenheten på Skolinspektionen.
Hur många elever med långvarig hög frånvaro som finns i dag är inte kartlagt. För tre år sedan gjorde Skolinspektionen en nationell kartläggning och en kvalitetsgranskning om omfattande ogiltig frånvaro i Sveriges grundskolor. Den visade att det fanns 1 700 elever då som hade ogiltig sammanhängande frånvaro i minst en månad.
– De brister vi såg då ser vi i dag med. Skolor och huvudmän behöver i högre grad ta reda på orsakerna till elevernas frånvaro. Det är en förutsättning för att sätta in rätt åtgärder, säger Christian Floer.
Enligt en granskning av TV4:s ”Kalla fakta” i fjol kan det röra sig om 5 000 elever som inte går till skolan alls. Floer betonar också vikten av att agera och göra rätt saker i tid.
– Och att man synliggör och hör vad för behov och svårigheter eleven berättar om.
Skälen till den höga frånvaron är olika och kan också ligga utanför skolan, menar Floer. Flera av barnen har en funktionsnedsättning som gör att de är i behov av extra anpassningar och särskilt stöd.
Psykologen Malin Gren Landell har lett en statlig utredning om skolfrånvaro och har haft flera uppdrag för socialtjänsten och Skolinspektionen. Hon anser att det är problematiskt att det inte finns en samlad bild av hur många elever som inte går till skolan. Även hur kommunerna hanterar frånvaron är problematisk, anser Gren Landell.
– För att sätta in rätt åtgärder behöver man verkligen ta reda på varför eleven är hemma. Annars blir det så att man bara sätter in en åtgärd som kanske inte matchar med det behov som just den här eleven har, säger hon.
Maria Caryll, chef för utbildningssektionen på Sveriges Kommuner och landsting (SKL), menar att det förebyggande arbetet mot skolfrånvaro är centralt. Samtidigt behöver huvudmännen ge stöd för att bryta långvarig skolfrånvaro.
– Vi har sett att samverkan mellan skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård är en framgångsfaktor, säger hon.
Precis som Maria Gren Landell anser SKL att det är angeläget att samla in nationell statistik från huvudmännen för såväl giltig som ogiltig frånvaro.
– Ett sådant regeringsuppdrag till Skolverket skulle kunna stötta huvudmännen i arbetet med att motverka skolfrånvaro och också ge ett underlag till forskning. Det viktigaste är så klart vad som görs i varje skola och inom varje kommun, säger Maria Caryll.
Skolplikten är ett delat ansvar mellan huvudmännen och vårdnadshavaren. Enligt skollagen kan vårdnadshavare föreläggas med vite om barnen inte fullgör sin skolplikt. I Staffantorps kommun har

två föräldrar fått vitesföreläggande om 5 200 kronor respektive 3 400 kronor för sina barns frånvaro.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se "

" Anna har varit hemma från skolan i två år

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Anna blev som 9-åring utbränd efter att skolan inte lyckades ge henne rätt stöd. Hon har sedan dess varit hemma från skolan.
– Anna kraschade. Vi såg det komma, men inte skolan, säger mamma Lisa.

De rosa hårslingorna täcker ena ansiktshalvan. Anna tittar upp från mobiltelefonen, tänker på vad hon saknar med skolan.
– Mina klasskompisar. Att vara i skolan, säger Anna tyst och skruvar på sig i soffan.
Tror du att du kommer gå tillbaka till skolan snart?
– Jag vet inte. Får jag gå tillbaka till rummet nu?
Anna är 11 år. Hon har varit hemma i nästan två år från skolan i Örebro kommun och är en av de 25–30 barn i kommunen som kallas för ”hemmasittare”. I dag finns det ingen myndighet som vet hur många som finns runt om i landet. Precis som flera av dessa barn har Anna en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning med diagnoserna adhd och autism.
– Tillvaron med andra människor kräver mycket energi. Anna har försökt hålla ihop på dagtid, försökt anpassa sig och härma andras - beteende. Men på kvällarna är hon helt slutkörd, säger Tomas, Annas pappa.
Från köksbordet visar Annas mamma Lisa en tidslinje över dotterns skolgång. Hon gör en markering på vårterminen 2017 och skriver ”maj”.
– Här. Det var här hon inte klarade av det längre. Läkaren bedömde att Anna var utmattad och sjukskrev henne terminen ut. Sedan dess har hon varit hemma, säger Lisa.

Skollagen är tydlig: alla skolor är skyldiga att göra de anpassningar som krävs för att en elev ska kunna klara undervisningen. Trots detta brister skolorna i att hjälpa de som behöver extra stöd.
På tio år har både antalet anmälningar och beslut om kritik mot skolor i denna fråga ökat med över 400 procent, visar statistik som Skolinspektionen tagit fram till DN.
Annas tidslinje visar turerna.
Under hela första året uteblev hjälp. I årskurs två under höstterminen turades föräldrarna om att vara i skolan eftersom skolans lösning på resurshjälp bestod av flera olika personer som skulle byta av varandra under dagen.
– Anna behöver förberedelser, veta vad som väntar henne och mötas av en person och inte av flera olika på en och samma dag. Hon fick panik när hon hörde förslaget. För att få henne till skolan fick vi vara hennes resurs under höstterminen, säger Lisa.
Men under nästa termin blev det en förändring. En personlig resurs anställdes för Annas skull.
– Det var underbart att se hur Anna började utvecklas och framför allt att hon började känna sig trygg i skolan.
Varför drogs då delar av stödet in i trean?
– Anna var inte den enda i klassen som behövde hjälp. Det fanns fem, sex andra barn som också var i behov av stöd, resursen fick även ta hand om dem, säger Lisa och fortsätter:
– Anna som är tyst och inte utåtagerande försökte anpassa sig till situationen. Men när hon kom hem var hon oerhört trött och klagade på magont. När resursen sedan gick på föräldraledighet och ersattes med en annan orkade inte Anna längre.
Skolan har kritiserats av Skolinspektionen för hur de hanterade Annas behov av stöd, men också för att skolan inte kartlade orsakerna till den höga frånvaron. Men Skolinspektionen krävde inga åtgärder från skolan eftersom Anna placerades i en specialgrupp för autistiska barn på en annan skola.
Skolchefen Margareta Borg i Örebro kommun vill inte kommentera det enskilda fallet. Men medger att kommunen brister i elevhälso-arbetet, vilket en kartläggning nyligen visat.
– Nu ska vi ta fram en plan i hur vi ska förbättra oss, säger Margareta Borg.
På frågan om skolorna saknar resurser och kompetens för att ta tag i problematiken om elevers höga frånvaro säger skolchefen att det förhåller sig tvärtom.
– Vi är en stor kommun med mycket resurser i form av centralt skolstöd, där det finns många specialister, säger Margareta Borg.
Men ändå har ni 25–30 hemmasittare i kommunen?
– Det är formerna som vi måste hitta. Om vi misslyckas med en så försöker vi hitta en annan. Det är ett idogt arbete.
Under tiden som kommunen försöker hitta formerna fortsätter Anna att vara hemma. Isolerad från skolmiljön utan något socialt umgänge.
Men sedan mars åker en elevassistent hem till familjen på skoldagarna.
– Vi spelar spel tillsammans, ”Zelda”, svarar Anna samtidigt som hon trycker på konsolen och syftar på sin elevassistent.
Anna får ingen undervisning just nu. Syftet med elevassistenten är att locka tillbaka 11-åringen till skolan.
– Vår dotter har otroligt svårt att vänja sig vid förändringar så bara att elevassistenten kommer hit varje dag nu är svårt. Att gå från att vara hemma så länge till att plötsligt börja i en ny skola – det är ett för stort steg, säger Lisa.
Vad gör ni för att få Anna till skolan?
– Vi kan inte tvinga henne dit så länge hon själv inte förmår vara där. Vi jobbar i stället med skolan för att de ska börja med att möta henne där hon är. Den förra skolan svek sina löften så många gånger.

– Det är en fullt rimlig reaktion att hon skyddar sig från att bli sviken igen.
Fotnot: Anna, Lisa och Tomas heter egentligen något annat.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se "

"Antalet skolor som fått kritik:
2018: 197 skolor
2017: 148 skolor
2016: 182 skolor
2015: 184 skolor
Källa: Skolinspektionen "

" Kampanj ska ge färre indragna studiebidrag

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Antalet gymnasieelever som får sitt studiebidrag indraget på grund av skolk har ökat stadigt de senaste tio åren. Förra året förlorade närmare 28 000 elever den månatliga utbetalningen. För att vända trenden har CSN startat sajten pallaskolan.se där elever enkelt ska kunna få tillgång till information om studiebidraget och peppas att gå till skolan.

”Vi vet av erfarenhet att få gymnasiestuderande besöker CSN:s webbplats. Nu testar vi något nytt för att nå ut med information till den här gruppen”, skriver CSN, i ett pressmeddelande.

TT "

" Boende i södra Norrland: Vi blir kolonialiserade

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Gävle. Flera globala it-företag planerar att börja bygga server-hallar för internettjänster i södra Norrland. Lokalpolitikerna tar emot etableringarna med öppna armar, men ett motstånd har också börjat att organiseras mot de nya energislukarna.
– Vi blir kolonialiserade, säger Kari Littmarck-Sahlin, som själv bor nära en av platserna där Microsoft ska börja bygga.

Det hade varit ovanligt mycket hemlighetsmakeri kring det extra-insatta kommunstyrelsesammanträdet i Gävle den 11 december förra året. Politikerna visste inte ens vad de skulle ta beslut om förrän de väl kommit till rådhuset. Då visade det sig att olika företrädare för den globala it-jätten Microsoft var där. De ville köpa mark av kommunen. 66 hektar för 142 miljoner kronor. Kommunstyrelsen röstade ja.
– Annars vill man som politiker alltid ha mycket tid, mycket underlag och transparens. Men att sälja kommunens mark till ett företag har inte den problembilden, säger Jörgen Edsvik, kommunalråd (S).
Samtidigt i Sandviken, några mil västerut, togs ett likadant beslut om att sälja lika mycket mark till Microsoft. Senare blev det känt att företaget tänker använda den här marken till att bygga serverhallar för att kunna driva sina internettjänster.
Något senare kom nyheten om att Gävle kommun också vill sälja marken kring sin gamla flygplats, ett område dubbelt så stort som det de sålde till Microsoft. Och strax därefter blev det känt att en hemlig spekulant vill köpa ett ungefär lika stort markområde av en privat markägare strax intill. Också de båda nya markområdena detalj-planeras som serverhallsområden för större it-företag.
Vilken köparen är, om det nu ens är samma köpare till de båda områdena, är hemligt. Som vanligt omgärdas den här typen av affärer av sträng sekretess.
– Vi kommer att bli ett av de tätaste områdena av det här slaget i Sverige, kanske i Europa, säger Jörgen Edsvik.
Han säger att han gärna skulle vilja ha en öppnare kommunikation med medborgarna om det, men att det skiljer sig en del i affärskulturen mellan svenska företag och de företag som de nu har att göra med.
– De har sagt att de vill äga kommunikationsplanen själva. Och vi har skrivit på vissa sekretessklausuler i alla de här affärerna, säger han.
Varför vill då de globala nätjättarna lägga sina serverhallar just här? Av flera anledningar. Serverhallar alstrar mycket värme, och klimatet i Sverige hjälper naturligt till med nedkylningen av dem under stora delar av året. Ekonomiskt är det också fördelaktigt för företagen sedan staten sänkte skatten på el för datacenter för två år sedan just för att försöka locka dem till sig.
Men framför allt handlar det om tillgången. Det går åt väldigt mycket el för att hålla internet i gång, och dataföretag vill gärna kunna visa för sina kunder att de använder sig av grön el, från till exempel vattenkraft.
Exakt hur mycket el som beräknas gå åt till just de här etableringarna går just nu inte att få svar på. Vattenfall, som kommer att leverera elen, vill inte ge några kommentarer. Microsoft själva vill inte heller svara på den frågan. Inte heller myndigheten Svenska kraftnät, som förvaltar de statliga stamnäten. Däremot har de i andra sammanhang sagt att de fått enskilda förfrågningar från datahallar med effektbehov om 300–500 megawatt, vilket motsvarar ungefär halva Västerås kommuns årsförbrukning.

Jörgen Edsvik jämför med andra etableringar och säger att det skulle kunna handla om så mycket som en terrawattimme per etableringsplats.
Om det stämmer skulle det gå åt fyra terrawattimmar till de nya etableringarna i Gävle/Sandvikenområdet. Fem om man räknar med de serverhallar som Google har börjat anlägga i Horndal, några mil sydväst om Sandviken. Det kan jämföras med det totala elbehovet för hela den svenska industrin, som drog 49 TWh under 2017.
Kari Littmarck-Sahlin bor i närheten av det första området som kommunen sålde till Microsoft. Hon överklagade beslutet till förvaltningsrätten.
– Jag kan inte fatta att det här beslutet bara gick igenom i kommunstyrelsen, med så knapphändig information, säger hon.
Hon är med i ett informellt nätverk som motsätter sig planerna på att bygga serverhallar i området. De tycker att beslutet om markförsäljning borde ha utretts mer, och ur flera olika aspekter, till exempel miljömässiga, klimatmässiga och säkerhetspolitiska. De motsätter sig bristen på demokratisk insyn i processerna och ifrågasätter om vi verkligen kommer att ha tillräckligt med el för att försörja de här serverhallarna på lång sikt.
– Våra elnät klarar bara att distribuera en viss mängd el. Om den inte skulle räcka till alla, kommer den då att gå till Microsoft eller till lokalbefolkningen?
Hon talar om nyetableringarna i termer av kolonisation.
– Vi blir koloniserade. Nätjättarna har fått skattelättnader för att komma åt vår gröna el, så att vi inte kommer att kunna ta del av den själva. Sedan kanske vi tvingas behålla kärnkraften och dessutom importera kolkraft från utlandet till södra Sverige för att klara energibehoven.
Svenska kraftnät, den myndighet som förvaltar statens stamnät för el, har på senare tid också flaggat för att situationen börjar bli ansträngd.
– Från att ha haft ett ganska konstant elbehov under ett decennium har det nu börjat öka markant enligt prognoserna framåt, säger Tobias Edfast, som är kraftsystemanalytiker på myndigheten.
Det beror dels på inflyttning till storstadsregionerna, vilket gör behoven större just där, och dels på de nya stora serverhallarna, som börjat etablera sig på senare år.
Tobias Edfast säger att fler och fler områden nu börjar få kapacitetsbrist, och att de inte kan möta behovet för storstäderna och vissa andra regioner. Han säger också att det finns utmaningar framöver när kärnkraften ska avvecklas och när mer traditionella industrier också ska ställa om till koldioxidfri tillverkning. För att klara dem krävs det att myndigheten bygger ut stamnätet, men varje utbyggnad tar tid, så mycket som 10–12 år.
Om företag skulle ställas mot hushåll så finns det i dag ett styrmedel som går ut på att de berörda kommunerna eller elnätsföretagen bestämmer vad som ska kopplas bort från elnätet, säger Tobias Edfast. Men han säger också att man behöver titta på andra typer av lösningar framöver för att elen ska räcka till alla.
– Man kan till exempel tänka sig att man kan avtala bort förbrukning. Större företag har ofta någon form av reservkapacitet för strömförsörjning, säger han.
– Man skulle då kunna tänka sig att de får betalt för de perioder som de inte förbrukar el från stamnätet, för att hushållen ska få sitt behov tillgodosett.
För Jörgen Edsvik, kommunalrådet i Gävle, stavas det främsta argumentet för de nya etableringarna arbetstillfällen. Hur många de beräknas bli i just Gävles fall kan han inte kommentera, men han hänvisar till en rapport från organisationen Sweco som räknat på antalet arbetstillfällen som uppstod – direkt och indirekt – då Facebook byggde serverhallar i Luleå.

– Nära 400 jobb när serverhallarna tagits i drift, varav 250 av människor som bodde i regionen. Och ännu fler under byggnadsfasen.
Att det kommer att gå åt mycket el till serverhallarna ser han inte som något problem.
– Jag vet att det finns en tilltagande effektivitetsproblematik, men vi har inte den situationen i Gävle, säger han.
Han påtalar att Svenska kraftnät har möjlighet att säga nej till sådana här etableringar, men att de inte gjort det i det här fallet.
– Det enda vi som kommunpolitiker kan säkerställa är att det inte påverkar våra behov inom kommunen.
Kari Littmarck-Sahlin går omkring i trakterna där Microsoft ska börja bygga sina serverhallar så småningom. Hon tycker att det är synd på skogen som ska huggas ner.
Förra veckan beslutade Falu förvaltningsrätt att avslå hennes överklagan av kommunstyrelsens beslut om markförsäljning. De såg inget som var olagligt i beslutet, eller hur det hade tagits.
– Vi har fått det som i USA, säger Kari Littmarck-Sahlin.
– Det har blivit som en demokrati för företag, inte för medborgare.

Stefan Westrin
riksnatverket@dn.se "

"Fakta. Utländska datahallar i Sverige
Microsoft har köpt 66 hektar mark av Gävle kommun och 64 hektar mark av Sandvikens kommun för totalt 269 miljoner kronor. Där ska de bygga datahallar för att möta ett växande behov av moln- och internettjänster.
Google har köpt 109 hektar mark i Horndal i Avesta kommun. Också där ska det byggas serverhallar.
Ett stort it-företag, vilket det handlar om är än så länge hemligt, vill köpa loss ytterligare 142 hektar av Gävle kommun kring deras gamla flygplats Rörberg. Ett avtal har ingåtts.
Ytterligare en markaffär om 158 hektar är på gång precis intill. Där är säljaren en privat markägare. Köpare: okänd.
Båda de nya områdena är tänkta som datacenter med serverhallar.
Serverhallar är mycket energikrävande. När Amazon etablerade tre datacenter i Mälardalen ledde det till att nya företag inte kunde etablera sig i området eftersom det inte längre fanns tillräcklig energikapacitet, enligt SR. "

" Ge barnen kortare sommarlov

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Hur stärker vi den sociala rörligheten? Med andra ord, vad kan vi göra för att föräldrars inkomst- och utbildningsnivå ska spela mindre roll för hur mycket deras barn tjänar och vilka examen de tar? I synnerhet, hur ser vi till att fler i utanförskapsområdena kan klättra uppåt? De frågorna utgör utgångspunkten för Muf-ordföranden Benjamin Dousa i rapporten ”Utanförskap över generationerna”.

Hans svar summeras bäst som klassisk borgerlig politik: strama åt bidragssystemen, sänk ingångslönerna och pressa skatterna på låga inkomster.
Väl så. Det är förslag som kan hjälpa till att bryta det bidragsberoende som många människor i utanförskapsområdena lever i, samt det ärvda bidragsberoende som rapporten fokuserar mest på.
Men för att ge barn någorlunda lika förutsättningar utgör arbetslinjen ändå ett rätt trubbigt redskap.
Faktum är att det är svårt att undgå att skolan fortfarande utgör den bästa startbanan för klassresor. Att den därför måste blir bättre på att fullgöra sin uppgift är dock lättare sagt än gjort.
Precis som Dousa noterar så är skolans enskilt viktigaste problem – segregationen – bostadspolitiskt mer än något annat. Andra saker vi brukar diskutera, som från vilket år betyg ska ges, är i slutändan av begränsad betydelse.
Dousa levererar dock ett förslag som poppar upp emellanåt, och som är både förbluffande okomplicerat och oideologiskt (om än inte gratis): låt barnen tillbringa mer tid i skolan.
Förläng skoldagen eller, ännu hellre, korta sommarlovet. Och vänta inte tills de första dåliga betygen kommer, utan börja i de yngsta åldrarna. Visst är det roligt att vara ledig, men för den som inte pushas att läsa, räkna och diskutera samhällsfrågor i vardagen blir lovet mest en chans att glömma de nya färdigheterna och kunskaperna. Ett alltför långt avbrott i klassresan.

Martin Liby Troein
martin.liby-troein@dn.se "

" Nu stänger Dramaten för scenförändring

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Landets teaterälskare får klara sig utan nationalteaterns stora scen i ett halvår. I dag stänger huset vid Nybroplan för att fräschas upp och få nytt maskineri.

Den kungliga teatern har luktproblem. Avloppsstammarna i huset vid Nybroplan är i original och har redan passerat sin livslängd.
Jo, Dramaten behöver en makeover, men med måtta och i samråd med Riksantikvarieämbetet. Allt ska inte bli ljust och fräscht.
Även om stambytet äntligen blir av finns det mycket annat från 1908 som kommer att bevaras och restaureras. Bland annat den blå ridån, med tre tusen handbroderade stjärnor, som återfanns råttgnagd i ett magasin på 1980-talet. Nu ska den få en omsorgsfull omgång.
– Vi ska göra stambytet utan att förstöra de kulturhistoriska miljöerna. Som besökare ska man inte märka någon större skillnad, även om vi passar på att förbättra tillgängligheten något, säger Fredrik Österholm, teknisk chef på Dramaten och projektledare för renoveringen.
Hur har ni det med råttorna i huset?
– Råttorna har varit på besök genom åren men nu är de borta och deras ingångar i underjorden är igentäppta. Man vågar ganska lugnt krypa runt nere i de mörkaste skrymslena, säger Fredrik Österholm.
Även teaterns källarutrymmen ingår i renoveringen. Evelyne Wurm, som är projektledare för evakueringen, berättar om rekvisitaförråd som har tömts och sorterats. De gamla hyllorna ska rivas ut, allt ska målas om.
Renoveringsprojektet har tre huvudspår: stambyte, uppgraderad tågvind och ökad tillgänglighet. Det finns mer att göra som inte hinns med under den här korta stängningsperioden – redan i december ska det spelas teater på Stora scenen igen.
– I dag har vi en annan uppfattning om hur offentliga lokaler ska se ut än vad man hade 1908. Det är svårt att uppnå en tillgänglighets-anpassning enligt dagens byggnorm. Det är definitivt en utmaning för oss, säger Fredrik Österholm.
På renoveringsgruppens tillfälliga kontor intill tågvinden, eller övermaskineriet som det också kallas, hänger en whiteboard med en ungefärlig tidslinje för flyttkarusellen. I datorerna finns mer detaljerade planer och ritningar, inklusive en 3D-skiss för över husets alla vrår och vindlingar. Det ser ut som ett dockhus i infrarött på skärmen. Den anrika teatern är numera en högteknologisk verksamhet och jugend-palatset behöver en uppdatering.
Linda Ajax, som är projektledare för tågvindsprojektet, berättar att det redan har krävts en förstärkning av huset med nya takstolar. Runt om i Europa finns hundratals teatrar som en gång i tiden byggdes för handdragna maskinerier, där man för hand hissade och sänkte dekorer. Genom åren har de ersatts av maskinella vinschlösningar, som gör att byggnaderna utsätts för helt andra krafter än dem de konstruerades för. Det är inte bara den tekniska utvecklingen som ställer högre krav i dag utan säkerhetstänkandet har också skärpts.
– Man kommer att kunna göra saker i en annan hastighet och på ett säkrare sätt efter renoveringen, säger Linda Ajax.
– Vi kör hängande laster ovanför huvudet på våra skådespelare och vår tekniska personal, vilket gör att säkerhetsnivåerna när man pratar om maskinkonstruktion blir jämförbara med sådant som återfinns inom flygindustrin. Det blir mer komplicerade projekt än vad man kanske förknippar med ett teaterhus, säger Fredrik Österholm.
Lingångar, punktlyftar och brythjul. Uppe på tågvinden döljer sig apparaturen som gör scenkonsten möjlig. Snart installeras special-utvecklade vinschar och nya ljusbryggor. Med den nya tekniken

kommer teaterpersonalen att kunna flyga tredimensionellt i rummet, datorprogrammerat och klart.
Tanken svindlar när jag blickar ner på stora scenen 19,7 meter under oss.
– Vi strävar efter att uppfylla de önskemål som finns, men den tekniska utvecklingen kan också trigga den konstnärliga processen. De möjligheter som vi erbjuder utnyttjas oftast, säger Fredrik Österholm.
Vid den förra ombyggnaden i början av 1990-talet installerades ett maskineri som kunde ställa om mellan manuell och maskinell drift, men det har i stort sett aldrig använts.
– Det var nog det sista inflytandet som Ingmar Bergman hade över huset. Han uppfattade det som att det fanns en annan känsla med de handdragna repen, säger Fredrik Österholm.
Linda Ajax pekar på de stora brythjulen som står placerade utmed väggen.
– De hör till järnridån som är en del av brandskyddet mellan scen och salong. Hela järnridån inklusive elmotorn i källaren är i original från 1908. Den används dagligen och kommer att vara kvar.
– Det finns en jättefiffig mekanism som gör att man snabbt kan släppa ner järnridån. En gammaldags centrifugalbroms ser till att den landar lagom hårt på scengolvet. Brand är en av de största riskerna på en teater. Scentornet blir som en enda stor skorsten, säger Fredrik Österholm.
Brandsäkerheten är ingen ny fråga för Dramaten men efter Notre-Dame, ett annat kulturhistoriskt renoveringsprojekt, känns den förstås särskilt aktuell. Och olyckan har varit framme förr under den kungliga teaterns kringflackande historia. Sedan starten 1788 har Dramaten huserat på flera olika platser. I november 1825 började det brinna under en föreställning av det tyska femaktsdramat ”Redlighetens seger öfver förtalet” på Arsenalsteatern. Dramaten fick se sig om efter ett nytt Thaliatempel.
Det var varken första eller sista gången som en teater hade eldhärjats i Stockholm. Hundra år senare förstördes exempelvis Svenska teatern på Blasieholmen, som under femtio års tid hade varit en dominerande scen i huvudstaden.
Brandchefen Axel Svinhufvud meddelade Dagens Nyheters medarbetare att dörren i järnridån hade stått öppen, vilket gjorde att den nattliga branden kunde sprida sig ut i salongen.
– Järnet går! ropar Fredrik Österholm.
Järnridån hissas nere på stora scenen, där det mesta är stilla i väntan på flyttruschen. Renoveringsgruppen pekar ut flagnad guldfärg som också ska åtgärdas ute i salongen. Men redan före den sista föreställningen den 19 april hade andra utrymmen börjat evakueras. Knappt 800 rum ska trots allt tömmas på möbler och pinaler när teaterhuset vid Nybroplan stänger för renovering. Det blir några tusen flyttlådor. För att inte tala om all personal som ska byta arbetsmiljö.
– Den största utmaningen har varit att allt måste ske medan verksamheten pågår. Vi har behövt förbereda tillfälliga arbetsplatser, för att medarbetare ska kunna promenera över med en kartong och fortsätta arbeta samma dag, säger Evelyne Wurm.
Många kommer att samlas i våningarna ovanför Lilla scenen i grannhuset på Almlöfsgatan, som blir tillfälligt högkvarter. På Lilla scenen och Elverket, lite längre bort på Östermalm, kommer Dramaten även fortsätta att spela teater under stängningsperioden. I grannhuset har man också byggt tillfälliga verkstäder och loger. Utanför finns en baracketablering planerad, medan en del stor del av möblemanget kommer att magasineras.
Under renoveringen kommer 90 ton stål – och 12 kilometer stålvajer – att passera genom Dramatens gigantiska bakdörrar. Men projektet är inte bara en logistisk utmaning utan också en personalfråga. Dramaten har över 200 tillsvidareanställda och ett stort antal anställda med andra på kontrakt.

– Det finns ett grundläggande trygghetsbehov för personalen som måste respekteras. Var klär jag om? Var äter jag lunch? Vi stänger restaurangen också, säger Fredrik Österholm.
– Vi tycker samtidigt att det har varit förvånansvärt positiva reaktioner. På våra interna informationsmöten har punkten bemötts med lättnad, säger Linda Ajax.
Finns det inte risk att patinan försvinner när man renoverar logerna?
– Teaterhistorien måste vi självklart ta hand om i den här processen. Det finns en del känsla som man inte vill bli av med. En del möblemang. Sedan har vi så kallade specialfall som måste hanteras särskilt, säger Evelyne Wurm.
Vad kan det handla om?
– Ingmar Bergmans stolar, till exempel.
Ett antal loger är inredda i originalskick och ser ut ungefär som när nationalscenen en gång invigdes, med en fasad i Ekebergsmarmor och utsmyckningar från bland andra Carl Milles.
– Det är viktigt att ta med medarbetarnas synpunkter i beräkningarna. Det finns loger där skådespelare har tittat in i samma spegel sedan 1908. Det är spännande även om det är lite besvärligt. Det blir en nystart, säger Evelyne Wurm.

Jacob Lundström
jacob.lundstrom@dn.se "

"Speluppehåll på husets fyra scener.
I dag, den 23 april, stänger Dramaten för renovering, vilket innebär speluppehåll för alla fyra scenerna i huset. Verksamheten fortsätter på Lilla scenen och Elverket. Unga Dramaten flyttar tillfälligt till Scenkonstmuseet.
Under renoveringen kommer fastighetsägaren Statens fastighetsverk att ansvara för stambytet och en del restaureringsarbete.
Tillgängligheten förbättras genom ett ökat antal toaletter samt hiss-funktioner och entré.
Dramaten installerar samtidigt ett nytt övermaskineri till Stora scenen.
Dramatens kostnad för teatermaskinerier med mera beräknas till 70 miljoner kronor. Knappt 800 rum kommer att evakueras under renoveringen.
Dramaten grundades av Gustav III 1788 och flyttade sin verksamhet till det nybyggda teaterhuset vid Nybroplan i Stockholm 1908.
Dramatenhuset öppnar igen med premiär på Stora scenen den 12 december. "

" Frånvaron ökar kraftigt i grundskolorna

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Var tjugonde elev i Stockholms grundskolor var borta från skolan mer än 20 procent av skoltiden i höstas. Det handlar om 3 556 elever som blivit tusen fler på bara ett år.

Förra året ökade den totala frånvaron i Stockholms grundskolor till 8,5 procent. DN har begärt ut statistik på hur många elever som är borta 20 procent respektive 50 procent av skoltiden. Resultatet är både nedslående och alarmerande.
Var tjugonde elev i Stockholms kommunala grundskolor var frånvarande mer än 20 procent av skoltiden i höstas. Andelen har ökat med 28 procent på bara ett år. Från 2 779 till 3 556 elever.
– Det är alarmerande. Frånvaro är alltid en varningsflagga. Har man en 20-procentig frånvaro då tillhör man verkligen en riskgrupp. De eleverna är överrepresenterade när det gäller psykisk ohälsa, missbruk, sociala svårigheter och kriminalitet, säger Martin Karlberg, forskare i didaktik vid Uppsala universitet.
Den upprepade frånvaron ökar också kraftigt i de fristående skolorna. Antalet elevärenden i friskolorna ökade från 227 till 389 mellan 2017 och 2018.
Alla skolor måste i dag utreda problematisk långvarig frånvaro och anmäla den till huvudmannen. Martin Karlberg anser att även social-tjänsten ska larmas.
– Vid 20 procents frånvaro borde skolan systematiskt anmäla frånvaron till socialtjänsten. Är man borta en hel dag i veckan finns det anledning till oro. Skolan borde vara orolig även vid 10 procents frånvaro, säger han.
Stockholms stads frånvarostatistik visar att även hemmasittarna blivit fler. Elever som varit borta mer än hälften av tiden har ökat med 26 procent det senaste året och är nu 395 elever. Skolverket ser allvarligt på utvecklingen.
– Det är helt oacceptabelt. Det är viktigt att eleverna får den undervisning de är berättigade till och att skolan förstår problematiken i tid. När de blir hemmasittare är det oerhört svårt att lösa problemet, säger Ulrika Lundqvist, enhetschef på Skolverket.
Skolorna med högst total frånvaro är vitt spridda över stadsdelarna. Högst frånvaro har eleverna i Farsta och på Östermalm och lägst är frånvaron på Kungsholmen och i Älvsjö.
Rinkebyskolan och Hökarängsskolan toppar frånvarolistan. Där var nära var fjärde elev frånvarande mer än 20 procent av tiden i januari och februari. På Hägerstensskolan och Enskedefältets skola var det bara var tjugonde elev.
Skolverket jobbar nu med cirka 130 skolor i landet som under en längre tid haft låga kunskapsresultat vilket många gånger bottnar i brister när det gäller trygghet och studiero. I Stockholm finns man på Akalla skola och Husbygårdsskolan för att utveckla ett systematiskt kvalitetsarbete. Enligt Skolverket måste skolorna ta ett större ansvar för att säkerställa att eleverna går i skolan och kontinuerligt följa upp närvaron för alla lektioner.
– Att leta problemet hos eleven på individnivå är inte lösningen. - Orsaken är aldrig eleven, utan strukturen och processerna i skolan. Skolan får aldrig tänka att problemet ligger hemma. I stället måste de titta på hur de ska kompensera för problemen hemma, inte förstärka dem, säger Ulrika Lundqvist.
Hon får medhåll från forskarhåll. I en ännu inte publicerad svensk studie undersöks relationen mellan skolmiljön och frånvaro.
– Preliminära analyser visar att skolans pedagogiska och sociala klimat påverkar elevers frånvaro, säger Martin Karlberg.

Varför frånvaron ökar kraftigt just nu kan ingen svara på. Tydligt är dock att tryggheten och studieron minskar i skolorna. I Skolinspektionens enkät från hösten 2018 uppger en av tio niondeklassare i landet att deras skola är otrygg. Var femte elev vittnar om att det finns elever och skolpersonal som de är rädda för.
– Otrygghet kan vara en orsak till att elever stannar hemma. Man kan känna sig otrygg i skolan, inte ha tillräckliga kunskaper och inte få stöd. Man kan också vara otrygg med andra elever eller sakna stöd hemifrån, säger Ulrika Lundqvist.
Stockholm stads senaste elevenkät visar att bara hälften av femteklassarna upplever studiero och hela var femte känner sig otrygg i skolan.
– Det första och viktigaste steget i arbetet mot frånvaro är att skapa en trygg skola. Man ska inte behöva vara rädd för våld eller utanförskap. Nästa steg handlar om lärarnas ledarskap. Genom ett tydligt ledarskap med struktur, förutsägbarhet och goda relationer skapar lärarna en god grund. I det sista steget bör skolan fokusera på undervisning av god kvalitet, anpassad efter elevernas förutsättningar. Trygghet och goda relationer är viktigt, men det är också viktigt att lyckas i skolan, säger Martin Karlberg.
Han anser att skolorna måste ta tag i frånvaroproblematiken tidigare.
– Det är inte ovanligt att skolor har svårt att anpassa sig efter elevernas behov. Många gånger är anpassningen otillräcklig och insatserna kommer ofta väldigt sent, när elever redan har omfattande problematisk frånvaro. Det är både mer effektivt och billigare med tidiga insatser, säger Martin Karlberg.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se "

" Rektorerna vill ta in BUP för att minska frånvaron

DN TISDAG 23 APRIL 2019

På Hökarängsskolan har 22 elever mer än 50 procents frånvaro. Trots stora insatser ligger skolan i frånvarotoppen bland Stockholms kommunala grundskolor.– Vi behöver samverka mer med BUP och sätta in insatser för elever tidigare, kanske redan i lågstadiet, säger rektor Fatima Messili, rektor på Hökarängsskolan.

Det är tyst och lugnt i korridorerna på Hökarängsskolan som är tillfälligt inhyst i Kvickenstorpsskolans lokaler. Här råder nolltolerans mot korridorhäng på lektionstid och inga skolkande elever dräller omkring i korridoren.
– Vi har inte så många elever som är i skolan utan att vara på lektionerna. Man kan inte sitta anonymt i en korridor. Då är vi där och gör det obekvämt. Det är hela skolans angelägenhet, säger biträdande rektor Charlotta Lindqvist.
Hökarängsskolan har ändå tillsammans med Rinkebyskolan högst frånvaro bland Stockholms grundskolor. Under årets första två månader var drygt var fjärde elev frånvarande mer än 20 procent av tiden, visar statistik som DN begärt ut.
– Trots att vi arbetat mycket och systematiskt med frånvaron i flera år har vi svårt att nolla den. Inte bara den väldigt höga utan även de som har 10 procents frånvaro. Det är också för mycket om man ska hänga med, att vara sjuk en dag varannan vecka, säger Charlotta Lindqvist.
Redan 2012 insåg skolan att den höga frånvaron ledde till att många elever inte klarade målen. Då startades omstartsverksamheten för att

kartlägga och hjälpa elever som var borta mer än hälften av skoltiden. Just nu är de 22 stycken, elever med olika slags problematik som gör att de inte klarar den vanliga skolmiljön. På Hökarängsskolan finns ett särskilt och ombonat klassrum på övervåningen med bänkar för eleverna som sällan är där.
Den inkluderande skoltanken är en kärnfråga. Barnen ska ha nära till sitt gamla klassrum, de dagar de klarar att vara där.
– Det bästa för barnen är att vara i sin närmiljö. Om de hamnar i en CSI-grupp någon annanstans i staden är det svårt att komma tillbaka. Vi vet också att det ofta hänger med hela livet, säger Fatima Messili.
Många elever har varit borta så länge att själva skolbyggnaden är hotfull. Bara tanken använda huvudentrén eller vara i stora hallen ger ångest. Därför slussas elever till omstartslokalen av specialpedagogen Thomas Lund.
– Vissa tycker att det är jobbigt bara att närma sig skolan. Då skapar vi egna ingångar. Jag möter upp eleven som sms:ar mig när den är här. Vi har även många som kommer för sent. De vill komma men kan inte. De skäms för att att de inte har varit här på så länge, säger Thomas Lund.
Undervisningen är individuellt anpassad efter varje elev. Vissa klarar bara att vara i skolan några timmar per vecka. Andra behöver träna att ta bussen dit. Vissa behöver rutiner och får börja samma tid varje dag. Det gäller att hitta balansen mellan att anpassa och utmana.
– I början är vi hårda och ger eleven stor uppmärksamhet. Ringer varje dag. Nu hjälps vi åt. Vi gör upp ett schema för en vecka i taget. Du kan komma en timme om dagen. Vilken tid passar dig? Hur ska det gå till? Vem ska möta dig? Vem ska du äta med? Du kan äta med mig. Många tycker matsalen är jättejobbig. Så ökar vi på det. Det är som en rehab, säger Thomas Lund.
Skolan har också en modell för samarbete med socialtjänsten; det skolsociala teamet. Två anställda vid familjeenheten har egna rum på skolan, och tar ibland med eleverna för att laga mat eller göra praktiska saker ihop.
– Vi skulle behöva samverka mer med BUP, kanske på plats här på skolan, för vår egen kompetens är för låg när det gäller svårigheterna som en del elever har. Då skulle vi kunna träna saker även på skolan, en slags kbt för att komma snabbare framåt, säger Charlotta Lindqvist.
Skolledningen diskuterar också att sätta in insatser tidigare, i dag är det främst högstadieelever som går i omstart.
– Vi ska se över om det skolsociala teamet kan påbörja insatser tidigare. Kanske redan i lågstadiet. Vi skulle också behöva ytterligare kompetens från BUP i det skolsociala teamet. Vi behöver även jobba med goda relationer med vårdnadshavare. God samverkan är hela nyckeln, säger Fatima Messili.
Varför frånvaron ökar just nu i Stockholms skolor har man svårt att svara på. Eller om den ens gör det. Hökarängsskolan har haft problemet länge. Trots specialpedagoger, skolsocialt team, BUP-samarbete, elevhälsa, skolpsykolog, kuratorer och systematiskt arbete.
– Vad vi vet är att de här eleverna har utmaningar i att vara sociala. I dag finns höga krav på att vara social. I undervisningen ska man samarbeta, formulera sig och argumentera. Det är mer utmanande än när man bara kunde få jobba på egen hand, säger Fatima Messili.
För elever med mindre frånvaro görs anpassningar direkt av klassläraren, som kallas mentor. Det kan vara en hörselkåpa för att kunna fokusera bättre, muntliga prov eller att slippa att prata i grupp.
– De flesta som är frånvarande har giltig frånvaro. Om vi ser att någon har ont i magen ofta måste vi utreda varför. Vi arbetar aktivt med att utreda varje fall där frånvaron utgör en riskzon. Så fort eleven inte är i skolan skickas sms hem. Det är föräldrarnas ansvar att eleven kommer hit, sedan är det vårt ansvar att ha en trygg och bra undervisningsmiljö så att eleven vill vara här.

Flera rektorer i Stockholm larmar om att ökat dataspelsberoende gör att eleverna hellre stannar hemma.
– Vi kan absolut se att bland elever med väldigt hög frånvaro finns problem med att vårdnadshavare har svårt att få eleven att gå till skolan. Det finns aktiviteter som är lustfyllda och konkurrerar med skolan. Men det är inte bara dataspel som är orsaken, det är många saker, säger Fatima Messili.
Att var femte stol står tom i klassrummen är ett problem för alla skolans elever, inte bara de frånvarande.
– Det finns ingen som avundas de här eleverna, och de vill själva inget hellre än att gå i skolan och vara som alla andra. De bara kan inte, säger Thomas Lund.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se "

" Ledare: Företagen måste sluta spionera i våra privatliv

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Troligen kommer vi tänka på det här som internets galna ungdomsår. Minns ni? Det var på den där tiden då allt var ömsom strängeligen reglerat, ömsom totalt laglöst land. Man kunde få böta tiotusentals kronor för att ha laddat ned en film. Samtidigt skapade desinformationskampanjer i sociala medier inte bara polarisering – de var med och avgjorde presidentval.

Och så detta med att mobilappar samlar in data om sina användare och säljer vidare på den öppna marknaden.
DN har nu kunnat belägga att det rör sig om väldigt precisa och detaljerade uppgifter, och att det går att utläsa väldigt mycket information om en enskild individ bara genom att studera hennes gps-positioner. De kan mätas så ofta som var femte sekund, och tillsammans bildar punkterna ett rörelsemönster.
Här bor hon. Här jobbar hon. Här går hennes barn i skolan. Här handlar hon sina dagligvaror. Här befinner hon sig om helgerna.
Den databas som DN:s grävande reportrar har gått igenom är bara en av otal, och den innehåller en miljard loggade positioner – inklusive känsliga platser som sjukhus, psykakutmottagningar och kyrkogårdar.
Uppgifterna går att tjäna stora pengar på, för såväl finansbranschen som detaljhandeln. Med hjälp av den kan de skräddarsy och rikta reklam till både befintliga och potentiella kunder. Ett bolag i granskningen har rent av avslöjat att det placerat en avlyssningskod i hundratals olika appar.

Lägg därtill att appar där människor kommunicerar sinsemellan har tillgång till ännu mer: bilder, vänskapsrelationer och kärleksförhållanden, politiska åsikter, privata konversationer.
Ånyo blir det uppenbart att det inte finns några gratisluncher heller på internet. Tvärtom betalar de enskilda individerna kalasnotan, gång på gång. Först genom reklamannonserna de konsumerar i utbyte mot att använda olika appar. Sedan genom den data som apparna alltså samlar in om dem och säljer vidare.
Och detta är en viktig läxa för oss som kollektiv.
För i den mån man diskuterat internets integritetskränkande potential har det främst handlat om vad staten ska få göra och inte, vilka befogenheter exempelvis polisen ska ha. Det har funnits en attityd gentemot företag om att det ju faktiskt är frivilligt att använda sig av deras tjänster. Att de som ogillar eventuell övervakning kan rösta med fötterna.
Alldeles bortsett från att några få företag i princip har byggt monopol, så stämmer ju inte heller premissen som sådan. Konsumenterna kan inte fatta informerade val, för konsumenterna saknar information. Och man kanske inte själv anser sig ha något att dölja, detta var ju ett vanligt argument när striden stod om FRA-lagen och Ipred: Den som har rent mjöl i påsen behöver inte bekymra sig.
Men även den som har rent mjöl i påsen bör definitivt bekymra sig när bagaren i bästa fall är en oärlig skummis, och i värsta fall en regelrätt skurk. Och vad säger förresten att dessa företag inte säljer uppgifterna vidare till stora diktaturer som Ryssland och Kina, att fritt använda sig av när de manövrerar sig fram på den internationella spelplanen och gör vad de kan för att tillskansa sig makt och inflytande i världen eller – i brist på regelrätt härskande – åtminstone söndra.
Webben fyllde 30 år för bara någon månad sedan. Det är dags att lägga de galna ungdomsdagarna bakom sig, det är dags att på allvar börja reglera vad företag får göra och inte ute i cyberrymden.

DN 24/4 2019 "

”Statsbidrag för likvärdighet i skolan används till annat”

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

"DN. DEBATT 20190424
Skolans viktigaste statsbidrag har misslyckats med sitt syfte redan innan det blivit fullt utbyggt. Det är dags att förbereda ett nästa steg, det vill säga flytta skolans finansiering helt från kommunerna till staten. Vi kan i dag presentera en modell för hur det kan göras – redan under denna mandatperiod, skriver Åsa Fahlén, ordförande för Lärarnas riksförbund

Bristande likvärdighet är ett slitet utryck men faktum är att det som i ökande utsträckning avgör hur eleven klarar skolan är familjens bakgrund och postnummer. I den kommunalt finansierade skolan är socioekonomiska faktorer sällan avgörande för hur mycket det satsas och hur resurserna fördelas. Exempelvis satsar Lessebo ungefär lika mycket pengar på skolan som Danderyd, trots mycket stora skillnader i elevsammansättningen.
Skolkommissionen som tillsattes efter OECD:s granskning av det svenska skolsystemet, belyste detta problem och menade att det fanns två alternativa vägar att välja för att öka likvärdigheten och höja kunskapsresultaten.
Det första alternativet gick ut på ett begränsat statsbidrag som baseras på elevernas socioekonomiska förutsättningar utifrån ett index framtaget av SCB. Det andra alternativet var att utreda ett sektorsbidrag där staten helt ansvarar för finansieringen av undervisning och elevhälsa, även detta med utgångspunkt i elevsammansättningen.

Regeringen valde under förra mandatperioden att sjösätta det första alternativet – ett statsbidrag som fullt utbyggt 2020 ska omfatta sex miljarder kronor årligen och användas till insatser som stärker likvärdighet och kunskapsutveckling. Bidraget villkoras med att huvudmannen, efter att ha hört de fackliga organisationernas synpunkter ska upprätta en plan för hur bidraget ska användas. Huvudmannen får inte samtidigt skära ner de egna kostnaderna för undervisning och elevhälsa.

Men redan innan hela satsningen har hunnit rullas ut, vet vi att dessa oerhört viktiga resurser går rakt in i det kommunala systemet för besparingar och ”effektiviseringar”, något Lärarnas riksförbunds senaste undersökning tydligt visar.

Vi har vänt oss till förbundets samtliga kommunombud och fått svar från 190 kommuner. Endast i hälften av dessa kommuner har huvudmannen varit i kontakt med Lärarnas riksförbund, vilket innebär att de redan här bryter mot förordningen som styr statsbidraget. Endast 46 procent av kommunombuden svarar uttryckligen att de anser att de statliga pengarna verkligen kommer att gå till ändamålet. Flera svarar i stället att pengarna kommer att gå till helt andra saker än till sådant som kan öka likvärdigheten och förbättra kunskapsresultaten. Att finansiera rektorstjänster och stoppa in de statliga slantarna i olika effektiviseringsåtgärder kan knappast vara ett syfte med statsbidraget.

Det som är riktigt illa är att över 7 av 10 ombud uppgav att den egna kommunen kommer att göra nedskärningar på skolan under innevarande år, det vill säga rakt av bryta mot de villkor som gäller för statsbidraget.

Det finns bara en slutsats att dra av det hela: det tog endast ett år för kommunerna att haverera hela upplägget. Just nu riskerar sex miljarder kronor att gå till lappande och lagande i kommunala budgetar i stället för att stärka undervisningen.

Det brådskar nu med andra ord att slå in på Skolkommissionens andra förslag, att helt flytta över finansieringen för undervisning och elevhälsa från kommunerna till staten genom ett riktat bidrag till skolan, ett så kallat sektorsbidrag.

Ett förstatligande av skolan ska utredas enligt januariavtalet. Det kan ske i etapper, och det vore därför lämpligt att börja med det som kommer att spela störst roll för alla skolor – finansiering och resursfördelning.

En statlig finansiering kräver antagligen regionala statliga skolkontor. En utredning av sådana finns redan och bör skyndsamt plockas upp ur byrålådan. Likaså finns SCB:s index över socioekonomiska faktorer på skolnivå. Ytterligare en komponent är glesbygdsfaktorn (befolkningstäthet). En sådan finns i dagens kommunalekonomiska utjämningssystem som staten basar över. Komponenterna som krävs för att bygga ett effektivt och långsiktigt hållbar finansiering finns alltså redan.

I Lärarnas riksförbunds modell ska det vara dessa två komponenter – elevsammansättningen och kommunernas demografiska och geografiska förutsättningar – som avgör hur mycket pengar som ska gå från staten till olika grundskolor. Vad gäller gymnasieskolan är det programkostnader och grundskolebetyg som i större utsträckning ska styra resurserna.

För grundskolans del handlar det för det första om att garantera att alla skolor i Sverige får tillräckliga resurser för undervisningen. För det andra måste en del resurser viktas utifrån elevsammansättningen i skolan. Ett problem i dag är att det saknas ett tydligt samband mellan pengarna som går till undervisning och elevernas högst varierande bakgrund. Det är alltså rimligt att en skola i ett utanförskapsområde får mer pengar än en skola med pedagogiskt mer gynnsam elevsammansättning.

För gymnasieskolans del är tingens ordning en annan. Det finns stora skillnader i hur mycket olika program kostar, ett yrkesprogram kan vara dubbelt så dyrt att driva än ett högskoleförberedande program. Här blir den så kallade riksprislistan som Skolverket årligen tar fram normerande. När det gäller förutsättningarna för att en elev klarar gymnasieskolan och tar examen inom tre år, är betyg från grundskolan en mycket bra indikator. Grundskolebetyg, SCB:s index över socioekonomiska faktorer och riksprislistan ger tillsammans därmed en mycket god vägledning för hur mycket en elev bör få med sig i utbildningsresurs.
Resultatet av detta blir en statlig finansieringsmodell, det vill säga ett sektorsbidrag till grund- respektive gymnasieskolan, där undervisningskostnaden tar mycket större hänsyn till elevunderlaget än i dag. Det är hög tid att se till att resurserna till skolan fördelas på ett sätt som garanterar en större likvärdighet.
Den nya politiska kvartetten har i januariavtalet lovat ett beslutsunderlag för statligt huvudmannaskap för skolan. Det behöver inte dras i en politisk långbänk. Redan under denna mandatperiod kan staten ta över finansieringsansvaret. Nu förväntar vi oss politisk handlingskraft. Sveriges elever och lärare förtjänar en förändring efter 30 år av misslyckat kommunalt experimenterande.

Åsa Fahlén, ordförande Lärarnas riksförbund

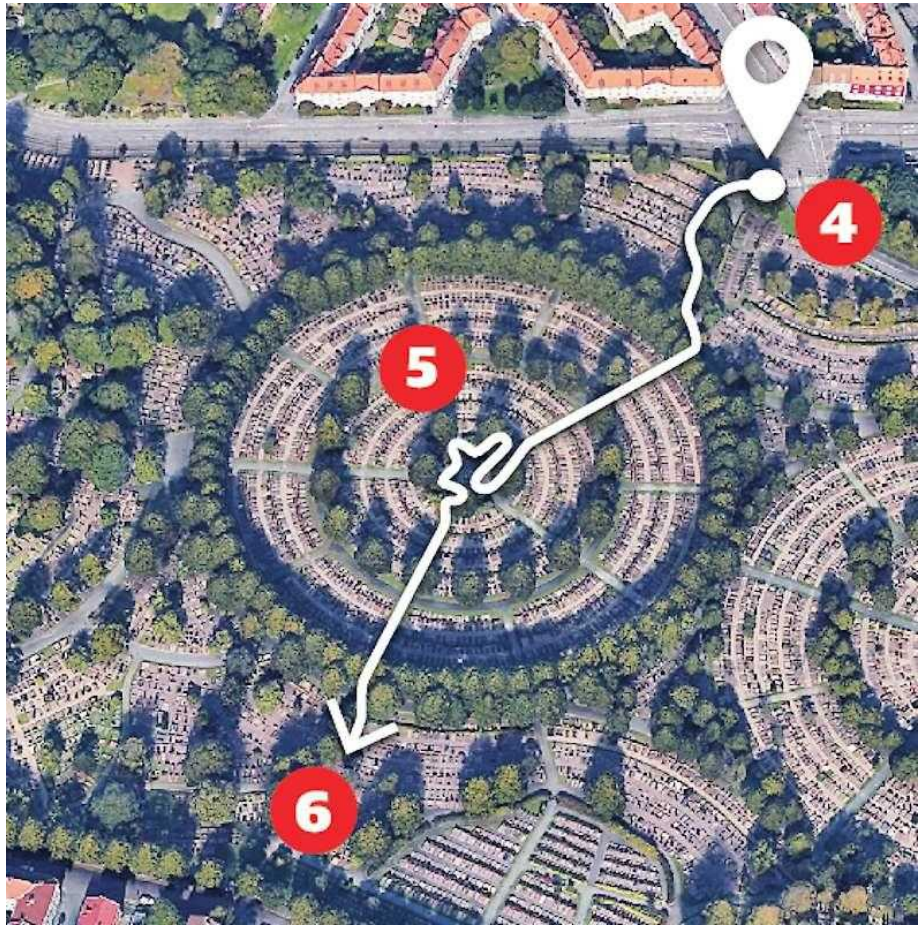

" Din position spåras av appar dygnet runt och blir handelsvara

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Hundratusentals svenskar blir gps-spårade via appar i mobilen – dygnet runt. Nu kan vi avslöja hur informationen säljs öppet. Dagens Nyheter har fått tillgång till en av de databaser som säljs. Den består av nästan en miljard loggade positioner i Sverige – vid allt från psykiatriska mottagningar till skolor och bostäder. Loggningen beskrivs av säljarna som anonym, men i databasen kunde vi enkelt identifiera enskilda. ”Verkligen obehagligt”, säger Björn Sjögren, en av de som fått sitt rörelsemönster sålt.

Tänk att någon har en databas som kartlägger var du har rört dig. Varje plats du har varit på. Var du är på natten. Hur du åker till jobbet, träffar en vän, besöker ett sjukhus. Kanske tillbringar en natt på ett annat ställe än vanligt.
Tänk sedan att databasen är till salu. Att företag har gjort till sin affärsidé att sälja detaljerad information om rörelsemönster, registrerad av appar i din mobiltelefon. Att en kartläggning av varje plats du har besökt kostar några tusenlappar.
DN kan i dag ge en unik inblick i den internationella handeln med data över hur människor rör sig. Vi har kunnat ta del av, och analysera, en av de databaser som bjuds ut till försäljning. Den omfattar omkring en miljard sparade positioner, som var och en visar exakt var en människa har befunnit sig vid ett visst tillfälle.
Den som köper databaserna kan se var hundratusentals svenskar har befunnit sig vid olika tidpunkter. Hur de förflyttat sig. Var de bor, jobbar och är på fritiden. Uppgifterna rör vanliga, svenska

mobilanvändare. De flesta vet sannolikt inte att deras exakta position har sparats – och nu säljs öppet på marknaden.
I den här granskningen, som publiceras i flera delar, kommer vi att kontrollera företagens påståenden om att informationen är anonym. Vi kommer också att visa hur människor kan följas på extremt privata platser, hur de spåras på psykmottagningar och på väg till skolor.
Det finns minst ett tiotal etablerade aktörer på marknaden som säljer data om människors rörelsemönster. De vänder sig till allt från finansbranschen och detaljhandeln till stadsplanerare och beskriver datan som värdefull för att lära sig om hur människor rör sig, var de shoppar och kan nås med reklambudskap.
För att förstå vad som finns till försäljning utgav sig DN för att företräda ett analysbolag inom detaljhandeln. Vi vände oss till en rad dataföretag i branschen med frågan: Vilken data om svenskar har ni och vad kan ni erbjuda? Ett bolag berättade att de har sin avlyssningskod i hundratals mobilappar. Ett annat berättar att det spårar över 300 000 mobiler inom Sveriges gränser. De gör klart att de vill sälja. Ju mer data och ju fler mobiler, desto högre pris.
Ett återkommande löfte i branschen är att informationen samlas in anonymt. Men den databas som DN har kunnat granska, och som exemplen i denna artikel bygger på, visar att sådana garantier inte håller, när folk spåras dygnet runt.
Visserligen innehåller informationen varken namn eller adresser. Men där finns mängder med loggningar nattetid i människors bostäder, ofta återkommande natt efter natt. I många fall fortsätter spårningen under dagen, med resor till arbetsplatsen tydligt markerade.
Med så detaljerad information är det ofta omöjligt att hålla en människas identitet hemlig. En sådan loggning pekar ut en vit 1940-talsvilla i Nacka, öster om Stockholm.
Villan är idylliskt belägen invid ett skogsparti. Här har ägaren av en Samsung-mobil blivit loggad över tusen gånger. Både natt- och dagtid.
Vid sjutiden på morgonen lämnar en bil platsen och kör västerut.
På motorvägen blir punkterna tätare, ett tecken på trafikstockning.
Gps-punkter sparas både när personen reser och är stilla. Som mest sparas positionen var femte sekund.
Samma telefon loggas återkommande dagtid vid Nacka sjukhus – ett tydligt tecken på att det är personens arbetsplats.
Hem och arbetsplats, är man anonym när båda avslöjas? Nej. Bakom datapunkterna finns Björn Sjögren, verksamhetschef på Nacka sjukhus, som har spårats i månader utan att veta om det. Han har låtit DN granska all data om honom. Bilden som framträder visar hur detaljerad spårningen är. På arbetet och på fritiden. Dygnet runt.
Med Björn Sjögrens tillåtelse har DN gått igenom allt som finns om honom i databasen. Promenader, resor till jobbet, besök hos anhöriga – allt ger avtryck i form av koordinater som placerar honom på en exakt plats vid en exakt tid. Han är långt ifrån den enda som har spårats så ingående. Det tog DN bara några minuter att identifiera Björn. En mängd svenskar hade enkelt kunnat identifieras på samma sätt.
Loggningen nattetid var avgörande för att han skulle vara lätt att hitta. Natt efter natt registrerades hans position i villan i Nacka. En snabb slagning var allt som behövdes för att se vilka som bodde där. När man dessutom kunde se att han tillbringade dagarna på Nacka sjukhus, stod det klart att det inte kunde röra sig om någon annan.
– Man kan se var jag har mitt arbetsrum och hur jag rör mig inom sjukhuset. Det är väldigt precist, säger han när DN visar honom spårningen i sjukhusbyggnaden.
Loggningen följer honom på ärenden till andra sjukhus i Stockholmsområdet och när han stannar på Lidl för att handla mat. I mitten av december spåras Björn vid ett bostadshus öster om Stockholm.
– Jag var och hälsade på min mamma. Hon bor där. Jag minns inte just datumet, men jag ser ju att det är där hon bor. Det är otroligt detaljerat.

En natt avviker – den tillbringas på Grand hotel i Saltsjöbaden. Spårningen är så exakt att den placerar honom i hotellets östra flygel.
– Det stämmer bra. Vi hade en konferens, någon gång i januari. Jag har bara varit där en gång. Man ser till och med var jag hade mitt rum, säger han.
Hans position har loggats mer än 2 000 gånger under några månaders tid. Allt fördes in i en av de databaser som säljs av dataföretag.
Men mobilspårningen visar inte bara utflykter och vardagliga rörelsemönster. Den fångar också in människor i djupt privata situationer. Många platser, där vi har hittat lagrade positioner, är så känsliga att vi har valt att inte göra någon vidare analys, eftersom det skulle kunna peka ut en enskild person. Vi har också valt att inte redovisa datum för några av dessa besök.
Det handlar om spårning av människor när de söker vård på sjukhus. Går till skolan.
Vissa har till och med kartlagts när de besöker begravningsplatser:
Det är eftermiddag, en höstdag i Göteborg.
Exakt klockan 15.30.47 viker en person av från Kålltorpsgatan in bland gravarna på Östra kyrkogården. Mobilen rör sig i 4,5 kilometer i timmen. Det motsvarar vanlig promenadtakt. Loggningen är exakt, och berättar även vilken version av Iphone personen har.
Här strosar besökaren i lite mer än 4 minuter. På platsen finns flera gravar. Vad personen nog inte vet är att dennes position registreras av en app i mobilen. Det sker flera gånger i minuten. Informationen skickas via internet till ett utländskt företag. Sedan bjuds den ut till försäljning som en del av bolagets handel med positionsdata.
Personen fortsätter promenaden genom kyrkogården mot den sydöstra delen.
En vinternatt tidigare i år började en mobiltelefon rapportera sin position inifrån byggnaden som rymmer den psykiatriska mottagningen vid Hudiksvalls sjukhus. Spårningen är så detaljerad att man tydligt ser var i byggnaden mobiltelefonen, och alltså sannolikt personen som äger den, befinner sig. Det är exakt där psykosmottagningen är belägen, där akut psykiskt sjuka tas emot dygnet runt.
Precis som alla loggningar lades den in i databasen och bjöds ut till försäljning. Följande natt rapporterades ytterligare en lång rad loggningar på samma plats.
Många av de som har spårats på så känsliga platser har även fått sin position loggad på annat håll, ett tecken på att de skulle kunna följas och sannolikt identifieras. DN har i dessa fall alltså valt att inte göra någon fortsatt kartläggning.
Kring flera skolor sker intensiv loggning. I många fall är spåren så detaljerade att man kan följa en person på morgonens promenad mot skolbyggnaden, rörelserna mellan klassrum och se hur punkterna på eftermiddagen lämnar byggnaden.
07.02.54 Strax efter klockan sju på morgonen kommer en person gående mot en grundskola i Huddinge kommun, söder om Stockholm. Färden har påbörjats i ett bostadsområde.
07.04.09 Kort därefter släntrar personen över gräsmattan, förbi parkeringen och mot skolans entré. Allt loggas och skickas till ett utländskt dataföretag för att bli handelsvara.
Under dagen följer ett stort antal loggningar i och omkring skolans lokaler. Mot eftermiddagen leder spåren ut mot entrén igen. Rörelsen är sannolikt personen som avslutar sin skoldag och börjar lämna byggnaden.
Datapunkterna i det material DN har kunnat granska ska inte sammanblandas med trafikdata från mobiloperatörer, som också innehåller information om människors position. Frågan om hur mycket information operatörer ska spara om sina kunder, och hur polisen ska få tillgång till den, har blivit politiskt brännhet.

EU-domstolen stoppade den svenska lagen om trafikdatalagring, vilket fick polisen att varna för att allvarliga brott inte skulle kunna lösas. Nyligen presenterade inrikesminister Mikael Damberg (S) sitt förslag för att återinföra den. I förslaget regleras just positionsdata allra hårdast, den ska bara sparas i två månader.
Men när loggning av rörelsemönster sker kommersiellt i appar, då gäller helt andra spelregler. I stället förvandlas informationen till en handelsvara – kyrkogårdspromenaden, sjukhusbesöket, den sena krognatten.
Tekniskt sett består databasen av otaliga rader med information, där varje rad motsvarar en loggad position med koordinater, tidsstämpel och viss bonusinformation om mobiltelefonens modell och mjukvara. I många fall finns ett unikt id för mobiltelefonen, som gör det möjligt att följa dess rörelse under lång tid.
Handeln med positionsdata är inte på något sätt unik för Sverige. En granskning i New York Times i vintras visade ett liknande mönster. Tidningen såg spårning på alltifrån skolor till en abortklinik. Det gick enkelt att identifiera människor, utifrån var de loggades nattetid och dagtid.
Björn Sjögren på Nacka sjukhus säger att han var väl medveten om att man lämnar digitala spår efter sig. Men han reagerar kraftigt på att de blir en handelsvara.
– Det är verkligen obehagligt. Jag hade ju kunnat vara någon som jobbade mer kliniskt med patienter, till exempel med hemsjukvård. Då hade man kunnat spåra vilka jag besöker, säger Björn Sjögren när han får se hur han har registrerats.
– Jag har ingenting att dölja, men i orätta händer kan det ändå bli väldigt obehagligt. Det är inte allmän egendom hur jag rör mig och vad jag gör.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se "

" Erbjudandet till DN: Spåra en halv miljon mobiler i realtid

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

DN:s reportrar erbjöds att spåra hundratusentals svenskars rörelsemönster via mobilerna. I ett samtal lockar en säljare med att de kan följas med bara några sekunders fördröjning.
Drygt 30 000 kronor i månaden är allt som krävs för att spåra upp till en halv miljon mobiler, lovar en säljare på ett bolag som handlar med gps-data.

DN kan nu avslöja hur dataföretagens säljare erbjuder köpare att spåra jättelika mängder mobiler, med detaljerad loggning som argument. I säljsamtal presenteras också ett erbjudande om att spåra mobiler närmast i realtid. Med bara sekunders fördröjning ska man som köpare få en spårad mobils exakta position.
För att höra hur databaserna marknadsförs kontaktade vi de företag som är kända för att handla med denna typ av information. Vi uppgav att vi företrädde ett analysföretag som ville köpa data om svenskar, för att förstå hur människor rör sig och bygga underlag för etableringar av butiker. Databolagen nappade direkt. Vi erbjöds både att köpa kompletta databaser och bearbetat material.
Vi får höra att de spårar hundratusentals mobiler runt om i Sverige. Ett av bolagen ger en mycket precis siffra: 339 266.
Över hela världen är det långt fler. Vissa bolag går ut med siffror på sina webbplatser, där det talas om spårning av tiotals miljoner. Eller fler än så, enligt en av säljarna:

– Vi jobbar i dagsläget med ungefär 700 olika mobilappar med en global audience (totalt antal användare, reds anm) på precis under 200 miljoner unika mobilenheter, säger en av säljarna.
Samtalen ger också en bild av priserna – och det visar sig att man inte behöver spendera miljonbelopp för att komma åt stora datamängder. Som minst räcker några tusenlappar. Andra begär något mer, men lockar å andra sidan med större datamängder. För strax över 30 000 kronor i månaden erbjuds vi att spåra en halv miljon unika mobiltelefoner.
Leveransen skulle enligt säljaren ske genom en fil där varje rad motsvarar en positionsloggning, med uppgifter om bland annat klockslag, koordinater och en unik identifierare per mobilenhet som gör det möjligt att följa en enskild mobil under lång tid.
– Vi är flexibla. Ni kan få datan hur, när och var ni vill, fortsätter säljaren.
Dagens Nyheter har kontaktat en lång rad företag med positionsdata som affärsidé. Många handlar bara med amerikanska data, ibland med hänvisning till att europeiska lagar gör handeln svår. Men vissa uppger sig kunna sälja data även om svenskar. En av dem erbjuder direkt ett utdrag ur sin databas, allt som krävs är en betalning, motsvarande ungefär 10 000 kronor. På så sätt kunde DN se vilken information om svenskars rörelsemönster som faktiskt säljs.
Företagen gör ingen hemlighet av att spårningen kan berätta mer om människor än bara var de har rört sig. En säljare betonar hur väl företagets data kan placera människor på arbetsplatser och på så sätt dra slutsatser om hur rika de är. Det är en av de mest intressanta uppgifterna att kartlägga, får vi höra:
– Arbetsplatser, bransch eller i vissa fall vilka specifika företag de arbetar för, det är väldigt användbart för att slå fast sådant som genomsnittlig lön.
Samma säljare talar om kartläggning av var människor bor. Säljaren betonar att det inte ska avslöja exakta adresser, bara område, men lockar samtidigt med att man som kund får köpa en komplett databas med loggningar i klartext. Bara man accepterar vissa villkor, som att lova att inte använda databasen för att rikta budskap till enskilda individer.
Vilka appar som står för inhämtningen hålls hemligt, till och med för den som köper informationen. Klart är att bolagen erbjuder app-utvecklare betalt för att lägga in en speciell kod som gör att apparna börjar skicka gps-data i bakgrunden, men vilka apparna är vill de flesta inte berätta.
Åtminstone fyra företag erbjuder eller ska inom kort erbjuda data om svenskar, enligt DN:s uppgifter. Londonbaserade Tamoco och Huq Industries är två av dem. Gps-appen Sygic ytterligare en. Dessutom planerar USA-baserade Fysical att inom kort börja handla med europeisk data, däribland svensk.
DN har senare kontaktat bolagen och ställt frågor om handeln som den presenterades av säljarna. Flera av dem försvarar sig med att data bara samlas in efter att användaren har gett sitt medgivande. Spårningen kan dessutom slås av, det finns flera inställningar för detta, både i apparna och i inställningarna för mobilens operativsystem, betonar de. ”Vi ger användarna kontrollen”, säger en talesperson för Tamoco i en skriftlig kommentar till DN. ”Tamoco respekterar varje förfrågan från operativsystemet om att användaren vill välja bort att dela sin position”, fortsätter han.
Huq industries betonar också att användarna ger sitt medgivande, och säger sig regelbundet se över hur det hanteras i appar som samlar in data. ”Om vi upptäcker att en app-partner inte har fått godkännande från slutanvändaren raderar vi alla data som har skickats till oss”, skriver en talesperson i ett mejl. En talesperson för Sygic skriver att ”det är vår plikt att informera användarna av Sygics appar och/eller

tjänster hur vi hanterar deras data” och framhåller att apparna alltid ber om lov innan de loggar på ett sådant sätt att man kan följa en användare under lång tid.
Tamoco förnekar inte att enskilda personer, eller egentligen deras mobiler, spåras enskilt, men pekar på avtal mellan företaget och kunden som styr hur informationen får användas: ”I vissa fall kan vi spåra en enhet på individnivå – men vi delar inte det med en tredje part, utan nödvändiga kontraktsenliga skydd på plats.”
Även Huq betonar att företaget har regler mot visst användande, som att samköra databasen med andra eller använda den för att rikta reklam baserat på var en person har rört sig. DN har sökt även Fysical utan framgång.
Att rikta reklam är visserligen ett användningsområde för denna typ av data, men långt ifrån det enda. Här är några ytterligare exempel:
En investerare kan se hur många som rör sig in och ut i en klädkedjas butiker och dra slutsatser om hur försäljningen går. Om fler än vanligt besöker butikerna, köp H&M-aktier. Om det är färre, sälj av innan siffrorna redovisas för resten av marknaden.
En kafékedja kan identifiera personer som har besökt ett kafé och rikta reklam till just dem, för att få dem att återvända. Det är den fysiska världens motsvarighet till spårningen på webben, som gör att man ofta ser reklam för varor man nyligen har sökt efter.
Analys av hur människor rör sig i ett visst kvarter kan visa vilka adresser som är mest attraktiva för att etablera en ny butik. Vet man dessutom något om var de bor och jobbar kan man gissa sig till hur mycket pengar de vill göra av med på en viss vara.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se "

" Martin Jönsson: Bara början av den globala övervakningsekonomin

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Det började med att de uppgifter du själv lämnat på sociala medier såldes vidare. Sedan handlade det om hela ditt beteende och om din positionsdata. Nästa steg, som redan är här, handlar om dina känslor och dina biodata. Övervakningsekonomin är ännu bara i sin linda.

Det finns inget privatliv. Det är dött.
Professorn Amy Webb, erkänd som en av världens främsta framtidsforskare och föreläsare om hur teknologiutvecklingen påverkar människan och samhället, vet som vanligt hur hon ska fånga sin publiks intresse, när hon gästar konferensen SXSW i Austin.
Men det tar henne inte lång tid att visa att hon har rätt – och att de som är oroliga över hur mycket it-jättarna vet om oss kommer att få betydligt mer att oroa sig över i framtiden.
Vi är nämligen bara i början på det som många kritiker kallar för ”övervakningsekonomin”: tiden då många företags affärsmodell helt bygger på förmågan att samla in och använda data om publiken. Trots att debatten om den personliga integriteten varit intensiv i flera år, efter först Edward Snowdens avslöjanden om hur amerikanska NSA systematiskt avlyssnar mobildata och sedan Chris Wylies vittnesmål om hur Facebook lät Cambridge Analytica och andra använda persondata för riktade kampanjer under den amerikanska valrörelsen, har polletten inte riktigt trillat ner hos den stora allmänheten om hur systematiskt och utbrett utnyttjandet av person- och positionsdata är.

Möjligen kan man vända på perspektivet: Jo, vi har förstått vad vi riskerar – men gör bedömningen att tjänsterna vi använder i vardagen, från sökmotorer till karttjänster, ändå är så värdefulla att vi struntar i det. Vi förfasar oss lite åt Facebook och Googles närgångenhet, men låter ”platsinfo” och andra till synes oskyldiga funktioner vara installerat i alla våra appar och reflekterar inte över vad det innebär. DN:s avslöjande är en nyttig påminnelse om hur övervakningsmarknaden ständigt växer.
Men, som Amy Webb och många andra pedagogiskt visar, det är bara början. De starkaste trenderna inom det här området just nu handlar om igenkänning utan att vi själva behöver uppge några uppgifter, inte bara om hur vi rör oss utan om vilka vi är. Det handlar om igenkänning via röst, rörelsemönster och gester – till exempel använder kinesiska bilmärket Byton ansikte, röst och rörelser som kommandon, i stället för bilnycklar och instrumentpaneler. Naturlig följdfråga: vad kan man mer göra med den informationen?
Efter frågan ”Vem äger uppgiften om var du är?”, som man rimligen bör ställa sig efter DN:s avslöjande, kommer därför rimligen frågan ”Vem äger dina känslor och ditt dna?”.
Många vill vara med i den budgivningen och det är inte säkert att du som konsument har något att säga till om i den processen.

Martin Jönsson
martin.jonsson@dn.se "

" Dramaten i möte med kulturutskottet

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

På tisdagen var Dramatens styrelseordförande och nya vd kallade till riksdagens kulturskott. – Det finns mycket kvar att göra så klart, och alla inblandade förstår nog att det här är en jobbig situation, säger Christer Nylander (L), ordförande i utskottet, till DN.

Syftet med mötet i riksdagen var att återuppta diskussionen kring - arbetsmiljön på nationalscenen, men även inom scenkonsten i stort. Kallelsen från utskottet gick ut i början av april, dagarna innan beskedet kom att Dramatens teaterchef Eirik Stubø skulle lämna jobbet och ersättas av Maria Groop Russel, tidigare vice vd.
”Det var ett öppet och konstruktivt samtal om hur Dramaten har arbetat med olika arbetsmiljöfrågor det senaste ett och ett halvt året och vad som nu är prioriterat framåt”, säger Dramatens styrelseordförande Ulrika Årehed Kågström i ett skriftligt uttalande till DN.
Kulturutskottets ordförande Christer Nylander (L) säger att han är nöjd med mötet.
– Vi har fått svar på många frågor. Det finns mycket kvar att göra så klart, och alla inblandade förstår nog att det här är en jobbig situation. Jag tycker att de svarade bra på de frågor jag hade, säger Christer Nylander.
Vad har de kvar att göra?
– De får själva svara på det, men det handlar om hur man ser till att bevara förtroendet för en nationell institution som är väldigt viktig för Sverige och för teaterkonsten. Och hur man hanterar de berättelser och den situation som uppstått de senaste veckorna men som också har varit ett återkommande problem under ganska lång tid.

Bristerna i arbetsmiljön på Dramaten har belysts vid flera tillfällen den senaste månaden. DN har bland annat kunnat avslöja innehållet i interna dokument där teaterledning och styrelse fått varningar om problemen, bland annat i en rapport från företagshälsovården som att man var ”uppriktigt orolig över medarbetarnas hälsa och hur den här organisationen fortsättningsvis ska kunna leverera teater utan att allvarliga incidenter inträffar”.
– Utifrån vad styrelseordförande återgav om vad som gjorts de två sista åren tycker jag att det kändes ärligt och förtroligt. Jag tycker att hon gav en bra bild, men jag ser fram emot att vi ska möta Teaterförbundet nästa vecka för att höra om de verifierar den bilden, säger Lars Mejern Larsson (S), ledamot i kulturskottet.
Han lyfter fram att kulturutskottet redan för nio år sedan, i april 2010, höll en offentlig utfrågning med de dåvarande cheferna för national-scenerna gällande arbetet mot sexuella trakasserier och kränkningar. Även i samband med, och månaderna efter, metoorörelsen bjöd kulturskottet in till flera möten.
– Det här handlar om en nio år lång tidsaxel, och jag tycker att kritiken mot Dramatens agerande har varit berättigad. Det är ett arbete som startade långt innan metoo, men man har inte nått fram till de resultat som krävdes redan då. Vi kommer inte släppa taget om den här frågan, säger Lars Mejern Larsson.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se "

" Svårt att hitta ny ständig sekreterare

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Snart lämnar Anders Olsson posten som ständig sekreterare i Svenska Akademien. Vem efterträder honom? Kön med potentiella efterträdare är inte lång – bara tre personer kan komma i fråga.

Det börjar brådska med att hitta någon som kan ta över efter Anders Olsson. Den 1 juni fyller han 70 år och faller därmed för åldersstrecket som ständig sekreterare. Olsson har också markerat att han vill träda tillbaka. De många avhoppen från Svenska Akademien har gjort det extra svårt att hitta en efterträdare. De flesta av ”originalledamöterna” är för gamla och flera av de nyinvalda har ännu inte hunnit träda in i församlingen.
Tre namn återstår. Språkforskaren Tomas Riad, juristen Eric M Runesson och litteraturforskaren och författaren Mats Malm.
– Jag kan inte tacka ja, jag är nyutnämnd domare i Högsta domstolen och det är ett heltidsarbete, säger Eric M Runesson .
Namn två på listan, Tomas Riad, vikarierade under en period som ständig sekreterare när Sara Danius var sjukskriven. Han har suttit länge i Akademien, men har hållit låg profil när det blåst kring institutionen. Ett argument mot Riads kandidatur är också jävsanklagelser i samband med ett språkprojekt som Svenska Akademien är med och finansierar. Projektet drivs av Riad och hans sambo är projektledare.
Den tredje kandidaten, Mats Malm, tillträdde som ledamot så sent som i december förra året. Han verkar just nu som professor i litteraturvetenskap i Göteborg, samtidigt som han förestår Litteraturbanken, som arbetar med digitalisering av svensk litteratur.
Som ett led i förnyelsen av Akademien har det för första gången tillsatts en valberedning som föreslår en ny ständig sekreterare.
TT "

Så stor är frånvaron i olika stadsdelar

Andel elever per stadsdelsnämnd med mer än 20 procents frånvaro i Stockholms kommunala grundskolor. Avser både oanmäld och anmäld frånvaro årskurs F–9, januari–februari 2019.

Källa: Utbildningsförvaltningen

”Dataspel är ett stort skäl till att barnen inte går i skolan”

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

"Nya riktlinjer ska öka tryggheten i Stockholms skolor. Med ett förväntansdokument vill skolborgarrådet att föräldrarna tar ett större ansvar för elevernas frånvaro. – Dataspelsberoende är sannolikt ett stort och viktigt skäl till att barn inte kommer till skolan, säger Lotta Edholm (L).

Redan förra året slog skolborgarrådet Lotta Edholm (L), som då var i opposition, larm om en oroväckande ökning av problematisk frånvaro. Då hade hemmasittarna blivit 25 procent fler på bara ett år och hon krävde att staden skulle kartlägga problemet.
Nu visar DN:s granskning att den långa frånvaron ökat ännu mer det senaste året. Med hela 28 procent mellan hösten 2017 och hösten 2018.
– Det är extremt allvarligt. Närvaro är helt avgörande för kunskapsresultaten. Elever som är i skolan klarar sig oftast ganska bra, medan elever som inte är där har det väldigt svårt, säger Lotta Edholm.
Stockholms stad ska nu ta fram ett förväntansdokument för att bland annat få föräldrar att ta ett större ansvar för att eleverna går till skolan.
– Föräldrars attityd till skolan påverkar i allra högsta grad skolresultaten. Skolgången är inget man bara kan lämna över på skolan. Föräldrar ställer ofta oändliga krav på skolan, men lägger väldigt lite ansvar på sig själv, säger hon.
Enligt skolborgarrådet är dataspelsberoende sannolikt en ökande orsak till att eleverna stannar hemma, med föräldrarnas goda minne.
– Allt fler rektorer vittnar om att dataspelsberoende är ett stort och viktigt skäl till att barn inte kommer till skolan. Det är något som skolan har svårt att göra något åt. Jag förstår att det är svårt och jättejobbigt för föräldrar som kämpar för att få sina barn till skolan när datorn lockar. Men skolan är viktig även ur socialisationssynpunkt, den ska skola in oss som samhällsmedborgare inte bara ge kunskap.

Men är det dataspelsberoende som får barnen att stanna hemma?
– Det finns många orsaker till skolfrånvaro och dataspelsberoende är en av dem. Det var annorlunda att skolka förr. Om jag var borta från skolan var det en ganska tråkig dag. I dag behöver man inte vara ensam när man är hemma för man har ett socialt sammanhang på nätet. En del hemmasittare har ett socialt kontaktnät via datorn där man till och med uppmuntrar varandra att inte gå i skolan.

Vad kan du göra åt det?
– Det viktigaste att skolan uppmärksammar frånvaron tidigt. Inte låter det bli 20 eller 50 procents frånvaro. Dels måste föräldrarna bli bättre. Föräldrarna måste också ta sitt ansvar och inte låta barnen stanna hemma för minsta krämpa. Men skolan måste också väldigt snabbt göra insatser.

Vad är skolans ansvar?
– Det finns en grupp barn som inte går i skolan för att skolan inte fungerar tillräckligt bra. Som barn med neuropsykiatriska diagnoser. Där måste vi utveckla stödet med fler särskilda utbildningsgrupper. De föräldrarna ska man inte rikta någon som helst kritik mot, de har det ohyggligt besvärligt att få sina barn till skolan av helt andra skäl.

Borde inte alla skolor ha särskilda undervisningsgrupper?
– Jag tror i alla fall betydligt fler än i dag. Vi ska utöka CSI-grupperna för barn med väldigt stora behov. Men också utöka de särskilda undervisningsgrupperna, kanske i samarbete mellan skolor. Vi har en särskild pott för det.

Kan den inkluderande skolan tvärtom vara exkluderande för vissa?
– Idéerna om inkludering har gått väldigt långt. I de allra flesta fall är de väldigt bra. Men det finns en grupp elever där inkludering innebär exkludering. Att man sitter avskild från ordinarie undervisning eller att man faktiskt är hemma. Många av de eleverna har diagnoser och syns i statistiken över vilka som är hemma.

Allt fler elever, hälften av åttorna, vittnar om att skolan är otrygg?
– Jag är väldigt bekymrad över att allt fler elever tycker att man inte har trygghet och studiero i skolan i dag. Det får inte vara så att eleverna inte vill gå till skolan för att de upplever att det otryggt. Eller att det är så stökigt i skolan att man inte kan koncentrera sig. Det måste skolorna jobba med och därför ska utbildningsförvaltningen nu ta fram riktlinjer för trygghet och studiero.

Vad tycker du om den lågaffektiva metoden att stoppa våld i skolan?
– Det är upp till skolorna att bestämma vilken metod de ska använda för att upprätthålla ordning och studiero. Men de måste också utvärdera sina insatser. Har en skola väldigt många elever som säger att de inte har studiero, förutsätter jag att man jobbar hårt med att ifrågasätta metoderna man använder sig av.

Borde fler skolor stänga av elever?
– Ja, och vi ser att vissa skolor som börjat stänga av elever och använda sig av skolakuten, använder det instrumentet mycket mer än andra skolor. Att stänga av en elev är en väldigt kraftfull åtgärd. Det är en rättsäkerhetsfråga att det gäller lika på alla skolor.

Ska skolan polisanmäla våld i skolan?
– Självklart ska brott polisanmälas. Om elever använder våld i skolan finns det risk för att de använder våld även utanför skolan. Det finns absolut krav att anmäla till socialtjänsten när man misstänker att ett barn far illa. Polisanmälan är inte lika självklart enligt lagen, men för mig är det självklart.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se "

”Samhällsutmaningar kräver satsning på vuxenutveckling”

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

"DN. DEBATT 20190425
På samma sätt som Sverige blev ett föregångsland när det gäller jämställdhet och hållbarhet kan vi bli det när det kommer till mänsklig mognad och visdom. Ett livslångt lärande, eller ”vuxenutveckling”, ger förutsättningar för individen att hantera den accelererande komplexiteten i världen och våra samhällen, skriver 12 företrädare för forskning, företag och organisationer.

Människan är en förunderlig varelse. På några få tusen år har vi byggt upp komplexa civilisationer och samtidigt skapat förutsättningar att försörja närmare åtta miljarder individer, skapat välfärd åt många (men inte alla) och bildat ett nätverk av institutioner som ansvarar för utbildning, ordning, inkomstfördelning, hälsa etcetera.

Men utvecklingen medför även risker i form av miljöförstöring, massförstörelsevapen, nya pandemier, vissa former av artificiell intelligens etcetera. Människan har följaktligen stor makt men också ett övergripande ansvar, inte bara för denna och kommande generationer, utan också för alla andra livsformer som vi delar planeten med. År 2015 antogs Agenda 2030 av FN i syfte att skapa hållbar utveckling och välstånd för alla.

De stora och komplexa utmaningar som mänskligheten står inför vilar inte enbart på ett fåtal ledare att lösa, utan berör alla människor som i sin vardag på olika sätt kan bidra till att upprätthålla ett fungerande samhälle i ständig förändring.

Vad är det då som krävs för att vågskålen ska tippa över till förmån för det positiva i mänsklighetens utveckling?

Bibeln liksom antikens filosofer benämnde det visdom. Senare filosofer och psykoanalytiker talade om individuationsprocessen.

Nutida psykologer från till exempel Harvard University, såsom Robert Kegan och Susanne Cook-Greuter, talar i termer av ”vuxenutveckling”. Med tiden har dessa frågor utvecklats till ett etablerat forskningsområde.

Gemensamt för teorier inom detta område är uppfattningen att människor har förutsättningar att utvecklas, inte bara under barndomen, utan under hela livet. Individer kan växa, utveckla färdigheter och stärka sina inre resurser, som att utgå från fler perspektiv, tänka mer komplext, värdera kunskap och mogna mot en allt större självinsikt. Denna utveckling innebär ett allt starkare självständigt tänkande samt en identifikation och ett ansvarstagande för, inte bara sig själv och sin närmiljö, utan också i ett vidare sammanhang.

Att stödja en sådan livslång utveckling för alla individer blir allt viktigare i takt med att samhällets komplexitet och utmaningar växer och blir alltmer globala. I folkmun pratar vi till exempel om dåligt ledarskap eller medarbetare med samarbetssvårigheter, men förklaringen är i många fall brist på mognad eller inre resurser hos individen att hantera det uppdrag man har framför sig och sin livssituation.

Kan då individers utveckling i denna riktning stödjas på ett systematiskt sätt?

Allt fler organisationer i Sverige rustar sina chefer och medarbetare för att arbeta med sin inre värld. Både ACT, acceptance and commitment therapy, som är en utveckling av KBT, kognitiv beteendeterapi) samt medveten närvaro, eller mindfulness, stödjer tanken att individer som blir mer medvetna om personliga värderingar samt tydligare ser och hanterar sina tankar och känslor blir bättre på att hantera komplexa miljöer.

De som arbetar med vuxenutveckling menar att visdom är en långsiktig process där stora personliga transformationer kan ske även sent i livet och ta flera år. Därmed behövs ett systematiskt och långsiktigt arbete för att främja individers fortsatta mognadsutveckling.

Det finns många olika arenor att nå och försöka utveckla individen på men tydligt är att vi spenderar en stor del av vår vakna tid på arbetsplatsen. Det är i arbetet vi får upprepade möjligheter att möta nya perspektiv, utmanas, få feedback och ta ansvar i olika frågor. Utvecklingsfrågan bör därför drivas av företag, offentlig sektor samt civilsamhället i dess helhet och inte bara inom utbildningsväsendet som de flesta lämnar tidigt i sitt liv.

Enligt vår uppfattning är individens utveckling en viktig fråga för samhället i stort. Lyckas vi göra framsteg med att öka den mänskliga mognaden kommer vi att starka demokratin, öka våra chanser att nå de globala målen och samtidigt undvika många stora risker som vi står inför som mänsklighet.

Vi föreslår därför:
1 Att frågan om vuxenutveckling lyfts generellt i samhället, på samma sätt som vi driver och arbetar med frågor om jämställdhet och hållbarhet.

2 Att organisationer på ett medvetet och systematiskt sätt ger stöd inte bara till ledare och utvalda talanger, utan också alla medarbetares personliga mognad och utveckling.

3 Att mer resurser satsas på forskning om vuxenutveckling, exempelvis kring teoriutveckling, metoder och interventionsstudier det vill säga vilka insatser som har bäst effekt.

Det är viktigt för oss att understryka att det vi eftersträvar ska bygga på en vetenskaplig grund. Även om det är svårt att ge ett generellt recept på hur man kan stödja en positiv utveckling kan ett vetenskapligt fokus på detta område ge ökad kunskap och bidra till utveckling av ett allt mer funktionellt förhållningssätt både på individ och samhällsnivå.

För många människor är en ständig personlig utveckling något naturligt samtidigt som samhällets behov av mogna individer har blivit större än någonsin tidigare. På samma sätt som Sverige är ett föregångsland avseende jämställdhet och hållbarhet kan vårt land bli en inspirationskälla i frågor som rör visdom och personlig mognad. Låt oss gripa denna möjlighet och låt oss göra det tillsammans, innan det är för sent.

Niklas Adalberth, grundare av Stiftelsen Norrsken foundation
Katarina Berg, global HR-chef på Spotify
Tomas Björkman, grundare av Stiftelsen Ekskäret och författare
Stefan Einhorn, professor vid Karolinska Institutet och författare
Kristina Elfhag, leg psykolog, med dr och forskare vid Karolinska institutet
Jan Artem Henriksson, medgrundare av Selfleaders och Relate
Thomas Jordan, docent och konfliktforskare vid Göteborgs universitet
Stefan Krook, ordförande i Stiftelsen Goodcause
Christin Mellner, forskare i arbetspsykologi vid Stockholms universitet
Anders Richtnér, docent och vd för Handelshögskolan i Stockholm executive education
Emma Stenström, docent vid Handelshögskolan i Stockholm och kursansvarig Global challenges
Kristian Stålne, lektor vid Malmö universitet och vuxenutvecklingsforskare "

" Gps-spårningen utreds av Datainspektionen

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

○ **Handeln med data från appar som kartlägger rörelsemönster är högt på agendan, säger Datainspektionen efter DN:s granskning.**
○ **Snart väntas myndigheten sätta ner foten – en pågående utredning av Google kan få konsekvenser för hela branschen som handlar med gps-data.**

DN har granskat handeln med data om människors rörelsemönster. Hundratusentals svenskar får sina positioner loggade av appar som säljer dem vidare via dataföretag i jättelika databaser. Enskilda personer kan lätt identifieras, när de loggas både där de sover och där de arbetar, visade granskningen.
I Sverige är Datainspektionen den myndighet som har tillsynsansvar för frågor om personuppgifter. Olle Pettersson, jurist på myndigheten, kommenterar inte någon enskild app eller enskilt företag som nämns i granskningen, men säger att frågan om individer kan identifieras är viktig.
Om det visar sig att personerna som har loggats inte är anonyma, utan kan avslöjas med en enkel datakörning, kan det betyda att databaserna ska betraktas som personuppgifter i lagens mening. Då gäller striktare regler och hårdare krav på den som samlar in och säljer datan vidare.
DN:s granskning visade på att den typen av identifiering är mycket enkel då både individens arbetsplats och bostad finns i datamaterialet.
Det handlar bland annat om att en app måste be om lov innan den börjar samla in informationen.

– Det får inte vara enkelt att identifiera personer i sådana uppgiftsmängder om de ska anses inte vara personuppgifter, säger Olle Pettersson.
Den som bryter mot sådana regler kan tvingas betala höga straff-avgifter. För stora företag kan det röra sig om miljardbelopp.
Inom några månader kan branschen som handlar med rörelsedata få tvingas rätta sig efter en ny praxis. Datainspektionen bedriver nämligen sedan flera månader en tillsyn mot Google, efter en anmälan från organisationen Sveriges konsumenter. Den handlar om just platsdata, och hur den amerikanska techjätten sparar och hanterar information om hur användarna rör sig.
Om ärendet leder till nya krav på Google, eller slår fast att företaget har gjort fel, kan det få konsekvenser för hela branschen. En ny praxis ska följas av alla företag, även om tillsynen riktas mot Google specifikt. Datainspektionen vilar sig mot EU:s uppmärksammade dataskyddslagstiftning GDPR.
– GDPR gjorde att dataskyddsmyndigheterna fick vassare tänder, även om många av reglerna även fanns tidigare, säger Olle Pettersson.
Det är för tidigt att säga någonting om utgången av tillsynen, betonar han. Men i de fall en myndighet beslutar att kräva straffavgifter med stöd i GDPR, ska det både påverka det aktuella företaget och andra aktörer.
– Sådana åtgärder ska enligt GDPR vara avskräckande och effektiva. De ska vara kännbara, så att både det aktuella företaget och andra avhåller sig från det. En aktör som hanterar persondata tar den risken och är den som är ansvarig för att visa att GDPR efterlevs, säger Olle Pettersson.
Tillsynen mot Google inleddes i januari och Datainspektionens målsättning är att meddela beslut till hösten.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se "

" Succéapp tvärvänder och slutar sälja data efter DN:s frågor

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Med över 200 miljoner användare har Ask.fm varit en av de största tjänsterna som säljer användarnas platsdata. Men efter att DN ställt frågor om handeln tvärvänder företaget, skriver om policys och lovar: Ingen sådan information ska säljas.

DN har pekat ut över 100 mobilappar som säljer information om hur användarna rör sig. I många fall framgår det av bolagens finstilta villkor, i andra fall har DN kunnat analysera trafiken och se hur gps-koordinater skickas till dataföretagens servrar.
Men en av de största apparna saknas i listan.
Ask.fm är ett socialt nätverk, där användare kan skapa profiler och skicka frågor till varandra. Tjänsten är stor, med 215 miljoner registrerade användare och nästan 100 miljoner nedladdningar av appen. I perioder har den varit i hetluften, efter att den har använts för mobbning och trakasserier.
Mindre uppmärksamhet har riktats mot hur den tjänar pengar. För att förstå det installerade DN Ask.fm-appen på en mobil med specialmjukvara som gör det möjligt att granska exakt vad appen skickar och till vilka servrar. Där syns tydligt hur den loggar gps-koordinater flera gånger i timmen och skickar till en server. Så här ser trafiken ut:
Lägg märke till fältet ”Request Body” som innehåller uppgifter om lon (longitud) och lat (latitud), i ovanstående exempel DN:s redaktion på Gjörwellsgatan 30 i Stockholm.

Till skillnad från många andra appar skickar inte Ask.fm positionen direkt till dataföretagen som säljer den vidare, utan till sin egen server. Men en genomgång av företagets egen policy för integritetsfrågor, som den såg ut till helt nyligen, gör det tydligt vad den kan användas till: Där meddelar Ask.fm att företaget samarbetar med Areametrics, Cuebiq och Huq Industries, tre bolag kända för att handla med gps-data. Ett av dem, Huq, handlar med information om svenskar, vilket DN tidigare har kunnat berätta medan övriga riktar sig till den amerikanska marknaden.
Måndagen den 8 april kontaktade DN Ask.fm med frågor om dataförsäljningen. Dagen efter kom ett kortfattat svar, signerat pr-chefen Lesya Sypalo: ”Ask.fm säljer inte sina användares platsdata till tredje part”, skrev hon och intygade att insamling och hantering av användares data är laglig.
Efter DN:s frågor hade också alla omnämnanden av gps-dataföretagen rensats bort från policydokumenten. I ett uppföljande mejl bekräftar Ask.fm att de uppdaterades ”nyligen”. Anledningen uppges vara att dokumentet var ”utdaterat” och att Ask.fm inte har haft något med dataföretagen att göra på senare tid. Företaget svarar dock inte på när samarbetet ska ha avbrutits, eller varför.
Helt klart är dock att referenserna till dataföretagen ströks först efter att DN ställt frågor om dem. Det bekräftas av en kopia sparad i sökmotorn Bing, som visar att företagen nämndes i policyn så sent som på måndagen.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se "

"Fakta. Så stoppar du din mobil från att läcka din position
När du installerar en ny app får du ofta frågan om den får använda gps (och andra funktioner som tar reda på din plats).
På Iphone kallas det ”platsinfo”, på Android kan det kallas ”platsuppgifter”. Vissa appar behöver detta för att fungera.
Men om du inte har ett gott skäl kan du neka. Det sätter effektivt stopp för spridningen av ditt rörelsemönster.
Appens tillgång till platsdata kan också vara av två slag: Antingen bara när appen är igång, eller även i bakgrunden.
Det senare öppnar för ännu mer långtgående spårning – appen kan läsa av och rapportera din position dygnet runt, oavsett hur du använder mobilen. Ge inte en app sådan tillgång om du inte har ett gott skäl och verkligen litar på utvecklaren.
Så när ska man säga ja och när ska man neka? Det handlar om två frågor: Kan appen fungera som du vill utan gps? Om ja – neka. Är utvecklaren välkänd för dig och pålitlig? Om nej – neka.
Det är inte helt lätt att avgöra vem som är pålitlig. Men läs gärna appens villkor för persondata, ofta kallat ”privacy policy”.
Om det där finns beskrivningar till hur platsdata (”location data”) delas med tredje part, då finns risk att apptillverkaren säljer din position. "

" Gps-data mjölkko för appskaparna

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Över 100 appar kan läcka gps-information genom att skicka data till bolag som säljer kartläggning av svenskar. Vissa har laddats ner tiotals miljoner gånger. För apparnas skapare kan spårningen betyda stora pengar – dataföretagen erbjuder garanterad betalning för att smyga in spionkod som startar loggningen.

”Free Adblocker Browser” är en populär app till mobiltelefoner med operativsystemet Android. Appen utlovar en möjlighet att surfa på nätet, men utan annonser och irriterande popup-fönster. ”Den kan stoppa annonsörer från att spåra dig”, står det i marknadsföringen. Den har högt betyg hos användarna och mer än tio miljoner installationer, enligt appbutiken Google Play. Samma företag, Rocketshield, utvecklar även appar som ”Private Browser & Incognito Browser” som utlovar ”privat och anonym surfning”.
Men i det finstilta bortom reklamen framträder en annan bild. I sin policy för integritetsfrågor berättar Rocketshield att appen lämnar ut platsdata till Londonbaserade Huq Industries, ett av de företag som samlar in och säljer information om hur människor rör sig. DN har sökt ansvariga på Rocketshield utan resultat.
Det är bara ett av över 100 exempel. Många av dem kunde hittas tack vare att de själva nämner upplägget i sin policy för integritetsfrågor. I andra fall har det krävts mer för att se vad appen skickar i bakgrunden.
DN har installerat misstänkta appar på mobiltelefoner utrustade med specialmjukvara som gör det möjligt att granska vad appen skickar och till vem, information som annars skyddas av kryptering. Så kunde en rad appar avslöjas, även i de fall där upplägget inte nämns i villkoren.
Många appar är mer okända, med färre användare. Men sammanlagt kan de ändå kartlägga många människor, eftersom det räcker att en enda app finns installerad och kopplad till gps-funktionen för att mobilen ska spåras kontinuerligt.
Dataföretagen lockar utvecklare av appar med att spårningen är enkla pengar. Modellen beskrivs som ett alternativ till irriterande annonser. Enligt DN:s uppgifter kan utvecklaren av en app som har installerats en miljon gånger ge minst ett par tusen dollar i månaden om den tillåter spårning.
Facebook och Google samlar också in gps-data, men använder den för egna kommersiella syften i stället för att sälja den vidare och ingår därför inte i denna kartläggning.
DN:s granskning visar även att apparna samlar in annan information, till exempel batteriförbrukning och namnet på det trådlösa nätverk användaren är uppkopplad mot. Nätverksnamnet kan vara integritetskänsligt eftersom många personer döper sina nätverk till något personligt, till exempel ”Parkvägen 11” eller ”Familjen Persson”.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se "

"101 appar som kan sälja din position – hela listan

Appens namn Plattform
15 dagars väderprognos Iphone/Android
3 In 1 Diamond Slots + Bonus A
777 Jackpot Slots-Free Casino A
Airline Flight flygstatus I

Arranger Keyboard A
Audiosdroid Audio Studio DAW A
Aux-Direct A
Aux-Direct Pro A
CALCULATEUR DE CREDIT A
Car Navigation: GPS & Maps I/A
Christmas Slots Free A
Classic Slot Machine Free A
Creepypasta A
Diamond 777 Slot Machine A
Diamond Vault Slots – Vegas A
DigiHUD Pro Speedometer A
DigiHUD Speedometer A
Double Diamond 777 Slots-Vegas A
Double Gold Slots A
En Fuego 777 Slot Machine A
Family Locator and GPS Tracker I/Andr
Fit 360 Fitness & Bodybuilding A
Flashlight Gallery A
Flashlight Gallery Lite A
Flashlight Gallery Pro A
Flush Pro – Restroom Finder I/A
Flush – Toilet Finder & Map I/A
Flygstatus & Schemalägga – FlightHero Free A
Flygstatus & Schemalägga – FlightHero Pro A
Free Adblocker Browser – Adblock & Popup Blocker A
Free Triple Star Slot Machine A
FX Music Karaoke Player A
Geo Quiz A
Geo Quiz Pro A
GLOB ANOK A
Guide for Animal Crossing NL I/A
Halloween Corner A
Halloween Slots Free A
In-telligent I
Irish Money Wheel Slots A
Jokes A
London Live Bus Times – TfL Buses A
London Tube Live Pro I/A
London Tube Live – Underground I/A
Lucky 777 Slot Machine – FREE A
Magical Slots A
Math Quiz HD A
Math Quiz HD Pro A
Medical ID (Free) Nödsituation A
Medical ID (ICE): Nödsituation A
Money Wheel Slot Machine 2 A
Money Wheel Slot Machine Game A
My Aurora Forecast & Alerts I/A
My Currency Converter & Rates I
My Currency Converter Pro I
My Earthquake Alerts & Feed I/A
My Earthquake Alerts Pro I/A
My Hurricane Tracker Pro I/A
My Lightning Tracker Pro I/A
My Moon Phase Pro – Alerts I/A
My Tide Times Pro – Tide Chart I/A
My Tide Times – Tables & Chart I/A
Network Signal Info Pro A
Office Jerk Free A
Ovu Period Tracker Gratis A
Peel TV Guide I/A

Perfect365 I/A
Phone Analyzer A
Phone Analyzer Pro A
Ping and Trace Pro A
Ping Pro A
Pixlr – Free Photo Editor A
Power Browser – Fast Internet Explorer A
Private Browser & Incognito Browser A
RecMe Free Screen Recorder A
Red Hot 777 Slots: FREE A
Salaire Brut ou Net A
Scare Joke HD (Prank) A
Scare Joke HD Pro (Prank) A
Simple weather & clock widget A
Speech2Text Translator A
Speed Cameras & Traffic I/A
Speedcheck Internet Speed Test I
Statistics A
Statistics Pro A
Sygic GPS-navigering & Kartor I/A
Sygic Truck GPS Navigation I/A
TAXINA A
Termometer (fria) A
Triple 777 Slots – Free Casino A
Triple Diamond 777 Slots A
Triple Diamond Slot Machine A
Under the Sea Slots A
Veganized – Vegan Recipes, Nutrition, Grocery List A
VoiceFX – Voice Changer with voice effects A
WEATHER NOW A
West Midlands Transport: Live Bus, Train Timetable A
WiFi Finder + Map I
WiFi Overview 360 Pro A
WiFi-o-Matic A
WiFi-o-Matic Pro A

Apparna i listan hör till minst en av två kategorier: Antingen uppger de i sina egna villkor att gps-information kan säljas, eller så har DN genom trafikanalys kunnat konstatera att det sker. Listan innehåller inte appar som skickar data till något av företagen som har valt bort att handla med information om mobiler i EU. "

" Regeringen öppnar för helt stoppad spelreklam

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Regeringen tillsätter en utredning om att ytterligare reglera eller till och med förbjuda spelreklam, meddelade civilminister Ardalan Shekarabi (S) under onsdagen. Flera spelbolagsaktier har fallit tungt på Stockholmsbörsen efter beskedet.

Civilminister Ardalan Shekarabi gav tidigare i våras spelbranschen ett ultimatum: självreglera den kraftiga och aggressiva spelreklamen, annars vidtar regeringen tvingande åtgärder.
Den sista mars lämnade branschen en gemensam handlingsplan men ministern var inte nöjd med åtgärderna. Nu har han presenterat regeringens nästa steg för att ta kontroll över spelreklamen.
– Branschen kom tillbaka med en självreglering men vår bedömning är att den inte är tillräcklig och kommer inte leda till en märkbar förbättring, sade civilministern när han inledde presskonferensen.
En utredare får nu i uppdrag att fram till oktober 2020 undersöka de olika alternativen som regeringen har att ta till mot spelbolagen. Det gäller både mängden reklam och reklamens utformning.
Ett upplägg Ardalan Shekarabi nämner som tänkbart och som utredaren ska titta på är att gå samma väg som för tobaks- och alkoholreklamen. Där finns ett krav på ”särskild måttfullhet” i stället för ”måttfullhet” som kravet är i spellagen.
Han tar också upp tydligare informationsgivning i reklamen gällande risker, hur mycket man kan förlora och vad sannolikheten att man faktiskt vinner är
En tredje åtgärd som utredaren ska titta på är att förbjuda reklam för de spelformer man bedömer vara särskilt farliga, som onlinekasino.
Shekarabi vill själv inte kommentera hur långt han önskar dra regleringen, men han har tidigare sagt att det inte är uteslutet att förbjuda reklamen helt, och även den möjligheten ska utredaren undersöka nu.
– Det är viktigt att utredningen får göra ett seriöst och metodiskt arbete nu, men målet är att vi ska begränsa spelreklamen i syfte att skydda konsumenterna. Sedan får utredaren titta närmare på vilket alternativ som är det mest effektiva, säger Ardalan Shekarabi till DN.
Gustaf Hoffstedt, vd på Branschorganisationen För Onlinespel (BOS), tycker att det vore fel att göra skillnad på olika spelformer i reklamfrågan.
– Om det är så att man vill gå vidare med restriktioner då ska man nog snarare titta på det här med måttfullhet och särskild måttfullhet som ministern pekade på, eftersom man då uppnår konkurrensneutralitet, säger han och fortsätter:
– För det kan ju absolut inte vara så att man nu pekar ut den produkt som de nyss välkomnade spelbolag att erbjuda, och plötsligt mer eller mindre förbjuda den.
Vad händer nu med riktlinjerna ni tog fram till ministern, som han ratade?
– De gäller i högsta grad. Från 1 april gäller vår självreglering och till skillnad från ministern så anser vi att den i mycket hög grad preciserar och definierar vad måttfullhet i spelreklam är till skillnad från vad lagen säger, säger Gustaf Hoffstedt.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Fakta. Bolagen tappade på börsen
Flera av de börsnoterade spelbolagen tappade på Stockholmsbörsen efter beskedet. Betsson hade vid stängning gått ner 4 procent och Leovegas 7,6 procent. För Global Gaming, bolaget bakom sajten Ninja Casino, var tappet 6,6 procent. "

”Risken är att programmering tar tid från matematikundervisningen”

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

"Sedan hösten 2018 är programmering ett obligatoriskt inslag i skolan. Men många lärare saknar utbildning i ämnet och har inte tid att pressa in programmering i ett redan fullspäckat schema.
– Det är nog så långt ifrån man kan komma den likvärdiga skolan som ska finnas i Sverige, säger Anders Johnsson, rektor på LBS Kreativa gymnasiet i Helsingborg.

Det har gått snart ett år sedan programmering blev obligatoriskt i grundskolan. Även i gymnasiet ska inslaget av programmering utökas. Men hur det ska passas in i undervisningen har varit en svår kod att knäcka för landets lärare och rektorer. Anledningen är delvis luddiga besked från Skolverket.
En färsk undersökning som har gjorts av Nationalencyklopedin och telekombolaget Telavox visar att det, efter snart ett år, kvarstår många frågetecken som håller tillbaka implementeringen.
– Det verkar bero på rektorn, kommunen och vilket intresse som finns hos den enskilda läraren. Malmö har exempelvis kommit rätt långt, där erbjuder kommunen fortbildningar men lärarna har inte tid att gå, säger Kim Wictorin, pressansvarig på Telavox.
Enkäten som skickades ut av NE har besvarats av 156 pedagoger. Den visar en i grunden positiv inställning till initiativet, men många svarar att de saknar både kunskap och möjlighet att föra in inslaget i utbildningen utan att något annat tas bort.
Enkäten stöds av en tidigare undersökning som Lärarnas riksförbund gjorde 2017 inför att de nya riktlinjerna skulle införas.
När LR frågade sina medlemmar visade det sig att nästan sju av tio matematiklärare i högstadiet och fyra av tio lärare i gymnasieskolan inte har någon utbildning alls i programmering.
– Jag är kritisk till att man inför det utan att se till att det finns rätt förutsättningar. Då hade det varit bättre inte göra det över huvud taget. Att eleverna har grundläggande mattekunskaper är viktigare än programmering, säger Åsa Fahlén, ordförande för Lärarnas riksförbund.
Anders Johnsson, rektor på LBS Kreativa gymnasiet i Helsingborg har stor erfarenhet av utmaningarna med att lära ut programmering i skolan. Det är en liten skola där spelprogrammering redan är ett eget ämne.
– Jag har möjligtvis ett litet hum om hur spelprogrammering funkar, men det är ju bara en sorts programmering. Programmering kan innebära så väldigt mycket. Det är ungefär som att nu ska vi lära oss data, säger han.
Eftersom kompetensen redan fanns berättar Anders Johnsson att införandet trots allt har gått förhållandevis smidigt i hans skola. Andra lärare och rektorer har sökt sig till honom för råd.
– Nu har jag blivit någon sorts expert och det enda jag kan berätta är hur jag har löst det. Jag kan bara tänka mig hur det är för en skola utan mina förutsättningar, säger han och fortsätter:
– De senaste 15 åren har skolan blivit ett politiskt käbbel. Vi måste ha stabilitet i den svenska skolan så att personal och rektorer kan få lite arbetsro. Det är lite för mycket quickfix och alldeles för lite stöd.
För att undervisa i ämnet programmering på gymnasienivå krävs det en särskild behörighet som är svår att hitta eftersom det inte ingår i lärarutbildningen. Ofta är det matteläraren som får ta hand om programmeringsbiten.
– Behöriga matematiklärare börjar bli bristvara, i vissa regioner i Sverige finns det i princip inga, ska vi dessutom lägga på dem detta?

Risken är att programmering tar tid från matematikundervisningen, säger Anders Johnsson.
Skolverket säger att man är medveten om problemet.
– Vi försöker alltid göra en avvägning av att innehållet i kurs- och ämnesplaner ska vara rimligt i förhållande till timplaner eller kurspoäng och kommer att följa upp detta också, säger Christian Magnusson, undervisningsråd på Skolverket.

Annie Sääf
annie.saaf@dn.se "

"Fakta. Skolverkets direktiv
2017 beslutade regeringen om en ny nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet, som trädde i kraft sommaren 2018.
Regeringen beslutade att den digitala kompetensen i läroplaner och kursplaner ska stärkas, samt att programmering införs som ett tydligt inslag i flera ämnen i grundskolan, med betoning på matematikämnet.
Utifrån direktiven har programmering skrivits in i matematik, teknik och samhällskunskap på grundskolan.
Direktivet utgår ifrån att flera europeiska länder, bland andra Storbritannien, Estland och Finland, infört eller planerar att införa programmering som ett eget ämne i grundskolan.
Källa: Skolverket "

" Stadsmuseet öppnar med nya perspektiv på historien

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Under Kulturnatten på lördag öppnar Stadsmuseet i Stockholm igen efter fyra års renovering. Precis som tidigare får besökarna ta del av stadens historia från 1527 och framåt men perspektiven är nya. Förutom upprustning av byggnaden har museet också blivit 1 000 kvadratmeter större.

När Stadsmuseet 2015 stängdes för en omfattande upprustning av byggnaden och en förändrad utställning bjöds stockholmarna in för att tycka till. De fick frågan hur de tyckte att ett stadsmuseum borde vara och vad utställningen borde bestå av. Genomgående ville många se mer av hur människor bott och levt genom tiderna.
– Det har vi lyssnat på men vi blev också förvånade eftersom vi tänkte att det här med dockor är gammeldags. Men nästan alla vi pratade med ville gärna ha dockor och saker man fysiskt kan ta på. Det är klart att vi ska ha digitala fördjupningar också, men att få röra vid saker är väldigt viktigt, berättar Ann-Charlotte Backlund, stadsantikvarie och chef för stadsmuseiavdelningen.
Den nya utställningen tar vid där Medeltidsmuseet slutar år 1527 då Sverige övergav katolicismen och blev protestantiskt med den nya kungen Gustav Vasa. Genom att vandra uppför trapporna kan - besökarna följa stadens historia i kronologisk ordning, från 1600-talets häxbränning till 1700-talets världshandel, vidare till 1900-talets andra hälft med rivningen av Klarakvarteren.
– Mycket av det vi visar har vi ställt ut tidigare, berättelserna har vi haft i olika sammanhang men nu belyser vi dem på ett annat sätt. Till

exempel Skeppsbrohandeln och världshandeln som resulterade i slavhandel. Det är ett sådant perspektiv som vi tidigare inte uppmärksammat, säger Ann-Charlotte Backlund.
Bakom de nya gestaltningarna av stadens historia står scenograferna Tor Cederman, Susanne Deist och Sepidar Husseini som har gett sina egna avtryck på de olika våningarna tillsammans med museets producenter.
– Vi vill att den nya utställningen ska ha något för alla och här får besökarna ta del av nästan 500 år av Stockholmshistoria. Jag hoppas att besökarna går ut på stan efter besöket och återupptäcker vår stad med nya ögon, säger Lin Annerbäck som varit projektledare för den nya utställningen.
Förutom den permanenta Stockholmsutställningen öppnar även de tillfälliga utställningarna ”Stockholm sjunger” och ”Östberga, Östberga”. Längre fram kan det komma att bli fler tillfälliga utställningar i och med de 1 000 nya kvadratmeterna som kommit till efter flytt av före detta arbetsplatser.
– Det har blivit en mycket större publik yta. Det är för att kunna ha fler utställningar men tanken är också att det här ska fungera som en trevlig mötesplats, man ska kunna sitta här och hänga också, säger Ann-Charlotte Backlund.
Den observante lägger också märke till byggnadens omfattande restaurering där den första förändringen besökaren möts av är den nya gestaltningen av gården. Stenar i olika färger bildar en grovt pixlad ”vattenspegel” där konstnären Katja Petterssons vision varit att förtydliga Stockholm som en stad vid vatten. Fönster som tidigare varit täckta tas fram för att förstärka känslan av närheten till vattnet och utsikten ut mot staden.
– Jag som är byggnadsantikvarie har tyckt det varit viktigt, huset i sig är det finaste vi har nästan. Det är vårt första föremål kan man säga.
Nyinvigningen ”Stockholms historia – återkomsten” sker i samband med Kulturnatten på lördag då hela staden fylls av evenemang. Besökarna som har saknat Stadsmuseet kan då vara med och fira öppningen i ett helt dygn. Då visas bland annat barockdans, nattbio och 80-talsgympa. Söndagen är fylld med föreläsningar om alltifrån arkitektur till pest och arkeologi.

Clara Fritzon
clara.fritzon@dn.se "

"Stadsmuseet.
Huset ritades av arkitekterna Nicodemus Tessin den äldre och Nicodemus Tessin den yngre och stod klart år 1680. Huset är byggt likt ett romerskt palats med en huvudbyggnad i väster med fyra våningar och två flyglar.
Stadsmuseet flyttade in på 1930-talet och innan dess har byggnaden huserat en rad olika verksamheter, bland annat domstol, fängelse, kyrka, skola och tvättstuga. I och med renoveringen hoppas Stadsmuseet kunna fördubbla antalet besökare per år, från cirka 250 000 till 500 000.
Stadsmuseet öppnar lördagen den 27 april. "

" Ygeman: ”Svårt att se det lagliga”

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Digitaliseringsministern Anders Ygeman (S) reagerar nu på DN:s avslöjande om mobilappar som säljer svenskars rörelsemönster. – Jag har svårt att se att hanteringen ryms inom gränsen för det lagliga.

Dagens Nyheter har granskat handeln med data om svenskars rörelsemönster. Energi- och digitaliseringsministern Anders Ygeman (S) tycker att uppgifterna som framkommit är allvarliga:
– Jag blir i grunden upprörd eftersom det här är uppgifter som människor har lämnat ifrån sig och som man rimligen inte har kunnat förstå hur de har kunnat användas, säger han.
Anders Ygeman anser att lagstiftningen är tydlig. Datan bör betraktas som personuppgifter med tanke på att det går att identifiera enskilda. Då ställs särskilda krav, enligt ministern:
– Jag vill inte föregå en rättslig prövning. Men jag har svårt att se att hanteringen ryms inom gränsen för det lagliga. Du måste ha en laglig grund för att hantera personuppgifter. Om en person är identifierbar är det att betrakta som hantering av personuppgifter. DN:s granskning har kunnat visa att det med ganska enkla medel går att identifiera de här personerna och personuppgifterna.
Hur ser du på att loggning har skett på känsliga platser som exempelvis Säkerhetspolisen?
– Det kan riskera att få olyckliga konsekvenser. Företagen som gör loggningen och behandlar personuppgifterna måste ha lagring grund för att göra det. Det är tveksamt om de har i det här fallet. Även de som jobbar på dessa myndigheter och kan utföra känsliga uppgifter måste vara extremt vaksamma att inte ge sitt medgivande till denna typ av loggning.
Vidtar du några åtgärder nu med anledning av detta?
– Först vill jag invänta Datainspektionens tillsynsärende. Men min bild är att den här typen av personuppgiftshantering är svår att kombinera med den lag om personuppgifter vi har. Skulle det visa sig att det ändå går att göra inom ramen för lagstiftningen så är jag inte främmande för att skärpa den.
Hur ser det ut i din egen telefon?
– Jag använder platsuppgifter för kartfunktionen när den appen används. Jag tillåter geografiska uppgifter för två andra appar men bara när apparna används. Jag utgår ifrån att dessa appar inte bryter mot det användaravtal som vi har.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se "

" Inne på Säkerhetspolisens högkvarter spårades mobil

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Hundratusentals svenskar får sin position gps-loggad och informationen säljs öppet på nätet. Minst en person har spårats inne på Säkerhetspolisens högkvarter. Militäranläggningar, kärnkraftverk och försvarshögkvarteret har också släppt in spårade mobiler. Det visar databasen som DN har kunnat analysera, en av de som finns till salu.

Över hela landet, så gott som varje sekund, rapporterar svenska mobiler sin exakta position till utländska servrar, kontrollerade av företag som har som affärsidé att sälja informationen vidare. Som DN kunde avslöja så håller inte löften om att informationen är anonym. I själva verket kan enskilda lätt identifieras.

Men det är inte bara i intimt privata situationer loggning sker. Den pågår också inne på en rad känsliga myndigheter och anläggningar. I den kommersiellt tillgängliga databasen som granskningen bygger på finns exempelvis gps-punkter från en mobil inne hos Säkerhetspolisen. Loggningarna har skett regelbundet under kontorstid, så gott som dagligen under en hel månad. Personen tycks röra sig i en specifik del av byggnaden där Säkerhetspolisen har sitt högkvarter.

Men spårningen av samma mobil fortsätter också på natten, då i ett bostadshus i en stadsdel i Stockholm. DN har inte gjort vidare efterforskningar av personen. Men motsvarande information, loggningar på arbetsplatsen dagtid och i bostaden nattetid, har i många andra fall varit allt som har krävts för att man enkelt ska se vem den riktiga människan bakom mobilpositionerna är.

Säpo väljer att kommentera uppgifterna skriftligt.

”Säkerhetspolisen är medveten om risken för kartläggning av våra medarbetare via t ex digitala spår. Vi prioriterar säkerhetsfrågor högt och något vi arbetar med hela tiden”, skriver Sofia Hellqvist, pressekreterare, i ett mejl till DN. ”Samtidigt är det väl känt var Säkerhetspolisens huvudkontor ligger.”

Fallet med Säkerhetspolisen är inte unikt. Loggningar sker på många känsliga anläggningar, enligt DN:s granskning. Här är några exempel:

Vid Lidingövägen i centrala Stockholm ligger Försvarsmaktens högkvarter. Här sitter den högsta ledningen inom försvaret och den Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must).

Försvarsmaktens presschef Philip Simon säger i en mejlkommentar att myndigheten är medveten om att gps-data kan säljas eller delas. ”Det är en utveckling som alla måste förhålla sig till”, skriver han. ”Det finns alltid risker.”

Försvaret har inget allmänt förbud mot mobiltelefoner på anläggningarna. Men andra regler kan gälla i vissa lägen: ”Det finns regler för hantering av mobiltelefoner beroende på var man befinner sig eller i vilken situation man befinner sig. Rent generellt är mobiltelefoner tillåtna.”

Ett annat exempel är Uppsala garnison. Här är bland annat Försvarsmaktens underrättelse- och säkerhetscentrum placerat. Flera hundra loggningar har registrerats inne på det militära området.

Vid Polismyndighetens lokaler på Kungsholmen i Stockholm finns tiotusentals loggade positioner.

Många positioner finns även loggade inne på USA:s ambassad i Stockholm. Vanliga besökare, som exempelvis ska ansöka om visum, får inte ta med sig mobilen in på detta område.

Försvarets radioanstalt (FRA) är en av Sveriges hemligaste myndigheter. Den arbetar med signalunderrättelsetjänst och med informationssäkerhet. På myndighetsområdet finns visserligen inga

positioner i vår databas alls – loggningarna upphör vid receptionen där besökare måste lämna ifrån sig sina mobiltelefoner. Det går emellertid att kartlägga vilka personer som har anlänt till FRA, till exempel vilka platser de tidigare har besökt.
På alla tre kärnkraftverk i Sverige (Forsmark, Oskarhamn och Ringhals) finns loggningar på centrala platser på anläggningarna. I grafiken ovan syns Forsmarks kärnkraftverk i Uppland.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se "

" Akademien har valt ny ständig sekreterare

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Svenska Akademien har valt en ny ständig sekreterare efter Anders Olsson. Det avslöjar Olsson, som säger att valet kommer att redovisas först i dag, fredag.

Valet av ny ständig sekreterare skedde under det traditionsenliga torsdagsmötet i Börshuset i Stockholm. Listan med potentiella kandidater var inte lång. Tre personer kunde komma i fråga, men en av dem – juristen Eric M Runesson – hade redan tidigare avskrivit sig själv från uppdraget.
Därmed stod valet mellan litteraturforskaren och författaren Mats Malm och språkforskaren Tomas Riad.
Anders Olsson har varit ständig sekreterare i Akademien under en kort, men mycket stormig period i institutionens historia. Han tog över efter Sara Danius när hon lämnade posten i april förra året. Den 1 juni fyller han 70 år och faller då för åldersstrecket. Tanken är att den nye ständige sekreteraren ska ta över i den vevan. "

" Datainspektionen ska granska fler dataföretag

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

Datainspektionens generaldirektör Lena Lindgren Schelin räknar med att myndigheten kommer inleda fler granskningar mot företag som handlar med data om människors rörelsemönster. Det säger hon efter veckans DN-granskning, som visade hur jättelika databaser med svenskars platsdata bjuds ut till försäljning.

Hundratusentals svenskar spåras av appar i sina mobiler, och information om hur de rör sig säljs öppet. DN har i en rad artiklar granskat handeln med platsinformation, data som företagen säger är anonym men som i själva verket ofta avslöjar enskilda när den pekar ut var de befinner sig dygnet runt.
Reaktionerna har varit kraftfulla från flera håll. Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman har tidigare ifrågasatt att handeln sker i enlighet med lagen:
– Jag har svårt att se att hanteringen ryms inom gränsen för det lagliga, sa han och öppnade för en möjlig lagändring:
– Skulle det visa sig att det ändå går att göra inom ramen för lagstiftningen så är jag inte främmande för att skärpa den.
Nu säger Datainspektionens generaldirektör Lena Lindgren Schelin att fler tillsynsärenden mot företag som samlar och handlar med den här typen av data är att vänta.
– Det är vad jag ser framför mig. Vår tillsynsplan sträcker sig två år framåt och det är högst sannolikt att vi under den perioden inleder tillsyn mot fler bolag som rör just spårning av individer och platsdata.
Samtidigt säger Lena Lindgren Schelin att det finns gränser för vad en myndighet som Datainspektionen kan uppnå.
Ni är tillsynsmyndighet med ansvar för området. När du ser hur handeln pågår, är du nöjd?
– Som tillsynsmyndighet har man ett stort ansvar. Men vi kan inte genom tillsyn, hur kraftfull den än är, säkerställa att man får en schyst marknad.
– Vi är hundra personer, det finns ungefär en miljon företag i Sverige och tio miljoner användare. Då inser man proportionerna – de hundra personer som arbetar här kan inte säkerställa att alla enskilda eller företag gör rätt.
Datainspektionen har redan en tillsyn mot Googles hantering av insamlad platsinformation igång. Den startades efter en anmälan från organisationen Sveriges konsumenter och väntas bli färdig senare under året.
– När man ser de här stora datamängderna som faktiskt kan användas på andra sätt tror jag folk börjar bli oroliga. I datamängderna finns även människor med skyddade identiteter, med skyddat boende, som försöker komma undan människor som är på jakt efter dem, som kanske inte har förstått hur mycket data de släpper ifrån sig och som omedvetet utsätter sig för en risk, säger Lena Lindgren Schelin, men betonar också att det inte bara är en fråga för individen:
– Vi ser att främmande makt är intresserade av våra uppgifter. Då är stora datamängder något som är mycket attraktivt att komma åt. Datainspektionen kan inte säkerställa att vi har ett gemensamt skydd för medborgare i hela Sverige, alla måste ta ett ansvar för att vi inte ska utsätta Sverige för risker genom att vara en svag länk som läcker data till de som vill använda dem på ett sätt som inte är önskvärt.
Integritetsaspekterna av handel med platsdata kan kompliceras ytterligare när den samkörs med andra datakällor. Även om gps-loggning visar hur en människa rör sig, kan då än mer avslöjas. Den

snaba teknikutvecklingen inom ansiktigenkänning är ett exempel. Mjukvaran som läser av bilder av ansikten, jämför med databaser och försöker lista ut vem personen är blir allt mer sofistikerad.
– Om man kan lägga samman ansiktsigenkänning med spårning av individer och platsdata, då börjar vi ganska snart få ett stort övervakningssamhälle där man inte bara kan spåra individer och hur de rör sig utan genom uppgifter från kamerabevakning kunna identifiera vilka de faktiskt är, säger Lena Lindgren Schelin.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se "

"Bakgrund. Din plats till salu
DN har i flera artiklar granskat hur företag samlar in och handlar med uppgifter om hur människor rör sig i den fysiska världen.
Informationen samlas in av appar som har getts tillgång till mobiles gps och andra funktioner för platsinformation.
I regel beskrivs dessa data som anonym, eftersom den inte innehåller uppgifter som namn eller personnummer. Med DN:s granskning visade att det snabbt gick att identifiera enskilda tack vare den täta loggningen.
Alla artiklar i serien finns att läsa www.dn.se. "

" Fler provfuskare stängs av från utbildning

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

Ytterligare 40 personer som fuskat på högskoleprovet fråntas provresultatet, beslutar Universitets- och högskolerådet (UHR). För 29 av fuskarna väntar besked att de stängs ute från sin utbildning.

Samtliga 40 fuskade på provet våren 2017. Nu, två år senare, kommer följderna. UHR har, utifrån polis och åklagares namnuppgifter, analyserat de 40 personernas provresultat och kommit fram till att de inte speglar provskrivarnas faktiska förmågor. Provledarnas tjänsteanteckningar och jämförelser av olika provdelar och tidigare högskoleprov har legat till grund för analysen.
– Är personerna så kallade skuttare, det vill säga att de har tagit väldigt stora kliv från ett prov till ett annat, är det en indikation på att det inte gått rätt till, säger UHR:s generaldirektör Karin Röding.
Enligt UHR har 29 av de 40 kommit in på en högskoleutbildning på sitt fuskresultat från högskoleprovet. Studenterna finns vid universiteten i Göteborg, Lund, Stockholm, Umeå, Uppsala och Örebro, samt vid Karolinska institutet och Linnéuniversitet. Med all sannolikhet kommer respektive lärosäte att återkalla antagningsbesluten och de 29 stängs av från sin utbildning.
Tidigare har minst 33 studenter som fuskat sig till en studieplats blivit utestängda, enligt lärosätenas uppgifter. Nu kommer antalet utestängda att stiga till 62. Som tidigare handlar det om platser på hög-statusutbildningar som läkar-, socionom och psykologprogrammen.

TT "

" Björn Wiman: Nu kan vanligheten ta över efter kändiskulten i Svenska Akademien

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

Svenska Akademien fortsätter sin vandring mot vanligheten. Med öppna årsredovisningar, medial transparens och nu alltså en ny vd som bara har fyra månaders erfarenhet från verksamheten. Man får intrycket att det är juristen Eric M Runesson som likt en operativ styrelseordförande alltmer styr organisationen i kulisserna. Är det Mats från Manpower han kallat in för att fortsätta konsultandet av omstruktureringsprocessen?

Nja, Mats Malm är den rekordkorta raketkarriären till trots, ingen rookie i dessa sammanhang. Han är gediget respekterad inom den akademiska världen, ledamot av Kungliga Vitterhetsakademien och har lång erfarenhet som föreståndare för Litteraturbanken, som arbetar med digitalisering av svensk litteratur.
Även en rad andra saker talar till hans fördel, även om det ska sägas att konkurrensen om posten denna gång inte var stenhård. Den andra möjliga kandidaten, språkforskaren Tomas Riad, har visserligen vikarierat på posten som ständig sekreterare, men är å andra sidan djupt kompromettерad av krisen kring Kulturprofilen och belastad av jävsanklagelser i samband med ett av Svenska Akademiens stora språkprojekt.
Därtill är Mats Malm litteraturvetare – och kan med större tyngd och trovärdighet än en expert på fonetik öppna den berömda dörren och uttala namnen på de två Nobelpristagare i litteratur som ska tillkännages den 10 oktober.
Vilka blir då konsekvenserna för Svenska Akademien med dess nya ansikte utåt? De senaste 20 åren har institutionen företrätts av färgstarka personligheter – Horace Engdahl, Peter Englund och Sara Danius – som på gott och ont har gjort Svenska Akademien till en omsusad allmän angelägenhet. Med Mats Malm blir det sannolikt slut på kändiskulten: färre provokativa aforismer, självironiska blogginlägg och stilfulla framträdanden i offentligheten. Mer slit, träget vardagsarbete och systematisk restaurering.
Också i denna bemärkelse representerar Mats Malm en vandring mot vanligheten för Svenska Akademien. Antagligen precis det den sargade institutionen behöver.

Björn Wiman
bjorn.wiman@dn.se "

”Han är lugn, sansad och har en fast riktning i sitt arbete”

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

"Bara månader efter inträdet har litteraturvetaren Mats Malm valts till ständig sekreterare i Svenska Akademien. Nuvarande ständige sekreteraren Anders Olsson ser det som en fördel att Mats Malm inte var inblandad i Svenska Akademiens kris.

Mats Malm, som är professor vid Göteborgs universitet, tog sitt inträde i Svenska Akademien den 20 december 2018. Bara fyra månader senare har han nu blivit vald till ny ständig sekreterare, institutionens högsta post.

– Jag är mycket glad över förtroendet och ser fram emot att ta mig an det hedersamma uppdraget som Svenska Akademiens ständige sekreterare, säger Mats Malm i ett pressmeddelande.

– Jag kommer att tillsammans med Akademiens ledamöter och medarbetare fortsätta det viktiga förändringsarbete som Akademien har påbörjat.

Sekreteraren är Svenska Akademiens verkställande ledamot och samtidigt dess talesperson utåt. Den som innehar jobbet uppbär också en heltidslön, som i nuläget ligger på drygt 100 000 kronor i månaden.

DN var på fredagens morgon, innan valet av ny sekreterare offentliggjorts, i kontakt med Mats Malm. Han ville då varken kommentera frågan om vem som skulle bli ny sekreterare eller om han var intresserad av jobbet.

– Jag kommer att ägna den närmaste månaden åt att sätta mig in i uppdraget, och kan säga mer när jag börjar på arbetet i juni, skriver Mats Malm senare under dagen i ett mejl till DN.

Mats Malm säger också till TT att hans ordinarie arbete troligen inte kommer att gå att kombinera med uppgiften som ständig sekreterare.

– Jag räknar med att lämna de saker jag gör i Göteborg på universitetet. Det är utgångspunkten. Litteraturbanken får vi se, den ligger mig väldigt varmt om hjärtat, men vi ser över alla delar av verksamheten här för att hitta den bästa lösningen, säger Mats Malm till TT.

Han tillträder som ständig sekreterare den 1 juni, i samband med att den nuvarande ständige sekreteraren Anders Olsson lämnar posten.

Olsson kommenterar på fredagen valet av sin efterträdare och säger sig ha höga tankar om Mats Malm.

– Han är en väldigt kompetent person, som varit föreståndare för Litteraturbanken under lång tid och professor i litteraturvetenskap. Han har väldigt gedigen erfarenhet när det gäller administration. Det är en fördel. Och är van att uppträda offentligt. Han är lugn, sansad och har en fast riktning i sitt arbete som är tilltalande, säger Anders Olsson till DN.

Är det inte en nackdel att Mats Malm endast har fyra månaders erfarenhet av arbetet i Akademien?

– Det kan man tycka. Men han har som sagt visat sig enormt receptiv här, och det är roligt att han visar sig så intresserad av att ta det här jobbet. Vi kommer att stötta honom på alla sätt vi kan, och vi diskuterar ganska ingående vad man kan göra för att underlätta bördan för sekreteraren som är väldigt tung just nu.

Hur viktigt är det att Mats Malm inte varit en del av Akademien när institutionen befunnit sig i kraftig turbulens?

– Det är nog bra. Det kommer att underlätta hans arbete betydligt att han inte har den bördan att bära på.

Bara tre nuvarande ledamöter i Akademien är under 70 år, och har därmed kunnat vara aktuella för posten som ständig sekreterare.

Juristen Eric M Runesson har tidigare meddelat att han inte är

intresserad av uppdraget, och i slutänden stod därför diskussionerna mellan språkforskaren Tomas Riad och Mats Malm.
Vad röstsiffrorna blev under torsdagens sammankomst, då beslutet togs, har Akademien inte velat kommentera.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se "

"Mats Malm
Är 54 år, och professor i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet. Han har ägnat sig åt utveckling av nya forskningsmetoder kring stora textbaser och är föreståndare för Litteraturbanken, som arbetar med digitalisering av svensk litteratur.
Litteraturbanken sponsras till stor del av Svenska Akademien, och den nuvarande ständige sekreterare Anders Olsson är suppleant i projektets styrelse.
Mats Malm har startat Centrum för digital humaniora vid Göteborgs universitet och föreningen Digital humaniora i Norden. Malm valdes in som ny ledamot i Akademien under hösten 2018, och tog sitt inträde den 20 december.
Den 1 juni 2019 tar han över jobbet som ständig sekreterare i Svenska Akademien. "

" Podcastskolan. Vill du starta en egen podd? Det här är vad som krävs för att lyckas.

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

Du lyssnar på en podcast och så tänker du att du kan starta en egen. DN:s Augustin Erba, som varit med och skapat flera framgångsrika radio- och poddformat, ger dig sina bästa råd för att bli hemmasnickrad radiostjärna.

1 Fråga dig själv varför du vill podda
En vanlig anledning till besvikelser hos den som poddar beror på orimliga förväntningar. Dina sköna samtal med din bästa polare om den fränaste hårdrocksgitarristen på 80-talet drar inte den miljonpublik som du hade hoppats. Därför är det viktigt att tidigt bestämma sig för vad du vill åstadkomma och varför. Kanske vill du bara pröva något nytt och se om du gillar det. I så fall kan du kanske skippa all teknik och bara spela in på din mobil och sedan skicka filen till den kompis som du vill ska höra.
Kanske vill du berätta om något viktigt, som du tycker att andra borde höra. I så fall behöver du kanske inte låsa upp dig för poddande i evighet, utan redan på förhand bestämma dig för tio avsnitt i serien om legendariska gitarrister.
Kanske vill du bli en poddstjärna för att du har insett att det är mycket coolare än att vara en youtubare? Då kommer det att krävas mycket tid för att få till alltsammans.
Kanske kommer det att ta så mycket tid och pengar i anspråk att du också tycker att det är värt att lägga ytterligare tid på att marknadsföra

din podd eller kanske leta upp en sponsor. Än så länge är det ytterst få som lyckas få sina poddar att löna sig, så det är inte att rekommendera att redan nu säga upp sig från sitt jobb.

2 Bli vän med tekniken

Det finns en sak som de flesta poddare tar för självklart och det är ljudkvalitet. Det bör man inte göra, för ingenting skrämmer bort lyssnare mer än när det inte går att höra vad som sägs.

Därför behöver du noga se över dina tekniska möjligheter innan du gör din första inspelning. Det är inte längre dyrt och det är inte särskilt komplicerat, men det kommer att ta lite tid. Om podden ska vara ett samtal mellan människor, behöver du en tyst miljö. Du kanske tror att ditt kök är tyst, men när du sen lyssnar på det inspelade samtalet mellan dig och dina intressanta kompisar så upptäcker du att kylskåpet går i gång regelbundet. Eller så märker du att det hamnar något märkligt knaster på inspelningen varje gång din mobil ringer.

Försök hitta en bra ljudmiljö. Pröva ett sovrum, en klädkammare, ett vardagsrum eller varför inte en källare? Pröva att hänga upp filtar för att dämpa eller att stänga av saker som brummar. (Ibland kan det vara lysrören.)

Du kanske tycker att mikrofonen på din telefon duger för en podd, men det gör den inte. Du behöver en rimligt bra mikrofon (allra helst en för varje person). De kostar kring tusenlappen per styck. Du kan nöja dig med en mikrofon om ni som pratar sitter tätt ihop och kommer ihåg att närma er micken varje gång ni öppnar munnen. Mikrofonen kan du koppla till din dator, din smarta telefon eller din platta. Under själva inspelningen är det bra om någon har på sig lurar (helst alla) så man själv kan höra om man pratar för lågt, eller för långt ifrån mikrofonen.

Du kommer också behöva lära dig hur man laddar upp sina ljudfiler till lyssningsplattformar, som Podcaster och Soundcloud.

Om man inte är teknikintresserad är detta tråkigt att ägna sig åt, men det vore ju ännu tråkigare att förlora lyssnare för att ljudnivån är så ojämn att de måste skruva upp och ner volymen hela tiden för att kunna höra vad ni säger.

3 Bestäm hur långt programmet ska vara

Det vanligaste felet som podcastare gör är att tro att allting som spelats in måste publiceras. Evighetslånga poddar utan fokus är tråkiga, även för den poddproducent som älskar ljudet av sin egen röst. Här finns det två vägar att gå. Du kan göra som en riktig radioproducent och gå igenom allt med dina poddkollegor i förväg och bestämma hur lång tid allting får ta, och inte tveka att gå vidare till nästa ämne även när dina pratkamrater får feeling.

Eller så klipper du i din podd.

Det finns många enkla och gratis klipprogram, till exempel Audacity, för att korta ner tre timmars småsnack till trettio minuter av guldkorn. För den som också vill mixa in lite ljudeffekter och signaturmelodier kan det underlätta med lite bättre program som inte är gratis. Själv klipper jag oftast i Adobe Audition eller Avid Pro Tools.

Hur långt programmet ska vara beror förstås på hur det är uppbyggt. Är det spännande från första ögonblicket till sista, som till exempel P3 Dokumentär eller Serial, är längden kanske inte det som avgör om lyssnarna stannar kvar. Är det däremot en enklare samtalspodd, där ni pratar om er hobby eller något som kanske inte innehåller ett avslöjande av en seriemördare, så är tjugo till trettio minuter en ganska lagom längd på programmet. Men även tjugo minuter kan bli tråkiga om man inte tänkt på nästa punkt.

4 Tempoväxlingar

Ett bra radioprogram och ett bra tv-program innehåller händelser som inträffar under programmets gång. Det håller lyssnaren och tittaren på

alerten. En podd följer samma regler. Om programmet är förutsägbart blir det tråkigt. Ta klassikern Spanarna. Det kan verka som ett enkelt program, men det är uppstyrt med just tempoväxlingar. En spanare är rapp, en annan är sävlig. Och så bryts spaningarna av med kortare musik.
Du kan alltså skapa växlingar i ditt program genom att se till att du har olika personligheter med i programmet och då och då ha några moment som återkommer i varje program.
Anta att du startar en bokcirkelpodd där det mesta av podden är samtalet om boken ni just har läst. I så fall kanske varje program kan innehålla ett segment med tips på bokcirkelböcker. Eller så kanske programmet innehåller en intervju med en bokcirkeldeltagare från en annan bokcirkel som fått skicka in en två minuter kort berättelse om sitt bästa bokcirkelminne.

5 Trevligt tilltal
En underskattad egenskap hos media – oavsett om det är radio, tv eller podd – är att det håller människor sällskap. Ja, som journalist hoppas man ju att det är den bländande stilistiken eller det avgrundsdjupa avslöjandet som fängslar publiken, och det skadar förstås inte, men grunden i nästan all mediekonsumtion är sällskapet.
Det är därför det är så få filmer som innehåller osympatiska huvudrollsfigurer och det är därför våra mest folkkära programledare låter så trevliga. Ibland är det för att de faktiskt är genuint trevliga, som min bordsgranne Johar Bendjelloul, till exempel. Men ibland är programledare tyvärr otrevliga förtryckare, men som har förstått hur man låter för att det åtminstone ska *verka* som om de vore trevliga. Lyssnare och tittare vill helt enkelt inte ha sällskap av en person som låter otrevlig eller är otrevlig – och varför skulle vi det?
Det är förstås en helt annan sak att ha med en otrevlig person i ditt program, det kan du naturligtvis ha. Särskilt om du följt rådet i punkt 4, med olika personligheter, så är det förstås viktigt att inte alla som deltar i samtalet låter likadant eller säger ungefär samma saker. Där kan det behövas någon som kan salta samtalet.

6 Hitta en nisch
Det känns ibland som om det finns fler poddar än det finns lyssnare. Jag tror att vi bara befinner oss i poddbranschens barndom, men för att människor ska lyssna behövs något mer än bara en mikrofon, några intressanta personligheter och lite klipparbete.
Minns hur det var i internets barndom, när *alla* skulle ha en hemsida. Eller i bloggandets barndom – ett otal människor kände sig kallade att blogga, men bara ett fåtal var värda att läsa. Sen kom mikrobloggen Twitter och många kände att de ville pröva vingarna som ståupp-komiker genom att vara lustiga och hånfulla.
För tillfället är det Instagram som lockar med bilder och poddandet som lockar med ljud. Jag tror att vi kommer tröttna både på att ta och att se mediokra bilder och att det, precis som de exempel som jag tidigare nämnt, kommer att professionaliseras.
Om du vill höra till de professionella poddarna behöver du hitta en nisch. Vad är det som ni kan berätta om som ingen annan pratar om? Och hur ska du se till att du gör det på ett sätt som ingen annan gör? Lägg rejält med tid på att fundera ut vad du vill göra, och hur du vill göra det, och hur mycket arbete du är beredd att lägga på alltihop, innan du sätter dig med mikrofonen och spelar in ert första avsnitt.

7 Ha roligt
Alla dessa kravfyllda punkter kan förstås döda den viktigaste anledningen till att du läst den här texten: lusten att göra podd. Tappa inte sugen! Om du lyckas med din podd kommer det att vara värt det. Det sägs att ögat är själens spegel, kanske är det så, men örat är en god konkurrent.

Inget känns så personligt som att ha någons röst tätt intill sitt öra och få höra något som berör eller får dig att tänka till. Och med den närheten följer publikens kärlek. Lycka till!

Augustin Erba
augustin.erba@dn.se "

"Augustin Erba är exekutiv producent för DN:s poddar, och var med och skapade radio- och poddformat för Sveriges Radio under många år – bland andra P3 Nyheter, Morgonpasset och senast P3 Historia. "

" Fuskarna stjäl andras framtid

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Världen är sannerligen inte en rättvis plats. Vi väljer inte våra föräldrar, men vilka de är, var de bor och hur stor deras plånbok är spelar en viktig roll för vilka chanser vi får i livet. Samtidigt är de flesta av oss överens om att alla ska ges så lika förutsättningar som det bara går att forma sin framtid. Och något starkare uttryck för det än vårt utbildningssystem finns knappast.

Från dag ett i grundskolan till en eventuell doktorshatt behöver vi betala noll och inget i avgifter. Och när det är dags att göra ett urval, så gör vi det på meritokratisk grund. Goda betyg och höga poäng på högskoleprovet ger första tjing på attraktiva universitetsplatser. Systemet speglar vår rättvisekänsla på två sätt: alla ska ges lika möjligheter och det ska löna sig att lägga manken till.
Det organiserade fusk på högskoleprovet som avslöjats de senaste åren sticker av den anledningen så mycket i ögonen – deltagare har mot en nätt summa pengar fått svaren upplästa i en dold hörsnäcka. Och därför är det för väl att det får ordentliga påföljder.
På fredagen berättade Universitets- och högskolenämnden (UHN) att 40 personer som fuskat på provet 2017 fråntagits sina resultat. De kommer därmed också att förlora sina studieplatser – främst på prestigefulla program för blivande läkare och jurister.
Det ska konsekvensen naturligtvis vara för dem som beslås med att försöka lura sig till resultat de inte förtjänat.
Att det numera dessutom är brottsligt att fuska på högskoleprovet är utmärkt. Liksom att 23 personer tidigare i år fälldes i domstol för att ha använt sig av otillåtna hjälpmedel.
Därmed understryks gärningens allvar. Den som fuskar stjäl nämligen någon annan människas framtid.

Martin Liby Troein martin.liby-troein@dn.se "

" Ljuset flödar åter i Stockholms renoverade stadsmuseum

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Stadsmuseet vid Slussen i Stockholm öppnar i helgen, efter fyra års ombyggnad av både huset och basutställningen. Birgitta Rubin gläds åt en vacker 1600-talsmiljö, berikad med nya historier och mer konst.

Stockholms stadsmuseum
Färdigrenoverat efter fyra år.
Slag i slag återinvigs flera av Stockholms centrala museer, efter mångåriga stängningar för renovering och omstrukturering. I höstas var det Nationalmuseum, denna vårhelg Stadsmuseet, och i början av sommaren öppnar Livrustkammarens ombyggda basutställning och Judiska museet inviger helt nya lokaler i Gamla stan.
För Stockholms stadsmuseum är den största förändringen en kraftigt utökad publik yta, från 1 750 till 2 700 kvadratmeter, inklusive tidigare saknade rum för tillfälliga utställningar. Ett sextiotal kontorsplatser har flyttats över till Frihamnen, där museimagasinen finns, samtidigt som fönster, gallerier och trapphus öppnats upp.
Nu flödar ljuset in igen i mästerarkitekten Tessins ståtliga 1600-talsbyggnad, siktlinjerna är fria och kontakten med det myllrande stadslivet återställd. När ombyggnaden av Slussen är klar kommer museets övre plan att få en spektakulär utsikt över Strömmen!
På pressvisningen i veckan kände jag igen mycket av tänket från renoveringen av Nationalmuseum. Gamla museipalats har ofta förvanskats genom århundraden med nedpendlade undertak, påbyggda golvkonstruktioner, innerväggar och förbyggda fönster. Detta för att skydda mot skadlig ljusstrålning och vinna obruten väggyta, i enlighet med det länge förhärskande idealet ”den vita kuben”. Modernisternas förakt mot äldre arkitekturstilar och (miss)bruk av kortlivat byggmaterial, har inte gjort saken bättre.
I Stadsmuseets nytryckta folder berättas om ”en omfattande men varsam renovering” av det så kallade Södra stadshuset från 1680, byggt likt ett romerskt palats, med fyra våningar och två flyglar. Det är ett byggnadsminne sedan två decennier och byggnadsantikvariska hänsyn ett måste. Likaså en teknisk upprustning för att uppfylla nyare myndighetskrav vad gäller tillgänglighet, brand, ventilation och klimat, parallellt med åtgärder för att sänka energiförbrukningen.
Fasaden har fått ny puts och trasigt tegel, skadade fönsterbågar och karmar bytts ut, medan yttertaket med originalplåt från 1700-talet tvättats och målats om. I gamla Stadsmuseet hängde knippen av elkablar löst under taket (!), nu ligger ledningar dolda under golvet, precis som på Nationalmuseum.
Jag gläder mig särskilt åt deklarationen att den ursprungliga byggnadens höga klass varit vägledande och ytskikt i form av nyare material som latexfog och handspackel ”aktivt valts bort och ersatts”, bland annat med oljespackel och linoljefärg.
Det första publiken lär se är den ljusgrå, nyputsade fasaden och gårdsplanets nya gestaltning. Konstnären Katja Pettersson har inspirerats av närheten till sjön och stenläggningen sägs likna ”en grovt pixlad vattenspegel”.
Själv hade jag svårt att se ”speglingen”, eftersom visualiseringen i olika gråtoner är så pass diskret. Men upplevelsen växer när man väl upptäcker mönstret – en fin idé, snyggt genomförd och med respekt för den Tessinska byggnadskonsten.
Det mest uppenbara lyftet, och för mig den största skönhetsupplevelsen, är det underbart vackra, centrala trapphuset! Här doldes valv och balusterräcken av tunga draperier, nu ser man genom

alla öppningar och fönster, vilket gör det lättare att orientera sig i huset, via anslutande gallerigångar.
I entrén är det självaste S:t Erik, från stadsvapnet, som återuppstått i en film och ger publiken en kort introduktion. Medeltidsmuseet har ansvar för Stockholms tidigaste historia, medan Stadsmuseet börjar sin berättelse 1527, med ”Kungens stad” vid tiden för reformationen och fortsätter fram till dagens ”Stad i världen”.
Presentationen är uppdelad i tre plan och historien har gestaltats av tre scenografer, med nedslag i ett kronologiskt pärlband om 31 rum. Det låter mycket och det är det – men i den nya basutställningen ska 500 år av stockholmarnas liv och leverne klämmas in.
Även om en del föremål och berättelser känns igen så tippar jag att majoriteten upplever den färska ”Stockholmsutställningen” som en total makeover. Här skapas nya sammanhang och perspektiv, här framträder tidigare osynliggjorda samhällsgrupper och tabubelagda ämnen, som homosexualitet, slavhandel och smittspridning – en grupp latrintunnor är synnerligen grafiska, med sällsynt verklighetstrogna bajskorvar...
Här skildras även krig och häxprocesser, arbetskraftsinvandring och bostadsbrist, hungriga barn och välgörenhetsinitiativet Mjölkdroppen, liksom stans första pizzeria, ännu existerande Pino i Midsommarkransen. Det är en berättelse om hur en liten, skitig plats i Europas periferi växer till en storstad med nattliv, varuhus, tunnelbana och förortsexpansion.
Finslipningen var inte klar på pressvisningen och det saknades såväl verksskyltar som väggtexter, vilket förstås påverkar helhetsintrycket. Själv fick jag pdf:er med texterna, som är knapphändiga men överlag vederhäftiga. Dock reagerade jag på en formulering om Citysaneringen, där det heter att ”omoderna och förfallna hus kring Sergels Torg och Klara kyrka revs”. Det är en sanning med modifikation, här rök ju även arkitektoniskt betydande och gedigna fastigheter, vissa med blott några decennier på nacken.
En del besökare lär också reagera på färgsättningen inuti museet, med knalliga väggfärger precis som på Nationalmuseum. På Stadsmuseet säger man sig vilja anknyta till det färgstarka 1600-talet och ”förstärka upplevelsen” av den ursprungliga arkitekturen.
Detta är väl delvis en tolknings- och smakfråga, men själv tänkte jag knappt på väggfärgerna. Troligen för att de smälter väl in i miljöerna, men också för att vissa rum är överbelamrade. Man får nog besöka museet flera gånger för att hitta alla ting och texter i skymda vrår.
Det finns en avgörande skillnad mellan nya Nationalmuseum och Stadsmuseet: i det senare fallet har man valt bort appar och förmedlar all fakta i texter på plats, men med vissa fördjupningar på digitala skärmar. Man har även satsat på taktila inslag, som kopior av fasaddekorationer från palatset Makalös. Därtill husmodeller och dockor i realistiska vardagsmiljöer.
Dockor har för mig en air av dammigt provinsmuseum och blir lätt stela och fåniga – men det är vad stockholmarna efterfrågat i publikundersökningar.
Kvaliteten på dockorna varierar, men de flesta är välgjorda, liksom de scenograferade miljöerna. Och jag tror nog att både vuxna och barn kan uppskatta visiter hos Michell krukmakare, pälsförsäljaren på Ryssgården och handelsmannen Herr Schwan på Skeppsbron.
I änkan Bökmans sovrum, med pottkakelugn och glasfönster, berättas att två av hennes tre makar avrättats; den ene i Stockholms blodbad, den andre för sin del i planen att döda Gustav Vasa. Här googlar jag mig fram till den så kallade ”Krutkonspirationen” och blir minst sagt nyfiken på mer fakta.
På några ställen har Stadsmuseet satsat på ljud och rörliga bilder, som i teaterrummet där 1800-talsstjärnorna Emelie Högqvist och Jenny Lind levandegörs. Tavelporträttet av Lind är dock en kopia, men överlag får

vi se betydligt fler originalföremål än tidigare. Däribland en aldrig förr visad silverskatt från slutet av 1500-talet, som följde med schaktmassor från bygget av Hötorgscity till Solberga. Ett skelett av en rik vikingakvinna är ett annat fynd, uppgrävt vid t-banebygget på Järvafältet.
Några interaktiva inslag gissar jag kan bli särskilt populära, en lekstuga som barnen får möblera och Mimmi Gustafssons återskapade fotoateljé från förra sekelskiftet. Som konstkritiker gläder det mig också att få se mer av Stadsmuseets konstskatter och att Johan Sevedboms 1700-talsserie med stadsutsikter fått flytta in i den nya, stora hörsalen.
Nu väntar vi bara på öppningen av restaurangen i bottenplan, oklart när, för att stockholmarna ska få tillbaka en på alla sätt betydelsefull mötesplats.

Birgitta Rubin
birgitta.rubin@dn.se
Stockholms stadsmuseum. "

"Södra stadshuset stod färdigt 1680, ritat av Nicodemus Tessin d ä i karolinsk stil och efter en brand ombyggt av dennes son Tessin d y. Det är Stockholms stads äldsta egna hus, som alltid inrymt offentligt verksamhet och sedan 1937 Stadsmuseet.
Fastighetskontorets helrenovering har kostat 140 miljoner kronor, och den nya basutställningen och inredningen 27 miljoner. Nu har även de tillfälliga utställningarna ”Östberga, Östberga” och ”Stockholm sjunger” öppnat. "

" 40 fuskare mister resultat från högskoleprov – och fler utreds

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Universitets- och högskolerådet (UHR) har beslutat att återkalla resultat för 40 personer som skrev högskoleprovet våren 2017. Personerna har funnits i fuskligan HP-hjälpens kundregister.

– Det är oacceptabelt. Jag förstår om det kan sticka i ögonen för många andra provdeltagare som precis missat att komma in på sin drömutbildning att se folk fuska sig in i stället, säger UHR:s generaldirektör Karin Röding.
UHR meddelade beslutet under en pressträff på fredagsmorgonen.
Inga polisanmälningar eller avstängningar kommer att göras för personerna som skrev provet våren 2017, på grund av preskriptionstiden.
Ytterligare ett 80-tal fall av misstänkt fusk utreds av UHR. Beslut om dessa fattas i maj.
Enligt Högskoleförordningen är det två års avstängning som gäller i samband med fusk.
Polis och Åklagarmyndigheten utreder just nu fuskligan HP-hjälpens kundregister.
– Vi upplever att vi har stort stöd av allmänheten för de åtgärder vi tagit, säger UHR:s avdelningschef Tuula Kuosmanen till DN.
Just nu pågår en utredning på uppdrag av Utbildningsdepartementet för att förhindra fusk vid högskoleprovet. Där har UHR gett förslag till regeringen om att låta provvakter kroppsvisitera provdeltagare.
– Kroppsvisitering är en integritetskänslig fråga som kan komma att drabba många ”oskyldiga” också. Därför är det viktigt att alla etiska

och rättsliga aspekter belyses ordentligt i utredningen, säger Karin Röding.
Det ska även utredas om den som mister utbildningsplats på grund av fusk med högskoleprovsresultatet också ska bli av med godkänt betyg på högskolekurs. Utredningen beräknas vara klar senast i slutet av november 2019.
– Man kan diskutera om avstängningsperioden ska vara längre, men två år är en lång tid i en ung persons liv, säger Tuula Kuosmanen.
Av de 40 personerna har 29 stycken kommit in på högskoleutbildning på sina återkallade provresultat.
Totalt åtta stycken universitet och högskolor har informerats av UHR för att kunna ta beslut om antagning. De berörda lärosätena är: Göteborgs universitet, Karolinska Institutet, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Uppsala universitet och Örebro universitet.
Bakgrunden är att Norrköpings tingsrätt i januari i år beslöt sig för att fälla 23 provdeltagare för fusk under högskoleprov genomförda under åren 2015–2018.
I början av februari återkallade UHR högskoleprovsresultaten för samtliga 23 personer. I samma veva började UHR gå igenom det kundregister som Ekobrottsmyndigheten fann vid tillslaget 2018 mot den liga som bedrev fusk på högskoleproven.
Utifrån det underlag har UHR identifierat personer som skrev provet våren 2017, hösten 2017 och våren 2018.
Eventuellt fällda provdeltagare från hösten 2017 blir avstängda till vårprovet 2020. Eventuellt fällda provdeltagare från våren 2018 blir avstängda till höstprovet 2020.
I oktober 2018 åtalades tre män, 26, 23 och 21 år gamla, som är huvudpersonerna bakom fusket. Tillsammans har de drivit firman HP-hjälpen, som åklagarna påstår under flera års tid sålt ”fuskpaket” till människor runt om i hela landet.

Joakim Lundberg
joakim.lundberg@dn.se "

" Leonidas Aretakis: Biblioteken är demokratins bultande hjärta och har starkt folkligt stöd

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Bibliotek är det vackraste uttrycket för sann demokrati som tänkas kan.
Orden är pedagogen Valfrid Palmgrens, hjärnan och hjärtat bakom vårt moderna biblioteksväsende.
Tanken utvecklas i hennes förslag till bibliotekspolitik från 1911. Där skriver hon om hur barnens fantasi kan stimuleras av bilderböcker, och hur biblioteken är en skola som de vuxna aldrig växer ifrån. Men utöver att vara en samlingsplats för människor i alla åldrar är de ett ”sammanhållande band mellan alla ett samhälles invånare”.
Man tror nästan att hon syftar på 2019, när hon beskriver samhällets splittring mellan olika religiösa och politiska trosuppfattningar. Men på biblioteken kan blodsfiender bläddra vid varandras sida, ta del av varandras idéer, och bli likar i upplevelsen av en god bok.
Hur stort är inte behovet för sådana platser i dag?
Glädjande då att Stockholms bibliotek förra året slog rekord med 11 miljoner besök. Mest ökar ytterstadsdelar, som Fruängen och Hässelby gård, och dessutom lånade vi fler böcker.
När siffrorna offentliggjordes sa kulturborgarrådet Jonas Naddebo (C) att han ”ser fram emot att utveckla verksamheten ytterligare”. Vilket väl är ungefär vad Judas hade sagt till Jesus om Olivberget legat vid Stureplan.
För nu har det blågröna styret drivit igenom nedskärningar som tvingar Stadsbiblioteket att skära bort 40 tjänster, och mer är att vänta

kommande år. En oförsvarbar förlust av kompetens som bibliotekarier i flera upprop tydliggjort kommer att göra stor skada.
Så ser den ut, den liberalkonservativa dubbelstöten: först plockar de konservativa fram skärbrädan genom att baktala biblioteken i diverse överdrivna stökdebatter, och sedan kommer nyliberalerna för att köra slaktkniven rätt in i demokratins bultande hjärta.
Överord? Knappast.
Platserna blir allt färre där vi inte främst är kunder utan medborgare. Där det inte spelar någon roll om man är rik eller fattig, där man kan sitta i timmar och läsa utan att behöva köpa något, och där utgångarna är fullproppade med affischer om kostnadsfria föreläsningar snarare än godislådor. (Ja, ”apoteken”, jag tittar på er.)
Valfrid Palmgren var konservativ, men ansåg frågan om biblioteken så självklar att hon sträckte över en hand till arbetarpartiet: ”Om någonsin alla ett samhälles medlemmar, oberoende af samhällsställning och andra intressen, kunna samlas om någon institution, så borde detta vara om biblioteket.”
Därför kanske vi ska vara tacksamma. Biblioteken är oerhört populära. När högern nu över hela landet ger sig på folkbildningen och det fria kulturlivet börjar dess fanatism bli uppenbar. För vem fan kan väl vara emot bildade medborgare?
Den 12 maj hålls en demonstration framför Kulturhuset på Sergels torg för att rädda biblioteken. Slaget om demokratin kan börja.

Leonidas Aretakis
leonidas.aretakis@dn.se "

" Skärpt ton mot föräldrar till barn med hög frånvaro

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Under de tre senaste åren har flera kommuner fört en hårdare linje och riktat hot om vite mot föräldrar vars barn har hög frånvaro, visar en kartläggning som DN har gjort. Vitesbeloppen varierar stort. Vadstena kommun driver nu att få igenom ett vitesföreläggande på 5 000 kronor i veckan mot en mamma vars barn är en så kallad hemmasittare.

Sedan skolstarten i augusti 2017 har en högstadieelev i Vadstena kommun haft en omfattande frånvaro. I februari kritiserade Skolinspektionen skolan på flera punkter, bland annat för att rektorn inte utrett orsaken till att barnet inte går till skolan alls, men också för att skolan inte kartlagt elevens behov av stöd.
Nu slår kommunen tillbaka och använder för första gången det skarpaste verktyget som en huvudman kan använda sig av enligt - skollagen – vilket är att gå in med föreläggande om vite. Kommunen har nu ansökt till Förvaltningsrätten om att utdöma ett vite på 5 000 kronor i veckan per förälder.
Kommunen själv vill inte kommentera det enskilda ärendet, men säger att det är en mycket ovanlig åtgärd som de tar till nu.
I en enkät som DN har gjort har landets 290 kommuner fått svara på om de under perioden 2016 fram till i dag har riktat viteshot mot föräldrar som anses brista i att få sina barn att gå till skolan.
Av de 229 kommuner som har svarat har minst 46 kommuner svarat att de har utövat påtryckningsmedlet, flera har gjort det vid ett flertal

tillfällen. Kartläggningen visar också att antalet beslut om viten har ökat från 12 till 29 på tre år.
Hittills i år har kommunerna utrett 12 vitesärenden. Det är dock ytterst få som leder till utdömande av viten, enligt kommunerna.
DN:s granskning visar också att vitesbeloppen varierar stort från fall till fall.
I Vara kommun hotades två föräldrar om vite på 1 000 kronor respektive 500 kronor per dag. I Växjö har man i år beslutat om vitesbelopp på 1 250 kronor i veckan. Tidigare har beloppet varit 10 000 kronor per påbörjad kalendermånad. Andra kommuner baserar beloppet på föräldrarnas inkomst, men det ska vara kännbart.
Flera kommuner skriver att vitesförelägganden i många fall ger bra resultat.
Erica Andrén, skolchef i Säffle, har nu hand om tre fall där hon rekommenderar utbildningsnämnden att rikta vitesföreläggande mot vårdnadshavare. I ett av fallen har Förvaltningsrätten nyligen gett kommunen rätt när kommunen har motsatt sig vårdnadshavarens begäran att undervisa barnet i hemmet i ett annat land eftersom det saknas synnerliga skäl.
– Alla de fallen där vi har gått in med vitesföreläggande har det rört sig om barn som är folkbokförda i kommunen men befinner sig utomlands. Eftersom de är folkbokförda måste de följa svensk skolplikt, säger Erica Andrén.
Men när det gäller fall där elever finns i kommunen men ändå inte går till skolan agerar skolchefen annorlunda mot vårdnadshavarna.
Ni går inte in med vitesföreläggande mot den här gruppen?
– Nej, oftast inte. Min erfarenhet är att de här föräldrarna kämpar som bara den för att få barnen till skolan. Då ska vi inte förelägga med vite. Det gör vi bara när vi ser att vårdnadshavaren inte bryr sig eller inte försöker eller samarbetar, säger Erica Andrén.
Martin Karlberg, forskare i didaktik vid Uppsala universitet, tror inte att vitesföreläggande är rätt väg att gå.
– Viten kanske kan fungera på någon procent, men jag har svårt att se att det skulle vara en fungerande lösning. Om man har ett barn som är frånvarande under lång tid så är min erfarenhet att föräldrar kämpar stenhårt för att få sina barn till skolan. De känner sig otillräckliga, de går ner i arbetstid, de gråter och de strävar och de håller på år efter år, säger Martin Karlberg.
Han menar att dessa barn och deras föräldrar behöver stöd av skolan, men också av barn- och ungdomspsykiatrin, BUP, och socialtjänsten.
Martin Karlberg tycker att det är ”befängt” och ”skamligt” att kommuner hotar med viten.
– De här eleverna vill gå i skolan och det vill även deras föräldrar att de ska. Säg att de här föräldrarna vill undvika viten och skjutsar eleven till en skola som inte är väl anpassad till elevens behov – hur kommer eleverna reagera då? Det kommer bli en fullständig desperat elev.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se "

"Fakta. Skolplikt
Så här säger skollagen om skolplikten och föräldrarnas ansvar:
Vårdnadshavare måste se till att deras barn går till skolan och uppmana dem att gå till skolan.
Om en vårdnadshavare inte gör det och ser till att eleven lever upp till skolplikten får kommunen som eleven bor i förelägga vårdnadshavaren.
Ett föreläggande är ett beslut som innebär att någon måste göra en viss sak.
Skolan får förena föreläggandet med vite och det är Förvaltningsrätten som beslutar om det ska verkställas.
Föreläggandet gäller omedelbart om inte kommunen bestämmer något annat. "

" Sonen slutade gå till skolan – nu hotas hon av vite

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Samuels föräldrar har under hela hans skolgång kämpat för sin sons rätt till stöd. När hjälpen uteblev i högstadiet slutade Samuel att gå till skolan. Han har nu placerats på en ny skola utan föräldrarnas samtycke. Samtidigt som Skolinspektionen utreder placeringen vill Malmö stad dela ut viten till föräldrarna.

Malmö.
En plötslig vindpust sveper in över innergården, papprena flyger i väg. Caroline Lindholm plockar upp det senaste brevet från grundskoleförvaltningen i Malmö stad. Det står tydligt att förvaltningen vill rikta vitesföreläggande mot henne och hennes sons pappa, om deras son fortsätter att hålla sig borta från skolan.
– Det är absurt. Malmö stad hotar mig och Samuels pappa med viten för att vår son inte går i skolan när de själva inte har gett Samuel den hjälp han behöver, säger Caroline Lindholm.
Samuel har sedan förskoleklass haft svårigheter i skolan och föräldrarna har fått strida för att sonen ska få de rätta förutsättningarna i skolan. I ett beslut från Skolinspektionen nämns en pedagogisk kartläggning från 2016 som säger att Samuel är i behov av stöd i form av en elevassistent för att klara av skolan.
– Hans behov av stöd är konstaterat. Det han behöver är en adekvat språkträning, en elevassistent och olika anpassningar som förberedelsen och mer tid. Men när det drogs in i trean så började hans frånvaro att stiga, säger Caroline Lindholm.
Föräldrarna turades om att vara i skolan med sonen under mellanstadiet. I årskurs sex anmälde föräldrarna skolan till Skolinspektionen som kom fram till att skolan inte arbetat aktivt med Samuels behov av stöd och med hans frånvaro.
Eftersom föräldrarna bestämde att sonen skulle byta skola krävde Skolinspektionen inga åtgärder.
– Vi trodde att det skulle bli bättre och fick fina löften av den nya - skolan, säger Caroline Lindholm.
Men löftena uppfylldes aldrig. I den nya skolan placerades Samuel snart i en särskild undervisningsgrupp tillsammans med elever med olika diagnoser.
– Det handlade om förvaring, som en obs-klass där elevernas undervisningstid minskade dramatiskt, ibland fick de inget alls. Samuels frånvaro tickade på. Vid skolstarten i augusti i fjol fick - Samuel veta att det var den särskilda undervisningsgruppen som fortfarande gällde. Han slutade då att gå till skolan.
– Skolan beviljades tilläggsbelopp för Samuel på över 200 000 kronor, så att han skulle få en elevassistent. I två månader hade han en. Men insatsen försvann sedan i årskurs åtta.
Under hösten vände sig föräldrarna flera gånger till grundskoleförvaltningen för att få hjälp så att sonen skulle få ta del av det stöd som förvaltningen beviljat. Men också för att få hjälp med en ny skolplacering till nästa termin.
– Det var som att prata med en vägg, säger Caroline Lindholm.
I december stängde Skolinspektionen akut friskolan i Malmö. Bakgrunden till akutstängningen var bland annat att elever i behov av stöd inte fick det, betyg gavs inte och elever fick inte en trygg skolmiljö. Något som myndigheten tidigare hade påpekat. Alla elever i skolan blev erbjudna en ny placering. För Samuel blev det Lindängeskolan.

– Vi tackade aldrig ja. Under hela hösten försökte vi få till en ny skolplacering till vårterminen. I stället för att samarbeta med oss gör kommunen en massa orosanmälningar till socialtjänsten och placerar vår son i en skola som ligger fem kilometer bort, säger Caroline Lindholm och tillägger:
– Och sedan har de mage att hota med vite.
Skolinspektionen har nu öppnat en utredning mot kommunens skolplacering av Samuel.
Malmös grundskoledirektör Anders Malmquist vill inte kommentera enskilda fall, men säger att förvaltningen har agerat korrekt när de erbjudit platser till barnen på den nu nedlagda friskolan.
Måste inte vårdnadshavare tacka ja till platsen?
– Man kan tacka nej, men då kan vi konstatera att det här är den enda möjliga placeringen och det är den som gäller tills vidare, säger Anders Malmquist.
Grundskoleförvaltningen driver nu att få igenom vitesföreläggande hos utbildningsnämnden i maj.
– Malmö liksom många andra kommuner är ju ganska restriktiva av att använda sig av den här möjligheten i skollagen. Kanske för restriktiva. För när jag tittar på de senaste åren så har vi fått kritik för att vi inte har varit mera aktiva när barnet inte har kommit till skolan på grund av att föräldrarna inte har samarbetat, säger Malmquist.
Caroline Lindholm stoppar ner brevet från utbildningsförvaltningen i mappen.
– Vi lever under existensminimum och det vet kommunen. Ändå vill de ge oss vite.
Samuel, som nyligen har fyllt 15 år, är i sitt rum. Han berättar trevande att han vill vara i skolan.
– Jag saknar att lära mig saker, säger han.
Trots den komplicerade skolgången med flera svikna löften har Samuel inte gett upp. 15-åringen har ett mål som han strävar efter. Samuel lyser upp när han berättar:
– Jag vill bli pilot när jag blir stor.
Fotnot: Samuel heter egentligen något annat.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se "

" Halvskruttiga siffror väntas från Apple

DN TISDAG 30 APRIL 2019

en stark återhämtning på börsen är förväntningarna på amerikanska Apples rapport lågt ställda. Försäljningen av smarta telefoner väntas fortsätta falla.

Enligt uppgifter i Financial Times väntas elektronik- och mediegigantens totala omsättning landa på 57,4 miljarder dollar, vilket motsvarar cirka 546 miljarder kronor – en minskning med 5 procent jämfört med samma period i fjol.
Orsaken till de dämpade förväntningarna beror återigen på minskade intäkter från försäljningen av smarta telefoner.
I början av året sänkte Apple för första gången på 15 år sin försäljningsprognos på grund av svag försäljningsutveckling av Iphone-lurar. Beskedet kom som en kalldusch och aktien föll som en sten.
I rapporten för det förra kvartalet besannades farhågorna då intäkterna från mobiltelefoner sjönk med 14 procent.
Under början av 2019 har Apple återtagit marknadsandelar i Kina.
Aktien har återhämtat sig och börsvärdet nådde vid ett tillfälle under förra veckan nästan upp till rekordet på en biljon – tusen miljarder – som sattes i somras.
Nu väntas dock intäkterna från försäljningen av Iphone-lurar sjunka med hela 17 procent och utgöra endast 54 procent av de totala intäkterna, vilket kan jämföras med 60 procent under de senaste åren.
Samtidigt väntas intäkterna från tjänster öka med 16 procent under kvartalet, skriver Financial Times och hänvisar till analytiker på Morgan Stanley.
Trots att intäkterna från tjänster som Itunes, Apple Books och Apple News växer utgör de än så länge bara en bråkdel av de totala intäkterna. "

”Nazisterna har kidnappat Första maj”

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

"Politiker i Kungälv och Ludvika har under det senaste året krävt att lagen ändras så att den nazistiska organisationen NMR hindras från att manifestera offentligt. I dag – på den Internationella arbetarrörelsens dag 1 maj – demonstrerar dock NMR på båda orterna. De har även fått tillstånd att marschera i Fagersta.
– Nazisterna har kidnappat Första maj, säger Jussi Nieminen, LO-fackens ordförande i Borlänge.

Det är ingen slump att Nordiska motståndsrörelsen, NMR – en enligt Säkerhetspolisen våldsbejakande, högerextrem organisation som har den politiska ambitionen att avskaffa demokratin – sökt och fått tillstånd att manifestera i just västsvenska Kungälv och i Ludvika, Dalarna.
Gruppen har starka kopplingar till båda orterna. Historiskt sett hölls den sista, svenska nazistiska manifestationen innan andra världskrigets slut I Kungälv och i dag bor till exempel Fredrik Veideland, som sitter i NMR:s riksledning, på orten. Trots daglig närvaro under valrörelsen fick NMR, som är registrerat som ett politiskt parti, bara 103 röster i kommunvalet.
Även i Dalarna finns det sedan en tid tillbaka en hård kärna av NMR-anhängare bosatta. Här kom NMR 2014 in i kommunfullmäktige på ett SD-mandat, men i valet 2018 röstade endast 215 personer på partiet som därför inte nådde 2-procentsspärren för att komma in i fullmäktige. I hela landet fick NMR 2 106 röster, vilket motsvarar 0,03 procent av väljarnas röster.
Att NMR nu även sökt och fått tillstånd för ytterligare en allmän sammankomst i Fagersta förbryllar polisen:

– Vi vet att de inte har tillräckligt många anhängare för att samla ihop till tre olika manifestationer. Vi måste dock hålla höjd för att de gör det, även om vi tror att det är ett slags skenmanöver från NMR:s sida, säger Erik Nord, kommenderingschef över insatsen i Kungälv.
Enligt polisens nuvarande bedömning kommer den manifestation som ska hållas i Kungälv att locka flest NMR-anhängare. Det finns också underrättelseinformation som tyder på att motdemonstranter från vänsterorienterade, autonoma nätverk, visat intresse för att samlas i Kungälv, snarare än i Ludvika. Det är främst konfrontationer mellan de olika grupperna som riskerar att skapa stora ordningsstörningar, enligt Erik Nord.
– Vi har en stor poliskommendering igång och vi har, med den erfarenhet vi nu har, blivit allt bättre på att förebygga att det uppstår oroligheter, säger han.
I Ludvika, där NMR marscherar för andra året i rad på 1 maj, har man enligt Henrik Jacobsson Olars, polisens presstalesperson, förstärkt resurserna med särskild polisiär kompetens från Stockholm. Dock kommer något färre poliser än tidigare år att vara på plats, då man har ”effektiviserat insatsen”. Man kommer också, som tidigare, att ta hjälp av kameraövervakning, drönare och polisens egna kroppskameror för att dokumentera eventuella brott som begås.
– Vi är beredda. Vår bedömning är att det kommer att gå lugnt till, säger Mats Lagerblad, kommenderingschef i Ludvika.
Där är företrädare för arbetarrörelsen oerhört trötta på att nazisterna ”kidnappat” 1 maj:
– Vi vill förmedla helt andra budskap på Första maj, men de senaste årens fokus helt hamnat på nazisterna. De frågor vi brinner för kommer helt i skymundan, säger till exempel Jussi Nieminen, ordförande för LO-facken i Borlänge.
Han vill missförstås rätt: det är viktigt att visa motstånd, men att det sker på bekostnad av andra politiska frågor är frustrerande:
– Låt NMR demonstrera ensamma med polisen i Ludvika. Så kan alla vi andra, som vill någonting konstruktivt, ses i Borlänge och diskutera viktiga samhällsfrågor. Då får NMR dessutom mindre uppmärksamhet.
Både i Kungälv och i Ludvika har såväl kommunerna som näringsliv och civilsamhälle kraftsamlat för att visa sin avsky mot NMR. Det - kommer att hållas flera tillståndsgivna motdemonstrationer, kyrkorna hålls öppna och olika typer av evenemang är planerade.
Enligt Stiftelsen Expo, som presenterade sin årsrapport för 2018 på valborgsmässoaftonen, så har den så kallade vit-makt miljön, där NMR ingår, mobiliserat och ökat sina aktiviteter under det senaste året.
Enligt stiftelsen, som granskar och kartlägger rasistiska nätverk och fenomen, genomfördes närmare 4 000 aktiviteter under valåret 2018. Det är en ökning med nästan 400 olika former av manifestationer och propagandaspridning jämfört med 2017. NMR dominerar – 90 procent av aktivismen kunde koppas till dem, enligt Expo.
Det län som hade flest aktiviteter under 2018 var, enligt Expo: Skåne (747), Stockholm (674), Västra Götaland (608) och Dalarna (350). Minst aktivism förekom i Jämtland (12). Övriga län hade mellan 30 och 180 vit makt-aktiviteter.
”Utvecklingen signalerar att miljön för stunden agerar med självförtroende och framåtanda”, skriver Expos Anders Dalsbro och Jonathan Leman i årsrapporten.
I Kungälv har samtliga politiska partier krävt en lagändring för att stoppa NMR från att demonstrera på allmän plats. Besluten att ge dem tillstånd har överklagats upp till högsta instans – men utan framgång. Även Ludvikas kommunalråd Leif Petersson vill att lagen ses över. Regeringen lovade, i samband med att det uppstod oroligheter vid demonstrationer i Göteborg och på Gotland förra året, att se över

lagstiftningen. Förhoppningen är att hitta ett sätt utan att grundlagen behöver ändras.
Socialminister Lena Hallengren (S) ska hålla det traditionella talet på 1 maj i Kungälv.
– Då förväntar jag mig ett besked om hur arbetet går, säger Miguel Odhner (S), kommunstyrelsens ordförande, till Sveriges Radio.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se "

"Fakta. Mötesfriheten skyddas av grundlagen
• Mötesfriheten skyddas av grundlagen. Den innefattar frihet att anordna och delta i sammankomster för upplysning, meningsyttring eller annat liknande.
• Mötesfriheten kan dock inskränkas med hänsyn till ordningslagen. Tillstånd till allmän sammankomst får vägras om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid sammankomsten eller med hänsyn till trafiken eller för att motverka epidemi.
• Polismyndigheten får meddela de villkor som behövs för att upprätthålla ordning och säkerhet vid sammankomsten. Det är Polismyndigheten som prövar om man ska få tillstånd till allmän sammankomst.
Källa: Förvaltningsrätten i Göteborg, som prövat flera av de överklaganden om demonstrationstillstånd som NMR har fått. "

" Linus Larsson: Steve Jobs framstår som småsint intrigmakare i motståndet mot Spotify

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

Apples grundare Steve Jobs hyllas ofta som innovativt geni. Men när Spotify skulle lanseras i USA valde han sluga intriger framför egna uppfinningar. Inte olikt en gammal sömnig skivbolags-direktör.

Det fanns ett par år, kring 2010, när allt kunde ha gått käpprätt åt skogen för Spotify.
Företagets stora problem var en extremt offentlig hemlighet: Lanseringen i USA var svår. De stora skivbolagen satte sig på tvären. Det som störde dem var att Spotify ville ge bort deras musik gratis, om än med reklamavbrott och begränsningar. Samtidigt var detta hela grunden för Spotifys existens. Först skulle det vara gratis, sedan skulle lyssnarna övertalas att börja betala.
Kanske inte så överraskande att den gamla världens skivbolag var skeptiska, de som hade byggt sina imperier runt att sälja olika former av plastbitar med inspelat ljud. Men en bok som släpps i dagarna riktar strålkastaren mot en annan Spotifyskeptiker med mycket makt: Steve Jobs, Apples grundare och vd, som vid den här tiden dominerade USA:s digitala musikvärld med Itunes. Där såldes låtar styckvis för nedladdning, Spotify gav möjlighet att strömma allt till samma pris.
I den läsvärda boken ”Spotify inifrån” (Albert Bonniers förlag) beskriver författarna Sven Carlsson och Jonas Leijonhufvud hur Steve

Jobs pressade framför allt Universal, en av världens skivbolagsbjässar, att bromsa.
Spotify skulle inte få strömma dess musik i USA, åtminstone inte förrän Apple hade hunnit slipa på sin egen musikaffär för att bättre möta hotet. Steve Jobs ringer ofta Universals chefer: ”I samtalen utmålar han Spotifys gratiserbjudande som ett hot mot deras affär.”
Och det fortsätter. För den nära relationen mellan Apple och Universal ger Steve Jobs en särskild makt. Apple använder sin kassakista till musikmarknadsföring och Jobs uppges skicka signaler om att han är intresserad av att köpa hela Universal.
För att inte tala om betydelsen av att försäljning via Itunes – Steve Jobs har helt enkelt väldigt mycket att säga till om i musikvärlden.
”Nu antyder Steve Jobs, enligt en källa med god insyn, att han kommer att strypa pengaflödet om inte Universal gör som han vill. En teori är att han åtminstone vill fördröja Spotifys ankomst tills han har presenterat Itunes nya molntjänst.”
Det är inte någon vacker bild av ädel innovation och sund konkurrens, snarare av rävspel och taktiserande. Om bilden i boken stämmer så försökte inte Apple i första hand att vinna genom att vara bäst utan genom att vrida om armen på skivbolag för att undanröja ett hot.
Händelsen visar också hur snabbt roller kan förändras. Några år tidigare hade det varit Apple som rörde om genom att släppa Ipod och börja sälja nedladdad musik via Itunes.
Men tiden gick och snart var Apple det nya etablerade. Plötsligt stod Jobs där och slogs för att bevara det befintliga, lite som en sömnig skivbolagsboss i 1900-talets slut som helst ville glömma att internet fanns och fortsätta sälja cd-skivor. Förändring hade blivit Steve Jobs fiende. ”Jag förstår inte varför ni skulle vilja ge bort er musik gratis”, som han ska ha sagt till skivbolagen.
Relationen mellan Spotifys grundare Daniel Ek och Steve Jobs verkar ha blivit närmast mytologiserad i kretsarna . ”Han har ringt mig och flåsat i luren”, uppges Daniel Ek ha sagt till en kollega och intygat att det var Steve Jobs i andra änden av linjen: ”Jag vet att det är han.” Det tycks sannolikt att han skämtade.
Men det säger också en del om hur bottenfruset det var mellan de två. Det hann aldrig förändras. Steve Jobs dog 2011, innan de två någonsin träffades.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se "

" <u>För Alice är det fria ordet liv och död</u>

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

Hon strävar aldrig efter konsensus men vill förstå sina meningsmotståndares åsikter. Så kallar hon sig också ”yttrandefrihetsfundamentalist”, opinionsbildaren, juristen och nyblivna moderata politikern Alice Teodorescu.

Hon drivs av idéer och värderingar, säger hon. När åsikter bryts i det offentliga samtalet är Alice Teodorescu aldrig rädd för att sticka ut och gå på tvärs, och som samhällsdebattör ser hon inte som sin främsta uppgift att inordna sig i den bekvämaste åsiktsfåran. Det är inte den säkraste vägen till popularitet, och namnet Teodorescu har bland hennes meningsmotståndare fått en smått kontroversiell klang.
Det gällde både 2015 när hon utsågs till politisk redaktör på Göteborgs-Posten och i år när hon blev huvudsekreterare i Moderaternas idépolitiska programgrupp. I båda fallen uttrycktes farhågan att med henne vid rodret så kommer kursen att dra till höger om vad som anses riktigt bekvämt.
När hon tillträdde på GP:s ledarredaktion hade till exempel invandrings- och migrationsfrågor blivit en het potatis. Att ens vilja diskutera dessa frågor ledde till att man klumpades ihop med främlingsfientliga krafter, menar Alice, och påpekar att regeringens svängning i migrationspolitiken gav henne rätt. Frågan var värd att diskutera.
Under hennes ledning prisades GP:s ledarsida två år i rad som den mest engagerade ledarredaktionen och hon har alltid känt läsarnas stöd i ryggen, även när andra opinionsbildare har angripit henne.
– Det har för mig gjort hela skillnaden. Jag hade nog inte orkat ta de striderna om det hade varit våra läsare som hade varit mest högljudda. Men eftersom vi rörde om i journalist- och politikergrytan så kände vi hela tiden att vi gjorde helt rätt.
Hon har alltid sett det som en hederssak att stå fri från intressen och driva sina åsikter utan att försöka gynna någon särskild sida. Denna sin integritet har hon försäkrat sig om att hon får hålla fast vid nu när hon tar klivet över ”till andra sidan”, från journalistik till partipolitik.
– Det är för mig det allra viktigaste i slutet av dagen, att man faktiskt är sann mot det man tror på och de ideal man har, och inte blir en ja-sägare bara för att man befinner sig i ett sammanhang där det förväntas av en.
Dessutom anser hon att det är fundamentalt viktigt att höra alla sidor. Därav uttrycket yttrandefrihetsfundamentalist, som hon använder om sig själv.
– För mig är det en principfråga, det är på liv och död. Om man inte tolererar att människor tycker olika saker, då lever man inte i en demokrati, säger hon.
– Det betyder inte att alla kommer att få genomslag för vad de tycker. Men det här klimatet som vi har hamnat i, där det uppfattas som kontroversiellt att prata med människor som har åsikter som majoriteten inte delar, det är för mig livsfarligt.
Hennes demokratisyn har rötter i uppväxten. Hon föddes i det kommunistiska Rumänien och kom 1989 som flykting till Sverige. Efter föräldrarnas skilsmässa växte Alice upp med syster och ensamstående mamma i Lund. Hon var en udda fågel i skolan med sin utländska bakgrund. I hemmet fanns bildning men inga pengar, mamman hade genom flykten gjort en omvänd klassresa och Alice jobbade extra för att ha råd att klä sig som klasskamraterna.
I sitt sommarprat 2015 berättade hon om känslan av att vara utanför och hur den kan användas antingen för att ytterligare alienera sig – eller som en språngbräda. Själv valde hon språngbrädan, även om

föräldrarnas syn på bildning och miljön i akademikerstaden Lund också sporrade.
– Hade min familj kommit hit i dag så hade våra möjligheter att bli en del av Sverige varit mycket sämre. Det är därför jag ständigt återkommer till de här frågorna. För mig är definitionen av ett rättvist samhälle inte att det är klasslöst, utan att man kan göra resor mellan klasserna.
Att växa upp med en känsla av att avvika från normen har format henne. Hon ställer sig gärna på de avvikandes sida, beskriver det som ett slags patos. Vad hon kan bidra med i sin nya roll inom partipolitiken återstår att se. Hon ser fram emot att ta sig an uppgiften på heltid när barnledigheten med förstfödda sonen, nu ett och ett halvt år, är över.
Att vara mamma är en uppgift som är nog så viktig och hett efterlängtad av Alice, som länge velat bilda familj.
– Jag känner mig väldigt tillfreds med hur tillvaron ser ut nu när jag blir 35. Jag har faktiskt fått allt jag har önskat mig och jag är väldigt ödmjuk inför det.

Malin Eijde TT "

"Alice Teodorescu
Gratuleras till: Fyller 35 år den 2 maj.
Gör: Huvudsekreterare i Moderaternas idépolitiska programgrupp.
Bor: Stockholm.
Familj: Blivande maken Henrik Måwe, konsertpianist (de gifter sig senare i vår) och en son på 1,5 år.
Så firar jag födelsedagen: ”Vi är faktiskt bortbjudna på middag den kvällen. Men jag och min fästman ska försöka få barnvakt dagen innan och gå ut på en dejt.”
Om att fylla 35: ”I den lilla världen har jag fått allt jag har önskat mig. Sedan är det lätt att bländas av den stora världen och att det går bra karriärmässigt. Men till syvende och sist så är det ju faktiskt bara två saker som räknas: att man får vara frisk och att man har dem man älskar nära sig.”
Senaste kulturupplevelse: ”Henriks och klarinettisten Martin Frösts konsert på Alice Tully i New York.”
Så rensar jag tankarna: ”Genom att leka med min son. Det finns ingen bättre mindfulness än att vara med sitt barn.” "

" Att hota skolkarnas föräldrar kommer aldrig att leda till något gott

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

Med barn är det alltid en svår balansgång. De har sin egen vilja, å ena sidan, och föräldrarna har bestämmanderätt å den andra. Samtidigt har samhället ett ansvar för att alla, oavsett bakgrund, får lika förutsättningar i skolan. I praktiken är detta svårt förstås. Det gäller inte minst de så kallade hemmasittarna, som Dagens Nyheter tidigare uppmärksammat.

Statistik som Skolinspektionen har tagit fram åt DN visar att var tjugonde elev i Stockholm var frånvarande mer än 20 procent av tiden i januari och februari. Totalt handlar det om 3 556 barn – vilket är en ökning med tusen elever på bara ett år.
Siffrorna inkluderar även giltig frånvaro, såsom sjukdom. Men alldeles uppenbarligen är något fel när fler än var femte elev missar så många lektioner att det motsvarar en hel dag i veckan, såsom det är i exempelvis Rinkebyskolan. Och många är borta ännu mer än så. Antalet barn som är frånvarande mer än hälften av tiden har under samma tidsperiod ökat med 26 procent i Stockholm, till 395 stycken.
Det är lätt att få panik, och börja famla efter fraser om krafttag. Frågan är bara vari dessa krafttag ska bestå.
En del kommuner har börjat hota föräldrarna med vitesförläggande, visar DN:s enkät. Det är svårt att tänka sig en enda situation där det leder till något gott.
För nästan alla föräldrar vill sina barn väl. Nästan alla föräldrar vill att det ska gå barnen väl i livet. I nästan alla familjer är det därför en tragedi när ett barn inte klarar skolan. Och dessa olyckliga familjer är alls inte olyckliga på sitt eget sätt, även om det kanske känns så, för så brukar det vara med olycka: den består till stor del av övertygelsen om att man är ensam.
Men barn som inte vill gå i skolan är ett redan omfattande problem som drabbar allt fler. Att då introducera en ekonomisk piska är att säga att felet är att de enskilda föräldrarna struntar i sina barn, nå, men sina egna plånböcker bryr de sig väl åtminstone om? Det är en förolämpning förklädd till tuff kärlek, och den riskerar att bara skapa ännu mer fientlighet: Mellan skola och föräldrar, mellan föräldrar och barn, mellan barn och skola.
I stället måste skolan förstå att den själv har all anledning till rannsakan. I Skolinspektionens elevenkäter är det tydligt att tryggheten och studieron minskar. Och om man ser till de skolor som toppar frånvarolistan i Stockholm så har dubbelt så många elever som rikssnittet uppgett att det finns andra elever eller personal som de är rädda för. Det betyder inte att det är samma barn som sedan slutar gå till skolan. Men det lär åtminstone finnas en överlappning.
En stor del av problemen handlar dessutom om övergripande politiska beslut. På många håll fattas nu pengar även till det mest grundläggande. Bekvämt nog sammanfaller detta med trenden att sätta sin tillit till ny teknik och elevens egen förmåga. Vilket passar en enda grupp: högpresterande barn från resursstarka familjer, sorten som klarar sig i alla skolmiljöer.
De andra hänger på så gott de kan. Men vissa klarar det bara inte. Några har neuropsykiatriska problem som omöjliggör traditionell skolgång. Andra är bråkstakar som söker kickar och status, och som det behövs stora resurser och ihärdighet för att fånga upp. Och så finns där de faktiska hemmasittarna, som utan undantag mår dåligt. För människor är sociala varelser; isolerar sig i hemmets dunkel gör bara de sjuka och skadade.

Nästan samtliga av de här barnens föräldrar har med största sannolikhet redan försökt allt och mer därtill för att få skolgången att fungera för barnet. Att ovanpå allt hota dessa familjer med ekonomisk ruin är bara … för mycket.
Låt oss i stället konstatera att det är svårt att skapa en skola som tillvaratar alla elever och får dem att trivas. Det minsta man kan begära är en ödmjuk insikt om skolans ofullkomlighet, och en öppenhet: Det måste finnas många stigar in, och tillbaka, för de som inte klarar av den snabba, bullriga och ofta otrygga budgetmotorvägen.
I själva verket är det nog detta som är skolans främsta uppgift. Inte lika förutsättningar, utan lika goda förutsättningar.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se "

" Löfven vill förbjuda nazister

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

Umeå. Kampen mot högerextremismen blir en huvudfråga för Socialdemokraterna i den kommande EU-valrörelsen. På hemmaplan vill statsminister Stefan Löfven (S) förbjuda nazistiska organisationer som NMR.– Det demokratiska samhället måste skydda sig mot odemokratiska krafter som vill förgöra demokratin, säger Stefan Löfven.

Till tonerna av ”Arbetets söner” marscherade det cirka 600 personer starka demonstrationståget med Stefan och Ulla Löfven i spetsen vid lunchtid i väg genom ett grått och kylslaget Umeå. ”Kamp mot högern – klass mot klass”, skanderade tåget lite halvhjärtat på sin väg mot Rådhustorget där stats- ministern höll årets första majtal.
För Löfven och Socialdemokraterna är årets första maj annorlunda på det sättet att S nu sitter i en regering med aktivt stöd av Liberalerna och Centerpartiet. Det svider i själen för många inom arbetarrörelsen att S gått med på att både sänka skatten för höginkomsttagare och göra förändringar av arbetsrätten.
I sitt tal undvek Löfven noga att ta upp de kontroversiella delarna av uppgörelsen med Centern och Liberalerna. Efteråt försvarade han varför S tvingats gå med på en uppgörelse med de borgerliga mittenpartierna.
– Vi har en politik som vi står för och vi levererar mycket socialdemokratisk politik i ett svårt parlamentariskt läge när vi har 28,3 procent. Det finns mycket bra socialdemokratisk politik i januariavtalet, säger Stefan Löfven.
Ett huvudtema i Löfvens första majtal var kampen mot högerextremismen, ett budskap som också kommer att vara en bärande

del i S kommande kampanj inför EU-parlamentsvalet den 26 maj. S kommer att gå till val på att ta kampen mot högerextremismen i Europa och Löfven pekade på att Nordiska motståndsrörelsens demonstrationer under första maj är ett bra exempel på varför det är bråttom att ta den kampen nu.
– Det är en skam att historiens avskum nu visar sitt fula tryne till och med denna dag. Nazismen borde vid det här laget befinna sig på historiens kyrkogård, säger Stefan Löfven.
Redan i somras flaggade den dåvarande regeringen för att den vill utreda om det går att förbjuda nazistiska organisationer. Någon utredning är ännu inte tillsatt men enligt Stefan Löfven pågår ett arbete i regeringskansliet med att utforma direktiv.
– Jag tycker genuint illa om nazister och fascister. Vi har påbörjat ett arbete med att utreda om det går att förbjuda den här sortens organisationer. Jag vill att nazistiska organisationer och den typen av organisationer ska förbjudas. Det är därför som vi har inlett att utreda om det är möjligt enligt vår lag. Vi menar att det är det, säger Stefan Löfven.
Tidigare på dagen lanserade Socialdemokraterna ett nytt förslag för att bekämpa skatteflykten i EU. Enligt S bör reglerna skärpas så att fler länder riskerar att hamna på EU:s svarta lista över skatteparadis.
– Skattefiffel är ingen nobel civil olydnad som vissa till höger verkar mena ibland. Det är ett hån från Europas mest välbeställda, rakt i ansiktet på Europas fattigaste och de som behöver välfärden som mest. I vårt Europa ska alla göra rätt för sig, även de rikaste, säger Stefan Löfven.

Fakta. S vill skärpa regler mot skatteflykt
S föreslår ett antal åtgärder för att skärpa kriterierna för EU:s svarta lista:
För att plockas bort från listan räcker det i dag med att ett land säger att de ska bättra sig. Dessa krav ska skruvas upp så att länderna bedöms mot sin faktiska lagstiftning.
Länder utanför EU ska kunna hamna på EU:s svarta lista om de inte registrerar vem som står bakom obskyra bolagsupplägg och bolagsfasader.
Länder som inte deltar i automatiskt informationsutbyte med andra länders skattemyndigheter om hur mycket skatt multinationella bolag betalar i landet ska hamna på svarta listan. På så sätt ökar upptäcktsrisken för multinationella företag som undviker att betala skatt.
Källa: Socialdemokraterna

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

" Ludvikabor slöt upp mot Nordiska motståndsrörelsen

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

Ludvika. Som väntat gick stora delar av den forna bruksorten Ludvikas invånare man ur huse för att stå upp mot rasism när nazistiska Nordiska motståndsrörelsen marscherade genom staden den 1 maj. – Men jag tror inte att de är så starka som de vill framstå, säger Ludvikabon Christer Arnell.

Polisen uppskattade antalet deltagare i NMR:s demonstrationståg till någonstans mellan 100 och 150 personer, men det såg ut att vara färre. Deras talkörer tystades också effektivt av motdemonstranternas, ju närmare Garvarns torg i Ludvika centrum de kom.
Bakom de främsta leden av aktivister stod många ”vanliga” Ludvikabor, utan vare sig plakat eller dekaler.
– Egentligen borde ingen gå hit över huvud taget, det är ju det de där NMR:arna vill. Det känns ändå bra att markera att vi inte vill ha dem här, säger Åsa Meuller, pensionär.
Hennes vardag påverkas inte av den påstådda stämpel som nazistfäste som Ludvika fått, men hon vet att det bland många skapat en del otrygghet.
– Egentligen handlar det bara om några förvirrade män som bor ute i byarna omkring tätorten. Ska jag vara ärlig tror jag få bryr sig om dem – utom en sådan här dag, förstås.
Hennes sällskap Christer Arnell håller delvis med:
– Det som är otäckt är att de riktat in sig på skolorna, på att hetsa bland ungdomarna. Men där tycker jag kommunens rektorer gjort ett väldigt bra jobb. De har vänt det negativa till någonting konstruktivt, till att ena och engagera.
Närmast kravallstaketen mot torget står Sara Zeki, född i Eritrea, men Ludvikabo sedan barnsben.
– De är inte många, nazisterna, men de tar ändå allt större plats. I dag känns det dock verkligen som att det är vi som står för kärlek och allas lika värde som vann – igen. Vi är så oerhört många fler, säger hon.
Seraj Ahmed, som kom till Ludvika från Libyen 2013, tycker, i motsats till de flesta andra vi möter, att det är bra att NMR får demonstrera:
– Jag tror Sverige skulle begå ett historiskt misstag om organisationer som NMR förbjöds uttrycka sina åsikter. Det om något skulle kunna starta ett inbördeskrig och skapa mer aggressioner. Jag har egna erfarenheter av regimers försök att tysta folk, det är ingen bra idé, säger han och tillägger:
– Jag tycker Sverige är fantastiskt med sin yttrandefrihet. Det rör mig inte i ryggen vad de säger så länge de inte använder våld.
Hans vän Khaled Moussa, som jobbar som truckförare på Spendrups och som kom hit från Syrien 2015, håller med. På hans arbetsplats jobbar folk från hela världen och han vet att utan alla dem med utländsk bakgrund skulle det inte fungera.
Katarina Nyberg från Säter, en av de så kallade protesterande ”Väsktanterna”, som försett både sin handväska och sin hund med dekaler där ett hjärta slår NMR:s symbol itu, är av en annan åsikt:
– De här nazisterna vill använda demokratin som argument för att propagera för rasism. Sedan vill de krossa själva demokratin. De borde inte få chansen att manifestera på allmän plats, anser hon.
Redan strax efter klockan 15 på onsdagen hade de flesta motdemonstranter skingrats och kvar på torget, inringade av kravallstaketen stod NMR-anhängarna kvar. Då hade en av de senare hunnit bränna en EU-flagga. Personen i fråga greps och misstänks nu

för förargelseväckande beteende, men kommer sannolikt att släppas efter förhör. DN bevittnade också hur två motdemonstrerande män, en äldre och en medelålders, fördes bort av polis då de påstås att inte ha hörsammat polismans order.
Runt om i Ludvika pågick under hela dagen en rad olika aktiviteter; konserter, tal, dans och familjefester. Kyrkorna stod också öppna. I vimlet kring torget syntes även miljöaktivisten Greta Thunberg som enligt P4 Radio Dalarna kommit till Ludvika på eget initiativ:
– Jag är här för att stå upp för människors lika rättigheter, jag var ledig så jag åkte hit, sa hon till radiokanalen.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se "

"Fakta. Mötesfriheten skyddas av grundlagen
Mötesfriheten skyddas av grundlagen. Den innefattar frihet att anordna och delta i sammankomster för upplysning, meningsyttring eller annat liknande.
I ordningslagen finns regler som kan inskränka mötesfriheten.
Tillstånd till allmän sammankomst får vägras om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid sammankomsten eller med hänsyn till trafiken eller för att motverka epidemi.
Polismyndigheten får meddela de villkor som behövs för att upprätthålla ordning och säkerhet vid sammankomsten.
Det är Polismyndigheten som prövar om man ska få tillstånd till allmän sammankomst.
Källa: Förvaltningsrätten i Göteborg "

" Ett tjugotal personer togs av polis

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

Gatstenar och bangers kastades mot polisens hästar under nazistiska Nordiska motståndsrörelsens första maj-tåg i Kungälv. De 23 personer som omhändertogs av polisen var såväl NMR-anhängare som motdemonstranter. Flera NMR-anhängare frihetsberövades även misstänkta för våldsamt upplopp och hets mot folkgrupp.

Uppskattningsvis samlades mellan 600 och 1 000 personer för att demonstrera mot NMR:s tåg i Kungälv under första maj. Oroligheter bröt ut på plats när omkring 100 NMR:are närmade sig Nytorget där de skulle hålla tal.
– Hur mycket skattepengar ska inte det här kosta, säger Kungälvsbon Marianne till DN. Det är förskräckligt att det här sker i vår lilla stad.
Många motdemonstranter hade samlats i centrala Kungälv, bland annat representanter från Feministiskt initiativ och Clowner mot nazister. De skrek slagord mot NMR-tåget och knallskottkastades, enligt DN:s utsände reporter.
– Vi hade en situation där motdemonstranterna försökte riva ner det staket som vi ställt upp, men vi lyckades stå emot, säger Christer Fuxborg, polisens presstalesperson som befinner sig på plats i Kungälv under demonstrationen.
Enligt DN:s utsände reporter var det mycket poliser på plats.
Vid 14-tiden inledde polisen en förundersökning gällande våldsamt upplopp.
Vid 15.45-tiden använde NMR-anhängare pinnarna till sina flaggor mot polisen. Polisen inringade in de när de var på väg att sätta sig i sina bilar som stod på en parkeringsplats i utkanten av centrala

Kungälv. Detta för att identifiera misstänkta som ska ha ställt till med bråk.

Sandy Kalleny
sandy.kalleny@dn.se
Clas Svahn
clas.svahn@dn.se "

" Tumult efter NMR-möte i Kungälv

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

Kungälv. Det blev våldsamma sammanstötningar mellan polis och demonstranter när Nordiska motståndsrörelsen demonstrerade i Kungälv. 61 personer frihetsberövades.

Det var ytterligheternas första maj på Nytorget i Kungälv.
Först talade socialminister Lena Hallengren (S). Hon fördömde högerextremismen och nazismen och meddelade att regeringen kommer att lagstifta mot dessa rörelser. I sitt tal hedrade hon bland annat John Hron, som mördades av nynazister i Kungälv 1995.
Några timmar senare intog nazistiska nordiska motståndsrörelsen (NMR) samma scen.
Cirka 300 anhängare, både män och kvinnor klädda i vita skjortor och bärandes på sköldar och fanor, hade tidigare tågat från en parkering vid Kungälvs klassiska kexfabrik genom staden och fram till torget.
De följdes av icke uniformsklädda anhängare.
Ett stort polisuppbåd förstärkt med helikopter och drönare bevakade tillställningen.
Omkring 500 motdemonstranter gjorde sitt bästa för att störa tåget.
Det ropades slagord, kastades knallskott och gatsten.
Det var när NMR-arna skulle ta sig tillbaka till sina fordon på en parkering som det stora tumultet utbröt. Motdemonstranter försökte forcera polisens avspärrningar. Det förekom angrepp, bland annat med flaggor, mot polisen, som till slut lyckades samla NMR-demonstranterna i närheten av parkeringen och skilja dem från motdemonstranterna.
Strax före klockan fem kunde övriga NMR-anhängare lämna området.

Totalt frihetsberövades 61 personer, skriver polisen på sin hemsida. 40 personer omhändertogs, främst för ordningsstörningar, tolv greps och nio hämtades till förhör misstänkta för brott.
Många Kungälvbor blev vittnen till våldsamheterna och reagerade starkt mot att NMR tillåtits demonstrera.
– Det är förskräckligt att det här ska förekomma i vår lilla stad. Och tänk hur mycket skattepengar det kostar, som vi skulle kunna lägga på annat, sade Kungälvbon Marianne och tänkte på den stora polisbevakningen.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se "

" Äldre kan få bidrag för att omskola sig

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

Personer som är äldre än 56 år eller som läser mindre än på delfart kan snart få rätt till studiemedel. Regeringen anser att behovet för omskolning och vidareutbildning är stor. Från forskningshåll ses förslaget som en viktig signal. – Jag är försiktigt positiv, säger Lisa Laun, vid Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.

Studiemedel kan i dag beviljas till och med 56 års ålder. Och för att ha rätt till studiemedel krävs det att man läser på minst halvfart (50 procent).
Regeringen vill nu se över dagens regelverk, rapporterar Ekot.
Under måndagen tillsattes en departementsutredning som ska vara klar i oktober för att finnas med i budgeten för 2021. Utredningen kommer att göras av en tjänsteman på Centrala Studiestödsnämnden (CSN).
En av punkterna i januariavtalet mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna kretsade kring ett generösare studiemedelssystem.
Matilda Ernkrans (S), minister för högre utbildning och forskning, framhåller vikten av att kunna vidareutbilda sig eller omskola sig även högre upp i åldrarna.
– Människor både vill och behöver jobba längre. Det är viktigt att vi under vårt arbetsliv kan omskola oss. Det behövs för att klara av kompetensförsörjningen och då måste studiemedlet också hänga med, säger hon.
Behovet av omskolning och vidareutbildning är stort på dagens arbetsmarknad, menar Matilda Ernkrans.

– Det kan vara ett behov man kan ha som individ – om man behöver skola om på grund av att ens yrke är för tungt. Och det finns också ett behov utifrån hur arbetsmarknaden ser ut i dag med högre ställda kompetenskrav. Då är det viktigt att vi finner vägar för att stödja detta genom studiemedel.
Lisa Laun är forskare vid Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) och har specialiserat sig på socialförsäkring och arbetsmarknad, med fokus på de äldre.
Hon anser att förslaget ur en arbetsmarknadspolitisk synvinkel är intressant.
– Det finns en stor sysselsättningspotential hos de äldre i landet. Det finns goda skäl att förbättra chanserna att omskola sig. I synnerhet om man har ett tungt, fysiskt jobb som man inte orkar med, då är omskolning en möjlig lösning.
Om personer över 56 år får tillgång till studiemedel skulle det skicka en stark signal om att man är värd att satsa på, menar Lisa Laun.
– Jag är försiktigt positiv. Det kan påverka inställningen till arbetslivets längd, och visa att man även kan göra nytta på arbetsmarknaden som äldre, säger hon.
Erik Mellander är forskare samt ställföreträdande chef vid IFAU. Han är även ordförande i den svenska expertgruppen för OECD:s kunskapsundersökning för vuxna, PIAAC (Programme for International Assessment of Adult Competencies).
– I Sverige har vi länge haft en begränsad på syn på vidareutveckling inom arbetslivet. Man har ställt sig frågan om det är meningsfullt att satsa på personer över 50 år, säger han.
Han tycker att utökade möjligheter att vidareutbilda sig i hög ålder borde kombineras med förbättrade möjligheter till validering av befintliga kunskaper.
– Äldre arbetskraft har sannolikt ofta samlat på sig mer kunskap än yngre på informell väg, genom yrkeserfarenhet. Validering ger möjlighet att fastställa sådana färdigheter vilket innebär att man kan undvika vidareutbildning inom områden som personen redan behärskar, till gagn för både individen och samhället.
Erik Mellander menar att det också kan hjälpa till att identifiera kunskapsluckor, och därigenom visa vilka kunskaper som behöver uppdateras eller utvidgas.
– Men det här är en viktig markering som visar att de äldre är en viktig grupp på arbetsmarknaden. Om man är 56 år lär man jobba i minst tio år till – en lång tid i ett arbetsliv – och då är det bra att det finns möjligheter till vidareutbildning, säger han.

Joakim Lundberg
joakim.lundberg@dn.se "

" Speedat på Malmö konsthall

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

”Speed 2” Malmö konsthall. Visas t o m 26/5.
Mänsklighetens ödesfrågor är ju inget man bara viftar bort. Malmö konsthalls utställning ”Speed 2” bärs upp av ett hårt politiskt undertryck där hoten från klimatförändringarna, kärntekniken och den sjätte massutrotningen ligger som en dov ton bakom ett avancerat bildcollage på hög visuell volym. Det bränner, och det ska kännas på näthinnan.

Samarbetet mellan de båda amerikanska konstnärerna James Richards och Leslie Thornton tog fart under en vistelse vid Cern-laboratoriet i Schweiz och har med tiden utvecklats till något som liknar en blandning av kaotisk mediebank och apokalyptiskt kuriosakabinett. Videoinstallationer, historiska ljuddokument och remixer av egna äldre verk samplas med upphittade föremål och arbeten av andra konstnärer i en totalitet lika mångstämmig och splittrad som vår tids vetenskapliga och filosofiska världsbild.
Åtminstone tror jag det är så det är tänkt.
I verkligheten har jag väldigt svårt att hitta någon väg in i denna labyrint av utsagor och intryck, där sikten hela tiden störs av kolliderande bild- och ljudfragment som fogats samman enligt något slags intuitiv cut-up-teknik.
Visst finns här en del att fängslas av: Richards ”Phrasing”, en flerkanalig projektion av uppförstorade röntgenfotografier, har en kylig skönhet, och i ljudspåret till Thorntons ”Cut from liquid to snake” ingår ett förhör med ett ögonvittne till Hiroshimamassakern som är isande i sin saklighet.
Sådana detaljer blir vilopunkter i en hyperstressad mediemaskin som oavbrutet – och för all del högst tidsenligt – spottar ur sig ett överflöd av information jag till slut inte vet vad jag ska göra med.
Är det meningen att vi ska höra vad som sägs i mumlet från den där bilradion?
Att vi ska försöka tyda de mikroskopiska anteckningarna på den paranoide strålningsspanaren Horst Ademeits polaroidbilder, och läsa den oändliga texten om får och linbanor i ”Sheep machine redux”?
Jag får tyvärr en känsla av att det inte riktigt har någon betydelse.

Dan Jönsson
kultur@dn.se "

" En person anhållen efter första maj-upplopp

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Efter onsdagens nazistdemonstration i Kungälv är en person anhållen och elva förundersökningar inledda. Den gäller bland annat våldsamt upplopp och hets mot folkgrupp.– Jag utesluter inte att det kan bli fler förundersökningar, säger Caroline Holmqvist, förundersökningsledare vid polisens utredningsenhet.

Det blev stundtals våldsamt när en mindre grupp nynazister demonstrerade i Kungälv under första maj. Gatstenar och bangers kastades mot polisens hästar och motdemonstranter försökte vid ett tillfälle riva ner polisens kravallstaket.
Polisen hade under torsdagsförmiddagen ett möte för att summera läget efter onsdagens nazistdemonstration.
– I nuläget är det en person som är anhållen för våld mot tjänsteman och elva förundersökningar är inledda om bland annat våldsamt upplopp och hets mot folkgrupp, säger Caroline Holmqvist, förundersökningsledare.
Enligt polisen går olika förundersökningar delvis in i varandra, personer kan förekomma i fler än ett ärende.
– Vi har ett massivt kameramaterial att gå igenom så jag utesluter inte att det kan bli fler förundersökningar längre fram.
Under onsdagen inleddes två förundersökningar om våldsamt upplopp med gripna från båda sidor, NMR-medlemmar och motdemonstranter. En person greps för våld mot tjänsteman. Två anmälningar om hets mot folkgrupp upprättades där nio personer hämtades till förhör.
Övriga brott som rapporterades var brott mot ordningslagen, brott mot maskeringsförbudet, narkotikabrott, brott mot knivlagen samt brott mot vapenlagen.
Mellan 600 och 1 000 personer samlades i Kungälv för att demonstrera mot nazistiska NMR:s tåg i staden. Totalt frihetsberövades 61 personer, 40 av dessa misstänks för ordningsstörningar.

Mathilda Ejefalk
mathilda.ejefalk@dn.se "

" Förbud mot spelreklam hot mot tv-kanaler

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Trött på spelreklam i tv? Då låter kanske ett totalförbud mot spelreklam som rena drömmen – men för svenska mediebolag som lever på intäkter från spelbolagen som köper reklamen vore det snarast en mardröm.

Civilminister Ardalan Shekarabi (S) meddelade i förra veckan att han vill skärpa reklamreglerna för spelbolagen ytterligare. En utredning får nu fritt mandat att föreslå hur reklamen kan begränsas, ett totalförbud kan bli aktuellt.
”Om utredaren gör bedömningen att det är det som krävs har utredaren möjlighet att föreslå det”, sade Shekarabi vid pressträffen.
Ett sådant förbud skulle få negativa konsekvenser för svenska mediebolag. 2018 köpte de svenska spelbolagen reklam för 7,3 miljarder, enligt siffror från Sifo. Av dessa lades 3,8 miljarder på tv-reklam.
– Det är främst tv-kanalerna som riskerar att förlora pengar. 3,8 miljarder är ett betydande tapp, säger Lars Nässtrom, ansvarig för reklammätningar på Sifo.
Ett generellt förbud drabbar i längden alla medier, säger han.
– Då påverkas alla, även utomhusföretagen. Men i och med att hälften av reklamen köps i tv-kanaler och upp emot 25 procent i digitala medier påverkas dessa i störst utsträckning.
Jeanette Gustafsdotter, vd för Tidningsutgivarna, anser att regeringen har handlat lite för snabbt och inte gett branschen och lagstiftningen tillräckligt med tid. Hon har svårt att se att totalförbudet skulle bli verklighet.
– Men vi kan konstatera att det är väldigt olyckligt om det blir så. Det är intäkter som försvinner, kanske främst för tv-bolag och inte i lika stor utsträckning tidningar. Men alla intäkter för tidningarna är viktiga i dag. Dessutom har vi en kommersiell yttrandefrihet och den bör inte inskränkas, säger hon.
Discovery Networks Sweden, där kanal 5, kanal 9 och Dplay ingår, befarar konsekvenser för bolaget.
– Om våra intäkter försämras oavsett bransch innebär det att vi behöver se över de investeringarna vi gör i svenska produktioner. Men jag hoppas och tror att vi inte kommer så långt, och att branschen kan lösa det hela genom självreglering, säger Daniel Lagerqvist, kommunikationsdirektör på Discovery.
Nordic Entertainment Group (Nent) med Viasat, TV3, TV6 och TV8 och strömningstjänsten Viaplay kommenterar i ett mejl:
”Som utgångspunkt handlar detta om att anpassa sig till gällande lagstiftning, det gör vi alltid och är redo för också i detta fall. Intäkter från spelreklam är en viktig men mindre del av vår verksamhet, skriver Anders Jensen, vd för Nent Group.

TT "

" Säkerhet i 5G-näten utreds

DN FREDAG 3 MAJ 2019

- och telestyrelsen (PTS) ska göra en riskanalys av säkerheten i de nya 5G-nät som teleoperatörerna planerar för. På torsdagen fick myndigheten uppdraget av regeringen. – Men vi behöver skärpa vår lagstiftning ytterligare så att vi får möjligheten att utesluta en enskild leverantör, säger energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman (S).

EU-kommissionen har bett medlemsländerna att bedöma de säkerhetsrisker som påverkar 5G-nät på nationell nivå och därefter vidta säkerhetsåtgärder.
Uppdraget till PTS kommer bland annat i spåren av den allmänna debatten om lämpligheten att eventuellt låta kinesiska telekomjätten Huawei bygga de nya 5G-näten.
Huawei har bannlysts i USA efter misstankar om spioneri från den kinesiska staten. Kineserna själva tillbakavisar anklagelserna.
Oron från flera länder grundar sig till stor del i Kinas nationella underrättelselag från 2015 som gör det till en plikt för varje medborgare och företag, oavsett var de befinner sig i världen, att delta i Kinas underrättelsearbete. I Sverige är mobiloperatörerna i mycket hög utsträckning beroende av bolagets utrustning, enligt DN:s kartläggning.
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman (S) berättar att ett lagförslag som utreder möjligheten att utesluta en enskild leverantör är på remiss. Han vill inte kommentera om Huawei utgör en säkerhetsrisk.
– Jag vill inte peka ut ett enskilt land eller enskilt företag. Vi gör det här för att skärpa säkerheten i det 5G-nät som ska byggas i Sverige, den säkerheten ska gälla oavsett vilket land eller vilken operatör som har ansvar för det.
– 5G kommer koppla upp fler produkter på många fler kopplingspunkter än tidigare, och då är det angeläget att vi höjer vår säkerhetsnivå, tillägger han.
Regeringen framhåller att detta är ett led i deras ambition att komma till rätta med eventuella säkerhetsproblem vid utbyggnad av digital infrastruktur.
5G är den femte generationen av mobilnät och beräknas kunna tas i bruk cirka år 2020. Tekniken är ännu inte färdigutvecklad och arbete med specifikationer och standarder pågår. 5G förväntas möjliggöra mobilnät med betydligt större dataöverföringshastigheter.
PTS ska göra riskanalysen i samråd med Säkerhetspolisen, Försvarsmakten, Försvarets radioanstalt och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Joakim Lundberg
joakim.lundberg@dn.se "

" Vi som sitter i fängelse behöver mer terapi för att stoppa återfall

DN 3 MAJ 2019

Enligt Riksrevisionen återfaller cirka 70 procent av de anstaltsintagna i brott inom tre år efter frigivning – en siffra jag tror de allra flesta finner oacceptabelt hög. Exakt varför antalet återfallsbrottslingar ligger på en hög och över tid stabil nivå råder det delade meningar om, men i de flesta fall handlar det om förklaringar utifrån socioekonomiska, psykologiska och psykiatriska faktorer.

Diskussionen i medier verkar ofta begränsa sig till ett ensidigt porträtterande av antingen brottsoffer eller gärningsperson, och inte sällan leda till ett oreflekterat upphöjande av antingen det ena eller det andra. Samtidigt tenderar detta att ytterligare späda på den ständigt pågående könspolemiska debatten på ett vis som knappast gagnar någon, och som definitivt inte tar itu med de reella problemen.
Eftersom jag själv är en ständigt återkommande intagen i kriminalvårdens inrättningar har jag på nära håll under lång tid kunnat erfara en myndighet som lagt fokus på säkerhet på bekostnad av effektiva åtgärder för att minska återfallen. Därför menar jag att kriminalvården försakar möjligheten att arbeta på ett evidensbaserat sätt med oss som tidigt lärt oss att hot och våld lönar sig, eller åtminstone är de enda ”verktyg” vi förfogar över.
Inom vårdprofessionen ska det generellt arbetas utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet. Vilken som är kriminalvårdens utgångspunkt kan man fråga sig då statistik ibland är mer än enbart siffror. Vad vi våldsbrottsdömda lämnar efter oss är utslagna tänder, knivskurna rivaler och mördade partners. Är det någon gång som vetenskap och erfarenhet behöver gå hand i hand så är det i arbetet med oss.
Hur ska vi våldsbrottsdömda kunna tillägna oss de faktiska psykologiska förmågor som breddar vår beteenderepertoar och som hindrar oss från att använda våld i upplevt trängda lägen, om vi inte kan få tillgång till adekvat behandling?
Det behövs inga ytterligare manualstyrda program där män i grupp kan framhäva sig som tuffingar inför medfångarna. Vad som behövs är individuellt anpassade och terapeutiskt verksamma behandlingsmetoder, där vi vägleds på en resa från det inre sårade barnet fram till en ansvarstagande vuxen man.
Kriminalvården måste styras mer av humanistiska värden och våga lita på att människan går att påverka. I samråd med den intagne går det att finna och formulera värden och etiska principer som ska vara normerande för beteendet. Men då krävs mod att ta itu med samhällsproblem som kvinnomisshandel och strukturell psykisk ohälsa.
Det är tveksamt om myndigheten är beredd att ta ett sådant ansvar. Rådande kriminalvårdspraktik förklädd i devisen om att komma ”bättre ut” litar alltjämt som ett genuint aprilskämt hos oss intagna.
Vi vill ha hjälp, vi vill arbeta med oss själva, men bemöts ofta med en kall, byråkratisk hand som är bäst på att fatta beslut om avslag på olika besöks- och telefontillstånd.

Andreas Johansson
intagen inom kriminalvården, Västervik "

" Kändisar som säljer spel bidrar till livstragedier

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Spel. Spelreklam verkar man kunna göra utan skrupler. Att se så många av våra idrottsstjärnor och andra kändisar sälja sig i spelbolagens tjänst gör mig besviken. Majoriteten av dessa profiler tjänar bra och har inget ekonomiskt behov av denna ”prostitution”.

Spel- och casinoverksamheten ökar lavinartat och med den spelreklamen. Ofattbara 7,5 miljarder kronor spenderades på spelreklam ifjol, enligt SVT Kultur. Spelbranschen är den bransch som lägger mest pengar på marknadsföring. Antalet som fastnar i spelberoende ökar också kraftigt. Enligt Folkhälsomyndigheten ökade antalet spelberoende med 45 procent mellan 2015 och 2018. Ökningen är klart störst bland kvinnor.
Detta medför inte enbart stort lidande för de som drabbas och deras nära anhöriga utan får också konsekvenser för vårt välfärdssystem. Kommuner och landsting får bygga upp dyra verksamheter för att, i tillägg till en redan tyngd vårdverksamhet, behandla ett snabbt växande antal patienter med spelproblem.
Det skulle, till skillnad från spelreklam, inte vara acceptabelt att som idrottsstjärna göra reklam för alkohol. Förstår man inte att man likt reklam för alkohol bidrar till många livstragedier? Inser man inte att man som förebild har ett ansvar att föregå med gott exempel?
Det måste växa fram en kraftig opinion som tydligt tar avstånd från kändisars inblandning i dessa sammanhang. De som väljer att göra reklam för spel bör tar sig en rejäl funderare över sina moraliska förpliktelser.

Per Häger Karlstad "

" Det fria ordet är ingen självklarhet

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Förra året dödades nästan 100 journalister världen över. Hoten och censuren tilltar, även i Europa. Vi har ett gemensamt ansvar för att stå upp för det fria ordet, skriver Sveriges Radios vd Cilla Benkö. I dag är det Pressfrihetens dag.

Vad händer med ett samhälle när röster tystnar? Det är en fråga som rör oss alla.
Antalet hot och hat som riktas mot enskilda journalister har ökat markant under senare år. På Sveriges Radio handlar det om så många som tio ärenden varje dag som kommer in via mejl, telefon och sociala medier. Hoten och hatet är naturligtvis ytterst obehagligt på ett personligt plan, men får också svåra konsekvenser för demokratin. Vi ser erfarenhetsmässigt att det leder till att journalister väljer bort ämnen och bevakningsområden. Inte alla och inte alltid medvetet, men vi ser att det händer – och det är allvarligt. I praktiken innebär det ju att vi alla berövas fördjupande och granskande journalistik, opartisk rapportering som sätter ljus på orättvisor och obekväma sanningar i samhället.
Enligt Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex som presenterades den 18 april, som årligen mäter situationen för pressfrihet runt om i världen, har ett nytt klimat av rädsla vuxit fram. Den tydligaste trenden i årets undersökning visade att politiska ledares fientlighet, våld och hat mot journalister lett till att självcensur bland journalister och medier överlag ökat under året. Det är en mycket oroande utveckling. När folkvalda politiker ger sig på journalister ger det en legitimitet för andra att göra detsamma.

Yttrandefriheten och pressfriheten är under stor press. I världen, i Europa och i Sverige. Globalt ser vi hur listan över länder som blir omöjliga för journalister att arbeta i blir allt längre. Länder där grundläggande demokratiska värden som yttrande- och mediefrihet inte kan garanteras och där journalister och redaktörer som bara försöker göra sitt jobb fängslas, trakasseras och mördas.
Förra året dödades 99 journalister över hela världen, enligt UNESCO. En nattsvart siffra. När journalister tystnar försvinner också viktiga sammanhang och perspektiv och propaganda ges fritt spelrum. Vinnare blir de krafter som vill styra världsbilden och som därför ser journalister som ett hinder som ska tystas.
Också i Europa utmanas det fria ordet. Daphne Caruana Galizia, som avslöjat en rad politiska missförhållanden på Malta, hittades död i sin bil 2017. Viktoria Marinova, som rapporterat om korruption och förskingring av EU-medel, blev brutalt mördad i Bulgarien 2018. Samma år hittades den slovakiska journalisten Ján Kuciak, som granskat korruption kopplad till den italienska maffian, och hans sambo mördade i sitt hem i Bratislava.
I april talade statsminister Stefan Löfven i EU-parlamentet och lyfte vikten av starka oberoende medier, vid sidan av ett starkt och lika oberoende rättsväsende. Han uppmanade också medlemsländerna att komma ihåg vilka grundläggande gemensamma värderingar unionen en gång byggdes på: ”EU kan bara vara en stark förespråkare för demokrati i världen om medlemsländerna samtidigt står upp för demokratiska principer”, sade han.
Det är bra att regeringen tar frågan på allvar och driver den i Europa där vi ser en utveckling där allt mer auktoritära regeringar, som i Polen och Ungern, vill se en mediekår som är lojal med makten. Lagar som begränsar mediefriheten har instiftats, publicistiska uppdrag har skrivits om, medieledningar och journalister har fått sparken och ersatts och tidningar köpts upp och lagts ned.
Också på närmre håll ser vi en oroväckande utveckling. I Danmark har public service-bolaget DR efter en politisk överenskommelse fått sin budget nedskuren med 20 procent och ett avsmalnat, nedbantat, uppdrag med formuleringar om att DR ska ha ”rötter i kristendomen” och ”sprida dansk kultur och det danska kulturarvet”. Att DR fått ett förändrat uppdrag applåderades nyligen av det kommersiella radiobolaget Bauers europeiska vd Paul Keenan vid den internationella konferensen Radiodays i Schweiz. En för mig förvånande och tråkig hållning.
Vi höga medierepresentanter behöver stå upp för den granskande uppgiften tillsammans, oavsett om vi representerar public service eller kommersiella medier. Att ge sig på public service är bara ett första steg för de politiker som vill styra medierna, nästa steg blir sedan landets kommersiella medieföretag. Därför måste vi hålla ihop. För vad händer annars?
Jo, det mycket kännbara resultatet blir färre röster, färre perspektiv och mindre granskande, fördjupande och oberoende journalistik. Det gagnar inte någon.
Så vad kan göras för att förbättra situationen för det fria ordet? Internationellt är det viktigt att makthavare fortsätter att lyfta hur avgörande pressfriheten och yttrandefriheten är för en välfungerande demokrati. Vid besök på hög nivå måste de obekväma frågorna ställas. Reportrar utan gränser har föreslagit att EU ska tillsätta en särskild kommissionär med ansvar för pressfrihet och oberoende journalistik. Det är ett bra förslag.
Arbetet med att ta fram ett förslag för att stärka skyddet för hotade journalister pågår just nu i konstitutionsutskottet, det är också välkommet.
Som vd för Sveriges Radio har jag valt att satsa stort på säkerhets-frågorna. Näst intill samtliga nyhetsmedarbetare inom företaget har sedan 2017 utbildats i säkerhet. Vi polisanmäler alla hot som kommer

in, och uppmanar alla medarbetare att anmäla ofredanden – som exempelvis upprepat hat. Det är viktigt, inte minst för visa att vi inte viker ner oss. Ytterligare ett viktigt spår är lagstiftningen. Polisen behöver nya verktyg för att kunna agera kraftfullt och lagföra de som hotar just journalister. Vi måste i alla lägen värna det fria ordet, så värnar vi också det demokratiska samhället.

Cilla Benkö journalist och vd för Sveriges Radio "

" Han är journalist med livet som insats

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Mexikanen Ismael Bojórquez Perea är chefredaktör i ett av världens farligaste länder för journalister. Samtidigt som han är i Sverige för att ta emot Reportrar utan gränsers pressfrihetspris möts han av beskedet att ännu en kollega har mördats. Det kommer att fortsätta så länge mördarna inte straffas, säger han till DN.

Det är den internationella pressfrihetsdagen. Men för journalistiken i Mexiko är det ytterligare en svart dag. I natt, svensk tid, kom beskedet att ännu en journalist, Telésforo Santiago Enríquez, mördats. Han blev skjuten i ett bakhåll, rapporterar mexikanska medier.
Ismael Bojórquez Perea, som är i Sverige för att ta emot Reportrar utan gränsers pressfrihetspris, är omskakad av beskedet när DN träffar honom.
– Han var grundare av en lokalradiostation i delstaten Oaxaca, och samtidigt en försvarare av mänskliga rättigheter och av ursprungsbefolkningen. Vi vet inte mycket ännu, bara att han blev skjuten, berättar Ismael Bojórquez Perea.
– Det är väldigt sorgligt att det händer just i dag, och det visar hur allvarlig situationen är. Priset blir därför viktigt. Inte bara för mig personligen utan för alla journalister i Mexiko.
Ismael Bojórquez Perea arbetar i ett av världens farligaste länder för journalister. De senaste fem åren har 39 journalister mördats, mer än i något annat land i världen. Han arbetar också i en av de farligaste regionerna, Sinaloa. I delstaten, i nordvästra delen av landet, har narkotikahandel och organiserad brottslighet satt djupa spår i hela samhället. I staden Culiacán var Ismael Bojórquez Perea för sexton år

sedan med och grundade veckotidningen Ríodoce. Trots hot, övervakning och påtryckningar har man bestämt sig för att fortsätta bevaka den fråga som mer än något annan präglar omgivningen.
– Det går inte att driva en tidning i en delstat som Sinaloa utan att bevaka narkotikahandeln. Den finns överallt: i ekonomin, politiken, allmänna valen, kulturen och på universiteten. Du kan bestämma dig för att undersöka kyrkan, men det kommer ändå att leda dig till narkotikahandeln, säger Ismael Bojórquez Perea.
Våldet har även drabbat Ríodoce. För två år sedan mördades den prisade journalisten Javier Valdéz, medgrundare till veckotidningen och nära vän till Ismael Bojórquez Perea. Journalisten blev skjuten med tretton skott.
– Det förändrade livet. Vi var tillsammans den dagen och hade ett möte på kontoret. Jag lämnade, åkte till banken, och när jag kom tillbaka såg jag en person ligga på gatan, två kvarter från kontoret. På långt håll såg det ut som en äldre person som ramlat men när jag kom närmare insåg jag att det var Javier.
Mordet påverkade på flera sätt, menar Ismael Bojórquez Perea. Man har bestämt sig att fortsätta ge ut tidningen: inte en enda utgåva har uteblivit. Samtidigt försöker man bidra till att de skyldiga blir dömda. Två personer har gripits. Men Ismael Bojórquez Perea har en nyhet han drömmer om att publicera: avslöjandet om vem som organiserade mordet.
– Våldet mot journalister har mycket att göra med den organiserade brottsligheten, men beror också på samröret mellan den organiserade brottsligheten och myndigheter, på lokal, regional och federal nivå. Polisen och militären är ofta inblandad, det skapar en situation med straffrihet. Det här kommer att fortsätta så länge mördarna inte straffas, säger han.
De åtgärder som i början av 2010-talet initierades på statlig nivå för att stärka utredningarna av brott mot journalister har inte gett önskat resultat, menar han.
– Förra året fick vi en vänsterregering, som många hoppades skulle innebära förändringar. Men kanske har vi hoppats för mycket på att det också skulle ske snabbt. Ingenting har förändrats ännu, bara de fem senaste månaderna har nio journalister mördats.
Ismael Bojórquez Perea har en stor familj. Fru, barn och barnbarn. Att fortsätta med arbetet innebär att han måste leva med rädslan, men också lära sig att hantera den.
– Efter mordet på Javier har vi dragit upp nya linjer för arbetet. Vi ska inte utsätta oss för onödiga risker. Men linjerna är svåra att förhålla sig till och ibland måste man passera dem. Rädslan får inte ta över, säger han.
Varför fortsätter du?
– Vi har löften och ansvar. När vi startade tidningen gav vi ett löfte till lokalbefolkningen, som gett oss ett starkt stöd. Mordet på Javier gav oss också ett nytt ansvar. Vi måste fortsätta för hans skull.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se"

"Reportrar utan gränser pressfrihetspris.
Mexiko bedöms vara ett världens farligaste länder för journalister. Landet rankas på plats 144 av 180 på Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex.
Under 2018 mördades minst tio journalister i landet. De senaste fem åren har minst 39 journalister i landet mördats.
Ismael Bojórquez Perea, mottagare av Reportrar utan gränser pressfrihetspris, är chefredaktör för veckotidningen Ríodoce, grundad 2003.
Pressfrihetspriset har delats ut sedan 2003. Några av de tidigare mottagarna är Dawit Isaak, Raqqa is being slaughtered silently, Nadja Ayubi, Raif Badawi och Malahat Nasibova.
Källa: Reportrar utan gränser. "

" <u>För guds skull, hitta på!</u>

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Vad händer med fantasin i autofiktionens tid? Kerstin Ekman ser hur författarpersonen står i vägen för skönlitteraturen och skadar vår förmåga att läsa. Boklördag publicerar hennes tal till 150-årsjubileet av Hjalmar Söderbergs födelse.

”…bakom världen finns ett mönster fördolt och vi – jag menar alla människor – är knutna till detta, att hela världen är ett konstverk, att vi alla är delar av konstverket. Hamlet eller en Beethovenkvartett är sanningen om denna oändliga massa som kallas världen. Men det finns ingen Shakespeare, det finns ingen Beethoven, framför allt finns det förvisso ingen Gud, vi är orden, vi är musiken, vi är själva tinget.”
Det här skriver Virginia Woolf i ”Moments of being”. Jag citerar ur översättningen som heter ”Ögonblick av liv”, gjord av Harriet Alfons. Kanske satt Harriet och slet med denna inte alls lätta text när Svens Alfons skrev:
hjärtat stenograferar
de stora sångerna
till tecken på marken
Jag undrar vem av dem som satt vid köksbordet.
Det finns alltså ingen Shakespeare, enligt Virginia Woolf. Det finns helt enkelt ingen författare. Vad jag älskar de orden.
Homeros finns inte. Han är bara ett namn som konstigt nog bevarats. Men Iliaden finns, liksom Odysséen. De är *the thing*.
Vi ska tala om Hjalmar Söderberg nu. För mig är han inte en person. Han är en röst och den rösten är absolut egenartad, fast jag naturligtvis aldrig har hört den fysiskt och inte skulle vilja det heller. Den finns i hans texter och jag upplever dem som en röst som talar till mig, inte minst nattetid då jag tassat upp för att i mörkret med fingrarna känna på lädret i ryggarna på hans böcker och ta en, vilken som helst, och läsa. Inte precis för att kunna sova. För att vara med honom.
Jag kan göra likadant med Thomas Mann, när som helst höra honom säga: *Tief ist der Brunnen der Vergangenheit. Sollte mann ihn nicht unergründlich nennen? (*Djup är det förgångnas brunn. Kanske borde man säga outgrundlig?)
Jag vill ha de här rösterna. Men det är omöjligt att förverkliga dem utifrån kunskapen om ett författarliv. De kommer ur texten.
Men numera har författarpersonen blivit så viktig. Jag avskyr detta personifierande. Själva nyfikenheten, för att inte säga snaskandet på personen bakom *the thing*.
Men jag läser förstås själv ivrigt författarbiografier. Jag ursäktar mig med att författarna är yrkessystrar och bröder och kan berätta något för mig också om mitt verkliga liv, mitt skrivande. Hur det har gått till för deras del. Hur de klarade sig utan att krokna när de satt fast med texten. Jag vill egentligen inte veta att de söp och missbrukade opium utan att de skrev så lysande som Erik Johan Stagnelius – och hur i Herrans namn han kunde göra det! Han hade i ett större språkområde varit en Wordsworth eller en Coleridge – som för den delen också missbrukade opium. Nu gjorde i stället Tegnér, Atterbom och en för de flesta okänd akademiledamot som hette af Kullberg sitt bästa för att förinta Stagnelius författarskap, få det bortglömt och förskingrat. Men det gick inte.
Fredrik Böök skrev en lysande biografi om Tegnér. Han fick så småningom själv en biografi skriven om sig av Svante Nordin. Där är förklaringen till att han trodde på Hitler som en förnyare inte undanstucken men sakligt behandlad.
När jag i somras läste om Martin Lamms biografi över August Strindberg var det nära nog att jag tyckte synd om fanskapet. Hos Lamm finns en inlevelse i detta trasiga liv och obarmhärtiga

författarskap, en inlevelse som absolut inte kan kallas förskönande. Men kanske ändå försonlig.
Jag läste Jesper Högströms Söderbergbiografi, ”Lusten och Ensamheten”, och tyckte om den därför att verket, skrivandet hela tiden är mycket närvarande i den. Livet levde huvudpersonen som de flesta av oss gör: så gott han kunde.
När Johan Cullbergs och Björn Sahlins ”Märta och Hjalmar Söderberg: en äktenskapskatastrof” kom ut läste jag den och tänkte: nu blir det näring åt nyfikenheten på författarpersonen. Men när jag träffade Johan Cullberg resonerade vi över ett middagsbord inte om Söderberg, utan om den tidens brist på psykiatrisk vård för en kvinna som hans hustru Märta. Det fanns inga mediciner som kunde hjälpa henne, det fanns inte en klinik som kunde bota en person som denna olyckliga kvinna. Jag berättade för Cullberg att när jag var tonåring i Katrineholm hörde jag människor säga om kvinnor som blev hysteriska: Ja, hon ska akta sig så hon inte kommer på Sankt Anna. Det var sinnessjukhuset i Nyköping.
Nu har detta hur författare lever privat blivit så viktigt att de själva hjälper till att berätta om det. Osant eller möjligen halvsant förstås, trolöst. Genren är ju garderad med beteckningen autofiktion. Men det verkar som folk tror på vad författare säger om sina liv. Eller om de bara vill tro. Varför har det blivit så här? Vart tog fantasin och fabuleringen vägen? Jag får låta Söderberg uttrycka min fasa och vantro: ”O, ve och förbannelse! O, satan och helvete!” Det är ur berättelsen om när han försökte vinna pris i Svenska Akademien med sagan om Svitjod. Tyvärr fanns det en Svitjod till inlämnad för bedömning och det var den som fick priset. Söderbergs förbannelse fortsätter: ”O, slumpens grymma lek, o, ödets oberäkneliga kastrull!” I ”Jahves eld” låter Söderberg Markel säga: ”Konsten att ljuga alldeles på fri hand är en ganska sen blomma i kulturens örtagård.” Och jag säger: Måtte den inte förfrysa och försvinna.
I sina egna romaner fulländade Söderberg konsten att ljuga på mycket fri hand ibland ganska nära sina egna upplevelser. Det är egentligen så de riktigt bra författarna gör. Det är fråga om en omvandlingsprocess. Det är alltså något som sker när man hittar på. Det är inte att författaren manipulerar för att förbättra sin självbild, ta hämnd för gamla oförrätter och inte minst tillverka en chockerande och fullständigt konstlad uppriktighet. Omvandlingsprocessen, den litterära alkemin, ska själv ta hand om stoffet. Dess avsikter är ovetbara. Författaren är i bästa fall en god hantverkare. Men för att texten ska bli något mer än ett godtagbart hantverk måste man ge sig hän.
För guds skull, hitta på! Det du skriver är mer än ditt lilla liv. Det är något som kanske gäller många. Och hur som helst tillhör det alla. Men författaren är för många människor numera inte text och röst utan verkligt liv och upplevt drama. Om de bara visste hur händelselöst detta liv egentligen kan vara – eller är. Att få en idé är en blixtrande och euforisk upplevelse. Att strukturera den till en roman och att ta reda på de fakta man behöver, det är träget arbete. Och sedan att varje morgon sätta sig vid galäråran. Taktfast, taktfast… Jag citerar alltid Ekelöf här, men Kjell Espmark har i sin ”Kvällens frihet” lärt mig att Ekelöf citerar Ezra Pound. Nåja, taktfast, taktfast går det i alla fall och mer hinner man inte på en dag utöver detta trägna roende fram i texten. Inte mer än att laga lite mat, städa, kanske tvätta och gå ut med hunn. Det är särdeles odramatiskt. Visst kommer det då och då småidéer som ska in i texten och visst är dessa ögonblick euforiska. Annars höll man väl inte ut vid galäråran. Annars bleve väl texten monoton.
Men varför ska människor läsa om hur det här går till? Vad har de med det att göra? Det är hemligt.
Och om man inte går dem till mötes genom att skriva självbiografiskt så tolkar de ens texter så. Och inte bara naiva läsare gör det. Artur

Lundkvist kan väl inte sägas ha varit en naiv läsare. Ändå tackade han mig för min bok ”En stad av ljus” när vi var på utgående från ett akademisammanträde. Han sa: Ja, Kerstin det var en trist studenttid du hade i Uppsala. Nej, men Artur, sa jag och nästan sprang efter honom, det där var inte jag. Jag stal inte i affärer, jag hade inte gonorré i halsen och jag tog min examen med goda betyg. Men Artur svarade bara: Ingen rök utan eld – och seglade vidare.
Lika illa gick det när jag försökte skoja med och helst avdöda hela autofiktionsgenren i ”Grand final i skojarbranschen”. Det gick nämligen inte alls. Genren blomstrar som aldrig förr och jag anses nu ha upplevt allt som står i den där boken. Men jag har aldrig stulit nån hund. Till exempel. När jag hade gett ut ”En stad av ljus” skrev en dam till mig och jublade över att hon hade köpt det hus som jag hade växt upp i. Med pärlspont och allt. Men det var så fel. Pärlspont var nog det sista vi ville ha i vår lilla moderna villa i Katrineholms utkant. Och det hus jag verkligen mycket noggrant beskrev i boken låg och ligger fortfarande i Uppsala, på det som numera heter S:t Olofsgatan. Och är renoverat och inrett med svindyra lägenheter. Inga vägglöss i lampkuporna där inte.
Den norske författaren Jan Kjærstad och jag bytte per e-post några beska sanningar om författares egna bidrag till privatlivsrotandet. Det som heter autobiografi eller autofiktion. Vi skrev också var sin tidningsartikel. Men vem brydde sig om det? När de autofiktiva sångsvanarna brer ut sina stora vingar och börjar sjunga så hörs sådana som vi bara som muspip nere på marken.
Men dessa sångsvanars verksamhet är egentligen en kaputtförklaring av det egentliga skönlitterära berättandet. Man underkänner fantasin och fabuleringskonsten som egentligen är grunden som vi står på när vi skriver. Ska vi överlämna detta åt författarna av kriminalromaner, science fiction och fantasy?
Inte bara de naiva läsarna tycker om det här självdiktandet. Precis som många deckarläsare kräver *true crime* så vill våra läsare tydligen ha *true life* och de tror att de får det. Men att skriva är visserligen att också använda sina egna erfarenheter och förvandla dem.
Det finns i Peter Ackroyds Dickensbiografi en episod att ta med sig ut i livet när man föreställer sig ett författarliv. Charles Dickens sitter i sin trädgård vid ett bord översållat med papper. Förmodligen ett avsnitt av de eviga följetongsbidrag han först gjorde av sina böcker. Utarbetad. I alla bemärkelser nära deadline.
Då går en luffare förbi. Han tittar på mannen vid trädgårdsbordet och säger: *Lazy devil. Hasn't done a day's work in all his life*.
Är det närgånget att skriva författarbiografier? Blir de om författaren fortfarande lever och hjälper till lika felaktiga som luffarens utbrott om Dickens?
Har vi rätt att läsa in författares liv i hans verk?
Har vi ens rätt att parafrasera dem?
Har vi rätt till att, som jag har gjort i ”Mordets praktik”, hitta på en mördare som inspirerats av att han läst ”Doktor Glas”, men som själv är en som aldrig får några rosor av en beundrarinna och som lever ett sjaskigt liv?
Vad gör vi med andras texter? Hur läser vi dem?
Hjalmar Söderberg levde så gott han kunde och kom till korta med det som så många av oss gör. Men han skrev mycket märkvärdiga böcker. Och det är där, i texten, som rösten finns.
Jag går opp i nattskumrasket och trevar i bokhyllan efter ”Jahves eld”. Det är boken där han skrev att konsten att ljuga på fri hand är en ganska sen uppfinning. Volymen är lätt att hitta för den är så tjock. Den innehåller också ”Vers och Varia”.
Här är han verkligen i farten med påhitten. Det sägs att det är ett religionshistoriskt verk avsett för specialintresserade. Och nog konsulterade han framför allt tunga tyska religionsforskares verk för

den här boken. Men kom ihåg att han ville att förlaget skulle annonsera den som en berättelse. Och det är den. Han hittar på, han fabulerar och det är så underbart roligt. Vid ett mycket lämpligt inträffande lågvatten i Röda havet för Mose sina hebréer ur den egyptiska träldomen. De kommer i land på Arabiens kust, nära berget Sinai. Snabbt börjar det hända saker. I den här berättelsen är inte Mose någon religionsstiftare utan en upplockare av religiöst material från andra Medelhavsreligioner och framför allt från månkulten som leds av prästen Jetro.

Mose vill emellertid göra något specifikt av den där månreligonen, något som ska få hans hebréer att gapa av häpnad och jubla av hänförelse. Att han åt sitt vandringsfolk uppfinner portabelt altare, stort som en krocketlåda skriver Söderberg, är bara en småsak. Mose kutar upp och ner för berget och talar med Gud, ibland så länge att folket blir utledset och börjar knorra. Gång på gång kommer Söderberg tillbaka till detta bibliska knorrande, ett uttryck som han måste ha älskat. Folket börjar till och med dyrka en egentillverkad gud med förgyllda horn och mule och den slår Mose mycket effektivt sönder och samman när han kommer ner från Sinai. Och nu – nu! – börjar det knalla och ryka och slå upp eld ur altaret fast ingen varit där och tänt på. Det mullrar och det brakar. Och vem måste inte tro på en gud som utför sådana under?

Ja, inte Hjalmar Söderberg i alla fall. Med stöd av en mycket perifer utforskare av judisk religion uppger han att Mose i själva verket uppfann krutet. Han har hittat salpeter i klippskrevorna och, antar jag, förstått att blanda det med träkol. Pang! Bom! Det är Jahves röst.

Det finns en berättelse till i den här berättelsen och den kommer på slutet när Markel, vår gamle vän från tidningsredaktionen i ”Den allvarsamma leken”, visar sig vara den som skrivit detta verk om Mose och Jahves explosionsartade framträdande. Han läser upp det för några superande herrar som vi nog har träffat förr. Det är Martin Birck, inte någon ungdom längre. Han har blivit revisor. Det är en oefterrättligt konservativ major som heter Feiff och det är Tycho Glas. De äter stekt strömming och rädisor och dricker pilsner, för Markel har en hushållerska som heter Adèle. Hon deltar verkligen i diskussionen om hans verk.

När Birck på tal om det andliga försynt yttrar att de högsta njutningarna inte kan förklaras utbrister hon: ”Nej, nu ska revisorn inte vara ekivåk.” Men den allra mest uppsluppna av herrarna, och det innan whiskyn kommit fram, är den åldrade mördaren doktor Glas.

Det är verkligen att fabulera! Det är att sätta sin egen tankebok om den dystre doktorn på spel. Aldrig hör jag tydligare tonen av Söderbergs berömda ironi. Hans oefterhärmliga förmåga att inte ta sig själv eller ens sitt verk på alltför stort allvar. Detta är verkligen hans egen röst. Kalla den en ton eller, som jag gör, en röst. Lycklig är man när man hittar de författare som har en egen röst. Ingen kunde skriva så som just den författaren gjorde. Nära det inre örat. Hjalmar Söderberg hörde till dem. Han var unik.

Kerstin Ekman "

"Texten är en något kortad version av det tal Kerstin Ekman höll under en Hjalmar Söderberg-kväll på Svenska Akademien den 29 april. "

" Fredrik Virtanen talar ur lidandets brunn

LÖRDAG 4 MAJ 2019

I samband med metoo kom Fredrik Virtanens förflutna i kapp honom med brutal kraft. Lars Linder läser en ojämn bok, som är som bäst när den skildrar vad som händer med en människa i mediestormen.

Fredrik Virtanen ”Utan nåd – en rannsakning” Gloria förlag, 247 sidor
– Har ni hormöte eller kan vi slå oss ner?

Det var en av hans vassa öppningsrepliker på krogen. Han hörde till de sköna killarna kring Stureplan på det tidiga 2000-talet. Hade koll på allt, var omsusad nöjesjournalist på Aftonbladet och stamgäst på Spy Bar där livet var en närmast oavbruten fest på alkohol och kokain.
Han var arrogant, framfusig och ful i mun, och frampå småtimmarna var det närmast rutin att ta taxi hem för att dra över någon av de troféer han som kändis och proffsraggare kunde locka med sig. Efteråt räknar han dem i hundratal.
Han var kort sagt en ovanligt grisig typ till och med i Stockholms grisiga nattvärld. ”En tölp”, som han numera ödmjukt uttrycker saken. En av alla dessa oräkneliga kvällar får han med sig ännu en tjej hem. Yngre än han, rolig och flirtig, minns han. De hamnar i säng, helt enligt förväntningarna – men det som sedan händer är omstritt, och mer än så: det ska röra upp en rad svallvågor som drygt tio år senare tornar upp sig till en medial tsunami av enorma proportioner.
Enligt honom somnade de båda av utmattning, fullt påklädda. Enligt henne blev hon först nerdrogad, sedan våldtagen. Men det tog några år innan hon gick hon ut med det. Först efter fem år polisanmälde hon, men förundersökningen lades snabbt ner.
Vid det laget hade han lämnat sitt rumlande liv bakom sig, gift sig, fått barn och gett sin yrkesverksamhet en något seriösare framtoning. Han skrev nu även om viktiga samhällsfrågor på ledarsidan.
Mr Hyde hade konverterat till Dr Jekyll och allt såg finfint ut.
Men så drabbades plötsligt patriarkatet av den jordbävning som kallades metoo, och det förflutna kom ikapp honom med brutal kraft.
Kvinnan från den där kvällen hade med tiden själv erövrat en plats i offentligheten som journalist och profil på Instagram. Och nu, just när skandalerna duggade som tätast och ropen skallade som högst, gick hon ut med hans namn till sina tusentals följare: Fredrik Virtanen.
Saken blev omedelbart viral, och skyar av vittnen från den gamla onda tiden kring Stureplan och på Aftonbladet kunde intyga hans tölpaktighet. I ett slag blev Fredrik Virtanen en av de främsta svenska symbolerna för hela den förtigna och hatade manliga övergreppskultur som nu äntligen skulle krossas, och han fann sig helt oväntat mitt i alla mediedrevs moder.
På nätet attackerades han av hathögern som hycklare, av feministerna som sexualförbrytare, och efter att saken hettats upp några veckor i cyberrymden slog Expressen till med sex sidor och löpsedel.
Dödshoten hopades, familjen tvangs flytta och efter en kort timeout avslutades hans anställning på Aftonbladet.
Och så låg Fredrik Virtanen där en dag, hjälplöst sprattlande på rygg, förvandlad till skalbagge. Exakt där, i Kafka, börjar också den bok han nu skrivit om hela affären: ”Utan nåd – en rannsakning”.
Den är en ojämn och svajig text, ömsom självömkande och ömsom offensiv, ett förtvivlat försvarstal direkt från källarhålet. Som bok är den knappast omistlig, men det finns välskrivna avsnitt där nerverna ligger blottade och språket glöder.
Dess första del är en självbekännelse där han tillstår att de nya vittnena inte ljuger: 2000-talets Virtanen var sannerligen en buffel. Det är en fränt självkritisk sedeskildring där han framstår som klädsamt

uppriktig, men som läsning är det ärligt talat rätt segt: livet i kokaindimmorna var säkert betydligt roligare att uppleva än det är att läsa om.
I den andra delen finns bokens starkaste avsnitt, det är en fasansfull och alltmer hudlös berättelse om vad som händer med en människa som hamnar mitt i en perfekt storm där tidens alla tänkbara mediekanaler och känslor av hat och hämnd samverkar i ett stigande inferno. Han hukar, gömmer sig, badar i självhat, går i däck, försöker spotta upp sig.
Samtidigt är han uppdrivet medveten om allt som pågår där ute och noterar nogsamt hur det går till i denna nya, sköna medievärld. Han är ju själv proffs och kan alla handgreppen, ändå förmår han inte värja sig, särskilt när även vännerna – de förmodade – tystnar och han står helt ensam i orkanens öga.
I den tredje delen samlar sig ledarskribenten Virtanen till ett slags utvärdering av det som hände: en bitvis något tröttsam uppräkning av oförrätter och fiender, men som bäst en riktigt skarpsynt uppgörelse med den medieoffentlighet som inte alltid lyckades hålla huvudet kallt nog i korsdraget mellan metoorörelsens rättmätiga vrede och de sociala mediernas förmåga till mobilisering och ryktesspridning. Alldeles för många drogs med i ruset och allt var inte sant som sades, inte ens om Virtanen. Resultatet blev inte bara avslöjade ogärningar utan också en del orättvist uthängda offer.
Och han själv då? Ogärningsman eller offer?
När det gäller det påstådda brottet vet vi alltså inte. Ingen vill tvivla på en utsatt kvinna, men åtal har prövats och lagts ner och i offentligheten, särskilt i medier med utgivaransvar, måste han därmed ändå ses som oskyldig.
Nej, jag känner själv ingen större sympati för en man som i vuxen ålder levt rövare med kvinnor, kallat dem horor och fittor men sig själv för feminist. Han har bättrat sig, påstår han, men anger egentligen inga djupare skäl till omvändelsen än att hans nya liv som gift man och ledarskribent krävt det.
Ändå kan det finnas skäl att lyssna till vad den luttrade Dr Jekyll nu säger ur sitt lidandes brunn. Hans erfarenheter både som journalist och som måltavla för årtiondets mediestorm gör honom observant, inte minst på farorna med den snabba förändring av medielandskapet som fick den traditionella pressen att för den goda sakens – och upplagornas – skull lätta på kravet att källgranska och belägga spännande uppgifter.
Pressombudsmannens dom över journalistiken kring metoo blev också helt förödande. Men Virtanen uppfattar även en annan oroande tendens: tystnaden som följde. Han menar då inte bara den uteblivna eller halvkvädna självrannsakningen efter de pressetiska haverierna utan också den nya ängslighet han tycker sig se, tvekan inför att nu alls ta upp laddade frågor där man riskerar att dra på sig en rasande nätmobb.
För plötsligt, noterar han, var inte bara kritiker av metoovågen utträngda från spalterna – utan även många av de aktivister som nyss hyllats i dem.
Och varför, kan man undra, var det så omöjligt att ge ut hans bok på ett svenskt förlag?
Ett kort ögonblick efter Benny Fredrikssons självmord förra vintern funderar Fredrik Virtanen på att välja samma utväg. Men gör det inte: ”Varför ska man ta livet av sig när man inte får höra hyckleriet efteråt?”
Formulera sig kan han, och man anar att han nog kommer att repa sig till sist. I bästa fall kanske hans rop ur djupet kan bidra något lite till att pressetiken i de sociala mediernas osäkra tid också gör det.

Lars Linder "

" Peter Wolodarski: Herregud. Hur svårt är det att kolla fakta?

DN SÖNDAG 5 MAJ 2019

Förr var det vänstern som satte tonen i sociala medier. Nu är det högern. Viljan att påverka är fortfarande större än respekten för fakta.

Vi lever i de medvetna och omedvetna missförståndens tid. Felaktigheter som förr hade blivit småsaker och rättats kan i dag förorena debatten om tillräckligt många personer bestämmer sig för att starta en kampanj i sociala medier.
I veckan gavs en närmast perfekt illustration av den digitala mytbildningen när Socialdemokraterna firade första maj i Umeå. På Twitter spreds en flaggbild från bron över Umeälven, med kommentaren ”ändå udda att kommunen hissar röda fanor”.
Bakom inlägget stod denna gång en journalist, som förmodligen aldrig hade fått sin Twitterkommentar publicerad i den tidning han arbetar för. Där hade förhoppningsvis någon redaktör bett honom att dubbelkolla uppgiften. Men på Twitter dög inlägget fint och genererade inte bara många gillanden och delningar, utan också indignerade kommentarer från ledande politiker:
”Herregud. Man undrar ibland vad det är för land som man bebor …”, twittrade Moderaternas gruppledare i riksdagen Tobias Billström.
Man känner sig frestad att svara: Herregud. Hur svårt är det kolla fakta?
Om Billström kontaktat sitt parti i Umeå hade han möjligen fått höra att Moderaterna också flaggade i staden när man en gång hade stämma där. Umeå kommun bekräftar uppgiften vid en faktakontroll.
I det land Tobias Billström bebor kan nämligen organisationer och -föreningar hyra flaggstänger av Umeå. Så har det fungerat under lång tid - S har enligt kommunen flaggat i 30 år på 1 maj. Moderaterna är ett av flera partier som utnyttjat möjligheten. Men det kostar pengar om man vill synas på offentliga platser i staden, enligt de riktlinjer för flaggning som kommunen tagit fram.
Spelar fakta någon roll när man vill vinna slaget om opinionen? Frågan är inte ny, men har med sociala mediers framväxt fått en särskild aktualitet.
För tio år sedan startade liknande drev ofta genom bloggkampanjer eller någon publicering på Åsa Linderborgs kultursida i Aftonbladet. Då blåste det regelmässigt från vänster, en vind som senare förstärktes när Twitter och Facebook slog igenom. Seriösa borgerliga debattörer kunde på allvar avfärdas med att de var ”vita arga män”. När DN publicerade en annons för en bok som var kritisk mot mediers rapportering om invandring översköljdes vi under några dagar med hatiska kommentarer och vanföreställningar om vad Dagens Nyheter är för tidning. Främst från vänster och antirasister.
Sedan några år tillbaka råder högerkommando i den digitala debatten. Lika ofta som vi förr fick höra att DN var ett propagandaorgan för borgerligheten, slungas det i dag ut anklagelser om att vi och andra journalister är vänster eller kommunister.
Det var därför jag med visst intresse tog del av den forskarrapport om journalistiken i den gångna valrörelsen, som nyligen publicerades av Institutet för mediestudier.
Fanns det några aktörer som journalisterna favoriserade? frågar sig professorerna Bengt Johansson och Jesper Strömbäck.
I rapporten, som undersökt liknande saker vid varje riksdagsval sedan 1979, tittar man bland annat på om de borgerliga respektive de rödgröna gynnats eller missgynnats av de traditionella medierna.

Årets resultat avviker markant från de senaste valrörelserna när det gäller hur de två officiella regeringsalternativen behandlades. Under valrörelsen 2018 fick Alliansen en väsentligt mer positiv rapportering, övervikten till de borgerligas fördel är iögonfallande.
Forskarna skriver: ”De enda redaktioner som närmade sig en balans mellan de rödgröna och Alliansen var Dagens Nyheter och Aftonbladet, men även där fanns en fördel för de borgerliga.”
Notera: även de medier som låg närmast neutralitet var alltså något mer *alliansvänliga* i sin samlade rapportering.
Om det sett ut så här för tio år sedan hade det varit en stor sak. Denna gång dominerade tystnaden, trots den stora skillnaden mot 2014 och framför allt 2010.
Tidsandan styr vad vi uppfattar som viktigt, respektive oviktigt. Det som bekräftar våra föreställningar tenderar att bli stort, det som motsäger populära bilder får inte samma spridning.
Balansen mellan de politiska blocken är ett av flera mått på hur de traditionella medierna skött sig i valrörelsen. Det behöver kompletteras för en helhetsbild, bland annat genom att undersöka vilka ämnen som lyfts fram. Samtidigt saknar frågan om balans inte betydelse: det fanns ett skäl till att vi på DN:s redaktion räknade positiva respektive negativa vinklar mellan regeringsalternativen under valrörelsen – vi ville inte hamna skevt. Det är lätt att oreflekterat dras med i strömmen av utspel och kontroverser. Partiföreträdarna brukar normalt uppskatta en sådan balansambition.
När forskarna även tittar på vilka sakfrågor som dominerat bevakningen finns det inget som tyder på att de rödgröna gynnats. Tvärtom.
2018 års medievalrörelse dominerades i fallande ordning av frågor om vård, invandring/flyktingar, polis/rättsväsende och miljö.
Publiceringarna var ofta negativa för Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna, konstaterar Bengt Johansson. Samtidigt torde Moderaterna och Sverigedemokraterna vara nöjda med agendan totalt sett, eftersom den låg nära deras egna valrörelser.
Forskarna ser inget stöd för ett påstående om att medierna velat favorisera vare sig den ena eller andra sidan.
Partiskhet kan uppstå utan att man tänker på det, numera också i samspel med påverkanskampanjer i sociala medier och på populistiska och främlingsfientliga sajter.
När SVT:s Agenda ställer upprepade frågor till Moderaternas Ulf Kristersson om hur partiet ska förhålla sig till SD är det inte för att Agenda har en uppfattning om M:s vägval.
Det är för att sakfrågan råkar ha stor politisk relevans. Inte bara i Sverige utan i hela Europa diskuteras hur traditionella konservativa partier förhåller sig till högernationalister och populister. Frågan lär bli viktig i nästa riksdagsval.
Ändå ser man på sistone allt vanligare försök att i sociala medier och på ledarsidor skadeskjuta de journalister som ställer dessa frågor. En SVT-programledare som gör sitt jobb får räkna med ett drev på Twitter efter sändning. Syftet är mer eller mindre uppenbart: att påverka journalistiken och få bort laddningen kring att samarbeta med SD, trots att partiet i den senaste SOM-undersökningen fortfarande ”väcker starka antipatier hos stora delar av svenska folket”, för att citera statsvetaren Henrik Oscarssons sammanfattning.
När ledande politiker deltar i denna påverkansmobb gör de demokratin en stor otjänst. De spär på polariseringen och bidrar till att skada offentligheten. Det räcker att studera amerikansk politik för att inse hur destruktiv denna utveckling är för alla demokratiska aktörer.
I går var det vänstern, i dag är det högern. I morgon någon annan.
Åsiktskorridoren är inte ny, den ändrar bara riktning.
Men flaggstängerna i Umeå har fortfarande inte kapats av någon.
Peter Wolodarski
peter.wolodarski@dn.se "

" Tjänstemän och arbetare får olika mycket fortbildning

DN SÖNDAG 5 MAJ 2019

Facken kräver att företagen satsar mer på utbildning. Anställda inom LO-yrken får mindre utbildning än andra grupper, samtidigt som tjänstemän får ta ett större eget ansvar för sin kompetensutveckling.

Digitaliseringen för med sig en snabbt förändrad arbetsmarknad. Det gäller för anställda att hänga med i utvecklingen och anpassa sig efter marknadens nya villkor, och för det krävs fortbildning. Men fackförbunden är missnöjda med hur företagen sköter kompetensförsörjningen.
Enligt TCO, som organiserar 14 fackförbund, är kompetensutveckling den stora frågan för deras medlemmar.
– Näringslivet står inför ett stort kompetensglapp och det finns brist på strategiskt tänk kring kompetensutveckling. Många företag tror att man ska få tag på rätt kompetens genom nyrekrytering i stället för att fortbilda befintlig personal som redan kan verksamheten, säger Henrik Ehrenberg, samhällspolitisk chef på Unionen.
Samtidigt varierar möjligheterna till kompetensutveckling mellan olika yrkesgrupper. Andelen tjänstemän och akademiker som deltar i personalutbildningar har alltid varit högre än arbetare. Minst fortbildning är det inom LO-jobb, enligt SCB:s statistik.
Men en ny studie som görs av forskare från Sverige, Norge, Finland och Danmark, tyder på att det kan vara skillnad på hur utbildningen ges till tjänstemän och arbetare.
– Tjänstemännen uttryckte en viss frustration över att det inte gavs samma organiserade former för kompetensutveckling, säger Anna Hedenus, forskare i arbetsvetenskap vid Göteborgs universitet, som medverkat till studien.
Studien baserar sig på intervjuer med arbetare och tjänstemän på två stora svenska industriföretag. Den visar att tjänstemännen i större utsträckning själva förväntas ta ansvar för sin egen fortbildning, medan företagen har en mer organiserad kompetensutveckling för arbetare.
– Eftersom tjänstemän jobbar med innovationer och framåtblickande strategiskt arbete och i och med att digitaliseringen förändrar arbetsförhållandena så fort blir det svårt att förutse vilken kompetensförsörjning som kommer att behövas i framtiden, säger Anna Hedenus.
Det underbyggs av en undersökning från TCO som visar att medelålders tjänstemän oroar sig mest över att de inte får tillräcklig kompetensutveckling för att följa med utvecklingen inom sitt yrke eller bransch.
Arbetare är den grupp som har drabbats värst av digitaliseringens förändringar vilket ställer krav på fortbildning för att hålla sig uppdaterad. Men LO-ekonomen Thomas Carlén hänvisar till statistik som visar att arbetare trots det får minst personalutbildning.
– I och med digitaliseringen upplever kanske tjänstemännen i dag lite mer av den utmaning som arbetarna har levt med under en längre tid. Nämligen att automatisering kan ske bland tjänstemännen och inte bara genom nya robotar på fabriksgolvet, säger han.
I studien framgår att utvecklingen kräver mer anpassningsbar personal.
– Det blir mindre viktigt att ha rätt kompetens från början och i stället är det viktigare att ha lätt för att lära, säger Anna Hedenus vid Göteborgs universitet.

Även i den politiska debatten om las har kompetensutveckling blivit en het fråga som delvis har splittrat facken. Frågan handlar om huruvida anställningsskyddet i större utsträckning än tidigare ska bygga på kompetens.
– Vill arbetsgivarna att anställningstryggheten ska förändras till förmån för kompetensbedömning, och ska politiken vara trovärdig i det, måste kompetensutvecklingen vara en nyckelfaktor i framtidens anställningstrygghet när arbetsmarknaden förändras, säger Henrik Ehrenberg.

Annie Sääf
annie.saaf@dn.se"

"Fakta. Personalutbildning
En personalutbildning ska delvis eller helt finansieras av arbetsgivaren eller ges på arbetstid.
I genomsnitt deltog en anställd 11 timmar i personalutbildningskurser under 2015.
Stora företag har oftare en ansvarig person/enhet för personalutbildning, skriftlig utbildningsplan eller en årlig budget för personalutbildning.
Andelen anställda som deltar i kurser är 6 av 10 om det finns en skriftlig utbildningsplan jämfört med knappt 5 av 10 om det saknas en skriftlig utbildningsplan.
Inom utvinning av mineral ägnade de anställda knappt 30 timmar i genomsnitt åt att delta i kurser under 2015. Inom näringsgrenen utvinning och mineral har mer än 40 procent av kurstimmarna använts till obligatoriska kurser inom hälsa och säkerhet. Minst antal kurstimmar per anställd har företagen inom hotell- och restaurangverksamhet, där i genomsnitt 5 timmar ägnades åt kurser under 2015.
2010 fick 36 procent av LO-medlemmarna någon form av utbildning som betalas av arbetsgivaren. För TCO:are var andelen 58 procent och för Saco-medlemmar 62 procent.
Källa: SCB "

" Ledare: Ordningsbetyg är ett slappt svar på en viktig fråga

DN MÅNDAG 6 MAJ 2019

Mer än en tredjedel av lärarna uppger att det går åt väldigt mycket lektionstid bara till att upprätthålla ordningen. Ändå upplever bara lite mer än hälften av eleverna att de för det mesta har studiero på lektionerna. Och andelen som lämnar grundskolan med så hyfsade betyg att de är behöriga att gå gymnasiet har stadigt minskat.

Mycket handlar om resurser. Det råder allvarlig lärarbrist, och även brist på särskilt stöd till de elever som behöver det. Inget tyder på att den situationen kommer att bli bättre inom den närmaste tiden – tvärtom: Enligt Skolverkets beräkningar skulle 23 700 personer behöva påbörja en lärarutbildning varje år för att det ska motsvara det faktiska behovet.
I verkligheten är de nya lärarstudenterna bara 15 300 per år, i snitt.
Mitt i detta ställer sig Liberalerna med Jan Björklund i spetsen och trumpetar om att vi borde införa ordningsbetyg. Och, ännu märkligare: Riksdagen håller med. I dagarna beslöt den så att ställa sig bakom beslutet om att skolor ska kunna sätta ordningsbetyg, och låta frågan gå vidare till regeringen. Det är svårt att förstå varför.
För problemet handlar ju inte bara om att eleverna själva inte är tillräckligt ordningsamma, utan om att hela skolan är mer än lovligt stökig. 38 procent av skolorna brister vad gäller de extra resurser som de enligt lag är skyldiga att uppbåda när elever är oregerliga.
De ordinarie anställda har i sin tur ett mycket otacksamt jobb i det att de i praktiken straffas hårt när de försöker styra upp situationen. Detta

eftersom Barn- och elevombudet, BEO, ser så gott som alla tillrättavisningar – i stil med att avlägsna elever som inte kan bete sig från klassrummet – som ”kränkande” och utdömer skadestånd även i fall då både Skolinspektionen och polisen kommer fram till att inget fel har begåtts.
Och skolorna rättar sig efter detta, i stället för att backa upp sina lärare. Lärarförbundet är kraftigt emot det nya tilltaget med att införa ett extrabetyg, och inte undra på det. Det är ytterligt naivt att tro att hotet om ett lågt betyg i ”ordning” vid terminens slut skulle göra stökiga ungar lugna och beskedliga på lektionerna.
I stället kommer detta bara att leda till ökad arbetsbörda för de redan alldeles för få och hårt ansatta lärarna. För ordning är svårt att mäta och verifiera. När föräldrarna, som lärt sig att tänka på sig själva och sina barn som kunder, ifrågasätter ett lågt betyg måste lärarna därför vara förberedda.
Därför gäller det att dokumentera elevernas beteenden upp till tänderna. Varifrån ska lärarna ta den tiden? Inte lär de befrias från någon av sina befintliga arbetsuppgifter som kompensation.
Ordningsbetyg är ett slappt och flummigt svar på en större och mycket allvarlig fråga om skolan ska lösa sitt kaos, en billig ickelösning på problemet med elever som det inte finns mandat, tid eller pengar att ta hand om på annat sätt. Stort mer än så tjänar de inte till.
För få arbetsgivare kommer att bry sig om hur lydiga vuxna arbetssökande egentligen var som barn och unga. Och ännu färre kommer att titta upp under anställningsintervjun och efterfråga ett ordningsbetyg som kanske eller kanske inte existerar.
Nej, detta är bara ännu en ogenomtänkt satsning, som saknar annat värde än att den får politiker att framstå som handlingskraftiga, och som i praktiken bara ställer till det för lärarna.
Ordningsbetyg är – kort sagt – det sista den svenska skolan behöver.
DN 6/5 2019 "

" Skillnaderna är stora i ny skolrankning

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Bengtsfors hamnar först och Säter sist när Lärarnas Riksförbund rankar kommunernas satsningar och resultat i grundskolan. Skillnaderna mellan kommunerna som rankningen blottar talar för att staten måste ta över finansieringen av skolan, enligt förbundet.

Det är första gången Lärarnas Riksförbund (LR) rangordnar kommunerna efter hur de sköter sina grundskolor. Förbundet har vägt ihop de resurser varje kommun avsätter till skolorna och lärarnas löner, andel behöriga lärare samt elevernas betygsresultat. Hänsyn har tagits till respektive kommuns utgångsläge vad gäller till exempel skatteunderlag, invånarnas utbildningsnivå och andel nyinvandrade elever.
Men syftet har inte varit att lyfta fram och berömma en vinnare, utan att rikta ljuset mot de stora gapen mellan olika typer av kommuner.
– Kommunerna har väldigt olika ekonomiska och befolkningsmässiga förutsättningar att driva skola. Dessa skillnader får för stort genomslag. Vi klarar inte av att ha en likvärdig skola, säger LR:s ordförande Åsa Fahlén.
Enligt LR visar gapen mellan olika typer av kommuner, men också inom grupper av liknande kommuner, att staten måste ansvara för skolans finansiering. Åsa Fahlén talar om ett öronmärkt sektorsbidrag, anpassat efter respektive kommuns behov.
– Vi ser ju i bland annat Pisamätningarna att kunskapsresultaten börjar förbättras, men likvärdigheten fortsätter att försämras. Jag ser ingen möjlighet i nuvarande system att åtgärda detta.

LR-rankningen baseras på data insamlade 2017 och 2018. Bilden kan snart förändras med tanke på att en lång rad kommuner nu bantar sina skolbudgetar. Dit hör bland annat ettan Bengtsfors.

TT "

"Fakta. Rankningen
De fem högst rankade och de fem lägst rankade kommunerna samt storstädernas placering i LR:s mätning.
Kommun Län
1 Bengtsfors Västra Götaland
2 Uppvidinge Kronoberg
3 Gnosjö Jönköping
4 Surahammar Västmanland
5 Båstad Skåne
25 Malmö Skåne
33 Stockholm Stockholm
84 Göteborg Västra Götaland
286 Ockelbo Gävleborg
287 Falun Dalarna
288 Ånge Västernorrland
289 Hallsberg Örebro
290 Säter Dalarna
Källa: LR "

"I studion vill Spotify komma närmare artisterna

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Spotify startade som en plattform för musik skapad av andra. Men det har blivit allt viktigare att ha innehåll musiktjänsten själv har kontroll över. När Spotify tar Cherrie till sin studio är det för att bygga upp en närmare relation till henne.

Cherrie ställer sig bakom mikrofonen och läser från mobiltelefonens skärm medan hon rappar med mjukt självfullt flow: *Jag jobbar hela nätter, det blir ingen vila/för alla mina vanor är så fucking dyra*.
Hon är klädd i glansig träningsoverall och gymnastikskor som mycket riktigt ser ut att kosta en del. Låten är en kaxig hyllning till henne själv, den heter ”Ledaren”, men också till systerskapet: till låten har tio fans valts ut att hoppa in som kör, samtliga kvinnor.
– Jag ville ha deras energi på låten, som en hockeykör som hajpar mig – för det är en hajplåt. Den handlar om att vara stolt som kvinna: det kan sticka i folks ögon att se kvinnor som ledare, chefer och självständiga, så jag tar in tjejer som oftast inte är i den positionen och de får se mig som den chef jag är.
Hon skrattar till.
– Och jag kan inte ha killar i kören eftersom jag bashar killar i låten.
Hon är i Spotifys studio på Regeringsgatan för att spela in två låtar – förutom den nyskrivna ”Ledaren” även en cover på Hov1:s ”Auf wiedersehen” – i den satsning på exklusivt material som kallas Spotify singles: låtar som ofta bara finns på Spotify och är uppbyggda som klassiska vinylsinglar, med en A- och en B-sida: alltid en ny låt och så en cover.

Vi sitter i ett halvmåneformat rum med välvda sammetsklädda väggar, dämpad belysning och flera bordsytor täckta med knappar, rattar, lampor. Det ser ut som kommandobryggan i någon science fiction-serie, och helt oäven är inte liknelsen, för härifrån styrs en stor del av Spotifys satsningar på framtida innehåll: förutom låtformatet Spotify singles spelas även deras egna poddar in här, som Carolina Gynnings och Carina Bergs ”Gynning och Berg”, men även ”Della Q” och Benjamin Ingrossos och Felix Sandmans podd ”Livets liv”.
Nyligen rönte företaget stor uppmärksamhet genom att ta ett stort kliv in på podcastmarknaden – mer än tre miljarder kronor uppges man ha pungat ut för de två företagen Gimlet och Anchor i USA – och man har sedan dess fortsatt vidga sitt stall av poddar; såväl exklusiva som generella.
– Avsikten är att göra samma sak för poddar som vi gjort för musik, det vill säga bli den bästa och mest omtyckta plattformen för all typ av lyssnande på ljud. Globalt är vi tvåa på poddmarknaden i dag efter Apple, och vårt mål är att vinna den matchen, säger Johan Seidefors, innehållschef för Norden på Spotify.
I tv- och filmvärldens digitala landskap är exklusivitet och ensamrätt den absolut viktigaste konkurrensfördelen för strömningstjänsterna: att ha det andra inte har. Riktigt så är det inte uppbyggt i poddbranschen. Där handlar det om volym, säger Seidefors: att det finns innehåll för alla sorters personer och lyssnande.
– Titta på hur Netflix såg ut när det lanserades, det var mer en data-plattformstjänst för dem som visste vad de ville ha. Men för de flesta lyssnare är curering och tillfälle det viktiga, att presentera rätt innehåll för dem vid rätt tid, säger Seidefors.
– Då spelar volym roll – de flesta vill inte ha det senaste eller häftigaste att lyssna på, utan något att lyssna på när de gör annat: joggar, lagar mat, kör bil. Man kan prata om livsstil snarare än mål- och åldersgrupper – gillar du att gå ut och gå i skogarna finns musik för dig, man kan vara superintresserad av björnar och veta att det finns ett program för dig utan att du ska behöva veta vad en podd är. Man kan samsas på plattformen utan att det behöver presenteras samma för alla.
Det är intressant att ni satsar så på poddar, av språkliga skäl är det en mer begränsad marknad.
– Ja, för ett och ett halvt år sedan visade det sig att 95 av poddarna på topp 100 är på lokalt språk. Det är per definition mer personligt och nära än treminuters poplåtar, de kan färdas över hela världen. Det är få poddformat som har stora lyssnarskaror. Man hör om populära poddar men lyssningen på dem är väldigt låg om man tittar utanför bubblan av redan podcastfrälsta.
Så varför görs satsningen? Höga siffror borde väl vara målet för er?
– Det är två helt olika affärer: Det finns inga skivbolag på poddsidan och de flesta har heller inte ambitionen att bli världens största podd, man vill prata om sitt ämne. För mig spelar det ingen roll om du är liten eller stor. Så satsningen ser annorlunda ut, strukturen i bolaget ser annorlunda ut. De satsningar som görs i USA på stora poddar känns större för många människor, men titta på ”Gynning och Berg” – sett till deras siffror och procentuellt till antalet personer i landet är det en av världens största poddar.
Hur stor del av er framtida affär kommer att bygga på musik gentemot annat innehåll?
– Poddmarknaden är relativt liten jämfört med musiken och kommer att vara det framöver, men den kommer att växa. Vi ser även att varje poddlyssnare lyssnar mer än dubbelt så mycket på musik än den genomsnittlige lyssnaren. Det är ett engagerat användande, så får vi flera att lyssna på poddar kommer även musiklyssnandet att gå upp. Satsningen på Spotify singles är inte bara för att dra lyssnare, säger Seidefors, utan också ett sätt att bygga en relation till artisterna och visa vad Spotify kan göra för dem.

– Det är det som händer absolut mest nu. Daniel Ek har sagt att om Spotifys första tio år bara handlat om tjänsten och användaren så kommer de tio kommande åren att handla om artisten. Så allt nytt som byggs och lanseras på plattformen är för artisternas utveckling.
– En grundmission för oss är att en miljon kreatörer ska kunna leva på sin konst via Spotify.
Hur nära den siffran ligger ni nu?
– Ja... vi säger en miljon, men det är inte så att när vi nått den siffran så är vi klara, det är en ständig utveckling. Vi ska utbilda och inspirera, det huvudsyftet med ”singles” också. Det är kul att de låtarna går bra för Hov1 eller Lykke Li, men det är ändå sekundärt sett till hur vi lyckas berätta en större historia om vad programmet går ut på.

Kristofer Ahlström
kristofer.ahlstrom@dn.se

" Spotify singles.
Format som föddes i USA när Spotify etablerade sig där, som ett sätt att skapa relationer med artistmarknaden. Innebär ofta två låtar som artisten spelar in för Spotify.
I Sverige har artister som First Aid Kit, Markus Krunegård, Seinabo Sey, Lykke Li och Zara Larsson medverkat.
Bland internationella artister kan nämnas Elton John, Miley Cyrus, Taylor Swift och Ed Sheeran. "

" Kalkyl ska visa kulturens värde för staden

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Värderas kulturscener för lågt? Nu utvecklas nya sätt att beräkna vad de betyder för staden. Till exempel visar en nyframtagen kalkyl att experimentscenen Fylkingen skapar stora värden för sin fastighetsägare.

Fastighetsbolagen i Stockholm intresserar sig alltmer för hur kultur kan göra en stadsdel bättre att leva i. Stadens kulturförvaltning inrättade därför 2012 en kulturlots som ska underlätta dialogen mellan kulturaktörer och fastighetsägare.
För att göra samtalen mer fruktbara låter kulturförvaltningen nu analysföretaget Evidens ta fram en ”Kulturkalkyl”, för att mäta kulturens bidrag till samhället. Enligt Patrik Liljegren, biträdande direktör på kulturförvaltningen, ska verktyget förstärka dialogen om varför kulturen måste få ta plats när Stockholm växer.
– Vi har träffat ledningarna på ett fyrtiotal fastighetsbolag, och där finns ett väldigt stort intresse för hur kulturlivet kan bli en del av olika stadsutvecklingsprojekt, säger Patrik Liljegren.
Arbetet med att ta fram kalkylen inleddes vid årsskiftet. Den testas nu under våren och resultaten presenteras i höst.
Bland annat har man tagit fram kartor med statistikunderlag som visar på ”kulturdensiteten” – förekomsten av exempelvis ateljéer, musikscener och biografer – i hela staden, för att visa på behov när man bygger nya områden. En förhoppning är att kunna visa hur stadsdelar med en hög prisnivå också har ett rikt kulturliv, som ett sätt att visa hur kulturen kan göra platser mer levande.
– I en samhällskontext har kulturen självklart ett värde i sig själv, men i samtalen med fastighetsägare så behöver man kunna prata deras

språk. Lyckas staden få fler fastighetsägare att satsa på kultur så främjar det konstarternas egna inneboende värden, säger Patrik Liljegren.
Men verktyget kan också ge en indikation på vad en kulturverksamhet betyder för ett bostadsområde i reda pengar.
På initiativ av Per Hasselberg, konstnär som annars är verksamhetsledare på Konstfrämjandet, har verktyget provkörts på Fylkingen på Södermalm, en konstnärsdriven förening och scen för experimentell musik och konst grundad 1933. Av Fylkingens årliga offentliga anslag på 1,4 miljoner går 680 000 kronor till lokalhyra och 120 000 till relaterade avgifter, vilket sammanlagt utgör 57 procent av deras budget.
– En stor del av våra pengar och anslag går ju till att betala hyra. Det blir en press på våra produktioner att vi har en hög hyreskostnad, och sätter begränsningar för vilka möjligheter vi har, säger Josefin Lindebrink, ordförande på Fylkingen.
Enligt Evidens analys höjer Fylkingens närvaro i huset fastighetsvärdet på bostäder i närområdet med 131 kronor per kvadratmeter, och kontorslokaler med 24 kronor per kvadratmeter. Enbart utifrån kontorshyrorna på nästan 50 000 kvadratmeter, motsvarar detta, enligt Per Hasselberg, drygt en miljon kronor per år. Han menar därför att Fylkingen och liknande kulturverksamheter kan argumentera för att slippa betala hyra. Han presenterade sina resultat den 30 mars i form av konstprojektet ”Fylkingen till salu!” inom Kungliga Konsthögskolans forskningsprojekt Workawork, där det även ingick att värdera föreningens verkshöjd på Stockholms auktionsverk.
– Syftet med kalkylen är ju att ha ett pedagogiskt verktyg för fastighetsutvecklare att räkna på hur mycket kulturlokaler ett område kan bära, som ett sätt att föra staden framåt. Jag vände den ju bakochfram, för att visa varför Fylkingen inte ska behöva stå med mössan i hand, och att de kan vara tuffare i hyresförhandlingen om två år. Där är nollhyra en bra utgångspunkt, säger Per Hasselberg.
Att mäta kulturens samhällsnytta har blivit allt vanligare på flera håll. Storbritanniens kulturråd har exempelvis tagit fram fyra ekonomiska mätverktyg för att ge vänner av kulturlivet argument för att försvara offentliga anslag.
Ett av verktygen, *economic impact assessment*, mäter tre former av ekonomiska effekter: direkta, genom att kulturinstitutionen anställer människor; indirekta, genom att locka nya människor till ett område eller en stad; och inducerade, då kulturaktören och dess anställda återinvesterar sina pengar i ekonomin.
Sedan 2013 publicerar de statistik om landets kulturindustri, och enligt den senaste rapporten (april 2019) omsatte den 21,2 miljarder pund 2016, och anställde 137 250 människor. De har även publicerat en guide för hur enskilda kulturaktörer kan mäta sin påverkan i närområdet, vilket alltså är vad Per Hasselberg gjort med Fylkingen.
Kulturens samhällsnytta kan dock mätas i annat än pengar. En som försökt sig på detta är Pier Paolo Sacco, professor i kulturekonomi vid IULM i Milano. Hans forskningsprojekt ”Recycling waste: does culture matter?” visade att de som aktivt deltar i kulturlivet i större utsträckning väljer att återvinna sopor, oberoende av inkomst eller utbildning. Ett annat exempel på hur kulturen kan ha goda sidoeffekter är att kvällsöppna stadsdelar är tryggare.
Kulturkalkylen kommer i en tid när mindre kulturaktörer kämpar för sin närvaro i stadsrummet.
Den 31 maj stänger queerkrogen Bitter Pills vid Hornstull ner på grund av klagande grannar, och stadsbyggnadskontoret förbjöd i april det populära kulturhuset Melodybox vid Telefonplan att fortsätta sin verksamhet med hot om vite, trots att det är långt kvar tills huset rivs. DN har även skrivit om hur vissa fastighetsbolag ser nattlivet som ett

sätt att pressa upp priserna på bostäder, samt om de problem som konstnärer har att hitta billiga lokaler.
– Utförsäljningarna i Gustavsberg är ett bra exempel på hur lättvindigt vissa kommuner gör sig av med sina tillgångar. Det är samma sak när man säljer ut skärgårdslandskap: man är inte nog rädd om sina kulturella värden, säger Per Hasselberg.

Leonidas Aretakis
leonidas.aretakis@dn.se "

" Nu fyller fonden för folk av det rätta virket hundra år

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Längmanska kulturfonden. Namnet ger hopp om lite pengar, i varje fall om man är forskare. En chans att hinna fördjupa sig, skriva en bok eller en få slant till tryckkostnader, om man bara skickar in sin ansökan i tid. Den 24 maj är det 100 år sedan den finlandssvenske trävarupatronen Erik Johan Längmans testamente trädde i kraft och man började dela ut pengar, även i Sverige.

Längman, som föddes 1799 i Borgå, var en entreprenör som hade gjort stora pengar på sågverksindustrin. Av sin förmögenhet skapade han flera fonder, som skulle tillfalla ”Finlands och Sveriges folk, alla stånd och klasser”. Cirkus Cirkörs Tilde Björfors, som fick fondens stora kulturpris 2016. packar ihop sina rep, gungor och trapetser från Dramatenföreställningen ”Guds olydiga revben”. Sista helgen i maj hänger hon upp dem i Borgå för att bjuda på halsbrytande cirkuskonster under det påkostade 100-jubileet. En fond för folk av det rätta virket. Den finska skogen bjuder på kalaset.

Maria Schottenius
maria.schottenius@dn.se "

" Mer individuell terapi kräver större resurser

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Kriminalvård. Svar till Andreas Johansson (3/5): Kriminalvården är mån om att erbjuda de återfallsförebyggande insatser som i forskning har visat bäst resultat i termer av minskade återfall. Våra behandlingsprogram är strukturerade psykologiska program baserade på kognitiv beteendeterapi.

Under behandlingen ligger fokus på att påverka faktorer kopplade till risken för nya brott. Deltagarna får utmana tankar, känslor och beteenden som drivit fram kriminella handlingar. Samtidigt arbetar vi med att stärka färdigheter och förmågor som behövs för att etablera ett liv utan kriminalitet.
För att vidmakthålla dessa färdigheter strävar Kriminalvården efter att erbjuda uppföljningsdelar eller möjlighet att gå om program under övervakningstiden efter villkorlig frigivning. Den behandlingen ges av frivården som kan stötta och följa upp när klienten i frihet får prova de verktyg hen fått med sig från behandlingen. Samtliga insatser syftar till att minska risken för återfall i brott, men individen bär också ett eget ansvar i att ändra sitt beteende.
Vi vet att det är viktigt att individualisera program i den meningen att vi verkligen arbetar med individens specifika problem. Vi ger också återkoppling på hur det går i förändringsarbetet.
Ökad individualisering innebär dock ökade kostnader och ett resurstillskott skulle krävas för detta. Däremot finns inget systematiskt stöd för att individualterapi i sig skulle vara effektivt för att förebygga återfall.

Martin Lardén chef för enheten för behandlingsprogram, Kriminalvården "

" Virtanens bok får läsaren att förtvivla över samtidens tragiska tomhet

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

Journalisten Fredrik Virtanen hade allt som hyllas av vår tid. Han var känd, uppskattad, välavlönad, dränkt i bekräftelse. Han hade drogerna och vip-korten, han hade ett eget tv-program – kanske det yttersta statustecknet – han hade en stark megafon för sina åsikter och tusentals sinom tusentals följare på nätet som var villiga att sprida dem.

Så varför var han så olycklig? Varför så otrevlig mot människor, såväl på nätet som i fysiska möten? Varför så full av självhat?
Man kan, som Jens Liljestrand påpekat i Expressen (1/5), läsa Virtanens bok ”Utan nåd” utan att peta i skuldfrågan, den om han gjort sig skyldig till våldtäkt eller inte. Den historien är skildrad på andra platser: hur en kvinnlig medieprofil anklagade honom – både på nätet och hos polis – för att ha drogat och våldtagit henne. Hur förundersökningen lades ner och Virtanen i stället anmälde henne för grovt förtal, en process som fortfarande pågår.
Om vad som verkligen hänt och inte vet vi lika lite som i de flesta rättsfall. Den som inte är dömd är att betrakta som oskyldig.
Där Jens Liljestrand koncentrerar sig på själva texten ser jag i ”Utan nåd” ett fruktansvärt domslut, inte över Virtanen själv, inte över dem som anklagat och dömt honom utan över det samhälle som möjliggjort, till och med uppmuntrat, det som skett.
Här mäts ju framgång i hög grad i prestation och penetration. I mångas ögon ligger vårt värde i hur kända vi är och hur roligt vi har, gärna i bemärkelsen kändisskap, talrika sexpartner och mångahanda droger.

Fredrik Virtanen beskriver hur tomt, sorgset och solkigt det där livet var för honom när han stod och gol högst upp på den ytliga offentlighetens gödselstack – och samtidigt lyser det mellan raderna fram hur mycket han trånar tillbaka till just den tillvaron.
”Jag minns tanklösheten, respektlösheten, ironin, självväcklet, all denna tramsande anarki. Men det var också the days of miracle and wonder”, skriver han och kan inte låta bli att delge hur många han haft sex med och bläddra i minnets fotoalbum efter allsköns perfekta, mellanstora bröst: ”Vi babblar och dricker och tar kola ibland, sedan drar hon av sig den vita tröjan.”
Virtanen kan helt enkelt inte bestämma sig för om han hatar sig själv i 2006 års version eller om han vill ligga med sig. Jag tror att däri ligger en del av förklaringen till att han inte har kunnat få något som liknar offentlig förlåtelse.
Men det finns en förklaring till, som tydligt lyser igenom i ”Utan nåd”. Virtanens skildring av det drev som drabbar honom präglas inte bara av sorg och kränkthet, utan av den djupaste oförståelse. ”Det finns ingenting, i hela livet, jag gjort som nu inte nagelfars”, konstaterar han förvånat. ”Jag tycker inte man ska hänga ut personer på sociala medier i drev. Den som anklagas kan omöjligen försvara sig”.
Som läsare är det svårt att inte utbrista: Är du ny här? Har du själv inte sett hur vi i medierna arbetar när en makthavare anklagas för oegentligheter? Har du själv aldrig varit en av dem som kastat de första, tyngsta och vassaste stenarna? Virtanen och jag har varit i branschen ungefär lika länge: Om jag skulle anklagas för något avskyvärt skulle jag förvisso drabbas av många obehagliga känslor, men bestörtningen över att hamna på löpsedlar blir knappast en av dem.
Hämndbegäret är en annan aspekt av samhället som det ges rika tillfällen att studera i ”Utan nåd”. Det florerar givetvis hos dem som kastade sig över Fredrik Virtanen med beskyllningar som de inte visste om det fanns täckning för. Nu, när han själv håller den anklagande pennan som en lans, genomsyrar hämnden Virtanens egen text.
Det finns fler sådana aspekter. Boken är som en syndakatalog, eller som en uppräkning av samtidsfenomen som vi känner alltför väl. Egoismen, vreden, sensationslystnaden, skvallret, självrättfärdigheten. Högmodet – vägran att verkligen be om ursäkt, den destruktiva drivkraften att hellre brytas än ödmjukt böja sig.
Och, givetvis, narcissismen. Fixeringen vid hur många följare Virtanen själv har, och hans motståndare, hur hans texter delas, hur många som gillar Instagramposterna där han anklagas. Vi är ju i dag näst intill oförmögna att uppskatta vår egen person utan att den har speglats i andra, ju fler desto bättre.
Man skulle kunna säga att det finns likheter mellan Virtanens kickjakt då och hans kritikers klickjakt i dag, när de tävlar om att fördöma honom. Båda formerna av bekräftelseberoende – antal sexpartner och följare/lajkare – ger ett kortsiktigt rus, båda uppmuntras alltså av samhället som tecken på stor framgång och båda är när solen går ner lika sjaskigt tomma som en tårtkartong med gulnande gräddrester.
På sociala medier beskylls Virtanen i dag (förutom för våldtäkten av medieprofilen) för ett manligt beteende som för tjugo år sedan var så vanligt att det knappt ifrågasattes, nämligen att bete sig patriarkalt buffligt för att få sex. Om ytterligare tjugo år kanske det anses lika fult att gilla och sprida anklagelser som man inte har en aning om ifall de är sanna.
”Utan nåd” är en klassisk sedeskildring. Nationalencyklopedin beskriver en sådan som något tvetydigt: ”samtidigt som den framhåller det omoraliska i människors liv skildrar den omoralen med stort intresse”. De orden är utan tvivel den bästa sammanfattning av Fredrik Virtanens bok jag läst.
Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se !

" Obegripligt att unga har svårt med ”var” och ”vart”

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

Språk. Varför har en del unga fått för sig att byta ut ”var” mot ”vart” när minsta barn måste veta att det är helt fel? Skillnaden mellan befintlighet och riktning torde höra till något av det mest självklara i vårt språk. Ska vi behöva finna oss i att dessa ungdomar ändrar på vårt språk så att det blir helt felaktigt?

I DN:s språkfrågespalt den 6/5 ställs frågan: ”Heter det vart är nyckeln? eller var är nyckeln?”. En fråga om något så självklart borde inte förekomma i en seriös tidning, men svaret börjar: ”Vi rekommenderar var”. Som om något annat vore möjligt. Det är befängt.

Henrik Scheutz Bromma "

" Fyra stora kulturinstitutioner är på jakt efter nya chefer

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

Det är högsäsong för rekryteringsföretagen som jagar chefer till kulturvärlden. Innan årets slut ska Dramaten, Moderna museet, Kulturhuset Stadsteatern och Dansens hus utse nya chefer.

Närvarande och inlyssnande eller medialt skicklig och konstnärligt visionär. Eller alla egenskaper på en och samma gång? Vilka krav bör egentligen styrelse, medarbetare och allmänhet ställa på chefer i kulturvärlden?
För tillfället befinner sig en rad kulturinstitutioner i huvudstaden på rekryteringsjakt. Dramaten, Moderna museet, Kulturhuset Stadsteatern och Dansens hus ska utse nya chefer innan årets utgång, ett par av dem redan till sommaren. Det innebär nya uppdrag för rekryteringsföretag som ofta anlitas för att matcha kravprofil med rätt kandidat.
Fredrik Hillelson är vd för Novare Human Capital som årligen gör ett tiotal rekryteringar inom kulturområdet. För närvarande letar han efter en efterträdare till Benny Fredriksson som vd för Kulturhuset Stadsteatern. Processen ska vara klar senast under juni månad, mer kan han inte säga.
Hur skiljer sig chefstillsättning i kulturvärlden från andra branscher?
– Den är ofta mer komplex, eftersom fler intressenter är inblandade. Det är inte bara ägare och styrelse att förhålla sig till utan det kan också finnas en rekryteringskommitté, fackliga företrädare, artistklubbens medlemmar och så vidare. Många vill känna sig delaktiga och det gäller att man skapar ett förtroende för att det blir en vederhäftig process, säger Fredrik Hillelson och fortsätter:

– Hela kulturområdet håller på att professionaliseras alltmer. Det är exempelvis inte längre vanligt med öppna omröstningar när man ska utse en ny teaterchef. Men det gäller att man har en politisk fingertoppskänsla eftersom kulturinstitutioner har staten, kommun eller landsting som ägare.
Fredrik Hillelson menar samtidigt att det inte går att vara konsensusinriktad. En chef måste både vara lyhörd och ha förmågan att fatta beslut.
– Man måste tycka att ledarskapet är kul. Är man egentligen mer intresserad av att göra annat ska man inte vara vd, säger Fredrik Hillelson.
Carolina Engström, chefsrekyterare på Alumni, menar att det finns fler likheter än skillnader mellan kultursektorn och andra branscher. Samtidigt menar hon att verksamheter med ett starkt engagemang bland personalen – kulturella, politiska eller ideella organisationer – ställer andra krav på ledarskapet.
– Risken är att man undervärderar vad som kan hända om passionerade medarbetare kanaliserar sin kraft i en annan riktning. Det kan bli förödande. En chef för ett it-företag som inte vet hur man ska arbeta med engagemang kanske inte får ut personalens fulla potential, men riskerar inte explosiva utspel i medier på samma sätt, säger Carolina Engström.
Det är viktigt med en förståelse för hur avgörande engagemanget är för verksamheten, menar hon, samtidigt som det krävs integritet och mod för ledarskapet.
– Det bör nog inte vara första chefsjobbet, säger Carolina Engström.
Chefsomsättningen i kultursvängen har olika orsaker. Daniel Birnbaum gick frivilligt vidare mot nya utmaningar när han lämnade sin tjänst som överintendent för Moderna museet efter åtta år – hans avgångsbesked var inte kulmen på någon medial skandal eller dramatik.
Men det hör som sagt inte till ovanligheterna att chefer för profilerade kulturinstitutioner blir offentligt ifrågasatta. I april avgick exempelvis Eirik Stubø mot sin vilja som Dramatenchef, bland annat efter granskningar av arbetsmiljön på teatern.
Dåvarande vice vd Maria Groop Russel tog omgående över som Dramatens verkställande direktör, vilket innebar att nationalscenen delade på ledarskapet för teatern. Efter organisationsförändringen söker Dramaten nu en teaterchef, som inte kommer att ha huvudansvar för ekonomi eller personalfrågor.
Jenny Lantz är docent i företagsekonomi och har studerat organisationer inom kultursektorn. Hon menar att det konstnärliga oberoendet är avgörande för legitimiteten.
– Det finns ekonomiska krav, det finns ett regleringsbrev från kulturdepartementet, det finns förväntningar från branschen, medarbetare och smakskapare. Det kan nog göra att man lockas av ett delat ledarskap, med en konstnärlig ledare som kan etablera ett skenbart oberoende, säger Jenny Lantz.
Att kulturinstitutioner ställs inför krav från olika håll påverkar organisationens inre logik och skapar en delikat uppgift för ansvariga chefer, menar hon.
– Min forskarkollega Nils Brunsson har påpekat att organisationer med motstridiga intressen ofta mår bra av att särkoppla prat och handling. Annars blir den typen av organisationer lätt handlingsförlamade. Han menar att det behövs ett visst mått av hyckleri för att skapa legitimitet utåt och handlingskraft inåt.
Vilken skulle vara den hycklande gyllene medelvägen för Dramaten?
– Det skulle kännas fel att uppmuntra våra kulturinstitutioner att bli bättre på hyckleri, men på något sätt tvingas de förhålla sig till olika intressenter. Men det finns kanske mindre acceptans i dag för glappet mellan prat och handling. Vi vill att det ska vara autentiskt. Utrymmet

för hyckleri har minskat i tider av ökad transparens och sociala medier. Det är ännu en utmaning för chef att hantera, säger Jenny Lantz.
I dag måste kulturinstitutioner inte bara leva upp till förväntningar om konstnärlig frihet, även jämställdhet är avgörande för att uppnå legitimitet i samtiden. Det har inte minst debatten kring Dramaten avslöjat.
– Det formuleras gärna som en konflikt, men jag menar att det är en tankefälla som vi måste försöka undvika. Det finns rimligtvis många med konstnärliga anspråk som även förstår problemen med ojämställda arbetsplatser, säger Jenny Lantz.
Carolina Engström menar att delat ledarskap kan vara ett sätt att tydliggöra att kulturinstitutioner faktiskt också är arbetsplatser.
– Man kan inte tumma på arbetsmiljön eller lagstiftningen, den kan inte vägas mot den konstnärliga friheten. Ledarskap på kulturområdet handlar om att få människor att må bra och samtidigt skapa fantastiskt bra kultur. Jag ser ingen motsättning, säger Carolina Engström.
Fredrik Hillelson påpekar att delat ledarskap ställer stora krav på samarbete, och i värsta fall kan skapa nya konfliktytor, men att det kan fungera med rätt kombination av personligheter.
– Eftersom komplexiteten och kraven har ökat tror jag att vi kommer att se en ökad trend med delat ledarskap inom kulturområdet, säger Fredrik Hillelson.

Jacob Lundström
jacob.lundstrom@dn.se "

"Institutioner utan chef.
Dramaten
Eirik Stubø, som varit både vd och konstnärlig ledare på Dramaten sedan 2015, fick sluta i april. Dåvarande vice vd Maria Groop Russel tog över direkt som vd.
TIll DN meddelar ordförande Ulrika Årehed Kågström att Dramatens styrelse just nu håller på att teckna ett avtal med en extern partner som stöd i arbetet med att rekrytera en ny teaterchef.

Kulturhuset Stadsteatern
En efterträdare till Benny Fredriksson på vd-posten kommer att finnas klar i juni, enligt Fredrik Hillelson på rekryteringsföretaget Novare. Företaget har tidigare bland annat arbetat med rekryteringarna till när - Marie-Louise Ekman blev chef på Dramaten och Hanna Stjärne blev vd för SVT.

Dansens hus
Vid årsskiftet slutar Annelie Gardell som teaterchef för Dansens hus i Stockholm efter sex år. Rekryteringen av nästa teaterchef hanteras av styrelsen.
”Dansens Hus nuvarande teaterchef Annelie Gardell kommer att vara kvar hela 2019, och rekryteringen av en ny konstnärlig ledare har ännu inte tagit fart. När den gör det kommer styrelse att ta hjälp externt, men hur och på vilket sätt är ännu inte klart”, meddelar ordförande Christina Björk i en kommentar till DN.

Moderna museet
I fjol meddelade Daniel Birnbaum att han lämnar sin tjänst som överintendent för Moderna museet efter åtta år. Enligt Rani Kasapi, chef för enheten för konstarterna vid kulturdepartementet, har inte något rekryteringsföretag anlitats för tillsättningen av hans efterträdare:
”Rekryteringsprocessen är inne i ett aktivt skede och vi hoppas på att snart kunna presentera en ny chef till Moderna museet. Som vid alla tillsättningar av chefer till regeringens myndigheter så använder vi också här oss av regeringskansliets ledningsförsörjning”, skriver Kasapi till DN. "

" Förskolepersonal glömde flicka i park under utflykt

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

En förskola i Stockholm glömde en 1,5-årig flicka i en park när de var på utflykt. Flickan lämnades ensam i en timme innan personalen uppmärksammades på att det fattades ett barn på avdelningen skriver Aftonbladet.

Det var personal från en annan förskola som hade hittat den ensamma flickan i centrala Stockholm. När de kontaktade flickans avdelning var de till- baka på förskolan för att äta lunch.
– Jag vet inte vad jag ska säga, det är fruktansvärt. Vi kan bara säga att vi har brustit och att vi nu ser över alla rutiner i hela företaget, säger förskolechefen till tidningen.
Personalen ska haft med en lista med antalet barn på utflykten, men i samband med att de lämnade parken ska en förälder ha lämnat ytterligare ett barn. Personalen ska då ha glömt bort att lägga till det nya barnet på listan, skriver Aftonbladet.
Mamman till 1,5-åringen har nu polisanmält förskolan och sagt upp dotterns förskoleplats.

TT "

" Nationella proven ska inte vara avgörande för elevers slutbetyg

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

Efter att ha läst Emilie Stendahls artikel "Skolverket vill reglera betygssättningen" i Lärarnas tidning (5/2), där Skolverkets generaldirektör Peter Fredriksson säger att vi bör fastställa en gräns på hur stor avvikelsen mellan slutbetyg och betyg på nationella provet får vara, känner jag mig nödgad att lufta mina åsikter och tydliga irritation.

I artikeln hänvisas till en rapport från Skolverket som visar att många elever får högre slutbetyg än vad de får på nationella proven. Det i sig menar Skolverket inte är ett problem, men man anser att betygssättningen skiljer sig alltför mycket mellan låg- och högpresterande skolor, vilket skapar en systematisk orättvisa där lärare på lågpresterande skolor ger högre betyg. Vidare säger Fredriksson att det är "uppenbart att slutbetygen inte motsvarar det eleverna kan".
Jag arbetar som gymnasielärare i svenska på en så kallad lågpresterande skola. Mina elever tillhör med andra ord de som får högre slutbetyg än deras betyg på nationella proven. Att provbetygen är lägre än slutbetyget är inte konstigt. Faktum är att det borde vara regel snarare än ett undantag, särskilt hos lågpresterande elever. Betygshetsen är absurd och elever kämpar för att få ett högt betyg då det enda de hör är att detta är avgörande för deras framtid. Elever hör också att betyget på nationella proven bestämmer deras slutbetyg, trots att det inte stämmer. Resonemanget hos elever blir därför att F i nationella provet i svenska betyder F i kursen, vilket betyder att de inte får en examen. Hur många klarar av att leverera på topp under den pressen?
Helhetsbedömningen på ett nationellt prov är inte alltid rättvisande. Pressen kan resultera i slarvfel, och om eleven exempelvis

missuppfattar uppgiften får de F, oavsett hur bra texten är. Även om man skrivit en perfekt argumenterande text med effektiv inledning och avslutning, nyanserade perspektiv och träffsäkert språk får eleven F för att hen argumenterat för fel tes. Ska slutbetyget avgöras av ett slarvfel?
Förutom pressen att leverera på topp vid ett tillfälle – fyra timmars arbete som ska avgöra ett helt års slit – går skrivandet i provet emot all typ av processkrivning. Som lärare vill jag att mina elever ska lära sig konsten att producera väl bearbetade texter med hög kvalitet. För att göra det behöver eleverna processkriva. De behöver skriva ett utkast som de sedan bearbetar. Bearbetningen ska helst ske vid ett senare tillfälle så att de får en paus från texten och kan se den med nya ögon när de tar upp den igen.
Jag ställs därmed inför ett dilemma i min undervisning. Jag kan antingen lära eleverna att klara av pressen under ett provtillfälle, eller så kan jag lära dem att skriva texter genom bearbetning. Alternativ två är det som enligt mig förbereder eleverna bäst inför universitet och arbetslivet. Tyvärr är det också alternativet som gör att de presterar sämre under de nationella proven eftersom de inte får träna lika mycket på att skriva under tidspress. Ska jag lära eleverna att prestera under ett prov eller komponera en välskriven text?
Alla har inte detta problem. Många kan prestera på topp under ett provtillfälle och producera en text som i stort sett håller samma nivå som en text skriven över en längre tid. Men lågpresterande elever behöver processkrivandet för att prestera på topp.
Jag har inget emot de nationella proven. De är ett jättebra bedömningsunderlag för lärare och skapar naturligt sambedömning i kollegiet. Däremot är det orimligt att tro att en likvärdig bedömning skapas genom att sätta en gräns på hur stor avvikelsen mellan betyget på de nationella proven och slutbetyget får vara.

Erika Rodin legitimerad lärare i svenska och historia, Stockholm "

" Kulturprofilen den förste på 45 år att förlora en kunglig orden

DNTORSDAG 9 MAJ 2019

Kulturprofilen Jean-Claude Arnault är den första på över 45 år som får en kunglig orden återkallad. Nu begär hovet att han skickar tillbaka ordensstecknet. – Det här är naturligtvis en historisk händelse som det hade varit bra om man hade sluppit vara med om, säger ordenskansler Ingemar Eliasson till DN.

Efter HD:s beslut att inte bevilja Jean-Claude Arnault prövnings-tillstånd meddelade hovet att de återkallar Nordstjärneorden som han tilldelades 2015. Att dra tillbaka en orden kan enbart göras av kungen,

men beslutet är mycket ovanligt. Det har inte hänt sedan 1974, då regelverket ändrades och endast utländska medborgare kunde belönas med Nordstjärneorden.
– Det är väldigt ovanligt. Under nuvarande kungens tid har det inte hänt. Före 1974, när svenska medborgare fick ordnar hände det då och då, säger Ingemar Eliasson, ordenskansler, till DN.
En av dem som tidigare fått en orden återkallad är Stig Wennerström, som på 1960-talet dömdes för grovt spioneri. Han hade belönats med Svärdsorden och Vasaorden, som båda återkallades år 1964.
Ingemar Eliasson berättar att det är paragraf fem i stadgarna som används för att motivera att orden återkallas från Jean-Claude Arnault. Där framgår att: ”Ordenskapitlet äger förklara innehavaren av orden densamma förlustig”.
– Det är en gammal praxis som finns från det att ordnarna kom till en gång i världen. Det innebär att stormästaren kan återkalla orden om det finns skäl att göra det, och de skäl som varit aktuella är vid grov brottslighet eller kriminalitet, säger Ingemar Eliasson.
Som en del av återkallelsen av orden kommer hovet att skicka ett brev till Jean-Claude Arnault. Där ombeds han att återsända ordensstecknet, men någon skrivning för hur lång tid han har på sig finns inte.
– Nej, det finns ingen praxis att falla tillbaka på. Vi får väl påminna om det inte kommer in på ett tag, säger Ingemar Eliasson, som inom kort ska avsluta sitt uppdrag som ordenskansler.
– Det här är naturligtvis en historisk händelse som det hade varit bra om man hade sluppit vara med om. Det är tråkigt att de som får ordnar inte lever upp till förtroendet, säger han.
Jean-Claude Arnault mottog orden från dåvarande kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke (MP), efter att förslaget gått igenom flera steg.
Nomineringen kom från Svenska Akademiens ledamot Per Wästberg, som skrev den på Akademiens brevpapper. Han skrev bland annat att han tyckte det var obegripligt att mannens insatser inte resulterat i någon utmärkelse tidigare.
Wästberg har senare beklagat att han nominerade Arnault till orden, och förklarat att det handlade om uppskattning för verksamheten på kulturscenen Forum: ”Det är lätt att vara efterklok, men samtidigt meningslöst”, sa Per Wästberg i november 2017.
Ceremonin där Arnault tilldelades ordensstecknet hade dock, som tidigare berättats, föregåtts av diskussioner inom kulturministerns stab. Före utdelningen fick nämligen en statssekreterare ta del av rykten om att Arnault skulle vara ”en nidbild av en så kallad kulturman”, information som han inte ska ha fört vidare till ministern.
– Jag önskar ju att jag nåtts av den informationen tidigare, sa Alice Bah Kuhnke till Aftonbladet i november 2017, då hon samtidigt uttryckte vilja att dra tillbaka orden, ett beslut som dock inte kunde tas av departementet.
DN har efter att Nordstjärneorden återkallades på tisdagen sökt både utrikesdepartementet och kulturdepartementet för att fråga huruvida man förändrat sina rutiner kring arbetet med förslag på ordensmottagare.
Kulturdepartementet hänvisar till ett svar som Alice Bah Kuhnke (MP) gav i riksdagen, i december 2017, där hon sade att ett ”arbete inletts för att säkerställa att de rutiner som tillämpas i departementet vid hanteringen av dessa ärenden är ändamålsenliga”.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se "

”Det går inte att lyfta kulturen utan att sätta kronor och ören på den”

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

"Utnyttjande av tillfälligt tomma lokaler, samarbeten med näringslivet och effektivare användning av de lokaler som finns – det är kulturborgarrådet Jonas Naddebos (C) lösning för att kultur och nöjesliv inte ska trängas ut ur Stockholms innerstad.

Den senaste tiden har DN skrivit flera artiklar om hur kulturaktörer trängs ut från ett växande Stockholm. Om hur nattlivet använts för att höja fastighetspriserna, om ateljédöden, och om hur små kulturaktörer som konstateljéer och queerkrogen Bitter Pills tvingas flytta på grund av skenande hyror.
Stockholms kulturborgarråd Jonas Naddebo, C, menar att frågan om hur kulturen ska få plats i stadsmiljön är den fråga som upptar mest del av hans tid, uppåt 40 procent arbetstiden, uppskattar han.
– Vi måste se över hur man använder lokaler som står tomma i väntan på annat, och lära oss att bättre utnyttja det som finns. Men också planera in kulturen när staden byggs ut, säger han.
Kulturverksamheter behöver permanenta lokaler och kan inte bara flytta runt, men hyrorna äter ofta upp hälften av deras budget. Vad vill du göra åt det?
– Jag har ingen generallösning. Jag sliter med den här frågan varje dag, men det finns ingen kran som vi bara kan vrida på.
Oppositionen anser att sänkta lokalkostnader på offentligägda lokaler är att gömma undan utgifter, att man i stället bör höja kulturaktörernas anslag. Jonas Naddebo vill å sin sida hellre se att kulturen breddar sin finansiering, det vill säga samarbetar mer med näringslivet. Det finns dock ännu inga förslag på hur det ska ske.
Du har talat om ökad självfinansiering för bland annat Stadsteatern, men höjda biljettpriser gör att färre har råd att gå.
– Det finns fler sätt. Man kan få fler att komma dit, eller så skapar man fler arenor där näringsliv och kultur möts. När det gäller biblioteken finns det stiftelser och fonder, och företag kanske vill vara med och sponsra renoveringar.
Stadsbibliotekarie Daniel Forsman har sagt att han hellre än projektpengar vill ha en stabil basfinansiering som ger dem trygghet i verksamheten.
– Klart vi ska ha en bra basfinansiering. Vi har ju fortfarande den näst högsta kulturbudgeten någonsin. Men den lilla neddragningen används som ett tecken på att nu jäklar är det besparingar på allt.
Oppositionsborgarråd Olle Burell (S) vänder sig emot argumentet på telefon:
– Utan några särskilda ambitioner krävs en tvåprocentig schablonökning, och då tar vi inte ens hänsyn till att Stockholms befolkning växer. Jag håller med om behovet av effektivisering, men det kostar och kan inte göras samtidigt som man drar ner.
Kulturborgarrådet Jonas Naddebo arbetade tidigare med hållbar utveckling på Skanska därför menar han att han vet vilka värden vinstdrivande aktörer lägger vikt vid. Han har stött förvaltningens arbete med en ”Kulturkalkyl”, som DN skrev om i måndags (6/5), som ska underlätta dialogen mellan kulturaktörer och fastighetsbolag.
– Kulturkalkylen är ett sätt att räkna på vad kulturens värde egentligen är. Det är väl att svära i kyrkan i vissa läger, men det går inte att lyfta kulturen utan att sätta kronor och ören på den.
I förra årets riksdagsval var det bara ni och KD som inte nämnde kultur i era manifest. Vad är centerpartistisk kulturpolitik?

– Mer kommers i kulturen, mer kultur i kommersen. Man måste jobba mer med sådana synergier, men det finns en rädsla för de kommersiella krafterna. När jag pratar om breddad finansiering så vill jag att kulturen ska stå på fler ben, för då är den mer fri.
Olle Burell säger att det är typiskt centerpartiet att driva frågan om vad man kan tjäna på kultur, och kallar deras kultursyn för ”ytlig och banal”:
– Det blir direkt ett samtal om vinst och kommers. Som socialdemokrat ser jag snarare kopplingar till bildning, demokrati, och kulturens egenvärde. Det är tur att man historiskt inte har gjort ekonomiska kalkyler i varje läge, för då hade vi inte haft den kulturella rikedom som vi har i dag.
Jonas Naddebo håller med om att kulturen har ett egenvärde, men säger också att man behöver ta in omvärldens föränderlighet.
– Men kultursfären är rätt ointresserad av reformer och utveckling. Kom inte med några visionära idéer, och prata inte ens om breddad finansiering. Då blir det direkt som att man ifrågasätter kulturens existens.
Delar av kulturvärlden verkar se frågan som just existentiell, och har svarat på de grönblå nedskärningarna i kultursektorn med manifestationer för att rädda Kulturskolan (5/5) och biblioteken (12/5). Över hundra bibliotekarier har dessutom skrivit under två olika protestbrev, där de understryker att nedskärningarna kommer att påverka saker som sagostunder och språkkaféer.
Läs mer om hur Stockholms kultur- liv drabbas när staden växer på dn.se/kultur

Leonidas Aretakis
leonidas.aretakis@dn.se "

" Ballad om en svunnen epok

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

I ”Vardagar 2” fyller Ulf Lundell sina dagböcker med perifera tilldragelser, googlesökningar och irritationen över SVT:s sportkommentatorer. Ändå rör sig texten framåt och formar en berättelse om världen innan den avförtrollades, skriver Jens Christian Brandt.

Ulf Lundell”Vardagar 2” Wahlström & Widstrand, 670 sidor
Redan i upptakten slås det fast: ”Det finns inga riktiga stjärnor längre.” Ulf Lundell, socialiserad i en epok då män med gitarrer ännu dominerade världen, nu på väg att fylla sextionio och nyligen frånskild, har slagit på teven. Vad som ska avnjutas är störtloppet i Wengen, men det blir trots ”gnistrande sol” och ”perfekta förutsättningar” bara tråkigt. En leda, anar läsaren, som handlar om mer än bara alpin skidåkning. En leda som är följden av att leva i en tid då nollor intagit den scen som tills alldeles nyligen var förbehållen de gamla mästarna. ”Sån fotografi görs inte längre”, heter det (apropå Christer Strömholm); en avknoppning kanske av formuleringen ”Sån musik görs inte längre” i förra volymen av Lundells journaler från huset och trädgården på Österlen.
Avförtrollad är världen, kvar finns bara titelns vardagar.
Dessa ägnas i oroande hög grad åt mediekonsumtion. Hela det stormiga, överspända, melodramatiska 2018 rullas här upp på nytt, sida upp och sida ned. Arga (eller segervissa) knytblusar samlas till manifestation i den avlägsna huvudstaden, en älg har skjutits på Södermalm, Steve Bannon tycker något om någonting, Margot Wallström läxar upp Jordan Peterson och i samband med de nationella proven förekommer utbrett fuskande.

Tempot på nyhetsinhämtningen är ibland så högt att författaren själv inte hinner med, utan får nöja sig med att blott markera intresse. ”I SvD i dag en artikel som jag inte har läst än.”
Allra senast där påminns man om den definition av vardag som SAOB föreslår: ”en alldaglig eller ordinär (och mer eller mindre trivial eller glädjelös eller slitsam) tillvaro eller tid.” Och jag ska erkänna att jag till en början tycker att den är obegriplig, denna nästan maniska besatthet av samtiden. Särskilt som Lundell oftast nöjer sig med iakttagelser som liknar löpsedlar: ”Danius och Frostenson lämnade Akademien igår/Vilken soppa!”
Det blir både monotont och förvirrande med allt detta återvunna tidningspapper, för dagsboksformen innebär ju ett löfte – om en annan sorts text, full av personliga erfarenheter och inblickar i en specifik livssituation. Och då blir man snopen när det självporträtt som tonar fram föreställer en person som djupt koncentrerad stirrar på en skärm. Men efter hand framträder en annan, mera komplex bild. Man anar att allt brus som omger dagsboksskrivaren finns där av en anledning. Förmodligen för att hålla andra tankar borta.
För precis som i föregångaren skär skilsmässans melankoli som en röd taggtråd genom berättelsen. Nu har (själv-)anklagelserna och de stora gesterna klingat av. Det är den fas av ett havererat äktenskap då makarna är ensamma med sina sår och de ömsesidiga förebråelserna sakta planar ut i ekonomiska transaktioner, vem som skriver över vad på vem och vilka trådlösa bredband som kan sägas upp. Kvar blir insikten att man måste gå vidare. ”Det jag romantiserat upp/måste jag nu/riva ner.”
Litterärt är det vanskligt, hur Lundell på 670 sidor undviker att gestalta den processen och i stället fyller dessa journaler från saknadens breddgrader med perifera tilldragelser, googlesökningar och irritationen över SVT:s sportkommentatorer.
Ändå rör sig texten framåt, även när den till synes går på tomgång, och så småningom utkristalliserar sig en parallellhistoria som med lågmäld intensitet och suggestiv skärpa berättar om världen innan den avförtrollades.
Det börjar med ett frisörbesök ”hos Emilia nere i byn” och upptäckten att farsan ”glodde tillbaks på mej i spegeln”. Därifrån rör sig Lundell associativt bakåt i tiden, minnesbilder från de egna uppväxtåren tränger sig på. Med ens blir det förflutna verkligare, åtminstone viktigare, än det förgängliga nuet – en hierarki som också avspeglar sig typografiskt. Alla de flyktiga vardagsreflektionerna är arrangerade som poesi med radbrytningar och hypnotiskt gungande rytm, ett sound som genomsyrar hela boken, men när barndomen ska frambesvärjas är det som om den formen inte räcker till. I stället skapar Lundell korta, förtätade prosaskisser som ur olika perspektiv närmar sig femtiotalets Sverige.
Det är en ballad från en svunnen epok, ett folkhem kanske; en provins av hästiglar, badbryggor och lantligt belägna bagerier.
Så fort Lundell rör sig där är han påfallande varsam med orden, medveten kanske om att det i dessa tider är lätt att trampa fel ideologiskt eller gå vilse i ett nostalgiskt töcken. Det gör han heller aldrig utan förlitar sig på de egna hågkomsterna, sinnesintrycken, tillgivenheten för platsen, de konkreta detaljerna. Om en skolgårdsförälskelse heter det: ”hon åt sin hårda smörgås med blicken i fjärran, det var fantastiskt attraherande.”
Kanske är det att tolka in för mycket, men jag läser denna sorgesång över en förlorad värld som en raffinerad, kanske oavsiktlig metafor för den spruckna relation författaren precis lämnat bakom sig. Mycket är trasigt under hettans och torkans 2018, då är det lättare att tala om något som försvann för länge sedan.
Det är synd, tänker jag, att resten av boken är så splittrad. Och att stunderna av samlad uppmärksamhet är så få. Nu tar man med sig de bästa partierna, men lämnar Steve Bannon och samtidens alla fala ärkeänglar åt glömskan.

Jens Christian Brandt "

" Jan Håfströms ärende är större än de egna minnena

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

Jan Håfström är dubbelt aktuell, på Liljevalchs och Galleri Andersson/Sandström. Trots att konstnären ständigt återvänder till samma motiv förmår han behålla laddningen, tycker Sebastian Johans.

”Hotel Eden” Jan Håfström Liljevalchs, Stockholm. Visas tom 12/5. ”Den vita bussen och de nio döda passagerarna” Jan Håfström Galleri Andersson/Sandström, Stockholm. Visas tom 19/5.

Det är som att stiga rakt in i skallen på Jan Håfström.
På en rostig byggställning i Liljevalchs stora skulpturhall hänger åtta dubbelsidiga målningar som betar av de flesta motiv som har upptagit Håfström under mer än ett halvt sekel som målare. Mr Walker, mumier, Robinson Crusoe, Edgar Allan Poe, Böcklins ”Dödens ö” och en respektfull parafras på en målning av Torsten Andersson. Check, check, check.
Allt mot svarta, värdiga bakgrunder som tillsammans med den dunkla salen bildar en effektiv kontrast till de färgstarka och väl upplysta motiven.
Den för Håfströms konstnärskap så centrala omtagningen finns inte bara i motiven. Till och med skärmarna som han har målat på var med förra gången han ställde ut på Liljevalchs.
Idolerna, äventyrsdrömmarna och barndomens bärande intryck går förstås att traggla hur många gånger som helst. Men det är egentligen inte stoffet i sig som gör Håfströms ”Hotel Eden” till en fungerande och fängslande installation.
Nej, det är luften mellan verket och den öppna labyrint som byggställningens rum i rummet bildar. Vid varje målning ser vi också ett par andra. Några steg åt höger eller vänster, och sammansättningen blir en annan. Allt sitter ihop i ett plockepinn av tankar, men tolkningen förändras beroende på varifrån vi ser. Det är därför det går att ständigt återvända till samma motiv.
”Hotel Eden” är mer än en tillbakablickande sammanfattning. Installationen visar tvärtom att Håfström fortfarande aktivt jobbar med sina motiv. Jag borde inte vara överraskad, men är det ändå.
Varje gång det är dags att möta Håfström igen tänker jag att jag har fått nog. Att jag visserligen uppskattar det eviga Fantomen-komplexet, alla vanitas-motiv och det måleriska äventyret som han alltid återkommer till, men att jag är mätt. Men varje gång blir jag lika överraskad av att Håfström förmår behålla laddningen i sin ständigt pågående resa mot mörkrets pulserande hjärta.
Han är en bastion i svenskt konstliv, Jan Håfström. En konstant, en ålderman. Det finns nästan ingenting som han inte har betat av. Han har gjort Venedig upprepade gånger. Han har haft de stora retrospektiva utställningarna. Han har haft de små och oväntade. Han har samlare som står i kö. Han har stora offentliga beställningar.
Med sin eklektiska, väldigt igenkännbara blandning av popkonst, romantik och abstraktion, med regelbundna inslag av text och performativitet, har han dessutom smakat på flertalet av de –ismer eller uttryck som har lett oss fram till den tillåtande hackebiff av post-post-modernism som kan sammanfatta dagens ideal.
Ändå känns det inte bara som att han lutar sig tillbaka.
Det känns tydligt även i den parallella utställningen ”Den vita bussen och de nio döda passagerarna”, på galleri Andersson/Sandström.

Här har Håfström byggt ett narrativ kring en mara om de vita bussar, som var en del av barndomen för dem som växte upp i skuggan av andra världskriget.
De nio döda passagerarna utgörs förstås av de dödsskallar som har blivit ett av Håfströms mesta motiv och som på stora, färgstarka dukar fyller ett helt rum. Den vita bussen svävar figursågad på en vägg i en mindre sal, tillsammans med några mörka bibliska referenser.
Elementen känns igen, men är inte slentrianmässigt använda.
Dödskallarna är exempelvis fortfarande lika enkla i sin utformning, men ytorna är mer bearbetade än tidigare, som om Håfström haft svårt att slita sig från sitt kanske mest utpräglade vanitas-motiv.
Det som verkligen ger utställningen kropp är emellertid det tredje rummet, där konstnären fyllt ett illrött podium med resväskor, flygplan, byggnader och andra objekt som med ett stort allvar fyller ut berättelsen om de vita bussarna. Här är resväskor och stridsflygplan inte pojkboksäventyr, utan bara fasa.
Runt podiet hänger målningar, teckningar och reliefer som visar Håfströms råare, mer materialnära och i mitt tycke bästa sida.
Det är här vi ser att hans ärende är större än det egna, personliga arkivet.
De vita bussarna är ett visserligen ett barndomsminne, men i en värld där folkvandringar med flyende människor är så vardagliga att vi knappt märker dem är motivet minst lika aktuellt i dag.

Sebastian Johans "

" 1969 – året som fick filmvärlden att skaka loss – från Hollywood till Cannes

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Quentin Tarantinos Cannesaktuella ”Once upon a time in Hollywood” utspelar sig 1969. Det var året när den anrika festivalen inledde sin romans med det unga och heta Hollywood. Helena Lindblad blickar tillbaka på ett årtal som förändrade filmen för alltid.

En majdag för femtio år sedan var två skitiga, långhåriga chopper-åkare dagens snackis på filmfestivalen i Cannes. I sin pårökta regidebut ”Easy rider” åkte Dennis Hopper och Peter Fonda hoj utan hjälmar med en leende Jack Nicholson på en av bönpallarna – till tonerna av Steppenwolfs ”Born to be wild”.
Även om det till sist blev den anarkistiska britten Lindsay Anderson (”If”) som fick åka hem med Guldpalmen, så var det den vildsint utflippade amerikanska roadmovien som satte djupast spår bland festivalbesökarna. En kalejdoskopisk tripp mellan mimälskande hippiekollektiv, lsd-fester i New Orleans och högernationalister.
Bästisarna på duken var knappast lika såta vänner under den numera klassiska filmens tillblivelse. Bakom kulisserna i ”Easy rider” dolde sig en kaosartad inspelning med knark och konflikter mellan Dennis Hopper och Peter Fonda. Det berodde bland annat på att Hopper i den berömda kyrkogårdsscenen från Mardi Gras-firandet i New Orleans lär ha tvingat Fonda till en smärtsam uppgörelse där Fonda pratar med en staty av Jungfru Maria som om det var hans mamma (i verkligheten begick modern självmord när han var barn).

Men bilden av Dennis Hopper, Jack Nicholson och Peter Fonda som dansar cancan på strandpromenaden Croisetten med sextiotalshippa kvinnor i pannband och långa hårgardiner utstrålar en smått oemotståndlig succékänsla. Hopper prisades av festivalen som bästa unga regissör, vilket låg helt rätt i tiden. Där och då inledde Cannes filmfestival sin heta romans med det unga, hippa, auteurdrivna Hollywood – vars kärleksbarn heter Quentin Tarantino:
”Han är en son av Cannes”, sade festivalchefen Thierry Frémaux kärleksfullt när det blev klart att ”Once upon a time in Hollywood” skulle få sin världspremiär i festivalpalatset som blickar ut över det blånande Medelhavet.
För sextiotalisten Tarantino är kärleken ömsesidig, han älskar både Cannes – och sin barndoms Hollywood. Tjugofem år efter Guldpalmsvinsten med sin andra långfilm, ”Pulp fiction”, är han tillbaka med ett nytt kärleksbrev till filmen som utspelar sig mitt i drömfabrikens geografiska mittpunkt. ”Det är som han har gjort filmen *för* Cannes”, sade den amerikanska branschkännaren och Indiewire-skribenten Anne Thompson i podden Screentalk.
Siffermagin blir än mer tilltalande om man tittar tillbaka på det år som utgör fond för Tarantinos nostalgitripp. Året 1969 är fem decennier senare fortfarande så tydligt ett av filmhistoriens mest oemotståndliga märkesår – sprängfyllt av nyhetens behag. Ett år som delvis utgör höjdpunkten på den historiska parentes som brukar kallas ”new Hollywood” – en jungfrulig era av lössläppta, personliga och gränsöverskridande regissörer skolade i den europeiska konstfilmens historia.
Det är inte konstigt att den vintageälskande film- och musikbesatte Tarantino fastnat för just det dramatiska 1969 när han skildrar en skådespelarduo (Leonardo DiCaprio och Brad Pitt) som harvar sig fram i tv-världen i en desperat önskan om att försöka göra karriär i drömfabriken – samtidigt som Mansonsekten slipar sina knivar.
Det var ett lika elektrifierat som skräckartat år för såväl Hollywood som för resten av USA. Å ena sidan månlandningen och den epokgörande Woodstockfestivalen, å andra sidan ett eskalerande krig i Vietnam, enorma protestmarscher i Washington och de skakande sektmorden på Sharon Tate (Roman Polanskis dåvarande hustru) och hennes vänner.
Filmiskt är 1969 året när manlig vänskap stod som högst i kurs men kvinnorna ändå fick plats på arenan. Ett år när en västernrulle som ”Butch Cassidy och Sundance Kid” med Paul Newman och Robert Redford kan likna en utflippad fransk nya vågen-film och ändå bli årets största kassakossa. Liksom många av årets filmer står en manlig kompisduo i fokus, men Katharine Ross (Elaine Robinson i ”Mandomsprovet”) är den som skapar spänning som den salta skolfröken Etta Place.
Det är också året när Jon Voigt i västernskjorta kommer svingande på en resväska i koskinn i ”Midnight cowboy”. Han är en traumatiserad och mer än lovligt naiv Texasbo som söker lyckan i storstaden och bestämmer sig för att sälja sex till rika Manhattandamer med en optimistisk säljslogan: ”Jag är kanske inte mycket till cowboy, men jag är en riktig jäkla hingst”.
Men Voigts rollfigur Joe Buck är hela tiden på ett sluttande plan som slutar i en utkyld rivningskvart tillsammans med Dustin Hoffmans tuberkulossjuke småfifflare ”Ratso” Rizzo. Det är visserligen en nattsvart feel bad-berättelse om en oväntad vänskap, men också den första barnförbjudna historien i Hollywood som vann en Oscar. Scenerna där den desperat uthungrade duon Joe och Ratso bjuds in för att statera som exotiska djur på ett cyniskt konstnärsparty är än i dag bland det mest hjärtskärande man kan se. Regissören John Schlesinger tog ut svängarna rejält och pepprade sin film med explicita sexscener som skulle varit otänkbara i samma sammanhang bara några år tidigare.

Det är kanske främst den rusiga, beroendeframkallande legeringen av frihetsbegär, lekfullhet, populärmusik och stilfull undergångstämning som gör flera av 1969 års filmer på en gång både tidstypiska – och tidlösa. Något som också präglar Tarantinos filmiska berättande när det är som bäst.
Bland andra amerikanska blivande klassiker som gjorde 1969 minnesvärt återfinns förstås också den stiliserade och blodigt våldsamma ”Det vilda gänget” – Sam Peckinpahs mest omtalade film som påverkat många yngre filmskapare som Martin Scorsese och Quentin Tarantino.
1969 handlade förstås inte bara olika varianter av vilda västern. Den Gene Kelly-regisserade ”Hello Dolly” med Barbra Streisand och Walter Matthau blev en publikälskling i musikalgenren.
Matthau spelar också huvudrollen i den romantiska komedin ”Kaktusblomman” där en ung, blond Goldie Hawn gör entré i filmvärlden. Hawn vann en Oscar för sin roll som älskarinna åt en läkare som är relationsfobiker och som har ljugit ihop hustru och barn. En stram Ingrid Bergman spelar i sin tur läkarens trogna sjuksyster som tvingas med i falskspelet.
Woody Allen regidebuterade med den smått surrealistiska ”Ta pengarna och stick!”, en knasig och parodisk mockumentär om en klantig bankrånares liv och leverne där han själv spelar huvudrollen. Betydligt galnare än det mesta som Allen gjort, men rollfiguren bär fröet till den självbiografiskt färgade persona som Allen skulle vidareutveckla i många senare filmer.
Sydney Pollack bröt i sin tur av rejält från den mer uppsluppna och frimodiga sextiotalsstämningen i sin svartsynta trettiotalskildring ”När man skjuter hästar så...” med Jane Fonda i en bärande roll. En gastkramande återblick på den ekonomiska krisens amerikanska 30-tal och de så kallade maratondanser som även i verkligheten arrangerades som bisarr och cynisk underhållning. En sorts moderna gladiatorspel där utfattiga och arbetslösa skuttade runt tills benen inte längre bar.
Årets amerikanska film som mest påminner om Nasas rymdäventyr på månen – som ägde rum sommaren 1969 – är science fiction-dramat ”Marooned” med Gregory Peck och Richard Senna som strandsatta astronauter ute i rymden. En film som inte lämnat särskilt stora spår efter sig men som fick ny uppmärksamhet med Alfonso Cuaróns Netflixsuccé ”Roma” där familjens barn i filmen går på bio i Mexiko och jublar åt just ”Marooned”.
Det sena 60-talet var inte mycket för lyckliga slut. Hur det går för Tarantinos hjältar återstår att se. Det finns i alla fall alltid anledning att återvända till det märkvärdiga filmåret 1969.

Helena Lindblad
helena.lindblad@dn.se "

"Författaren Mario Puzo släppte romanen ”Gudfadern” som ett par år senare filmatiserades av Francis Ford Coppola och återkommande toppar listorna som världens bästa film.
Västernstjärnan John Wayne fick efter fyrtio års karriär sin första Oscar för bästa manliga huvudroll tack vare filmen ”True grit” (en film som bröderna Coen omtolkade 2010).
Al Pacino gjorde sin första filmroll i dramakomedin ”Jag, Nathalie” om ett kvinnligt frigörelseprojekt.
Paul Mazursky filmdebuterade och gjorde succé med gruppsex-komedin ”Bob & Carol & Ted & Alice” med bland andra Elliott Gould och Nathalie Wood i rollerna.
Den afroamerikanske regissören Gordon Parks debuterade med den självbiografiska ”The learning tree” och blev den förste svarte regissören som fick göra långfilmer för stora Hollywoodstudior. Filmen öppnade dörrarna för Parks som två år senare gjorde blackploitationklassikern ”Mitt namn är Shaft”.
Porrkomedin ”The stewardesses” blev den mest bästsäljande 3D-filmen tills James Camerons ”Avatar” kom fyrtio senare. "

" En arkeolog i böckernas värld

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Akademiledamoten – och inom kort ständige sekreteraren – Mats Malm trivs bäst i sällskap av riktigt gamla böcker. Men med åren har han blivit lite mindre inbunden och blyg.

Mats Malm är professor i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet och blev invald som ledamot i Svenska Akademien i december 2018, mitt under institutionens värsta kris. Innan han tackade ja till stol nummer 11 behövde han betänketid.
– Det handlade mycket om familjen, jag ville inte vara borta för länge från min dotter. Det var heller inte den mest glansfulla perioden i Akademiens historia. Den viktiga verksamheten som bedrivs kom i skymundan, säger han i köket i sin övernattningslägenhet i Stockholm när vi talas vid tidigt i april.
Nu tycks turbulensen ha lagt sig och Akademien kan ägna sig åt sina uppgifter, framhåller Mats Malm, som har åtminstone två egenskaper som kan motverka kriser.
– Jag hoppas att jag är strukturerad och lugn av mig. Nackdelen är att det kan bli en viss tröghet av lugn.
Att efter endast fyra månader bli utsedd till ny ständig sekreterare efter Anders Olsson, som faller för åldersstrecket när han fyller 70, var inget Mats Malm såg framför sig. Emot honom talade hans bristande erfarenhet av Akademiens arbete, men det som vägde tyngre var hans omvittnat höga arbetskapacitet och att han inte hade fläckats av de tidigare skandalerna kring Akademien.
Idéhistoriskt går Mats Malm i gång på göticism, en kulturell och patriotisk rörelse med ursprung i medeltiden.
– Det som fascinerar mig är hur man har etablerat sin identitet och nationella självbild. Hur människor förstår världen är alltid lika intressant. Om vi studerar det som hände för 500 år sedan kan vi få ledtrådar till hur världen fungerar i dag.
Ett annat intresse är språk. Bland verk han har översatt finns Snorres ”Eddan” från isländska. Mycket handlar om att kompromissa och vara pragmatisk för att hitta den bästa möjliga lösningen.
– Jag är rätt förtjust i att sitta på min kammare och läsa gamla böcker. Men med åren har jag arbetat allt mer tillsammans med andra för att komma framåt.
Med tiden har han även blivit mer öppen, menar han.
– Jag kan uppfattas som lite inbunden och inte alldeles lätt att nå. Egentligen är jag lite blyg av mig. Men det blir svårare att vara ju längre man kommer i karriären. Förr i tiden var jag rädd att säga något dumt.
Överraskande nog är inte svenska utan engelska Mats Malms förstaspråk. Pappan arbetade som arkitekt i Australien. När familjen återvände till Sverige var Mats sju år och hade redan gått två år i en ”benhård” skola i Perth. Att börja första klass i Sverige på 1970-talet var något helt annat.
– Jag förstod inte vad som förväntades av mig. Frågan är om jag någonsin förstått det … Det var väldigt roligt att komma till universitetet. Det var befriande att vara på en plats där mitt sätt att vara fungerade.
Under andra året på gymnasiet hände något. En lärare ”öppnade dörren till språkets glädjefyllda värld”. Vid sidan av engelska och grekiska seglade latin upp som tonåringens storfavorit.
– När jag gick in i latinet var det som att komma hem. Det är fascinerande att förstå hur ord har kommit till och vilka redskap vi har när vi kommunicerar.
Han började därför läsa latin på Göteborgs universitet.

– Jag ville skämma bort mig med något riktigt roligt. Jag var rädd för att börja med litteraturvetenskap för jag trodde att det skulle vara för djupt för mig. Men så insåg jag att det gick att kombinera latin med litteraturvetenskap.
– Jag doktorerade och hade mycket tur med mina forskningsansökningar – jag fick möjlighet att göra det jag helst ville.
Bara tur?
– Det fanns inte många som jobbade med äldre litteratur. Ibland betraktar jag mig nästan som en arkeolog. Det är väldigt intressant hur individer eller grupper försökt att etablera sig i världen. Hur språk, kultur, litteratur och konst påverkat dem, och hur de har utnyttjat kulturen för sina egna syften.
Mats Malm är inte bara ledamot i Svenska Akademien och professor vid Göteborgs universitet. Han är också föreståndare för Litteraturbanken och en mountainbike-fantast.
– Jag försöker att bejaka den barnsliga lusten i det och smita i väg till skogen så ofta jag kan. Jag frustar av glädje när jag lyckas ta mig uppför en brant backe.

Eyal Sharon Krafft TT "

"Mats Malm
Gratuleras till: Fyller 55 år den 10 maj.
Gör: Professor i litteraturvetenskap, föreståndare för Litteraturbanken, ledamot och från och 1 juni med ständig sekreterare i Svenska Akademien.
Familj: Gift med Gunilla, två utflugna söner och en tolvårig dotter.
Bor: I Göteborg.
Så firar han födelsedagen: ”Jag är inte så bra på att fira födelsedagar. Jag får antagligen frukost på sängen och sedan bjuder jag familjen på en middag.”
Om att fylla 55: ”Det är lite obehagligt ändå. Jag är rätt van att vara yngre i många sammanhang. Nu inser jag ofta att jag inte bara är äldre, utan mycket äldre än många runt om mig.”

" Åsa Wikforss gör Akademien fulltalig

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Åsa Wikforss är ny ledamot i Svenska Akademien. Därmed kan samlingen bli fulltalig för första gången sedan 1989. ”Det är en slutpunkt”, säger ständige sekreteraren Anders Olsson till DN.

Filosofen och författaren Åsa Wikforss har valts in på stol nummer 7 i Svenska Akademien, och ersätter därmed Sara Danius. Den nya ledamoten valdes in på torsdagens sammanträde.
– Det är klart att det är spännande, men jag tänkte igenom det noga eftersom jag håller på med andra saker samtidigt – jag är forskare framför allt. Men jag kände att det går. Akademien har rötter i upplysningsfilosofin och har uppdraget att samla in, bevara och sprida kunskap, och det är en tradition som jag hör till, säger Åsa Wikforss.
Hon är professor i teoretisk filosofi vid Stockholms universitet sedan 2008 och har bland annat skrivit boken ”Alternativa fakta: Om kunskapen och dess fiender” (2017). I juni 2018 valdes Åsa Wikforss in i Kungliga Vetenskapsakademien och hon var också en av förra årets Sommarpratare i P1. I februari fick hon förlaget Natur & Kultur populärvetenskapliga pris på 100 000 kronor med motiveringen att hon ”med engagemang och envishet stimulerar till kritiskt tänkande”. Inför valet 2018 skrev Åsa Wikforss en kolumn i DN om politikens falska berättelser och verklighetsbilder.
Du tillträder i december. Hur ska du förbereda dig fram till dess?
– Jag kommer att ägna mig åt att läsa en del. Jag ska också fundera lite på vad min roll kommer att vara och sätta mig in i detaljerna: det är inte bara jag, vi blir fyra stycken och samtliga är kvinnor – det är oerhört viktigt för mig, hade det varit tre killar hade jag inte velat vara

”the token woman” (ungefär ”den inkvoterade kvinnan”, reds anm). Men så ser det inte ut alls nu.
I februari valdes Tua Forsström in i Akademien och i mars valdes Anne Swärd och Ellen Mattson in på var sin stol. När de fyra senast invalda ledamöterna tillträder på högtidssammankomsten den 20 december kan Svenska Akademien alltså bli fulltalig för första gången på 30 år.
Svenska Akademiens ständige sekreterare Anders Olsson säger till DN att man ”pratat länge om Åsa Wikforss” inom Akademien.
– Vi var helt eniga om hennes kvaliteter. Hon är en briljant företrädare för humaniora. Hon är orädd, bra på att kommunicera, och vi behöver en sådan person i Akademien som har ett bredare perspektiv på kunskap. Dessutom företräder hon en upplysningstradition som ligger nära Akademien och dess historia – vår första ständige sekreterare Nils von Rosenstein var upplysningsfilosof, säger Anders Olsson.
Åsa Wikforss har bland annat inriktat sig på alternativa fakta – varför behövs det i Akademien?
– Hon är framför allt språkfilosof, men hennes bok har fått väldigt stor spridning vilket visar vilken förmåga hon har att förklara komplicerade skeenden för människor, säger Anders Olsson.
DN:s kulturchef Björn Wiman är nöjd med invalet av Åsa Wikforss:
– Det visar att Akademien äntligen förstått att man måste söka sig utanför språkvetenskapens och skönlitteraturens domäner. Hon är en filosof med ett starkt samhällsengagemang och en förståelse för den framväxande högerpopulismens mekanismer. Inte ens jag kan komma på något negativt att säga, säger Björn Wiman.
Senaste gången Akademien var fulltalig var 1989 innan ledamöterna Lars Gyllensten och Kerstin Ekman lämnade Akademiens arbete på grund av den så kallade Salman Rushdie-affären, och Werner Aspenström senare samma år lämnade arbetet av personliga skäl.
– Det är en slutpunkt på det sättet. Vi har kommit till en fulltalig Akademi, och det är naturligtvis väldigt roligt för oss och innebär att vi för första gången på mycket länge kan börja arbeta lugnare och mer metodiskt, säger Anders Olsson.
Olsson lämnar posten som ständig sekreterare i Svenska Akademien den 1 juni.
Hur viktigt var det för dig att få Akademien fulltalig innan du slutar?
– Det var mitt mål under året som gått, och jag är väldigt glad att kunna lämna över jobbet till Mats Malm när vi kommit så pass långt. Det känns väldigt tillfredsställande. Dessutom ska jag för första gången på länge få lite semester, säger Anders Olsson.
När de nya ledamöterna tillträtt kommer Akademien att bestå av 12 män och 6 kvinnor. Medelåldern blir 70 år. Anders Olsson säger att han är ”så nöjd man kan bli” med den nuvarande sammansättningen av de arton ledamöterna.
– Det känns som att grunden är lagd för den nya Akademien som jag pratat om länge. Nu förverkligas den drömmen, säger Anders Olsson.

Kristofer Ahlström
kristofer.ahlstrom@dn.se
Hanna Fahl
hanna.fahl@dn.se "

”Selma Lagerlöf var så självklar i sin identitet som yrkesförfattare. Hon hukade inte!”

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

"Författaren Kristina Sandberg får årets Selma Lagerlöf-pris för romantrilogin om Maj. Prissumman är på 100 000 kr.

Tre frågor.
1 Grattis! Vad har du för relation till Selma Lagerlöf?
– På ett sätt var hon en sådan gigant, någon så stor och på så långt avstånd, att jag inte riktigt sökte mig till henne när jag själv började skriva. Samtidigt var hon en gestalt som inspirerade, eftersom hon verkade så självklar i sin identitet som yrkesförfattare, och i sin utblick. Hon hukade inte!
2 Vilka av hennes verk tycker du mest om?
– Det kanske ändå är ”Kejsaren av Portugallien”, om jag måste välja bara ett. Fast jag har just läst ”Mårbackasviten”, den tyckte jag mycket om. Och jag är sugen på att läsa om hela ”Löwensköldska ringen”.
3 Skriver du själv på något just nu?
– Ja, jag skriver... Men vad det blir av det, det får vi se. En del av prissumman blir naturligtvis skrivpengar, men vi behöver också bygga till fler rum här hemma, så att jag får ett eget rum att skriva i!
Kristina Sandberg.

Malin Ullgren
malin.ullgren@dn.se "

" Härlig upptäckt ger mersmak

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Ethel Smyths mässa är storslagen och pompös med mycket grannlåt. Verket fick efter 130 år sin svenska premiär på Konserthuset.
Ethel Smyths mässa
Dirigent: Sakari Oramo
Solister: Paulina Pfeiffer, Michael Weinius, Catriona Morison, Tuomas Pursio. Eric Ericsons Kammarkör, Kungliga Filharmonikerna Stockholms Konserthus.

4 Kvinnors komponerande var länge förbehållet de små formerna. Sånger, pianostycken. Att äntra konserthusens estrader och operahusens scener tarvade omfattande resurser: orkestrar, kopister, förläggare, agenter, dirigenter, solister.
Men mot 1800-talets slut kunde inte så få kvinnor spränga barriärerna. Det var Augusta Holmès som fick beställningen att komponera ”Ode Triomphale” till franska revolutionens hundraårsjubileum för 300 musiker och 900 sångare. Och unga Ethel Smyth gav sig själv uppdraget att skriva en omfångsrik mässa, som med kör, solister och orkester uruppfördes i den väldiga Albert Hall.
Bakom sig hade brittiska generalsdottern Smyth kompositionsstudier i kretsen kring Johannes Brahms och – lika viktigt – ingång till drottning Victoria.
Samt det jävlar anamma som skulle göra henne till framgångsrik operakompositör och militant kvinnosakskämpe.
Men första världskriget och den patriarkala modernismen innebar en tung backlash för den framväxande emancipationen för kvinnors konst. Tystade och avfärdade som icke nyskapande.
När nu Ethel Smyths mässa efter 130 år fick sin svenska premiär var det förmodligen det omfångsrikaste verket av en kvinna som någonsin har framförts i Konserthuset.
Och intrycket var verkligen Albert Hall. Storslaget och pompöst; inte utan grannlåt med cymbaler och trumvirvlar att annonsera när Ordet blev Kött.
För det är en färgstark trosbekännelse Smyth levererar, med drillande flöjtduvor över bebådelsen och, liksom i Beethovens mässa, en rejäl fuga över det avslutande eviga livet.
En härlig upptäckt i ypperligt och prunkande framförande som ger mersmak. Inte minst på den 1800-talsgenre av oratorier som hittills behäftats med beröringsskräck.
Här finns mycket av såväl män som kvinnor att avtäcka. Som till exempel Stenhammars ”Folket” till Heidenstams text, med tonsättning av den skam att medborgarrätt heter pengar.

Camilla Lundberg "

" Peter Wolodarski: Vem stoppar Facebooks firande av terrorister?

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

En av Facebooks grundare varnar för att bolaget blivit farligt mäktigt. Vi måste sluta att naivt beskåda de skador FB orsakar över hela världen.

Mycket tvivelaktigt har kommit fram om Facebook på senare år. Ändå blev jag överraskad av att jag fortfarande kunde bli överraskad när det i veckan blev känt att terrororganisationen al-Qaida haft en så kallad företagssida på Facebook. Den har gillats av 7 410 personer, rapporterar BBC. Därmed har de islamistiska extremisterna serverats värdefull information om potentiella sympatisörer som de kan rekrytera – ett slags digital arbetsförmedling för terror.
Jag hör redan invändningen om att Facebook inte kan ställas till svars för att mördarsekter missbrukar nätverket. Terrorister utnyttjade också Posten och Televerket på den gamla analoga tiden. Då utkrävde vi inte ansvar av brevbäraren eller teleoperatören för att människor använde samhällets infrastruktur när de begick grova brott.
Så varför ska vi nu skuldbelägga Facebook? Jo, för att jämförelsen bakåt i tiden är falsk.
Det är nämligen inte bara så att Facebook tillåtit samhällsomstörtande organisationer att växa sig stora på den globala plattformen – man kan ju tänka sig att det är svårt att omedelbart upptäcka och agera mot varje extrem våldsgrupp. FB har trots allt 2,3 miljarder användare över hela världen.
Men denna gång handlar det om något annat. Bakom flera IS-terroristers FB-sidor står inte radikala islamister. Det är i flera fall

Facebook självt – inte extremisterna – som skapat deras hem på plattformen.
Det har skett genom FB:s system för autogenererat innehåll. I sin gränslösa jakt på global tillväxt har bolaget hittat på ett system som på egen hand kan skapa sidor och fylla på med innehåll och logotyper, bland annat genom att hämta information från källor på internet.
Den automatiska funktionen kan också kontinuerligt skapa nytt innehåll. Således har Facebooks system självständigt publicerat våldsamt videomaterial från dessa grupper som fått flera tusen gillanden under den makabra rubriken ”celebration”; firande.
Vid sidan om radikala islamister har även nazister och vitmaktgrupper fått liknande hjälp från Facebook, rapporterar BBC.
Vi kan utgå från att Facebooks tanke inte var att hjälpa samhällsomstörtande grupper. Vi kan utgå från att Facebooks självbild är att man bara vill göra gott – eller för att citera grundaren, ägaren och vd:n Mark Zuckerberg: ”föra människor närmare varandra”. Vi kan utgå från att FB:s autogenererade innehåll skapades för att förbättra ”vanliga människors användarupplevelse”.
Vi måste dock sluta att godtroget acceptera denna företagspropaganda. Desinformation i samband med val, hets och hat som bidragit till folkmord, utförsäljning av användarnas data, anonyma konton som får massiv spridning med hjälp av hemliga pengar – hur många fler exempel behövs?
Facebook har bidragit med alltför mycket elände för att vi bara ska acceptera att dåliga saker plötsligt händer. Vi talar om vår tids kanske mäktigaste bolag som påverkar samhällen och individer världen över på ett sätt som saknar motstycke.
Häromdagen blev jag uppringd av en person som använder Whatsapp, som berättade att han i vredesmod lämnat Facebook för att i stället använda Instagram.
Vi konstaterade närmast i mun på varandra den totala ironin i detta: Facebook har ju köpt upp alla dessa digitala tjänster, förutom att man även äger Messenger och planerar att tekniskt fördjupa integrationen av de olika systemen.
Om du vill protestera mot FB är det poänglöst att byta till Instagram eller Whatsapp, eftersom samme Mark Zuckerberg håller i spakarna där också.
Zuckerberg styr vad som närmast liknar ett världsomspännande kommunikationsmonopol (Kina undantaget). Och han saknar i praktiken en chef eftersom det är han själv som är den störste ägaren, med ungefär 60 procent av rösterna. Ansvarsutkrävandet är minimalt.
Zuckerbergs medgrundare och rumskamrat på Harvard, Chris Hughes, skrev i veckan en explosiv artikel i New York Times, som väcker frågor om hur länge denna maktordning kommer att bestå.
Hughes, likt många före honom, tar handen från Zuckerberg och Facebook. Han radar upp bolagets systematiska misslyckanden och kräver att FB styckas upp för att begränsa företagets massiva dominans. Ett sådant myndighetsingrepp vore inte det första i USA:s historia.
Det var ett misstag att amerikanska konkurrensmyndigheter godkände förvärven av Instagram och Whatsapp, skriver Hughes, och det är rimligt att man nu omprövar de besluten.
Slutsatsen är att Facebook blivit en världsgigant som saknar vilja och sannolikt även förmåga att komma till rätta med de enorma problem som man själv orsakat, även om man gör vissa försök att bättra sig.
Inför valet till EU-parlamentet har Facebook tagit kritiken om bristande transparens på allvar och börjat ange vem eller vilken organisation som står bakom eventuell politisk annonsering.
Det är ett viktigt fall framåt. Men för varje sådant positivt exempel upptäcker man lätt tre fyra negativa.

Bolagets återkommande misslyckanden utlöser krav på mer regleringar och färre friheter. Därmed riskerar Facebook indirekt, genom att inte ta ansvar för sin framfart, att framkalla inskränkningar av de fundamentala fri- och rättigheter man säger sig värna. Det drabbar alla och riskerar att urgröpa demokratin.
Det är talande att Facebook till och med vill få sina användare att ”fira” med terrorister. Vi måste ge upp den naiva tron att Mark Zuckerbergs maskin kan ersätta grundläggande mänskligt omdöme.

Francois Mori AP "

”Lägg ner forskningsråden för universitetens bästa”

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190512
Vetenskapsrådet, Formas och Forte leder inte till att svenska universitet får högre kvalitet i forskningen. Mycket talar i stället för att rådssystemet leder till våldsam ineffektivitet för den svenska forskningen. Det är dags att utveckla en tillitsbaserad styrning och låta universitet och högskolor visa sig från sin bästa sida, skriver Patrik Hall och Ulf Sandström.

Leder Vetenskapsrådet (VR), Formas och Forte, till att svenska universitet får högre kvalitet i forskningen? Tyvärr är svaret nekande. Flera undersökningar pekar entydigt på att bidrag från VR inte ger bättre kvalitet på resultaten. Inte ens deras egen analysavdelning har under 20 års tid kunnat ge understöd till en argumentation för råden. Mycket talar i stället för att rådssystemet leder till våldsam ineffektivitet för den svenska forskningen, att jävsförhållanden introduceras och att råden mest handlar om att hålla de stora universiteten under armarna.

Tanken bakom rådsmodellen är den stenhårda konkurrensens järnlag. Vad är resultatet av denna modell? Sedan VR, Formas och Forte bildades 2001 har svensk forskning legat på ungefär samma prestationsnivå med små variationer. Samtidigt har politiken successivt kraftigt ökat resurserna till råden. Denna ökade makt har dock inte resulterat i positiva effekter. Utväxlingen på insatta resurser är påfallande svag. Svenska artiklar uppmärksammas inte i större

utsträckning än tidigare. Sverige ligger kvar på en förhållandevis medioker nivå. Nu är det tid att med kritisk blick utvärdera rådsmodellen. Den levererar inte.

När så mycket som en femtedel av svenska forskares arbetstid läggs på att jaga externa pengar för att kunna bedriva forskning har systemet gått i spinn (Hwang, Forskningskvalitet, effektivitet och extern finansiering, 2018). Få ansökningar beviljas pengar. Effekten blir en massiv frustration bland forskarna i landet och en kraftig ineffektivitet när det gäller deras tidsanvändning. Tyvärr riskerar den Fredmanska Styr- och resursutredningens förslag (SOU 2019:6) om balans mellan externfinansierad forskning och basanslag att bli en halvmesyr. Vårt förslag är därför att helt lägga ner de statliga forskningsråden VR, Formas, Forte. Det skulle ändra spelvillkoren för universiteten och ge dem rådighet över den egna verksamheten.

1 Länder som ger rådighet till sina universitet och till forskarnas fakulteter har visat sig vara mer effektiva och får bättre resultat i internationella jämförelser än Sverige. Råden har oproportionerligt stor makt över svensk forskning, samtidigt som de saknar förmåga att kunna förutsäga vilken forskning som kommer att bli framgångsrik i framtiden (Sandström & Van den Besselaar, Journal of Informetrics, 2015).

Förtroendet för universiteten är självfallet en mycket ömtålig sak och kan raseras med ens (till exempel Macchiarini-affären). Men överlag är universitet ett bra sätt att organisera forskning och om verksamheten lämnas i fred inom ett rimligt regelverk går det med stor sannolikhet åt rätt håll.

2 En nyanserad diskussion om konkurrensens faktiska effekter behövs. Medieforskare pekade tidigt på att konkurrensen om tv-tittarna visserligen ledde till många kanaler men uppenbart var att konkurrensen enbart handlade om några få segment av marknaden. Samtidigt blev det också uppenbart att såväl mångfald som kvalitet försämrades. Detsamma gäller även andra konkurrensutsatta marknader och forskningen är knappast ett undantag.

Det är häpnadsväckande att det konkurrensbaserade bidragssystemet som helhet aldrig har utvärderats. De negativa effekterna är välkända – tendens till mainstream-forskning och aversion mot risktagande. Idén med forskningsråden var från första början att ge erkänt kunniga forskare extra resurser oavsett vad de ville göra. Nu har rådsmodellen vuxit till en förgivettagen byråkrati som motverkar sin egen idé. Vi menar att det är dumdristigt för Sverige som forskningsnation att fortsätta underhålla denna rådsbyråkrati.

3 Men är inte dessa organ styrda av forskarna själva? Varför motverkar representanter för universitet och högskolor sitt eget bästa? Studier av Sandström & Hällsten (Scientometrics 2008) visar att tendensen att gynna de som ligger nära bedömarna, till exempel genom jävsförhållanden eller nära bedömarnas egen inriktning, väger så tungt att representanterna inte kan motstå frestelsen att lägga ett ord för det man är bekant med för att det känns tryggt.

I slutänden är det endast en eller ett par kandidater som varje ledamot kan rösta på. I den situationen slår närhetsmekanismerna till och på det sättet väljer man bort de bästa och mest nyskapande forskarna.

4 Nu till pudelns kärna – vill politikerna bli av med forskningsråd som de kan styra och som de också styr alltmer? Vi har stor förståelse för

att politikerna vill kunna styra en så dyr och viktig verksamhet som forskningen, men det finns andra sätt. Specialsatsningar på tillämpad forskning sker redan i dag. Styr- och resursutredningens förslag om dialogbaserade överenskommelser kan vara en annan möjlighet. Sannolikt måste det sättas nivåer för hur mycket som får styras av ett universitets budget.

Ett förslag kan vara att inte mer än 10 procent av en sådan budget får röras av politiska satsningar. Ett korrektiv i form av bibliometriska uppföljningar (givetvis med hänsyn tagen till förhållanden inom respektive forskningsområde, exempelvis fler svenska publikationer inom humaniora) är nödvändiga i det sammanhanget, vilket kan skötas av den oberoende, centrala analysfunktion som föreslås i den Fredmanska utredningen. Departementen kan inte tillåtas att styra sönder forskningen utan bör ges uppgiften att hålla igång driften mot en bättre utväxling på insatta resurser i form av mer framgångsrik forskning. Endast det kan ge politiken något handfast tillbaka på längre sikt.

Sammanfattningsvis anser vi att den politiserade och byråkratiserade forskningsfinansiering som sker via statliga forskningsråd är ett fenomen som tillhör forntiden. Det finns betydligt smidigare sätt att fördela forskningsresurser så att tiden används mer effektivt och forskningen blir mer nyskapande och högkvalitativ. Hur tänker vi oss då att det ska se ut i stället?

Det kan hävdas att forskningsfriheten kommer att kringskäras ännu mer om de fördelas direkt av rektorerna med sina entourage på respektive lärosäte. Detta är ett problem för vilket varje universitet får hitta sin lösning: genom att engagera externa forskare i forskningsbedömningar kan en stor del av lärosätenas medel fördelas. Mer än tre sidors ansökan – tvärtemot forskningsrådens alltmer bisarra ansökningssystem – behövs sannolikt inte om bedömarna samtidigt har tillgång till ansökarnas viktigaste publikationer.

Lärosätena ska ges möjlighet att bygga strategiska utvecklingsområden, livskraftiga miljöer och hållbara forskarutbildningar med långsiktig finansiering för doktorander. De lärosäten som klarar den uppgiften kommer med största sannolikhet att utveckla den mest betydelsefulla forskningen. De som inte klarar den, utan mer bygger på universitets- och högskoleledningens favoritidéer, kommer att marginaliseras.

Den analysfunktion som den Fredmanska utredningen föreslår måste utvecklas för att kontinuerligt följa upp forskningsproduktionen. Vinnarna på den bibliometriska indikator som använts sedan 2009 är inte minst högskolorna. Den modellen bör utvecklas och användas. När medlen från råden nu ska fördelas till lärosätena är det inte rådens egen fördelning som ska vara riktmärket utan den bibliometriska indikatorn. Den ger en mer rättvisande bild än den fördelning som råden har skapat. Detta skulle ge de mindre lärosätena en god skjuts framåt – de är systematiskt missgynnade av rådssystemet: de får endast 4 procent av anslagen men har 11 procent av publikationerna enligt bibliometriskt index!

Det är dags att låta universitet och högskolor visa sig från sin bästa sida; det är dags att utveckla en tillitsbaserad styrning inte bara i fina ord utan även i handling. Genom pluralism i tilldelningen undviker vi såväl det ängsliga sneglandet mot forskningsrådens ineffektiva och svårgenomskådade bedömningsprocesser som överdriven makt för rektorerna. Endast så kan forskningen utvecklas på ett för det svenska samhället gynnsamt sätt.

Patrik Hall, professor i statsvetenskap vid Malmö universitet
Ulf Sandström, docent i teknik och social förändring vid KTH "

" Julian Barnes synar våra bräckliga liv

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

Hur mycket av en författare syns i debuten? Julian Barnes räknas som en modern brittisk klassiker. I ”Metroland” från 1980 finns embryot till det som ska komma. Steve Sem-Sandberg läser en författare som kretsar kring minnet och hoppet om meningsfulla liv.

Julian Barnes ”Metroland” Övers. Andreas Vesterlund Bakhåll, 218 sidor

Debutromaner kan se olika ut. Hos vissa författare är de exempellösa storverk medan senare böcker inte når samma verkshöjd eller viker av åt andra håll. Hos andra finns i debuten själva embryot till det som senare ska komma. Allt springer ur den, som grodden ur sitt frö.

Att den brittiske författaren Julian Barnes debutbok ”Metroland” tillhörde den sista kategorin var inte uppenbart från början men har blivit det med tiden.

”Metroland” kom 1980. Den är på ytan en ganska konventionell (och tidstypisk) utvecklingsroman, uppdelad i tre delar som omfattar tre tidsperioder och avgörande brytpunkter i huvudpersonen och berättaren Christopher Lloyds liv. Den första delen utspelar sig 1963, Chris är sexton och lever med föräldrar och syskon i det brittiska suburbia som givit boken dess titel: ett villasamhälle vid London-tunnelbanans Metropolitanlinje. Han pendlar till skolan och delar med sin klasskamrat Toni ett djupt förakt för allt som på den tiden kallas borgerligt: den instängt puritanska medelklasstillvaro som (det är de båda överens om) konspirerar för att hindra dem från att skaffa sig det de mest behöver, sexuell förlösning och en högre mening med tillvaron i den ordningen.

I nästa del har berättelsen flyttats fram några år. Det är maj 1968 och Chris befinner sig i Paris. Han har lyckats uppnå det första av sina två mål, med hjälp av en ung fransyska han fått ihop det med, men vad den högre meningen beträffar lyckas han helt missa att det pågår en fullskalig studentrevolt i staden. I tredje och sista delen har Chris återvänt till England och det Metroland han dyrt och heligt lovade att aldrig mer sätta sin fot i. Hans ungdomsvän Toni gör ett besök i villaförorten, mest för att påminna om allt det Chris svikit. Men Chris är tillfreds, rentav lycklig tillsammans med sin unga brittiska hustru, även om slutscenen – där Chris prövar sin lyckas hållfasthet genom att se om han kan sitta och vricka på de höga trendiga barstolarna de köpt till sitt kök utan att falla av – präglas av en mild, om än lätt försonande ironi.

Man behöver inte resignera eller ens sänka anspråken för att finna lyckan, heter det på ett ställe i romanen. Det är bara att ändra på berättelsen om den man tror att man är. Chris i romanens tredje del är en annan person än i den första, det märker läsaren. Men Chris är för mycket en produkt av sin miljö och sin klass för att själv märka någon skillnad.

Litet förenklat kan man se två linjer eller teman löpa genom Barnes författarskap. Först och främst en misstro mot berättandet som sådant. Varje skildring av en händelse skymmer eller förskjuter varje annan lika trovärdig eller lika tänkbar – ett tema som Barnes utvecklade till fulländning i sin genombrottsroman ”Flauberts papegoja” från 1984. En författare ges en biografi, ett människoliv en historia, en händelse en moral. Men i ett större perspektiv är det godtyckligt vilken. Historia är mening vi uppfinner för att bringa ordning i det vi inte kan veta något om.

Ihop med denna historierelativism finns en idé om minnets och därmed också den egna identitetens bräcklighet. Det är inte framtiden som är osäker för Barnes karaktärer, utan det förflutna. När Toni Webster i

Barnes Bookersprisvinnande roman ”Känslan av ett slut” (2011) testamenteras en dagbok skriven av en barndomsvän som begått självmord visar det sig att allt han tagit för givet om denne vän och dennes relation till den kvinna också han haft en relation till, bygger på förnekanden och lögner.
I ”The only story”, Barnes senaste roman från 2018, berättar Paul Roberts om hur han som 19-åring förälskar sig i en trettio år äldre kvinna. Det som för både honom och Susan börjar som ett djärvt brott mot tidens sociala konventioner slutar med hennes ofrånkomliga åldrande. Med demensen och det tilltagande alkoholmissbruket förvandlas hon, bokstavligen mitt för ögonen på honom, till en helt annan människa. Fastän hon mot slutet inte längre vet vem han är slutar inte Paul att älska henne, trots att han upprepade gånger frågar sig vad hos henne det är han egentligen älskar. Minnet av henne, eller en sken- eller idealbild som aldrig funnits?
Med modern terapisvenska skulle man kunna säga att Paul utifrån ett klassiskt medberoendebeteende krampaktigt håller fast vid en livslögn. Men för att påstå att en berättelse om ett liv är osann måste man först gå med på att det finns en annan berättelse som är sann, eller i alla fall mer sann, och det vägrar Barnes berättare gå med på. Kanske, reflekterar Paul, finns det bara en enda berättelse, varken sann eller falsk. Den om den kärlek vi en gång upplevde, den som för en stund gjorde oss lyckliga, hur illusorisk den än var och hur illa det senare än kom att sluta.
”The only story” kan läsas som en pendang till ”Metroland” trots att fyrtio år skiljer böckerna åt. Den bitande ironin i ”Metroland” har i ”The only story” förbytts i ett slags upphöjd resignation. Men temat är detsamma: hoppet om kärlek, mening och lycka är det sista som överger människan, trots att livet oavbrutet övertygar oss om motsatsen.
Julian Barnes böcker är även aktuella i läckra nyutgåvor från Forum förlag. Som genombrottsromanen ”Flauberts papegoja”, ”Den enda historien” och ”En världshistoria i 10 1/2 kapitel”.

Steve Sem-Sandberg "

" Leonidas Aretakis: Stjärnkulten bäddar för divor, svinerier och offentliga lögner

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

När jag bläddrar i Fredrik Virtanens halvt ångerfulla bok ”Utan nåd”, där han gör upp både med sin ungdoms uteliv och vår tids mediala folkdomstolar, slås jag av den vida toleransen för tölpaktigt beteende i hans närmiljöer.

Jag syftar då inte på de brottsanklagelser som han friats från. Utan snarare på kända svinigheter (förlåt, grisar), som när han frågar en grupp kvinnor: ”Har ni hormöte eller kan vi slå oss ner?”
I det tidiga tvåtusentalets kokainstinna medieelit på krogarna kring Stureplan var sådan jargong måhända inte normen, men knappast heller unik.
Visst ligger skulden i huvudsak hos syndarna själva, men sådana prästerliga pekfingrar räcker sällan långt. För om det är något som forskningen visar, så är det miljöns roll i möjliggörande av obehagligt beteende.
I ”Sexual harassment of women” (2018), den amerikanska vetenskapsakademins rapport om trakasserier inom universitetsvärlden, påpekas att individuella faktorer som sexistisk attityd visserligen är viktiga, men: ”De i särklass viktigaste faktorerna bakom sexuella trakasserier är organisatoriska.”
Bland faktorerna som främjar gott beteende nämns förebilder som beter sig hyggligt, och att dåligt beteende sänker snarare än höjer ens status i gruppen. Men de lyfter också fram problemet med ”stjärnkulturen” på vissa institutioner, där kreddiga akademiker med ansvar för stora forskningsplånböcker kan göra vad de vill.

Stjärnkulturens problem återkom ofta under metoo. Vissa institutioner inom tv och teater blev så ekonomiskt beroende av ett fåtal folkkära ansikten, att vissa av dessa blev *too big to fail*, onåbara.
Fallet Michael Jackson visar hur män med nog mycket status och pengar kan bete sig illa i decennier. Efter dokumentärfilmen ”Neverland” (på SVT Play till 8/9), där två män hävdar att de groomades till övergrepp av popstjärnan, frågade sig många om man ännu kan diska till ”Billie Jean” med gott samvete.
Jag var fantast, och min första köpeskiva var ”Dangerous”. Den status jag bidrog till att ge Jackson gjorde det möjligt för honom att bjuda barn till sin nöjespark och sova i deras sängar utan konsekvenser. Pengarna jag kastade på honom använde han sen för att köpa ut vittnen.
Denna dubbla ansvarsfrihet återkommer bland maktens män, hela vägen upp till tafsarpresident Trump.
Virtanen däremot var inte onåbar, för så mycket makt och pengar hade han inte. Vi har nämligen ordnat samhället så att pengar ger frihet, till och med över andra människors kroppar.
Det är måhända inte vi som skapar de tölpiga männen, men vi gör det heller inte svårt för dem. Våra hjärtan och pengar spenderas nog bäst på annat håll.

Leonidas Aretakis
leonidas.aretakis@dn.se "

" Sippa tankeförbud i universitetsvärlden

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

Varför vill unga studenter tysta sina lärare? De är tydligen för reaktionära eller radikala. Står i vägen för något i en universitetsvärld där diskussionslusten borde vara på topp. Där traditionen bjuder att tankar ska brytas mot varann i en miljö med ovanligt högt i tak. I stället hot, moralpanik och förbudsmentalitet. Livsluften förpestad av misstro.

Värst verkar det vara i USA. Och mest känsligt på humanistiska institutioner där identitetspolitiken fått fäste. Även vi har våra fall. Statsvetaren Johan Wennström skrev nyligen i SvD (10/5) om den brittiske filosofen Roger Scruton som råkat ut för ett Twitter-drev och tvingades lämna en statlig kommission. I The Atlantic läser jag ett långt reportage om kulturvetaren Camille Paglia som blivit utsatt för en kampanj i amerikanska Philadelphia. Bort med henne! Men Paglia fick stöd av universitetsledningen.
Ta det stilla, kids. Starka argument vinner i längden. Sippa tankeförbud är livsfarliga.

Jan Eklund
jan.eklund@dn.se "

" En rik och luthersk opera för vår tid

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

I den nyskrivna operan om Martin Luther och reformationen betonas likheterna med vår tids europeiska konflikter. ”Stark och tankeväckande musikdramatik”, skriver DN:s recensent Johanna Paulsson.

”Schlagt sie tot!” Musik: Bo Holten
Libretto: Eva Sommestad Holten Dirigent: Patrik Ringborg. Regi: Peter Oskarson. Koreografi: Caroline Lundblad/Frauke. Scenografi och kostym: Peter Holm. Medverkande: Dietrich Henschel, Thomas Volle, Jakob Högström, Reinhard Hagen, Inger Dam-Jensen, Bengt Krantz med flera, Malmö Operaorkester och Operakör samt barnkör. Scen: Malmö Opera. Speltid: 3 timmar inklusive paus.

Det börjar med ett blixtnedslag. Vid sidan av scenen hänger sångaren Dietrich Henschel av sig jeansen och iklär sig rollen som Martin Luther. Den moraliskt stränge och musikälskande munken som år 1517 spikade upp sina teser i Wittenberg och småningom satte Europa i brand. Även goda föresatser kan leda till tumult. På Malmö Opera vill man betona reformationstidens likheter med vår egen. Det handlar om hur vi återupprepar historiens misstag med våld, förtryck och extremism som konsekvenser. ”Europa rivs isär, som ett segel”, lyder en av nyckelreplikerna i vårens nyskrivna opera.
Första akten slutar drastiskt med titelfrasen: ”Schlagt sie tot!” – Dräp dem! – manar Luther för att få stopp på det bondeuppror han själv uppviglat till. Det som för berättelsen framåt är reformationens olika skeenden. Från tryckpressens pamfletter och bildstormandet till en blodig separation från den katolska kyrkan i Rom. Men också historien om människan Luther, som både lever ut sina lustar och brottas med dubbelmoralens djävlar.
I den danska tonsättaren Bo Holtens musikaliska idiom bor såväl en tondiktande Richard Strauss som ett Carl Nielsenskt temperament. Men framför allt en stor körkompositör som öser ur en ”himmelsk harmoni av stämmor” – för att tala med texten. Luthers egna psalmer finns invävda i partituret, men de instrumentala partierna kan driva dramat framåt med såväl jazzbas som dissonanta effekter. Alltsammans välmanövrerat av Patrik Ringborg i orkesterdiket.
Peter Holms ståtliga renässansscenografi befinner sig i ständig rörelse med flyttbara bord, målningar och eldsflammor i Per Sundins disiga ljussättning. Samt figuranter koreograferade av Caroline Lundblad, som effektfullt hämtar inspiration från den japanska butohdansen.
Rollerna är besatta med ett rikt spektrum av röstfack. Dietrich Henschels basbaryton bjuder många nyanser, även om Lutherrollen bitvis hade krävt ett större mått av vokal pondus. Men så har både han och de övriga sångarna en hel del blås att kämpa mot i vissa sångpartier.
Och här finns annan vokalprakt att glädjas åt. Däribland tenoren Thomas Volle som humanisten Philip Melanchthon och Reinhard Hagens Lucas Cranach med bullrande bas, flankerad av Inger Dam-Jensens intensiva Barbara Cranach. Kvinnorna klingar oftare i kollektiv, men mezzosopranen Emma Lyrén gör en klart och skarpt utmejslad Katharina von Bora, nunnan som gifter sig med Luther.
Att tugga i sig tre timmar religionshistorisk opera på tyska är en mastig uppgift, men Eva Sommestad Holtens libretto är rakt, stramt och informativt i Jana Hallbergs tyska översättning. Sångarnas diktion är över lag god (en indisponerad Bengt Krantz må vara ursäktad för att mumla lite i skägget). Det är därtill ett massivt köruppbåd som tar plats på scen.
Regissören Peter Oskarson och hans konstnärliga team hanterar detta rika flöde av intryck, stämningar och samtida frågeställningar med känsla för både historiska skeenden och samtida strömningar. Det blir stark och tankeväckande musikdramatik, där både ord och ton når bortom operagenren.

Johanna Paulsson. kultur@dn.se "

”Populism” är ett trendigt skällsord, men ingen verkar veta vad det betyder

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

De svenska mästerskapen i att missförstå begreppet ”populism” fortsätter år efter år, med många fina insatser. Men Ann Heberleins rekord från 2018 står sig.

Populism betyder någonting. Ordet alltså. Precis som fjärilssim och överdragsbyxor. Men när man lägger örat mot samtiden kan man få känslan av att tolkningsutrymmet är obegränsat. Under våren har begreppet slungats lika vårdslöst som vanligt.
”Bara populism”, tyckte riksdagsledamoten Jasenko Omanovic (S) om Jan Björklund (L) och hans ordningsbetyg i skolan. Ordningsbetygen må vara signalpolitisk rökelse som lärarna aldrig bett om men är det populism? Nä.
Det hindrade inte Björklund från att själv avfärda Jonas Sjöstedt (V) som populist knappt två veckor senare, efter vänsterledarens hot om att göra gemensam sak med M och KD för att blockera varje försök att höja EU-avgiften. Visst hördes en EU-fientlig hundvissla i mullret från den oheliga alliansen (regeringen hade ju inte ens ställt sig bakom den avgiftshöjning som föreslogs i unionens första utkast till en budget med lappade Brexithål) men är det populism? Tveksamt.
April var ingen bra månad för populismen. Som ord alltså. Givet att det ligger i ett ords intresse att begripas.
Aftonbladets ledarsida kallade Moderaternas kärnkraftskramande för ”klassisk populism”, den norske dramatikern Jon Fosse såg ”ett slags populism” i krishanteringen inom Stockholms stadsteater, Svenska Akademien och Dramaten, medan andra ropade populism åt regeringens signaler om ett förbud mot spelreklam. Och jag är nästan säker på att jag hörde någon kalla en skulptur av en puma på Rådhustorget i Umeå populistisk.
Men det skulle dröja till månadsskiftet innan vi fick ett årsbästa som faktiskt kan stå sig i den udda grenen felanvändning av begreppet populism.
”För mig är populism att inte vara konstruktiv”, föreslog Sara Skyttedal (KD) i ett oväntat utbrott av postmodernism. Den sortens tolkningsutrymme har vi inte sett sedan rekordnoteringarna från sommaren 2018. Men innan vi skrattar åt de repriserna kan vi väl unna begreppets faktiska innebörd en passage.
Felanvändning av begreppet populism bottnar ofta i skenuppfattningen att populism är detsamma som beräknande lyhördhet och fuktade fingrar i luften. Riktigt så enkelt är det inte och förresten finns redan ordet opportunism. Om vi ska ha någon nytta av begreppet populism måste den statsvetenskapliga forskningens definition tillåtas slå rot i debatten. Och även om den vilar på flera seriekopplade komponenter kan den kapslas på några få rader. Henrik Oscarsson, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet och ledare för valforskningsprogrammet, gjorde i alla fall ett ovanligt bra försök på Twitter för något år sedan: ”Populism är alltså INTE en synonym till ’folklig förankring/lyhördhet’! Populism innebär a) förenklade svartvita budskap och lösningar, grundat i b) anspråk på att vara den enda uttolkaren av den sanna folkopinionen och som c) ställer ETT folk mot EN monolitisk samhällselit.”
Om Oscarsson haft mer än 280 tecken på sig hade han kanske lagt till något om den populistiska dramaturgins ingångsvärden, att folkets läger är rent och oförstört, en homogen grupp utan inbördes motsättningar och ett slags magisk klarsyn i den delade superkraften SUNT FÖRNUFT. Medan etablissemanget är en korrumperad och

sammansvuren minoritet där alla är överens om allt och göder varandra.
Begreppet populism handlar mer om förpackning än innehåll. Det är liksom inte populism att föreslå ordningsbetyg i skolan (eller en puma på torget), populism är det som händer när du föreslår ordningsbetyg i skolan (eller en puma) för att verklighetens folk kräver det och har tröttnat på politikerna och medierna som vägrar prata om behovet av ordningsbetyg (eller pumor) eftersom etablissemanget har tappat kontakten med folket. Populisten drar sig inte för bestämd form singular.
Omsorgsfull populism kan förstås ladda enskilda fraser och namn med en populistisk dramaturgi. Det är till exempel inte orimligt att tala om populism när KD lanserar en slogan som ”make EU lagom again”. Eller när LO kampanjar för S i Europavalet med orden ”Ta tillbaka kontrollen!”. Eller när trötta ledarskribenter och författare går till attack mot Södermalm. Mustafa Cans populistiska tendenser lär emellertid inte skada någon men som politiskt projekt är populismen farlig. Om det bara finns en folkvilja och en sann uttolkare kommer man ju lätt till en punkt där kulturella avvikelser, demokratiska institutioner och fri press mest är i vägen.
Farorna med (äkta) populism motiverar en varsam hantering av begreppet och där är vi inte än. Men 2019 har vi i alla fall inte sett någon tangera fjolårets grövsta slarv. Det var ju då Jimmie Åkesson (SD), politiskt avkyld i skuggan av en begynnande klimatdebatt, sade ”att göra politik av vädret är populism”. Det var då den swishfinansierade viralgranskaren Rebecca Weidmo Uvell såg ”ren populism” i ett förbud mot sugrör i plast.
Och det var då moderaten Ann Heberlein satte rekordet när hon kallade ett MP-förslag om att erbjuda polska kvinnor subventionerade aborter i Sverige för populism. Det är ändå det kanske minst populistiska utspel jag hört. **Andrev Walden "**

" Martin Jönsson: Demoniseringen av public service speglar en farlig politisk agenda

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Att *avskaffa* public service i Sverige är ett omöjligt projekt. Det vet även de unga stockholmsmoderater som drivit fram det förslaget. Att *angripa* public service – och ytterst den fria journalistiken – kan däremot vara väldigt framgångsrikt. Därför gäller det att se utspelet om en stängning av SVT, SR och UR för vad det är, konstaterar DN:s utvecklingschef och medieexpert Martin Jönsson.

Det var, milt sagt, en ojämn debatt. När moderatveteranen och förre Sveriges Radio-vd:n Mats Svegfors mötte Moderata ungdomsförbundet i Stockholms andre vice ordförande Oliver Rykatkin i P1 Morgon på tisdagen var det en erfarenhets- och kunskapsmässig avgrund mellan dem. Man måste till och med förlåta Mats Svegfors för att han vid flera tillfällen inte kunde hålla sig för skratt, när Rykatkin försökte få ihop sitt resonemang. Bland annat hävdade MUF-politikern att företag som får statligt stöd ”aldrig kan vara fria”. I stället talade han sig varm för ”helt fria medier”, som Svenska Dagbladet, varpå den gamle SvD-chefredaktören Svegfors försynt tillade att tidningen inte existerat i dag utan det statliga presstödet. Då växlade Rykatkin över till att tala om hur Sveriges Television med sitt utbud ”utsatt svenska barn för förtryck”.
I sin förvirring visade debatten tydligt att M-beslutet i Stockholms län om nedläggningen av SVT, Sveriges Radio och Utbildningsradion,

inte ska ges för stor politisk tyngd. Det kuppades mer eller mindre igenom från MUF-håll, med 109 röster mot 77, och det saknar stöd i partiet på riksnivå. Frågan är politiskt död från början, vilket är något alla seriösa politiker, oavsett parti, förstår.

Public service är nämligen populärt. Det finns inget folkligt uppror eller missnöje mot SVT, SR och UR, även om det regelbundet blåser upp enskilda och ibland motiverade stormar. Den som tror det har tillbringat för mycket tid i särskilda bubblor på Twitter, i fejkspottande Facebookgrupper eller på konspiratoriskt lagda skräpsajter och förväxlat detta med allmänhetens uppfattning.

Därför har alla partier i de public service-kommittéer som genom åren utrett frågan med självklarhet ställt sig bakom själva grundidén med public service. De reservationer som funnits från enstaka partier och ledamöter har gällt detaljer, inte public service-företagens existens. I ett särskilt yttrande av moderaterna Jan Ericson och Olof Lavesson, till den senaste public service-kommitténs betänkande, skriver de exempelvis: ”Det uppdrag som utförs av SR, SVT och UR är viktigt och grundläggande för vår demokrati och vårt öppna samhälle”. Även när det gällde den segdragna frågan om finansieringsform landade partierna i en gemensam linje, med förslaget om att byta licensen mot en public service-skatt, även om Sverigedemokraterna i sista stund valde att ställa sig utanför. Moderaterna, som tidigare i enstaka utspel - lobbat för andra finansieringslösningar, som ”pay per view” eller frivilliga abonnemangssystem, accepterade även de skattelösningen.

Det har det senaste decenniet förekommit enstaka motioner om att privatisera nyhetsproduktionen eller om en generell avgränsning av utbudet, mot sådant som inte konkurrerar med kommersiella företag. Ett sådant exempel var när SD:s Martin Kinnunen i höstas motionerade om att skapa ett ”smalare public service”, med inspiration hämtad från Danmark, där Danmarks Radio fick se sin budget minskad med 20 procent. Nedläggning har dock aldrig varit en fråga.

Det har påpekats att förtroendet för public service sjunker, om man tittar på den årliga barometern från Medieakademien. Det stämmer, för alla medieföretag, om man ser till de senaste fem-tio åren. Men det beror i första hand på att vi fått en mer fragmentiserad medie-konsumtion. Den man inte följer regelbundet har man svårare att uttala förtroende för.

Men om man tittar närmare på siffrorna i den nationella SOM-undersökningen ser man att både SVT och SR ändå står väldigt starka förtroendemässigt. 67 procent har mycket stort eller ganska stort förtroende för SVT, bara 7 procent har ganska litet eller mycket litet förtroende. För SR är siffrorna 70 respektive 14 procent. Även om man går ner på partinivå och ser till moderatväljarnas åsikter är bilden gediget positiv. Ännu mer, faktiskt. 79 procent av moderatsympatisörerna har mycket/ganska stort förtroende för SVT, bara 6 procent saknar förtroende. Ungefär samma bild gäller för Sveriges Radio. Nästan lika positivt svarar M-väljarna på frågan om public service-bolagens värde för samhället: 71 procent svarar mycket stort eller ganska stort.

Krav på nedläggning vinner alltså inga röster, därför är det en icke-fråga. I stället handlar den nu uppblossade debatten om något helt - annat: nämligen att långsiktigt påverka synen på public service. Eller om man så vill: att normalisera den demoniserande bilden av public service som ”vänstervridet”, ”PK” och ”statligt”, i bemärkelsen innehållsmässigt kontrollerat.

När uppgiften om M-beslutet i Stockholm kom i helgen twittrade exempelvis riksdagsledamoten Lars Beckman (M): ”Vilka länder har en sämre demokratisk utveckling som saknar statliga etermedier? Vilka länder med starka statliga etermedier som Kina, Nordkorea och Kuba är mest demokratiska?”

Så jobbar propagandister, enligt definitionerna i Ann-Marie Åshedens ”Propaganda”: De arbetar med tekniker som ”rättfärdigar latenta

fördomar och instinkter", de laddar symboler, pekar ut fiender och lanserar högoktanigt verksamma ord och begrepp. Oavsett om det finns något som helst stöd för det i verkligheten eller inte.
Den som följer Facebooksidor som "I allmänhetens tjänst" eller läser rubriker och kommentarsfält på populistiska sajter matas dagligen med den här sortens retorisk krigföring mot medier i allmänhet och public service i synnerhet. Det är ingen slump. Det handlar om att skapa ett etablerat sätt att beskriva journalistiken på, att skaffa sig tolkningsföreträde i debatten och att ytterst påverka public service-bolagen i deras verksamhet.
På sajten Nyheter i dag hävdar förre M-riksdagsledamoten Gunnar Axén att det finns en negativ syn på public service i moderaterna, men att man inte vågat föra fram den, av rädsla för att public service "ska gå till motanfall". "Moderaterna låter sig tystas av public service".
Det är den här sortens konspiratoriska debattteknik som är den verkliga faran. Här finns det sluttande planet: en nednötning av fakta och en vulgarisering av verkligheten som både kan påverka politiken och journalistiken. Hur påverkas ett public service-företag som dagligen möts av påståenden om att man är politiskt styrda och färgade? Om svaret blir ängslighet, ökad försiktighet och att man avstår att rapportera är det stora skäl till oro. Det gör det också om, - exempelvis, ledamöterna i Granskningsnämnden skulle låta sig påverkas av den här allt skränigare debatten i sociala medier.
Behöver då inte public service utvecklas och förändras? Jo, självklart. Bolagen behöver bli mindre byråkratiska, de behöver förstärka bevakningen av hela landet, de behöver använda sina resurser mer effektivt, de behöver satsa ännu mer på sina digitala play-tjänster – eftersom de på sikt måste ha den legitimitet som kommer genom ett flitigt dagligt användande. De behöver också vara mindre, inte mer, ängsliga.
Men framför allt *behövs* public service. För demokratin, för oberoendet och för mediemångfalden. Den som tror något annat bör kliva ur sin Twitterbubbla och se verkligheten.

Martin Jönsson martin.jonsson@dn.se "

" Säpo uppges ha omhändertagit vd:n för muslimsk friskola

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Ännu en muslimsk ledare uppges ha blivit omhändertagen av Säkerhetspolisen. Det är den muslimska friskolan Vetenskapsskolans vd Abdel-Nasser El Nadi, som enligt en DN-granskning har koppling till islamism. – Vi vet att han är hos polisen, säger skolans rektor Sven-Erik Berg.

Det är tidningen Expressen som uppger att Abdel-Nasser El Nadi är ytterligare en i raden av muslimska ledare som omhändertagits av polisen. Tidigare har fyra personer kopplade till den radikal islamsk miljö tagits i förvar av Migrationsverket på uppdrag av Säpo: Gävle-imamen Abo Raad och hans son, samt ytterligare två imamer.
Sven-Erik Berg, rektor och skolchef på Vetenskapsskolan i nordöstra Göteborg bekräftar för DN att Abdel-Nasser El Nadi sitter hos polisen.
– Det skedde en kontakt i onsdags. Vi vet att han är hos polisen, säger Berg.
Vid en granskning av Vetenskapsskolan i fjol kunde DN visa på huvudmannens kopplingar till islamism. El Nadi tillbakavisade då uppgifterna om extremism och att han skulle ha sådana sympatier.
– Jag har fem barn som är födda i Sverige, en stor familj, och jag vill skydda det här samhället som har skyddat mina barn, sade han bland annat.
Sven-Erik Berg säger att skolan inte pratat med El Nadi efter omhändertagandet, men att man står i kontakt med dennes familj. Han vill inte gå in på vad man sagt.

Verksamheten på skolan, som har 400 elever i två enheter, fortsätter som vanligt.
– Vi har kontakt med Skolinspektionen för att se till att vi handhaver detta på ett bra sätt, säger han och tillägger att det inte känns positivt när skolan omnämns i dessa sammanhang.
Hos Säpo är man förtegen om fallet. Pressekreteraren Sofia Hellqvist säger att man inte kan kommentera påståendet om omhändertagandet med hänsyn till säkerhet och integritet. Hon vill heller inte kommentera fallen som rör imamerna.
– Det jag kan säga generellt är att Säkerhetspolisen har ett verktyg enligt lagen om särskild utlänningskontroll kan ta personer i förvar. Då handlar det inte om man är gripen eller misstänkt för brott utan att vi bedömer att personen utgör ett hot mot Sveriges säkerhet och ska tas i förvar i väntat på beslut från Migrationsverket om utvisning, säger Hellqvist.
Hon förklarar att lagen är till för att skydda Sverige och att Säpo kan lämna in en ansökan till Migrationsverket om att personer som utgör ett hot mot rikets säkerhet ska utvisas.
– Det är Migrationsverket som beslutar om detta ska ske eller inte och är det så att beslutet överklagas är det regeringen som är sista instans, säger Hellqvist.
Abdel-Nasser El-Nadi är ursprungligen från Egypten och har bott i Sverige sedan början av 90-talet. Enligt Expressen har han, precis som de andra personerna som Säpo agerat mot, nekats svenskt medborgarskap flera gånger.
Ingripandena mot de muslimska ledarna har skapat protester. Tidigare i maj demonstrerade personer i Gävle mot omhändertagandet av Abu Raad. En ny demonstration planeras i Stockholm på lördag.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se "

" Fredrik Strage: Jag gör ett historiskt fynd och påminns om att friheten inte kan tas för given

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Plötsligt hittar jag en påse som någon dumpat. Den innehåller en trave Svensk Damtidning från trettio- och fyrtiotalet. Jag blir - exalterad, går hem och börjar läsa. Vilka citat!

Jag står vid återvinningsstationen och funderar på om jag vågar slänga min gamla tandborste. Enligt en skylt är det förbjudet att slänga eltandborstar och diskborstar. Betyder det att vanliga tandborstar går att återvinna? Eller borde jag begripa att det inte är någon skillnad mellan plasten i tandborstar och diskborstar? Jag vill gärna göra rätt och undvika att bidra till den klimatuppvärmning som riskerar att orsaka enorma flyktingströmmar, fascistiska maktövertaganden och nya världskrig.
Plötsligt märker jag en påse som någon dumpat intill pappers-insamlingen. I den syns ett nummer av Svensk Damtidning från 1935. Omslaget pryds av den belgiska prinsessan Josephine-Charlotte (”åter i Bryssel efter sommarferierna”).
Jag bläddrar och hittar en hyllningsartikel till den etiopiske kejsaren Haile Selassie (”För en opartisk beskådare förefaller det en smula löjligt när Mussolini, kanske ett härskarämne, men utan tvivel en uppkomling, talar stora ord om sin skyldighet att utbreda italiensk kultur över Abessinien”) och en krönika om kvinnors förvildning: ”Härom dagen bet en berusad stockholmska sin arme man i näsan på

öppen gata. Det är att fullständigt strunta i den kvinnliga värdigheten och finessen."
Numret ligger överst i en tjock trave Svensk Damtidning från trettio- och fyrtiotalet. Jag blir så exalterad att jag råkar lägga tandborsten i glasåtervinningen. Sedan kånkar jag hem tidningarna och börjar läsa. Svensk Damtidning skriver inte om politik men andra världskriget poppar ständigt upp mellan kakrecept, kungaporträtt och kärleksnoveller. För svenskarna, som sluppit ockupation, innebär konflikten mindre akuta problem än bombräder. Varje vecka publiceras "ransoneringskalendern" så att läsarna ska veta vilken mat det råder brist på och vilken som får säljas fritt. "Skämda ägg få hädanefter bytas, när man råkat ut för den otrevligheten att ens surt förvärvade ägg inte är färska", rapporterar man 1943. "Bytet får dock ej företagas förrän efter kontroll, som vad Stockholm beträffar företages på hälsovårdsnämndens kontrollbyrå, Östra Järnvägsgatan 8."
Undrar om de som gick dit var sura över att det var krångligt att byta ägg, eller tacksamma över att bo i ett land där det fanns något att äta. Samma tidning innehåller en enkät där unga kvinnor inom olika yrken svarar på frågor om arbete, kärlek och världsläget. "Krigsutbrottet verkade nästan förlamande på mig", säger författaren Ebba Richert. "Ty även om det inte kom oförberett, hörde jag till dem som optimistiskt trodde att s k upplysta kulturfolk kunde lösa sina tvister utan blodsutgjutelse. /.../ [Kriget] har liksom tagit ifrån mig min tro på det goda hos människan."
Det är klokt att minnas andra världskriget när valet till - Europaparlamentet närmar sig. Huvudsyftet med EU är ju att garantera freden i vår världsdel. Vi har sluppit krig i så många år att vi gärna inbillar oss att vi är ett upplyst kulturfolk. Men det krävs inte mycket för att den aggressiva nationalismen ska slå klorna i oss. Och vi överger utan vidare den för EU-medborgare grundläggande rättigheten att röra sig över gränser utan pass.
Märkligt nog blir jag glad när Sverigedemokraterna inför EU-valet drar i gång en reklamkampanj om att det "inte är första gången som sossarna hjälper Tyskland att ta över Europa". Påståendet är förstås missvisande (Sverige styrdes av en koalitionsregering under kriget) men varje gång SD nämner Tredje riket påminns vi om deras nazistiska ursprung. Och varje gång andra världskriget dyker upp i valdebatten påminns vi om att inte ta vår frihet för given.

Fredrik Strage
kulturdebatt@dn.se "

" Nils Hansson: Det är svårt att älska Kägelbanan, men lätt att se hur mycket den behövs

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Konsertverksamheten på Kägelbanan vid Södra teatern stängs på obestämd tid. DN:s musikredaktör Nils Hansson ser en oroande utveckling, trots att Kägelbanan inte är en idealisk konsertlokal.

Jag skulle gärna säga att jag älskar Kägelbanan som konsertlokal, men det är svårt. Den har alltid varit problematisk, lite för avlång för sitt eget bästa. Och värre blev det 2016, när lokalen byggdes om för att ta fler besökare, vilket vid utsålt skapade ovanligt svåra förhållanden för den bakre halvan av publiken.
Men behovet av en konsertlokal i det lite större klubbformatet var så stort att det fick styra.
Vilket i sin tur hängde ihop med att Debaser Medis tvingades stänga samma år, på grund av Stockholms stads beslut att flytta dit ett - bibliotek som redan hade lokaler. Ett nästan unikt beslut, där man lägger ner en fungerande konsertscen i innerstaden utan att det finns några grannar som har klagat.
Även de aktuella planerna på att sälja ut konstmusikens högborg Nybrokajen 11 verkar ungefär lika vansinniga.
Faktum kvarstår dock. Stockholm har på senare år begåvats med en närmast ofattbar flora av små och pyttesmå konsertscener, där barer, kaféer, butiker, källare, hotellfoajéer och småteatrar nu även presenterar band på scen. Klubbar för några hundra finns också många, men på nivån ovanför det – säg strax under tusen personer – råder en konstant brist. Även om Kraken har öppnat i Slakthusområdet, strax söder om Skanstull.
I innerstaden växer däremot listan på *före detta* konsertadresser: Gino, Dailys/Melody, Debaser Medis, Debaser Slussen, Studion (vid S:t Eriksplan), Fritz's Corner, Palladium/Nova, Tantogården, Göta Källare…
Samtidigt som konsertbranschen växer för varje år, med fler turnerande artister och mer publik. Inklusive många tillresande, som bidrar med hotellnätter och annan konsumtion på ett sätt som alltid brukar användas som argument för byggen av jättearenor där snittet brukar ligga på tre–fyra konserter per år. Men som är minst lika - relevant för de scener som lockar stora klubbnamn med nischad specialpublik flera gånger i veckan.
En särskilt besvärande omständighet i fallet Kägelbanan är därtill att ingen egentligen verkar ha krävt att just den scenen ska stänga. De störda grannarna klagar på utomhuskonserterna en trappa upp, på Mosebacketerrassen. Men där finns inga planer på att upphöra. Det är därmed svårt att värja sig mot misstanken att Södra Teaterns nya ägare vill använda den konflikt som bevisligen finns till att göra sig av med en annan, mer arbetskrävande konsertscen, bygga om till kontor och tjäna enklare, säkrare pengar.
Utan att stå för att det är det man gör.
Oavsett vilket riskerar Stockholms konsertpublik att snuvas på ännu en väl inarbetad konsertscen, som trots sina brister fyller ett tveklöst behov.

Nils Hansson
nils.hansson@dn.se "

”Minska antalet ämnen till maximalt tio i grundskolan”

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

" DN. DEBATT 20190518
Kommunerna gör allt fler besparingar på skolan och den ekonomiska prognosen pekar på att det kommer bli tuffare tider framöver. Omkring 80 000 behöriga lärare kommer saknas fram till 2031. Samtidigt tenderar politikerna att efterfråga att ännu fler samhällsproblem ska lösas av skolan. Nu måste uppdragen minska markant, skriver läraren Isak Skogstad.

I dag lördag samlas tusentals lärare runtom i landet för att gå med i Lärarmarschen. De protesterar mot nedskärningar i skolan. Det råder ett djupt missnöje inom lärarkåren, då många upplever att politikerna har svikit sina löften om att satsa på skolan och lärarna. Det framkommer i en granskning av samtliga kommuners budget som Tankesmedjan Balans genomfört. De fann att skolans resurser minskar i 9 av 10 kommuner. Bakom väljarnas rygg har politiker och kommunala tjänstemän tagit till knep som utåt ger sken av att resurserna ökar – eller i vart fall inte minskar.
Ett exempel på det är att många kommuner ger skolorna en ekonomisk kompensation som understiger de ökande kostnaderna. Det gör att politikerna kan hävda att de inte sparar in på skolan, även om det i praktiken blir resultatet då skolor måste finansiera allt från årliga löneökningar till ökade inköpspriser av läromedel med samma budget som föregående år. Ett annat knep är att införa krav på så kallade ”effektiviseringar”, som i själva verket inte är något annat än en eufemism för besparingar och som ofta leder till att lärare får mer att göra med mindre resurser till sitt förfogande.
Som om inte det ekonomiska läget för skolan vore illa nog har Sveriges kommuner och landsting (SKL) tagit fram en prognos som visar att det det kommer att saknas minst 62 miljarder kronor fram till 2022. Detta förutsatt att man inte ändrar arbetssätt, höjer skatten eller ökar statsbidragen till kommunerna. Detta ekonomiska orosmoln undviker politikerna att beröra för att inte skrämma iväg väljare. Problemen kommer dock inte att försvinna bara för att de ignoreras. Det finns inte, och kommer sannolikt inte heller att finnas, folkligt stöd för de skattehöjningar som kommer att krävas om skolan ska fortsätta att bedrivas i sin nuvarande form med sitt nuvarande uppdrag.
Att politikerna inte tar frågan om skolans finansiering och uppdrag på allvar blir tydligt när man beaktar de skolpolitiska förslagen som förs fram i debatten. Flera av dem riskerar paradoxalt nog att förvärra situationen. Ta exempelvis högerns förslag om att öka undervisningstiden. Redan med den nuvarande mängden undervisning lyckas man inte rekrytera tillräckligt många lärare. På vänsterkanten tenderar politikerna att efterfråga att ännu fler samhällsproblem ska lösas av skolan. Nyligen gick exempelvis Feministiskt initiativ ut i Stockholm och föreslog ett ”sexlyft” för skolan, då de är missnöjda med hur skolan arbetar med frågor som samtycke och hbtq. Viktiga frågor, men med tanke på att lärare redan i dag inte hinner med att gå igenom allt som läroplanen kräver – vad ska då prioriteras bort?
Det går inte att förneka att skolan har problem. Kunskapsresultaten är låga och alltför många elever uppvisar inte en tillräcklig nivå av viktiga baskunskaper som att läsa, skriva och räkna.
Ordningsproblemen är markanta, allt fler elever upplever att det är stökigt och nära fyra av tio flickor uppger att de rent av känner sig otrygga i skolan. Lägg därtill att Sverige just nu befinner sig i vad som sannolikt är västvärldens allvarligaste lärarbrist. Fram till 2031 har SCB beräknat att det kommer saknas cirka 80 000 behöriga lärare.

Skolans beklämmande situation kräver att våra politiker vågar tänka nytt. De har kört fast i gamla hjulspår och måste inse att vad som nu krävs är konkreta förslag som direkt minskar skolans uppdrag. I syfte att skapa förbättrade förutsättningar för lärarkåren och skolan att lyckas med kunskapsuppdraget samtidigt som lärarbristen stävjas föreslår jag följande:

1 Minska antalet ämnen i grundskolan. I grundskolan läser eleverna 16 ämnen, då borträknat språkval och ”elevens val”. Det är inte hållbart sett till lärarbristen och kostnaderna. Slöjd, elevens val, musik samt hem- och konsumentkunskap måste slopas helt. Religionskunskap och geografi kan upptas i samhällskunskapen. Kemi och biologi kan slås ihop för att bli ett eget ämne, naturlära. På samma sätt kan fysik och teknik slås ihop. Målet borde vara att minska antalet ämnen till maximalt tio. I vissa fall kommer det att kräva ökad undervisningstid i ämnen som blir mer omfattande, men det totala antalet timmar måste däremot minska.

2 Se över läroplanens inledande kapitel. Läroplanens två första kapitel, som handlar om exempelvis skolans värdegrund och övergripande mål, är för omfattande. Det finns skrivningar om att skolan ska främja alltifrån elevernas ”respekt för vår gemensamma miljö” till att de ska lära sig ”digital kompetens”. Dessutom står det att all undervisning ska anamma ett historiskt, miljömässigt, internationellt och etiskt perspektiv. Mängden uppdrag som åläggs skolan i läroplanens inledande delar är så omfattande att det är omöjligt att lyckas. Samtidigt utvärderas skolor och inspekteras av Skolinspektionen baserat på hur väl de följer skrivningarna i läroplanen.

3 Revidera de kvarstående ämnenas centrala innehåll. För varje skolämne finns ett fastställt centralt innehåll. Det är det ämnesinnehåll som eleverna ska möta i undervisningen. I dag vittnar många lärare om att det råder ”stoffträngsel”, och då särskilt i de samhällsorienterande ämnena. Det är inte konstigt, då omfattningen av det centrala innehållet i många ämnen är oerhört omfattande samtidigt som undervisningstiden är begränsad. I stället för att utöka undervisningstiden, vilket har föreslagits förut, måste man minska det centrala innehållet till en realistisk omfattning.

Kombinationen av att minska antalet ämnen, ta bort de absurda kraven i läroplanens inledande kapitel samt revidera de kvarstående ämnenas centrala innehåll kommer göra att förväntningarna på vad skolväsendet ska klara av blir praktiskt möjliga att uppnå. Slopandet av vissa ämnen frigör resurser som kan användas till att prioritera att lärarnas arbetsmiljö förbättras, exempelvis genom att minska undervisningstiden för dem.

Genom att revidera samtliga skolämnens centrala innehåll förbättras dessutom förutsättningarna för att undervisningen ska gå mer på djupet än på bredden, vilket flera ledande skolnationer har visat är ett framgångsrecept för ökade kunskapsresultat.

Det är naivt att tro att de förändringar jag föreslår kommer vara lätta för politikerna att driva igenom. Motståndet kommer vara hårt, då inte minst från de två stora lärarfacken. Man ska inte klandra dem för det, då deras huvudsakliga uppgift är att värna sina egna medlemmars intresse – inte att skapa en bättre skola i allmänhet. Samtidigt är situationen för skolväsendet så akut att denna strid måste tas, inte minst om man menar allvar med att Sverige i framtiden ska konkurrera på en global kunskapsintensiv marknad.

Genomförs de reformer jag föreslår är det fullt möjligt att skolan lyckas rusta alla elever med de kunskaper som krävs för att de ska klara sig i framtiden. Detta samtidigt som möjligheten att rekrytera de utbildade och ambitiösa lärare som krävs för att alla elever ska få tillgång till undervisning av hög kvalitet realiseras.

Nu ligger bollen hos er politiker. Vågar ni?

Isak Skogstad, gymnasielärare och skoldebattör "

”Fri tillgång till information är en grundpelare i ett demokratiskt samhälle”

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

"Karin Grönvall har utsetts till ny riksbibliotekarie av regeringen. Hon kommer närmast från Sveriges lantbruksuniversitet, där hon varit överbibliotekarie.

1 Vad innebär det nya arbetet?
– Som riksbibliotekarie blir jag generaldirektör för myndigheten Kungliga biblioteket och ska vara chef och tolka och genomföra KB:s uppdrag.

2 Du har genom åren varit en stark förespråkare för open access. Vad är det och varför är det så viktigt?
– Fri och öppen tillgång till information är en grundpelare i ett demokratiskt samhälle. Det gäller såväl vetenskaplig information som andra källor. Vi ser i dag svårigheter – på grund av juridik, avtal med mera – med att öppna upp tillgången till äldre digitalt material. Det kan ses som en paradox, men det digitala materialet kan vara mer svåråtkomligt än böcker och tryckta tidskrifter.

3 Frågan om digitalisering av kulturarvet har lyfts, senast av flera tunga Svenska Akademier. Är du den riksbibliotekarie som skall se till att få skjuts på det hela?
– KB har nyligen lämnat över en Nationell biblioteksstrategi till - kulturministern där ett av förslagen är en satsning på digitalisering av tryckta samlingar. Att ta Kungliga biblioteket in i en digital tid ser jag absolut som mitt huvudfokus!

Jonas Thente
jonas.thente@dn.se "

" Galna rymdpinnar, blågul sångarglädje och hundvalpsutstrålning

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

1. Malta
Michela, ”Chameleon”
Betyg: 2 Michela ger ett så sympatiskt intryck på scenen – inte trots utan snarare tack vare hennes uppenbara oförmåga att dansa. Det här är en tropisk trallig strandhängslåt och Malta jobbar hårt med led-skärmarna och låter Michela utföra sitt halvtaktfasta gungande i akvarium, djungler och bland höghus. Inget vi kommer att minnas i juni, men kul medan det pågår.
Hanna tippar: Tionde plats

2. Albanien
Jonida Maliqi, ”Ktheju tokës”
Betyg: 3 Man kan alltid lita på att Albanien förser tävlingen med en klagande, gravallvarlig på gränsen till pompös, välsjungen och trumstinn balkanschlager. Och det här är verkligen ett av de bättre exemplen i genren, från den dramatiska långklänningen till den autotunade flöjtslingan. (Pluspoäng för det helt obegripliga fågelbo fyllt av människor som dyker upp helt kort runt 2,30.)

3. Tjeckien
Lake Malawi, ”Friend of a friend”
Betyg: 4 Den här låten har vuxit till en favorit för mig: gulliga tjeckiska popkillar som vill göra hipstermusik som låter som hipstermusik lät 2007 (fattigmans-Hot Chip, om man vill vara taskig). Sångarens utbytestermin-i-Brighton-engelska är lite enerverande, men

å andra sidan sjunger han fenomenalt och de har på ett smart sätt lyckats bygga en helt egen visuell värld i tv-rutan.
Hanna tippar: Nionde plats

4. Tyskland
Sisters, ”Sister”
Betyg: 0 Man skulle kunna tro att ”skrikigt” och ”menlöst” är ömsesidigt uteslutande koncept, men det tyska bidraget befinner sig faktiskt mitt i det pyttelilla överlappande området av venndiagrammet när de gastar fram sin skärande duett. Att de både har det mest ointressanta bandnamnet sedan The Band, nämligen Sisters, och döpt sin låt till ”Sister”, är nästan imponerande intetsägande.
Hanna tippar: Sist

5. Ryssland
Sergej Lazarev, ”Scream”
Betyg: 3 Låt oss aldrig glömma att Sergej Lazarev driver ett konditori för hundar i Moskva som heter Pudel Shtrudel, vilket kanske är det absolut mest Eurovision jag någonsin hört i hela mitt liv. Bara det gör att jag önskar honom det bästa i livet, men även om det här är en maffig musikalballad framförd med lidande och inlevelsefull teaterskoleaura är det nog inte årets vinnare.
Hanna tippar: Sjunde plats

6. Danmark
Leonora, ”Love is forever”
Betyg: 1 Jag tycker kanske orättvist illa om det här, men det hemska lilla ”Lemon tree”-derivatet lyckas komma åt alldeles för många triggerpunkter. En dansk manic pixie dream girl i ”franska” kläder sitter på en jättestol och dinglar med benen i takt tillsammans med några mimare framför barnteckningar av moln. Faktiskt chockad att de inte slängt in en stor godisklubba också.

7. San Marino
Serhat, ”Say na na na”
Betyg: 1 San Marino har en så usel resultatlista att det räcker om de placerar sig bättre än nästnästsist i finalen för att ha gjort sitt bästa Eurovision någonsin – något som gör att ett känsligt hjärta nästan ömmar lite för dessa tävlingens fula ankungar. Och frågan är om den här stendumma och skärande falskt sjungna diskopastischen faktiskt inte är deras bästa bidrag någonsin.

8. Nordmakedonien
Tamara Todevska, ”Proud”
Betyg: 2 Det är ganska mysigt med den lilla trenden ”låtar med ett budskap” i Eurovision – här ser vi till exempel en nordmakedonsk ballad om girl power. Och visst är det duktigt framfört av Tamara Todevska, kanske lite för duktigt om man ska vara ärlig, det wailas proffsigt och rynkas seriöst på ögonbryn och knyts nävar hejvilt framför svartvita bilder av döttrar och unga kvinnor.

9. Sverige
John Lundvik, ”Too late for love”
Betyg: 5 Förlåt på förhand för termen ”sångarglädje”, som ju frammanar bilder av övertaggat frigörande alla-kan-sjunga-körläger. Men det är ett fantastiskt paket Sverige ställt på scenen, och den avspänt säkra sångarglädje John Lundvik och hans kör utstrålar utgör ett efterlängtat avbräck från de senaste årens hårdkoreograferade popkillar.
Hanna tippar: Fjärde plats

10. Slovenien
Zala Kralj & Gašper Šantl, ”Sebi”
Betyg: 3 Det är lätt obehagligt att bjudas in i den här dubbelnarcissistiska romansen, en voyeuristisk kikare rätt in i ett tonårssovrum där två anemiska indiekids upplever sig ha uppfunnit konceptet Själsfrände och hänger sig åt timslånga sessioner av gravallvarligt stirrande in i varandras ögon medan de viskar ”tidiga Postal Service var genier”, men låten är för all del söt.

11. Cypern
Tamta, ”Replay”
Betyg: 3 Vi har Cyperns fjolårsbidrag att tacka för det goda inflödet av upptempopartypop i årets tävlingsomgång – alla, inklusive Cypern själva, tycks vilja ”göra en ’Fuego’” i år. Tamta lyckas hyfsat. Inte sedan 90-talet har jag sett en så perfekt wet look-frisyr, och klädavslitarögonblicket är klassiskt Eurovisionfestligt, även om sången är en aning svajig och scenshowen lite kylig.

12. Nederländerna
Duncan Laurence, ”Arcade”
Betyg: 5 På många sätt är det här den absoluta motsatsen till Australiens ”more is more”-bidrag – låten är lågmäld men suveränt välskriven, modern men med ett klassiskt anslag, nervigt sjungen och iscensatt i kyligt blå toner med en nedhissad lampa som enda specialeffekt. Laurence är storfavorit till segern och visst skulle han vara värd den.
Hanna tippar: Vinnare

13. Grekland
Katerine Duska, ”Better love”
Betyg: 4 Tveklöst en av årets bästa låtar. Djupt Florence & The Machine-inspirerad pop, iscensatt i rosa med fäktare i kroppsstrumpor och suggestiv ”Virgin suicides”-flickrumsestetik. Möjligen håller inte Katerine Duskas röstakrobatiska sångstil riktigt för tv-rutan, det svajar betänkligt ibland, och hon får inte direkt kontakt med kameran. Men jag rekommenderar studioversionen.

14. Israel
Kobi Marimi, ”Home”
Betyg: 0 Det är ofta plågsamt uppenbart när värdlandet verkligen inte vill/orkar/har råd att vinna ännu ett år. Det är då den här sortens låt dyker upp, som balanserar på gränsen till att bli så tom att den uppfattas som en osportslig läggmatch. Den här fåniga musikallåten från fåniga musikallåtars sophög hjälps inte av Kobi Marimis övertända frackinspirerat klädda framträdande.

15. Norge
Keiino, ”Spirit in the sky”
Betyg: 3 Jag vet att det här inte är innebörden man brukar lägga i ordet ”tidlös”, men... det finns faktiskt något fascinerande tidlöst över Norges dumglada norrskensjojk. Den är inte bra, direkt, men de slarvigt hopträcklade eurodiskoslingorna knyter ändå an till en evig Eurovisiontradition som kanske bäst beskrivs med det flyktiga begreppet (och temat för årets Met-gala) ”camp”.

16. Storbritannien
Michael Rice, ”Bigger than us”
Betyg: 2 Michael Rice är en aning för skicklig sångare, och den daterade scenshowen med körsångare i formation aningen för behaglig

att titta på, för att Storbritannien ska komma allra sist i tävlingen. Men inte gör det någon glad. Det mest minnesvärda med bidraget är väl att det hjälpt John Lundvik skriva in sig i historieböckerna genom sin dubbla medverkan som artist och låtskrivare.

17. Island
Hatari, ”Hatrið mun sigra”
Betyg: 5 Ett antikapitalistiskt industrisyntband från Island med bdsm-estetik som bestämt sig för att trolla hela tävlingen – men som samtidigt bemödat sig om att skriva en riktigt klatschig schlagerrefräng i falsett inklusive tonartshöjning. Extra plus för den övertydligt symboliska kugghjulsinramade jordglob som en man hårdhänt misshandlar med en klubba genom hela låten.
Hanna tippar: Sjätte plats

18. Estland
Victor Crone, ”Storm”
Betyg: 2 Svenska Victor Crone gör väl sitt bästa för att ingjuta lite karisma i den här fattigmans-Avicii-låten som bjuder på högklassig lyrik såsom att rimma ”like this” med ”like this”. Men det låter ärligt talat mest som om han försöker skråla med i en semiradiohit på en deppig förfest till ett sönderregnat Summerburst efter för många aperol spritz. Kul vädereffekt på slutet dock.

19. Belarus
Zena, ”Like it”
Betyg: 2 Det här är allt det fulaste från 1990-talet – färgerna, magtröjorna, killdansarnas skäggstubb och hur de försöker se coola ut genom att bita sig själva maskulint i underläppen, tjejdansarnas rejvbyxor, grafiken. Men det är lite härligt också i all sin anskrämlighet, och Zena jobbar stenhårt på scenen som den belarusiska motsvarighet till Zara Larsson hon försöker vara.

20. Azerbajdzjan
Chingiz. ”Truth”
Betyg: 3 Älskar den här bisarra schlager-scifi-kortfilmen där Chingiz först får ett 3D-printat hjärta av guld av några robotar och sedan tar sin futuristiskt asymmetriska tröja på scenpromenad innan han av outgrundlig anledning beamas upp i luften och återföds (?). Den lilla klagande folkmusikslingan han blundande croonar fram mot slutet förhöjer också den släpigt funkiga poplåten.
Hanna tippar: Femte plats

21. Frankrike
Bilal Hassani, ”Roi”
Betyg: 3 Som låt betraktat är det en lättförglömlig mellanschlager med ett aningen pompöst anslag, men Bilal Hassani är karismatisk nog att göra intryck, och framträdandet har ett ofrånkomligt sympatiskt – om än övertydligt kommunicerat i form av ”tidningsrubriker” och slagord på led-skärmarna – budskap om hur icke-normativa kroppar och utseenden behandlas i det offentliga.

22. Italien
Mahmood, ”Soldi”
Betyg: 5 Åh, Italien, som tävlat med pärla efter pärla men aldrig riktigt lyckats få till det. Mahmood är inget undantag. Bara det faktum att han rimmar ”Jackie Chan” med ”ramadan” är bevis på ren genialitet, jag älskar den här vemodiga låten om en kollapsad far/sonrelation. Inget skulle göra mig gladare än om den mot förmodan vann.
Hanna tippar: Åttonde plats

23. Serbien
Nevena Božovic, ”Kruna”
Betyg: 2 Jag vet att det hör till att en Eurovisionfinal innehåller åtminstone en gapmaja i långklänning med tråkig men välgenomförd schlagerballad. Nå, här är hon, och jag har inte mycket mer att säga om den saken. Men värt att notera är att galax/rymd/väderinspirerad grafik på ledskärmen verkligen är årets stora trend! Något med den lilla människan i den stora kontexten, kanske?

24. Schweiz
Luca Hänni, ”She got me”
Betyg: 4 Det bästa av årets försök att ”göra en ’Fuego’”. Luca Hänni kanske inte ingjuter låten med samma stenhårda sexy som Eleni Foureira gjorde, men hans naiv-hundvalpsutstrålning är lika entusiasmerande på sitt sätt. ”When she go low, she go so low”-hooken har borrat sig så djupt in i min hjärna att jag ibland finner mig viska den suggestivt.
Hanna tippar: Tredje plats

25. Australien
Kate Miller-Heidke, ”Zero gravity”
Betyg: 3 Det gör mig aktivt aggressiv att den här briljanta scenshowen – den största visuella wowfaktorn på åratal i Eurovision, ett gravitationstrotsande akrobattrick där Kate Miller-Heidke tumlar runt på en pinne i Disneyprinsessklänning samtidigt som hon kvittrar diskanttonerna – ackompanjeras av den här förskräckliga smörjan till operettkitschlåt.
Hanna tippar: Andra plats

26. Spanien
Miki, ”La venda”
Betyg: 2 Visst kan man bli trött på att stilrenhet tycks ha blivit ett Eurovisionideal. Kudos då till Spanien som byggt upp ett fucking tvåvåningshus på scenen, producerat en färgglad spya till led-skärms-bakgrund och koreograferat ett spänt leende och övertaggat skuttigt Friskis & svettis-pass. Och då har jag inte ens nämnt den jätte (?) som av oklar anledning står och hänger vid huset.

Hanna Fahl
hanna.fahl@dn.se "

"Så fungerar finalen.
Tävlingen avgörs dels via telefonröster, dels via jurygrupper. Varje lands jury består av fem personer, som totalt delar ut hälften av poängen.
I Sveriges jury sitter Calvin Bozic, Mathias Lugoboni, Linnea Deb, Lina Hedlund och Adnan Sahuric.
Resten av poängen delar tv-tittarna ut. Telefonröstningen startar när det sista bidraget framförts och pågår i ungefär 15 minuter. Man kan inte rösta på sitt eget lands bidrag.
För att rösta, ring 099-212 XX, eller sms:a XX till 72211. XX motsvarar bidragets startnummer.
I sändningen kommer jurygruppernas röster att presenteras först, land efter land. Därefter presenteras tittarnas röster sammanslagna per bidrag.
Det bidrag som ligger sist efter jurypoängen får sina tittarröster först, och så vidare uppåt i listan. "

" Jerker Virdborg: Franz Kafka kröp djupt ner i det sår han skapat

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

Vid tiotiden på kvällen söndagen den 22 september 1912 sätter sig en 29-årig man vid ett skrivbord i Prag. Fram till dess har dagen, enligt hans senare beskrivning, ”varit så dyster att jag bara ville skrika”. Hela natten skriver han sedan frenetiskt och först många timmar senare, klockan sex på morgonen, är han klar. Under måndagsförmiddagen tvingas han sjukskriva sig för att hinna få sig lite sömn innan han kan gå till sitt jobb på Institutet för arbetarnas olycksfallsförsäkring. Resultatet av hans möda denna natt, en novell om tio sidor, kommer att förändra litteratur-historien. Och mannens namn är, förstås, Franz Kafka.

En av de mest livaktiga myterna om Kafka är den om att han inför sin död önskade att alla hans texter skulle brännas. Detta är direkt felaktigt. Och det var inte heller praktiskt möjligt. Kafka hann under sitt liv publicera åtskilligt. Av två testamentsliknande brev till vännen Max Brod i början av 1920-talet framgår också att Kafka var tillfreds med en lång rad av sina noveller och prosastycken. Inte minst belåten kände han sig med novellen från september 1912 – ”den gången gick såret upp för första gången under en enda lång natt” som han formulerade det.
Ett sår? Som för första gången går upp? Novellen heter ”Domen” och handlar om den unge affärsmannen Georg Bendemann, som, nyförlovad och framgångsrik, har skrivit ett brev till en gammal vän i Ryssland. Georg söker så upp sin åldrade far för att berätta om brevet. Först samtalar de lugnt och Georg bäddar ner fadern i sängen. Men snart går fadern till våldsam attack mot Georgs hela person och vandel, fadern har minsann själv skrivit brev till vännen och angreppet avslutas abrupt med en dom: Georg måste dö! Detta får Georg att genast lämna våningen, springa till en bro, kasta sig i floden och, av allt att döma, drunkna.
Texten, som Kafka nogsamt tillskrev sin fästmö Felice Bauer, är långt ifrån hans bästa. Också inom en absurdistisk tradition är dess vändningar alltför drastiska och karaktärernas relationer till den avlägsne vännen tycks enbart vara symboliska, vilket ger dramaturgin slagsida. Dessutom faller den för all del vackra och, på originalets tyska, erotiskt laddade slutraden – ”I det ögonblicket gick en nära nog oändlig trafik över bron” – stilistiskt utanför resten av texten.
Vad i ”Domen” var det då Kafka fann så tillfredsställande?
Gissningsvis: De möjligheter han skymtade längre ner i såret. Genom att skriva novellen i en enda sittning kom han nära sitt ideal om en ”fullständig öppenhet hos både kropp och själ”, närmast att förstå som en process utan pauser då han djupt inne i en fiktion lyckades nå fram till absolut närvaro i personliga smärtpunkter. Och detta med hjälp av ett torrt och sakligt registrerande språk som ändå tillät att en inre och en yttre verklighet inte bara sköts in i varandra utan också stundtals helt bytte plats. Och då kunde samtidigt med den surrealistiska skräcken och det besinningslösa våldet också uppstå en svalkande rebellisk fars.
Därmed raffinerade han metoden som ledde honom vidare som författare. Såret vidgades och fördjupades, snart så mycket att han till och med kunde krypa ner i det. Framför allt drev han sin metod till mästerskap i romanerna ”Den försvunne” (först kallad ”Amerika”), ”Processen” och, den magnifika, ”Slottet”, böcker som han inför sin död dock, och där är myten sann, hemskt gärna ville se brinna.
För romanskrivandet medgav inte samma öppenhet. Långa berättelser tog inte en natt, utan år, att skriva och krävde därtill planering och

komplicerande dramaturgiska linjer. Detta blev honom övermäktigt. Sårets möjligheter gick inte att utnyttja till fullo, viljan att ständigt behålla öppenheten i sin skrivakt skapade för honom ett dilemma lika olösligt som Josef K:s i ”Processen”. Ingen av de långt senare så älskade romanerna fullbordades därför och gång på gång genom sitt liv kallade Kafka dem misslyckade, en paradoxalt sträng dom, minst lika hård som faderns över Georg.
Det är ingen nyhet att författare sällan förmår vara de mest klarsynta läsarna av sina egna texter. Och det är en illusion att tro att den som skrivit en text alls ska kunna skilja den från själva det arbete som ledde fram till den. Jämfört med de höghaltiga romanerna förblir ”Domen” också bara en tidig novell bland andra. Samtidigt är det svårt fascinerande, och rörande, att närläsa texten när man vet att det var med just denna som Kafka nådde fram, det var här han fann sin guldåder.
Eller, snarare, sin varåder. Etthundrasju år senare ligger det, tack och lov, ännu lika vidöppet, med uppfläkta kanter och pulserande kött – vågar vi ens tänka tanken hur 1900-talets litteratur hade sett ut detta mirakulösa sår förutan?

Jerker Virdborg "

" Claire Messud. ”Litteratur ska inte vara förklädda politiska budskap”

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

"Claire Messuds hyllade genombrottsroman ”Kejsarens barn” är en berättelse om några New York-bors liv precis före terrorattackerna 2001. Hon tror att presidentvalet 2016 kommer att skildras på ett liknande sätt i litteraturen: hur kunde vi missa att detta var på väg?

Den första tiden efteråt – veckor, kanske månader – undrade hon om det någonsin skulle gå att skriva romaner igen. Medan poesin tycktes ha en alldeles självklar plats, föreföll prosan meningslös.
– Och den bok jag hade arbetat på var omöjlig att fortsätta skriva.
Claire Messud talar så lågt att hon nästan viskar. Mest beror det på att vi sitter i ett bibliotek, trots att prat faktiskt är tillåtet i kaféet.
Tiden före terrorattackerna 2001 hade Claire Messud skrivit på en roman om några unga New York-bor i kreativa yrken – självuppfyllda, lagom framgångsrika och med smått kaotiska kärleksliv. Inför förlossningen av sitt första barn lade hon projektet åt sidan.
Flickan var två månader när hon var i New York första gången.
– Min man och jag var bjudna på bröllop, Livia valsade runt mellan famnarna. Dagen därpå åkte vi hem. Det var en måndag i början av - hösten.
Så kom tisdagen, den 11 september, och allt förändrades. När Claire Messud trots allt började skriva igen, var det på en helt ny historia. Det blev inte bra. Hon bytte spår igen, men det hjälpte inte. Till slut återvände hon till de blaserade Manhattanfigurerna, men lät attentaten bryta upp deras liv som de kände dem, mot slutet av romanen.

Läsarens vetskap om vad som ska komma ger berättelsen en särpräglad ton, med mörkret om hörnet till det triviala.
”Kejsarens barn” publicerades i USA 2006. Romanen blev en bästsäljare och Claire Messuds stora genombrott. Först nu finns den på svenska. Den 23 maj gästar hon Internationell författarscen i Stockholm, för ett samtal med Linn Ullmann.
Men nu sitter hon alltså på ett biblioteksfik på Harvard. Hon har sitt arbetsrum i byggnaden, behörighet krävs för att ta sig förbi de tjuriga vakterna. Det finns de som inte visar minsta tecken på igenkänning, viskar hon, trots att hon varit här praktiskt taget varje dag hela året. Legitimation, tack.
Vårgrönskan gör parkerna vid universitetet till oaser. Claire Messud har bott i Boston i tjugo år, men har rötter på andra håll: en mor från - Kanada, en far född i Frankrike, men uppvuxen i Nordafrika och kring Medelhavet. Claire Messud själv föddes i Connecticut, men växte upp i Australien, Kanada och USA. Hennes man, litteraturkritikern James Wood, är britt.
Jag har träffat henne tidigare, första gången för en intervju för fem år sedan då ”Kvinnan på övervåningen” kom på svenska. Hon är en person det är lätt att hålla kontakten med. Messuds röst är mild och mjuk, men inte blyg.
Hennes böcker är till synes vardagliga berättelser om relationer, längre skeenden, om det som hotfullt mognar till under ytan. Det kan låta lågmält, men är nog så dramatiskt. I ”Den brinnande flickan” (på svenska 2018) kolliderar flickorna Julia och Cassies komplicerade vänskap med omgivningens förväntningar, styrda av utbildning och klass. Det är också en historia om våld, övergrepp och skuld.
Kvinnors drömmar, ambitioner och besvikelser är i Messuds böcker inget sidointresse, utan vad som står i centrum.
”Kejsarens barn” kretsar kring en grupp rätt dryga New York-bor i 30-årsåldern som försöker ta sig uppåt inom pr, journalistik och film. Framgången varierar, liksom deras kärleksliv. När världen förändras framstår månaderna före brottet som från en annan tid.
När Claire Messud till slut återvände till texten om dem blev processen annorlunda:
– Jag hade kämpat med tonen. Vad jag skrev blev hela tiden mer satiriskt än jag egentligen ville. När jag började om hade jag plötsligt medkänsla med mina romanfigurer. Det blev för mig som att skriva en roman om 1914, om tiden precis innan. Hur man levde, lättsinnigheten och de små visionerna… och så blir allt fullständigt förändrat. Futtigheterna så många fler.
”Kejsarens barn” gör inga anspråk på att förklara dåden, det är så tydligt en berättelse om människor, inte terrorism.
– Ja. Människorna försöker inte heller visa något, de bara är. Jag minns en recension där det stod att ”den här romanen hade kunnat utspela sig vilket år som helst”. Det var avsett som kritik, men för de allra flesta var ju större delen av 2001 just vilket år som helst.
Hon fortsätter:
– I Flauberts ”Hjärtats fostran” finns en scen där huvudpersonen vandrar runt i Paris. Det är mitt under revolutionen 1848 och han ser oroligheter på avstånd, undrar ”vad är det där?” men går vidare för att ha picknick med sin käresta. Han är inte en del av det som sker. Det är så som de flesta av oss lever i historien: vi lever i periferin, medan allt händer omkring oss.
Vi talar om vad man kan skriva och när, och hur snabbt ett offer kan ifrågasättas.
– Minns du Susan Sontags artikel, den text i The New Yorker hon skrev mycket kort efter attentaten? Hon ifrågasatte USA:s anspråk och avsaknad av självinsikt. Reaktionerna blev enorma, den uppfattades som en skymf.
Det hon uttryckte gick inte att säga då. Långt efteråt ser Messud en annan förståelse, inte minst hos unga människor, om USA:s roll i

världen. På samma gång tycks det som om Manhattans högutbildade, kreativa flock i dag lever liv som inte skiljer sig radikalt från figurerna i boken.
Nu finns färskare trauman. Presidentvalet 2016 och Donald Trump fyller redan hyllmetrar i amerikanska boklådor och bibliotek. De skönlitterära skildringarna är ännu få, men innebörden av valet kommer att sysselsätta amerikanerna under lång tid framöver.
– Känslan av att inte ha förstått vad som var på väg var så stark: hur kom det sig att landet har blivit så på djupet delat? Jag tror inte att vi vet det än, inte heller hur djupt det förändrar det här landet.
Claire Messud delar oron för den amerikanska demokratins tillstånd, men hon har slutat demonstrera, efter nästan två år av ”konstant panik”. Hon säger att de sociala medierna ger en illusorisk känsla av att något går att göra. Men vad hjälper ytterligare en manifestation?
– Jag försöker vara medveten om hur jag själv lever, hur jag kan föregå med gott exempel för min familj och mina studenter. Det är mycket småskaligt.
I USA är Claire Messud inte ensam om att undra var ”civics”, samhällskunskap, tog vägen på skolschemat. Ämnet, som tar upp frågor om demokrati och medborgarskapets rättigheter och skyldigheter, var en gång obligatoriskt. Kanske är det dags att återinföra det.
– Det är inte heller konstigt att ett land blir polariserat när synen på dess historia och på vem som bor här skiljer sig så. En ung universitetslärare jag talade med berättade att när hon gick i skolan i delstaterna i Södern för 20 år sedan, läste man inga afroamerikanska författare. Inte en enda. Medan man till exempel här i Massachusetts gör enorma ansträngningar för att visa USA:s olikheter och kulturella bredd…
Men det är en bubbla?
– Ja. En bubbla! Du kan alltså ha två personer som säger att de älskar amerikansk litteratur och menar två vitt skilda saker, kanske utan att vara medvetna om det.
Kvällen därpå äter vi middag på en italiensk restaurang i Cambridge. Alla här har ekonomiskt och kulturellt kapital. Claire Messuds make, litteraturkritikern James Wood, ansluter för ett glas vin innan han måste hem för att hjälpa sonen med mat och fotbollsträning.
Claire Messud reflekterar över studenterna hon möter, som är så smarta och ambitiösa men inte alltid tycks se den större bilden. De är förtjusta i sina egna anpassade nyhetsflöden, och har inget till övers för papperstidningens nyhetsvärdering. Att alla inte skiljer lika lätt på fakta och konspirationsteorier hade de inte grubblat över.
– I ett annat samtal vi hade var det tydligt att många studenter i dag tycker att skönlitteratur ska vara politisk. Det överraskade mig. Litteratur ska inte vara förklädda politiska budskap.
Hennes röst är starkare nu, också en nödvändighet för att överrösta sorlet i lokalen.
Claire Messud kommer ensam till Sverige. Sist hon var i Stockholm var i december 2017, då med sin man, på inbjudan av Sara Danius att delta i Nobelveckan.
Jag träffade paret i vimlet på Nobelbanketten då, som jag bevakade för DN:s räkning. Claire Messud bar grön klänning och hade haft Horace Engdahl till bordet. Svenska Akademien befann sig i kris och några veckor senare skrev James Wood en kommentar i DN där han gick hårt åt Akademien. Nu vill Messud inte gå närmare in på Akademien, men hon beklagar att Sara Danius fick gå.
– Nobelpriset som sådant tror jag kommer att överleva och återfå sin glans. Priset är ett slags godkännande, en djup tillförsikt om litteraturens värde i en värld som bryr sig allt mindre om den. Vi som skriver gör det eftersom vi har en passionerad tro på litteraturens och språkets möjligheter: den förblir ett överlägset sätt att kommunicera

vad som sker i det mänskliga sinnet, inte bara från en människa till en annan utan över kulturer och sekel.
Och:
– Som jag brukar säga till mina studenter: internet är en bagatell i jämförelse.
Priser som Nobel, Booker och National Book Award är viktiga inte för att det går att tävla i litteratur utan för att de hyllar litteraturen. Därför finns ett värde i att en institution som Svenska Akademien finns och förnyas, menar hon.
Efter ett par dygn i Sverige fortsätter Claire Messud till London och Grekland. Hon ska skriva ett resereportage om Thessaloniki (ett skäl att bo på lyxhotell), men också göra research för ett projekt med annan, personlig betydelse.
Claire Messud ägnade hela förra hösten åt att läsa sin farfars memoarer, ett 1 500 sidor långt dokument som han tillägnade sina barnbarn, Claire och hennes syster. Farfar var *piéd noir*, fransman i Algeriet under det franska styret, och några år under 1930- och 40-talen marinattaché i Thessaloniki och Beirut. Han stationerades därefter på ett eskortfartyg mellan Casablanca och Dakar, innan han rekryterades till den franska underrättelsetjänsten med bas i Alger.
– Memoarerna omfattar åren 1928 till 1946 och är fullständigt fascinerande, med brev och andra dokument inflikade. Min farfar var en god skribent.
Vad hon ska göra av materialet vet hon inte än, men hon redogör raskt och med stor entusiasm för detaljerade historier ur memoarerna, var och en lika historiskt betydelsefull som häpnadsväckande.
– Jag pratade med min förläggare om det och sa: här finns minst fyra romaner!
Varpå den smått förskräckta förläggaren svarade: du får skriva en.
– Vi får väl se.
Sanna Torén Björling "

"Claire Messud.
Amerikansk författare född 1966, bosatt i Boston, där hon också undervisar i kreativt skrivande på Harvard.
Framträder på Internationell Författarscen i Stockholm den 23 maj, i ett samtal lett av Linn Ullmann.
Gift med litteraturkritikern James Wood.
Två barn, Livia och Lucien. Hundar.
Debuterade 1995 med ”When the world was steady” och har därefter skrivit en rad romaner. Flera av dem finns på svenska: ”Kejsarens barn” (i översättning av Marianne Öjerskog, Natur & Kultur), ”Den brinnande flickan” (2017) och ”Kvinnan på övervåningen” (2014). "

" Emma Holm: Utmaningen är inte att få barn att läsa bättre böcker, utan att få dem att alls läsa

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

Förra lördagen skrev författaren Per Nilsson om bristen på samtal om barn- och ungdomsböckernas kvalitet. Men hur ska barn och ungdomar nå fram till den goda litteraturen om de inte ens börjar läsa?

Jag jobbade en säsong i en barnbokhandel där det såldes fler Pippi-dockor, glittrande klistermärken och kylskåpsmagneter än barnböcker. En kvinna i fyrtioårsåldern bröt den normen genom att en dag komma stapplande mot kassan med ett torn av Lassemajaböcker i famnen. Hon förkunnade att hon borde få en särskild rabatt eftersom hon åkte dit från Finland en gång om året och gjorde av med kolossala mängder pengar för att uppdatera sitt hemmabibliotek, till stor del bestående av just Lassemajaböcker.

Barnen slukar dem, sa hon, det känns viktigt att de alltid kan läsa så mycket de vill.

Långt ifrån alla har möjlighet att konsumera böcker på det sättet, men kvinnan gjorde mig glad. Jag såg framför mig det där rummet hemma hos dem någonstans i Österbotten: tjocka mattor, hyllvis av böcker, barn på golvet med pärmar i stället för skärmar i händerna.

Även om Martin Widmarks och Helena Willis Lassemaja-serie inte är den sortens böcker som anses som fin barnlitteratur, så blir de lästa och älskade av barn över hela Sverige (och tydligen också bortom landsgränserna).

Jag har inte svårt att förstå Per Nilssons kritik (DN 10/5) mot hållningen att det inte skulle finnas dåliga böcker, att all litteratur är bra så länge barn läser den. Det är klart att det finns stora skillnader i kvalitet och givetvis skulle barn i den bästa av världar läsa de bästa av böcker (om man bortser från den komplexa frågan om vem som gör den bedömningen). Jag kan också sakna mer spännande innehåll, särskilt för samtida mellanåldersböcker. Där finns en tendens att skildra vardaglig dialog som om någon suttit vid ett slumpvis utvalt middagsbord och spelat in konversationen – ofta realistisk, sällan intressant. Som man lär sig på skrivarkurser: bara för att något hänt i verkligheten betyder inte det att det har ett litterärt värde.

Och att ett djupare samtal kring vad som utgör just god barn- och ungdomslitteratur får stå åt sidan för den högprioriterade

vuxenlitteraturen, är något som de flesta som på ett eller annat sätt jobbar med barnböcker tycker är beklagligt.
Men ändå: att fnysa åt läsfrämjande insatser och uppmuntran till läsning, oavsett om den bär en stämpel som säger fin eller ful, är bara kontraproduktivt. Dessutom är det att fokusera på fel sak. Den största utmaningen är inte att ändra på vad barn redan läser, det är att få dem att över huvud taget läsa trots all uppmärksamhetskonkurrens. Det vill säga: något som gäller allas vår läsning.
När det gäller bilderböcker ser Per Nilsson en konstnärlig frihet, nyfikenhet och skaparlust. ”Men sedan, när de små barnen växer upp? Då väntar lättläst, lättläst och lättläst. Deckarserier och superhjältar och lite skräck.”
Som barn läste jag alltifrån Martha Sandwall-Bergströms ”Kulla-Gulla” till Carolyn Keenes Kittyböcker och Francine Pascals ”Tvillingarna på Sweet Valley High” till lättlästa, blodiga mordgåtor. Precis som nu tyckte jag att vissa böcker var sämre, andra bättre. Det som var bra läste jag mer av, och kanske blev jag intresserad av något helt annat när jag besökte biblioteket. En bekant berättade nyligen att hon som barn drömde om att bli recensent och skriva om just Sweet Valley High-serien. Vi behöver inte oroa oss för att barn kommer läsa något de inte har lust med, men vi kan oroa oss för att de inte läser alls. Och varför skulle lusten att läsa någonsin vara skadlig? Däremot kan jag tänka mig något som är skadligt för läslusten: pekpinnar.

Emma Holm "

" Törnrosa vaknade inte av prinsens våldtäkt

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

Folksagorna förändras. De var brutala muntliga berättelser på 1600-talet, blev mer städade i bokform på 1800-talet och direkt optimistiska under 1970-talet. Men i de senaste omtolkningarna åker Snövit tillbaka i glaskistan.

Är det möjligt för män och kvinnor att leva tillsammans? Enligt nya versioner av klassiska folksagor är svaret givet: nej.
I flera hundra år har sagorna om bland andra Snövit, Askungen och Rapunzel berättats om och om igen, i ständigt nya versioner. Under början av 2000-talet har det kommit en helt ny våg med historier inspirerade av de klassiska folksagorna, men i varianter som ofta är brutala och djupt dystopiska. Det framgår av en förberedande litteraturhistorisk studie, ”Förvandlade folksagor”, av litteraturvetaren Maria Nilson vid Linnéuniversitet som presenterades på den nyligen avslutade konferensen för Sveriges samlade historiker, Historikermötet. I undersökningen har Nilsson tittat närmare på ett tjugotal ungdomsromaner utgivna mellan 2007 och 2019 som alla på något sätt utgår från handlingen i de gamla sagorna, men varierar dem på olika sätt. Och det sätt som de gör det på visar sig alltså vara i högsta grad dystert.
Till att börja med konstateras att folksagorna genomgått många förändringar genom åren. I början av 1800-talet, då bröderna Jacob och Wilhelm Grimm samlade in ett stort antal äldre berättelser, bearbetades de så att de passade tidens ideal – historierna blev kyska och romantiska. Det innebar ofta stora förändringar jämfört med

föregående versioner. Till exempel berättade en saga om Törnrosa som skrevs ned på 1600-talet om hur prinsen inte ger henne en kyss när han hittar henne sovande i sin kista utan våldtar henne. I den versionen vaknar hon först då de tvillingar som hon föder efter övergreppet börjar amma henne.
När sedan Walt Disneys tecknade filmversioner av sagorna skapades under 1900-talet förstärktes de traditionella könsrollerna ytterligare, och sådana som Askungen och Snövit presenterades som väna, vackra och inte så lite hjälplösa. I protest mot dessa stereotyper kom sedan på 1970-talet en första våg av feministiska omtolkningar av berättelserna. I till exempel Angela Carters versioner fanns ofta brutala inslag, men i påfallande många skapades också jämlika och relativt lyckliga slut. Detta var i sin tur typiskt för den tidens omskrivningar, menar Maria Nilsson – de gamla versionernas hyllande av patriarkatets ideal ifrågasattes, men en ny gemenskap tycktes möjlig, inte minst eftersom kvinnor solidariskt stod vid varandras sida.
I 2000-talets nya våg saknas däremot ofta hopp. I till exempel Sarah Pinboroughs ”Poison”, som utgår från sagan om Snövit, visar det sig att prinsen som väcker henne med en kyss inte står ut med att hon är stark och aktiv, utan förgiftar henne på nytt och lägger tillbaka henne i glaskistan.
I många av de nya versionerna finns heller inget hopp om att få hjälp av andra kvinnor, skriver Maria Nilsson – den utsatta måste rädda sig själv eller gå under. Något hopp om en bättre framtid där män och kvinnor kan leva tillsammans som jämställda syns heller inte till.

Magnus Västerbro "

" Peter Wolodarski: Vakna upp – SVT och SR är i fara.

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

Det politiska hotet mot SVT och SR är på riktigt. Om public service avskaffas skulle mediemångfalden och svensk demokrati betala priset.

Dagens Nyheter är ett företag som lever på marknadens villkor. Vi mottar inget presstöd till vår drift, till skillnad från tidningar som Svenska Dagbladet och Göteborgs-Posten. Merparten av våra intäkter kommer från prenumeranter, därefter annonsörer.
Man skulle kunna tro att vi som privat aktör hade starka invändningar mot public service-bolagen SVT, UR och SR.
De lever på en obligatorisk avgift som riksdagen fattar beslut om. Den är maximalt 1 300 kronor per år för den som betalar skatt i Sverige. Totalt får public service en skattefinansierad intäkt på ungefär 8,4 miljarder kronor.
Det är väldigt mycket pengar för en medieverksamhet. DN omsätter som jämförelse ungefär 1,6 miljarder kronor.
Ändå kan jag inte se hur Dagens Nyheter eller något annat privat medieföretag skulle gynnas av att public service avskaffades, vilket Moderaterna i Stockholms län nu föreslagit.
Det finns legitim kritik mot en del sponsringsupplägg som SVT ägnar sig åt i samband med Melodifestivalen och vissa sportarrangemang. Men i allt väsentligt stör inte public service de privata medieföretagens annonsaffär. De två aktörer som på allvar stör, och som inte betalar en krona för att producera journalistik, är de amerikanska techbolagen Google och Facebook. Deras globala reklamduopol snedvrider

konkurrensen i stora delar av världen. Ingen av jättarna betalar skatt på det sätt som de lokala medieföretagen måste göra.
Är det ett problem att SVT, UR och SR producerar mängder av journalistik i hela Sverige? Det går att hitta exempel på när public service mer liknar en tidningssajt än ett etermedium. Men bara om man har ett snävt företagsperspektiv, och inte ser till den större demokratiska vinsten, kan man som privat aktör se med oro på vad svensk public service ägnar sig åt.
Sanningen är ju att Sveriges Television och Sveriges Radio är två av landets viktigaste samhällsinstitutioner. Deras journalister är professionella, de försöker så gott det går att arbeta i opartisk anda och några av deras program samlar stora delar av befolkningen, i en tid av tilltagande fragmentisering och polarisering.
Den sortens gemensamma torg, där vi kan dela erfarenheter och kunskaper oavsett politiskt utgångspunkt, är ovärderliga för ett demokratiskt samhälle.
Det finns inget som visar att ett starkt public service behöver stå i motsatsställning till starka medieföretag.
DN har de senaste fyra gått från i princip inga digitala prenumeranter till 165 000, trots att SVT och SR publicerar en massa gratismaterial online. Denna vår har antalet helt digitala prenumeranter passerat antalet pappersprenumeranter, samtidigt som det totala antalet betalande läsare inte varit så många sedan början av 2000-talet. Uppenbarligen går det att verka kommersiellt i Sverige med kvalitativ journalistik.
Däremot finns det flera oroande exempel i vår tid när attacker mot public service övergått i attacker på journalistiken i stort – Polen, Ungern, Österrike och Danmark visar hur skadlig en sådan utveckling kan vara.
Under mina år i mediebranschen har jag arbetat för såväl public service som flera privata företag.
De som i debatten hävdar att public service-journalister saknar självständighet därför att de representerar ”stats-tv” och ”stats-radio” (benämningar som i sak är felaktiga och nedsättande) har förmodligen aldrig upplevt vad journalistiskt beroende innebär.
Och det närmaste stats-tv som en västerländsk demokrati just nu uppvisar är paradoxalt nog helt och hållet ett privat ägt bolag – amerikanska Fox news. Där agerar flera tv-profiler som om de vore president Trumps pr-agenter. Deras programverksamhet har inget med oberoende journalistik att göra.
Under 2000-talet har det största hotet mot fria medier i Sverige varit de sviktande kommersiella förutsättningarna. Det är när pengarna tar slut som självständigheten sätts på prov. Man är inte så kaxig som reporter när jobbet kanske inte finns kvar om ett halvår, därför att intäkterna rasar, eller när en hårt pressad annonsavdelning vädjar om ”kreativa företagssamarbeten”. Det är ofta en omskrivning för en sammanblandning mellan journalistik och reklambudskap.
Så här har det sett ut på många svenska tidningar och privata tv--kanaler de senaste 20 åren.
SVT och SR hade säkert mått bra av lite mer kommersiell press. Då hade de ansträngt sig mer på flera plan, till gagn för publiken.
Samtidigt har det ett stort värde att ett par tusen journalister i Sverige inte behöver oroa sig för att annonsintäkten ska sjunka med ytterligare 15 procent nästa månad. Tack vare public service har det funnits en motkraft.
Inom delar av borgerligheten, främst till höger, skjuts det nu friskt mot public service, men också mot journalistik i stort.
SVT och SR är ”vänster”, får vi höra, trots att forskargenomgångar från de senaste valrörelserna visar att public service-bolagens stora nyhetsprogram i själva verket tycks ha gett alliansens regeringsalternativ en mer fördelaktig behandling än de rödgröna.

Det oroande med de hårdföra kampanjerna är två saker. Dels riskerar agitationen att urgröpa det breda partipolitiska stödet som i dag finns för public service – och det mycket höga förtroende som institutionerna åtnjuter hos svenska folket. Dels riskerar angreppen att framkalla en oro bland journalisterna. Det kan leda till självcensur och politiska hänsyn.
Är public service på allvar hotat? I en intressant analys argumenterade DN:s Martin Jönsson i veckan för att stödet är brett, även inom borgerligheten. Den mångåriga mediechefen Mats Svegfors, som nu ingår i Moderaternas programgrupp, har varit inne på samma sak. Men även om detta är fallet i dag kan man se framför sig hur ett opinions-mässigt försvagat Moderaterna på riksnivå dras med i det som nu skett i Stockholms län. Sedan riskerar kanske Kristdemokraterna att följa efter. Och vad Sverigedemokraterna tycker om SVT och SR (och journalister i stort) vet vi redan.
De som tror att denna fråga är politiskt död behöver vakna upp. Att avskaffa public service gynnar varken mediemångfalden eller privata medier. SVT, SR och UR är viktiga för svensk demokrati.
De som tycker det borde börja säga det.

Peter Wolodarski
peter.wolodarski@dn.se "

”Jag är känslig för maktmissbruk och sådana fasoner”

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

Eric M Runesson är medlingsproffset som anlitades för att rädda Svenska Akademien. Sedan valdes han själv in som ledamot. DN:s Hugo Lindkvist möter juristen som mediterar och har svart bälte i karate.

Klockan är 09.34. Eric M Runesson avslutar träningen med en serie självförsvarssituationer. Explosiva slag som stannar precis intill motståndaren, kontrollerade fällningar mot golvet, högljudda utandningar.
Hit, till en dojo i centrala Stockholm, kommer han varje fredag morgon. Den 58-årige Akademieledamoten, som är en av landets högsta domare, har utövat karate de senaste tolv åren. Han ser ut att ha full kontroll, inte en förändring i ansiktsuttrycket.
På det svarta bältet av andra graden står hans namn i japansk skrift: *Eric-u*. Tränaren Björn Jonzon beskriver juristens styrkor: Eric har ett stabilt psyke och har trängt in i karatens underliggande principer.
– Konsten handlar inte om att vinna; det handlar om att övervinna dina egna problem, kontrollera dig själv och kontrollera motståndaren, säger tränaren.
Björn Jonzon visar med handen mot ett tecken på väggen. *Giri* står det, ett ord för tillit, lojalitet och förpliktelse.
– Jag har märkt att Eric haft nytta av det här. För att hantera en bångstyrig Akademi krävs inte bara juridiska kunskaper. Du måste vara övertygande också och ställa krav på moral. Kanske se till att alla har lite mer *giri*.

Varje träningspass inleds i rummet intill träningssalen, en zendo, en plats för meditation. En söt doft av rökelse ligger kvar. Eric och Björn visar runt, förklarar vikten av växelspel mellan stillhet i aktivitet och aktiv stillhet.
– När man kommer hit på morgonen är man som en vattenpöl som är grumlig av lera. Man har haft bråttom, käkat frukost snabbt, och cyklat hit. Men när vi kommer in hit och sätter oss ned, då sjunker slammet och vattnet blir alldeles klart, säger Eric M Runesson.
***
Det var i maj 2018 som jag första gången ringde Eric M Runesson. Han, då advokat på en byrå, hade precis anlitats av Svenska Akademien, mitt i institutionens mest turbulenta tid.
Han skulle medla mellan ledamöterna som grälade öppet. Under några veckors tid hade sex personer lämnat sina stolar. Nobelpriset i litteratur hade ställts in.
Han, vars röst ofta präglas av eftertänksamhet, ville dock inte bekräfta att Svenska Akademien var hans uppdragsgivare. Det är inte meningen att medlares namn ska bli kända. De ska verka neutralt i skymundan. Han ursäktade sig, hänvisade till sekretessplikten.
– Vi advokater är hopplösa på det sättet. Men det är av goda skäl, sa Eric M Runesson då.
Ett år senare, hemma i etagelägenheten i södra Stockholm, kan han tala mer öppet. I högtalarna spelas barockmusik. En samlingsplatta som sägs vara bra för fokuserade studier. Eric M Runesson arbetar hemifrån den här förmiddagen, i väntan på en leverans av nya glaspaneler till terrassen.
Dagens fokus är ett ärende från Högsta domstolen som ligger uppslaget på skrivbordet i arbetsrummet. Utsikten norrut är vidsträckt, Eric M Runesson kan se fjorton kyrktorn. Från lägenhetens andra sida ser han söderut, finner ro i att kunna identifiera landmärkena i Farsta, där han växte upp.
Mycket har hänt sedan i fjol. I september blev han justitieråd i HD, landets högsta rättsliga instans. En av sexton ledamöter med makt att ta fram vägledande avgöranden för den svenska juridiken. Som i höstas då han var med och tog fram gränsdragningar mellan rån av normalgraden och grovt rån.
Eric M Runesson är inte längre medlare i Svenska Akademien. I stället är han ledamot på stol nummer ett, invald på samma dag som institutionen, enligt dess sekreterare, riskerade att falla samman: ”Jag skulle säga att Akademien var på väg att gå under”, sa Anders Olsson till DN dagen därpå.
Var det Eric M Runesson som räddade Akademien? Flera ledamotskollegor menar att han hade en nyckelroll.
– Jag tror att han hade en mycket stor betydelse, dels i kraft av sin kompetens som jurist och som hanterare av konflikter, dels då han stod ovanför de hårda motsättningar som uppstått, säger ledamoten Peter Englund.
– Jag kan inte föreställa mig någon i hela Sverige som kunnigare och med skarp överblick för möjligheter och lösningar kunnat tävla med Eric M Runesson, säger ledamoten Per Wästberg.
Eric M Runesson, iklädd en dressad kofta och vita jeans, slår sig ned i soffgruppen. Han är obenägen att tala om detaljerna i medlingsuppdraget eller vad konflikten i hans ögon handlade om. De hemligheterna tar han med sig i graven.
– Jag kan inte säga något om den inre dynamiken. Men när motsättningar finns mellan flera aktörer, då handlar tvisten ofta om flera element. Det kan handla om relationer, värderingsfrågor, strukturella faktorer och synen på fakta.
I trettio års tid har medling och förhandling varit hans huvudområde, både i Sverige och internationellt. I samtal med juristkollegor haglar lovord om hans expertis: ”en pionjär” och ”otroligt skicklig”.

Själv har han tre viktiga råd för att lösa en konflikt: fokusera på behov, lyssna i stället för att snacka och älska alla parter.
Varför måste du älska dem?
– Alla har förutfattade meningar, men jag får inte bestämmas av destruktiva sådana. Jag måste välja en som är bra. När jag första gången kliver in i rummet är jag en främling som blir en del av djupa och svåra problem. Vad som än händer, hur de än ser ut och vad de än gör så ska jag älska dem och ta dem till mitt hjärta. I alla fall som utgångspunkt.
När du gick in i Akademien, älskade du dem alla?
– Det var väldigt lätt.
***
Medling är som svårast när det handlar om värdekonflikter, menar Eric M Runesson. Värderingar är absoluta och går inte att kompromissa med. Då återstår bara två lösningar: att ordna villkor för existensen som gör att båda kan behålla sina värderingar, alternativt att sopa problemen under mattan.
– Resultatet när du går in och opererar i konflikter kan vara att skiljelinjen blir mer synlig. Plötsligt är då konfliktytan skarpare och mer oförsonlig. Många har dragit slutsatsen att mattan då är bättre.
– Och många av de samhällskonflikter vi ser i dag är värdebaserade. Titta på den mellan sekulariserade samhällen och teokratier. Eller jämför vår syn på mänskliga rättigheter med den konfucianism som finns i Kina.
Det är förhandlingsteorins applicerbarhet, och dess djupa idéhistoriska och filosofiska kopplingar, som lockat Eric M Runesson.
Förhandlingen och problemlösningen är grundläggande för samhället och mänskliga relationer; vare sig det handlar om storpolitik, försäljning av en begagnad cykel eller ett familjeproblem.
– Jag blir bekymrad av tendenserna till sammanbrott som finns i samhället, en splittrad bild av målsättningarna och svårigheten att samlas kring ett banér.
Vad blir konsekvensen?
– När värdesystemet bryts upp förefaller det som att ”the rule of law” eller konstitutionen får en alltmer central plats som den sista samlande punkten. Juridiken och domstolarna får större betydelse och mer makt.
Hur ser du på det?
– Vad den ena gör påverkar den andre, ibland trots stora geografiska avstånd. Se på Brasilien, vi påverkas av vad landet gör med regnskogarna. Eller på EU, som för att kunna agera bygger på överenskommelser mellan länder. Vår enda chans är att försöka handla vettigt och övertyga andra att göra likadant. Många hinder beror ju på svårigheten att kommunicera på ett ändamålsenligt, förnuftigt och proaktivt sätt.
Eric M Runesson minns sin barndoms Sverige på ett annat sätt, med en tydlig värderingsgemenskap – ”folkhemmet, Erlander och Palme”. I sovstaden Farsta trängde familjen, som hade det kärvt ekonomiskt, ihop sig i ett litet radhus. Mamma som var tillskärare, pappa som var - ekonom, två äldre halvbröder och så Eric.
Pappan gick bort under tragiska förhållanden när Eric var fem år, en förlust som drabbade familjen hårt. Eric kom under barndomen att ta starkt intryck av sina bröder, den ene inriktad på akademisk skolning, den andre mer rebellisk, med fester och trimmade mopeder.
Friheten var aldrig begränsad. Som ung kunde Eric ränna fritt, skolka från skolan, övernatta i naturen och komma hem några dagar senare. Intressena avlöste varandra: kemi, biologi, fågelskådning men från början var det ishockey. Han brevväxlade med landslagsmålvakter i hockey om räddningstekniker och blev vän med fältbiologer ute i skogen.

– Det var tufft ekonomiskt, men vi hade förbannat trevligt och kul. Det var lite av ett konstnärligt dårhus, med utrymme för kreativitet. Mamma var väldigt bra på det sättet, hon lät oss utvecklas till det vi ville, berättar Eric M Runesson.
Konstnärligheten lever kvar. Eric M Runesson målar än i dag. I ett kommande verk till sin son hämtar han inspiration från Joan Miró. Men under tonåren kom han, som i unga år varit totalt ointresserad av att skaffa sig en utbildning (”i första klass fick jag ettor i allt”), även att fatta tycke för studier. I gymnasiet fastnade han för idéhistoria. Det, och hans fascination för rättsfilosofi, blev bryggan till juridiken och avtalsrätten.
Specialiseringen fortsatte mot förhandlingsteori och tvistelösning. Han studerade vid Harvard Law School, fick jobb på advokatbyrå, doktorerade i avtalsrätt, var medgrundare till medlingsinstitutet på Stockholms handelskammare och började skriva böcker. Den expertisen blev också mer eftertraktad: fler advokater och rådgivare insåg fördelarna med en utomstående medlare i affärstvister.
– I många fall handlar det om att hjälpa människor till en ändamålsenlig kommunikation – så att man har ett syfte med det man säger. Många gånger är folk bara reaktiva, och säger saker som är helt emot deras egentliga syfte. Då blir den andra parten reaktiv i stället för proaktiv, säger Eric M Runesson.
En styrka i medlingen är, enligt honom, det faktum att parterna kan dela med sig av information de aldrig skulle lägga på ett förhandlingsbord. I många fall handlar det om affärshemligheter som skulle kunna utnyttjas av motparten utifall de kände till dem.
– För medlaren kan du berätta hur det verkligen är, vad du egentligen är ute efter. Om båda parter gör det, då blir situationen ofta glasklar. Utan att dela med mig av information kan jag lirka och lägga pusslet till ett avtal som båda parter tycker är bättre än att inte komma överens.
Du är en erkänt framstående jurist, men innan du började i Akademien har det skrivits väldigt lite om dig i offentligheten. Har det varit din roll, att hålla dig i skymundan?
– Det är en kardinaldygd för en medlare. Och jag är inte exhibitionist, jag glider gärna obemärkt förbi. Men jag är inte blyg.
Du talar också ogärna om ditt ”track record”, det vill säga hur ofta du lyckas med en medling. Varför då?
– Om jag skulle säga: ”Jag har ett enastående facit, jag lyckas alltid med förlikningar”, då skulle parterna förstå att medlaren har ett eget intresse av att bibehålla det. Då blir jag en part, och det är helt förödande för uppdraget. Om du inte är neutral, då är du torsk.
I en av sina böcker skriver Eric M Runesson att han vill ge annan bild än förenklade guider om medling, de som sprider tron att man kan ”vinna en förhandling om vad som helst mot vem som helst var som helst i världen”. Allt handlar om kontext, att förstå människorna som påverkas.
– En tidig lärdom var att de som är involverade verkligen måste lita på att jag inte har något eget intresse av vad de väljer att göra, säger han.
– Jag minns en stor internationell tvist, när jag var ganska färsk. Vi körde fast på eftermiddagen andra dagen, och jag blev frustrerad. Till slut sa jag: ”I don’t give a shit”, och förklarade att jag inte bryr mig om vad de kommer fram till. Då gick pluggen ur för dem, och på tredje dagens förmiddag gjorde vi upp.
***
När Eric M Runesson kallades in av Svenska Akademien hade han ingen tanke på att bli ledamot, säger han. Men under fjolåret uttrycktes det vid flera tillfällen att institutionen återigen behövde en jurist på stol ett, efter att författaren Lotta Lotass utträtt.
Den 4 oktober, 2018, är en viktig dag i historieskrivningen. Dels godkände Akademien en resolution där man uppmanade Katarina

Frostenson att lämna institutionen. Dels röstades två nya ledamöter in: poeten Jila Mossaed och Eric M Runesson.
Han tvekade aldrig.
– Nej, jag funderade mer över vad som förväntades av mig i de sakliga kompetensområdena, litteratur och språk. Jag är väldigt kort i rocken jämfört med de andra. Men efter att ha kontrollerat vad som förväntades blev jag trygg i att jag kunde göra nytta.
Från en dag till en annan byttes medlingsuppdraget till ett ledamotskap. Detta var i en tid när flera konflikter fortfarande bestod; däribland den om Katarina Frostensons framtid, sedan hon anklagats för att ha brutit mot institutionens sekretessregler.
Jag frågar Eric M Runesson om synen på hans neutralitet i medlarrollen kan ha påverkats av det faktum att han röstades in, samtidigt som en av de tvister som han kom i kontakt med under medlingsuppdraget ännu inte var löst.
– När du blir ledamot upphör definitionsmässigt medlaruppdraget. Då får du axla ledamotrollen, säger han.
Du är ledamot nu, och Katarina Frostenson är inte det. Tror du att hon kan se på dig som en neutral part?
– Jag hoppas alla har betraktat mig som neutral part så länge jag medlade. Det är klart att det blir ett rollbyte, och då lägger man ned medlarhatten. Jag får ta ansvar som styrelsemedlem, men det innebär inte att jag måste bli partisk, tendentiös eller sluta lyssna.
Hur lätt är det att byta position på en dag?
– Det är ganska lätt. Jag bär med mig det processuella perspektivet, att försöka förstå, underlätta och definiera problemet på ett bra sätt. Rollbytet är inte jättedramatiskt egentligen.
Men har det hänt förr att du har blivit en del av en styrelse som du varit inne och medlat i?
– Om jag gräver i minnet kan det säkert vara något sånt fall också. Men inte vad jag direkt kan erinra mig nu.
Månaden före invalet till Akademien hade Eric M Runesson också tillträtt som justitieråd i HD. Hans ja-svar till Akademien föregicks därför också av ett samtal med domstolens ordförande, kring om uppdragen var möjliga att kombinera. Bisysslan för ett justitieråd får inte vara till skada för förtroendet för hans opartiskhet som domare, och inte heller så pass tidskrävande att det går ut över heltidsjobbet.
Låt oss säga att Svenska Akademien skulle hamna i allmän domstol, skulle din roll som justitieråd kunna ha någon påverkan på den processen?
– Nej, det funkar inte så. Då är det bara att anmäla jäv och kliva ut. Jag är dessutom inte något slags ombud för Akademien, utan jag ingår i en styrelse.
Men du är det juridiska proffset i den styrelsen?
– Ja, men jag agerar inte som rådgivare eller advokat. Om Akademien behöver råd i en tvist eller konkreta operativa insatser, då får man - precis som tidigare inhämta det utifrån.
Nyligen avgjorde HD fallet med kulturprofilen Jean-Claude Arnault som inte fick prövningstillstånd. Hur höll du dig borta från ett sånt fall?
– När jag förstod att ärendet kommit in meddelade jag att jag inte ville veta något över huvud taget om domstolens handläggning. Och jag har inte haft en susning om något. Det är helt vattentäta skott.
***
”Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.”
Det har blivit lunchtid när Eric M Runesson citerar andra paragrafen i regeringsformens första kapitel. Leveransen med glasskivor har börjat bäras in i lägenheten. Han lägger tyngd på ordet ”och”, det som sätter fokus på intressekonflikten mellan frihet och värdighet.
– Nu bränner det till. Det här är fundamentala frågor, med djupa rättsfilosofiska rötter. Samhällskontraktet fascinerar mig oerhört. Vi

kan acceptera det som koncept, men vad står där egentligen? Och när vi kommer på vad det står, hur fullgör vi det?
Han vill skriva om det här framöver, och nämner filosoferna John Locke, David Hume och Immanuel Kant, återvänder till antikens spänning mellan *isegoria*, allas rätt att komma till tals, och *parrhesia*, plikten att säga sitt hjärtas mening. Resonemanget började med en fråga om metoorörelsen, som han anser – till viss del – är en exponent av en allt mer intensiv strid med värdena som utgångspunkt.
– Världen över brinner det till i yttrandefrihetsfrågorna. Vissa menar att olika grupper och identiteter är förtryckta och inte får komma till tals. För att frihetsbegreppet ska fungera måste då de med makten, som vita medelålders män, underordna sig, så att andra får komma till tals. Sändningsutrymmet är ju begränsat. Andra tycker att de som är visast ska ha mest utrymme.
– Men metoorörelsen har flera dimensioner. Det har till exempel satt normkritiskt tryck på dem för de som har makten att vara noga med sitt språk, eftersom de som identifierar sig som underordnade lätt blir språkpoliser och ger uttryck för att man inte får säga vissa saker, det som kan anses kränka deras känsla av värdighet. Faran är att när åsikt och identitet börjar sammanfalla blir det svårt att skilja sak och person. Kan man inte det så är man illa ute. Det gäller lika mycket för dem som talar som för dem som lyssnar.
– En annan dimension är mer pliktetisk, hur frihet och värdighet ska balanseras mot varandra. Och det är så problemen blir serverade när de kommer till juristerna som i konkreta fall ska avgöra om ett viss yttrande ligger inom eller utanför yttrandefriheten.
Påverkades juridiken av metoorörelsen?
– Nej, det här ligger på ett sociologiskt plan. Metoorörelsen satte ljuset på sexuella kränkningar, men också på maktmissbruk. Det var en reaktion mot de som använder sin position för att preja sig till oskäliga förmåner. Det var bra. Andra yttringar är mindre tilltalande.
I ditt inträdestal i Svenska Akademien sade du att de ”som anförtrotts att utöva makt får inte missbruka makten”. Var det en markering mot att Akademien inte förstått sin egen makt?
– Talet ska nog inte ses som adresserat till Akademien, utan mer inriktat på vilka frågor jag brinner för och driver. Jag är känslig för maktmissbruk och fasoner av det slaget över huvud taget.
***
”De senaste 15 åren har jag mest arbetat som skiljeman och har tyckt att den dömande verksamheten passar mitt temperament”, sade Eric M Runesson i februari till branschtidningen Legally yours.
Sällan brusar han upp. Det handlar mycket om eftertänksamhet, menar han själv. Och ledamoten Peter Englund, som inte deltog i arbetet när Eric M Runesson kallades in som medlare, lägger till en sak när jag frågar om Runessons arbete.
– Av betydelse tror jag också det var att han och Anders Olsson snabbt fick god kontakt. De har liknande temperament, säger Peter Englund.
En sak den ständige sekreteraren (som avgår den första juni) och Eric M Runesson förenades i var deras intresse för zenbuddhism och meditation. I juristens bokhylla står böckerna om zen tillsammans med de om karate.
Första gången han kom till dojon var det som medföljande förälder till sonen. Men Eric blev fast. I sommarbostaden på Gotland har han också byggt en egen träningslokal.
Vad har karaten betytt för dig?
– Att kanalisera, att kunna koncentrera sig. Den har också gett ytterligare argument för behovet att låta tanketjattret fara i väg, bli mer fokuserad och att underordna egot.
Jag hinner tänka att den situationen, precis som när han medlar, handlar om att utesluta tankar på att min egen vinning är den enda - vägen. Men Eric M Runesson hinner före och nämner samurajen

Miyamoto Musashi, som aldrig förlorade en svärdsduell. Men det viktiga är att inte förlora, inte nödvändigtvis att vinna.
– För honom var mellanrummet livsavgörande. Och i karaten finns inte du och jag, bara mellanrummet mellan oss. Relationen. Det är det enda som betyder någonting.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se "

" Ålder. 58 år (fyller 59 i september).
Familj. Hustrun Cecilia, som är advokat. Sonen Alrik, 26 och dottern Thorun, 25, som båda är jurister, och dottern Asta, 15 år.
Yrke. Justitieråd i Högsta domstolen, ledamot i Svenska Akademien.
Bakgrund. Juristutbildning på Uppsala och Stockholms universitet, juris doktor vid Handelshögskolan i Stockholm, masterutbildning på Harvard Law School. Medgrundare av Medlingsinstitutet på Stockholms handelskammare och arbete på advokatbyrå sedan 1989.
Läser. ”Mere Civility” av Teresa M Bejan, ”Mai betyder vatten” av Kaio Mpoyi och ”From the ashes of angels” av Andrew Collins.
Mentorer. Gunnar Karnell, handledare och professor vid Handelshögskolan, advokatkollegan under många år Hans Ulrik von der Esch och karateträna ren Björn Jonzon.
Tittar på. Sista säsongen av ”Game of thrones”. ”Ett mästerverk i - berättarkonst.”

" Handlingskraftig vårutställning som visar smarta lösningar på vardagliga problem

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

Vårens examensutställning på Konstfack innehåller en rad praktiska lösningar på vår tids utmaningar. Bo Madestrand tycker dessutom att presentationen är ovanligt luftig och pedagogisk.
Konstfacks vårutställning 2019 Konstfackskolan, Stockholm. Visas t o m 26/5

Den stora skiljelinjen i konstdebatten just nu går mellan dem som anser att konsten i första hand ska ha ett politiskt ärende och dem som menar att den estetiska dimensionen går förlorad om den blir för ”nyttig”. Att en gyllene medelväg skulle kunna existera i dessa polariserade tider förefaller nästan omöjligt.
Men efter att ha sett årets vårutställning på Konstfack känner jag att läget inte är helt hopplöst. Sedan det radikala 60-talet har ju Konstfack varit den mest pålitliga leverantören av fotriktig plakatkonst, men årets utställning är mer handlingsinriktad än polemisk. Hellre än att gnälla över sakernas tillstånd presenterar flera av studenterna praktiska lösningar på dagens utmaningar.
Se bara på Jonathan Anderung, som skapat en serie dricksglas för människor som av olika anledningar har svårt att greppa ett vanligt glas. Kände man inte till syftet skulle man kunna ta dem för ovanligt snygga men ändå helt normala glas, med en blå accentfärg som för tankarna till Erika Lagerbielkes klassiska serie ”Intermezzo”. Fast för folk med funktionsvariationer gör de vardagen både mer estetisk och mer hanterbar.

Samma tendens återkommer hos Alice Ekelöf, som skapat normkritiska köksredskap för restaurangbruk. Krogen är ju en strikt hierarkisk arbetsplats, där kvinnor framför allt arbetar i servisen och män i köket. Ekelöf, som själv arbetat som kock, var trött på kommentarer om att män var mer lämpade för det tunga arbetet, och insåg att problemet kunde lösas med design – som mer ergonomiskt utformade stekpannor.
En mer humoristisk attityd finner vi hos Isa Andersson, som noterat att den så kallade prepperkulturen – där folk förbereder sig på en annalkande katastrof genom att lagra vatten, matvaror och vapen – primärt attraherar en manlig målgrupp. För att göra den mer attraktiv för kvinnor har hon skapat en könsneutral, estetiskt utformad överlevnadsutrustning, inklusive vässade nycklar som kvinnor kan ha i fickan som skydd mot potentiella våldsmän.
En annan smart lösning på en vardaglig problematik kommer från Oskar Lundgren, som med hjälp av lokala krafter skapat en enkel bastu i en Stockholmsförort. Därmed hoppas han kunna återskapa något av den kvarterskänsla och gemenskap som gått förlorad i det urbana landskapet.
Alla dessa studenter kommer från Konstfacks kandidatkurs i industridesign och masterkursen i design, utbildningar som i vanliga fall hamnar i skuggan av konststudenternas mer spektakulära verk. Men på årets vårutställning står de för några av de mest tankeväckande och inspirerande projekten.
Efter att det så kallade Svarta huset tvärs över gatan rivits har kuratorerna för årets utställning, Asrin Haidari och Emily Fahlén, tvingats tränga ihop studenterna i skolans alla prång och vrår. De har ändå lyckats skapa en luftig och tillgänglig presentation, ovanligt pedagogiskt presenterad.
Men det leder också till att en del verk är svåra att hitta. Några av konststudenterna ställer ut i kulvertar i skolans källare, vilket inte är idealiskt. Men i Rodrigo Albornoz fall är det faktiskt en perfekt miljö. Han har skapat en installation som föreställer en underjordisk knarkfabrik, snarlik den i teveserien ”Breaking Bad”, som en illustration av den ojämlika relationen mellan den vita majoritetsbefolkningen i väst och den globala underklass som tvingas till illegala handlingar för att överleva.
Ett liknande socialpolitiskt projekt finner vi hos Emma Dominguez, som i fotografier och autentiska brev visar hur hennes invandrade mamma kämpat mot de svenska myndigheterna för att få ut sin sjukpenning, fast hon arbetat och betalat skatt i 25 år. Som Dominguez påpekar påverkar platsen man bor på (i det här fallet Norsborg) såväl ens mentala och fysiska hälsa som den förväntade livslängden.
Mitt bland dessa angelägna och rationella projekt är det ändå skönt att se verk som sticker ut genom att vara säregna, irrationella och i god mening obegripliga. Det är trots allt det konsten gör bäst.
I år representeras den tendensen framför allt av Freja Willborg på textilutbildningen, som skapat en spretig och befriande galen installation av bland annat furuplank, VVS-lin för gängtätning, smör, margarin, rågdeg, vetemjöl, potatis, mc-byxor, slangklammer, syntetiskt gummi med mera.
Willborgs syfte med verket är, enligt en väggtext, att ”tränga in i den trädartade kulturens stam och få rötterna att tjäna nya främmande syften”. Det lyckas hon alldeles utmärkt med.

Bo Madestrand
kultur@dn.se "

”Skilda medievärldar splittrar de svenska valrörelserna”

DN MÅNDAG 20 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190520
Vår nya studie av valrörelsen 2018 visar dramatiska förändringar av medievanor och kommunikationsmönster. De lokala nyhetsmediernas ställning har försvagats och sociala medier har fått en allt mer central roll: allt fler väljare utnyttjar sociala medier som ingång till nyheter, agendasättare och nav i ett alltmer komplext och splittrat mediesystem, skriver tre medieforskare.

Om en vecka går Sverige till val igen. Inför EU-parlamentsvalet har farhågor som vanligt rests kring människors intresse för valet och för valdeltagandet. Ett skäl är att detta val inom forskningen i politisk kommunikation oftast karaktäriseras som ett andrarangsval (second-order election) där en negativ spiral av halvhjärtade partikampanjer, ljum mediebevakning och minskat väljarintresse skiljer valet från det mer dramatiska riksdagsvalet.
I Sverige är inte bara EU-parlamentsval utan också valen till regioner och kommuner att betrakta som sådana andrarangsval. Lokalvalen uppvisar visserligen ett tämligen högt valdeltagande på grund av den gemensamma valdagen, men de lokala och regionala frågorna skyms ofta i debatten där det mesta kretsar kring rikspolitiken och partiledarna. Det är därför intressant att veta hur de svenska väljarna tar till sig information i sådana valrörelser – särskilt som de lokala valen visar en allt större rörlighet med lokala partier och genomslag för lokala konflikter runt till exempel sjukvården.

I dag presenterar vi en ny undersökning om svenskarnas medieanvändning i den lokala valrörelsen 2018. Undersökningen är genomförd i samarbete mellan Mittuniversitetet, Södertörns högskola och Medier och Demokrati vid Lindholmen Science Park. Studien visar dramatiska förändringar av medievanor och kommunikationsmönster som gör det befogat att tala om skilda väljarvärldar i lokala valrörelser. I stort handlar dessa förändringar om att de lokala nyhetsmediernas ställning har försvagats och att sociala medier fått en allt mer central roll där allt fler väljare utnyttjar sociala medier som ingång till nyheter, agendasättare och nav i ett alltmer komplext och splittrat mediesystem.
De lokala väljarna befinner sig numera i helt skilda medievärldar. De som är 50 år och äldre håller fast vid samma mediediet som förr där papperstidningen och lokala nyheter i radio och tv utgör ryggraden. De som är under 50 år föredrar de digitala nyhetssajterna och sociala medier för sin informationsinhämtning – 31 procent använder regelbundet Facebook för att följa den lokala valrörelsen. Bland dem under 30 år är denna plattform den allra mest använda, och där möter användarna såväl länkar till lokala medier och partier som bland annat ”vänner” lägger ut.
De skilda världarna är inte bara påtagliga när det gäller ålder, utan också tydliga i fråga om social bakgrund. Klassmönstren visar sig till exempel i att 49 procent av de som definierar sig som högre tjänstemän följer valrörelsen regelbundet på morgontidningens nyhetssajt, jämfört med 23 procent bland de som definierar sig som arbetarklass. I den senare gruppen är public service, gratistidningar och Facebook de viktigaste källorna till information om den lokala valrörelsen. Även andra sociala medier är betydligt viktigare för de som bor i städer, är yngre och definierar sig som arbetarklass. Det innebär att medieanvändningen inför valen också blivit en klassfråga.

De lokala nyhetsmedierna har förstås inte spelat ut sin roll helt, utan är fortfarande viktiga för de flesta väljare. Men deras ställning har ändå försvagats över tid. Delvis beroende på de ekonomiska utmaningar som branschen ställts inför, och som skapat allt större vita fläckar i det svenska medielandskapet. Men också de kvarvarande nyhetsmedierna har det tuffare än förr. Nyhetsvärdering och nyhetsurval är inte längre exklusivt förbehållet de lokala redaktionerna. Ingången till nyheterna är många gånger de sociala medierna och där utvecklas också de lokala nyheterna och den lokala politiska debatten med ”vänner” och osynliga algoritmer som gatekeepers. Sammantaget tappar de lokala nyhetsmedierna sin dominerande roll i en kommunikationsmiljö där allt fler gör individuella medieval i ett allt större digitalt medieutbud. Men skillnaderna är stora mellan olika kommuner: Ett av exemplen i studien är Sollefteå där kampen för sjukhuset och BB fördes med lokala Facebookgrupper som medial plattform. Där möttes medier, aktivister och vissa lokala politiker i ett flöde och en användning i nivå med andra mediala lokala plattformar. Men till skillnad från traditionella medier fanns där ett tydligt syfte att slå vakt om det lokala. I tydlig konkurrens med såväl partiernas kampanjer och de traditionella mediernas bevakning.

Ett annat exempel är Huddinge söder om Stockholm, den 14:e största kommunen i landet där bara två gratisutdelade veckotidningar står för den lokala journalistiken. Där får medborgarna inte veta så mycket inför valet, och inte heller på de sociala medierna utvecklas någon alternativ offentlighet runt lokala frågor. Partierna använder Facebook som en kanal för enkelriktad valinformation, men debatten saknas till stor del.

Den moderna valrörelsen kännetecknas av att de flesta människor får sin information om valet genom medierna. Direktreklam och dörrknackning är inte utan betydelse, men valkampanjen är i grunden medierad och formas till stor del av vad människor får veta via medierna, vilka mediebudskap de väljer att dela med sig av till andra och hur de relaterar till medieinnehållet i personliga samtal med varandra.

Samspelet mellan nyhetsmedier och sociala medier är därför centralt för att förstå hur politiska opinioner uppstår och sprids i den lokala valrörelsen. Det finns några väljare som bara tar del av nyhetsmedier, och de som bara följer den lokala debatten på sociala medier. En överväldigande majoritet har dock en ”blandad” mediekonsumtion men med varierande tyngdpunkter. Den lokala Facebookgruppen kan i dessa sammanhang varit minst lika viktig som den lokala nyhetssajten eller det lokala partiets hemsida.

Vi ser nu en större fragmentisering av de lokala medievanorna i valrörelsen än någonsin tidigare. Utvecklingen rymmer som vanligt både möjligheter och problem. Ökat medieutbud och bättre tillgänglighet kan ge fler tillträde till debatten. Algoritmstyrda nyhetsflöden, uppblåsta känslostormar och bristande faktakoll försämrar samtidigt kvaliteten i det demokratiska samtalet. Insatser för att främja lokal journalistik och fri debatt måste därför bygga på helhetsperspektiv snarare än att stimulera enskilda medietyper. Detta ställer nya krav på både partier och traditionella medier att bidra till den dialog som binder ihop den fragmenterade offentligheten, att bredda debatten och skapa bryggor mellan skilda medievärldar.

Det är en lärdom från den lokala valrörelsen 2018 som med all säkerhet kommer att gälla också vid söndagens EU-parlamentsval.

Lars Nord, professor i politisk kommunikation vid Mittuniversitetet i Sundsvall
Gunnar Nygren, professor i journalistik vid Södertörns högskola
Sanna Volny, adjunkt i journalistik vid Södertörns högskola

"Bakgrund. Studien

Studien ”Medierna och lokalvalen” bygger på SOM-undersökningen 2018 med svar från cirka 1 700 personer i hela landet. I studien gjordes också innehållsanalyser av lokala medier och Facebooksidor/grupper i fem kommuner (Huddinge, Sundsvall, Sollefteå, Linköping och Ydre) och tre regioner (Stockholm, Östergötland och Västernorrland). "

" SD-förslag: Utred försäljning av SVT2 och P3

DN MÅNDAG 20 MAJ 2019

Utred en försäljning av SVT2 och P3, föreslår 15 distriktsordförande i Sverigedemokraterna inför partiets landsdagar i höst, enligt Sveriges Radio Ekot. I motionen heter det att public service ska behållas. Samtidigt bör partiet driva på för en ”genomgripande reform” av Sveriges Radio och Sveriges Television. Till exempel vill de avskaffa den nyligen införda public service-avgiften, för att i stället finansiera verksamheten inom ramen för statsbudgeten.

Riksdagsledamoten Josef Fransson, ordförande för SD i Skaraborg, anser att verksamheten kan ”minst” halveras. SVT och SR ska inte i konkurrens med privata aktörer producera kommersiella nöjesprogram – och när public service renodlas bör framtiden för SVT2 och P3 utredas.
– P3 är väl kanske det yttersta exemplet på den här väldigt tydliga vänstervridningen som finns inom public service, säger han till Sveriges Radio.

TT "

" Studenten kan bli en dyr läxa

DN TISDAG 21 MAJ 2019

För många unga blir studentfirandet en dyr historia. Företagen pepprar dem med erbjudanden som kan kännas svåra att stå emot.

Tröjor med tryck, pennor, champagneglas med personlig gravyr, egendesignad studentmössa som levereras på studentkryssningen och en fotograf som är med hela studentdagen – försäljningen av prylar och tjänster i samband med studenten har ökat explosionsartat de senaste åren.
– En sak som tillkommit på senare tid är att man försäkrar sin mössa eller har dubbla mössor, för att vara säker på att du har en fin mössa efteråt. Det är en väldig merförsäljning runtomkring, säger Christine Fransholm, konsumentvägledare på Eskilstuna kommun.
Christine Fransholm säger att hon förstår att det är lätt att dras med och få känslan av att ”det är nu man ska unna sig” men hennes råd är att vara vaksam kring alla erbjudanden – är de verkligen så bra som de låter?
– Det rullar lätt i väg och blir snabbt mycket pengar.
År 2011 gjorde Svensk handel en uppskattning att det kostar i snitt 16 500 att ta studenten inklusive kläder, fester, mottagning och dylikt. Den kostnaden tror Christine Fransholm har stigit väsentligt de senaste åren.
– Jag skulle gissa att runt 20 000 kronor, i snitt, är ett ganska bra riktvärde. Det är ju inte så att det har minskat. Det tillkommer hela tiden sakar man ”ska, bör, ha” i firandet.
När Christine Fransholm pratar med gymnasieungdomar är hennes råd att redan i årskurs två börja fundera kring vad man tycker är viktigt i samband med studenten – och att gärna prata om det i familjen.

TT "

”Jag tycker att det är väldigt dåliga förslag”

DN TISDAG 21 MAJ 2019

"De politiska utspelen kring public service fortsätter. Flera tunga M-distrikt vill skära ned i public service och partiets förbund i Skåne öppnar för att göra en översyn, medan SD i Blekinge vill förbjuda politisk satir.

Lägg ned, minska anslaget eller en utförsäljning av delar av SVT och SR. Det har varit budskapen i politiska utspel de senaste veckorna, först från tunga M-distrikt, och sedan från en rad förbundsordförande från SD. Målen är att genomföra stora nedskärningar av public service. Förslagen väcker kritik från politiska motståndare. Socialdemokraterna meddelade på måndagen att man startar en ”annonskampanj för fria medier som svar på högerns hot mot public service”. Kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP) beskriver public service som en självklar del av en utvecklad demokrati.

– Självklart är det oroande att det finns den här typen av tendenser i olika partier. Jag tycker det är väldigt dåliga förslag, men jag konstaterar också att det här inte är Moderaternas politik, det är inte vad deras företrädare på riksnivå har sagt, säger Amanda Lind.

Flera har uttryckt att det i första hand är programutbudet som bör ses över, att public service inte ska syssla med det som kommersiella aktörer kan göra. Finns det ett behov av att göra det?

– Ett brett uppdrag är grundläggande för att vara relevant för breda delar av befolkningen, att vara en naturlig del av människors mediekonsumtion. Det är också viktigt att vi som politiker inte går in och bedömer eller recenserar enskilda program eller verksamheter. Vi måste som politiker ha en armlängds avstånd.

DN har sökt cheferna för public service-bolagen SVT och SR. Ingen av dem vill dock kommentera de politiska förslagen som lagts fram.

Principbeslutet som M i Stockholms län röstade igenom innebär att man på sikt ska verka för att public service ska läggas ned. Partiets förbund i Västra Götaland har i sin tur tagit ett tvådelat beslut: för det första vill man minimera eller avskaffa den nya individuella public service-avgiften, för det andra vill man göra en genomlysning av innehållet.

Moderaterna i Skåne tog inte upp frågan om public service vid - förbundsstämman tidigare i vår. Ordförande Lars-Ingvar Ljungman - betonar att man ännu inte tagit ställning men han tror att frågan aktualiseras när man närmar sig höstens partistämma.

– Om jag får spekulera litegrann så kan jag tänka mig att det finns en opinion även i Skåne för att man åtminstone ska se över public service, säger Lars-Ingvar Ljungman.

Han, precis som flera andra lokala M-politiker i Skåne och Västra Götaland som DN talat med, menar att förra årets överenskommelse kring den nya avgiftsmodellen väckte reaktioner inom partiet.

– Man borde först ha funderat över vilken nivå, storlek och omfattning man vill ha av public service, och därefter bestämt hur det ska finansieras. Min utgångspunkt är också att det hade resulterat i en mindre public service-verksamhet än vad vi har i dag, säger Lars-Ingvar Ljungman.

Förslaget från 15 distriktsordförande i Sverigedemokraterna, som enligt Ekot läggs fram i en motion till partiets landsdagar, innebär att man vill se en ”genomgripande reform” av SR och SVT, samt utreda en möjlig utförsäljning av SVT2 och P3. Partiets ordförande i Blekinge, Camilla Karlman, stöttar förslaget och säger på måndagen att hon inte anser att det ska vara tillåtet att skämta om politik i SR och SVT.

– I politiken diskuteras så pass allvarliga ämnen att det rimmar dåligt med satir inom public service-bolagen, säger Camilla Karlman till P4 Blekinge.
Kultur- och demokratiminister Amanda Lind menar att hon fortfarande tror att det finns ett brett stöd för överenskommelserna i den parlamentariska public service-kommittén. Utifrån dessa arbetar man också vidare med en proposition kring det nya sändningstillståndet.
Om allt fler i befolkningen skulle ifrågasätta legitimiteten för public service, vad måste bolagen göra då?
– Först och främst måste man säga att det finns ett väldigt högt förtroende för public service bland befolkningen. Oberoendet är helt grundläggande, och vi har redan tagit flera steg för att stärka det, säger Amanda Lind.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se "

" Hundratals elever påverkas när fem skolor renoveras

DN TISDAG 21 MAJ 2019

Hösten 2021 inleds den stora skolflytten i Västerort. Fem skolor turas om att använda en evakueringsskola vid Råckstarondellen, med plats för 900 elever.

Det är – i tur och ordning – Grimstaskolan, Abrahamsbergsskolan, Blackebergsskolan, Vällingbyskolan och Hässelbygårds skola som ska renoveras och byggas om. Eftersom det byggs mycket i Blackeberg, Råcksta och Vällingby kommer Grimstaskolan, Blackebergsskolan och Vällingbyskolan att utökas med totalt 630 elevplatser när allt är klart.
Det finns ett stort behov av upprustning och renovering på de fem skolorna. Flera av dem har fått föreläggande för dålig inomhus- och arbetsmiljö. Kritiken har bland annat gällt dålig ventilation och buller.
Utbildningsförvaltningen anser att det krävs evakuering när skolorna byggs om, och en större evakueringsskola är en bättre idé än att ställa upp baracker på skolgårdarna, menar tjänstemännen.
Evakueringsskolan ställs upp vid Råckstarondellen höstterminen 2021 och blir kvar i tio år. Den får grupprum, slöjdsalar, NO- och specialsalar, samt matsal och mottagningskök. Ett idrottstält etableras i ett senare skede, 2023.
Enligt Stockholms stad finns goda möjligheter att säkert kunna ta sig till evakueringsskolan. Det finns cykelbanor, en gångtunnel, markerade övergångsställen och närhet till kommunala färdmedel, Blackebergs t-banestation ligger cirka 400 meter bort.

För elever från Abrahamsbergsskolan och Hässelby gårds skola, som har längre avstånd till evakueringsskolan, blir det aktuellt med resor. För att beviljas terminsbiljett ska avståndet till skolan vara minst två kilometer för elever i förskoleklass–årskurs 3, minst tre kilometer för elever i årskurserna 4–6 och minst fyra kilometer för elever i årskurserna 7–9.
Det gräsbeklädda området där evakueringsskolan ska ligga används i dag som snötipp vintertid och sommartid som rekreationsyta nära det grönområde som kallas för Ängbystråket. Men skolan kommer också att ligga intill den hårt trafikerade Bergslagsvägen.
Evakueringsskolans vägg ut mot Bergslagsvägen ska agera ”skydd” mot skolgården på insidan, både vad gäller buller och luftpartiklar.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se "

" Så blir DN:s redaktion i Göteborg

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

I september startar Dagens Nyheter en helt ny redaktion i Göteborg, för att bättre bevaka regionen. Nu är det klart hur satsningen kommer att se ut och vilka som kommer att bemanna den.

Intresset för Dagens Nyheters journalistik växer stadigt. I dag har DN fler helt digitala prenumeranter än på papperstidningen och antalet prenumeranter totalt är det högsta sedan början av 00-talet. Detta har gjort att tidningen fått möjligheter att ytterligare förstärka redaktionen, nu med en ordentlig satsning på Göteborgsregionen.
I mitten av september öppnar en helt ny redaktion i Göteborg, med fem reportrar – och ytterligare en reporter och en planerande - nyhetschef med placering i Stockholm.
– Bevakningen av västra Sverige har varit begränsad från - riksmediernas sida. Samtidigt ser vi att intresset för DN:s journalistik - varit väldigt stort: Göteborgsregionen har på kort tid blivit DN:s näst - största stad sett till antalet betalande läsare. Därför känns det väldigt bra att på allvar visa att vi lägger mer resurser för att göra en riktigt bra rapportering därifrån, för alla våra läsare, säger Dagens Nyheters chefredaktör Peter Wolodarski.
Här är de personer som nyanställs som reportrar, från 1 september: Kristina Hedberg, som arbetar med dokumentärproduktion på SVT och programleder SVT:s nyhetsmagasin Agenda. 2018 vann hon tv-priset Kristallen, för dokumentären ”Anna Wahlgren – hela Sveriges mamma”.
Lars Näslund, som är chefredaktör på Ulricehamns Tidning och tidigare arbetat på Expressen i närmare 30 år, bland annat som

chefredaktör för GT i Göteborg och varit politisk redaktör på Borås Tidning.
Carl Cato, som är reporter på TT Nyhetsbyrån och tidigare bland annat arbetat på Göteborgs-Posten och DN. Carl Cato är från Göteborg och förstärker bevakningen från DN:s huvudredaktion i Stockholm.
Marina Ferhatovic, är nyhetsreporter på Göteborgs-Posten. Hon har skrivit reportageboken ”I Bosnien finns inga raka vägar”, som tog tempen på landet 20 år efter krigets slut.
Lovisa Herold, som är Skandinavien-korrespondent på tyska Die Welt. Hon har tidigare varit reporter på SVT Väst och Göteborgs-Posten.
DN:s mångårige reporter i Göteborg, Jens Littorin, som stått för en rad avslöjanden om dopning, matchfixning och korruption inom idrotten, kommer också att ingå i Göteborgsredaktionen.
Chef blir Erik Ask, tidigare livechef och premiumchef på DN.
Under hösten kommer satsningen att märkas i form av utökad bevakning, men också bättre digitala tjänster.
– Vi arbetar nu med att utveckla en sajt som känns ännu mer relevant för läsarna, oavsett om de bor i Stockholm, Göteborg eller på andra platser i landet. För våra prenumeranter i Göteborgsregionen kommer det att bli en betydligt bättre bevakning, säger Anna Åberg, chef för dn.se.

DN"

" Fler konsertscener nedläggningshotade i Stockholm

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

Nu hotas även Debaser Strand i Stockholm av nedläggning. En bit av gatan som utgör tak för konsertlokalen ska undersökas inför en sannolik renovering. Dessutom stänger scenen Kraken i Slakthusområdet.

I ett pressmeddelande skriver Debasers vd Annelie Telford att hon trodde att de var ”klara med att argumentera för vår överlevnad med Stockholms stad men tyvärr hade vi fel. Ännu en gång är vi nu uppsagda för avflyttning när vårt nuvarande kontrakt går ut den 30 sep 2020”.
Blir nedläggningen ett faktum är det tredje gången som Debaser mister en konsertlokal i centrala Stockholm. Tidigare har Debaser Slussen och Debaser Medis stängts ner.
”Denna gång innebär det att de stänger ner företaget helt och hållet och 18 år av ihärdigt konsertarrangerande går i graven”, skriver Telford.
Enligt henne beror uppsägningen den här gången på att en bit av gatan vid Hornstulls strand som utgör tak för konsertlokalen behöver tillsyn, ”kanske inte just nu, men någon gång inom de närmsta 2–10 åren”.
Telford menar att Debaser har sökt hyresvärden FSK sedan augusti 2018 för att teckna nytt hyreskontrakt. Via telefon fick de i förra månaden dock veta att Debaser kommer att sägas upp då Trafikkontoret behöver komma åt lokalen för att kontrollera taket/vägbanan. Hur lång renoveringstiden beräknas bli är i dagsläget inte känt.

Vad är oddsen för en bra lösning för Debaser?
– Det vet jag inte, men vi har ju inte så goda tidigare erfarenheter sedan tidigare, säger Telford till DN.
– Det som är positivt är att det här just har landat på politikernas bord och vi har fått en positiv vibb från trafikborgarrådet, fastighetsborgarrådet och kulturborgarrådet. Det som är negativt är att det nu är väldigt kort tid att agera på. Vi håller just nu på att boka musikakter för september och oktober 2020. Ska vi ut från våra lokaler då, så måste vårt bokande upphöra redan nu.
Det här riskerar att bli tredje gången ni mister en lokal – vad tänker du om Stockholm som musikstad?
– Det finns en väldigt dålig samordning här. Staden borde ta fram en plan för hur den tänker kring musik- och kulturverksamheten till sina förvaltningar. I dag tas det beslut på tjänstemannanivåer som politiken inte ens hänger med. Det här är ju inte heller ett politiskt beslut, säger Annelie Telford.
DN:s musikredaktör Nils Hansson efterfrågar nu en aktiv planering och vilja från Stockholm stad när det gäller Debasers verksamhet.
– Utvecklingen går mot att det finns färre och färre scener som fungerar i Stockholm. Debaser är ju en ekonomisk motor som aldrig varit bidragsberoende utan drivs helt enligt affärsmässiga principer. Det ter sig närmast som sadistiskt att det är samma arrangör som för tredje gången kan få sin huvudscen torpederad.
Nyligen kom nyheten att Kägelbanan vid Mosebacke lägger ned, och på onsdagen rapporterade SVT att även Kraken i Slakthusområdet stänger vid årsskiftet.
– Kraken blev uppsagd den 31 mars med nio månaders uppsägning. Så vi ska flytta ut nu den 31 december. Byggnaden ska rivas i samband med ombyggnationen av hela Slakthusområdet. Om jag förstått det rätt så planeras ett torg här, säger Krakens chef Ulf Johansson till SVT:s ”Kulturnyheterna”.
– Det innebär att hela personalstyrkan är uppsagd. Det finns ingen ersättningslokal och det kommer bli ett betydligt tunnare musikutbud i Stockholm eftersom vi arrangerar 150 till 200 konserter, klubbar och föreställningar om året, säger Ulf Johansson till SVT.

Georg Cederskog
georg.cederskog@dn.se
Greta Thurfjell
greta.thurfjell@dn.se "

"Debaser i Stockholm.
Debaser Slussen – 2002–2013. Stängdes till följd av Slussens ombyggnad.
Debaser Medis – 2006–2016. Tvingades bort från Medborgarhuset inför en renovering av fastigheten.
Debaser Strand – 2013–. Scenen är nu nedläggningshotad på grund av att en bit av gatan utgör tak för lokalen ska undersökas inför en sannolik renovering. "

" Europa i den svenska romanen. Eric Luth undersöker fyra svenska författarskap som skriver förbi nationalstatens gränser

DN LÖRDAG 25 MAJ 2019

Vad har fyra författare som Theodor Kallifatides, Gabriela Melinescu, Sigrid Combüchen och Caterina Pascual Söderbaum gemensamt? I alla fall två saker: de har och hade alla bakgrund i andra europeiska länder än Sverige, och har gett ut romaner på svenska under 2000-talet. De tillhör på så vis en växande skara författare som rör sig över den europeiska kontinenten och låter den språkliga och kulturella mångfalden blomma. De bidrar till vidgade narrativ när de gestaltar Europa.

Litteratur och kultur förstås ofta i nationella termer. Det pratas om nationallitteratur och ibland till och med nationalepos. Romaner som narrativ gestaltar eller – för att tala med statsvetaren Benedict Anderson – föreställer nationer. Litteraturvetare som Marina Mackay och Jobst Welge har visat hur författare som Jane Austen, Maria Edgeworth och Sir Walter Scott under tidigt 1800-tal bidrog till att frammana en gemensam brittisk identitet. Med ett sådant betraktelsesätt växte den moderna romanen fram parallellt och delvis integrerat med nationalstatens födelse.

Mackay har också konstaterat att ingen litterär genre är närmare förknippad med den föreställda gemenskapen än romanen. Egentligen är det logiskt. Romanens narrativ avgränsar gemenskaper och låter skilda personligheter framträda samtidigt. En nation kan på sätt och vis ses som en sorts roman: en avgränsad berättelse om människor som inte nödvändigtvis känner varandra men som är del av samma föreställda gemenskap.

Romanen fungerade som nationsbyggande grepp när nationen var den främsta gemenskap som européerna identifierade sig med. Vad händer när närmare 400 miljoner EU-medborgare på söndag ska välja ledamöter till Europaparlamentet och lägga sina röster för den gemensamma europeiska framtiden? När en majoritet av EU-medborgarna känner sig som européer och många korsar de europeiska ländernas gränser – vad betyder det för den samtida romanens gestaltning av föreställda gemenskaper?

Med utgångspunkt i sexton romaner skrivna av Theodor Kallifatides, Gabriela Melinescu, Sigrid Combüchen och Caterina Pascual Söderbaum har jag undersökt hur de samtida berättelserna blir alltmer europeiska. En föreställd europeisk gemenskap tar form i de studerade romanerna, en gemenskap som överskrider nationalstatens gränser. Tydligast kommer det till uttryck i Pascual Söderbaums ”Den skeva platsen” (2016). Där finns ingen nationell utgångspunkt. Romanen förflyttar sig genom tid och rum över den europeiska kontinenten. Förlaget har kallat den en fresk som försöker framställa Europa i dess helhet. Att Sverige eller något annat land skulle vara i fokus går inte att se. Narrativet är inte nationellt – det är europeiskt.

Samma tendenser går att se i alla de fyra författarnas romaner, om än på olika vis. En föreställd europeisk gemenskap tar form i romanerna, en gemenskap som överskrider nationalstatens gränser.

Hos samtliga fyra författare är minnen, myter och historia centrala. Vilka minnen och myter som skildras skiljer sig dock åt. Å ena sidan fokuserar Pascual Söderbaum och Combüchen på det mörka nittonhundratalets trauman och vikten av att glömma och gå vidare. Å andra sidan kretsar Melinescu och Kallifatides kring antikens myter och minnen och kring vikten av att komma ihåg och att känna sin historia.

Det finns därmed en spänningsfylld etisk-historisk skiljelinje i berättelserna om vad Europa är och bör vara. Är den europeiska framtiden något vi bygger tillsammans för att undkomma våra historiska trauman? Eller är den europeiska framtiden något vi baserar på vårt gemensamma ursprung?
Kallifatides, till exempel, uttrycker med hetta vikten av att komma ihåg. Barbariet, heter det i ”Med sina läppars svalka” (2014), börjar med glömskan. I ”Det gångna är inte en dröm” heter det att ”litteraturens uppgift är att rädda livet från glömskan.” Berättaren i Pascual Söderbaums ”Den skeva platsen”, å andra sidan, är dotter till en spansk fascist och Hitlervän som vill utradera sig själv från släkthistorien för att inte föra vidare den nazistiska arvsynden till sitt barn. Huvudkaraktären Nathalie i Combüchens ”Sidonie & Nathalie” (2017) vägrar berätta för sin dotter om hur hon förlorade hela sin förra familj i andra världskrigets Frankrike:
”Det enda de kunde, var att fortsätta från där, utan att orda så mycket om det och när de efter några år fick ett barn hade de trott för mycket på tystnaden och beslutat att inte tynga henne med Europas historia. Den tiden var ju passerad.”
Historien, konstaterar Nathalie, ska börja med dottern.
Berättelserna blir alltmer europeiska. Samtidigt framträder en skiljelinje för vilken europeisk berättelse som ska skrivas.
Combüchens och Pascual Söderbaums romaner bygger båda på en uppenbar konflikt. De skildrar vikten av att glömma, men romanerna handlar samtidigt om den traumatiska 1900-talshistorien – ett effektivt sätt att motverka glömska. Hur ska denna konflikt förstås?
I det inflytelserika verket ”Les lieux de mémoire” (ungefär ”Minnesplatserna”) har historikern Pierre Nora definierat två minnestyper: å ena sidan kollektiva minnen i minnesmiljön, å andra sidan minnesplatser i historien. Kollektiva minnen är sådant som vi aktivt minns, hela tiden. Minnen som vi traderar, återberättar och håller levande. Det är minnen vi har runtomkring oss. I minnesmiljön finns sådant som har hänt nyligen, men också sådant vi vägrar att glömma: riter, myter och sådant om vilket vi ständigt berättar.
Minnesplatser, å andra sidan, är organiserade minnen i historien. Det är när vi partiellt har glömt och organiserar våra minnen för att bättre komma ihåg. Det är museer, arkiv, böcker, flaggor och viktiga symboler. Minnesplatserna i historien räddar våra kollektiva minnen från total glömska.
Hos Kallifatides är de antika myterna minnesplatser i historien. Faktum är att flera av hans verk är minnesplatser i sig själva. ”Herakles” från 2006 återberättar den grekiska hjältens liv. I ”Slaget om Troja” från 2018 återberättas Homeros Iliaden, fast i romanform. Kallifatides minnen har redan passerat från minnesmiljön till historien. De är förenande platser i vår gemensamma historia, platser värda att minnas.
För Combüchens och Pascual Söderbaums huvudkaraktärer är minnena inga organiserade platser i historien. De är kollektiva minnen här och nu, traumatiska minnen av vår samtid. Den franske historikern Ernest Renan konstaterade en gång att det viktigaste för en nationell identitets räkning är att glömma. Hade fransmännen aktivt kommit ihåg massmordet av hugenotter under Bartolomeinatten 1572 hade de aldrig kunnat enas kring en nationell identitet. Kanske ekar Nathalies vilja att inte tynga sin dotter med Europas historia av denna insikt? I fransmännens berättelse har Bartolomeinatten omorganiserats från kollektivt minne till avgränsad minnesplats i historien. Är det detta karaktärerna i Pascual Söderbaums och Combüchens verk menar när de uppmanar till glömska? Visst måste vi minnas – men vi måste göra det på ett annat sätt, så att inte våra europeiska trauman förs vidare till kommande generationer.
När författare med ursprung i andra europeiska länder tar plats i den svenska litteraturen förändras våra berättelser. I de sexton romaner

som ingått i min litteraturvetenskapliga studie är det tydligt att berättelserna inte avgränsas av nationen. Europa tar tydligt plats i de europeiska narrativen, och den kulturella integrationen blir påtaglig. Nästa fråga är vilket Europa det är vi ska berätta om. Ska vi berätta om vår historia och vårt gemensamma ursprung, och låta berättelserna ta avstamp i antikens civilisationer. Eller ska vi sluta tynga vår kontinent med dess historia och sträva efter att ge våra barn en gemensam europeisk framtid? Där tycks konfliktlinjen gå i den samtida svensk-europeiska litteraturen.

Eric Luth litteraturvetare vid Södertörns högskola "

" Martin Hellström: När Stockholm sparar på biblioteken knakar kulturbygget i fogarna

DN LÖRDAG 25 MAJ 2019

I musikalen ”Matilda” (efter Roald Dahls berömda bok) kan man höra Matilda berätta historier för en inkännande bibliotekarie, som lånar ut böcker till den intellektuellt svagstimulerade flickan. Det är en vacker och sann bild, och det är trist att Stockholms kulturpolitiker inte har läst boken eller hört musikalen.

För borgarrådet Jonas Naddebos sparkrav tar bort många biblioteksöron. Min Stockholmsvän säger att barnbarnet Klaras bokcirkel läggs ner och teatergruppen får färre timmar.
På mitt eget bibliotek tjuvlyssnar jag på barn som diskuterar - Almapristagaren Jacqueline Woodsons ”Brun flicka drömmer” med sin bibliotekarie, i en av tre bokklubbar. Men det sker inte i staden med en miljon invånare, utan i Vadstena som har färre boende än vilket nytt bostadsrättsområde som helst i vår kulturfattiga huvudstad. I Vadstena finns bibliotekarier med tid att lyssna och prata om böcker. Alla räknar med det, barn, vuxna, ja, till och med staten själv – för andemeningen i Läsdelegationens betänkande, ”Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället” (SOU 2018:57) är att biblioteken är viktigast i matchen om barns läsning.
Men i stället för satsning framåt måste vi åter försvara grunden för hela kulturbygget. Vi hade fel när vi tog för givet att man hyvlar på alla andra ostar innan man tar från barns läsning, att Liljevalchs utbygge och Stadsteaterns stambyte skulle stoppas innan Klara portas

från bokcirkeln och möjligheten att själv skapa teater. Så var det inte, och Katti Hoflin, ordförande i Läsdelegationen, borde inte ha kommit med tips om nysatsningar utan skrivit i eldskrift: Ta inte bibliotekens pengar!
Att huvudstaden inte lyckas vara centrum ner i de grundvalar som är bibliotek och barns skapande, är inget mindre än en katastrof. Det är där de fria samtalen äger rum, de som skolan inte förmår då betygen skuggar dialogen om den svårare texten. Där finns de samtal om litterär kvalitet som Per Nilsson efterfrågade (DN den 10/5), om än inte offentligt. Och det är problemet: beslutsfattarna tror inte att det märks om ambitiösa läsares chans till samtal och skapande försvinner. Men att strypa läsgrupperna är som att dra in ungdomsidrottens elitsatsningar och ändå tro på OS-vinster.
Om det är någon Jonas Naddebo liknar så är det bilhandlarpappan i musikalen ”Matilda”, som sjunger: ”All I know I learned from telly, the bigger the telly, the smarter the man! You can tell from my big telly just what a clever fella I am.”
Vi vill läsa om Roald Dahls världar, inte leva i dem. Och vi vill inte uppleva att Dahls roliga nidbilder av vuxenvärlden plötsligt är en sanningens spegel som man mycket lätt håller sig för skratt inför.

Martin Hellström "

" Brist på it-utbildade slår mot företag

DN SÖNDAG 26 MAJ 2019

Efterfrågan på högkvalificerade yrken i landet är hög. Inom it-sektorn råder det brist på bland annat ux-designer och data-ingenjörer. Men vad beror det på? Och vad kan konsekvenserna bli?

Annika Lissjos är marknadsförings- och försäljningschef för Wise it, ett av Sveriges ledande konsult- och rekryteringsföretag inom it. Hon berättar att bristen inom it-sektorn är stor och omfattar flera olika yrkesroller.
– Vi kan dela in det i tre olika kategorier: utveckling, verksamhetsnära it och support. I den förstnämnda råder det brist på så kallade frontendutvecklare och ux-designer, särskilt när det gäller specialistkunskap inom användaranpassning för appar och mobil, säger hon.
Det råder brist på personer som kan hantera och strukturera stora mängder data. Det är främst stora företag och till exempel banker som är intresserade av dessa tjänster, till exempel dataingenjörer och dataanalytiker.
– Bristen inom det verksamhetsnära området kretsar främst kring it-koordinatorer och projektledare, personer som kan fungera som länken mellan verksamheten och it, säger hon.
– Den stora bristen leder till att företag får svårt att utvecklas i den takt som de vill, säger Annika Lissjos.
Helen Remnås är affärsutvecklingschef på Manpower, landets största rekryterings- och bemanningsföretag.
Hon bekräftar bilden av brist på servicepersonal som besitter tillräckligt med kunskaper inom it.

Hon betonar även vikten av att arbetsgivare hittar andra sätt att kompetensrekrytera.
– I dag rekryterar många arbetsgivare personal mestadels baserat på erfarenhet. Det behöver förändras. De behöver rekrytera personer mer baserat på potential. När vi inte vet vad framtidens arbete faktiskt kommer att kräva, behöver vi se att individer har en god förmåga att lära sig nya saker och viljan att arbeta på nya sätt och att rekrytera personal utifrån det, säger Helen Remnås.
Detta är en fråga som berör och får konsekvenser för hela samhället, menar Helen Remnås.
– Vi behöver tänka mer på hur vi kan utveckla kompetensen utifrån. Och arbeta med utbildning och jobb, och då skräddarsydd till det egna företagets behov. Det här påverkar hela näringslivet och hur vi står oss ur ett internationellt hänseende, säger hon.
Arbetskraftsbristen på högkvalificerade yrken är en komplex fråga som inte har några enkla svar. Men Helen Remnås har i alla fall en föraning på hur en lösning kan nås.
– Vi behöver helt enkelt ta till vara på all potential i den kompetens som finns i landet. Just nu har vi en uppfattning hur vilken kompetens som kan utföra ett visst arbete, säger hon.
I februari släppte Arbetsförmedlingens sin bedömningsrapport om framtidens jobb. Det framkommer att om fem år väntas underskottet på utbildad arbetskraft vara 100 000 personer.
Inom det privata näringslivet har arbetskraftsbristen ökat under de senaste åren. Samtidigt är rekryteringsproblemen inom de offentliga verksamheterna utbredda. Arbetsförmedlingen intervjuundersökning från hösten 2018 visade att närmare fyra av tio privata arbetsgivare upplever svårigheter att rekrytera.
Arbetsförmedlingen konstaterar att bristen på utbildad arbetskraft får en rad konsekvenser – inte minst genom att rekryteringarna tar allt längre tid.
Annelie Almérus är arbetsmarknadsanalytiker på Arbetsförmedlingens analysavdelning. Hon förklarar att arbetskraftsbristen inte beror på ett ointresse, utan på att efterfrågan inte har kunnat mötas.
– Det beror inte på att folk inte vill utbilda sig till det, intresset är stort. Men den digitala utvecklingen har gått fort och det har inte hunnit utbildas tillräckligt många för att möta den stora efterfrågan, säger hon.
Vad beror det här på?
– Befolkningsutvecklingen och förändringen av den demografiska sammansättningen tillsammans med digitaliseringen och den tekniska utvecklingen är starkt drivande för en fortsatt stor efterfrågan på utbildad arbetskraft.
– Bristen har tenderat att bli normaliserad. Man har helt enkelt vant sig vid läget och accepterar längre rekryteringstider. Hade man upplevt den här situationen för tio år sedan skulle man troligen ha signalerat starkare, säger Annelie Almérus.

Joakim Lundberg
joakim.lundberg@dn.se "

"Fakta. Bristyrken inom it-branschen
Frontendutvecklare: Arbetar med att anpassa webbsidor utifrån ett användarperspektiv. Frontend är det användaren ser i sin webbläsare, gränssnittet för webbplatsen som användaren interagerar med.
Ux-designer: Ux står för user experience och handlar om upplevelsen av att använda en produkt eller ett system. Det kan gälla appar för mobiltelefoner, datorer och paddor, men också instrument- och kontrollpaneler.
Data scientist: Hanterar statistisk analys, affärsanalys och utveckling för att lösa affärsproblem.
Dataingenjörer: Designar, modellerar och integrerar data från många olika strukturerade och ostrukturerade datakällor.
Källa: Business American & Computer Sweden "

" En energisk, vital och härlig röra

DN SÖNDAG 26 MAJ 2019

Konsthögskolan elevutställning är i år uppdelad mellan Konstakademien och Marabouparken. DN:s Birgitta Rubin ser vitala form- och materialexperiment, och påtagligt mycket som rör på sig. Kungl. Konsthögskolans avgångsutställning 2019 Konstakademien, Stockholm. Maraboparken, Sundbyberg. Visas t o m 6/6

För två år sedan var Kungliga konsthögskolan i djup kris. Förvaltningen låg i spillror, organisationen var gammalmodig och inre och yttre konflikter skakade skolan. Till råga på allt hade en brand ödelagt en tredjedel av lokalytan. Så när Sara Arrhenius tillträdde som rektor fick hon dra i gång ett mödosamt uppbyggnadsarbete.
I dag har skolan en helt ny organisation med tydligare strukturer, nya tjänster, kurser, lokaler och större elevinflytande, inte minst i visionsarbetet. Och efter en examensutställning i Tomtebodaterminalen 2017 är man sedan förra året tillbaka på Konstakademien, denna gång med en satellit på Marabouparken.
Märks förändringarna i studenternas arbete? Än så länge har det gått för kort tid för att kunna skönja ett tydligt genomslag. Men det jag tycker mig se på årets avgångsutställning är en högre vitalitet i form- och materialexperimenten, likaså en energi som kommer från en betydande del performance, ljudinslag, rörlig bild och kopplingar till scenkonst.
Det mest påtagliga med masterstudenternas utställning på Konstakademien är dock en ovanligt snygg, avklarnad presentation, vilket förutsätter samarbete. Ett minus är att samma elev kan ha verk på flera ställen, vilket försvårar förståelsen av individuella konstnärskap, men gagnar den allmänna helheten.
Det första man ser i Nikehallen är Hilde Retzlaffs explosiva installation ”Thunder perfect mind”, som bottnar i upplevelsen av att bli mamma. Den sköna segergudinnan verkar ha åkt på en smäll, med spegelskärvor i sängen och bikinin fjättrad – men med kraften på uppgång.
En trappa upp är resten av utställningen samlad och i Galleri Väst sker ett fint, formmässigt möte mellan fotoprojektet ”Nikekvinnor” av Linda Sestrajcic och Frederik Egesborgs skulpturinstallation. Hon har dokumenterat förtidspensionerade kvinnor i deras rehabilitering, han har gjutit reliefer av uppförstorade dekorelement från det så kallade Centrumhuset i city.
I Högtidssalen intill pågår Natália Rebelos performance, där en dansare successivt tar rummet i anspråk och rörelserna ekar i tavlorna på väggen. På vandring mellan salarna stöter man ihop med fler aktörer, som de två stackare som Aron Skoog destillerat ur Beckets ”Slutspel”, där den ena hostade stapplar runt och den andra släpar på en soptunna.
Guttorm Glomsås är en av flera studenter som intresserat sig för olika typer av processer och (eko)system. Han utför kemiska experiment med allt från brons och zink till svavelsyra och urea, för att studera - reaktionerna. Jonas Bentzer har i stället ställt ut sina skulpturer i skogen och låtit naturen sköta resten.
Ett särskilt sympatiskt och iögonfallande projekt är Vida Lovéns uppgörelse med rekordhysterin. Hennes 16,5 meter höga nallebjörn nöjer sig med att vara näst störst i världen (enligt Guinness rekordbok) och minatyrnallen på väggen näst minst...
Annars rymmer utställningen påtagligt många hybrider mellan olika genrer, som videor inbyggda i skulpturinstallationer eller måleri som växer ur sina ramar.
Ivar Lövheim har gått på färgen med skiftande redskap, så att vågformer uppkommer och duken liknar bark – med konkreta pinnar

infällda på sina ställen. Lisa Lundgren låter den råa linneduken skina igenom, som i allmogemåleri, och har målat upp ett slags scenrum med element från konsthistorien. Vasilis Sjögren Tzanetopoulos har komponerat drömska minneslandskap på båda sidor om sina tre jättedukar, upphängda i rummet likt draperier.
Han återkommer med delikata miniatyrmålningar på stativ, inbäddade i Marabouparkens grönska. Några studenter har skapat platsspecifika skulpturer utomhus men de flesta från kandidatprogrammet trängs inne i konsthallen.
Där är det en härlig röra, med än fler hybridformer, en kakofoni av ljud, och verk i alla vinklar och vrår. Här saknas verksskyltar och man får försöka orientera sig med en karta.
Trots trängseln klarar sig de flesta verken bra. Karon Nilzén Jonsson har producerat ett videoverk med en rätt slitet kritik mot katastrofrapportering som underhållning – men superproffsigt genomfört, med liveackompanjemang av fiolmusik.
Och jag blir speciellt förtjust i André Nordström soffa med inkorporerat måleri, där ett naket par ligger sked. På väggen mitt emot hänger porträtt på mannen och kvinnan, men så lika att det kanske är en könsöverskridande identitetslek?
Högst upp och längst in i lokalen uppenbarar sig en symbolisk skulptur av signaturen tm, byggd av valbås som fått fågelben. De flyger in i konsthallen likt en fågelflock, som dessvärre störtar rakt in i väggen.

Birgitta Rubin
birgitta.rubin@dn.se "

" Redan det trygga förflutna var en farlig och skrämmande framtid

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

På 80-talet föreställde sig svenska skolever världen år 2000 som ett skräckkabinett, och det fanns inget de kunde göra åt den mörknande framtiden. Dagens unga pessimister är förhoppningsvis mer optimistiska.

Vad kommer du att tänka på när du ser ordet ”framtiden”? Den frågan besvarade runt 1 000 elever vintern 1983. De gick i femman och åttan på grundskolan, samt i tvåan på gymnasiet. De hade getts instruktioner att tänka på ”de närmaste åren och tiden fram till år 2000” samt att fundera på sin egen, Sveriges och världens framtid. Svaren gavs som markeringar på skalor (bra eller dålig? trygg eller hotfull?) samt i en fritt formulerad uppsats.
Fyra år senare disputerade Christer Bjurwill vid Lärarhögskolan i Malmö på sin analys av svaren, och ytterligare 32 år senare hittar jag hans avhandling av en slump när en professor städar ur sitt arbetsrum. Böcker från förr som handlar om framtiden är nästan alltid lärorika på något sätt, så även denna.
När jag läser elevernas framtids- spaningar påminns jag om den briljanta titeln på DN-journalisten Anders Bollings nu tio år gamla bok ”Apo- kalypsens gosiga mörker”.
Titeln sammanfattar elevernas framtidsspaningar skrämmande väl, ty deras pessimism om världens framtid är verkligen slående. De flesta är förvisso försiktigt optimistiska om sin egen framtid, som de tänker på som intressant, glad och händelserik, men de beskriver världens framtid som farlig, dyster och svår att påverka.

Pessimismen om världen är starkare bland de äldre eleverna, och starkare på gymnasiets praktiska linjer.
I undersökningen önskar sig de flesta ungefär samma sak: fred, arbete och materiellt välstånd, men när de siar om framtiden är det motsatsen som dominerar.
Eleverna oroar sig inte främst för otillräcklig levnadsstandard, de oroar sig för om de över huvud taget ska överleva – till år 2000. ”Det är ett helt skräckkabinett som möter läsaren i den gissade framtiden”, konstaterar Bjurwill, som generellt sett är restriktiv med att kommentera resultaten han redovisar. Likt en fågelskådare lägger han likväl till att de apokalyptiska tanke- gångarna inte bara är vanliga utan ”nästan allmänt förekommande”.
Elevernas bild av framtiden är med Bjurwills terminologi inte bara pessimistisk, den är ”passivt pessimistisk”. Det betyder att människan i framtidsspaningarna har blivit så liten och maktlös att hon inte kan stå emot det som hotar henne.
Vilka lärdomar kan vi dra, nu när det en gång avlägset hägrande år 2000 i stället ligger långt bak i det förflutna? Ungas oro inför framtiden tycks onekligen finnas kvar, men i flera fall har föremålen för oron skiftat en smula. Det tidiga 80-talets oro för kallt krig och lokal miljöförstöring har i dag ersatts av oro för terrorism och global uppvärmning.
På ett område är elevernas formuleringar emellertid så gott som omöjliga att skilja från dagens debatt. Det gäller oron för att robotar ska ta våra jobb, bli onda och förgöra människan. Det skulle kunna tolkas som att eleverna hade rätt och var synnerligen framsynta: Redan 1983 oroade de sig för samma saker som många oroar sig för i dag. Eleverna hade dock också rätt på ett annat sätt. Robotisering och automatisering har verkligen ökat kraftigt sedan 1983, och många sysslor som då utfördes av mänsklig arbetskraft utförs numera av maskiner och algoritmer.
Trots detta har någon våg av teknologisk arbetslöshet inte sköljt över oss. Vissa jobb och sysslor har försvunnit, men nya har tillkommit. Framför allt har vårt sätt att arbeta förändrats, och den tekniska utvecklingen har bidragit kraftigt till vårt ökade välstånd. En av de mest påtagliga effekterna av att maskiner tagit jobb från människor, är att arbetslivet blivit säkrare. 1983 dog 156 svenskar i arbetsolyckor, vilket kan jämföras med 50 förra året, trots att vi blivit nästan 2 miljoner fler. Siffran för 1983 var för övrigt en halvering jämfört med antalet dödsolyckor på 1960-talet.
Även om elevernas oro ofta var välgrundad, kan i efterhand konstateras att de lade för stor vikt vid de negativa aspekterna av utvecklingen, och missade mycket av det positiva. Utvecklingen i världen under perioden 1983 till 2000 blev trots allt inte så pjåkig, i varje fall inte så dålig som eleverna befarade.
Numera kanske en del vuxna tycker att ungdomar borde fokusera mer på sina läxor och mindre på världens framtid. Undersökningen är en nyttig påminnelse om att även dagens vuxna en gång varit snudd på panikslagna inför framtiden.
Samtidigt skadar det nog inte heller att påminna dagens unga om att även deras föräldrar var synnerligen bekymrade över världens utveckling när de gick i skolan. Dagens unga är inte den första generation som oroar sig för världens framtid.
Oro för framtiden har det aldrig rått någon större brist på.
Det vore naturligtvis intressant att upprepa studien i dag. Oron finnas sannolikt kvar, men förhoppningsvis har den passiva pessimismen ersatts av en ökad tro på att världens framtid faktiskt går att påverka. Allmänt förekommande apokalyptiska tankegångar hos unga är förmodligen inte den bästa attityden för att möta världens utmaningar.

Andreas Bergh "

" Skolan kanske inte måste vara så jämra lustfylld

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Det ska vara roligt att gå i skolan, Eller snarare ”lustfyllt”. Kraschade hierarkier och utslängda katedrar har lämnat plats åt självständiga elever som lägger upp sitt eget arbete, gärna i grupp, med de senaste tekniska hjälpmedlen. Resultatet blir ett ”entreprenöriellt lärande” och läraren som mentor i vår sköna nya värld.

Så hur funkar det för dig, lille elev där i mitten av klassrummet? Jo tack, toppen, så länge du är ett frejdigt medelklassbarn vars föräldrar förser dig med såväl kunskap som social kompetens, förhör dig inför proven och backar dig om en mentor råkar ha synpunkter på ditt beteende.
Men rätt dåligt om du är nyanländ eller har studieovana föräldrar, då är risken stor att du driver genom skolan som en jolle utan vare sig segel, ankare eller hemmahamn. Dåligt också om du hamnar som en ”kuddflicka” mellan två aggressivmuntert utagerande pojkar och vet att i nästa lektions grupparbete kommer den enda i gruppen som arbetar att vara du.
Gabriel Heller Sahlgren och Nima Sanandaji kallar det ”Glädjeparadoxen” i sin nya bok med samma namn. Så lustigt tycks det vara att ju mer ”glädjerik” undervisningen är, en följd av den progressiva ideologi som hemsökt den svenska skolan i decennier, desto sämre resultat.
Skolan måste helt enkelt vara lite trist – lärarledda lektioner, ständig repetition av kunskaper, centrala prov, arbetsro – för att eleverna ska lära sig ordentligt.
Ska man tro författarna bakom boken är det mycket arbete som återstår för att befästa och förstärka den försiktiga vändning till det bättre vi sett i den senaste Pisa-mätningen. Lärarutbildningen måste ses över i grunden. Decennier av pedagogisk forskning måste genomlysas och ifrågasättas.
Skolan måste våga gå tillbaka till mer lärarledd, strukturerad undervisning. Dess uppdrag måste renodlas: skolan ska i första hand ge kunskaper, inte vara en fixa-rubbet-institution som ska leverera allt det som övriga samhället misslyckas med.
Ja, tänk om ”Glädjeparadoxens” slutsatser är korrekta? Om allt det vi har fått inbankat av progressiva skoldebattörer, pedagoger och sprattlande föreläsare med headset varit fel?
Tänk om skolan varken kan leverera kunskap eller social utjämning ifall eleverna är rädda och osäkra och pedagogiken styrs av metoder som saknar annan evidens än önsketänkande? Tänk om inlärning trivs bättre i ordning än i kaos?
Tänk om skolan inte alls i första hand måste vara så rolig som möjligt? Ja, då måste vi ju tänka om.

Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se "

" Viola Bao: Rädda Internationella bibliotekets samling och unika kunskap om världens alla språk

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Att flytta Internationella biblioteket är väldigt viktigt för att lyfta mångspråkig kultur i Stockholm.” Det hävdar Stockholms kulturborgarråd Jonas Naddebo (C) i ett pressmeddelande, en närmast parodisk version av tomt politiskt snack som skamlöst inverterar sanningen.

Bakgrunden är Kulturnämndens och det blågröna styrets beslut att säga upp Internationella bibliotekets (IB) nuvarande hyresavtal i Annexet intill Stadsbiblioteket vid Odenplan. I stället ska det ”slås ihop” med Kungsholmens bibliotek vid Fridhemsplan – eftersom det där finns så goda kollektivförbindelser, som kommer att öka tillgängligheten. Eh ja, eftersom Odenplan ligger strax utanför Lycksele.
För alla som varit i de små lokalerna på Kungsholmen är det uppenbart att det inte finns någon chans att IB:s unika samling med 200 000 böcker på 100 språk skulle rymmas där. I stället kommer böckerna att skingras på olika enheter, och en del troligen att göras av med – precis som IB:s specialiserade personal, som har en unik kompetens i ett trettiotal språk. Att denna utspridning inte snarare skulle göra den mångspråkiga litteraturen mer svårtillgänglig, än om den fanns samlad på en plats centralt, är verkligen svårt att se.
När det blågröna styret i Stockholm väljer att ”flytta” IB rör det sig självklart inte om någon omsorg för den ”mångspråkiga kulturen”, utan om pengar och besparingar. Flytten till Kungsholmen framstår som en mörkläggning av vad det egentligen handlar om: nedläggning. Det innebär slutet på Sveriges största centrum för mångspråkig litteratur, som varje dag besöks av 600 personer och är ett av de största i sitt slag i Europa.
Förutom att driva IB ingår i personalens uppgift dessutom att finnas till hands med rådgivning och vara kunskapsresurs för alla folkbibliotek och låntagare runtom i hela landet, som också kan beställa IB:s böcker via fjärrlån. Nedläggningen är alltså i högsta grad också en nationell fråga.
I tjugo år har det varit en viktig mötesplats för nyanlända och andra invandrare som inte har svenska som förstaspråk, liksom för allmänt litteraturintresserade. Här arrangeras evenemang såsom författarsamtal, språkkaféer och välbesökta sagostunder för barn på språk som turkiska och kinesiska. Inte minst i Sveriges mest internationella stad – där det i dag talas över hundra språk, 30 procent av befolkningen har utländsk bakgrund och där det bor tusentals nyanlända – borde nedläggningen ses som en stor skandal. Även för den litteraturvärld där jag är verksam, i en tid då två tredjedelar av alla böcker översätts från engelska.
På IB upptäckte jag som tolvåring den illustrerade följetongen om den hemlöse pojken Sanmao, som för första gången i mitt liv fick mig att vilja deschiffrera de kinesiska tecken jag dittills aldrig förstått mig på. Där fann jag senare romanen ”Huozhe” av Yu Hua, min första stora läsupplevelse på kinesiska, genom vilken jag fick återuppleva den kulturrevolution mina föräldrar pratat så mycket om. Sådana upptäckter kan vara livsavgörande för oss som vuxit upp utan att våra modersmål getts någon självklar plats i vare sig skolundervisningen eller den kultur vi lever i.
Nedläggningen är del av en större politisk utveckling. De blågröna beslutade i år om nedskärningar på kulturområdet på 45 miljoner

kronor, vilket inbegriper biblioteken. Detta har rönt starka protester, bland annat en manifestation på Sergels torg den 12 mars under parollen ”Rädda biblioteken”. Men att lägga ner en oersättlig plats som IB är ändå ett vansinne i särklass – och vi vet av erfarenhet att det går så enkelt och snabbt att riva ner institutioner som denna, medan de är så ofantligt mycket svårare att bygga upp.
Vilka långtgående konsekvenser för läsandet detta beslut kommer få för invandrargrupper framöver är självklart osynligt och omätbart, även för de Stockholmspolitiker som älskar att mäta saker i siffror. Men det går att gissa sig till. Därför måste nedläggningen stoppas. Det befintliga bokbeståndet måste bevaras, personalen hållas ihop, uppsägningen av Annexet omprövas.

Viola Bao "

" Sagoslut för uträknat Finland – tog landets tredje VM-guld

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Det på förhand ifrågasatta finska landslaget gjorde det få trodde var möjligt.Finland är världsmästare för tredje gången i historien sedan man på söndagskvällen slagit Kanada med 3–1 i VM-finalen. Lagkaptenen Marko Anttila visat vägen med två mål.
– De får motståndarna att betala för sina misstag, säger Kanadas Darnell Nurse till SVT.

Bratislava.
De kom till Slovakien som ett ifrågasatt, kritiserat – ja, nästan hånat – lag.
Finlands VM-lag var ett av de sämsta mästerskapslag som Finland hade ställt upp med enligt kritikerna.
– Det blir så i hockey ibland, säger Kanadas Darnell Nurse till SVT efter matchen.
– Man ser i varje match att de ger motståndarna problem, för de spelar sitt system så bra. De får motståndarna att betala för sina misstag.
Av de 25 spelarna i truppen var 18 VM-debutanter, och ingen av spelarna är ordinarie i ett NHL-lag.
De här spelarna skulle ställas mot några av världens bästa spelare, och tog de sig vidare från gruppen till kvartsfinal var det ett godkänt resultat.
Två och en halv vecka senare är de världsmästare.
Finlands VM-turnering är något av en saga som fick ett guldkantat slut, och mannen bakom det var lagkaptenen Marko Anttila.

Räkna med att han kommer att få hjältestatus hemma i Finland efter att ha fixat landets tredje VM-guld i ishockey.
Men starten på söndagskvällens final mot Kanada i VM-arenan i Bratislava blev tuff för Finland.
De alltid lika hårt arbetande finländska spelarna hade svårt att få stopp på Kanadas fart, och stora delar av perioden parkerade Kanada i Finlands zon.
Visserligen bjöds Finland in i matchen i den sjätte minuten när de tilldömdes en straff efter att Jere Sallinen blivit nerdragen sedan han i boxplay svarat för en snabb kontring och var på väg mot Kanadas mål.
Kanadas målvakt Matt Murray hade dock inga problem att ta hand om Oliver Kaskis straff.
När Kanadas Shea Theodore i mitten av perioden gjorde finalens första mål var det lika väntat som rättvist.
Kanada fortsatte att pressa på och hade det inte varit för att Finlands målvakt Kevin Lankinen storspelat hade Kanadas ledning varit betydligt större efter den första perioden.
Scenförändringen i den andra perioden var anmärkningsvärd.
Efter att ha blivit utspelade under de första 20 minuterna kom Finland ut som ett nytt lag.
Plötsligt fanns det energi och fart i deras spel och redan i den tredje minuten gav det utdelning i powerplay.
Naturligtvis var det lagkaptenen Marko Anttila som fixade kvitteringsmålet.
Antilla, som inte gjorde ett enda mål under gruppspelet, fixade det viktiga 4–4-målet i kvartsfinalen mot Tre Kronor. I semifinalen mot Ryssland gjorde han matchens enda mål, och nu blev han målskytt även i finalen.
Resten av perioden bjöd på väldigt underhållande spel där båda lagen skapade en hel del målchanser.
Några fler mål blev det dock inte och det stod klart att den här finalen, något oväntat med tanke på hur det såg ut i den första perioden, skulle utveckla sig till en rysare.
I inledningen av den tredje perioden exploderade de finländska fansen – och de var många – inne i VM-arenan i Bratislava.
Än en gång var det kapten Anttila, med ett förflutet i Örebro, som gav dem hopp. Anttila avslutade ett finländskt anfall med att sprätta upp pucken i nättaket. Finland hade därmed vänt finalen och var i ledningen med 2–1.
Efter det följde drygt 17 nervösa matchminuter för de finländska fansen. Kanada skapade den ena målchansen efter den andra och de finländska spelarna fick slita hårt för att freda sitt mål.
Målvakten Kevin Lankinen hade det riktigt svettigt, men precis som i semifinalen storspelade 24-åringen.
Mitt i den kanadensiska pressen kom mycket överraskande målet som definitivt avgjorde finalen.
En snabb spelvändning gav Harri Pesonen möjligheten att göra 3–1.
Då var det fyra minuter kvar av matchen, och två mål mäktade inte Kanada med trots att de tog ut målvakten med tre minuter kvar.
Finland är världsmästare och festen har bara börjat.

Malin Fransson
malin.fransson@dn.se "

”Nytt stöd ska ge obehöriga lärare bättre förutsättningar”

DN MÅNDAG 3 JUNI 2019

"DN. DEBATT 20190603
Det kan uppfattas som kontroversiellt att Skolverket nu presenterar ett stöd till obehöriga lärare och förskollärare, och verka som att vi undergräver skollagens krav på lärarlegitimation och behörighet. Men vi klarar inte av den stora lärarbristen utan de obehöriga lärarna, och då måste vi ge dem stöd, skriver Skolverkets generaldirektör Peter Fredriksson.

Att åtgärda lärarbristen är en ödesfråga, inte bara för skolan utan för samhället i stort. Det är avgörande för att elever ska få en bra skolgång och i förlängningen för att Sverige ska stå sig starkt som kunskapsnation. Dessvärre finns det i dag inga indikationer på att läget kommer att förbättras inom överskådlig tid. Vår senaste prognos visar att det totalt, i hela skolsystemet, kommer att saknas omkring 80 000 lärare när vi blickar ett decennium framåt.

Vi efterlyser en nationell strategi för att säkra lärarförsörjningen men samtidigt måste lärarbristen hanteras här och nu. I dag undervisar 31 000 personer utan lärarutbildning bara i grundskolan och gymnasieskolan och knappt 40 procent av de anställda i förskolan har en förskollärarutbildning. Det innebär att tusentals barn och elever riskerar att inte få den kvalitet i utbildningen som de har rätt till. Det är också ett likvärdighetsproblem eftersom det leder till kvalitetsskillnader mellan skolor och mellan olika klassrum i samma skola. I lärarbristens spår finns det också en risk för att legitimerade lärare söker sig bort från skolor i utsatta områden, vilket spär på konsekvenserna av skolsegregationen.

Läsåret är snart slut, men om bara ett par månader kommer återigen tusentals elever att gå till höstterminens första skoldag och mötas av lärare som inte är utbildade och behöriga. Vi har ställt oss frågan vad vi som statlig myndighet kan göra för att även elever som undervisas av obehöriga lärare ska få en så god undervisning som möjligt. Svaret är en nationell satsning på stöd till obehöriga lärare och obehöriga förskollärare.

I det decentraliserade skolsystemet är det i grunden rektorer, kommuner och fristående skolor som har det yttersta ansvaret för att ge stöd till lärare, såväl behöriga som obehöriga. Men Skolinspektionens granskningar visar att obehöriga lärare långt ifrån alltid får det stöd och den introduktion som är så viktig för att de ska kunna utföra sitt arbete. En granskning visar att i mindre än hälften av de granskade skolorna fick obehöriga lärare fungerande stöd i det dagliga arbetet. Här finns uppenbarligen en brist som vi kan bidra till att minska.

I dag presenterar vi därför ett stöd till obehöriga lärare och förskollärare för att de ska ha elementär kunskap när de ställer sig i klassrum och i förskolor. Rektorer och ansvariga i kommuner och fristående skolor är också en viktig målgrupp eftersom de ansvarar för att de obehöriga lärarna kan arbeta med stödet och får förutsättningar att göra sitt jobb. Stödet är tillgängligt för alla på Skolverkets webb och är uppdelat i två spår, ett som vänder sig till lärare i skolan och ett som vänder sig till personal i förskolan. Det tar upp sådant som alla med ansvar för barns och elevers lärande och utveckling måste ha

kunskap om. Det erbjuder också möjligheter till fördjupning inom varje område.

Skolans respektive förskolans uppdrag, skollagen och läroplanerna. Den här delen av stödet ger en orientering om de regelverk som styr skolan och förskolan. För att överhuvudtaget kunna bedriva undervisning krävs kunskap om läroplanerna och skollagen.

Undervisning, bedömning, betygssättning, uppföljning och analys av lärande och utveckling. Den här delen ger grundläggande orientering om hur undervisning ska bedrivas och skapar förståelse för bedömning av kunskaper samt hur betygsättning går till. Innehållet om betygssättning riktar sig av förklarliga skäl enbart till lärare i skolan. Skolan och förskolan som social arena. Den här delen ger en orientering om skolans och förskolans uppdrag att arbeta mot kränkningar och trakasserier samt förebyggande arbete och demokratiuppdraget.

Vi inser att det kan uppfattas som kontroversiellt att vi som statlig myndighet tar fram ett stöd till obehöriga lärare och förskollärare. Vi har ställt oss frågan om det kan uppfattas som att staten accepterar att skolor använder obehöriga lärare och om det kan undergräva skollagens krav på lärarlegitimation och behörighet. I andra vågskålen ligger rätten till en bra utbildning för alla barn och elever. Det senare väger tveklöst tyngre. Vi måste rätta oss efter terrängen och inte en önskad karta. De hundratusentals elever och barn som går i förskola och skola i dag och många år framöver, kan inte vänta på att lärarbristen blir löst. De obehöriga lärarna behövs. Utan dem skulle det, med dagens lärarbrist, gapa tomt i katedern i många klassrum. Med vårt stöd ökar möjligheten att obehöriga kan lyckas med sitt viktiga uppdrag.

Vi vill vara mycket tydliga med att vårt stöd inte innebär att vi sanktionerar att skolor använder obehöriga lärare. Alla med ansvar för skolan måste arbeta hårdare än någonsin för att motverka lärarbristen.

Det handlar till exempel om att kommuner, ansvariga för fristående skolor och rektorer behöver jobba mer med skolans organisation och ge lärare förutsättningar att göra ett bra jobb. Det pågår också flera politiskt beslutade satsningar som till exempel fler förestelärare i utsatta områden och statsbidrag för lärarassistenter. Regeringen har också meddelat att de vill göra lärarutbildningen mer attraktiv.

Den satsning som vi presenterar i dag ska självklart inte jämföras med lärarutbildningen som är en flerårig högskoleutbildning. Vårt stöd ger en grundläggande orientering. Men vi bedömer att den kan bidra till att elever som i dag undervisas av obehöriga kan få bättre utbildning. Vi ser också andra positiva effekter. I skolor med många obehöriga lärare får i dag de behöriga lärarna ofta dra ett tungt lass. Om de obehöriga lärarna har en bättre grund att stå på, kan det avlasta de behöriga lärarna. På samma sätt kan vårt stöd bidra till att avlasta rektorerna. En annan effekt kan vara att obehöriga lärare, genom vårt stöd, får en mer positiv erfarenhet av att arbeta i skolan och därför väljer att utbilda sig till lärare.

Vi vill nu rikta en uppmaning till alla ansvariga i kommuner och fristående skolor och förskolor. Säkra att era obehöriga lärare och förskollärare tar del av stödet. Det kan gynna skolan på flera sätt men stödet har ett överordnat syfte – alla elevers rätt att få en bra och likvärdig utbildning.

Peter Fredriksson, generaldirektör Skolverket"

Sjukvård, omsorg, socialtjänst

”Den nationella vårdgarantin orsakar irreversibla skador”

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

"DN. DEBATT 20190422
Vårdgarantins utformning har orsakat stora felprioriteringar i sjukvården. Mindre allvarliga sjukdomar tar resurser från kroniska tillstånd där de skador som uppstår leder till sänkt livskvalitet. Styrningen av sjukvården behöver förändras i grunden i form av ändringar i vårdgarantin och en förstatligad sjukvård, skriver docent och överläkare Gauti Johannesson.

Den lagstadgade nationella vårdgarantin har nu funnits i en eller annan form sedan 2010 (SFS 2010:349). Den stipulerar att nybesök och vissa utvalda ingrepp inom högspecialiserad vård ska åtgärdas inom tre månader. Den bakomliggande tanken är god och målet med garantin är att minska väntetider i vården.

Dessvärre blir en oönskad konsekvens av vårdgarantin, som den är utformad i dag, den undanträngningsmekanism den genererar. Mindre allvarliga sjukdomar tar resurser från allvarliga, kroniska tillstånd där de skador som uppstår leder till bestående men och sänkt livskvalitet. I praktiken föreligger en avsevärd skillnad mellan landets regioner. Sjukvården är här långt ifrån jämlik på ett nationellt plan.

Låt oss ta ögonpatienten Elin som ett exempel ur vården som representerar många liknande fall. Hon är en för övrigt pigg 75-åring som för några år sedan diagnostiserades med glaukom (se faktaruta), för vilket hon erhåller behandling i form av ögondroppar.

Vid glaukom är det viktigt att regelbundet kontrollera ögontrycken och därför kallas Elin med jämna mellanrum till ögonmottagningen för kontroller. Nu har hon på grund av väntetider inte fått någon kontrolltid på över två år och får det dystra beskedet vid senaste besöket att hennes ögontryck är kraftigt förhöjda och att hon förlorat halva sitt synfält. Hon kommer ett och ett halvt år för sent till sin halvårskontroll. Elin bor i Östergötland. Hade patienten i vårt exempel haft turen att bo i exempelvis Västerbotten, där väntetiderna till glaukomsjukvården är korta, skulle hon sannolikt kommit i tid till sin kontroll och en stor del av hennes skador på synfältet hade aldrig uppstått.

Vårdgarantins utformning har orsakat stora felprioriteringar inom sjukvården. Inom det valda exemplet ögonsjukdomar är det enbart nybesök och gråstarrsoperationer som ingår i vårdgarantin. Den absoluta majoriteten av de patienter som omfattas av vårdgarantin har med andra ord antingen ingen ögonsjukdom alls eller har en ögonsjukdom som går att bota utan irreversibel synförlust. Det är således uppenbart att valet av diagnoser som omfattas av vårdgarantin inte är gjort på medicinska grunder.

Genom att peka ut vissa grupper utan att tillföra tillskott av resurser har den politiska styrningen orsakat stora undanträngningseffekter där verksamhetschefer runt om i landet, påhejade av sina överordnade som vill visa upp bra statistik, har prioriterat att uppfylla vårdgarantin på bekostnad av vård av patienter med kroniska sjukdomar. Inom ögonsjukdomar rör det sig om stora icke-prioriterade patientgrupper såsom glaukom, diabetes och åldersförändringar i gula fläcken som tillsammans utgör en betydande del av alla besök inom ögonsjukvården. I många fall finns ingen botande behandling för dessa patienter och försenade kontroller riskerar därför orsaka irreversibel synförlust och i vissa fall blindhet.

Nu sker en översyn av vårdgarantin och med denna artikel uppmanas politiker oavsett partifärg att ändra på befintlig vårdgaranti som enbart inkluderar nybesök och utvalda ingrepp. De uppmanas att avstå från att göra samma misstag som tidigare där toppstyrt fokus på enstaka, och ofta mindre allvarliga, åkommor i vissa fall har trängt undan resurser från allvarligare kroniska sjukdomar som orsakar irreversibla skador.

För att undvika att mindre allvarliga sjukdomar prioriteras över allvarliga och att patienter som Elin inte behöver lida obotlig skada till följd av ett sjukt sjukvårdssystem behöver styrningen av dagens sjukvård förändras i grunden:

1 Förstatliga sjukvården. Att låta staten ta över finansieringsansvaret skulle främja en mer jämlik sjukvård i Sverige. Det skulle kunna möjliggöra en mer solidarisk fördelning av resurser inom riket och säkerställa att patienter som lider av samma problem kan förvänta sig samma kvalitet av vård oavsett bostadsort i Sverige. Ett gemensamt finansieringsansvar skulle även ge större möjligheter till kostnadsbesparing med gemensamma upphandlingar av allt från mediciner till medicinsk utrustning och it-system.

2 Ändra nuvarande vårdgaranti. Dagens nationella vårdgaranti där fokus på nybesök eller åtgärder av ofta ofarliga åkommor bör ändras i grunden. Detta eftersom det kan leda till undanträngningseffekt av patienter med kroniska, obotliga men ofta behandlingsbara sjukdomar som riskerar irreversibel skada som hade kunnat förhindras om de fått komma till vården i tid. Vårdgaranti i sig är inte av ondo, men inför i

stället en nationell vårdgaranti som även innefattar återbesök och åtgärder av patienter med kroniska sjukdomar. Detta behöver göras i samråd med specialister inom respektive medicinskt område så att prioriteringen blir utifrån medicinskt behov och inte vad som kan anses vara populärt.

3 Satsa på rätt använd kompetens. Vården behöver effektiviseras och organiseras så att medarbetares kompetens nyttjas på bästa sätt. Det finns många viktiga uppgifter inom sjukvården som inte kräver medicinsk kompetens. I dagens sjukvård utför ofta högutbildade medarbetare såsom läkare och sjuksköterskor dessa uppgifter eftersom det under lång tid skett en successiv minskning av personal som inte har högskoleutbildning. Genom att satsa på ökade personalresurser som inte är vidareutbildade kan läkare och sjuksköterskor fokusera sin tid på patientvård.

Gauti Johannesson, docent och överläkare i ögonsjukdomar vid ögonkliniken vid Norrlands universitetssjukhus i Umeå "

" Fakta. Glaukom
Glaukom är en folksjukdom som orsakar skador på synnerven med synfältsförlust och kan i vissa fall orsaka blindhet. Kallas i folkmun för ”grön starr”.

Sjukdomen är symptomfri tills sena stadier och patienter känner därför inte av försämring. Glaukom har kallats för ”den tyste syntjuven”. Ingen botande behandling finns men sjukdomen är behandlingsbar och synförlust kan i många fall förhindras eller förlångsammas genom adekvata kontroller och tidig behandling av ögontrycket.
Vårdgarantin: https://www.vantetider.se/veta-mer/vardgaranti/
Diagnoser som ingår i vårdgarantin: https://www.vantetider.se/veta-mer/Vad-mats-och-visas/Vardutbud/ "

" Kort arbetsdag minskade inte sjukskrivningarna

DN 22 APRIL 2019

Bättre stämning och ökad fysisk och psykisk hälsa – men ingen förändring gällande sjukskrivningar. Det blev resultatet efter ett försök på Skellefteå lasarett då man under ett och ett halvt år kortade arbetstiden för anställda inom städverksamheten, rapporterar P4 Västerbotten.

I snitt arbetade personalen sex timmar om dagen i stället för åtta men med bibehållen lön. Tanken var att undersöka om sjukfrånvaron minskade, vilket inte blev fallet.

Försöket beräknas ha kostat sjukhuset tre miljoner kronor, enligt landstinget. Liknande försök har gjorts i Göteborg och Luleå med snarlikt resultat.

TT "

" Begler om petningen: Jag flyttades mot min vilja

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Försäkringskassans petade generaldirektör Ann-Marie Begler går emot Regeringskansliets uppgifter om att hon slutade frivilligt. Hon skriver, i svar till riksdagens konstitutionsutskott (KU), att den beskrivningen är en ”total nyhet” för henne.

KU har ställt skriftliga frågor till Begler som ett led i den pågående granskningen av regeringens och dåvarande socialministern Annika Strandhälls (S) agerande när Begler petades från chefsposten på Försäkringskassan. I en utfrågning i KU för två veckor sedan sade Agneta Karlsson, som var statssekreterare hos Strandhäll när Begler petades, att Begler slutade frivilligt.
– Det var en frivillig överenskommelse, frivillig så till vida att generaldirektören var överens med regeringen om att finns det inte förtroende kan man inte fortsätta, sade Agneta Karlsson då.
Men Ann-Marie Begler beskriver de påståendena som en total nyhet. Hon flyttades mot sin vilja, skriver hon i svaren till KU.

TT"

"Allt fler får testosteron

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Utskrivningen av könshormonet testosteron har nästan fördubblats de senaste tio åren, visar ny statistik från Socialstyrelsen, rapporterar Vetenskapsradion. Samtidigt finns lite som tyder på att fler faktiskt lider av testosteronbrist. Enligt Stefan Arver, hormonläkare på Karolinska institutet, kan det i stället handla om att bristen förväxlas med vanliga åldersbesvär, så som trötthet, orkeslöshet och minskad sexuell förmåga.

TT "

" Jag vill inte tvingas avsluta mitt liv bland främlingar

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Äldrevård. Det skrämmer mig att åldras och att inte själv få möjlighet att välja om jag vill stiga in i dödens väntrum eller inte.

En diktatur utkristalliserar sig så full av rädsla om den enskildes vilja och integritet. Vi är många som trodde på en demokrati, men som i slutet av våra liv blev grundlurade. Ja, så känns det att inte själv få bestämma över sin egen död.
Hela livet tvingas vi ta ansvar för våra liv, alla våra egna val är avgörande. Men mot slutet tas denna skyldighet och rättighet ifrån oss. Det skrämmer mig. Många tvingas att avsluta sina liv bland främlingar, när det absolut viktigaste för de flesta människor är igenkännande och samhörighet.

Thomasine Rudebeck Stockholm "

" Drabbade av sällsynt sjukdom hoppas på ny bromsmedicin

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Ragna Rönnbäck och Bengt Löf har bägge skelleftesjukan – en ovanlig sjukdom som är vanligare i norra Sverige. Nu ställer de hoppet till en ny bromsmedicin. ”Det gäller att hålla livsmodet uppe”, säger Ragna.

För tjugoett år sedan fick Ragna Rönnbäck en ny lever. Det var ett försök att stoppa den svåra och obotliga sjukdom hon drabbats av. Men symtomen har kommit tillbaka och i dag står hoppet till en ny bromsmedicin som kan fås på licens.
– Jag såg min mamma förlora känseln i händer, armar, fötter och ben ... för att sedan märka att hennes mage kollapsade. Sedan tynade hon bort. Det är en gräslig sjukdom. Så när jag kände de första symtomen för över tjugo år sedan gjorde jag som strutsen och stoppade huvudet i sanden, säger Ragna Rönnbäck, 77 år.
Hon bor i Luleå tillsammans med sin make och är pensionär. Efter att ha förstått att hon också var drabbad av skelleftesjukan dröjde hon med att söka läkare i nästan ett år. Namnet på sjukdomen kommer av att den är vanligare i Västerbotten och på några få andra platser i norra Sverige.
– Eftersom jag visste att mamma och hennes två bröder avlidit av sjukdomen kom beskedet att sjukdomen brutit ut hos mig inte som någon chock. Men det tog ändå ett tag innan allt sjunkit in. Att få skelleftesjukan är som att dö bit för bit.
Bara några månader efter att Ragna sökt upp vården fick hon en ny lever. Transplantationen som skedde i mars 1998 skulle

förhoppningsvis bromsa upp sjukdomsförloppet. Så blev det också under nästan 20 år.
– Jag berättade för min man, mina barn och mina syskon. Det kändes jobbigt eftersom det är en sjukdom som ärvs. Jag tycker att transplantationen sedan gav effekt. Den botade inte sjukdomen, vilket jag visste att den inte skulle göra, men den gav mig många relativt bra år.
Ragna arbetade på ett kontor med ekonomi och personalfrågor. När hon efter hand blev sämre, först började känseln att försvinna i fötterna och händerna, gick hon ned på halvtid för att sedan sluta helt.
– I dag har jag problem med fötter, händer, armar och ben. Magen krånglar också. Det värsta kanske är nervsmärtorna, men vad hjälper det att klaga. Jag håller modet uppe, annars bär det snabbt utför. Jag är glad av naturen och att lägga sig ned i förtid är inget för mig.
Skelleftesjukan beror på en mutation och medför förändringar i ett viktigt leverbildat protein, kallat transthyretin (TTR). Det leder till att muskler och nerver förstörs. Sjukdomen ger också symtom från hjärta, mage och njurar. Den är ärftlig och kan ibland bromsas genom en levertransplantation.
Sjukdomen förekommer runt om hela jorden, men är särskilt vanlig i norra Sverige och i två områden i Portugal och Japan. Alla svenska patienter som bär på mutationen har en likadan genvariant, medan till exempelvis de japanska patienterna har en annan variant.
Nina Nordgren doktorerade 2014 med en avhandling om hur släktträd avslöjar ursprunget till skelleftesjukan. Hon kunde visa att alla svenska patienter är släkt med varandra och att det finns en gemensam anfader till mutationen – som kom från norra Sverige.
I sitt avhandlingsarbete knöt hon en betydande andel av alla patienter i Sverige till sex stora släktträd, och kunde även påvisa skillnader i sjukdomsbild mellan de olika släkterna.
Så härstammar en majoritet av patienterna från Lycksele från en gemensam anfader på 1700-talet, vilket kan förklara varför dessa patienter generellt har en senare sjukdomsdebut än övriga patienter.
Nina Nordgren konstaterade även att urfadern till den svenska mutationen levde före 1600-talet.
Ragna Rönnbäck bad läkarna titta tillbaka i hennes släkt sedan hon fått de första symtomen. Det visade sig att både mormodern och morfadern var bärare av anlaget, men de blev inte sjuka. En yngre bror till Ragna har fått den, medan hennes äldste bror bara har anlaget.
Ragna berättar att hon tänkte på sina egna barn, om hon fört över anlaget till dem. En dotter har det inte, sonen går på regelbundna undersökningar.
Hur reagerade din man när du blev sjuk?
– Han hade sett hur dålig mamma blev och blev så klart orolig. Vi har varit gifta i nästan sextio år och känner varandra. Vi talar inte så mycket om om sjukdomen, men jag förstår att han har varit nervös.
Ragna och hennes man åker söderöver till värmen i december och januari varje år. Det gör gott för muskler och leder, säger hon Annars trivs hon i villan i Luleå, även om det kan vara lite kallt ibland.
– Lite måste man ju stå ut med. Nu hoppas jag kunna börja använda en ny bromsmedicin som kan fås på licens. Det skulle kännas bra, säger Ragna.
I Luleå bor också Bengt Löf, 67 år. För tio år sedan besökte han sjukhuset i Luleå för att få reda på vad hans domningar i benen kunde bero på. Han var 58 år och kände sig pigg för övrigt. Så blev han skickad till en specialistmottagning.
Efter att ha genomgått en större undersökning visade det sig att hans symtom kunde vara en indikation på skelleftesjukan. Han blev remitterad till universitetssjukhuset i Umeå där läkarna bedömde att han var lämplig för att ta emot en ny lever.

– Jag var inte särskilt påverkad av sjukdomen men hade börjat få känselbortfall i händerna och fötterna. Den 7 juni genomfördes transplantationen i Huddinge och ganska snart var jag på benen igen.
Bengt Löf försöker nu leva ett så normalt liv som möjligt. Han arbetar fortfarande som administratör på ett litet företag.
De senaste åren har han upplevt att fötterna och armarna domnar, sjukdomen har också påverkat hjärtat.
– Jag visste inget om skelleftesjukan innan jag drabbades. Vad jag vet har ingen i släkten varit sjuk, men det ska ju handla om en ärftlig sjukdom och någon tidigare släkting måste ha burit på anlaget.
Liksom Ragna ställer nu Bengt hoppet till den snabba utveckling som sker i forskningen kring skelleftesjukan. Kanske kommer nya bromsmediciner att förlänga livet för de drabbade även om de inte innebär att det helt kan botas.
Under några år var Bengt Löf aktiv i styrelsen för Famy-Norrbotten, en intresseförening för dem som drabbats av skelleftesjukan.
– Det är viktigt att uppmärksamma den här sjukdomen och väcka ännu mer engagemang för forskningen. Sjukdomen är ju dödlig och allt som kan förlänga livet och minska lidandet är en bonus, säger Bengt Löf.
En av de verkliga experterna på skelleftesjukan är Kenneth Lång, tidigare överläkare i intermedicin i Piteå med inriktning mot sjukdomar i magen och tarmarna. Han har följt drabbade patienter sedan slutet av 1970-talet och är pensionerad i dag.
– Jag har utrett, diagnostiserat och försökt behandla de drabbade. Före 1990 fanns det ingen egentlig behandling att erbjuda, sedan kom det här med möjlighet till levertransplantationer och nu på senare år bromsmediciner.
Redan som ung läkare var Kenneth Lång intresserad av ovanliga sjukdomar. Han blev tagen när han mötte män och kvinnor i sin egen ålder som hade det så svårt – och det fanns så lite att göra.
– Det enda vi kunde göra var att lindra nervsmärtor och symtomen från mage och tarmar, som diarré. Vi kunde informera om att sjukdomen nog fanns i släkten, men stod där sedan ganska handfalla.
– De som sökte hjälp hade anhöriga som drabbats och visste att det inte fanns så mycket att göra. Därför dröjde de med att komma till oss i vården. När de första symtomen visat sig levde man på den tiden i snitt tio–femton år.
Fram till nyligen fanns det en del som förnekade sjukdomen trots tvärsäkra tecken, säger Kenneth Lång. Det kan ha berott på skuldkänslor över att ha en ärftlig sjukdom, och att den kanske hade överförts till barnen, tror han.
– Det visar på den psykologiska problematiken med en ärftlig sjukdom, framför allt om det inte finns någon bot och bra lindring.
Kenneth Lång var med om att bilda ett särskilt team i Piteå med inriktning på skelleftesjukan. Den är relativt vanlig i trakten och in mot landet.
– Vi tog emot åtta–tio nya patienter varje år och jag har sett alla varianter av sjukdomen, trots att den beror på samma genförändring.
Vad erbjuder vården då i dag? Kennet Lång förklarar:
1 Tillgång till levertransplantation som dock inte hjälper alla. Det fungerar bäst för dem som är under 50 år vid insjuknandet.
2 I november 2011 kom en godkänd bromsmedicin som fördröjer, men inte botar. Den är till stor nytta för unga, men också bra för äldre.
3 Sedan 2013 finns även en annan bromsmedicin. Den är inte godkänd, men kan användas på licens.
– Forskningen utvecklas snabbt och jag hoppas att den här patientgruppen snart kan slippa sitt svåra lidande, säger Kenneth Lång.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se "

" **Fakta. Ovanlig ärftlig sjukdom**
Familjär amyloidos med polyneuropati (FAP) förekommer över hela världen men är vanligare i norra Sverige, norra Portugal, Brasilien och Japan.
Att den i Sverige kallas för skelleftesjukan beror på att de flesta med sjukdomen finns i trakten av Skellefteå och Piteå.
Uppskattningsvis finns sjukdomen hos 1–2 personer per 100 000 invånare i hela Sverige, medan motsvarande siffra för Norrbotten och Västerbotten är 50 per 100 000 invånare. Detta motsvarar totalt cirka 350 personer i Sverige.
Sjukdomen beror på en mutation i arvsanlaget som leder till att muskler och nerver förstörs. De första symtomen varierar, men börjar oftast med bortdomnade fötter och händer samt svår värk. Därefter sker en successiv förlamning. Även upplevelsen av köld och värme försvinner. Beläggningar i ögonen förekommer också. Samtidigt angrips kroppens organ.
Sjukdomen är dödlig. Levertransplantation kan i vissa fall stoppa sjukdomsutvecklingen. I dag finns även två bromsmediciner.
Om ena föräldern har sjukdomsanlaget blir risken för såväl söner som döttrar att ärva den 50 procent. Barn som inte fått anlaget riskerar därför inte att föra sjukdomen vidare. Medelåldern vid sjukdoms-debuten är i Sverige drygt 50 år.
Källa: Socialstyrelsen och www.famynorrbotten.se (Föreningen mot skelleftesjukan).
Nya läkemedel ger hopp
För tjugo år sedan upptäckte de amerikanska forskarna Craig Mello och Andrew Fire att det går att stänga av bestämda gener med bitar av dubbelt rna. De belönades 2006 med Nobelpriset i fysiologi eller medicin för upptäckten.
Detta har nu genom forskning vid Umeå universitet lett till en medicinsk behandling mot just skelleftesjukan.
Det nya läkemedlet ”tystar” en gen som ligger bakom sjukdomen och kom med på tio-i-topplistan över de största vetenskapliga genombrotten under 2018, enligt tidskriften Science.
Läkemedlet har godkänts av EU och USA. För närvarande pågår en utvärdering och bedömning av svenska läkemedels- och sjukvårdsmyndigheter om den typen av läkemedel ska kunna användas av svenska patienter. "

" Johan Hilton: Det ständiga pratet om att skaffa barn är den breda acceptansens baksida

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Amina Manzoors DN-kommentar förra veckan satte fingret på hur hårt normtrycket kring att skaffa barn fortfarande är. Inte ens som bög kommer man undan längre.

Det finns texter som inte kan skrivas tillräckligt många gånger. Förra veckan skrev DN:s Amina Manzoor en sådan, en personligt hållen kommentar (20/4) om att hon med stor sannolikhet inte vill bli mamma: ”Jag älskar att vara moster. Det räcker för mig.”
Artikeln vållade stor uppmärksamhet på sociala medier. Det är naturligtvis glädjande – eftersom det var en fin text. Samtidigt är det något beklämmande med att det normativa trycket – ”Du vill väl föröka dig, lilla vän?” – fortfarande gång på gång tycks behöva punkteras. För bara sex år sedan var jag som förläggare med om att ge ut Josefine Adolfssons antologi ”Ingens mamma”. En bok som dryftade samma i grunden ganska anspråkslösa utfästelse: ”Jag vill bara inte.” Borde inte det egentligen räcka som svar?
Men så är uppenbarligen heteronormens inflytande över människors sätt att organisera sina liv fortfarande stort, vad dessa regnbågsfärgade tider än ger sken av. På sätt och vis kanske större än för tjugo år sedan. När jag själv kom ut som bög 1997 var en av fördelarna att jag ytterst sällan behövde förklara mig närmare om hur jag såg på min egen framtid som spridare av arvsanlag. Det var liksom outtalat att jag som homosexuell man inte skulle bilda familj, åtminstone inte en som uppfyllde de heteronormativa förväntningarna.
Visst fanns ämnet queert föräldraskap på agendan – debattvågorna svallade höga kring reformkrav som homoadoption (så rubricerades åtminstone frågan i medierna), surrogatmödraskap och insemination. Men det faktum att listiga bögar och flator ändå skaffade barn på egen hand verkade inte riktigt ha sipprat in i det allmänna medvetandet än. Frågan sågs fortfarande som ett särintresse som inte hade med den breda allmänheten att göra, som något den allmänna opinionen och riksdagen hade makten att nådigt bevilja oss eller ej.
Ärligt talat: det var ganska behändigt. Det fanns väl en och annan jobbig progressiv heterofil som förstulet ställde frågor om provrör och stjärnfamiljer då också. Men på det hela taget såg ändå den kristdemokratiskt anstrukna samtiden på hbt-kulturen med något medlidsamt i blicken. Ack, ni stackare som aldrig får uppleva det genetiska mysteriet!
Sedan kom queerboomar och prajdkalas och nya lagar och nu för tiden står varenda unge och viftar med regnbågsflagga när Scandinavian leather men defilerar förbi under Prideparaden. Gott så, antar jag. Hellre det än särlagstiftning, diskriminering och garderobskultur.
Samtidigt är det otvetydigt så att man som gift, nöjt och barnfritt homo under de senaste två decennierna allt oftare fått ducka för antydningar om just familjebildning. Inte alltid formulerade i frågor utan som milt förmanande och lite nedlåtande konstateranden: hur livet inte riktigt kändes helt innan barnen kom. Om tillfredsställelsen i att sitta av en tidig lördagmorgon framför en juniorträning i hockey i närförortens ishall. Om att det är först när man får barn som man inser vad *riktig* kärlek är. *Börjar det inte bli dags för dig också – såhär kan ni väl inte ha det i längden?*
Det hände nästan aldrig förr. Och för mig ter det sig som en av den breda acceptansens baksidor: att mot sin vilja upptas i en större

normgemenskap, bjudas in i genspridarvärmen och plötsligt ställas inför förväntningar och närgångna frågor som man tidigare sluppit eller ens brytt sig om att fundera över.
Men framför allt aktiverar det en existentiell leda – det måste väl för Guds skull finnas annat i livet än föräldraskap? Måste vi alla leva efter samma måttstockar över lycka?
Självfallet känner jag stor respekt för människors barnlängtan, liksom för den sorg som ofrivilligt barnlösa genomgår. Att barnfrihet i dessa dagar också ofta ses som ett obegripligt och lite beklagansvärt beslut – att man reduceras till någon sorts andlig nucka som underförstått varken vet vad livet eller *riktig* kärlek egentligen innebär – är förmätet, för att uttrycka det försiktigt. Din livsmening är inte nödvändigtvis min. Att det ens måste sägas. Så tack för att du orkade göra det, Amina Manzoor.

Johan Hilton
johan.hilton@dn.se "

" Karolinskas ekonomiska kris värre än befarat

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Karolinska universitetssjukhusets ekonomiska situation är allvarligare än befarat. Trots tillskott från regionen räcker inte de planerade besparingarna – ekonomin skenar och sjukhuset måste spara ytterligare 500–600 miljoner. Underskottet väntas nu uppgå till 1,5 miljarder om inget görs.– Vi måste stoppa blödningen, säger den nye sjukhusdirektören Björn Zoëga i en intervju med DN.

Karolinskas nya sjukhusdirektör Björn Zoëga har bara varit i tjänst på sjukhuset i åtta dagar. På väg genom den ljusa stora entréhallen på det omtalade sjukhuset säger han att det är tjusigt, men mycket ytor. Det nya uppdraget är prestigefyllt, och han behövde inte tänka länge innan han tackade ja. Nu har han har redan hunnit ha möte med sjukhusets chefer. Flera förändringar som han trott att han skulle få tid på sig att sätta sig in inser han måste göras nu.
– Vi har en otroligt svår ekonomisk situation. Efter de första tre månaderna i år har vi sett att vi har ytterligare behov av besparingar på 500 till 600 miljoner, säger Björn Zoëga och fortsätter:
– Vi måste stoppa blödningen och se till att vi levererar en bra vård så att det inte helt och hållet fallerar.
Han vecklar upp ett papper med bilder från den ekonomiska genomgång som gjordes på sjukhuset ett par dagar tidigare.
– Det är inga hemligheter, säger Björn Zoëga och betonar att det är öppenhet som gäller.
Det är inga hemligheter säger du. Vad menar du med det?

– Det är väldigt viktigt att alla förstår läget. Jag tror att man där kanske har brustit lite i information till cheferna – varav ganska många är nya. Och när jag säger cheferna menar jag inte sjukhusledningen. Man kommer ingenstans med att sopa saker under mattan.
DN har tidigare rapporterat att Karolinska för 2019 har ett prognosticerat underskott på 1,1 miljard kronor. Av det underlag som Zoëga hänvisar till framgår att de planerade besparingarna som lagts på sjukhuset – totalt 626 miljoner som var utlagt under året –inte är i fas. Underlaget visar även att kostnaderna fortsatt att öka med 387 miljoner utöver budget under årets första tre månader. Det prognosticerade underskottet efter årets första tre månader är betydligt större än tidigare – och beräknas nu till 1,487 miljarder om inget görs.
– Åtgärdsplanen var inte så robust som man trott. Och de tre första månaderna hade vi ökade kostnader. Vi blöder. Det är mer personalkostnader och läkemedelskostnader. Inhyrd personal. Och omställningskostnaderna har varit större än beräknat.
Kostnadsökningen och den skenande budgeten är alltså ett faktum. Regionen har skjutit till sammanlagt 725 miljoner kronor som extraordinära åtgärder, för att rädda Karolinskas ekonomi under 2019. Av dessa är 280 miljoner kronor att Karolinska tillåts att gå med underskott under året, en summa som sedan ska betalas tillbaka. Men det är inte tillräckligt.
Vilken analys har ni gjort av att budgeten skenar? Vad beror det på?
– Vi har idéer och vi har ett programkontor som går igenom hur det går ekonomiskt. Men vi har också börjat tänka på vad vi kan vidta för tvärgående åtgärder för att komma i fas. Vi behöver tre veckor innan det är klart och det har jag sagt till sjukhusets chefer.
Vad besparingarna kommer att innebära konkret kan Zoëga inte svara på i dag.
Tidigare har det aviserats att 400 tjänster ska bort. Men det räcker inte?
– Det räcker inte, men jag kan inte säga om det betyder att ytterligare tjänster ska bort, eller om vi ska dra ner på produktionen – det vill vi inte, för vi måste klara vårt uppdrag och tänka på patienten. Det här kan inte komma uppifrån och ner på sjukhuset, utan alla måste ta ansvar för detta.
Han har också insett att det inte går att vänta med att göra förändringar i Karolinskas organisation, den nya verksamhetsmodellen. En genomgång som sjukhusets styrelse lade fram i januari visade på otydliga mandat i chefsrollerna, att de smala diagnosflödena var kostnadsdrivande och att patienter med flera diagnoser riskerar att hamna mellan stolarna.
– Jag hade tänkt att jag skulle börja med att lära mig saker, men jag inser att det inte går. Det är bråttom. Det handlar bland annat om att förtydliga ansvar och mandat.
På vilket sätt är det bråttom?
– Jag märker i samtal på sjukhuset att många upplever att de inte har tillräckligt mandat att utföra vård och besparingar. När vi tittar på produktion och ekonomin ser vi att något inte stämmer.
Det handlar då om hur sjukhusets anställda upplever möjligheterna att påverka ekonomin, vilket hör i hop med informationsförsörjningen. Som DN tidigare berättat har den nya organisationen införts utan att it-stöd var på plats för att stödja den nya strukturen, och ekonomin kan inte styras på lägre chefsnivå i flödena, på det sätt som var tänkt i värdebaserad vård, den styrmodell som införts på Karolinska med hjälp av Boston Consulting Group.
– På vissa chefsled har man inte tillräcklig informationsförsörjning. I nuläget kan jag inte säga att nu har den på plats. Jag kan få en bild av läget men de på golvet kan inte få en helhetsbild. Jag hoppas att vi ska kunna leverera det inom fyra till sex månader, säger Björn Zoëga.
Just värdebaserad vård säger Björn Zoëga är en metod bland andra.

– Det är en metod som har en viss funktion, men för att driva sjukhus så tror jag inte att den fungerar fullt ut. Om man blandar med andra metoder så tror jag att den fungerar för att utveckla vården.
Målet är nu, säger han, att lägga planen för förändringar i organisationsmodellen och ha den klar 1 juli för att sedan kunna påbörja förändringarna från 1 september. Han talar om att skruva, men att återskapa klinikerna, som trots stark kritik avskaffats i den nya organisationen och som haft stor påverkan på möjligheten att hålla ihop specialiteterna och organisera läkarnas utbildning är inte aktuellt.
– Jag kommer inte att vända upp och ner på alltihop igen. Vi har gjort en resa från A till B. Jag vill till C - inte tillbaka till A. Vi har ett helt annat uppdrag och jag tror att vi kan göra det bra i det nya och ta hänsyn till de delarna där klinikerna fyllde en funktion.
Till frågan om hur utbildningen ska organiseras har det också uppmärksammats att det nya högspecialiserade uppdraget gör att tillströmningen av vanliga patienter blivit så liten att vårdpersonalen inte får en tillräckligt stor mix att träna på. Det gäller framför allt i Solna där intensivakuten bara tar in patienter med sällsynta sjukdomar.
– Det är något vi får titta på i framtiden. Men vi hoppas att vi på intensivakuten i slutet av året kommer ta emot 20 000 patienter. Vi får se om det räcker för utbildningsuppdraget. Om det inte gör det så måste regionen hjälpa oss att utbilda läkare så att vi har en kompetent läkarförsörjning.
Björn Zoëga har en bakgrund som specialist inom ortopedisk kirurgi. Liksom Birgir Jakobsson, som var sjukhusdirektör på Karolinska i sju år innan Melvin Samsom är han islänning, och han har tidigare varit chef för Islands universitetssjukhus. De känner inte varandra sedan tidigare, men nu har de haft kontakt.
– Vi talades vid i påskas, men då talade vi mest om sjukvårdssystemet på Island.
Zoëga kommer närmast från vårdkoncernen GHP och har också suttit i styrelsen för det dotterbolag som driver sjukhus i Ajman i Förenade Arabemiraten där Kaliber tidigare avslöjat att ogifta mödrar övervakas av polis i samband med förlossningen, och tvingats föda i handfängsel. När DN tidigare konfronterade Björn Zoëga med uppgiften sade han först att han inte hade kännedom om det Kaliber rapporterat om, ett uttalande han senare backat ifrån.
– Ärligt, jag missförstod frågan. Jag fick den via sms när jag var på resa, säger han nu, och fortsätter:
– Jag visste om det när jag satt i styrelsen, och anledningen var att kvinnorna fått det så mycket bättre genom att GHP varit där. Vi har gjort en otrolig nytta.
Efter rapporteringen har både Svenska Läkaresällskapet och Svensk sjuksköterskeförening gjort nya etiska ställningstaganden om svensk vårdpersonals närvaro i diktaturer. Svensk sjuksköterskeförening avråder sjuksköterskor och barnmorskor från Sverige att arbeta på sjukhus där de inte kan följa mänskliga rättigheter. På Sahlgrenska har också frågan lyfts om att förbjuda anställd på sjukhuset att vara tjänstlediga för att arbeta i Förenade Arabemiraten.
På frågan om diskussionen bör aktualiseras även på Karolinska, säger Björn Zoëga:
– Sådana beslut måste tas på regionnivå.
Karolinska har stora problem med att hålla vårdplatser öppna då det saknas sjuksköterskor. De senaste månaderna har flera grupper av specialistsjuksköterskor på Karolinska lämnat in sin avskedsansökan, eller hotat att säga upp sig i protest mot ett nytt arbetstidsavtal, vilket då kan innebära att de slutar lagom till sommaren. Redan förra sommaren var mycket ansträngd med 700 eller hälften av alla vårdplatser stängda.
Hur ska sjukhuset klara sommarbemanningen om sjuksköterskorna säger upp sig?

– När det gäller arbetstidsavtalet arbetar vi fortfarande med att hitta en lösning. Vi tittar på en modell man infört på Södersjukhuset.
Enligt Zoëga handlar det om att hitta en modell som kompenserar för tidigare poängmodeller för obekväma arbetstider som faller bort i den nya.
– När det gäller sommarplaneringen så är vi inte klara, men jag har fått höra att planeringen går åt rätt håll.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se "

" Starbrink (L): Det har inte varit så tydligt hur läget är

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Sjukvårdsregionrådet Anna Starbrink (L) uppger sig inte ha känt till djupet av den ekonomiska krisen på Karolinska. - kräver en kriskommission för att ta kontroll över sjukhuset. Politiska beslut ligger bakom situationen, nu måste politiken agera, säger Jonas Lindberg (V).

Så sent som i tisdags fattade hälso- och sjukvårdsnämnden beslut om att skjuta till 415 miljoner kronor till Karolinska som en extraordinär åtgärd för att delvis rädda Karolinskas ekonomi 2019.
Det var mot bakgrund av att sjukhuset beräknats gå med ett gigantiskt underskott på 1,1 miljard för i år. Dagen efter berättar den nye sjukhusdirektören Björn Zoëga i en intervju med DN att ekonomin skenar och att det prognostiserade underskottet är betydligt större än vad som tidigare varit känt – 1,5 miljarder om inget görs, och att sjukhuset måste spara ytterligare 500–600 miljoner. Enligt Zoëga var det åtgärdsprogram som lagts fram på sjukhuset, inte i fas och inte tillräckligt robust.
Hälso- och sjukvårdsnämndens ordförande Anna Starbrink (L) säger att hon inte tidigare känt till att sjukhusets behov var så allvarliga.
– Beslutet om tillskottet grundar sig på de uppgifter om det ekonomiska läget som vi hade för en tid sedan. Att det finns ännu större behov har framkommit de senaste dagarna, i DN. Men lösningen är inte bara att skjuta till nya pengar. Sjukhusledningen måste agera kraftfullt och göra analysen av den höga kostnadsnivån.

Klarar sjukhuset att göra den analysen?
– Ja, den möjligheten måste Björn Zoëga få nu. Det finns all anledning att lägga korten på bordet. Det har inte tidigare kommunicerats så tydligt hur läget är.
Oppositionsregionrådet Erika Ullberg (S) tycker att den politiska styrningen över Karolinska lyser med sin frånvaro.
– Först fattas beslut om det ekonomiska tillskottet, sedan får vi via media höra av sjukhusdirektören att sjukhuset blöder. Ingenstans framgår detta i underlag till regionstyrelsen eller annat organ. Karolinska är formellt en politisk nämnd, och borde också styras som en sådan. Vi i oppositionen kan inte veta om åtgärderna är tillräckliga, när vi inte har chans att se underlagen, säger Erika Ullberg.
De nya siffrorna presenterades på ett möte i sjukhusets styrelse i tisdags. Karolinskas styrelseordförande Håkan Sörman säger att situationen är ”ytterst allvarlig”, och sjukhusledningen har tre veckor på sig att återkomma med ett reviderat sparprogram.
För kort tid sedan fick sjukhusets ekonomidirektör Margareta Fast gå med omedelbar verkan.
Det handlar om stor diskrepans mellan det beräknade underskottet på 1,1 miljard till 1,5 miljarder. Har sjukhusledningen mörkat situationen?
– Nej, vi såg redan i januari att det här inte går enligt plan. Redan då låg vi fel med 30 miljoner. Åtgärdsplanerna som lagts ut på verksamheterna är inte tillräckliga, säger Håkan Sörman.
På frågan om fler tjänster än de tidigare aviserade 400 kan dras in, svarar Håkan Sörman att det är för tidigt att säga.
– Men vi vill ju värna vårdproduktionen.
Den nye sjukhusdirektören har gjort klart att det är viktigt med snabba åtgärder för att få ordning på ekonomin. Den ekonomiska analysen av bakgrunden till den ekonomiska krisen är dock inte klar.
Yvonne Dellmark, läkarföreningens ordförande på Karolinska befarar att snabba kortsiktiga åtgärder kan få oönskade effekter.
– Det går inte att spara så stora summor utan att påverka patienterna, och utan att påverka utbildning och forskning som redan varit föremål för besparingar i den här omorganisationen.
Att sjukhusets kostnadsbild är högre när man flyttat in i nya lokaler, där vården är högspecialiserad och bedrivs i enkelrum är inte förvånande, säger hon.
– Om regionen menar allvar med att man vill bedriva högspecialiserad vård, och samtidigt vara ett universitetssjukhus, så måste man se över vilken verksamhet som är nödvändig och avsätta resurser. Annars finns en risk för att man inte lever upp till kraven för ett universitetssjukhus, säger Yvonne Dellmark.
Sjukhuset har en ny organisationsmodell med 30 procent fler chefer, som införts utan ekonomisk konsekvensanalys med hjälp av Boston Consulting Group. Enligt sjukhusledningen ska det nu ”skruvas” på modellen.
Vänsterpartiets sjukvårdspolitiska talesperson Jonas Lindberg säger att det är oerhört olyckligt att den nya organisationen införts samtidigt som flytten in på det nya sjukhuset.
– I grunden finns dåliga politiska beslut, om en tematisk organisation. Nu måste man också agera politiskt, och se över vad som driver kostnader, säger Jonas Lindberg, som efterlyser större politisk kontroll över Karolinska.
– Man måste tillsätta en kriskommission som också involverar fackförbunden. Sedan krävs offentliga satsningar för att förhindra att personalen flyr.
DN har sökt finansregionrådet Irene Svenonius (M). Genom sin pressekreterare svarar hon med en skriftlig kommentar:
– Jag ser allvarligt på att underskottet nu bedöms vara större på Karolinska. Det är dock utmärkt att sjukhusledningen tar tag i situationen för att återskapa balans i ekonomin. Det är dessutom positivt att sjukhusdirektören nu involverar alla anställda på alla nivåer i arbetet med att identifiera möjligheter att sänka kostnader.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se "

”Generaldirektörernas självständighet urholkas”

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

"DN. DEBATT 20190427
Rapporteringen om de konflikter generaldirektörerna Ann-Marie Begler och Mikael Sjöberg haft med sina statsråd har skett som om statsrådet vore chef för generaldirektören. Men generaldirektörer ska inte rätta sig efter ”samtal med departementet”. De ska tolka regleringsbrev under eget ansvar, skriver tidigare generaldirektören KG Scherman.

I medias rapportering om generaldirektörerna Ann-Marie Begler och Mikael Sjöberg har frågan om generaldirektören åtnjuter statsrådets förtroende stått i centrum.
Ann-Marie Begler lämnade posten som chef för Försäkringskassan i augusti 2017, enligt egen utsago avskedad, enligt Annika Strandhäll, ansvarigt statsråd i socialdepartementet, frivilligt.
Mikael Sjöberg lämnade däremot inte posten som chef för Arbetsförmedlingen, trots att Ylva Johansson, ansvarigt statsråd, var missnöjd samtidigt som företrädare för Centerpartiet och Liberalerna, regeringens samarbetspartier, krävde hans avgång.
Rapportering och uttalanden har skett som om statsrådet vore chef för generaldirektören. Tanken ligger nära till hands och liknar vad som gäller i det privata näringslivet, där statsrådet närmast skulle kunna liknas vid koncernchefen i ett företag med många dotterbolag. Den liknelsen grundar sig på ett missförstånd.
En myndighet ska agera självständigt, tolka lagar, regleringsbrev och andra regeringsbeslut på eget ansvar. Ytterst är det myndighetens chef, generaldirektören, som svarar för att detta sker på ett korrekt sätt. Vederbörande tillsätts av och ansvarar inför regeringen, inte inför enskilda statsråd. Och regeringen ska ge uttryck för sin vilja i beslut, inte i enskilda, mer eller mindre hemliga samtal.
Låt oss mot den bakgrunden se på de båda fallen.
Ann-Marie Begler lämnade sin post som generaldirektör för Försäkringskassan efter att socialdepartementet ansett att hon varit för ensidigt fokuserad på den del av regeringens regleringsbrev, som handlade om att minska sjuktalen – det så kallade niodagarsmålet – och lagt för lite krut på stöd till individer. Det påstås, senast av Annika Strandhäll i en utfrågning i KU den 25 april att regeringen under en lång tid varit missnöjd med hur Ann-Marie Begler styrde Försäkringskassan och att det också tagits upp med henne upprepade gånger. Strandhäll framförde vid samma tillfälle att Ann-Marie Begler frivilligt gick med på att flyttas från Försäkringskassan till regeringskansliet på grund av att regeringen saknade förtroende för henne.
Men generaldirektörer ska inte, de får inte ens, rätta sig efter ”samtal med departementet”. De ska tolka regleringsbrev under eget ansvar. Om statsrådet/regeringen anser att myndighetschefen har agerat felaktigt står ett alternativ till buds. Det är en förflyttningsskyldighet för generaldirektörer som infördes i lagen om offentlig anställning efter ett riksdagsbeslut 1987. Men en sådan skyldighet uppstår enbart om regeringen kan visa och i ett beslut åberopar sakliga skäl för kravet, nämligen att det behövs för myndighetens bästa.
Detta är ett krav som finns för att markera var gränserna går, ett krav som är avsett att skydda myndigheten och dess chef från obehörig påtryckning från politikerna i kanslihuset. Men, det är också ett krav på regeringen att agera när det är motiverat. Regeringen får rimligen inte gömma undan ett långtgående och välgrundat missnöje med hur

myndigheten sköts bakom tal om ”förtroende”, ett högst subjektivt begrepp.
Nu har inte detta alternativ använts. I stället har man, enligt statsrådet, ”varit överens om att Begler borde avgå för att hon inte åtnjöt Strandhälls/regeringens förtroende”.
Regeringen, Annika Strandhäll, statssekreteraren eller vilken nivå det nu kan vara, har här konstruerat ett alternativ till förflyttningsskyldigheten. Ett muntligt, eventuellt många gånger framfört besked om bristande förtroende. Detta förfarande urholkar den gränsdragning mellan regering och myndigheter som gällande regler grundar sig på.
Samtidigt som förflyttningsskyldigheten infördes skapades möjlighet för regeringen att erbjuda generaldirektörer särskilt inrättade individuella tjänster i regeringskansliet – den så kallade ”elefantkyrkogården”. Något tidigare hade man infört individuell lönesättning där statsråden i praktiken sätter lönen för generaldirektörer.
Före dessa förändringar kunde regeringen inte bli av med en generaldirektör med mindre än att vederbörande hade begått ett brott. Nu kan man dels hota med förflyttning på visserligen sakliga, men ändå långt svagare skäl än förut, dels erbjuda tjänst i regeringskansliet med bra lön. Därför har myndighetschefer hamnat i en svag position om man överväger att gå emot regeringen.
Tron att förtroende från statsrådet skulle vara en förutsättning för jobbet ligger med dagens regler nära till hands. Många statsråd och myndighetschefer lider nog av den missuppfattningen. Men inte alla.
Statsrådet Ylva Johansson var besviken på generaldirektören Mikael Sjöbergs plan på neddragningar. Centerpartiet och Liberalerna krävde hans avgång. Men avgångskravet var orimligt.
Mikael Sjöberg klargjorde så snart budgeten var antagen att den kommer att leda till långtgående konsekvenser och stora neddragningar. Ville partierna bakom regeringsuppgörelsen ha ändrat någonting i uppdraget till Arbetsförmedlingen hade man haft tid på sig.
Mikael Sjöbergs stod fast vid sina planer. Det betyder att han agerar som en myndighetschef ska göra: genom att följa budgetkrav och lagar.
Fortsättningen belyser att Ylva Johansson och Mikael Sjöberg båda vet var gränserna går.
Ylva Johansson uttalade sin besvikelse, men också att hon har fortsatt förtroende för Mikael Sjöberg. I en intervju i Dagens Arena den 17 april utvecklar hon detta. Hon visar att hon förstår situationen och respekterar Sjöbergs beslut. Det framgår också att hon vet att vill hon ha en ändring till stånd så får hon åstadkomma detta genom ett regeringsbeslut.
I Ekots lördagsintervju den 13 april uttalar sig Mikael Sjöberg. Han förstår och respekterar statsrådets besvikelse, talar om att hans beslut var det han hade möjlighet till i det rådande läget och om nya beslut kommer så får han rätta sig efter dem.
Men vad hade hänt om i stället statsrådet i detta politiskt känsliga ärende hade kallat upp generaldirektören med hot om missnöje, om tillbakadraget förtroende, om förflyttning till elefantkyrkogården?
Det är inte meningsfullt att spekulera. Men den formellt korrekta reaktionen är att generaldirektören svarar något som det följande: ”Jaha, jag är övertygad om att jag tolkar gällande beslut och övriga förhållanden rätt. Så kan du (statsrådet alltså) inte ordna beslut och förhållanden så att du är nöjd så får du försöka övertala regeringen om att tvångsförflytta mig. Klarar du inte det så är det väl bäst att du avgår själv. Jag gör det inte.”
Man får vara väldigt säker på sin sak för att i en sådan här situation förmå att ge ett svar som detta, i stället för att acceptera det ena eller andra erbjudandet om ”en uppgörelse i godo”.

Mot den här beskrivna bakgrunden framstår dagens regler som olämpliga. De är svårt att se att de är förenliga med den arbetsfördelning mellan regering och myndigheter som det i övrigt anges att vi ska ha. Alltför mycket lämnas till enskilda, ”förtroliga” samtal mellan statsråd och myndighetschef. Vem vet, kanske smyger sig någon önskan om vad generaldirektören borde göra in i de regelbundet återkommande lönesamtalen.
Om reglerna för myndighetschefer från åttiotalet ska vara kvar så behöver reglerna i övrigt ändras och ett långt större formellt ansvar läggas på statsrådet. Eller varför inte ge styrelserna och deras ordförande, som i dag har ställts helt vid sidan i frågan om generaldirektörernas anställning och lön och andra villkor, en roll att spela.

KG Scherman, statssekreterare 1976–1979, sjukhusdirektör Karolinska sjukhuset 1979–1981, generaldirektör Riksförsäkringsverket 1981–1996 "

" Svenska surrogatbarn nekades personnummer – fast i utlandet

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

Nyfödda Cleo sitter fast i Ukraina. Trots att domstol har fastställt hennes svenska pappas faderskap har Cleo, som är född via surrogatmamma, inte fått det samordningsnummer av Skatteverket som krävs för ett pass.

En annan svensk familj i samma situation sitter fast i Georgien.
Cleo föddes för sex veckor sedan, den 12 mars, av en surrogatmamma i ukrainska huvudstaden Kiev. Cleo är Navid och Anneli Diehls genetiska barn, men i det svenska systemet räknas hon som surrogatmammans och hennes makes fram till att faderskap fastställs med hjälp av dna. På skärtorsdagen fastställde Nacka tingsrätt Navid Diehls faderskap.
Tanken var att familjen skulle resa hem i onsdags, efter att Skatteverket utfärdat ett tillfälligt personnummer – ett så kallat samordningsnummer – för att Cleo skulle kunna få ett pass. Men så blev det inte. Skatteverket har satt sig på tvären trots att det står i domen att den ”gäller omedelbart utan hinder av att den inte har vunnit laga kraft”.
Myndighetens nya policy är nämligen att inte utfärda samordningsnummer innan dom om faderskap vunnit laga kraft.
– Handläggaren har sagt både till oss och till vårt juridiska ombud att hon vill vänta i tre veckor ” ifall någon skulle vilja överklaga”. Fast det står tydligt att domen ska gälla direkt. Hon har också sagt att Cleo kan anses ha två pappor eftersom det finns faderskapspresumtion när en gift kvinna får barn. Men det är väldigt tydligt avhandlat i domen:

surrogatmammans make har bekräftat att Cleo är vårt barn, säger Navid Diehl till DN.
I Ukraina räknas Cleo inte heller som medborgare, eftersom man där anser henne vara Navids och Annelis barn.
– Hon är statslös. Det är jobbigt och fruktansvärt irriterande. En svensk myndighet utövar någon form av obstruktion, säger Navid Diehl.
Anneli Diehl påpekar att situationen också påverkar Cleo.
– Hon är sex veckor och får inte komma in på BVC, hon får inte tillgång till vaccinationer. Sedan påverkar det också oss ekonomiskt. Vi får ingen föräldrapenning förrän vi har ett samordningsnummer.
Paret har sedan inledningen av surrogatprocessen anlitat en advokatbyrå.
– Vi har tagit höjd för att det kan ta tid, framför allt för tingsrätten att förkunna dom. Men vi har inte tagit höjd för att en myndighet ska börja trotsa domstolen, säger Navid Diehl.
– Man känner sig så maktlös, tillägger Anneli Diehl.
Advokat Staffan Sörensson är expert på surrogatfall och hanterar Cleos fall. Han och hans kollega har varit i kontakt med Skatteverket per mejl och telefon.
– Det är väldigt egendomligt. Skatteverket gör en vansinnig tolkning av svensk lag, säger han.
Sörensson beskriver att Skatteverket hänvisar till att svensk lag utgår från att maken till surrogatmamman är far till barnet.
– Men trots att det kommit en dom som bygger på Rättsmedicinalverkets dna-analys, menar de att barnet inte kan bli svensk medborgare förrän man uteslutit surrogatmoderns make som fader.
Enligt Staffan Sörensson riskerar följderna för en familj att bli ödesdigra.
– Konsekvenserna blir allvarliga. Det skulle kunna innebära att en familj kan tvingas stanna i ett halvår, upp till ett år, i väntan på processen. Vissa kan ha barn kvar i Sverige från tidigare förhållanden och liknande. Det blir förödande.
När DN kontaktar Skatteverket bekräftar Peter Dahlberg, sektionschef på Skatteverkets folkbokföring, att verket har en ny riktlinje om att invänta faderskapsdomens laga kraft för att utfärda samordningsnummer.
Samtidigt uppger han att juridiken kring surrogatbarn är komplex och att varje fall bedöms som unikt. I fallet Cleo hävdar han att myndigheten aldrig nekat samordningsnummer.
– Det är felaktig information, att Skatteverket skulle ha nekat till att ge ut ett samordningsnummer. Det här är ett pågående ärende.
Såväl paret Diehl som deras advokater emotsäger chefens påstående.
– Det är beskedet vi fick. Annars skulle vi ha kunnat åka hem i går, säger Navid Diehl.
Ytterligare fem kända fall finns just nu utomlands och inom några veckor blir antalet tio, enligt Staffan Sörensson.
DN har kontakt med ett par från Göteborg som den 26 mars fick en son, född av en gift surrogatmamma i Georgien. Tingsrätten fastställde i deras fall faderskapet den 15 april, men även Göteborgsparet har tvingats invänta att domen skulle vinna laga kraft, vilket skulle bli först den 9 maj.
– Skatteverket har sagt till oss att det är deras nya policy. Förutom att vi tvingas ta ut semester eftersom vi inte får föräldrapenning, är det värsta att vår son är statslös. Vi kan inte ens boka en flygbiljett till honom, och han har inte rätt till vaccinationer, vård eller försäkringar, säger mamman, som vill vara anonym.
Under torsdagen, samma dag som DN kontaktat Skatteverket, kommer beskedet att båda barnen plötsligt får samordningsnummer – och att familjerna nu kan få pass till sina barn och åka hem.

Är det för att Skatteverket har kontaktats av DN?
– Nej, så är det inte. Varje fall bedöms enskilt av våra handläggare, med stöd av vår juridiska avdelning, säger Peter Dahlberg.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se
Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se "

" Fakta. Hundratals svenska surrogatbarn
I Sverige är det inte lagligt att skaffa barn genom surrogatmoder. Det finns ingen officiell statistik över antalet svenska barn som föds av surrogatmödrar utomlands.
Enligt en analys av Statistiska centralbyrån, SCB, kommer cirka 180 barn eventuellt från ett surrogatmödraskap åren 2014–2018.
SCB:s beräkningar bygger på antaganden som att barnet ska vara fött utomlands och att föräldrarna utgörs av ett par, där den ena adopterar den andra förälderns barn.
Fyra länder sticker ut: Indien, USA, Georgien och Ukraina. Indien hade en topp 2012–2014 medan de övriga länderna främst sticker ut 2016 och framåt.
SCB flaggar för att vissa barn felaktigt kan ha inkluderats och att andra inte ingår.
Advokat Staffan Sörensson bedömer, baserat på uppgifter från Ukraina och Georgien där ambassaderna registrerar surrogat, att det bara i fjol föddes runt 190 svenska barn av surrogatmödrar utomlands.

Fakta. Surrogatmödraskap
innebär att en kvinna bär ett barn åt någon annan. Det finns två olika former av surrogatmödraskap, partiellt och fullständigt.
Partiellt innebär att surrogatmamman också donerar sitt ägg. Detta är inte så vanligt numera, eftersom det inte är tillåtet i så många länder.
Fullständigt surrogatmödraskap innebär att surrogatmamman inte har någon egen genetisk koppling till barnet hon bär. Ägget kommer från den tilltänkta föräldern eller från en äggdonator.
Surrogatmödraskap är inte tillåtet inom den svenska sjukvården.
Ukraina, Georgien, USA och Kanada är vanliga länder att åka till, där det är tillåtet för utländska medborgare att skaffa barn via surrogatmoder. Tidigare var Indien och Thailand stora surrogatländer, men där har man stängt dörren för utländska medborgare. "

" Sjuksköterskor som vägrar avtal sägs upp

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

Karolinska universitetssjukhuset säger upp intensivvårdssjuksköterskor i Huddinge som inte velat acceptera villkoren i det nya arbetstidsavtalet. Den formella anledningen till uppsägning är arbetsbrist.

Grupper av sjuksköterskor inom akut- och intensivvårdsverksamheten har sagt upp sig, och hotar med uppsägning i protest mot de nya villkoren i ett nytt arbetstidsavtal som Region Stockholm tecknat med Vårdförbundet.
Det nya avtalet har visat sig leda till sänkta inkomster med flera tusenlappar för sjuksköterskor som arbetar skift med många arbetspass på kvällar och helger. Arbetsgivaren har inte kunnat möta sjuksköterskornas krav på lönehöjningar om cirka 5 000 kronor i månaden som kompensation.
Tidigare i veckan sa den nye sjukhusdirektören Björn Zoëga till DN att diskussionen om villkoren i det nya avtalet fortfarande pågår, och att Karolinska hoppas på en lösning, även för att få tillbaka de sjuksköterskor som har sagt upp sig.
– När det gäller arbetstidsavtalet arbetar vi fortfarande med att hitta en lösning. Vi tittar på en modell man infört på Södersjukhuset, sade Björn Zoëga.
Södersjukhuset har vid införandet av det nya avtalet, efter protester, låtit sjuksköterskor behålla sina gamla ersättningar med högre timersättning på obekväm arbetstid, så länge de är kvar i samma tjänst.
Nu visar det sig att arbetsgivaren som en motåtgärd börjat säga upp specialistsjuksköterskor som inte velat skriva på det nya arbetstidsavtalet, som samtidigt innebär en förlängd veckoarbetstid.
Tidningen Mitt i skriver att Karolinska sagt upp tre intensivvårdssjuksköterskor. Karolinska uppger däremot genom presstjänsten att det bara när det gäller en sjuksköterska gått så långt att anställningen de facto upphört. Den formella orsaken till uppsägning är arbetsbrist.
Mira Nyberg, förtroendevald för Vårdförbundet vid Karolinska Huddinge och styrelseledamot i Vårdförbundet avdelning Stockholm, säger att sjuksköterskorna arbetar i Huddinge, men inte är medlemmar i Vårdförbundet, varför facket inte kallats till förhandlingar.
Hon pekar på att det nya arbetstidsavtalet kan innebära en längre veckoarbetstid, men att arbetsgivaren, enligt en paragraf i avtalet, ska se över lönestrukturen och kunna kompensera för inkomstbortfall.
– Vi tycker att det är olyckligt att arbetsgivaren säger upp folk. Det är arbetsgivarens ansvar då de äger sin verksamhet och budget att kompensera lönemässigt för inkomstbortfall i grundlönen.
Mira Nyberg säger att förbundet har många diskussioner med medlemmar som är besvikna över att arbetsgivaren inte velat kompensera för inkomstskillnaden.
Tycker du att det är ett bra avtal Vårdförbundet ingått när det får de här negativa konsekvenserna för grupper av era medlemmar?
– Ja, arbetstidsavtalet är konstruerat så för att komma bort ifrån att folk nästan arbetar ihjäl sig, och för att man ska få mer återhämtningstid. Det är arbetsgivarens hantering av avtalet som brister. Självklart finns det ingen arbetsbrist på Karolinska – för varför har vi så många vårdplatser stängda? Men arbetsgivaren värderar inte sjuksköterskor lika högt som andra yrkesgrupper. Men det är bara med ett team runt patienten som man kan bemanna och hålla vårdplatser öppna. Sedan beklagar jag att våra medlemmar hamnar i kläm för att arbetsgivaren för en dålig personalpolitik.
På barnakuten har 35 sjuksköterskor, eller hälften av sjuksköterskorna, skrivit till ledningen och hotat med uppsägning om de inte

kompenseras lönemässigt för det nya avtalet. De väntar på besked från arbetsgivaren i nästa vecka.
– Vi har gett dem ett datum då vi vill ha svar. Några har sagt upp sig och fler kommer göra det om det inte löser sig, skriver Malin Vallbom, en av sjuksköterskorna i ett mejl.
Karolinskas HR-direktör Patricia Enocsson väljer att svara skriftligt på DN:s frågor.
– Naturligtvis strävar vi till att behålla vår personal och hitta överenskommelser. Vi för en dialog med de som är kritiska till det nya arbetsavtalet och vi försöker få våra medarbetare att se fördelarna med det nya avtalet. Om en medarbetare trots allt inte kan acceptera det nya avtalet, då kan medarbetaren inte heller fortsätta sin anställning, skriver Patricia Enocsson i ett mejl.
Hur kan Karolinska som har hundratals vårdplatser stängda då det saknas personal ange arbetsbrist som skäl för uppsägning?
– Det handlar om att det arbetstidsmått som medarbetaren följt tidigare inte längre finns i det nya avtalet. Arbetsbrist är termen för att vi som arbetsgivare inte kan erbjuda arbete under de tidigare villkoren.
Finansregionrådet Irene Svenonius (M) ger en skriftlig kommentar:
– Min uppfattning är att schemaläggning och bemanning inte ska skötas av politiker, utan av cheferna i verksamheten.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se "

”Arbetssjukdomar som stress dödar fler än arbetsplatsolyckor”

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

"DN. DEBATT 20190428
Riskfaktorer som stress, skiftarbete, motoravgaser, buller och ihållande fysiskt tungt arbete skördar varje år mer än 500 människors liv per riskfaktor. Antalet dödsfall på grund av arbetsrelaterad stress kommer att öka enligt den analys som forskare gjort på vårt uppdrag, skriver Erna Zelmin-Ekenhem, generaldirektör, Arbetsmiljöverket.

Varje år dör 40–60 personer av arbetsrelaterade olyckor i Sverige och runt 10 000 drabbas av arbetsplatsolyckor som orsakar 14 dagars sjukfrånvaro eller mer. Ändå är arbetsplatsolyckorna bara toppen på ett isberg. Många liv förkortas varje år på grund av bristande arbetsmiljö. Dagens arbetsrelaterade dödlighet orsakas av brister i både gårdagens och dagens arbetsmiljö.
På uppdrag av Arbetsmiljöverket har forskare beräknat hur många liv som vissa riskfaktorer i arbetsmiljön skördar varje år på svenska arbetsplatser. Resultatet av de studerade exponeringarna som bidrar till en för tidig död för tusentals personer är häpnadsväckande.
Exponering för riskfaktorer som stress, skiftarbete, motoravgaser, buller och ihållande fysiskt tungt arbete skördar varje år mer än 500 människors liv per riskfaktor. Andra faktorer – som damm, asbest, kvarts och passiv rökning – leder också var för sig till mellan 100 och 500 arbetsrelaterade dödsfall per år i Sverige. Forskarnas analys indikerar också att antalet dödsfall på grund av arbetsrelaterad stress kommer att öka i framtiden.

Det är betydligt vanligare att män drabbas av för tidig död än kvinnor, ofta för att de arbetar i en mer riskfylld arbetsmiljö.
De allra flesta är troligen utsatta för flera arbetsrelaterade riskfaktorer samtidigt. När man ska prioritera åtgärder är det därför viktigt att agera mot miljöer som innehåller flera riskfaktorer samtidigt. Alla arbetsplatser bör ha en nollvision som inte bara handlar om att förhindra olyckor, utan som tar ett helhetsgrepp på arbetsmiljöområdet och även innefattar arbetssjukdomar och de organisatoriska och sociala frågorna. Vi har ett stort hälsoproblem i samhället. Stress och psykisk ohälsa ligger på en oroväckande hög nivå.
I dag, den 28 april, är det världsdagen för säkerhet och hälsa på arbetsplatser. Enligt FN:s internationella arbetsorganisation, ILO, inträffar årligen omkring 2,8 miljoner arbetsrelaterade dödsfall. Drygt 380 000 av dem är dödsolyckor. Av dödsfallen beror 14 procent på olyckor och 86 procent på sjukdomar. Att människor dör, blir sjuka eller slits ut i förtid och att jobbstressen tvingar upp antalet sjukskrivningar är helt oacceptabelt. Varje arbetsrelaterad död är ett misslyckande i arbetsmiljöarbetet.
Forskningen visar att det går att minska den arbetsrelaterade dödligheten genom förebyggande åtgärder på arbetsplatsen och tillämpning av ny kunskap som minskar förekomsten av stress och skiftarbete. Likaså åtgärder som minskar halten av olika luftföroreningar i arbetsmiljön.
För att minska antalet arbetsrelaterade sjukdomar och skador är det helt avgörande att ha ett lokalt fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete och en god säkerhetskultur, som inkluderar alla på arbetsplatsen. Arbetsgivaren har det yttersta ansvaret för arbetsmiljön, men det utesluter inte att alla som finns på arbetsplatsen har ett ansvar att bidra till en god arbetsmiljö. Det kan till exempel handla om att följa de instruktioner och säkerhetsrutiner som finns om att använda skyddsutrustning.
Risker i varje arbetsmoment ska analyseras, beteenden och attityder diskuteras och arbetsgivaren har ett ansvar för att skapa en kultur där det är okej att säga ifrån när det finns risk för olycka eller sjukdom. Det är avgörande med en miljö där man är rädd om varandra och vågar diskutera både risker och hur man förebygger ohälsa.
Vi behöver alla en trygg och bra arbetsmiljö – både fysiskt och psykiskt. Det är viktigt att anmäla tillbud även om de inte lett till skada eller dödsfall. Tillbudsrapportering används för att upptäcka brister i rutiner och säkerhetsarbete. Det konkreta förebyggande arbetsmiljöarbetet behöver pågå varje dag i samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare, skyddsombud, fack och myndigheter. Skyddsombuden är det vakande ögat på arbetsplatsen så att både arbetsgivare och arbetstagare gör allt för att förhindra att någon skadas eller i värsta fall dör på jobbet. Därför är skyddsombudens uppdrag på arbetsplatsen oerhört viktigt. Det är också betydelsefullt att skyddsombuden kommer in tidigt i arbetet.
I debatten ropas det på skärpt lagstiftning och fler arbetsmiljöinspektioner. Våra inspektioner visar att drygt hälften av arbetsgivarna inte lever upp till lagens grundläggande krav om att bedriva ett aktivt systematiskt arbetsmiljöarbete. Detta beror inte på brister i lagstiftningen – eller Arbetsmiljöverkets föreskrifter – utan på att reglerna inte följs.
Att efterlevnaden brister är oroande. Beror det på okunskap? Möjligen, men okunskap brukar sällan vara en godtagbar ursäkt. Beror det på stress och tidspress? Ja, kanske ”genas det” ibland och det kanske har ”gått bra hittills”. Beror det på dålig koll på underentreprenörer? Troligen. Vi ser ibland effekterna av upphandlingar där arbetsmiljökraven inte stått högst upp på kravlistan och att det brister i den samordning som blir allt mer nödvändig ju längre entreprenörskedjorna är. Fler måste ha koll på helheten.

Det är alltså uppenbart att det finns förbättringspotential inom ramen för det regelverk vi redan har och de övriga insatser som Arbetsmiljöverket och andra viktiga aktörer gör:
Vi moderniserar och utvecklar våra regler, vår vägledning och vårt stöd så att regelverket blir tillgängligt, tydligt och relevant för ett arbetsliv i ständig förändring.
Vi prioriterar inspektioner inom verksamheter som är särskilt riskfyllda som transport, jordbruk, byggindustri och skogsindustri.
Vi har ett nära samarbete med både Polis- och Åklagarmyndigheten för att få de rättsliga processerna att bli än snabbare och mer effektiva.
Det finns stöd och verktyg för ett aktivt förebyggande arbetsmiljöarbete som exempelvis Partsrådet, Sunt arbetsliv och Prevent tagit fram.
Forskning och ny kunskap är viktig insatser i nollvisionsarbetet och den 28 maj presenterar vi två nya kunskapssammanställningar vid ett seminarium om arbetsrelaterad dödlighet.
Det förebyggande arbetet måste utgå från förhållandena på den enskilda arbetsplatsen. Det är oacceptabelt att jobbet gör oss sjuka eller leder till skador, i värsta fall med dödlig utgång. Alla har rätt till en sund och säker arbetsmiljö. Vi ska hålla i ett allt längre arbetsliv – det tjänar alla på.

Erna Zelmin-Ekenhem, generaldirektör, Arbetsmiljöverket "

" 24-åriga Julia jobbade nattskift på fabriken när hon drogs in i en maskin och dog

DNNN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Under nattskiftet den tredje november 2018 drogs 24-åriga Julia - Mannersten in i ett dragverk på Tarkettfabriken i Ronneby. Förra året gick 58 personer till jobbet i Sverige – för att aldrig mer komma hem.– Det är för jävligt att det bara blir notiser när någon dör. Det får liksom inte hända, säger Julias sambo Eric Andersson.

Mannersten ligger och sover när klockan ringer strax före fem på lördagsmorgonen den där novembermorgonen förra året.
Bara några timmar tidigare hade mamman Inger kramat om sin dotter i hallen, innan hon skulle i väg till nattskiftet på fabriken. Det kändes lyxigt att ha henne så nära, tillbaka i barndomshemmet som ligger vackert beläget vid Skärsjön ett par kilometer norr om Ronneby centrum.
Julia hade varit kvittrande glad hela kvällen, berättar mamma Inger, det var hon ofta, men det hade känts som om det fanns något mer som hon hade velat berätta.
På telefon får pappa Jimmy inte veta så mycket. Det är Julias kollega på fabriken som ringer. Julia ska ha fastnat i en maskin. Produktionen är stoppad och hennes kollegor på nattskiftet gör hjärt- och lungräddning.
Ambulansen är på väg.

Föräldrarna slänger på sig kläderna och småspringer ned för stentrappan utanför dörren. Sedan kör de snabbt över Hulta och Hamnvägen mot hamnen där fabriken ligger. Förbi de välklippta häckarna med skyltar som varnar bilister för lekande barn.
När de har 500 meter kvar till golvfabriken Tarkett möter de ambulansen som kör i motsatt riktning. Sirenerna och blåljuset lyser upp i skogen. De saktar in och ser ambulansen bränna förbi i hög fart. Det är fortfarande mörkt ute när de gör en u-sväng och kör efter mot lasarettet i Karlskrona.
Under färden tar Julias mamma upp telefonen och slår numret till Julias sambo.
Eric Andersson har precis hunnit somna efter att ha haft kompisar över, och börjar vanka fram och tillbaka i lägenheten i Karlskrona. Bara två timmar tidigare, vid halv tre på natten, hade han pratat i telefon med Julia när hon ringde under en rast.
Hon skulle sluta 06.00. Sedan skulle de ses.
De senaste dagarna hade de varit uppspelta. På måndagen hade han och Julia den första bokade tiden hos mödravårdscentralen.
Erics första tanke är att det hänt barnet i magen något. Eller kunde Julia ha skadat sig? Kunde det vara en arm, ett ben? Gråten och paniken kommer i vågor, men han bestämmer sig för att han måste vara stark: Vad som än sker. Han måste vara stark nu, för Julias skull.
Väl framme vid Karlskrona lasarett går familjen med snabba steg upp mot sjukhusets huvudentré. På dörren till vänster är det skyltat till förlossningen. På den till höger står det akutmottagning.
Det här är ju så fel, tänker Eric, det var inte hit in de skulle.
Inne i akutrummet är det fullt pådrag med läkare, sjuksköterskor och ambulanspersonal. I taket starka lampor. Doften av desinfektionsmedel. Eric hamnar lite intryckt mot en vägg i kaoset. Så känner han igen en av ambulanssjuksköterskorna, en kusin till Julias pappa Jimmy. Han andas ut och går fram.
– Hur är det med Julia? frågar han.
Ambulanssjuksköterskan stannar till, och ser honom rakt i ögonen.
– Eric, Julia är död.

○ ○ ○

Länge har svenskt arbetsmiljö-arbete varit föredömligt framgångsrikt. Men efter 50 år med minskande dödsfall har något hänt. 2016 dog 45 personer på jobbet, 2017 dog 55 och 2018 stannade räknaren på 58. Redan i april i har den 19:e arbetsolyckan med dödlig utgång under 2019 rapporterats in.
– Vi är inne i en högkonjunktur just nu och med fler arbetande timmar är risken för olyckor högre. Det är ett högt tempo med korta led-tider som ofta leder till att det finns de som är beredd att ta risker, säger Arbetsmiljöverkets ställföreträdande generaldirektör Håkan Olsson.
Det finns också enligt verket ett generellt mönster där unga som är nya i arbetslivet drabbas.
Ofta stannar det vid notiser i nyhetsflödet: ”Man förd till sjukhus – fick frätande ämne i ögonen” (12 april), ”Man föll från maskin i Ljungbyholm (16 april)”, ”Arbetsplatsolycka i Växjö – man skadad” (19 april).
Statens nollvision för dödsfall på jobbet är långt ifrån att infrias.
I regeringens vårbudget får Arbets-miljöverket heller inga extra pengar vilket innebär att 15 inspektörstjänster inte kommer att ersättas. Myndigheten behöver då prioritera inspektioner inom verksamheter som är särskilt riskfyllda, som transport, jordbruk, bygg- och skogsindustri. Alla arbetsgivare ska ha en nollvision och arbeta förebyggande, enligt Arbetsmiljöverkets ställföreträdande generaldirektör:
– Har vi inte den intentionen, då accepterar vi att personer avlider på Sveriges arbetsplatser. Och det kan och får vi inte göra.

○ ○ ○

Nere vid havet river vinden i flaggstängernas linor. Himlen är grå som röken från Tarkettfabrikens skorsten. Ett par fiskebåtar guppar i dyningarna och hårt spända kapell är dragna över fritidsbåtarna i väntan på nästa sommar.
Tarkett är Ronnebys överlägset största privata arbetsgivare. Många i samhället har jobbat här och nästan alla känner någon ”tarkettare”. Sedan 1886 har bolaget tillverkat golv i Sverige, då företaget grundades under namnet AB Malmö Snickeri-fabrik. De första experimenten med golvmaterial baserade på plastmaterialet PVC gjordes 1946 och redan året efter lyckades före-taget sälja det första plastgolvet som gavs namnet Tarkett.
I dag är koncernen med sina omkring 13 000 anställda en av de största golvtillverkarna i världen.
I Ronneby ligger koncernens största produktionsenhet och företaget har i decennier erbjudit sommarjobb för stadens unga.
Pappan Jimmy har arbetat på Tarkett i över 30 år. Det var han som fixade det första sommarjobbet till dottern.
– Jag var så glad över att min dotter trivdes på fabriken, säger han.
Pappan Jimmy har formellt ”permission” och har inte varit på fabriken sedan Julia dog.
Bara att se fabrikens skorstenar är jobbigt. Att börja jobba igen, på samma jobb där hans dotter omkom. Går det?
– Jag vet inte om jag kan gå tillbaka dit igen. Som det känns nu kan jag inte göra det. Och om de bedöms som skyldiga så är det ju ännu värre.
Trots att Julia hade börjat studera till hälsopedagog på Högskolan i Halmstad, återvände hon varje år till sommarjobbet på Tarkett. Som många andra på fabriken arbetade hon femskift, vilket innebar två förmiddagar, två eftermiddagar följt av två nätter – sedan var hon ledig i fyra dagar.
Ofta kändes ledigheten lite för lång och Julia hoppade in extra när det passade. Hennes mamma berättar att hon gillade och trivdes i den bullriga och manliga miljö som produktionen kunde vara.
Sommaren 2018 var den fjärde som hon sommarjobbade, och hon hade tackat ja när hon blev erbjuden förlängt kontrakt över hösten.
Pappan har tänkt mycket på att det var han som ordnade det där sommarjobbet åt Julia en gång i tiden.
– Jag hade aldrig låtit henne gå till jobbet om jag hade vetat att det var så farligt, för det anklagar jag mig själv.

○ ○ ○

Julias plan var att jobba fram till sommaren, när barnet skulle komma. Spara ihop pengar och köpa ett hus tillsammans med Eric. Drömmen var att bilda familj och de hade börjat gå på husvisningar.
Julia spelade fotboll under uppväxten och följde varje steg som Arsenals spelare tog. Flera gånger på plats på Emirates stadium i London och annars framför tv:n tillsammans med Eric. ”Fredagsfys innan fredagsmys” blev snabbt ett motto för paret. Under studietiden gick de ofta ner till havet utanför Halmstad golfklubb och såg solen gå ner.
En av de sista delkurserna på Högskolan i Halmstad handlade om arbetsmiljö och Julia redovisade den genom en inspelad föreläsning. Filmen som ligger kvar på Youtube har fått hundratals nya visningar. Julia berättar med klar röst och med blicken i kameran om ansvaret som åligger arbetsgivaren enligt arbetsmiljölagen.
– Paragraf två säger att arbets-givaren ska vidta alla åtgärder som behövs för att undvika att arbets-tagarna inte utsätts för olycksfall.

○ ○ ○

Att det fanns risker med jobbet på Tarkett var Julia medveten om. I början av sommaren 2018 fastnade en kollega till henne i en emballagemaskin och krossade käken på tre ställen. Efteråt stoppades arbetet vid maskinen och linjechefen tillsammans med säkerhetsansvarige på fabriken gjorde en riskanalys och konstaterade att maskinen var säker. Att det var ett ”hand-havandefel” som lett till olyckan. Det framgår av Tarketts svar till Arbetsmiljöverket som DN har läst.
Efter fyra timmar återupptogs arbetet igen.
DN har pratat med tre av Julias tidigare kollegor och de berättar att det ofta skedde incidenter där något kunde ha hänt, men ingen skadades. I de fallen diskuterades händelserna i den stora gruppen unga sommarjobbare.
Även på andra avdelningar skedde det incidenter, enligt Arbetsmiljöverkets rapporter: En kille skadade benet i en truck. En annan fastnade med handen i ett rör. Ytterligare en medarbetare fick ett järnspett i ansiktet och slog sönder tre tänder.
I början av september klämde en fastanställd kvinna sig i samma dragverk som Julia fastnade i.
Den 19 september 2018, drygt en och en halv månad innan Julia dog, inspekterade Arbetsmiljöverket fabriken och kunde konstatera att Tarkett ”har haft ett flertal allvarliga olyckor eller tillbud med koppling till brister i arbetssätt kring säkra stopp. Vid inspektionen fördes därför diskussioner kring den rådande säkerhetskulturen.”
Verkets inspektör skrev efter besöket att Tarkett ”saknar en skriftligt dokumenterad beredskapsplan med rutiner och instruktioner som gäller i händelse av olyckor och nödsituationer eller andra situationer som kräver omedelbara åtgärder för att skydda arbetstagare…”
Arbetsmiljöverket gav ledningen fyra månader att förbättra sig, enligt dokumentet som DN har läst.
Inne på fabriken uppstod i samband med inspektionen hösten 2018 en diskussion om att det stora antalet unga inhyrda från Lernia utgör en säkerhetsrisk, berättar personer som arbetade där vid tillfället.
Lernias regionschef Robert Jönsson säger att han inte känner igen bilden av en bristande säkerhetskultur på Tarkett.
– Vi är noga med vår egen introduktion där vi oavsett vilket före-taget är lär ut ett säkerhetstänk, medan företagen lär ut maskinerna, dem kan inte vi. Sedan säkerställer vi att de fått utbildning och känner sig trygga med det som de ska jobba med, säger han.
Lernia har under de senaste tre åren skött sommarbemanningen på Tarkett i Ronneby och bemanningsanställt ett 100-tal personer årligen.
– Säkerheten går först och det är viktigt för oss att våra konsulter ska känna sig trygga. Gör de inte det så gör de inte heller ett bra jobb.

○ ○ ○

Nattskiftet mot den tredje november börjar som vanligt. Julia Mannersten jobbar på arbetslinje 219 eller på ”sliparna” som linjen kallas av de anställda.
Maskinerna hade varit vitmålade en gång i tiden men mycket av färgen är i dag bortskavd. Över det grå betonggolvet går gula linjer som markerar för besökare var de ska gå.
För att tillverka golvmattorna dras de genom slip- och prägel-valsar genom ett s-format dragverk. Julia kan se över den översta valsen som är i brösthöjd. Någon gång efter fyra på morgonen går hon fram till dragverket för att mäta tjock-leken på golvet som rusar fram i hög hastighet.

Instruktionen var att mäta manuellt genom att med ett verktyg knipa runt mattan. Max 0,04 millimeters tjocklek krävdes för att golvet skulle bli godkänt.
Det hände ofta att mätverktyget fastnade och höll på att åka in i dragverket, berättar en tidigare anställd.
– Antingen släppte man då mätverktyget så det krossades mot valsen, eller så hann man rycka loss det i sista stund.
Men ingen av kollegorna såg någon dödsrisk med momentet och när nyanställda skolades in och förevisades ögonduschar, nödstopp och brandsläckare lades ingen extra vikt på att påtala risken att dras in i dragverkets gummivalsar.
Vad som sedan hände vet ingen med säkerhet. DN har varit i kontakt med en tidigare chef som var med när maskinlinjen utvecklades.
– När jag fick höra att de numera jobbar ensamma i ett så svårt område som slipning och prägling blev jag riktigt arg och ledsen, säger han.
Ingen såg vad som hände och på den plats där Julia drogs in vittnar före detta medarbetare om att det inte fanns något klämskydd eller ett nödstopp inom räckhåll.
Den röda knappen satt på en panel längre bort och slogs, enligt uppgifter till DN, på av en fram-rusande kollega.
Men Julias liv gick inte att rädda.

○ ○ ○

På morgonen lördagen den tredje november gick ett sms ut till alla anställda om att det skett en arbetsplatsolycka. De som stannade kvar på jobbet samlades i små grupper och gick inte hem.
Några uttryckte att de vägrade gå tillbaka in i maskinhallen. Spontant började kollegorna tända ljus och lägga blommor utanför fabriken.
Olika versioner om vad som hade hänt cirkulerade.

Inne på Tarketts logistikavdelning hänger ett räkneverk över hur många dagar som gått sedan senaste olyckan. Ledningen var stolt över statistiken. Tavlan var viktig och besökare vallades ofta förbi den.
Nu nollställdes räkneverket.
I intervjuer under dagen sade Patric Olsson, Tarketts platschef i Ronneby, att det var en ”mycket, mycket tragisk händelse och det här får bara inte hända”. I ett pressmeddelande skrev företaget: ”Våra tankar går till den förolyckade medarbetarens familj och andra nära.”
Platschefen lyfte fram de säkerhetsrutiner som fanns och sade till Aftonbladet att det var oklart vad som hade brustit i det här fallet: ”Ytterst är det jag som ansvarar för alla medarbetares säkerhet i fabriken. Sen får vi utreda vem som bär ansvaret.”
Ett par dagar efter händelsen var Arbetsmiljöverket på plats och förbjöd ledningen att starta produktionen på maskinlinje A-219 där dragverket sitter med de tre roterande valsarna.
För att de skulle få starta måste ”det finnas skydd eller skyddsanordning som förhindrar kontakt med rörliga eller farliga maskindelar”.
Verket ville i en uppföljande skrivelse också veta hur risk-bedömningen såg ut för att mäta plastmattans tjocklek och vilka säkerhetsinstruktioner som de anställda fått för detta.
Den aktuella maskinen stod sedan still i två veckor. I inlagor till Arbetsmiljöverket, som DN har läst, beskrivs hur meterhöga grindar byggs framför dragverket. Om de öppnas stannar maskinerna.

○ ○ ○

Först fyra månader efter Julias död träffade familjen företagsledningen för första gången. Det var ute på konferensanläggningen Tarkettcenter i Brunnsparken och under mötet hoppades mamman Inger Mannersten få svar på vad som hänt Julia. Så att familjen kan gå vidare.

– Man ska ju inte kunna åka in i en maskin. Då måste ju något vara fel. Men vem är ansvarig?
Men hon fick inga nya besked, berättar hon. Ledningen hänvisade till utredningen.
I stället ställdes frågan av en av Julias chefer om det inte var dags att ta bort ljusen utanför huvudentrén?
Inger svarade:
– Vi har en gravplats och en minnesplats och den blir kvar.

○ ○ ○

I dag, fem månader efter händelsen, vill ingen som arbetar i ledningen för Tarkett intervjuas om det som skett medan det pågår en förundersökning. Även koncernledningen i Paris hänvisar till den pågående polisutredningen och skriver att de samarbetar fullt ut med svensk polis och med Arbetsmiljöverket.
Via e-post skriver platschefen Patric Olsson att ”det är en fruktansvärt tragisk händelse som påverkat oss alla djupt. Vi fortsätter att fokusera våra krafter på att stötta familjen och medarbetare på bästa möjliga sätt.”
Platschefens förklaring till att man låtit flytta på ljuslyktorna utanför fabriken är att det skedde ”efter rekommendation från den psykolog som vi arbetat med för att stötta medarbetarna i sorgearbetet” och att minnesplatsen nu ska finnas kvar.
Den lokala facklubben IF Metall uppger i ett mejl till DN att de inte kan ”kommentera detaljfrågor eftersom det pågår en polisutredning”.
Vid Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål i Malmö arbetar åklagaren Christer Forsman med att söka svar på frågan om vad som hände.
– Utmaningen är att lokalisera om det finns någon som kan hållas ansvarig och det är ofta svårt att hitta en enskild individ, förklarar Christer Forsman.
Arbetsplatsolyckan rubriceras i dagsläget som misstanke om arbetsmiljöbrott, alternativt vållande till annans död och Christer Forsman hoppas vara klar till hösten med sin utredning.
Att de juridiska processerna tar tid när det gäller arbetsmiljöbrott har flera förklaringar. En av dem är själva lagstiftningen i sig. Det som åklagaren har att bevisa är inte att en gärning lett till någons död, utan tvärtom att bristen på aktivitet gjorde det – att det handlat om ”oaktsamhet” före olyckan.
Ingen i Sverige har dömts till fängelse eller skyddstillsyn för arbetsmiljöbrott som lett till döden eller allvarlig kroppsskada. Det absolut vanligaste straffet för vållande till annans död på jobbet är villkorlig dom och böter.
Enligt åklagaren samarbetar Tarkett fullt ut med utredningen.
– De är tillmötesgående med information, så det är inget problem.
På frågan om tidigare incidenter kan spela in för ett eventuellt åtal så svarar han att det ”beror på”.
– Om de tidigare händelserna har bäraktighet på samma arbetsmoment då kan de ha en avgörande betydelse eftersom det då kan övergå till ett ”uppsåtligt brott”.

○ ○ ○

När Julias mamma Inger går och handlar undviker hon stormarknaden i Ronneby. Hon väljer i stället en mindre butik nära hemmet, där hon kan gömma sig i de smala gångarna. Förklaringen är enkel: Tarkett är en Ronnebys största privata arbetsgivare.
– Människor i hela staden har berörts. De flesta vill väl men ibland blir det för mycket, förklarar hon.

För Julias sambo Eric har bandy-träningen i Fredriksbergs IF, Blekinges enda kvarvarande bandyklubb, blivit ett andningshål. Resultaten har uteblivit i år, att snacka skit i omklädningsrummet före och efter matcherna ger viss kraft.
Men han har reagerat på tystnaden i medierna.
– Det är för jävligt att det bara blir notiser när någon dör. Det får liksom inte hända, säger han.
För pappan Jimmy är det som om livet har satts på paus. Skulden över att det var han som ordnade jobbet gnager.
– Man vaknar mitt i natten med bilderna när hon åker in i maskinen och skriker, det är… det har inte varit mycket sova de sista fyra månaderna. Sedan tänker man på Eric och allt de skulle göra, på barnet och sedan blev det inget av allt.

○ ○ ○

När Julia Mannersten begravdes i Heliga kors kyrka den 30 november var kyrkorummet fullt av blommor runt kistan.
Under de kraftiga tvärbjälkarna trängdes familj, vänner, arbetskamrater. Även den franska ägarfamiljen Deconinck hade flugit in från Paris för att närvara.
Framför kistan berättade sambon Eric Andersson att han skulle fortsätta prata med Julia eftersom det då kändes som om hon var hos honom igen. Hon som nu inte bara var ”jordens finaste ängel – utan himlens finaste”.
– Jag vill tacka dig för allt du lärt mig om livet. Hur det ska levas: med skratt, trygghet och oändligt med kärlek.
Han konstaterade att livet inte blev som de tänkt sig när de satt på stranden i Halmstad hand i hand och såg rakt in i solnedgången.
– Vi bestämde oss för att ha barn tillsammans, så blev det inte. Vi skulle bli gamla tillsammans, så blev det inte. Vi skulle älska varandra för evigt – så blev det, avslutade han.
Mitt i havet av gröna kransar med glänsande sidenband låg en gemensam hälsning från kollegorna på Tarkett.
”Vi saknar dig. Arbetskamraterna L219”

Reportaget är gjort av reportagesajten Blankspots chefredaktör Martin Schibbye. Det publiceras samtidigt där. "

"**Martin Schibbye**
Så gjordes reportaget
Journalisten Martin Schibbye träffade familjen och sambon till Julia Mannersten i Ronneby under mars månad. Då besökte han också minnesplatsen utanför fabriken.
Tre av dem som har jobbat med Julia Mannersten på Tarkett har berättat anonymt om sina intryck. En före detta chef på Tarkett som var med när maskinlinjen byggdes har också intervjuats.
Reportaget bygger även på incidentrapporter på Tarkett från Arbetsmiljöverket samt på offentlig skriftväxling mellan verket och företaget.
Tarketts ledning har fått ta del av alla uppgifter i reportaget men har valt att inte låta sig intervjuas då frågorna om vad som har hänt före och under händelsen ”är komplexa och har bäring på den pågående förundersökningen.” DN sökte även ledningen och ägarfamiljen i Frankrike men de hänvisade till förundersökningen.

Fakta. Så många dör på jobbet i Sverige
Trots regeringens nollvision om dödsolyckor på arbetsplatser dog 58 personer på jobbet i fjol.
Antal arbetsplatsolyckor som har lett till dödsfall:

2019: Hittills i år 19 stycken.
2018: 58
2017: 55
2016: 45
I statistiken ovan ryms för 2019 även två av de personer som omkom i flygolyckan i Etiopien. Den rymmer även utländska medborgare som arbetar på utländska företag i Sverige. Antalet olyckor de senaste åren med dödlig utgång har gått upp men den långsiktiga trenden har varit nedåtgående. "

" Försäljningen av medicin mot allergi skjuter i höjden

DN 29 APRIL 2019

Den kraftiga pollensäsongen har resulterat i att försäljningen av allergimediciner ökat med 33 procent jämfört med förra året. Men trots ökningen anser fyra av tio allergiker att medicinerna inte hjälper, det visar en ny undersökning som Apoteket gjort.

Det har officiellt blivit sommar på flera håll i landet. Men med det kommer också pollensäsongen och i år väntas den bli den värsta på över 45 år.
Framför allt är det björkblomningen som är, och förväntas bli, kraftig. Det är också just allergi mot björk som är den mest förekommande i Sverige.
Den hittills starka säsongen av pollenspridning har lett till att försäljningen av allergimedicin har ökat med 33 procent jämfört med samma period förra året.
Men trots den ökade försäljningen tycker pollenallergikerna inte att medicinen fungerar, visar en ny undersökning som Apoteket gjort.
Enligt undersökningen upplever fyra av tio alltid eller ofta symptom trots behandling av allergin.
– Vår upplevelse när vi gjort kundundersökningar är att man inte behandlar allergin i tid, underhandlar eller använder fel typ av medel, säger Magdalena Lagerstedt, apotekare vid Apoteket.
Undersökningen visar att var fjärde tillfrågad person anser att deras pollenallergi påverkar deras livskvalitet ganska eller mycket negativt.
– Om man inte tycker att medicinerna hjälper, kan man prova att kombinera olika typer av antihistaminer i form av ögondroppar och

nässpray. Men hjälper inte det heller, får man kontakta vårdcentral, säger Magdalena Lagerstedt.
För de som har kraftiga besvär utav pollenallergin finns möjligheten att vaccinera sig. Behandlingen kan dock pågå upp till fem år.
– Det blir upp till läkare att bedöma om det är en relevant behandling, säger Magdalena Lagerstedt.
För att undvika besvär tipsar Magdalena Lagerstedt om att börja medicinera tidigt och i den mån det går undvika pollen genom att hålla fönster stängda och tvätta håret efter att man varit ute.
– Det går att göra mycket själv, men det är klart att man också vill vara ute i naturen och njuta utav våren, säger hon.

Sandy Kalleny
sandy.kalleny@dn.se "

" Fakta. Apotekets pollenundersökning
Två av tre behandlar ofta eller alltid sin pollenallergi.
Tre av fyra behandlar pollenallergibesvär med receptfria läkemedel.
Fyra av tio har ofta/alltid symptom även efter behandling av besvär.
Tre av tio söker råd hos apotekspersonal för sina besvär.
Var fjärde anser allergin påverka livskvaliteten ganska eller mycket negativt.
Undersökningen genomfördes i Novus riksrepresentativa och slumpmässigt rekryterade Sverigepanel. Totalt genomfördes 1 023 webbintervjuer med allmänheten 18-79 år under perioden 28 februari–5 mars 2019.
Apoteket "

" Var tionde smittad av mässling var vaccinerad

DN. MÅNDAG 29 APRIL 2019

Uppemot var tionde person av de närmare 700 som smittats av mässling i det pågående utbrottet i USA hade redan vaccinerat sig en eller två gånger. Det visar att viruset även kan smitta personer som trott sig vara skyddade, och myndigheterna rekommenderar nu människor att överväga en dos till.

695 fall av mässling har hittills konstaterats i USA i vad som växt till det största utbrottet sedan det smittsamma viruset, som exempelvis kan orsaka blindhet och hjärnskador, ansågs vara utrotat i landet vid millennieskiftet.
De inrapporterade fallen är framför allt centrerade kring ortodoxt judiska områden i Williamsburg i Brooklyn.
Myndigheterna har delvis skyllt utbrottet på en ökande misstro mot vaccin som försämrat immunitetsnivån i vissa grupper. Enligt Världshälsoorganisationen (WHO) skapas en ”flockimmunitet” om 95 procent av befolkningen är vaccinerad, och enligt USA:s nationella folkhälsomyndighet CDC ska en dos generellt ge ett 93-procentigt skydd medan en andra dos höjer nivån till 97 procent.
Men immunitet kan försämras över tid. CDC rekommenderar personer i drabbade områden att kolla upp sin vaccinationsstatus och överväga en ny dos. Att kolla upp när och hur många gånger man vaccinerats kan dock vara svårt.
– Det är komplicerat och ofta förgäves eftersom det är väldigt svårt att återupprätta de gamla arkiven, säger doktor William Schaffner, infektionsexpert vid Vanderbilt-universitetet i Nashville, till Reuters.

Personer som vaccinerat sig i USA efter 1989 har enligt Reuters troligtvis två aktiva doser, vilket fortfarande anses ge tillräckligt skydd, och människor födda före 1957 beräknas ha en naturlig immunitet via direkt exponering av tidigare utbrott.
Personer som vaccinerat sig mellan 1963 och 1989 har dock förmodligen bara en skyddande dos. Alla som har minsta tvivel bör vaccinera sig igen, enligt William Schaffner.
– Det är säkert, det finns inga risker. Det är bara att rulla upp ärmen, säger han till Reuters.

Fredrik Tano
fredrik.tano@dn.se "

" Man som köpte giftig växt av misstag har hittats vid liv

DN TISDAG 30 APRIL 2019

En man köpte av misstag den giftiga växten nordisk stormhatt i tron att det var den ätliga örten libbsticka. Nu har mannen hittats – och han lever.

Kan du skilja på en nordisk stormhatt och en libbsticka? Om inte så är det nog en god idé att lära sig det, annars finns risken att man råkar illa ut vilket hade kunnat ske efter ett besök på en handelsträdgård på södra Gotland.
En man som besökte trädgården var ute efter kryddväxten libbsticka, och det var också det han trodde att han fick med sig när han lämnade trädgården.
Snart insåg personalen sitt misstag: mannen hade fått med sig nordisk stormhatt, en giftig växt som i värsta fall kan vara dödlig. De gick ut med en efterlysning på Facebook där de uppmanade mannen att höra av sig till dem.
På måndagen kom beskedet att jakten gett resultat: mannen har hittats. Han lever och har inte ätit av växten. Enligt trädgårdens ägare Lars Jonsson har det varit ett krävande jobb att hitta rätt person.
– Vi har ringt och åkt runt i bygden och försökt hitta personen, och till slut fick vi napp, säger Lars Jonsson.
Angående förväxlingen av växter säger Lars Jonsson att ”det ska inte ske och det får inte ske”, och att det rör sig om ett mänskligt misstag. Samtidigt menar han att risken för att kunden skulle äta av växten var liten, den smakar nämligen väldigt illa. Det har inte hindrat somliga från att kritisera trädgårdshandeln i kommentarfältet på Facebook.

– På något vis hade vi inte någon aning om att det skulle få de här dimensionerna. Jag tror att det kanske låter mer allvarligt än vad det är, men trädgårdsmästaren tyckte att det var viktigt att göra vad man kan, det vill säga gå ut på Facebook. Det var därefter det blev viralt, säger Lars Jonsson och tillägger att han själv inte läst kommentarerna på sidan.
– Så sker ju i sådana här lägen, att det är väldigt mycket människor som kommer in och har åsikter om det ena och det andra.
Enligt Lars Jonsson ville kunden behålla den nordiska stormhatten, men han har ändå kompenserats med ”ett ordentligt presentkort”. Så kanske blir det en libbsticka till slut?

Alexander Kuronen "

" Många unga stilla under stor del av dagen

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Barn och unga sitter eller står still under större delen av sin vakna tid, visar en ny studie från Folkhälsomyndigheten. Folkhälsomyndigheten släpper årligen rapporten Skolbarns hälsovanor. I årets studie har drygt 800 skolelever i åldrarna 11, 13 och 15 år själva fått uppskatta sin fysiska aktivitet under den senaste veckan. Nytt för i år var att deltagarna också erbjöds möjlighet att bära en aktivitetsmätare.

TT "

" Astrid, 19 år, pratar med hjälp av sina ögons rörelser

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Astrid Siemens Lorenzen är 19 år och kan bara tala med ögonen. När hon föddes drabbades hon av en cp-skada. Den första gymnasieskolan som hon sökte vägrade att ta emot henne. Nu drömmer Astrid om att forska om fysik eller medicin.

Personalen på det danska sjukhuset gjorde en rad misstag och det tog för lång tid innan lilla Astrid till slut föddes med kejsarsnitt. Hon var kall, kroppen alldeles blå och hon kunde inte andas på egen hand. Läkarna gav hjärtmassage och förde ner ett rör i luftstrupen så att Astrid skulle få tillräckligt med syre.
– Jag har senare fått höra att jag i stort sett var död, men att läkarna lyckades återuppliva mig. Fast misstagen på sjukhuset fick ändå stora konsekvenser, säger Astrid Siemens Lorenzen med hjälp av sin ögonstyrda dator.
På grund av den bristfälliga syresättningen av blodet tog hjärnan skada och därför lever Astrid i dag med cerebral pares. Hon går näst sista året på gymnasiet hemma i danska Sønderborg och kan inte tala, utan är hänvisad till att kommunicera på andra sätt.
När hon svarar på våra muntliga frågor sker det genom att hennes ögon stannar på en bokstav på datorskärmens tangentbord. Sakta växer sedan ord och hela meningar fram. Det kräver en stark koncentration. Efter hand ”läser” datorn upp högt vad Astrid skrivit. Hon söker vår blick för att försäkra sig om att vi uppfattat det hela rätt.
– Mina viktigaste drivkrafter är min kämpaglöd och min vilja och envishet att lyckas med det jag förutsätter mig, säger Astrid. Och att jag strävar efter att få ut så mycket som möjligt ur tillvaron, när jag lika gärna kunnat ha varit död vid födseln. Jag har också föresatt mig att motbevisa alla fördomar, och vill göra en insats för människor med funktionsnedsättningar.
Så citerar Astrid några ord av Stephen Hawking, den brittiske fysikern och populärvetenskapliga författaren som var helt förlamad:
”Det är inte de starkaste i en art som överlever, inte heller de som är mest lämpade, utan de som är bäst på att anpassa sig till förändringar. Det är viktigt att aldrig ge upp.”
– Det som ännu gör mig så arg är att när jag skulle börja i gymnasiet fick jag inte börja på den första skolan jag sökte – bara för att jag sitter i rullstol. Sedan fick jag komma till en annan skola och nu är drömmen att jag snart ska få studera på universitet och sedan börja forska, berättar Astrid.
Jag och fotografen Roger Turesson träffar henne när hon är på besök i Stockholm för att hälsa på sin storasyster Ida som studerar psykologi här. Med på resan är mamma Dorte, pappa Willy och systern Emma.
Vi har skickat några frågor i förväg så att Astrid i lugn och ro ska kunna tänka igenom det hon vill säga. Att ”prata” med ögonen är ansträngande och det tar lite längre tid att få fram de svaren än en otålig journalist är van vid. Den här texten är därför en blandning av de mejlade svaren och det Astrid berättade via datorn under själva intervjun.
Hon minns inte exakt när hon förstod att hon var annorlunda än de flesta och insåg att hon lever under andra villkor på grund av sin cp-skada, och därmed tillhör en minoritet i samhället.
– På något sätt är det som om jag alltid vetat att jag är annorlunda. I förskolan förstod jag nog det på riktigt. Fast det var inget som uppfyllde mina tankar särskilt mycket. När jag var liten upplevde jag aldrig att mina vänner brydde sig särskilt mycket om att jag hade en

funktionsnedsättning. Jag var ju bara så. Därför funderade jag inte heller dagligen på att jag inte var som de andra.
När Astrid lärde sig att kommunicera krävdes det ett stort mått av kreativitet från henne och föräldrarna, berättar hon. Utan möjlighet till ett verbalt språk fick de hitta på andra lösningar.
– I början byggde det mesta så klart på ett kroppsspråk. Jag hade också en pekbok, men den var svår att använda eftersom jag inte kan kontrollera mina kroppsrörelser. Jag fick också tidigt tillgång till en dator som jag kunde styra med joystick. Men den var svår att använda.
Föräldrarna skannade in alla läroböcker som Astrid hade de första åren i skolan. De fick själva ta ett stort ansvar eftersom stödet från samhället var obefintligt, säger Astrid. Inget fick kosta något för kommunen.
– Jag tänker på hur mitt liv hade varit om inte mina föräldrar varit så resurstarka. Om de inte hade haft råd och möjlighet att stötta mig så att jag fick ett eget språk.
När Astrid var sju år fick hon tillgång till en ögonstyrd dator. Då kunde hon börja samtala mer aktivt och hade lättare att följa med i undervisningen.
– Vi hade försökt få en sådan dator länge, men vi fick höra att jag gott kunde vänta tills en person med sjukdomen ALS skulle gå bort. Då kunde jag få överta hennes dator, kommunen hade nämligen bara köpt in en sådan, säger Astrid.
– Visst är det groteskt att en person ska behöva dö för att en annan ska få samma språkmöjligheter? När mina föräldrar hotade att berätta om det här i medierna fick jag äntligen möjlighet att prova ut en ögonstyrd dator. Återigen ett bevis på vad det betyder att ha resursstarka föräldrar.
När Astrid deltog på ett möte för personer med ”alternativ kommunikation” blev hon illa till mods. Hon var den enda bland deltagarna som hade fått möjlighet att utbilda sig vidare.
– Utbildning är min nyckel för komma in på arbetsmarknaden, fastän det antagligen kommer att innebära stora svårigheter att kämpa mig till ett jobb när jag är färdig med studierna – men det är en kamp jag är beredd att ta, säger Astrid.
– Det är extra viktigt med utbildning för oss med en funktionsnedsättning. Men tyvärr går utvecklingen åt fel håll i Danmark. Utbildningsnivån sjunker och att vända den utvecklingen är en annan av mina drivkrafter. Fler måste få möjlighet att utveckla och använda sin potential.
Ända sedan Astrid var liten har hennes föräldrar haft förväntningar på henne, berättar hon.
– Att leva upp till dem har också varit en viktig drivkraft. För den som har en funktionsnedsättning kommer ingenting serverat utan man måste kämpa för allt. Från en vän i Sverige har jag hört att det är likadant här.
En av Astrids vänner är Arne Lykke Larsen. Hon tog kontakt med honom för att höra hur han använder sin ögonstyrda dator i arbetet som lektor i fysik vid ett danskt universitet. Arne har sjukdomen ALS.
– Vi upptäckte att vi hade mer gemensamt än vad jag trodde, och vi har utvecklat en vänskap. I flera år hade jag saknat någon som kunde förstå min situation, och som jag kunde vara vän med på grund av en personlig gemenskap snarare än för att vi har en funktionsnedsättning.
– Vid den tiden kände jag ingen annan person som trots både bristande kontroll över kroppen och svårigheter att kommunicera arbetade och hade höga ambitioner.
Hur ser du på framtiden?
– Min dröm är att kunna leva ett så normalt liv som möjligt. Med det menar jag att att jag strävar efter att göra allt det jag skulle ha gjort om det inte var för mitt funktionshinder. Jag vill försöka få ut det mesta av mitt liv, under de villkor jag lever under. Jag vill spela mina kort så bra som möjligt.

– Konkret är mina framtidsplaner att ta min studentexamen. Därefter tänker jag börja på universitetet där jag vill studera antingen fysik eller något inom medicin. Sedan vill jag gärna ut och jobba. Jag måste ha ett teoretiskt arbete på grund av mina bristande motoriska förmågor. Kanske som forskare, det är något jag drömmer om.
Har du något budskap till andra funktionsnedsatta – eller kanske till alla?
– Man måste försöka bevara livsgnistan och man ska aldrig ge upp tron på sig själv och sina möjligheter. Man ska inte låta sig begränsas av andras åsikter om vad man kan klara av eller inte. Håll alltid hjärtat öppet för drömmar och var inte rädd för att försöka uppnå dem och stanna aldrig upp på grund av några hinder.
Så citerar Astrid på nytt Stephen Hawking:
”Svarta hål inte är så svarta som de utmålas. De är inte de eviga fängelser vi en gång trodde … saker kan komma ut ur ett svart hål, både till utsidan och möjligtvis till ett annat universum. Så om du känner att du är i ett svart hål, ge inte upp – det finns en väg ut.”
Astrid har hjälp av flera assistenter och sina föräldrar i vardagen. Hur blir det när hon flyttar till Köpenhamn, långt från sina föräldrar?
– Jag klarar mig utan mina föräldrar, skriver Astrid och tittar på sin mamma med ett stort skratt.
– Det kommer alltid en tid då ett barn ska frigöra sig från sina föräldrar, säger Dorte. Snart är det dags för Astrid att forma sin egen framtid.
– Ja, skriver Astrid.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se "

" Fakta.
Astrid Siemens Lorenzen
Ålder: 19 år.
Bor: Sønderborg på Jylland i Danmark.
Familj: Mamma Dorte, pappa Willy, syskonen Ida och Emma.
Bakgrund: Föddes med en cp-skada som gör att hon inte kan kontrollera sina muskelrörelser och inte har ett talat språk.
Gör: Läser näst sista året på gymnasiet. Sitter i styrelsen för Unge med handicap, en organisation som driver unga funktionsnedsattas politiska frågor.
Framtidsplaner: Studera på universitet och sedan forska.
Cerebral pares
Cerebral pares, cp, är ett samlingsnamn för ett rörelsehinder orsakat av en skada eller utvecklingsrubbning i den ännu omogna hjärnan. Det kan ha inträffat antingen under graviditeten, i samband med förlossningen eller före två års ålder.
Barn med cp har en försenad motorisk utveckling och visar under sin utveckling olika symtombilder beroende på var i hjärnan skadan sitter och vid vilken tidpunkt skadan inträffat.
Hur stor den nedsatta muskelkontrollen är varierar. Förutom rörelsehindret har många cp-skadade även andra funktionsnedsättningar som talsvårigheter.
Källa: Hjärnfonden

Stephen Hawking var en brittisk fysiker, kosmologiforskare och populärvetenskaplig författare. Han led av ALS och gick bort den 14 mars 2018 "

" Ledare: Att komma ut som 75-åring är allt annat än futtigt

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

Det är olidligt för människan att inte få leva i enlighet med sin egen inre övertygelse, att inte få vara sig själv. Skådespelaren Michael Segerström beskriver just den frustrationen när han nu, 75 år gammal, kommer ut som bisexuell i Sydsvenskan (28/4). Han säger att han varit så förbannad, att han haft ångest, mått uselt.

Det är ju väldigt patetiskt att komma ut vid 75. Det är liksom lite ... sent påkommet", säger han. Fast han har ju vetat i 60 år, så länge har han ensam burit detta olevda liv. Så stark var hans skräck för att stötas ut.
Resan har varit lång och svår, inte bara för honom personligen. Sverige blev ett av världens första länder att avklassificera homosexualitet som sjukdom. Det skedde 1979. Sedan dröjde det ända till 1995 innan homosexuella fick rätt att ingå partnerskap. 2003 fick samkönade par rätt att adoptera, sedan 2005 har samkönade kvinnliga par rätt till insemination på sjukhus.
För tio år sedan, den 1 maj 2009, ändrades slutligen äktenskapsbalken så att den även innefattade par av samma kön, och därmed blev partnerskapen äktenskap som vilka som helst. Nästan samtliga kristdemokrater röstade emot detta. Men nu är även de med på tåget: Formellt välkomnar de homosexuell kärlek som vilken kärlek som helst.
Man kanske frestas att tänka att vi därmed är i mål. Att segern är vunnen. Att ingen behöver stå på barrikaderna, att det är lite överdrivet att fortfarande tala om en kamp? Men det är farligt att låta sig invaggas i den tron.
Just nu är det inopportunt att vara emot homosexualitet. Och nog har Kristdemokraternas nuvarande partiledare, Ebba Busch Thor, nådigt sagt att ett gaypar mycket väl skulle kunna vara lika bra föräldrar som hon själv.
Fast samtidigt hävdar hon fortfarande att hon främst värnar "barnperspektivet". Vilket innebär att "alla barn har en mamma och en pappa, och därför är det bästa för ett barn att växa upp med sin mamma och pappa och ha dem som förebilder", förklarade hon häromåret i tidningen Världen i dag (22/4 2018). Så mycket för den progressiviteten, alltså.
Det är uppenbarligen skillnad på att erkänna homosexuellas lika värde som princip, och en helt annan att välkomna den med öppna armar. Ännu svårare kan det vara att acceptera homosexualitet i den egna familjen. Alla som nu är vuxna har levt i en tid då homosexuella inte haft samma mänskliga rättigheter som alla andra. Nog lär detta fortfarande påverka mentaliteten gentemot samkönad kärlek.
Det går ett högerspöke genom världen, som på många håll tangerar det rent fascistiska.
I vissa länder vänder utvecklingen för homosexuella. I andra har det aldrig ens funnits någon utveckling till att börja med: där förföljs, fängslas och avrättas homosexuella så som de alltid har gjort. Fortfarande finns det i Europas finrum många politiker som anser sig ha rätten att bestämma vilka andra vuxna människor får älska och ej. Sverige är på inget sätt immunt.
Lika snabbt som pendeln svänger åt ena hållet, kan den svänga åt det andra. Rättigheter och vunna segrar kan aldrig tas för givna, det är den smärtsamma lärdomen.
Därför har Michael Segerström fel när han förläget säger att det är futtigt av honom att komma ut år 2019: "Vad ska alla bögar som kämpat för rättigheter och fått stryk ett helt liv säga om det?"
Men att bejaka den man är, det är allt annat än futtigt. Och kampen för homosexuellas rättigheter kommer aldrig att vara över.

DN 1/5 2019 "

" Jo Cameron känner ingen smärta – nu vet forskarna varför

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

Hon hade fått veta att det skulle bli smärtsamt att föda barn. Men när timmarna gick var det ingenting hon tänkte på – trots att hon inte fick ryggmärgsbedövning.– Jag kunde känna att min kropp förändrades, men det gjorde inte ont, minns Jo Cameron, som i dag är 71 år gammal. Hon liknar känslan vid en ”kittling”.

Senare skulle hon säga till andra blivande mammor:
– Oroa er inte, det är inte så farligt som folk säger.
Det var först nyligen – mer än fyra decennier senare – som hon fick veta att hennes vänner inte hade överdrivit.
I stället var det något som var annorlunda med sättet hennes kropp upplevde smärta: mestadels gjorde den inte det.
Forskare tror att de nu har förstått varför. I en studie som publicerades i slutet av mars i British Journal of Anaesthesia kopplar forskarna Camerons i stort sett smärtfria liv till en mutation i en tidigare oidentifierad gen. Förhoppningen är enligt dem att fyndet i framtiden kan bidra till utvecklingen av ny smärtlindring.
Forskarna tror att mutationen också kan kopplas till varför Cameron känt så lite ångest och rädsla i livet, och varför hennes kropp läker snabbt.
– Vi har aldrig sett en sådan här patient, säger John Wood, chef för gruppen för molekylär smärta vid University College London.
– Forskare har dokumenterat fallstudier av individer som upplever lite eller ingen smärta i snart 100 år. Men den genetiska mutation som verkar ligga bakom Camerons smärtfrihet har inte identifierats tidigare.
Studien publicerades samtidigt som en pågående utveckling i den känslomässigt laddade debatten om hur man behandlar smärta på ett ansvarsfullt sätt.
Torsdagen den 28 mars lämnade delstaten New York in en stämningsansökan mot Sackler-familjen som äger Purdue Pharma, företaget som tillverkar opioiden oxycontin. Den händelsen var ytterligare en påminnelse om att vi behöver mindre beroendeframkallande alternativ för att hantera kronisk smärta, enligt Stephen G Waxman, neurolog vid Yaleuniversitetet och författare till boken ”Chasing Men on Fire: The Story of the Search for a Pain Gene”.
Waxman var inte involverad i den här studien, men han har studerat människor som har ovanliga mutationer som förändrar deras upplevelse av smärta.
– Alla de här mutationerna lär oss någonting, och pekar på en särskild gen som ett möjligt mål för nya och mer effektiva läkemedel mot smärta, säger han.
De händelser som fick forskare att undersöka Camerons gener började för runt fem år sedan. Hon levde ett lyckligt, vanligt liv vid sjön Loch Ness i Skottland tillsammans med sin make. Efter en handoperation var hennes läkare chockad över att hon inte upplevde smärta och att hon inte ville ha smärtstillande.
– Jag garanterar att jag inte behöver något, minns Cameron att hon sade till Devjit Srivastava, anestesi- och smärtlindringskonsult vid sjukhuset i norra Skottland, och en av författarna till studien.
Ett par uppföljande frågor visade att Cameron var ovanlig. Vid 65 års ålder hade hon fått sin höft utbytt. Eftersom den inte orsakade henne någon smärta hade hon inte upptäckt att något var fel förrän höften var allvarligt förstörd. Skärsår, brännskador och frakturer – inget av detta

hade gjort ont. Ofta krävdes lukten av bränd hud eller att hennes make upptäckte blod för att hon skulle förstå att någonting var fel. Hon rapporterade att hon endast kände en ”skön glöd” när hon åt stark chili.
Srivastava remitterade henne till gruppen för molekylär smärta vid University College London, en grupp som fokuserar på genetik för att förstå biologin bakom smärta och beröring.
De hade några ledtrådar. Under de senaste decennierna har forskarna identifierat dussintals andra människor som hanterar smärta på ovanliga sätt. Men när James Cox, senior föreläsare hos gruppen, och en av författarna till studien, undersökte hennes genetiska profil påminde den inte om andra som levt utan smärta.
Till slut hittade han det han letade efter på en gen som forskarna kallar FAAH-OUT. Vi har alla den här genen. Men i Camerons fall ”hade patienten ett bortfall som tog bort genens främre del”, enligt Cox. Ytterligare blodprov bekräftade hypotesen, säger han.
Jo Cameron säger att hon förvånades av intresset för hennes fall. Före hennes konversation med Srivastava var smärta inte något hon alls hade tänkt på. Kanske berodde det på att hon, även om hon ofta brände eller skar sig, sällan fick bestående ärr – ytterligare något som forskarna kopplar till mutationen.
Ett antal artiklar har skrivits om föräldrar till barn med liknande tillstånd. Många lever i rädsla för att deras barn, utan smärta, inte kommer att lära sig att vara försiktiga så att de inte gör sig illa. Camerons föräldrar såg aldrig detta som ett problem, säger hon. Hon misstänker att det kan bero på att hon ärvt mutationen av sin far.
– Jag minns inte att han någonsin behövde några smärtstillande. Jag tror det var därför jag inte tyckte det var konstigt, säger hon.
Dessvärre dog han före upptäckten, och därför är det oklart om han bar på mutationen. Hennes mor bär inte på den. Inte heller hennes dotter. Hennes son ”har samma bortfall i FAAH-OUT, men inte den mutation som ger en minskad FAAH-funktion”, enligt James Cox.
Med andra ord delar hennes son en del av, men inte all, hennes smärtokänslighet.
Forskarna fascinerades också av Camerons ovanligt låga ångestnivåer. På en ångestskala fick hon noll poäng av 21. Hon kan inte minnas att hon någonsin känt sig deprimerad eller rädd.
– Jag är väldigt lycklig, säger hon.
I backspegeln ser hon hur hennes genetiska disposition kan ha hjälpt henne i hennes arbete. Efter många år som grundskolelärare omskolade hon sig till att arbeta med människor med allvarliga psykiska funktionsnedsättningar. Oberäkneligt, aggressivt beteende skrämde henne aldrig, säger hon.
Men även om denna mutation kan låta som en dröm finns det baksidor. En av dem är att hon är ganska glömsk; hon tappar bort nycklar och glömmer tankespår mitt i en mening. Den andra nackdelen är att hon aldrig känt den ”adrenalinkick” andra människor pratar om, säger hon.
Forskarna säger att de nu kommer att fokusera på att bättre försöka förstå hur FAAH-OUT fungerar, så att de kan designa en genterapi eller annan smärtlindring runt det. Att förvandla en sådan här upptäckt till en faktisk behandling mot ångest eller smärta tar många år och kräver många miljoner dollar. Det är ovanligt att man lyckas utveckla en produkt. Men det är inte omöjligt, enligt Stephen G Waxman, vid Yale-universitetet. Som en påminnelse om hur en individ med en ovanlig genetisk uppbyggnad kan forma den medicinska framtiden pekar han på läkemedelsgruppen statiner.
– De utvecklades till stor del utifrån en upptäckt av otroligt ovanliga familjer där alla fick hjärtattacker när de var i 20-årsåldern, säger han.
Det är för tidigt att säga om Camerons mutation eller någon annan individs mutation kan förändra framtiden för smärtlindring.

– Men jag är relativt säker på att de lärdomar vi får från generna som är inblandade i smärta kommer att leda till utvecklingen av en helt ny typ av smärtstillande läkemedel, säger Waxman.

Heather Murphy "

"Fakta. Om reportaget
Denna artikel publicerades först i New York Times, en tidning som DN samarbetar med.
Reporter: Heather Murphy.
Översättning från engelska: Evelyn Jones. "

" Kaarina Leino, 72, tvingades lämna sitt hem när hon blev sjuk

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

Kaarina Leino var en aktiv pensionär när hon plötsligt bröt lårbenshalsen. Det var i maj förra året.I februari i år ansåg sjukvården att hon var färdig att skrivas ut. Hon bad att få komma till ett korttidsboende för att så snart som möjligt flytta hem igen.Men hon fick avslag och anvisades ett äldreboende där hon nu vantrivs.

Den 15 maj förra året förändrades livet för Kaarina Leino, 72 år.
Hon bodde i en etta utan hiss i Hässelby och var på väg till en marina för att tillsammans med några vänner sitta nattvakt.
– Vi skulle spela kort och dricka vin, bada bastu och simma och bada. Men det blev ett snopet slut, säger hon och berättar hur olyckan gick till.
Hon stod i rulltrappan på väg ned i tunnelbanan när hennes väska med hjul fastnade mellan två trappsteg.
Hon vände om för att försöka ta loss den men föll så olyckligt att hon bröt lårbenshalsen.
– Det är snart ett år sedan. Ja, vilken jävla resa det har varit, men det är sånt som händer. Jag är glad att jag har livet i behåll, säger hon och berättar att hon fick vänta några dagar innan hon opererades på Södersjukhuset och fick en skruv insatt i höften.
Eftersom hon bodde tre trappor upp utan hiss fick hon hjälp av hemtjänsten.
Sommaren förflöt, men hon blev aldrig riktigt återställd.

Hennes allmäntillstånd blev allt sämre och dottern Jonna Mandell hjälpte henne att byta till en så kallad seniorlägenhet i Hägersten. Den hade hiss och var handikappanpassad.
– När hon skulle flytta in så blev hon så dålig att hon nästan tuppade av, och fick åka in akut till Södersjukhuset, berättar dottern Jonna Mandell som var där för att hjälpa henne.
Det visade sig att hon hade fått blodförgiftning, förmodligen på grund av skruven i höften.
Kaarina Leino lades in på intensiven, skruven togs bort och hon blev bättre.
Men det var ändå något som inte stod rätt till.
Kaarina flyttade in i sin nya lägenhet men blev mer eller mindre sängliggande.
Efter en månad i den nya lägenheten fick hon återigen blodförgiftning, lades in och svävade mellan liv och död på avdelningen där hon låg.
Kaaarina Leino själv minns inte så mycket men återberättar vad hon har fått höra från andra om den tiden, bland annat om att personalen hela tiden tjatade om att hon måste försöka äta, trots att hon inte hade någon aptit.
Den 4 februari i år kom så vändpunkten.
En av läkarna upptäckte att hon hade kortisolvärden som var livshotande låga och ordinerade ett dropp mot det.
– Vad jag har förstått så räddade den där läkaren livet på mig. Så fort jag vaknade efter det här droppet så ville jag ha frukost, och lunch.
– Ja, vilket drama, min sjukdomsperiod, säger Kaarina Leino.
Hon repade sig snabbt och bara tio dagar senare samtalade hon och dottern Jonna Mandell med en biståndshandläggare på kommunen.
De berättade om det snabba tillfrisknandet och bad om att Kaarina skulle få rehabilitering och flytta till ett korttidsboende.
Förhoppningen var att hon så snart som möjligt skulle kunna flytta hem igen med hemtjänst.
Det tog bara några dagar innan de fick avslag.
Motiveringen är att Kaarina behöver ”omfattande hjälp över hela dygnet” och att hennes hjälpbehov är ”långvarigt”.
När biståndshandläggaren ringer upp får Kaarina veta att hon måste skynda sig att välja ett permanent vård- och omsorgsboende.
– Kommunen sa att det var bråttom och att jag var tvungen att välja ställe på en gång.
Kaarina valde ett permanent vård- och omsorgsboende i Stockholm.
Men både hon och dottern tyckte inte att det kändes helt bra eftersom hon tillfrisknat så snabbt.
När vi besöker henne sitter hon i rullstol. Hon har en kronisk infektion i höften och snart ska läkare ta ställning till om hon ska få en ny led eller stelopereras.
Hon har ett rum med sjukhussäng, men vantrivs eftersom hon upplever att hon är för frisk för att bo på ett permanent vård- och omsorgsboende.
– Det känns som sista anhalten. Jag borde ha fått ett korttidsboende några månader i stället. Då hade jag kunnat flytta tillbaka till min lägenhet i Hägersten som redan var anpassad för rullstolen.
Kommunen har sagt att hon kan behålla sin hyreslägenhet.
– Men jag har inte råd att betala för två boenden, säger hon och berättar vad hon har i pension varje månad.
– Hyran för båda boendena är mer än hela min pension, säger hon.
Är du säker på att du skulle klara dig i ett eget boende?
– Jag blir ju hela tiden bättre. Om jag bara får tillbaka litet styrka i armarna så kan jag snart rulla till affären på egen hand.
Hon har många vänner och upplever inte att hon är i samma livsfas som de andra på boendet.
– Vi blir alla gamla, och det är inget konstigt med det. Men de som bor här är så mycket äldre och sjukare än jag. Det är för tidigt för mig.

– Ibland tänker jag att jag måste jag öva på acceptans. Men om jag ger efter så kanske jag blir gammal alldeles för tidigt. Jag vill och kan leva ett vanligt liv.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se "

"Fakta. Korttidsboende
Boende där den äldre bor en begränsad tid och som har personal dygnet runt.
Vanligt efter sjukhusvistelse om den äldre inledningsvis har svårt att klara sig hemma.
Också vanligt för den som får hjälp i hemmet men behöver rehabilitering i perioder, eller om närstående som vårdar i hemmet behöver avlastning.
Kan också vara en lösning i väntan på plats på permanent äldreboende.
För att få korttidsboende behöver man göra en ansökan hos kommunen.

Så säger lagen
I socialtjänstlagen står att ”insatsen ska utformas så att den stärker personens möjligheter att leva ett självständigt liv”.
88 000 personer (65 år eller äldre) bodde i permanent särskilt boende den 1 oktober förra året.
7 341 personer hade korttidsboende vid samma period.
Källa: Socialstyrelsen "

" Kommunen är oftast enig med den äldre

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

Det vanliga är att kommunerna försöker få äldre att bo hemma så länge det går och hjälpa dem med hemtjänst, enligt äldresamordnaren Michaela Prochazka. Det är först när hemtjänsten inte räcker till längre som man försöker få dem att flytta till ett äldreboende, säger hon.

är inte ofta som kommunen ger avslag till någon som vill ha korttidsboende – för att i stället anvisa ett permanent äldreboende, som man gjorde med 72-åriga Kaarina Leino i artikeln här ovan. Det hör också till undantagen att kommunen och den äldre inte kommer överens om boendeformen, enligt Malin Hedberg som är biträdande enhetschef vid äldreomsorgsavdelningen i Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning.
Det var hennes enhet som avslog Kaarina Leinos ansökan om korttidsboende och beslutade om permanent äldreboende i stället.
Hon vill inte kommentera Kaarina Leinos ärende specifikt, utan talar i mer generella termer.
– Jag kan inte ge någon procent hur ovanligt det här fallet är, men det händer inte ofta att man inte kommer överens, säger hon.
Är det inte bättre med en omvänd ordning, att börja med ett korttidsboende och sedan låta den äldre flytta till ett permanent ställe om det inte fungerar?
– Jag kan inte säga vilken ordning som är bäst eftersom det varierar från fall till fall, säger Malin Hedberg.
En äldre som flyttar till ett korttidsboende behåller alltid den egna bostaden, och det finns framför allt tre scenarior då kommunen brukar anvisa ett korttidsboende, förklarar Malin Hedberg.

Det vanligaste är att närstående som sköter omvårdnad i hemmet behöver avlastning. Då kan den äldre flytta mellan hemmet och korttidsboendet växelvis.
Korttidsboende används också om det finns ett stort omvårdnadsbehov och samtidigt en osäkerhet om den äldre verkligen kan klara sig hemma med hemtjänst.
Ett tredje typfall är att den äldre behöver vårdinsatser, till exempel efter en olycka, för att kunna återhämta sig så mycket att hon eller han kan flytta hem igen.
Den sistnämnda situationen hamnade Kaarina Leino i. Hon vårdades på sjukhus samtidigt som hon hade en seniorlägenhet som var anpassad efter hennes behov.
Men den gjorde hon sig av med när hon anvisades ett permanent äldreboende eftersom hon inte har haft råd med dubbla hyror.
Malin Hedberg säger att hon alltid kan få förtur till en ny seniorlägenhet om en biståndshandläggare anser att hon behöver det.
Men Kaarina Leino har redan flyttat två gånger det senaste året, och tycker att det har varit extremt ansträngande.
– Det är klart att det är olyckligt att behöva flytta när man är äldre, det är inget roligt moment, säger Malin Hedberg.
Är det lättare för pensionärer som har en god ekonomi och kan betala dubbla hyror, att klara en sådan här situation?
– Jag har förståelse för att pensionärer inte har råd. Men det händer faktiskt att de som känner sig osäkra på om de kommer trivas med en flytt försöker hyra ut sin seniorlägenhet i andra hand, säger Malin Hedberg.
Kaarina Leino upplever att allt gick alldeles för snabbt. Kommunens handläggare ringde torsdagen den 13 februari och sa att hon måste välja ett permanent äldreboende för att kunna flytta in där redan veckan därefter.
Är det vanligt med så snabba puckar?
– Om en person har vårdats på sjukhus och gjorts klar för utskrivning, så kan det upplevas gå snabbt. Men sjukhusen kan inte ha kvar personer som är medicinskt färdigbehandlade, säger Malin Hedberg.
Michaela Prochazka är äldresamordnare vid Socialstyrelsen. Hon säger att det ibland bara går någon dag från att en ansökan om äldreboende görs till att ett beslut om flytt fattas.
– Om det då kanske finns tio olika ställen som man måste välja mellan så kan det upplevas som stressande för en äldre, säger Michaela Prochazka.
Den som behöver hjälp att välja äldreboende och har en dator kan hitta information i Äldreguiden. Där står hur nöjda de boende är på olika korttidshem och permanenta omsorgsboenden. Där står också vad de olika ställena erbjuder och vad de har för profil.
Den som är missnöjd med kommunens beslut kan överklaga det till förvaltningsrätten.
– Men det är inte många som brukar vilja byta boende eftersom det är en sådan stor omställning att flytta, säger Michaela Prochazka.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se "

" Smart teknik i äldreomsorgen – golvet larmar om en patient ramlar

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

På Hälleborgs äldreboende avlastas undersköterskor av ny teknik. Välfärdsteknik i form av positioneringsfyrar och ett sensorgolv gör vardagen enklare både för undersköterskorna och de äldre.
– Jag skulle inte kunna tänka mig jobba på ett äldreboende utan det, säger Pamela Palevik, undersköterska på Hälleborg äldreboende.

När Hälleborgs äldreboende slog upp sina dörrar i Västerås, för fem år sedan, väntade inte bara en ny arbetsplats för personalen. Här fanns också ett nytt arbetssystem där välfärdsteknik ska avlasta vardagens arbetsuppgifter. Men likaså stärka de äldres självbestämmande.
På varje våning står dörrar olåsta. Här bor äldre med behov av omsorg eller demenssjukdom. De öppna dörrarna gör det möjligt för de äldre att röra sig fritt mellan våningsplan, rum eller den inhägnade trädgården. Vanligtvis är öppna dörrar en utmaning för personalen som behöver hålla koll på de boende.
– Vi trodde att alla skulle springa omkring och att vi skulle tvingas leta efter dem, men i själva verket kan jag knappt tro att 120 personer bor här, säger Pamela Palevik, undersköterska.
Lösningen är positioneringsfyrar som är placerade på varje våning. När en person som behöver tillsyn lämnar sin avdelning larmas personalen i mobiltelefonen. Endast vid behov söker undersköterskorna upp personen. På så vis stärks individens självständighet samtidigt som personalen känner sig trygga med att veta var personen befinner sig.
När den äldre befolkningen fortsätter att växa, ökar också behovet av personal inom äldreomsorgen. Enligt regeringen behöver 136 000 nya undersköterskor anställas till 2026.
Att använda mer välfärdsteknik skulle kunna locka till sig mer personal samt effektivisera arbetet, enligt en rapport från Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH). Bland annat skriver myndigheten att välfärdsteknik ska avlasta medarbetare.
– Det handlar inte om att ersätta människan med ny teknik utan att disponera personalens tid där den faktiskt behövs, säger enhetschef Sara Backman på Hälleborg äldreboende.
Förutom positioneringsfyrar används även ett sensorgolv som känner av när en person ramlar. Likaså ett sänglarm, vilket innebär att golvet larmar personalen när den boende reser sig från sängen. På så vis vet undersköterskan Caroline Tshiabu när personen har vaknat på morgonen.
– En del glömmer att de behöver hjälp för att resa sig upp, när jag får larmet i mobilen kan jag skynda mig dit för att hjälpa personen innan skadan är framme, säger hon och håller upp sin mobilenhet, där hon också kan närvaromarkera eller kvittera alarm.
För att säkerställa tryggheten på boendet är varje medarbetare tvungen att ta ett teknikkörkort. Körkoret bekräftar att personen har tillräckliga kunskaper för att hantera de tekniska verktygen på boendet.
En utmaning med arbetssystemet är när missförstånd uppkommer. Exempelvis händer det att möbler som flyttas i lägenheten misstas för en person som ramlar på golvet.
– Om personen som bor i lägenheten har flyttat på möbler innebär det att sänglarmet kan ha hamnat under sängen, då behöver vi flytta på sänglarmet, säger Caroline Tshiabu.
Kollegan Rojin Komby tycker inte att stressen har minskat tack vare tekniken. Däremot vittnar hon om en lugnare atmosfär på arbetsplatsen.

– När jag slipper passa upp på de äldre, helt i onödan, känner de sig mer självständiga. Dessutom tror jag att den här typen av teknik kan göra äldreomsorgen till en mer attraktiv arbetsplats, säger hon.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se

" Fakta. Välfärdsteknik
Exempel på välfärdsteknik är digitala trygghetslarm, sensorer eller tillsyn via kameror. Gränsen mellan hjälpmedel och välfärdsteknik kan ibland vara svår att dra. Men i motsats till hjälpmedel är all välfärdsteknik digital.
En etisk fråga som ofta lyfts i samtal om välfärdsteknik handlar om integritet. Är det rimligt att få begränsad integritet för ökad trygghet? Likaså är en del oroade över vad som sker när tekniken slutar fungera.
Källa: Kunskapsguiden "

" Alarmerande ökning av övervikt bland gravida

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Andelen gravida kvinnor som är feta eller överviktiga fortsätter att öka i snabb takt. I dag lider mer än fyra av tio kvinnor av övervikt eller fetma redan i början av sin graviditet. Risken för komplikationer ökar, för både mamman och barnet.

De senaste åren har antalet kvinnor som är överviktiga eller feta tidigt i graviditeten ökat kraftigt. År 2017 hade 41,5 procent av de kvinnor som skrevs in på mödrahälsovården ett kroppsmasseindex (BMI) på 25 eller därutöver. Det vill säga de var överviktiga eller feta. Motsvarande siffra år 2010 var 37,5. De regionala skillnaderna är dock stora, visar statistik från Socialstyrelsen. I Dalarnas och Södermanlands län var hälften av kvinnorna överviktiga eller feta när de skrevs in i mödrahälsovården, medan motsvarande andel i Stockholm var en dryg tredjedel.
– Normalt brukar det vara små förändringar i statistiken från ett år till ett annat, men bland gravida har det ökat stadigt varje år. Det är riktigt alarmerande, eftersom risken för komplikationer, för både mamman och barnet, ökar, säger Anna Sandström, föredragande läkare och specialist i obstetrik och gynekologi vid Karolinska universitetssjukhuset i Stockholm.
Det finns ett tydligt samband mellan övervikt och fetma och ett antal komplikationer under graviditeten, såsom högt blodtryck, graviditetsdiabetes, havandeskapsförgiftning och blodproppar hos modern, komplikationer vid förlossningen, fosterdöd, missbildningar

samt missfall. Men Anna Sandström tycker inte att man ska överdriva risken för den enskilda kvinnan.
– Den absoluta risken är fortfarande liten, men på befolkningsnivå är riskökningen påtaglig. Att vi ser det här så pass tidigt under - graviditeten och hos relativt unga personer tyder på att fetma och övervikt är ett reellt samhällsproblem, säger hon.
Hur ska en överviktig kvinna som planerar att bli gravid den närmaste tiden tänka?
– Man bör få hjälp att gå ner i vikt före graviditeten för att nå ett normalt BMI. Om man är överviktig bör man också kontrolleras för sjukdomar som är associerade med komplikationer, som högt blodtryck och diabetes.

TT "

" Nils Öberg får omstridda chefsjobbet på F-kassan

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Ett år efter att Försäkringskassans generaldirektör fick lämna posten under uppmärksammade former har regeringen nu utsett en efterträdare. Nils Öberg, nuvarande chef för Kriminalvården, presenterades under torsdagen.

– Det känns bra. Det här är en verksamhet som betyder enormt mycket för väldigt många människor, så det ska bli kul att få vara med och bidra i det arbetet, säger han.
Nils Öberg kommer senast från tjänsten som generaldirektör för Kriminalvården, och tror bland annat att erfarenheterna av att leda en ”stor och komplex” myndighet kan komma väl till pass vid Försäkringskassan också.
– Försäkringskassan har precis som Kriminalvården väldigt många anställda och en hög personalomsättning, så arbetsgivarfrågorna är viktiga och blir en utmaning, säger han.
Enligt regeringen har Kriminalvården lyckats öka både det interna och det externa förtroendet under Nils Öbergs ledning.
– Han har ett mycket starkt ledarskap. Det är också så att Kriminalvården är en myndighet som inte heller klarar sitt uppdrag utan att samverka med andra aktörer, precis som Försäkringskassan, säger socialförsäkringsminister Annika Strandhäll (S) till TT.
Strandhäll presenterade regeringens val vid en presskonferens under torsdagen, där hon även berättade att regeringen fattat beslut om ett nytt regleringsbrev för Försäkringskassan, med bland annat nya mål för föräldra- och sjukförsäkring. Nils Öberg hänvisar till social-

departementet för en mer utförlig beskrivning av de nya riktlinjerna, men säger att han över lag upplever målen som balanserade.
Nils Öberg tar närmast över efter tillförordnade generaldirektören Maria Hemström Hemmingsson, som i sin tur tillfälligt tog över efter Ann-Marie Begler, vars avsked för drygt ett år sedan nu granskas av konstitutionsutskottet.
Strax efter petningen sade Begler i en intervju med DN att hon tvingades bort av politiska skäl, då regeringen var rädd att förlora valet på grund av kritik som riktats mot Försäkringskassans verksamhet.
Nils Öberg säger att han inte alls är insatt i omständigheterna kring Beglers avsked och inte har några kommentarer i den frågan. Att det kan komma att riktas kritik mot vissa av Försäkringskassans beslut är han dock beredd på.
– Kritik och ifrågasättande är en del av vardagen och något man måste acceptera. Försäkringskassan verkar inom känsliga områden där många befinner sig i utsatta positioner, och då gäller det att kroka arm med andra myndigheter och se till att de här personerna inte hamnar i kläm eller mellan stolarna någonstans.
Känner du att du har fullt stöd från regeringen om du skulle tvingas fatta tuffa beslut som kan väcka kritik?
– Jag har jobbat ganska länge inom statsförvaltning och är trygg med hur samarbetet med regeringen fungerar, säger han.
Nils Öberg kommer att tillträda sin nya tjänst den 3 juni.

Fredrik Tano
fredrik.tano@dn.se
Sandy Kalleny
sandy.kalleny@dn.se "

"Detta har hänt.
Den 27 april 2018 kallade socialminister Annika Strandhäll (S) till presskonferens. Hon berättade att Försäkringskassans uppdrag skulle förtydligas och att generaldirektören Ann-Marie Begler skulle bytas ut. Tillförordnad ersättare blev Maria Hemström Hemmingsson, generaldirektör på Inspektionen för socialförsäkringen, ISF.
Regeringens beslut väckte kritik från både medarbetare och opposition. Ann-Marie Begler sa i en intervju i DN att politiska skäl låg bakom beslutet att sparka henne. Enligt henne var regeringen rädd att förlora valet på grund av debatten kring Försäkringskassan.
I maj 2018 frågades både Annika Strandhäll och Ann-Marie Begler ut av riksdagens socialutskott. Ministern fick kritik från oppositionen men försvarade sitt beslut och sa att myndigheten behövde ett nytt ledarskap.
Sedan Ann-Marie Begler sparkades har inga nya, ordinarie generaldirektörer utsetts för vare sig Försäkringskassan eller ISF.
I april 2019 avslöjade DN att regeringskansliet pressat Försäkringskassan efter att anteckningar från möten mellan Ann-Marie Begler och Strandhälls statssekreterare lämnats ut till journalister.
I april 2019 frågades Strandhäll och hennes tidigare statssekreterare ut av riksdagens konstitutionsutskott om ärendet.
DN "

" Regeringen har utsett ny generaldirektör för Sis

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Regeringen har utsett Elisabet Åbjörnsson Hollmark till generaldirektör för Statens institutionsstyrelse (Sis).

Åbjörnsson Hollmark kommer närmast från befattningen som kriminalvårdsdirektör och ställföreträdande generaldirektör på Kriminalvården. ”Statens institutionsstyrelse är en helt central aktör för att skapa ett tryggare Sverige och ett starkare samhälle. Elisabet Åbjörnsson Hollmark har den strategiska erfarenhet som krävs för rollen som generaldirektör för denna myndighet”, säger socialminister Lena Hallengren (S) i ett pressmeddelande.

TT "

”Karolinska har inte haft ordning”

DN FREDAG 3 MAJ 2019

"Revisorernas underkännande av både vård och styrning på Karo-linska universitetssjukhuset väcker politiska reaktioner. Finans-regionrådet Irene Svenonius (M) säger att hon tar kritiken på allvar, samtidigt som hon sätter sin tilltro till den nya ledningen. – Jag tror inte att styrelsen medvetet bryter mot kommunallagen, säger Irene Svenonius.

Oppositionspartierna i landstinget, numera Region Stockholm, har flera gånger pekat på svårigheten att följa besluten som gäller Karolinska, och även ställt frågor om att sjukhusets underskott, som länge bedömdes landa på minus 500 miljoner kronor, plötsligt växte och landade på minus 822 miljoner för hela 2018. Detsamma gäller sjukhusets galopperande underskott för 2019, som nyligen visade sig vara 1,5 miljarder kronor i stället för 1,1 miljarder, vilket gör att sjukhuset måste spara ytterligare en halv miljard.
I revisorernas årsrapport för 2018 har det nu visat sig att många kontakter mellan sjukhuset, landstingsstyrelsen och hälso- och sjukvårdsförvaltningen, som rört det skenande underskottet, skett på informella vägar, och beslut om åtgärder har fattats utan mötes-anteckningar och protokoll, som DN tidigare berättat.
Både vården och ekonomistyrningen får underkänt av landstingsrevisorerna, som pekar på en försämring sedan 2017, då styrelsen fick en anmärkning och sedan byttes ut.
Oppositionsregionrådet Erika Ullberg (S) har länge kritiserat styrningen av Karolinska.
– Revisorernas kritik och uttalandena från nya sjukhusdirektören visar att det är en djup kris på Karolinska. Patienter och personal drabbas

och det går ut över vården i hela länet. Den blågröna majoriteten måste nu ändra den dysfunktionella styrningen, säger Erika Ullberg.
Styrelsen – som i formell mening är en nämnd – kritiseras också av revisorerna för att inte följa kommunallagen, då beslut är otydligt dokumenterade och protokollen bristfälliga.
Vänsterpartiets vårdpolitiska talesperson Jonas Lindberg ser ett mönster i den informella gången som präglat hela hanteringen av Nya Karolinska, även under planerings- och projekteringsstadiet. I den pågående utvärderingen av projektet Nya Karolinska har forskare från Stockholms universitet särskilt lyft hur processen av hela projektet i stor utsträckning hanterats med minimal insyn utanför de gängse organen inom landstinget.
– Nu har man sagt att ”vi har lärt oss av Nya Karolinska”, men revisionens rapport visar att man fortsatt, att det är grundat i politiken att sköta saker informellt, och det är jättebesvärande. Landstinget och regionerna är den politiska instans som har sämst kontrollfunktioner – man skulle vilja kalla in de som varit ansvariga till ett konstitutionsutskott och ställa dem till svars, men det går inte, säger Jonas Lindberg.
Moderata finansregionrådet Irene Svenonius säger att hon ser allvarligt på revisorernas rapport, och instämmer i mycket av kritiken.
– Det är uppenbart att Karolinska inte haft tillräcklig ordning i sin verksamhet och ekonomi 2018. Det var ett av de bärande skälen till att vi valde att byta nämnden förra våren.
Kritiken drabbar delvis även den nya styrelsen eller nämnden, bland annat genom att underskottet dragits i långbänk, vilket revisionen bedömer har förvärrat situationen.
Irene Svenonius pekar på att den nya styrelsen tillträdde först i juni och behövt tid på sig att sätta sig in i saker innan den kunde börja arbeta. Samtidigt är hon självkritisk:
– En lärdom av revisionsrapporten är att vi på samtliga nivåer i regionen måste fatta beslut snabbare. Vi kunde se att underskottet var stort i helårsprognosen i september. Våra tjänstemän har haft diskussioner, men frågeställningarna behöver föras upp på den politiska nivån snabbare när det finns anledning att fatta beslut i ett annat organ än den nämnd som har ansvaret.
Här har mycket av kontakterna i stället gått den informella vägen, enligt revisorerna.
– Om det stämmer måste förvaltningarna se över sina arbetssätt. Beslut ska alltid fattas med fullgoda underlag och de ska dokumenteras, oavsett om de fattas av tjänstemän eller politiker.
Har du varit involverad i de informella kontakterna?
– Vad är informella kontakter och vad är beslutsunderlag? Om nämnder har ekonomiska bekymmer så förs självklart samtal med berörda på olika nivåer för att säkerställa hur det ser ut, och vad man vidtar för åtgärder. Det är mer regel än undantag att man kallas upp för dialog, säger Irene Svenonius, och fortsätter:
– Men det som indikeras i revisionsrapporten är ju något annat – att man skulle ha fattat beslut utan protokollförda möten och inte dokumenterat det.
Karolinska har en ifrågasatt tematisk organisation. Den nye sjukhusdirektören Björn Zoëga har sagt att det nu ska ”skruvas” på organisationen, men att det inte är aktuellt att återskapa klinikerna.
– Det är en fråga för sjukhusdirektören och möjligen nämnden att fatta beslut om vilken organisation man vill ha. Det blir den nya sjukhusdirektörens största uppgift, säger Irene Svenonius.
Hur ser du på att sjukhusstyrelsen fortfarande får kritik för att inte följa kommunallagen?
– Jag har inte anledning att tro att Karolinskas styrelse medvetet skulle bryta mot kommunallagen.
Hur orolig är du för Karolinska universitetssjukhuset?
– Jag har stort förtroende för nämnden som arbetar väldigt hårt för att få ordning på det här tillsammans med sjukhusdirektören.

Anna Gustafsson anna.gustafsson@dn.se "

" Läkare uppmanas bojkotta friidrottens hormonregler

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Världsläkarorganisationen uppmanar läkare att inte delta i genomförandet av de testosterongränser som friidrotten nu inför. Heidi Stensmyren, ordförande för Sveriges läkarförbund, menar att läkare som gör det skulle bryta mot den medicinska etiken.
– Det här är allvarligt. Det är för oss helt grundläggande, säger hon till DN.

Reglerna som internationella friidrottsförbundet, IAAF, nu har fått klartecken att införa för kvinnor med naturligt hög testosteronproduktion, inkluderar kravet att medicinera för att få vara med och tävla.
De kvinnliga medeldistanslöpare som omfattas av reglerna måste ta testosteronhämmande medicin för att komma ner på en viss nivå av testosteron i kroppen om de ska godkännas som deltagare i damklassen.
Det är inte förenligt med grundläggande etiska principer för läkare, menar Världsläkarorganisationen, WMA, som kräver att villkoret om medicinsk behandling upphävs.
– De kräver en medicinsk behandling som inte är motiverad av att man har behov av en behandling. Och då krockar det. Vi har etiska regler som säger att vi ska ge behandling till den som har medicinska behov av det, inte i prestationspåverkande syften, säger Heidi Stensmyren.
Hon har tidigare varit ordförande för WMA:s etiska kommitté, och var med på det möte i Chile som ledde till Världsläkarorganisationens ställningstagande.
– Det krävs ju att en läkare behandlar och förskriver, och då måste en läkare bryta mot våra medicinska regelverk. För man ska ju behandla efter medicinska behov, säger hon.
– För oss är det en yrkesetisk princip som går före tillgång till tävlingar.
Hon menar att frågan också handlar om läkarens ansvar.
– Ur ansvarssynpunkt så skulle vi behandla med hormoner utan att det är medicinskt motiverat. Skulle det då hända någonting, och det skulle bli en rättsprocess för att den här personen kanske får blodproppar eller någonting annat som man skadas av, ja, vem har då ansvaret? Jag ser knappast framför mig att friidrottsförbundet går in och tar ansvaret. Det är läkaren som får ta konsekvenserna av en eventuell medicinsk felbehandling.
IAAF säger att det räcker med vanliga preventivmedel för att komma i linje med reglerna. Från att klartecknet från Idrottens skiljedomstol kom den 1 maj har IAAF sagt att de berörda idrottarna har en vecka på sig att sänka sina testosteronnivåer om de vill tävla från den 8 maj då reglerna börjar gälla.
Hur ser du på risken att orsaka skada med de här behandlingarna?
– Det är svårt att säga, eftersom vi inte gör det här i dag. Tvärtom så behandlar vi med hormoner på andra indikationer. Det här handlar om enstaka individer, det är svårt att göra någon studie på dem, och framför allt så vill friidrotten köra igång med en gång. Jag tycker att de genar i kurvorna, att de inte har tänkt hela vägen.
Heidi Stensmyren har förståelse för att det är en svår fråga för idrotten att hantera, och skulle vilja se att förbunden sätter sig ned med Världsläkarorganisationen för att diskutera saken innan regelverk införs.
– De kan svårligen fatta beslut inom det medicinska området, eller beställa medicinska behandlingar på det här sättet. Jag tror att de här världssamfunden borde sätta sig ner och bena i frågorna.

Sverker Nilsson, ordförande för det svenska friidrottsförbundets medicinska kommitté, säger att han skulle kunna tänka sig att skriva ut testosteronsänkande preparat med grund i reglerna.
– Jag skulle definitivt kunna tänka mig det om jag har en individ som vill göra detta, är väl medveten om vad det handlar om, och det finns ett mål med behandlingen och den behandlingen inte skadar individen, säger han.
– Men jag skulle verkligen förklara vad behandlingen innebär och vad följderna blir, så att man är väl införstådd med vad detta betyder. Men det är ett väldigt speciellt scenario.
Hur ser du då på att Världsläkarorganisationen uppmanar läkare att inte göra detta?
– Det har jag full förståelse för. För vi medicinerar ju normalt sett inte en frisk individ. Individen har ju i dag en stor laglig makt över sin behandling, så en individ kan själv välja att avstå en behandling, eller önska en behandling. Men bara för att en individ har en önskan så kan inte läkaren behandla utan att göra en egen bedömning.

Malena Johansson
malena.johansson@dn.se "

" Är det verkligen så här vi vill leva?

DN SÖNDAG 5 MAJ 2019

Vi mår allt sämre. Men varför? Och hur kommer det sig att politiken har så svårt att fånga upp den ökande psykiska ohälsan? Roland Paulsen söker sig till skönlitteraturen för att förstå.

Alla som genomlidit en depression vet att jordens undergång inte är jordens undergång. Värre saker kan hända – som att allt bara fortsätter. Om jag ställer mig på en svensk tågstation och tittar på dem som går förbi vet jag att omkring var tionde gått på någon antidepressiv medicin det senaste året. Enligt OECD:s data har andelen fördubblats sedan 2001, och räknar man in ångestdämpande och andra former av psykofarmaka rör det sig, enligt Socialstyrelsen, om var sjätte person. Varför upplever så många ett behov av kemisk assistans? Det finns sannolikt flera skäl till att det blivit så, men vilka dessa skäl än är så ser jag dem inte i det politiska samtalet. Om jag läser en bok av någon som berättar om sitt liv så förstår jag. Men så fort jag slår igen boken och lyssnar på ett nyhetsprogram förstår jag inte. Jag läser om Rachel Cusks ånger inför föräldraskapet, och jag förstår. Jag hör att Stefan Löfven ska avskaffa värnskatten, och jag förstår inte. Jag läser om Karl Ove Knausgårds ständiga längtan efter något annat, och jag förstår. Jag hör att det ska bli billigare att anställa ungdomar och utrikes födda, och jag förstår inte.
Visa mig den politik som har ett annat syfte än att garantera ett vanligt liv – ett liv i skruvstäd mellan förskolan i ena änden och äldreboendet i den andra, ett liv i ständig underordning, genomplanerat sedan generationer, både ekonomiskt och emotionellt, med barn vid 30, skilsmässa vid 40 och skuld, skuld, skuld hela vägen in i mål.

Jag ser ingen sådan politik. Det är möjligt att vi har omöjliggjort den. Kanske kommer våra politiker att förbli samhällets släcka bränderföräldrar, avvärja hot i evighet, terror, kriminalitet, ekonomisk kollaps, klimatkollaps, allt för att rädda det vanliga livet.
Redan på 1960-talet skrev den tyske filosofen Herbert Marcuse att samhällsprojektet blivit en övning i ”total administration”. Hans lärjunge, Jürgen Habermas, beskrev det som att politiken antagit en ”negativ funktion” där allt kommit att handla om att bekämpa risker. Med en sådan politik definieras det goda som avsaknaden av störningar. Skulle det vanliga livet bli outhärdligt sker det inom ramen för det personliga misslyckandet. Människor som mår dåligt har, om deras lidande inte kan härledas till något väletablerat förtrycknarrativ, sig själva att skylla, alternativt sina hjärnor och gener i den mån de kan särskiljas.
Nyligen rapporterade ”Vetandets värld” i P1 (25/4) att svenska staten visst tar den växande konsumtionen av psykofarmaka på allvar. Inte som man hade kunnat tro dock. Tydligen riskerar läkemedlen att rubba ekosystem när de rinner genom kroppen, ut i avloppen och vidare till vattendrag och sjöar. Redan vid låga koncentrationer av den ångestdämpande medicinen oxazepam blir abborrarna övermodiga och glupska. Och antidepressiva läkemedel som citalopram berövar storspiggen och zebrafisken aptiten och fortplantningsförmågan. Svenska staten har i år avsatt 85 miljoner kronor för forskning på området och utsikterna lär vara goda om att vi med nya reningstekniker kommer att kunna rensa bort det värsta förutsatt att reningsverken byggs ut.
Allt fortsätter.
Ibland stöter jag på empiriskt grundade argument till varför det är alarmistiskt att tala om att människor mår dåligt. Ser man på måttet ”Cantrils stege” där personer får gradera sina liv från ”sämsta tänkbara liv för dig” till ”bästa möjliga liv för dig” verkar de flesta nöjda, påpekar man. Men att de flesta är nöjda utesluter inte att många mår dåligt. Och i vilken mån dessa enkäter snarare reflekterar våra förväntningar på livet än hur vi upplever det, förblir omdebatterat.
Den omvända frågeställningen, inte hur bra utan hur dåligt människor mår, bemöts ofta med skepsis. Sedan jag började skriva om psykiska problem i Dagens Nyheter har förvånansvärt många hört av sig för att upplysa om att det alls inte går att göra några regionala eller historiska jämförelser eftersom de studier jag refererar till förlitar sig på patientdata och alltså lider av allsköns bias som har med psykiatrisk praktik att göra. Välmenande människor författar alltså mejl för att berätta att de visserligen inte tagit reda på hur studierna är utförda, men att studierna oavsett vad visar fel.
Till viss del är denna skepsis sund. Ett problem med studier om hur dåligt vi mår är att de mestadels, men inte enbart, utgår från medicinska premisser där det dåliga måendet betraktas som något patologiskt. Detta aktualiserar en lång debatt om huruvida mänskliga problem medikaliseras, det vill säga görs till föremål för medicinsk behandling. Var går gränsen mellan blyghet och social fobi? Mellan nedstämdhet och depression? Mellan oro och ångest?
En stor del av vad som förut ansågs vara normalt har i dag sjukdomsförklarats. Att spåra denna process är ibland enkelt, som när man i senaste utgåvan av den amerikanska diagnosmanualen DSM tog bort undantaget för sorgereaktion vid diagnostisering av depression. Tidigare kunde en depressionsdiagnos inte ställas om patienten mist en nära anhörig inom en period av två månader. Med DSM 5 förvandlades sorg till depression.
Denna typ av medikalisering gör det svårt att dra några slutsatser utifrån hur många som erhåller psykiatrisk vård. Medikaliseringen har också väckt frågan om övermedicinering. Här finns tyvärr en risk att kritiken av medikalisering skyler frågan om hur vi faktiskt mår. Många av dem som i dag förskrivs psykofarmaka skulle antagligen inte ha fått

det för 50 år sedan, men det betyder inte att konsumtionsökningen enbart kan förklaras av medikalisering. En människa som tar psykofarmaka mår trots allt dåligt. Hon är inte lat, inte mindre autentisk. Hon är en människa som sökt hjälp. Statistiken över psykofarmakakonsumtion är en av flera indikationer på hur många som upplever sig behöva hjälp.

Även vad det gäller diagnoser finns en värdefull empiribank i de globala studierna av psykisk ohälsa. Att medikalisering äger rum är inget skäl att bortse från denna empiri. Själv har jag lite till övers för föreställningen om att en diagnos implicerar sjukdom, men det hindrar mig inte från att se att en diagnos indikerar psykiskt lidande – om inte annat eftersom ”kliniskt signifikant lidande” är ett kriterium vid all psykiatrisk diagnostisering.

Ett större problem när det kommer till att mäta hur människor mår är om diagnostiseringen brister i reliabilitet. I en klassisk studie som 1973 publicerades i Science skickade den amerikanska psykologen David Rosenhan tolv doktorander till var sin psykakut med det enda klagomålet att de hörde en röst i huvudet som sa: ”Thud.” Trots att doktoranderna i övrigt uppförde sig normalt blev nästan alla diagnostiserade med schizofreni och inlagda för psykiatrisk vård. Väl inlagda slutade de säga något om rösten i huvudet, ändå förskrevs de mer än 2 000 tabletter och deras sjukhusvistelser kom att vara mellan 7 och 52 dagar (vissa blev inte släppta förrän deras kollegor kom till undsättning).

Rosenhanstudien skapade en kris inom psykiatrin som bland annat utmynnade i en ökad formalisering av diagnoskriterierna. Denna formalisering märktes inte minst 1980 i den tredje utgåvan av DSM som fjärmade sig från psykoanalysen, och den har fortsatt i både fjärde och femte utgåvan. För att kunna mäta de vanligaste diagnosernas spridning frikopplat från regionala skillnader i psykiatrisk praktik, har Världshälsoorganisationen (WHO) också utvecklat diagnostiska formulär som intervjuare utrustas med för att fråga ut hundratusentals personer runt om i världen i representativa urval. Dessa formulär har förfinats och utvecklats med enorma frågebatterier sedan 1970-talet i syfte att möjliggöra en enhetlig utvärdering av den globala psykiska hälsan. Enkäterna utförs nu kontinuerligt inom WHO:s World mental health surveys och resultaten har hittills varit häpnadsväckande.

År 2017 rapporterade WHO att något de länge varnat för – ett par år tidigare uppskattade de att det skulle ske kring år 2030 – redan hade hänt. Den ledande orsaken till ohälsa i världen var inte längre en somatisk sjukdom, utan depression. På bara ett decennium hade antalet deprimerade globalt ökat med nära 20 procent.

Om man ser till fler diagnoser och hur många som under ett givet år drabbas är siffrorna för de rikaste länderna spektakulära. En av fyra amerikaner kvalificerar sig i dag för någon av de vanligaste diagnoserna för psykisk ohälsa. Ändå sticker USA inte ut så mycket i statistiken. Storbritannien och Australien ligger hack i häl, och i Frankrike och Kanada ser vi hur en av fem kvalar in för någon psykiatrisk diagnos.

Detta motiverar ett omtag kring frågan om normalitet. Om en fjärdedel av befolkningen har någon form av psykisk ”ohälsa” måste vi sluta oss till att det är relativt normalt att ha dålig hälsa. Ser vi till hur många som någon gång i sitt liv haft något av de vanligaste depressions- och ångestsyndromen blir frågan om normalitet ännu mer aktuell. Även här varierar resultaten – från 12 procent i Nigeria till 47 procent i USA. Vi närmar oss varannan människa.

WHO konstaterar en snabb ökning vad det gäller vissa diagnoser (inte minst depressiva och ångestrelaterade), men det saknas data för att säga hur den globala utvecklingen sett ut över längre tidsperioder. För några nationer, i synnerhet USA, går det däremot att säga något om historiska tendenser med komplikationen att de olika diagnoskriterierna förändrats över tid.

En amerikansk psykolog som gått särskilt långt i att söka frigöra statistiken från historiska förändringar i vad vi uppfattar som friskt och sjukt är Jean Twenge. Genom att utgå från enkätfrågor som under lång tid ställts gällande relativt konkreta problem som sömnsvårigheter, yrsel, andnöd, koncentrationsproblem och huvudvärk har hon försökt minimera inflytandet av historiska uppfattningar. I en jämförelse av 269 studier utförda mellan 1952 och 1993 har hon bland annat funnit att ett genomsnittligt nordamerikanskt barn i början 1990-talet var mer oroligt än vad patienter inom barnpsykiatrin var på 1950-talet.
Enligt Twenge har måendet bland unga under 2010-talet försämrats i en takt som aldrig tidigare uppmätts. Hon ger en mängd förklaringar. En besynnerlig detalj är att depressions- och ångestökningarna verkar sammanfalla med en historisk duktighet. Amerikanska 18-åringar dricker ungefär hälften så mycket alkohol i dag som i mitten av 1970-talet. Deras tillfälliga sexuella förbindelser har avsevärt minskat och antalet gymnasister som varit i fysiskt slagsmål har halverats sedan 1991. Samtidigt ökade depressionssymtomen mellan 2012 och 2015 – på tre år – med 21 procent bland unga män, och med 50 procent bland unga kvinnor.
Dessa siffror har fått uppmärksamhet världen över och många har gjort analysen att USA för tillfället utmärker sig i psykisk ohälsa, en utveckling som även yttrar sig i en bredare våg av ”död av förtvivlan” (det vill säga död orsakad av självmord, alkohol och överdoser) som nu ökar så pass att den nationella medellivslängden minskat under flera år i rad.
Men vad det gäller barns psykiska hälsa finns åtminstone ett land till som länge samlat icke-diagnostisk data: Sverige.
Och även här är bilden allt annat än ljus. Bland barn som ringer till Bris telefonväxel för att be om hjälp är psykisk ohälsa i dag det vanligaste samtalsämnet. Detta är nytt och återspeglas i den statistik som Folkhälsomyndigheten samlat in sedan 1985. I Sverige har förekomsten av psykosomatiska problem drastiskt ökat bland 11-åringar sedan mätningarna började, och bland 13- och 15-åringar har andelen med besvär fördubblats. Tittar man specifikt på sömnproblem och nedstämdhet uppger ungefär fyra av tio 15-åriga flickor allvarliga besvär.
Samma utveckling kan konstateras generellt bland höginkomstländer där unga flickor far betydligt mer illa än pojkar även om alla ser växande problem. Även i Statistiska centralbyråns årliga undersökning av levnadsförhållanden har andelen i åldrarna 16–24 som uppger svåra besvär med ängslan, oro och ångest fördubblats under de senaste tio åren, med dubbelt så hög andel bland kvinnor jämfört med män.
När denna utveckling uppmärksammas i politiska sammanhang är det nästan uteslutande i relation till behovet av utökad psykiatrisk behandling. Men här finns andra saker att fundera på, som hur det kommer sig att denna utveckling gått så pass snabbt? Att förklara det med kemiska obalanser i hjärnan ter sig orimligt då något måste ha föregått ”obalansen” givet synkroniciteten i hur många som drabbas. Likaså torde genetiken äga begränsad relevans då den kollektiva genpoolen vanligen tar tusentals år på sig för att förändras. Därmed är medicinens nu dominerande förklaringsmodeller till varför människor mår dåligt inte tillämpbara, och följaktligen hör man sällan psykiatriker tala om den tilltagande försämringen av vårt mående.
Över huvud taget har förvånansvärt få studier tillägnats frågan varför vi mår sämre. I ”Den inre ojämlikheten”, publicerad förra året, härleder epidemiologerna Richard Wilkinson och Kate Pickett mycket av problematiken till den växande ojämlikheten. Med en allt skarpare indelning mellan vinnare och förlorare hänger samhällets dom som en bila över ung och gammal. Vetskapen om att minsta snedsteg kan skicka en i avgrunden ängslar både dem i utanförskap och innanförskap. Även i Folkhälsomyndighetens rapport ”Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige?” framhävs en

alltmer exkluderande arbetsmarknad som huvudfaktor till ökad press, med betygsångest och skolstress som påtagliga bieffekter.
Detta spelar tveklöst en stor roll, och antagligen bidrar även den ökade ”skärmtiden” som Jean Twenge måhända överfokuserar på. Ändå har jag, efter att ha följt forskningen inom detta område under några år, svårt att bli kvitt känslan av att dessa förklaringsmodeller har något grovt, nästan primitivt över sig. Den otroliga mångfalden i hur psykiskt lidande tar sig uttryck kan inte vallas samman med ett par korrelationer av detta slag. Här väntar ett myller av subtila spänningar mellan individ och samhälle på att utforskas.
Som så ofta har skönlitteraturen även på detta område hunnit sondera djup som samhällsvetenskapen knappt låter ana. Med jaglitteraturens alla bekännelser är det som att den mest osannolika studiedesignen redan realiserats: ta några av världens mest privilegierade individer – ekonomiskt, socialt och kulturellt – och tvinga dem att skriva så ingående och uppriktigt som möjligt om sina liv. Som alla vet rör det sig inte om en feel good-genre.
Den Knausgårdska kampen att klara ett helt vanligt liv (avlägset psykakutens mottagningar) tycks lika gemensam som prövosam. Addera en enda normavvikelse – Rachel Cusk som skiljer sig, Olaug Nilssen som får ett barn med autism, Sheila Heti som gräver ner sig i frågan om hon alls vill ha barn – och marken börjar skälva under fötterna. Hur kunde livet bli så prekärt? Jaglitteraturens stora gåva, för att inte säga solidaritetshandling, är att den öppnar för en ny, mer avklädd diskussion om det vanliga livet. I sin totala sårbarhet omintetgör den de sedvanliga grötmyndigheterna om att folk får lov att skärpa sig.
Detta gör den svår att inkorporera i dagens politiska samtal.
En politik som enbart har till syfte att bevara samhället sådant det är får det svårt att alls adressera vantrivsel i vanliga livet. Den enda möjligheten för vantrivseln att leta sig in i politiken är om den erkänns som en riskfaktor i det överordnade projektet att släcka bränder.
Särskild relevans har frågan för klimatkrisen och varför så lite ännu gjorts för att råda bot på den. Kanske upplevs inte det vanliga livet som tillräckligt värdefullt för att rädda? Problemet är i vilket fall inte informationsbrist.
Rapporter och vetenskapliga artiklar finns i överflöd och den mediala uppmärksamhet som klimatförändringarna fått är inte direkt blygsam. Få kan ha undgått allvaret i att 1,5-gradersmålet lär bli svårt att uppnå. Ändå verkar majoriteten ha andra problem för ögonen. Den folkliga mobiliseringen uteblir.
Förra gången jorden skulle gå under, när atomkriget hotade, stormade det betydligt mer runt frågan om varför mänskligheten lät upptrappningen ske. De psykoanalytiska teorierna om oidipala önskningar och dödsdrifter på glid var både många och svårfattliga och antagligen uppåt väggarna. Grundfrågan, som så småningom kom i förgrunden med 1960-talets studentuppror, var inte desto mindre tydlig: är det verkligen så här vi vill leva?
Vi har alla skäl att åter ställa oss den frågan.

Roland Paulsen "

" Oro inför nytt rökförbud

DN MÅNDAG 6 MAJ 2019

Snart är det slutrökt på uteserveringarna. Krögare är oroliga över att de nya reglerna ska innebära en ökad arbetsbelastning.

– Vår bedömning är att lagändringen innebär en problematik som man helst hade sluppit, säger branschorganisationen Visitas chefsjurist Stefan Lundin.
Den 1 juli blir det förbjudet att röka på flera allmänna platser, bland annat på uteserveringar, lekplatser och vid många entréer.
Bland landets krögare finns enligt Lundin en oro för att de ska tvingas lägga ner mycket tid och energi på att kontrollera att gästerna följer de nya reglerna.
– När förbudet mot att röka inomhus på krogen infördes 2005 gick det väldigt bra. Ett av skälen till det var att man kunde hänvisa de som ville röka till uteserveringen. Nu försvinner den möjligheten och vi får många frågor från restaurangerna kring hur det ska hanteras i praktiken, säger han.
Det är restaurangernas ansvar att sätta upp skyltar som informerar om de nya reglerna och att hantera gäster som bryter mot dem.
– Det innebär en ökad belastning för företagen, som snarare är i behov av förenklingar, säger Stefan Lundin.
Enligt myndigheten har tidigare rökskärpningar i Sverige haft positiva effekter och branschens farhågor inför förbudet som infördes 2005 besannades aldrig, säger Josefin P Jonsson, chef för Folkhälsomyndighetens enhet för tobaksprevention.
– Innan regleringen genomfördes var det högljudda protester och man var orolig för att det skulle ha en negativ inverkan på restaurangbranschen. Men undersökningar visar att förbudet hade en positiv effekt. Arbetsmiljön förbättrades avsevärt och det har inte blivit någon nedgång i antalet besökare på restauranger och kaféer.

TT "

" Fakta. Rökförbudet
Från och med den 1 juli blir det förbjudet att röka på många allmänna platser, bland annat på uteserveringar, vid entréer till offentliga anläggningar, på sportarenor, lekplatser, tågperronger och busstationer.
Restaurangföretagen är skyldiga att informera om förbudet med skyltar. Om någon röker på uteserveringen ska personalen uppmana personen att lämna uteserveringen eller fimpa. Om personen fortsätter att röka ska polis eller ordningsvakt tillkallas.
Om en restaurang inte följer de nya reglerna kan kommunen utfärda ett föreläggande mot restaurangen. I yttersta fall kan kommunen koppla ett vite till föreläggandet.

Visita "

" Säkrare diagnoser för prostatacancer ska lindra lidandet för tusentals män

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Under de senaste decennierna har tiotusentals män fått sin prostatacancerdiagnos helt i onödan. Nu väntar en revolution när det gäller att spåra sjukdomen som leder till att 2 400 män varje år dör. ”Vi står inför ett paradigmskifte”, säger professor Ola Bratt.

Den manliga sjukdomen
Del 1
Varje år dör 2400 män i prostatacancer. Hittills har metoderna att spåra sjuk domen haft stora brister. Men nu är en en stor förändring på gång. I en serie artiklar skriver vi om den vanligaste av alla cancersjukdomar.
Över 10 000 svenska män får varje år en prostatacancerdiagnos. Det är den vanligaste cancersjukdomen i Sverige. Cirka 100 000 svenska män lever med diagnosen – och varje år dör 2 400 män i sjukdomen.
För att få ned dödligheten i prostatacancer är det viktigt med en tidig upptäckt. Ändå har det inte funnits något organiserad prostatatestning. I stället är det upp till varje man att själv ta initiativ och bestämma sig för ett test.
Men nu är en rejäl förbättring av prostatacancerdiagnostiken i Sverige på gång, menar Ola Bratt, professor och överläkare i urologi vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.
– Jag skulle säga att vi står inför ett paradigmskifte. Flera regioner tar nu fram planer för en organiserad, informerad och riktad diagnostik som kraftigt kommer att minska skadeverkningarna av dagens modell. Dessutom kommer detta att leda till minskad sjuklighet och dödlighet i prostatacancer, säger Ola Bratt.
En viktig aspekt är också att med en organiserad testning kommer kunskapen om hur de diagnostiska metoderna ska förbättras att öka, menar han.
Bakom paradigmskiftet ligger nya kunskaper på området som Ola Bratt lyfter fram:
Nästan hälften av alla män, de med låga värden vid prostataprovtagning, kan testas väldigt sällan och avsluta testningen i 60-årsåldern.
Kompletterande blodprov i kombination med magnetkameraundersökning, MR, kan identifiera män som trots höjda PSA-värden (prostataspecifikt antigen) har låg risk för prostatacancer på sikt. Dessa män behöver inte genomgå vävnadsprov, så kallad biopsi.
I de fall vävnadsprov behövs gör MR att provtagningen kan riktas mot misstänkta områden i prostatan.
Ola Bratt har arbetat med prostatacancer i snart 30 år, och betraktar sig själv som ”en nörd” på området. Expert, kanske andra skulle säga.
Han säger att prostacancerdiagnostiken under de senaste decennierna har gått från den den ena ytterligheten till den andra. Från att ha varit dominerad av underdiagnostik av allvarlig cancer till att domineras av överdiagnostik där beskedlig prostatacancer behandlas i onödan.
Han skräder inte orden om hur det fungerat, säger att vi inom några år med skam kommer att blicka tillbaka på de senaste årens modell för prostatacancerdiagnostik och den överbehandling som följt i dess kölvatten.
– De flesta av de män som opererades i onödan hade aldrig märkt av sin prostatacancer innan de dog av någonting annat, säger han.
Innan PSA-provet kom i början av 90-talet upptäcktes prostatacancern oftast först när det var för sent. Nu kan man hitta cancern i tid.

Men eftersom provet inte skiljer mellan mer beskedlig och aggressiv cancer har många män opererats utan att det behövts – och därefter drabbats av biverkningar som urinläckage och impotens.
– Mer än 50 000 svenska män har under de senaste decennierna fått en cancerdiagnos i onödan, säger Ola Bratt.
Bland annat därför har Socialstyrelsen hittills sagt nej allmän screening för prostatacancer. I stället har man uppmanat regionerna att själva försöka förbättra prostatadiagnostiken. Det är det arbetet som nu påbörjas i flera regioner.
Ola Bratt är ordförande för Socialstyrelsens sakkunniggrupp för prostatacancerscreening. Han säger att Socialstyrelsens beslut att inte rekommendera ett nationellt screeningprogram baseras på jämförelser mellan allmän screening och ingen PSA-testning av symtomfria män.
– De tog alltså inte hänsyn till att över två tredjedelar av alla svenska män PSA-testas i dagsläget. Detta sker helt oorganiserat, vilket gör testningen både ojämlik, ineffektiv och mycket resurskrävande. Förhållandet mellan skador som överdiagnostik och överbehandling och nytta är betydligt sämre vid oorganiserad än vid organiserad testning som baseras på kallelser och ett förutbestämt flöde för hantering av provsvar, säger Ola Bratt.
– Dessutom bidrar den oorganiserade testningen inte till att öka kunskapen om hur de diagnostiska metoderna ska förbättras.
Sedan många år görs regelbunden mammografi av kvinnor i mellan 40 och 75 år i Sverige, så kallad screening, för att upptäcka cancer tidigt. Varför är det så stor skillnad mot mammografin?
– Även mammografi ger överdiagnostik, men inte alls lika omfattande som vid prostatacancer, säger Ola Bratt.
Problemet med prostatacancerdiagnostiken har, enligt Ola Bratt varit att man har använt en ospecifik markör, PSA-provet, som bara talar om att det finns en sjukdom någonstans i prostatan – inte vilken och inte var i körteln.
– Därför har vi rutinmässigt tagit en ”skur” av vävnadsprov lite varstans i prostatan. Det är dessa ”systematiska vävnadsprov” som är boven i dramat, eftersom de ofta råkat påvisa en betydelselös cancer. Denna metod är ingenting att vara stolt över, säger Ola Bratt.

Hans Arbman
hans.arbman@dn.se

" Fakta. Prostatacancer
Fram till 1990-talet var prostatacancer oftast obotlig vid diagnos. Den vård som erbjöds var ofta hormonbehandling följd av symtomlindring i livets slutskede.
Prostatacancervården förändrades dramatiskt när blodprov för prostatacancerspecifikt antigen (PSA) infördes kring 1990.
Antalet nya cancerfall i Sverige fördubblades under en tioårsperiod, och antalet män som opererades eller strålbehandlades tiofaldigades.
Dödligheten i prostatacancer har minskat med en tredjedel sedan dess, men PSA-testningen har även inneburit att många män behandlades i onödan, eftersom den cancer de hade var ofarlig.
Källa: Ola Bratt "

"Karolinskas vårdplatser har minskat kraftigt

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Under Karolinskas stora omorganisation har antalet öppna vårdplatser minskat med 30 procent, visar revisorernas årsrapport. Samtidigt har dödsfall rapporterats som följd av vårdplatsbristen. – Läkare tvingas att ta fler medicinska risker, säger Yvonne Dellmark, läkarföreningens ordförande på Karolinska.

Av revisorernas årsrapport framgår att antalet disponibla vårdplatser minskat med 30 procent sedan 2015, då sjukhusets stora omorganisation och flytt startade. Den nya organisationen som sjukhuset infört med hjälp av Boston Consulting Group, skulle minska fragmentiseringen i vården, och öka effektiviteten.
Men löftena har inte infriats och sjukhuset brottas med ett gigantiskt underskott, beräknat till 1,5 miljarder 2019, vilket motsvarar 8 procent av sjukhusets omsättning. Läkarföreningen var tidigt kritisk, och pekade på att den den nya organisationsmodellen på sjukhuset inte skulle lösa vårdens verkliga problem: bristen på vårdplatser.
– Det är oroväckande att antalet vårdplatser minskar samtidigt som befolkningen i regionen växer. När vårdplatserna minskar tvingas läkare att ta medicinska risker, för man kan inte lägga in dem som borde läggas in, säger Yvonne Dellmark, läkarföreningens ordförande på Karolinska.
Sjukhuset hade under 2018 i genomsnitt 897 disponibla vårdplatser, jämfört med 1 260 år 2015, innan omorganisationen påbörjades.
Svårigheten att hålla vårdplatser öppna påverkas dels av bristen på sjuksköterskor, men också av att patienter på Nya Karolinska vårdas i enkelrum, vilket kräver dubbelt så många sjuksköterskor.
Med minskningen av antalet vårdplatser ökar antalet överbeläggningar, som i medeltal varit över 100 procent under 2018, samtidigt som de utlokaliserade patienterna ökar, vilket äventyrar patientsäkerheten, enligt Socialstyrelsen.
Trots att intaget av akuta patienter har minskat, så ökar andelen som övernattar på akuten i väntan på vårdplats i både Huddinge och Solna, enligt rapporten. Sjukhuset uppger att det beror på ett högt inflöde av svårt sjuka patienter.
Karolinska har också under 2017 och 2018 rapporterat dödsfall som är relaterade till vårdplatsbristen och som har anmälts enligt lex Maria.
Enligt revisionen är antalet vårdplatser för få för att täcka vårdbehoven. Sjukhusets egen bedömning är att antalet vårdplatser skulle behöva vara 160 fler för att klara sjukhusets uppdrag under högsäsong vår och höst.
Samtidigt är vårdplatsbristen ett stort problem i hela region Stockholm. Bland annat har den tvingat Södersjukhuset att gå upp i stabsläge.
– Idén med nivåstrukturering av vården där NKS enbart ska utföra högspecialiserad vård bygger på att varje sjukhus, även Karolinska, kan ta sina patienter. Det går inte när det saknas vårdplatser, vilket gör att det blir många onödiga förflyttningar mellan avdelningar och sjukhus för de svårast sjuka patienterna. Det är bekymmersamt, säger Yvonne Dellmark, som oroas av det stora sparbeting som nu aviserats på sjukhuset.
Trots att sjukhusets kostnader skenar, så minskar produktionen av vård.
– Man måste fundera på vad det här enorma sparbetinget kommer att medföra. Det går inte att spara fler kliniska patientnära tjänster utan att det märks i vården. Om man däremot skär ner på antalet chefer så är

man närmare mål, för den här flödesbaserade organisationen är mer kostnadsdrivande än den tidigare. Det är tråkigt när man tappar både erfarna läkare och sjuksköterskor på grund av kortsiktiga besparingar, säger Yvonne Dellmark.
Sjukhusdirektör Björn Zoëga, håller med om att vårdplatsläget är ansträngt. I förra veckan beslutade sjukhusdirektören om anställningsstopp på sjukhuset.
– Det är klart att läget har varit ansträngt, och det förs en diskussion om hur många vårdplatser vi skulle behöva, säger han.
Hur kan man öppna fler vårdplatser samtidigt som man inför anställningsstopp?
– Om vi måste öppna fler vårdplatser så kommer vi att ge dispens för det. Vår ledstjärna i det här handlar om patientsäkerhet och vårdproduktionen. Det kan kosta mer, men vi kanske kan minska inhyrningen och det finns många saker som vi kan göra annorlunda.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se "

" Erik Andersson har fått ett längre liv mot alla odds

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

När Erik Andersson fick sin prostatacancer konstaterad gav läkarna honom tre år till att leva. Nu har det gått fem år och Erik jobbar med att stötta andra som drabbats sjukdomen.
– Jag är nog ett extremfall av en lyckad behandling, säger han.

Den manliga sjukdomen
Del 2
Varje år dör 2400 män i prostatacancer. Hittills har metoderna att spåra sjukdomen haft stora brister. Men nu är en en stor förändring på gång. I en serie artiklar skriver vi om den vanligaste av alla cancersjukdomar. Tidigare artikel den 7 maj.
Våren 2014 började Erik Andersson få problem med att att kissa. Han tog ett PSA-prov som visade på så extremt höga värden att läkaren trodde att det var något fel på provet. Ett omtest gav ännu ett högre värde, 216. Gränsvärdet för remiss till urolog i hans dåvarande ålder var mellan tre och sju. I början av sommaren fick Erik veta att han drabbats av en aggressiv prostatacancer som hade hunnit sprida sig i kroppen. Bland annat fanns flera tumörer längs ryggraden.
Erik fick information om att överlevnadstiden låg på runt tre år , varav två med ”någorlunda livskvalitet”, som han säger.
– I början var jag mest förvirrad, sedan blev jag deprimerad och full av självömkan. Satt och lipade, säger han.
Erik ville operera bort cancern, men läkarna sade nej på grund av sannolika biverkningar.

– Jag fick förlita mig på deras beslut, och så här i efterhand var det tur att de inte gjorde någon operation, säger han i dag.
Nu har det gått fem år och Erik Andersson är fortfarande i högsta grad levande. Vi träffas på ett konditori med bevarad femtiotalsinredning i Finntorps centrum i Nacka, inte långt ifrån där han bor. Erik berättar skrönor om sitt liv som sjöman i början av sextiotalet och om hur han bestämde sig för att byta bana efter att ha misshandlats i samband med ett rån i Brasilien 1964.
Han har heller inga problem med att berätta om sin resa genom den svenska vården efter cancerbeskedet 2014. Snarare tycker han att det är viktigt, om hans erfarenheter kan hjälpa andra.
– En anledning till att jag ställer upp och pratar om det här är att jag tänker på våra söner, sonsöner och dottersöner. Jag hoppas att det fungerar bättre när de blir äldre så att deras eventuella prostatacancer upptäcks i tid, säger han.
– Det finns redan i dag förhoppningar om att drabbade kommer att kunna köra på med god livskvalitet i flera år. Det är enorma framsteg, säger han.
Erik betonar att han är privilegierad socialt, med hustru och två barn som står honom nära. Samtidigt hade han svårt att riktigt ta in vad cancerbeskedet innebar. Sedan insåg han vad det skulle innebära för äktenskapet och för de två vuxna barnen.
Den egna ångesten går fram och tillbaka och den kan han hantera någorlunda. Han tror att det kanske är värst för de drabbade männens kvinnor. De utsätts för en större psykologisk press. Hans hustru tar det hårt, men biter ihop, säger han.
Erik började ordna med praktiska saker för att underlätta för sin hustru när han själv inte skulle finnas längre. Till exempel ordnade han ett bra garage för bilen.
För egen del gick han med i Immanuelskyrkan. Där träffade han människor som såg att han mådde dåligt. Som kom fram och visade förståelse och kärlek. De ber förböner för Erik.
– Jag känner Guds frid i väggarna i kyrkan, säger han.
Hormonterapi sattes in direkt efter cancerbeskedet. Erik svarade bra på behandlingen. Hans PSA dök från 216 till 6.
Efter två år började värdena gå upp igen, men någon reaktion från vården kom aldrig, vilket Erik tyckte var underligt. I efterhand förstod Erik att han var föremål för intensiva diskussioner bland experterna. Han betraktades som ett ”konstigt fall”.
– Visst kände jag mig övergiven. Men efter en tid fick jag behandling med cellgifter.
– Jag är ett sådant här obotligt fall. Den vård jag får är palliativ och livsförlängande, men med unikt bra resultat. På fyra fem år har det gått framåt så otroligt när det gäller vad man kan göra. Hade jag fått cancer fem år tidigare, då hade jag nog inte levt mer än tre år.
Vid ett tillfälle blev Erik riktigt dåligt och låg på intensiven i fem dygn med hög feber.
– Mina anhöriga trodde att jag höll på att dö, men läkarna fick i gång mig till slut. Det var en lunginflammation som de hade svårt att få bukt med. Efter det blev det inga mer cellgifter.
För drygt ett år sedan föll Erik ihop hemma på köksgolvet när han stod och strök skjortor. Hans fru hörde dunsen och hittade honom liggande på golvet, okontaktbar. Erik hade fått en hjärtinfarkt och fick en pacemaker inopererad.
Erik Andersson har tagit PSA-prov sedan han var i 55-årsåldern. I början var det i företagshälsovårdens regi. År 2010 var värdet 1,9 och två år senare 2,7.
– Det var ingen som sade något om det och själv var jag inte så påläst. I dag vet jag att värdena kan ligga på den nivån. Det viktiga är att de

inte stiger. Hade det varit samma läkare som sett båda värdena hade man nog satt mig under övervakning, säger Erik.
– Jag grämer mig inte, men hade man haft en organiserad testning så hade jag nog fångats upp tidigare. Då hade de haft kikarsiktet inställt på min prostata innan cancern hunnit sprida sig.
Samtidigt är han medveten om den överdiagnostik med följande onödiga operationer som PSA-proven medfört. Höjda värden säger nämligen inte allt om det är en godartad prostataförstoring eller elakartad cancer.
Det gör att Erik inser att allmän testning av svenska män varit en svår fråga att ta ställning till. Nu ser han fram emot att organiserad prostata-cancertestning är på väg att införas i Sverige, vilket DN berättade om i tisdagens tidning.
För egen del säger Erik att han haft tur med var metastaserna satt sig. Tumörerna finns längs ryggraden, höften och vid bröstbenen, där de inte orsakar så stor skada. Dessutom har metastaserna minskat något av medicineringen. Erik är mycket tacksam för vad den svenska sjukvården kan göra när det verkligen krävs.
– Samhället håller mig i gång för 30 000 kronor i månaden. Kanske skulle dessa pengar göra bättre nytta på ett barnsjukhus i Syrien, funderar han.
Vid sidan av en bättre organiserad testning tycker Erik Andersson att en nationell journalföring för alla prostatacancerpatienter i Sverige, så kallad PPC, är en mycket viktig fråga. Där ska varje läkare, oavsett vem man går till, få upp historiska data om varje patient utan att behöva läsa igenom alla journaler. Genom en kurva kan till exempel stigande PSA-värden upptäckas snabbt av olika läkare.
– I dag har vi sex sju olika inkompatibla journalsystem i regionerna, det är åt skogen. Ett sådant här register kan också bli världens bästa forskningsbas, säger han.
Erik Andersson har även engagerat sig i Prostatacancerförbundet lokalt. Bland annat besöker han regelbundet möten för personer som drabbats av prostatacancer.
– Många som går på mötena behöver hjälp med sin ångest. När jag såg själv vuxna grävmaskinister falla i gråt insåg jag att här kan jag bidra med något.
– Jag ser hur psykologiskt illa en del far. Och jag är inte den enda som hyser uppfattningen att en del självmord bland äldre män har den här bakgrunden.
Hur har tiden efter cancerbeskedet påverkat dig?
– Jag suger ut mer ur varje dag. Livet har ett större allvar nu. Jag engagerar mig mer i andra människor och på ett mer eftertänksamt och varsamt sätt än tidigare.
– Som fågelskådare har jag aldrig brytt mig om skator tidigare. Nu tittar jag på dem och ser att de är fina de också.
I år fyller Erik Andersson 75. Han är inne på sitt femte år efter cancerbeskedet och vet att han lever på övertid. Han har en god förhoppning om att få leva två år till med god livskvalitet.
– Jag är nog ett extremfall av en lyckad behandling. Men det är outrett om det beror på läkarvetenskapen, onkologerna eller förbönerna i Immanuelskyrkan, säger han och ler klurigt.

Hans Arbman
hans.arbman@dn.se "

" Fakta. PSA
PSA är en förkortning för prostataspecifikt antigen. Det är ett protein som tillverkas i prostatakörteln och som följer med sädesvätskan när du får utlösning. PSA gör att spermierna blir rörligare.
En liten mängd PSA finns också i blodet och det är den halten som mäts med ett PSA-prov.

Större delen av det PSA som finns i blodet är bundet till olika -proteiner. Det finns också obundet PSA i blodet, så kallat fritt PSA. Andelen fritt PSA kan ge läkaren viss vägledning till om en förhöjning av PSA-värdet beror på godartad prostataförstoring eller prostatacancer.
PSA-prov används för att bedöma risken för prostatacancer. Det används också för att följa utvecklingen av prostatacancer.
PSA-värdet följs också om du får behandling mot prostatacancer. Efter en framgångsrik behandling har du oftast låga PSA-nivåer. Om PSA-värdet så småningom ökar igen kan det vara tecken på att sjukdomen har kommit tillbaka.
En förhöjning av PSA-värdet beror oftast inte på prostatacancer. Till exempel kan godartad förstoring av prostatan också orsaka en förhöjning av PSA. Ett normalt värde kan inte heller helt och hållet utesluta prostatacancer.
Källa: 1177

Fakta. Erik Andersson
Ålder: 75 år.
Bor: Finntorp, Nacka.
Familj: Fru och två vuxna barn.
Karriär: Har varit utredare i offentlig sektor. Systemspecialist och konsult i it-branschen.
Intressen: Fartygsriggarnas utveckling genom århundradena. Fågelskådning. "

”Jag sitter här och vet inte vart eller till vem jag ska vända mig”

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

#Den nya organisationen på Karolinska blöder inte bara ekonomiskt. Stora patientgrupper, som multisjuka, passar inte in längre när vården byggts upp i nischade diagnosflöden.
– Jag känner mig som en tung, stor sten som ligger i vägen för detta flöde, säger en av dem, Ingrid Danielsson.

Hon bjuder på frasvåfflor med hemmagjord sylt hemma i trean i Rönninge söder om Stockholm. Kylskåpet är täckt med bilder av skrattande barn, som liknar henne.
Ingrid Danielsson, 78, är en av alla dem som utgör en stor del av patienterna inom den svenska vården. Äldre och multisjuka.
Hon har varit patient vid Karolinska i decennier. Hjärtsjuk sedan 40 år. Ett nytt hjärta för 20 år sedan. Medicinerna hon tvingas ta varje dag sedan transplantationen, som ska hindra hennes kropp från att stöta bort den okända, nya pumpen, skadar kroppens andra organ.
De har fört med sig flera blinda fläckar på ögonen, polyneuropati (skador i olika delar av nervsystemet), nekros (vävnadsdöd) i båda höfterna, struma, gikt, vätskeansamling i ljumsken. Och att ledband, muskler och bindväv i buken försvagats så att hon får problem med magen.
Tidigare fungerade vården av henne ändå bra, anser hon. Hennes hjärtläkare på sjukhuset ringde till andra specialister och samordnade, så att hon snabbt fick hjälp med de andra problemen i kroppen som kontinuerligt dyker upp. Men sedan omorganisationen har något hänt.

Hon skickas fram och tillbaka, och upplever att hon inte hör hemma någonstans.
– Jag orkar inte vara patient längre.
Just nu upplever Ingrid Danielsson nämligen precis det många läkare larmat om i den nya organisationen där diagnoserna ska vara renodlade – att multisjuka som hon faller mellan stolarna.
– Jag är löpande bandets måndagsexemplar.
Skrattet bubblar igen.
DN har i en rad artiklar beskrivit hur läkare larmat om att den nya organisationen med värdebaserad vård, som genomfördes med hjälp av Boston Consulting Group, inte rimmar med hur verklighetens patienter ser ut. Klinikerna, där många olika typer av patienter kunde tas emot, har ersatts av ”flöden” som ska vara renodlade efter diagnoser, och där läkare och sjuksköterskor ska vara superspecialister på det snävare området.
I en video från 2017 på konsultbolaget KPMG:s hemsida, målar tidigare sjukhusdirektören Melvin Samsom upp fokus för Nya Karolinska. Han är tydlig: patienter som Ingrid Danielsson har ingen plats där.
”För kroniskt sjuka patienter tänker vi att man skapar en ny plattform, och att den här gruppen patienter inte behöver vårdas på universitetssjukhuset, där det bara ska ges akutvård. Patienterna kommer i stället att få vård i närheten av sjukhuset, på akademiska specialistcentra eller någon annanstans i sjukvårdssystemet.”
Men den övriga vården, som skulle ta emot utanför, är inte tillräckligt utbyggd.
Ingrid Danielssons åkommor är var och en för sig inte tillräckligt avancerade för att kvala in i den högspecialiserade nischen. Hon skickas alltså ut till olika kliniker i vårdvalet, eller till primärvården.
Men den neurologiska kliniken i Farsta dit hon hänvisades hade åtta månaders väntetid – tills den nyligen stängdes. Regionens ersättning hade dragits ned, så den går tydligen inte runt.
– Nu sitter jag här och vet inte vart, till vem, jag ska vända mig.
Och den husläkare som hon nu sett till att skaffa, är uppgiven även han. Han har beskrivit för henne hur han drunknar i remisser som skickats tillbaka från organspecialisterna på Karolinska.
Det sista Ingrid Danielsson vill är att vara gnällig. Och de anställda i vården är dem hon minst av allt skyller för sin situation. Hon vet att alla som jobbar på Karolinska gör sitt yttersta, trots att det nu är mer än någonsin i motvind, som hon ser det.
– Men det känns lite som att de som byggt den nya organisationen helst hade tagit bort patienterna, och bara ägnat sig åt flöden och statistik. Jag känner mig som en tung, stor sten som ligger i vägen för detta flöde. Så har jag aldrig känt förut.
DN har talat med många anställda som är kritiska till den nya organisationen, men få vågar vara öppna med sin kritik.
Mats Palmér hade tänkt fortsätta jobba som överläkare i endokrinologi på Karolinska fram till 67 årsdagen, men pensionerade sig ett halvår tidigare.
– Jag stod inte ut att jobba i det här eländet längre.
Han räknar upp anledningarna: En enorm mängd chefer – som ändå inte syntes till. Ingen kontakt mellan dem som bestämmer och dem som arbetar ”på golvet”. Och så patienterna som inte platsar. Han har jobbat med många diabetiker, som ofta har följdsjukdomar.
– Tidigare har endokrinologer varit navet i hjulet för deras vård. Nu hör de här patienterna inte hemma någonstans när allt ska vara så uppdelat i otroligt många flöden.
Palmér tar upp flera exempel på hur situationen ökar riskerna. Bland annat en äldre man som kom in till akuten med hjärtinfarkt och

hamnade i tre olika flöden: ett för hjärtinfarkt, ett för hjärtsvikt och ett för förmaksflimmer.
– Han fick gå till tre olika doktorer, trots att allt hänger ihop. Det här gamla med att ”ju fler kockar desto sämre soppa” stämmer ju – det här blir inte bra. Patienter med en exklusiv renodlad sjukdom får nog väldigt bra vård här, men den absoluta majoriteten av patienter är äldre med många diagnoser.
Hur bör organisationen förändras nu, tycker du?
– Det är tråkigt att säga att det var bättre förr. Men det behövs en återgång till kliniker – större enheter med bredare kompetens.
Den nya styrelsen har i en rapport i januari konstaterat de stora bristerna i organisationen, och bekräftar att patienter som Ingrid faller mellan stolarna. Den nya sjukhusdirektören Björn Zoëga uppgav redan innan han tillträdde att han var negativ till konceptet värdebaserad vård. Då öppnade han även för att ta tillbaka den gamla organisationen med kliniker. Men sedan han tillträtt har han backat på den senare punkten.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se "

" Ny bok om Karolinska av DN-journalister
Ingrid Danielsson är en av dem som intervjuas i boken ”Konsulterna – kampen om Karolinska”.
Författarna bakom boken är DN-journalisterna Anna Gustafsson och Lisa Röstlund som nominerats till både Stora journalistpriset och Guldspaden för sin granskning av Nya Karolinska i Dagens Nyheter.
Boken handla om vad som hände när stora ambitioner, politisk prestige och ett nytt oprövat vårdkoncept fick styra omorganisationen av Sveriges största universitetssjukhus.
Varför ville ni skriva den här boken?
– Det finns en historia om hur den här omvandlingen av sjukhuset har varit möjlig och den är svår att sammanfatta i enskilda artiklar. Den här granskningen handlar inte heller bara om Karolinska, utan om något större. Den handlar om sjukvård och svårigheterna att styra den, säger Anna Gustafsson.
DN "

" Förskolepersonal glömde flicka i park under utflykt

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

En förskola i Stockholm glömde en 1,5-årig flicka i en park när de var på utflykt. Flickan lämnades ensam i en timme innan personalen uppmärksammades på att det fattades ett barn på avdelningen skriver Aftonbladet.

Det var personal från en annan förskola som hade hittat den ensamma flickan i centrala Stockholm. När de kontaktade flickans avdelning var de till- baka på förskolan för att äta lunch.
– Jag vet inte vad jag ska säga, det är fruktansvärt. Vi kan bara säga att vi har brustit och att vi nu ser över alla rutiner i hela företaget, säger förskolechefen till tidningen.
Personalen ska haft med en lista med antalet barn på utflykten, men i samband med att de lämnade parken ska en förälder ha lämnat ytterligare ett barn. Personalen ska då ha glömt bort att lägga till det nya barnet på listan, skriver Aftonbladet.
Mamman till 1,5-åringen har nu polisanmält förskolan och sagt upp dotterns förskoleplats.

TT "

" Beskedet om alzheimer förändrade livet för familjen Garpenlöv

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

**Det började som en smygande känsla. Något var fel.
Mamman som älskade att samla familjen på middagar drog sig undan och förändrades.För fyra år sedan fick Tre Kronors assisterande förbundskapten Johan Garpenlöv beskedet att hans mamma har alzheimer. – Den tuffaste tiden var när hon själv förstod vad sjukdomen skulle leda till, säger Johan Garpenlöv.**

Det är en av Johan Garpenlövs sista majdagar hemma i Sverige.
På onsdag reser han till Bratislava där hockey-VM inleds på fredag.
Vid det här laget har jag gjort oräkneliga intervjuer med Johan Garpenlöv, som efter tre säsonger som assisterande förbundskapten för Tre Kronor nästa säsong tar över huvudansvaret för det svenska ishockeylandslaget.
Vi har pratat om powerplay, behovet av flera svenska målskyttar och om en massa andra saker som hör hockeyvärlden till.
Men när vi den här gången träffas för att äta lunch på en konferensanläggning i Sollentuna är vi båda något mer spända än vanligt.
För den här gången ska vi prata om något annat och mer personligt.
Vi ska prata om hur det känns att förlora någon man älskar till ett mörker där de inte längre går att nå trots att de fortfarande lever och andas.
– Min mamma har alltid varit väldigt omhändertagande och har älskat att samla familjen, men sakta förändrades det. Hon ville inte träffas lika ofta, och när vi kom dit bjöd hon inte längre på hemlagat utan

färdiglagad mat. Hon ville inte längre resa, och hon ville inte gå bort på middagar, berättar Johan Garpenlöv.
– Första tanken var att hon börjar bli gammal, och har förlorat sin ork. Men sedan började pappa berätta att något inte var som det skulle. Då insåg vi att det inte var vanligt åldrande som låg bakom hennes förändring.
– Den tuffaste tiden var när hon själv förstod vad sjukdomen skulle leda till. Eftersom hon hade jobbat som sjuksköterska visste hon vad diagnosen alzheimer innebar.
– Och det var tufft att se hur hennes sjukdom påverkade min pappa. De har varit tillsammans hela livet...
Johans röst bär inte längre och han kan inte avsluta meningen. Han tystnar och tittar ner i bordet samtidigt som han försöker samla sig. Att berätta familjens historia gör ont, men han vill göra det för att skapa uppmärksamhet kring sjukdomen.
– Alla människor har rätt till en värdig ålderdom och ett värdigt slut på livet.
Det var därför Johan för två år sedan tog kontakt med med Alzheimerfonden. Han är uppfostrad i andan att kan man göra något ska man göra det, något som förstärktes under de tio säsonger som han spelade i NHL där spelare och klubbar ofta engagerar sig i olika projekt.
I dag är han fondens ambassadör, och hjälper till att samla in pengar bland annat genom att auktionera ut hockeytröjor som svenska NHL-spelare har skänkt.
– Jag har turen att ha en plattform som ger mig möjlighet att nå ut till människor, och då vill jag använda den till något bra och försöka bidra till en förändring, säger Johan Garpenlöv.
– För att lära oss mer om den här sjukdomen måste anslagen till forskning öka. För forskning är a och o. I den bästa av världar kan vi få fram ett botemedel, eller åtminstone något som lindrar eller stoppar sjukdomen så att de som drabbas får ett drägligt liv.
– Jag tror att vi varje år får in mellan 30 och 40 miljoner som Alzheimerfonden fördelar. Den summan måste öka. Dessutom skulle jag önska att de statliga forskningsanslagen också ökade.
– På många sätt är det här en sjukdom som det fortfarande pratas alldeles för lite om. Ibland kan jag tycka att den nästan behandlas nonchalant, vilket till stor del säkert beror på att den i huvudsak drabbar äldre människor.
Johans mamma Eva var 70 år när familjen fick beskedet att hon hade en demenssjukdom.
– Jag hade naturligtvis hört talas om demens, men jag visste egentligen ingenting om sjukdomen.
Familjen hade turen att när de sökte läkarhjälp fick de snabbt bra och adekvat hjälp för att göra den utredning som behövdes.
– Med hjälp av tester som de tog på vårdcentralen kunde de konstatera att hon hade demens, men de kunde inte säga vilken typ det var. Läkaren såg dock till att få in mamma på Huddinge. Genom att ta ryggmärgsprover och skanna hjärnan kunde de där fastställa vad det var hon hade drabbats av.
– Det var efter de undersökningarna som vi fick beskedet att det var alzheimer som Eva hade.
Under långtid fortsatte pappa Kjell att vårda Eva hemma, men till slut blev det för tufft.
– Mamma sa hela tiden att hon ville bo kvar hemma. Flera gånger sa hon till pappa: ”Du måste lova mig att du aldrig stoppar in mig på hemmet.” Hon kan fortfarande säga att hon vill hem trots att hon i dag inte vet vad det är.
– Men vissa nätter var hon vaken nästan hela natten vilket gjorde att pappa var helt slut. Brorsan och jag stöttade pappa, men vi drev också på för att han skulle förstå att situationen var ohållbar.

– I slutändan var det dock han som var tvungen att ta beslutet, och det drog ut på tiden. Kanske borde han ha tagit det tidigare, men han behövde tid på sig.
Sedan en tid tillbaka bor Eva, som i dag sitter i rullstol och behöver hjälp med alla vardagliga göromål, på ett demensboende där hon har det bra.
– Jag måste säga att jag beundrar de som jobbar där. De har ett fantastiskt tålamod, och dessutom är det ett gäng unga tjejer som regelbundet kommer dit och hjälper till att aktivera de boende.
– I dag mår också pappa bättre. Han har börjat få tillbaka lite glädje i livet. Samtidigt får han fortfarande dåligt samvete för att han inte är hos mamma tillräckligt ofta, och kan tycka att han inte räcker till. Helst skulle han ha velat ha kvar henne hemma, men det går inte.
Hur har du förändrats av din mammas sjukdom?
– Det är klart att tankarna på om det är ärftligt har kommit, och om det är ärftligt vad kan jag då göra för att stoppa det eller åtminstone skjuta på det?
– Men precis som många som drabbas av någon form av sjukdom i familjen tror jag också att jag har lärt mig att uppskatta livet mer. Inget är för evigt, och du vet inte vad som händer i framtiden, så det gäller att njuta av bra stunder.
– Jag försöker också hälsa på mamma så ofta jag kan. Så länge hon fortfarande är kvar vill jag ta tillvara på den möjligheten.
Lunchen är uppäten. Johan Garpenlöv ska snart gå och träffa några av hockeyförbundets sponsorer.
Under hela hans hockeykarriär var pappa Kjell och mamma Eva ett ovärderligt stöd, och när Tre Kronor 2017 vann VM-guld tog Johan med sig guldmedaljen till mamma.
– Hockeyn har varit en stor del av hennes liv också, och när hon fick se medaljen såg jag plötsligt ett leende i henne ansikte. Det var kul att se, säger Johan.
När jag frågar Johan om när det är som tuffast att hans mamma nu lever i en värld som han inte har tillgång till tystnar han en lång stund. Än en gång kämpar han med den där sorgen och saknaden som alltid finns där, men som man i vardagen måste trycka undan för att orka att varje dag sätta den ena foten framför den andra och fortsätta framåt.
– Mamma har alltid varit den som jag har surrat med om känsliga grejer. Att inte längre kunna ha de här samtalen om tunga, och för den skull också roliga saker, saknar jag.
– Och sorgen över att hon inte får se mina ungar växa upp kommer alltid att finnas där.

Malin Fransson
malin.fransson@dn.se "

" Fakta. Johan Garpenlöv
Född: 21 mars 1968.
Familj: Hustru och två barn.
Bor: I Tyresö.
Nuvarande uppdrag: Gör sin tredje säsong som assisterande förbundskapten för Tre Kronor. Från och med nästa säsong tar han över huvudansvaret.
Klubbar som spelare: Tyresö HK, Nacka, Djurgården, Detroit, San Jose, Florida, Atlanta.
Meriter som spelare: VM-guld 1991 och 1992, SM-guld 1989, 1990 samt 2001.
Meriter som tränare: VM-guld 2017 och 2018. "

" Hämta hem de okända barnen

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

På tisdagskvällen kom till slut det efterlängtade beskedet: IS-terroristen Michael Skråmos nu föräldralösa barn har lämnat fånglägret i Syrien. De sju barnen, mellan ett och åtta år, har återförenats med sin morfar i norra Irak. Om inte alltför lång tid är de på svensk mark.

Men framsteget sätter också ljus på regeringens principlöshet: hur kommer det sig att enbart de här barnen har förts ut ur lägret? De som varit föremål för åtskilliga reportage, som ofrivilligt hamnat i rampljuset till följd av sin nu döda pappas grymhet. När det äntligen visar sig vara möjligt att ta hem föräldralösa barn, varför hjälper regeringen bara dem som är kända för allmänheten?
UD vill inte säga om det här beslutet blir prejudicerande. Frågan är varför.
De svenska barn som är kvar i lägren har inte färre rättigheter för att deras pappa inte gjort sig ett namn, för att vi inte sett deras ansikten, för att de inte har någon morfar som kämpar för just dem.
Snarare då tvärtom: Om Margot Wallströms regering är skyldig att skydda något barn så är det den lilla medborgare som varken kan föra sin egen talan eller har några förkämpar.
Regeringen har motvilligt tagit myrsteg. Först ville man inte säga någonting alls, sedan började det komma fram bilder på hur de här utmärglade barnen såg ut, rapporter om hur de mådde, vittnesmål om deras Göteborgsdialekt. Då sa Margot Wallström att man skulle göra vad man kunde, men utan att förklara varför det tagit veckor att ens säga det. Nu har man efter påtryckningar till slut tagit sig till lägret för att hämta sju barn. Det betyder att någonstans mellan 50 och 70 är kvar.
UD kan inte lämna barn inlåsta i läger till följd av vad deras föräldrar har gjort. Den slutsatsen får inte bara gälla familjen Skråmo.

Amanda Sokolnicki
amanda.sokolnicki@dn.se "

" Barnens morfar: ”Nu ska vi bara ta det lugnt”

DNTORSDAG 9 MAJ 2019

" IS-terroristen Michael Skråmos sju föräldralösa barn undersöktes på onsdagen på ett sjukhus i Erbil. Nu inväntar de och morfadern besked om vad som ska hända härnäst.

Efter månader i det syriska flyktinglägret al-Hol fördes Skråmo-syskonen på tisdagen över den irakiska gränsen för att på kvällen förenas med sin morfar Patricio Galvez.
När DN på onsdagseftermiddagen får tag på Galvez är han och alla barnen på väg ut från ett läkarbesök på ett sjukhus i Erbil.
– Läkaren tog alla möjliga prover, bland annat blodprover för att utesluta farliga infektioner. Nu måste vi vänta på svaren, de kommer först i morgon. Alla barnen har diarré men generellt verkar läkaren inte tycka att de är mycket sjuka, säger han.
Syskonen har precis hoppat in i en taxi och ska åka iväg och äta lunch. I bakgrunden hörs ljusa barnröster tjoandes och ett spädbarns gälla gråt.
– Du vet, det är ganska mycket att hålla koll på sju stycken samtidigt, säger Patricio Galvez och berättar att han är lättad men trött.
Innan han trycker bort samtalet för att fokusera på barnen säger han att första natten utanför al-Hol lägret varit bra.
– Barnen var mycket trötta efter resan och kom i säng sent. Men sedan somnade de allihop. I dag är de fortfarande trötta och nu ska vi bara försöka ta det lugnt och invänta besked om vad som ska hända i nästa steg, säger han.
Senare på eftermiddagen ringer Patricio upp DN för ett videosamtal.
Hur påverkade är barnen av det de har varit med om?
– De små barnen förstår inget, jag upplever att de mår bra. Men den stora pojken, som kanske har sett allt, är traumatiserad. Han säger inget om det, men jag märker att han inte mår bra.
Patricio Galvez berättar att han inte fick någon information i förväg om vad som var på gång.
– Det var en oväntad situation som kom helt plötsligt, en total överraskning. Myndigheterna har hållit tyst, kanske av säkerhetsskäl. Allt det här är så känsligt. Men de genomförde evakueringen på ett sätt som var säkert för dem, det är viktigast.
Under torsdagen ska barnen och deras morfar hämta ut mediciner på apoteket. I övrigt handlar den närmaste tiden bara om att invänta instruktioner från det svenska konsulatet för att så småningom kunna resa hem till Sverige. Det ska bland annat utfärdas resehandlingar och de tre yngsta barnen, som alla är födda i Syrien, måste få sina medborgarskap fastställda. Hur lång tid den processen tar är oklart. Det är även oklart exakt vad som kommer att hända med barnen när de kommer tillbaka till Sverige.
– Jag kan säga att det är helt omöjligt att ta hand om sju så här små barn själv. Var och en är sina egna personligheter och jag var naturligtvis inte helt och hållet förberedd på det här.
– Men jag vet att de kommer att få det bra. Det finns resurser och enormt mycket kärlek kring deras familj och själv har jag lärt mig en läxa. Jag har förlorat en dotter och de här barnen hade också kunnat dö. Det här är inget som man är med om två gånger i sitt liv kan jag säga.
I flera veckor har det under stor sekretess förts samtal mellan de svenska myndigheterna och den självstyrande kurdiska organisationen i norra Syrien angående barnens situation.
På tisdagen anlände så en svensk delegation för att transportera dem ut ur lägret och vidare till Erbil, som är första steget på resan tillbaka till Sverige. När barnen kom ut från det svenska konsulatet i Erbil på tisdagskvällen, möttes de av Surkew Baker, representant för den svensk-kurdiska hjälporganisationen Bring hope, som har hjälpt

Patricio Galvez under tiden som han har väntat på att få ut barnen från Syrien.
– De började genast prata om att de var hungriga och ville ha ris. Eftersom det är ramadan och kvällen var sen hittade vi inga öppna restauranger, men vi stannade till vid ett snabbköp och köpte med oss kakor och juice, berättar Surkew Baker.
Efteråt skjutsade han barnen, som är i åldrarna 1 till 8 från konsulatet till hotellet där morfadern förberett ett rum med fyra sängar, nya kläder, hygienartiklar och leksaker.
Hemma i Sverige har barnens mormor tagit emot beskedet med glädje.
– Det har varit full rulle i telefonen, massor av människor ringde mig i går och det var underbart att få se barnen på nyheterna, jag kände så väl igen dem och blev helt rörd. Nu vill jag bara att de ska få leva i lugn och ro, leka, springa omkring och busa på gatan som andra barn, säger hon.
När Michael Skråmo och Amanda Gonzales reste till Syrien 2014 med sina fyra barn, följde mormodern med. Några år tidigare hade hon konverterat till islam samtidigt som dottern. Hon återvände till Sverige 2016 och säger i dag att hon aldrig anslöt till IS och att hon tar avstånd från terrorsekten.
– Jag anslöt aldrig, jag reste bara dit. Jag vet inte ens vad det betyder att vara radikal.
UD:s presstjänst uppger för DN att fokus nu kommer vara att ”bistå barnen på bästa sätt”.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se "

" Bakgrund.
De sju syskonens föräldrar, Amanda Gonzales och Michael Skråmo, tillhörde båda terrorsekten IS och uppges vara döda.
De senaste månaderna har barnen tillbringat i flyktinglägret al-Hol i Syrien, i en särskild del för föräldralösa barn till IS-medlemmar från Europa. "

" Ny metod ger mer träffsäkert prostatatest

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

Prostatacancercentrum i Stockholm arbetar efter en metod som kraftigt har förbättrat prostatacancerdiagnostiken. Vi fångar de cancerfall vi vill fånga och kan avföra de övriga, säger Andreas Thorstenson, urolog på mottagningen.

Den manliga sjukdomen
Del 3
Varje år dör 2 400 män i prostatacancer. Hittills har metoderna att spåra sjukdomen haft stora brister. Men nu är en stor förändring på gång. I en serie artiklar skriver vi om den vanligaste av alla cancersjukdomar. Tidigare artiklar publicerades den 7 och 8 maj.
Andreas Thorstenson, urolog och överläkare på Prostatacancercentrum i Stockholm visar en röntgenbild på datorskärmen. En större blå ring visar en mans prostata. En mindre gul ring visar var cancern sitter.
Genom att kombinera ett blodprov kallat Stockholm 3 med magnetkamera, MR, samt en ultraljudsundersökning där MR-bilden lagts in har Prostatacancercentrum lyckats korta väntetiderna och förbättra diagnostiseringen av prostatacancer avsevärt.
Målet är att få ned väntetiden från välgrundad misstanke om prostatacancer till diagnosbesked till tjugo dagar.
– Vi är enade i världen om att prostatacancerdiagnostiken inte har varit tillräckligt bra. Det har gjort att vi plågat många män och utsatt dem för obehag i onödan. En jättestor vinst med den här metoden är att vi fångar upp dem vi vill finna och slipper hitta ofarlig cancer hos de andra, säger Andreas Thorstenson.
Patienten Ingemar Jönsson kände väl till att det finns problem med prostataundersökningarna. PSA-provet ger ingen indikation på om ett

förhöjt värde beror på godartad prostataförstoring, mer beskedlig cancer eller aggressiv cancer. Det har gjort att många män opererats i onödan.
När Ingemar nyligen tyckte att han började kissa lite väl ofta bestämde han sig ändå för att kolla prostatan. En kompis hade opererats för prostatacancer några år tidigare. Och innan dess hade Ingemars fru behandlats för bröstcancer. Han ville inte ta några onödiga risker.
– Jag har varit med i allt min fru gått igenom och det är inte något jag själv vill uppleva, säger han.
Ingemar kontaktade sin vårdcentral som skickade en remiss till Prostatacancercentrum på Capio S:t Görans sjukhus.
Inom några veckor hade han tagit ett blodprov kallat Stockholm 3, som visade på förhöjda värden, röntgats med magnetkamera samt gjort en undersökning med ultraljud, då även ett vävnadsprov togs.
När jag pratar med Ingemar i telefon har han precis fått besked av sin urolog Andreas Thorstenson om att förändringen i prostatan var godartad och inte behöver behandlas.
– Det kändes jätteskönt att få det svaret. Jag ringde frugan på en gång. Det var en lättnad att allt gick så snabbt. När man fått veta att man ligger i riskzonen så blir det ju lätt att man går och grubblar och oroar sig, säger Ingemar.
För kanske sju år sedan tog han ett prostatatest första gången. Då var det företagshälsovården som erbjöd ett PSA-prov som ett tillval till den vanliga hälsoundersökningen.
Provet visade på förhöjda värden, men inte tillräckligt mycket för att någon ytterligare utredning skulle vara nödvändig. Hade Ingemar haft ett värde över riskgränsen hade han ändå inte vetat om det berodde på en allvarlig eller ofarlig tumör.
– Processen som jag gått igenom nu var klart mycket smidigare än förra gången. Mest positivt var kanske att allt var samlat på ett och samma ställe. Jag har också känt mig väl omhändertagen av all personal. Det känns skönt att veta vart man ska vända sig nästa gång, säger Ingemar.
Blodprovet Stockholm 3 innehåller ett PSA-prov, men kombinerar dessutom med fyra andra proteinmarkörer, över hundra genetiska markörer samt kliniska data. Testet mynnar ut i en procentsiffra från 0 till 100 procent och uppges ge en större träffsäkerhet än enbart PSA-test. 11 procent eller mer anger en förhöjd risk för en behandlingskrävande prostatacancer.
Med hjälp av MR kan urologen Andreas Thorstenson och hans kollegor se exakt var i prostatan den misstänkta tumören sitter. När MR-bilden läggs in i ultraljudsapparaten kan urologen lokalisera det misstänkta området och rikta nålen för vävnadsprov exakt dit.
– På det här sättet hittar vi dubbelt så många män med aggressiv prostatacancer samtidigt som vi minskar antalet onödiga vävnadsprov rejält, säger Andreas Thorstenson.
Drygt hälften av männen som tar vävnadsprov på Prostatacancercentrum har en behandlingskrävande cancer.
– Inför en behandling träffar patienten både urolog och onkolog för att sedan på ett informerat sätt kunna bestämma sig för operation eller strålning, säger Andreas Thorstenson.
Män i Stockholmsregionen mellan 45 och 75 år kan be sin vårdcentral om en remiss, men de kan också ringa direkt till Prostatacancercentrum. De får då prata med en sjuksköterska som berättar om förutsättningarna för cancerdiagnostiken.
Om värdet på provet visar sig vara förhöjt kallar sjuksköterskan patienten till en magnetkameraundersökning av prostata som tar cirka en kvart. Det gäller cirka 25 procent av de män som gjort testet.
Andreas Thorstenson visar ultraljusapparaten där MR-bilden läggs in. På ultraljudsstaven sitter provtagningsinstrumentet som kan riktas in precis mot det misstänkta området där vävnadsprovet ska tas.

En annan fördel med MR-undersökningen är att man behöver ta vävnadsprov på färre patienter. Det är särskilt positivt eftersom det alltid finns en risk för infektion när man tar vävnadsprov via ändtarmen.
– Cirka 5 procent av patienterna som man tar vävnadsprov på kan bli sjuka och i förlängningen drabbas av blodförgiftning, säger Andreas Thorstenson.
Henrik Grönberg, professor och överläkare, är chef för Prostatacancercentrum Capio S:t Göran och samtidigt verksam som forskare vid Karolinska institutet. Där var han bland annat huvudman för den kliniska studien STHLM 3 som genomfördes 2012–2015. Han innehar även patent som är kopplade till blodprovet Stockholm 3.
– Jag har arbetat inom cancervården i 30 år och har alltid drivit på för att få ut forskningsresultaten direkt till patienterna. Därför tycker jag att det här är särskilt roligt, säger han.
Han berättar att 25 000 män mellan 45 och 74 år i Stockholm nu bjudits in av hans forskargrupp till en stor studie där man kombinerar just Stockholm 3-test, magnetkamera och riktade vävnadsprov med ultraljud, så kallade fusionsbiopsier.
– I studien undersöker vi ifall vi kan göra ett bättre screeningprogram med de här förfinade metoderna jämfört med enbart ett PSA-test. Vi räknar med att ha ett resultat i april 2020, säger Henrik Grönberg.
Capio S:t Görans sjukhus har ett uppdrag från Region Stockholm att sköta cirka 25 procent av prostatacancervården i länet. På mottagningen arbetar sjuksköterskor och specialister inom urologi, patologi, radiologi och onkologi tillsammans. De började arbeta enligt modellen för två år sedan.
Cirka 1 700 män har tagit Stockholm 3-provet i Stockholm sedan starten. Enligt statistik fram till och med oktober 2018 har en av fyra ökad risk för prostatacancer. Av dem är det 38 procent som kan avföras efter MR-undersökning. De övriga går vidare till vävnadsprov. Av den gruppen är det drygt hälften som behöver behandlas.
En stor del av diagnostiken leds av sjuksköterskor. Det är de som tar den första kontakten med den som vill testa sig. Det är också de som sköter MR-undersökningen. Först i samband med ultraljudsundersökningen kommer urologen in i bilden. På detta sätt har man lyckats förkorta handläggningstiden för diagnos avsevärt.
En kontaktsjuksköterska följer patienten genom hela processen.
– Varje patient har sin sjuksköterska som de alltid kan kontakta när de har frågor, säger Myriam Dalfau-Tallbom, en av kontaktsjuksköterskorna.
Hennes erfarenhet är att i stort sett samtliga män som tar kontakt med mottagningen för att ta ett prov också fullföljer och gör det.
– Jag tycker också att de flesta som kontaktar oss är väldigt pålästa. Min känsla är att de oftast är mycket välutbildade, säger hon.
Andreas Thorstenson delar den bilden och menar att prostatacancervården har en viktig uppgift framför sig att nå fler män som inte är akademiker.
Han säger att intresset är stort för ”S:t-Görans-modellen för pappografi”, som de kallar den informellt. Många läkare kommer på besök från andra mottagningar för att studera hur man arbetar.
– Vi tycker att vårt system ger utmärkta resultat och skulle kunna fungera som en modell för en mer organiserad prostatacancertestning, säger Andreas Thorstenson.

Hans Arbman
hans.arbman@dn.se "

" Fakta. Så går ”pappografin” till
1 Män i Stockholms län mellan 45 och 75 år som vill testa sig kontaktar Prostatacancercentrum Capio S:t Göran, antingen direkt på telefon, eller med remiss från vårdcentral.
2 En sjuksköterska ringer tillbaka och informerar om för- och nackdelar med prostatacancertest och ställer några frågor.
3 Mannen får en remiss för blodprovstagning med Stockholm 3 och tar provet.
4 Om provet visar på ett lågt värde skickas ett brev hem om detta. Ny provtagning sker utifrån individuell uppföljning.
5 Män med förhöjd risk kallas till undersökning med magnetkamera, MR, som tar cirka en kvart.
6 Om MR visar misstänkta förändringar träffar mannen en urolog som tar riktade vävnadsprov med hjälp av ultraljud och MR-bilder.
7 Vid normalt vävnadsprov ringer urolog direkt med besked. Om det finns tecken på cancer kallas mannen till ett möte.
8 Mannens prostatacancer behandlas med systematisk kontroll, strålning, operation eller hormoner.

Stockholm 3
Ett blodtest som kombinerar fem proteinmarkörer, över hundra genetiska markörer och kliniska data för att bedöma risken för en allvarlig prostatacancer.
Erbjuds i dag endast till män mellan 45 och 75 år i Stockholms-regionen. I höst kommer man kunna lämna Stockholm 3-provet i större delen av Sverige. "

"Att förlora ett barn. Naket om ett liv som aldrig blev

" TORSDAG 9 MAJ 2019

Kristian Lundberg”Requiem över en förlorad son” Lindelöws, 96 sidor

Tio år har gått sedan Kristian Lundberg fick sitt publika genombrott med romanen ”Yarden”. Där skildrade han sina egna erfarenheter som timanställd diversearbetare i Malmö hamn.
Att boken kom när Alliansen satt vid makten, och effekterna av den nyliberala stympningen av arbetsrätten börjat bli synliga för var och en, bidrog säkert till dess genomslagskraft – liksom det omsorgsfullt beskurna språket.
Risken med Lundbergs texter är annars att de blommar över. Det gäller i synnerhet hans poesi. Här finns en monoman ådra som måste hållas kort, så att bildprakten och de många omtagningarna inte förlorar den kraft de i många fall äger.
Lyckligtvis innehåller Lundbergs senaste diktsamling gott om denna skärpa. ”Requiem över en förlorad son” kretsar kring förlusten av ett barn, en son – eller är det en dotter? – som dog vid födseln.
Tomrummet är naturligtvis ofattbart. Och sorgeprocessen är ingen process, utan ett rasande, icke-linjärt tillstånd av förtvivlan där barnet aldrig slutar dö. Ömsom vänder sig diktjaget inåt, ömsom till barnets mamma:
Jag skriver det enda som går att anteckna:
tom, mörker, ängel, vansinne
ingen förstår annat än tystnaden
Det var en son, du såg honom precis lika

tydligt som jag ser dig, det var en son,
det blev inte mer sagt än det.
Sonen är specifik. Däri ligger en särskild smärta: att han trots sin tydlighet aldrig hann få ett namn, aldrig riktigt hann bli till. Men i någon mening är han också alla förlorade söner, inklusive Kristus. Det mässande tonfallet ger dikten karaktären av en bön: till Gud, men också till själva skrivandets bearbetande förmåga.
Lundbergs kristna tro skiner igenom allt han skriver. Det är en tro väl förankrad i jordelivet och den politiska verkligheten. Till massan av förlorade söner hör så även de flyktingar som diktjaget möter på Malmös gator. Återkommande skeppsmetaforer knyter an till erfarenheten av att befinna sig på ett faktiskt eller bildligt hav, omgiven av något mörkt, gränslöst och främmande. ”Requiem över en förlorad son” är Lundbergs första bok på förlaget Lindelöws. Och kanske ligger redaktörsbytet till grund för att texten känns en aning svamlig, en aning oredigerad, i jämförelse med annat han skrivit på senare år, som den lysande ”Låt oss förvandlas” (2017).
Likväl klarnar sikten då och då. Och i de stunderna, när Kristian Lundberg är som mest pregnant, står människan naken framför en, ensam och rädd.

Rebecka Kärde "

" Åklagaren: Större risk att opereras på Danderyd

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

Åklagaren lägger ner förundersökningen om flera fall av grovt vållande till annans död på Karolinska efter problemen med cancerköer. Enligt åklagaren går det inte bevisa brott. Att ta hjälp från Danderyds sjukhus bedöms dessutom som en större risk än att vänta på operation på Karolinska – även om den skedde försent.

I den nedlagda förundersökningen, som DN tagit del av, berättar flera patienter hur de förbereder sig på att det ska bli operation under sommaren. En patient berättar att hen var införstådd med att det kunde vara kö. Läkaren patienten träffat försäkrar tvärtom att det inte gällde den här typen av svåra canceroperationer. Men datum för operationen blev inte fastställt. När operationen ägde rum i mitten av augusti, hade cancern vuxit så att det för sent.

Den läkare som lämnade det dystra beskedet gav då en helt annan bild, och beklagade att det var resursbrist.
De växande köerna upptäcktes av cheferna på Danderyds sjukhus, som remitterade sina patienter till Karolinska, dit dessa stora bukoperationer centraliserats. De noterade att patienter som satts upp för operation i juni fick operationstid först i september och erbjöd hjälp.
”Vi är beredda att, tillsammans med er om ni så önskar, avlasta er med operationskapacitet på DS AB”, heter det i mejlet.

Efter mejlväxling fram och tillbaka meddelar den ansvarige chefen på Karolinska – från sin semester – att man ska se över situationen och återkomma efter semestrarna i augusti.
Åklagaren har i sitt beslut slagit fast att det framgår av förundersökningen att det hade inneburit större risk för patienten att opereras på ett sjukhus som ”under mycket lång tid inte utfört denna typ av operationer än att vänta på erbjuden tid” på Karolinska.
Den ståndpunkten framförs också av kirurger på Karolinska i den utredning som gjordes av Anders Milton, och som ingår i förundersökningen, liksom av chefen på sjukhuset som utrett tolv patienter, som opererats för sent. Han uppger i förhör att han föreslagit att Danderyd kunde ta fler akuta patienter:
”Men däremot de här stora canceroperationerna, det är ju svårt för dem i och med att de inte gjort sådant på tio år, att plötsligt ta under en sommar”, säger han i förhör.
Av mejlet som skickades från Danderyd framgår däremot att det är flera typer av ingrepp som föreslås. Den chef från Danderyd som skickade mejlet till Karolinska har förhörts i förundersökningen.
Chefen pekar på att erbjudandet gällde enklare operationer, framför allt av cancer i magsäcken, och operationer av tumörer i levern som sjukhuset utfört tills helt nyligen.
”Jag tycker att det är nästan oförskämt och säga att risken är större att opereras här än att vänta över tid, det tycker jag är snudd på oförskämdhet och påstå en sån sak, som att vi skulle vara inkompetenta klåpare, det är vi faktiskt inte”, säger chefen i förhör.
Han säger också att många andra utanför Karolinska, anser att man skulle kunna se lite mer pragmatiskt på ensamutföraruppdraget och avhänt sig delar när man nått gränsen för vad som är medicinskt acceptabelt.
”Det är en glidande skala inom vissa delar som faktiskt skulle kunna göras på fler ställen”.
På frågan om erbjudandet kan ha misstolkats, som att Danderyd i själva verket ville utföra de svårare operationerna säger chefen att det tidigare funnits konflikter mellan sjukhusen och att mejlet därför kan ha uppfattats som skadeglatt, men säger att erbjudandet var seriöst.
Cancer i bukspottkörteln är den fjärde vanligaste dödsorsaken i cancer. Operationerna utförs bara på universitetssjukhusen samt i Karlstad.
Överläkaren på gastro-centrum i Huddinge, numera patientområde övre buk, har berättat i DN om hur han på våren förgäves ringde runt till de andra universitetssjukhusen – de hade heller ingen överkapacitet.
I slutänden var det 60 patienter som fick sina operationer för sent sommaren 2017. Enligt det standardiserade vårdförloppet ska operationen ske inom 36 dagar efter att diagnosen ställts. I Bertil Gustafssons fall hade tio veckor passerat då operationen ägde rum.
En specialist som i förundersökningen kallats in som expert på cancer i bukspottkörteln, säger att det är är ”helt sjukt” att komma på tanken att åtala sjukvården för att bedriva brottslig verksamhet, och varnar för att människor kommer att sluta jobba inom sjukvården.
”... så här får man vara försiktig för det är ingen som vill jobba som i USA där försäkringsbolagen står utanför och intervjuar patienter som kommer ut i rullstol – har de skadat dig?”
DN har sökt kammaråklagare Jennie Nordin för en intervju. Hon svarar skriftligt på DN:s frågor.
– Det har inte gått att bevisa att något brott har begåtts. Det är en sammanvägning. Förundersökningen har inte varit inriktad på en utpekad enskild person, utan vi har tittat brett på händelseförloppet, skriver hon.
Hon pekar på att de standardiserade vårdförloppet är den tidsgräns som anges för att patienterna inte opererats i tid, men enligt åklagaren är det genom förundersökningen klarlagt att det handlar om en målsättning som ska ge trygghet åt patienten.

– Av den anledningen var det av betydelse för mig att utreda varför och på vilka grunder sjukvården har satt upp ett visst antal dagar som en operation bör ske inom. Givet att denna ram inte är absolut och inte medicinskt underbyggd anser jag inte att det är brottsligt att överskrida den.
Det var polismannen och förundersökningsledaren Paul Beijnes som efter att ha tagit del av DN:s artiklar om cancerköerna på eget initiativ upprättade en polisanmälan, då han bedömde att rekvisiten för grovt vållande till annans död var uppfyllda i de enskilda fallen, och då det erbjöds men man tackade nej till kvalificerad hjälp.
Paul Beijnes anser att händelsen med cancerköerna är unik, och han tycker inte att åklagarens motivering håller. Han anser att åklagaren prövat cancerköer i stället för enskilda fall av grovt vållande till annans död och han har lagt in en begäran om överprövning.
Att man över huvud taget opererar cancerpatienter torde grunda sig på att patienten i varje fall har en liten chans att bli frisk eller åtminstone få en förlängd livstid, resonerar han.
– Jag anser att frågan borde ha varit om det är straffritt att genom underlåtenhet att operera i tid i praktiken skyndar på människors död med motiveringen att de ändå kanske skulle dö av sin åkomma.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se "

" Guns man dog – nu överklagar hon åklagarens beslut

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

Bertil Gustafsson drev själv sitt fall, och lät sig förhöras av polisen de sista veckorna i livet. Hans förhoppning var att komma åt det han kallade för systemfel, att någon måste vara ansvarig för köerna i sjukvården. Hans fru Gun Gustafsson har nu bestämt sig för att överklaga den nedlagda förundersökningen – utan att ha några förhoppningar. – De pratar runt, och vänder på orden, så länge de kan, säger Gun Gustafsson.

Gun Gustafsson bjuder på kaffe och hembakad mjuk pepparkaka i den modernt möblerade och prydliga lägenheten. Ritualen är densamme som vid vårt första möte. Det var på hösten 2017, och hennes make Bertil Gustafsson beskrev den stigande paniken av hur något växte i honom, cancern som inte längre gick att operera eftersom operationen utförts för sent då Karolinska Huddinge saknade resurser.
Nu har det gått ett drygt år sedan han gick bort. Saknaden är svår.
– Till en början tyckte jag att det stod änka skrivet i pannan. Bara att gå ut på våren och sätta sig på en bänk... ingen hade berättat om hur svårt det är att bli ensam.
På köksbordet ligger också dokumenten som hon nyligen har fått från åklagaren. Förundersökningen om grovt vållande till annans död vid hanteringen av sjukhusets cancerköer är nedlagd.
Karolinska som har ensamuppdrag att operera cancer i bukspottkörteln i Stockholm, hade kö till canceroperationer sommaren 2017, efter att en grupp operationssjuksköterskor sagt upp sig under våren. Men sjukhuset förnekade problemen när förvaltningen frågade, och tackade

dessutom nej till hjälp när Danderyds sjukhus erbjöd operationshjälp. De fem patienter som ingått i förundersökningen är nu alla döda. Enligt åklagaren går det inte att bevisa att den eller de som varit misstänkta har gjort sig skyldiga till brott.
Hade det haft någon betydelse om förundersökningen hade fortsatt?
– För mig har det ingen betydelse. Det är inget att göra åt. Man vet att det inte kommer att hända någonting, säger Gun Gustafsson.
Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, gav visserligen henne och övriga anhöriga rätt – sjukhuset hade inte levt upp till patientsäkerhetslagens krav för att se till att resurser fanns på plats för att ge få vård i tid.
– Ja, men ingen har bett om ursäkt. Det hade Berra velat. Han tyckte inte att han hade fått chansen att leva. Med operationen hade han ju kunnat göra det, kanske upp till fem år. Han skulle ju få en operation för att han var pigg.
Bertil Gustafsson kontaktade DN sommaren 2017 då han fått det oroande beskedet att han hade cancer i bukspottkörteln, en diagnos med dålig prognos då sjukdomen har diffusa symptom, och ofta upptäcks för sent. Tumören gick att operera. Men efter inskrivningen på Karolinska i Huddinge hände ingenting. Beskedet om operationstid dröjde - det fanns inga resurser.
Gun Gustafsson har berättat att de tog väldigt illa vid sig, hon och Bertil, när de fick veta att Karolinska tackade nej till hjälp från Danderyds sjukhus.
– De opererade någon människa på Danderyd, mer blev det inte. Det hade kunnat bli mycket mer om de inte hade tackat nej.
I Hammarbyhamnen på Södermalm har Gun Gustafsson en hel vägg av fotografier, barn, barnbarn och barnbarnsbarn.
Där är hon och Bertil i tjugoårsåldern sittande tillsammans, hon lutad mot honom på en parkbänk. De träffades i Västerhaninge när hon var 15 och han 17, när han kom åkande på moped. Hon beskriver Bertil, ”Berra”, som en hedersman, vilket hon också skrev i dödsannonsen.
– Han var väldigt ärlig, rakryggad, han tog inte ens en penna på Ericsson där han jobbade.
Hon säger att hon inte formulerar sig så bra, men att hon överklagat åklagarens beslut.
Bertil Gustafsson blev förhörd av två poliser hemma i lägenheten i början av februari förra året. Det var bråttom att förhöra de drabbade patienterna, vars tid var utmätt. När frågan om skadeståndsanspråk kom på tal, lät Bertil Gustafsson i förhöret förstå att det inte var det viktiga. Däremot ansvaret, för det som han kallade ett systemfel.
– Det måste ju vara ett allmänintresse att vi får reda på vad, det får ju inte gå till så här. Det måste ju finnas någon som ytterst ställs ansvarig om det nu är kungen eller presidenten eller statsministern, sade Bertil Gustafsson.

Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se "

" Amina Manzoor: Alla vill minska dödligheten, frågan är om det är värt riskerna

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Hur väger man nyttan för några få mot nackdelarna för många fler? Screening för prostatacancer ställer frågan på sin spets – och experterna är inte överens.

Varje år dör omkring 2 400 män i Sverige i prostatacancer. En anledning är att mångas cancer upptäcks för sent, då den hunnit sprida sig och blir mer svårbehandlad. Det diskuteras ofta om det borde finnas ett nationellt screeningprogram för att upptäcka prostatacancer tidigt innan sjukdomen ger symtom, så som det finns för bröstcancer. Eftersom inga testmetoder är hundraprocentiga måste nyttan vägas mot riskerna. Socialstyrelsen gick nyligen igenom det vetenskapliga underlaget för ett nationellt screeningprogram för prostatacancer. Till mångas besvikelse blev svaret nej, då myndigheten inte tydligt ansåg att fördelarna med ett screeningprogram övervägde nackdelarna. PSA-testet som används för att upptäcka prostatacancer är ospecifikt och kan inte visa om värdet är förhöjt på grund av cancer eller något annat. Inte heller kan testet visa var tumören sitter.
Enligt Socialstyrelsen såg balansen ut så här:
Om tusen symtomfria män mellan 50 och 70 år erbjöds screening med PSA-test skulle 125 av dem få en prostatacancerdiagnos inom 14 år. Fem av dem skulle dö. Utan screening skulle 80 få en prostatacancerdiagnos och nio dö. Screeningen skulle alltså rädda fyra liv.
Men det måste ställas mot att omkring 35 av de män som får en cancerdiagnos efter screening skulle behandlas i onödan. All prostatacancer växer inte lika snabbt eller är lika allvarlig. De här männens cancer skulle aldrig ha hotat deras liv. En del av dem skulle också drabbas av komplikationer till följd av vävnadsprov och behandlingar. De vanligaste biverkningarna av behandlingarna är impotens och inkontinens, vilka kan vara livslånga. Dessa risker är inte försumbara.
Men det finns kompletterande tester som kan förändra nytta-risk-balansen. Vilket test som är bäst är i nuläget oklart, men magnetkameraundersökning verkar vara bästa metoden för att minska onödiga vävnadsprover och överbehandling. Studier visar också att regelbunden testning kan minska dödligheten.
Men experterna är inte helt överens om att tiden är mogen för testning i stor skala. Somliga tycker att andelen överdiagnostik och överbehandling fortfarande är för stor, för många män kommer att riskera livslånga biverkningar. Andra tycker att dagens situation med ostrukturerad testning på eget bevåg och många dödsfall är ohållbar och vill införa screening redan nu. Båda sidor har goda argument. Ibland kan det låta i debatten och i medierna som att Sverige är det enda land i världen som ännu inte rekommenderar screening för prostatacancer för friska män utan riskfaktorer. Men faktum är att bara Litauen och Kazakstan rekommenderar att alla män i en viss ålder testas. En del länder avråder till och med från PSA-testning.
Alla vill minska dödligheten i prostatacancer, frågan är hur. Den organiserade testningsverksamhet som nu byggs upp runt om i landet kan förhoppningsvis ge välbehövlig kunskap om hur ett framtida nationellt screeningprogram skulle kunna se ut, så att det räddar liv och ger så få överdiagnostiserade och överbehandlade män som möjligt.

Manzoor
amina.manzoor@dn.se "

" Hjärtläkaren: Jag ägnar mig åt civil olydnad på jobbet

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Anställda på Karolinska gör uppror mot den nya organisationen där stora patientgrupper, som multisjuka, inte längre passar in. Hjärtläkaren Inger Hagerman uppger att hon och andra kollegor går emot organisationsstrukturen och hjälper patienter trots att de inte får. – Jag ägnar mig åt civil olydnad, säger hon.

I sina blå kläder går hon vant i de till synes oändliga korridorerna med polerade golv, och nickar mot mötande kollegor.
Inger Hagerman har jobbat på Karolinska i fyra decennier, som hon beskriver med ömhet. Men hon sörjer att en del av glädjen malts ned av den nya organisationen – trots att hon själv var med att införa den, som projektledare. Det var en roll hon tog sig an med ett växande inre motstånd allt eftersom förändringarna presenterades för de anställda, utan att någon lyssnade på dem. Nu frågar hon sig varför protesterna egentligen inte varit vildare.
– Att vi inte har skrikit högre. Varför har vi inte bara sittstrejkat? Varför har vi gått på alltihop? Jag känner mig lite besviken, inte minst på mig själv. Det har pratats mycket i korridorerna, men väldigt lite har gjorts. Det är svårt att stå upp för vad man tycker när man vill vara lojal med sin arbetsgivare och älskar sitt yrke.
För två år sedan gick Inger Hagerman i pension på deltid. Inom kort kommer hon helt att sluta jobba – vilket hon trots allt kommer sakna. Men nu vågar hon vara öppen i sin kritik, som hon delar med många anställda som DN talat med.

I en lång rad artiklar har DN berättat om den nya organisationen som sedan 2016 införts på Karolinska. Modellen har utformats efter ett nytt, oprövat koncept, värdebaserad vård, som sålts in av Boston Consulting Group. Det har inneburit att de klassiska klinikerna som kunde ta emot en större bredd av olika patienter, tagits bort och ersatts av ”flöden” där läkare och sjuksköterskor ska vara superspecialister inom en snävare diagnosgrupp.
Flödena utlovades göra vården billigare och mer effektiv, men har i stället gjort den dyrare, mer oflexibel och inneburit att stora patientgrupper inte längre passar in. En av dem är multisjuka Ingrid Danielsson, som skickas fram och tillbaka och för DN beskrev att hon inte längre orkar vara patient.
Värdebaserad vård-modellen kom med sjukhusets nya slogan ”Patienten i centrum”.
Sedan omorganisationen anser Inger att sjukhuset blivit mycket mer centralstyrt, byråkratiskt, kostnadsdrivande: det finns för många chefer och inte alltid rätt chefer på alla nivåer. Och, tillägger hon: att organisationen i sin grundstruktur inte passar för patienter.
– Vi skapar en vård där patienterna ska springa mellan olika vårdflöden. Det är en stor andel patienter som har flera diagnoser som inte riktigt går att separera, och då remitterar vi internt mellan varandra och skapar extraflöden som säkert genererar kostnader. Jag möter det dagligen. Ingen tar ansvar för helheten, hela patienten.
Hon beskriver hur det tidigare fungerade inom kardiologin, hjärtvården, där hon varit överläkare.
– Förut hade vi möten och ronder och diskuterade. Samarbete och konsensus. Nu skickar vi patienter med papper mellan varandra, vilket är fullständigt absurt.
Flera anställda DN talat med går emot de nya strukturerna, trots order.
– Jag tror att människor är som myror: trampar upp sina egna stigar där det går bäst. Jag märker att vi allt mer försöker arbeta som vi

gjorde förr med samarbete och kollegialitet. Själv ägnar jag mig rätt mycket åt civil olydnad på jobbet. Jag struntar i vissa saker och gör som jag brukar göra, det vill säga: jag sköter både den ena diagnosen och den andra.
Nyligen har man i skarpt läge infört det nya ekonomiska systemet som ska följa organisationsmodellen: varje flöde har sina egna intäkter och kostnader.
– Det som är riktigt bekymmersamt är att när varje flöde är ålagt att hålla sin budget, så det gör att vi får en intern konkurrenssituation. Alla kommer att bevaka sina kostnader jättenoga. Det motarbetar tanken om att se helheten hos varje patient.
Hon tar ett vanligt exempel: en patient som både har förmaksflimmer och hjärtsvikt.
– Vilket flöde ska då ta kostnaden för att beställa ett ultraljud? Det kommer ned på den nivån, och riskerar i varje sådant läge att bli ”det här är inte min patient, det är din”. När sjukvården och professionen bör tänka att det faktiskt är vår patient.
Kan det finnas något gott med den nya organisationen?
– Ja, det är klart det blir en kunskapskoncentrering kring den enskilda diagnosen. Om jag jobbar i flimmerflödet – vilket jag dock inte gör – då blir jag jätteduktig på förmaksflimmer, eftersom det är det enda jag ser. Men jag blir sämre på att se hela patienten.
Det viktigaste för att ge god vård är just helhetsperspektivet – kontinuitet och god tillgänglighet som ger trygghet, enligt Inger Hagerman. Hon håller med kollegor som beskrivit det nya som en pappersmodell.
– Det här är en konsultprodukt, och det märks väldigt mycket. Unga, ambitiösa, men ur ett sjukvårdsperspektiv väldigt oerfarna, som trodde att de kunde göra allt mer effektivt. Men det här är inte produkter, patienterna är levande, komplexa människor i en kunskapsorganisation som också är väldigt komplex. Det var för svårt för konsulterna att ta in, tror jag, säger hon.
Enligt Inger Hagerman finns de bästa konsulterna inom organisationen.
– När man pratar med människor i alla delar av vården har alla bra tankar om arbetssätt och förbättringar. Men det fanns ingen som ville lyssna på dem.
Vad kommer att hända nu?
– Men vi får se vad som händer nu när den här ekonomiska konkurrensen satts in oss emellan. Men jag tror ändå, sett över längre tid, att formerna för organisationen måste ändras, säger Inger Hagerman.
Den nya styrelsen har i en rapport konstaterat stora brister i organisationen, som att patienter faller mellan stolarna. Den nya sjukhusdirektören Björn Zoëga uppgav redan innan han tillträdde att han var negativ till konceptet värdebaserad vård. Då öppnade han även för att ta tillbaka den gamla organisationen med kliniker. Men sedan han tillträtt har han backat på den senare punkten.
Han kommenterar i dag via mejl till DN:
”Jag kan inte kommentera enskilda patienter och deras upplevelser. Däremot vill jag uttrycka mitt stöd för Ingrid och att vi kontinuerligt tittar på hur vi kan bli bättre. Vårt uppdrag är att erbjuda den bästa vården till våra patienter.”
”Grundtanken i strukturen med olika teman och patientflöden är att underlätta kontakten med vården och att ge relevant och nödvändig vård vid varje tillfälle”, skriver han vidare och motsäger att vården skulle blivit mer fragmenterad:
”I den tidigare strukturen med kliniker uppstod ofta vattentäta skott mellan klinikerna som inte gynnade patienten.”
Anna Starbrink (L), sjukvårdsregionråd, kommenterar även hon skriftligen:

”Alla patienter ska få vård på rätt nivå, där man är bäst lämpad att ta hand om respektive problem eller sjukdom. Patienter med behov av högspecialiserad, avancerad vård ska få vård på Karolinska enligt universitetssjukhusets uppdrag. Patienter med komplexa, sammansatta vårdbehov ska få en samlad vård där olika kompetenser och specialiteter samverkar, vården ska utvecklas mot att sätta patienten i centrum.
”Även patienter på Karolinska kan förstås ibland behöva vård utanför Karolinska, närmare patienten”.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se "

" Uppslukande skildrat. Wendy Mitchell beskriver alzheimer från insidan

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Wendy Mitchell och Anna Wharton
”Hon som var jag. En memoar om Alzheimer”
Övers. Marianne Mattsson. Atlantis, 300 sidor.

I en tid som överflödar av hälsotips som påstår sig kunna hålla oss friska till dess vi är hundra år gamla ska man läsa Wendy Mitchell. Hon lever sunt, regelbundna löprundor, femtiosex år gammal, känd på jobbet som den som alltid minns sjuksköterskornas komplicerade tjänstgöringsscheman utan att ens behöva skriva ner dem. Men den där känslan av bomull i huvudet hon har haft den senaste tiden bekymrar henne. En löprunda brukar alltid få henne att bli klarare i skallen, hon ger sig ut på sin vanliga sträcka.
Och ramlar.
Det är ju inte så konstigt, sånt händer, men det är något underligt med fallet.
Det händer igen. Och igen.
Sedan, en dag, kör hon bil och kan plötsligt inte svänga åt höger, saktar ner, kör alldeles för långsamt, andra bilar tutar. Men musklerna lyder inte.
Hon går till doktorn, tänker oroligt på alla möjliga sjukdomar som det skulle kunna vara. Läkaren ler förstående och tror att det är stress, håhåjaja, vi blir alla äldre och tröttare, helt normalt.
Efteråt är det lätt att lägga pusslet. Men det dröjer tills Wendy Mitchell får en stroke innan sjukvården undersöker henne ordentligt, och två år efter det första fallet ställer diagnosen Alzheimers sjukdom.

Hon fortsätter arbeta förvånansvärt länge, med plötsliga minnesbortfall där hon stirrar på datorskärmen, blir tom i huvudet, glömmer ord, glömmer sammanhang, inte känner igen sig när hon är utomhus. Vanliga sysslor blir omöjliga, hon som har älskat att tapetsera om hemma kan plötsligt inte alls få våderna på plats.
Wendy Mitchell, som skriver tillsammans med journalisten Anna Wharton, lyckas registrera allt detta i minsta detalj. Hon beskriver hur det känns, hur lång tid det tar varje gång innan hon inser att det är förmågor hon förlorar för alltid. Logiskt ser hon till att sätta upp viktiga fotografier hemma, minnen som ska synas, hon anpassar allt hon kan efter sjukdomen.
Ingen stor förtvivlan, ingen bottenlös sorg över att det gamla livet är över.
Just detta är både storheten och svagheten med hennes bok, eftersom det är så obegripligt att hon är så kyligt distanserad. Hur lyckas hon formulera sig i skrift, trots att talet blir så påverkat? Men skrivandet fungerar, hon bloggar, blir aktiv inom Alzheimer's Society och reser runt i England för att berätta om sjukdomen.
Sakligt förklarar hon sitt sätt att organisera ett liv i kaos. Mobilen har en app för att de vuxna döttrarna ska kunna se var hon är, hon skriver ut mängder av bilder från nätet innan hon ger sig av, skriver väganvisningar, skriver noggrant sitt föredrag. Annars skulle hon tappa bort sig ohjälpligt på vägen. Den delen av hjärnan fungerar inte.
Ibland går det inte. Ibland är dagarna tomma, svarta hål.
Wendy Mitchell lever ensam. Hon träffar andra alzheimerpatienter som är gifta. Skarpsynt konstaterar hon hur skönt det är för henne att leva ensam, utan någon förtvivlad make som tycker mest synd om sig själv och blir frustrerat arg på den sjuke. Wendy Mitchell tvingas göra allt själv, och blir inte passiviserad.
Ensamhet är inte alltid det värsta alternativet.
Det är en skrämmande, ovanlig och uppslukande skildring, och märkligast av allt är att Wendy Mitchell lyckas hålla samma milt envisa ton när hon gång på gång tillrättavisar omvärlden. Nej, man behöver inte behandla dementa som om de är dumma. Det är en sjukdom, ingen intelligensnedsättning.
Hennes benhårda inställning är det viktigaste hon förmedlar. Sjuka människor ska inte avskiljas från samhället, för alla människor kan bli sjuka och de flesta mår bättre av att inkluderas.

Lotta Olsson
lotta.olsson@dn.se "

" Svensken är inte alls omtänksam

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

Det svenskaste jag någonsin varit med om hände nyss, skrev den politiska kommentatorn Maggie Strömberg häromdagen på mikrobloggen Twitter. Det visade sig att hon ensam kämpat med två barn, vagn och packning för att komma på ett tåg. Den tågvärd som stått bredvid henne hade nämligen sagt att det var emot regelverket att hjälpa passagerarna med bagage.

På Twitter fyllde någon snart i att samma sak hänt henne när hon rest med barn och packning. Då stod också en anställd där och var beklagande: Synd att ingen ville komma och hjälpa till, ty själv var hen förhindrad i egenskap av anställd.
I SJ:s regler står det: ”Vår personal kan inte hjälpa till med bagage vid av/påstigning”. Det kan ju läsas lite hur som helst, men många av dem som nu började diskutera saken försvarade den extremt strikta tolkning som är att de anställda under inga omständigheter får hjälpa en passagerare. Det ifrågasattes också varför man alls ger sig ut på resa med mer ungar och saker än man kan ta hand om. Hur skulle det gå om alla betedde sig så?
Ja, hur skulle det gå? Rätt bra, förmodligen, om folk bara hjälpte varandra.
Det är ju intressant, det där med svenskars förhållande till hjälpsamhet. Vi har väl utbyggda sociala skyddsnät, vi tror på välfärd, vi tycker att alla via skatterna solidariskt ska hjälpas åt.
Men så snart hjälpen inte längre administreras av statens svala och opersonliga hand, utan går ned på individnivå; en människa som står intill en annan, en tågvärd eller en medresenär jämte en stressad småbarnsmamma på en perrong? Då blir det genast något annat, något olustigt. Vad vill du mig, du som kommer här och tror dig angå mig? Kanske är det egentligen detta välfärden handlar om för svenskarna: inte solidaritet utan en tänkt friskrivning från verklig omtanke, från medmänskligt ansvar.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se "

" Övergivet marsvin omhändertaget

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

Länsstyrelsen i Kronoberg har beslutat att med omedelbar verkan omhänderta ett marsvin som hittades övergivet och utan mat i en lägenhet i Växjö, rapporterar P4 Kronoberg.

Marsvinets ägare bor inte längre kvar i lägenheten. Hyresvärden gjorde i slutet av april en anmälan till länsstyrelsen som tillsammans med polis gjorde en kontroll av lägenheten och konstaterade att marsvinet utsatts för lidande.
Länsstyrelsen har försökt nå ägaren utan framgång.

TT "

”Information om hiv behövs än”

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

Håkan Jörnehed flyttade till Stockholm samma år som hiv exploderade i Sverige och stödorganisationen Noaks ark startade. Nu har han blivit dess distriktsordförande.

”Förresten, jag har keps”, säger jag.
”Bra, och jag har en ... eeehhh grön jacka”, säger Håkan Jörnehed.
När vi ses en stund senare visar det sig att jackan är blå. Klart och tydligt blå.
Kanske handlar färgförvirringen om att Håkan Jörnehed befann sig i en annan värld när jag ringde. I Westeros i tv-serien ”Game of thrones”. Varje måndag när ett nytt avsnitt släpps sitter han nämligen som klistrad. Det är heliga stunder.
Han njuter av att kunna göra det nu, trots att det bara är förmiddag. För ännu så länge kan han ganska fritt disponera sin tid. I höstas lämnade han heltidspolitiken i Stockholms läns landsting efter 20 år. Tänkte att var det dags. Skulle han hinna göra något mer av sitt yrkesliv måste det ske nu, vid 54 års ålder.
Och vad passar bättre än att ”mjukstarta” som ordförande i en förenings styrelse? En förening som han haft kontakt med både som privatperson och i sin roll som politiker: Noaks ark. Sveriges första organisation för att förebygga hiv och stödja sjuka och deras närmaste, som startades 1986 av några läkare som stött på patienter med den nya fruktade sjukdomen som särskilt verkade drabba homosexuella.
Noaks ark startade samma år som Håkan Jörnehed flyttade till Stockholm från Borås. Han var 21 år och hade nyligen kommit ut som gay samtidigt som alla pratade om hiv och aids. Flest fall konstaterades förstås i storstaden Stockholm.

Det blev naturligt för honom och andra homosexuella att söka upp Noaks ark för att utbilda sig om hiv och om hur man kan skydda sig. Och få stöd och samvaro med andra.
Hur kändes det att komma till Stockholm just då?
– Det var en stor frihet för mig som den unga, lite osäkra, Håkan jag var på den tiden.
– Personligen hade jag en rätt jobbig process med mig själv. Det tog tid att veta vilket ben jag skulle stå på och vem jag var.
Han växte upp i en typisk arbetarfamilj i Borås, där de oskrivna reglerna innebar att en karl helst är en karlakarl som döljer eventuella feminina sidor. Det feminina kan de få hållas med i överklassen.
– Ibland var det rena Noréntillställningarna hemma hos mina föräldrar. Men vi tog oss igenom det.
De första tolv åren i Stockholm städade Håkan på förskola, han jobbade i kök, med utvecklingsstörda på gruppboende och på korttidshem för autistiska barn. 1992 blev han arbetsplatsombud för Kommunal.
I mitten av 90-talet var det en stor diskussion om sex timmars arbetsdag, och Stockholms stadshus beslöt att det gruppboende Håkan arbetade på skulle ingå i ett försöksprojekt med sextimmarsdag.
– Vi höll på i två år. Plötsligt hade jag en massa extra fritid, och funderade på vad jag skulle göra med all den tiden. Kanske jag skulle engagera mig politiskt, och inte bara sitta och gnälla hemma i soffan?
Han gick med i Vänsterpartiet, och vid valet 1998 kom han in i fullmäktige. Fyra år senare hamnade partiet i majoritet i landstinget tillsammans med S och MP, och det fanns en massa poster att tillsätta. Håkan fick frågan om han ville arbeta med politik på heltid.
– Jag har haft olika poster, de senaste åren fram till senaste valet var jag landstingsråd. Jag har lärt mig jättemycket under de 20 åren, men jag ville inte bli ett inventarium.
Nu kommer han i stället att ägna sig åt Noaks ark i Stockholm. Han fick förfrågan av liberalernas Birgitta Rydberg, som själv suttit som ordförande de senaste åren. Birgitta Rydberg var hans politiska motståndare i landstinget under många år.
– Är det en sak jag har lärt mig under min tid som politiker är det att skilja på sak och person. Det har oftast gått bra. En som jag träffat ibland är Filippa Reinfeldt. Vi tycker oerhört olika, men uppskattar att utbyta tankar.
Behövs Noaks Ark i dag? Nyligen publicerades en forskningsrapport som bekräftar att den sexuella smittsamheten vid behandlad hiv-infektion är noll. Men ändå upplever många hivsmittade att de blir stigmatiserade.
– Tyvärr finns det fortfarande okunskap inom sjukvården på vissa ställen. Hiv-bärarna får ofta utbilda personalen om de senaste rönen. Till exempel har man på vissa ställen tagit betalt för hiv-test trots att det ska vara gratis.
– I dag har Noaks Ark också information och utbildning riktade till unga och till migranter via SFI. Vi erbjuder stödsamtal och personlig rådgivning. Så vi behövs.

Ingrid Borggren
ingrid.borggren@dn.se "

"Håkan Jörnehed
Gratuleras till: Har just tillträtt som ordförande för Noaks ark Stockholm.
Ålder: 54 år.
Familj: Maken Otto och hunden Allan, en clumber spaniel. ”Otto och jag gifte oss förra året i New York, där vi också förlovade oss 2008.”
Tidigare: Har suttit som landstingspolitiker för V i Stockholm under 20 år.

Senaste kulturupplevelser: ”Matilda the musical” på Malmöoperan, ”Linje Lusta” på Dramaten och ”Gilbert & George” på Moderna museet.
På nattduksbordet: ”Kvinnan i fönstret” av A J Finn.
Hiv: I Sverige finns i dag mellan 2 500 och 3 000 hiv-bärare, de allra flesta i Stockholm.
Noaks ark: Frivilligorganisation för hiv-bärare och deras anhöriga. Här kan man också testa sig på drop in. "

" Nya Karolinska måste göra om och göra rätt

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Nya Karolinska skulle bli juvelen i kronan. Sveriges största universitetssjukhus fick djärva byggnader och en modern flödesstruktur för att leverera sjukvård i världsklass.Ambitionen var god: den fysiska miljön och organisationen skulle anpassas efter patienten och inte tvärtom.

Men likt den skandalomsusade – och ännu inte invigda – flygplatsen i Berlin visar det sig att det är mycket svårt att utifrån nog så konsultgenomtänkta planer skapa logistiskt utmanande verksamheter och samtidigt hålla de ekonomiska ramarna.
Region Stockholm har en budget på svindlande 105 miljarder kronor. Men det är ändå ohållbart att Nya Karolinska sjukhuset, som var helt taget i drift i oktober 2018, gick med ett underskott på 1,5 miljarder kronor redan under årets första kvartal.
Nya Karolinska får inte bli en gökunge som tränger ut annan sjukvård och kollektivtrafik. Den nytillträdde sjukhusdirektören Björn Zoëga gör därför rätt som vidtar radikala åtgärder för att stoppa det ekonomiska blodflödet och klara det uppdrag Nya Karolinska fått av de folkvalda ledamöterna i regionfullmäktige.
På tisdagen varslade han 550 personer på den administrativa sidan. Detta motsvarar 3,4 procent av de 16 000 anställda på Nya Karolinska. ”Det är smärtsamt och besvärligt, men vi måste för att få bättre ordning på ekonomin men ändå värna patientsäkerheten och våra vårdplatser”, sade han till DN (14/5).

Stödverksamhet som IT och HR måste dock fungera väl för att komplexa vårdkedjor och behandlingar ska kunna bli effektiva och patientsäkra.
Att dra i nödbromsen genom att säga upp administratörer må låta handlingskraftigt, men kan vara vanskligt. Tar man bort smörjmedlet riskerar hela maskineriet att skära. Det skulle göra ont både för patienter och skattebetalarna. Nya Karolinska måste göra om och göra rätt i kärnverksamheten – sjukvården – för att långsiktigt uppfylla målen.
Sjukhusdirektören gör klokt i att lyssna på hur professionen, det vill säga läkarna, skulle vilja lägga upp arbetet. Men med två kompromisslösa krav: att behålla ambitionen att allt ska utgå ifrån patientens bästa samt att vara så varsam som möjligt med varenda skattekrona.
Ansvaret faller dock ytterst på den politiska ledningen. Den beslutar om budget, investeringar och förvaltningar. Finansregionrådet Irene Svenonius (M) och hennes kolleger måste lägga allt annat åt sidan och få rätt på Nya Karolinska.
Allt annat vore en ännu större skandal än vad det redan är.

Sofia Nerbrand
sofia.nerbrand@sydsvenskan.se "

" Diabetesforskningen går framåt – men behandlingen står stilla

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Diabetes orsakar för tidig död, hjärt-kärlsjukdom samt allvarliga skador på ögon, njurar och nervsystem. Forskare är på god väg att ta fram medel som kan motverka dessa komplikationer, men varför tar det sådan tid?

Jag är en av cirka 50 000 svenskar som har diabetes typ 1. När jag blev sjuk var jag nio år gammal och smal som en sticka. Min mamma var 18 år och ännu tunnare när hon drabbades. På grund av hennes diabetes hade vi inget socker hemma när jag växte upp. Ändå fick jag ofta frågan om jag blivit sjuk för att jag ätit för mycket socker. I dag, nästan 45 år senare, får jag fortfarande frågor och råd om kost och motion av friska människor. Nej, det finns inga örter i världen som botar diabetes. Kanel, blåbär och vinäger sänker inte mitt blodsocker. Det finns inget botemedel mot min sjukdom, men forskningen går framåt. Min första spruta var gjord av glas och metall. Jag tog endast en dos insulin på morgonen som skulle täcka hela dagen. Det gjorde den förstås inte. I tonåren fick jag engångssprutor och två doser per dag. Nu tar jag insulin till varje måltid och har en sensor som mäter mitt blodsocker kontinuerligt, vilket underlättat blodsockerkontrollen oerhört.
Det är så klart framsteg. Men efter 40 år med dålig blodsockerkontroll har kroppen tagit stryk. Många får komplikationer på grund av försämrad cirkulation: njurskador som kan kräva transplantation, nervskador som kan leda till svårläkta sår och amputation och blödningar i ögonbotten som kan leda till blindhet. Jag har drabbats av

nästan alla dessa komplikationer, men njurskador har jag än så länge sluppit.
Jag är 53 år, har minst tolv år kvar till pension, men känner mig äldre än 65. Kroppen är stel och musklerna svaga, jag har svårt att resa mig från en stol, klä mig eller knyta mina skor. Kvinnor som fått typ 1-diabetes före tio års ålder dör i snitt 18 år tidigare än kvinnor utan diabetes, risken för hjärt-kärlsjukdom är 30 gånger högre och hjärtattack 90 gånger högre.
Ändå fokuserar vården framför allt på blodsockret. Mina led- och muskelproblem förklaras med arv, trots att en snabb sökning på leder och diabetes ger följande: *”Människor med diabetes har lättare än andra att få besvär med smärta och stelhet från lederna som axlar, händer, nacke och höfter. Orsaken är att bindväven runt leder och senor påverkas av blodsockret, något som på många års sikt leder till en viss skrumpning av ledkapslar eller senor, ofta med en inskränkt rörelseförmåga och smärta som följd”* (Diabetesförbundet). En sökning på muskler och diabetes ger: *”Förlust av fysisk styrka på grund av muskelförsämring är en komplikation för människor som lever med typ 1-diabetes som ofta förbises”* (Diabetes Wellness Sverige).
Forskning visar att det går att förhindra många komplikationer genom att tillsätta c-peptid (ett ämne som utsöndras i bukspottkörteln och går ut i blodet tillsammans med insulinet hos friska människor). När enbart insulin gavs (som vid insulinbehandlad diabetes) förtjockades kärlväggarna snabbt, men när c-peptid tillsattes (som för personer utan diabetes) stoppades detta.
Jag vill ha svar på följande frågor:
Hur kommer det sig att c-peptid, ett ämne som finns naturligt i friska människors insulin och enligt forskning kan motverka flera allvarliga diabeteskomplikationer, fortfarande inte finns att tillgå?
Varför får jag inte hjälp med ledsmärtor och inskränkt rörlighet på diabetesmottagningen?
Är det rätt att jag ska arbeta tills jag är 67 år, trots alla komplikationer och att min livslängd beräknas vara förkortad med 18 år?

Ulrika Dahl typ 1-diabetiker sedan 1975, Stockholm "

" Avtal ska stoppa skattefria svenska pensioner i Portugal

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Sverige har kommit överens med Portugal om ett nytt skatteavtal. Därmed blir det stopp för svenska pensionärer att flytta till landet för att slippa skatt på sina privata tjänstepensioner.
Bryssel

Efter flera års diskussioner är Portugal och Sverige överens. Avtalet innebär att personer med privata tjänstepensioner eller som fått avgångsvederlag inte längre kan undvika skatt på de inkomsterna.
– Det är något jag har kämpat för under lång tid. Jag tycker det är bra att vi nu nått fram i vårt samarbete med Portugal, säger finansminister Magdalena Andersson.
Portugal införde skattelättnaden 2009 efter finanskrisen. Landet drabbades hårt, arbetslösheten sköt i höjden och folk flyttade utomlands. För att locka till sig invånare och få in kapital införde man nya skatteregler för utländska pensionärer.
Det nya skatteavtalet kan införas tidigast den 1 januari 2020. Om Portugal då inte har infört en skatt kan Sverige börja beskatta all tjänstepension som tas ut i landet av svenskar. Inför Portugal en skatt före den 1 januari 2023 är det i stället enbart portugisisk skatt som gäller fram till dess.
Efter den 1 januari 2023 gäller att om portugisiska skatten är lägre än den svenska ska Sverige kunna lägga på mellanskillnaden för att komma upp till det som heter särskild inkomstskatt och nu är på 25 procent.
Pensionärers grundpension och kollektivavtalspension beskattas i Sverige när de flyttar till Portugal. Däremot har Portugal alltså ensamrätt att beskatta tjänstepensionen.
Sedan 2009 har nästan 4000 svenskar flyttat till Portugal. En genomgång som SVT Nyheter gjorde häromåret visade att snittinkomsten var betydligt högre för de svenskar som valde att bosätta sig i Portugal jämfört med de som valde att bosätta sig i grannlandet Spanien.

Pia Gripenberg "

" Lönerna klara för 90 000 vårdanställda

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Löneförhandlingarna är klara mellan Vårdförbundet och arbetsgivarorganisationerna SKL och Sobona.Det handlar om ett nytt kollektivavtal för 90 000 medlemmar inom Vårdförbundet och innebär en satsning på de särskilt yrkesskickliga.

Tidigare har medlare kallats in i förhandlingarna, och parterna har under de senaste månaderna stått långt ifrån varandra.
Under torsdagen berättade Vårdförbundet och arbetsgivarparterna SKL och Sobona att man till slut nått ett nytt kollektivavtal. Det ska gälla i tre år från och med den 1 april 2019.
Avtalet är utan angivna lönenivåer och innebär lokal lönebildning.
– Lönen ska sättas lokalt i dialog mellan chef och medarbetare. Vi vill fortsätta utveckla en lönestruktur som är anpassad till kommuners och regioners verksamhet, säger Joakim Larsson, ordförande i SKL:s förhandlingsdelegation.
Enligt avtalet är målet en prioritering av särskilt yrkesskickliga för att öka möjligheten till lönekarriär inom yrket över tid. Nattarbetet ska också minska.
– Med det nya avtalet har vi tagit viktiga steg för att säkra vårdens kompetensförsörjning. Det finns nu goda förutsättningar att locka och behålla både erfarna nyckelkompetenser och nya medarbetare, säger Sineva Ribeiro, ordförande i Vårdförbundet.
Vårdförbundet uppger att de kommer att bevaka de lokala förhandlingarna noga.
– Vi har sagt att vi ska starta nu med att premiera de särskilt yrkesskickliga och vi kommer att följa upp statistiken varje år. Vi vill se att det har hänt någonting för den gruppen, säger Sineva Ribeiro till TT.
Den genomsnittliga veckoarbetstiden vid ständig nattjänstgöring för heltidsanställd ska vara 34 timmar och 20 minuter.
90 000 sjuksköterskor, barnmorskor biomedicinska analytiker och röntgensjuksköterskor inom Vårdförbundet omfattas av avtalet.
Vårdförbundet har tidigare bland annat krävt kortare arbetstid för nattarbetare i kommunerna, 10 000 kronor extra i månaden till ”särskilt yrkesskickliga”, skriver Vårdförbundets tidning Vårdfokus.
Det finns möjlighet att säga upp det nya avtalet efter två år.

Thea Mossige-Norheim
thea.mossige-norheim@dn.se "

" Akutsjukhuset klarade inte tre akuta händelser samtidigt

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

Södertälje sjukhus hade inte personal nog för att ge patientsäker vård då tre akuta händelser pågick samtidigt. Det skriver sjukhuset i en lex Maria-anmälan.– Det var nära ögat. Så här kan man inte ha det på ett akutsjukhus, säger chefläkare Michael Gårdebäck, som upprättade anmälan.

Allt hängde på en skör tråd när en kvinna kom in med ambulans till Södertälje sjukhus efter en hemförlossning en sommarnatt förra året. Kvinnan behövde akut vård på grund av blödning i samband med förlossningen.
Samtidigt som patienten flyttades över till operationsavdelningen gick larmet för omedelbart kejsarsnitt av en annan kvinna. Delar av operationslaget fick då förflytta sig till en annan operationssal. Barnet som föddes var mycket medtaget och behövde tas omhand akut.
– Det jag anmälde var den risk den hemförlösta mamman löpte för att inte kunna bli omhändertagen tillräckligt snabbt. Kvinnan som kom in akut efter hemförlossningen behövde tas omhand omedelbart, och hade även behov av blodtransfusion, säger Michael Gårdebäck.
Vid händelser som innebär vårdskada eller risk för vårdskada är vårdgivaren skyldiga att upprätta en anmälan enligt lex Maria.
I anmälan för händelsen beskrivs hur sjukhuset med mycket liten bemanning under flera timmar tvingades hantera två operationer och dessutom akut ta hand om ett barn med mycket begränsade resurser.
Michael Gårdebäck är chefläkare på Södertälje sjukhus, men han var även verksamhetschef för anestesin när händelsen inträffade.
– Vi kom själva fram till att vi inte kan ha det så här på ett akutsjukhus. Vi hade tre allvarliga patienter att ta hand om omedelbart, och hade bara en narkossjuksköterska och en narkosläkare.
Enligt anmälan riskerade den hemförlösta kvinnan allvarlig vårdskada som kunde ha inträffat på grund av försenad operation. På sjukhuset utgjordes anestesiresurserna vid tillfället av ett team med en narkossjuksköterska och en narkosläkare, en operationssjuksköterska och en undersköterska. En narkosläkare hade bakjour i hemmet med 30 minuters inställelsetid på sjukhuset.
Kejsarsnittet utfördes av förlossningsläkaren, och den blödande kvinnan togs omhand av en förlossningsläkare med bakjour som samma natt befann sig på sjukhuset. Slutsatsen är att organisationen inte hade tillräcklig beredskap för att hantera flera akuta situationer samtidigt, och för att kunna garantera patientsäker vård.
Enligt Michael Gårdebäck hade de anställda även tidigare tyckt att bemanningssituationen var skör.
– Ja, vi hade länge tyckt det och vi hade också framfört det till ledningen. Jag sa att det var oacceptabelt. Här fick vi ett levande bevis. Det var glasklart att man kunde peka på en risk. Det blev väldigt tydligt. Vi redde ut det, men det var nära ögat.
Efter händelsen tillförde sjukhuset resurser och ökade bemanningen, framför allt av narkossjuksköterskor.
– Första steget är pengar att anställa, och det har vi fått. Nästa steg är att anställa. Målsättningen är att vi ska ha två narkossjuksköterskor i tjänst samtidigt dygnet runt.
En separat lex Maria-anmälan gäller barnet, som drabbades av syrebrist i samband med förlossningen. Enligt chefläkaren är den händelsen inte kopplad till bristande resurser.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se "

"Caroline Cederquist: Vi måste våga ifrågasätta mammarollen

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

När Caroline Cederquist fick sitt nyfödda barn i famnen insåg hon vidden av vad hon utsatts för. Övergrepp, missbruk och svek präglade hennes barndom. Hon bestämde sig för att bryta med familjenormerna. Hon skrev en bok för att visa andra att det går att komma vidare. Till hennes förvåning var flera förlag intresserade.– Jag gör det här för den lilla personen som jag var, säger hon.

Caroline Cederquist sitter med sin dotter på en fjällrestaurang. Det är julafton och de äter ett traditionsenligt julbord, bara de två. Vartannat år åker de ensamma på skidsemester över julhelgen. För Caroline Cederquist finns en olustkänsla kring stora familjehögtider. Hon beskriver det som att kroppsminnet sitter kvar, och hon minns jular som skulle bli så perfekta – men som i stället slutade i fylla och slagsmål.
Så när hon nu firar jul gör hon det ensam med sin dotter, och skidorna. Med middag i någon stuga, barnaktiviteter i skidbacken eller som det här året med julbord och ”hela kittet”. Restaurangen är full av julfirande familjer, och Caroline Cederquist njuter av egentiden med sin dotter.
Tills en man kommer fram till deras bord.
– Är ni alldeles ensamma, säger han medlidsamt.
Caroline blir rasande. De är inte ensamma. De har varandra, de är på en resa, det är fantastiskt. För dem.
– Det som gör mig sorgsen är att omvärlden är skapad utifrån kärnfamiljen. Det finns inga alternativ. Och jag kan bli så irriterad på att man inte reflekterar över om man mår bäst av det. Det fascinerar mig att vi inte har kommit längre, och inte vågar bryta det, säger hon.
För att fler ska våga ifrågasätta den normen, och våga bryta med de trauman som barndomen kan innebära, har Caroline Cederquist skrivit en självbiografisk roman om sin uppväxt och hur hon till slut lyckades bryta med det destruktiva hon upplevde. Caroline skickade in sitt bokmanus till flera förlag, med förhoppningen om att någon av dem skulle anta boken.
Intresset visade sig vara större än hon trott, och flera förlag fastnade för hennes barndomsberättelse. Caroline valde Albert Bonniers förlag, och trots att det bara gått ett år sedan hon lämnade in manus finns boken ”Jag andas, alltså finns jag” redan ute.
Boken har hårdlanserats av bokförlaget som verkar tro att boken kan bli en ny ”Mig äger ingen” (Åsa Linderborgs barndomsskildring).
– Det faktum att man faktiskt kan komma ner från en sådan barndom på fötter var en central anledning till att Carolines berättelse intresserade mig, säger förläggaren Sara Nyström.
Vad var det då som gjorde att Caroline Cederquist valde att bryta med familjenormen? Och hur ska hennes berättelse kunna hjälpa andra? Svaret finns i hennes barndom.
○ ○ ○
Caroline Cederquist var sina föräldrars första gemensamma barn. Hon skulle bli den ”gemensamma länken” mellan paret när hon föddes i Hammarkullen där även hennes halvsyskon på båda föräldrars sida bodde.
Hon blir inte någon sammanfogande länk. I de två lägenheterna i Göteborgsförorten där den stora familjen bor fyller flaskorna köksbänkarna, ofta luktar pappan konstigt och pratar på bredare skånska än han brukar göra. Då förändras även mammans röst, den blir

mjukare och snällare när pappan luktar, berättar Caroline Cederquist i sin bok.
Men allt ska bli bättre, bara de flyttar. Till ett stort hus nära havet i Skåne, där Carolines pappa växt upp. Där ska han bli gladare, där ska flaskorna bli färre.
– Där ska vi bli som en riktig familj, säger Carolines mamma.
Och Caroline börjar längta till flytten som ska göra att livet förändras. Men riktigt så blir det inte. Även om huset först verkar vara ett palats, där alla barnen får var sitt rum, så blir inte pappan gladare. Han fortsätter att dricka.
Den där skämtsamme, gladlynte pappan som Caroline saknar kommer fram allt mer sällan – i stället tassar familjen på tårna kring hans missbruk. Caroline blir mer och mer rädd för den man som går runt i huset i morgonrock på dagarna. Och som på nätterna har börjat ta på Caroline på ett sätt som man inte ska ta på ett barn, skriver hon.
Så en dag tar familjelivet i huset slut. När pappan har somnat tar Carolines mamma hennes hand, de går till bilen där väskorna redan är packade. Mamman skyndar sig att starta bilen, och lämnar det stora huset tillsammans med sin dotter. Tillsammans med Carolines ena bror flyttar de in i en lägenhet i en stad i Skåne.
Glädjen över flytten, och att Caroline får ha sin mamma för sig själv, blir kortvarig. Hon gör allt för att behålla sin mammas uppmärksamhet, men känner att hon allt oftare blir bortvald. Nya flyttar, nya relationer med män som kommer och går i Carolines liv. Mamman hoppar mellan ömhet och ilska och Caroline mellan hopp och förtvivlan. Mellan förhållanden är de två nära, de tittar på film tillsammans, spelar kort och tar cykelturer. Men så kommer nästa partner och Caroline känner sig bortvald igen.
Som nioåring går hon ensam till parken när mamman vill ha egentid med en av sina partners.
”För min skull Caroline.”
När en annan man bryter upp är det på grund av Caroline.
”De vill ju ha mig för sig själva, men jag har ju dig, Caroline. Kom, gumman, så kramas vi”, skriver Caroline.
– Det var som att jag blev manipulerad i en kärleksrelation med min mamma. Det värsta som fanns var känslan av att jag sårat min mamma och när hon såg mig ångerfull efter ilskan så kunde hon vända sig helt och be om förlåtelse.
○ ○ ○
Caroline har inrett sin inglasade balkong till sovrum, så hon kan se vattnet direkt när hon vaknar. Vattnet får henne att känna sig hemma, och det har följt med henne som en trygghet genom de många flyttar till olika städer som hon upplevde under barndomen. Mormodern, som trots att hon var långt borta fanns som en trygg punkt, bodde vid havet på västkusten. Och Caroline kunde besöka sin storasyster på Åland.
Vi träffar Caroline Cederquist i hennes lägenhet i Blackeberg. Två bondkatter stryker sig längs Carolines ben, en hoppar upp på bordet för att tugga på en överbliven bulle. Caroline sjasar ömt ner den igen. På den vita väggen hänger en inramad avgjutning av hennes tioåriga dotters fotavtryck som liten, ett annat av hennes handavtryck.
I dag lever Caroline Cederquist ensam, med sin dotter varannan vecka. Hon säger att hon har valt att fokusera på relationen med dottern sedan uppbrottet från dotterns pappa. Hon är fast besluten om att alltid låta dottern komma först.
När Caroline Cederquist blev gravid, något hon längtat efter så länge hon kan minnas, kom rädslan. För att hon inte skulle kunna bli den mamma hon ville vara, för att hon inte skulle kunna älska det barn hon bar.
Den stora familj som hon hoppats skulle bli hennes trygghet, med partner, många barn, hus, trädgård och vänner, kanske inte alls skulle förändra något.

– Det var mitt mål, och jag trodde att jag skulle uppnå trygghet när jag nått det målet, och själv fått en familj som jag skulle kunna ge allt jag själv inte fick och det var väl därför jag blev rädd, berättar Caroline.
Caroline Cederquist var övertygad om att hon måste föda naturligt, helst utan smärtlindring, för att smärtan och upplevelsen skulle trigga moderskänslorna som hon var så rädd att inte få. Så blev det inte. I stället fick barnet födas med kejsarsnitt, och skräcken ökade.
Tills det lilla spädbarnet lades i hennes famn.
– Jag kände direkt ett jätteansvar för att ta hand om henne och ge henne all kärlek, trygghet och värme. Jag ville bara omfamna henne och beskydda det här lilla barnet som var mitt.
Men med de starka känslorna kom också en känsla av sorg.
– Jag ifrågasatte ännu mer hur mina föräldrar kunnat behandla mig som de hade gjort. Den insikten tog rakt i hjärtat. Jag grät många gånger när min dotter var ett spädbarn. Över den kärlek jag aldrig upplevt att jag fått, och den kärlek och omvårdnad jag ville ge henne.
○ ○ ○
– Jag förlät jättemycket. Som barn har man ju inget val, då förlät jag för att jag var barn. Men från att jag var tonåring så fortsatte jag förlåta, även när jag var arg, för att det var så omvärlden sa att jag borde göra. Jag trodde hela tiden att allt var mitt fel.
I tonåren ställer Caroline sin mamma mot väggen, och säger att hon alltid väljer männen framför sin dotter. Det blir bråk, och Caroline hör sin mamma säga att det är något fel på henne, att hon är sjuk som anklagar sin mamma. Men snart hör hon ömhet i sin mammas röst igen. *”Jag älskar ju dig.”*
Caroline kämpar för att få den där ömheten, men hon känner alltmer att hon sätts i andra rummet. För att få den uppmärksamhet hon så gärna vill ha tar hon steget in i teatervärlden. Hon älskar att ha publikens blickar på sig, att få höra att hon är bra.
Ändå känner hon att ingenting hon gör är tillräckligt för att få uppmärksamheten från den hon mest vill ha den av: hennes mamma.
– Jag var som en jojo hela tiden. Jag gick från att bli nertryckt till att bli förlåten till att vara min mammas bästa kompis. Jag tvivlade alltid på mig själv.
I stället upplever hon att mamman gång på gång väljer destruktiva relationer med nya män, i stället för att se Caroline. Som femtonåring väljer hon att flytta från sin mamma och gå på gymnasiet i en annan stad. Hon går helt upp i teaterlivet, för att komma bort från den otrygghet hon upplever i hemmet.
– Vårt hem började äckla mig. Till slut orkade jag inte längre vara kvar. Jag behövde ta hand om mig själv, och jag vet bara att jag så starkt kände att jag måste bort. För att överleva behövde jag gå en annan väg.
Men det ska dröja länge innan den trygghet som Caroline längtat efter ska infinna sig. Och när hon i 20-årsåldern flyttar till Stockholm kommer törsten efter uppmärksamhet och någon som ser henne att leda till nya problem.
○ ○ ○
Caroline Cederquist påbörjar en yrkesutbildning i huvudstaden. Hon är 20 år gammal och har bestämt sig för att lämna allting bakom sig. Hennes mamma har hon nu inte mycket kontakt med även om de återigen bor i samma stad.
En av hennes lärare fattar snart tycke för henne, han bjuder ut henne på middag – och fast Caroline säger att hon inte vill, och berättar att hon bara vill vara hans elev, slutar kvällen med att han tillbringar natten hos henne.
– Jag ville ju inte, men när han tvingade sig på mig så visste jag inte alls hur jag skulle kunna säga nej. Jag hade aldrig lärt mig hemifrån att göra det. Så jag lät saker ske för att jag inte visste hur jag skulle stoppa det.

Med löften om att han ska kunna ge henne en ”strålande karriär” får han henne att påbörja ett förhållande, och förlova sig, trots att hon tydligt berättar att hon inte vill.
Caroline Cederquist vill egentligen bara bort, men vet inte hur hon ska avsluta förhållandet med den äldre läraren. Till slut är hon otrogen, enligt henne i ett desperat försök till ett uppbrott. När han får reda på vad som har hänt misshandlar han Caroline, berättar hon.
Hon inser att hon måste därifrån. Och åker till sin mamma.
Carolines liv rasar återigen samman. När hennes klasskamrater får reda på vad som hänt vänder många henne ryggen: det är hon som har förstört för klassen.
– Strax därefter rasar jag helt. Jag hade sökt mig till sammanhang för att få bekräftelse hela tiden.
Caroline Cederquist hamnar i en djup depression – och vänder sig till sin mamma för tröst och vägledning.
– Jag visste ju egentligen att det inte var bra för mig, men hoppades ju hela tiden att saker skulle förändras. Men igen blev jag förminskad och skuldbelagd, innan hon kunde vända sig om och tycka synd om mig när jag blev ledsen.
Hon fortsätter:
– Det finns ingenting som gör så ont som när man söker hjälp hos den man tror är en närmast, och den fördömer en.
Caroline Cederquist kom på fötter till slut. För att göra det var hon tvungen att flytta från sin mamma, bryta med yrket hon valt och hänge sig åt den terapi som skulle hjälpa henne att få svar på varför hon mådde som hon gjorde. Och det var svårt till en början: hon hade en bild av att terapin skulle kunna göra henne ”hel”.
– Så sa terapeuten att det inte går. Ingen människa är hel. Det chockade mig.
Återigen kom Carolines vilja att försöka förstå varför saker blivit som de blivit att bli en viktig del av hennes behandling. Bekräftelsebehovet hade gjort att hon hade blivit den typ av människa hon själv föraktade. Hon behövde en nystart.
Då satsade hon på journalistiken, och att göra till sitt yrke att kunna besvara alla de ”varför”-frågor som hon alltid haft. Hon arbetade på flera redaktioner – lokaltidningen Mitti, DN, Svenska Dagbladet – och under tiden växte tankarna på att hon borde skriva en bok om det hon upplevt – för att ge stöd till andra och för att själv bearbeta vad hon gått igenom.
○ ○ ○
Med sin bok ansluter sig Caroline Cederquist till en växande skara författare som skriver självutlämnande om sina privata upplevelser. Med boken ”Arv och miljö” gjorde den norska författaren Vigdis Hjorth förra året sitt stora genombrott. I boken beskriver hon nedtystade sexuella övergrepp inom familjen. Men boken skapade en stor debatt i Norge om vad man egentligen får säga om sina anhöriga. Vigdis Hjorth säger att boken inte ska ses som en sann berättelse, utan i stället som en roman där hon utgått delvis från egna upplevelser i familjen. Hennes syster Helga Hjorth skrev till och med en svarsroman för att ge sin version av systrarnas uppväxt. I Norge är denna debatt inte ny.
När Karl-Ove Knausgårds självbiografiska romaner ”Min kamp” gavs ut från 2010 ledde det till en debatt om vad som får skrivas i en självbiografisk roman. I oktober 2016 kritiserade författaren Geir Gulliksens ex-fru Marianne Bang Hansen hur hennes relation beskrivits i Gulliksens roman ”Berättelse om ett äktenskap”.
”Händelser i livet som handlar om kärleksliv, otrohet och skilsmässa har i mitt fall blivit offentliga genom en skönlitterär roman. Som konst. Och jag kan inte göra något åt det,” skrev hon i Aftenposten.
Caroline Cederquist och Albert Bonniers förlag som ger ut hennes bok kallar ”Jag andas, alltså finns jag” för en biografi, men namn och platser är utbytta för att de som beskrivs inte ska kunna identifieras.

Caroline Cederquist är noga med att säga att boken beskriver *hennes* upplevelse av barndomen.
– Jag kan inte tala för något annat av mina syskon, de kan ha en helt annan upplevelse av hur det var. Jag kan berätta om det som jag har sett, men jag går inte in i deras känslor och reaktioner. De är deras, och jag berättar mitt.
När DN når Carolines mamma delar hon inte uppfattningen om att förhållandet mellan henne och hennes dotter varit dåligt. Hon tycker i stället att de hade en nära relation under Carolines uppväxt, efter att de lämnat huset i Skåne.
– Det är svårt för mig att referera till vad hon säger, eftersom det är hennes synpunkt. Men jag vill bara gå vidare, och inte gå i svaromål kring det hon skriver, säger hon.
Caroline Cederquist säger att hon inte skriver boken utifrån någon bitterhet, eller någon hämndtanke mot sin familj.
– Jag gör det för den lilla Caroline. För att stå upp för den lilla personen som jag var. Den stora Caroline säger till lilla Caroline att allting kommer att gå bra. Det känns jätteviktigt för mig.
Att ta beslutet om att skriva om sina allra intimaste tankar och upplevelser var inte en enkel process för Caroline Cederquist.
– Det som fått mig att göra det är att jag hoppas kunna väcka tankar och funderingar och ge en känsla av hopp till andra som går igenom svåra saker. Det går att välja hur man vill leva sitt liv, och det går att faktiskt må bra.
– Jag mår någorlunda bra i dag. Jag kan vara ledsen, svag och liten men det är äkta känslor och så får det vara. Jag vill inte leva i en värld där man antingen är ett offer eller lever i att ”allt är bra”.
Hon gör en tillgjord röst för att beskriva det samhälle som hon menar präglas av en filtrerad bild av att alla är lyckliga.
Så hur gör man för att bryta med normen? För Caroline Cederquist var det viktigt att göra två avslut för att kunna komma vidare.

○ ○ ○

Caroline Cederquist sitter på ett tåg med sin treåriga dotter. Hon är på väg till Skåne, efter att ha fått beskedet om att hennes pappa, som hon inte har haft någon kontakt med på många år, ligger på sin dödsbädd. Caroline bestämmer sig för att åka dit.
– I så många år hade han för mig bara varit ondska. Jag fick panik av tanken på att han skulle dö och att jag inte skulle få några svar på varför han gjort som han gjort. Och det kändes centralt att min dotter skulle få träffa sin morfar innan han gick bort. Han är ju en del av hennes historia också.
Pappan är illa däran när Caroline kommer fram. Ingen i familjen är på plats, och han är med sina assistenter när han får möjlighet att träffa sin dotter och hennes barn.
– Jag fick inte svar på mina frågor men han gav mig någonting och jag gav honom någonting. I hans ögon var jag fortfarande hans barn, och även om han varit grym mot mig så älskade han mig. Jag hade inte fattat att han också hade kärlek inom sig, men det förstod jag när jag satt där och han berättade att han önskade att han haft mig i sitt liv.
Senare skulle hon behöva göra ännu ett avslut. Då genom att ifrågasätta föräldrarelationen till den förälder som hon faktiskt fortsatt att ha kontakt med under hela sin uppväxt och in i vuxenlivet.
– Jag tycker att man ska ifrågasätta sina föräldrar och sin omgivning. Titta på den och tänk över vilka personer man behöver och vilka som sårar en. Kan jag leva mitt liv som jag vill med dem eller behöver jag göra någonting?
Hon tycker att det är svårare att prata om att man har en dålig relation till en mamma än till en pappa.
– Jag vill lyfta mammorna, vi talar för lite om de som är dåliga mödrar. Det ligger så ingjutet i vårt samhälle att modern ska vara god, och det gör att vi inte vågar ta steget och ifrågasätta dem och säga till när det räcker. Vi som döttrar och söner accepterar för mycket som vi inte

skulle acceptera av någon annan. Jag pratar så klart från mitt perspektiv, men för mig har det varit så viktigt att ifrågasätta det här för att kunna växa och må bra.

○ ○ ○

I dag kan Caroline Cederquist också se tillbaka på de ljusa punkterna i sin barndom. Tryggheten med mormodern vid kusten i Bohuslän, kompisarna som hon gick hem till och åt middag, och vars familjer hon kom nära. Utflykter till stranden med familjen där de åt smörgåsar som blev sandiga.

Och de fina stunderna med hennes mamma.

– Som när jag showade för min mamma i hennes gamla 70-talskläder. Vi skrattade mycket också, säger Caroline.

Hon suckar.

– Det är så lätt att man ser mörkret i första hand. Att man tänker att alla andra har så många ljusa minnen med fina semestrar och bra familjer. Men ljuset fanns också där.

Caroline Cederquist säger att hon befinner sig på en bra plats i livet. Hon har sin dotter, sin egen lägenhet, och är nära vattnet som ger henne lugn. Hon kan fortfarande känna rädsla över att inte räcka till, men hon accepterar de känslorna och att hon gör så gott hon kan.

– Jag är jättemån om att säga förlåt när jag gör fel. Kanske säger jag det för ofta. Men hellre för ofta än inte alls.

Det var först när hon faktiskt vågade släppa drömmen om en stor, lycklig kärnfamilj och valde att inse att hon skulle må bättre på egen hand, i en egen lägenhet, som mamma till sin dotter, som hon på riktigt kunde landa och känna sig trygg i sig själv.

– Jag kände mig så jäkla stark då. Det är flera år sedan, men jag minns hur det var som att jag kunde andas på riktigt för första gången. Jag hade varit så rädd för att vara ensam. Men i ensamheten blev jag stark. Trots att jag hade en trasslig uppväxt så går det verkligen att hitta lugnet och att må bra, och att andas.

Evelyn Jones
evelyn.jones@dn.se "

"Caroline Cederquist
Bor: I Bromma, Stockholm.
Familj: En tioårig dotter och två bondkatter.
Arbete: Författare och pressekreterare vid Rikspolisen. Tidigare journalist vid bland annat Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet.
Aktuell med: Den självbiografiska debutboken ”Jag andas, alltså finns jag” som ges ut av Albert Bonniers förlag den 17 maj. "

" Maria Schottenius: Jag provoceras av beskäftigheter som ”det är ingen mänsklig rättighet att få barn”

DN MÅNDAG 20 MAJ 2019

" Surrogatmoderskap har alltid funnits. Förr kunde man mer eller mindre i hemlighet lösa sin barnlöshet genom att en syster födde ens barn, eller en bror blev inofficiell spermadonator. Varför inte göra det med öppna ögon och klara papper?

Jag provoceras av beskäftigheter som: ”Det är ingen mänsklig rättighet att få barn.” Vad vill man säga med det? Du, som gärna vill ha barn men har problem att få det, lägg ner. Du kanske inte tillhör de utvalda som ska ha barn. Finn dig i ditt öde, i stället för att krångla.
Jag vet inte utifrån vilken position de förnumstiga talar? Och varför de tar sig denna rätt?
För varje människa som vill ha barn måste det vara tillåtet att utröna vilka möjligheter som finns, innan man ger upp.
Nyligen hörde jag en berörande radiodokumentär om ett par som fick en dotter genom en surrogatmamma. Hanna Skanne föddes utan livmoder, så hon var från början beredd på att aldrig bli biologisk mor. Men hennes blivande man Ismaèl tog reda på att man kunde plocka ut ägg ur hennes äggledare och befrukta med hans sperma. Sedan måste en annan kvinna bära barnet i sin livmoder. Ismaèls syster som redan hade två barn, var beredd. Hon intervjuas i programmet. Klok, reflekterande, medveten om små och stora problem.
Vem har ansvaret för att hon vilar och inte tar risker under graviditeten? Vem avgör frågan om abort, till exempel vid missbildningar? Men dock. Hon ville hjälpa sin bror och svägerska. Det fick hon inte. Den svenska lagstiftningen säger nej till altruistiskt surrogatmoderskap.
Hanna och Ismaèl hittade en surrogatmamma utomlands. Hon betalades med motsvarande tre årslöner och god omvårdnad. Även frågan om utnyttjande av kvinnans kropp mot betalning behandlas i programmet.
Men tillbaka till Sverige. 2016 slogs det i lagen fast att surrogatmoderskap inte skulle tillåtas inom svensk hälso- och sjukvård.
Jag har nu fräschat upp mina kunskaper i vad som skrevs och läst remissvaret från Statens medicinska etiska råd (Smer). Svaret går skarpt emot förslaget i propositionen och förordar altruistiskt surrogatmoderskap, det vill säga att kvinnan bär barnet utan ekonomisk ersättning. Rådet är inte helt enigt, ett par personer reserverar sig, bland annat med klyschan ”Att få barn är ingen rättighet”.
Det känns skönt att läsa en intelligent och saklig argumentation i ett så känsligt och problematiskt ämne.
Gång på gång punkteras den konventionella och ytliga hållning som utredningen presenterar. Det tyngst vägande argument man har mot altruistiskt surrogatmoderskap är föreställningen att kvinnan kan bli utsatt för påtryckningar och utredaren spekulerar i ett antal konflikter som kan uppstå. Med andra ord, kvinnan förstår inte sitt eget bästa.
Mot detta skriver medicinetiska rådet vasst att argumentet vilar på ”en traditionell kvinnosyn och paternalistisk hållning till kvinnans förmåga att fatta beslut i förhållande till sin kropp, och synen på kvinnan som självuppoffrande” och fortsätter: ”Man kan i stället utgå från en annan

syn på kvinnan som självständig, stark och normbrytande och själv har kompetens att fatta beslut om sin kropp.”
Surrogatmoderskap har alltid funnits. Förr kunde man mer eller mindre i hemlighet lösa sin barnlöshet genom att en syster födde ens barn, eller en bror blev inofficiell spermadonator. Varför inte göra det med öppna ögon och klara papper?
Gränsen bör gå vid altruistiskt surrogatmoderskap, det håller jag med om. Ett kommersiellt surrogatmoderskap väcker andra frågor och problem. I vissa länder kan det handla om agenturer som tjänar grova pengar och grymt utnyttjar kvinnor i deras fattigdom.
Samtidigt är kvinnor oftast förmögna att fatta viktiga reproduktiva beslut.
En kvinna i ett fattigt land, som arbetar som ett djur, som i den situation hon befinner sig genom att bära ett barn får flera årslöner, skolgång till sina barn, näringsrik kost, god läkarvård och slipper arbeta under ett år, förstår förmodligen sitt eget bästa.
Maria Schottenius
maria.schottenius@dn.se "

”Lagstifta om digitalisering för samhällets mest utsatta”

DN TISDAG 21 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190521
Om det sociala arbetet digitaliseras på invånarnas villkor kan de själva boka tid för känsliga möten och välja om det ska ske fysiskt eller digitalt. Om dokumentationen av ärendet är tillgänglig så kan eventuella missuppfattningar eller felaktigheter rättas snabbt. Frågan är så viktigt att det måste till tvingande lagstiftning, skriver Kalle Pettersson, Helsingborgs stad.

Digitaliseringen av offentliga tjänster går långsamt jämfört med näringslivets tjänsteproducerande företag. Det gäller såväl tjänster inom stat, region som kommun där de kommunala sociala tjänsterna digitaliserats i minst utsträckning. Detta är problematiskt om man ser digitalisering som ett medel för att öka tillgängligheten i samhället. Digitalisering i sig är inget självändamål. Däremot har digitaliseringen öppnat upp möjligheter vad gäller tillgänglighet vi inte ens kunde drömma om för bara något decennium sedan. Nya former av digital tillgänglighet har inte bara underlättat i våra privatliv utan också radikalt förändrat vår kommunikation och interaktion med samhällsaktörer såsom exempelvis vårdgivare, banker, försäkringbolag och teleoperatörer.
Viktiga delar av våra liv har förenklats och gett oss större egenkontroll. Vi behöver exempelvis inte längre föra kassabok över intäkter och utgifter för att i realtid känna till saldot på vårt bankkonto. Det har även frigjort mycket tid för oss som individer där fysiska möten med dessa och andra aktörer till stor del spelat ut sin roll. Vi

sköter numera dessa kontakter från soffan eller på en lunchrast i stället för att använda semesterdagar för att ordna med exempelvis ett bostadslån.
Invånare med behov av stöd från socialtjänsten upplever att de färdas decennier bakåt i tiden och många gånger tvingas de ta ledigt från såväl arbete som utbildning för att resa till socialkontoret för möten med socialtjänsten. Möten som i sig inte behöver vara speciellt långa men som ändå upptar större delen av dagen om man bor i en landsortskommun eller arbetar på annan ort. Detta innebär en ofrivillig frånvaro från arbete och studier, en av de viktigaste friskfaktorerna i livet och där man dessutom ofta inte vill berätta om orsaken till sin frånvaro för arbetsgivaren på grund av det stigma som kontakt med socialtjänsten kan innebära.
En digitalisering av det sociala arbetet skulle skapa följande mervärden för invånaren:
1 Att styra över sin tid genom att invånaren själv väljer när, var och hur möten sker. Mötet mellan invånare och myndighet kan genom digitalisering styras av invånaren både vad gäller tid och rum där invånaren själv bokar den tid som passar och bestämmer om mötet ska ske digitalt eller fysiskt.
2 Att aktivt bidra genom medskapande av dokumentation och beslutsunderlag. Handläggningen av ärenden kan genom digitalisering till viss del skötas av invånaren själv. Invånaren har själv större delen av den information en handläggare eller i vissa fall en dator behöver för att fatta beslut i ärendet. I stället för fysiska möten där invånaren verbalt delar med sig av information som socialsekreteraren dokumenterar kan invånaren själv stå för dokumenterandet direkt in i de digitala systemen.
3 Att ta del av sin information där invånaren ges digital tillgång i realtid. Genom att all den information som samlas in om en invånare i samband med framförallt myndighetsbeslut görs tillgänglig för invånaren i realtid har invånaren möjlighet att löpande vara uppdaterad på det underlag myndigheten fattar sina beslut utifrån. Det innebär också en möjlighet att vid behov komplettera dokumentationen eller rätta eventuella missuppfattningar eller felaktigheter. Detta stärker individens delaktighet i och egenkontroll över viktiga livshändelser.
Om digitaliseringen kan producera dessa mervärden, vad är problemet? Varför går det så långsamt? En del av svaret finns i den inbyggda organisatoriska trögheten i offentliga organisationer. Trögheten i sig handlar inte om en ovilja hos medarbetaren att digitalisera sig utan handlar om en förändring i produktionslogik.
Det sociala arbetet, precis som all annan offentlig handläggning, bygger på en varuproducerande logik som handlar mer om intern processoptimering än om värdeskapande för användaren där användaren i stor utsträckning reduceras till ett passivt objekt även om det absolut inte är socialarbetarens intention.
Ett objekt som ska infinna sig på en viss plats, vid en viss tidpunkt, eftersom det är vad produktionsprocessen kräver för en linjär förflyttning av ärendet.
Den varuproducerande logiken är också anledningen till varför de digitala steg som tagits inom det sociala arbetet under de senaste åren fokuserat på automatisering av befintliga produktionsflöden. Bland annat har vi sett datorer programmeras för att fatta administrativa beslut rörande ekonomiskt bistånd men där tillgängligheten för invånaren inte förbättrats.
Det handlar alltså inte om att tvinga in invånare i digitala spår utan om att möjliggöra för invånare att själva välja när, var och hur de vill kommunicera med den offentliga välfärden. Det digitala spåret blir ett komplement till det traditionella sociala arbetet. Invånarens behov och önskningar styr mötets form och bidrar till en förflyttning av invånaren från passivt objekt till aktiv medskapare i förhållande till myndigheten.

Vad behöver göras för att påskynda digitaliseringen av det sociala arbetet? Vem äger frågan? Antingen ägs den av kommunerna genom det kommunala självstyret eller så kan man se det som en så pass viktig fråga ur ett tillgänglighetsperspektiv att det måste till tvingande lagstiftning eller åtminstone tvingande statlig kravställning.
På samma sätt som exempelvis Skolverket ställer tydliga och konkreta krav på de kommunala huvudmännen kring skolans digitalisering och gjort programmering obligatorisk i den nya läroplanen skulle följande krav på kommunerna vad gäller digitalisering av det sociala arbetet kunna ställas:
Alla invånare ska ha möjlighet att digitalt ansöka om vård, stöd och behandling
Alla invånare ska ha tillgång till digital tidsbokning
Alla invånare ska erbjudas såväl fysiska som digitala mötesformer där invånaren står för valet
Alla invånare ska ha möjlighet att kommunicera digitalt med sin handläggare
Alla invånare ska ha möjlighet att ta del av, komplettera och kommentera sin ärendedokumentation i realtid.
Med sådan lagstiftning eller tvingande statlig kravställning skulle Sverige använda digitaliseringen som medel för att göra samhällets mest utsatta individer till aktiva medskapare i sina egna liv.

Kalle Pettersson, utvecklingschef, Helsingborgs stad "

”Dåligt stöd för att psykiska sjukdomar ökar bland unga”

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190522
Socialstyrelsen presenterar en katastrofal ökning av psykisk ohälsa bland unga och tolkar det som en reell ökning av psykiska sjukdomar. Vilket leder till rubriker med ord som epidemi. Men slutsatsen håller inte rent vetenskapligt. Vi måste ta signalerna från unga på allvar, men risken för en medikalisering av normala livserfarenheter är uppenbar, skriver tre forskare.

Socialstyrelsen beskriver i en ny rapport att det skett en kraftig ökning av psykisk ohälsa bland unga. I medier presenteras dessa uppgifter dagligen. Vi menar att bakomliggande data bör granskas för att visa möjliga tolkningar innan olika insatser föreslås för att förebygga och behandla problemet.
Vi ifrågasätter inte det lidande som en psykisk besvärsbild innebär. Frågan är dock vilken slags hjälp som behövs och i vilket sammanhang. Det bästa är kanske inte att få en diagnos och behandlas med läkemedel, vilket i dag är det som oftast möter unga när de söker vård.
Siffror om psykisk ohälsa baseras vanligen på den europeiska studien ”Skolbarns hälsovanor”.
Frågorna handlar om trivsel med livet, hälsa, skola, mobbning samt kamrat- och föräldrarelationer. Unga svenskar rapporterar en mycket god hälsa och livskvalitet på i stort sett alla områden, särskilt vid en jämförelse med andra länder. Om det skrivs det nästan aldrig.

Psykisk ohälsa baseras i studien på åtta frågor. I gruppen psykiska symtom frågas om du ”känt dig irriterad eller på dåligt humör, ”känt dig nere”, ”känt dig nervös” eller ”haft svårt att somna”. I gruppen somatiska symtom frågas om ”huvudvärk”, ”ont i magen”, ”ont i ryggen” eller ”yrsel”. Om minst två sådana symtom, mer än en gång i veckan, rapporteras klassas det som psykisk ohälsa. Det är här unga svenskar rapporterar ökande besvär.

I en studie från Linköpings universitet frågar man unga hur dessa frågor tolkas. En del säger att de har ont i ryggen om de suttit länge framför datorn, de blir irriterade för att de tjafsat med en förälder på morgonen. Nervös kan man bli om man ska prata inför klassen och ont i huvudet får man om man druckit dåligt efter träning. Men är detta psykisk ohälsa?

En avgörande fråga är om förekomsten av psykisk sjukdom också har ökat. Institute of Health Metrics and Evaluation (IHME) och Världshälsoorganisationen (WHO) sammanställer och bearbetar vetenskapliga publikationer där Karolinska Institutet lämnar de svenska uppgifterna. Enligt IHME har förekomsten av klinisk depression och ångestsyndrom varit i stort sett oförändrad bland unga i Sverige under perioden 1990–2017. Den samlade bilden talar för att siffrorna i ”Skolbarns hälsovanor” representerar något annat än psykisk sjukdom i medicinsk mening.

I den grupp som rapporterar symtom finns det de som har betydande psykiska problem som riskerar att kvarstå i vuxen ålder medan många andra rapporterar vardagserfarenheter som inte är tecken på psykisk sjukdom utan som har med vår tids livsvanor att göra.

Socialstyrelsen utgår i sin rapport från andelen unga som sökt sjukvården och fått en psykiatrisk diagnos och/eller psykofarmaka. På knappt tio år har det skett en fördubbling av diagnoser och en mer än tredubbel ökning av alla sorters psykofarmaka. Socialstyrelsen tolkar detta som en reell ökning av psykiska sjukdomar. Vi menar att detta inte kan anses vara vetenskapligt säkerställt. Det faktum att fler söker BUP och får en psykiatrisk diagnos och/eller läkemedel kan bero på att det inte längre är lika stigmatiserande att ha psykisk ohälsa, att det är lättare att komma till vård eller att BUP ändrat sina behandlingar. Utvecklingen kan till stor del tillskrivas en ökad medikalisering av mänskliga problem. Vårt språk är i dag impregnerat med psykiatriska termer. Vi talar om klimatångest, politisk depression eller bokstavsbarn. Idoler och influencers berättar om psykisk ohälsa i sociala medier. Vi lever i en tid där fler vardagliga problem tolkas som psykisk ohälsa. Frågan är hur dessa personer bemöts i vården och vad vården själv bidrar med när det gäller tolkning av symtom och rubricering av problem?

Många aktörer bidrar till vår tids berättelse om psykisk ohälsa. Myndigheter presenterar en katastrofal ökning av psykisk ohälsa baserat på tolkningsbara data – som vore de en enda möjlig sanning. Medier hakar på med rubriker om en epidemi. Politiken lovar en en köfri BUP. Skolan och socialtjänsten kräver mera av BUP. Trycket från föräldrar och brukarorganisationer ökar. Unga söker själva BUP som aldrig förr. Läkemedelsindustrin ser den kommersiella potentialen. Socialstyrelsens generaldirektör Olivia Wigzell föreslår att vården ska organiseras ”som för patienter med kronisk och långvarig sjukdom som diabetes, KOL och liknande sjukdomar”. Risken med ett sådant bemötande är att tidigt få en stämpel av kronisk psykisk sjukdom som kan påverka förmågan att hantera vardagliga utmaningar kring identitet, självbild och sjuklighet. Risken är att unga låses fast i en medicinsk tolkningsmodell, som är helt adekvat och rimlig för vissa, men som för andra kan ha motsatt effekt.

Vi måste ta signalerna från unga på allvar. Siffrorna visar att något håller på att gå snett i vår tid. Det viktiga nu är att klargöra orsaker och rikta samhällets insatser mot dessa och inte uppgivet stanna vid att betrakta symtomen som kroniska sjukdomar. Risken för en medikalisering av normala livserfarenheter är uppenbar.

Unga behöver mötas i sina vardagsmiljöer, framför allt i skolan, av vuxna som är angelägna om deras psykiska mående och som kan hjälpa till att utveckla sätt att förhålla sig till besvärliga situationer och perioder i livet. Detta bör ske i den miljö där unga befinner sig dagligen. Skolan måste ta sitt uppdrag om psykisk ohälsa på allvar utan att sjukförklara problemen. Elevhälsan är samhällets viktigaste verksamhet för dessa frågor.
Uppmärksamheten ska vara hög så att de som verkligen behöver BUP:s specialkompetens får den, utan orimliga väntetider. BUP:s resurser ska främst gå till de som har omfattande problem. Vården inom BUP ska bedrivas enligt behovsprincipen där den som har störst behov av vård ska gå först i kön. En allmän vårdgaranti och löften om en köfri BUP hotar denna princip. Satsningar på lindrig psykisk ohälsa är välkommet, men inte om det medför att de med allvarlig psykisk ohälsa får en mindre del av kakan.
Vi kanske ska tala om psykisk ohälsa på ett annat sätt – inte som en lättare form av psykisk sjukdom som ska diagnostiseras och behandlas utan som ett fenomen i tiden där trycket på ungas liv märks. Vi behöver lära oss att livet innehåller både sorg och glädje, hopp och förtvivlan. Alla behöver, själva eller med hjälp av andra, utveckla redskap för att hantera denna mix av erfarenheter som är livet självt. På så sätt kan vi rädda de ändliga resurserna inom vården till de som har det allra svårast med sina liv.

Ingemar Engström, forskningsledare vid universitetssjukvårdens forskningscentrum i Örebro, tidigare adjungerad professor i barn- och ungdomspsykiatri, Örebro Universitet
Sven Bremberg, barn- och ungdomsläkare, docent i socialmedicin, Karolinska institutet
Sofia Wikman, docent i kriminologi, universitetslektor vid Akademin för hälsa och arbetsliv, Högskolan i Gävle "

" Domen ett genombrott för polisens nya dna-sökningar

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

Domen mot ”Billdalsmannen” är ett genombrott i arbetet med kalla fall och lagändringen bakom ger ökad möjlighet att lösa grova brott i framtiden. Det säger Bo Lundqvist, chef vid en av polisens grupper för kalla fall, och poängterar att familjesökning i dna-registret också gör att misstänkta kan avföras från brottsutredningar.

Göteborg.
Göteborgs tingsrätt dömde på tisdagen en 58-årig man till sex års fängelse för en grov våldtäkt mot en då åttaårig flicka i Billdal söder om Göteborg i september 1995.
Fallet är det första som kunnat lösas efter lagändringen vid årsskiftet. Ändringen gör det möjligt att genomföra familjesökningar i polisens dna-register och få fram träffar på nära släktingar (föräldrar, barn eller helsyskon).
När polisen jämförde dna som man tagit från en anhörig till 58-åringen i en annan brottsutredning med dna som man funnit i sperma på brottsplatsen, fick man en näst intill perfekt matchning. Det ledde till att ”Billdalsmannen” kunde gripas, 24 år efter våldtäkten.
Bo Lundqvist, som arbetar som utredare av kalla fall i region Syd, menar att domen är ett genomslag för metoden, som han tror kommer att hjälpa till att lösa fler brott i framtiden. Han anser också att fallet visar på vikten av att polisen säkrar dna genom topsning av personer där man har rätt att göra det.

– Det här betalar sig på många sätt. Framför allt är det ett sätt att tidigare, starkare och tydligare gå rakt på den skyldige personen, säger Lundqvist.
Kritiker menar att polisens utredningsarbete med hjälp av dna och genetik kan vara integritetskränkande.
Lundqvist säger sig till viss del kunna förstå oron, men anser att lagändringen i själva verket är mindre integritetskränkande eftersom antalet personer som ska topsas kan begränsas i ett tidigt skede.
– Detta är ett betydligt mer effektivt sätt att bedriva en förundersökning på än att vi ska topsa tusen personer. Och om vi kan göra något på det här sättet, så är det ju att fria folk som kanske annars för alltid skulle gå med en skugga över sig, säger Lundqvist.
Han beskriver användande av dna i brottsutredningar som en revolution lika viktig som fingeravtrycket, men poängterar att enbart dna per automatik inte leder till en fällande dom, även om möjligheterna ökar starkt.
– Fingeravtryck och dna är fantastiska på det sättet att du inte kan prata bort dem, de är exakta. Problemet vi fortfarande har är att vi inte kan tidsbestämma när dna avsatts. När vi kan göra det har vi ytterligare beskurit möjligheterna för gärningsmannen, säger han.
Dna-registret innehåller drygt 360 000 personer. Familjesökning kan i dag användas i fall med dödligt våld och överfallsvåldtäkter, men resurserna gör att antalet fall begränsas till cirka 15 om året.
Kalla fall-grupper finns även i region Väst och region Stockholm. Region Syd har hittills använt familjesökning i två ärenden, där man fortfarande väntar på resultat. I ett annat fall har man tagit hjälp av kommersiella databaser för att identifiera den så kallade Ekebymannen, en man av okänd identitet, som hittades knivmördad 2003. Lundqvist berättar att man lyckats placera mannen genetiska ursprung i den kroatiska staden Rijeka.
– Vi vet att personens moder och fader härstammar från detta område och vi har ett antal släktnamn där några är mer sannolika än andra. Jag känner mig trygg i att vi kommer att kunna identifiera den här personen, säger Lundqvist.
Vid identifikation ökar också möjligheterna att hitta en gärningsman, men det är ett tidskrävande arbete. I fallet med ”Billdalsmannen” har polis och åklagare gått en kamp mot klockan. Preskriptionstiden för grov våldtäkt är 25 år. Lundqvist påpekar att ett dna-spår kan matchas långt senare än så
– Därför anser jag att det finns all anledning att se över preskriptionstiden för grova brott, säger han.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se
Juan Flores
juan.flores@dn.se "

"Fakta. Flera kalla fall där familjesökning i dna-registret används
Billdalsdomen är den första domen i ett fall där så kallad familje-sökning i polisens dna-register använts. Metoden har också tillämpats i utredningar av flera andra uppmärksammade ännu olösta mord.

Mord i tygbutik i Göteborg oktober 2005: Polisen tror att mördaren är en kvinna och har gjort en familjesökning på dna som tros komma från mördaren.

Dubbelmord i Linköping i oktober 2004: En man högg ihjäl en åttaårig pojke och en 56-årig kvinna i ett bostadsområde. Efter familjesökning i dna-registret utreds ett 30-tal personer närmare.

Spädbarnsmord i Kungsängen 2002: Ett dött flickebarn hittades insvept i ett tygstycke vid en gångtunnel.

Rånmord i Stockholm 1998: Skedde i en glas- och porslinsbutik på Odengatan.

Mord på Visby hotell i december 1996: En kvinnlig receptionist överfölls och dödades med en bultsax.

Mord i Nacka i april 1992: En 71-årig man hittades död i sin säng. Polisen misstänker att det handlar om ett rånmord.

Källa: TT och polisens kalla fall-grupper i region Väst, Stockholm och Syd. "

" Benbrotten satte anställdas jobb i fara

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

Sotaren och företagaren Peter Johansson föll från ett tak förra året och bröt båda benen. I februari tog sjukförsäkringsdagarna slut och han valde att gå tillbaka till jobbet trots att benen inte var helt bra. – Alternativet var att söka nytt jobb och säga upp mina anställda.

Det har snart gått ett år sedan Peter Johansson var ute på ett rutinjobb uppe på ett tak. Det var när han skulle klättra över från takstegen till markstegen som markfästet släppte och han föll mot marken. Han blev tvungen att sitta i rullstol de första fem veckorna och fick sedan börja hoppa på kryckor.
Olyckan medförde att Peter Johansson, som driver PJ:s Eld och Vent i Örebro, blev sjukskriven en längre tid. Men när de 180 dagarna var slut bedömde läkaren att han skulle behöva ytterligare rehabilitering för att kunna gå och arbeta ordentligt igen. Av Försäkringskassan uppmanades han därför att söka nytt jobb, vilket skulle innebära att de sju anställda skulle sägas upp. Han överklagade beslutet men fick avslag.
– Jag tycker att det är jättekonstiga regler. Det kan inte vara meningen att vi inte får vara sjuka längre än 180 dagar, vi småföretagare är ju med och betalar till statskassan rätt så rejält.
Att lägga ned företaget var aldrig ett alternativ och redan från dag ett efter olyckan fick han tillsammans med hustrun och dottern se till så att de anställda hade jobb att åka ut på. Så fick han hålla på hela hösten för att dra in jobb och hålla företaget flytande. I februari tog sjukpenningdagarna slut.

– Nu går jag upp på en del tak. När det är för branta tak får jag ta med mig en anställd som kan vara mina ögon. Eftersom de inte har utbildning för att göra besiktning av eldstäder kör vi Facetime, de går upp och jag står nedanför och guidar.
Han säger att de jobben egentligen inte är ekonomiskt försvarbara men att de måste göras för att företagen inte ska tappa viktiga kunder till konkurrenterna fram till dess att han blir helt bra igen och kan åka ut själv.
– Vi har kommit igenom det värsta nu men det har varit tufft. Jag har drivit vidare företaget utan ersättning och fått ta av mina egna sparade pengar och semesterdagar för att kompensera för förlust av arbetsförtjänst.
Cecilia Udin är nationell försäkringssamordnare för sjukförsäkring på Försäkringskassan. Hon förklarar att reglerna för att få sjukpenning i grunden är lika för anställda och egenföretagare. Ersättningen beräknas på den sjukpenninggrundande inkomsten, det vill säga hur stor arbetsinkomsten från företaget är. Därför är det viktigt att som egenföretagare ha en arbetsinkomst från företaget.
Bedömningen som Försäkringskassan gör den första tiden efter att en person ansökt om sjukpenning är att titta om personen klarar sina arbetsuppgifter. Om så inte är fallet kan personen ha rätt till sjukpenning i upp till 90 dagar.
– När de dagarna passerat tittar vi om det finns andra arbetsuppgifter som personen kan få. Och här blir det skillnad mellan anställd och egen företagare eftersom det på en liten firma kanske bara finns en viss arbetsuppgift och då går det inte att göra den bedömningen, säger Cecilia Udin.
Kan företagaren inte utföra sina arbetsuppgifter kan personen få sjukpenning i ytterligare 90 dagar, precis som i Peter Johanssons fall.
– Men efter 180 dagar är det samma regler för egenföretagare och anställda. Då måste vi titta om man klarar av ett annat arbete på arbetsmarknaden och klarar man det har man inte längre rätt till sjukpenning.
Men det finns undantag. Om Försäkringskassan bedömer att personen med stor sannolikhet kommer att vara åter i arbete inom inom ett år behöver inte den bedömningen göras och personen kan få fortsatt sjukpenning.
– Får man inte fortsatt sjukpenning får man välja om man går tillbaka till sin firma ändå eller om man vill söka ett nytt jobb, till exempel via Arbetsförmedlingen.

Clara Fritzon
clara.fritzon@dn.se "

"3 saker att tänka på som egenföretagare
1 Se till att ha sjukpenninggrundande inkomst – Om du som företagare inte tar ut inkomst har du inte rätt till ersättning om du blir sjuk. Du kan få knappt 80 procent av din inkomst av näringsverksamhet, men högst 774 kronor per dag.

2 Antal karensdagar påverkar din sjukförsäkringsavgift – Som egenföretagare kan du välja antal karensdagar. Om du inte aktivt väljer har du automatiskt 7 karensdagar. Ju fler karensdagar du väljer desto lägre blir din sjukförsäkringsavgift, men när du fyllt 55 år kan du inte ändra till en kortare karenstid.

3 Om ditt företag är nystartat gäller särskilda regler – Registrerades företaget för som mest 36 månader sedan kan du ha rätt till ett så kallat uppbyggnadsskede. Då får du minst samma sjukpenninggrundande inkomst och ersättning som en anställd med samma arbetsuppgifter och erfarenhet. Källa: Försäkringskassan "

”Skrytbygget ska finansieras av hela landet”

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

"Karolinska har fått nya högspecialiserade uppdrag för barnoperationer som tidigare gjordes på Sahlgrenska i Göteborg. Nu pekar sjukhuset på brister i Karolinskas vård av spädbarn med medfödda missbildningar. – Man får en känsla av att det som är ovanligt ska göras på Nya Karolinska, för att skrytbygget ska finansieras – av hela landet, säger Linus Jönsson, barnkirurg på Sahlgrenska.

Dockskåpen drar genast blickarna till sig när man kliver in på barnkirurgiska avdelningen på Drottning Silvias barnsjukhus på Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg. De är inbyggda i väggen, egna små separata världar där arbete pågår för fullt på en bondgård, medan ett vårdteam med ambulans är redo för nästa utryckning strax intill.
Barnsjuksköterskan Jeanette Karlsson visar runt på avdelningen där barn från 0 till 16 år vårdas.
Inne i ett av patientrummen vårdas Freja, tre månader. I rummet sitter också mamma Sabina Engqvist och femåriga Maja – lätt uttråkad – medan undersköterskan Kay Johanson vaggar lillasyster som gnäller.
– Vi tycker att det känns tryggt att komma hit. På de mindre sjukhusen finns ju inte samma tillgång till specialister, säger Sabina Engqvist.
Freja föddes med gastroschisis, en ovanlig diagnos som innebär att tarmarna ligger utanför kroppen. Familjen, som kommer från Lidköping, har tillbringat flera månader på sjukhusets patienthotell medan Freja genomgått tre operationer.
Sahlgrenska har tidigare opererat barn med gastroschisis och sju andra ovanliga missbildningar och det kom som en chock för Jeanette Karlsson och hennes kollegor när det stod klart att sjukhuset inte längre skulle operera dessa patienter. Hon beskriver hur en tidigare sammanhållen vårdkedja splittras.
– Nu kommer patienterna hit för eftervård. Det är en omställning och det är trist. När de här barnen föds så förs de nu med neo-transport till Stockholm, säger Jeanette Karlsson.
I slutet av 2017 beslutade rikssjukvårdsnämnden om en centralisering av högspecialiserade barnkirurgiska ingrepp, som koncentreras till färre sjukhus, i enlighet med en statlig utredning, ”Träning ger färdighet”, av Måns Rosén. Det finns endast fyra barnkirurgiska enheter i Sverige men från 1 juli förra året skickas nyfödda med medfödda missbildningar som diafragmabråck, missbildningar i matstrupen, vissa missbildningar i bäckenbotten och ändtarmen, från hela landet för operation på Nya Karolinska i Stockholm eller på Skånes universitetssjukhus i Lund. Sahlgrenska och Akademiska blev förlorare i konkurrensen om de högspecialiserade rikssjukvårdsuppdragen.
– Nu kan det bli så att ett barn som föds i Borås skickas till Stockholm för operation och sedan tillbaka till Göteborg för eftervård här. Det känns också som onödiga resor för helt nyblivna föräldrar med ett svårt sjukt barn, säger Jeanette Karlsson.
Tidigare i våras skickade Drottning Silvias barnsjukhus på Sahlgrenska ett brev till Karolinska och erbjöd operationshjälp. Det var efter att DN uppmärksammat att 1 700 barn stod i kö till operation på Karolinska. Sjukhuset hade dessutom dragit ner på antalet operationer som en effekt av stora problem med den nya sterilcentralen.
– Vi är en kirurgisk enhet och vi har kapacitet på barnsjukhuset. Vi har tillgång till intensivvårdsplatser för barn som vi förstår att man har ont om i Stockholm. Vi hjälper gärna till, säger Kate Abrahamsson,

professor i barnkirurgi och verksamhetschef vid barnakuten på Drottning Silvias sjukhus, och en av brevets undertecknare.
I sitt brevsvar skriver Karolinska de att de har vissa kapacitetsproblem efter att vuxensjukvården flyttat in, men poängterar att kön till operation inte var fullt så lång – 360 patienter.
Till DN säger Nina Perrin, patientområdeschef för högspecialiserad barnkirurgi och barnmedicin, att de 1 700 som stod i kö i början av mars alla är barn som är uppsatta för operation.
– Det är väldigt många som vill bli opererade på vår barnoperation. Vi har haft en besvärlig infektionssäsong och har varit tvungna att dra ner på den elektiva – planerade – kirurgin.
Nina Perrin och patientflödeschefen på Karolinska, Tomas Wester, ser till att Karolinska tar hjälp från andra sjukhus, från Linköping och Akademiska, för att avlasta.
– Det är lite långt att skicka patienter till Göteborg men det är en diskussion vi kan föra, säger Perrin.
Ser ni någon koppling mellan den långa kön till operation och ert utökade uppdrag?
– Nej. De här operationerna görs ju akut. Kön med oplanerade patienter är inte så lång.
I sitt svar till Sahlgrenska skriver Karolinska att de gärna ser att Västra Götalandsregionen tar hem sina patienter inom det högspecialiserade uppdraget tidigare, för att ”frigöra vårdplatser och underlätta för oss att ta in de patienter som väntar på operation”, heter det i brevet.
På Drottning Silvias barnsjukhus på Sahlgrenska i Göteborg, har just den formuleringen väckt starka reaktioner. De pekar på att de högspecialiserade operationerna kräver mycket eftervård. Kirurgen Linus Jönsson, som är specialiserad på gastro-operationer, men inte längre får operera diafragmabråcken och missbildningarna i matstrupen säger:
– Vi får tillbaka patienter som vårdas längre tid här än på Karolinska. Men reformen är ju genomförd för att de ska bli bättre och vi ska bli mindre duktiga. Hur ska man bli bra om man inte har patienten kvar på sjukhuset när saker inträffar?
Han har, liksom Akademiska i Uppsala JO-anmält processen då tillstånden delades ut. De pekade på felaktigheter i hur de olika verksamheterna beskrevs. Besluten i rikssjukvårdsnämnden – numera nämnden för högspecialiserad vård – kan inte överklagas.
– Varför skulle vi anstränga oss att på ett seriöst sätt beskriva vår verksamhet, om det fanns andra skäl än dem som angavs i utredningen om vem som skulle ha uppdragen. Övergripande får man en känsla av att det som är ovanligt ska göras på Nya Karolinska, för att skrytbygget ska finansieras – oavsett om det är bra eller dåligt, säger Linus Jönssson och fortsätter:
– Det är förstås praktiskt om man får en statlig myndighet att säga att du är det enda som får göra det. Det blir en kollektivanslutning till Nya Karolinska från hela landet.
Professor Kate Abrahamsson pekar på rena brister i det medicinska omhändertagandet. Det handlar om att nyopererade bebisar skickas tillbaka från rikssjukvårdsenheterna för tidigt efter operation som skett på Karolinska.
– Vi ser patientsäkerhetsrisker. Vi tycker inte att det här är bra, säger Kate Abrahamsson.
Hon understryker att Sahlgrenska inte motsätter sig centraliseringen i sig – om de sju diagnoserna delats mellan de fyra barnkirurgiska enheterna så hade resurserna räckt.
– Vi vänder oss mot att Karolinska delar på det högspecialiserade uppdraget och bara tar hand om operationen och sedan lämnar över eftervården till andra. Det blir inte bra för patienterna.
Chefläkaren utreder för närvarande sex patientfall där de medicinskt ansvariga anser att patienterna skickats tillbaka för tidigt från

Karolinska. Det har då hänt att avrapporteringen inte stämmer, men också allvarliga händelser har inträffat. Fallen utreds för att avgöra om det kommer att anmälas som vårdskada, enligt lex Maria.
– Jag förstår inte hur det kan bli så. Vi vet så klart att de som arbetar på Karolinska är duktiga, men jag tror att det är ett systemfel – de är offer för en situation där vården inte fungerar. Vi framförde det till Karolinska i höstas, säger Abrahamsson.
När DN ställer frågan till Tomas Wester på Karolinska säger han:
– Det är inget vi känner till så det får de återkomma till.
Svensk barnkirurgisk förening varnade för undanträngningseffekter som kunde bli följden av centraliseringen, och att två av fyra barnkirurgiska enheter riskerade att avlövas på kompetens. Erik Sköldenberg, ordförande för Svensk Barnkirurgisk förening påpekar att barnkirurgin i Sverige var centraliserad sedan mer än 50 år.
– Det vi ser hända nu är just det vi varnade för – inte att man inte skulle klara av riksvårdsuppdraget, utan att man inte skulle klara av annan vård, säger han.
Det var inte medicinska resultat som var anledningen till att barnkirurgin skulle centraliseras ytterligare – enheterna hade bra och likvärdiga medicinska resultat, visar Socialstyrelsens utredning.
Enligt Kristina Wikner, enhetschef för enheten för högspecialiserad vård på Socialstyrelsen, finns det andra skäl att centralisera.
– Det handlar om att kunna säkra framåt att vi följer med i utvecklingen och skapar förutsättningar för goda medicinska resultat och forskning. Det finns även studier som pekar på att koncentration av vård höjer kvaliteten. Det här är väldigt avancerad vård, sällan förekommande och små volymer. I det här fallet handlar det om cirka 110 patienter per år i hela Sverige.
Hon förnekar bestämt att fördelningen av rikssjukvårdsuppdragen var uppgjord från början.
– Så var det naturligtvis inte.
Kristina Wikner säger att hon inte känner till att Sahlgrenska larmat om brister i den medicinska säkerheten på Karolinska.
– Det är inget som jag har hört och kan kommentera. Men det blir ju viktigt med våra uppföljningar där vi följer och visar upp resultaten i verksamheterna.
Den första uppföljningen ska vara klar i mars 2020. Ett tillstånd kan återkallas om villkoren inte uppfylls.
– Ett tillstånd kan återkallas, exempelvis om vården bedrivs på ett patientosäkert sätt. Även Ivo har möjlighet att göra riktade inspektioner, om de får indikationer på att allt inte är bra.
Rikssjukvårdsuppdraget är ett jättestort åtagande, som syftar till att patienter ska få den bästa vården. Det uppfylls inte bara genom att verksamheten hänger upp skylten på dörren.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se "

"Livsberättargrupper ska minska ensamhet och oro hos äldre

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

Alice Boster, Niels Jamber och Mats Söderlind träffades för första gången för tio veckor sedan men har redan hunnit prata om alltifrån uppväxten till livets svåraste stunder. Det kallas för livsberättargrupper och ska minska ensamhet och ångest hos äldre. ”Det är en tröst att andra varit med om liknande saker”, säger Alice Boster.

Vi träffas utanför S:t Paulskyrkan vid Mariatorget. Det är en solig förmiddag i maj och tillsammans går vi in och sätter oss i ett av kyrkans rum. Ljuset strilar in genom ett glasmålat fönster längst bak i rummet.
Här har Alice, 83 år, Mats, 71 år och Niels, 64 år träffats tillsammans med fem andra en gång i veckan de senaste tio veckorna. De har suttit här och pratat om livet, delat erfarenheter, tankar och de allra svåraste stunderna i livet.
Under drygt tre år har Stadsmissionen erbjudit livsberättargrupper för att motverka ångest och ensamhet hos äldre. Att berätta om sitt liv, dela gamla minnen och erfarenheter med andra, har på olika sätt förhöjt livskvalitén för de äldre som deltagit i samtalsgrupperna.
– Att få prata om det jobbiga som hänt i livet och att någon verkligen lyssnar, det var precis det jag behövde. Det har verkligen varit läkande, säger Alice Boster.
De tre deltagarna sökte sig till livsberättargruppen av olika anledningar men i grunden ville de samma sak, få träffa andra i samma situation och ha någon att prata med.
Alice, Niels och Mats hade aldrig träffats tidigare men är överens om att de bara efter några träffar kände en gemenskap och trygghet med varandra.
– Vi berättade våra livshistorier och det har varit befriande. Det är ingen gruppterapi men det är terapeutiska samtal, säger Niels Jamber.
– Annars träffar man nästan alltid människor som liknar en själv och det tycker jag är så trist. Det som har varit givande med den här gruppen är att alla är så olika men vi möttes på lika villkor, det är en brist på sådana möten i samhället i dag, säger Mats Söderlind.
Projektet Äldres existentiella och psykiska hälsa startade hösten 2016 och har nyligen avslutats. Det har drivits av Sveriges stadsmissioner i samarbete med de ideella föreningarna St Lukas och Mind som bägge arbetar för psykisk hälsa.
Ulla Peterson, universitetslektor vid Linnéuniversitetet som forskat kring äldre med speciellt fokus på psykisk ohälsa, utvärderade projektet under 2017-2018 och nu har resultatet presenterats.
Projektet omfattade totalt 31 samtalsgrupper, fördelade på åtta orter runt om i landet. I varje grupp deltog sex till åtta personer som var i åldrarna 62-95 år, totalt 174 deltagare.
Dessa har besvarat en enkät före och efter deltagandet, samt igen efter sex månader. Dessutom har individuella djupintervjuer gjorts med elva deltagare.
Enligt utvärderingen är det nära 100 procent som skulle rekommendera livsberättargrupperna till andra, och 60 procent av deltagarna har fortsatt att träffa varandra efteråt. Närmare en tredjedel av deltagarna upplevde ofta ensamhet innan grupperna startade.
Att vara med i livsberättargruppen har enligt utvärderingen gett möjlighet att knyta nya kontakter, och efter deltagandet var det färre som ofta upplevde ensamhet. Även efter ett halvår var det färre personer som sade sig ha ångestsymtom jämfört med före deltagandet.

– Tidigare forskning visar att det finns ett samband mellan ensamhet och psykisk ohälsa. Därför tycker vi att det finns all anledning att hitta effektiva strategier för att lindra ensamhet hos de äldre, säger Ulla Peterson.
Grupperna träffas vid tio tillfällen. Under det första samtalet skriver deltagarna ordningsregler som ska gälla, en slags överenskommelse om att allt som sägs stannar i gruppen.
Under följande träffar får deltagarna möjlighet att prata om gamla minnen – om barndomen, ungdomsåren eller bara dela med sig av erfarenheter och tankar. De sista samtalen är till för att deltagarna ska hjälpa varandra framåt i livet.
Ulla Peterson vill vara tydlig med att det inte rör sig om gruppterapi. Samtalsledaren är där för att se till att alla kommer till tals. Det är deltagarna som äger innehållet, betonar hon.
Både Alice och Niels hittade till gruppen via vårdcentralen som hade tipsat om den. Mats hittade till S:t Paulskyrkan, där Stockholms Statsmission huserar, via Facebook och fick där höra om livsberättargrupperna. Ingen av dem upplevde något direkt motstånd mot att vara med i gruppen men kan ändå förstå de äldre som känner så. Alla tre har varit med i olika typer av gruppaktiviteter tidigare, skrivarkurser och körsång till exempel, men aldrig i en grupp där samtalet står i fokus.
– Jag har blivit räddare och fegare ju äldre jag blivit. Jag är ganska introvert och det minskar inte direkt med åren. Steget ut ur lägenheten blir större och jobbigare när man varit ensam under en längre tid. Det är lätt att känna att jag inte har något att komma med, säger Niels.
– Det är min erfarenhet också. Har man halkat ner i ensamheten blir det en brantare uppförsbacke. Ensamhet är skämmigt och stigmatiserat, säger Mats.
Alla tre vittnar om att det i dagens samhälle är svårt att hitta sociala sammanhang. I en tid då nästan allt kan göras från hemmet, som att handla mat eller beställa kläder, försvinner en del tillfällen då man naturligt träffar andra människor.
– Jag ser det nästan som en social aktivitet att gå och handla mat, säger Niels.
– När man inte längre har ett jobb att gå till måste man hitta andra sociala sammanhang och det är inte alltid helt lätt. Många sociala situationer är kodade och kräver något av en. Här kan vi bara sitta och samtala med varandra, säger Mats.
Även om livsberättargrupperna inte är någon gruppterapi verkar det som att alla tre har lärt av varandra, och genom samtalen kommit fram till insikter om både sig själva och andra. Alice berättar att hon efter samtalen har börjat meditera efter uppmuntran från de andra deltagarna. Det har hjälpt henne att få insikter om livet som varit och livet som är nu.
– Det jag har kommit fram till under resans gång, efter de jobbiga händelserna som skett i mitt liv, är att vi kommer till jorden för att lära oss saker. Vi växer som människor och blir mer toleranta, och det tog många år innan jag kom fram till det, säger Alice.
– Även om vi inte har varit med om samma saker har det varit lärorikt att ta del av hur de andra hanterat saker i livet, säger Niels.
År 2017 bodde var tredje person som är 65 år eller äldre ensam, enligt den nationella kvalitetsplanen för vård och omsorg om äldre personer. Ensamhet är ett vanligt problem hos äldre, tror de tre deltagarna. De tror även att det är många äldre som inte vågar göra en sådan till synes okomplicerad sak som att träffas och prata en gång i veckan.
– Jag tror att många håller sig borta från sådana här grupper för att de är rädda att ingen ska vilja lyssna på dem, säger Mats.
I samtalsgrupperna är det betydligt fler kvinnor än män som deltagit, hela 82 procent är kvinnor. Mats och Niels var de enda männen i sin grupp. Ingen av dem är särskilt förvånad över att så få män valt att delta i livsberättargrupperna.

– Jag tror att många män tycker att det är lite flummigt och att man tappar i manlighet om man går med i en sådan grupp. Men jag tror att män lika mycket som kvinnor har ett behov av att prata, säger Nils.
– Jag tror att män sällan vill prata om problem, de ska uppehålla någon slags fasad och vara så tuffa hela tiden, säger Alice.
– Det handlar nog om att det är svårt att bryta mönster och att de är rädda för att tappa kontrollen, säger Mats.
Nu har de tio veckorna gått och livsberättargruppen har slutat att ses, under ordnade former i alla fall. Mats, Niels och Alice har inte slagit igen dörren för alltid utan skulle kunna tänka sig att träffas igen.
– Det tar lite emot att aktivt sammankalla hela gruppen, jag är ganska socialt lat men om någon annan tar initiativet är det lättare, säger Mats.
– Vi har pratat om att gå på en teaterföreställning tillsammans, där kan jag ta initiativet om det behövs, säger Niels.

Mathilda Ejefalk
mathilda.ejefalk@dn.se "

"Vad är en livsberättargrupp?
Varje samtalsgrupp består av sex till åtta deltagare och leds av utbildade gruppledare från Stockholms Stadsmission. Deltagarna ses en gång i veckan under tio veckor. Att delta är kostnadsfritt.
I livsberättargruppen kan man dela med sig av sina minnen, tankar och känslor med fokus på existentiella frågor. Man diskutera utifrån ett tema och tar dessutom hjälp av musik, avslappning och foton.
Marie-Louise Söderberg på Stadsmissionen har varit projektledare sedan starten 2016. Hennes motivation är att synliggöra och uppmärksamma de äldre.
Källa: Stadsmissionen.se
Fakta. Psykisk ohälsa hos äldre
En rapport från Socialstyrelsen som kom 2018 visar att en tredjedel av alla över 65 år har vårdats för psykisk sjukdom under 2016, alternativt använt psykofarmaka.
Självmord är vanligare hos äldre, främst hos män, än i gruppen 20-64 år. Samtidigt visar resultaten att äldre inte har samma tillgång till specialistvård.
I undersökningar uppger personer över 65 år att de sällan mår dåligt och har tankar på suicid. Men ser man till statistiken över dödsorsaker väljer fler äldre, främst män, att avsluta sina liv genom självmord.
Källa: Socialstyrelsen "

" Åklagaren: Sjukt intresse för hur man dödar med gift

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

Den 55-åriga kvinnan har haft ett ”nästan sjukt intresse” för hur man mördar med gift, enligt åklagaren, som yrkar på livstids fängelse. Målsägandebiträdet Thomas Bodström är inne på samma linje om kvinnan som misstänks för att ha mördat en guldsmed som hon var sambo med.– Plötsligt när hon träffar en man så börjar hon söka igen. Plötsligt börjar hon googla igen, säger han under onsdagens slutplädering.

Rättegången som på onsdagen avslutades i Norrtälje tingsrätt innehåller alla ingredienser en fullödig detektivroman bör ha: svartsjuka, bedrägeri, uppseendeväckande stölder och cyanidförgiftning. Men i rättssalen framträder en realitet där lidandet plötsligt hamnar i fokus. Den döde guldsmedens familj och vänner befann sig på plats när åklagare och försvarare gjorde sina avslutande anföranden.

– Man får ju inte glömma bort att det är tre barn som har förlorat sin pappa, en mamma som har förlorat sin son, en syster som har förlorat sin bror, och ett antal barnbarn som aldrig får uppleva sin morfar eller farfar. Och allt detta görs för att komma åt hans tillgångar. Det är extremt hänsynslöst. Planerat och hänsynslöst, säger Thomas Bodström, målsägandebiträde till guldsmedens tre barn.

Under onsdagen avslutades rättegången som har pågått i närmare två veckor. Förhandlingens huvudperson är en 55-årig kvinna som även anklagas för att ha haft relationer med män där hon lurat av dem betydande summor pengar.

Enligt åklagaren Madeleine Pettersson har kvinnan i det nu aktuella fallet gått ett steg längre: Åklagaren menar att 55-åringen har mördat sin sambo, en man i 60-årsåldern som arbetade som guldsmed, med cyanid.

Händelsen ägde rum den 17 februari 2018 i guldsmedens bostad på landet utanför Norrtälje. Åklagaren menar att den medicinska undersökningen visar att den döde måste ha fått i sig giftet under en tidsrymd då enbart den åtalade 55-åringen var i närheten.

– Hon är den enda möjliga gärningsmannen, säger Madeleine Pettersson.

Under slutpläderingarna under rättegångens sista dag betonade både åklagarsidan och målsägandebiträdet till den dödes familj hur den 55-åriga kvinnan hade ett stort intresse för gift och hur man mördar med gift.

– Hennes närmast sjuka intresse för gift och hur man dödar med gift tycker jag är besvärande, säger Madeleine Pettersson.

I förhör med olika personer i 55-åringens närhet framkommer vittnesmål om kvinnans fokus på förgiftningar. Bland annat ska hon själv inte ha velat inta dryck från kärl som hade öppnats av andra personer, enligt förhör.

Enligt Thomas Bodström är kvinnans intresse för gift något som återkommer vid flera tillfällen.

– Det här med gift är ingen ny sak för henne. Det har funnits med i tankarna länge. Och hon har ju redan 2016 läst på om arsenikförgiftning och läst på i Flashbacktråden om diskret förgiftning, säger han under slutpläderingen.

Enligt Thomas Bodström visar utredningen att kvinnan vid flera tillfällen har återgått till att googla på giftmord i samband med att hon har träffat en ny man.

– Plötsligt när hon träffar en man så börjar hon söka igen. Plötsligt börjar hon googla igen, säger han.

Ett knappt halvår efter att guldsmeden dog i februari 2018 gick kvinnan in i ett förhållande med en ny man. Efter bara några veckor gifte sig paret och det skrevs ett för kvinnan förmånligt testamente, enligt förundersökningsprotokollet.
Thomas Bodström berättar att en förundersökning mot kvinnan vid det laget hade återupptagits.
– Men det vet ju inte NN. Hon tror att hon är safe, säger han under slutpläderingarna och berättar att kvinnan vid den tiden sökte på bland annat ”Går ett giftmord att avslöja?”.
Sökningarna ska ha inträffat ett halvår efter guldsmedens död – och några veckor in i hennes nya förhållande.
Efter en omfattande genomgång av alla de besvärande omständigheter yrkade åklagaren på livstids fängelse för den 55-åriga kvinnan.
– Jag tyckte inte ens det fanns några förmildrande omständigheter. Hon har ju inte ens påstått att han har varit dum mot henne eller misshandlat henne, säger Madeleine Pettersson.
Thomas Bodström säger att bevisningen handlar om en indiciekedja där det centrala är att det bara fanns en person på platsen förutom guldsmeden när han dog, och det var kvinnan. Hon hade också både motiv och möjlighet att genomföra brottet.
– Intressant är ju att hon inledningsvis inte vill att det ska bli någon obduktion. Allt det här är ju stödbevisning naturligtvis. Men allt pekar ju i samma riktning, säger han vidare i sin slutplädering.
Den åtalade kvinnans försvarsadvokat Björn Hurtig berättar att några av omständigheterna är sådana som är svåra att bestrida. Bland annat bedömer han att rätten sannolikt kommer att godta slutsatsen att guldsmeden faktiskt dog av cyaniden, och inte av någon annan, naturlig, orsak.
– Jag kan inte motbevisa det. Och då tror jag att tingsrätten kommer att köpa det här analysbeskedet. Då finner inte jag skäl att argumentera mot detta, säger han efter rättegången.
Håller åklagarens indiciekedja?
– Nej, det tycker jag inte, för man kan ju dö av cyanidförgiftning utan att ha blivit mördad. Så jag tycker inte att den håller. Men det finns mycket bevisning och bevisning som är mycket besvärande.
Vad är det svagaste från åklagarens sida?
– Jag tycker att det svagaste från åklagarens sida att hon tvingas ta in så mycket perifer karaktärsbevisning, säger han.
Björn Hurtig hänvisar till det flertalet vittnen som har beskrivit att hans klient ska ha uppträtt omoraliskt på olika sätt.
– Den typen av bevisning är bedräglig, för den skapar ju ett totalintryck som kan få genomslag, men tänker man på vad det egentligen är så är det egentligen bara subjektiv bevisning om vad människor tycker om en viss person. Och det ska ju inte ha någon betydelse.
I sin slutplädering yrkade han på att 55-åringen ska frikännas helt. I en kommentar efter rättegången berättar han att ärendet troligen kommer att överklagas av någon part.
– Ja, jag är helt bombsäker på det. Förlorar vi så jag har ett uppdrag att överklaga. Och vinner vi så är jag helt övertygad om att både åklagaren och målsägande kommer att köra vidare. Så det här blir ett hovrättsfall oavsett, säger Björn Hurtig.
Besked om när dom faller kommer på tisdagen den 28 maj.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se "

" Cancerundersökning sköts upp – barn dog

DN FREDAG 24 MAJ 2019

Ett barn som haft cancer skulle ha fått regelbunden återkoll på Karolinska – men en undersökning sköts upp. Barnets liv gick sedan inte att rädda när röntgenbilder efter ett halvår visade spridd cancer.Sjukhuset gör nu en lex Maria-anmälan.

Barnet hade varit sjukt i cancer, och ansågs vara färdigbehandlat. Men en uppföljning med magnetröntgen skulle genomföras regelbundet var tredje månad.
När Karolinska universitetssjukhuset hade brist på kapacitet, prioriterades ett barn som ansågs vara sjukare, och den planerade undersökningen sköts då upp.
Därefter drabbades barnet av en infektion, varpå undersökningen fick skjutas upp igen. När barnet fick värk och tillståndet försämrades röntgades barnet till slut efter sex månader. Då hade en aggressiv cancer spritt sig och barnets liv gick inte att rädda.
”Händelsen har medfört allvarlig vårdskada och har därför anmälts”, skriver Karolinska på sin hemsida.
Sjukhusets lex Maria-anmälan skrevs i slutet av april och kom in till Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) den 9 maj.
I anmälan står det att det inte är säkert att barnets cancer kunde ha botats då den var mycket aggressiv, men sjukhuset anser samtidigt att ”man hade kunnat ge patienten och hens familj ett bättre palliativt förlopp”.
DN har sökt Karolinska universitetssjukhuset för kommentar.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se "

" Lägre kostnad för hyrbarnmorskor – men fortsatt ansträngt läge

DN LÖRDAG 25 MAJ 2019

Kostnaden för hyrbarnmorskor i Region Stockholm minskade något under förra året. Samtidigt vittnar Vårdförbundet om att erfarna barnmorskor säger upp sig för att bättre kunna påverka sin arbetssituation.– Om de ska stanna krävs en löneutveckling värd namnet, säger förbundets företrädare Emma Jonsson.

Under flera år har förlossningsvården i Stockholm och landet, varit svårt ansträngd. Enligt en genomgång som Socialstyrelsen gjort bedömer alla utom två landsting att det råder brist på barnmorskor.
Som DN tidigare rapporterat ökade kostnaden för inhyrd vårdpersonal från 549 miljoner 2017 till 658 miljoner i Region Stockholm förra året.
Nu visar siffror som DN begärt ut från regionen att kostnaden för inhyrda barnmorskor har minskat något – från omkring 6 miljoner kronor 2017 till 4,5 miljoner förra året. Det är dock mer än 2016, då summan låg på 3 miljoner.
Södertälje sjukhus hade, med strax under 4 miljoner kronor, högst kostnader för inhyrda barnmorskor förra året. Det är en minskning med 2 miljoner från 2017 och chefsbarnmorska Maria Hedström säger att hela sjukhuset arbetar hårt för att erbjuda fastanställda, både barnmorskor och annan personal, en god arbetsmiljö.
– Den främsta anledningen till att vi behövt använda hyrbarnmorskor är att vi ökat så kraftigt, med över 50 procent på tre år. Vi hann inte anställa barnmorskor med tillräckligt hög kompetens i den takten, men under förra året började vi komma ikapp, säger hon.

Hedström tror att summan för inhyrda barnmorskor i sommar kan landa på ungefär samma nivåer 2019 som förra året.
– Även om bemanningen över lag ser bättre ut så är läget pressat under sommarmånaderna. Därför kommer vi behöva ta in en del hyrbarnmorskor, även om målsättningen är att inte behöva göra det alls.
DN berättade för två år sedan om barnmorskan Susanne Fahlén, som efter att den barnmorskeledda förlossningskliniken BB Sophia lagts ner, bestämde sig för att börja frilansa.
Hon ville inte arbeta som fast anställd inom förlossningsvården i regionen, eftersom hon ansåg att arbetsvillkoren var ohållbara.
De tre senaste åren har hon arbetat för bemanningsbolag på olika orter i landet. Inte sällan på kliniker där barnmorskor, precis som hon själv, slutat efter att de känt att arbetsvillkoren varit för hårda. Hon säger att hon har trivts bra som bemanningsanställd, där hon både har kunnat få en lite högre lön och större möjlighet att påverka sina arbetstider.
– Lönen är jätteviktig, men inte helt avgörande – du ska också orka jobba. Priset är för högt om du varje dag går hem och känner att du inte har kunnat ge de födande den hjälp de behöver. Det behövs också en bra ledning, vi behöver stöttning och coachning så vi orkar göra ett bra jobb, säger Susanne Fahlén.
I sommar har hon bestämt sig för att arbeta i Stockholm igen, delvis för att hon vill tillbringa mer tid hemma.
– Det var ett svårt beslut och jag var inte beredd att ta en fast anställning. Jag får se om läget är bättre, men befarar att det är lika illa, efter vad jag har hört från kolleger i branschen. De berättar om en ständig brist på platser och ett ohållbart högt tempo.
Emma Jonsson arbetar som barnmorska på BB Karolinska i Huddinge och är styrelseledamot i Vårdförbundets stockholmsavdelning. Hennes upplevelse är att antalet barnmorskor som säger upp sig för att frilansa – för bemanningsbolag eller som timanställda – inte har avtagit de senaste åren.
– Det är nödvändigt att det finns en stabil personalgrupp där man vet att det finns tillräckligt många och även mer erfarna barnmorskor, för att kunna bedriva den vård vi tycker att alla födande har rätt att kräva.
Vårdförbundet har nyligen tecknat ett nytt treårigt kollektivavtal med Sveriges kommuner och landsting (SKL). Emma Jonsson säger att förhoppningen är att mer erfaren personal ska stanna på arbetsplatsen och att arbetsmiljön på så sätt ska förbättras.
– För att vi ska få de erfarna att stanna kvar behöver vi kunna ha en löneutveckling som är värd namnet, vilket vi ser stora förutsättningar för i det här avtalet. Nu gäller det att bland andra Irene Svenonius, när faktiskt regionen går plus, ser till att fördela pengarna så att vi har kompetens kvar på sjukhusen.
Finansregionrådet Irene Svenonius (M) säger att hon håller med om att löneutveckling är viktig.
– När man utvecklas som person och lär sig nytt, tar större ansvar så måste det synas i lönekuverten och det måste finnas en lönespridning mellan ingångslön och slutlön, säger hon.
Hon betonar att Region Stockholm på tre år har tillfört en 16-procentig ökning av resurserna till förlossningsvården och anser att det snarare är arbetsgivarna som måste ha ett tydligare fokus på individuell lönesättning än att politiken ska tillföra mer pengar.
– Barnmorskorna har på några år haft en löneutveckling på 7–8 procent, så den har ändå varit acceptabel. Det jag tror vi som politiker behöver göra är att betona för cheferna att de måste ha modet att sätta individuella löner, säger Irene Svenonius.
Gällande regionens kostnader för hyrbarnmorskor säger hon att målet är att inte behöva använda sig av bemanningsbolag alls.
– Generellt har inhyrningarna både i Stockholm och i övriga Sverige ökat under några år. Det är naturligtvis inte bra eftersom vi behöver en

kontinuitet i personalstyrkan för ett gott omhändertagande av våra patienter. Gällande förlossningsvården noterar jag ändå att 2018 utgör ett trendbrott och det tycker jag är bra.
Inför årets sommarsäsong säger chefsläkare i region Stockholm, Johan Bratt, att läget inom förlossningsvården alltid är ansträngt under sommaren, men att det inte ser ut att bli värre i år än 2018.
– Den information jag har fått är att förlossningsklinikerna kommer att ha lika många rum öppna i sommar som övriga året. Man har också kunnat rekrytera nya medarbetare under våren, säger han.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se "

" Fakta. Kostnader för hyrpersonal i regionen
Kostnader för inhyrda barnmorskor i Region Stockholm:
2016: 3 miljoner kronor
2017: 6 miljoner kronor
2018: 4,5 miljoner kronor
Sammanlagd kostnad för hyrpersonal i Region Stockholm:
2017: 549 miljoner
2018: 658 miljoner "

" Forskare: Ungas vardagsproblem blandas ihop med psykisk ohälsa

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Det som kallas för psykisk ohälsa hos barn kan ibland handla om vardagliga problem. Det menar två forskare som intervjuat elever om hur de tolkat frågorna i Folkhälsomyndighetens återkommande enkät om skolbarns hälsovanor.– Det finns bland annat en risk att man missar de ungdomar som verkligen mår dåligt av depression och ångest, säger forskaren Sofia Kvist Lindholm.

”Vi måste prata mer om psykisk ohälsa” är en mening som har synts en hel del i medierna under de senaste åren. Och statistiken visar på en stor ökning av psykisk ohälsa hos barn och ungdomar.
– Vi matas hela tiden med larmrapporter om att unga mår allt sämre. De unga framställs ofta som en homogen grupp som lider av psykisk ohälsa, säger Sofia Kvist Lindholm, universitetslektor vid Linköpings universitet.
Hon och Anette Wickström, biträdande professor vid Tema barn vid Linköpings universitet, har studerat den bild av psykisk ohälsa hos unga som finns i dag, och jämfört hur väl den stämmer överens med de problem som ungdomar själva berättar att de har.
Anette Wickström och Sofia Kvist Lindholm har i sin forskning utgått från WHO:s enkät Skolbarns hälsovanor, som ligger till grund för Folkhälsomyndighetens rapporter i Sverige. Enkäten görs i över 40 länder och riktar sig till 11, 13 och 15-åringar. Den görs vart fjärde år för att undersöka barns och ungdomars livsvillkor, levnadsvanor och hälsa.

I Folkhälsomyndighetens senaste rapport framgår det att de allra flesta 11, 13, och 15-åringar är tillfreds med livet.
Rapporterna kategoriserar psykiska och psykosomatiska symtom. I enkäten mäts olika besvär som huvudvärk, magvärk, ryggvärk, yrsel, irritation eller om man varit på dåligt humör, känt sig nere eller nervös och haft svårt att somna.
Det framgår att det är vanligare att flickor än pojkar i alla tre åldrar har minst två sådana besvär mer än en gång i veckan. Andelen 11-åringar med minst två besvär ökade under perioden 2017-18 till de högsta nivåerna sedan rapporteringen började 1985. I Folhälsomyndighetens rapport benämns symtomen som psykosomatiska besvär och psykisk ohälsa.
Forskarna Sofia Kvist Lindholm och Anette Wickström besökte olika skolor runt om i landet och genomförde 41 individuella intervjuer och 10 gruppintervjuer med elever i årskurs 9 som besvarat Folkhälsomyndighetens enkäter.
– Vi ställde frågor till eleverna om hur de tolkat enkäterna, som ju ligger till grund för rapporten, men även om vad som ligger bakom att de ibland exempelvis har ont i magen eller svårt att somna, säger Sofia Kvist Lindholm.
I Linköpingsforskarnas material framkom två tydliga, men ganska olika grupper. Den ena gruppen hade mer djupgående problem, som att ha varit utsatta för olika typer av övergrepp, svårigheter att hitta ett socialt sammanhang och ständiga misslyckanden i skolan.
Den andra gruppen, som även den gav utslag för psykisk ohälsa i statistiken, hade det som forskarna valt att kalla ”vardagliga problem”. Ungdomar i den gruppen säger att de ibland har huvudvärk eller svårt att sova, men att de i grunden mår bra. Besvären kommer och går beroende på stressiga perioder i skolan, om de varit osams med en kompis, druckit energidryck eller hållit på med mobilen innan de ska sova.
– Det var slående hur många det var som pratade om vardagliga problem, men i statistiken klumpas de ihop med ungdomar som har mer djupgående psykiska besvär, säger Sofia Kvist Lindholm.
Hon menar att det kan bli problematiskt om man klumpar ihop dessa två grupper som har olika problem bakom en typ av symtom som de flesta människor upplever då och då.
Sofia Kvist Lindholm ser flera risker med detta, dels när det gäller hur vuxenvärlden reagerar och agerar utifrån statistiken. Dels för att den individuella hjälpen kan glömmas bort och ersättas med mer generella åtgärder.
– Risken är att vi missar de ungdomar som mår dåligt på grund av depression och ångest. De individerna behöver vi hitta och ge individuell hjälp.
Sofia Kvist Lindholm vill samtidigt påpeka att det är viktigt att inte bagatellisera de mer vardagliga problemen, som till exempel konflikter i skolan eller stress, eftersom psykisk ohälsa är så individuellt och svårt att kategorisera.
Orsaken till att den psykiska ohälsan hos unga kan ha ”överdrivits” kan enligt de två Linköpingsforskarna både vara undersökningar som kategoriserar symtom som huvudvärk eller magont som psykiska besvär, och mediers sätt att rapportera om den ökande psykiska ohälsan.
– I dagens samhälle pratar vi öppet om psykisk ohälsa vilket är bra eftersom det minskar stigmatiseringen, men samtidigt ”normaliserar” vi ord som ångest och begreppet psykisk ohälsa. Vi behöver nyansera rapporteringen och prata om de problem som man faktiskt mäter och vad som orsakar dem, istället för att klumpa ihop allt och benämna det som psykosomatiska symtom och psykisk ohälsa.
Petra Löfstedt på Folkhälsomyndigheten ansvarar för den svenska delen av WHO:s rapport om skolbarns hälsovanor, som Sofia Kvist Lindholm och Anette Wickström utgått ifrån.

– Det vi redovisar är resultaten av elevernas svar på frågor baserade på åtta symtom och hur ofta de upplevt dessa symtom. Vi redovisar hur många barn som har minst två av dessa besvär mer än en gång i veckan under en sexmånadersperiod, säger Petra Löfstedt.
– Vi använder psykisk ohälsa som ett paraplybegrepp och då blir det ju ibland otydligt vad man menar med begreppet. Framför allt kan det lätt misstolkas.
Petra Löfstedt vill tydliggöra att syftet med rapporten inte är att kartlägga psykisk sjukdom hos skoleleverna. Däremot menar hon att elever som ofta har de symtom man frågar om i enkäten också kan ha andra problem som exempelvis stress i skolan, mobbning, eller dålig relation till föräldrarna.
– Frågorna i enkäterna gäller de här specifika besvären, vi frågar inte direkt om psykisk ohälsa. Vi tolkar de svar vi får som att barn med många besvär haft en långvarig stressbelastning.
Samtidigt som antalet barn med psykiska eller psykosomatiska besvär ökat i Folkhälsomyndighetens rapport från 2017/18 framgår det att de flesta barn i åldrarna 11, 13 och 15 uppger att det har högt eller mycket högt välbefinnande, 66 procent av flickorna och 85 procent pojkarna.
– Även den som ofta är drabbad av den typen av besvär kan ha ett högt välbefinnande, det är en väldigt komplex fråga. Däremot framgår det i vår undersökning att de som har många psykosomatiska besvär har ett lägre välbefinnande än de som inte har det, säger Petra Löfstedt.
Trots att symtom som huvudvärk och magont ibland kan vara uttryck för vardagsproblem så har antalet barn och ungdomar med depression eller ångestsyndrom som får insatser från barn- och ungdomspsykiatrin mer än tredubblats varje år sedan 2006. Det visar en rapport från Socialstyrelsen som kom i maj i år.
– Man kan ju fråga sig vad ökningen beror på. I vår rapport tittar vi på strukturer i samhället och vardagen som barnen lever i, säger Petra Löfstedt.
Psykisk ohälsa ökar hos unga, enligt statistiken.

Mathilda Ejefalk
mathilda.ejefalk@dn.se "

"Psykisk ohälsa hos barn och unga
Orsakerna bakom den rapporterade ökningen av psykisk ohälsa hos barn och unga har diskuterats de senaste åren, speciellt efter Socialstyrelsens uppmärksammade rapport som kom 2017 och visade på en 100-procentig ökning under tio år.
Nya siffror från Socialstyrelsen visar bland annat att sedan år 2006 har antalet barn och ungdomar med depression eller ångestsyndrom som får insatser från barn- och ungdomspsykiatrin mer än tredubblats, från 4 500 till 14 900 personer varje år.
Socialstyrelsen med flera menar att ökningen av rapporterad psykisk ohälsa hos unga delvis kan förklaras av förbättrad diagnostik, samt av att det blivit lättare att tala om psykisk ohälsa och att våga söka hjälp.
I början av sommaren 2018 kom föreningen Mind med kunskapsöversikten ”Unga mår allt sämre – eller?”. Mind ville nyansera debatten om ungas psykiska ohälsa och framhöll att även om detta är ett av våra främsta folkhälsoproblem, har förekomsten av allvarligare psykisk ohälsa hos unga inte ökat under det senaste decenniet. Mind menade också att ökningen i Socialstyrelsens rapport framför allt speglar att fler får vård i dag än förr.
Men både Socialstyrelsen och Mind anser att ökningen också kan ha att göra med ungas livsvillkor i dag, i skolan, på arbetsmarknaden och på nätet.
Källa: Socialstyrelsen, Mind "

”Konsulterna” avtäcker det svindlande båget på Karolinska

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

”Konsulterna” är en på alla vis chockerande läsupplevelse. Visst vet vi att det finns ruffel och båg, men i den här omfattningen, och bland forskare och politiker? Författaren Åsa Moberg läser en tung granskning av skandalen på Karolinska. Anna Gustafsson och Lisa Röstlund ”Konsulterna. Kampen om Karolinska”Mondial förlag, 414 sidor

Det första jag söker i en bok som ”Konsulterna – kampen om Karolinska” av Anna Gustafsson och Lisa Röstlund är registret. Allra helst både person- och sakregister. Här finns inget. Bokförlag brukar inte tycka om personregister, men här finns ingen ursäkt. Efter halva boken blir jag mer förstående. Detta kan vara den mest informationstäta text jag läst. Författarna tillhör landets mest sjukvårdskunniga skribenter. Boken är proppfull av namn på personer och företag.

Registret skulle ha blivit hur långt som helst, och upptagits till hälften av de flitigast återkommande namnen: Anderas Ringman Uggla, Stefan Larsson och Melvin Samsom, tätt följda av Martin Ingvar, Ichom och Michael Porter, Boston Consulting Group, BCG. En annan genomgående figur är Per Båtelson, här kallad vårdoligarken, en kort tid styrelseordförande för Karolinska sjukhuset, engagerad i åtskilliga egna bolag.

Båtelson är den enda med makt som kommer ur granskningen med hedern i behåll. Han kontaktade själv författarna för att förklara sitt agerande. Hans strävan att sälja vård till utlandet var ett svar på landstingets önskemål. Han hade erfarenhet av det. 20 procents intäkter från utländska patienter var visionen. Så skulle sjukhusets urusla ekonomi rätas upp. Av hans uttalanden är det ett som särskilt fastnar, om den allmänna okunnigheten i sjukvårdsfrågor – i synnerhet bland politiker: ”Politikerna har inte en susning. Då var det mer tjänstemännen jag lyssnade på.”

Politiker på alla kanter har ofta verklighetsfrämmande idéer om hur vård ska organiseras och utföras, men bakom dagens vårdkaos i Stockholm ligger högerns ideologiska blindhet. De ansvariga anstränger sig nu mest för att slippa uttala sig, när skandalerna hunnit ifatt visionerna. Stockholms finanslandstingsråd Iréne Svenonius (M) förekommer ändå ganska flitigt, eftersom hon genom åren yttrat sig i många intervjuer. Hon har utmärkt sig genom att säga så lite som möjligt, i synnerhet när medier ifrågasatte att hennes man var upphandlingschef i projektet. Han tillhör den stora skara inblandade som fått lämna sina poster. Skandalstormarna kring NKS blåste också bort Iréne Svenonius företrädare, Torbjörn Rosdahl (M), ansvarig för landstingets finanser 2010–2016. Han försvarade hängivet den kontroversiella finansieringsformen OPS, offentlig privat samverkan. Riskerna tycks ha varit uppenbara, varnande röster höjdes omgående: Kaos hotar under byggtiden. Man projekterar sjukhuset utan att ha bestämt vad det ska innehålla. Det framställdes som själva poängen: det skulle finnas flexibilitet.

Vänsterns oro för brist på kostnadskontroll i driften skulle omgående visa sig berättigad. Vid inflyttningen blev enkla justeringar och ombyggnader svindlande dyra genom den ovanliga samverkansformen mellan offentligt och privat. Mycket låg utanför avtalet. Och mycket var fel, från lutningen på badrumsgolv till larmsystem och takens täthet. Vid invigningen stod hinkar på golvet för att fånga dropparna. På den avancerade akutavdelningen råder patientbrist. Den är byggd för 15 000 avancerade specialistfall om året, att jämföra med gamla

Karolinskas 70 000 vanliga patienter. Men det verkar inte som de superspecialsjuka akutpatienterna existerar i praktiken. Personalflykten av både läkare och sjuksköterskor blev massiv. Ingen i ledningen tänkte på läkarutbildningen i omorganisationen. Den kom bort.
Äldre multisjuka passar inte i de nya flödesscheman som skapats. Det fanns dock ett behov som dessa flöden kunde tillfredsställa: BCG, Boston Consulting Group, behövde ett skyltfönster för att sälja professor Michael Porters förföriska idé om ”värdebaserad vård” i resten av världen. Vem vill inte ha mer och bättre vård för mindre pengar?
Här ges en skräckinjagande skildring av hur BCG kapar Karolinska – och Sahlgrenska i Göteborg och Akademiska i Uppsala, som dock inte begick misstaget att avskaffa de klassiska ”klinikerna” till förmån för moderna ”flöden”. Därmed kan de lättare komma ur eländet när de ångrar sig.
Dagens Nyheters läsare är bekanta med historien: konsulterna tog sig in i organisationen genom ett gratiserbjudande från Stefan Larsson. Det är ett olagligt förfarande. Konsulttjänster ska upphandlas. Innan någon visste ordet av hade konsulterna blivit chefer och kunde själva attestera fakturorna från sin tidigare uppdragsgivare. Därefter flödar fakturorna på osannolika summor och osannolika mängder arbetstimmar, utan underlag.
Den röda, eller förgyllda, tråden är begreppet ”patienten i centrum”. Det låter bra! Men vad betyder det? För Boston Consulting Group handlar det om att samla in känsliga patientdata ur Sveriges många unika patient- och personregister. Och sedan sälja dessa data utomlands. Visserligen olagligt, men lagar kan ändras.
I den verksamheten har Karolinska institutets tidigare vice rektor Martin Ingvar intagit en central roll. Han avgick när Dagens Nyheter avslöjade att han som privatperson sålt vidare en digital plattform som utvecklats inom bolaget Ichom. Företaget är en nyckelpartner till Boston Consulting Group. Det har utvecklats inom ramen för Karolinska institutet med forskare därifrån och skattepengar från bland andra Stockholms läns landsting.
I boken visas hur Martin Ingvar och Ichom, även sedan han slutat som vice rektor och trots Karolinska institutets protest, använder deras logga och framställer bolaget som startat av KI, som stöd för falska anspråk på vetenskaplighet för ”värdebaserad vård”.
Det finns ingen vetenskaplig evidens. Många försökte förgäves påpeka detta när entusiasmen började spridas i Sverige 2009. Många försökte slå larm om den destruktiva och obegripligt dyra galenskap som drabbade Karolinska sjukhuset när Boston Consulting Group tog makten.
Det kaos som kloka röster förutspådde får Stockholm leva med under överskådlig framtid. ”Konsulterna” är en på alla vis chockerande läsupplevelse. Visst vet vi att det finns ruffel och båg, men i Sverige, i den här omfattningen, på alla nivåer, och bland forskare, politiker och konsulter?
Det är omöjligt också för hängivna sjukvårdsdebattnördar att följa alla turer. Det går bara inte att skriva en bok om det där, skulle jag ha sagt innan jag läste ”Konsulterna”, som visar bokformens överlägsenhet. Information får ta plats, den kan vara tungläst och ändå oavbrutet fängslande.
Texten är opersonlig och utan värderingar. Förfäras får läsarna göra på egen hand. Anna Gustafsson och Lisa Röstlund redovisar. Och kombinerar. Och gräver. Skandalen kan vara den värsta i Sverige under min livstid, eftersom den inte har något slut. Följderna är oöverskådliga, se senast Anna Gustafssons rapport om operationer av missbildningar på nyfödda i DN 22/5.
Borgerliga ideologiskt grundade sjukvårdsreformer slog sönder Stockholms sjukvård och kompetensförsörjning för årtionden framåt. Att det blev en revolution med dödsoffer dokumenteras också här.

Kapitlet ”En rättssak” redogör för hur Paul Beijnes, polis och förundersökningsledare på Södertörn, på eget initiativ polisanmälde sjukhuset för grovt vållande till annans död i fyra fall. I mars 2019 blev förundersökningen nedlagd. Personal gjorde flera anmälningar för trolöshet mot huvudman. De ledde inte ens till förundersökning.
Anna Gustafsson och Lisa Röstlund är journalister på DN. Deras bok recenseras därför av författaren och frilansskribenten Åsa Moberg.

Åsa Moberg "

" Kampen för ett barn. Välskrivet om striden för värdighet i vårdapparaten

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Olaug Nilssen”Till Daniel”Övers. Joar Tiberg Albert Bonniers förlag, 172 sidor

”En både rå och nyanserad, stridslysten och sorgesam berättelse om kärlek som kräver allt man har”, löd en rad ut motiveringen när Olaug Nilssen för tre år sedan fick det norska Bragepriset för sin bok ”Till Daniel”.

Denna 170-sidiga bok handlar verkligen om en kärlek som kräver allt. Under ett halvår följer vi författaren Olaug Nilssens liv med en 9-årig son som har regressiv autism. Som 2-åring var han tidigt utvecklad för sin ålder, pratade i grammatiskt korrekta meningar, sjöng barnsånger felfritt och började snappa engelska ord.
Nu får familjen baxa honom genom vardagen. Han är rastlös, får raseriutbrott, bits och slåss, äter cigarettfimpar, kör in huvudet i väggen. Barnkammaren med leksaker och riddaraffischer ser i dag ut som ett institutionsrum med säng med staket och gummimadrass.
När boken inleds är Olaug Nilssen sjukskriven. Det går inte längre att klara både arbetsdagar och ändlösa möten med olika handläggare, psykologer och läkare för att få hjälp med några ynka avlastningstimmar.
I korta, förtätade stycken registrerar Nilssen sakligt händelser och känslor, som en loggbok. Mest berörd blir man av föräldrarnas kamp mot vårdapparaten. På möten drar de ständigt upp sina mobiler och visar videofilmer från tiden då sonen var en annan, trots att de inser att

personalen tror att de förnekar hans diagnos. De vill bara få alla att förstå vem just deras Daniel är.
”Till Daniel” är ytterligare en bok i den snabbt växande genren om anhörigas sjukdomar och diagnoser. För att vara en sådan är det ovanligt välskriven och litterär med sitt återhållande berättande. Ändå är det egendomligt att romanen blivit så hyllad. Människor med liknande erfarenheter kommer att känna igen sig, andra får större förståelse för hur det är att leva i familjer där någon har särskilda behov. Men ”Till Daniel” ger inte så mycket mer än just den berättelsen.

Åsa Beckman
asa.beckman@dn.se -2

" Bara 10 av 28 vårdplatser för barn öppna ”vi är nära gränsen för att krascha”

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Bara 10 av 28 vårdplatser är öppna på barnkirurgen i Nya Karolinska – sjukhuset som skulle ge världens bästa barnsjukvård. Nu hämmas operationsverksamheten av brist på vårdplatser och tekniska problem.– Vi närmar oss gränsen när det kraschar fullständigt, säger barnkirurgen Jan Rutqvist.

Nya Karolinska byggdes inte för barnsjukvård, och på avdelningar med barnpatienter vårdas även vuxna – inom det tema som barnsjukvården tillhör bedrivs även ”kvinnosjukvård”.
– I resten av världen bygger man barnsjukhus – bara för barn, säger barnkirurgen Jan Rutqvist.
Han är barnkirurg på Karolinska sedan 30 år, och nämner det som en av många skevheter med Nya Karolinska.
En annan är att den nya tekniken i operationssalarna två och ett halvt år efter flytten fortfarande inte är fullt installerad och pålitlig. Exempelvis är det problem med skärmar som slocknar, vilket kan få ödesdigra följder.
– Man står med en tunn nål i ett blodkärl och måste ha röntgenbilder direkt för att göra så kallad kärlaccess – då vi för in tunna slangar i kärlen på ett barn för att rädda livet på dem. Och så bara slocknar allting. Därför kan vi inte använda den nya tekniken.
Lägg därtill vattenläckage vid flera tillfällen, bland annat i operationssalarna.

För att få det att fungera förlitar sig personalen på teknik som användes i den gamla byggnaden, som personalen släpar mellan operationssalarna.
– Vi behöver de nya operationssalarna för att kunna utveckla kirurgin inom den högspecialiserade vården. Det är för sorgligt att tekniken inte är intrimmad efter så lång tid.
Ett sjukhus bara för barn fanns tidigare i Stockholm, i det som var Astrid Lindgrens barnsjukhus i Solna, och som de anställda inom barnsjukvården motvilligt lämnade hösten 2016.
– Det var ett fungerande barnsjukhus, och barnsjukvården hade en budget i balans. Nu är ekonomin i fritt fall, och ingen vet vad det beror på.
Stor frustration gäller den nya flödesbaserade organisationsmodellen som infördes samtidigt med sjukhusflytten, en modell helt inriktad på flöden i stället för kompetens och kliniker, enligt Jan Rutqvist. För barnsjukvården var den inte ens ny – en liknande organisation hade testats på Astrid Lindgrens barnsjukhus 1998.
– Det gick ju åt skogen. Allt blev väldigt splittrat i många flöden och man fick återgå till det gamla. Vi protesterade vid öppna möten med dåvarande sjukhusdirektören Melvin Samsom 2015. Hans budskap var att ”jag vet att ni har kommit längre inom barnsjukvården, men nu finns det ingen återvändo”. Vår erfarenhet var inte intressant.
Intervjun äger rum i gamla Astrid Lindgrens lokaler. I den gamla byggnaden har operationssalar moderniserats och är nu i drift för att effektivisera barnkirurgin. Där rullar det på, säger Jan Rutqvist, med enklare operationer som klaras av dagtid.
– Här har man lyckats återanställa erfaren personal. Till dagkirurgin har vi i stort sett inga köer.
I den nya sjukhusbyggnaden är det däremot svårjobbat. Jan Rutqvist slår på datorn och går igenom de senaste veckornas operationsschema – operationssalar är regelbundet stängda, hel- och halvdagar, på grund av personalbrist. Han har precis fått veta att operationsverksamheten redan om ett par veckor tvingas dra ner på kapaciteten inför sommarsemestrarna, för att det fattas operationspersonal – operationssjuksköterskor, men till viss del även narkossjuksköterskor – varav en del sagt upp sig efter ett uppror under våren för höjda löner.
– Det är fyra veckor tidigare än normalt. Vi brukar annars hålla på för fullt till efter midsommar. Det blir extra tufft i år. Vi klarar det akuta, men de oprioriterade patienterna får lida.
Under våren har DN avslöjat stora problem med sterilverksamheten, stordriftlösningen som hittills misslyckats med visionen att leverera instrument just-in-time. Alla operationer fördröjs nu av att instrumenten dubbelkollas, så att de är fria från blod och vävnadsrester. Operationssjuksköterskor hjälper till på sterilcentralen.
– Det är mycket tid som går bort som kunnat användas till att operera. Tyvärr ser vi ingen förbättring.
Ett allt annat överskuggande problem är bristen på vårdplatser. Nya Karolinska är byggt med filosofin att patienterna ska vårdas under kort och effektiv tid, och sjukhuset har färre vårdplatser än det gamla sjukhuset. Sättet att organisera vården på sjukhuset med värdebaserad vård har införts med hjälp av Boston Consulting Group, BCG. Jan Rutqvist refererar till en intervju med BCG:s globala vårdchef Stefan Larsson i Vårdmaktpodden, där han säger att antalet vårdplatser är ett ”klassiskt processmått”:
– Om det går väldigt bra för våra patienter, och vi har få vårdplatser så gör vi något väldigt bra, för då har vi hög kvalitet till låga kostnader, säger Stefan Larsson.
Jan Rutqvist är inte övertygad, och vittnar om den enorma tid som används för att kunna lägga in patienter, med dagliga avstämningar två gånger per dag, och tunga beslut om att ställa in operationer för att vårdplatser inte räcker till.

– Att bedriva högspecialiserad vård går inte utan vårdplatser. Vi börjar närma oss gränsen för när det kraschar fullständigt.
Som DN tidigare rapporterat har antalet bemannade vårdplatser på Karolinska minskat med 30 procent sedan omorganisationen startade 2015. Även dödsfall har rapporterats.
Inom barnkirurgin, som har 28 fysiska platser på Nya Karolinska, hålls bara 10 öppna, säger Jan Rutqvist. I gamla Astrid Lindgren fanns det 21.
– Sedan är det aldrig tio patienter, eftersom vi har ständiga överbeläggningar. Och en halvering av sjuksköterskorna sedan vi var kvar i det gamla huset. Samtidigt som läkarna blivit färre.
Jan Rutqvist säger att vårdplatsbristen stressar alla medarbetare alltmer.
– För att vända trenden och bemanna vårdplatser måste sjukvårdsarbete värderas högre i samhället. Kompetens och erfarenhet måste premieras – så att sjuksköterskorna stannar.
Under våren har cirka 1 700 barn köat för operation på Karolinska, som DN berättat.
– I en verksamhet av vår storlek borde kön ligga på runt 400–600 patienter, inte mer, för att man ska kunna planera och alla ska få sin operation i rimlig tid.
DN har nyligen avslöjat att Sahlgrenskas larmat om brister i Karolinskas vård av opererade spädbarn med medfödda missbildningar, som opereras på Karolinska efter att sjukhuset fått nya högspecialiserade uppdrag inom rikssjukvården. Sahlgrenska anser att opererade bebisar skickas tillbaka för tidigt för att det är ont om platser.
Jan Rutqvist säger att han saknar insyn i detaljerna, men att centraliseringen i sig är positiv, för att koncentrera kompetensen kring de sällsynta medfödda missbildningar som kräver avancerad barnkirurgi. Han pekar också på att Göteborg, som nyligen hade uppdraget, borde ha kompetens att ta emot patienterna.
– Jag har inte själv varit med om att skriva ut patienter för tidigt på grund av platsbrist. Men mot bakgrund av vårdplatsbristen skulle det kunna vara på det viset – ett fenomen som vi hittills inte sett inom barnsjukvården.
Innan öppnandet fanns en förhoppning om att det nya toppmoderna sjukhuset skulle locka till sig mer personal. Men effekten har uteblivit.
– Huset har bort folk. Först var det larmen som inte fungerade. När en sjuksköterska står ensam med ett barn med hjärtstopp och inte får hjälp i rimlig tid, vilket har hänt, sådant sprider sig. Som tur är har vi inte haft några dödsfall – som på vuxensidan.
Sjukhusets annonser efter sjuksköterskor ger numera nästan inga svar. Att enkelrumsmodellen skulle kräva betydligt fler sjuksköterskor, lyfte barnsjukvården redan fem år innan sjukhusflytten. De hade gjort egna beräkningar.
– Enkelrummen är mycket bättre för patienterna. Men vi sade långt innan flytten att det skulle kräva mer sjuksköterskor. Men det gjordes väldigt lite för att lösa det. Debatten är densamma som för 20 år sedan – det talas mycket om sjuksköterskebristen men jag kan inte se några åtgärder som ger någonting.
Nyligen varslades 550 anställda, och sjukhusets nya styrelse har aviserat stora förändringar för att få Karolinska på fötter, inte minst för att räta upp ekonomin och skenande miljardunderskott. Samtidigt kommer signaler om att organisationen ses över.
Jan Rutqvist har förhoppningar.
– Det har varit otydliga besked men jag har hört tankar både från ledningen och politiken om att återgå en klinikstruktur med utgångspunkt i kompetens – inte flöden. Sjukvården är i första hand beroende av kompetenta medicinska beslut. Utan dem finns inga flöden.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se "

" Nya Karolinska: Arbete i gång för att slippa neddragning

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Svante Norgren på Nya Karolinska säger till DN att de arbetar för att undvika en neddragning av operationssalskapacitaten i början av sommaren.

DN har sökt Nya Karolinska kring kapaciteten inom operationsverksamheten inför sommaren, och om att barnkirurgen kommer att dra ner på verksamheten fyra veckor tidigare än normalt, redan i vecka 23, på grund av personalbrist.
Svante Norgren, chef för tema barn och kvinnosjukvård, skriver i ett mejl: ”Vi arbetar nu för att undvika en neddragning av operationssalskapacitaten innan den planerade sommarneddragningen.” Om antalet öppna vårdplatser skriver Svante Norgren ”i sommar kommer det finnas lika många eller fler vårdplatser på den vårdavdelning där barnkirurgiska patienter vårdas.”

Thea Mossige-Norheim
thea.mossige-norheim@dn.se "

”Allvarliga sjukdomar ska bara få behandlas av vården”

DN ONSDAG 5 JUNI 2019

" DN. DEBATT 20190605
I dag är det förbjudet för andra än hälso- och sjukvårdspersonal att behandla cancer, epilepsi och diabetes. Vi vill att det förbudet ska utvidgas och omfatta alla allvarliga kroppsliga och psykiska sjukdomar. Men att det ska vara tillåtet att använda komplementära och alternativa metoder (Kav) för att lindra symtom, skriver företrädare för Kav-utredningen.

Regeringen tillsatte 2017 en utredning som skulle se över en rad frågor om komplementär och alternativ vård (Kav). I ett tidigare delbetänkande har vi presenterat en rad förslag som rör Kav, vilka syftar till att stärka den vårdsökandes ställning. Den som söker vård ska få större möjligheter att ta välinformerade beslut om Kav (DN Debatt 28/3).

Det finns lagstiftning som reglerar vård som utförs utanför den vanliga hälso- och sjukvården. Dagens lagstiftning är till största delen oförändrad sedan 1960 (”kvacksalverilagen”). Den utgår i sin tur från en lag från 1915. I dag ter sig lagstiftningen föråldrad både när det gäller systematik och innehåll. Regeringen har därför givit oss ett tilläggsuppdrag att se över lagstiftningen.

Utredningen presenterar i dag sitt förslag till ny lagstiftning. Vi har strävat efter att balansera patientsäkerhet och den vårdsökandes möjlighet att göra egna välinformerade val av vård. Vi vill inte

överreglera. Därför föreslår vi bland annat att rent symtomlindrande behandling ska vara tillåten inom Kav också inom vissa områden där det hittills varit förbjudet. Men när det gäller Kav för särskilt skyddsvärda grupper och behandling av personer med allvarlig sjukdom vill vi införa vissa åtstramningar.

I dag finns ett förbud för andra än hälso- och sjukvårdspersonal att behandla tre allvarliga sjukdomar – cancer, epilepsi och diabetes. Varför just dessa sjukdomar, varför inte andra allvarliga sjukdomar som psykos, hjärtsvikt och ALS? Det ter sig inkonsekvent. Vi vill därför ersätta den nuvarande bestämmelsen med ett generellt förbud att behandla allvarlig sjukdom. Det ska alltså vara förbjudet att behandla allvarliga sjukdomar i sig, till exempel att ersätta läkemedel vid schizofreni eller antibiotika vid svåra infektioner med alternativmedicinsk behandling.

Utredningen har haft ett särskilt uppdrag att se över om allvarlig psykisk sjukdom bör vara ett ”förbjudet område” för behandling utanför den vanliga hälso- och sjukvården. Vi ser ingen anledning att särbehandla psykiska sjukdomar. Det övergripande förbud att behandla allvarlig sjukdom som vi nu vill införa omfattar därför inte bara allvarliga kroppsliga utan även allvarliga psykiska sjukdomar.

Det är behandling av allvarlig sjukdom i sig som ska vara förbjuden. Däremot anser vi att symtomlindrande åtgärder ska vara tillåtna även vid allvarlig sjukdom. Det innebär att det ska vara tillåtet med till exempel akupunktur mot smärta eller medicinsk yoga vid oro hos den som lider av cancer. Att det ska vara lagligt att använda Kav-metoder för att lindra symtom har inget att göra med om de är bevisat effektiva eller inte. Att en metod inte tagits upp i den vanliga hälso- och sjukvården beror ofta på att det saknas tillräckligt underlag för att bedöma metodens effekter och risker.

När vi inför begrepp som allvarlig sjukdom och symtomlindrande behandling i lagen kan det innebära vissa avgränsningsproblem. I svenska nationella riktlinjer och i Socialstyrelsens försäkringsmedicinska beslutsstöd finns dock modeller för att bedöma hur allvarliga sjukdomar är. Att avgränsa vad som är behandling av sjukdomen i sig och vad som är symtomlindrande behandling är oftast inte svårt, även om det finns situationer där distinktionen inte är kristallklar. Norge har sedan 2004 en lagstiftning som innefattar bestämmelser om både allvarlig sjukdom och symtomlindrande behandling. I våra kontakter med norska myndigheter har man inte rapporterat tillämpningsproblem kring detta.

Av flera skäl är barn och foster särskilt skyddsvärda. Vi föreslår därför att det ska vara förbjudet att utanför hälso- och sjukvården utreda och behandla sjukdomar hos barn under 15 år och sjukdomar i samband med graviditet, detta oavsett sjukdomens svårighetsgrad.

Symtomlindrande behandling för barn och gravida ska dock vara tillåten. I dag är all behandling av barn under 8 år förbjuden. Den nya lagen kommer att innebära till exempel att bukmassage för småbarn med kolik eller akupunktur mot illamående under graviditet kommer att bli tillåtet även utanför den vanliga hälso- och sjukvården.

Det ska som tidigare vara förbjudet att utanför hälso- och sjukvården behandla vissa smittsamma sjukdomar. Av säkerhetsskäl vill vi också att det ska tydligt framgå av lagen att kirurgiska ingrepp och injektioner inte är tillåtna utanför hälso- och sjukvården. Vissa

bestämmelser i dagens lagstiftning, till exempel krav på personligt möte, ter sig föråldrade och kan utmönstras.

Vi föreslår inga större ingrepp i tidigare straffbestämmelser för den som överträder lagen. Straffbestämmelserna är ett slags allmänt skyddsnät som gäller oavsett vem man behandlar och oavsett metod.

Precis som i den lag som nu gäller är det aldrig tillåtet för en Kav-utövare att skada eller riskera att skada någon. Ingen ska kunna gå fri från ansvar genom att hänvisa till bristande kunskap eller bristande erfarenhet om sjukdomen eller möjliga risker med behandlingen. En viktig säkerhetsfråga är att man inte får ge råd som leder till att en person avbryter nödvändig behandling inom hälso- och sjukvården. Straffbestämmelserna innebär att betydande kunskapskrav och ansvar läggs på Kav-utövarna.

I dag är bestämmelserna om Kav insprängda i en lag som i huvudsak riktas till hälso- och sjukvårdspersonal. Vi föreslår att alla bestämmelser om Kav i stället samlas i en separat, moderniserad lag. För Kav-utövare blir det tydligare inom vilka ramar de kan verka.

Några av förslagen, främst de som rör symtomlindrande åtgärder, kan komma att innebära utökade möjligheter till Kav-behandling. Andra förslag kommer att innebära begräsningar i hur Kav-metoder kan användas. De lagändringar vi nu föreslår kommer att stärka säkerheten för särskilt skyddsvärda grupper som barn, foster och de med allvarliga sjukdomar, detta utan att överreglera användningen av komplementära och alternativa metoder. Det övergripande syftet är att förbättra säkerheten för de personer som önskar använda sig av Kav-tjänster.

Kjell Asplund, professor emeritus i medicin, särskild utredare
Hans Hagelin, jurist, utredningssekreterare
Monica Hultcrantz, med dr, utredningssekreterare
Lisa Landerholm, leg apotekare, utredningssekreterare
Mats Nilsson, jurist, utredningssekreterare

"Bakgrund. Kav
Vid komplementär och alternativ vård (Kav) används hälso- och sjukvårdsrelaterade metoder och andra åtgärder som helt eller huvudsakligen tillämpas utanför den vanliga hälso- och sjukvården. När en metod avvänds samtidigt med behandling i den vanliga hälso- och sjukvården talar man om komplementär vård, i annat fall om alternativ vård. "

Arbetsmiljö, arbetsmarknad, arbetsförmedling.

Sven Wimnell 27 februari 2010 + 3 april 2014:

Fackföreningar och arbetsgivareföreningar 2014. Statistik om arbete och näringar. Arbetsförmedlingens hemsida.
http://wimnell.com/omr658f.pdf

Innehåll

Sid

Innehållet hämtat från Internet 2-3 april 2014.

3 LO, LANDSORGANISATIONEN I SVERIGE
http://www.lo.se

40 TCO. Tjänstemännens Centralorganisation.
TCO

74 SACO, Sveriges akademikers centralorganisation.
http://www.saco.se

99 SN. Svenskt Näringsliv.
http://www.svensktnaringsliv.se/

132 Företagarna.
http://www.foretagarna.se

149 Statistisk årsbok för Sverige 2014.
Statistik om arbetsmarknad och näringsverksamhet

152 Arbetsförmedlingen 3 april 2014
http://www.arbetsformedlingen.se

161 Andra företagareföreningar

163 Arbetsrätten på bordet under ett unikt möte

”Det är som att få en kniv i ryggen”

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

"Allt fler företag drabbas av stölder från anställda. Ett av offren är fiskgrossisten Räkexport i Fiskhamnen i Göteborg.
– Det är som en kniv i ryggen. När polisen tog dem kände jag vrede, men nu är det bara sorg, säger ägaren Robert Johnsson.

Det började med en känsla av att något inte stämde, att vinsten i företaget minskade.
– Det var något som inte stod rätt till. Jag kunde inte för mitt liv tänka mig att det handlade om stölder, säger Robert Johnsson.
Först trodde han att det var något fel med bokföringen men till slut blev det uppenbart att varor försvann från lokalerna.
– Jag trodde då att det var slarv. Jag skällde på min anställda för att de inte höll koll.
Till slut tog de tog kontakt med Securitas och kollade när nyckelbrickor använts. Det visade sig att någon gick in i lokalen på kvällstid.
– Så vi köpte kameror och satte upp dem efter det att folk hade gått hem. Samma kväll kunde jag se live hur några kom in i lokalen och började lasta ut exklusiva varor, berättar företagets vd Niklas Charlesson.
På bilderna kunde de identifiera att en anställd var en av gärningsmännen. Genom jobbet hade han kunnat tjuvkopiera nycklar och komma över säkerhetskoder.
De kontaktade polisen och tredje kvällen efter att kamerorna monterats upp kunde tjuvarna tas på bar gärning. Polisen gjorde husrannsakan hemma hos dem och en del av varorna kunde återbördas. Tjuvarna ställdes inför rätta och för ett par månader sedan föll domen: villkorlig dom och dagsböter. Att få jobba kvar i företaget var det aldrig tal om.
Johnsson och Charlesson tror att stölderna pågick under ett halvår och beräknar att de förlorade varor för minst en miljon kronor.
– Vi kunde se att de gått in tre till fyra gånger i veckan i tre månader. Längre sträckte sig inte loggen. Och bara på de tre dagar vi hade på film stal de varor för 35 000 kronor, säger Niklas Charlesson.
Försäkringsbolaget anser inte att det handlar om stöld då tjuvarna gått in med nyckel och koder och ger därför ingen ersättning.
– Det jobbigaste var att polisen inte lade ner mer resurser på att få svar på vem som köpte varorna av tjuvarna. Vi gav dem ett färdigt underlag men de gick aldrig vidare, säger Niklas Charlesson.
Minst tre andra handlare i Fiskhamnen har avslöjat liknande upplägg i sina företag.
– Nu har vi bättre kontroll på lager. Vi följer attraktiva varor på ett bättre sätt, vi har kameraövervakning hela tiden och personalen har personliga koder och nycklar, säger Robert Johnsson.
– Svårast är det förbrukade förtroendet. Nu ställer man sig frågan: vem kan jag lita på i fortsättningen? säger Robert Johnsson.

TT "

" Anställda stjäl för miljarder på sina arbetsplatser

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Varje år stjäls det för miljarder av företagens anställda och deras chefer. Och stölderna ökar.– Snatteri blir ett sätt att lönekompensera sig själv, säger Rune Brand, psykolog och beteendevetare, som forskat i stölder på jobbet.

”Det drabbar ingen fattig”, är en vanlig förklaring som används av medarbetare som anser sig ha rätten att ta med sig saker hem från jobbet. Det kan handla om allt ifrån post-it-lappar, pennor och toapapper till dyra maskiner. Och det verkar bli allt vanligare att anställda anser sig kunna plocka med sig saker hem.
I en rapport från Svensk Handel konstaterades att det interna svinnet, det vill säga stölder som begås av personal och chefer, uppgick till drygt 1,9 miljarder kronor 2016. Det var en ökning med 18 procent sedan 2013. Och siffrorna berör bara handeln.
– Ändå finns det ett stort mörkertal. Det finns branscher där man pratar om 30 procents svinn, säger Rune Brand.
Även om stölden kan uppfattas som liten kan den få stora konsekvenser.
– Stöld på jobbet är nästan alltid saklig grund för avskedande. Värdet spelar inte så stor roll, säger Dan Holke, chefsjurist på LO-TCO rättsskydd.
Det talas om två typer av interna stölder. Dels tillfälliga stölder, ett tillgrepp som sker någon enstaka gång. Tillfället gör tjuven och den anställde tar med något hem, det vanligaste är småsaker, som toapapper, glödlampor, godis eller pennor.
Dels systematiska stölder där den anställde letar hål i säkerhetssystem och upprepade gånger stjäl varor, ofta till stora belopp, ibland tillsammans med andra.
Internationell forskning visar att män och kvinnor stjäl i lika hög grad från sina arbetsplatser, men att män oftare åker fast.
– Kanske kvinnor är listigare när de stjäl från jobbet, säger Annukka Jokipii, professor i redovisning vid Vasa universitet i Finland, som forskat i ämnet.
Forskarna lägger inte hela ansvaret på de anställda.
– Ledarskapet är viktigt när det gäller internt svinn, säger Rune Brand. Han har kommit fram till att en avgörande faktor för om medarbetare stjäl är hur de behandlas av ledningen.
– Där folk känner sig dåligt behandlade ökar risken för stölder. Och de signaler som ledarskapet skickar i moraliska frågor påverkar också. Om chefen själv går på långlunch och låter företaget betala påverkar det de anställda.
Många företagare funderar på hur de ska stöldsäkra arbetsplatsen. Men övervaknings- och kontrollsystem är inte alltid rätt väg att gå.
– Om du har för mycket kontroll kan det bidra till misstro mot ledningen. Det handlar också om hur man kommunicerar med medarbetare, menar Brand.
Han pekar på att en viktig faktor för att säkra en arbetsplats är hur man rekryterar ny personal.
– Letar de efter människor som säger ifrån när de upptäcker att ”hål i systemet”, eller sådana som i stället utnyttjar hålet?

TT "

"Fakta. Fyra vanliga orsaker till att anställda blir tjuvar

1. Orättvisa .Om den anställde är missnöjd med arbetsvillkoren, inte blir sedd, uppmärksammad eller uppskattad kan känslorna av orättvisa leda till lägre grad av självkontroll och lägre moralisk tröskel. Det kan då kännas okej att stjäla.

2. Kontroll. Mycket extern kontroll kan skapa en negativ känsla bland medarbetarna. Det ses som ett uttryck för att arbetsgivaren inte litar på personalen. Det kan trigga den anställde att faktiskt stjäla.

3. Ledarskap. Om cheferna inte lever upp till normerna, ökar motivationen hos de anställda att stjäla. Den anställde kan se hur chefen tar hem saker från jobbet, inte bryr sig om arbetstider eller debiterar privata saker på företaget.

4. Företagskultur. Det har blivit normalt på en arbetsplats att stjäla. ”Alla gör det”. Personalen rycks med även om de normalt sett inte skulle ha stulit.
Källa: Beteendevetare Rune Brand

Fakta. Olika sätt att stjäla
När fler jobbar hemifrån tas saker med hem som sedan aldrig kommer tillbaka.
Fusk med arbetstiden, föräldraledigheter, sjukskrivningar och liknande.
Stölderna varierar över tid. Fler pennor och block försvinner inför skolstarten i augusti och omslagspapper och tejp till jul.
Det är även stöld att resa, handla eller äta på företagets bekostnad.
En studie i USA pekar på att fler stjäl i slimmade organisationer eftersom färre personer håller uppsikt.
2015: En maskinist vid ett asfalts- och betongbolag stal diesel från sin arbetsgivare.
2013: En anställd stal två pallar med rostfritt skrot från sin arbetsgivare.
2010: En VVS-montör stal en penntermometer hos en grossist bolaget anlitade.
2009: En chaufför stal två pallar med parfymerivaror från en terminal.
2005: En handelsanställd tog med sig bland annat en högtryckstvätt och barnskor hem. Stöld, sade företaget, lån, sade den anställde.
Källa: Arbetsdomstolen "

”Man ska få må bra på jobbet”

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

" Fackliga frågor handlar inte bara om lön, utan också om arbetsmiljö, tycker fackordföranden Anna Troberg som tidigare skrivit romanen ”Chefer från helvetet”.

Anna Troberg började som förlagschef, blev sedan politiker och partiledare och därefter verksamhetschef för Wikimedia. Sedan drygt två år tillbaka är hon ordförande för fackförbundet DIK, facket för kultur, reklam och kommunikation.
– Jag har blivit lite smartare och lärt mig att tänka ett steg extra.
Utifrån sett kan Anna Trobergs olika yrkesval se en aning röriga ut. Men det finns en röd tråd som knyter ihop allt: kunskap och kultur.
– Där finns kraften att lyfta både enskilda och samhället.
Arbetslivet började med att hon hoppade av sina doktorandstudier i engelsk litteraturvetenskap – som hon hållit på med i tre år – efter att ha blivit tillfrågad om att bli chef på ett förlag.
– Det passade mig bra. För även om jag tyckte att det var roligt att forska trivdes jag inte på universitetet. Där var jag som en rund boll i en väldigt fyrkantig värld.
I början var jobbet både spännande och utvecklande. Men ganska snart började problemen hopa sig. Anna Troberg berättar att chefen kunde skicka trettio mejl åt gången med olika uppmaningar. Situationen blev ohållbar. Hennes händer och armar började domna av all stress. Efter tre år sade hon upp sig och startade eget.
– Om man ska se något positivt i det så var han demokratisk på så vis att han var lika hemsk mot alla, säger hon och skrattar.
Hon började blogga om den tiden vilket senare blev romanen ”Chefer från helvetet”. I dag säger hon att räddningen var att se humorn i det hela och att ”få lufthål”. En annan lärdom hon tog med sig är vikten av att vara med i rätt fackförbund, som förstår situationen och som kan ge rätt stöd, vilket hon själv inte fick då.
– Fackliga frågor är inte bara lön, även om det är viktigt, utan även arbetsmiljöfrågorna. Man ska må bra på jobbet. Det är jätteviktigt för ett hållbart arbetsliv.
Efter åren på förlaget halkade hon in i partipolitiken. Det var hennes engagemang för människors integritet på nätet och den fria tillgången till kunskap som fick henne att gå med i Piratpartiet. Så småningom blev hon partiledare, men 2014 fick hon nog och lämnade allt. En orsak var den ganska grabbiga stämningen.
– Ett par medlemmar betedde sig extremt dåligt mot en del kvinnor i partiet utan att problemet fick något gehör i styrelsen. Att folk ska må bra i en organisation ska inte vara kontroversiellt.
Men även om hon lämnade partipolitiken med visst ståhej tycker Anna Troberg att det ändå var en bra erfarenhet.
– Jag lärde mig att hålla ögonen på bollen och göra saker för att de är rätta och riktiga, så bra man kan även om man möts av motstånd.
Kort därefter sökte hon jobbet som verksamhetschef på Wikimedia Sverige och fick det. Men bara två år senare kom nästa chans – frågan om att bli förbundsordförande för DIK som organiserar kulturarbetare i olika sektorer, alltifrån bibliotekarier, museianställda och arkeologer, till tatuerare och spelutvecklare.
– Det kunde jag bara inte stå över.
Hon säger att en av förbundets viktigaste uppgifter är att öppna samhällets ögon för att den kulturella och kreativa sektorn faktiskt bidrar med väldigt mycket. Men i stället sätts kulturen ofta på undantag. Man ser den inte som en tillgång utan som en kostnad, vilket också drabbar medlemmarna med korta anställningar och dåliga villkor.
Varför är kultur så viktigt, anser du?

– Den tar den hand om våra rötter, bevarar och visar dem för oss. Den kittar ihop samhället utifrån den verkliga historien, inte den tramsiga påhittade folkhemsvariant som SD försöker koka ihop. För att få ett bra kitt behövs människor som jobbar med de här sakerna.
– Men vi använder också kultur för att lära känna oss själva, placera oss i tillvaron, för att bearbeta och förstå saker som händer. Tar man bort det – vad händer då?
Som facklig ordförande skiljer hon ut sig. Till exempel skriver hon alla debattinlägg själv, ofta med en personlig ton. Själv menar hon att man inte måste följa ”fackpamp 1A-mallen”.
– Man kan tillåta sig att visa mer av sin personlighet. Det är viktigt, tror jag. Andra kan tycka ”så där kan du inte uttrycka dig”. Varför inte? Det finns ingen lag.
Ser du dig som orädd person?
– När jag var yngre var jag väldigt försiktig av mig, men jag har nog blivit mer härdad. Och man kan inte bry sig om vad alla tycker hela tiden. Då blir man inte lycklig. Sedan är jag en obotlig optimist. Någonstans är det faktiskt ett aktivt val. Det kan uppfattas som att man är lite naiv eller dum om man försöker se det positiva. Men jag kan lova, jag fattar. Men, ska man få nåt gjort måste man ju ha lite energi framåt.
Hur ser du på att vara 45 år?
– Det känns jättekonstigt, jag känner mig inte vuxen än. Det väntar jag på fortfarande. Så ja, vad ska man säga. Men det känns bra. Det blir roligare ju äldre jag blir.

Lena Wreede TT "

"Anna Troberg
Gratuleras till: Har just fyllt 45 år.
Bor: I ett före detta baptistkapell i Vingåker.
Familj: En irländsk fru. Tre katter.
Gör: Är ordförande för fackförbundet DIK, facket för kultur, reklam och kommunikation.
Gör på fritiden: ”Renoverar huset och fixar till gamla loppismöbler. Det är roligt. Sedan försöker jag hinna skriva på en roman till.”
Rensar tankarna: ”För att slappna av behöver jag placera mig i en annan värld. Då är tv-spel jättebra. Nu kör jag ’Assassin’s Creed Odyssey’ som är en rätt våldsam historia.” "

" Så har tekniken på jobbet präglat generationerna

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Teknikutvecklingen går snabbt och på många kontor finns helt olika erfarenheter. De som slutar gymnasiet nu har aldrig varit utan Google och Youtube i mobilen. Andra har upplevt flera teknikskiften – från den elektriska skrivmaskinen till faxen och persondatorn. Hur har de formats av sin tid? Möt representanter för Den tysta generationen, Baby boomers, Generation X, Y och Z.

Sverige har fem generationer som är yrkesverksamma på dagens arbetsmarknad, Tysta generationen, Baby boomers, Generation X, Y och Z. . Trots att alla jobbar på samma arbetsplats, under samma tak, är var och en är formad av sin egen tid och sina egna erfarenheter.
En del forskare menar att generationerna skiljer sig åt i beteende, attityd och köpkraft. Även olika världshändelser har präglat vardagen. En generation upplevde uppbyggnaden efter andra världskriget medan en annan aldrig har levt utan en mobiltelefon nära till hands. Medan en del anses lita på auktoriteter är andra mer rebelliska.
Skillnaderna syns framför allt i hur generationerna hanterar chefer. Vid problem på jobbet vänder sig äldre personer först och främst till chefen för att hitta lösningar. Yngre personer, så kallade ”millenials” vänder sig oftare till sociala medier eller andra kontakter för att hitta egna lösningar. Det menar Anders Parment, generationsexpert och forskare på företagsekonomiska institutionen på Stockholms universitet.
– Om en yngre person har en äldre chef kan det bli ett problem eftersom personer födda på 1930- eller 40-talen har en mer auktoritär syn, äldre chefer kan ha en mer barsk ledarstil, säger han.
”Var glad för att du har ett jobb.” Med den inställningen fogar sig den äldre generationen efter chefens åsikter. Men millenials är betydligt mer vana att få feedback, råd eller stöd. Både från föräldrar och arbetskollegor. Därför förväntar de sig samma sak från chefen, enligt Anders Parment.
– Man brukar säga att dagens föräldrar curlar sina barn, men i själva verket gör också arbetskollegor det när de har en yngre kollega, å andra sidan är arbetsmarknaden tuffare i dag vilket kanske gör curlandet mer befogat, säger han.
Men forskarkåren är oenig om det är sant att generationer har särskilda karaktärsdrag. Den typen av påståenden spär snarare på myter och fördomar, säger Clary Krekula, forskare inom sociologi och perspektiv på ålder, på Karlstads universitet.
– Vi har en tendens att se varandra efter åldern i stället för personlighet, men när människor möts av ”ålderism” och stereotyper påverkas produktiviteten på jobbet, och även viljan att stanna kvar, säger hon.
Men vilka världshändelser har präglat generationerna? Mellan 1920 och 1940 var massbilismen stor. 1925 fanns det ungefär 60 000 personbilar i Sverige och dessutom blev bilen en statussymbol i samhället.
– Dessutom växte de upp i en stark ekonomisk tillväxt där utvecklingsoptimismen var stor, säger Anders Parment.
1950- och 60-talen präglades av Vietnamkriget, inflation och ökande arbetslöshet. Men också av en framtidstro med bostadsbyggande och månpromenader. 1936 kom den första reguljära radiotelefonstationen, vilket räknas som det första mobiltelefonsystemet i Europa. Under slutet av 50-talet fanns det cirka 119 abonnenter i Sverige.
– Mobiltelefonen var en stor händelse men det tog ett tag innan den fick fäste, de i den här generationen var väldigt unga när mobilen kom, säger Anders Parment.

1970- och 80-talen handlade mycket om populärkultur. Dels nådde mobiltelefonen den privata marknaden men även serier på tv och kändisar fick en stor roll i människors liv. Därefter kommer millennials som är uppväxta med konstant digitalisering. En mobiltelefon i ena handen och datorn i den andra.
De byter ofta jobb och har höga förväntningar på sina chefer. Vissa forskare menar att millennials ändrar arbetsmarknaden genom sina höga krav, vilket kan påverka hur arbetsgivare rekryterar personal i framtiden. Orsaken är att den senaste generationen har en mer emotionell syn på arbetsplatsen.
– Emotionell på det viset att de ska ha roligt på jobbet, trevliga kollegor och arbetsuppgifterna ska kännas meningsfulla, säger Anders Parment, som också understryker att mycket av forskningen är internationell, vilket påverkar resultaten.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

"Fakta. Begreppet generation
Begreppet används här för att beskriva olika generationsmarknader, och inte släktgenerationer. Genom att analysera utifrån ålder, världshändelser och karaktärsdrag kan företag marknadsföra sig. Det finns olika namn och åldersgränser för generationerna.
Den tysta generationen.
Födda 1922 till 1944.
Präglas av försiktighet, flit och samhällets gemensamma regler.
Baby boomers.
Födda 1945 till 1964.
Präglas av beslutsamhet, är idealistiska och ifrågasätter ofta gamla värderingar.
Generation X.
Födda 1965 till 1984.
Präglas av lojalitet mot människor, är pragmatiska och har en stor tillit till sig själva.
Generation Y.
Födda 1985 till 2000.
Präglas av viljan att förverkliga sina drömmar, ingår i globala gemenskaper och är realistiskt optimistiska.
Generation Z (Millenials).
Födda 2000 eller senare.
Präglas av sociala medier, satsar på personlig utveckling och värdesätter inte en hög akademisk utbildning lika högt som övriga generationer. Orsaken är att under uppväxten har de sett andra personer starta innovativa företag.
Källa: The Brand-Man och Bravura "

" Ledare: Alla förlorar på farliga arbetsmiljöer

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Det var inte bättre förr, särskilt inte vad gäller arbetsmiljö. På många sätt har det gått framåt. Det finns en statlig nollvision, och regeringen har tagit fram en mycket ambitiös strategi. Arbetsmiljöverket inspekterar och informerar. Fackförbundens skyddsombud övervakar och rapporterar.

Kraven på säkerhet är numera höga. Men fortfarande är det långt ifrån tillräckligt, det står alldeles tydligt när man ser till statistiken.
För fjärde året i rad har antalet dödsfall i arbetsplatsolyckor ökat. Under 2018 miste 51 personer livet. Ännu högre blir siffrorna om man också beaktar dem som dör indirekt, på grund av arbetsrelaterade skador. De var i fjol tiofalt fler: 500 personer.
Enligt forskning som tagits fram på Arbetsmiljöverkets begäran stavas de främsta riskfaktorerna stress, skiftarbete, motoravgaser, buller och fysiskt tungt arbete. Därtill leder dålig luft på grund av exempelvis damm, asbest och kvarts till bortåt 500 dödsfall ytterligare. Det påpekade Arbetsmiljöverkets generaldirektör, Erna Zelmin-Ekenhem, häromdagen (DN 28/4).
Allra mest utsatta är arbetare inom bygg-, transport-, jordbruks- och skogsbranscherna. Så plussas olyckstalen på, en siffra i taget, och varje nytt fall är en tragedi.
Inget tyder på att 2019 blir ett bättre år. Redan har 19 personer dött. Rent tekniskt har säkerheten bara förbättrats. Nya maskiner har alltid skydd och stoppmekanismer. Problemet är därför ofta snarare oerfarenhet, underbemanning och bristande rutiner.
Varför fick den nyanställda Julia på Tarkett i november gå in till maskiner som man tidigare aldrig tilläts närma sig ensam, och som enligt svensk lag nu för tiden dessutom borde ha varit försedda med grindar som automatiskt slog av apparaturen så snart de öppnades? Dagens Nyheter beskrev det hela i helgen (28/4).
Småföretag, underentreprenörer och tillfälliga arbetsplatser är värst utsatta, enligt Arbetsmiljöverket. Men stabila storföretag är inte heller skonade: På statliga gruvverket LKAB dog en annan Julia några månader tidigare, efter att ett rostigt stålgallergolv gett vika, många meter upp i luften. 50 larm om sönderrostade golv inne i anläggningen hade vid det tillfället inrapporterats, enligt ”Kaliber” (Sveriges Radio 3/12 2018). Hon var inte heller den första att falla igenom.
Några månader senare förolyckades småbarnspappan Ronny när han blev överkörd på bygget där han jobbade.
Så där fortsätter listan.
Arbetsgivarna måste bli bättre på att ta hand om sina anställda. Och arbetarna måste bli bättre på att ta hand om sig själva, och om varandra. Det gäller inte bara dramatiska händelser med dödlig utgång, utan lika mycket i det lilla.
Alla förlorar på sjukdom och förslitningsskador och olyckor. Och det är egentligen inte mycket som behövs för att förbättra situationen.
En utpräglad säkerhetskultur, framför allt. Nolltolerans mot allt vad machokultur heter, på alla nivåer. Och ett bra förebyggande arbete.
Bara genom så enkla och grundläggande åtgärder som att följa lagen och säkerhetsföreskrifterna, se till att det finns nödvändig skyddsutrustning, förbättra luften och minska faktorer som ökar stress vore mycket vunnet.
Och så måste arbetsgivaren lyssna på de anställda, när de rapporterar problem.
Kanske är detta hoppfulla också det mest tröstlösa? De här sjukdomarna, skadorna och dödsfallen skulle många gånger gå att undvika. Om vi bara ansträngde oss.

DN 29/4 2019"

" Gör inte min arbetsplats ännu otryggare med ny lagstiftning

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Regeringen har påbörjat en utredning för att förändra lagen om anställningsskydd (las), med visionen att göra det lättare för arbetsgivare att avskeda anställda. Det är ett lagförslag med förhoppningen att lösa problemet med att det är brist på anställda i nästan alla branscher. Men det är också ett lagförslag med syftet att försämra arbetsrätten.

Jag tror och hoppas att de politiker som står till ansvar för ett sådant förslag inte har någon insikt i hur det är att arbeta i dessa branscher. Jag tänkte därför berätta om hur min arbetssituation ser ut just.
Jag jobbar på ett varulager, till vilket varorna transporteras från fabriker. Här packas varor om, så att varje lastpall uppfyller beställningar som begärts av företagets kundbutiker. Det är tunga lyft, och oftast i positioner som sliter på kroppar. Att jobba på lager är inte snällt mot kroppen, och att köra truck på ackord, där snabbast betyder tryggare anställningsvillkor, blir farligt. Men det är risker vi som arbetare måste ta.
På min arbetsplats finns det, förutom semesterinhoppare, tre olika typer av anställningar: anställning via ett bemanningsföretag som är anställt av företaget, företagets egna bemanningspool och den så högt eftertraktade tillsvidareanställningen.
Jobbar du för bemannings- företaget får du reda på nästa arbetspass omkring klockan 18 kvällen före, eftersom företaget först då vet hur många arbetare som behövs. Lagerlokalen ligger otillgängligt till. Om du börjar klockan 07, har en timmes resväg till jobbet och behöver runt 8 timmars sömn måste du gå och lägga dig klockan 21. Då har du alltså tre timmars möjlighet till framförhållning per dygn. Det så kallade livspusslet blir minst sagt en utmaning.
Anställa på företagets egna bemanningspool har åtminstone en veckas potentiell planeringsmöjlighet. Att jobba för denna bemanningspool blir således ett tryggare privilegium som många i den första gruppen strävar efter. Därför måste de arbeta ännu snabbare, vilket generar risker.
På grund av stress och höga produktionskrav är det stor ruljans av anställda hos bemanningspoolen. För att få vara kvar i poolen krävs dessutom högre resultat än de som är tillsvidareanställda, och du får heller inte bli sjuk mer än någon enstaka gång. Arbetsvillkoren är alltså inget vidare, men de skrivs ömsesidigt under av gruppchef och anställd i början av varje månad. De poolanställda har lika många semesterdagar som de tillsvidareanställda, men obetalt – ett sätt för företaget att säkra arbetarnas angelägenhet om att inte ta ut lika många dagars semester.
Det här systemet är förstås inte unikt för min arbetsplats. Det är numera vanligare att vara visstidsanställd än tillsvidareanställd, för det är mer lönsamt för företag att locka med en framtida trygghet i stället för ökad lön och på så sätt tvinga fram effektivare arbets- insatser. Det blir lättare att bli av med arbetare som inte bedöms uppfylla kraven.
Att jag överhuvudtaget kan skriva en sådan här text beror på att jag är privilegierad. Jag är född i landet, passerar som vit och jag har ett brett socialt kapital. När arbetsmarknaden har satt i system att minska fackföreningars inflytande och tysta de arbetare som har försvinnande få rättigheter på sina arbetsplatser – utan att de riskerar att bli av med sina jobb – måste jag protestera.
Företaget jag jobbar på är ett av branschens största. Det måste i en sådan position kunna drivas igenom en ny sorts arbetspolitik där alla anställda har samma möjligheter och trygghet. Regeringens nya förslag förminskar dessa möjligheter till minimum.

Lo Hellgren truckförare, Sundbyberg "

" Fler utrikesfödda kvinnor måste få jobb”

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

"Regeringen uppmanar Arbetsförmedlingen att göra mer för att få utrikes födda kvinnor i arbete. Nu omfördelas 300 miljoner kronor av anslagen.– Det här är fortfarande en grupp som släpar efter när det gäller arbetslöshet och sysselsättning, säger arbetsmarknadsminister Ylva Johansson (S).

På torsdagens regeringssammanträde fattar regeringen beslut om nytt regleringsbrev för Arbetsförmedlingen. Ett nytt uppdrag blir att utöka satsningarna på att få fler utrikes födda kvinnor i jobb. 300 miljoner kronor av Arbetsförmedlingens medel omfördelas så att satsningar på den här gruppen prioriteras.
– Pengarna är inte öronmärkta men vi skriver i regleringsbrevet att de i huvudsak ska användas till utrikes födda kvinnor. Vi ser att även om det blir bättre så är det fortfarande en grupp som släpar efter när det gäller arbetslöshet och sysselsättning, säger Ylva Johansson.
Bakgrunden är att sysselsättningen bland utrikes födda kvinnor fortfarande är låg i jämförelse med andra grupper. Den genomsnittliga sysselsättningsgraden för hela svenska befolkningen är drygt 80 procent medan utrikes födda kvinnor ligger på 63 procent. Under första kvartalet 2019 var 28 procent av de som var inskrivna som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen utrikes födda kvinnor.
Under 2019 styrs Sverige av Moderaternas och Kristdemokraternas budget och där har anslagen till så kallade extra tjänster dragits ned. Samtidigt är regeringen överens med samarbetspartierna L och C om att extratjänster ska riktas till dem som står längst ifrån arbetsmarknaden.
– Jag är orolig att minskningen av extratjänster ska göra det svårare för utrikes födda kvinnor och det vill jag motverka. En möjlighet för Arbetsförmedlingen är nu att använda de här pengarna till - extratjänster, som har varit en av de insatser som faktiskt fungerat för utrikes födda kvinnor. Men pengarna kan också användas till andra insatser, säger Ylva Johansson.
Arbetsförmedlingen får inga nya pengar utan tanken är att de ska omfördelas från etableringsuppdraget. Att satsningen riktas just till kvinnor motiveras med att det tar längre tid för kvinnorna att komma in på arbetsmarknaden än vad det gör för männen. Enligt Ylva Johansson är en orsak att det finns fler kvinnor än män i gruppen som har väldigt låg utbildning.
– Sen tror jag inte man ska blunda för att det också finns hedersstrukturer som påverkar familjernas vilja att kvinnan ska arbeta, säger Ylva Johansson.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

"Vänd trenden och avskaffa de externa bemanningsföretagen

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

Allt fler nyhetsinslag har under de senaste åren handlat om bristerna i sjukvården. Sjuksköterskebrist, massuppsägningar, anmälningar om arbetsmiljön, stängda vårdplatser, konstanta överbeläggningar och den återkommande krisen som kommer över jul och sommar på grund av stängda vårdplatser är bara några rubriker.

Patienter tvingas lämna intensivvården på grund av platsbrist, och flyttas då över till en vårdavdelning i ett för tidigt skede – en situation som kan eskalera och i slutändan skada patienten. Samtidigt kan en människa få besked via posten om att hen har fått en hjärntumör, vilket vårcentralen säger beror på att vi har så många hyrläkare inne. Detta är bara några exempel på hur verkligenheten ser ut.
Att vi blir fler som arbetar stämmer väl med den bilden som jag själv har. Men de tillsatta tjänsterna är administrativa uppdrag för att säkerställa kompetens, vilket är ett nödvändigt ont för att behålla duktiga sjuksköterskor.
Region Stockholm har flera akutsjukhus som betalas med skattepengar. Om en sjuksköterska som i dag arbetar på en vårdavdelning söker arbete på något av de andra sjukhusen kan hen lyckas höja sin lön med flera tusenlappar, detta trots att man söker samma typ av arbete och under samma arbetsgivare. Detta är det enda sättet att få en löneförändring.
Om man inte lyckas rekrytera en sjuksköterska använder man externa bolag. En sjuksköterska som varit färdig i cirka åtta månader med en månadslön på 27 000 kronor kan gå till extern bemanning och få sin lön fördubblad. Barnmorskor har inför kommande sommar blivit erbjudna 95 000 kronor i månaden för arbete i Västernorrlands län. Varje jul och sommar, när platsbristen är som störst, erbjuds personal att arbeta ännu mer mot extra betalning. Hur kommer det sig att vi har råd att betala enorma summor pengar till externa bemanningsföretag och extrapassersättning, medan vi inte har råd att göra en lönespridning som skulle kunna resultera till att personal stannar? Att man höjt ingångslönerna för sjuksköterskor – men inte för de som väljer att stanna och som då hamnar endast några tusenlappar över en nyexaminerad – är i mina ögon oacceptabelt.
För att få en förändring och vända den negativa trenden bör beslut fattas om att avskaffa externa bemanningsföretag. Ta pengarna och satsa på en hållbar sjukvård som gör yrket attraktivt igen, där personalen inte bara känner att man har tid att utföra ett bra arbete utan att det även finns en löneutveckling om man beslutar att stanna kvar på sin arbetsplats. Vi är alla trötta på att arbeta i det dysfunktionella hälsosjukvårdssystemet. Frågan är bara hur långt vi är bereda att gå? Ska vi fortsätta ha offentlig sjukvård eller ska vi helt övergå till något som liknar privat sjukvård? Att sjukvård kostar pengar vet vi, men är det inte bättre om vi satsar mer på en långsiktig lösning som i slutändan kommer att kosta mindre i stället för att betala extrem-löner till extern bemanning?
Den nuvarande situationen kräver ett omtag för att stabilisera sjukvården. Ta över all lönesättning centralt och ge en lönespridning enligt kompetensstegen.
Som jag ser det måste politiker tillsammans med sjukhusledningen samarbeta i dessa frågor och akut ta fram en plan för ett långsiktigt system där vi kan erbjuda varje individ en god och säker vård. Syftet med denna insändare är att lyfta sjukvårdsyrket med förhoppningen om att återfå yrkesstoltheten. Tyvärr har vi hamnat i denna situation på grund av förfärliga förutsättningar.

Catharina Jornert Huddinge, vårdenhetschef på Södersjukhuset "

" Självkritisk Eirik Stubø ville stanna på Dramaten

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Ytterst var det den uppmärksammade SVT-dokumentären om Josefin Nilsson som tvingade bort teaterchefen Eirik Stubø från Dramaten. Så beskriver han det själv i en första intervju efter att han lämnat sitt chefsuppdrag.

Renoveringen ska just inledas. Teaterbaren står lika tom och öde som resten av Dramatenbyggnaden. Bergmans handmålade djävul dansar på fönsterglaset när den förre teaterchefen köper hämtkaffe i butiken mittemot. Två veckor har gått sedan Dramatens styrelse beslutade att avsätta honom, ett faktum som han uppriktigt beklagar.
– Jag ville stanna, jag var väldigt angelägen om att få göra klart mitt förordnande. Det var 19 månader kvar och repertoaren är till stora delar på plats. Jag kan bara säga att jag var besviken och tycker det är sorgligt att jag inte fick avsluta och slutföra det som var så nära.
I dagarna åker Eirik Stubøs uppsättning av Erland Josephsons ”En natt i den svenska sommaren” till Budapest som första anhalt i en internationell gästspelsturné. Just nu finslipar han regin för att spelet ska fungera även på de utländska scenerna. Han arbetar som vanligt men ändå inte.
När styrelsen den 8 april fattade sitt beslut hade teatern äntligen fått en ny vice vd i Maria Groop Russel. Nya kommunikations- respektive personalchefer tillträder i maj. En ny stabilitet i teaterns ledning var inom räckhåll, framhåller han.
– Jag skulle i högre grad kunna ägna mig åt att formulera och driva den konstnärliga verksamheten, därför kändes det frustrerade att inte kunna gå i mål med det. Plus att teatern konstnärligt och publikt går jättebra.
Varför gick det då som det gick? I Eirik Stubøs egna ögon är situationen betydligt mer komplex än ”drabbande tv-dokumentär tvingade bort teaterchef”.
En viktig omständighet var att vice vd-stolen stod tom i över ett år, en period då turbulensen var stor på grund av neddragningar och metoo. Det yttre och inre tryck som sedan skapades av SVT-dokumentären, där det framgick att artisten Josefin Nilsson misshandlades av en tidigare pojkvän, var det som slutligen ledde fram till styrelsens beslut, konstaterar han.
– Det var en skakande dokumentär, den påverkade mig och oss alla på teatern eftersom en person som i filmen kallades ex-pojkvännen är en skådespelare som har varit anställd på teatern, det är klart att det påverkade många.
I tidigare intervjuer har Eirik Stubø sagt att han ångrar att han lät mannen medverka i en pjäs som senare ställdes in.
– I efterhand inser jag att det var ett problematiskt beslut. Jag felbedömde konsekvenserna av att låta honom spela en liten roll på teatern.
I en intervju i Dagens Nyheter berättade skådespelaren Julia Dufvenius om det hot hon upplevde från en av teaterns medarbetare, och att hon fick eskort till och från teatern. Hur ser du på det?
– Jag har inget behov av att ifrågasätta hennes upplevelse, säger han men vill inte utveckla resonemanget.
Inte heller vill han svara på frågor om teaterns hantering av ärendet.
– Jag har en annan bild av den situationen. Men jag kan inte kommentera enskilda personalärenden, det ska man inte göra som chef och inte heller som före detta chef tycker jag.
En annan starkt bidragande orsak till bristerna i arbetsmiljön var att Eirik Stubø som nytillträdd teaterchef och vd 2015 fick styrelsens

uppdrag att dra ner på teaterns fasta kostnader för att frigöra pengar till det konstnärliga arbetet. Personalstyrkan minskades med omkring 20 heltidstjänster och många mådde dåligt.
Ledningen misslyckades med att kommunicera varför neddragningarna gjordes, konstaterar Stubø, och på den punkten är han självkritisk.
– Jag tror att det skulle ha hanterats bättre och tydligare internt, varför gör vi det här? Varför är det existentiellt nödvändigt? Ändringen var nödvändig, men intrycket satte sig i några medarbetare att det här var något man inte förstod, jag tror att det lade grunden till misstro och missnöje vilket mänskligt är helt förståeligt.
När omorganisationen var inne i ett smärtsamt skede skulle teatern genomföra en sedan länge beslutad medarbetarenkät, berättar Stubø. Två dagar innan enkäten skulle göras publicerade Svenska Dagbladet metooupppropet #tystnadtagning varpå teatern bestämde sig för att utöka den med frågor om sexuella trakasserier.
– Jag stod på scenen och sade att ”nu är det viktigt att allt kommer fram, för att bryta den här tystnadskulturen som folk började prata om, nu måste allt på bordet. Nu ska locket av”.
Förestagshälsovårdens analys av enkäten kom för ett år sedan.
– Då framkom det med tydlighet att det under lång tid funnits utmaningar med arbetsmiljön på Dramaten, poängen var att väldigt mycket av det som kom fram låg långt tillbaka i tiden. Men allt kom fram i ett svindlande nu, det var en utmaning för alla.
Dramatens styrelse motiverade din uppsägning med att arbetet med att förbättra arbetsmiljön inte varit tillräckligt. Hur ser du på det?
– Man kan alltid göra mer än det man gör, jag är självkritisk på många punkter, men jag upplevde att vi arbetade så gott vi kunde med det här.
Nu återgår Eirik Stubø till sitt ”ursprungliga modus” som frilansande regissör. I september har han sin första premiär, var och med vad är fortfarande hemligt.
Huruvida han återkommer till Dramaten vet han inte.
Kommer du att bli teaterchef igen?
– Det beror på vad det är för jobb. "

"Carl Johan von Seth: Turboreform kan köra myndigheten i diket

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Ylva Johansson (S) gläds åt blocköverskridande långsiktighet i arbetsmarknadspolitiken.Varför är det då så fasligt bråttom att riva Arbetsförmedlingen? Analys. DN:s ekonomikommentator

Adjö, Arbetsförmedlingen. Goddag, Arbetsmarknadsmyndigheten!
På torsdagen fattade regeringen beslut om att låta en av landets största myndigheter påbörja den förvandling som partierna enades om i 73-punktsprogrammet. Av det vi känner som Arbetsförmedlingen kommer snart inte mycket att finnas kvar. Dess tilltänkta efterträdare – som ansvarig minister Ylva Johansson (S) kallar arbetsmarknadsmyndigheten – ska ägna sig åt att registrera arbetssökande, slussa dem vidare och hantera olika stöd och ersättningar.
Det blir främst en styr- och kontrollapparat. Verklig arbetsförmedling ska i huvudsak skötas av fristående utförare.
Kommer reformen att lyckas? Centerpartiet har drivit förslaget hårt och brukar peka på Australien som en förebild. Där byggdes arbetsförmedlingen om för 20 år sedan. Sedan dess har arbetslösheten sjunkit, från 11 procent till en bottennotering kring 4 procent strax före finanskrisen.
Om det ena orsakade det andra är inte alls säkert. Australiens ekonomi är ovanlig. Landet har inte haft någon recession på nästan tre decennier. Den stora råvaruexporten och närheten till Kina skapar unika förutsättningar. Australien hade tur när privatiseringen av arbetsförmedlingen sammanföll med en period av hög tillväxt.

Skräckexempel finns ju också. Vårt eget försök med privata etableringslotsar slutade i bestörtning när det avslöjades att en del företag sysslade med människosmuggling och terrorrekrytering.
Forskningen ger dessvärre inget glasklart svar på frågan om privat eller offentligt är bäst. Nederländerna och Storbritannien har infört system som påminner om den australiska modellen. Snarlika modeller har förutom i Sverige testats i mindre skala i Danmark, Frankrike, Tyskland och Schweiz.
En sammanställning av de europeiska erfarenheterna visade förra året att det inte tycks finnas några dramatiska skillnader mellan privata och offentliga förmedlare. Fyra av sju relevanta studier har nått slutsatsen att privata utförare är snäppet sämre på att hjälpa arbetssökande. Bara i en studie fann man motsatta resultat. Dessutom är fristående förmedlare ofta dyrare.
Även om det går att föreställa sig vissa fördelar med en renodlad Arbetsmarknadsmyndighet kommer vinsterna definitivt inte av sig själv.
Skiftet till en australisk modell blir nu en av mandatperiodens stora ekonomiska reformer. Omställningen kommer att bli krävande. Den nya Arbetsmarknadsmyndigheten måste lista ut hur de fristående förmedlarna ska belönas och ersättas. Den kommer att behöva skaffa informations- och kontrollinstrument som den inte haft förut.
Oskar Nordström Skans, professor i nationalekonomi vid Uppsala universitet, pekade i ett anförande på Studieförbundet Näringsliv och samhälle i veckan på flera fallgropar. Arbetsförmedlingens försvagade regionala närvaro – 130 kontor ska snart stängas – riskerar att bli ett bekymmer. Om hela reformen genomförs i ett stort språng blir det dessutom omöjligt att utvärdera förändringarna. Pilotprojekt vore bättre.
Under normala omständigheter är det långa perspektivet en av fördelarna med blocköverskridande uppgörelser. Partierna kan se bortom mandatperioden. Arbetsmarknadsminister Ylva Johansson gläds också åt det hon kallar ”långsiktighet och stabilitet i arbetsmarknadspolitiken”.
Förra året spenderade Arbetsförmedlingen ungefär 7 miljarder kronor på matchning och olika stödprogram för arbetssökande. Det är en miljardverksamhet som, helst under kontrollerade former, ska överlämnas till nya aktörer.
Men det är en paradox som har byggs in i 73-punktsprogrammet att stora skiften planeras kortsiktigt. Arbetsförmedlingens reform ska vara ”fullt genomförd” inom två år. Det är kort tid. Myndigheterna lägger redan planer för 2021.
Centern och Liberalerna behöver politiska troféer att visa upp. Men långsiktig politik vore nog att skynda långsamt.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se "

" Arbetsförmedlingens generaldirektör orolig för ”big bang”

FREDAG 10 MAJ 2019

Arbetsförmedlingens generaldirektör Mikael Sjöberg ser det regeringsuppdrag som hans myndighet fick på torsdagen som ett startskott.Men han vet fortfarande inte om det blir en ”big bang”, så att all matchning av arbetssökande och arbetsgivare ska göras av fristående leverantörer redan den 1 januari 2021, utan möjligheter till försöksverksamheter.

Du kallar dagens besked från regeringen för ett startskott. Kommer det att hjälpa dig att genomföra förändringarna?
– Vi måste börja fatta en del beslut utan att vi är helt säkra på hur den nya myndigheten ska se ut. Samtidigt är det flera områden som inte är så kontroversiella, som att jag börjar bygga upp upphandlingsavdelningen till exempel.
Kommer Arbetsförmedlingen att kunna genomföra förändringarna successivt från 2020?
– Om vi inte får till någon pilotverksamhet och politikerna håller väldigt hårt på att allt ska ske 2021, då kan vi tvingas in i ett läge där vi måste handla upp allt det här nya på en och samma gång. Det blir som en big bang.
– Jag är övertygad om att i ett läge med en big bang, så kommer myndigheten att bli väldigt hårt kritiserad för bristerna.
Många är oroliga för att det ska bli samma fusk och dåliga resultat av de fristående leverantörerna som det blev med de så kallade privata lotsarna tidigare. Kommer ersättningen att fungera?
– Vi börjar ju inte på noll här utan vi har redan börjat diskutera med forskare om hur det ska gå till. Politikerna pratar om resultatbaserad ersättning. För alla partier är det en genuint viktig fråga och jag ser en stor enighet.
I regeringsuppdraget står att närvaron i hela landet ska säkerställas. Kommer ni att klara det om 130 kontor ska läggas ner?
– Vi kan inte mäta närvaron enbart genom att vi har ett kontor i varje kommun. Det hade vi inte förut heller. Vår närvaro är vår verksamhet. Vi måste kunna samverka med kommunerna, försäkringskassan och kriminalvården så att även om vi digitaliserar ännu mer så kommer det att finnas något för människor som inte kan använda datorer.
Spelar inte avståndet någon roll?
– Det blir mycket diskussion om kontor, men lokaler är en fysisk plats där man är. Det är ju våra medarbetare och hur mycket pengar vi har att satsa som är viktiga för den arbetssökande.
Arbetsmarknadsminister Ylva Johansson bekräftade att varslen på 4 500 personer ligger kvar. Kommer det att bli så många som förlorar jobbet?
– De första fysiska uppsägningarna kommer den här veckan. Vi kanske kan klara oss med att säga upp något färre.
Flera politiker har under den här tiden krävt att du ska sluta. Varför sitter du kvar?
– Det är regeringen som tillsätter och förflyttar generaldirektörer. Men jag tycker att alla ska vara lite försiktiga med orden.
Fungerar du bra ihop med de här politikerna?
– Jag tycker att jag har en ganska bra förmåga att samarbeta med människor. Längre fram i processen kanske vi måste ha en del avstämningar, men det känner jag mig inte orolig för. Jag har min relation med regeringen och departementet.
Du sitter kvar?

– Jag har inga andra planer. Om du inte går hit varje morgon med en fullständig övertygelse att du kommer att gå hem som generaldirektör, så gör du inget bra jobb.

Helena Sjödin Öberg
helena.sjodin.oberg@dn.se #

"Cirka 345 000 människor är inskrivna hos Arbetsförmedlingen. Varje år passerar en miljon människor myndigheten.
180 000 var öppet arbetslösa under mars och en stor del av dem utgörs av långtidsarbetslösa. Många är nyanlända. "

" Tusentals jobb kommer försvinna

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Nu inleds omfattande förändringar av Arbetsförmedlingen. Målet är att Arbetsförmedlingen inte längre ska förmedla jobb utan överlåta den uppgiften till privata aktörer. Tusentals jobb försvinner från myndigheten. – Varslen ligger fast, säger arbetsmarknadsminister Ylva Johansson (S).

2019 har börjat oroligt för de anställda på Arbetsförmedlingen. I början av året varslades 4 500 anställda om uppsägning och i mars presenterade Arbetsförmedlingens ledning ett förslag om att 130 av de sammanlagt 242 lokala kontoren runt om i landet ska läggas ner.
– Varslen ligger fast. Dels ska mer uppgifter nu utföras av fristående aktörer men också att vi har färre nyanlända. Det gör att det är rimligt med färre anställda på Arbetsförmedlingen, även om det naturligtvis är tufft att behöva göra det så snabbt, säger Ylva Johansson.
Bakgrunden är dels att Moderaternas och Kristdemokraternas budget krymper anslagen till Arbetsförmedlingen men också att uppgörelsen mellan S, MP, C och L innehåller omfattande förändringar av verksamheten. Framför allt är det Centern som har drivit på för att Arbetsförmedlingen ska reformeras i grunden.
– Med det här uppdraget visar vi för Arbetsförmedlingen att den här reformen är på allvar. Nu måste de jobba för att fullt ut förbereda för de idéburna och privata aktörerna, säger Martin Ådahl, centerns arbetsmarknadspolitiska talesperson.
I uppdraget från regeringen slås fast att Arbetsförmedlingen inte längre ska ägna sig åt att förmedla jobb utan i stället vara kontrollmyndighet för en rad privata aktörer som ska bistå de arbetssökande.
Arbetsförmedlingen ska även ägna sig åt analysverksamhet och

arbetsmarknadspolitiska bedömningar samt ha kvar ansvaret för funktionsnedsatta och etableringsuppdraget.
– Arbetsförmedlingen kommer att vara kvar och kommer fortsatt vara en stor och viktig statlig myndighet med många arbetsuppgifter, även om rustningen och matchningen ska utföras av fristående aktörer, säger Ylva Johansson.
På torsdagen fattade regeringen beslut om att Arbetsförmedlingen ska börja förbereda sig för omställningen. I uppdraget från regeringen ingår att Arbetsförmedlingen ska se över hur myndigheten ska finnas representerad på statliga så kallade servicekontor redan från 2020.
– Det finns just nu ett missförstånd på Arbetsförmedlingen om att man ska centralisera myndigheten. Den här reformen kräver tvärtom en decentraliserad myndighet. Eftersom Arbetsförmedlingen misstolkat vad reformens grunder är på det området så har vi förtydligat att de måste ha lokal närvaro i hela landet, säger Martin Ådahl.
Regeringen avser att inleda reformeringen av Arbetsförmedlingen under 2020 och den ska vara fullt genomförd under 2021.
Martin Ådahl (C) är övertygad om att de privata arbetsförmedlarna kommer att lyckas bättre med att få människor i jobb än vad Arbetsförmedlingen klarat av.
Tidigare försök med privata jobbcoacher har inte fallit särskilt väl ut men Martin Ådahl menar att man nu lärt sig av misstagen.
Tio av femton kommuner i Västerbotten tappar Arbetsförmedlingen. Vännäs är en av dessa.
Ett anslag visar att Arbetsförmedlingens postlåda är borttagen och det finns en affisch med texten: ”Träffa oss. Var du vill”. Verkligheten är att dörren är låst med hänvisning till Umeå. Under torsdagen fick runt 25 personer i Västerbotten veta att de sägs upp i och med det förändrade uppdraget.
Politiker i Umeås fem kranskommuner, alltså de närmaste grannarna, har gemensamt och över partigränser redan protesterat mot att de förlorar sina AF-kontor.
Grethel Broman oppositionspolitiker (S) i Nordmaling står för en av signaturerna.
– Man ska inte svära, men om man säger att nedmonteringen av Arbetsförmedlingen är dålig, verkligen jättedålig, att det utarmar mindre orter i Norrland, är allmänt gräsligt och oansvarigt, så förstår alla hur man känner.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

" De nya reglerna försvårar för oss småföretagare

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Skatteregler. Många företagare var positiva till personalliggare när de infördes i restaurang- och frisörbranscherna. Vi vill ju inget hellre än slippa oschyst konkurrens från de som ignorerar lagar och regler.
I dag är det tyvärr få av oss som fortfarande är positiva.

Personalliggare har kommit att fungera som en närvarokontroll. Har någon glömt att skriva in sig eller använt fel penna när de gör det straffas de med böter vid kontroll – trots att inga misstankar om skattefusk finns. Det är tydligt att kontrollerna används ineffektivt medan synligt fusk kommer undan.
Ifjol ändrades dessutom reglerna om vilka personer som ska skriva in sig. Nu gäller kraven även oss företagare, våra familjemedlemmar och barn under 16 år, oavsett om arbetet är avlönat eller ej.
Vi småföretagare jobbar jämt. Familjen hugger i och hjälper till där det behövs. Nu måste vi i princip skriva in oss varje gång vi plockar disk, rycker in i receptionen eller tar emot en sen gäst för att sedan komma ihåg att skriva ut oss igen. Skulle vi missa kostar det 12 500 kronor plus 2 500 kronor för varje person som inte skrivits in.
Ta gärna krafttag mot fuskarna, men det är svårt att förstå varför vi ska få svårare att driva verksamhet för att andra inte sköter sig. Ibland frågar man sig om myndigheterna vill arbeta med eller mot oss.
Salka Börjeson Eynon
Tällberg

" Ledare: Viktigare att reformen blir rätt än att det går snabbt

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

Man ska inte underskatta möjligheten att det faktiskt kan bli sämre. Det konstaterade Oskar Nordström Skans, professor i nationalekonomi vid Uppsala universitet, på SNS:s seminarium om Arbetsförmedlingens framtid i veckan. Den varningen är väl värd att ta med sig, efter att regeringen i torsdags meddelade att den tillsammans med samarbetspartierna nu går vidare med sin reform av myndigheten.

Det är lätt att argumentera för varför förändringen behövs. Sverige utmärker sig för sin aktiva arbetsmarknadspolitik. Bland OECD-länderna är det endast Danmark som spenderar mer. Samtidigt får Arbetsförmedlingen ofta från kritik, från bland annat Riksrevisionen. Hos allmänheten och bland arbetsgivare är förtroendet bottenlågt. Självklart ska vi kunna förvänta oss bättre avkastning på våra pengar. Centerpartiet förtjänar alltså beröm för att man såg till att en ordentlig reform av myndigheten fanns med i regeringsuppgörelsen. Vad man däremot kan ha synpunkter på är dess innehåll och tidsplan.
Arbetsförmedlingen ska reformeras i grunden, står det i januariavtalet. Att det betydde att stora delar av verksamheten ska privatiseras var klart från början. Det bekräftades när arbetsmarknadsminister Ylva Johansson (S) lade fast regeringens riktlinjer: Arbetsförmedlingen ska rikta in sig på kontroll, upphandling och utvärdering. Själva förmedlandet av arbete och utbildningsinsatser ska skötas av privata aktörer.
I princip är det bra: det skapar konkurrens och mångfald som kan öka effektivitet och kvalitet. I praktiken fungerar det tyvärr ofta sämre. En översikt av erfarenheter från andra OECD-länder, framtagen av den liberala tankesmedjan Fores, visar att privata förmedlare inte gör ett

bättre jobb än offentliga. Våra egna ”jobbcoacher” och ”etableringslotsar” rosade heller inte marknaden.
För att en privatisering ska fungera bra krävs att incitamenten för marknadens aktörer är rätt. Det ställer höga krav på utformning av betalsystemet (får förmedlarna, till exempel, betalt när de satt en person i arbete, eller först när de haft jobbet en viss tid?) och Arbetsförmedlingens kontrollförmåga.
Reformen ska dessutom sjösättas redan 2021. Det är snart. På SNS-seminariet noterade Arbetsförmedlingens generaldirektör Mikael Sjöberg att det betyder att nya arbetslag måste finnas på plats nästa år, och att pengar för dem måste med i den budget som ska slås fast den här hösten. Då har reformprocessen alltså knappt kommit i gång. Även för de privata aktörer som ska skala upp sin verksamhet är tiden knapp.
Så hur ska regeringen och samarbetspartierna bära sig åt för att reformen ska göra att det blir bättre, och inte sämre? Professor Oskar Nordström Skans levererade ett utmärkt råd: genomför det hela stegvis, testa bitar i pilotprogram.
Med andra ord: se till att förändringarna går att utvärdera, och att det finns möjlighet att omvärdera och rätta till. 2021 är en bättre deadline för att sjösätta de första delarna av reformen än de sista.
Till det kan läggas ytterligare en uppmaning: lägg undan de ideologiska skygglapparna. Är det för svårt att få till incitamenten för privata aktörer för vissa delar av verksamheten är det kanske bättre att just de fortsätter att vara statliga.
Den aktiva arbetsmarknadspolitiken är både för viktig och för dyr för att vi ska vara nöjda med någonting som bara fungerar halvbra. Det betyder också att den är för viktig för att sjabblas bort i en framhastad reform.

DN 12/5 2019 "

" Så gör du när dina chefer inte kommer överens

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

Att två chefer inte kommer överens på en arbetsplats är vanligt. Ofta handlar det om ett maktspel där medarbetare kommer i kläm. Enligt Thomas Jordan, forskare inom konflikthantering, har man tre vägar att gå.– Man kommer inte undan det, säger han.

Många rapporterar till flera chefer samtidigt. Är arbetsrollerna otydliga är risken stor att det uppstår krockar.
– Det är tyvärr vanligt med så svåra konflikter mellan chefer eller ägare att anställda avkrävs att ”svära lojalitet” till den ena eller tvingas välja sida, säger Gunilla Krieg, central ombudsman på Unionen. Konflikter uppstår ofta i stressade situationer, till exempel vid en omorganisation.
– Det är en typisk omständighet där man inte vet vad man har för roll i framtiden. Mycket handlar om missförstånd, speciellt under stressade situationer. Och dysfunktionella grupper som inte funkar, säger Christina Björklund, docent på Karolinska institutet, KI, som studerat mobbning bland chefer.
Många känner igen situationen som kan uppstå när två chefer inte kommer överens. Det är svårt att veta hur man som medarbetare ska agera.
Enligt Rikard Arenius, psykolog på företaget Avonova som arbetar med företagshälsovård, är situationen vanlig.
– Det leder till dubbla, och ofta oförenliga, besked eller direktiv och osäkerhet om prioriteringar eller vägval. För medarbetaren vet vi att

det utgör stressande faktorer och leder till en potentiellt farlig psykosocial arbetsmiljö.
Säger du ifrån är det lätt att bli syndabock. Men det är ingen lösning att tiga och spela med eftersom det i slutänden leder till mobbning.
– Ofta är det en eskalerande process. En konflikt måste man ta tag i direkt, men ibland är företaget rädda att kliva in, säger Christina Björklund, på KI.
Det kan behövas att en extern part kliver in. Unionen hanterar ett par tusen konflikter på jobbet varje år.
– Det blir svårt om en chef beordrar vissa saker och en annan chef säger tvärtom. När du försöker medla eller följa instruktioner utan att bryta mot andra kan du bli anklagad för att arbetsvägra, man står väldigt oskyddad i en sådan situation, säger Gunilla Krieg på Unionen.
Så vad gör man? Hur man kan hantera situationen beror ofta på hur långt gången den är.
– Se till att vara tydlig, fråga ”har jag uppfattat dig korrekt?”. Är det förvirrande eller motsägelsefullt på olika sätt, se till att få det skriftligt, säger Gunilla Krieg på Unionen och Christina Björklund på KI tillägger:
– Har en grupp varit extremt dysfunktionell under en längre tid kanske det inte går att lösa, utan man måste sära på folk.
För Gunilla Arhén, grundare av chefsprogrammet Ruter dam, finns det bara en lösning på problemet.
– Byt jobb! Den som har icke fungerande chefer och försöker påtala det för chefens chef är i allmänhet körd. Det är det sorgliga när man tittar på konflikter på jobbet. Det är osannolikt att det går bra tyvärr.
Enligt Gunilla Arhén har du små chanser att lyckas ”vinna” mot cheferna:
– Möjligtvis kan ni gå ihop och påtala problemen för högre chef men det lyckas sällan, det är inte ens säkert att du får hjälp av facket. Med tur kan cheferna försvinna men det brukar de inte göra.
Inte heller är det en lösning att gå till chefernas chef eftersom hen ofta bollar tillbaka problemet.
– Tyvärr riskerar du få värre problem för nu vet dina chefer att du är negativ till dem, säger hon.
Thomas Jordan, vid Göteborgs universitet, är expert på konfliktHantering i arbetslivet. Han menar att man ofrånkomligt i det här läget ställs inför tre alternativ:
1 Försöka påverka
2 Gilla läget
3 Lämna
För att avgöra vilket alternativ som är rätt kan man använda en populär modell (se faktarutan här intill).
– Modellen är ett verktyg för var knutarna sitter. Ibland är det till exempel ingen idé att försöka resonera om sakfrågan innan någonting har hänt med parternas inställning till varandra, säger Thomas Jordan.

Annie Sääf
annie.saaf@dn.se"

" Fakta. ABC-modellen
ABC-modellen, också kallad konflikttriangeln, är en enkel modell för att skaffa en överblick över olika aspekter av en konflikt. Enligt ABC-modellen är alla konflikter likartade och har alltid tre sidor: Attityder, Beteende och motsättningar (Contradiction).
A Handlar om allt det som pågår inom konfliktparterna, det subjektiva i konflikten. Kan delas in i tre delar: vad parterna tänker (kognitiv - aspekt), känner (affektiv aspekt) och vill (motivationsaspekt). Alltså: Vilka tolkningar har parterna gjort? Hur ser de situationen? Vilka bilder har man av varandra och av händelseförloppet?
B Riktar uppmärksamheten på hur parterna med sitt beteende bidrar till att forma konfliktförloppet. Hur konfliktparterna agerar för att driva

sina intressen i konflikten. Här finns direkt verbal kommunikation, icke-verbal kommunikation (minspel, tonfall, kroppsspråk) och handlingar av olika slag. Kan man få till stånd en ändring på det oavsett vad konflikten handlar om?
C Fokuserar på konfliktens sakfrågor. Vad det finns för blockerade önskemål och vad det handlar om. Det kan exempelvis handla om pengar (till exempel löneutrymme, budgetar, nedskärningar), arbetsbörda (till exempel fördelning av ärenden) eller tid och arbetsuppgifter.
Källa: Thomas Jordan och Göteborgs universitet "

”Myt om jobbpolarisering göder växande populism”

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190513
Det har blivit en etablerad sanning att de medelkvalificerade jobben minskar, medan de lägst och högst kvalificerade jobben ökar – att vi är på väg mot en jobbpolarisering. Men vi kan i en ny rapport visa att det inte stämmer att mitten av jobbfördelningen urholkats. Felsynen kan få allvarliga konsekvenser, skriver German Bender och Michael Tåhlin.

Enligt en utbredd föreställning polariseras arbetsmarknaden just nu i snabb takt: goda jobb i arbetslivets mellanskikt är på väg att försvinna, medan både de bästa och de sämsta jobben blir fler. Det antas bero på digitaliseringen: it slår ut medelkvalificerade jobb men inte jobb på högre och lägre nivå. Breda grupper inom medelklassyrken antas vara på väg att tappa fotfästet, på jobbet och i samhället.
Denna teori om jobbpolarisering formulerades av amerikanska och brittiska forskare i början av 2000-talet och har spritt sig till många länder. Även i Sverige har tesen om mittens urholkning fått fäste som en korrekt beskrivning av arbetslivets utveckling. Många forskningsprojekt, utredningar och politiska förslag utgår från denna bild som en etablerad sanning. Men som tankesmedjan Arena Idé kan visa i rapporten ”Polariseringsmyten – minskar verkligen de medelkvalificerade jobben?”, vilar polariseringstesen på svag grund. Att mitten av jobbstrukturen urholkats stämmer helt enkelt inte.
De som övertygats av polariseringstesen tycks se framför sig hur hantverkaren uppgivet ställer undan verktygslådan och tar fram

skurhinken eller kontoristen med en suck packar ihop sin bokföring och lämnar skrivbordet för att ta hand om den smutsiga disken medan båda dystert funderar över hur de ska få ekonomin att gå ihop efter sina lönesänkningar. Men så ser verkligheten inte ut.
Vår analys visar att det som faktiskt skett är mindre dramatiskt – åtminstone ur ett klassperspektiv. Omvandlingen handlar inte bara om klass, utan även om genus. I det stora område av jobbstrukturen som ligger mellan mitten och det nedre skiktet har en omgruppering skett: antalet fabriksarbetare, lagerassistenter, brevbärare och lastbilschaufförer – varav flertalet med relativt enkla men ändå skapligt betalda arbetsuppgifter – har minskat, medan antalet undersköterskor, hemvårdare, kockar och butiksförsäljare – med en blandning av enkla och mer kvalificerade men något lägre avlönade arbetsuppgifter – har ökat.
Det som skiljer de jobb som krymper från de som växer är inte kvalifikationsnivån, utan könssammansättningen. Mansdominerade jobb har en tydlig lönepremie (de är bättre avlönade än kvinnliga på samma kvalifikationsnivå), därför tycks jobbstrukturen växa nertill när de kvinnodominerade jobben växer. Men kvalifikationsmässigt går rörelsen inte nedåt utan i sidled. Ett grundproblem med polariseringsforskningen är att den oftast mäter kvalifikationskrav med jobbens lönenivå. Det är en metod som lätt leder till felaktiga slutsatser eftersom lönenivån inte bara avspeglar kvalifikation utan även helt andra faktorer, såsom genusnormer. Därför behövs ett från lönen oberoende mått på kvalifikation.
I vår rapport använder vi utbildningskrav som ett sådant mått. Det framgår då att kvinnojobben ofta har lägre löner utan att vara mindre kvalificerade, vilket inte torde komma som en nyhet för särskilt många. Däremot är det nog en nyhet för många att de minst kvalificerade jobben inte blivit fler – varken bland män eller bland kvinnor, och inte under någon del av den långa perioden från 1970-talet till nutid.
Elektrikern har inte blivit vaktmästare och bokföringskontoristen har inte blivit städare. Snarare tycks lastbilschauffören ha blivit kock och maskinoperatören ha blivit undersköterska. Denna typ av omvandling är inte oviktig, men kan knappast beskrivas som polarisering. Nedgången av antalet personer verksamma inom tillverkning och distribution är vidare koncentrerad till de minst kvalificerade och lägst avlönade jobben, medan uppgången av antalet personer verksamma inom omsorg och service omvänt är koncentrerad till de mest kvalificerade (men inte alltid välavlönade) jobben. Jobbstrukturen har alltså uppgraderats både i sin övre och nedre del. Detta talar starkt emot polariseringstesen.
Att kalla den utveckling som skett för ”polarisering” bygger implicit på ett gammaldags synsätt, där mäns arbete i tillverkningsindustrin och i viss mån även kvinnors arbete på kontor ses som mer kvalificerat än kvinnodominerade arbetsuppgifter inom omsorg och service. Då kan en försämring uppfattas ske vid övergången från äldre till nyare arbetsuppgifter. Detta föråldrade perspektiv avspeglas i kvardröjande löneskillnader baserade på traditionella maktförhållanden och genusnormer. Men dessa är på väg att förändras och analysen av utvecklingen underlättas inte av att kalla könslönegapet för polarisering.
Varför är det då viktigt att polariseringsmyten spräcks? Vi ser tre tungt vägande skäl.

1 Jobbpolitiken. Även om den uppgradering av jobbstrukturen som vår rapport visar är positiv på många sätt, har den också en baksida. Det minskande antalet jobb med låga kvalifikationskrav försämrar utsikterna för arbetsmarknadens marginalgrupper: ungdomar, nyanlända utlandsfödda, lågutbildade. Om andelen lågkvalificerade

jobb ökar, vilket polariseringstesen hävdar, kan det uppfattas som mindre angeläget att skapa fler ingångsjobb – givetvis med rimliga arbetsvillkor och drägliga löner – såsom parternas etableringsjobb och andra sorters anställningssubventioner.

2 Utbildningspolitiken. Framtidsprognoserna för arbetsmarknaden påverkar såväl individers utbildningsval som utbildningspolitikens utformning. Om mitten av jobbstrukturen uppfattas minska kraftigt i storlek blir det mindre relevant för både individen och samhället att satsa på medelhöga utbildningar, särskilt yrkesprogram på gymnasiet. Om däremot mittenskiktet kommer att förbli stort under överskådlig tid, med endast måttliga nedgångar, är medelhöga utbildningar med yrkesinriktning högst relevanta även framöver och rekrytering till dessa bör ha hög prioritet.

3 Den växande populismen och ojämlikheten. Både polariseringsforskningen och populismen är starkt knutna till genus. Som vi har visat bygger tesen om en polarisering av jobbstrukturen på att mansdominerade yrken ses som bättre jobb än de som domineras av kvinnor. Detta synsätt är inte bara sakligt felaktigt, utan riskerar också att underblåsa kvinnofientliga värderingar. Känslan av förlorad maskulin kraft är sannolikt en stark grogrund för den serie av bakslag som inträffat på sistone längs den långa progressiva vägen mot modernitet. Även i det sammanhanget är det viktigt att polariseringstesen granskas kritiskt.
Samhällsdebatten och viktiga politiska reformer måste bygga på en korrekt beskrivning av så fundamentala förlopp som jobbstrukturens omvandling. Vår empiriska analys bygger huvudsakligen på de svenska levnadsnivåundersökningarna (LNU), vars data sträcker sig fram till 2010 (LNU genomförs nästa gång 2020). Men senare data från Statistiska centralbyråns yrkesregister pekar i samma riktning och liknande mönster framkommer i arbetskraftsundersökningar från ett antal EU-länder. Det är angeläget att en noggrann granskning fortsätter, men tills vidare är den rimliga slutsatsen att såväl forskare som beslutsfattare måste förhålla sig skeptiska till tesen om jobbpolarisering.

German Bender, programchef för arbetsmarknad, Arena Idé
Michael Tåhlin, professor i sociologi vid Sofi, Stockholms universitet"

" Fack stämdes efter ändrade pensioner, rättegången slut

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Hundratals SAS-anställda har stämt sitt eget fackförbund Unionen i en för svensk arbetsmarknad unik rättstvist. Kabinpersonalen vill att facket ersätter dem för förlusterna efter att de gick med på höjd pensionsålder vid krisen 2012, då bolaget räddades från konkurs. Rättegången avslutades på onsdagen.

Totalt 186 kabinanställda i SAS har gjort det udda valet att stämma sitt eget fackförbund över en kollektivavtalsförsämring som förhandlats fram mellan facket och arbetsgivaren.
Nu är huvudförhandlingen avslutad och får kabinpersonalen som de vill kan Unionen stå inför ett skadeståndsanspråk på flera miljoner kronor.
Likt den senaste pilotstrejken som nyligen lamslog SAS i sju dagar har det här med krisen 2012 att göra, och eftergifterna som gjordes i kollektivavtalen för att rädda arbetsgivaren från att gå under.
Pengarna var mer eller mindre slut i bolaget och bankerna ställde hårda krav för att förlänga krediter och lån. SAS var så nära att gå omkull som ett företag kan vara utan att göra det, och styrelsen hade konkursförvaltarna redo.
– Vi stirrade konkursen i vitögat, berättar vd Richard Gustafson i sitt vittnesförhör under den sista rättegångsdagen.
Räddningen blev personalen och fackförbunden, som efter intensiva förhandlingar kom överens med SAS om nya kollektivavtal där bland annat pensionsåldern flyttades fram. Det vill de 186 målsägandena nu ha ersättning för.
Innan krisen 2012 hade de en extra pensionsrätt som gav 65 procent av lönen från 60 års ålder. I yrkandet för stämningen skriver man att SAS tog bort den extra pensionsrätten som personalen redan tjänat in, för att finansiera den ordinarie pensionen från 65 år.
Anledningen till att de stämmer Unionen är att de menar att fackförbundet inte haft befogenhet att godkänna förändringen, eftersom den rör de anställdas egendom.
– Det här är en udda situation. Det normala när man som arbetstagare tycker att ett kollektivavtal tillkommit på ett ogiltigt sätt är att man angriper sin arbetsgivare, säger Unionens chefsjurist Martin Wästfelt.
Flygbolagets vd Rickard Gustafson var kallad till den sista rättegångsdagen som vittne. Under förhöret beskriver han förhandlingarna med de åtta skandinaviska fackföreningarna som ”extremt intensiva” och förklarar att det inte fanns något annat alternativ än det som blev lösningen.
– Det var inte Unionen som ville detta. Det var en oerhörd press och bolaget var berett att gå i konkurs. Då ställdes vi inför det faktumet och hade möten med medlemmarna där vi frågade hur vi skulle göra. ”Rädda våra jobb – gör det som krävs” var deras svar, säger Martin Wästfelt.
Kan du förstå att de känner sig snuvade på pensionen?
– Det kan jag, men det var ett tufft läge och så är det, säger han och fortsätter:
– Fackföreningens uppgift är att i alla vanliga situationer förbättra villkoren. Men vi har också en uppgift om verksamheten inte går och medlemmarna vill att vi ska ändra, då är vårt system i Sverige upplagt så att vi också kan göra försämringar.
Rättegången avslutades under onsdagen och avgörandet väntas komma först om fem veckor.
Varken målsägande eller deras juridiska företrädare har velat låta sig intervjuas av DN, med hänvisning till den pågående rättsprocessen.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" Personalbrist i köken ger chans för kvinnor utanför arbetsmarknaden

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

På Restaurangakademin och Tillväxtverkets kockassistent-utbildning ska långtidsarbetslösa kvinnor få hjälp att komma in på arbetsmarknaden. Särskilt fokus ligger på utrikesfödda kvinnor. – Det här har varit en nyckel in på arbetsmarknaden för mig, säger deltagaren Magreth Charles Mnari.

I fyra veckor har de, utöver matlagning, fått lära sig råvaruhantering, hållbarhet, köksterminologi och hygien. Därefter har fem veckors praktik följt.
Personalbristen måste minska inom hotell- och restaurangbranschen. Besöksnäringen beräknas behöva nyanställa cirka 50 000 medarbetare. Kockar utgör här den största bristen. Samtidigt kan långtidsarbetslösa kvinnor på det här sättet få arbete.
Ett särskilt fokus riktas mot utrikesfödda kvinnor som står utanför arbetsmarknaden. År 2016 stod 27 procent av de kvinnorna i åldrarna 16–64 år utanför arbetskraften.
Magreth Charles Mnari är en av utbildningens deltagare.
– Den här utbildningen och erfarenheten är på många sätt en nyckel in på arbetsmarknaden för mig. Jag har hittills rekommenderat den till tre personer i min närhet, säger hon.
Hon kom till Sverige från Tanzania för fyra år sedan. I landets största stad, Dar es-Salaam, arbetade hon i hotellreceptioner och med försäljning och marknadsföring.
– Jag skulle allra helst vilja arbeta inom turistverksamhet, för att få fler människor att besöka och upptäcka Tanzania.
En annan deltagare är Hala som inte vill uppge sitt efternamn. Hon kommer från Libanon och har stor erfarenhet av matlagning från just det libanesiska köket.
– Tabbouleh är min specialitet. Jag älskar matlagning, men har aldrig tidigare fått chansen att arbeta med det på riktigt, säger hon.
– Jag hoppas verkligen få fortsätta i branschen. Under praktiken har jag bland annat fått jobba med frukost- och bufféserveringen.
Både Magreth och Hala har genomfört sin praktik på Clarion Hotel Amaranten på Kungsholmen.
Josefin Axell och Vilda Andrée på Jobbtorget Unga Globen har ansvarat för rekryteringen av kursdeltagare.
– Många av våra deltagare har lagat mycket mat i hemmet. De känner trygghet i köket, men de har inte haft möjlighet att arbeta med det tidigare, säger Vilda Andrée.
Rekryteringsarbetet har skett genom uppsökande verksamhet. Man har vänt sig till flera kvinnoorganisationer, samverkande verksamheter och Jobbtorgen och stadsdelsförvaltningarna i Stockholms stad.
– Det är en ny metod för oss att arbeta uppsökande mot en specifik utbildning enbart för kvinnor. För målgruppen är det positivt att utbildningen är så pass kort eftersom en längre utbildning kan upplevas som ett stort steg, säger Josefin Axell och fortsätter:
– Vår förhoppning är att kockassistentutbildningen ska ge kvinnor som i dagsläget står utanför arbetsmarknaden en chans att bli självförsörjande och få egen makt.
Hanna Halpern är vd på Restaurangakademin och initiativtagare till projektet. Hon berättar att sex deltagare hittills har fått jobb via utbildningen.
– Det är helt klart över förväntan. Men utbildningen är ännu inte klar, och vi tror att jobbchanserna för våra deltagare är goda, säger Hanna Halpern.

Kockassistentutbildningen är ett tvåårigt projekt med en utbildningsstart per termin.

Joakim Lundberg
joakim.lundberg@dn.se "

" Fakta.
Restaurangakademien erbjuder utbildningar för restaurangbranschen. Restaurangakademien ägs av matleverantörsföretaget Menigo. Kockassistentutbildningen startade i början av mars och har 18 deltagare. Utbildningen ska pågå i tolv veckor och går i mål i slutet av maj.
Jobbtorg Unga Globen är ett av stadens fyra jobbtorg för unga och är en del av Stockholms Stads arbetsmarknadsinsatser för personer mellan 16 och 29 år. Deras ungdomskonsulenter arbetar uppsökande för att nå personer mellan 20 till 29 år som saknar sysselsättning och inte uppbär försörjningsstöd. "

”Mobbningen på jobbet har skadat min tillit i grunden”

DN FREDAG 17 MAJ 2019

"Hon var mellanchef och utsattes för mobbning i form av förtal, uteslutning och anklagelser från både över- och underordnade, vilket ledde till en depression. Nu har hon ett nytt jobb men är fortfarande påverkad och nedstämd.

?Fråga:
Jag är en kvinna som genom hårt och framgångsrikt arbete uppnått en ganska hög ställning inom akademin. I mitt arbete ingick att driva olika projekt och att vara arbetsledare. Jag skriver nu för att be om hjälp med att hantera den allvarliga mobbning som jag utsattes för på arbetet, som till slut ledde till att jag var tvungen att säga upp mig. Jag upplever att mobbningen utfördes av några bland både mina underställda och mina överordnade i en olycksalig kombination. Mobbningen yttrade sig i förtal, anklagelser, undanhållande av information, uteslutning från möten och inskränkningar av arbetsuppgifter. Jag har funderat mycket över orsaken till det som hände och tror att den hårda konkurrensen i akademin kan ha spelat roll – möjligtvis också det faktum att arbetsplatsen var kvinnodominerad.
Jag har sedan en tid tillbaka en ny tjänst på en annan arbetsplats men känner mig fortfarande mycket påverkad av det som hänt. Det känns som att min tillit till andra människor har skadats i grunden, både av den mobbning som skedde och upplevelsen av att inte få stöd/hjälp (till exempel av facket) när jag var så utsatt. Jag vet att några personer stod upp för mig, men deras röster gavs ingen vikt. Jag har ett starkt

rättvisepatos och det är därför plågsamt med det orättvisa i att jag verkar vara den enda som drabbats av det som hänt (genom en krossad karriär), medan mobbarna är kvar och belönas med nya uppdrag. Jag är nedstämd och drar mig undan sociala sammanhang, både på jobbet och privat. Jag skäms också – känner att de orättfärdiga anklagelserna klistrar sig fast på mig som slajm.
Hur kunde detta hända mig – jag var ju en respekterad medarbetare/mellanchef? Får associationer till kvinnor som blivit våldtagna och sedan skäms för det. Snälla, hjälp mig – hur ska jag komma vidare?
Som bakgrund vill jag nämna att jag har flera mångåriga anställningar på andra arbetsplatser bakom mig och aldrig befunnit mig i mobbningssituationer eller arbetsplatskonflikter. Privat lever jag i ett långt och lyckligt äktenskap med vuxna barn och ett antal nära vänner som stöttar. Utöver det är jag i grunden en stabil och positiv person, som före det som hände aldrig hade varit sjukskriven för några psykiska problem. I samband med mobbningen var jag dock under ett halvår sjukskriven för depression och självmordstankar.
Orättvist
!Svar:
Hej och tack för ditt brev. Din väldigt tydliga beskrivning av en klassisk mobbningssituation blir viktig för många att läsa. Det finns en uppfattning att bara vissa personer utsätts för mobbning på arbetsplatser men det stämmer inte. Vem som helst kan drabbas. Kränkningar på arbetsplatsen beror sällan på enskilda personfaktorer, mycket oftare kan man hitta faktorer i arbetsmiljön som möjliggör sådana här destruktiva skeenden. Några orsaker är otydlighet kring roller, arbetsfördelning och mål, dåligt ledarskap, hög press och, som du själv funderat kring, konkurrenssituationer.
Du beskriver också typiska kränkande beteenden, som undanhållande av information och att inte bli medbjuden på möten, vilket generellt innebär ett försvårande av att utföra arbetsuppgifterna. Det är beteenden som också är svåra för utomstående att få syn på. Att få gympapåsen nedblött i duschen eller snöbollar efter sig på skolgården känns lika illa men är åtminstone lättare för omgivningen att upptäcka.
Att du fortfarande är påverkad av det du varit med om är inte konstigt. Vi blir så väldigt illa tilltygade som människor av att befinna oss i en sådan situation. Det tar tid att återhämta sig från den här typen av kriser. En utfrysningsprocess är ofta relativt snabb. Du kan säkert känna igen en första tid av förvåning eller förvirring över konstiga signaler. Vi försöker inledningsvis hitta rimliga förklaringar; kanske missuppfattade jag det där? Vi blir snabbt upptagna av det som händer och vår förmåga att koncentrera oss minskar, liksom tilliten till vår omgivning som ter sig alltmer hotfull.
Med ett konstant påslag av stress i kroppen sover vi snart sämre, har spänningshuvudvärk, kanske magkatarr – och ett självförtroende i botten. Vi känner oss rädda och nedstämda. Slutstationen, om ingen har tagit tag i situationen på ett konstruktivt sätt, är nästan alltid sjukskrivning, ångest och depression. Det känns sorgligt att läsa att du blev så illa behandlad att du inte längre kände lust att leva. Tyvärr är det också vanligt efter trauman som dessa.
Några saker i ditt brev vittnar om att du inte fått någon större hjälp efter händelsen. Om så är fallet är det mycket allvarligt och strider emot arbetsmiljölagen, som är tydlig när det kommer till kränkande särbehandling. Så fort det finns signaler om att någon upplever sig utsatt, inte minst om en medarbetare blir sjuk, har arbetsgivaren en långtgående skyldighet att erbjuda stöd och hjälp. När du nu skriver och funderar på orsakerna till att det här kunde hända så låter det som att du varit alldeles för ensam i processen.
Du beskriver att du plågas av funderingar på hur och varför det här hände, av skamkänslor (som egentligen är alldeles oberättigade) och du upplever att tilliten till andra människor är kantstött. Den första

goda nyheten jag har är att det finns alla möjligheter för dig att komma tillrätta med det som är svårt. Men jag tror att du behöver lite hjälp med det. Särskilt eftersom du tycks ha varit lämnad att lägga pusslet på egen hand. Jag vill rekommendera dig att du tar professionellt stöd ifrån någon som kan hjälpa dig med verksamma metoder och strategier för att hantera dina upplevelser, och skapa lite ökad begriplighet i oredan.

Den andra goda nyheten är att det sociala stöd som du beskriver finns runt dig, har en större positiv effekt än vi kanske lägger märke till i första hand. Man kan se att personer som har ett tryggt nätverk mycket lättare återhämtar sig från svåra händelser. Att läka tar tid, men de allra flesta kan så småningom lämna sådana här kriser bakom sig och sannolikheten ökar markant om det som hos dig finns en kärleksfull familj och några nära vänner. Glöm inte att använda dig av dem, be om hjälp, sällskap, ett lyssnande öra när du behöver. Lägg märke till om skamkänslor hindrar dig, låt dem inte styra.

Nu tror jag att du har ganska bra koll på vart man kan vända sig för professionell hjälp. Men för sakens skull vill jag nämna några instanser, som en liten ”puff” till dig men också till andra läsare som känner igen sig i din berättelse. En väg att gå är via sin vårdcentral. Där kan man beskriva situationen och be om en remiss till en legitimerad psykolog för krisstöd. Ett annat alternativ är företagshälsan, om det finns tillgång till någon sådan. Ibland är avtalen sådana att om man går några få gånger till en psykolog så behöver man inte rapportera det. Men annars kanske du kan prata med din nuvarande chef, beskriva det som drabbat dig och be om några samtal. Ibland finns det också möjligheter till stöd i försäkringar vi har, oftast via våra arbeten men ibland även de vi tecknat privat. Privatpraktiserande psykologer som är kunniga finns det gott om, men då behöver man tyvärr stå för kostnaden på egen hand.

Jag uppfattar att du har ett klarsynt sätt att se på det som hänt, ett klokt resonerande generellt och en familj omkring dig. Alla de faktorerna verkar skyddande och kommer att underlätta dina möjligheter att – med tiden och med lite stöd längs vägen – kunna försonas med det du varit med om.

Anna

Anna Bennich
fragainsidan@dn.se "

" Chefen behöver inte kunna allt – men ska stötta och coacha

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

Dagens drömchef är en coach och människokännare. Chefer som är effektiva eller sakkunniga är mindre populära.– Samtidigt är många chefer överbelastade, säger Lisa Björk, doktor i arbetsvetenskap, på Institutet för stressmedicin, ISM.

Lyhörd, tydlig, coachande och en människokännare. En rapport från Manpower där 2 307 anställda och egenföretagare svarade visar att de föredrar chefer som är människokännare – i stället för sakkunniga inom sitt arbete. Tre av fyra tyckte dessutom att deras närmaste chef är ganska eller mycket bra. Men kraven på dagens drömchef är betydligt högre än förr i tiden.
– Dagens chef ska vara både terapeut, visionär och operatör, säger Charlotte Simonsson som har forskat på ledarskap och är forskare på institutionen för strategisk kommunikation vid Lunds universitet.
På dagens arbetsmarknad ska chefer kunna hålla flera bollar i luften. Samtidigt som de ska se den enskilda medarbetaren, och inspirera eller stötta, ska chefer också leda verksamheten och komma med nya strategier, menar Charlotte Simonsson.
– Vi har gått från ett mer uppgiftsorienterat ledarskap till mer människovetande, jag tror det är en del av samhällsutvecklingen där chefer får en mindre hierarkisk roll, säger hon.
Den nya synen på ledarskap utvecklades under 1980-talet. Ledningsfilosofin betonade kommunikativt ledarskap i stället för traditionella strategiska mönster. Enligt Charlotte Simonsson befinner vi oss fortfarande i den utvecklingen.
Samtidigt som dagens ledarskap gör det enklare att fånga upp medarbetare, som mår dåligt, innebär det också mer ansvar för chefen. Det i sin tur riskerar att ge stresspåslag tillägger Charlotte Simonsson.
Hela sju av tio chefer mår så psykiskt dåligt att arbetet drabbas, visar en undersökning från fackförbundet Saco. Sömnstörningar och stress är två orsaker till varför många chefer mår dåligt.
Längst ned på listan över egenskaper som chefer önskas behärska skvalpar resultatorienterad och effektiv.
Senaste gången undersökningen genomfördes var för fyra år sedan. Även då hamnade resultatorienterad och effektiv i botten. Däremot har tydlighet blivit en allt viktigare egenskap bland chefer.
Varför vi efterfrågar mer människokännande drag av dagens chefer är en svår fråga att besvara. Men en förklaring kan vara att arbetslivet blir alltmer gränslöst. Det menar Lisa Björk, som är utvecklingsledare i organisation och ledarskap på Institutet för stressmedicin, ISM. Hon har framför allt studerat den offentliga sektorn.
– Fler personer har ett gränslöst arbetsliv där gränserna för fritid och arbetstid suddas ut, många arbetar på kaféer eller aktivitetsbaserade kontor när vi går över till en tjänstebaserad ekonomi, säger hon.
När människor arbetar utanför kontorstider eller på olika platser ställer det högre krav på att chefen är närvarande. Framför allt eftersom egenskaper såsom coachande uppskattas mer. Samtidigt är det en utmaning när arbetet blir mer flexibelt.
– Flera studier visar att medarbetare känner större arbetsengagemang när chefer uppvisar en sorts mänsklighet, men för att vara en stöttande chef krävs det att du har rätt förutsättningar, säger Lisa Björk.
Dels krävs det att chefen har lagom med underanställda. Annars är det svårt att validera varje enskild medarbetare. Likaså krävs det att du som chef har stöd från personen ovanför dig – med andra ord din egen chef.

– I offentlig sektor har mycket nära stöd till chefer plockats bort, exempelvis sekreterarfunktioner, dessutom sitter somliga chefer långt ifrån sin egen chef, vilket gör det svårt att hinna vara den chef man önskar vara, säger Lisa Björk.
Drömchefen kommer troligtvis fortsätta vara en människokännare ett bra tag framöver, tror både Lisa Björk och Charlotte Simonsson.
– Ingen föds som en perfekt chef utan det handlar om att utveckla sina mänskliga förmågor, säger Lisa Björk.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

" Fakta. Experternas tips till chefen

1 Börja med dig själv.
– Hur ser dina förutsättningar ut för att vara drömchefen? Fundera på hur stor arbetsbelastningen är, exempelvis hur många underanställda du klarar av för att vara en bra chef, men även hur relationen ser ut till din egen chef, säger Lisa Björk.

2 Prata med medarbetarna om ditt ledarskap.
- När jag har intervjuat chefer säger många att de inte har berättat för sina medarbetare hur de vill att deras eget ledarskap ser ut. Genom att prata med kollegorna är du tydlig med vad de kan förvänta sig av dig, säger Charlotte Simonsson.

3 Fundera på hur du motiverar medarbetarna.
- När du har kollat igenom dina förutsättningar är det dags att kolla på hur du motiverar andra. Vad är viktigt för mig och vilken typ av ledare vill jag vara, säger Lisa Björk.

4 Ta ett helhetsgrepp.
- Dagens chefer kan inte vara bäst på allt när de har så mycket att göra. Det viktiga är att du som chef tar ett helhetsgrepp och blickar framåt, säger Charlotte Simonsson.

Så gjordes undersökningen
På uppdrag av Manpower Work Life genomförde analysföretaget Inizio undersökningen i januari 2019. Materialet omfattar anställda, egenföretagare, arbetssökande och studerande. Totalt svarade 2 307 personer. Respondenterna hade möjlighet att välja mer än en egenskap som drömchefen behärskar.
Fackförbundet Sacos undersökning är en sammanställning av olika källors datamaterial. Bland annat från Arbetsmiljöverket, Försäkringskassan och SCB. Materialet omfattar både enkätfrågor och statistik.
Källa: Charlotte Simonsson, Lisa Björk, Manpower och Saco. "

" Arbetsförmedlingen säger upp 1 800 anställda

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

I januari varslade Arbetsförmedlingen om att 4 500 av myndighetens anställda kunde bli av med sina tjänster. Nu bekräftar myndigheten att 1 600 anställda har eller kommer att få besked om uppsägning.

– Vi har drygt 1 600 medarbetare som vi har förhandlat uppsägning för. De kommer då att få uppsägningssamtalet inom den närmaste tiden. De allra flesta har redan fått det, säger Thomas Wolf, förhandlingschef på Arbetsförmedlingen.
Ytterligare 200 anställda kan få besked om uppsägning de närmaste veckorna.
– Det kommer att landa i sin helhet på ungefär 1 800 totalt, säger Thomas Wolf.
När Arbetsförmedlingen i januari gick ut och varslade om uppsägningar talade myndigheten om totalt 4 500 anställda som riskerade att få sparken.
Skälet till att det ”bara” är 1 800 medarbetare som sägs upp är enligt Thomas Wolf att många medarbetare som varslats redan hunnit skaffa uppdrag på annat håll.
– Det är inte så ovanligt i sådana här sammanhang att vi fått ett ordentligt ökat antal i personalomsättning. Medarbetare som så fort det varslas väljer att ta sig vidare någon annanstans, säger Thomas Wolf.
Så med det i beaktande, är dagens besked positivt eller negativt?
– Allting som har med nedskärningar eller uppsägningar att göra är väldigt negativt naturligtvis, och vi får ha respekt för att det är många medarbetare som nu hamnar i en väldigt osäker situation. Själva kommer vi också att göra stora kompetenstapp, för det är ju erfarna medarbetare vi pratar om här. Samtidigt får man ändå under omständigheterna vara ganska nöjd med att vi inte har behövt säga upp fler än vad vi nu kommer att landa på.
Beskedet om varsel på Arbetsförmedlingen kom i januari, efter att C, L och regeringspartierna S och MP slagit fast att stora delar av förmedlingsarbetet ska flyttas över på privata företag.
Tidigare har Arbetsförmedlingens generaldirektör, Mikael Sjöberg, sagt till DN att han vill få till en pilotverksamhet för att den omfattande omställningen ska vara möjlig.
– Om vi inte får till någon pilotverksamhet och politikerna håller väldigt hårt på att allt ska ske 2021, då kan vi tvingas in i ett läge där vi måste handla upp allt det här nya på en och samma gång. Det blir som en big bang, sade Sjöberg till DN för två veckor sedan.
– Jag är övertygad om att i ett läge med en big bang, så kommer myndigheten att bli väldigt hårt kritiserad för bristerna.

Alexander Kuronen "

" Allt färre går med i facken

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

Allt färre arbetstagare i Sverige är med i ett fackförbund. Och den största minskningen har skett inom LO-förbunden, enligt en ny rapport publicerad av tankesmedjan Arena idé.

Under 2006 var 77 procent av arbetstagarna med i ett fackförbund. Fördelningen mellan arbetare och tjänstemän låg på samma nivå.
Men 2018 har den fackliga organisationsgraden sjunkit till 67 procent, visar rapporten. Och nu är skillnaden mellan arbetare och tjänstemän stor. Bland arbetare är organisationsgraden 59 procent medan den är 72 procent för tjänstemän.
Att organisationsgraden minskat förklaras bland annat med höjningen av avgifterna till a-kassorna och försämringar av villkoren i arbetslöshetsförsäkringen under 2007 och 2008.
– Tjänstemannasidan kunde återhämta sig. Deras organisationer kan erbjuda en inkomstförsäkring som många LO-anslutna fack inte kan göra, säger rapportförfattaren Anders Kjellberg, professor i sociologi, till Dagens Arena.
Om trenden håller i sig kommer organisationsgraden att sjunka till 63 procent 2023. För arbetare skulle den då ligga på 52 procent och för tjänstemän på 67 procent.

TT "

" Arbetsförmedlare kritiska mot neddragningen: ”För fort och fel”

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

I maj fick tusentals arbetsförmedlare sparken från sina jobb. I stället för att hjälpa andra till jobb måste de själva gå till Arbetsförmedlingen. – Det har gått för snabbt, säger Magnus Evetorp i Hallunda, söder om Stockholm.

Stora delar av Arbetsförmedlingens verksamhet ska privatiseras. I januari varslades 4 500 anställda. Under maj kom uppsägningarna till arbetstagare på 242 lokalkontor runt om i landet.
I Botkyrka finns drygt 90 000 invånare och arbetslösheten är cirka 10 procent. Magnus Evetorp rullar vant sin elektriska rullstol i arbetsförmedlingens lokaler i stadsdelen Hallunda. Han har en högskoleutbildning i statskunskap och arbetar som värd. I det stora rummet som kallas ”kundtorget” gapar ett tjugotal skärmar och datorer tomma. Jobbsökarna släpps in först om en timme.
– Jag servar alla som kommer hit. Mest handlar det om hjälp till självhjälp. Nu är alla värdarna uppsagda. Jag har min sista arbetsdag den 7 september, säger Magnus Evetorp.
– Det här kommer att göra att jag måste hitta på något annat. För de arbetssökande är det dock dåligt. De som inte är bra på att söka jobb digitalt kommer att drabbas. Neddragning av verksamheten har gått för fort, säger Magnus Evetorp.
Anna-Maria Wrzesniewska, arbetsförmedlare i Nyköping, förstod att hon skulle bli uppsagd.
– Jag var den som var sist anställd på kontoret i Nyköping, så jag visste att jag skulle bli uppsagd. Sammanlagt är det 26 som får sluta

här, cirka 30 procent av verksamheten försvinner, säger Anna-Maria Wrzesniewska.
– Jag söker jobb för fullt, men Nyköping är en liten ort och mina arbetssökande kollegor blir också konkurrenter.
Hur bra blir det när privata aktörer tar över ert jobb?
– Det är ett politiskt beslut. Jag har själv arbetat på den privata sidan. En del är bra, men ibland handlar det bara om att tjäna pengar och verksamheten sköts av flera mellanhänder. Om jag fick bestämma skulle vi snarare ha mer verksamhet i Arbetsförmedlingens regi, inte mindre, säger Anna-Maria Wrzesniewska.
Eddy Saad, arbetsförmedlare i Trollhättan har också arbetat både som privat coach och under senare år som arbetsförmedlare på Arbetsförmedlingen.
– Vi har drivit ett projekt i Trollhättan som heter ”steg till arbete” för funktionsnedsatta. Vi har sett flera förbättringar och effektiviseringar och når numera bättre resultat. Att lämna det jobbet känns fel. Att driva sådana här projekt för funktionsnedsatta i privat regi går inte, säger Eddy Saad.
Merja Rundberg är socionom och har arbetat i 24 år som socialkonsulent på Arbetsförmedlingen i Kalix. Även hon arbetar i team med att få ut funktionsnedsatta i arbetslivet, men måste nu tänka om.
– Som det ser ut här så halveras arbetsstyrkan i Västerbotten och Norrbotten. Utav 54 arbetsterapeuter, psykologer, socionomer och andra specialister som kan arbeta med funktionsnedsatta blir 22 kvar. Privata aktörer som kan det vi kan finns inte än, säger Merja Rundberg.
– När jag fick uppsägningen förra veckan blev jag ställd. Jag har alltid älskat mitt jobb. Det blev många funderingar. Det är en oerhört tung stämning på kontoret och i hela verksamheten – runt om i landet.
Vad ska du göra nu?
– Jag får göra som alla andra och skaffa mig en coach och få hjälp av de som är kvar på Arbetsförmedlingen, säger Merja Rundberg.
I Hallunda kommer en besökare förbi och frågar Magnus Evetorp om var hon kan rösta i EU-valet. Magnus Evetorp pekar resolut neråt mot Hallunda torg och sedan till vänster.
– Plan 7, däråt! säger Magnus Evetorp.
Besökaren vänder sig till reportern och fotografen från DN.
– Magnus är bra. Jag känner honom från ”kundtorget”. Han får inte sluta. De får inte ta bort honom. Honom ska vi ha kvar.

Anders Forsström
anders.forsstrom@dn.se

" Fakta. Nedskärningarna
Statsbudgeten anger att anslaget för Arbetsförmedlingen ska minska från 8,4 miljarder kronor för 2018 till 6,3 miljarder kronor 2021. Myndigheten, som har cirka 13 500 anställda, varslade därför i januari 4 500 om uppsägning. Hur många som verkligen tvingas bort från verksamheten är ännu inte riktigt klart. Arbetsförmedlingens generaldirektör Mikael Sjöberg har tidigare angett att uppsägningarna beräknas till minst 3 000–3 500 personer.
På tisdagen blev det klart att 1 600 personer sagts upp.
Bakgrunden är att S, MP, C och L vill lägga ut förmedlingen av arbeten på privata aktörer. "

" Lönekartläggnings effekt ifrågasätts

DN SÖNDAG 26 MAJ 2019

Lönekartläggning har begränsade möjligheter att minska oskäliga löneskillnader i mindre företag, enligt Riksrevisionen.Myndigheten anser därför att lagkravet på att göra kartläggningar bör ses över.

Alla arbetsgivare ska enligt lag göra lönekartläggningar. Syftet är att upptäcka och åtgärda osakliga löneskillnader mellan könen. Kravet, som finns i Diskrimineringslagen, har funnits i 25 år.
I en ny rapport från Riksrevisionen ifrågasätts effekten av just lönekartläggningar för att komma åt löneskillnaderna. Myndigheten kallar det ett trubbigt verktyg.
Företag av en viss storlek har också krav på sig att dokumentera sina lönekartläggningar. I granskningen har myndigheten fokuserat på arbetsgivare med mellan 20–30 anställda och i dessa företag har myndigheten funnit att kravet på dokumenterade lönekartläggningar inte haft någon effekt på löneskillnader mellan könen.
– Vi kan inte dra slutsatsen att det inte har någon effekt alls men vi anser att det har en begränsad verkan. När det gäller mindre arbetsgivare finns stora utmaningar för att leva upp till kraven, säger Christer Gerdes, projektledare för granskningen.
Enligt rapporten handlar det om att löneskillnaderna hos arbetsgivare där det arbetar både män och kvinnor är relativt små. Och att det på arbetsplatser med få anställda med olika typer av arbetsuppgifter kan vara svårt att definiera vad som är likvärdiga arbetsuppgifter som ska jämföras och därmed vad som är osakliga löneskillnader. I större företag kan det vara lättare att dela in anställda i grupper och upptäcka skillnader, enligt rapportförfattarna.
Enligt Riksrevisionens undersökning är lönegapet mellan män och kvinnor, på arbetsplatser där det arbetar både män och kvinnor, sex procent (2016). Enligt Medlingsinstitutets siffra för samma år var lönegapet, sett till hela arbetsmarknaden, 12 procent. Riksrevisionen bestrider inte siffran men vill poängtera att det uppmätta gapet inte tar hänsyn till att det i vissa företag enbart arbetar män respektive kvinnor.

TT "

"Fakta. Krav på lönekartläggning
Ur Diskrimineringslagen, paragraf 8–10, i korthet:
Arbetsgivare ska varje år kartlägga och analysera bland annat praxis om löner hos arbetsgivaren och löneskillnader mellan kvinnor och män som utför arbete som kan betraktas som lika eller likvärdigt. Syftet är att upptäcka och åtgärda osakliga löneskillnader mellan könen.
Arbetsgivaren ska också analysera om skillnader i lön direkt eller indirekt kan kopplas till kön. Kvinnor och män med arbetsuppgifter som kan betraktas som lika hör till dem som särskilt ska analyseras.
Ett arbete kan betraktas som likvärdigt om det utifrån en sammantagen bedömning av de krav arbetet stället och dess natur kan anses ha lika värde som det andra arbetet.
Diskrimineringslagen (2008:567)/TT "

" Fem olika sätt att etablera sig på svensk arbetsmarknad

DN SÖNDAG 26 MAJ 2019

Många nyanlända drömmer om ett arbetsliv i Sverige. Men vägen dit ser olika ut för varje individ. Det visar en studie som har kartlagt fem typiska deltagare i Arbetsförmedlingens etableringsinsatser.

”Hur kan gruppen nyanlända beskrivas och hur ser deras väg ut genom etableringstiden”? Med den frågan som utgångspunkt har Elin Ennerberg, postdoktor på Malmö universitet, kartlagt fem olika typer och hur de tar sig igenom Arbetsförmedlingens etableringsåtgärder.
I studien kallas grupperna för svensklärande, frustrerade arbetssökande, vilsna etablerare, arbetsfinnare och etablerare med förhinder. Materialet täcker processen genom etableringen mellan 2011 och 2013. Studien baserar sig på 181 individers fall och utifrån dem har fem typer i etableringen skapats.
- Det här är en kvalitativ studie vilket innebär att om man tittar på 181 andra fall kan resultatet bli helt annorlunda, säger Elin Ennerberg.
Syftet är inte att generalisera etableringsdeltagare, snarare visa att individerna har olika förutsättningar eller önskemål av den svenska arbetsmarknaden. Gemensamt för dem är att var och en av deltagarna drömmer om ett arbetsliv i Sverige. Men det finns flera vägar för att nå målet.
Den första idealtypen går under namnet ”svensklärande”. Gruppen bestod av kvinnor och män som studerade högre nivåer av sfi, svenska för invandrare. Många hade en högre utbildning som de ville få bekräftad i Sverige. De som i stället saknade högre utbildning planerade att vidareutbilda sig efter sfi.
En person som planerar att validera sina tidigare studier och arbetslivserfarenheter är Volso Papadimitriou, 54 år. I februari flyttade hon från Grekland till Sverige för att leva tillsammans med sin pojkvän. I hemlandet arbetade hon som administratör hos den grekiska polisen.
– Planen är att fortsätta läsa svenska och senare arbeta inom polisen eller kriminalvården, helst vill jag hitta ett jobb som motsvarar mitt tidigare, men det är svårt att få arbete utan att kunna språket ordentligt, säger hon.
Eftersom Volso Papadimitriou studerar på heltid lägger hon allt fokus på att först lära sig svenska. Men längtan efter ett arbete gör att hon varje dag kolla om polisen söker en tjänst som motsvarar hennes förra jobb. Just nu saknas bara språkkunskaperna.
Bland rapportens etableringsdeltagare, som redan hade en högre utbildning, nöjde sig de flesta med sfi och lyckades ta sig in på arbetsmarknaden ändå. Övriga valde olika vägar. Somliga studerade vidare medan andra sökte sig till områden där arbetsmöjligheter fanns.
Nästa grupp började i en helt annan ände än svensklärande. I stället för att fokusera på studierna testade dessa personer praktikplatser eller subventionerat arbete. Visserligen kombinerades arbetssökandet många gånger med sfi, men störst fokus låg på att snabbt hitta ett jobb. Beroende på var i landet personerna bodde visade det sig arbetsmöjligheterna skiljde sig åt.
De som bodde i större städer hittade oftast jobb eller praktik på egen hand. Men i de mindre städerna deltog färre personer i arbetspraktik. Några var frustrerade över att heltidsaktiviteter, såsom yrkessvenska, kändes meningslösa. Likaså slutade sällan praktikplatser i en fast anställning vilket gjorde personerna frustrerade.

Oavsett var i landet deltagarna bodde saknade många hopp om att hitta en fast anställning i Sverige. Därför kallas gruppen för frustrerade arbetssökande. Känslan av besvikelse gjorde att många i stället började studera på sfi eller satsade på arbetsmarknadsutbildning. En förklaring till varför arbetsgivare sällan anställde personerna var språksvårigheter.
Den genomsnittliga tiden för etablering på arbetsmarknaden, bland nyanlända, är mellan sju och åtta år räknat från när personen kom till Sverige. Men i den tredje gruppen fanns det deltagare som inte gjorde några tydliga framsteg alls under två års tid.
”De vilsna etablerarna” bestod många gånger av yngre personer som saknade högre utbildning från hemlandet. Dessutom var de osäkra på vad målet med arbetsmarknadsetableringen var. Därför testade många av personerna olika åtgärder, exempelvis studerade de svenska samtidigt som de deltog i arbetsmarknadsaktiviteter. Vissa gjorde avbrott i studierna medan andra flyttade till en annan ort. Deltagarna var oftast missnöjda med aktiviteterna och tyckte det kändes meningslöst.
I motsats till de vilsna etablerarna hade nästa grupp störst framgång. Samtidigt som de studerade på sfi var de inriktade på att hitta ett jobb. Sagt och gjort så hittade nästan samtliga i gruppen subventionerade jobb. Vägen dit var antigen genom Arbetsförmedlingen eller egna kontakter.
Sahil Qasimov studerar även han på Alma folkhögskola. I motsats till Volso Papadimitriou studerar han kursen ”Svenska från dag ett”. Utbildningen vänder sig till asylsökande. Men eleverna studerar oftast tillsammans.
– Dagen efter att jag kom till Sverige sattes jag direkt i arbete, min vän ordnade jobbet åt mig och i flera månader arbetade jag som servitör, säger han.
I dag arbetar han nästan 25 timmar i veckan på en mataffär som en av hans vänner tipsade om. Att kombinera svenskstudier med arbete tycker Sahil Qoslmov har hjälpt honom att förstå Sverige bättre. Men efter svenskstudierna hoppas han att kunna vidareutbilda sig till lärare eller gymtränare.
– När jag kom till Sverige hade jag bara en vän i landet, nu har jag fått flera, säger han.
Den femte gruppen består av etablerare med förhinder. Personerna hade hälsoskäl eller sociala problem som gjorde att de hade svårt att studera sfi på heltid. Bland annat handlade det om trauma från krig eller konflikter.
Trots det deltog majoriteten i svenskstudier. En del av gruppen lyckades hitta jobb när hälsan blev bättre. Ofta kombinerades sfi med aktiviteter som ökade välmåendet.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

" Fakta. Etableringstyperna

Svensklärande
Studerar främst svenska under etableringstiden.
Mål att studera vidare eller validera utbildning.
Navigerar själva genom etableringen.

Frustrerade arbetssökande
Fokuserar på att hitta arbete snabbt.
Provar praktikplatser eller subventionerat arbete.
Ger upp försök att hitta jobb och satsar på svenskastudier eller arbetsmarknadsutbildning.

Vilsna etablerare
Saknar tydligt mål gällande arbetsmarknadsetablering.
Provar olika åtgärder.
Flyttar eller gör avbrott i etableringsplanen.

Arbetsfinnare
Mål att hitta arbete snabbt.
Hittar subventionerade jobb genom kontakter. eller AF/ etableringslotsar.
Deltar i valideringsinsatser.

Etablerare med förhinder
Svårigheter att delta på grund av hälso- och/eller sociala problem.
Deltar i svenskstudier.
Deltar i anpassade åtgärder och/eller utredningsinsatser.
IFAU "

" Struktören: Så minskar du stressen

DN SÖNDAG 26 MAJ 2019

För mycket mejl, för många möten, för lite tid. Känns det bekant? I dag är besvär orsakade av stress och andra psykiska påfrestningar på jobbet vanligt. Struktören David Stiernholm har de senaste 15 åren hjälpt företag, myndigheter och andra verksamheter att strukturera upp. Nu är han aktuell med boken ”Förenkla på jobbet”. – Det krävs ganska lite för att förändra mycket.

Pappershögarna är lägre, kontorslandskapen öppnare och mötena slukar alltmer arbetstid. Under åren som David Stiernholm har varit verksam som struktör har han besökt hundratals arbetsplatser och lagt märke till ett antal saker som förändrats. Att vi i dag jobbar mer och mer digitalt är självklart men konsekvenserna är att inflödena blivit många fler än tidigare.
– Det är inte bara inflöden av information utan även att kommunikation sker i många olika kanaler. Många jag träffar uttrycker att de behöver hjälp med att reda ut det här, hur ofta ska jag titta på vad som skrivs och vad ska jag fokusera på? Många upplever att de blir avbrutna hela tiden, säger David Stiernholm.
Boken ”Förenkla på jobbet” riktar sig framför allt till verksamheter där anställda eller egenföretagare själva lägger upp sitt arbete. Det kan till exempel vara experter, forskare, skribenter och chefer.
– I dag är folk mer hänvisade till sig själva. Många förväntas själva lägga upp sitt arbete och lära sig nya system utan att kanske riktigt ha fått förklarat för sig vad man ska ha det till. Det skapar stress.
I dag tar också möten alltmer tid av arbetsdagen. Så pass mycket att många inte riktigt hinner det de ska göra på sin övriga arbetstid. Det

kan medföra att man får jobba över eller småjobbar hemma på kvällarna. Att planen för dagen spricker är också vanligt, liksom otydliga mål. Ambitiösa personer utför fler arbetsuppgifter än de förväntas. Det är mycket till dem boken riktar sig.
– Men också personer i chefspositioner som är utsatta då många assistentjobb och andra stödfunktioner försvunnit. Det är klassiskt att mellanchefer blir klämda. De ska vara operativa och tillgängliga för sina medarbetare och samtidigt hålla huvudet ovanför vattenytan, arbeta strategiskt och genomföra det som kommer ovanifrån. Det är lika vanligt i näringsliv som i offentlig sektor.
Lösningarna då? Det viktigaste menar David Stiernholm är att hitta roten till problemen för att kunna svara på frågan om varför någonting är så krångligt.
– Idén är att om man hittar själva grundproblemet så löser man många fler aspekter och symtom än de man först tänkte att man skulle lösa. Det är ofta ganska få problem som ställer till det ganska mycket.
En viktig faktor är tid och allt som ska hinnas med på arbetsdagen. David Stiernholm säger att många har ganska dålig uppfattning om hur lång tid en viss arbetsuppgift kommer att ta och att många överskattar hur brådskande vissa saker är.
– Om man är ambitiös är det lätt att tänka okej, det är brådskande så jag måste släppa allt annat och göra det direkt. Du borde i stället fråga chefen, ”när behöver du *egentligen* ha det klart?”. Och inte nöja dig med så ”snart som möjligt” för det kan betyda väldigt olika för olika personer. Bråttom är ett godtyckligt begrepp.
Vad är svårigheterna?
– Att vi gapar efter för mycket direkt. Börja med någonting väldigt avgränsat och försök förenkla det. Om du börjar med ett stort problem och du samtidigt är stressad och har för mycket att göra är det väldigt lätt att misslyckas.

Clara Fritzon
clara.fritzon@dn.se "

"David Stiernholms bästa tips.

1 Hitta grundproblemet. ”Jag tar avstamp i klassiska kvalitetsförbättringsverktyg som utvecklades i Japan på 50-talet och som går ut på att man frågar sig själv fem gånger vad problemet är för att komma fram till själva grunden till varför det blir på ett visst sätt.”

2 Avsätt egentid. ”När möten slukar mycket av arbetstiden är det viktigt att avsätta tid varje vecka för att bara jobba med sådant du måste göra men kanske sällan hinner. Det är okej att flytta på den tiden om något viktigt möte skulle bokas, men bara om du flyttar tiden till en annan dag den veckan.”

3 Kräv tydliga deadlines och mål. ”Vet man inte riktigt när någonting som är brådskande egentligen måste vara klart är det lätt att stressa i onödan. Kräv en exakt tid av din chef för att få bättre koll på hur du ska prioritera och lägga upp din tid. Tydliga mål gör att du inte bränner ut dig genom att göra uppgifter som egentligen inte förväntas av dig.”

Klimat, energi, transporter

"Ovanligt varm mars i världen – tidig issmältning på Grönland

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Mars månad var ovanligt varm i världen som helhet, visar färska siffror. Medeltemperaturen stack i väg och blev den näst högsta på 139 år. Samtidigt rapporteras att Grönlandsisen börjat smälta en månad tidigare än normalt.

Förra månaden var den näst varmaste marsmånaden på 139 år, enligt siffror från den amerikanska klimat- och vädermyndigheten NOAA:s mätningar.
Den globala medeltemperaturen låg 1,06 grader över genomsnittet för perioden sedan 1880. Det har bara hänt tre gånger att överskottet i mars blivit mer än en grad (de tidigare gångerna var 2016 och 2017). Att det blev så pass varmt var dessutom en ganska skarp avvikelse mot trenden de senaste månaderna.
Bara mars 2016 var varmare. Då låg medeltemperaturen 1,24 grader över snittet. Det hände under den senaste starka El Niño-perioden, ett återkommande tropiskt väderfenomen som gör jorden varmare.
Mätningar visar att det mycket riktigt råder El Niño-förhållanden även denna vår, men prognoserna tyder på att fenomenet denna gång inte blir lika starkt som sist, och det tros klinga av under hösten.
Det senaste halvåret har annars världens medeltemperatur månad för månad legat ganska jämnt på runt 0,85 grader över det långsiktiga genomsnittet i NOAA:s mätningar.
November var den ”kallaste” novembermånaden sedan 2014, och februari hade en snittemperatur på 0,79 grader över normalvärdet,

vilket placerade månaden på femte plats bland alla februarimånader. Sedan stack alltså mars månad i väg.
Satellitmätningar i troposfären ger en delvis annan bild. De visar samma trend som markmätningarna, men uppvärmningen är där mindre – också mindre än i klimatmodellerna. I en av satellitserierna var temperaturen i mars i år något lägre än februarivärdet.
Som ofta är fallet var det delar av de nordliga kontinenterna som var allra varmast under mars 2019. I Alaska, nordvästra Kanada samt norra och centrala Asien var avvikelsen från det normala ungefär fyra grader.
I Australien sattes temperaturrekord för månaden med 2,1 grader över normalvärdet. I södra Afrika var det ungefär 1,5 grader varmare än normalt.
I Spanien blev det månadsrekord vad gäller högsta dagstemperatur. Däremot blev det inte rekord för dygnsmedeltemperaturen, eftersom nätterna låg lite under det normala.
Vädret varierar alltid, och det fanns också områden som var ovanligt kalla under mars månad. Dit hör de inre delarna av Nordamerika (norra USA och södra Kanada), Mellanöstern, Nordafrika, Sydasien och södra Sydamerika.
Men temperaturunderskotten i dessa områden var inte lika stora som överskotten i de varma områdena. I nordligaste USA var det ungefär tre grader kallare än normalt.
I Sverige var mars månad precis som i strängt taget hela Europa - mildare än normalt, även om det inte var några rekordnivåer. Mildast var det i Götaland med runt tre grader över normal temperatur.
I lördags rapporterades det att Grönlands ismassa börjat smälta ungefär en månad tidigare än normalt.
Den första avsmältningen registrerades den 7 april, enligt forskare vid Columbiauniversitetet i USA som bevakar Grönlandsisen, och det brukar inte hända förrän i början av maj. Temperaturer 20 grader över det normala har kortvarigt uppmätts på sydöstra Grönland.
Förklaringen, säger forskaren Jennifer Francis på forskningsinstitutet Woods Hole i Massachusetts till Washington Post, är att jetströmmen över de subtropiska områdena har förenat sig med jetströmmen längre norrut – mellan det tempererade området och polarområdet – varvid varm, fuktig luft från trakterna kring Florida transporterats ända upp mot Grönland.
Sådana vädermönster tros bli vanligare i takt med att Arktis värms upp – vilket sker snabbare än i världen i stort – och havsisytan krymper.
Grönlands ismassa har annars inte krympt de senaste åren utan tvärtom vuxit till sig lite. Förra sommaren, som var extremt varm i delar av Europa, var exempelvis ovanligt sval och snöig över Grönland. Å andra sidan minskade Grönlandsisen markant under åren 2003–2011, och två tre kalla och snöiga år kan inte kompensera för det, framhåller forskare vid det danska meteorologiska institutet DMI.
Havsisen i Arktis, en ofta använd klimatindikator, fortsätter att vara mindre än normalt. Den nådde sitt årliga maxvärde den 13 mars på en låg, om än inte rekordlåg, nivå.
Sedan avsmältningen kommit i gång har dock isutbredningen varit mindre än man tidigare uppmätt denna tid på året.

Anders Bolling
anders.bolling@dn.se "

" Myndigheters utsläpp från flygresor ökar

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Svenska myndigheters utsläpp av koldioxid från flygresor, fortsätter att öka för andra året i rad. Det visar Naturvårdsverkets senaste redovisning till regeringen, rapporterar Ekot.

Tillsammans har närmare 190 myndigheter släppt ut nästan 102 000 ton koldioxid under 2018, och det är både de långa och de korta flygresorna som ökar. Det är bland annat myndigheter med kontor långt från Stockholm eller med verksamhet på flera orter som står för de största utsläppen per anställd för korta flygresor.

TT "

" Greta Thunberg manade till kamp i London

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Polisen i London har gripit fler än 830 personer som deltar i en omfattande klimatprotest. De anklagas för att ha stört trafiken och för att inte ha hörsammat polisens order.På söndagen talade 16-åriga Greta Thunberg till några hundra av de protesterande i centrala London.

Protesterna i London genomförs av gruppen Extinction rebellion och har under en vecka påverkat delar av storstadens trafik. Över 1 500 poliser arbetar med att hålla aktivisterna borta från själva gatorna. Greta Thunbergtalade i sitt tal vid Marble Arch om vikten av att aldrig sluta kämpa:
– Det är vi som gör skillnaden – vi som ingår i Extinction rebellion och barnen i School strike for the climate – det är vi som gör skillnad. Och vi kommer aldrig att sluta kämpa, vi kommer aldrig att sluta kämpa för den här planeten, för oss själva, vår framtid och för våra barn och barnbarns framtid, sa hon enligt nyhetsbyrån Reuters.
Clas Svahn

" Priset för att ta körkort kan öka kraftigt

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Ett redan dyrt körkort riskerar att bli flera tusenlappar dyrare när kraven skärps. Bland annat väntar längre förarprov och fler obligatoriska övningar.

I december lade Trafikverket och Transportstyrelsen fram sina förslag på förnyade regler kring körkortet. Bakgrunden är att allt fler blir kuggade på körkortsprovet, enligt Trafikverkets statistik. Förslaget innehåller flera nya obligatoriska inslag. Nu finns också en konsekvensbeskrivning. Och den pekar på att ”lappen” riskerar bli flera tusenlappar dyrare.
Dels handlar det om två så kallade vägledningstillfällen, till en beräknad extra kostnad av 1 100 kronor. Riskutbildning 2, som i dag inkluderar halkbanekörning, byggs ut. Extrakostnaden: 667 kronor, enligt Trafikverkets analys. Längre körkortsprov lär också leda till högre avgift. Dessutom kan själva körkortet bli dyrare, enligt myndigheten.
De som framför allt kommer att märka fördyringarna är privatister som ändå skulle klara provet på första försöket. Men Kristina Hagberg, chef för förarprov på Trafikverket, tror att det i själva verket blir tvärtom – billigare eller ett nollsummespel:
– Eftersom syftet är att det i stället ska leda till färre omprov.
Det är bara runt 40 procent av alla som tar vanligt bilkörkort som klarar båda proven vid första försöket, visar Trafikverkets siffror. Många tvingas köra upp både tre, fyra och fem gånger. Det blir dyrt.
I vilken omfattning antalet prov kan minska är inte möjligt att uppskatta, skriver myndigheterna i sin analys. Samtidigt bedöms körskolorna kunna få ökade intäkter, något som eleverna lär få betala.
Ett omprov kostar cirka 1 200 kronor, 800 för själva provet och 400 kronor för den extrautrustade bilen med dubbelkommando som krävs för uppkörningen. Teoriprovet kostar 325 kronor per gång.
– Det behövs mer struktur och kontroll, säger Kristina Hagberg om syftet bakom omgörningen.

TT "

" Stort tapp för flygtrafiken i de nordliga länen

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Flygplatserna i landets fyra nordligaste län har tappat 50 000 resenärer under årets första kvartal jämfört med samma period förra året, rapporterar P4 Västerbotten. På några flygplatser ökar antalet passagerare marginellt, men i stort märks en tydlig nedgång. Swedavia, som sköter driften av flera flygplatser, pekar på debatten om flygets miljöpåverkan som en orsak.

– Vi välkomnar debatten och diskussionerna om hur vi snabbt ska ställa om så att flyget blir ett miljövänligare alternativ, säger flygplatsdirektören Susanne Norman till radion.

TT "

" Moderaterna har rätt, klimatet kräver kärnkraft

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Moderaterna laddar för EU-valrörelsen genom att återlansera kärnkraften som en del i också framtidens fossilfria energimix. Det skulle bland annat kräva att Sverige ändrar målsättningen om att bara ha förnybar energi efter 2040.

Förslaget är klokt och välkommet, främst av klimatskäl. Fossila bränslen behöver fasas ut om inte jorden ohjälpligt ska värmas för kommande generationer. De behöver mer än ersättas av annan energi och inte minst elproduktion, eftersom framtidens fordonsflotta behöver kunna drivas med el.
En stor och pålitlig fossilsnål svensk produktion har en ytterligare klimatfördel. I ett sammankopplat Europa underlättas utfasningen av kolkraftverk i vår närhet. Det hör till det bästa och mest konkreta vi kan göra för andra länders klimatomställning. Omvänt riskerar Sverige med en energimix som är för tungt beroende av sol och vind att behöva importera reservkraft från europeiska kolkraftverk.
Att enbart vilja ha el från förnybara energislag är mer en estetisk preferens än en praktisk klimatpolitik. Adderas kärnkraften till den fossilsnåla mixen har det avgörande betydelse för Europas förmåga till klimatomställning.
Lägg till detta geopolitiska skäl, eftersom andra energialternativ i Europa inte sällan innebär ett tyngre beroende av rysk gas. Putins skurkvälde kommer förvisso inte att vara för evigt, och Ryssland borde utvecklas mot demokrati och fredlig avspänning, men det är inget som

går att kalkylera med. Att göra EU oberoende av rysk fossilimport minskar också geopolitiska hot.
Bortom ett nationellt intresse av pålitlig energiförsörjning kan alltså konstateras att investeringar i kärnkraft sannolikt också är investeringar i ett renare och säkrare närområde. Det bör beaktas i de kalkyler som görs över kärnkraftens kostnader och lönsamhet.
Kalkylerna och energiförsörjningen är ändå ofrånkomligen beroende av politiska beslut och bedömningar av alltifrån utsläppspriser för koldioxid till försäkringsvillkor för stora kraftverksbyggen.
Som utbyggnaden av sol- och vindkraft visat går det att åstadkomma branta prisfall på tekniker när många länder bestämmer sig för att investera i dem. Kärnkraften har många lovande innovationer framför sig – bland annat kraftverk som tar tillvara tidigare bränsle, som därmed inte behöver slutförvaras lika länge.
För att nästa generation kärnkraftverk ska kunna födas och komma ner i pris krävs dock att begåvade människor vill satsa på detta som forskningsfält och yrkeskarriär. Det kräver i sin tur länder som vågar välja denna väg. Sverige har anledning att vara ett av dem.

Mattias Svensson
mattias.svensson@dn.se "

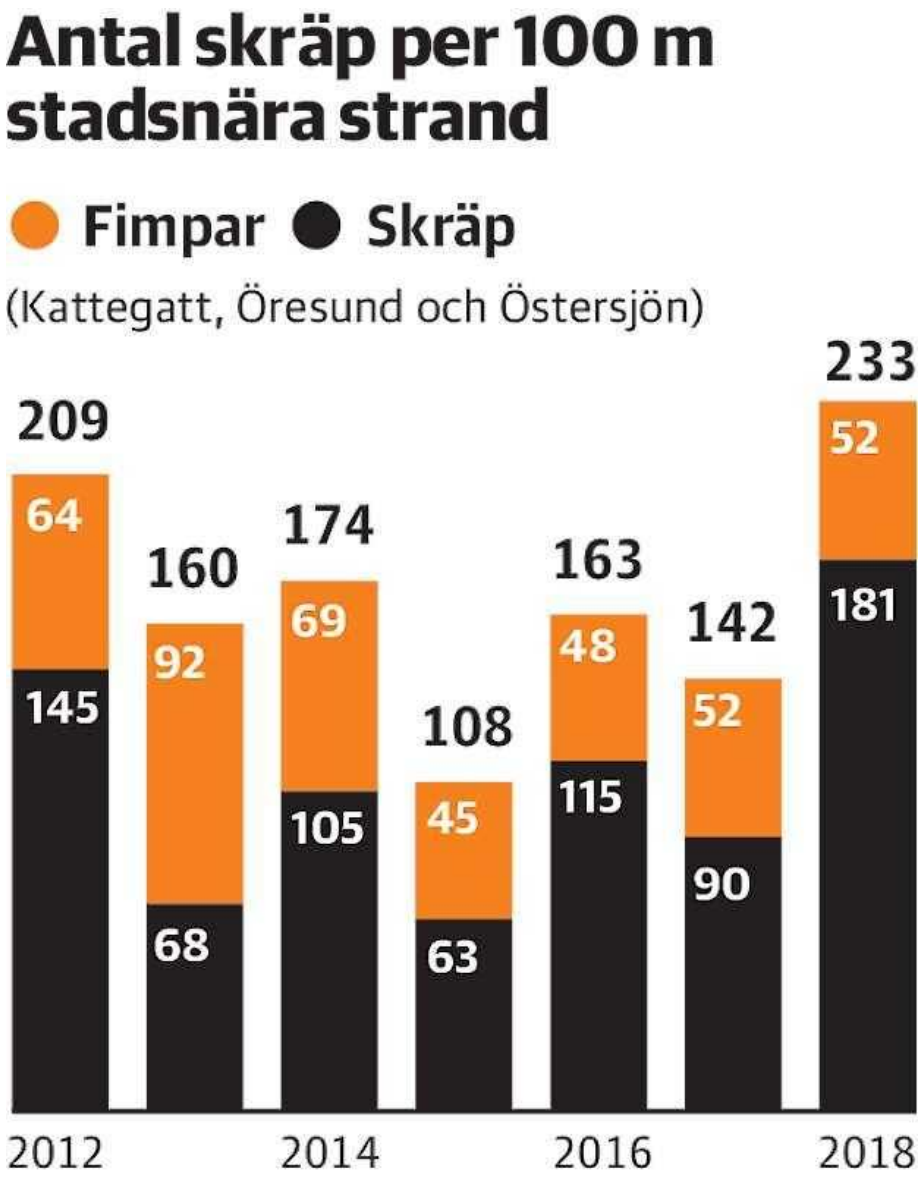

" Fimpar vanligaste skräpet på stränder

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Fimpar har för första gången blivit det vanligaste skräpet på våra stränder. Plastföremål står för nästan tre fjärdedelar av skräpet längs kusterna, visar en ny rapport.

Cirka en miljard fimpar slängs varje år på gator och torg i Sverige. Eftersom cigarettfilter till stor del består av en slags plast, cellulosa-acetat, innebär det att cirka 108 ton plast hamnar på marken, enligt beräkningar som organisationen Håll Sverige rent har gjort. Fimparna på marken kan lätt spolas ner i dagvattenbrunnar och riskerar att forslas vidare till haven.
Och det verkar de göra, för från att tidigare ha varit det överlägset vanligaste skräpet i stadsmiljö har fimparna nu för första gången även blivit det vanligaste skräpet på stränderna. Förutom plast innehåller cigarettfimpar även flera farliga ämnen som vid studier har visat sig kunna vara akut farliga för fiskar.
– Jag tror att vi måste uppmärksamma rökarna på att de också bidrar till problemet med plast i haven. Jag har också en farhåga att problemet med fimpar i naturen kan öka då det nu införs rökförbud på kaféer. Det finns fick-askkoppar, kanske kommer vi se en ökning av användningen? säger Johanna Ragnartz, vd på Håll Sverige rent.
Statistiken kommer från organisationens årliga Skräprapport som presenterades i veckan. Där redovisas resultat av olika skräp-inventeringar både till land och till havs.
Att skräpa ner är olagligt och kan leda till böter, men att slänga fimpar är undantaget och leder inte till några böter.
Plast i olika former är det klart dominerande skräpet i naturmiljöer. Fimpar toppar listorna både i städer och på stränder. I städerna kommer därefter förpackningar från godis, snacks och glass medan det längs kusterna är plastbitar som är näst vanligast. De plastbitarna är plastföremål på väg att nötas ner till mikroplaster.
På stränderna står plast och frigolit för nästan tre fjärdedelar, 73 procent av skräpet. Trenden är ökande, år 2015 var andelen 63 procent. Skräpet med bland annat snabbmatsförpackningar är tydliga spår av vår vardagskonsumtion.
– Generellt så syns vår livsstil i våra mätningar. Att fimpen har tagit sig in på första plats på stränderna är nog delvis en effekt av den varma sommaren förra året. Att klimatet förändras får också effekter på nedskräpningen. Vi är helt enkelt ute mer och då ökar skräpet, säger Johanna Ragnartz.
Ett ökat intresse för vildmark och natur ser ut att leda till mer skräp i naturen. Skräpmätningar som organisationen har gjort vid Storulvåns fjällstation i Jämtland visar på ökad nedskräpning. Vanligaste skräpet är portionssnus följt av förpackningar från godis, snacks och glass.
– Vad gäller snuset så tror vi att snusarna tänker att det är ett naturmaterial som försvinner av sig självt. De glömmer helt enkelt av påsen.
I haven flyter mer än 150 miljoner ton plast, varje år ökar mängden med mellan 5 och 13 miljoner ton. Plasten är dödligt farlig för många djur som lever i och omkring haven. Förra året spolades en val upp på strand i Filippinerna, den hade 40 kilo skräp i magen.
I ett nytt direktiv har EU kommit med en rad nya regler för plast för att minska nedskräpningen. Det är bland annat förbud mot engångsartiklar som sugrör, tops och bestick, ett utökat producentansvar och krav på minskad konsumtion av till exempel engångsmuggar.
– Det nya EU-direktivet har verkligen lyft frågan kring både nedskräpning och plast. Vad jag förstår så har det klubbats igenom rekordsnabbt och det beror på en stark opinion i medlemsländerna. Människor har helt enkelt blivit uppmärksamma på det stora problemet och ställt krav och pressat på politikerna. Det är hoppfullt tycker jag, att det faktiskt går att påverka, säger Johanna Ragnartz.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se "

" M:s nya krav om kärnkraften tas upp på energimöte

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Moderaternas nya krav om kärnkraften kommer att diskuteras när partierna bakom energiuppgörelsen möts i morgon, onsdag. – Vi kommer att föra upp förslagen från Moderaterna på dagordningen precis som vi har gjort med andra partiers förslag. Allting kan diskuteras, säger energiminister Anders Ygeman (S).

Fem partier enades 2016 om långsiktiga riktlinjer för energipolitiken. Bland annat slog man fast 100 procent förnybar elproduktion år 2040 som en målsättning. Det innebär å ena sidan att det inte finns något förbud mot kärnkraft efter det årtalet, å andra sidan att kärnkraften inte bör finnas kvar efter 2040, eftersom uran inte är en förnybar energikälla.
Det här har Moderaterna på sistone vänt sig emot. De vill i stället ha en målsättning om 100 procent *fossilfri* elproduktion, vilket skulle öppna mer för fortsatt användning av kärnkraften.
– De två målen är inte kompatibla. Då är det bättre att svensk politik beslutar att vi ska ha kvar kärnkraften efter 2040 och snarare bygga ut den, sade M-ledaren Ulf Kristersson nyligen i en DN-intervju.
Han har fört fram idén om att prissätta den stabila kärnkraftselen högre för att göra det lönsamt att driva reaktorer vidare eller bygga nya.
På onsdag möts de fem partier som står bakom energiuppgörelsen från 2016: S, MP, M, C och KD. Energiminister Anders Ygeman (S) uppger för DN att Moderaternas nya krav kommer att tas upp.
– Vi kommer att föra upp förslagen från Moderaterna på dagordningen precis som vi har gjort med andra partiers förslag. Allting kan diskuteras, säger Anders Ygeman.
Han ser dock stora risker med att börja rucka på delar av det ingångna avtalet. Det skulle kunna stjälpa helheten som förhandlades fram under nästan två års tid.
– Det är svårt att se att vi gör om uppgörelsen i grunden eftersom den är en kompromiss mellan fem partier. Alla har fått ge något och alla har fått något. Om en av parterna inte längre står upp för överenskommelsen, då kanske andra partier också får en ökad vilja att driva sina käpphästar. Det skulle öka osäkerheten långsiktigt, säger Anders Ygeman.
Han är mer intresserad av att diskutera andra saker som Moderaterna har pekat på som annalkande problem, som effektbrist i vissa regioner. Frågan har till exempel aktualiserats av planerna på att bygga ut tunnelbanan i Stockholm, vilket skulle resultera i en ökad efterfrågan på el.
Även Centern ser goda skäl att diskutera dessa problem. Inom C är man dock helt avvisande till tanken att ändra på formuleringen om 100 procent förnybar el 2040, som ses som en grundbult i uppgörelsen. En C-källa tolkar Moderaternas utspel som en del i den stundande EU-valrörelsen och ett svar på den hårdnande konkurrensen från KD som också har öppnat för mer kärnkraft.
En M-källa medger att politiska överväganden är en faktor bakom partiets nya offensiv i kärnkraftsfrågan. Den anses ha stort symbolvärde och är därför tacksam för att profilera partiet. Men Moderaterna hävdar bestämt att det framför allt finns sakskäl för deras nya besked. De pekar på klimatfrågans alltmer akuta karaktär och den elektrifiering av samhället som krävs för att minska utsläppen.
Energiminister Anders Ygemans målsättning är att hålla ihop kvintetten bakom avtalet från 2016.

– För mig är det viktigt att slå vakt om energiöverenskommelsen som är tänkt att ge långsiktigt förutsägbara villkor för svensk industri och svenska energiproducenter.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se "

" Fakta. Energiöverenskommelsen
Målet är att den svenska elproduktionen ska vara 100 procent förnybar 2040.
Effektskatten på kärnkraft avvecklas på två år med start 2017.
Kärnavfallsfonden får friare placeringsregler för att minska kraftbolagens kostnader. Nya reaktorer får ersätta gamla men utan subventioner.
Fastighetsskatten på vattenkraft ska sänkas stegvis under fyra år med start 2017.
De slopade respektive sänkta skatterna på kärnkraft och vattenkraft finansieras med en höjning av den allmänna energiskatten med 4 öre per kilowattimme.
Elcertifikatsystemet ska finnas kvar även efter 2020 och producera 18 TWh fram till 2030. Systemet innebär att elleverantörer måste ha en viss kvot förnybar el i sin mix. Anslutningsavgifter för havsbaserad vindkraft slopas. "

" Flera skogsbränder i påsk

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Under måndagen brann det på flera håll i södra delen av landet. Värst drabbat var ett skogsområde i närheten av speedwaybanan i småländska Gislaved.

Mellan 50 och 60 personer arbetade med att bekämpa branden som startade tidigare under annandag påsk.
Sedan påskdagskvällen har inte mindre än tre bränder härjat i Gislavedsområdet. Räddningstjänsten kan inte se någon naturlig förklaring till bränderna, varför polisen nu utreder om de kan vara anlagda.
Det har även brunnit på flera andra ställen i Småland, bland annat i Ruda, Fliseryd och Långemåla.
I Skåne brann ett tusen kvadratmeter stort område i närheten av sjön Raslången i Kristianstad kommun. På måndagskvällen kom ett även ett larm om en skogsbrand i Tjällmo i Motala kommun.
Under söndagen brann det också kraftigt i skogen vid Breanäs öster om Sibbhult i Östra Göinge. Branden släcktes efter drygt fyra timmar.

Sandy Kalleny "

" Flera svåra bränder i skog och mark

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Ett 100-tal skogs- och gräsbränder rasade i Sverige under tisdagen. MSB gick upp i högsta beredskapsläge, flera helikoptrar sattes in i räddningsarbetet och ett tiotal personer evakuerades i Hästveda i norra Skåne.

Värst drabbat är södra Sverige där det under tisdagen rasade två allvarligare bränder, en i Gislaved i Småland och en i Hästveda i skånska Hässleholm. Vid 22-tiden på tisdagen var den sistnämnda branden ännu inte under kontroll.
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, hade ställt fyra helikoptrar till förfogande, samtliga användes vid släckningen i Hästveda. Även försvaret satte in helikoptrar och räddningstjänsten i Storgöteborg bekämpade en brand nära Landvetter från luften.
Det torra vädret och vindförhållandena har gjort att risken för spridning av gräs- och skogsbränder är överhängande. Vid 22.30-tiden räknade SOS Alarm till 100-talet pågående insatser gällande brand utomhus i terräng. I flera kommuner råder eldningsförbud.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se "

" Låst läge i konflikten – pilotstrejk nära

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Tiden börjar bli knapp för att hitta en lösning på konflikten inom SAS. På fredag lägger piloterna ner arbetet om inte medlarna lyckas få ihop fack och arbetsgivare, vilka i nuläget ligger extremt långt ifrån varandra.

Enligt arbetsgivarorganisationen Transportföretagen innebär piloternas krav i dagsläget bland annat 13-procentiga lönepåslag. Från början låg de på 25 procent. Ovanpå det vill piloterna ha fem dagars kortare arbetstid per år, enligt Torbjörn Granevärn, förhandlingschef på Transportföretagen flygbranschen, som inte vill sträcka sig längre än lönemärket på den svenska arbetsmarknaden, 2,3 procent.
Han anser att pilotfacket inte är särskilt intresserat av att förhandla.
– Det gör mig orolig med tanke på det kraftfulla varsel som ligger, säger Granevärn som pekar på att SAS-piloternas snittlön, inklusive tillägg och traktamenten, ligger på 93 000 kronor i månaden.
– Det är en välavlönad grupp.
Men Wilhelm Tersmeden, ordförande för Svensk Pilotförenings SAS-sektion, slår ifrån sig.
– Det där stämmer inte. Vi har massvis med piloter som tjänar en tredjedel av det, säger han och hävdar att SAS ligger näst sist i löneligan bland ett 20-tal flygbolag, inklusive lågprisbolag som Norwegian, Ryanair, Easyjet med flera.

TT "

" Flera modeföretag börjar ta betalt för frakt och returer

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Gratiseran inom klädhandeln online kan vara på väg ut, konstaterar sajten Market sedan flera stora e-handlare stramat åt sina regler för frakt och returer.

Tyska Zalando, som var ledande i införandet av gratisfrakt och gratis returer, inför enligt sajten Retail Detail fraktavgifter för mindre beställningar i Storbritannien, Spanien och Irland.
Kunder i Spanien och Irland får hädanefter betala cirka 3 euro i frakt för beställningar på mindre än 25 euro, medan brittiska kunder som handlar för under 20 pund får betala 3 pund i frakt.
Ett tidigare test med fraktavgifter och striktare returregler i Italien har lett till ett positivt resultat för Zalando i landet.
Brittiska Asos har nyligen aviserat en striktare policy för returer, medan svenska H&M har satt ett golv på 25 euro för gratis frakt.
Av de största e-modehandlarna i Europa är det bara nederländska Bol.com som inte aviserat några förändringar. Bolagets vd Huub Vermeulen kommenterar för affärsmagasinet Trends att ”gratisfrakt inte kommer att ta slut i första taget”. "

" Skogsbolagens skövlingar leder till ökad risk för skogsbränder

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Sverige drabbades av flera svåra skogsbränder förra sommaren, och redan i påskhelgen härjade flera bränder i landets södra delar.

Det moderna skogsbrukets utveckling under de senaste 50 åren är orsaken till det uppkomna katastrofläge där vi befinner oss. Kalhyggen och efterföljande markberedning är metoder som skapar våra skogsbränder. Vid värmeböljor och extrem torka behövs inte mycket påverkan för att en brand ska uppstå. Några glasbitar räcker för att självantändning är möjlig i de upphettade humuslagren som kan vara upp till 100 grader varmare i den gassande solen där den borttagna skogen tidigare skuggat undervegetationen.
Åska bidrar också till bränder, men i mindre omfattning än vad man kan tro, förutom på överhettade kalhyggen där blixten har lättare att antända. Markberedning med plöjning orsakar uttorkning och sänker grundvattennivåerna som blir än värre vid långvariga torrperioder, något vi kommer ha mycket av framöver. Det är så torrt i markerna att plantering av ny skog i det tilltagande ökenlandskapet är bortkastat. Förra sommaren förstördes plantor för tiotals miljoner kronor på grund av det tilltagande extremvädret, och ytterligare satta plantor till ett okänt antal och belopp torkade bort och dog.
Kommer detta som en överraskning? Knappast. Det är ett välbekant fenomen att om man sticker man hål på en förpackning med fuktigt innehåll torkar det ut i värme. Så är det även med de enorma ytorna av markberedda kalhyggen – de torkar ut och värmen går långt ner i jorden. Skogsindustrin är inte så oförstående att de inte känner till

dessa effekter. Deras specifika område är det viktigaste och bieffekterna anser de sig inte ansvara för.
I juni 2017 kom en forskningsrapport som visade att stora mängder koldioxid frisattes vid plöjning av mark. Forskarna uppmanade därför bönder att sluta med plöjning och att markbereda så lite som möjligt för att undvika denna tidigare okända allvarliga bieffekt.
Ett färskt forskningsresultat från Östra Finlands universitet visar att skogens ursprungliga artsammansättning inte nödvändigtvis kommer att återställas efter att den kalhuggits.
Det behövs egentligen ingen forskning för att begripa vad som sker med skogen. Vanligt sunt förnuft och en iakttagelseförmåga som sträckt sig över många år räcker långt.
Landhöjningen är förmodligen den största orsaken till avvattningen. Den första iakttagelsen som kan göras är att myrmarkerna blivit igenväxta. Där det för 70 år sedan var öppen myr är det nu skog utan att någon dikning har förekommit. Ännu en orsak till att vara mycket återhållsam med dikesplöjning och markberedning.
Ingenting av de vackra orden i regeringsförklaringen är genomförbara om vandaliseringen av skogen får fortsätta. Skog som avverkats binder ingen koldioxid. Tvärtom så avger plöjda kalhyggen katastrofala mängder med koldioxid. Det tar minst 50 år innan de nya plantorna börjar förbruka koldioxid. Bränder, stormar och skadedjur kommer förmodligen att rasera de nya plantagen.
Avverkad skog binder ingen koldioxid. Markberedningen avger i stället ofattbara mängder med koldioxid och är en av de största anledningarna till klimatförändringarna. Kalhuggna och markberedda ytor bidrar med mycket förhöjda temperaturer och torka samt sänkta grundvattennivåer. Brändernas rök avger också enorma mängder koldioxid som ingen riktigt vet storleken på.
Kunskapen om hur man minimerar bränder har funnits länge. När Umeå brann 1888 enades man efteråt att plantera alléer med björkar i hela staden. Lövskog har egenskapen att motverka bränder. Av den anledningen är också blandskog med stor andel lövträd ett bra skydd mot bränder.
Lars-Göran Lundmark skogsobservatör, Malå "

"Malin Ullgren: Framtiden är redan här – skallet mot Greta Thunberg tillhör gårdagens debatt

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

För delar av högern faller det sig naturligt att avfärda vilken fråga som helst om den verkar ”vänsteranstruken”. Men klimatet och Greta Thunberg? Verkligheten har gjort den sortens kritik helt förlegad.

Jag avundas alla dem som när de ser Greta Thunberg inte tänker på klimatförändringar, utan på kulturkrig. Här ska inte räddas nån jävla ”planet” – nu är det kampen mot ”godheten”, mot vänstern och mot skolskolket som är högsta prioritet!
Jag är inte särskilt spydig när jag säger att jag avundas dem som inte är rädda för det som sker. Det måste vara så vilsamt, så lugnt i själen. Ingen ångest över hur det ska gå för oss och för kommande generationer. I stället: emotioner lagom stora för en konflikt i bostadsrättsföreningens styrelse.
För delar av högern faller det sig naturligt att avfärda vilken fråga som helst om den på minsta sätt verkar ”vänsteranstruken”. Jag kan förstå att den aktivistiska kraftsamling som klimatrörelsen är på väg att bli världen över känns artfrämmande för en viss konservativ stam: manifestationer på gatorna och ifrågasättande av näringslivet – ständigt obehagliga inslag sedan franska revolutionen och senare storstrejkerna.
Den kulturkrigande högern är dock inte ensam ansvarig för de fatalt inkrökta perspektiven. Även representanter för andra politiska

hållningar ser chansen att vara ”konträra”, att muta in små lotter av ”oväntade positioner i debatten” och kräva rätten att anföra ett superlokalt metaperspektiv på klimatet – till exempel som något som den bekymrade medelklassen bekymrar sig för mycket om. Eller om det är löjligt eller inte löjligt att skriva artiklar om huruvida man väljer att flyga? Hm… låt mig fundera, här kanske finns en ”egensinnig” vinkel att exploatera…

Alltsammans är en vägran att acceptera att de vanliga reglerna inte längre gäller. I normala fall är det högerns jobb att ta gestalt efter det som inte är vänster. I normala fall är det olika medierösters jobb att inta vilken ”oväntad” position som helst, oavsett bäring på en mer akut verklighet.

Men nuvarande klimattillstånd är inte normalt, det har inte varit normalt på 20 år. Det kräver något annat.

På litteratursajten Lit Hub ligger nu ett utdrag ur författaren och miljöaktivisten Bill McKibbens nya bok ”Falter: Has the human game begun to play itself out?”. Utdraget har rubriken ”It’s not coming, it’s here” och handlar om de våldsamma effekter som den globala uppvärmningen redan har: om torkan, bränderna och vattenkonflikterna.

McKibben ber alltså läsaren att till en början bara se det som *har hänt* och det som *händer*. Man måste inte ens föreställa sig en skrämmande framtid för att förstå den mänskliga effekten på klimatet. Den finns ju till beskådan: ”Den beboeliga planeten har bokstavligen börjat krympa, en helt ny utveckling som kommer att bli den stora berättelsen om vårt århundrade” (min övers, Lit Hub 22/4).

Jag tillhör inte dem som dras till fantasifulla föreställningar om undergången. Jag har aldrig gillat den sortens fiktion eller ideologi, jag förstår knappt den psykologiska lockelsen. Är inte livet svårt nog som det är? Behöver man detaljerade sagor för att föreställa sig att allt kan gå åt helvete? Det är väl redan uppenbart för alla som inte har levt extremt skyddade liv?

Men den här gången kan jag inte undvika att ta del av undergångsskildringen. Jordens undergång har på vissa sätt redan ägt rum och är inte en fråga om vilka genrer man föredrar.

Den spritt sprängande oförmågan att underordna sig verkligheten är vad den är. En del politiker och opinionsbildare kommer att fortsätta att angripa klimatfrågan som en symbol, som en falsk oro för Greta Thunbergs ungdom, eller vilka förment empatiska uttryck man nu väljer. De kommer att tjafsa och ironisera högljutt i hopp om svar på signalen för vanligt gammalt kulturkrig.

Men klimatförändringarna – torkan, bränderna, vattenbristen – har redan gjort deras världsbild obsolet. Det är inte så stor idé att svara på den längre. Man kan bara välkomna avhopparna när de återigen ansluter sig till verkligheten.

Malin Ullgren
malin.ullgren@dn.se "

" Jorden lär klara sig utmärkt

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Klimatångest. Det är ett väldigt konstigt ord. För inte handlar den om klimatet, inte egentligen. Den är en sorts lätt maskerad dödsångest bara. Klimatet kommer nämligen att klara sig alldeles utmärkt. Och jorden också.

Vi själva, däremot, kommer att gå åt helvete rätt snart om vi inte slutar misshandla den planet som håller oss vid liv. Ett antal andra djur lär vi dessutom ta med oss i den torra, varma graven.
Men jorden? Icke. Vi skulle kunna dö allihopa i dag, och den skulle inte sakna oss för ett ögonblick. Vi är inget särskilt för den. Inte mer värda än alla de miljontals arter som funnits och försvunnit genom tiderna. Kanske lite störigare, eftersom vi skapar sådan obalans omkring oss. Ändå inget som jorden inte kan läka, på sitt eget brutala sätt.
Om vi dog ut skulle våra hus snart börja spricka, och växter slingra sig fram och runt och igenom dem. Grönsaker och frukt skulle återgå till att se ut mer som tidigare: mindre, tunnare, med fler kärnor och frön. Många av de arter som vi hållit som husdjur, som hästar, kor, hundar och katter, skulle utvecklas tillbaka mot sina mer ursprungliga former. Härdsmältorna från våra kärnkraftverk och tungmetallerna från våra industrier skulle förgifta stora delar av planeten under lång tid framöver. Men där skulle fortfarande kunna finnas liv.
Jorden kommer att klara sig, ända tills den en dag inte gör det. Kanske slukas den av en slocknad och uppsvälld sol om fem miljarder år, eller av ett svart hål om tio? Ingen vet. För vid det laget är vi alla sedan länge döda.

Återstår att göra vad vi kan av vår korta tid här: Att försöka förvalta vår smala lilla lycka så gott det går, så att så många kommande generationer som möjligt får njuta av den. Denna fråga är något mer och större än bara ett nördigt naturintresse som gränsar till det fanatiska – den är hela vår livsuppgift.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se "

" Boende evakueras undan lågorna

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Skogs- och markbränder rasar på flera håll i landet. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap uppger att de följer åtta bränder särskilt noga – och att brandrisken inte ser ut att förbättras de kommande dagarna. Värst är läget i skånska Hästveda.

Under onsdagen fick de 49 evakuerade personerna i Hästveda i Hässleholms kommun veta att det fortfarande är oklart när de ska kunna återvända hem. Erik Johannesson bor med sin familj på en gård inom det utrymda området.
– Även om branden pågick en kilometer bort när vi lämnade så känns det inte särskilt långt bort med det här vädret, säger Erik Johannesson som fick tillbringa natten hos vänner i en annan del av kommunen.
Väderprognosen visar inget regn förrän tidigast i helgen och räddningstjänsten tror att släckningsarbetet kan pågå i flera veckor.
– Det som drabbat oss är den största branden i vår historia, säger kommunstyrelsens ordförande Lars Johnsson (M) på en pressträff.
Situationen har förbättrats sedan branden bröt ut i tisdags, delvis eftersom det har blåst mindre. Under onsdagseftermiddagen vattenbombade flera helikoptrar brandområdet som uppges vara cirka 300 hektar stort. Branden startade i Åbuamossen, men vad som orsakat branden är inte klarlagt.
Under onsdagen blossade ytterligare en stor skogsbrand upp, i skogen norr om Åsenhöga i Gnosjö kommun. Sex hus hade på onsdagskvällen utrymts enligt polisen, som uppger att fler personer i området kan behöva förbereda sig på att evakuera. Under onsdagskvällen var 80 brandmän på plats och två helikoptrar vattenbombade området.

– Problemet som vi haft är väldigt kraftig vind, svår terräng och dessutom vill vinden vända titt som tätt vilket gör att branden breder ut sig ganska snabbt, säger Jonas Björkström, yttre befäl vid räddningstjänsten i Gislaved-Gnosjö.
Han bedömer att räddningstjänsten där har ”ett par dagars arbete” på platsen framför sig.
– Det är otroligt torrt, dålig terräng och kastvindar. Vi står i kontakt med MSB och Försvarsmakten, säger Mikael Kalered, inre befäl vid räddningstjänsten i Östra Götaland.
MSB uppger att de har larmats om 10-15 skogsbränder varje dag sedan i måndags. De uppger att de har satt in extra helikoptrar där brandrisken bedöms vara som störst.
– Det är fortsatt torrt och både gräs- och skogsbrandrisken är stor. Normalt är det mellanrum mellan gräs- och skogsbrandsäsongen men nu har de gått in i varandra, säger Marcus Årskog på MSB:s presstjänst.
Bränderna de fokuserar på just nu bedöms vara orsakade av mänsklig aktivitet. Det kan röra sig om exempelvis skogsmaskiner eller korvgrillning, enligt MSB.

Thea Mossige-Norheim
thea.mossige-norheim@dn.se"

" Fakta. Bränderna runtom i Sverige
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap uppgav på onsdagen att de fokuserar på åtta bränder i nuläget. Förutom Hästveda (1) och Gnosjö (2) handlar det om bränder i Markaryd (3), Gislaved (4), Norrköping (5), Ronneby (6), Landvetter (7) utanför Göteborg och i Tjällmo (8) utanför Motala. Branden i Tjällmo uppgavs först ha varit under kontroll, men blossade upp på nytt under onsdagskvällen."

" Ökat behov av transporter ger Volvo en knuff framåt

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

God ekonomisk tillväxt och ett ökat behov av transporter ger fordonstillverkaren AB Volvos omsättning en rejäl skjuts. Samtidigt förbereder sig bolaget på att sämre tider kan komma.
– Det är viktigt att vi står rustade om marknaden skulle ändras, säger bolagets vd Martin Lundstedt.

Volvokoncernens försäljning växte kraftigt under årets första månader. Ökningen på 20 procent jämfört med samma period i fjol förklaras delvis med en hög global efterfrågan på transporter.
– Dels beror det på en ökande befolkning med en ökad polarisering. Vi ser en medelklass som växer i stora regioner som Indien och Kina. Vi ser också att e-handeln har en ökad betydelse för ett ökat behov av transporter, säger Martin Lundstedt.
Goda ekonomiska förhållanden på viktiga marknader anges vara en annan drivande faktor. Samtidigt rustar fordonstillverkaren för att villkoren kan komma att ändras efter en lång period av högkonjunktur.
– Det är viktigt att ligga nära våra kunder och våra marknader och bibehålla en flexibilitet för att säkerställa också att vi står starkt rustade för om marknaden skulle ändras, säger han.
Det ökande trycket på att få fram hållbara lösningar ställer nya krav på fordonstillverkare. Detta nämns som något som kommer att spela en allt större roll för Volvokoncernen.
– Den andra viktiga delen är att fortsätta lansera nya hållbara lösningar för framtida mobilitet och infrastruktur inom elektrifiering,

automatisering och inom uppkoppling så att Volvo står starkt också när det gäller nya typer av transport och infrastruktursystem, säger Martin Lundstedt.
Kärnkraftens vara eller icke-vara för att få ner utsläppen har blivit central inför kommande EU-val. I fokus har varit Moderaternas åsiktsvändning från Energiöverenskommelsen från 2016, där partiet nu vill prioritera att få bort fossila bränslen snarare än att göra elproduktionen 100 procent förnybar år 2040. Volvokoncernen har 25 procent av de anställda och stora produktions–, utvecklings– och forskningsanläggningar i Sverige. Martin Lundstedt vill inte ta ställning offentligt i frågan men framhäver att frågan är viktig för bolaget.
– Stabilitet, förutsägbarhet och konkurrenskraft är förutsättningar för att vi ska kunna fortsätta att investera i Sverige, säger han.
– Sedan hur den mixen ska se ut, hur man säkerställer att vi har en bra basförsörjning och hur en fortsatt omställning mot fossilfria energisystem fortsätter låter vi experterna avgöra, fortsätter Martin Lundstedt.
Utöver en eventuell inbromsning i konjunkturen finns ytterligare en utmaning för bolaget, enligt Björn Enarson, analytiker på Danske Bank. En hög efterfrågan ställer krav på en hög produktionstakt, som i sin tur kräver att det finns folk att anställa i alla delar av ledet, säger han.
– Underleverantörer måste få ihop sitt och Volvo måste få ihop sitt för att kunna tillverka på ett lönsamt sätt, säger han.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se "

"Volvo i siffror. Första kvartalet 2019
Nettoomsättningen uppgick till 107,2 miljarder kronor, en ökning med 20 procent jämfört med samma period i fjol.
Resultatet uppgick till 10,8 miljarder kronor, jämfört med fjolårets 5,8 miljarder kronor.
Orderingången minskade däremot till 45 884 lastbilar från 71 965 under samma period i fjol. "

" SAS förbereder för strejk – erbjuder gratis ombokning

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Det lutar allt mer åt att de skandinaviska SAS-piloterna går ut i strejk till helgen. Nu erbjuds alla resenärer som ska resa i helgen fri ombokning, meddelar flygbolaget i ett pressmeddelande. Även den som inte bokar om har rätt till ersättning om resan blir drabbad, enligt Konsumentverket.

SPG, de samlade skandinaviska pilotföreningarna, och arbetsgivarorganisationen Transportföretagen har ännu inte lyckats mötas i förhandlingarna om ett nytt kollektivavtal – trots flera försök med medlare.
Nu förbereder sig SAS för det värsta och erbjuder alla resenärer som har en biljett till fredag, lördag eller söndag fri ombokning till ett senare datum. Har parterna inte nått en lösning innan helgen bryter strejken ut klockan 00.00 fredag den 26 april, alltså natten mellan torsdag och fredag.
Erbjudandet om ombokning gäller alla som bokat sin biljett via SAS innan den 23 april, och som har avresedatum mellan den 26 och 29 april. Den som bokat sin resa via en resebyrå eller en researrangör och ska flyga med SAS rekommenderas att kontakta det företag där bokningen gjorts. Den som kan, och vill vara på den säkra sidan, gör antagligen bäst i att boka om sin biljett redan nu. Men den som inte gör det har fortfarande rättigheter om resan blir inställd.
I händelse av strejk är flygbolaget skyldigt att erbjuda resenären ombokning eller återbetalning om flyget ställs in på grund av strejken.
– Det är själva grundbulten, säger Christine Holst, jurist och vägledare på Konsumentverkets upplysningstjänst Hallå Konsument.
Utöver det finns möjlighet att kräva ersättning för eventuella kostnader som uppstått i samband med att resan ställts in, bokats om eller försenats. Om resenären har rätt till det eller inte beror på om strejken bedöms vara en extraordinär händelse eller inte.
– Det kan man inte veta på förhand. Man måste gå in och göra en bedömning i varje fall och sedan finns vissa parametrar man måste ta hänsyn till om flygbolaget ska kunna hållas ansvarigt, säger Christine Holst.
Hon råder den som vill kräva ersättning att göra det skriftligt till bolaget. Ofta finns formulär för sådana anspråk på flygbolagens hemsidor.
Vad är viktigt att tänka på när man kräver ersättning?
– Det är inte bråttom, men gör det så snart som möjligt. Huvudregeln är att man ska göra det senast två månader efter att man lidit ekonomisk skada.
– Sedan är det bra att dokumentera, spara kvitton för utlägg och bifoga, säger Christine Holst.
Återkommer flygbolaget med ett svar man är missnöjd med går det att vända sig till Hallå Konsument för vägledning, eller Allmänna Reklamationsnämnden för att få beslutet prövat.
Det är nu mer än tre veckor sedan pilotföreningarna gick ut och meddelade att de lämnar förhandlingarna om ett nytt kollektivavtal. Sedan dess har medlare gjort flera försök att få förhandlingarna att nå en lösning, men lite tycks ha hänt. Nu återstår bara två dagar av förhandling och ingen av parterna ger några tecken på att en lösning skulle vara nära.
– Jag blir orolig över att piloterna inte uppvisar någon konstruktivitet i förhandlingarna, jag är rädd att de går mer mot en konflikt än en

lösning, sade Torbjörn Granevärn, förhandlingschef på Transportföretagen flygbranschen till DN på tisdagen.
Wilhelm Tersmeden, som företräder de svenska piloterna, tycker dock att samtalen är konstruktiva.
– Att samtal pågår över huvudtaget är konstruktivt, men SAS har sämre betalda piloter i jämförelse med flera andra flygbolag Europa och Skandinavien. Dessutom har vi gått ner i lön under en längre - period och därefter har vi halkat efter när det gäller tjänstevillkor, säger han.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" Trafikverket anklagas för förtal

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Det italienska byggföretaget Vianini Lavori har stämt Trafikverket på 80 miljoner euro för förtal. I stämningsansökan anklagas myndigheten för att ha återgett osanna, kompromettterande uppgifter om Förbifart Stockholm till medierna.– Vi har svårt att veta hur vi ska oss an detta, säger Bengt Olsson, presschef på Trafikverket.

DN har tidigare berättat om att Vianini Lavori stämmer myndigheten på 80 miljoner euro (836 miljoner kronor) efter att Trafikverket hävt ett kontrakt för bygget av Förbifart Stockholm.
I stämningsansökan, som DN nu tagit del av, skriver det italienska - företaget att mediabevakningen och det hävda kontraktet allvarligt skadat bolagets rykte. De menar därför att Trafikverket gjort sig - skyldigt till förtal.
Kontraktet mellan Trafikverket och LSAB, ett svensk bolag med - Vianini Lavoris som en av två delägare, avbröts i mars med hänvisning till arbetsmiljöproblem.
Företaget menar att hävandet av kontraktet helt saknar grund. Snarare var det ett resultat av ”ett systematiskt agerande som syftade till att skada Vianini Lavoris och CMC:s anseende”. Italienska CMC är den andra delägaren i LSAB. Trafikverket har däremot inte fått kännedom om att hävningsbeslutet har överklagats.
I stämningsansökan, som är ställd till en civildomstol i Rom, målar Vianini Lavori upp en bild av att Trafikverket på olika sätt försökt förhindra byggets fortskridande.
Myndigheten ska bland annat ha sparkat företagets projektledare på grund av dennes bristande engelskkunskaper och gjort missvisande och falska uttalanden i medierna. Den sparkade projektledaren ska

även ha påtalat stora brister i projektplanen, vilket inte godtogs av myndigheten, står det i stämningsansökan.
Tunnelbygget på Lovön, som är en del av Förbifart Stockholm, har varit problemtyngt. Arbetsmiljöverket utfärdade i fjol ett - vitesföreläggande för problem med utrymningslarmet och för att det saknades utrymningsskyltar och kontrollsystem för hur många arbetare som befann sig under jord. Runt ett 60-tal tillbud har anmälts på arbetsplatsen.
Bygget utsågs i december till Sveriges sämsta av tidningen Byggarbetaren, men varken Arbetsmiljöverket eller fackföreningen Byggnads ställde sig bakom utnämningen då de menade att det skett förbättringar. Situationen ska däremot ha försämrats under våren, enligt Trafikverket.
I stämningsansökan uppger Vianini Lavori att de utsatts för ett mediadrev och refererar till kritiska artiklar i bland annat SVT, tidningen Arbetet, tidningen Proletären och sajten Stoppa fusket.
Trafikverkets presschef Bengt Olsson säger att de går igenom stämningsansökan och att de inte vill kommentera den än.
– Vi har svårt att veta hur vi ska ta oss an detta. Det återstår en hel del analys. Stämningen är även ställd till svenska staten, även om vi är ansvariga för projektet, säger han till DN.
Hur ställer sig Trafikverket till att företaget anklagar er för att systematiskt ha försökt förstöra deras rykte?
– Varje ord i en sådan här dialog kommer att vägas med guldvåg och vi vill därför inte kommentera varken det ena eller andra i nuläget. Vi står bakom att vi hävde kontraktet. Vi har på fötter för det beslutet, säger Bengt Olsson.
Vianini Lavori yrkar även på att Trafikverket ska betala för att publicera en framtida dom i sin helhet i Dagens Nyheter, Dagens Industri och Dagens Samhälle, samt i flera italienska tidningar.
Kontraktet var totalt värt 3,5 miljarder kronor och Trafikverket har hittills betalat ut 750 miljoner kronor.
DN har sökt Vianini Lavori.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se"

"Fakta. Projekt Lovön
Arbetet på Lovön inleddes 2016 som ett delprojekt i Förbifart Stockholm, en ny sträckning av E4:an som ska gå mellan Häggvik och Kungens Kurva.
När hela förbifarten står klar 2026 ska tunnlarna löpa sju kilometer under Lovön och möjliggöra transporter från Ekerö in till Stockholm, utan att trafiken behöver passera Drottningholm och Brommaplan.
Bygget av tunnlarna har varit kantat av problem sedan det inleddes. Mellan 2016 och 2017 rapporterades ett sextiotal tillbud och olyckor till byggherren Trafikverket och arbetet stoppades vid ett antal tillfällen efter kritik mot arbetsmiljö och säkerhet. "

" Miljözoner väntas införas trots kritiken

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

I dag, torsdag, fattar trafiknämnden beslut om förbud mot äldre personbilar på Hornsgatan. Förslaget kommer sannolikt att bli verklighet nästa år. Men tjänstemän ifrågasätter miljözonen.
– Man ställer luftkvaliteten mot klimatet, säger Jonas Ericsson, tjänsteman på miljöförvaltningen.

Förslaget har lett till en hård debatt mellan styrande Miljöpartiet och Socialdemokraterna, som är i opposition. MP menar att miljözonen skulle minska kvävedioxidutsläppen och på sikt rädda liv. S anser att hälsonyttan är liten och att förbudet skulle kunna leda till att folk i stället köper klimatovänliga bensinbilar.
Regeringen fattade i fjol beslut om att möjliggöra för kommunerna att införa miljözoner för personbilar. Hittills har bara Stockholms stad nappat.
Den så kallade miljözon 2 blir den första i sitt slag och ska gälla personbilar som inte uppnår miljöklassningen euro 5 eller 6. Från 2022 kommer även dieselbilar med klass euro 5 att omfattas av förbudet på den hårt trafikerade gatan.
Trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) menar att antalet stockholmare som dör i förtid på grund av luftföroreningar kan minska om miljözonen införs.
– En renare luft skulle även göra situationen bättre för unga, äldre och de som har problem med luftvägarna, säger han till DN.
Men effekterna är svåra att förutse. Stockholms luft- och bulleranalys, en del av miljöförvaltningen, ska under våren och hösten analysera hur luften på Hornsgatan skulle påverkas av ett förbud.
– I dag är det få äldre dieselbilar som kör på Hornsgatan. Det vi vill ta reda på är hur många bilar som kommer att försvinna. Just nu vet vi inte hur luften kommer att påverkas, säger Malin Täppefur, chef på SLB.
Jonas Ericsson, tjänsteman på miljöförvaltningen på Stockholms stad, menar att miljözonen riskerar att leda till ökade utsläpp.
– Förslaget är bra för luftkvaliteten, men dåligt för klimatet. Om du äger en äldre bil och inte får köra med den så finns det en sannolikhet att du köper en begagnad bensinbil i stället. Det är en lite klantigt utformad förordning från regeringen, säger han.
Daniel Helldén tror inte att miljözonen kommer att ha en negativ klimatpåverkan.
– I snitt så släpper dieselbilar ut mer koldioxid än bensinbilarna. Ofta så är dieselbilarna tyngre än de som kör på bensin. Det bästa är om folk köper elbil, säger han.
Många människor har inte råd med en elbil eller en ny dieselbil?
– Det är klart att det är så. Men det kommer successivt en andrahandsmarknad för elbilar. Och de bilar som tillåts i zonen är från 2009 eller senare, så det finns begagnade bilar som man kan använda om man nödvändigtvis vill ha en med förbränningsmotor.
Klimatfrågan får en ytterligare dimension i att regeringen hoppas nå klimatmålen genom en ökad användning av biodrivmedel. För det är HVO, biodiesel, en viktig del. Dieseln som säljs i dag består i snitt av 20 procent HVO, och andelen är tänkt att öka.
– Om vi ska klara omställningen så måste väldigt mycket HVO gå till tunga transporter och flyget. Det är dit vi ska skicka biodieseln.
Tonläget mellan S och MP har stundtals varit väldigt hårt. Jan Valeskog (S), oppositionsborgarråd, och Daniel Helldén har anklagat varandra för lögner, hemlighållande av information och auktoritärt beteende.
Frågan ska upp i kommunfullmäktige i juni. MP styr tillsammans med Alliansen i Stadshuset och har drivit frågan om miljözonen. Därför kommer förslaget av allt att döma klubbas igenom.
Miljözonen ska gälla från i februari 2020.

John Falkirk john.falkirk@dn.se "

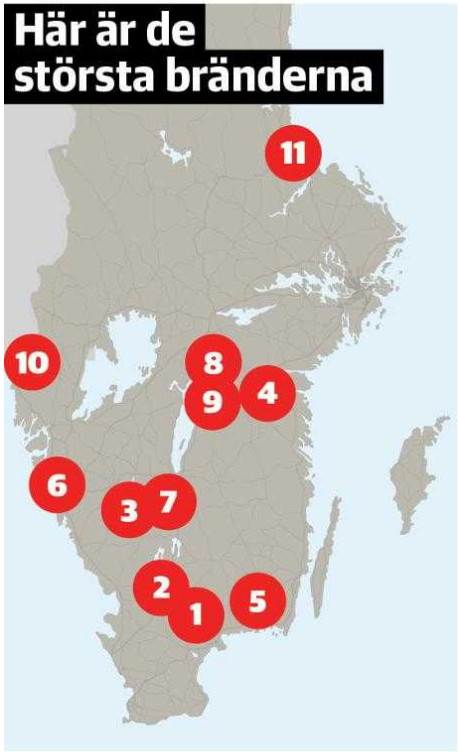

1 Hästveda, Hässlehoms kommun
2 Traryd, Markaryds kommun
3 Gislaved, Gislaveds kommun
4 Katrineberg, Linköpings kommun
5 Hjorthålan, Ronneby kommun
6 Landvetter, Härryda kommun
7 Åsenhöga, Gnosjö kommun
8 Tjällmo, Motala kommun
9 Godegård, Motala kommun
10 Blomsholm, Strömstads kommun
11 Gårdskär, Älvkarleby kommun

" Ministern vill se bättre beredskap

DN FREDAG 26 APRIL 2019

DN i Hästveda. De flesta av landets skogsbränder orsakas av människor, enligt räddningstjänsten. Nu kräver inrikesminister Mikael Damberg (S) skärpning. – Vi har inte råd med sådant här slarv, alla måste ta eget ansvar, säger han.

Inrikesminister Mikael Damberg (S) besökte skogsbranden utanför skånska Hästveda under torsdagen. Förutom att tacka alla som deltar i släckningsarbetet, så kom han också med ett annat budskap:
– Även om räddningstjänsten kan göra mycket för att släcka bränderna så hjälper ju inte det om folk hela tiden startar nya. Alla måste skärpa sig nu. Inte elda eller grilla när det är förbjudet, inte jobba med skogsmaskiner när det är så här torrt.
Inrikesministern säger att han oroas över att Sverige så tidigt som i april har drabbats av omfattande bränder och ser en tydlig koppling till klimatförändringarna. Samtidigt saknas det 2 800 hel- och deltidsanställda brandmän för att räddningstjänsterna ska kunna hålla full bemanning under sommarens semesterperiod. Redan nu finns det stora problem med att rekrytera, uppger Brandmännens Riksförbund för TT.
Inrikesministern hoppas att de insatser som räddningstjänsten nu gör, bland annat vid skogsbränderna, ska locka fler till yrket.
– Det är ett viktigt yrke, och om man inte vill jobba på heltid kanske man kan tänka sig att bli deltidsbrandman, säger han.
Mikael Damberg menar att det överlag krävs större beredskap för att hantera bränderna, men framhäver också de extra resurserna som tillsattes efter förra sommarens bränder. Bland annat 65 miljoner extra till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) för att köpa

in utrustning, och ett avtal om trettio helikoptrar som ska kunna sättas in med 90 minuters varsel.
Fem av de helikoptrarna har använts vid släckningsarbetet vid Åbuamossen utanför Hästveda sedan branden tog fart i tisdags. Branden startade ute på mossen där det fortfarande ryker ymnigt.
– Utöver att materialet är otroligt energirikt, brinner det under marken – och det kommer det förmodligen att göra under lång tid. Den som trampar fel riskerar hamna i ett meterdjupt glödande hål i marken. Men genom att sätta in sprinklers behöver vi inte utsätta brandmännen för den risken, säger Leif Hylander, informationsbefäl hos räddningstjänstens i Hässleholm.
Branden var inledningsvis utspridd över runt 100 hektar, men har successivt krympt. Runt 40 brandmän, 60 hemvärnssoldater, 15 traktorer och ytterligare ett antal frivilliga arbetade med det kvarvarande släckningsarbetet under torsdagen. Då hade runt 30 av de 49 evakuerade personerna fått besked om att de skulle få återvända hem inför natten. Många av dem får räkna med att behöva sanera sina hem efter att husen stått i tät brandrök, enligt räddningstjänsten.
Förutom i Hästveda har de största bränderna varit lokaliserade i Motala och i Gnosjö. Vid Motala brann det under torsdagen fortfarande på två platser, i Tidingshyttan utanför Tjällmo och i Godegård.
Tjällmobranden är störst och flera helikoptrar från MSB vattenbombar området som ska vara runt 500 hektar stort. På torsdagseftermiddagen uppgavs branden fortfarande inte vara under kontroll. Evakuering var inte aktuellt, men räddningstjänsten uppgav samtidigt att de följer brandutvecklingen och att beslutet kan ändras. Vid Tjällmobranden finns det heller ingen naturlig begränsning för elden, som till exempel en sjö.
Branden som rasat i småländska Gnosjö upptäcktes i onsdags av privatpersoner som såg en rökpelare i skogen. Flera helikoptrar har vattenbombat området, bland annat med förstärkning från Försvarsmakten. På torsdagen hade situationen förbättrats och branden, som omfattat runt 100 hektar, hade då ringats in. Under torsdagseftermiddagen meddelade räddningstjänsten att branden var under kontroll, och att det ännu inte varit aktuellt med några evakueringar.
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) uppger att de håller särskild uppsikt över bränderna i Motala, Gnosjö och i Hästveda i nuläget.
– Med anledning av att det är så torrt i södra och mellersta Sverige och väntas vara det under i alla fall de kommande två dygnen så uppmanar vi allmänheten att följa anvisningar från räddningstjänst och andra myndigheter, säger Marcus Årskog på MSB:s presstjänst.
SMHI har fortsatt utfärdat varningar för både gräs- och skogsbrand hela vägen upp till Norrbottens kustland på grund av torkan.

Thea Mossige-Norheim
thea.mossige-norheim@dn.se
Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se "

" Branden kom som en överraskning

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Trots omfattande förberedelser inför ytterligare en sommar med skogsbränder kom branden i Tjällmo som en överraskning.
– Stora delar av den extrautrustning vi hade beställt var planerad att vara på plats först i maj och juni, säger räddningsledare Per Nisser vid räddningstjänsten i Östra Götaland.

Röken låg tung över granskogarna vid Tidingshyttan utanför det lilla samhället Tjällmo i Motala under torsdagen. Vid Tjällmo idrottsplats hade en provisorisk samlingsplats upprättats. Personal från räddningstjänsten, hemvärnet, försvaret samt sex helikoptrar arbetade intensivt med släckningsarbetet och ett femtiotal civila stöttade upp med matservering till räddningspersonalen.
Skogsägare och lantbrukare från trakten har ryckt ut med tankbilar för att skapa brandgator kring det eldhärjade skogsområdet på dryga 500 hektar.
– Branden som startade i måndags lyckades vi släcka. Men sedan tog den fart igen under onsdagen när vinden låg på, säger Per Nisser, räddningsledare vid räddningstjänsten i Östra Götaland.
Trots att stora förberedelser gjorts efter förra sommarens omfattande skogsbränder kom branden i Tjällmo som en överraskning.
– Vi hade förberett oss för en säsong med många skogsbränder. Utbildat personal, beställt kartor, skaffat flygande resurser och köpt in strålrör och extra slangar. Men allt detta var planerat att vara på plats först i maj och juni.
– All personal har fortfarande inte genomgått utbildning, och de kartor som vi behöver saknas, säger Per Nisser.
Vid lunchtid på torsdagen gjorde polis och räddningstjänst bedömningen att läget var under kontroll. De helikoptrar som kallats in från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) arbetade intensivt med att kontrollera brandens spridning genom vattenbombning.
– I onsdags kväll var det rörigt. Då brann det i träden, nu är det lugnare. Helikoptrarna är bra på är att slå ned lågor, det möjliggör för brandmännen att komma åt och släcka på marken, säger Aram Rubinstein, helikopterpilot vid MSB.
Längs de upprättade brandgatorna arbetade hemvärnets personal med att släcka och stävja brandens spridning.
– Under natten hjälpte vi räddningstjänsten med det intensiva släckningsarbetet. Vi kommer att finnas på plats i tre dagar för att se till att branden inte sprider sig, säger Joclyn Kaya, gruppchef från hemvärnet.
I området nära branden fanns ett tjugotal bostäder. Kommunen upprättade under torsdagen en evakueringslokal i det tidigare äldreboendet Granliden i Tjällbo. Vid klockan 17 på torsdagen hade fortfarande inga hushåll evakuerats.

Malin Wernström "

”Känns som om vädret oftare ställer till problem”

DN FREDAG 26 APRIL 2019

"Laholm. På Skottorp säteri i Halland bevattnas sex fält med vatten från vattendragen i närheten. Med många djur är gården beroende av en stor foderproduktion. – Vi har aldrig börjat bevattningen så här tidigt, säger verksamhetsansvarige Lars Inge Gunnarsson.

Förra årets torka drabbade lantbruken hårt i området. Lars Inge Gunnarssons gårdar var bland dem. Förra året fick de in 70 procent mindre spannmål, gräs och majs mot det normala. För att klara vintern har Gunnarsson köpt halm och gräsfröhalm från Danmark för 1,5 miljoner kronor.

– I år har det blivit torrt extremt tidigt. Vi ser redan att det är väldigt lite vatten i våra dammar, säger Lars Inge Gunnarsson.

Den hårda vinden piskar upp damm och jord från de torra, obrukade markerna runt gården.

– Så här års brukar vi ha 10–20 procent foder kvar i lagret, men om en månad från i dag är det tomt. Det är väldigt svårt att driva ett lantbruk med så små marginaler, fortsätter Gunnarsson.

Redan den 11 april började bevattningsmaskinerna sättas ut på fälten och spruta vatten från åarna Lagan och Stensån samt från bevattningsdammarna. Ytterligare en bevattningsmaskin har köpts in för sommaren, men bevattning är dyr och arbetskrävande.

Med de hårda vindar som blåst de senaste dagarna ser Lars Inge Gunnarsson dyra droppar försvinna med blåsten, men han är samtidigt tacksam för att marken är täckt av höstvetet som håller kvar vattnet som faller ner på marken.

– Det känns som om vädret allt oftare ställer till problem för oss lantbrukare. Tidigare kunde vi optimera produktionen efter bristfälliga år. Om det nu kommer ytterligare ett år med låg produktion kan det bli problem, säger Lars Inge Gunnarsson.

Maria Eriksson
riksnatverket@dn.se "

" Läget för grundvattnet är betydligt sämre än förra året

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Läget för grundvattnet är nu betydligt sämre än det var förra året vid den här tiden. I de stora magasinen är nivåerna under eller mycket under det normala i större delen av landet.

April har varit torr i större delen av landet med mindre nederbörd än normalt och det har gjort att nivåerna på grundvattnet har ändrats kraftigt den senaste månaden.
– Den stora skillnaden är att vi har fått en snabb försämring i de små magasinen jämfört med i mars. Nu har praktiskt taget hela Götaland och Svealand nivåer som är under det normala för årstiden, säger Bo Thunholm, grundvattenexpert på Sveriges geologiska undersökning, SGU.
– Det har svängt väldigt snabbt under den senaste tiden som har varit både torr med värmen som har kommit. Normalt brukar det vara ganska höga grundvattennivåer i mars–april, men nu har vi sjunkande nivåer.
De små magasinen är de som förser de dryga en miljon personer som är fastboende och beroende av egen brunn med vatten. Just för att de är små så reagerar de mycket snabbare på torka än de stora magasinen. De stora magasinen som förser de stora kommunala näten med vatten reagerar mer långsamt. Men där är läget just nu betydligt sämre än vid samma tid förra året. Nu är nivåerna under eller mycket under de normala i större delen av landet.
Utgångsläget inför sommaren är betydligt sämre än vid samma tid förra året, då nivåerna inte var mycket under de normala i någon del av landet. Vädret är ovanligt varmt för årstiden, redan för en dryg vecka sedan, den 17 april, kom den meteorologiska sommaren till Sverige, närmare bestämt Örebro. Sedan dess har den avancerat och nådde under påskhelgen Norrköping. Normalt anländer sommaren till Götaland och Svealand den 10–20 maj, enligt SMHI.
Värmen innebär att chanserna att grundvattnet fylls på minskar.
– Växtsäsongen har kommit i gång i Svealand och Götaland vilket försvårar en återhämtning av grundvatten, säger Bo Thunholm.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se "

"De stora grundvattenmagasinen, som förser de stora näten med vatten, har nivåer under eller mycket under de normala för årstiden. I Svealand, nordligaste Götaland samt sydligaste norrlandskusten är grundvattennivåerna fortfarande under de normala.
I de små grundvattenmagasinen som främst förser de med egen brunn med vatten har nivåerna i Götaland och stora delar av Svealand sjunkit kraftigt och ligger nu under de normala. I norra Sverige har ligger nivåerna nära eller över de normala.
Drygt 1,2 miljoner människor är beroende av egen brunn i sitt permanentboende.
Källa: SGU "

"Sand från Sahara orsakar dis i södra Sverige

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Sand som svepts upp från Sahara har dragit in över södra Sverige. Ett smogliknande dis låg i går över de södra delarna av landet från i princip Gävle och neråt.

– Det är sand från en sandstorm nere i Sahara för någon vecka sedan. Sedan transporterades sanden upp i den högre atomsfären och fördes hit med snabba, starka vindar, säger Max Elmgren, miljöutredare vid miljöförvaltningen på Stockholm stad.
De mikroskopiska partiklarna är extremt små sandkorn – 2,5 mikrometer i diameter. Den vanligaste källan annars för partiklar av den här storleken är kolförbränning. Levande celler brukar ha en storlek på ungefär tio mikrometer i diameter.
– Eftersom diset till stor del består av ganska små partiklar som är mer hälsofarliga så är luftkvaliteten ganska dålig. Så folk som har problem med astma kan känna ganska stora problem i dag och behöver medicinera extra, säger Max Elmgren.

TT "

" 30 fotbollsplaner skövlas varje minut

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Trots klimatförändringarna fortsätter världens regnskogar att skövlas även om det förra året skedde i lägre takt än föregående år. En undersökning visar att en yta motsvarande 30 fotbolls-planer skövlas i minuten. Värst är det i Brasilien.

Förra året förlorade världen tolv miljoner hektar regnskog. Det är en yta nästan lika stor som Grekland, visar en undersökning som Global Forest Watch gjort. De drabbade regnskogarna sträcker sig från Brasilien och Väst- och Centralafrika till Indonesien. De länder som avverkat mest regnskog är Brasilien, som skövlat nästan tre gånger mer än Kongo-Kinshasa. På tredje plats återfinns Indonesien som är världens fjärde folkrikaste nation.
– Vi är inte i närheten av att vinna denna strid, säger Frances Seymour från World Resources Institute, som ansvarar för studien.
På fjärde plats kommer Colombia, där skövlingarna ökat markant efter att staten slöt fred med Farc-gerillan för tre år sedan. Den colombianska delen av Amazonas står numera öppen för avverkning.
– För varje hektar vi förlorar är vi ett steg närmare skrämmande scenarier av skenande klimatförändring, säger Frances Seymore till BBC.
Att Brasilien leder statistiken beror på förra årets valkampanj där den ledande kandidaten Jair Bolsonaro lovade boskapsfarmarna att han skulle ge miljömyndigheterna mindre resurser och byta ut cheferna om han blev vald. Det gjorde att den illegala avverkningen ökade redan förra året. Landets dåvarande miljöminister Edson Duarte insåg riskerna tidigt och varnade.

– Vi måste mobilisera på alla nivåer av regering, samhälle och den produktiva sektorn för att bekämpa denna olagliga verksamhet”, sade han i ett uttalande förra året.
Det hände aldrig. Trots att skövlingarna ökar fortsätter miljömedvetandet i Brasilien på en låg nivå. När Greta Thunberg uppmanande världens elever till klimatstrejk var det endast två av Rio de Janeiros tusentals skolor som deltog i strejken. Vad som bidrar till att hålla miljömedvetandet på en låg nivå är att Bolsonaros regering gör sitt bästa för att framställa klimatdebatten som orkestrerad av en marxistisk maffia. Konspirationsteorin presenteras av Brasiliens utrikesminister Ernesto Araújo och har fått stöd av landets vice president, general Hamilton Mourão. Förra året sade generalen att ”klimatdebatten används av den rika världen för att kunna fortsätta att dominera”.

Henrik Brandão Jönsson "

" Tysk bussjätte vill utmana SJ på populära sträckor

DN FREDAG 26 APRIL 2019

SJ ökar sitt passagerarantal med åtta procent, rapporterar bolaget på torsdagen. Nästa år kan en ny konkurrent utmana SJ. Det tyskägda Flixtrain planerar att köra flera populära sträckor i Sverige.

Sedan SJ:s monopol över det svenska tågnätet avskaffades, 2010, har flera aktörer trätt in på järnvägsmarknaden. Nu finns konkurrenter som MTR Express, Transdev och snart Flixtrain. Trots det uppvisar det statliga tågbolaget goda resultat i årets första kvartalsrapport. Resandet ökade med åtta procent i jämförelse med motsvarande period i fjol. Likaså går bolaget med vinst på 130 miljoner kronor, vilket står sig starkt i jämförelse med samma period förra året, då vinsten landade på 60 miljoner kronor.
– Vi arbetar mycket digitalt för att förenkla möjligheten att boka biljetter och resa med tåg, vilket är en av förklaringarna till varför vi är konkurrenskraftiga, säger Crister Fritzson, vd på SJ.
Att resa med tåg är en samhällstrend som bara ser ut att öka. Miljö och hållbarhet är två faktorer som påverkar både privatpersoner och affärsresenärer att boka en tågbiljett istället för en flygbiljett. Tågresor har ökat de senaste åren och för att fortsätta växa behöver operatörerna få resenärer att välja deras tågresor.
SJ:s strategi är att försöka locka människor som sällan åker tåg. När bolaget gjorde en Sifoundersökning, 2018, uppgav 17 procent att de har ökat sitt inrikesresande jämfört med tre år tidigare.

– Vi behöver kämpa för att attrahera majoriteten som inte åker tåg i stället för att dra i dem som redan åker tåg, vi tjänar ju inte pengar på att ta marknadsandelar utan på antalet resenärer, säger Crister Fritzson.

Sedan 2015 delar SJ på det svenska tågnätet med bland annat MTR Express, som även driver tunnelbanan i Stockholm, och Transved som kör ”Snälltåget”. MTR Express och det statliga tågbolaget är sedan ett år tillbaka i en konflikt.
Bakgrunden är att MTR Express nekas att sälja tågbiljetter på SJ:s hemsida. Förra året lämnade företaget in ett klagomål till Konkurrensverket där de hävdade att SJ missbrukar sin dominerande ställning.
– Vi behöver ett konkurrensneutralt biljettsystem för att kunna bedriva bra konkurrens på järnvägarna, säger Mats Johannesson, vd på MTR Express.
Konkurrens i sig hävdar han är positivt för branschen. Men för att den ska fungera krävs förutsättningar för samtliga aktörer att bedriva verksamhet på samma nivå. Utöver det satsar företaget på att tågen ska vara så punktliga som möjligt. Precis som SJ vill de också utveckla digitaliseringen inom företaget.
Framöver kan tågbolagen tvingas dela sina sträckor med en ny aktör. Tyskägda Flixbus, som tidigare har köpt Swebus, lämnade i början av året in en ansökan till Trafikverket för att få tillstånd att köra tåg under namnet Flixtrain. Ansökan gäller de populära rutterna Stockholm till Göteborg, Stockholm till Malmö och Malmö till Göteborg.
– Vi tror oss ha goda förutsättningar för att klara oss bra i Sverige, den starkaste fördelen är vår affärsmodell som tidigare har visat sig konkurrenskraftig, säger Peter Ahlgren, vd för Norden, på Flixbus. Flixbus kommer att sälja sina biljetter enbart på sin egen hemsida eller app.
– Vår egen försäljningsplattform gör att vi inte hamnar i beroendeställning. MTR har exempelvis varit beroende av en annan part, säger Peter Ahlgren.
Vilka är den stora utmaningen när fler tågoperatörer kör samma sträckor?
– Ju fler aktörer vi är desto mindre plats på rälsen finns det, det är också viktigt att fler än SJ får attraktiva tider på rälsen, säger han.
Om ansökan blir godkänd väntas tågen rulla under första halvan av 2020. Exakt vilka tågmodeller bolaget satsar på återstår att se. Just nu för Flixbus dialog med framtida samarbetspartners som kommer äga och köra tågen.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

" Ledare: Piloternas krav är helt uppe i det blå

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

Att piloter som alla andra yrkesgrupper vill ha högre lön och bättre arbetsvillkor är inte konstigt. Inte heller att de använder sig av de medel som står till buds för parterna på arbetsmarknaden, och däribland finns möjligheten att gå ut i strejk.

Konstateras bör dock att piloterna hör till de mest strejkbenägna på arbetsmarknaden, inte minst de på SAS. Också 2016 lade ett hundratal ned arbetet, och det varslades om strejk även 2015 och 2017.
Det beror inte på att piloter skulle vara en synnerligen eftersatt grupp. Tvärtom på att den som är en avgörande länk i en stor transportkedja har makten att ställa in viktiga flöden till stora kostnader för andra. Situationen är inte helt olik Hamnarbetarförbudets sits i Göteborg, fast där handlar det om varor medan flyget mest fraktar människor.
Moderna samhällen är känsliga för varje inskränkning i mobiliteten. Produktion av både varor och tjänster sker numera i långa, sammankopplade kedjor där komponenter från olika länder och världsdelar fogas samman. Allt hänger då på fungerande transporter. Detta har skapat stora mervärden för konsumenter i västvärlden genom allt billigare varor. Andra sidan av myntet är att utan transporter stannar också mycket av produktionen, avsaknaden av någon enda vital komponent får därför betydande följdeffekter.
När flyget stannar på marken är värdeförlusten inte sällan också personlig. Människor som planerat en semesterresa blir i stället strandsatta och hela värdet av resan – inklusive kostnader för ledighet och hotellreservation liksom förväntningar att kunna fira en bemärkelsedag eller återförenas med vänner – riskerar att gå om intet. Kravet på fungerande transporter är även av detta skäl avgörande för stora värden, inte bara rent ekonomiska.
Mobilitetens betydelse för samhället ger alltså bland annat piloter en särskilt gynnsam sits. Just det statliga företaget SAS är dessutom en extra tacksam motpart, eftersom företaget kan tankas med skattepengar om intäkterna inte räcker.
Piloterna i detta företag sitter alltså på en stor makt som moraliskt sett borde medföra stort ansvar. Snarheten till strejk talar för motsatsen, en part som försöker krama ut mesta möjliga av läget. Löneökningskrav på 13 procent från en grupp som med alla tillägg och påslag i genomsnitt tjänar omkring 93 000 kronor i månaden vittnar inte heller om någon betydande markkontakt, det är ett krav som svävar i det blå. Man måste närmast vara bankdirektör för att tycka att det är rimliga påslag.
Mycket beror förstås på hur man räknar. Ingångslönerna ligger på klart beskedligare nivåer, lite drygt 30 000 kronor i månaden, och ett förhandlingskrav från piloterna har rört att de arbetar många helger och inte i förväg känner till sitt arbetsschema.
Sedan avregleringen av flyget på 1990-talet har resorna blivit mycket billigare, men det har sin spegling i att kostnader och marginaler behövt pressas. Yrket har inte samma ersättningar och status som på den tiden de statliga företagen var ensamma aktörer och då betydligt färre hade råd att flyga. SAS ekonomiska svårigheter 2012 blev ytterligare en press på löner och arbetsvillkor.
I dagens febriga konjunkturläge går däremot också flygbranschen bra och en anledning till lönekraven är att SAS genererat vinster på senare år. Här väntar sannolikt mer turbulenta tider framöver, vilket ytterligare ökar önskvärdheten i att förhandlingarna landar i mer realistiska lönepåslag.
DN 27/4 2019 "

" Bättre läge för de som bekämpar bränderna

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

Skogsbranden i Tjällmo utanför Motala kom under kontroll i går, men området blev fortsatt vattenbombat med helikopter. På andra håll i landet har många av terrängbränderna kunnat släckas och i skånska Hästveda har de boende börjat få återvända hem.

Marie-Louise Svensson var en av de boende som fått återvända hem.
– Det ska bli skönt att få komma hem. Men det är också lite oroväckande att inte veta vad som har hänt hemma medan vi varit borta, säger hon till SVT Nyheter.
Branden i Hästveda i Hässleholms kommun som härjat i flera dygn håller på att avta. Enligt Leif Hylander, informationsbefäl vid räddningstjänsten, är det inga synliga lågor men värmespridning under marken kan ligga kvar under lång tid.
På torsdagen fick 30 av de 49 evakuerade personerna återvända hem. Räddningstjänsten hoppades under fredagen att fler av de boende kunde skickas hem, skriver SVT.
I Tjällmo i Östergötland bröt branden igenom begränsningslinjen norrut. Efter en stor insats med bland annat vattenbombning av helikoptrar lyckades räddningstjänsten tillsammans med hemvärnet, försvaret och MSB få stopp på spridningen och meddelade vid lunchtid i går att branden var under kontroll.
– Läget är stabilt. Vi har haft någon enstaka liten brand som blossat upp med öppna lågor, säger räddningsledare Samuel Andersson vid Östra Götaland till SVT Nyheter.
Man kommer att fortsätta vattenbomba med minst två helikoptrar, men den slutgiltiga släckningen måste ske från marken, enligt Andersson
Även skogsbranden i intilliggande Godegård är under kontroll, med bara en enhet kvar på plats.
Skogsbranden i Gislaved i Jönköpings län bedömdes som släckt räddningstjänsten meddelade på torsdagskvällen att de lämnar branden. Även i Gnosjö uppger räddningstjänsten att de har skogsbranden under kontroll och ingen har behövt evakueras.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se "

"Fakta. Här råder eldningsförbud
Det är stor eller mycket stor brandrisk i skog och mark i hela Götaland och i Värmlands län, Örebro län, Västmanlands län, Södermanlands län, Stockholms län och Upplands län samt i östra delen av Gävleborgs län, uppger SMHI.
Just nu råder det eldningsförbud i länen Kronoberg, Blekinge, Östergötland och Jönköping.
Eldning utomhus avråds av länsstyrelserna i Stockholm, Örebro, Gävleborg, Västra Götaland och Skåne.
Försiktighet vid eldning utomhus uppmanas av länsstyrelserna i Halland, Uppsala, Västmanland och Värmland.
Källor: SOS Alarm, SMHI. "

" Drabbad av flygstrejken: ”SAS borde ha förberett sig betydligt bättre”

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

"Många frågor från resenärer, försök att boka om resor och långa köer. Så var läget på Arlanda flygplats efter att pilotstrejken brutit ut på fredagen. – Vi har extra personal som bokar om och tittar på andra lösningar. Vi serverar också mat och dryck, säger Karin Nyman, kommunikationsdirektör på SAS.

Klockan närmar sig snart sju på fredagsmorgonen och frustrationen bland flygresenärerna ligger i luften.
– Jag var vaken till tolvslaget i natt för att se om det blir någon flygstrejk, men jag fick varken information om strejken eller hur min specifika resa påverkas från SAS, de borde ha förberett sig betydligt bättre, säger Maria Vyatkina, 29 år, som skulle ha rest till Sankt Petersburg under fredagsmorgonen.
Karin Nyman, kommunikationsdirektör på SAS, säger att bolaget kallat in extra personal som bokar om och tittar på andra lösningar.
– Vi serverar också mat och dryck, säger hon.
En del resenärer upplever att SAS har gett dem för lite informationen dels om strejken men främst deras egna resor, vad säger du om det?
– 72 000 är drabbade och det är oundvikligt att inte alla känner sig informerade. Nu bröt strejken ut, men det här är en situation vi inte har valt och inte heller önskar, det är pilotföreningen som har valt att gå ut i strejk och det är därför vi sitter där vi sitter, vi hade önskat att fortsätta förhandla, säger Karin Nyman.
Linnéa Bengtsson, 25 år, skulle resa till Paris under fredagen. Med datorn framför sig sitter hon på det kalla golvet på flygplatsen och försöker hitta en ny flygbiljett.
– Problemet är att nu är många av de biljetter som fanns i går slutsålda, alla försöker att boka om i sista minuten, säger hon.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

" Andreas Lindberg: Konflikten sträcker sig långt tillbaka

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

SAS-piloter i hela Skandinavien strejkar och tusentals plan står stilla. Problemen sträcker sig långt bak i tiden och till krisen 2012, när bolaget bara var dagar från konkurs.

Relationen mellan SAS-piloterna och företaget är bräcklig sedan länge och bubblar upp med jämna mellanrum. Senast sommaren 2016 bröt en fyradagarsstrejk ut som kostade bolaget många miljoner.
Nu är striden i gång igen.

1. Varifrån kommer problemen?
Det går tillbaka till 2012 då SAS var enormt pressat och med nöd och näppe undgick konkurs. Räddningen var de anställda och facken som offrade sig för bolagets skull.
”Vi hade cash för tio dagar”, har den dåvarande vice styrelseordföranden Jacob Wallenberg berättat i efterhand.
Man behövde spara och skära ner, snabbt. Då fick fackförbunden ett förslag på sitt bord som innehöll kraftiga neddragningar i personalens villkor.
För att rädda bolaget ur krisen skrev facken till slut under på ett snålt kollektivavtal som bland annat öppnade för sänkta löner. Någonting som är extremt ovanligt i Sverige.
När flygbolaget nu repat sig anser piloterna att de ska kompenseras.

2. Hur mycket mer vill de ha då?
Piloterna har sagt att de vill att deras löner ska vara i nivå med resten av branschen. Ett rimligt anspråk kan tyckas, men det beror på vad man utgår ifrån.
Transportföretagen, organisationen som företräder SAS i förhandlingarna, menar att det piloterna kräver skulle innebära en löneökning i storleksordningen 13 procent. Det kan jämföras med resten av svensk arbetsmarknad som gått med på 2,3 procent.

3. Hur dåligt tjänar SAS-piloterna egentligen?
Piloterna och arbetsgivaren har, så klart, skilda åsikter om den saken. Transportföretagen menar att SAS betalade sina piloter i snitt 93 000 kronor i månaden 2018. Piloterna menar att det inte går att räkna ut en snittlön, men pekar på att det finns en linjär löneutveckling mellan ingångslönen på 34 000 kronor och topplönerna som ligger på 97 000 kronor.
Därför är det svårt att säga hur synd det egentligen är om piloterna.

4. Handlar konflikten bara om pengar?
Nej. Piloterna har tre punkter de lyfter och som de ska vara nöjda med för att skriva på någonting.
Lönen är en, men det här handlar också om mer förutsägbara arbetstider och flygbolagets användning av underleverantörer. Facken vill begränsa möjligheten att leja bort flygningar till underleverantörer samtidigt som SAS menar att det skulle hämma bolagets utveckling.

5. Har SAS råd att gå med på allt det här?
Förmodligen inte. Det är redan svårt att driva flygbolag. Det visar inte minst den senaste tidens många konkurser och svaga resultat i branschen.

Då går det inte att höja lönerna med 13 procent för 1600 piloter över en natt. Det skulle kräva nedskärningar på andra håll och det är SAS nog inte särskilt intresserat av.
Vad gäller användandet av underleverantörer så är det både billigare än egna piloter och det ger bolaget en välbehövlig möjlighet till flexibilitet i en pressad bransch.
Samtidigt kan arbetsgivaren inte vara hur tuff som helst mot sina anställda. Det råder pilotbrist i världen och det finns gott om lediga jobb på andra ställen för en pilot med rätt behörighet.
Det vet SAS sannolikt om och det ger pilotsidan en ganska kraftfull hävstång i förhandlingarna.

6. Hur länge kan detta pågå?
Parterna står långt ifrån varandra säger de. Samtidigt bör båda sidor ha ett intresse av att avsluta det här så snart det går.
Piloterna grusar många skandinavers resplaner och har inte direkt folket på sin sida. De borde ha intresse i att inte ställa till med allt för mycket oreda.
SAS förlorar många miljoner för varje dag som går och ännu mer när ersättningsanspråken från arga resenärer börjar komma. Dessutom har flygbolaget sina stora ägare, svenska och danska staten, att hålla på gott humör.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" Stockholms stad förlorar miljonbonus på 50 el-lastbilar

DN 27 APRIL 2019

Fordonsbranschen och transportföretagen larmar i ett brev till regeringen om svåra brister i skattesystemet bonus malus. Ombyggda gasbilar och eldrivna lätta lastbilar förlorar rätten till bonus. – Vi har omkring 50 eldrivna lätta lastbilar som berörs, det här måste rättas till, säger Johan Seuffert, projektledare vid miljöförvaltningen i Stockholms stad.

Bonus malus är det nya skattesystemet för nya fordon. Det infördes den 1 juli 2018 i syfte att styra mot mer bränsleeffektiva fordon och mot fordon som kan tankas med bränslen med låga utsläpp. Laddbara bilar får upp till 60 000 kronor i bonus och gasbilar 10 000 kronor.
Men ganska snart visade det sig att en stor andel av gasbilarna gick miste om rätten till bonus då de efterkonverterats för gasdrift. Endast bilar som anpassats för gasdrift redan vid tillverkningen och som typgodkänts för gasdrift får bonus. I Sverige är det vanligt med efterkonvertering.
Nu står det klart att även eldrivna fordon, främst lätta lastbilar, riskerar att förlora sin bonus om de byggs om med annan inredning och anpassas med hyllor och liknande. Om ombyggnaden kräver registreringsbesiktning förlorar fordonet det ursprungliga typgodkännandet.
Det är precis vad som håller på att hända med ett 50-tal eldrivna Nissan e-NV200 som Stockholms stad beställt. Med full bonus motsvarar det 4,2 miljoner kronor.

– Vi upptäckte problemet sedan vi byggt om en Renault Zoe, en eldriven personbil. Vi tog bort baksätet och ersatte det med en mellanvägg och hyllor. Det blev bakslag, ingen bonus, säger Johan Seuffert, fordonsansvarig och projektledare vid miljöförvaltningen i Stockholm stad.
– Nu ser vi samma problem med ett 50-tal lätta el-lastbilar vi beställt. Anpassningarna vi gör för att bilarna ska passa våra behov gör att de måste registreringsbesiktigas. Och då förlorar fordonen sitt ursprungliga typgodkännande – och därmed rätten till bonus, säger han.
– Det är naturligtvis inte rimligt, bilarna är ju lika eldrivna och klimatsmarta som före ombyggnaden. Det här måste vara rent förbiseende när förordningen skrevs. Vi har skrivit till Transportstyrelsen och påtalat detta, säger han.
50 bilar motsvarar tre miljoner kronor i utebliven bonus.
– Det är mycket pengar som vi hade räknat med att få tillbaka och som vi nu riskerar att förlora, säger Johan Seuffert.
Även fordonsbranschen har engagerat sig. I ett gemensamt undertecknat brev till regeringen och till Transportstyrelsen kräver Bil Sweden, MRF, Motorbranschens riksförbund och Transportföretagen omedelbara ändringar.
”Sammantaget har detta medfört att många kunder och återförsäljare har köpt respektive sålt fordon i tron att de skulle få bonus. De är nu djupt besvikna och har tappat tilltron till bonus malus-systemet. Det gör att försäljningen av bonusbilar riskerar att bromsas upp.”
Anders Norén är teknisk chef på Bil Sweden. Han är mycket oroad över effekterna på sikt.
– Det kommer flera nya modeller av eldrivna lätta lastbilar. Marknaden kan växa snabbt. I fjol registrerades cirka 700 fordon. I år är prognosen över 2 000 fordon.
– Men tillväxten hotas om felaktigheterna inte snabbt rättas till. Förändringarna måste dessutom gälla retroaktivt från den 1 juli 2018 när bonus malus trädde i kraft, säger Anders Norén.
– Det är väl inget som skett medvetet när förordningen utformades, utan det måste röra sig om ett rent förbiseende, menar han.
Jonny Geidne är utredare vid Transportstyrelsen. Han säger att regeringen uppmärksammats på problemen.
– Vi har påtalat effekterna och vi har visat på en möjlig lösning genom att vi får utökade mandat att hantera särskilda skäl i besluten om bonus. Men det här är inte alldeles enkelt att hantera, det kan uppstå nya gränsdragningsproblem.
Martin Larsson, kansliråd vid miljö- och energidepartementet, framhåller att bristerna som påpekas i brevet ingår i den översyn som ska göras av bonus malus.
– Bilar som varit tagna i trafik och som konverterats till el- eller gasdrift har aldrig fått supermiljöbilspremie och kommer inte heller att få någon bonus.
– Det vi däremot ska titta på är om elbilar och gasbilar som inte varit tagna i trafik, men som av olika anledningar fått ett enskilt godkännande, också ska kunna kvalificera sig för en klimatbonus, förklarar Martin Larsson.

Lasse Swärd
lasse.sward@dn.se "

" Så dyr var en ny bil för 50 år sedan

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

En ny Volvo för 165 000 kronor eller en lyxig Cittra för en kvarts miljon? Eller kanske något billigt och praktiskt – som en Skoda för strax under 80 000 kronor? Det fick köparna slanta upp för en ny bil för 50 år sedan – omräknat till dagens penningvärde.

I tabellen har vi plockat ut ett antal modeller från 1969. Priserna är hämtade från ”Stora Bilboken 1969”, utgiven av förlaget Bilboken Nyköping. Där finns många av bilarna utförligt beskrivna av Ingemar Wretman.
I förordet förklarar han att:
”Mina uttalade åsikter om köregenskaper, fjädring, kvalitet med mera är till största delen grundade på egen erfarenhet, men denna har kombinerats med omdömen från personer med god kännedom om bilen i fråga och stor erfarenhet av bilar över huvud taget.”
Han betonar att uppgifter om bränsleförbrukning och toppfart ”aldrig kan anges fullt exakt, emedan de kan växla mellan olika exemplar av samma biltyp”. Förbrukningen anges i regel med två värden, ett för låg och jämn fart (cirka 50 km/tim) och ett för hård körning.
Bland nyheterna uppehåller han sig vid Saabs modell 99, som började säljas hösten 1968. ”Vägegenskaperna är mycket goda med behaglig fjädring, som möjligen kan verka en aning stötig ibland på dålig väg.”
Bensinförbrukningen anges till mellan 0,7 och 1,4 liter/mil och toppfarten till 160 kilometer i timmen med 1,7-liters motorn på 80 hästkrafter DIN. Grundpris: 18 383 kronor inklusive bilaccis och omsättningsskatt. I dag motsvarar det drygt 157 000 kronor.
En titt på vad övriga modeller kostar visar på stor spridning, men också att Saabs och Volvos modeller är förhållandevis billiga. Det lyxigaste Volvo kan erbjuda är modellen 164 med rak sexcylindrig motor, automatväxellåda och taklucka för 28 800 kronor, motsvarade strax under 250 000 kronor.
Tabellen visar också på modeller som i dag är hett efterfrågade med priser därefter. Jaguar E-type exempelvis för motsvarande 347 000 kronor. I dag kostar välhållna exemplar minst det dubbla. Mercedes 280 SL är ett annat exempel, dyr redan 1969 – men rena rariteten i dag.
Även Volvo har en klassiker i sportmodellen P1800 som 1969 kostade motsvarande 210 000 kronor. Det värdet står sig väl i dag för ett välhållet exemplar.

Lasse Swärd
lasse.sward@dn.se "

"Fakta. Priser 1969 – och vad det motsvarar i dag

Modell	Pris i kronor	Motsvarar i dag
Alfa Romeo Spider	26 933	230120
Citroën 2CV	8 660	73 993
Citroën DS 21 Pallas	29 950	255 898
Ford Mustang V8	35 027	299 277
Ford Cortina 1300 2d	13 300	113 637
Jaguar E-type Serie II	40 599	346 885
Mercedes 200	23 950	204 633
Mercedes 280 SL	47 750	407 984
Opel rekord 1,7 2d	16 693	142 628
Opel Commodore autom	23 278	198 891
Peugeot 404 autom soltak	19 850	169 602
Porsche 911 T Targa	39 104	334 111
Renault 4 soltak	10 767	91 995
Saab 96 2d	14 783	126 308

Saa9 95 stationsvagn 16 555 141 449
Saab Sonett 22 083 188 681
Saab 99 18 383 157 068
Skoda MB1000 9 333 79 742
Toyota Corolla sedan 12 261 104 760
Toyota Crown sedan 18 666 159 486
VW 1300 med soltak 12 810 109 451
VW Karmann-Ghia 17 355 148 284
VW 1600 TLE 16 151 137 997
Volvo Duett 16 110 137 647
Volvo Amazon 82 DIN hk 17 070 145 849
Volvo Amazon 100 DIN hk 19 230 164 304
Volvo 142 82 DIN 19 150 163 706
Volvo 142 100 DIN övervxl 20 965 179 129
Volvo 164 manuell 25 230 215 569
Volvo 164 automat takl 28 880 246 756
Volvo P1800 24 540 209 674
Källa: Stora bilboken 1969 "

" Peter Wolodarski: Greta ska tydligen göra läxan, inte träffa påven.

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Greta Thunbergs internationella genomslag är unikt. Få svenskar har lyckats med motsvarande. Framgångarna framkallar en genant motreaktion på hemmaplan.

Ha möte med påven. Få beröm av Barack Obama på Twitter. Hälsas välkommen av talmannen i brittiska underhuset.
Välkommen till Greta Thunbergs nya tillvaro. Jag kan inte minnas en svensk som tidigare blivit ett namn i den internationella storpolitiken så här snabbt. Och frågan är om det någonsin hänt för en ung svensk som engagerat sig politiskt. Det Greta Thunberg satt igång är unikt.
Unikt småaktiga är också de irriterade nålstick som Thunberg fortfarande får hemma i Sverige, i allt väsentligt från kretsar som mest verkar reta sig på att den politiska debatten handlar om något mer än invandring, mångkultur och kriminalitet. Greta Thunberg stör agendan.
Därtill är hennes massiva internationella genomslag förmodligen provocerande i ett land där jantelagen alltid bubblar under ytan, även om ingen av dem som kritiserar Thunberg skulle medge den saken.
Hennes synd är att hon är framgångsrik och påverkar. Vilken fräckhet! Hon ska vara tyst och göra sin läxa i stället för att tacka ja när världens ledare bjuder in. Möjligen kan hon få skriva några inlägg på Twitter, förutsatt att hon intresserar sig för samma politiska frågor som sina belackare.
Det naturliga hade annars varit att i likhet med det brittiska underhusets talman John Bercow applådera en ung människas oförtröttliga engagemang. I veckan sa Bercow så här om den

”entusiastiska och hängivna miljöaktivisten” Thunberg när han välkomnade henne till underhuset:
”Som talman är jag mycket medveten om att det finns olika uppfattningar i dessa frågor, men jag tror att vi över alla partigränser är överens om att uppmuntra unga människor att stå upp och tala fritt om det de tror på och oroar sig för.”
De orden sägs utan att Greta Thunberg visar några som helst tecken på inställsamhet. Hon lierar sig inte med dem som är vänliga mot henne. Hon ställer sig inte in. Tvärtom håller hon konsekvent fast vid sitt budskap:
Varför ignorerar ni klimatforskningen? Varför säkrar ni inte framtiden? Varför ser ni som har makt inte till att jag som ung kan tro på framtiden?
Det verkligt intressanta med genomslaget för Greta Thunberg är inte vilket motstånd det framkallar, utan vad framgången säger om vår tids politiska ledarskap.
Den tid vi lever i är turbulent. Mycket vi tagit för givet är under omprövning. I hela västvärlden pågår en tydlig backlash mot de senaste decenniernas liberala framsteg.
Den här stunden ropar efter politiskt ledarskap, som pekar ut en hoppfull väg framåt. Som gör att människor kan känna förtroende och tillförsikt.
Vad Greta Thunberg lyckats med är lika mycket de etablerade politikernas misslyckande. Hon mobiliserar engagemang och förändringsvilja i en ödesfråga.
Hon identifierar ett problem, hon hittar en metod för att kanalisera engagemanget och hon når fram till människor över hela världen med sitt budskap, samtidigt som hon har stöd av de ledande forskarna på området.
Därmed fyller hon ett demokratiskt vakuum. Sedan Barack Obamas dagar är det – med undantag för Emmanuel Macron – bara högernationalister som lyckats få upp den politiska temperaturen. De har varit extremt skickliga på att driva sina frågor framåt, samtidigt som övriga partier inte riktigt vetat vad de ska säga. Deras svar har blivit att antingen slå fast att de starkt ogillar vad de ser eller försöka vinna tillbaka väljare genom att själva låta som en mildare variant av högernationalisterna.
Med Greta Thunberg ser vi något annat. Entusiasmen kring henne handlar om att en växande grupp människor över hela västvärlden känner starkt för klimatfrågan, och ständigt får nya påminnelser om att läget är alarmerande. Men uppståndelsen uttrycker också ett slags frustration över den allmänna bristen på handling och ledning.
Man kan säga mycket om den tidigare brittiske premiärministern Tony Blairs tid vid makten, som politisk analytiker är han dock fortfarande skarp.
Han delar oron för klimatförändringen, men i en podd-intervju med demokratiforskaren Yascha Mounk väljer han att lyfta fram den teknologiska revolutionen för att förstå vår tids politiska håglöshet. Digitaliseringen präglar varje politikområde och framkallar mycket osäkerhet, ofta utan att vi tänker på det. Samtidigt handlar lite av diskussionen om möjligheterna och lösningarna som också finns. Få pekar framåt.
Vi oroar oss på en mängd områden – klimatet och migrationen är två huvudfrågor – men de flesta etablerade politiker klarar inte av att kanalisera oron till förändring. Och de lägger inte fram förslag som väljarna uppfattar som ett steg mot något bättre.
Greta Thunberg hade aldrig nått så här långt utan kraften i sociala medier. Hon visar att makt aldrig varit så enkel att skaffa sig, tack vare det teknologiska skiftet.
Våra partiledare borde känna stolthet, men också inse att de själva inte lyckats göra jobbet. Det brinner just nu runt om i Sverige som en följd

av torkan. MSB har säkert en krisplan. Men den räcker inte för att mobilisera politiskt engagemang på världsnivå.
Det är detta Greta Thunberg påminner alla om – och får de flesta att förstå.

Peter Wolodarski
peter.wolodarski@dn.se
chefredaktör "

" Tjällmobranden bekämpas med oförminskad styrka

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Branden i östgötska Tjällmoskogen är ännu inte helt släckt. Räddningstjänsten kommer att behålla full styrka över hela helgen och vattenbomba lågorna även på söndagen.

– Det börjar se lite bättre ut, men det är fortfarande ett antal punkter som det brinner på ute i skogen. Vi har inte trappat ner resurserna alls, de behövs, säger Daniel Agerhult, inre befäl på Räddningstjänsten östra Götaland.
Brandområdet omfattar 300 hektar, ungefär 550 fotbollsplaner, och har härjat vid Tjällmo sedan i måndags. Det nederbördsfria vädret har förvärrat läget och först i måndagens prognos sänker SMHI nivån från ”stor brandfara” till ”gräsbrandssäsongen slut”.
Till sin hjälp har räddningstjänsten en helikopter från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. I går var antalet brandmän på plats ungefär 25 stycken, förstärka med lika många från hemvärnet. Det är svårt att säga hur länge räddningstjänsten är kvar med full styrka och vad gäller eftersläckningsarbetet kan det på väldigt länge, säger Daniel Agerhult.
Övriga större bränder som härjat i Sverige i veckan är det lugnare med. Vid den i skånska Hästveda har nästan alla evakuerade personer återvänt hem och bränderna i Gislaved respektive Gnosjö är att betrakta som släckta.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se"

" SAS-strejken fortsätter – över 60 000 drabbas

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Pilotstrejken inom SAS fortsätter även över söndagen. Det beräknas drabba cirka 64 000 passagerare.

Inga förhandlingar mellan SAS och piloternas fackförbund pågick under lördagen.
En av de tre medlarna som utsetts, Jan Sjölin från Medlingsinstitutet, tror att det kan dröja en tid innan parterna möts igen.
– Båda sidor måste fundera över sina positioner. Annars kan det inte bli någon uppgörelse, säger han.
– Parterna brukar ha fullt upp med att administrera konflikten internt i sådana här lägen och det kan ta tid, facket håller på med olika informationsinsatser till sina medlemmar, fortsätter Jan Sjölin.
Bolaget ställde in ett stort antal flygningar på lördagen, vilket berör omkring 34 000 resenärer. Tiotusentals resenärer kan drabbas varje dag som piloterna i Sverige, Danmark och Norge strejkar. Strejken väntas pågå även under söndagen då det totalt beräknas drabba ungefär 64 000 passagerare när 587 avgångar ställs in i hela Skandinavien.
– Vi hoppas på att kunna lösa den här konflikten så fort som möjligt så att inte fler passagerare drabbas, säger Freja Annamatz, presschef på SAS till SVT Nyheter.
Majoriteten av SAS svenska inrikesflygningar har ställts in men även flygningar inom Europa samt långdistansflygningar. Totalt berörs cirka 70 procent av SAS flygningar och konflikten beräknas kosta bolaget 60–80 miljoner kronor per dag.
Flera flygningar med rivalen Norwegian sålde slut på fredagen till priser som låg tusenlappar över det normala och under lördagen var nästan alla avgångar mellan Stockholm och Oslo utsålda.

Thea Mossige-Norheim
thea.mossige-norheim@dn.se
Sandy Kalleny
sandy.kalleny@dn.se"

"Fakta. Strejken i siffror
1. Antal inställda avgångar
2. Antal drabbade passagerare
1: 2:
Fredag 26 april: 673 72 300
Lördag 27 april: 329 33 912
Söndag 28 april: 587 63 360

Fakta. Nytt kollektivavtal ska förhandlas fram
Konflikten rör nya kollektivavtal för piloterna som bland annat anser att de hamnat efter sina konkurrenter lönemässigt. Båda parterna har haft möjlighet att lägga fram sina krav till medlarna.
Under torsdagskvällen lade medlarna ett bud om att fler piloter ska kunna påverka och överblicka ett mer förutsägbart schema, samt få en löneökning på 2,3 procent i enlighet med marknaden, uppger arbetsgivaren. Facket har krävt en löneökning på 13 procent. Piloterna sade under kvällen nej till budet som medlarna presenterade för parterna, medan arbetsgivaren sade ja.
Strejken involverar svenska såväl som danska och norska piloter. DN "

" Så bemöter du skeptikerna. Nej, mer koldioxid i atmosfären är inte bra för planeten

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Våra utsläpp av koldioxid värmer upp klimatet, och gynnar bara träd och andra växter om de har tillräcklig tillgång till vatten och näring. Och blir det för varmt kan skogar helt sluta att ta upp koldioxid.

”Planeten är grönare än någonsin, vi får bättre skördar, skogen växer, kort sagt: koldioxid är bra för planeten”, är ett vanligt argument bland dem som vägrar gå med på att våra utsläpp av växthusgaser värmer upp klimatet. Det stämmer att växter behöver koldioxid. Tillsätt mer koldioxid i ett växthus, och tomatplantorna växer så det knakar. Borde inte samma sak gälla för världens växter?

– Skillnaden är att i ett växthus kan du alltid förse tomaterna med exakt rätt mängd gödsel, näring och vatten, säger Florian Kraxner, ledare för centret för hållbar landskapsförvaltning vid forskningsinstitutet IIASA, International Institute for Applied Systems Analysis, i Österrike och ordförande i IBFRA, International Boreal Forest Research Association.

Koldioxidgödsling kan gynna växter även utanför växthusen, men bara till en viss gräns.

– Det är som att ge ett barn fler matteböcker. Har hon inte papper eller pennor att arbeta med så kommer hon inte att lära sig räkna bättre. Det är samma sak med växter. Om vi ger dem mer koldioxid utan att de har tillräckligt med vatten och näring så kan inte fotosyntesen gå fortare, säger Elliott Campbell vid institutionen för miljövetenskap vid University of California i Santa Cruz.

Fotosyntesen, processen där gröna växter omvandlar koldioxid och vatten till syre och kolhydrater med hjälp av energi från solljuset, har blivit effektivare sedan vi började öka på mängden koldioxid i atmosfären. Elliott Campbell och hans medarbetare har analyserat luftbubblor i iskärnor från Antarktis och sett att under 1900-talet växte jordens växter snabbare än de gjort på 54 000 år. Enligt deras resultat, som publicerades i tidskriften Nature för två år sedan, tog de gröna växterna upp 31 procent mer koldioxid under förra seklet än innan industrialiseringen satte fart.

– Det är bara historiska data. Vi vet inte vad som kommer att hända med fotosyntesen i framtiden, om vi släpper ut ännu mer koldioxid i atmosfären, säger Elliott Campbell.

En del forskare tror att effekten kommer att stanna av, vilket skulle vara förödande för klimatet.

– Varje år tar världens växter upp ungefär lika mycket koldioxid som Kina släpper ut. Problemet är att om växterna slutar med det skulle klimatförändringarna skena iväg och gå ännu fortare än de gör i dag, säger Elliott Campbell.

Och redan nu misslyckas växterna med att hålla jämna steg med våra utsläpp.

– Ungefär en fjärdedel av koldioxiden från fossila bränslen går in i biosfären. Det är en ekosystemtjänst naturen ger oss. Men med den takt vi släpper ut får vi dessvärre ändå problem med klimatförändringar, trots den tjänsten. Vi överträffar naturens förmåga att lagra koldioxid, och koncentrationerna i atmosfären ökar mer och mer för varje år, säger Elliott Campbell.

Hur stor effekten är av mer koldioxid varierar mellan arter och växtplatser.

– Oftast växer det mer. Men till exempel i norra Sverige, där vi har gjort ett koldioxidförsök med granar, växer de inte mer. Granarna är otroligt begränsade av tillgången på kväve i marken, säger Johan Uddling, professor vid Institutionen för biologi och miljövetenskap vid Göteborgs universitet.
I ett växthus kan vi tillföra så mycket kväve som behövs.
– Men ute på fält och åkrar är det alltid en miljökostnad att gödsla. Det läcker ut i vattnet, och leder till övergödning, algblomning, lägre biologisk mångfald och annat man inte vill ha, säger Johan Uddling.
Satellitbilder visar att världen verkligen har blivit grönare sedan 80-talet.
– Mycket beror på förändrad landanvändning, som att stäpp, savann och liknande har blivit jordbruksmark, säger Florian Kraxner.
Det leder till fler utsläpp av växthusgaser, bland annat eftersom kol lagrat i marken frigörs och kommer ut i atmosfären.
– Även om man planterar jordbruksgrödor kan de aldrig kompensera för utsläppen och förlusterna av det markbundna kolet.
Koldioxidgödslingen har ändå bidragit till att vi har fått en grönare planet.
– Det gäller framför allt i tropiska områden, där lövytan ökar. På norra halvklotet är förgröningen mer en effekt av klimatförändringarna än av koldioxiden. Lövsprickningen kommer i gång tidigare och skog kan växa på nya områden. Island och Grönland är de bästa exemplen. Där håller det verkligen på att bli grönt igen, säger Florian Kraxner.
Att bara se grönskan som en positiv effekt av koldioxidutsläpp är att göra det alldeles för enkelt för sig, menar han.
– Det låter ju väldigt bra, och det ser tilltalande ut när jordklotet färgas grönt. Men vi måste fråga oss vilken av effekterna vi ser, så att vi inte jämför äpplen med päron. Och vi måste väga in kostnaderna av mer koldioxid i atmosfären. Klimatförändringarna ökar risken för skogsbränder, angrepp av skadeinsekter, torka och andra extrema händelser. Förgröningen kan bara kompensera mycket marginellt för det.
Hur länge tillväxten kommer att vara är också oklart.
– Detta kan vara en övergångsfas, där det just nu växer mer och mer och blir mer och mer biomassa i skogen. Men så småningom kommer de träden att dö och brytas ner, och då får vi troligen en ny jämvikt, där det växer mer men också bryts ner mer. Då kanske inte skogen kommer att vara en nettoupptagare av koldioxid längre. Men det kan ligga flera decennier fram i tiden, säger Johan Uddling på Göteborgs universitet.
När det blir varmare och torrare minskar skogens förmåga att ta upp koldioxid. Det märktes tydligt under 2016, då väderfenomenet El Niño drev upp jordens medeltemperatur till den högsta någonsin sedan vi började mäta temperaturer med termometrar.
– Koldioxidhalten i atmosfären har aldrig stigit så mycket som under 2016. Det beror inte på att vi släppte ut exceptionellt mycket då utan på att trädtillväxten minskade och dödligheten ökade i skogarna i stora delar av tropikerna, säger Johan Uddling.
Grödor som växer snabbare av koldioxidgödsling får dessutom sämre näringsinnehåll.
– Baksidan av den ökade tillväxten är att det blir en ny balans mellan grundämnena, så att halten av kväve, zink, järn, protein och andra näringsämnen sjunker, säger Johan Uddling.
Det påverkar både människor och djur.
– Vår föda blir mindre näringsrik. Det finns redan ett par tre miljarder människor som lider av brist på järn och zink, och på en del håll i världen har man även proteinbrist. Vi kan också se att insekter som äter växter måste äta mer för att få i sig samma mängd näring. De äter mer men växer långsammare och mognar senare.
Maria Gunther
maria.gunther@dn.se "

"Fakta. Keelingkurvan
Forskare mäter dagligen halten av koldioxid i luften på toppen av berget Mauna Loa på Hawaii.
Kurvan som visar hur koncentrationen av koldioxid har ökat sedan mitten av förra seklet kallas Keelingkurvan, efter den amerikanska geokemisten och oceanografen Charles David Keeling som inledde mätningarna på Mauna Loa år 1958.
Koldioxidhalterna före 1958 kommer från isborrkärnor. "

" Karin Bojs: Dags att gå ut och spana på vitsipporna

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Känner du igen en blåsippa, en vitsippa och en björk? Då kan du göra en insats för vetenskapen. Redan nu i Valborgshelgen.

Det fanns en tid när jag var rätt nollställd inför sälgar. Men det var innan jag skaffade bin. Numera ser jag sälgblomningen som vårens största höjdpunkt. Jag sitter utanför bikupornas öppning och gläds åt bina när de kommer inflygande med små klargula kulor på låren. Som mimosablommor ser de ut, de gula klumparna av sälgpollen. Några bin är så tungt lastade att de snavar på landningsbanan.
Visst, rent teoretiskt har jag vetat länge att sälgen har stor betydelse för insektslivet. Centrum för biologisk mångfald i Uppsala gav för några år sedan ut en skrift som heter ”Sälg – livets viktigaste frukost”, och den har jag ju läst.
Men det är en helt annan sak att se effekten i verkligheten. Att sälgen bokstavligen är livets viktigaste frukost.
Ett sälgdrag i rättan tid betyder att mina bin kommer att överleva den här vintern. Och inte bara mina honungsbin, utan tusentals andra insekter, som humlor och fjärilar.
När den insikten sjönk in vässades mina ögon för sälgar i omgivningen. Har blomningen börjat än? Hur är det med hansälgarna, vars gula blommor lyser som moln. Och med honsälgarna, med sina mer anspråkslösa gröna blommor? Pågår blomningen fortfarande?
Blåsippor har jag däremot älskat sedan tidig barndom. Jag är uppvuxen i Göteborg, i ett område där berggrunden är sur och blåsippor sällsynta. Men ibland firade vi påsk hos farfar och farmor i

Kalmar. Där fanns massor av blåsippor, och de gjorde ett outplånligt intryck på mig när jag var liten.
Och jag är nog inte ensam om att gilla *Hepatica nobilis*, som för närvarande är blåsippans (omdiskuterade) vetenskapliga namn. De senaste veckorna har många av mina bekanta stoltserat med vårfoton av blåsippor på sociala medier. Sverigedemokraterna har blomman som partisymbol.
Ett annat konservativt parti, Kristdemokraterna, hade tills för ett par år sedan vitsippan som symbol. Den blommar lite senare än blåsippa och sälg, ungefär när björkarnas löv börjar spricka upp.
Om björkarnas nationalromantiska laddning – som kan studeras i bildkonst och sångtexter – skulle man kunna orda mycket.
Jag tänker dock bara konstatera att vitsippor, blåsippor och björkar har djup förankring i den svenska folksjälen. Väldigt många människor i vårt land känner igen dessa växter.
Därför är det klokt av Svenska fenologinätverket och Sveriges botaniska förening att välja just vitsippa, blåsippa och björk till projektet Vårkollen.
Det svenska fenologinätverket är ett ambitiöst forskningsprojekt med Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, som huvudman. Professionella forskare arbetar tillsammans med amatörer över hela landet för att kartlägga vårens ankomst och höstens antågande, utifrån växters och fåglars beteende.
Att vara fenologiväktare, som amatörernas jobb kallas, kräver en del. Man ska ha koll på ett antal arter och vara på plats för att kunna följa växternas utveckling.
Vårkollen är ”fenologi for dummies”. Mycket enklare. Den kräver bara att du prickar in sex av Sveriges allra vanligaste blommor och träd och vid ett enda tillfälle rapporterar hur långt de har kommit i sin utveckling. Tillfället är nu, den 30 april till 1 maj. Rapporten fyller du i på hemsidan vårkollen.se.
Forskare kan sedan använda resultaten för att se hur klimatförändringen påverkar växtligheten i Sverige.
Som engagerad privatperson är det lätt att dra stora växlar på tillfälliga väderförhållanden. Men professionella forskare jobbar inte så, de ser till förändringar över årtionden.
Nu har du alltså chansen att bidra till seriös klimatforskning, samtidigt som du njuter av en vårpromenad. Sex arter ingår i Vårkollen: blåsippa, vitsippa, tussilago, björk, sälg och hägg. Och känner du inte igen en hägg, eller rent av en sälg, kan du alltid fylla i svarsalternativet ”ej observerad”.

Karin Bojs
vetenskap@dn.se "

" Torr och het vår gör grönska till sandöken i ”Tysklands Sahara”

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

En ovanligt varm och torr vår har förvandlat grönskande ängar till en sandöken norr om Berlin. För att rädda skörden odlar en del bönder nu grödor som är framtagna för att klara värme och torka bättre.DN har besökt området som kallas för ”Tysklands Sahara”.

Liebenwalde.
Det brukar vara den tiden på året då ängarna grönskar, grödorna gror och luften fylls av doft av blommande träd och buskar. Men i Liebenwalde, cirka 35 kilometer norr om Berlin på den östtyska landsbygden, syns ingen växtlighet. En finkornig ljusbrun sandöken breder ut sig så långt ögat kan nå.
Endast ett par maskrosor och några enstaka grässtrån har kämpat sig upp genom de böljande sanddynerna. Man kan nästan se framför sig hur några beduiner kommer vandrande genom ökenlandskapet, som föga förvånande kallas för ”Tysklands Sahara”.
Våren 2019 kom ovanligt tidigt till Tyskland och har varit både varmare och torrare än normalt. I det som annars brukar utgöra Berlins kornbod har det knappt fallit något regn alls den senaste månaden. Åkrarna är redan brunbrända, det råder stor brandfara och runt om i regionen rasar skogsbränder.
Den vidsträckta sandöknen uppstod efter att kraftiga vindbyar svepte med sig sand från bland annat uttorkade åkrar och ängar i området. Videoklipp som fångat sandstormen på film visar ett mäktigt naturfenomen, som annars är vanligt i ökenområden. Liknande stormar har under våren även rapporterats från andra håll i Tyskland, där de bland annat lett till trafikolyckor som orsakats till följd av att bilister förlorat sikten.
För boende i närheten växer oron för att sandöknen är en första fingervisning om hur landskapen här omkring kan komma att se ut om torkan fortsätter. För bönderna är det ett direkt hot mot deras livsnäring.
Några kilometer västerut blickar mjölkbonden Beate Stuht ut över hagarna där korna trampar runt på jakt efter färskt gräs att äta. Jakten blir allt mer desperat.
– Situationen är värre nu i april än vad den brukar vara i slutet av augusti, säger hon.
Hon måttar med handen vid höften och säger att rågen så här års brukar ha växt sig ungefär en meter hög. Nu liknar åkern en torrlagd sjöbotten. Sprickor i den intorkade leran bildar ett lekfullt mönster i den brunbrända marken.
– Korna har redan ätit upp det mesta gräset, och inget nytt växer i den här torkan. Om det inte börjar regna snart vet jag inte vad de ska äta, säger hon.
På gården finns 400 djur som vardera äter cirka 40 kilo grödor om dagen. Tjuren – som väger omkring ett ton – sätter i sig betydligt mer. Än så länge kan korna utfodras med grödor som sparats från förra året, men lagren börjar sina och snart blir situationen akut.
Att köpa in foder från annat håll eller låta bevattna åkrarna är för dyrt. Beate Stuht pekar på några ungdjur som tuggar i sig halm i brist på annat.
– Det är inte särskilt bra. De växer inte som de borde. Hö vore mycket bättre, men vi har helt enkelt inget kvar att ge dem, säger hon med - förra sommaren i färskt minne.
– Alternativet är att sälja av djuren eller skicka dem på slakt.

Sommaren 2018 var en av de varmaste och torraste sedan tyska - meteorologer började mäta temperaturer och nederbörd. I spåren av de extrema väderförhållandena följde skogsbränder, floder torrlades, fiskar massdog och bönder fick se sin skörd torka bort. Många hoppades att det skulle dröja hundra år till nästa extremsommar. Men i veckan varnade det tyska väderinstitutet, DWD, för att denna sommar kan bli ännu torrare.
– Situationen vi har nu är på många håll i Tyskland ännu värre än under fjolåret, säger Udo Busch vid DWD till tidningen Die Zeit. Varningarna gäller framför allt områden här i östra Tyskland som drabbades hårt av torkan även i fjol. De närmaste veckorna väntas bli - avgörande. Redan i april råder högsta brandrisk och runt om i Tyskland bekämpar räddningstjänsten våldsamma skogsbränder. I Thüringen i mellersta Tyskland har ett skogsområde om 13 hektar brunnit upp och i Hessen krävdes det 400 brandmän för att släcka en annan skogsbrand.
Tysklands bönder fasar för ännu en sommar av förstörda skördar och nödslaktade djur. Beate Stuht har varit mjölkbonde i 20 år och planerar att snart låta dottern ta över verksamheten.
Men om det ska vara möjligt att livnära sig inom jordbruket även i framtiden gäller det att bättre kunna anpassa sig till långa torrperioder, tror hon. Sedan några år testar hennes anställda att odla grödor framtagna för att tåla värme och torka bättre.
– Växterna med rötter som når djupare ned i marken har visat sig fungera bättre än de vanliga grödorna vid sådana här väder-förhållanden, säger hon.
Kanske kan ny teknik hjälpa bönderna att klara de extrema väder-förhållandena bättre, fast för djuren är hettan en plåga. För att undkomma den heta solen häckar de flesta mjölkkorna inne i ladu-gården där det råder skön skugga.
– De trivs som bäst när det är åtta grader varmt, säger Stuht.
Ute, där solen gassar, visar termometern på 28 grader – i april. Sanden på ängen som förvandlats till en sandöken bränner mellan fingrarna.

Lina Lund
lina.lund@dn.se "

"Fakta. Tusentals gårdar hotades redan förra året
Efter förra sommarens torrperiod beslutade regeringen om ekonomisk ersättning till bönder som fått minst 30 procent av skörden förstörd. 340 miljoner euro, motsvarande ungefär 3,5 miljarder kronor, betalas ut. Det tyska bondeförbundet hade dock krävt drygt tre gånger så mycket. Omkring 10 000 bond- gårdar, motsvarande var 25:e gård i landet, drabbades så hårt av torkan att de riskerade att gå omkull.
Källa: Bundesregierung, Handelsblatt. "

" Resetiden med tåg fördubblas

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Under Kristi himmelsfärd kommer flera arbeten med järnvägen att genomföras. Det gör att tåg leds om, ställs in och ersätts med buss. Restiden mellan Stockholm och Göteborg med SJ:s snabbtåg kommer att fördubblas från tre till sex timmar.

Mellan den 30 maj och 2 juni, under Kristi himmelsfärd, genomför Trafikverket järnvägsarbeten genom Hallsberg. Det innebär att samtlig tågtrafik kommer att vara avstängd och påverka flera järnvägssträckor. Främst berör det resenärer på sträckorna Stockholm–Katrineholm–Göteborg, Stockholm–Karlstad–Oslo, samt Stockholm–Örebro–Göteborg. Vissa tåg kommer att ställas in, andra ledas om via alternativa järnvägssträckor och några ersättas med buss.
SJ:s snabbtåg, som trafikerar sträckan mellan Stockholm och Göteborg via Katrineholm, kommer att ledas om via Linköping för vidare färd söderut. Det innebär att dessa tåg får fördubblad restid, från dagens cirka tre timmar till omkring sex timmar.
På SJ anser man att informationen om den ökade restiden på de olika sträckorna som ges när biljetten bokas har varit tillräcklig.
– Alla som har biljetter på de här sträckorna har fått rätt information i samband med bokningen. Vi kommer också att göra utrop i de här tågen en vecka innan så att resenärerna är medvetna om vad som sker, säger Anders Edgren, presskontakt på SJ.
Eftersom många pendlare inte kan boka platsbiljett måste de söka information på andra håll, exempelvis via tågbolaget eller Trafikverkets hemsida.
Arbetet som ska göras i Hallsberg består i huvudsak av spår- och växelarbeten samt signal- och kontaktledningsarbeten. Detta görs med anledning av att det så kallade Godsstråket mellan Hallsberg och Degerön ska byggas ut till dubbelspår.
– Vi ska bland annat lyfta över trafiken från ett spår till ett nytt, vilket vi gör för att få plats med det nya Godsstråket, säger Linda Lingdell, projektledare på Trafikverket.

Jimmy Persson
jimmy.persson@dn.se "

" MSB uppmanar allmänheten till försiktighet vid elden

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Brandrisksäsongen är ovanligt tidig i år och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) uppmanar allmänheten att vara försiktig. – Det är alltid ett problem då man eldar, grillar eller håller på med någon form av gnistbildande verksamhet i ett område där det råder väldigt hög brandrisk, säger Marcus Årskog på MSB.

Med valborgsfirandet inleds den tiden på året då svenskarna eldar och grillar.
– Man ska följa de råd, rekommendationer och eldningsförbud som kommuner utfärdar, påminner Marcus Årskog.
Enligt MSB är det lite annorlunda i år jämfört med förra året eftersom gräs- och skogsbrandssäsongerna överlappar varandra.
I norra Götaland och delar av Svealand är det fortsatt torrt. De senaste dagarna har det dessutom varit extremt höga värden på skogsbrandsrisk, enligt MSB.
– Värdena är högre än normalt sett för den här årstiden och det som är ovanligt i år är också att gräsbrandsrisken och skogsbrandsrisken har gått in i varandra. Normalt sett brukar det vara ett par veckor mellan gräsbrandsrisk och skogsbrandsrisk, säger Marcus Årskog.
Den senaste veckan har stora bränder brutit ut i bland annat Hässleholms kommun och Motala kommun som krävt ett intensivt släckningsarbete. Många boende fick dessutom evakueras från sina hem.
SMHI har i veckan utfärdat brandrisker på flera håll i landet, framför allt i Götaland och delar av Svealand. Enligt den senaste prognosen ser ett nederbördsområde ut att dra in över delar av Götaland men i norra Götaland ser det ut att vara fortsatt torrt och risk för skogsbrand.
Samtidigt har det utfärdats eldningsförbud på flera håll i landet. I Blekinge län och Jönköping län råder det eldningsförbud på obestämd tid samtidigt avråder kommuner i bland annat Skåne, Stockholm och Uppsala allmänheten från att elda.

TT "

" Foderbrist oroar bönder

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Oron är stor hos lantbrukare som fortfarande påverkas av torkan från förra årets säsong. Foderbristen gör att priserna skjuter i höjden.

Det torra och varma vädret för att bönderna är oroliga för att betet inte ska räcka till nu när djuren släpps ut.
Många hoppas att det som växer ute i naturen ska räcka till för att försörja djuren och att de inte ska behöva utfodras med grovfoder och ensilage.
– Men året har inte börjat bra. Växtligheten står och stampar och vi vet inte om den kommer att komma igång. Oturligt nog verkar det inte som om vädret spelar jordbrukarna i händerna, särskilt inte dem som har små lager med sig från förra året, säger Bengt Johnsson som är agronom vid Jordbruksverket.
I april har det varit varmt och torrt på dagarna och kallt på nätterna. Vid den här årstiden är nattfrost minst lika problematiskt för en lantbrukare eftersom det som växer på dagarna inte gynnas av att frysa på nätterna, enligt Bengt Johnsson.
– Om det återigen skulle bli en knapp tillgång på foder är lagren bottenskrapade. Det gör att priset går upp ytterligare, säger han.
Enligt beräkningar från foderrådgivningsföretaget Växa sjönk grovfoderproduktionen med en tredjedel förra året på grund av torkan. Det har många bönder kompenserat genom att tillverka grovfoder från arealer som normalt inte används för fodertillverkning. De har även använt halm och en ökad mängd kraftfoder för att utfodra sina djur, enligt foderspecialisten Ulrika Lundberg vid Växa.
– Bortfallet förra året kostade lantbruket ungefär fyra miljarder kronor i minskat produktionsvärde, säger hon.
Foderkostnaderna för en enskild lantbrukare har i genomsnitt ökat med 30–50 procent, enligt Växas beräkningar.
Det betyder att en mjölkbonde med ungefär hundra kor fått en ungefärlig kostnadsökning på 0,5–1 miljon kronor under ett år, enligt Ulrika Lundberg.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se "

" Ica, Coop, Citygross och Lidl skrotar engångsgrillar

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Efter förra årets bränder slutar flera matvarujättar att sälja engångsgrillar. På Lidl begravs de helt och hållet. – Vi kommer inte leta efter en ersättare, säger hållbarhetschefen Annika Skogvik.

När våren närmar sig ökar också användandet av engångsgrillar. Förra sommaren präglades i stora delar av landet av flera bränder. Nästan 25 000 hektar mark drabbades av lågorna. Fyra stora matvaruhandlare agerar nu för att undvika ett liknande scenario i år.
Branschorganisationen Svensk Dagligvaruhandel har utformat överrenskommelsen som matjättarna Ica, Coop, Lidl och Hemköp ingår i. I överrenskommelsen går parterna med på att ta bort grillarna ur sortimentet när eldningsförbud uppstår.
– I fjol tog vi bort grillarna när bränderna var som värst, men nu handlar det om en branschgemensam överenskommelse som innebär att våra kedjor slutar sälja dem så fort ett län inför eldningsförbud, säger Claes Salomonsson, presschef på Axfood som driver Hemköp och Willys.
Men fyra av kedjorna – Ica, Lidl, Citygross och Coop – går ett steg längre och slutar sälja engångsgrillar oavsett eldningsförbud. Grillen slutar säljas när det nuvarande lagret tar slut.
– Dels handlar det om brandrisken men också om att värna om miljön, exempelvis händer det att människor lämnar kvar grillarna i naturen, säger Tobias Rydergren, presschef på Coop.
Härnäst riktar Ica och Coop fokus mot att hitta en hållbar ersättare. De nuvarande grillarna består av aluminium och är även brandfarliga, framför allt under sommarens hetta.
På Coop tror man att en ersättare kommer finnas tillgänglig först 2020. På Ica hoppas företaget kunna erbjuda ett alternativ nästa säsong. För engångsgrillarna på Lidl är det här däremot slutet:
– Även om vi ersätter med något likvärdigt, med ett bättre material ur ett hållbarhetsperspektiv, finns brandrisken kvar. Därför har vi beslutat att bara sälja grillar för hemmabruk, säger Annika Skogvik, tillförordnad hållbarhetschef.
Hemköp har just nu inga planer på att skrota grillarna. Dock bekräftar Claes Salomonsson att man letar en ersättare på sikt.
– Det finns fortfarande efterfrågan på engångsgrillar och folk vill köpa dem, men ur ett hållbarhetsperspektiv tycker vi inte om dem och vill hitta en bättre ersättare, säger han.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

" Ytterligare avgångar ställs in

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Pilotstrejken på SAS fortsätter och flygbolaget ställer in ytterligare 1 213 avgångar på måndag och tisdag. 110 000 passagerare berörs.

”Vi beklagar djupt att våra kunder drabbas av den pågående pilotstrejken, som leder till förseningar och inställda flyg. På grund av den pågående konflikten ställs nu ytterligare avgångar in under måndagen och tisdagen”, skriver SAS i ett pressmeddelande.
På måndagen gäller det 667 avgångar i hela Skandinavien och på tisdagen 546 stycken med 61 000 respektive 49 000 berörda resenärer.
SAS har nu förlängt tiden för fri om- och avbokning av biljetter till den 5 maj ”för de passagerare som känner en oro för att deras reseplanering påverkas av den pågående strejken”.
1 600 piloter strejkar sedan tidigt i fredags och fram till och med söndagens har 1 589 avgångar ställts in och påverkat 169 272 passagerare. Orsaken till den fackliga stridsåtgärden mot arbetsgivarsidan är stora skillnader i uppfattning om vad en pilot tjänar och därmed hur mycket lönerna ska höjas.
Svensk pilotförening menar att piloter tjänar från ingångslönen 34 000 till högsta slutlönen 97 000 och kräver en 13-procentig höjning för att täppa igen inkomstgapet till den övriga europeiska flygmarknaden.
Transportföretagen menar att tillägg och traktamenten är så allmänt förekommande vilket man därför tycker ska ingå i löneuträkningen som då innebär en snittlön på hela 93 000 kronor.
Transportföretagens förhandlingschef Torbjörn Granevärn säger att deras krav på 2,3 procents löneökning är det samma som budet från medlarna. Han kallar fackets yrkanden för extrema och säger att om de infördes skulle SAS själva existens vara på allvar hotad.
– Om bolaget skulle gå med på alla krav på en gång skulle det stanna, och även om vi skulle få tid på oss att införa dem skulle det på allvar utmana anställningstryggheten för samtliga 10 000 anställda och dessutom bland annat skada bolagets konkurrenskraft, säger Torbjörn Granevärn.
Svensk pilotförenings ordförande Rawaz Nermany säger att egentligen ingenting har hänt sedan strejken inleddes. Han betonar att de från fackligt håll står fast vid sina krav.
– Vi avvaktar fortfarande på att företaget ska ta kontakt med oss och vilja förhandla. SAS har hittills bara suttit tysta och vi ser ingen anledning att justera våra krav förrän de faktiskt sätter sig vid förhandlingsbordet, då är jag övertygad om att vi kan komma till en lösning, säger Rawaz Nermany till DN under söndagen.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se "

" Oklart om körkortslån ger effekt

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Drygt tusen personer i månaden söker CSN-lån för att ta körkort. Syftet är att göra arbetslösa mer attraktiva, men effekterna är oklara.

Från september förra året går det via Centrala studiestödsnämnden (CSN) att låna till körkortet. Kravet är att man är arbetssökande och inskriven på något arbetsmarknadspolitiskt program eller har varit arbetslös i minst sex månader. Syftet är att göra arbetslösa mer anställningsbara eftersom många arbetsgivare kräver körkort.
I början var trycket stort, med nära 5 000 sökande i september. Sedan har det sjunkit till 1 000–1 500 i månaden. Hittills har 12 450 sökt lån. Drygt 8 000 har fått bifall, varav omkring 4 300 fått pengar utbetalda, totalt knappt 38 miljoner kronor.
Men ingen har någon vidare koll på om de som tar körkort med hjälp av det förmånliga lånet får jobb i större utsträckning än andra. CSN har det inte, även om det gjorts en ministudie av ett 20-tal tillfrågade personer. Inte heller Arbetsförmedlingen har gjort någon mer seriös uppföljning. Detsamma gäller regeringen, som hänvisar till att reformen är relativt ny och inte helt enkel att följa upp.
Pengarna beräknas räcka till oktober, enligt CSN. Om det blir en fortsättning, avgörs i höstbudgeten.

TT "

" Eldningsförbud stoppar många valborgsfiranden

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Brandskyddsföreningen uppmanar nu till aktsamhet när majbrasorna ska tändas på valborg. Det är torrt i skog och mark och eldningsförbud gäller i flera kommuner och län i landet. – Det är sunt förnuft som råder, säger Lars Brodin, brandingenjör.

Sista april är det många som kommer att sjunga in våren runt majbrasor som tänds runt om i landet. Men i år råder det eldningsförbud i flera län och kommuner.
Brandskyddsföreningen vill inte generellt avråda från att tända majbrasor men uppmanar till aktsamhet.
– Man måste ha koll på vad ens kommun säger om eldning. I vissa kommuner har de eldningsförbud som innebär att man inte får tända majbrasor, säger Lars Brodin, brandingenjör vid Brandskyddsföreningen.
Är det inte lättare att helt avråda från majbrasor?
– Det tycker jag inte, det är ju en tradition att tända majbrasor. Det är däremot väldigt torrt i marken nu och då gäller det att vara extra försiktig.
Är brandrisken större än tidigare år?
– Det har varit speciellt i år, i vanliga fall brukar gräsbrandsäsongen komma under våren, sedan är det oftast ett uppehåll innan skogsbränderna kommer senare under sommaren. Nu har de överlappat varandra och så har det inte varit tidigare.
Vad är det viktigaste att tänka på om man ska elda?

– Det är sunt förnuft som råder. Man måste tänka efter innan man börjar elda och ha koll. Men även att följa de allmänna tipsen som vi har.
Och vad förbudet egentligen innebär kan variera från kommun till kommun. Just nu råder eldningsförbud i tre hela län: Östergötland, Kronoberg och Jönköping. Förbudet råder även lokalt i vissa kommuner runt om i landet, bland annat i Skåne, södra Dalarna och i Kalmar.
– Det är viktigt att kolla vilka förutsättningar som gäller i den kommun där man bor. Läget för eldningsförbud kan förändras från dag till dag, säger Lars Brodin.
På Kronobergs kommuns hemsida är den senaste uppdateringen på måndagen att förbudet råder mot att göra upp öppen eld utomhus på marken. Det gäller även iordningställda eldstäder, om dessa inte har särskilt godkännande av länsstyrelsen eller kommunen. I Östergötlands län gäller förbudet bland annat mot viss typ av eldning utomhus. Förbudet omfattar aktiviteter som eldning, grillning och matlagning. Utomhus innebär områden som ligger nära skog där elden lätt kan spridas.
Stockholms brandförsvar avråder på sin hemsida från att tända majbrasor. Räddningstjänsten i Uppsala gör detsamma. Däremot gäller inte eldningsförbudet i Stockholms län eller Uppsala län.
I Kronobergs län råder eldningsförbud och det kommer förmodligen att ligga kvar under valborgsmässoafton, men att det kan bli fråga om dispens för brasa under valborgsfirandet.

Mathilda Ejefalk
mathilda.ejefalk@dn.se "

" Stora mängder död fisk i Hjälmaren

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Ett stort antal döda fiskar har under helgen spolats i land vid östra Hjälmaren, rapporterar Eskilstuna-Kuriren. Hjälmarens vattenvårdsförbund misstänker att fiskarna kan ha dött av syrebrist, men säger till tidningen att man måste avvakta svar från länsstyrelsen. Länsstyrelsen i Örebro har under helgen varit på plats och tagit prover.– Vi fick även några fiskar från en yrkesfiskare som hade lagt dem i frysen så att vi skulle kunna ta prover på dem, säger Martin Engström, länsfiskekonsulent i Örebro län, till tidningen.

TT "

" Få djur och växter mår bra i Sverige

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Den biologiska mångfalden i Sverige är hårt trängd, enligt en ny rapport. – Statusen för de allra flesta arter och naturtyper är dålig, säger Naturvårdsverkets Mark Marissink.

Var sjätte år ska EU-länderna se över sin flora och fauna. Läget för 166 arter och 89 naturtyper, som är av intresse för europeisk naturvård, har nu kartlagts i Sverige och resultatet är aningen illavarslande.
– Det är svårt att se några större förändringar de senaste sex åren. Statusen för de allra flesta arter och naturtyper är inte bra och vi kan inte vara säkra på att de överlever på lång sikt, säger Mark Marissink, biträdande chef på Naturvårdsverkets miljöanalysavdelning.

TT "

" Bönderna erbjuds hjälp mot vildsvin

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Förstörd mark och uppätna grödor – den växande vildsvinstammen ställer till allt mer bekymmer för lantbrukarna, med skador som enligt Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) beräknas kosta jordbruket mer än en miljard kronor per år. Samtidigt står många bönder handfallna då de saknar möjlighet att själva jaga. Men nu finns hjälp att få – Svenska Jägareförbundet har startat en så kallad vildsvinshjälp, rapporterar ATL.

Lantbrukare som själva inte jagar fyller i ett formulär på webben, och därefter förmedlas kontakt med en jägare som är beredd att hjälpa till.

TT "

" SAS-chefen: Konflikten är förödande för bolaget

DN TISDAG 30 APRIL 2019

SAS-strejken har pågått i fyra dagar och kommer definitivt sätta sina spår. För att konflikten inte ska bli förödande för flygbolaget vädjar vd:n Rickard Gustafson nu om att parterna ska börja prata. – Vi kan inte bara stå helt fastlåsta i varsin ringhörna, säger han.

Strejkens fjärde dag har passerat. Hittills har 2 802 SAS-avgångar ställts in och 279 334 resenärer har drabbats. För varje dag som går utan en lösning förlorar den skandinaviska flygjätten miljoner och nu börjar det bli bråttom att nå en överenskommelse.
– Vi måste bara få stopp på det här. Det är förödande för bolaget. Inte bara de pengar som snabbt rinner ut utan också det förtroendekapital som eroderas hos kunderna, säger Rickard Gustafsson.
Medlarna lade sent på torsdagen fram ett bud som ratades av piloterna. Sedan dess har det varit låsta positioner och parterna har inte ens kunnat diskutera saken.
– Vi har sagt till SAS att vi står till förfogande men det kräver att SAS sträcker ut en hand, säger Wilhelm Tersmeden, ordförande i Svensk Pilotförenings SAS-sektion.
Rickard Gustafsson beskriver det som att parterna stått i varsin ringhörna och bara tittat på varandra fram tills nu då det är dags att agera.
– För våra kunders skull måste vi finna lösningar och jobba med Medlingsinstitutet för att röra oss mot varandra, säger han
– Det är den instruktionen jag gett vårt förhandlingsteam, att vi så fort som möjligt ska försöka komma tillbaka till realförhandlingar.
Men det är inte bara för kundernas skull. Bedömare har tidigare sagt att strejken kostar flygbolaget mellan 60 och 80 miljoner svenska kronor varje dag, och att en riktigt långdragen konflikt kan radera ut hela bolagets vinst i år.
Gustafsson har inte hunnit räkna på förlusterna men medger att det är ”ytterst allvarligt” för bolaget. Samtidigt har de inte råd att vika ner sig och ge efter allt för mycket i förhandlingarna.
– Vi har mötts utav en kravbild som skulle slå undan benen på vår konkurrenskraft och jag kan inte acceptera det. Jag har ett ansvar för att företaget också ska kunna tro på sin framtid. I en värld där flygbolagen runt omkring oss kämpar för sin existens och överlevnad, många vinstvarnar och många har gått under. Att i den kontexten tro att vi är immuna går inte, säger han.
Kollektivavtalen är fristående för Sverige, Norge och Danmark och förhandlas separat i respektive land. Alla pilotföreningar ska dock vara nöjda för att strejken ska brytas. Läget i de skandinaviska grannländerna var under måndagen liknande och det saknas tecken på att några förhandlingar är på gång.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Fakta. Piloternas krav kan delas upp i tre punkter
1 Mer förutsägbara arbetstider och bättre schemaläggning. Som det ser ut nu kan piloter i vissa fall riskera att få jobba sju helger i rad.

2 Piloterna vill ha tillbaka en reglering som begränsar bolagets möjlighet att låta underleverantörer flyga vissa sträckor.

3 Lönerna. Arbetsgivarsidan menar att snittet av vad som faktiskt betalades ut 2018 är 93 000 kronor i månaden. Piloterna menar att det är poänglöst att räkna ut ett snitt och pratar i stället om en lönestege där man ökar lönen ungefär lika mycket varje år. Från ingångslönen på 34 000 till topplönen på 97 000 kronor kan det ta upp till 24 år, beroende på erfarenhet och bakgrund. Det vill piloterna ändra.
Källa: Svensk Pilotförening och Transportföretagen "

" Piloten: Strejken handlar om de ungas arbetsvillkor

DN TISDAG 30 APRIL 2019

I 30 år har Ingolf Pääjärvi arbetat som pilot på SAS. När flygbolaget hotades med konkurs gick han och andra anställda med på neddragningar i personalens villkor. Nu vill han att yngre piloter får kompensation för personalens uppoffringar 2012.
– Att vara pilot har blivit ett betydligt mer slitsamt jobb, säger Pääjärvi.

Piloter i Sverige, Norge och Danmark har nu varit i strejk i fem dagar. En av dem är piloten Ingolf Pääjärvi som är medlem i Svensk pilotförening. Efter 30 år som pilot på SAS har han sett både uppgångar och nedgångar inom företaget.
Efter att ha arbetat sex år inom flygvapnet sadlade han om till civilflyget för 30 år sedan. På den tiden fanns det en stor efterfrågan på piloter inom SAS. I jämförelse med flygvapnet innebar civilflyg fler flygresor vilket lockade Ingolf Pääjärvi. Men både han och övriga anställda stod inför ett stort beslut 2012. Flygbolaget hotades med konkurs, men det fanns en räddning. Om de anställda gick med på neddragningar i personalens villkor skulle företaget klara sig. Det nya kollektivavtalet öppnade bland annat upp för sänkta löner. Trots de sämre villkoren beslutade facket och personalen att rädda företaget.
– När det blev en akut kris var vi piloter lojala mot företaget, sedan raserades våra pensionssystem och vi fick sämre pensioner, när man ställer upp under djärva tider tycker jag att vi också ska få ta del av kakan när det går bra, säger Pääjärvi.

Ingolf Pääjärvi säger att han har haft samma lön i tolv år. Trots det hävdar han att konflikten framför allt handlar om arbetstider och arbetsförhållanden. Men samtidigt understryker han att det är synd att konflikten behövde gå så långt att det blev en strejk.
Sedan han började flyga har pilotyrket ändrats mycket. Tack vare avregleringen av flyget finns det fler arbetsgivare att vända sig till, men likaså har yrket blivit allt tuffare att balansera med ett privatliv.
– I dag flyger vi dubbelt så mycket men trots det har vi samma löner som förut, dessutom kan en pilot arbeta sju helger på raken och samtidigt inte veta hur han arbetar om två veckor, vilket gör det svårt att balansera arbetslivet med familjen, säger han.
Även facket delar den bilden och driver frågan om arbetstider. En genomsnittlig arbetsdag arbetar Ingolf Pääjärvi ungefär nio timmar. I motsats till majoriteten av piloter, enligt Ingolf Pääjärvi, sitter han på en fast rotation. Det innebär att han vet när han är ledig från jobbet.
– Den här konflikten handlar om de unga piloterna och deras rätt att ha bra arbetsvillkor, jag har fått en fast rotation eftersom jag har jobbat så länge inom företaget, men fyra av fem piloter saknar det, säger Ingolf Pääjärvi.
Förra året gick SAS med två miljarder i vinst. Eftersom företaget har återhämtat sig sedan krisen för sex år sedan tycker han att de anställda borde få känna av framgångarna också.
– Jag tycker vi är värda kompensationen nu när det går bra igen eftersom vi har gett mycket så mycket i pensionen för att rädda företaget.
Trots att Ingolf Pääjärvi önskar bättre karriärmöjligheter för de yngre piloterna förstår han arbetsgivarens sida.
– Jag förstår att SAS önskar viss flexibilitet av personalen, dessutom är det tråkigt att konflikten behöver gå så långt att det blev en strejk eftersom det drabbar människor som ska resa, men det behöver bli enklare för dagens piloter att balansera privatlivet och familjen med arbetet, vilket sker med mer arbetstrygghet och bättre schemaläggning, säger han.

Raffaella Lindström raffaella.lindstrom@dn.se "

" Myndigheter bör upplysa om uppförande i skogen

TISDAG 30 APRIL 2019

Bränder. Varför går inte ansvariga brandmyndigheter och medier ut och propagerar mot allt som kan vara upphov till alla skogsbränder? Det är ju inte klimatförändringarna som sätter eld på skogen, utan ofta människors dumdristighet.

Vi blir informerade om torkan, avsaknad av vattenreservoarer och om utomordentliga insatser från brandmän, men glöm inte att upplysa om att människan ska uppföra sig i skogen med försiktighet och förnuft – särskilt när torka råder!

Karin Albinson
Stockholm "

" Det finns en lösning för kärnkraftens avfall

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Slutförvar. Svar till Ann Andrén (26/4): Svensk Kärnbränslehantering AB, som ägs av kärnkraftsföretagen, har i uppdrag att ta hand om kärnavfallet, och vi har ett säkert system för detta. I Forsmark finns ett slutförvar för driftavfall och i Oskarshamn ligger det använda kärnbränslet säkert i väntan på slutförvaring. Det återstår att bygga en inkapslingsanläggning och ett slutförvar för det använda bränslet samt att få dessa i drift.

Efter en prövning av Strålsäkerhetsmyndigheten och Mark- och miljödomstolen ligger ansökan hos regeringen. I vår säkerhetsanalys visar vi att vi med den valda metoden kan bygga ett slutförvar som är långsiktigt säkert i Forsmark.

Jenny Rees
presschef, Svensk Kärnbränslehantering AB "

”Så kan nattågstrafiken till Europa komma i gång snabbt”

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190501
Många har sett hindren torna upp sig och det har heller inte presenterats några konkreta idéer om hur ny nattågstrafik till Europa ska kunna genomföras. Vi menar att det är fullt möjligt att komma i gång inom cirka ett år med vårt förslag till trafikupplägg, skriver tågexperterna Mats Ameen, Per Gunnar Andersson och Christer Ljungberg.

Som ett av många svar på den allt hetare klimatdebatten diskuteras nu tågtrafik i allmänhet och nattågstrafik ut i Europa i synnerhet, i många olika sammanhang. Facebook-gruppen Tågsemester har nu 82 500 medlemmar, och de två resebyråer som är bra på att boka tåg ut i Europa (Kalmar och Alingsås) har väntetider på mellan veckor och månader.
I januariöverenskommelsens 73-punktsprogram mellan S, MP, C och L ingår att det ska bli enklare att åka tåg till utlandet. Trafikverket har därför i uppdrag att upphandla nattåg med dagliga avgångar till flera europeiska städer. Många har sett hindren torna upp sig. Hittills har det heller inte presenterats några konkreta idéer om hur ny nattågstrafik ska kunna genomföras.
Inledningsvis kan konstateras att nattågstrafiken i Sverige sedan några år upplever en ny vår. Den negativa trenden har vänts och resandet pekar stadigt uppåt. Att hävda att nattågstrafiken skulle vara en förlegad företeelse – som vissa debattörer gör – motsägs av den

faktiska utvecklingen. Det satsas i dag på nattågstrafik i länder som Österrike, Finland och Storbritannien.
Det diskuteras just nu i många sammanhang, både professionellt och i sociala medier, hur en nattågstrafik ut i Europa skulle kunna se ut. Här ger vi ett förslag som skulle kunna genomföras inom rimlig tid.
På sträckan Malmö–Berlin finns redan i dag kommersiella nattåg, även om antalet trafikdagar är begränsade. Upphandlad nattågstrafik bör därför sikta på Västeuropa för att inte konkurrera med den nattågstrafik som faktiskt redan körs.
Ett förslag på tidtabell är att det nya nattåget går från Malmö vid 21-tiden. Det skulle kunna utgå från Stockholm tidigare på dagen. Medan Fehmarn Bält-förbindelsen byggs, får tåget gå via Stora Bält-bron och Jylland. Klockan 6 på morgonen ankommer tåget till Köln, där det finns goda anslutningar till Paris (med ankomst klockan 10) och större delen av Tyskland. Slutpunkt kan förslagsvis vara Bryssel med ankomst strax efter klockan 8. Efter ett byte kan då även London nås till klockan 10. I motsatt riktning kan det bli likartade anslutningar med avfärd från Bryssel vid 21-tiden, Köln strax efter klockan 23, och ankomst till Malmö klockan 8. Om tåget fortsätter till Stockholm kan det vara framme vid lunchtid. Dessa körtider är fullt möjliga med dagens spårinfrastruktur och vagnmateriel.
Nattågen går förslagsvis non-stop genom Danmark och stannar först i Köln i Tyskland. Det skulle bli märkligt om svenska skattemedel subventionerade tågresor mellan Danmark och Tyskland/Belgien. Dessutom kan körtiden hållas nere om vändning inne på Hovedbanegården i Köpenhamn undviks. Skulle man från dansk sida vilja haka på med uppehåll så får de tillskjuta ytterligare medel.
En alternativ trafiklösning är att köra från Stockholm vid 18-tiden, Malmö klockan 23 (anslutning från Göteborg klockan 20) och ankomst Hamburg klockan 7 nästa morgon. Men då når man inte viktiga målpunkter som London och Paris förrän på seneftermiddagen.
Ett lämpligt upplägg skulle kunna vara att Trafikverket äger eller hyr in sovvagnar, liggvagnar, sittvagnar och restaurangvagnar samt lok som klarar de tre strömsystem och fyra säkerhetssystem som krävs för sträckan. Lok som klarar flera ström- och säkerhetssystem finns redan i nuläget på marknaden. På sikt behövs ny vagnmateriel, men inledningsvis borde begagnade vagnar kunna hyras in. Det bör poängteras att vanliga svenska personvagnar inte kan användas, då de är för breda för att tillåtas på kontinentala spår. Vagnarna behöver i viss utsträckning specialutrustning, bland annat med nödbromsblockering för att få köra under Öresund och Stora Bält. Sådan utrustning finns redan på många tåg och är inget oöverstigligt hinder.
Vi kan jämföra detta svenska initiativ med den uppgraderade nattågstrafiken Skottland–London med Caledonian sleeper, som erbjudit nattågsresor sedan 1873. Från april 2015 gäller ny upphandling med stöd av skotska myndigheter där franska Serco vann franchise-avtalet att bedriva sovvagnstrafiken. Serco har avtal på 15 år och i oktober 2015 beställdes 75 nya vagnar för trafiken. Vagnarna är sittvagnar med mycket hög komfort, restaurangvagnar samt sovvagnar med olika komfort, bland annat Europas första sovvagnar med dubbelsängar. Trafiken med de nya vagnarna startade i april 2019. Det man kan lära av detta är att satsningar på nya vagnar tar tid och kräver en lång upphandlingsperiod.
Vi har tittat på hur ett upplägg från Sverige till kontinenten med start inom rimlig tid kan se ut. Det finns vagnar att hyra, bland annat de som kördes av DB innan man lade ner sin nattågstrafik 2016. Förutom sovvagnar finns här även liggvagnar, restaurangvagnar och 1 klass-sittvagnar.
Hur ser då ekonomin i en satsning ut? Med utgångspunkt i hur kostnaderna för tågtrafik ser ut bör den svenska satsningen röra sig om cirka 60 miljoner kronor per år för att dagligen köra ett tågpar Malmö–

Bryssel. Detta fördelar sig på cirka en tredjedel vardera på personal, fordon respektive banavgifter.
Intäkterna är naturligtvis svårare att beräkna. Allt beror på hur många som vill resa, och därmed hur hög medelbeläggningen blir. Österrikiska ÖBB har en medelbeläggning för nattåg på 67 procent, vilket är högt. Med våra beräkningar krävs en medelbeläggning på cirka 50 procent för att affären skall ge ett överskott på cirka 5 procent.
Vid en anbudsupphandling kan vagnmaterielen ställas till förfogande och sedan får företag lämna anbud. Med denna tjänstekoncessionsmodell, där trafikföretaget står för driftkostnaderna och behåller intäkterna, kan trafikföretaget självt bestämma biljettpriserna. Förslagsvis startar man med en treårig provperiod. Avtalet bör därefter vara flerårigt, helst 15 år, så att trafikföretaget har ett incitament att marknadsföra och utveckla trafiken.
På lång sikt behöver de ekonomiska förutsättningarna för nattågstrafik förbättras, till exempel genom att nattågstrafik undantas från banavgifter i alla europeiska länder.
Vår slutsats är att det är fullt möjligt att trafikera ett koncept likt vårt förslag dagligen med inhyrda fordon, vilket innebär att trafikstart borde kunna ske tämligen snart. Detta är viktigt för såväl trovärdighet som opinion. Det pratas så mycket om detta nu att trafikstart december 2019 vore att föredra trots att tidtabellerna redan är satta. En mer rimlig men även det utmanande tidplan är sommaren 2020. De 50 miljoner kronor, eller snarare 45 miljoner när hanteringen dras av, som finns tillgängliga kan låta mycket men utgör endast drygt 25 procent av de totala kostnaderna under en period på tre år, resten måste tas in via biljettpriset.
Med ovanstående förslag på trafikupplägg och avtalskonstruktion skulle ny nattågstrafik kunna komma i gång inom cirka ett år. Detta skulle ge de passagerare som vill resa tidseffektivt, miljövänligt och framtidsinriktat till Västeuropa ett riktigt attraktivt alternativ.

Mats Ameen, senior trafikkonsult Trivector, tidigare chefsstrateg Skånetrafiken
Per Gunnar Andersson, senior trafikkonsult Trivector, tågtrafikexpert
Christer Ljungberg, vd Trivector, expert framtidens transporter "

" SAS permitterar 1 000 anställda

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

Pilotstrejken fortsätter och SAS ställer in 504 avgångar i dag, onsdag. Företaget ska också permittera 930 kabinanställda till följd av strejken. Dessutom permitteras 70 personer inom bagagehantering, rapporterar den norska tidningen VG.

– Strejken drabbar våra passagerare i en omfattning vi inte har sett i modern tid. Det är en belastning och situationen är dramatisk. Vi gör allt vi kan för att hitta en lösning, säger SAS presschef Knut Morten Johansen till VG.
I dag, onsdag, beräknas 504 avgångar ställas in, vilket drabbar cirka 47 000 passagerare. Inga nya förhandlingar har skett sedan strejken bröt ut under natten mot fredagen.
Detta trots SAS-vd:n Rickard Gustafssons tydliga uppmaning under måndagen: såväl piloterna som arbetsgivaren måste ta sitt ansvar och sträcka ut en hand.
Med onsdagens 550 inställda avgångar är antalet stoppade flyg uppe i 3 352 och 32 6334 resenärer har drabbats.

Thea Mossige-Norheim
Andreas Lindberg "

" Ökad förlust för Lufthansa

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

Högre bränslepriser och tuffare konkurrens medförde betydligt större förlust för tyska flygjätten Lufthansa. Kvartalsförlusten landade på 342 miljoner euro, motsvarande 3,6 miljarder kronor, en nio gånger högre förlust än samma kvartal i fjol. Inför sommaren räknar bolagsledningen med att marknaden växer med 4 procent.

TT-Reuters

"Utredning: Elbrist hotar Stockholm

DNTORSDAG 2 MAJ 2019

Ett starkt ökande antal elbilar, en större befolkning och kapacitetsbrist i Stockholms elnät. Nuvarande elinfrastruktur är inte tillräcklig för att klara av att hantera de ökade behoven, visar en utredning från Stockholms stad. – Det får stora effekter för vår komfort om vi tvingas släcka ner elen tidvis, säger oppositionsborgarrådet Emilia Bjuggren (S).

Miljöförvaltningen och trafikkontoret har i en gemensam utredning kommit fram till att det finns kapacitetsbrist i Stockholms elnät, främst på stamnäts- och regionnätsnivå. Bristerna handlar framför allt om att hantera höga effekter.
Stadens mål är att Stockholm ska vara fossilbränslefritt 2040. Den kanske största utmaningen är, enligt stadens utredning, att det saknas förståelse av hur storskalig elektrifiering av transportsektorn kan påverka elnätet i Stockholm i framtiden. Det saknas en tydlig bild över vilka elfordon som kan bli vanliga och vilka laddbehov det medför.
– Det handlar inte bara om elbilar, det är serverhallar, datacenter, smarta sensorer. Staden kommer att kräva mycket mer kapacitet och effekten av bristen kommer att förvärras påtagligt efter 2025, säger finansborgarrådet Anna König Jerlmyr (M).
I dag finns cirka 100 laddplatser uppsatta på gatumark i Stockholms stad, målet är 4 000 publika laddplatser fram till år 2022.
I förslaget till klimatfärdplan för Stockholmsregionen – planen är inte antagen än – står det att ungefär 20 procent av länets bilar behöver vara eldrivna år 2030. Enligt en prognos från Trafikverket kan det finnas mellan 150 000 och 250 000 laddbara bilar i Stockholm år 2030.
– Effektbristen påverkar klimatomställningen, men ingen säger att vi ska stoppa elbilarna, säger Emilia Bjuggren.
Staden måste göra en tydlig kartläggning av hur behoven ser ut de kommande 50 åren, menar hon.
– Det som görs i dag är att åtgärda de brister som finns nu, staden måste ta ledartröjan, säger Emilia Bjuggren.
Elnätsbolaget Ellevio varnade redan i februari i en artikel i DN Stockholm för den hotande kapacitetsbristen.
– Vi kommer inte ha tillräckligt med kapacitet in till Stockholm från och med 2021 enligt våra prognoser. Om inget sker nu kommer vi att behöva neka fler elanslutningar till staden. Det har aldrig hänt förut, säger Henrik Bergström, chef för samhällskontakter på Ellevio.
Enligt såväl Ellevio som stadens utredning riskerar viktiga projekt som tunnelbaneutbyggnad och bostadsbyggande att påverkas, också på grund av effektbrist.
Men den största utmaningen för en storskalig elektrifiering på lokalnivå är, enligt stadens utredning, inte kapaciteten i nätet utan att - hitta fysisk plats till nya nätstationer och elnätsförstärkningar i Stockholms urbana miljöer.
Stamnätsägare har en investeringsplan men det tar lång tid att få ny infrastruktur på plats. I snitt tar det enligt rapporten 10–12 år, till följd av en lång tillståndsprocess som bland annat omfattar miljöprövning och möjlighet att överklaga för de som berörs av utbyggnaden. Den faktiska byggtiden är cirka två år.
– Det är långa ledtider, vi måste ta höjd för det. Stamnät kan till exempel gå genom någons mark eller genom ett naturskyddsområde. Det kräver enormt stora skyddsvallar – det går inte att bygga något närmare än nio meter. Man gör sig en otjänst om man tror att man kan korta ledtiderna, säger Emilia Bjuggren.

Svenska kraftnät behöver utöka stamnätet, enligt Anna König Jerlmyr, regeringen måste också komma med incitament för att bygga ut de regionala näten.
– Det är inte bra att regeringen nu kommer med ökad kraftvärmeskatt och väntas föreslå en förbränningsskatt. Det slår direkt mot elsituationen, säger hon.
Staden måste samordna sina aktörer och energieffektivisera, menar Emilia Bjuggren, exempelvis har SISAB – Stockholms skolfastigheter – anpassat belysningen i skolorna till när människor är på plats.
– Det är därför jag har tagit initiativ till en energisamordnare i Stockholm, för att få ihop förvaltningarna och se till att det går enkelt att få bygglov och tillstånd, säger Anna König Jerlmyr.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se "

" Cyklisten är inte en människa

DN FREDAG 3 MAJ 2019

I Storbritannien redovisade forskaren Ian Walker för några år sedan ett märkligt studieresultat. Röda lastbilar var betydligt mindre farliga för cyklister än vita lastbilar. En person i publiken hade den rimliga förklaringen. De röda lastbilarna tillhörde posten. Brevbärare cyklar i tjänsten och kan därför bättre förstå cyklister och deras trafikbeteende. Erfarenhet av olika trafikslag gör oss till bättre trafikanter.

Så uppfattar förstås inte alla trafikanter situationen. Här pågår samma fördummande polarisering i identitetspolitiska läger som på många andra samhällsområden.
Ja, faktiskt exakt densamma, om man ska tro en australisk studie (Ny Teknik 25/4). Enligt samma frågeformulär som används för att studera förakt mot etniska minoriteter fick trafikanter ranka cyklister på en skala mellan människa och apa.
Ickecyklisterna såg cyklisterna som bara till 45 procent mänskliga, och inte ens bland självidentifierande cyklister sågs gruppen som mer än 70 procent mänsklig.
Dessa instinkter kan förklara varför högerpopulister är ute och vinglar om just cyklister. En australisk politiker har jämfört cyklister med kackerlackor. I Polen förklarade den tidigare utrikesministern Witold Waszczykowski att ”cyklister och veganer” inte omfattade ”polska värderingar”. Finlands tidigare utrikesminister Timo Soini, som lämnade Sannfinländarna för utbrytarpartiet Blå Framtid, har rasat mot ”vegetarian-bög-cyklister”.
Den sortens löjeväckande utfall bör man förstås skratta åt. De säger mest om avsändarna.

Värre är det med de bakomliggande attityderna. Den australiska studien visade att hela 9 procent av bilisterna avsiktligt prejat cyklister och att 17 procent hade spärrat deras väg – beteenden som var starkt korrelerade med en avhumaniserande attityd mot cyklande medmänniskor. Identitetspolitiken är en trafikfara.

Mattias Svensson
mattias.svensson@dn.se "

"Strejken avblåst efter intensiva förhandlingar

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Strejken på SAS är slut. Parterna enades på torsdagseftermiddagen om ett avtal efter mer än 36 timmars intensiva slutförhandlingar i Oslo. Det meddelade SAS vd Rickard Gustafson vid en presskonferens efter klockan 23 på torsdagskvällen. Avtalet är på tre år. – Det kommer ta ett dygn innan vi är uppe i full drift igen, sa Gustafson under presskonferensen.

SAS och dess 1 400 piloter kunde under eftermiddagen komma överens om en lösning sedan förhandlingarna åter kommit igång i Oslo under onsdagen. Då hade strejken, som inleddes natten mot fredagen, pågått i nästan en hel vecka och förhandlingarna sedan klockan 11 på onsdagen.
Förhandlingarna genomfördes på den norska riksmedlarens kontor där samtliga parter i konflikten deltog – svenska, norska och danska piloter, och företrädare för arbetsgivarsidan.
Konflikten har gällt piloternas krav på en bättre arbetssituation med längre framförhållning då det gäller scheman och garantier mot att deras jobb inte ska läggas ut på låglöneanställda, samt 13 procent högre lön. SAS var berett att ge piloterna 2,3 procent. Piloterna fick 3,5 procent. Enligt Rickard Gustafson har piloterna fått garantier för att deras jobb inte ska läggas ut på andra låglönebolag och bättre möjligheter att planera sina scheman.
– Avtalet gör det lättare för våra duktiga piloter att planera sina liv, sa vd Rickard Gustafson.

– En enskild pilot ska kunna flyga både långt och kort. De som flyger i vad vi kallar en variabel grupp kan lättare planera sina fridagar.
SAS-chefen sa också att det nya avtalet ger företaget möjlighet att planera på lång sikt.
– Och att kunna planera för ett fossilfritt resande.
SAS-chefen bad också alla som drabbats om ursäkt.
– Jag vill tacka alla som har ställt upp och jobbat. Och jag vill be om ursäkt till alla som har drabbats. Men självklart har det kostat pengar och självklart har det tärt på förtroendekapitalet hos våra kunder.
– Vi är nöjda med det ramverk vi har kommit fram till och anser att våra medlemmar nu kan känna en större arbetstrygghet och att de är en del av SAS framtid, säger Jesper Olsson, vice ordförande i Svensk - pilotförening.
När parterna satte sig vid förhandlingsbordet i onsdags var det långt ifrån säkert att det skulle bli ett avtal redan nästa dag:
– Parterna stod hur långt ifrån varandra som helst, det går knappt att beskriva. Motsättningarna kunde inte ha varit värre. Men till slut finns det alltid en lösning, säger medlaren Jan Sjölin som alltså inte fanns på plats när avtalet till slut blev verklighet.
Trots det låsta läget kom under torsdagsförmiddagen de första positiva tecknen från den norska flygförbundsledaren Yngve Carlsen som sa sig vara mera optimistisk än på onsdagen. På Gardermoens flygplats utanför Oslo började strejkvakter ta av sig sina västar redan vid 15-tiden sedan de första uppgifterna kommit om att parterna var eniga.
Det skulle dock dröja flera timmar innan alla dokument var genomgångna och det slutliga beskedet kom att strejken var slut.
Hittills har närmare 380 000 resenärer påverkats av strejken sedan 4 015 flyg ställts in under strejkveckan.
– Vi kommer att följa de lagar och regler som gäller. Om resenären har rätt till det kommer de att få det, sa Rickard Gustafson.
Bara under torsdagen tvingades SAS att ställa in totalt 709 avgångar, vilket drabbad ytterligare 54 000 passagerare. 1 000 SAS-anställda i Norge har också varit permitterade sedan i onsdags.
När de första positiva beskeden kom om att strejken började närma sig en lösning steg SAS-aktien med 9,3 procent. Men sett över hela strejkveckan har aktien tappat nästan två procent i värde och bolaget förlorat mellan 60 och 80 miljoner kronor per dag. Bedömare tror dessutom att förlusterna fortsätter, fast på en lägre nivå, eftersom många resenärer inte vågat boka med SAS under de kommande veckorna.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se "

" Räkna med fortsatt krångel

DN FREDAG 3 MAJ 2019

SAS-strejken är över. DN:s Andreas Lindberg svarar på tre frågor om vad som händer nu.

1 Vad händer nu?
Parterna har efter nästan sju hela dagar av strejk kommit överens efter dygnslånga förhandlingar i Norge. Nu vill bolaget få igång trafiken så snart de kan och man får anta att även piloterna vill börja arbeta så fort det går.
Trots det lär det ta ett tag innan ordningen är återställd. Vissa av de flyg som ställts in under torsdagskvällen kan säkert sättas tillbaka i trafik men det lär vara långt ifrån alla. Även om piloterna är tillbaka på jobbet är det ingen lätt uppgift att få iväg strejkdrabbade resenärer när ordinarie avgångar redan är uppbokade. Räkna därför med förseningar, ombokningar och överbelastad kundtjänst i åtminstone ett par dagar till.

2 Hur hårt har strejken slagit mot SAS?
Bedömare har uppskattat att strejken kostar flygbolaget mellan 60 och 100 miljoner kronor varje dag. Från bolagets sida har man inte gjort någon sådan uppskattning, åtminstone inte som man gått ut med. Någonting som kommer påverka slutnotan är hur det blir med ersättningar respektive kompensationer för de nära 400 000 resenärerna som drabbats av strejken. Återbetalning av biljetter är redan ett faktum, men om bolaget tvingas kompensera de drabbade utöver det kommer visa sig först senare. Öppnas den dörren blir det mycket dyrare för SAS. Oavsett vad så är det sju dagar som kommer sätta sina spår. Även om det inte äter upp hela överskottet så kommer det synas när resultatet ska sammanfattas i slutet av året. Ledningen lär pusta ut i dag men har en del arbete framför sig med att minimera skadan.

3 Hur blir det för resenärerna?
Ersättning för uteblivet flyg måste bolaget betala till alla som inte kommit iväg eller bokats om till nya avgångar.
Sedan finns det särskilda omständigheter som gör att bolaget kan tvingas betala ytterligare kompensation till resenärer som blivit sittandes på flygplatser runt om i världen. Det kan röra sig om alltifrån 250 till 600 euro extra per drabbad resenär som kräver kompensation – långt ifrån alla gör det. Förutsättningen för det är att strejken inte klassas som en ”extraordinär händelse” som bolaget inte kunnat kontrollera. SAS har redan gått ut och sagt att man bedömer strejken som extraordinär, vilket var väntat. Man vill så klart inte betala kompensation om man inte måste. Detta kan dock ändras när den som nekas går till Allmänna reklamationsnämnden (ARN) för att få saken prövad. Besluten därifrån är inte tvingande så de kan i teorin fortsätta vägra betala, men generellt följer de flesta flygbolagen ARN:s rekommendationer och det brukar även SAS göra.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" Enastående om långverkande katastrof

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Den nya HBO-serien ”Chernobyl” är ett skakande drama om Tjernobylkatastrofen med doft av kalla kriget-thriller. Det handlar om maktspelet i den ryska partitoppen och om alla som offrade sitt liv.

”Chernobyl” Regi: Johan Renck Manus: Craig Mazin. I rollerna: Jared Harris, Stellan Skarsgård, Emily Watson, Joshua Leese m fl. Språk: engelska. Miniserie på HBO i fem delar med premiär 7/5.

Pripjats barn dansar lyckligt runt i de snöflingeliknande flagorna från det havererade kärnkraftverket i Tjernobyl. Stadens invånare har gått man ur huse för att bevittna det vackra norrskensliknande ljuset som lyser upp himlen. Scenen är den absolut vackraste och mest skrämmande i regissören Johan Rencks nya tv-serie ”Chernobyl” som kretsar kring kärnkraftskatastrofen i Ukraina som ägde rum 1986. Det är en mäktig metafor för det enorma glappet mellan illusion och verklighet i det forna Sovjet.
Det är tidig morgon den 26 april 1986 och ännu har nyheten om vad som inträffat inte nått omvärlden. En efter en skickas de anställda in för att bedöma säkerhetsläget bara för att komma tillbaka med glödgande köttsår efter att ha kommit i kontakt med den radioaktiva strålningen.
Kärnkraftverkets ledning och brandkår kallas in och snart har även partitoppen i Moskva, med Michail Gorbatjov i spetsen, samlats. En av landets främsta experter på kärnkraftverk, Valerij Legasov (Jared Harris från ”Mad men”, ”The crown”), och ordföranden för - energiministeriet (Stellan Skarsgård, som tyvärr mumlar sig igenom hela serien) kallas till katastrofplatsen för att utreda vidare åtgärder. Samtidigt har ett svenskt kärnkraftverk plockat upp förhöjda halter av radioaktivitet i luften...
För det mesta är det ovissheten som är dramaturgens bästa verktyg för att skapa spänning. Här är det i stället det faktum att vi sitter med facit i hand som gör scenariot så förfärande. Vi vet vad som kommer att hända med brandmannen som skickas upp på taket och kvinnan som låter sin strålskadade man lägga handen på hennes gravida mage.
Det är i det närmaste outhärdligt att ligga steget före karaktärerna på det här viset och att bevittna den infernaliska envishet med vilken partitoppen vägrar att lyssna på sina egna experter. Det spelar ingen roll hur mycket de vädjar om en snar evakuering av lokalbefolkningen. All rädsla och kritik avfärdas bara som en brist på tro – på ledarskapet, partiet och i förlängningen ideologin. Den moraliska kompassen slås ut tillsammans med reaktorn och efter det är det som om hela nationen drabbats av dykarsjuka.
Jared Harris brutala ansikte och skamsna blick fångar så väl den desperation som uppstår i mötet med denna gränslösa samvetslöshet. Han representerar förnuftets röst som sakta nöts ner av en alltmer cynisk ordergivning som skickar människor rakt in i döden. Som vetenskapsman står han samtidigt maktlös inför det faktum att dessa offerlamm krävs för att inte stora delar av Östeuropa skall ödeläggas. Sovjets kollektivistiska idé gör att det inte råder någon brist på frivilliga till detta kamikazeuppdrag. Till slut står till och med landets halvgudar, gruvarbetarna, nakna och gräver tunnlar under den överhettade reaktorn.
Johan Renck (”The last panthers”) har lyckats skapa ett skakande historiskt dokument som skickligt rör sig mellan känslosamt drama och isande kalla kriget-thriller med gott om utrymme för suggestiva, vardagliga ögonblicksbilder. Att det är manusförfattaren till

”Baksmällan”-filmerna, Craig Mazin, som ligger bakom detta projekt är något av ett enigma.
Allt som rör casting, scenografi och mask är fullkomligt lysande i sin genomgående brutalism och träffsäkra fulhet. En mindre invändning är att många av birollsinnehavarna har en så utpräglad brittisk dialekt att de hela tiden bryter illusionen av att vi befinner oss i det forna Sovjet-unionen. Det vägs dock upp av resten av ensemblen, bland andra en askgrå David Dencik som Gorbatjov och en strålande Emily Watson som handlingskraftig vitrysk forskare.
Tjernobylkatastrofen ligger bara runt trettio år tillbaka i tiden och möjligen kommer serien att väcka en diskussion kring hur vi skildrar offer för den här typen av närliggande händelser. Sättet som deras sargade kroppar exponeras, många av dem dog under fruktansvärda smärtor som inte ens morfin kunde lindra, är bitvis så närgånget och spekulativt att det påminner om scener ur en zombiefilm.
Jag kan inte riktigt frigöra mig från känslan att något liknande hade varit omöjligt om traumat hade utspelat sig i Västeuropa. Med detta sagt råder det inga som helst tvivel om att syftet med serien varit att berätta om alla dessa anonyma män och kvinnor som offrade sitt liv för att förhindra en potentiellt ännu större katastrof, och att ”Chernobyl” lyckats bereda plats för deras historia på ett helt enastående sätt.

Wanda Bendjelloul
kultur@dn.se "

" Tusenårsek på dödens rand

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Hoppet kan vara ute för Sveriges såvitt känt enda 1 000-åriga ek, tror Länsstyrelsen i Kalmar. Men en sista grön kvist kan komma att förbättra prognosen för den så kallade Kvilleken, vars hälsa har försämrats kraftigt på senare år, inte minst efter ett sabotage 2005. – Nu får eken leva resten av sitt liv i stilla ro så länge den själv orkar, säger förvaltare Jerry Svensson till Vimmerby Tidning. TT "

" Krisexperten: Förtroendet på lång sikt är oförändrat

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Sent på torsdagen enades parterna och strejken på SAS blåstes av. Trots att konflikten kan ha kostat bolaget minst en halv miljard kronor lär dess förtroendekapital och varumärke inte ha drabbats avsevärt. – Konsekvenserna är hanterbara, säger kriskommunikatören Charlie Stjernberg.

SAS vd Rickard Gustafson var lättad efter att strejken var avblåst. Samtidigt konstaterade han att bolagets kundkapital inte stärks när man inte lever upp kundlöftet.
Men Charlie Stjernberg, kriskommunikatör på Prime, bedömer inte att SAS ur ett rent varumärkesperspektiv kommer att drabbas avsevärt mycket.
– Konsekvenserna är hanterbara. När SAS var nära konkurs 2012 - sopade man banan med facket. Då ägde SAS spelfältet. Pilotföreningen har tagit tillbaka en del mark och det är betydligt jämnare nu, säger han.
För att SAS förtroendekapital ska påverkas krävs det mer tydlighet i vems fel det hela är, menar Charlie Stjernberg.
– Det finns ingen given syndabock. Konsekvenserna kommer förmodligen inte bli särskilt långsiktiga. Min uppfattning är också att bilden av piloter som en privilegierad grupp har justerats något till favör för just piloterna i samband med strejken, säger han.
En annan aspekt som han tror kan vara till SAS fördel är att strejken inte inträffade under en av årets mer resintensiva perioder.
– Det som kan ställa till bekymmer är om det ändå skulle finnas ytterligare missnöje från parterna om avtalet. Ett problem som kan uppstå i långdragna förhandlingar är när det inte finns ett tydligt stopp, säger Charlie Stjernberg och fortsätter:
– Om det uppstår en allmän uppfattning att ett företag alltid är involverat i konflikter så är risken stor för att förtroendet påverkas - rejält. Men där är inte SAS ännu.
Enligt beräkningar från danska banken Sydbank har SAS förlorat mellan 60 och 80 miljoner kronor per dag under strejken.
– Vi kan se en förlust på närmare 500 miljoner kronor. Om det visar sig att resenärerna även har rätt till kompensation kan den totala summan landa på 1–2 miljarder kronor, säger Jacob Pedersen, aktieanalyschef till DN.
SAS aktiekurs lyfte 9 procent på Stockholmsbörsen i torsdagens handel. Under fredagseftermiddagen hade den sjunkit med drygt 3,5 procent.
Ett tydligt kostnadsbesked beräknas komma den 28 maj när SAS släpper sin kvartalsrapport.
Under 2018 gjorde SAS en vinst före skatt på 2041 miljoner kronor.

Joakim Lundberg
joakim.lundberg@dn.se "

Nyregistrerade personbilar fördelade på drivmedel

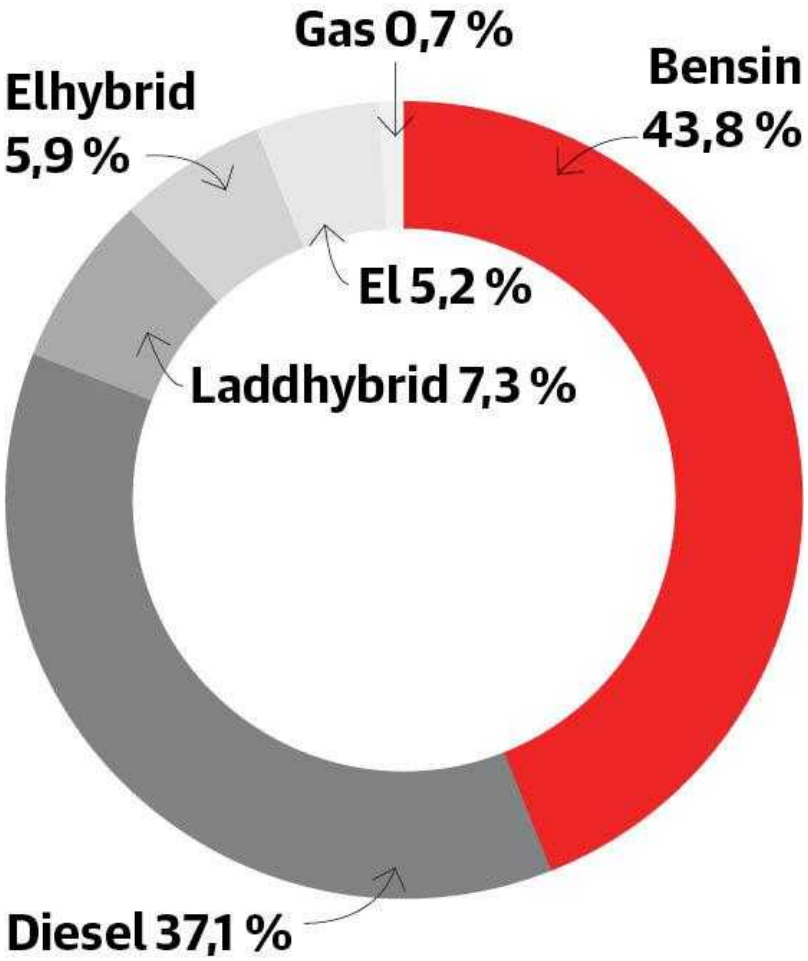

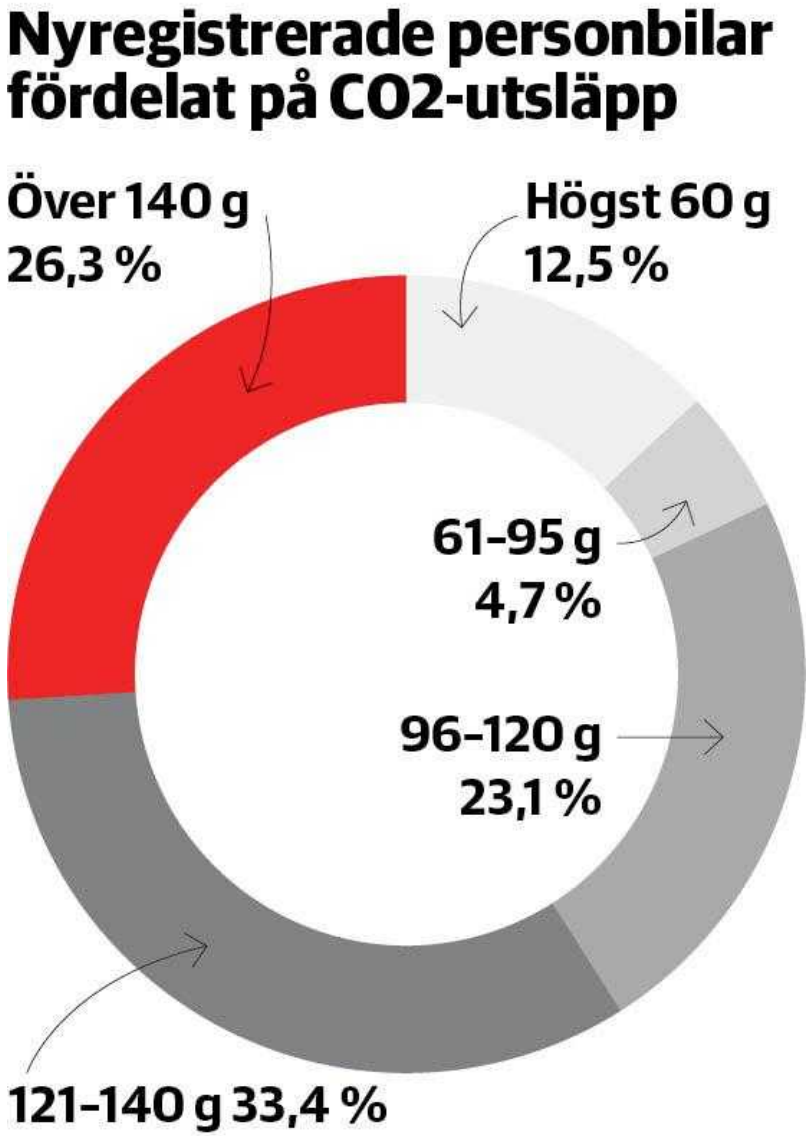

" Lasse Swärd: Kunderna skriker efter laddbara bilar

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Rusning efter laddbara bilar, en stabilisering för dieslar och kämpigt för Volvo. Så kan man sammanfatta svensk bilmarknad hittills i år. Kommentar. DN:s motorredaktör

Drygt 104 000 nya bilar har registrerats under första tertialet i år. Det är en nedgång med drygt 14 procent jämfört med motsvarande period i fjol. Nybilsmarknaden har därmed backat varje månad sedan juli 2018. Men då ska man komma ihåg att fjolåret var ett år med tvära kast efter det nya skattesystemet bonus malus, som infördes den 1 juli. Det gav en konstlat stark marknad det första halvåret med kulmen i juni, då över 66 000 bilar registrerades – mer än dubbelt upp mot tidigare, mer normala junimånader.

Därefter gick det i krypfart under hösten och vintern. Till på köpet fick många tillverkare svårt att leverera bilar som en följd av den nya körcykeln WLTP.

Ketchupeffekten och leveransproblemen har nu börjat klinga av. Antalet registreringar hittills i år står sig ganska väl om man jämför med tidigare tertial från 2017 och bakåt.

Bonus malus premierar laddbara bilar med bonus på upp till 60 000 kronor. Vanliga bensin- och dieselbilar får högre fordonsskatt de första tre åren.

Det har bidragit till att efterfrågan på laddbara bilar skjutit i höjden. Elbilar och laddhybrider har nu en andel av alla nyregistrerade bilar på 12,4 procent, jämfört med 6,7 procent i fjol. I april var andelen 10,1 procent.

– Det är en glädjande utveckling och ett viktigt steg på vägen mot att minska utsläppen, säger Mattias Bergman, vd för intresseorganisationen Bil Sweden.
Volvo Car Sverige har det kämpigt med ett volymtapp på hela 28 procent hittills i år. Marknadsandelen har gått ned med närmare 4 procentenheter till 19 procent. Tvåan Volkswagen har backat närmare 2 procentenheter till 13 procent. Volvo ligger dock alltjämt i topp med 60- och 90-serierna. När det gäller laddbara bilar har Volvo 17,3 procent och sett enbart till laddhybrider 36 procent av marknaden.
För dieselbilarna verkar det som om den långvariga nedgången planat ut. Andelen i april var 38,5 procent, i stort i nivå med i fjol.
Under 2018 registrerades 353 666 nya bilar, den tredje högsta noteringen hittills. prognosen för i år är 335 000 bilar och 50 000 lätta lastbilar.

Lasse Swärd
lasse.sward@dn.se "

"Antalet nyregistreringar, första tertialet
2019 104 133
2018 121 612
2017 119 880
2016 116 809
2015 106 269

Andelen nyregistrerade dieselbilar (i procent) Bensin Diesel
2019 44 37
2018 45 41
2017 37 53
2016 37 55
2015 34 59

10 mest registrerade dieselbilarna
Modell Antal %
1 Volvo 60-serien 5 831 106
2 Volvo 90-serien 3 763 –57
3 VW Tiguan 2 657 35
4 Volvo XC60 2 248 –19
5 Mercedes E-klass 1 549 -6
6 VW Passat 1 497 –38
7 Mercedes C-klass 1 457 139
8 Audi A6 1 404 –1
9 Volvo XC40 1 147 13
10 BMW 5-serien 892 –16

Bland större modeller dominerar diesel. För Volvos mellanstora 60-serie är andelen drygt 80 procent. VW Tiguan har lika hög andel.
5 generalagenter – de har ökat mest (i procent)
1 BC Sweden 264
2 SC Motor Sweden 17
3 Mercedes-Benz Sverige 16
4 Kia Motors Sweden 7
5 Renault Nordic 3
5 generalagenter – de har tappat mest
1 KW Bruun Automotive –73
2 Nissan Nordic –43
3 Subaru Nordic –33
4 Volvo Personbilar Sverige –28
5 Hyundai Bilar Import –24
5 märken – de har högst andel försäljning till företag
1 Alfa Romeo 85
2 BMW 82
3 Mercedes 81

4 Volvo 81
5 Jeep 81
5 märken – de har lägst andel försäljning till företag
1 Jaguar 34
2 Dacia 35
3 Suzuki 36
4 Subaru 37
5 Chevrolet 40

5 jättar – så stor andel av marknaden har de
2018 I år
1 Volvo Car Sverige 22,59 18,98
2 Volkswagen 14,84 13,18
3 Kia 6,06 7,57
4 Mercedes 5,41 7,32
5 BMW 6,01 5,29
5 eldrivna lätta lastbilar

Modell Antal 2018 Antal i år
1 Renault Kangoo 98 281
2 Nissan NV2000 43 185
3 Peugeot Partner 15 15
4 VW Crafter 15 i.u
5 Citroën Berlingo 1 1
10 mest registrerade bilarna

Modell Antal %
1 Volvo 60-serien 7 194 37
2 Volvo 90-serien 4 856 –56
3 VW Golf 4 428 -23
4 Volvo XC60 3 853 -29
5 VW Tiguan 3 263 -9
6 Kia Niro 2 639 98
7 VW Passat 2 128 -59
8 Mitsubishi Outlander 1 934 151
9 Mercedes C-Klass 1 835 91
10 Volvo XC40 1 831 6
En syn vi vant oss vid: Volvo i topp med VW som stark tvåa. Men Kia och Mitsubishi kommer starkt med hjälp av laddbara bilar.
10 mest registrerade laddbara bilarna

Modell Biltyp Antal
1 Mitsubishi Outl. laddhybrid 1 839
2 Tesla Model 3 elbil 1 451
3 Kia Niro laddhybrid 1 102
4 Kia Optima laddhybrid 1 041
5 Renault Zoe elbil 873
6 Volvo XC60 laddhybrid 851
7 Kia e-Niro el 808
8 Volvo V60 laddhybrid 789
9 Nissan Leaf elbil 664
10 BMW i3 elbil 462
Mitsubishi lyckas med den uppdaterade Outlandern återta ledningen bland laddbara bilar. Kia är stark med tre modeller på listan. "

" **Nybilskunder tvekar om teknikval**

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Stabil nybilsmarknad och och en mycket stark marknad för begagnade bilar. Det är Kent Jonssons beskrivning av läget.

Han är vd för Upplands Motor, en av landets större återförsäljare med tio anläggningar i Stockholms- och Uppsalaområdet. I märkesportföljen finns Volvo, Ford, Renault, Dacia och Mercedes-Benz.
Han beskriver nybilskonjunkturen som fortsatt god, men att det finns en viss osäkerhet bland köparna kring teknikutvecklingen.
1Hur står sig dagens laddhybrider och elbilar om tre år? Vilka bränslen anses då som klimatbra?
– Det är många svåra frågor att ta ställning till. För den enskilda köparen är det verkligen inte lätt att navigera i debatten.
2Hur resonerar företagskunderna? Ratar de diesel?
– Nej, inte alls. Diesel passar bra för förare med långa körsträckor.
3Hur ser de på laddbara bilar? Är bonusen viktig?
– Laddbara bilar är mycket efterfrågade. Men bonusen väger inte särskilt tungt. Företag ser mer på TCO, det vill säga på kostnadskalkylen över hela leasingperioden. Då spelar en bonus ganska liten roll.
4Så hur vill du sammanfatta marknadsläget för nya bilar?
– Det är gott. Det finns en tendens till att kunderna avvaktar lite, företagen kör lite längre än tänkt. Delvis beror det på att leveranstiderna på många laddbara modeller dragit iväg, men man vill också se vad som kommer i form av nyheter.
5Och för begagnade bilar?
– Den marknaden är närmast överhettad. Bakgrunden är den starka euron. Det har skapat ett enormt sug efter begagnade bilar, särskilt laddbara.

Lasse Swärd
lasse.sward@dn.se "

" Lasse Swärd: Satsning på bränsleceller veckans bästa nyhet

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Veckans mest upplyftande nyhet kom redan tidigt på måndagen: Powercell i Göteborg skakar hand med tyska Bosch om ett samarbetsavtal värt över en halv miljard kronor.

Bosch är världens största leverantör till fordonsindustrin. Powercell är ett bolag i Göteborg med ett 30-tal anställda. Det bildades genom en avknoppning från Volvokoncernen 2008.
Inriktningen är utveckling och tillverkning av bränslecellsstackar för stationära och mobila användningsområden. Bränsleceller som matas med vätgas och syre ger elektricitet för att driva elfordon.
Lite förenklat – och lite elakt – kan man säga att det handlar om eldrift 2.0. En batteridriven elbil kräver stora och tunga batterier som måste laddas med sladd i timmar. En vätgasdriven elbil tankas på några minuter.
Avtalet som parterna träffat innebär gemensam utveckling av bränslecellsstacken S3 och en licens som ger Bosch rätt att tillverka och sälja S3 för användning i personbilar, lastbilar och bussar.
Bosch betalar Powercell motsvarande 530 miljoner kronor i ett engångsbelopp för licensen plus en royalty för varje såld produkt.
Avtalet är en enorm framgång för Powercell. Aktien rusade på beskedet och nådde all-time-high.
Bosch räknar med att börja tillverka och lansera den uppdaterade S3 senast år 2022. Företaget ser i likhet med exempelvis Toyota en stor potential i bränsleceller, särskilt i tunga fordon. Bosch räknar med att omkring 20 procent av elfordonen år 2030 har bränsleceller.
Sverige får därmed två företag som är med och elektrifierar transportsektorn. Bränsleceller i väster och batterier i norr. I Skellefteå förbereder Northvolt en anläggning, som fullt utbyggd får en battericellskapacitet på 32 GWh, motsvarande flera hundra tusen elbilar. Tänk om vi också får fart på framställning av biogas, etanol, HVO och metanol. Då ställer vi om även för avgasbilarna – och bryter en gång för alla oljeberoendet.

Lasse Swärd
lasse.sward@dn.se "

"Grönt ljus: Volkswagens nya elbil ID går snart att förhandsboka. "

" Experten: Därför är det så svårt att minska bilresandet

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Hur ska utsläppen från vägtrafiken minska? Mindre bilkörning? Färre bilar? Miljözoner? Maria Börjesson, professor vid VTI, Statens väg- och transportforskningsinstitut, är kritisk till miljözoner och tror inte på någon snabb minskning av biltrafiken. Antalet bilar fortsätter att öka. – Hushållen har aldrig haft så många bilar som i dag och det finns inget stöd för att det ska förändras, säger hon.

Vi reser allt mer med bil och allt fler transporter av varor sker med bilar och lastbilar. För professor Maria Börjesson kommer det påståendet inte som någon överraskning.
Varför ökar resandet med bil och transporter med lastbil?
– Av två skäl. Det ena är att vi blir rikare, så vi har mer pengar att lägga på transporter. Det andra är att den ekonomi vi lever i är allt mer specialiserad. Det gäller både vår konsumtion och vår arbetsmarknad. Vi behöver matcha ihop arbetstagare och arbetsplats. Konsumtionen är också specialiserad, vi går inte bara till den närmsta lekplatsen eller affären.
Och det har att göra med att vi har råd att vara mer specialiserade, eller?
– Det är som en cirkel. Eftersom vi blir allt mer specialiserade, det gör oss också rika. Det är nyckeln till att vi kan ha en så hög produktivitet. Det är som en självförstärkande cirkel, som har hållit på i ett par hundra år.
Kan du nämna tre saker som faktiskt skulle minska vårt bilkörande?
– Det första är att bo tätare i flerfamiljshus, det skulle minska bilåkandet. Och det behöver inte bara vara i centrala Stockholm, det kan vara i tätorter i hela Sverige. Jag säger inte att vi ska göra det, för många vill bo i villa. Men det skulle minska bilresandet.
– Det andra är att jag tror att vi ska se över reglerna för förmånsbeskattning. I dag är det ett sätt att ge skattelättnader till just bilresande.
– Att ta bort reseavdragen skulle vara ett tredje sätt att minska bilresandet. Jag har sett en studie som visar att de som tar ut mest av avdraget är de som bor i Uppsala och åker rakt in i Stockholm.
Förbud och skatter är ett sätt att försöka styra hur vi använder bilen och vilka bilar vi använder. Tycker du att fordonsskatten, bonus malus, är bra?
– Det som är bra med det är att det är självfinansierande, i alla fall är det tänkt så. Och det är bra att det läggs på nya bilar, för det är där det går att styra bilflottan.
Men har det fungerat bra som styrmedel?
– Nu har det inte funnits så länge, men den typen av styrmedel har fungerat, ja. Men på längre sikt är det en nackdel att bara beskatta koldioxidutsläpp. Vi kanske borde beskatta energiförbrukning i stället, för så småningom kommer även batterier och energi att bli en bristvara.
Är miljözoner ett bra sätt att reglera hur vi reser och använder våra bilar och lastbilar?
– Det tror jag är ett dåligt sätt. Med de miljözoner som varit på tapeten nu ökade antalet bensinbilar och minskade antalet dieselbilar förra året. Det ökar koldioxidutsläppen. I Stockholm är det den tunga trafiken som släpper ut mest av nox (kväveoxider) och inte privatpendlarna eller personbilarna.

Zonerna har kommit till för att vissa påstår att luftkvaliteten är så dålig. Andra säger att den är bra. Varför är det så svårt att vet hur bra, eller dålig, luften är?
– Luften är mycket bättre än den var förr, det är fakta. Jag tror inte att det är så svårt egentligen. Jag uppfattar det som att det är mycket känslor inblandade. Det spelar stor roll var man mäter. EU har regler om hur det ska mätas och då är det proportionellt hur folk exponeras. Men i Sverige väljer vi det värsta stället och slår på larmet.
Miljözoner är alltså inget vidare bra sätt?
– Ska man göra någonting så ska man ändra trängselskatten så att om du har en smutsig bil så får man en högre avgift.
Du har sagt att ”i dag styrs klimatpolitiken alltför mycket av känslor, okunskap och mäktiga särintressen”. Syns det på till exempel beskattning och förslag om miljözoner?
– Ja, man tar i först utan att ha tagit reda på hur det är. Miljözoner är ett sånt exempel. Hur mycket står egentligen den här trafiken för, hur skulle det gå att upprätthålla ett sånt här system? Vad skulle det kosta? Hur mycket skulle det påverka koldioxidutsläppen och hälsan? Det skulle man ta reda på först. Sen lägger man ett förslag. Samma går igen i mycket av transportpolitiken.

Jan-Erik Berggren "

" Från Slussen till Skarpnäck – så växte t-banan fram

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Den tar dig från punkt A till B och går både under och ovan jord. Varje vardag görs i genomsnitt en miljon påstigningar. Med sju olika linjer, hundratals vagnar och en omfattande utbyggnad på gång – är Stockholms tunnelbana en viktig pusselbit i människors vardag. Men vad har hänt sedan starten för snart 70 år sedan?

Måndagen den 16 maj 2005 hade kunnat sluta i en katastrof. Vid klockan åtta på morgonen började en tunnelbanevagn brinna på tunnelbanans blå linje vid Rinkeby. Orsaken var ett elektriskt fel. Flera hundra resenärer befann sig i tåget, varav tolv personer fick föras till sjukhus med rökskador. Som tur var skadades ingen allvarligt.
– Efter branden i Rinkeby togs den aktuella vagnen ur trafik. Det dröjde fram till 2012, efter en omfattande renovering, innan den sattes i trafik igen. Jag minns att det var en omfattande nyhetsrapportering om den här händelsen.
Det säger Anders Hanquist, pensionär och tunnelbaneentusiast. Eftersom han älskar allting som har med tunnelbanor och dess vagnar att göra fick han jobb på SL:s utredningsavdelning 1971. I början av 1990-talet flyttade han vidare till Spårvägsmuseet.
– Jag började intressera mig redan som barn, men jag kan faktiskt inte svara på varför jag tycker att det är spännande och roligt. Det bara är så, säger han.
Vill man lära sig historien om hur tunnelbanan startade och hur den kom att utvecklas är Anders Hanquist rätt man att fråga. Han berättar att Stockholms tunnelbana officiellt invigdes 1950 mellan Slussen och

Hökarängen. I dag omfattar den 100 stationer fördelat på sju linjer och har i genomsnitt över en miljon påstigande resenärer varje vardag. Men egentligen började namnet tunnelbana redan användas 1933.
– Då började man köra spårvagnar i den nybyggda Södertunneln mellan Slussen och Skanstull. Det syns på stationerna eftersom de är väldigt smala och så finns det kontaktledningsfästen kvar i taket.
Den 26 oktober 1952, när Anders Hanquist var sex år gammal, invigdes sträckan mellan Hötorget och Vällingby. Det är en dag han fortfarande minns.
– Jag befann mig på Rådmansgatan och minns att stationen hade gult kakel. Dessutom var det massor av folk som ville provåka.
Något han däremot inte minns, men som han har tagit reda på, är att de allra första tunnelbanevagnarna kom 1949 och skiljde sig markant från de som rullar i dag.
– De hade så kallad amerikansk planlösning, vilket innebar att sittplatserna var placerade längs med fönstren. Dessutom var de målade i grönt, förmodligen eftersom bussarna var röda och spårvagnarna blå, och man då ville ha någonting nytt.
1963 gjorde den femte vagnstypen entré. De var tillverkade i aluminium och saknade lackering till skillnad från sina föregångare. Modellen kom att kallas för Silverpilen.
– Namnet fick den överta från ett annat tåg. Det fanns nämligen ett tåg som fraktade sopor mellan Spånga och Lövsta, där vagnarna var målade i silver. När tåget slutade att köra sopor blev namnet ledigt och någon tyckte väl att det då var roligt att kalla modellen för Silverpilen, berättar Anders Hanquist.
När vagnstypen togs ur bruk kapades en av dem på mitten och placerades tillfälligt på Norrmalmstorg någon gång under 1990-talet. Det var i samband med kaffetillverkaren Gevalias kampanj ”Om du får oväntat besök”.
– Då stack den här vagnen upp ur gatan. Det skulle föreställa ett tåg som hade hamnat fel och kommit upp ur marken. Det var helt enkelt en udda fågel i systemet.
Genom åren har det levererats totalt 1 562 tunnelbanevagnar, där de första sju modellerna, bortsett från en, till en början var gröna. När tunnelbanans blå linje invigdes mellan T-centralen och Hjulsta i augusti 1975 fick Stockholm de allra första blå vagnarna. Det var Sigvard Bernadotte som hade färgsatt dessa. Färgändringen var ett sätt att pröva någonting nytt och vagnarna fick därför gå på den nyöppnade linjen. Efter att den nya blå färgsättningen presenterades kom även vagnar som tidigare varit gröna att målas om till blå, men inte alla.
I Norsborgs nybyggda tunnelbanedepå står fyra gröna vagnar. De tillhör Spårvägsmuseet och har fått en tillfällig uppställningsplats. När DN besökte depån tillsammans med Anders Hanquist fick vi se hur vagnarna en gång i tiden såg ut.
I och med att vagnarna renoverades för tio miljoner kronor i början på 2000-talet i samband med tunnelbanans 50-årsjubileum försvann klottret, men det finns andra detaljer från förr. I en av vagnarna från 1953 visar tunnelbanekartorna att färgsystemet grön, röd och blå ännu inte hade börjat användas och gamla annonser prydde väggarna.
– Jag minns också att man inte fick röka i vagnarna, men trots detta skar folk sönder sittdynorna och satte eld på dem med hjälp av cigaretter. 1972 var det två anlagda bränder av det här slaget. Det gjorde att man i senare modeller började använda enskilda sittplatser med hårdare stoppning i stället för en soffa av skumgummi, berättar Anders Hanquist.
Han upplever inte att skillnaden mellan att åka tunnelbana förr och i dag är särskilt stor, men har ändå reflekterat över några olikheter. Det är mer folk på stationerna i dag, exempelvis på T-centralen som är anpassad efter hur befolkningen såg ut på 1950-talet och komforten kanske inte var lika behaglig då som nu.

– På de gamla tunnelbanevagnarna stod fönstren öppna, vilket gjorde att man hörde gnissel från hjulen. På sommaren kunde det förvisso vara skönt att vädra och själv stördes jag inte särskilt mycket av ljudet.
Om du någon gång har undrat varför vissa av plattformarna på den blå linjen är längre än plattformarna på övriga linjer beror det på att när den blå linjen planerades ville man att tågen skulle bestå av tio vagnar i stället för åtta. När dagens mest använda vagnstyp kom 1997 var man tvungen att skrota idén.
– När de nygamla vagnarna som rullar i dag kom insåg man att det inte skulle få plats att köra fyra vagnar i stället för tre. I dag märks det genom att det kan vara lite längre att gå mellan rulltrappan och tåget på vissa stationer. På vissa plattformar har man satt igen utrymmet med en vägg och en dörr. Dessa längre plattformar gjordes även på den röda linjen mellan Tekniska högskolan och Mörby Centrum, berättar Anders Hanquist.
I dag är de allra flesta äldre tunnelbanevagnar skrotade, men några modeller är fortfarande i trafik. I samband med att de nya gråmålade vagnarna, C30, ska börja användas i höst, är tanken att samtliga äldre modeller ska fasas ut.
Just nu pågår utbyggnaden av tunnelbanans blå linje mellan Akalla och Barkarby. Snart påbörjas också utbyggnaden av den blå linjen mellan Kungsträdgården och Nacka. Dessutom ska Hagsätragrenen kopplas samman med den blå linjen. Det ska också byggas en helt ny gul linje mellan Odenplan och Arenastaden och planer finns för en linje mellan Älsvjö och Fridhemsplan.
Anders Hanquist är optimistisk.
– De utbyggnader som sker nu är inte helt fel, framför allt inte den blå linjen som kommer att gå förbi Hammarby sjöstad, där jag bor. Då kan jag passa på att åka ut till Akalla om mina barnbarn fortfarande bor kvar där när den tas i bruk. Den som väntar får se.

Jimmy Persson
jimmy.persson@dn.se"

"Fakta. Så byggdes Stockholms tunnelbanenät

1 oktober 1950
Tunnelbanan invigs mellan Slussen och Hökarängen. Den första - tunneln, under Södermalm, hade dock trafikerats med spårvagnar sedan 1933.
26 oktober 1952
Andra delen av gröna linjen, mellan Hötorget och Vällingby, invigs.
En av de 348 C2 vagnarna från 1949–1961 finns i Norsborgsdepån och loggan för Stockholms spårvägar, som drev trafiken från början, syns på sidan.
24 november 1957
Sträckan mellan Hötorget och Slussen, vilket innefattar T-centralen och Gamla stan, invigs och tunnelbanegrenarna kopplas samman.
5 april 1964
Den röda linjen invigs mellan T-centralen och Fruängen. På bilden - intill syns en av C6 vagnarna i Nybodadepån 1976.
31 augusti 1975
Den första grenen av den blå linjen mellan T-centralen och Hjulsta invigs. När grenen mot Akalla byggs delas spåren vid Hallonbergen.
1977
En station byggs i Kymlinge då en stadsdel planeras där. Detta blev aldrig verklighet och betongstationen har inte tagits i bruk.
19 augusti 1985
En ny del av blå linjen mellan Västra skogen och Rinkeby invigs och spåren mot Akalla och Hjulsta delar sig efter Västra skogen.
15 augusti 1994

Den 100:e stationen i tunnelbanenätet invigs när utbyggaden av gröna linjen mellan Bagarmossen och Skarpnäck är klar.
2024
Nu kan den nya gula linjen, från Odenplan till Arenastaden, och förlängningen till Barkarby från Akalla vara klar.

Fakta. Tunnelbanan
Tunnelbanan har i dag sju linjer – 10 och 11 (blå), 12 och 13 (röd), samt 17, 18 och 19 (grön).
Den mest trafikerade stationen är T-centralen som i genomsnitt har 242 000 påstigningar varje vardag, medan den minst trafikerade är Johannelund med 1 500 påstigningar.
Visste du att det finns en tunnelbanelinje som inte längre trafikeras med passagerare? Mellan Hallonbergen och Rinkeby finns ett tunnelrör som användes från 1975 och tio år framåt, innan grenen mellan Västra skogen och Rinkeby stod klar 1985. I dag trafikeras detta rör enbart med tomma tåg till och från Rissnedepån.
Den senaste utbyggnaden skedde 1994 på gröna linjen mellan Bagarmossen och Skarpnäck.
Källa: Anders Hanquist och Region Stockholm "

" Hans Arbman: På tågluffarnas tid var allting mycket enklare

DN SÖNDAG 5 MAJ 2019

Först sommarjobbade vi en månad. Sedan gav vi oss i väg med tåg ut i Europa. Vi som tillhörde tågluffargenerationen. Det var väldigt enkelt att ta sig fram med tåg i Europa på den tiden. SJ gav ut en gratis karta med Europas alla järnvägar samt en tidtabell med huvudlinjerna från Sverige till flera europeiska metropoler.

Med dessa två trycksaker framför oss satt vi hela vårarna och planerade och drömde oss bort.
Nattåget Alfred Nobel gick direkt från Stockholm till Hamburg. Annars var Köpenhamn den första knutpunkten. Därifrån gick det nattåg till stora delar av Europa: Hamburg, Berlin, München, Amsterdam, Paris. För en jämtlänning kändes det redan som att befinna sig på kontinenten.
Vi tågluffare var riktiga lågbudgetresenärer. Tåg som krävde platsbiljett undvek vi helst. Sovkupé var inte att tänka på. De tyska sittvagnarna var väldigt populära, för där kunde man fälla ned sätena så att hela kupén blev som en enda stor bädd där man kunde rulla ut sin sovsäck.
Den stora oron var att någon med sittplatsbiljett skulle knacka på mitt i natten. Då fick man snabbt rulla ihop sin sovsäck och fälla upp sätena igen.
Nu när intresset för tågresande är på väg upp igen så är möjligheterna att ta tåget ut i Europa sämre än någonsin. Med Öresundsbron försvann märkligt nog möjligheten att ta nattåget till Köpenhamn. De

senaste fem åren har de flesta nattågslinjerna i Europa lagts ned på grund av olönsamhet. Sedan SJ lagt ned sin utlandsbokning har det blivit svårare att köpa biljetter.
En ökad efterfrågan borde sätta ett tryck på tågbolag, järnvägsmyndigheter och EU-politiker att lösa alla knutar. Till exempel att ordna ett internationellt bokningssystem. Och samtidigt öppna för bättre snabba förbindelser och modernare sovtåg.
Det finns redan vissa positiva signaler. Österrikiska statliga tågbolaget ÖBB tittar på möjligheten att köra nattåg mellan Wien och Malmö. SJ aviserar att man arbetar med en egen lösning för att ”inom en snar framtid” kunna boka några av de mest populära destinationerna i Europa digitalt.
Vem vet. Kanske kommer även framtida generationers ungdomar att kunna ge sig ut på tågluff utan allt för stora besvär.

Hans Arbman
hans.arbman@dn.se "

" Positiva nyheter för klimatet

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Vi håller på att undergräva själva grunden för vår ekonomi, vårt uppehälle, vår matförsörjning, vår hälsa och vår livskvalitet i hela världen. Låter påståendet alarmistiskt, typiskt för världssamvetena på DN? Nå, det är inte jag som säger detta, utan ordföranden för den mycket gedigna miljörapport som 130 av världens länder ställer sig bakom. Och det är positivt.

Fokus hamnar så lätt på individen, och på vad individen gör fel, vilket är mycket: Inrikesflyget är illa, men båtarna är faktiskt ännu värre. Och ve den som unnar sig ett par nya jeans, för klädindustrin står för större utsläpp än både luft- och sjöfarten tillsammans. Ekologiskt tyg är till och med miljövidrigare än plast.
Så där kan man fortsätta i all evinnerlighet. Allt visar sig farligt och dåligt. Det är lätt att misströsta. Lätt att bli handlingsförlamad.
Saken görs inte bättre av att många dessutom skrockar åt alltihop och hävdar att larm om miljöförstöring och klimathaveri är trams, att folk som engagerar sig är sentimentala, godhetssignalerande hycklare som bara bryr sig om gulliga djur och struntar i de fula. Djupare än så går inget miljöintresse, föreställer sig förnekarna och avslöjar därmed framför allt något om sig själva.
Det är sant att djurarter i alla tider uppstått och försvunnit. Naturen är inte nostalgisk. Men nu sker det tiotals, kanske hundratals gånger snabbare än förr, och detta hotar vår överlevnad: en miljon arter är i fara, ekosystemet trasigt. Det är obegripligt att en människa kan bli så kortsiktigt bekväm att hon hellre ljuger för sig själv om detta och struntar i allt än att anstränga sig för att göra något. Men egentligen spelar det ingen roll.

Det här handlar i grunden om lagar och regleringar, om en global överenskommelse. Det är goda nyheter: Varje stat som skriver under en rapport om att läget är akut förbinder sig också att agera.

Lisa Magnusson "

" Unikt projekt motar torkan på södra Gotland

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Storsudret på södra Gotland har dålig tillgång till grundvatten. Klimatförändringen med kraftigare men kortare regn, längre torrperioder och längre växtsäsong hotar att förvärra situationen. Ett unikt projekt siktar nu på att göra området självförsörjande på vatten genom att ta tillvara nederbörd och återvinna avloppsvatten.

Burgsvik.
Sydspetsen av Gotland lyser illande rött på kartan som visar tillgången på grundvatten. Enligt teckenförklaringen betyder rött ”sämst grundvattentillgång”.
På senare år har problemet blivit mer akut.
Allt fler vill ha tillgång till vatten samtidigt som klimatförändringen gör sig påmind: mindre snö, kraftiga, korta regn och längre växtsäsong som gör att avdunstningen ökar och att tiden för att bilda nytt grundvatten förkortas.
Sedan flera år är det stopp för fastigheter att ansluta sig till det kommunala vattennätet, i praktiken är det snudd på liktydigt med byggstopp. Vattenbristen är ett konkret hinder för utvecklingen i området.
– Vi måste ha möjlighet att utveckla verksamheter. Nu går det inte att expandera, problematiken måste lösas, säger Håkan Ahlsten, en av ägarna till pensionat Grå gåsen.

Sedan drygt ett år pågår här ett unikt projekt för att försöka ta tillvara och även återvinna vattentillgångar i området. Det leds av IVL, Svenska miljöinstitutet.
– Nu importerar Storsudret vatten från övriga Gotland. Vi har sagt att vi ska göra området självförsörjande och det tror jag att vi kan, säger Staffan Filipsson, projektledare från IVL.
Genom att samla in och magasinera regnvatten, så att det kan tränga ner till grundvattnet, samt återvinna avloppsvatten hoppas projektet att Storsudret kan få så gott om vatten att det till och med skulle kunna exporteras norrut på Gotland.
– Egentligen har vi ett överflöd av vatten, nederbörden är mer än vi behöver men i dagsläget rinner det mesta ut i Östersjön, säger Jan Larsson, en av de som länge har varit engagerad i vattenfrågorna på flera sätt.
På den gotländska sydspetsen kommer det, enligt projektets beräkningar, så mycket nederbörd att det efter avdunstning finns 20 miljoner kubikmeter vatten att tillgå per år. Årsbehovet i området för djur och människor beräknas vara en bråkdel, 0,4 miljoner kubikmeter.
– Det är alltså bara 2 procent av nederbörden som vi måste få att stanna kvar på land, säger Staffan Filipsson.
– I dag rinner vattnet ut i havet via de kanaler som grävdes i samband med utdikningen i början på 1900-talet. Då ville man åt våtmarker som kunde ge bra skördar, eftersom det på deras bottnar fanns gott om kväve och andra näringsämnen som gjorde att det växte bra.
Genom att bland annat bygga ett slags minidammar med automatiska luckor i de stora diken som skär genom marken ska vattnet hindras att rinna ut i Östersjön. För att hitta rätt kontrollpunkter går arbetet just nu ut på att kartlägga vilka vägar vattnet färdas i naturen. En väderstation som har noga koll på bland annat nederbörd har installerats, dessutom finns tolv olika kontrollstationer utplacerade där flöden och grundvattennivåer registreras i realtid.
– När det regnar kan vi se hur mycket som tillförs, via mätare i dikena se hur mycket av detta som rinner ut i havet och via nivåmätare hur mycket som kommer ner i grundvattnet, säger Staffan Filipsson.
– Tanken är att vi ska klara detta utan att förstöra åkermark, därför ska vi ha it-lösningar som styr vattenbalansen. Ser vi att det börjar regna häftigt ska luckorna öppnas automatiskt så att det inte blir översvämning.
Avancerad teknik är en del av projektet, men en avgörande del är samarbetet med det lokala samhället. De boende har stor kunskap om området. De vet hur vattensituationen har varit historiskt och vilka behov som finns för lantbruket som tillsammans med turismen är de stora näringarna.
– Växelverkan mellan akademin och folket med praktiska kunskaper och insatser är viktigt för att detta ska fungera här, säger Jan Larsson.
Han och de andra engagerade har länge försökt lyfta vattenproblematiken gentemot makthavarna:
– När vi går i armkrok med akademin får vi större trovärdighet mot kommunen, säger Håkan Ahlsten.
– Jag brukar säga; kaffe, bulle, bygdegård – så får man med sig människor. Får man acceptans kan man flytta berg.
Flera öppna möten med kaffe och bulle ingår i projektet. Kanske är intresset extra stort nu när grundvattennivåerna är låga och utgångsläget inför den kommande sommaren betydligt sämre än förra året. Vid mötet i slutet av april kom drygt hundra personer som lyssnade och ställde frågor.
Lasse Svensson som föder upp kalvar och odlar både vall och spannmål har i tjugofem år haft en stor damm på sin gård för att kunna vattna grödorna.
– Framtiden är att lagra vatten i dammar. Bara det senaste året har minst 10 lantbrukare på Gotland byggt dammar.

I dammen simmar sothönor, några ladusvalor sveper över ytan i eleganta bågar och tankar skickligt sitt dricksvatten i flykten. Marken lyser i purpur av blommande rödplister, dess frösättning gynnades av förra sommarens torka, de är en påminnelse om rekordsommaren som gav ett smakprov på vad som kan bli vanligare i ett förändrat klimat.
– Vi märker redan att vegetationsperioden har blivit längre. Framöver måste vi lantbrukare ha både bättre dikningssystem och dammar, men det tar ju också upp areal, säger Lasse Svensson.
Vattenbristen på Storsudret är inte generell, på vissa ställen finns rikligt med vatten och fyllda vattenhåll, *bröiu*.
Jan Larssons gård nära Vamlingbo kyrka har funnits i släkten i generationer, där finns en naturlig damm med vatten som ständigt rinner till och ifrån.
– Här fanns gott om vatten till och med förra året när det var så stor torka, berättar Jan Larsson.
Vattnet från dammen rinner österut i ett dike. Några hundra meter bort har ett ”överfall” byggts, det är ett hinder som stoppar en del av vattnet så att flödet kan registreras av en on-line mätare.
– Mätarna levererar uppgifter så att vi kan följa nivåerna i realtid, minut för minut, berättar Shadi El Habash från Region Gotland.
Regionen bidrar bland annat med 15 miljoner kronor för de investeringar som behövs. Förutom att ha koll på mätutrustningen så mäts och kartläggs nivåer i brunnar hos privatpersoner som har gett sin tillåtelse.
– Jag ser redan delar i projektet som kan användas på övriga Gotland, säger Mikael Tiouls, regionens VA-utvecklare.
Som gotländsk representant får han ofta frågor om hur de arbetar med vattenbrist när han är på olika seminarier runtom i landet.
– Gotland ligger i frontlinjen, vi har så små kvantiteter att ta vara på så vi har länge sysslat med att ta vara på vatten.
Att återvinna avloppsvatten ingår också i planerna. Nere vid hamnat i Burgsvik ligger reningsverket. Det var supermodernt och först med en ny teknik för rening när det byggdes 1972. Nu har det snart tjänat ut, ett nytt stort reningsverk i Klintehamn, drygt fyra mil norrut, ska ta över. Det gamla reningsverket får ett nytt liv som forskningsanläggning för att prova olika tekniker för att ta tillvara avloppsvatten.
– Hela 80 procent av avloppsvattnet som renas här är i själva verket regnvatten som kommer hit. Vi skulle vilja skilja ut regnvattnet innan det pumpas iväg från Storsudret där det ju behövs, säger Staffan Filipsson.
– Det går att rena avloppsvatten så effektivt att det blir lika rent som dricksvatten.
Till sommaren kommer Gotlands andra avsaltningsverk att starta upp i Kvarnåkershamn en bit norrut, och då kommer de boende på Storsudret att kunna ta del av det vattnet. Men processen kräver högt tryck i reningen och det drar mycket energi.
– Nu med klimatförändringen känns det fel att använda mängder av energi för att rena vatten, globalt sett kan det öka utsläppen och spä på klimatförändringen. Vi vill utveckla ett vattensystem som är hållbart och inte drar för mycket energi, säger Staffan Filipsson.
Han får medhåll av de lokalt engagerade.
– Det borde vara mer begåvat att ta tillvara nederbörden och hindra att den rinner ut i havet i stället för att låta den rinna ut i havet, ta tillbaka vattnet och avsalta. Att ta tillvara är både mer begåvat och billigare, säger Håkan Ahlsten.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se "

"Fakta. Vattenprojektet
IVL, Svenska miljöinstitutet leder vattenprojektet på Storsudret, men flera andra aktörer medverkar, bland andra KTH, SGU,Region Gotland och den lokala föreningen Forum Östersjön.
Utgångsläget när det gäller grundvattennivåer i landet är betydligt sämre i år än vid samma tid förra året. I de stora magasinen som förser de kommunala näten med vatten är under eller mycket under de normala i större delen av landet. Förra året var nivåerna inte mycket under de normala i någon del av landet. När det gäller de små magasinen har i stort sett hela Götaland och Svealand nivåer som är under det normala för årstiden. "

" Arter utrotas i exempellös takt

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Avskogning, jordbruk, fiske, klimatförändringar och miljöförstöring har lett till den största minskningen av arter i mänsklighetens historia. På måndagen presenterades den första internationella rapporten om biologisk mångfald, godkänd av fler än 130 länder.– Vi håller på att undergräva själva grunden för vår ekonomi, vårt uppehälle, vår matförsörjning, vår hälsa och vår livskvalitet i hela världen, säger Robert Watson, ordförande i IPBES, The Intergovernmental science-policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services.

På måndagen presenterade IPBES sin första rapport om biologisk mångfald i hela världen vid en presskonferens i Paris. IPBES är en mellanstatlig organisation som sammanställer kunskapsläget för biologisk mångfald på samma sätt som klimatpanelen IPCC gör för klimatförändringarna.
Läget är mycket allvarligt, skriver rapportförfattarna: ”Biosfären, som hela mänskligheten är beroende av, förändras i en aldrig tidigare skådad grad på alla mätbara skalor. Biologisk mångfald – mångfald inom samma art, mångfald mellan arter och mångfald av ekosystem – minskar snabbare än någon gång tidigare under mänsklighetens historia.”
Upp till en miljon av världens uppskattningsvis åtta miljoner växt- och djurarter hotas av utrotning, många inom de närmaste decennierna. Arter har alltid försvunnit, men nu går utrotningen tiotals eller hundratals gånger snabbare än den gjort de senaste tio miljoner åren. Vår konsumtion per capita har stigit med 15 procent sedan 1980, och odlingen av grödor har ökat med 300 procent sedan 1970. Mer än tre

fjärdedelar av de odlade livsmedelsgrödorna är beroende av pollinerande insekter. Plastföroreningar har tiodubblats sedan 1980, och varje år dumpas mellan 300 och 400 miljoner ton tungmetaller, lösningsmedel, giftigt slam och annat industriavfall i sjöar, hav och andra vattendrag.
IPBES rapport bygger på 15 000 vetenskapliga och offentliga källor, och den kommer att publiceras senare i år. På måndagen i Paris presenterades en 40 sidor lång sammanfattning för beslutsfattare. Under förra veckan har författarna, forskare och representanter för fler än 130 regeringar gått igenom den rad för rad och godkänt varenda formulering.
– Målet är att få till ett riktigt bra dokument. Det är fysiskt krävande, men jag är mycket stolt över vad vi har åstadkommit, säger Josef Settele, en av flera ordförande för IPBES-rapporten.
Rapportförfattarna har sammanfattat det digra materialet i fyra huvudbudskap:
Naturen och dess livsavgörande bidrag till människor, uttryckt som biologisk mångfald och ekosystemfunktioner och tjänster, försämras världen över.
Direkta och indirekta faktorer som driver på förändringar har blivit allt starkare och snabbare under de senaste 50 åren.
Om vi fortsätter som nu kommer vi inte att kunna uppnå de uppsatta målen för att bevara och använda naturen på ett hållbart sätt. Hållbarhetsmålen för år 2030 och därefter kan bara nås genom omfattande förändringar av ekonomiska, sociala, politiska och tekniska faktorer.
Naturen kan bevaras, återställas och användas hållbart samtidigt som vi möter andra globala mål för samhället genom brådskande och samordnade insatser som främjar förändring.
– Innehållet i rapporten är inte nytt, utan vi har sammanställt den kunskap som vi redan har. Det viktiga är den mellanstatliga processen så att vi för första gången någonsin kan visa att vi är överens om detta resultat, och att ländernas regeringar nu har detta att agera utifrån, säger Josef Settele.
Den viktigaste orsaken till den minskade biologiska mångfalden är, enligt rapporten, ändrad användning av land och hav. Därefter kommer, i fallande ordning, direkt utnyttjande av arter (till exempel jakt och fiske), klimatförändringarna, miljöförstöring och så kallade invasiva arter, alltså främmande växter och djur som invaderar miljöer där de tidigare inte har funnits.
– Det är läget nu. Om vi ser 50 år framåt i tiden har troligen klimatförändringarna tagit över och blivit den viktigaste orsaken. Därför behöver vi hitta lösningar som är bra för båda problemen, säger Josef Settele.
Vi behöver se på naturen på ett annat sätt, menar han.
– Om du har en gås som lägger guldägg och kokar soppa på den har du nog inte använt resursen på bästa möjliga sätt. Att hugga ned regnskog för att odla sojabönor kan vara samma sak.
När sojabönorna odlas i Sydamerika och importeras för att bli till djurfoder i Europa exporterar vi förlorad mångfald till andra delar av världen.
– Det får också konsekvenser för den europeiska diskussionen om migration. Om ekosystemen i de delar av världen människorna kommer ifrån inte längre fungerar måste de förstås flytta någon annanstans, säger Josef Settele.
Var och en kan bidra till att rädda den biologiska mångfalden genom att engagera sig och väcka opinion, att tänka över sin konsumtion, att äta en mer blandad kost och att odla många fler växter i trädgården i stället för att ha en grön, kortklippt gräsmatta.
– Vi måste tänka om hur vi hanterar vår planet. För vi har bara en, säger Josef Settele.
Maria Gunther maria.gunther@dn.se "

"De fem viktigaste orsakerna till den minskade biologiska mångfalden

1 Ändrad användning av land och hav
75 procent av jordens yta och 40 procent av haven har allvarligt förändrats av mänsklig påverkan.

2 Direkt utnyttjande av arter
Överexploatering av djur, växter och andra organismer via skörd, skogsavverkning, jakt och fiske.

3 Förändringarna av klimatet
Den globala medeltemperaturen hade 2017 stigit med en grad sedan industrialiseringen började.

4 Nedmutsningen av miljön
Läckage av gödningsmedel har skapat 400 döda zoner i haven med så låga syrenivåer att få organismer kan leva.

5 Invasiva arter
Främmande växter och djur som invaderar miljöer där de tidigare inte har funnits. "

" SJ det sämsta sättet att resa

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Av alla sätt att resa så är SJ-tåg sämst, enligt Svenskt kvalitets-index, SKI, undersökning över hur nöjda resenärer är.

SJ får ett kundnöjdhetsindex på 55,9, vilket enligt SKI indikerar att företaget har stora svårigheter att få kunderna att stanna kvar.
Bästa resealternativet är långfärdsbussar, där index för Nettbus 4 you ligger på 74,9 och för Nettbus Express på 72,1. Flygbolaget BRA hamnar på 70,0, och SAS på 69,7.
Viktigt för resenärerna är hur störningar och förseningar hanteras. 75 procent av SJ:s kunder har upplevt förseningar, mot 50 procent för SAS.
– Även om både SAS och SJ har en hög andel förseningar lyckas SAS mycket bättre med informationen i samband med försening, skriver Johan Parmler, vd på Svenskt Kvalitetsindex, i ett pressmeddelande.
Undersökningen genomfördes under april och bygger på 2 222 intervjuer.

TT "

" Björn Wiman: Man skäms över hur vårt samhälle förtränger den biologiska massdöd vi står inför

DN TISDAG 7 MAJ 2019

De senaste veckorna har Sverige fått nya tv-stjärnor. I ”Den stora älgvandringen” har över 50 älgar, inför påslagna tv-kameror, korsat en älv i skogarna utanför Junsele, en rutt som de har vandrat i över 9 000 år på sin väg mot saftigare betesmarker. Över tre miljoner tv-timmar har svenska folket lagt på denna oväntade succé, som också har belyst betydelsen av biologisk mångfald. Den största virala tittarfavoriten blev inte en älg, utan en ren som oförväget höjde mulen framför en av SVT:s kameror.

Varför har detta program blivit en sådan framgång? Kanske handlar det om att få en exklusiv inblick i något som kan vara på väg att gå förlorat. På måndagen släppte FN:s vetenskapliga expertpanel för biologisk mångfald, IPBES, en rapport som borde vara ett existentiellt larm av samma dignitet som när klimatpanelen IPCC:s sammanställde befintlig forskning om klimatkrisen i höstas.
Också i detta fall är det befogat att tala om en domedagsrapport. Av de åtta miljoner arter som lever på jorden hotas uppemot en miljon av utrotning, många inom de närmaste årtiondena. Forskarna bakom studien anser att det handlar om en sjätte massutrotning av liv på jorden – senaste gången detta inträffade var när dinosaurierna dog ut för 66 miljoner år sedan. Men till följd av människans inverkan går utrotningen i dag tiotals eller hundratals gånger snabbare än den gjort de senaste tio miljoner åren.
Det är alltså så antropocen – människans tidsålder – ser ut i verkligheten: död och förödelse i en omfattning som gör att man avundas de tidigare generationer som har kunnat gå in i glömskan utan att veta vad de har på sitt samvete.
Forskarna bakom rapporten är också tydliga med att detta inte bara är angelägenhet för dem som har en fäbless för sällsynta skalbaggar och rara växter. Om ingenting görs kommer artutrotningen att påverka försörjning, utveckling och världsekonomi på ett sätt som hotar hela vår civilisation. ”Vi håller på att undergräva själva grunden för vår ekonomi, vårt uppehälle, vår matförsörjning, vår hälsa och vår livskvalitet i hela världen”, säger IPBES ordförande Robert Watson.
Hur hanterar då samhällets ledare denna kunskap? Ett exempel gavs i söndagens partiledardebatt i SVT:s ”Agenda” – i alla avseenden en motpol till lugnet och värdigheten i ”Den stora älgvandringen”. Under rubriken ”Klimat och miljö” avverkades hotet mot mänsklighetens framtid som en politisk sakfråga bland alla andra, i en diskussion som dessutom helt kom att handla om kärnkraften; förmodligen för att det är den fråga där man mest effektivt kan exploatera vår tids polarisering och fixering vid politisk identitet och därtill hetta upp känslorna i sociala medier. Hur skulle en tv-debatt om den biologiska mångfalden se ut: ”Nu dags för duell mellan Annie Lööf och Ebba Busch Thor om den burmesiska trubbnäsapan? För eller emot? 30 sekunder!”
Jag tror inte att jag är ensam om att uppleva en tilltagande absurditet inför vårt samhälles sätt att (inte) hantera de stora ödesfrågor som obönhörligt reser sig framför oss. Hos mig väcker rapporten om den biologiska massdöden en närmast gammaltestamentlig vrede – vad har vi gjort? – parad med en förtvivlan över vår kollektiva oförmåga att förvandla denna känsla till konstruktiv handling – vad kan vi göra?
Jag tror att både vrede och förtvivlan är adekvata reaktioner på insikten om allt det liv på jorden som redan har gått förlorat och det som kommer att göra det. Men inför vårt samhälles sätt att förtränga denna förlust går det bara att känna skam.

Björn Wiman bjorn.wiman@dn.se "

" Landets vattenresurser har inte hanterats på ett ansvarsfullt sätt

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Vi har som samhälle att förhålla oss till att de globala växthusgaserna måste halveras inom en tioårsperiod för att undvika de katastrofala konsekvenser som följer av en global uppvärmning på mer än 1,5 grader. Därför måste vi skärskåda alla delar av vårt samhälles funktionssätt.

Exempelvis vill vi alla ha rent vatten i våra kranar, som är en grundförutsättning för liv och hälsa. Men frågan är om vi är tvungna att ta en ovärderlig resurs – rent vatten – och blanda denna med en annan ovärderlig resurs – toalettinnehållet som är en unik växtnäringsresurs – och få en svårhanterlig soppa som måste renas efter att ha pumpats runt och blandats med allt annat orenat vatten i vårt land?
Varken samhällsplaneringen eller byggverksamheten har hanterat vattenresurserna på ett ansvarsfullt sätt. Trots att vi haft kunskap och verktyg för att hushålla med dessa basresurser ökar utmaningarna att få in dessa båda livsavgörande tillgångar i ett genuint kretslopp. Källsortering och hushållning har inte ansetts modernt, utan tvärtom ökar vi genomströmningen i ett VA-system som var omodernt redan för 200 år sedan när det introducerades. Det är därför mycket anmärkningsvärt att två av våra främsta ikoner inom naturvård och utveckling, fotografen Mattias Klum och diplomaten Jan Eliasson, ställt upp för branschföreningen Svenskt Vatten och deras nya bok ”Vatten – om att värdera det ovärderliga”.
Svenskt Vatten, tidigare Svenska vatten- och avloppsverksföreningen, har tillsammans med flera andra branschorganisationer inom VA-sektorn kampanjat för att privatisera hela vatten- och avloppsverksamheten, där två AP-fonder ska finansiera omläggningen. Offentligt och demokratiskt ska bli privat och kommersiellt. Man vill dessutom fördubbla VA-taxorna samt öka anslutningsavgifterna för alla fastighetsägare.
Vårt nuvarande VA-system degraderar inte bara två av våra livgivande framtidsresurser, rent vatten och växtnäring, utan medför andra revor i det svenska samhällsbygget som exempelvis att de sämst ställda i samhället blir av med sina stugor, fritidshus och sommarstugor på grunder som visat sig vara felaktiga. I forskningsrapporten ”Bedömning av självrening och retention i mark vid prövning av små avlopp – smittskydd och fosfor”, framtagen för Havs- och vattenmyndigheten av forskarna Lars Hylander och Peter Ridderstolpe, framgår att själva mätmetoderna som används av kommuner vid tillsynen av dessa avlopp inte är tillförlitliga.
Sammanfattningsvis har vi en situation där gammalmodig teknik, som innebär att vi missar kretsloppslösning och ökar koldioxidutsläppen genom rördragning, grävning, sprängning, transporter och koldioxidutsläppstunga material, tillsammans med att hela Sverige ska grävas upp bäddar för en social, ekonomisk och miljömässig katastrof. Jag tror inte att Klum och Eliasson har hela bilden klar för sig. Frågan är om våra politiker har kunskapen och insikten.

Ulf Svensson
civilekonom och före detta forskningsassistent, Stockholm "

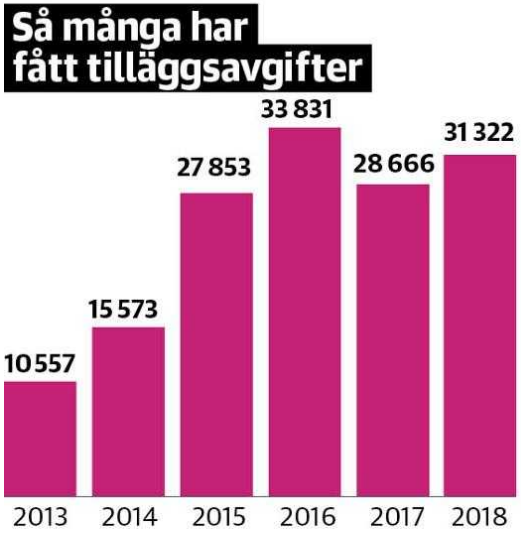

" Fuskåkandet minskar inte trots satsning på kontroller

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Fördubblat antal kontroller, höjda bötesbelopp och kroppskameror. SL satsar stort på att minska biljettfusket. Men ger åtgärderna någon effekt? De senaste åren har plankandet varit mer eller mindre konstant i Stockholms kollektivtrafik.

De klarblå kontrollantjackorna har blivit en vanlig syn i tunnelbaneuppgångar och på pendeltåg i Stockholm. Mellan 2017 och 2019 ska kontrollerna fördubblas – från 2,5 miljoner kronor till 5 miljoner.
Styrande Moderaterna i Region Stockholm har högprioriterat kampen mot biljettfusk och genomfört flera insatser för att få bukt med problemet. Numer stängs spärrarna snabbare, antalet heltidsanställda kontrollanter har ökat från 23 till 52 och bötesbeloppet för fusk har höjts från 1 200 till 1 500 kronor.
I framtiden vill Moderaterna fördubbla straffavgiften och permanenta de kroppskameror som vissa kontrollanter bär.
Men hur effektiva är alla åtgärder? Och vad kostar fusket – och åtgärderna mot det?
Enligt färska siffror från SL låg fuskåkandet i Stockholm på 3,2 procent i fjol. Det motsvarar ett intäktsbortfall – det vill säga förutsatt att de 3,2 procenten av resenärerna hade betalat för sig – på 280 miljoner kronor. Fuskkostnaderna har ökat med 25 miljoner kronor jämfört med året innan, vilket SL förklarar med att fler reser kollektivt och att biljettpriset höjts. 2016 var intäktsbortfallet 267 miljoner kronor.

Biljettkontrollerna är en förlustaffär för SL. Utgiften för biljettkontrollanterna från säkerhetsbolaget ISS uppgick för 2018 till 41,9 miljoner kronor, i år kostar de minst en miljon kronor mer.
Sammanlagt 50 miljoner kronor i tilläggsavgifter skrevs ut i fjol. Men en del av avgiftsintäkterna går till ISS, betalas inte eller överklagas – så SL fick in 22,5 miljoner kronor från straffavgifter 2018.
Antalet utdelade tilläggsavgifter har ökat. 31 200 avgifter delades ut förra året – en ökning med 2 600 stycken. Hur många straffavgifter som skrivs ut varierar. 2012 var de enligt Moderaterna 17 000, för att sedan dyka till 10 000 året därpå. Efter det har de ökat igen.
Intäktsbortfallet på 280 miljoner kronor utgår från att plankare skulle ha betalat en enkelbiljett för 45 kronor eller 32 kronor om denne är minderårig, pensionär eller student.
Underhåll av spärrarna i tunnelbanan och pendeltrafiken kostar årligen 20 miljoner kronor. I dag är nästan samtliga uppgångar utrustade med svårforcerade glasspärrar, som kostade sammanlagt 270 miljoner kronor att bygga. Kontrollanterna eskorteras ofta av ordningsvakter och i vissa fall av polis, vilket är ytterligare en utgift.
Att SL förlorar pengar på plankning är tydligt, även om det är svårt att räkna ut hur mycket. Den andra stora frågan är om alla åtgärder faktiskt har lett till att färre tjuvåker.
ISS tog över biljettkontrollerna 2013. Det året låg tjuvåkarandelen på 3,0 procent. Sedan dess har andelen i stort sett varit densamma. 2015 ökade den till 3,7 procent, från 3,2 procent året innan. De tre senaste åren har fuskandet legat på omkring 3,1 procent.
Procentandelen är en uppskattning. Den grundar sig i hur många av de som kontrolleras som saknar giltig biljett, samt hur många som kontrollanterna tror är plankare, det vill säga personer som smiter från platsen eller inte vill visa sitt färdbevis.
Siffrorna från tidigare än 2015 är enligt SL osäkra och eventuellt för låga eftersom de samlades in vid färre tillfällen under året. De uppskattar att fusket kan ha varit cirka 0,5 procentenheter högre 2013 och 2014.
Tjuvåkandet har ändrat karaktär. Fler fuskar med rabatterade biljetter i dag, jämfört med att åka helt utan färdbevis. 2017 bestod tjuvåkandet av 70 procent rabattfuskare och 30 procent biljettlösa resenärer. Året innan var siffran 60 respektive 40 procent. En felaktig rabatterad biljett är en intäkt för SL, även om den inte är så stor som den borde vara.
Det är möjligt att procenten hade varit ännu högre om biljettkontrollerna hade varit färre eller trafiken hade saknat spärrar. Man kan bara jämföra med tidigare år – och det kan finnas andra aspekter som spelar in, som en växande benägenhet att fuska bland resenärerna.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

"Fakta. Här fuskar folk mest
Plankandet är mest utbrett på pendeltågen och i socialt utsatta områden.
I pendeltågstrafiken fuskas det mest i Jordbro, Märsta, Bålsta och Sundbyberg.
De tunnelbanestationer som toppar statistiken är:
Blå linje: Hjulsta, Tensta, Rinkeby, Rissne, Husby, Kista och Hallonbergen.
Röd linje: Norsborg, Hallunda, Alby, Fittja, Vårby gård, Vårberg, Skärholmen, Sätra, Bredäng samt Mariatorget
Grön linje: Hagsätra, Rågsved, Högdalen, Medborgarplatsen och Skanstull.
Källa: SL:s undersökning 2017 "

”Kollektivtrafiken är till för hederliga resenärer”

DN TISDAG 7 MAJ 2019

"Plankningen i Stockholms kollektivtrafik har varit mer eller mindre konstant de senaste fem åren. Men trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M) vill trappa upp kampen mot biljettfusket. – Fuskåkare stjäl från vårt gemensamma, säger han.

Kristoffer Tamsons (M) är trafikregionråd och högst politiskt ansvarig för SL-trafiken. Det har han varit sedan 2014.
Plankandet har inte minskat sedan 2013. Hur ser du på det?
– Mellan 2015 och2016 gick fusket ned med en femtedel enligt SL:s egna mätningar. Därefter har det stabiliserats på en låg nivå. 2015 gjorde SL en genomlysning av uppskattningarna och man skrev upp siffran för tidigare år med omkring 0,5-0,8 procentenheter, säger han.
– Vi har även sett att fusket ändrat karaktär, från regelrätt fusk till att åka med rabatterat pris utan att ha rätt till det, säger Kristoffer Tamsons.
Finns det en lägsta nivå för andelen fuskåkare?
– Målbilden måste vara att vi har en kollektivtrafik där man gör rätt för sig. Varje fuskåkare som börjar lösa en giltig biljett är en seger för alla resenärer och skattebetalare. Sedan 2015 har vi fördubblat antalet som åker fast och får böter, från 15 000 till över 31 000 per år.
2012 var antalet utskrivna tilläggsavgifter 30 000. Det skrev dåvarande trafiklandstingsrådet Christer G Wennerholm (M) på DN Debatt. I ett mejl skriver Moderaterna att den siffran inte stämmer och att det snarare handlade om 17 000 avgifter.
Ni har snabba och svårforcerade spärrar som folk slår sig i, och vill fördubbla antalet kontroller. Behövs både och?
– Det behövs en kombination av insatser mot människor som tror sig har rätt att fuska och som lever på andra människor. När vi gör en kombination av saker gör de mest nytta.
I Helsingfors har man inga spärrar. Där ligger fusket på under 4 procent.
– Och i Oslo har man heller inga spärrar. Där uppgår fusket till 5–6 procent.
SL går ekonomiskt sett med plus i dag. Är alla insatser värt mödan om andelen fuskåkare knappt minskar?
– Tjuvåkandet handlar om hundratals miljoner kronor som man kan välja mellan att trycka ner i fuskarnas fickor eller investera i trafiken. Insatserna mot tjuvåkning kostar tiotals miljoner kronor varje år.
– Det gör inte det. Om fuskåkningen går ner så innebär det mer biljettintäkter, exempelvis 70 miljoner kronor 2016. Och om vi inte hade gjort insatserna är risken att fler hade fuskat. Så jag ser det som en vinstaffär för SL. Biljettkontroller är också en form av trygghetsarbete som markerar att kollektivtrafiken är till för hederliga resenärer.
Under året har det skett flera incidenter i samband med biljettkontroller, bland annat då en gravid kvinna trycktes ner mot en bänk av ordningsvakter. Hur ser du på det?
– Det går vi till botten med och sådana händelser är lyckligtvis väldigt få. Enligt våra mätningar är 83 procent nöjda med våra kontroller.
Moderaterna vill i förlängningen att samtliga kontrollanter ska bära kroppskameror. Tamsons är öppen för att även ha civila kontrollanter och han vill inrätta en tunnelbanepolis.
– Kontrollanterna är en yrkesgrupp som ofta utsätts för hot och våld. Men kamerorna kan också vara viktiga om en fuskåkare säger att han inte var vid kontrollen. De är också användbara vid incidenter.

Vissa uppfattar övervakning som integritetskränkande. Vad anser du om det?
– Det är en trygghetsinsats precis som poliser och ordningsvakter, som är nödvändiga eftersom det finns element i det här samhället som vill stjäla från vårt gemensamma.
Vet du vid vilka stationer som flest personer tjuvåker?
– Det finns statistik på det, men jag har inte de uppgifterna i huvudet.
I socialt utsatta områden som Rinkeby, Tensta och Norsborg. Tror du att det finns något samband?
– Nej, jag tror inte att det finns ett samband mellan att ha en låg inkomst och att inte vilja vara hederlig. De områdena är mer brottsutsatta, och det finns ett samband mellan tjuvåkning och annan form av brottslighet.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

" SL-kortet gäller som biljett på skärgårdsbåtar från hösten

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Under förra året gick det att åka Waxholmsbåt med SL-kort under lågsäsong. Initiativet blev så populärt bland resenärerna att satsningen blir permanent från och med i höst.

Våren och hösten 2018 var det möjligt att resa med Waxholmsbolagets båtar med ett vanligt SL-kort. Flera kundundersökningar visar att resandet med bil bland de tillfrågade resenärerna minskade i samband med införandet. Dessutom framkom att resenärerna använde båttrafiken som kollektivtransportmedel i större utsträckning.
– Besöken till olika verksamheter i skärgården ökade och det är viktigt eftersom de har små marginaler att förhålla sig till under lågsäsong. Vi vill ha ett levande lokalsamhälle för folk som vill hitta sin försörjning där man bor. Med utökade möjligheter att ta sig till skärgården gynnas därmed det lokala näringslivet, säger Gustav Hemming (C), skärgårdsregionråd.
Från och med den 15 september görs satsningen permanent och giltiga periodkort från SL möjliggör alltså att resa med båt till bland annat Waxholm, Nacka och Lidingö. Detta kommer varje år att vara möjligt från september till maj.
Förutom att få folk att välja båten i stället för bilen, få fler att ta sig ut i skärgården samt främja båtpendlandet lyfter Gustav Hemming upp att båtarna i mindre utsträckning behöver köra med tomma platser. Under försöksperioden uppgick antalet resor till 580.000, jämfört med 515.000 motsvarande period år 2017, vilket är en ökning med tolv procent.

– Under lågsäsong är antalet resenärer mindre och båtarna har väldigt många lediga platser. Nu kommer båtarna att kunna användas bättre och effektivare även under lågsäsong, säger Gustav Hemming.
Trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M) är även han positiv till satsningen.
– Det är ett sätt att bygga upp någonting nytt och koppla samman skärgårdstrafiken med den övriga kollektivtrafiken. Vi är glada för att vi kan gå vidare med det här, säger han.
Satsningen ledde under försöksperioden till ett intäktsbortfall på omkring 4,4 miljoner kronor i minskade biljettintäkter hos Waxholmsbolaget. Regionen räknar med liknande siffror framöver.
– Men det blir ett mervärde av att skaffa ett SL-kort, säger Gustav Hemming.

Jimmy Persson
jimmy.persson@dn.se "

" Lättare att resa med tåg till kontinenten

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

SJ anpassar sin tidtabell för att förbättra förbindelserna med kontinenten. I en ansökan till Trafikverket justeras bland annat nattåg mellan Stockholm och Malmö, för att resenärer ska kunna byta till Öresundståg i Lund för vidare resa till Köpenhamn.
– Nattågen går tyvärr inte att köra över Öresundsbron, men på det här sättet underlättar vi resandet, säger Petter Essén, ansvarig affärschef på SJ.

Förändringen gör att resenärer hinner med morgontåget mellan Köpenhamn och Hamburg. Om Trafikverket godkänner ansökan kommer den nya tidtabellen att börja gälla den 15 december i år.

Hans Arbman "

" Därför är det dags att börja se på världen med humlans blick

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

En tredjedel av alla världens vildbin är utrotningshotade som arter. Den biologiska mångfalden gömmer finkalibrerade livsmönster som vi bara kan ana. Det är dags att vi börjar se dessa hemlighetsfulla världar som finns runtom oss, skriver författaren Christel Kvant.

En humla susar genom luften, stor och svart med roströd blöjbak: en stenhumla, en drottning. Jag har sett hennes likar i rang de senaste veckorna, sedan solen och värmen kommit: den randiga mörka jordhumlan och en mindre helsvart, som jag drömmer om är den rara vallhumlan men som kanske är en melanistisk trädgårdshumla. Det enda synliga som skiljer dessa båda åt är sådant som undgår mig: ett mera långsmalt huvud hos den ena än den andra.

Plommonträdet står i full blom, några av julrosorna dräller fortfarande av pollen och narcisserna trumpetar i olika nyanser av gult och vitt i ett hav av förgätmigej. Här finns mat till alla drottningarna, och det behöver de. De har sovit i sju månader efter att ha blivit befruktade i augusti, och medan de sovit har deras dräktighet gjort sig redo att leverera ett helt blivande humlesamhälle.

Jag känner mitt ansvar. Det är på min och mina grannars trädgårdar det hänger om drottningarna ska kunna äta sig mätta och hitta lämpliga ställen att bygga sina bon och börja lägga alla de där äggen de bär på. Och när deras första kull med döttrar färdigbildats och flyger ut i världen, så är det samma sak igen: det måste finnas blommor med pollen och nektar. Om inte dör de.

Sedan jag läst Dave Goulsons bok ”Galen i humlor” när den kom ut 2013 ser jag på min trädgård med nya ögon. Humleögon. Jag genomskådar den ytliga flärdfullheten hos mina hortensior – förädlade att förföra med blomklasar som är alltigenom sterila och onyttiga. Människoblicken vill nästan inte vara med när jag klipper ner dem till en form som får plats i gröna kärlet och förpassar dem till kompostering. Men humleblicken är tillfreds när jag ersätter dem med vidjehortensior med bara en tunn spetskant av skyltblommor runt de oansenliga fertila blommor som utgör den egentliga meningen med deras existens. (Det finns ett stort utbud av vackra, fertila hortensior som väntar på att upptäckas.) De tätt fyllda rosorna som väcker sådan förtjusning med sina parfymer och läppstiftsfärger, de gigantiska, färgsprakande dahliorna där yrkesskickliga växtförädlare lyckats trolla bort allt som kunde mättat ett humlesamhälle – nej, vi imponeras inte, vi som betraktar dem med sakligt kritisk humleblick.

Blommor och bin. Vi visste ju sedan länge hur det hänger ihop, ändå har vi glömt bort att respektera sambandet dem emellan. Och oj, vad vi har gått vilse.

Det finns cirka 300 arter av vildbin i Sverige. Humlorna räknas in bland dem med ett fyrtiotal arter. Förutom mörk och ljus jordhumla, stenhumla, trädgårdshumla och vallhumla, som susar omkring i min trädgård, finns det hushumla, ängshumla, ljunghumla, klöverhumla, gräshumla, haghumla och ett trettiotal till som jag aldrig sett mer än på bild i den numera vältummade boken ”Humlor i Sverige” av Bo Mossberg och Björn Cederberg.
Därtill 250 solitärbin, som jag också börjat lära känna, medveten om att inte ens specialiserade entomologer kan åstadkomma några snabba identifikationer av flertalet av dem utan hjälp av mikroskop. Men jag är nästan säker på att det är små blå murarbin som surrar i min klätter-hortensia när den slår ut i maj, och jag har redan räddat fem röda murarbin som stångade sig utmattade mot glaset i mitt växthus. Jag bara hoppas att några ullbin har hittat till mina lammöron, för det är så ljuvligt att veta att de betar de silkesmjuka håren av lammöronens blad för att klä boet med. Eller bladskärarbin, som biter av små bitar av rosens eller kaprifolens blad för att åstadkomma vad jag inbillar mig ser ut som en utsökt fjällpanel. Med den klär de små kammare, där deras ägg utvecklar sig till larver och så småningom färdiga bin, redo att bära vidare deras gener och deras kunskap om hur man bygger bon med blad av ros och kaprifol.
Den biologiska mångfalden är mystisk och svåråtkomlig, gömmer finkalibrerade livsmönster som jag bara kan ana. Men de finns här, runtomkring mig, i min egen trädgård, dessa hemlighetsfulla världar. En tredjedel av alla dessa vildbin är utrotningshotade, som arter. Men alla minskar också i antal med en takt som är alarmerande, vilket för övrigt gäller flertalet insekter. Den främsta anledningen till detta är det moderna jord- och skogsbruket, med dess inriktning på högeffektiv avkastning, monokulturer och användning av potenta kemiska bekämpningsmedel.
När debatten om neonicotinoider nyligen rasade som värst, efter att sockerbetsodlarna i förstone fått dispens för att använda sådana bekämpningsmedel mot skadeinsekter, framkom fakta som nog inte varit så allmänt kända. Det var just professor Dave Goulson som i radioprogrammet ”Naturmorgon” berättade att de omtvistade bekämpningsmedlen är 7 000 gånger giftigare för insekter än DDT. Är det alltså åt det hållet det har utvecklats. I högsta instans blev det till slut ändå nej till neonicotinoider även i den svenska sockerbetsodlingen, vilket var klädsamt även av skälet att Sverige drivit på för ett förbud i EU. Det vore ju rätt svårsmält att därefter hedra det eftersträvade förbudet med att ge dispens för användning på hemmaplan.
Men andra destruktiva bekämpningsmedel finns i pipelinen, var så säker.
Grips man av förstämning och miljöångest av att få reda på så här hemska saker, så kan man i alla fall må lite bättre av att försöka erbjuda humlor och andra vildbin en skyddad refug i den egna trädgården.
Men då krävs det alltså att man tänker efter lite när man väljer vilka växter man ska plantera. Det är lätt att fylla balkonglådorna med sterila petunior, rabatterna med fyllda rosor och dahlior och allehanda högförädlade sommarblomshybrider med fantastisk färgprakt och i storlek *extra large*. En stor del av dem är helt utan värde för -pollinerande insekter. Det är över huvud taget inte något som man funderat på de senaste hundra åren, när allt fokus inriktats på att presentera ständigt större, praktfullare, mera rikblommande, regntåliga och remonterande blommor i allt mer spektakulära färger och dofter. Odlarna har odlat dem utan att reflektera. Trädgårdscentran har sålt dem utan att reflektera. Vi har köpt dem, gött dem och vattnat dem utan att reflektera, även jag. Okunskapen är monumental.

Ska vi kunna erbjuda trädgårdar som är en, om än blygsam, kompensation för ett odlingslandskap som sviker hållbarhetsmålen, vilket ju egentligen inte borde behövas, så måste vi åtminstone kunna erbjuda just det. Vi måste inse att blommor är mat, för dem som vi delar våra trädgårdar med.
Är det något som emellertid fått genomslag, så är det att skaffa bisamhällen. Det har rentav blivit en trend. Det verkar ju logiskt. Bina är hotade. Det är ont om pollinerare – alltså skaffar vi fram pollinerare. De pollinerare vi är mest förtrogna med är tambina.
Det fungerar ju så långt som att våra fruktträd och bärbuskar blir pollinerade, om det nu bara handlade om det. En bikupa innehåller normalt omkring 60 000 bin. Ofta har man mer än en kupa.
Honungsbin är blomtrogna. En vacker term, som innebär att bina inte lämnar exempelvis ett blommande äppelträd förrän de rensat det på allt pollen. Man kan på så sätt vara säker på att få en god pollinering. Men kan dessutom räkna med att få honung, vilket ju är ett stort plus. Det är inte konstigt att biodlandet vunnit ny terräng och blivit populärt.
När jag släpper ut mina (fast mina är de inte, de är sina egna) röda murarbin från växthuset och ser dem flyga upp i det blommande plommonträdet, så är det ju inte utan att jag våndas lite. Hur mycket de kan hinna med att uträtta, dessa solitärbin, som lägger en rad med ägg, kanske i ett av de bamburör jag ställt till förfogande i ett av mina fantasifulla bihotell. Humledrottningarna, hur långt har de hunnit med sina ättlingar? Hinner de hjälpa solitärbina att befrukta plommonblommorna, som hastigt brister ut i sitt vita överdåd, för att sedan släppa ett snöfall av blomblad över smultronplantorna som växer under dem efter bara en kort vecka?
Handlade det bara om pollineringen, så skulle jag såklart skaffa mig en bikupa.
Men det handlar inte bara om pollineringen. Det handlar om att alla de vilda solitärbin och humlor som faktiskt lever här och har gjort det i alla tider (även om jag inte lärt känna dem förrän på senare år) ska kunna fortsätta göra det. Introducerar jag sextiotusen blomtrogna honungsbin, vad har de vilda bina för chans då? När det är ont om mat, vilket det är i vårt moderna, förgiftade landskap, så blir det inte bättre för att det kommer armador av människointroducerade bin som fått den hedervärda titeln ”blomtrogna” för att de tar allt.
Jag förstår att de flesta som i dag skaffar bin gör det för att det ska bli bra. Det saknas pollinerare – här kommer jag med pollinerare!
Insekterna blir färre – jamen då ser jag till att de blir fler!
Jag förstår att man vill väl. Men jag är rädd att det blir precis tvärtom, och att de allt populärare bikuporna blir ännu ett hot för de redan svårt utsatta vildbina.

Christel Kvant "

"Christel Kvant är journalist, fotograf och författare till en rad böcker om trädgård, bland annat den Augustnominerade ”Trädets tid” från 2011. "

" Politikerna oeniga om öppna spärrar i t-banan

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

Öppna spärrar i Stockholms kollektivtrafik har diskuterats länge. Förespråkare argumenterar för smidigare resor medan motståndare varnar för mer biljettfusk. Men effekten på fusket är tvetydig. I Helsingfors och Berlin finns inga spärrar och där fuskåker ungefär lika många som i Stockholm – i barriärlösa Göteborg plankar däremot över 8 procent.

För 14 år sedan fick Oslos kommunala trafikbolag Ruter en våg av klagomål om deras nyinstallerade tunnelbanespärrar. Resenärer fastnade och skadade sig i dörrarna som slog igen snabbt och hårt. Ruter löste problemet genom att öppna dem helt och hållet. Även i Köpenhamn, Helsingfors och i de flesta större tyska städer saknas det spärrar i kollektivtrafiken.
Förespråkare menar att ett sådant system gör trafiken smidigare eftersom resenärer slipper trängas vid spärrarna och kan använda samtliga ingångar på bussar.
Miljöpartiet gick till val på att öppna spärrarna, en fråga som de drivit länge. Men de fick släppa frågan för att kunna regera med Alliansen i Region Stockholm.
– Öppna spärrar skulle göra flödet smidigare och minska trängseln. Det skulle även göra kollektivtrafiken mer välkomnande, säger Tomas Eriksson (MP), regionråd, och fortsätter:
– Jag tror att det finns en psykologisk effekt med stängda spärrar. Resenärer möts av en stängd dörr som indikerar att man måste bevisa sin rätt att vara där. Vi i Miljöpartiet ser kollektivtrafiken som en vital samhällsfunktion som ska vara till för alla och tjäna alla.
I många städer där det saknas spärrar är andelen tjuvåkare högre.
– Det finns ett samband mellan hur stor risken är att åka dit och hur många som tjuvåker. Jag vidhåller att det inte bara är att öppna spärrarna, utan det behövs ett system med biljettkontroller som fungerar.
Tomas Eriksson vill ha det som i Berlin. Där finns det inga spärrar, men kontrollanterna är civilklädda och ger sig till känna först när tunnelbanevagnen är i rullning. I Berlin tjuvåker färre än i Stockholm och där riskerar plankare fängelse vid upprepade förseelser.
– Som det ser ut i Stockholm i dag är det lätt för en tjuvåkare att bara vända och åka till nästa hållplats om denne ser kontrollanter, säger han.
DN har i veckan rapporterat att andelen tjuvåkare i Stockholms kollektivtrafik inte minskar trots en kraftig ökning av antalet kontroller. Moderaterna i Region Stockholm är strikt emot öppna spärrar.
– SL har prövat öppna spärrar vid Slussen för många år sedan. Resultatet förskräckte med 4,6 miljoner kronor i intäktsbortfall och ökat fuskande. Skulle detta överföras till hela kollektivtrafiken väntas hundratals miljoner i intäktsförluster, säger Kristoffer Tamsons (M), trafikregionråd med ansvar för SL-trafiken.
Han är däremot positiv till civilklädda kontrollanter.
– Jag utesluter inte det. Men i första hand ska vi öka kontrollerna.
Relationen mellan spärrfri kollektivtrafik och ett högt fuskåkande är tvetydig. I Göteborg behöver du inte visa upp någon biljett när du kliver på spårvagnar och bussar. Där ligger tjuvåkandet på omkring 8–10 procent – att jämföra med SL-trafikens 3,2 procent. Även i Oslo är andelen högre än i Stockholm, för två år sedan låg andelen fuskare på 6 procent.

– Vi har som målsättning att få ner siffran till 5 procent, skriver Knut-Martin Løken, kommunikatör på Oslos kollektivtrafiksbolag Ruter, i ett mejl till DN.
I spärrlösa Helsingfors Metro ligger andelen däremot på ungefär samma nivå som i Stockholm. Där fuskåkte 3,6 procent förra året. Köpenhamns Metro saknar också spärrar och de uppger att tjuvåkandet ligger på 0,1 procent – men medger att den väldigt låga siffran är osäker.
Kollektivbolagen mäter på olika sätt, vilket gör jämförelsen osäker. Västtrafiks siffra grundar sig i webbenkäter där de frågar om kunden har fuskåkt. SL räknar däremot på hur många som blir tagna i kontroller och hur många resenärer som kontrollanterna tror tjuvåker. I Oslo är det kontrollanterna som gör uppskattningen och i Helsingfors räknar de på hur många som åker fast.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

"M: Nej, vill även öka antalet kontroller.
KD: Nej, biljett ska även krävas vid utpassering.
C: Ja, på stombussar och tunnelbanestationerna med flest resande.
L: Nej, inte med dagens teknik.
MP: Ja, med kompletterande civilklädda kontrollanter.
S: Nej, vill att SL ska driva biljettkontrollerna i egen regi.
V: Ja, vill på sikt att kollektivtrafiken ska vara helt avgiftsfri.
SD: Nej. "

" Spärrfritt i Berlin men få plankar

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

Trots att Berlins kollektivtrafik helt saknar spärrar tjuvåker något färre resenärer än i Stockholm. Men i den tyska huvudstaden riskerar plankare som åker fast upprepade gånger ett kännbart straff – fängelse.

I Berlin saknar både tunnelbane- och pendeltågsstationer spärrar och de flesta stationer är obemannade. Men det gäller att ha köpt biljett innan man ska resa. Antalet kontroller är nämligen många då minst två, ofta fler, civilklädda biljettkontrollanter kliver på tåget och det gäller att få fram biljetten fort. Eftersom de får betalt per infångad tjuvåkare – *Schwarzfahrer* – har de sällan överseende med dröjsmål. Den som saknar giltig färdbiljett får följa med av tåget, lämna sina personuppgifter och ta emot en bot om 60 euro, cirka 600 kronor.
Men till skillnad från i Sverige betraktas tjuvåkning som ett brott. Den som låter bli att betala böter eller åker fast upprepade gånger kan dömas till fängelse. Bara i Berlin hamnar omkring 300 plankare årligen bakom lås och bom.
Förra året reste omkring 3 procent av resenärerna i Berlins kollektivtrafik utan giltig biljett, enligt statistik från kollektivtrafikbolaget BVG. Det är något färre än i Stockholms tunnelbana – 3,2 procent.
Antalet plankare i Berlins kollektivtrafik har dessutom minskat från 9 procent 2008. Minskningen förklaras bland annat av att antalet kontroller har blivit fler, att arbetslösheten sjunkit och att berlinarna har fått mer pengar.
Lina Lund
lina.lund@dn.se "

" Gratis SL-kort för ungdomar slopas i år

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

I fjol kunde barn och unga i Stockholm åka gratis i SL-trafiken hela sommaren. I år blir det inte så. Sommarlovskortet var en statlig satsning som inte finns med i KD:s och M:s budget.

Förra sommaren åkte alla skolungdomar från årskurs sex till andra ring gratis i kollektivtrafiken i Stockholm. Den statliga satsningen skedde på initiativ av regeringen och Vänsterpartiet innan riksdagsvalet.
I den budgeten som KD och M röstade igenom i riksdagen i fjol fanns däremot inte finansiering för det med.
Därför har SL beslutat att inte ge ungdomar gratis sommarlovskort, skriver Stockholmdirekt.
Vänsterpartiet och Socialdemokraterna driver fortfarande att unga ska få åka gratis i sommar. Enligt de sistnämndas beräkningar ansökte Region Stockholm om 79 miljoner kronor i stöd för korten från regeringen, men använde bara hälften av pengarna.
Det håller inte de styrande Moderaterna med om. De anser att det strider mot kommunlagen att använda tidigare års överskott på sådana satsningar.
Socialdemokraterna menar att det visst går.
– Att det uteblir 2019 handlar inte om brist på pengar utan brist på politisk vilja hos den moderatledda majoriteten. I stället väljer de att använda statsbidraget för att bättra på SL:s resultat, säger oppositionsregionrådet Jens Sjöström (S) till Stockholmdirekt.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

" Så slog pilotstrejken mot SAS trafik i april

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

Pilotstrejken på SAS som bröt ut i slutet av april gav ett stort tapp i trafiksiffrorna för perioden. Totalt ställdes 2 800 flygningar in under de fem första dagarna av strejken som inföll i april, och 270 000 resenärer drabbades. Strejken ledde till att kapaciteten och antalet passagerare i reguljärtrafiken minskade med 14,9 procent respektive 14,5 procent, enligt ett pressmeddelande.

TT

" Barnvagn fastnade i tågets dörr – barn nära att dö

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

Tågdörrarna stängdes och klämde fast barnvagnen där ett litet barn satt fast – och plötsligt började vagnarna röra sig. Erica Eriksson blev vittne till hur mamman i panik försökte stoppa tunnelbanetåget innan vagnen med stor kraft kolliderade med tunnelväggen. – Nu dör barnet, det var första tanken, säger Erica om händelsen.

Erica Eriksson gick ner i tunnelbanan i Masmo i sydvästra Stockholm som vanligt på morgonen den 17 april. Hon brukar ta tåget 07.42 och hade precis blippat sitt kort och gått den korta trappan ner mot spåret när hon hörde ett skrämmande vrål.
– Det var inget vanligt skrik. Det var ett vrål, som ett djuriskt skrik. Då förstod jag att det var allvar, säger Erica Eriksson när DN träffar henne på samma plats tre veckor senare.
Hon berättar att hon rusade mot ljudet och såg hur en barnvagn hade fastnat mellan dörrarna till en tunnelbanevagn. I barnvagnen satt ett litet barn som Erica Eriksson bedömer kan ha varit cirka ett år gammalt.
Trots att dörrarna inte hade kunnat stängas helt och hållet började tåget röra på sig – och accelererade hastigt och började försvinna in i tunneln. Barnvagnen, där det lilla barnet satt fast, hängde halvt utanför.
– Nu dör barnet, det var första tanken jag hade, säger Erica Eriksson och blir märkbart tagen när hon tänker på händelsen.
Både hon och mamman såg förskräckt hur vagnen med stor kraft slog i tunnelväggen när tåget försvann vidare längs spåret.
– Mamman grät ju och var helt hysterisk. Det var fruktansvärt. Jag var ju i chock själv, säger Erica Eriksson.
Vid tillfället försökte Erica Eriksson ringa SOS alarm – men berättar att hon skakade så mycket att det var svårt att slå numret. Samtidigt försökte hon ta hand om mamman, som också hade ett annat litet barn med sig som också befann sig på perrongen.
Efter några minuter – Erica Eriksson uppskattar det till mellan fem och sju minuter – kom ett tåg till stationen i motsatt riktning. Plötsligt kom en man ut med det lilla barnet i famnen.
– Vid det läget sliter kvinnan bara tag i barnet och hoppar på nästa tåg. Hon ville inte ha någon mer hjälp.
Erica Eriksson berättar att hon följde med kvinnan till nästa station – Vårby gård – där de båda gick av.
– Så dåligt som jag mådde efteråt, det kan ju bara vara en bråkdel av hur mamman måste ha känt sig. Jag har tänkt på henne jättemycket. Hon skulle ju ha behövt någon krishjälp, säger hon.
Efter händelsen har det varit mystiskt lugnt, berättar Erica Eriksson vidare – ingen har hört av sig. Varken MTR eller någon myndighet har kontaktat henne med anledning av händelsen.
– I min värld så larmas allt, polis och brandkår, när ett barn åker in i tunneln på det här viset. Och här fortsatte bara tunnelbanan att rulla som om ingenting har hänt. Något sånt här får aldrig hända igen. Jag såg att vagnen var kluven i fyra delar, säger hon.
Fredrik Bouvin, säkerhetschef vid MTR tunnelbana, beklagar händelsen och ser allvarligt på det inträffade, berättar han för DN.
– Lyckligtvis blev ingen fysiskt skadad vid tillfället, säger han.
Han berättar att efter tåget hade lämnat perrongen på Masmo station drog någon av passagerarna i nödbromsen. Då stannade tåget in, men i

sådana situationer ska tåget köra vidare med reducerad hastighet till nästa station.
– Då togs beslut om att tömma tåget på resenärer. Föraren togs sedan direkt ur tjänst och mår så klart dåligt. Han har fått samtalsstöd och annan hjälp. Vi har ett särskilt program som vi följer när vi har haft en händelse. Bland annat innebär det att träffa en företagsläkare, säger Fredrik Bouvin.
Utredningen har hittills visat att det inte fanns några tekniska fel på tåget, berättar han vidare.
– Det har inte visat några tekniska fel. Det preliminära resultatet visar alltså att det har med den mänskliga faktorn att göra, säger han.
Händelsen är den allvarligaste som har att göra med hur dörrarna stängs på tunnelbanetågen under den tid som leverantören MTR har haft ansvaret för verksamheten i Stockholm, berättar Fredrik Bouvin.
– Vi har ungefär tolv miljoner dörrstängningar varje år. Under de tio år som MTR har agerat så är det den allvarligaste händelsen som har inträffat, säger han.
Behöver föräldrar som har barnvagnar med sig vara oroliga när de reser med tunnelbanan i framtiden?
– Nej, jag tycker inte att man behöver oroa sig. Det här är en sällanhändelse och det beror på att vi har så säkra system och regler, säger han.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se "

”Argumenten för att bygga ny kärnkraft håller inte”

DN FREDAG 10 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190510
KD och M vill öppna för mer satsningar på kärnkraft och närmar sig SD och L som står utanför energiöverenskommelsen om 100 procent förnybar energi 2040. Det är märkligt då kärnkraften är ungefär dubbelt så dyr som sol- eller vindenergi trots kärnkraftens subventioner, skriver energiexperterna Jonny Hylander och Göran Sidén.

Kristdemokraterna och Moderaterna vill öppna för mer satsningar på kärnkraft. De närmar sig de partier som står utanför energiöverenskommelsen om 100 procent förnybar energi 2040, Sverigedemokraterna och Liberalerna.
Tidpunkten är märkligt vald. Enligt Energiföretagens statistik (april 2019) var vårt elbehov den senaste 52-veckorsperioden 138,6 terawattimmar (TWh). Inte sedan 1986 har vi haft ett så lågt helårsbehov. Överskottet, som exporterades, var nära 20 TWh eller 15 procent av vårt behov. Detta trots att vattenkraften var cirka 10 TWh lägre än ett normalår.
Branschföreningen Svensk vindenergi har just rapporterat att med företagens planerade utbyggnad kommer vindkraften att öka från nuvarande årsproduktion på cirka 19 TWh till 38 TWh år 2022. Med denna utveckling kommer vi år 2022 att ha ett överskott att exportera på nära 40 TWh. Sverige har aldrig tidigare varit i närheten av ett så stort överskott. Vad vi kanske borde diskutera är om hur vi ska klara att exportera så mycket. Vi kan mista vår största kund, Finland, som

under året förväntas starta sitt mer än tio år försenade nya kärnkraftverk. Det väntas ge cirka 12 TWh per år.
Men elanvändningen kan också öka, exempelvis med införandet av elfordon. Om alla Sveriges bilar ska bytas till eldrivna har man beräknat att elbehovet kommer att öka med 11 TWh. Men det är inget som genomförs över en natt. Byts alla bilar ut tar det minst 20 år, om man startar omgående i full skala. Det är alltså frågan om en ökning av elenergibehovet med 0,5 TWh per år. En satsning på stöd för energieffektivisering, till exempel med så kallade vita certifikat, som varit framgångsrikt i Danmark, kan sänka förbrukningen betydligt mer.
Senaste årsvärdet för kärnkraften var 64 TWh. Ringhals fyra reaktorer producerade 30 TWh 2018. Det skulle gå utmärkt att stänga alla fyra reaktorerna i Ringhals år 2022. Vi skulle ändå få ett överskott på 10 TWh om det blir ett dåligt vattenkraftsår och nära 30 TWh med ett bra vattenkraftsår.
I USA ger energimyndigheten EIA varje år ut rapporten ”Annual Energy Outlook ” där kostnaden för ny elproduktion beräknas för olika kraftslag. I 2018 års rapport beräknas kostnaden för avancerad kärnkraft till 90,1 dollar/MWh (ungefär samma i öre/kWh). I rapporten för 2019 finns markeringen ”NB” för kärnkraften. NB står för ”not built”, vilket betyder att det inte är aktuellt att bygga längre. Det kan man förstå när kostnaden för ny landbaserad vindkraft är 42,8 dollar/MWh och för el från solceller 48,8 dollar/MWh. Kärnkraft är nu dubbelt så dyr som ny vind- eller solkraft.
En viktig fråga är energibalansen. Vad händer när det inte blåser? I svenska medier har vi den senaste tiden kunna läsa om energisystemet på kanarieön El Hierro. Där används vindkraft för att pumpa upp vatten till en högt belägen reservoar. Sen kan energin tas ut som vattenkraft när vindkraften inte räcker till. Cirka 200 MWh kan lagras i El Hierros system.
I Sverige och Norge kan 120 TWh lagras i våra vattenmagasin utan att vi behöver pumpa upp vatten. Det är drygt 40 procent av årsbehoven. Därför kan vi i Norden öka vår produktion av väderberoende energikällor avsevärt. Men visst har icke styrbar elenergi ett något lägre värde. Det kan vi enkelt se genom att jämföra spotpriset när det är höga respektive låga vindar. I Danmark får vindkraftägarna ett avdrag på ett par öre per kilowattimme (kWh) för detta, så det är ingen stor sak. Även våra nya kraftledningar mellan de nordiska länderna och omvärlden ökar möjligheterna att ha en hög andel sol- och vindkraft.
En fråga som aktualiserats är också risken för effektbrist i Mälardalen och Skåne. Det är inget som löses med nya kärnkraftverk. Skånes problem lär bli lösta när den nya Sydvästlänken mellan Hallsberg och Hörby tas i drift juli i år, fyra år försenad. Mälardalens problem kan bara lösas av Svenska kraftnät genom att elnätet byggs ut för ökade leveranser. En lösning på sikt kan vara att någon av våra stamledningar ändras till likströmsdrift, vilket ger dem högre kapacitet.
I Sverige har kärnkraften också ansetts vara en fossilfri energikälla. Företaget Vattenfall har i sin livscykelanalys angett att kärnkraft ger utsläppen 5 gram koldioxidekvivalenter per kWh, det minsta som något energislag ger. Vindkraft anges orsaka tre gånger så mycket. Men koldioxid avges under hela livscykeln för ett kärnkraftverk: under byggande, drift och underhåll samt vid avvecklingen. För kärnbränslet ger gruvdriften, utvinningen av uran från malmen och upparbetningen utsläpp. Efter användning ska delar av anläggningen och utbränt uran mellanlagras och slutförvaras. Alla steg ger koldioxidutsläpp. För vindkraft sker de huvudsakliga emissionerna under tillverkningen och byggandet. Utsläpp under drift och demontering är försumbara.
Analyser från vetenskapliga källor ger helt andra resultat än Vattenfalls livscykelanalys. I en rapport från det amerikanska universitetet Stanford anger professor Mark Z Jacobson att kärnkraften orsakar

mellan 78–178 koldioxidekvivalenter per kWh. Det är 16–36 gånger mer än Vattenfalls siffror och 7–17 gånger mer än vad vindkraft ger. Kärnkraft kan alltså inte anses som en koldioxidfri energikälla.
Kärnkraft är troligen vårt mest subventionerade kraftslag.
För det första är det ekonomiska ansvaret vid en olycka är begränsat till 6 miljarder kronor. Betydligt större belopp har betalats vid energiolyckor i världen. BP har fått betala cirka 62 miljarder dollar för oljekatastrofen i Mexikanska golfen. Kostnaden för kärnkraftsolyckan i Fukushima beräknas ha uppgått till 660 miljarder dollar. Städning väntas pågå i fyrtio år. Så det ansvar på 6 miljarder kronor som ägarna till de svenska kärnkraftverken har är i storleksordningen någon promille av vad en olycka kan kosta. Man kan säga att ägarna slipper ansvaret helt. Det är helt unikt att en verksamhet med så hög riskfaktor får bedrivas utan att ägarna tar fullt ansvar för riskerna.
En andra stor subvention är ansvaret för rivningen och det radioaktiva avfallet. I princip har kärnkraftföretagen ansvar för denna kostnad. Det avsätts varje år en summa till kärnavfallsfonden. Problemet är bara att vi inte vet vad det kommer att kosta. Inget slutförvar av kärnkraftsavfall är ännu taget i bruk. Avfallet ska också förvaras säkert i 100 000 år. Det är knappast realistiskt att något företag kan ta detta ansvar. I Tyskland har man beslutat att ansvaret för mellanlagring och slutförvaring ska överföras till förbundsregeringen. Kärnkraftföretagen får betala 24 miljarder euro för detta.
Sveriges energiframtid är synnerligen ljus om man satsar på effektivisering och utbyggd förnybar energi. Med vår stora potential för vindkraft, inte minst till havs, kan elenergi bli en stor exportmöjlighet i framtiden. Även solkraft lär bli fullt konkurrenskraftig utan subventioner inom en nära framtid. Vi kommer sannolikt att få lägre kostnader för vår framtida energi genom att satsa på de förnybara energikällorna.

Jonny Hylander, professor i förnybar energi, Högskolan i Halmstad
Göran Sidén, universitetslektor i elkraftteknik vid Högskolan i Halmstad "

" Cyklister väntar en fjärdedel av sin restid

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Restiden för Stockholms cyklister består till en fjärdedel av väntande vid rödljus. Det framkommer i en studie från Region Stockholms cykelkansli.

Cyklister beklagar sig ofta över stockholmsområdets många rödljus – på goda grunder visar det sig i en ny studie från Region Stockholm. Samtliga trafiksignaler i det regionala cykelnätet har kartlagts när det gäller utformning och omloppstider – och trafiksignalerna är ofta anpassade för bilisters behov.
Enligt studiens författare skulle tillvaron för cyklisterna emellertid kunna förbättras med enkla insatser. Bland annat genom förlängda gröntider, samordning av flera trafiksignaler i följd för ”grön våg” och möjliggörande för fri högersväng för cyklister. I flera fall, påpekas det, är det också möjligt att ersätta trafiksignaler med cykelöverfarter eller hastighetssäkrade cykelpassager. För några år sedan infördes ”grön våg” exempelvis på Götgatan i centrala Stockholm.
I den regionala cykelplanen konstateras det att trafiksignaler ska anpassas efter cyklisters behov. Bland annat ska cyklande inte behöva trycka på en knapp för att komma förbi en trafiksignal.
En sträcka som detaljstuderats i studien är en del av Salemstråket som löper längs med Huddingevägen. Den avgränsade sträckan mellan Tumba och Rågsvedsvägen har granskats eftersom den anses problematisk för cyklister med livlig trafik och dålig framkomlighet. Studien ger vid handen att trafikljusen adderar en väntetid på runt åtta minuter för cyklister, vilket motsvarar en fjärdedel av cyklisternas totala restid. På kort sikt skulle läget kunna förbättras genom förlängda

gröntider och så kallad detektering, där cyklister registreras med hjälp slingor i asfalten, vilket är vanligt i Stockholms stad men inte utanför. I Stockholms stad är lejonparten av trafiksignalerna tidsstyrda och försedda med en fast inställning för gröntiden. I kranskommunerna styrs i stället de flesta trafiksignalerna av trafikens flöde.
Av studien framgår att kunskaperna om trafiksignaler är dåliga i många av regionens kommuner. I flera kommuner innebär kunskapsluckorna om signalernas inställningar att cyklister får vänta onödigt länge.
På lång sikt, påpekas det i studien, skulle en del av trafiksignalerna längs med Salemstråket kunna tas bort och ersättas med cykel-överfarter där korsande trafik har väjningsplikt mot cyklister och får köra i högst 30 kilometer i timmen.
– I den regionala cykelplanen ställs höga krav på utformningen av regionala cykelstråk. Att trafiksignalerna anpassas efter cyklisternas behov är viktigt för att öka framkomlighet och säkerhet för cykeltrafiken, säger cykelsamordnaren Ulf Eriksson på Region Stockholm.

Andreas Nordström
andreas.nordstrom@dn.se "

" Reser man utomlands ska man låta alla djur vara.

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Anders Wallensten, biträdande statsepidemiolog vid Folkhälso-myndigheten, kommenterar fallet med den 24-åriga norska kvinnan som i veckan avled efter att ha smittats av rabies. Kvinnan hade kommit i kontakt med en övergiven hundvalp i Filippinerna, och trots att hon enligt uppgift varit noggrann med att steriliserа sina händer efteråt blev hon smittad.

TT "

" Kronan och oljan styr bensinpriset

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Priset på en liter bensin har stigit med drygt 20 procent de senaste tre åren. Höjningen har fått hundratusentals svenskar att göra uppror. Samtidigt ligger flera länder inom EU betydligt högre än Sverige. – Vi är långt ifrån dyrast, säger Johan G Andersson, vd på Svenska petroleum- och biodrivmedelinstitutet.

Över 300 000 svenskar har gått med i Facebookgruppen ”Bensinupproret 2.0”. Gruppens syfte är att väcka opinion och sätta press på politiker att stoppa höjningar av drivbränslen, enligt beskrivningen. Kostnaden för bensin består till största delen av skatt och moms men även makroekonomiska faktorer bestämmer priset. Det gör att det i framtiden kan bli allt svårare att styra kostnaden för att tanka bilen.
Vanligtvis höjs priserna under sommaren i samband med att efterfrågan ökar. Finns planer på bilsemester i Sverige kan det i dagsläget vara svårt att lägga upp en budget för hur mycket bensinen kommer att kosta. Oljepriset, som i dag är starkt sammankopplat med bensinpriset, kan gå både upp och ner. I juni ska produktionskvoter diskuteras under kommande Opec-möte.
En viktig faktor för dagens bensinpris är den svaga svenska kronan. Produkterna handlas i dollar, där den i början av året stod 8:88 kronor medan den nu i stället står i 9:65 kronor.
– Om kronan blir betydligt starkare mot dollarn så blir det också ett betydligt starkare genomslag på de priser man betalar för produkterna, säger Johan G Andersson.
Hur stor inverkan har bensinskatten på de högre bensinpriserna?
– Bensinskatten är en kombination av skatt och moms. Det är två olika saker, det får man inte glömma. Men skatt plus moms motsvarar en bit över 60 procent av det totala försäljningspriset i pumpen. Strax över 10 kronor för närvarande är skatt och moms, säger Johan G Andersson.
Det vanligast förekommande argumentet mot höjningar av bensinpriset är att det framför allt slår hårt mot personer på landsbygden som saknar alternativ till bil. Johan G Andersson säger att branschorganisationen inte lägger några värderingar i var människor väljer att bo men att han känner sympati för personer som är beroende av bilden för att ta sig fram.
–Där är det en större utgift för hushållen, det känner vi också till.Vi tittar på vad det är som driver på priserna och vi observerar att det finns ett avtal mellan medborgare och de folkvalda politiker om hur mycket skatt som ska belasta de här produkterna. Där har man som medborgare valt de politiker som bestämmer vilka skatter vi ska betala, säger Johan G Andersson.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se "

" Forskare: Elbilen blir allt snabbare lönsam

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Elbilen har högre inköpspris, men vinner på lägre driftskostnader jämfört med motsvarande fossilbil. Brytpunkten när elbilen kommer ikapp blir allt lägre, menar Sven Borén, som doktorerat på hur elbilar och elbussar kan bidra till en strategisk hållbar utveckling.

En tidigare uträkning som Sven Borén vid Blekinge Tekniska Högskola gjort visade att det tog nio år för en eldriven Nissan Leaf att komma ner till en fossilbil i motsvarande storlek i kostnad. Nu kan det ske redan efter tre år.
– Med den efterfrågan vi har i dag på elbilar behöver man inte behålla elbilen särskilt länge. Värdet går ned med samma procentsats som andra, konventionella bilar, säger han.
– I dag kan det vara lägre årskostnad för en VW e-Golf jämfört med en 130 hk bensindriven Golf redan efter tre år. Jämför vi Kias e-Niro med Niro hybrid så kan motsvarande brytpunkt vara sex år, vilket jämfört med Golf inträffar senare beroende på att Niro hybrid har så låg bensinförbrukning, säger han.
Hur ser du på oron för höga miltal på elbilar med tanke på batteriets livslängd?
– Garantin på åtta år och 80 procents kapacitet verkar utifrån erfarenheter med Nissan Leaf och Tesla Model S inte vara något problem att hålla, om det nu inte är så att den tidigare ägaren har laddat ur och upp till 100 procent och därmed nyttjat en hel laddcykel ofta. Då sjunker livslängden, men det är i dagsläget svårt att säga exakt hur mycket på grund av för lite erfarenhetsdata.
Om ekonomin inte är ett problem, varför köps det inte fler elbilar?
– Jag känner flera personer privat som inte kan tänka sig köpa en elbil för att det är för nytt. Sedan finns det ett problem med räckvidds-ångest, vilket jag, efter egen erfarenhet med en Nissan Leaf under två år, tycker har varit berättigad. Nu finns det ju bilar som går 30, 40, 50 mil utan att kosta som en Tesla Model S, och då är det ju en annan femma.
Vad händer på marknaden om Volkswagens nya elbil ID verkligen får en prislapp på 250 000 kronor?
– Jag tror att den blir en riktig ”game changer”. De flesta människor köper med plånboken och det är många som kan tänka sig köpa en VW.
Men rimligtvis måste det påverka andrahandsvärdet på andra elbilar?
– Det finns en risk för värdefall, men jag tror personligen att en hel del bilköpare är märkestrogna.
Hur ser du på laddhybrider?
– Jag tror att laddhybrider är ett bra steg för de som inte vågar välja elbil, men kostnadsmässigt ger de inga direkta fördelar om man inte kör kortare sträckor på några mil och sedan kan ladda. Jag tror att laddhybrider fungerar under en övergångsperiod för att de har sin styrka i lång räckvidd.
Är inte BMW i3 med räckviddsförlängare den optimala bilen? Lång räckvidd på el, och en liten bensinmotor om det någon gång kniper.
– Jag håller med dig, om den hade gått att köra på ett miljöbränsle, till exempel E85. Jag tycker det är konstigt att de flesta laddhybrider inte går att köra på biogas, E85 eller HVO för dieselbilar, speciellt som kundkretsen ofta är miljövänner. Volkswagen har ju stor erfarenhet av etanol- och gasdrift. Varför låter man inte Passat GTE anpassas för

E85? Det går exempelvis att köra en Volvo laddhybrid på klimatsmarta HVO100 från slaktavfall.
Vad tror du om andrahandsvärdet för laddhybrider?
– Andrahandsvärdet ska man absolut inte vara rädd för. Jag tror tvärtom att begagnatvärdet på elbilar och laddhybrider kommer att stiga i takt med att vi närmar oss 2030 då försäljningen av nya bensin- och dieselbilar ska stoppas. Det är däremot kostnaderna för laddhybrider man kan ha ett litet frågetecken för.
Menar du att laddhybriderna är dyra?
– Ja. De har ju servicekostnader som bensin- och dieselbilar. Det är dubbla system och det kostar mer i service.
Hur länge tror du att elbilssubventioner behövs?
– Jag tror inte att de behövs om några år när exempelvis Volkswagen börjar sälja sin elbil ID. Men just nu är det viktigt att ge 60 000 kronor i rabatt till elbilar för att få fart på försäljningen.
Tror du att vi får tillbaka kilometerskatten i Sverige?
– Jag tror att vi får något liknande i alla fall.

Mikael Stjerna "

" Jens Littorin: Hur ska Volvochefen klara alla dessa utmaningar?

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

På väg till ett bilseminarium på Hisingen hör jag om problemen att få EU-länderna att enas om en tuffare miljöpolitik, om Donald Trumps hot om importtullar och om en tysk studie som påstår att elbilar kan vara sämre för miljön än de som drivs med diesel. Låt vara att undersökningen är starkt ifrågasatt.

Seminariet handlar om Volvo Cars och den västsvenska bilindustrins uppgång och framtid. Framgångssagan skildras i den nyutkomna boken ”Volvos revansch” av journalisterna Håkan Matson och Anders Nilsson. Med hjälp av kinesiskt ägarkapital reste sig biltillverkaren efter finanskrisen och har varit en av de starkaste motorerna i regionens tillväxt, som gjort att arbetslöshetssiffrorna i Göteborg sedan tre år ligger under Stockholms.
Men hur ska Volvo klara målet om att sälja 800 000 bilar om året om utsläppen knäcker miljön, om batterierna man satsar på inte är den långsiktiga lösningen och USA inför tullar? Volvos vd Håkan Samuelsson verkar inte särskilt orolig när han frågas ut på Lindholmen, mitt bland de högteknologiska företag som ska hjälpa Volvo att skapa eldrivna, självkörande och uppkopplade bilar. Batteritillverkarna och elproducenterna ska sättas under press för att tillverkningen ska bli hållbar. Och dieseln, poängterar Samuelsson, kommer aldrig att vara ett bättre alternativ.
Han medger att importtullar vore en katastrof för den europeiska bilindustrin, men än så länge ser Volvochefen detta som ett USA–

Kina-problem, även om han medger att tullkriget mellan länderna kan få konsekvenser för Volvos tillverkning i Kina.
Samuelsson spår en framtid där 25 procent av företagets försäljning kommer att äga rum på nätet 2025 och där önskan om att äga sin bil samtidigt kommer att minska kraftigt.
Borde inte det innebära att Volvo får tillverka färre bilar? Jo, medger han. I de stora städerna kommer Volvo att sälja mindre, men andra marknader kommer att öppna sig.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se "

" Så cyklar du säkrare i trafiken

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Cykelsäsongen är i gång och varje dag väljer tusentals människor att ta sig fram på sin tvåhjuliga farkost runt om i länet. Men det finns flera saker att tänka på för att resorna ska bli så säkra och behagliga som möjligt. Bloggaren Jeroen Wolfers delar med sig av sina bästa vett- och etikettregler för stans alla cyklister.

Tillsammans med Christian Gillinger driver Jeroen Wolfers Cyklistbloggen. Till vardags väljer de cykeln framför bilen och kollektivtrafiken. Med bloggen vill de driva frågan om att Stockholm ska bli en cykelstad med samma villkor och förutsättningar som de andra trafikslagen.
Varje år publicerar de också en lista på vad som är viktigt att tänka på som cyklist, dels för att öka trafiksäkerheten, dels för att samspelet med andra trafikanter ska fungera bättre.
– Det finns en negativ klang på cykeldiskussionen, men vi ville göra något som var konstruktivt från cyklisternas sida samt ge konkreta tips. Vårt motto med bloggen är att man ska le, vinka och ta det lugnt i cykeltrafiken, vilket i sin tur underlättar interaktionen med andra trafikanter. Då blir det ett trevligare trafikklimat, säger Jeroen Wolfers och fortsätter:
– Det är lätt att det blir stressigt i Stockholmstrafiken och att ta det lite lugnare är nog det allra enklaste och viktigaste tipset. Om man lyfter blicken ser man ofta situationer innan de hinner uppkomma. Men det är också viktigt att alltid stanna vid ett övergångsställe och att hålla avståndet till framförvarande cyklar.

Förutom tipsen till cyklisterna tycker han att Stockholms stad och de andra kommunerna i länet behöver bli bättre på att utveckla cykeltrafiken.
– När det uppstår en störning i trafiken är det tydligt att staden inte tänker utifrån cyklistens perspektiv. För någon vecka sedan hade de stängt av vid Slussen utan att sätta upp omledningsskyltar. Hur skulle de ha gjort för biltrafik? När detta inte görs uppstår oväntade situationer och det blir trångt på platsen, vilket är som att be om trubbel. Det är faktiskt inte så svårt att göra rätt från början, säger han.
Runt om i Stockholm finns också trafikljus som är anpassade för att ge cyklister en så kallad grön våg. Jeroen Wolfers tycker att sådana lösningar underlättar för cyklisterna, men anser också att kommunerna behöver se till så att den tekniska lösningen fungerar även i praktiken.
– Jag blev kontaktad häromdagen av en man som uppfattade att hälften av de här slingorna inte fungerade. Lösningen är bra, men då gäller det att se till att de också fungerar.
Jeroen Wolfers efterlyser också säkrare cykelstråk, bland annat i form av tydligare skyltar och bredare cykelbanor. Han menar att det skulle kunna leda till att fler väljer att cykla.
– För att cyklingen ska fungera optimalt krävs bättre infrastruktur.

Jimmy Persson
jimmy.persson@dn.se "

"Cyklistbloggens bästa tips för trafiksäkrare och trevligare färd.

1 Håll avståndet. Följ tresekundersregeln som i övriga trafiken.

2 Håll till höger. Vill någon stressa förbi dig till vänster, låt dem göra det.

3 Stanna vid rött ljus. De som står och väntar på grönt ljus kan flytta på sig helt plötsligt – med risk för påkörning bakifrån av stressad rödljuscyklist.

4 Först kör fortast. Fortsätt pinna på när det blir grönt och slörulla inte så att du ligger i vägen för andra.

5 Tänk tecken. Tecken när man ska svänga gör att både bilister och cyklister ser vart du ska. Glöm inte det grymt underskattade stopptecknet, det vill säga att hålla upp handflatan.

6 Plinga! Är du osäker på om någon sett dig, flyttar sig inte den framför när du vill om, traskar någon i cykelbanan? Använd ringklockan!

7 Lastbilar och högersväng = död. Utgå från att lastbilschaufförer inte ser någonting runt sitt fordon alls. Undvik att stå till höger om lastbilar vid rödljus.

8 Utgå från att de som planerade cykelfälten inte visste vad de skulle användas till. Det här är en viktig regel. Cykelfälten ligger där de ligger för att det fanns yta över, inte för att det är bästa platsen för cyklar att befinna sig på.

9 Laxa inte. Cykelbanorna är i praktiken oftast enkelriktade, så cykla inte mot strömmen som en parningssugen lax. Då riskerar du en frontalkrock med andra cyklistkollegor.

10 Kliv av = lämna. Om du kliver av och leder din cykel är du inte längre cyklist utan fotgängare. Lämna cykelbanan!

11 Cykla inte i par. Cykelfälten är inte breda nog för det. Och du kommer ändå inte kunna prata med din kompis utan att köra in i fotgängare.

12 Du har inte företräde när du ska cykla över ett övergångsställe. Inte ens om det är ett ”cykelövergångsställe”, det vill säga cykelpassage. Formellt får bilisterna inte köra över dig när du väl är ute, men det är bara teori.

13 Kör inte över fotgängare. Det kan verka som en självklarhet, men det är lätt hänt när tjugo cyklar kommer i vägbanan och ingen av dem stannar vid övergångsstället.

14 Le och vinka. Ta ett djupt andetag, slå av lite på takten, sök ögonkontakt med andra i trafiken och släpp förbi gångtrafikanter, bilister och andra cyklister där det är möjligt. Ett leende och en liten förtydligande vinkning ger garanterat ett leende tillbaka.
Källa: cyklistbloggen.se "

" Jessica Ritzén: Cyklister som hatar cyklister är på fel spår

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Jag har kraschat både kropp och själ när jag trampat genom Stockholmstrafiken. Ondast gör dock alla arga ”jävla idiot” – från dem jag trodde var mina cykelkompisar.

Jag är en trafikhybrid. Kan både gå, cykla, sparkcykla, åka kollektivt och köra bil. Precis som de flesta i Stockholm. Ändå finns ett tydligt Vi och Dom på stadens gator.
Cyklister mot bilister tänker ni instinktivt. Men mina tuffaste cykelkonflikter är alltid med tvåhjulsfränder. Cyklister som hatar andra cyklister.
De första månaderna som elcykelpendlare var härliga. Vinden i håret och ruset i blodet uppför broar och backar. Tyvärr även ”Jävla idiot!” varje dag.
Jag undrar vad ett ”jävla idiot” om dagen gör med en människa på sikt. Inte för att jag tycker att jag är en idiot. De eventuella fel jag gör står aldrig i paritet med de grova påhoppen. Det är faktiskt svårt att veta vart man ska ta vägen när vägen försvinner, eller hur snabbt man måste trampa för att inte störa racercyklisterna.
Det är vanligtvis varken ondska eller okunskap som orsakar aggressiva utfall och svordomar vid rödljus och korsningar. Utan den obefintliga infrastrukturen för cykel.
Ta bort cykelvägen utan förvarning eller låt den smalna till en piprensare. Överraska med ett pittoreskt gatstensparti eller en decimeterhög trottoarkant. Låt mixade klungor av alla pedalslag trängas vid rödljusen.

Det finns cyklister och cyklister. Vissa tränar elitcykling på väg till jobbet, andra snigeltrampar på måfå. Samtliga tycker att alla borde vara som dem. Min uppmaning till alla intoleranta cyklister är dock: ”sluta bråka och förenen eder.”
Svordomarna ska vi använda mot den verkliga idiotin i trafiken. Om politikerna vill att alla ska cykla måste de också asfaltera för det. Först då får vi trafikvett, på ett säkert sätt.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se "

" Karin Bojs: Så många dumheter om hotade arter

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

Visst är det bra med det nyvakna intresset för klimat och biologisk mångfald. Ännu bättre om engagemanget baseras på kunskap – till exempel om vilka arter som faktiskt är hotade, och varför.

Det senaste halvåret har människors intresse för klimatet ökat i en omfattning som jag aldrig tidigare har sett under de drygt tjugo år jag har bevakat ämnet. Ungdomar demonstrerar över hela världen, inspirerade av svenska Greta Thunberg. Vänner och bekanta åker tåg långa sträckor i stället för att ta lågprisflyg. På biluthyrningen har elhybrid blivit förstahandsalternativet.
ANNONS:

I veckan kom en första sammanfattning från IPBES, den mellanstatliga organisation som ska bli för den biologiska mångfalden vad IPCC är för klimatet. Det vill säga en tung och trovärdig sammanställning av det vetenskapliga kunskapsläget, som alla seriösa aktörer kan ställa sig bakom.
Budskapet från IPBES var ord och inga visor. En miljon arter i världen hotas av utrotning, vilket undergräver ”vår ekonomi, vår matförsörjning, vår hälsa och vår livskvalitet”.
I Sverige har vi den nationella rödlistan. Den tas fram av Artdatabanken och fastställs av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten.
Rödlistan publiceras vart femte år. Nästa kommer om ett år, och den nu gällande kom alltså 2015.

Av den senaste rödlistan framgår att vi har ungefär 50 000 flercelliga arter i Sverige. Av dem har forskarna koll på mindre än hälften, 21 600 arter eller 43 procent. Av dessa arter bedöms drygt 2000 som mer eller mindre hotade. Ytterligare drygt 2000 av de undersökta arterna bedöms som ”nära hotade”.
Bland hotade däggdjursarter finns till exempel flera fladdermöss, järv, lo och fjällräv, medan björn bedöms som ”nära hotad” och varg som ”sårbar”.
Av fiskar är bland annat ål och pigghaj akut hotade.
Ett flertal arter av vilda bin finns med på rödlistan som akut hotade, starkt hotade eller sårbara. Och förstås många andra insekter, kärlväxter, fåglar, svampar, groddjur, kräftdjur, med mera.
De flesta människor jag känner försöker göra rätt för sig. Allvaret i klimatfrågan har sjunkit in, även om många har långt kvar för att ställa om sina liv i mer klimatvänlig riktning. Men när det gäller biologisk mångfald är okunskapen skriande, även bland människor i min omgivning som annars har koll på mycket.
En bekant som ofta offentligt stoltserar med sin höga bildning vill anlägga en ”blomsteräng” med lupiner. (Lupinen är en invasiv art, som effektivt kväver andra känsligare arter i sin närhet, och som bör tas bort så fort man ser den. Helst grävas upp med rötterna.)
Folk hugger ner ekar som är hundratals år gamla och hånar dem som protesterar. (Gamla ekar är den mest värdefulla naturtyp vi över huvud taget har i Sverige.)
Kolleger propagerar för gräsmattor med ”noll ogräs”. (Den biologiska mångfalden i en sådan gräsmatta är att jämföra med en betongplatta. Att blanda gräset med vitklöver och andra örter är mycket bättre, och allra bäst är att ersätta gräsmattan med en riktig blomsteräng med inhemska blommor).
Kända matentusiaster förespråkar ål på julbordet ”för att det är gammal tradition” och sushirestauranger serverar ål utan att någon reagerar.
Vänner gör sig lustiga över personer med stor kunskap om arter, och tycker att de uppvisar höjden av nördighet.
Men om folk är biologiska analfabeter och inte kan skilja en blåsippa från en viol (också en bekant nyligen), hur ska vi då kunna veta vilka arter som är hotade?
Jag har förmånen att känna några riktigt kunniga människor, både proffs och amatörer, som har tillräckliga kunskaper för att inventera exempelvis blommor, insekter, fåglar och lavar. En del av dem må vara lite udda personligheter, men de är helt oumbärliga. De artkunniga utgör frontlinjen när vi ska bevara den biologiska mångfalden.
Vi som inte är lika kunniga kan åtminstone ha lite grundläggande vett. Vi kan låta solen skina på ekar och sälgar, utrota lupinerna och avstå från sushi med ål.

Karin Bojs
vetenskap@dn.se "

" SAS-resenär nekas kompensation efter strejken

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

Maria Vyatkina drabbades av pilotstrejken på SAS. Sedan dess har flygbolaget hävdat att de bara ska kompensera henne upp till 300 euro – trots att hon var tvungen att lägga ut mer pengar för att ta sig hem. – Det känns som att min tid inte betyder något för dem, säger Maria Vyatkina, universitetsjurist på Luleå tekniska universitet.

När Maria Vyatkina, 29 år, bokade en resa till St Petersburg var planen att njuta av ledigheten tillsammans med familjen. I stället tvingades hon köpa nya flygbiljetter då resan ställdes in under strejken på SAS.
– SAS erbjöd mig att boka om biljetten till en annan dag, men både för mig och flera andra resenärer betyder somliga resor väldigt mycket, säger hon.
Samma dag som strejken bröt ut skulle Maria Vyatkina resa från Luleå till Stockholm och sedan till St Petersburg. Strejken hade legat i luften ett bra tag och hon var förberedd på att resan kunde påverkas.
Redan kvällen innan hon skulle flyga till Arlanda bokade SAS om biljetten, eftersom om strejken då bröt ut skulle hon åtminstone vara på flygplatsen.
– SAS förklarade för mig att det finns andra flygbolag på Arlanda som kan ta mig till St Petersburg, men när jag frågade hur jag skulle göra med hotellkostnader för natten sa de att det är upp till mig att lösa, säger hon.
Eftersom flyget skulle avgå nästa morgon sov Maria Vyatkina på Arlanda. Efter tre timmars sömn vaknade hon upp till pilotstrejken.
När SAS erbjöd henne att boka om resan till längre fram i tiden protesterade hon. Dels hade hon bokat hotell i St Petersburg, vilket försäkringsbolaget inte täckte. Men hon hade också köpt dyra teaterbiljetter och sett fram emot resan. Till slut köpte Maria Vyatkina en ny biljett med ett annat flygbolag.
När det var dags för hemfärd hade strejken pågått i fem dagar. Kvällen före avgång fick hon ett sms. Resan ställdes in och resenärer skulle leta efter egna resvägar. Dessutom kompenserar SAS bara upp till 300 euro.
Biljetterna som Maria Vyatkina köpte tur- och retur till St Petersburg kostade mer än 300 euro. Hon har fått betala 600 euro ur egen plånbok, vilket motsvarar cirka 6 000 kronor. Nu kräver hon att få tillbaka pengarna.
– Någon som saknar juridisk kompetens kanske accepterar den typen av sms, vilket är synd, men jag vet att det inte finns några regler som säger att det finns en ersättningsgräns på 300 euro, säger hon.
I en mejlkonversation mellan SAS och Maria Vyatkina hävdar flygbolaget att strejken räknas som en extraordinär omständighet. Eftersom begreppet utreds individuellt är det ännu oklart om strejken på SAS räknas.
Nu har Maria Vyatkina lämnat in sitt ärende till Allmänna reklamationsnämnden. SAS har kompenserat Maria Vyatkina med 106 kronor för matutlägg.
I en kommentar till DN skriver SAS att de kommer återbetala biljetter som inte har använts. När mellanskillnaden för en ny biljett och den ursprungliga överstiger 300 euro görs en individuell bedömning.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

"Typen av resa kan påverka din ersättning

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

Den senaste tiden har strejken på SAS och terrordådet i Sri Lanka påverkat flygtrafiken. Valet av betalningsmetod och typ av resa kan påverka din rätt till kompensation. – Egentligen har du ett starkare skydd vid paketresor, säger Johanna Persson, vägledare på Konsumentverket.

När sommaren närmar sig bokar många en semesterresa utomlands. Men flygresan blir inte alltid som det var tänkt. Dels kan flygstrejker komma i vägen, men även andra oroligheter i världen kan påverka resan.
Nyligen drabbades 300 000 resenärer när piloter på SAS gick ut i strejk. Nästan 4 000 flygresor ställdes in. Oavsett om flyget är försenat eller inställt har resenärer alltid rätt att bli ombokade eller återbetalda, enligt Johanna Persson, vägledare på Konsumentverket.
Detta gäller även vid en extraordinär omständighet, vilket SAS hävdar att strejken räknas som. Dock prövas varje fall enskilt.
Sedan strejken började har Allmänna reklamationsnämnden (ARN) fått in 22 ärenden som gäller flygbolaget. Med tanke på den korta tiden sedan strejken avslutades är det många ärenden menar Marcus Isgren, chef på ARN.
– Varje enskilt fall är unikt, men vi tittar naturligtvis på hur man från EU:s sida har tolkat en extraordinär omständighet, en strejk räknas inte alltid som extraordinär, men det kan vara fallet, säger han.
Om det visar sig vara en extraordinär omständighet är nästa steg att utreda om flygbolaget har vidtagit rimliga åtgärder för att undvika situationen. Exempelvis ifall SAS har gjort sitt bästa för att boka om resenärer.
Den genomsnittliga handläggningstiden för ett ärende ligger på sex månader. Men tiden påverkas bland annat av om parterna skriftväxlar under nämndens arbete, vilket normalt sett gör att det tar längre tid.
– I de här fallen är det sällan särskilt mycket skriftväxling, därför kan ta det tre till fyra månader i stället, säger Marcus Isgren.
Resenärer har också rätt till en schablonmässig kompensation som regleras i EU. Beloppen ligger på mellan 200 och 600 euro och summan styrs av hur länge personerna tvingades vänta på flyget, enligt Konsument Europa. Kompensationen gäller dock inte vid extraordinära omständigheter.
– Resenärer kan ha rätt till en schablonmässig kompensation vid en mer omfattande reseförsäkring, eller om man har tecknat en separat reseförsäkring, beloppet är allt från hundralappar till några tusen kronor, säger Gabriella Hallberg, jurist på Konsumenternas försäkringsbyrå.
Dock är det viktigt att resenärer kan bevisa hur länge de har tvingats vänta. Genom att spara bokningsnummer, kvitton och boardingkort är det enklare.
Ibland avråder även UD svenska resenärer från att åka till en plats. Under påskhelgen drabbades Sri Lanka av bombattentat, vilket fick UD att avråda från resor till landet. När en avrådan sker kan det spela stor roll om man köpt en paketresa eller bara flygbiljetter. Den som bara köpt flygbiljetter kan tvingas lösa situationen på egen bekostnad.
– Om man redan befinner sig på resmålet och något sådant här händer som gör att man vill åka hem tidigare får man själv ordna med hemresan, det går alltså inte att ställa krav på flygbolaget i sådana lägen, säger Johanna Persson, och tillägger att vid större konflikter brukar flygen ställas in helt och hållet.
Samma sak gäller för resenärer som inte har hunnit resa iväg. En lösning kan finnas om kunden har ett avbeställningsskydd eller en försäkring som täcker, enligt Johanna Persson. Vanligtvis täcker

försäkringen naturkatastrofer eller evakuering, exempelvis kan hotellnätter kompenseras.
– Egentligen har du ett starkare skydd vid paketresor, eftersom ett prisavdrag blir aktuellt om du inte får det du och researrangören - avtalade om, säger Johanna Persson.
Passagerare omfattas vid paketresor av paketreselagen, vilket förändrar situationen. Två krav är att resetjänsterna ska ha köpts av en och samma arrangör och att resan ska pågå i minst 24 timmar. Om resedestinationen drabbas av en större konflikt eller naturkatastrof kan researrangören tvingas göra ett prisavdrag för resan. Men arrangören ska också få möjlighet att erbjuda ett lämpligt ersättningsarrangemang. Likaså kan arrangören behöva hjälpa till med att transportera hem passagerare.
– Om man saknar ett avtal med en arrangör är det svårare att kräva kompensation eller ersättning, säger Johanna Persson.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

"Vid köp med kreditkort, och ibland kontokort, kan kunder ha ett avbeställningsskydd. På bland annat Visa och Mastercard omfattas även familjen av skyddet när deras biljetter är köpta på samma kort.
– Då kontaktar du din bank och gör en kortreklamation, banken kollar ifall det finns möjlighet att få tillbaka pengarna via konsument-kreditlagen eller på annat sätt, om du vill vara extra säker är det bäst att köpa resan på kredit, alltså med ett kreditkort eller mot faktura - säger Cecilia Blomqvist, jurist på Konsumenternas bank- och finansbyrå. "

" Helena Sjödin Öberg: Först flygkaos, - sedan glass och pengar

SÖNDAG 12 MAJ 2019

Hela familjen på fem personer skulle resa på en långresa till Brasilien. Yngsta barnet var fyra år och jag tog djupa andetag på - Arlanda för att hämta kraft inför resan. Först var det mellan-landning i Madrid innan 11-timmarsresan över Atlanten, ekvatorn och vidare till São Paolo. Den långa flygningen skulle vi göra nattetid och jag hoppades innerligt att barnen skulle kunna sova. Kanske skulle även min man och jag kunna slumra till lite så att vi var tillräckligt klara i huvudet för att ta oss till hotellet i tjugomiljonersstaden.

När vi landade i Madrid började kaoset.
Flighten till São Paolo var inställd, planet var trasigt.
Jag skriver att kaoset började, men faktum är att det också slutade tvärt. För när vi efter urusel guidning hittade rätt markpersonal, på rätt del av den stora Barajasflygplatsen, blev allt väldigt klart och tydligt. Vi behövde inte tillbringa natten i flygstol. I stället sov vi gratis på ett trestjärnigt hotell i två gigantiska rum med dörr emellan. Vi behövde inte heller försöka balansera brickor med flygplansmiddag, utan det blev i stället flera rätter i hotellets svala restaurang. Utan kostnad. Barnen åt glass, vi drack vin och sedan kröp vi ner bland mjuka kuddar i supersizesängarna.
Tidigt nästa morgon tog vi – pigga och nytra – flygplatsbussen tillbaka till terminalen, klev på flyget till São Paolo som nu blev ett dagflyg för oss.
Vi landade i São Paolo på kvällen, ett halvt dygn försenade.

Det betydde att vi hade förlorat en semesterdag av trött sightseeing i São Paolo. Tid är ju som bekant pengar och när vi kom tillbaka till Sverige efter en dryg månad, undersökte vi vad vi kunde få för ersättning. Ingen av oss hade kunnat drömma om hur mycket vi hade rätt till. En så lång flygning med över fem timmars försening ger i dag varje fullt betalande passagerare rätt till 6 000 kronor. Nu var det här flera år sedan men om jag inte minns fel fick vi 15 000 kronor eftersom vi var en familj på fem personer.
För oss på en lång semesterresa var det vi fick – hotell, mat och ekonomisk ersättning – mer av en bonus. För andra med viktiga möten eller kortare vistelsetid på destinationen kanske inte ens 6 000 kronor räcker som plåster på såren.
Hur som helst – det lönar sig att kontrollera vad som gäller, även efteråt när allt känns överspelat. Läs det finstilta i både din hemförsäkring och kreditkortets reseförsäkring, samt vilka flygbolagets skyldigheter är. Även när det gäller strejker och terrordåd, då reglerna är annorlunda.

Helena Sjödin Öberg
helena.sjodin.oberg@dn.se"

" 400 000 kräver lägre bensinpris

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

Under söndagen nådde Facebookgruppen ”Bensinupproret 2.0” 400 000 medlemmar. Gruppen kräver lägre bensinpriser efter att kostnaden stigit med 20 procent under de senaste tre åren. Kommande veckan planerar gruppen flera manifestationer.
– Bensinpriset ska inte vara en avgörande faktor för var man ska bo eller arbeta, säger Peder Blohm Bokenhielm, en av initiativtagarna.

Den 10 april stod Janne Berglund vid en bensinstation och tankade bilen. Då låg bensinpriset på nära 16 kronor litern. Det blev droppen. Han startade Facebookgruppen ”Bensinupproret 2.0”. Två veckor senare snubblade Peder Blohm Bokenhielm över gruppen och erbjöd sig att hjälpa till. Då hade gruppen 4 000 medlemmar.
Internationellt sett ligger Sverige topp tio över dyrast diesel, och runt femtonde plats över dyrast bensin, enligt Global Petrol Prices, vars data uppdateras varje vecka för vissa länder och varje månad för andra. Under våren har bensinpriset stigit runt 12 procent. I dag ligger bensinpriset på närmare 17 kronor litern.
Bensinupprorets syfte är att väcka opinion och pressa politiker att agera på det stigande bensinpriset.
Gruppen hade för avsikt att under förra veckan anordna flera manifestationer runt om i landet, men på grund av gruppens snabba expansion hann de nödvändiga tillstånden inte bli klara i tid. Nu är förhoppningarna i stället att genomföra manifestationer under kommande vecka.

Peder Blohm Bokenhielm nämner själv Gula västarna, men poängterar att de själva inte vill jämföra sig med den franska proteströrelsen och att man framför allt vill genomföra samhällsvänliga manifestationer.
– Vi vill ha en god stämning där manifestationerna kan vara ett tillfälle för människor att glädjas, samtidigt som man vill visa sitt missnöje med det stigande bensinpriset, säger han.

Sandy Kalleny
sandy.kalleny@dn.se "

" Ledare: Rätt att anpassa uppgörelsen till verkligheten

TORSDAG 16 MAJ 2019

Det må så vara att kärnkraftsfrågan är kall, hård och teknisk. Den har ändå förmågan att riva upp känslor som få andra. Därför är det inte konstigt att den serie utspel som Kristdemokraterna och Moderaterna ägnat sig åt på senare tid vridit upp den politiska temperaturen flera grader.

Vill de riva upp den knappt tre år gamla energiuppgörelsen? Det undrar misstänksamma socialdemokrater, miljö- och centerpartister. Ska man ta Ulf Kristersson och Ebba Busch Thor på orden i den artikel de publicerar på onsdagens DN Debatt vill de dock inte lämna överenskommelsen, de vill uppdatera den. Och att de vill göra det är inte orimligt. Man får anta att det var just för att detta ska vara möjligt som partierna skrev in i överenskommelsen att en ”genomförandegrupp” ska mötas regelbundet för att följa upp den.
Orimliga är heller inte de förändringar som ledarna för M och KD vill få till. Faktum är att deras huvudförslag bäst beskrivs som ett erkännande av hur verkligheten förhåller sig.
Energiuppgörelsen slår fast målet att 2040 ska 100 procent vara ”förnybar” elproduktion. För att det ska vara uppfyllt ska det sista kärnkraftsverket alltså vara avvecklat, även om det också konstateras att det inte handlar om ett stoppdatum för atomenergin.
M och KD vill i stället ha målet 100 procent ”fossilfritt”. Det är ack så svårt att säga emot.
Energiuppgörelsen gjordes på rekordfart därför att låga elpriser och höga skatter gjort kärnkraften olönsam. Vattenfall hade beslutat att

stänga Ringhals 1 och 2, även 3 och 4 hängde löst, liksom reaktorerna i Forsmark och Oskarshamn. Överenskommelsen var en räddningsaktion av kärnkraften, därför att det på kort- och medellång sikt inte fanns förutsättningar att ersätta dess elproduktion på ett klimatvänligt och kostnadseffektivt sätt.
Den blev lyckosam. Sedan fempartiuppgörelsen har kärnkraftsbolagen meddelat att de tänker genomföra de miljardinvesteringar som krävs för att Ringhals 3 och 4 samt reaktorerna i Forsmark och Oskarshamn ska kunna leverera el en bra bit in på 2040-talet.
Det gör man inte för att stänga dem i förtid. Varför ha ett mål som inte kommer att uppfyllas? Och som ingen vill ska nås?
Även kravet att avvecklingen av Ringhals 1 och 2 ska ses över är lätt att sympatisera med. När de stängs försvinner en ordentlig bit av elproduktionen, samtidigt som efterfrågan lär öka i takt med att såväl transporter som industri ska bli fossilfria.
Saken är bara den att Vattenfall tagit sitt beslut, och inte ser något skäl att ändra det, trots att den borttagna effektskatten redan ändrat de affärsmässiga förutsättningarna.
Så länge ökningarna är små bör högre elpriser heller inte skapa panik. Det stärker lönsamheten i både kärnkraften och de förnyelsebara alternativen, och skapar incitament för energieffektiviseringar hos industri och allmänhet. Så är det också bara en ”översikt” av förutsättningarna att driva vidare Ringhals 1 och 2 som M och KD vill ha.
Kravet på en ordentlig satsning på kärnkraftsforskning fordrar dock inga reservationer. Energikommissonens rapport noterar att det är svårt att göra prognoser mer än ett par decennier framåt. Vilken energimix vi kommer att ha efter 2040 är därför svårt att säga.
Ett är dock säkert: Vi vill ha så många fossilfria alternativ som möjligt att välja mellan – det bör inkludera den säkraste, billigaste och renaste kärnkraftstekniken. **DN 16/5 2019 "**

" Ygeman efterlyser fler bud om energipolitiken

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Budgivningen är igång om framtidens energipolitik. Efter utspelen om mer kärnkraft från M och KD vill energiminister Anders Ygeman se nya förslag från övriga partier. Samtidigt ser Liberalerna en chans att åter blanda sig i diskussionen. – Jag välkomnar omsvängningen, säger Jan Björklund.

Inför energigruppens möte på onsdagsmorgonen hade Moderaterna och Kristdemokraterna markerat en gemensam position i en artikel på DN Debatt. Ulf Kristersson och Ebba Busch Thor vill omförhandla 2016 års uppgörelse och ett bärande tema i deras krav är att kärnkraften måste ges bättre förutsättningar att verka under längre tid i Sverige.
– Vår avsikt är inte att spräcka den nuvarande energiöverenskommelsen. Vi vill ta in de frågor till samtal som den måste handla om, säger Ulf Kristersson.
Liberalerna ställde sig utanför överenskommelsen med argumentet att kärnkraften blev för styvmoderligt behandlad. Nu vädrar avgående L-ledaren Jan Björklund morgonluft. Moderata företrädare bekräftar också att de skulle se det som en vinst om Liberalerna kunde inkluderas i en ny uppgörelse.
– Äntligen, vi liberaler har ensamma försvarat kärnkraften som klimatsmart, jag välkomnar den här omsvängningen från M och KD. Ambitionen är ju att hitta en ny överenskommelse, säger Jan Björklund.

Även Sverigedemokraterna, som inte heller ingick i överenskommelsen 2016, välkomnar den vändning som debatten har tagit.
Nästa steg måste enligt energiminister Anders Ygeman (S) bli att övriga tre partier i energigruppen – S, MP och C – bemöter utspelen från M och KD med egna förslag. Han betonar att den gällande överenskommelsen är en delikat balansakt mellan vitt skilda ståndpunkter.
– Nu tänker vi oss att det de andra partierna lämnar in sina förslag. Jag föreställer mig att Centerns och Miljöpartiets lista kommer att se annorlunda ut. Styrkan i överenskommelsen är att den förenar två partier som gillar kärnkraft med två partier som inte gör det. Trots de här motsättningarna har vi kunnat ge stabila förutsättningar för marknaden.
Centern markerade direkt efter energigruppens möte att partiet inte ser någon möjlighet att acceptera satsningar på en ny generation kärnkraft i Sverige.
– Det skulle krävas massiva subventioner. För mig är det inte aktuellt, säger Rickard Nordin, Centerns talesperson i klimat- och energifrågor.
Det mest akuta kravet från Moderaterna och Kristdemokraterna är att beslutet om avveckling av två reaktorer i Ringhals de närmaste åren måste omprövas. Anders Ygeman avfärdar att regeringen genom det statliga ägandet i Vattenfall skulle gå in och ge bolaget nya direktiv i frågan.
På Vattenfall finns inte heller några planer på att driva Ringhals 1 och 2 vidare. Det vore enligt bolagets presschef Markus Friberg ”inte en rationell lösning”.
– Vi har bara tillstånd att driva Ringhals 2 till 2019. De senaste åren har vi anpassat vårt investeringsprogram för att reaktorerna ska stängas kommande år. Inte heller när det gäller Ringhals 1 är det ekonomiskt försvarbart att ompröva beslutet, säger han.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se
Alexandra Carlsson Tenitskaja
alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se
Hans Rosén
hans.rosen@dn.se "

" Fakta. Överenskommelsen
Ett bärande mål i energiöverenskommelsen från 2016 är att Sveriges elproduktion ska vara 100 procent förnybar år 2040. Det är dock inget bindande krav på att kärnkraften ska vara utfasad. De partier som stod bakom uppgörelsen var S, M, C, MP och KD.
M och KD vill ändra målsättningen till 100 procent fossilfri el 2040, vilket senare skulle öppna för mer kärnkraft. Argumentet är att kärnkraften är mer eller mindre utsläppsfri och därför inte påverkar klimatet. "

" Rapportförfattare: ”En feltolkning att FN:s klimatpanel förordar kärnkraft”

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

" I kärnkraftsdebatten används klimatrapporten från IPCC som argument för att utbyggd kärnkraft behövs. ”Det är en feltolkning”, säger nu en av huvudförfattarna bakom rapporten.

–Att säga att kärnkraft är nödvändigt för att nå klimatmålen är en feltolkning av IPCC-rapporten, säger Joeri Rogelj, klimatforskare och en av huvudförfattare till rapporten.
Han förklarar att IPCC-rapporten innehåller en diversifierad bild av kärnkraften och ger flera exempel på vad som står i rapportens kapitel 2 om energi. Där framgår att i de olika exemplen finns stora spann i såväl förnybara energislag som kärnkraft, och de stora spannen speglar osäkerhet i såväl den tekniska utvecklingen som strategiska vägval. Det finns inga rekommendationer att bygga ut kärnkraft.
– Rapporten finner scenarier som antingen skalar upp eller fasar ut kärnkraft helt och hållet runt mitten av århundradet. Att bestämma vilken väg som ska tas är en strategisk fråga och den måste ta hänsyn till samhälleliga preferenser och acceptans, säger Joeri Rogelj.
IPCC-rapporten som blev offentlig i höstas slog fast att det är stor skillnad på effekterna vid en uppvärmning på 1,5 grader jämfört med 2 grader.
Och att en halv grad lägre uppvärmning skulle innebära stora vinster för såväl människor som natur. Den slog fast att det fortfarande är möjligt att begränsa uppvärmningen till 1,5 grader men att det då krävs snabba och omfattande förändringar av hela samhället i en skala som saknar motstycke. Utsläppen av växthusgaser måste snabbt minska och halveras redan till år 2030.
IPCC gör inte egna studier, underlaget för den globala rapporten är en rad vetenskapliga rapporter som sedan sammanställs. Som forskare vid International institute for applied systems i Österrike har Joeri Rogelj själv gjort några av studierna när det energi.
Eftersom kärnkraft i dag finns i den globala i energimixen så var den också med i de studier som användes. När rapporten gjordes fanns inga studier där inte kärnkraft ingick.
Joeri Rogelj ger fler exempel på att IPCC:s huvudrapport visar flera olika förslag och inte konstaterar att en utbyggd kärnkraft är nödvändig för att klara klimatmålen.
– Så här skriver vi i kapitel 2: ”Det är stora skillnader i kärnkraftskapacitet i modeller och scenarier. En av anledningarna till det är att den framtida användningen av kärnkraft kan komma att begränsas av samhälleliga preferenser. Några av 1,5 graders-scenarierna ser ingen roll för kärnkraft vid slutet av århundradet, medan andra räknar med en utbyggd kärnkraft.”

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se "

" Här är sommarens största väg- och järnvägsarbeten

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Beläggningsarbeten, broreparationer och spårbyten. I sommar får du räkna med att det kan bli besvärligt i både väg- och tågtrafiken. DN har kartlagt var de omkring 40 mest omfattande arbetena på landets vägar och järnvägar kommer att utföras sommaren 2019.

Sommaren innebär inte bara sol, bad och semester. Årstiden är minst sagt en hektisk tid på året då landets vägar och järnvägar ska repareras och byggas ut. Trafikverket genomför flera arbeten, vissa mer omfattande och komplexa än andra. Det innebär att såväl trafikanter som tågresenärer behöver planera sina resor väl för att slippa onödigt krångel.
– Vårt råd är att man är ute i god tid och använder vår hemsida för att veta hur framkomligheten ser ut på våra vägar och hur läget ser ut i tågtrafiken, säger Roberto Maiorana, chef för trafikledning och trafikplanering på Trafikverket.
Under sommaren kommer flera beläggningsarbeten att genomföras, bland annat på E4 mellan Norrköping och Jönköping, samt på E18/E20 mellan Örebro och Arboga.
– Sommaren är en period med rätt förutsättningar för att genomföra beläggningsarbeten. Dels är det rätt temperaturer i omgivningen, dels inte lika mycket trafik som under övriga året eftersom många som pendlar har semester, säger Roberto Maiorana.
Men han har också förståelse för att det kan vara besvärligt att ta sig fram på sina håll, men uppmanar samtidigt trafikanter att respektera att det är människor som arbetar längs med vägarna och att deras säkerhet är viktig.
Men det är inte bara i biltrafiken det blir stökigt. Även tågtrafiken kommer att påverkas när de största arbetena på landets järnvägar tar vid. Skulle det visa sig bli lika hett som förra sommaren kan det dessutom innebära ytterligare störningar.
– Väderleken ger i de flesta fallen rätt förutsättningar för arbeten på järnvägarna, men är det alldeles för varmt kan det exempelvis bli svårt att utföra svetsarbeten då vi måste ta hänsyn till brandrisken och förhålla oss till det, säger Roberto Maiorana.
Ett av de större järnvägsarbetena är upprustningen är sträckan mellan Stockholm central och Stockholms södra, som för andra året i rad stängs av. Arbetet kommer att pågå mellan vecka 26 och 33.
– Just i den här etappen kommer vi att byta ut broarna. Det är komplext, men också en spännande del av projektet.
Även i Göteborg kan det bli störningar när bangården i Olskroken ska byggas om.

Jimmy Persson
jimmy.persson@dn.se "

" Postnord larmar om ny bluffvåg – kunder krävs på pengar via sms

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

En ny våg av bedrägerier drabbar postkunder. Postnord slår larm om bluffmejl och bluff-sms där mottagaren krävs på pengar. Även övriga postbolag känner igen metoden och uppmanar kunderna till försiktighet.

Bluffmakare utger sig just nu för att vara Postnord i både mejl och sms. Normalt sett handlar det om att bluffmakarna påstår att mottagaren inte har betalat tillräckligt och att paketet förvaras på en särskild plats tillsvidare. Men det finns flera olika varianter. Oftast krävs mottagaren på ett belopp under 100 kronor, enligt Maria Ibsén, pressansvarig på Postnord.
– Den här typen av bluffar kommer och går i vågor, just nu verkar det förekomma något, säger hon.
Men metoden har använts förr och inte bara Postnord har drabbats. För två månader sedan uppmanade transportföretaget DB Schenker sina kunder att se upp med den typen av meddelanden i deras namn.
– Bedragarna verkar skicka ut sina meddelanden på måfå, en del hade inte ens beställt paket genom oss och hörde av sig till kundcenter för att förstå varför vi påstod det, säger Pierre Olsson, press-och informationsansvarig på DB Schenker.
Sedan dess har företaget infört en ny rutin som innebär att kundcenter alltid rapporterar vidare när drabbade kunder hör av sig. Just nu verkar det inte skickas runt den typen av bedrägerier i bolagets namn, enligt Pierre Olsson.
Både Postnord och DB Schenker understryker att de aldrig skickar ut den typen av meddelanden till sina kunder.
– De enda gångerna vi begär betalt via sms eller mejl är när kunden har beställt något från ett land utanför EU och man ska betala moms, säger Maria Ibsén.
Även transportföretaget DHL känner igen bluffmeddelandena. Hittills har verksamheten varit förskonad från bluffmakarna, trots det reagerar Jonas Lindell, vd på DHL, starkt på bedrägerierna.
– Vi har varit förskonade i jämförelse med andra bolag, bedragarna utnyttjar människors okunskap och som konsument är det lätt att ryckas med, dessutom börjar folk ifrågasätta hur enkelt det är att komma åt vår kundinformation när de drabbas, men vi har en oerhörd sekretess, säger han.
Även polisen vittnar om att den typen av bedrägerier förekommer. Vanligtvis känner människor till att bluffmeddelanden skickas via mejl, men sms blir ett allt mer vanligt sätt.
– På senare tid har bedragare gått över till sms, det känns mer personligt än mejl och många tar för givet att de har haft kontakt med avsändaren tidigare. Jag tycker att människor ska vara lika försiktiga oavsett om det gäller mejl eller sms, säger Lotta Mauritszon, på polisens nationella bedrägericenter.
2018 ökade bedrägerier och andra oredligheter mest av samtliga brott, enligt statistik från Brottsförebyggande rådet, BRÅ. Det var framför allt datorbedrägeri och utpressning som ökade.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

" Postnordanställd misstänks ha stulit paket för 2,5 miljoner

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Mannen var anställd på Postnord – och misstänks samtidigt ha stulit 43 paket med främst mobiltelefoner och annan elektronik, totalt värda drygt 2,5 miljoner kronor.

Efter att flera paket försvunnit från ett band vid en postterminal i Malmö gillrades en fälla. Via övervakningskameror hade en anställd åtskilliga gånger setts hämta paket vid det specifika bandet.
Postnord lät bland annat mannen köra en skåpbil med övervakningskamera, och upptäckte då att han struntat i att skanna paket som sedan lämnats på en plats i Malmö.
Mannen greps och har suttit häktad i flera månader. På torsdagen kom åtalet i Malmö tingsrätt. Mannen misstänks för grov stöld. Han erkänner till del, men menar att stölderna genomförts efter hot från kriminella.
– Jag har inte kunnat styrka något brott kring den person som han påstår ska ha hotat honom, säger åklagaren Magnus Pettersson.
En annan man som tros ha köpt det stulna godset åtalas för grovt häleri.

DN "

" Anna-Lena Laurén: Att folk blir sura tyder på att de innerst inne vet att Greta Thunberg har rätt

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

Berguvens rop är kort, djupt och dovt. Framför allt är det oerhört distinkt. Andra stavelsen är alltid lägre. Det går inte att missta sig på.I sen februari och tidig mars månad brukade vi stå på farstu-trappan och lyssna ut i mörkret i mitt föräldrahem. Djupt ur skogen kom hoet. Vi stod knäpptysta. Det var högtidligt och lite kusligt.

Naturen har en originalitet som aldrig går att efterhärma.
Ejderhonan kallas åda. Om vårarna häckade ådor på vår holme. De tryckte i bergsskrevor, blickstilla, omöjliga att upptäcka. I sin brunspräckliga skrud blev ådorna ett med marken, de gick inte att få syn på innan man nästan trampade på dem. Ådorna flaxade upp i luften och lämnade efter sig enkla små bon, fodrade med silkeslent ejderdun. Äggen var större än hönsägg, släta och lite grönaktiga.
Att störa en ejderhona som låg på ägg var förbjudet. När det hände kände man skam.
Människan kan känna skam. Det är en mycket användbar egenskap. Många i Sverige är sura över att Greta Thunberg får dem att känna skam.
En sextonåring som säger åt dem att de gillar fel sorters märkeskläder hade knappast varit ett problem. Men en sextonåring som påpekar att deras livsstil håller på att göra slut på planeten gör folk sura som fan. Det värsta är att hon dessutom får uppmärksamhet för det.

Det är bra att folk är sura. På något plan skäms de, och det är huvudsaken.
Det tyder på att de innerst inne vet att hon har rätt.
Att Greta Thunberg får mothugg är normalt. Det konstiga är all denna fokus på hennes person.
Personligen bryr jag mig inte om hur gammal hon är. Jag bryr mig om vad hon säger.
Allt hon säger går utmärkt att kontrollera via forskningen, och uppgifterna är helt entydiga: Koldioxidnivåerna i atmosfären aldrig har stigit så snabbt och varit så höga som nu. Utsläppen måste ner nu och inte sedan. Vi har inte mycket tid på oss.
Det är den samlade forskningen, det är vad vi utom allt rimligt tvivel redan vet.
Också kända, ovedersägliga fakta har en tendens att inte sjunka in när de är otrevliga. Det behövs alltid människor av kött och blod som kan få budskapet att nå ända fram. För att bromsa klimatförändringen behövs ikoner, och Greta Thunberg är en sådan. Jag struntar i om hon är sexton eller åttiosex, det viktiga är vad hon åstadkommer.
Berguven var länge starkt utrotningshotad. I dag har stammen blivit något starkare, men den är fortfarande långt ifrån stabil.
På vår holme i Åbolands skärgård i Finland har de häckande ejdrarna blivit mycket färre. Sommartid ser man inte längre de gigantiska armador av ejdermödrar och deras ungar som i min barndom var mycket vanliga. Sjöfåglar som förr var vanliga – sumphöna, svärta, storskrake – är nu rariteter.
Upp till en miljon av världens cirka åtta miljoner växt- och djurarter hotas av utrotning, enligt den mellanstatliga forskningsorganisationen IPBES.
Ungefär samtidigt som rapporten kommer ut läser min dotter och jag ”Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige” varje kväll. I slutet av boken för Nils Holgersson ett sista samtal med ledargåsen Akka från Kebnekajse, innan pysslingen åter blir människa och förlorar sin förmåga att tala med djur.
– Om du har lärt dig något gott hos oss, Tummetott, så kanske du inte tycker, att människorna bör vara ensamma på jorden, säger Akka. Tänk på att ni har ett stort land och att ni nog kunde ha råd att lämna några nakna skär och några grunda sjöar och sumpiga mossar och några öde fjäll och avlägsna skogar åt oss.
”Nils Holgersson” skrevs för över hundra år sedan, men dess budskap är bestående: Skogen, ängarna, marken och alla dess fåglar, djur och småkryp – det har ett djupt och evigt värde, det existerar i sin egen rätt.
Vi människor är inte ensamma på jorden.
Vi behöver inte konsumera, resa och spy ut koldioxid som vi gör i dag.
Vi har råd att klara oss med mindre. Vi kan avstå.

Anna-Lena Laurén "

" Ökat engagemang för klimatfrågor i svensk press – och DN skriver mest

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

Engagemanget för klimatfrågor ökar dramatiskt i de svenska medierna. Totalt skrevs nästan 85 000 artiklar under 2018, en ökning med 38 procent jämfört med 2017. Flest artiklar publicerade Dagens Nyheter, följt av Svenska Dagbladet.

I DN publicerades 2018 totalt 2 416 artiklar om klimatet, i Svenska Dagbladet skrevs under samma period 2 076 klimattexter – därefter följde Sydsvenskan, Göteborgs-Posten och Helsingborgs Dagblad. Det är första gången DN toppar listan.
– Vi har tydligt pekat ut klimatfrågan, hållbarhet och omställning som prioriterade områden för DN att bevaka. Det ska ske ur ett brett och kunskapsbaserat perspektiv. Att det får genomslag i en undersökning som denna är förstås ett bra kvitto för oss, säger DN:s redaktionschef Caspar Opitz.
Bakom undersökningen står den svenska biståndsorganisationen Viskogen, som samarbetar med medieanalysföretaget Retriever. Viskogen håller bland annat på med trädplantering och har, enligt egna uppgifter, bidragit till att långt över 100 miljoner träd planterats. Den aktuella undersökningen kallas ”Varmare klimat – iskall nyhet?” och har genomförts årligen sedan 2014.
Den allra största förändringen från föregående år stod Vimmerby Tidning för med en 300-procentig ökning av av klimatrapporteringen. Också kvällstidningen Expressen gav klimatet ett mer tilltaget utrymme.
Rapporten rankar också vilka personer som synts mest i klimatdebatten. Den listan, gällande valåret 2018, domineras inte överraskande av politiker.
I topp syns statsminister Stefan Löfven (S) och vice statsminister Isabella Lövin (MP), därefter följer partiledarna Ulf Kristersson (M) och Annie Lööf (C). Bland icke-politiker märks miljöaktivisten Greta Thunberg (plats 11) – som nyligen hedrats med ett omslag på Time Magazine – klimatforskaren Johan Rockström (plats 20), Svante Axelsson vid organisationen Fossilfritt Sverige (plats 23) och ordföranden för Naturskyddsföreningen Johanna Sandahl (plats 25).
Bland de ord som användes särskilt mycket under 2018 finns etablerade ”klimatsmart”, ”vegan”, ”värmerekord” och ”klimatångest” men också nyare begrepp som ”tågcharter”, ”flygskam”, ”klimatstrejk” och ”klimatkalkylator”.
Även i den renodlade affärspressen ges ett ökat utrymme för klimatfrågor – bevakningen har växt med 17 procent sedan 2017 och tredubblats sedan 2014.
I särklass mest om klimatfrågorna skrev Dagens Industri som stod för en tredjedel av alla artiklar i den gruppen.

Georg Cederskog
georg.cederskog@dn.se "

" Bensinupproret vill betala max 12 kronor

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

Det så kallade Bensinupproret, som vill väcka opinion mot stigande priser på drivmedel, höll manifestationer på flera platser på lördagen.– Vi kommer att ha evenemangen tills vi känner oss till freds, säger Peder Blohm Bokenhielm, en av initiativtagarna. Men statsminister Stefan Löfven (S) säger nej till en sänkning av bensinskatten.

Den protestgrupp mot ökande bensinpriser som kallar sig Bensinupproret 2.0 fortsätter att växa. På lördagen hade 575 000 personer gått med i Facebookgruppen med samma namn, som startades för drygt en månad sedan.
Under lördagseftermiddagen samlades anhängare på åtta platser runt om i landet, bland annat i Göteborg, Malmö, Karlshamn och i Barkarby nordväst om Stockholm, för att markera mot bränslepriserna.
– Vi konstaterar att skatten på bensin är 64 procent och det är skrämmande. Vi som lever på landsbygden blir fattigare för vi måste köra. Vi kan inte välja bort att köra bil, säger Mats Olsson, en av dem som slutit upp i Barkarby.
– Vi kan inte alla köpa elbilar, som (biträdande finansminister) Per Bolund sade. Många kan inte ladda på jobbet, säger Olsson, som driver en bilverkstad i Östhammar.
Gruppens krav är att bensinpriset ska ner till omkring 12 kronor litern i stället för dagens närmare 17. Det är där man menar att snittpriserna i Europa ligger. För att komma dit behöver skatter sänkas.
– Vi fokuserar i första hand på att ta bort skatten på momsen och energiskatten. De är inte relevanta, tycker vi, säger Peder Blohm Bokenhielm, som är en av dem som tidigt engagerade sig i gruppen.
På lördagen deltog han i arrangemanget i Karlshamn. Tanken är att Bensinupproret ska hålla möten varje vecka framöver.
– Vi kommer att ha de här evenemangen tills vi känner oss till freds, säger Bokenhielm.
På torsdag i nästa vecka har initiativtagarna bjudits till riksdagen för att berätta om hur de ser på konsekvenserna av bensinpriset.
– Det här är det verkliga livet. Vi är snart 600 000 personer som inte har råd att åka bil. Det börjar bli en klassfråga. För en del familjer kostar bilen nu mer än uppehället, säger Peder Blohm Bokenhielm.
Den 31 maj har gruppen sökt tillstånd för en demonstration i Stockholm, där förhoppningen är att man ska kunna marschera från Sergels torg eller Kungsträdgården till Regeringskansliet Rosenbad.
Statsministern sade på lördagen till SR Ekot att någon sänkning av drivmedelsskatterna inte är aktuell:
– Jag tycker det här är en tydlig signal om att vi måste ställa om och göra oss oberoende av oljan och se till att vi själva tillverkar mer av vårt eget bränsle, som dessutom är miljövänligt bränsle, sade Löfven.
Att statsministern säger så ”när 600 000 stampar framför dörren” tycker Peder Blohm Bokenhielm ”bara är för självgott”.
– Det retar upp folk ännu mer.

Anders Bolling
anders.bolling@dn.se
Hampus Andersson "

"Fakta. Cirka 60 procent av priset är skatt
Ungefär 60 procent av bensin- och dieselpriset vid pumpen består av skatt. I de flesta länder i EU och EES ligger bränslepriserna på en liknande nivå som de svenska. I två jämförelser från den 18 april respektive den 6 maj var genomsnittspriset för en liter bensin högre än i Sverige i Danmark, Norge, Finland, Frankrike, Italien, Portugal, Grekland och Nederländerna. "

"Därför hotas mänskligheten när insekterna dör

DN MÅNDAG 20 MAJ 2019

De sexbenta bevingade småkrypen beskrivs sällan som människans vän. Men utan insekter skulle människan inte överleva. Den norska insektsforskaren Anne Sverdrup-Thygeson vet varför.

Ilskna getingar över tallriken på årets första grillmiddag. En lömsk mygga som döljer sig i ett takhörn ovanför sängen och kommer surrande vid läggdags. Eller den blodsugande älgflugan, som fäller sina vingar innanför tröjan på bär- och svampplockare för att sedan ta sikte på hårbotten.
Det finns många skäl att irritera sig på småkryp. Gullfaktorn för varelser med gulgrönt blod och exogent skelett är heller inte skyhög, vilket säkert kan vara en av anledningarna till att insektsdöden hittills har skapat mindre rubriker än hotade däggdjur med snälla ögon.
Men intresset för insekternas viktiga roll i ekosystemet växer. Den senaste tiden har ett flertal forskarrapporter varnat för den pågående massdöden bland insekter och småkryp.
I Tyskland har den samlade mängden av alla insekter som har fångats på drygt 60 platser över landet gått tillbaka med 75 procent på knappt 30 år. En ny studie från Puerto Rico visar att antalet marklevande insekter, räknat i biomassa, har gått ner med 98 procent på 35 år.
Och på global skala har insekterna reducerats med nästan hälften de senaste 40 åren – samtidigt som människorna på jorden har fördubblats.

Den norska insektsforskaren Anne Sverdrup-Thygeson har skrivit en populärvetenskaplig bok om insekternas plats på jorden som har blivit en internationell bästsäljare. ”Insekternas planet” har översatts till 23 språk och fått höga placeringar på The Sunday Times och brittiska Amazons försäljningslistor.
Hennes livslånga fascination för insekter lyser igenom i bokens talrika, underhållande historier och kuriösa fakta om sexbent sex och krypande livsstilar. Bland annat berättas om stekeln *Ampulex dementor*, uppkallad efter Harry Potter-böckernas själasugande dementorer. Dementorstekelns specialitet är att med exakt precision injicera ett nervgift på två ställen i en kackerlackas hjärna – något som förvandlar kackerlackan till en viljelös zombie. Med ett stadigt grepp om dess ena antenn leder stekeln därefter kackerlackan ner i en håla där den så småningom blir mat åt stekelns nykläckta larver.
– Jag försöker ge roliga exempel från insektsvärlden. En kanadensisk insektsforskare har sagt att ”världen är så rik på små under – men så fattig på ögon som ser dem”. Hoppet är att om folk blir fascinerade av insekter kommer de att bry sig mer om dem. Jag tror mer på att entusiasmera än att moralisera, säger Anne Sverdrup-Thygeson när vi träffas i Gamla stans bokhandel under hennes Sverigebesök.
Men hon ser också rent egoistiska skäl till att vi ska bry oss om insekternas väl och ve.
För en obekväm sanning är att människor behöver insekterna mer än insekterna behöver oss. Småkrypen har funnits på jorden i miljoner år före dinosaurierna. De skulle fortsätta bebo världen även om människorna skulle försvinna.
Däremot skulle människor ha svårt att klara sig mer än några veckor i en värld utan småkryp, menar den amerikanska biologen Edward O Wilson, som citeras i boken.
Det finns åtminstone fyra skäl till att vi människor behöver insekter, förklarar Anne Sverdrup-Thygeson:

1 De sköter nedbrytning och förmultning
Insekter tjänstgör som naturens vaktmästare. De håller rent genom att hjälpa till med nedbrytning och förmultning av döda djur och växter. De luftar, tuggar, river sönder, blandar om och skapar jord, tillsammans med svampar och bakterier.
– Insekterna städar upp i naturen. Om sophämtarna där du bor går ut i strejk kommer illaluktande sopor att hopa sig utanför ditt hus. Ett liknande sopkaos skulle inträffa i naturen om insekterna slutade jobba, säger Anne Sverdrup-Thygeson, klädd i grönsvart t-tröja med motivet från hennes boks omslag på tryckt på bröstet.
Ett känt exempel på sopstrejk bland insekter är hur stora delar av betesmarken i Australien förstördes av intorkad kodynga från de första, brittiska kolonisatörernas medhavda nötkreatur. Förklaringen var att Australiens infödda dyngbaggar vara vana vid hårdare avföring från pungdjur och därför ratade kossornas lösa mockor. Därmed bröts komockorna aldrig ner till jord.
I ”Insekternas planet” berättas om ett annat talande exempel. En forskargrupp har räknat ut att det finns 2 000 myror per invånare på Manhattan. Tillsammans bildar de en enorm, oavlönad städpatrull som varje år slukar skräpmatrester motsvarande 60 000 korv med bröd.
– Om stadsmyrorna inte utförde detta städarbete skulle råttorna ta hand om det. Och råttor har många fler sjukdomar, som kan smitta människor. Städarbete är mindre sexigt än pollinering, med blommor och bin, men minst lika viktigt för ekosystemet.
2 De pollinerar växter
Pollineringen har uppmärksammats alltmer på senare år i samband med att bisamhällen har fått svårare att överleva i det moderna jordbrukslandskapet. Till mandelodlingarna i Kalifornien, som producerar 80 procent av världens mandlar, måste över en miljon bisamhällen köras in på specialbyggda långtradare när mandelträden blommar. Operationen liknar en Nato-övning, skriver Sverdrup-Thygeson.
– Tre fjärdedelar av alla matväxter som vi odlar är insektspollinerade. Vi skulle få en väldigt tråkig och näringsfattig meny om vi inte hade frukt, nötter och grönsaker.
I Kina har bristen på pollinatörer på vissa håll lett till att fruktodlingar pollineras för hand. Forskare har också utvecklat prototyper till robotbin. Men de borstförsedda drönarna måste styras manuellt och ständigt laddas om. I naturen, framhåller Anne Sverdrup-Thygeson, finns fler än 20 000 pollinerande insektsarter (getingen är en av dem) – ett system som är alltför avancerat och komplext för att kunna ersättas med ny teknik.
– Det är också så att kvaliteten och hållbarheten blir bättre av insekternas pollinering. En tysk studie visar att insektspollinerade jordgubbar blir rödare, fastare och mindre missbildade än jordgubbar som är vind- eller självpollinerade, säger hon.
Insekter hjälper också till att sprida frön. I Sverige sprids till exempel vitsippor och blåsippor tack vare en liten ”presentpåse” fäst på blomfröna, som myrorna tycker om att ge till sina larvbarn. Fröna bärs hem till stacken, rensas på presentpåsen och förs sedan ut till myrstackens soptipp, där de så småningom kan gro.
3 De binder samman olika arter
En tredje funktion hos insekterna är att de fungerar som ett slags lim i naturen, förklarar Anne Sverdrup-Thygeson. Genom att utgöra föda för andra djur, som inte äter växter, bidrar insekterna till att binda samman olika arter.
– Insekterna är ett viktigt mellanled eftersom de utgör en så stor biomassa. Enbart fåglar äter varje år insekter motsvarande vikten från alla de 7,6 miljarder människor som i dag lever på jorden. Sedan tillkommer de insekter som äts av ormar, ödlor, grodor och fiskar, säger hon.

I boken jämförs världens ekosystem med en hängmatta, där väven bildas av alla jordens arter och deras liv. Eftersom insekterna är så många utgör de en stor del av väven:
”Det kanske går bra om det bara blir några småhål och några lösa trådar här och där. Men drar vi ut tillräckligt många trådar rämnar till slut hela hängmattan. Och vår välfärd och vårt välstånd med den.”
4 De bidrar till produktutveckling
Ytterligare ett skäl till att människor behöver insekter är alla produkter som kommer från dem. De äldsta bevarade tecknen på att människor samlat honung från vilda honungsbin sedan urminnes tider finns på 8 000 år gamla grottmålningar i spanska Valencia. Och att den grekiska mytologins Ikaros hade vingar av bivax säger något om binas roll under antiken.
Silke är också en urgammal insektsprodukt, vars framställning länge var en väl bevarad hemlighet i Kina: den som försökte smuggla ut silkeslarver eller silkesmaskens ägg från Kina dömdes till döden.
– Men det finns så många fler exempel. Insekter som föda kommer bli allt viktigare i framtiden. Ett av mina favoritexempel är annars att de första grammofonskivorna var gjorda av insektsbajs, schellack, som kommer ut ur bakänden av lacksköldlusen. Under andra världskriget var förbrukningen av schellack inom grammofonproduktionen i USA så stor att myndigheterna beordrade skivindustrin att skära ner schellackanvändningen med 70 procent. Detta eftersom schellacken behövdes inom militärindustrin, till bland annat vattentäta förseglingar av ammunition och detonatorer, berättar Anne Sverdrup-Thygeson.
Insekter lär också inspirera till många framtida insikter, eftersom de är så många och anpassningsbara, menar hon. Ett hett forskningsfält på senare år är biomimetik, där människan härmar naturens lösningar. Från insektsvärlden har trollsländor inspirerat till drönarteknologi och den sotsvarta praktbaggen, som har värmesensorer på buken för att lägga ägg i glöden efter skogsbränder, till värmesökande sensorer.
Frågan är om det ändå skulle gå att avvara de allra värsta arterna av insekter? Jag frågar om fästingen verkligen har någon biologisk funktion som är omistlig, men blir snabbt rättad:
– Fästingen är ingen insekt, den är ett spindeldjur! Och parasiter är jätteviktiga för att reglera populationen av andra arter. Men visst är det så att fästingarna tillhör de småkryp som vi inte är så förtjusta i. Jag tror att vi har haft ett hatkärleksförhållande till insekter och småkryp i alla tider, säger Anne Sverdrup-Thygeson.
Vilda honungsbin har sedan urminnes tider gett oss både honung och svidande stick. Och i det antika Egypten ansågs dyngbaggen vara helig, en skarabé som utgjorde förebild till amuletter och symboliserade solens dagliga färd över himlavalvet.
– Men eftersom vi fjärmat oss från naturen på senare år har vår relation till insekterna nog blivit mer hysterisk. En bananfluga i köket är inget stort problem. Det vi måste komma ihåg är att insekterna räddar våra liv varje dag. Utan insekterna har vi inte en chans.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se "

"Anne Sverdrup-Thygeson
Professor i bevarandebiologi vid NMBU, Norges miljö- och -biovetenskapliga universitet. Hon undervisar i naturförvaltning och skogsmångfald.
Ett av hennes forskningsämnen är insektslivet i döda träd. “Död ved lever!” är ett populärt motto för biologisk mångfald som hon har varit med om att sprida.
Hon är även rådgivare till NINA, Norska institutet för naturforskning, och skriver kontinuerligt om sin forskning på bloggen “Insektøkologene”.

Boken “Insekternas planet - om småkrypen vi inte kan leva utan” utkommer på förlaget Volante.

Sex innovationer från våra sexbenta vänner.

Insekter är inte bara irriterande flygfän och invasiva baggar. De har även gjort mycket för människans tekniska framgångar. Här är sex sätt på vilka insekter främjat arkitektur, teknologi och ingenjörskonst.

Termitstackventilerade hus

Termiter använder ett sinnrikt system av luftkanaler för att ventilera sin stackar, ett slags konstgjord lunga som säkerställer att temperaturen håller sig omkring 30 grader Celsius. Orsaken är att termitstacken rymmer storskaliga svampträdgårdar, ett slags storkök där mat produceras till miljoner termiter. Svampen kräver en temperatur på exakt 30 grader för att trivas. Arkitekter har kopierat termiternas smarta design när de byggde Eastgate Center, ett stort kontors- och butikscenter i Harare i Zimbabwe. I stället för AC används passiv kylning enligt termiternas princip, vilket gjort att byggnaden endast förbrukar 10 procent av energin som liknande byggnader med vanlig luftkylning.

Larvterapi

Det sägs att Djingis khan alltid hade med sig en kärra full av fluglarver. De lades i soldaternas sår och gjorde att såren läkte bättre så att soldaterna snabbare kunde komma ut i strid igen. Larvterapi användes också under Napoleonkrigen, amerikanska inbördeskriget och första världskriget. Efter det växande problemet med multiresistenta bakterier har larvterapin återigen fått ett uppsving. Det har bland annat visat sig att spyfluglarver kan utsöndra ämnen i gasform som hämmar tillväxten av en släkting till tuberkulosbakterien.

Myrantibiotika

Eftersom myror lever så tätt tillsammans är de beroende av ett bra försvar mot bakterier och svampar för att inte hela stacken ska gå åt. I två körtlar på kroppen producerar myror antibiotika, som de smörjer in sig själva och sina kamrater med. Genom att studera myrors samarbete med bakterier har flera upptäckter redan nu patenterats, bland annat ett svampdödande antibiotikum från bladskärarmyran som heter Selvamicin. Det fungerar bland annat mot *Candida albicans,* en svamp som ger infektioner i munnen och underlivet.

Schellack

Lacksköldlusens utsöndring användes inte bara i grammofonskivor, utan det hartsliknande ämnet har används också till gelébönor, till fernissa på möbler och fioler och för att ge äpplen, avokado, mango, persikor och päron längre hållbarhet. Insekten nämns redan i hinduiska texter från år 1200 f Kr och Plinius d ä beskrev den som ”bärnsten från Indien”.

Tre till fyra miljoner människor i Indien försörjer sig i dag på att hålla lacksköldlöss som husdjur.

Järngallusbläck

Shakespeares dramer, Beethoven symfonier, Carl von Linnés blomskisser, Snorres kungasagor och Galieleo Galileis teckningar av sol och måne är alla nedskrivna med järngallusbläck – ett purpursvart bläck som vi kan tacka en liten gallstekel för.

Gallsteken avsöndrar ett kemiskt ämne som aktiverar cancerartade utväxter på växter, så kallade galläpplen, som innehåller huvudingrediensen i järngallusbläcket.

Drönare av trollsländemodell

När trollsländor flyger kan de fyra vingarna röra sig oberoende av varandra.

Därför är de skickliga jägare, som kan flyga både baklänges och upp och ner, och växla mellan att stå stilla i luften och susa iväg i en toppfart på 50 kilometer per timme.

På grund av sin flygskicklighet har trollsländor stått modell för det amerikanska försvaret när nya modeller av drönare ska designas. "

" Luften får underkänt och avgasutsläppen ökar

DN MÅNDAG 20 MAJ 2019

Stockholm klarar inte luftkvalitetsnormen i år heller. Högst är utsläppen av kvävedioxider på Hornsgatan, Sveavägen och på E4 vid Lilla Essingen, visar nya siffror. – Vi behöver trängselskatt även på E18 och Södra länken, en differentierad trängselskatt för miljöbilar – och kommunala trafikövervakare på Hornsgatan, säger trafikborgarråd Daniel Helldén (MP).

Miljöförvaltningens årsrapport visar att varken Hornsgatan, Sveavägen eller E4 vid Lilla Essingen klarar miljökvalitetsnormer eller mål 2018. Trots både trängselskatt och dubbdäcksförbud ökade trafiken och utsläppen är fortfarande för höga.
– Kvävedioxidhalterna som är direkt relaterade till fordonens avgasutsläpp ökade vid flera stationer och vi klarade precis som förra året inte heller miljökvalitetsnormen för kvävedioxid på bland annat Hornsgatan, säger Kristina Eneroth, utredare på Stockholms luft- och bulleranalys, SLB, på miljöförvaltningen.
På både Hornsgatan, Sveavägen och Lilla Essingen överskreds miljökvalitetsnormen för dygnsmedelvärdet för kvävedioxid till skydd för människors hälsa förra året. Årsmedelvärdet för kvävedioxid på E4 vid Lilla Essingen var det högsta sedan 2011.
– Generellt sett har luften i stan blivit bättre men den är inte tillräckligt bra. Rapporten visar att Hornsgatan är fortsatt i topp och vi klarar inte normvärdet som vi är skyldiga att klara, inte heller miljökvalitetsmålet som ska uppnås till 2020, säger trafikborgarråd Daniel Helldén (MP).
Trängselskatten på Essingeleden har varken minskat trafiken eller utsläppen. Första året, 2016, minskade trafiken med några procent men de senaste två åren har trafiken ökat igen. Förra året trafikerade nästan 4 000 fler fordon Essingeleden per dygn, vilket är 3 procent fler jämfört med 2016 och kan förklara de ökade föroreningshalterna.
– Trafiken ökar generellt på de stora vägarna. Essingeleden är ett stort problem men det är Trafikverkets ansvar, det borde se till att minska utsläppen på Essingeleden för det drabbar ju stockholmarna. Både de höga partikelutsläppen och kvävedioxiderna.
Trängselskatten höjs nästa år men trafikborgarrådet vill även att den differentieras och tas ut på fler stora trafikleder runt Stockholm.
– Vi vill helst att trängselskatten differentieras för miljöbilar. Att elbilar får lägre trängselavgift eller att äldre bensin- och dieselbilar får högre avgift. Jag skulle även vilja ha dynamiska trängselskatter på fler ställen i stan, exempelvis på Södra länken och på E18. De stora lederna pumpar in mycket trafik genom stan och vi behöver ett smartare system, säger Daniel Helldén.
Dubbdäcksförbud och intensiva åtgärder med att sopa och dammbinda 35 innerstadsgator har pressat ned partikelhalterna (PM10) under EU:s gränsvärden och miljökvalitetsnormen. Men det strängare miljökvalitetsmålet för stora partiklar överskrids fortfarande vid samtliga mätstationer.
Den 15 januari 2020 förbjuds äldre bensin- och dieselbilar att köra på Hornsgatan, men trafikborgarrådet vill gärna se miljözoner på fler gator.
– Vi börjar nu med Hornsgatan och får sedan får se om vi ska gå över till differentierade miljözoner som går efter när luftkvaliteten är som värst. Gator som Sveavägen och St Eriksgatan har höga värden, men det finns perioder då luften är okej, och då skulle man kunna låta trafiken flyta som vanligt, säger Daniel Helldén.

Svårigheten är att få folk att rätta sig efter miljöreglerna, på Hornsgatan kör många fortfarande med dubbdäck trots förbud. Eftersom polisen saknar resurser vill staden få möjlighet att bötfälla bilister som bryter mot miljöreglerna.
– Vi behöver ett bättre övervakningssystem av både dubbdäck och kvävedioxid och har nu föreslagit att vi ska ha kommunala trafikövervakare på Hornsgatan. Transportstyrelsen anser att våra p-vakter skulle kunna bötfälla parkerade bilar med dubbdäck eller de som inte klarar kvävedioxidgränserna, men inte övervaka den rullande trafiken. Utredningen har skickats till regeringen så vi får se vad som händer.
Varför inte bara förbjuda den tunga trafiken, då ett generellt fordonsförbud drabbar många bilister i Stockholm?
– Det räcker inte för att få ned kvävedioxidhalterna. Tung trafik kan inte heller stängas ute från staden. Vi har däremot ett projekt tillsammans med Scania där en laddhybridlastbil som är geofensad för att bara köra på el i innerstaden används, mer sådant skulle ge både tystare trafik och renare luft, säger han.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se "

"Fakta. Luftföroreningar i Stockholm 2018
Miljökvalitetsnorm: Normen gäller för utomhusluft och regleras i lag och anger maximal tillåten halt för bland annat kvävedioxid och partiklar (PM10 och PM2.5) i utomhusluften till skydd för människors hälsa och växtlighet.
Miljökvalitetsmål: Riksdagen har av hälsosynpunkt antagit miljökvalitetsmålet Frisk luft baserat på WHO:s riktvärden. Målet är att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas. Målen är till skillnad från normerna inte reglerade i lag utan enbart vägledande.
Stockholms luftföroreningar 2018:
NO2 – Normen för dygnsmedelvärdet överskreds på Hornsgatan, Sveavägen och på E4 vid Lilla Essingen. Målet överskreds på alla stationer.
PM10 – Normen klaras men målet överskreds på alla stationer.
Kolmonoxid, CO – normen överskreds på Sveavägen.
Svaveldioxid, SO2 – normen klarades på alla stationer.
Marknära ozon, O3 – normen överskreds på Torkel Knutssonsgatan.
Partiklar, PM2.5 – Normen och målet klarades på alla stationer.
Källa: Miljöförvaltningens årsrapport för luften i Stockholm.
Hälsorisker och miljöpåverkan
Kvävedioxid
Hälsorisker: Ökade besvär hos människor med luftvägssjukdomar och astma, lungfunktionsnedsättning, nedsatt infektionsförsvar. Möjlig roll för uppkomst av cancer.
Miljöpåverkan: Ozonbildning, övergödning av skog och mark, försurning av mark, skog och vatten samt korrosion av material.
Partiklar (PM10 och PM2.5)
Hälsorisker: Påverkar sjukdomar i luftvägarna, lungfunktionsnedsättning, försämring av astma och andra lungsjukdomar. Kan bidra till uppkomst av astma. Ökar risk för dödlighet i hjärt- och lungsjukdomar och cancer.
Miljöpåverkan: Upplagring av tungmetaller och organiska miljögifter i mark och sediment. Nedsmutsning. Klimatpåverkan.
Marknära ozon
Hälsorisker: Astmabesvär, slemhinneirritation, ögonirritation, huvudvärk.
Miljöpåverkan: Vegetationsskador. Korrosion av material. Klimatpåverkan.
Källa: Miljöförvaltningen "

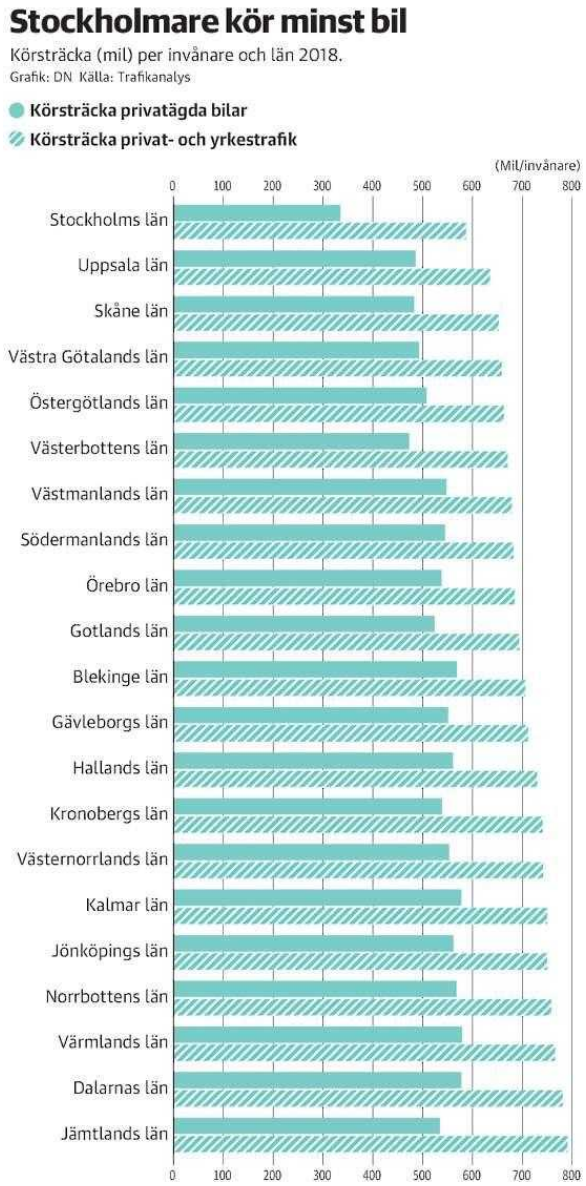

”Felaktigt att stockholmare kör mest bil”

DN TISDAG 21 MAJ 2019

"Bilberoendet varierar kraftigt i Sverige. Invånarna i Sundbyberg kör knappt hälften av den sträcka som Munkedalborna årligen tar sig fram med bil.– Påståendet att stockholmare kör mest bil är felaktigt, säger Anette Myhr, statistiker vid Trafikanalys.

”Norrbottningar kör mindre bil än stockholmare”, lyder rubriken till en artikel SVT Norrbotten publicerade i juli 2014. Budskapet har fått ny spridning i samband med rörelsen Bensinupproret 2.0, som vill sänka bensinpriset. Påståendet har tidigare även publicerats av DN. Redan 2005 skrev Svenska Dagbladet en artikel med samma vinkel.
Att stockholmare kör mest i bil i Sverige är dock missvisande, visar ny statistik från myndigheten Trafikanalys som DN tagit del av.
Siffrorna som ligger till grund för missförståndet bygger på den genomsnittliga sträcka som varje bil rullar varje år. Data kommer från noteringar som görs vid besiktningen. Men detta genomsnitt tar inte hänsyn till att bilägandet varierar kraftigt över landet. I storstäderna är det färre hushåll som har bil. Siffrorna tar heller inte hänsyn till vem som äger fordonet och i vilket syfte bilen körs, alltså om det är en taxi, en tjänstebil eller en privatbil.
Det stämmer att Stockholmsbilar rullar flest mil per år. Men utgår man i stället från hur långt varje person i genomsnitt kör blir siffran helt annorlunda, och stockholmarna hamnar då i botten.
Tittat man på alla personbilar – alltså de som ägs av privatpersoner, företag eller organisationer – körde den genomsnittliga stockholmaren 588 mil under 2018. Jämtland och Dalarna, med 791 respektive 781 mil per invånare, återfinns i toppen.

Tittar man enbart på privatägda bilar sticker Stockholm ut ännu mer. Stockholmarna körde sina privatägda bilar endast 335 mil i snitt under 2018. Att jämföra med 578 mil i Dalarna.”Påståendet att Stockholmare kör mest bil är felaktigt i hänseende till statistiken om körsträckor och om man sätter körsträckorna i relation till befolkningen blir bilden en annan”, skriver Anette Myhr, statistiker vid Trafikanalys, i ett mejl till DN.
Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se
Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se "

"Fakta. Mil per invånare (alla personbilar), 2017
Mest
Munkedal: 976
Berg: 956
Sunne: 951
Malung: 951
Tanum: 949
Orust: 947
Årjäng: 946
Tingsryd: 940
Övertorneå: 939
Eda: 937
Minst
Sundbyberg: 416
Lidingö: 475
Tyresö: 480
Huddinge: 486
Malmö: 487
Botkyrka: 491
Göteborg: 491
Salem: 537
Haninge: 542
Öckerö: 547

" Elnätet räcker inte inte till – byggprojekt kan stoppas

DN TISDAG 21 MAJ 2019

Situationen för Stockholms elförsörjning har blivit akut. Elnätsföretaget Ellevio tidigarelägger datumet för när taket för deras kapacitet är nådd. Redan i höst riskerar nya byggprojekt att stoppas och tunnelbaneutbyggnaden är hotad.
– Vi ropar inte varg i onödan, säger Henrik Bergström, ansvarig för samhällskontakter på Ellevio.

I flera artiklar har DN skrivit om att Stockholm står inför en akut kapacitetsbrist för elnätet. Ellevio, som ansvarar för stora delar av nätet i huvudstaden, har sagt att de når sitt kapacitetstak i Stockholm 2021. De tidigarelägger nu datumet till redan i höst.
– Vi har en stamnätskapacitet som inte kommer att utökas förrän tidigast 2027. Produktionen från Stockholm exergi räddar oss i dag, men det finns risk för att produktionen av el kommer att minska redan från och med i höst. Allt pekar åt fel håll, säger Henrik Bergström.
Anledningen till att Ellevio ändrar sin prognos är att kraftföretaget Stockholm exergi beslutat att minska sin elproduktion. Bolaget ägs till hälften av Stockholms stad och har flera kraftverk som producerar el. I april meddelade de att de stänger en av två kolpannor vid Värtaverket med hänvisning till de höjda skatter som aviserades i vårbudgeten.
Ellevio varnar nu i en debattartikel i Svenska Dagbladet för att flera - större byggprojekt är hotade – Förbifart Stockholm, utbyggnaden av tunnelbanan och nya bostadsprojekt.
– Vi kan behöva ha en väntelista där vi stoppar nya projekt eftersom vi inte kan garantera elförsörjningen. Förbifart Stockholm och

utbyggnaden av tunnelbanan behöver väldigt mycket energi, säger Henrik Bergström.
Sverige producerar tillräckligt med el, men kraftnäten klarar inte det snabbt växande behovet i tätbefolkade områden. Elbilar, nybyggnation och digitalisering har gjort att efterfrågan på el ökat samtidigt som det inte har gjorts några större investeringar i nätet på flera år.
För att lösa situationen efterfrågar Ellevio bland annat en mer långsiktig politik samt att tillståndsprocessen för att bygga ut elnätet går snabbare. I dag tar det cirka tio till tolv år att bygga ny elinfrastruktur, varav en stor del går åt till planprocessen. Själva byggandet tar i snitt två år. På kort sikt vill Ellevio samarbeta med större kunder för att se hur de kan minska sin elkonsumtion.
– På lång sikt behövs nya, stora investeringar i infrastrukturen. Det mesta av elnätet byggdes ut på 1960- och 1970-talet och nu står vi inför nästa investeringspuckel, säger Henrik Bergström.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

"KD pressar på för nytt beslut om kärnkraft

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

KD vill öka pressen på regeringen i kärnkraftsfrågan. Partiledaren Ebba Busch Thor vill hitta stöd i riksdagen för att rädda Ringhals 1 och 2. – Vi är beredda att försöka framtvinga det här, säger hon.

Kärnkraften har återigen blivit en het politisk fråga som sätter den blocköverskridande energiuppgörelsen från 2016 i gungning. M och KD, som står bakom uppgörelsen, vill nu ha en omprövning av besluten att stänga reaktorerna 1 och 2 i kärnkraftverket Ringhals. Ebba Busch Thor (KD) uppmanar regeringen att ta initiativ till en utredning om förutsättningarna för att driva reaktorerna vidare. Utredningen skulle enligt henne kunna göras antingen av bolaget Vattenfall självt eller av en extern part.
Gör regeringen inte det är KD-ledaren beredd att ta till andra medel.
– Vi är beredda att via utskottsinitiativ försöka framtvinga det här. Men jag skulle vara otroligt förvånad om statsminister Stefan Löfven tar så lätt på klimatomställningen och frågan hur vi bevarar Sveriges konkurrenskraft att han inte är beredd att skaffa ett vettigt underlag för ett nytt beslut, säger Ebba Busch Thor.
Ett förslag i den riktningen ligger redan i riksdagens näringsutskott från Liberalerna, som valde att ställa sig utanför energiöverenskommelsen just på grund av en avvikande mening i kärnkraftsfrågan.
– Vi har inte pratat färdigt med Liberalerna om detaljerna, vilken modell de har tänkt sig att använda och så vidare. Men både KD och

M är för att driva Ringhals 1 och 2 vidare. På något sätt ska vi kunna gå på samma linje i utskottet, säger Busch Thor.
För en majoritet i riksdagen räcker det dock inte ens om SD ansluter sig till kärnkraftsinitiativet, vilket de har öppnat för. Centern och Miljöpartiet, som också ingår i uppgörelsen, är hårdnackat mot att ge kärnkraften mer utrymme. S har därför avgörandet i sin hand.
– Det är klart att jag hoppas att det finns ett intresse hos Socialdemokraterna för att ta ansvar för både hur vi ska klara klimatomställningen och konkurrenskraften. Då behöver de här frågorna svar, säger KD-ledaren.
Vattenfall ser i nuläget inga skäl att ompröva avvecklingen i Ringhals. Bolagets presschef Markus Friberg har i en DN-intervju sagt att det ”är inte en rationell lösning”.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se "

" Svenskt Näringsliv nekar SAS ersättning för strejken

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

SAS får ingen ersättning av Svenskt Näringsliv efter pilotstrejken. De inställda flygturerna lämnar djupa spår i flygbolagets kassa. Det blir ingen konfliktersättning för SAS efter den pilotstrejk som stoppade flygbolagets turer under sju dagar.

”SAS respekterar men beklagar beslutet”, uppger bolaget i ett pressmeddelande.
Motiveringen är att arbetsgivarorganisationen Svenskt Näringsliv anser att det avtal som parterna (SAS och facket Svensk Pilotförening) enades om inte uppfyller kraven för att bolaget ska kunna få ersättning. Avtalet som tecknades i samband med strejken avser åren 2019–2021, där Svenskt Näringsliv menar att det ännu inte finns bestämmelser för vad som ska gälla kring bland annat löneökning för de två senare åren.
Bakgrunden till strejken var bland annat att piloterna ville ha mer förutsägbara scheman, högre löner och att jobben inte skulle läggas ut på låglönebolag. Efter 36 timmars förhandlingar i Oslo enades parterna i konflikten. Utgången blev högre löner och löften kring schemaläggning och inblandning av låglönebolag.
– Jag tror att det här avtalet kommer att vara kostsamt för SAS i slutändan. Företaget måste hitta sätt att finna effektivitet för att kompensera för högre löner och bättre arbetsvillkor, säger Jakob Pedersen, analyschef på danska Sydbank.
Strejken kan ha kostat bolaget omkring en halv miljard kronor, enligt nyhetsbyrån TT. Nära 400 000 resenärer påverkades när drygt 4 000

flyg ställdes in. Kostnaden för den svenska verksamheten uppskattas till 250 miljoner kronor, enligt Ekot. Detta var notan Svenskt Näringsliv väntades kompensera.
– Det är utmanande för bolaget. Det verkar i en bransch där konkurrenter minskar sina kostnader och SAS måste arbeta ännu hårdare mot att göra det självt, säger Jakob Pedersen.
Samtidigt påpekar han att det har gått bättre för SAS än för andra flygbolag under de senaste åren.
– SAS har vunnit konkurrensfördelar gentemot sina konkurrenter de senaste 5–7 åren. Nu tror jag att detta kommer att vända mot att de i stället förlorar dessa konkurrensfördelar, säger Jakob Pedersen.
Var kommer pengarna att tas ifrån?
– Det är inte riktigt så enkelt. Företaget kommer att behöva se över besparingar i alla led. Jag tror inte att vi kommer att se att anställda avskedas. De behöver arbeta smartare. Det är upp till ledningen att visa att de kan hantera det.
När strejken var inne på sin fjärde dag sade SAS vd Rickard Gustafson att den var ”förödande för bolaget”. Hur djupa spår den lämnar i bolagets ekonomi kommer att framgå i kommande rapporter. SAS avstår från att uttala sig om den uteblivna ersättningen men skriver i ett mejl till DN:
”Frågor om de ekonomiska konsekvenserna av strejken får vi återkomma till i vår kommande kvartalsrapportering den 28 maj.”
Från piloternas håll var tonen i samband med att parterna enats och strejken avblåsts optimistisk.
– Vi är nöjda med det ramverk vi har kommit fram till och anser att våra medlemmar nu kan känna en större arbetstrygghet och att de är en del av SAS framtid, sade Jesper Olsson, vice ordförande i Svensk pilotförening, till DN då.
SAS aktiekurs sjönk på tisdagseftermiddagen.
Svenskt Näringsliv vill inte ge en kommentar.
Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se
Joakim Lundberg
joakim.lundberg@dn.se

" Därför straffas flygbolaget

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

DN:s näringslivsreporter Hans Strandberg svarar på tre frågor om Svenskt Näringslivs beslut.

1 Varför straffar Svenskt Näringsliv sitt eget medlemsföretag?
Kravet för att få konfliktersättning är att avtalet inte överstiger vad den övriga arbetsmarknadens parter har fått för 2019, i snitt 2,3 procent. Det är detta man kallar ”märket”. Enligt Svenskt Näringsliv ligger pilotavtalet klart över detta för 2019 och avtalet löper under 2020 och 2021, som ännu inte har något märke.
2 Vad betyder ”märket”?
Det kallades tidigare lönenorm, det nya ordet föddes i avtalsrörelsen 2011/2012. Det är ett slags riktmärke för de avtal som sätts. En vägledande princip är att den konkurrensutsatta industrin ska vara normerande.
3 Hur dyrt blir detta för SAS?
Svenskt Näringsliv uppger att man inte hann börja räkna på konfliktersättningen eftersom frågan föll på att SAS helt enkelt inte uppfyllde kraven. SAS meddelar att man ska återkomma med information i nästa delårsrapport. Det har dock tidigare talats om att den sju dagar långa konflikten kostade flygbolaget flera hundra miljoner kronor.

Hans Strandberg "

" Nödvändigt att införa gradvis höjning av drivmedelsskatten

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

Över 600 000 bortskämda och egoistiska bilister, som sätter sin egen bekvämlighet långt före barnens och barnbarnens välmående, klagar över skatter i Facebookgruppen Bensinupproret 2.0. Det är ett beklämmande skådespel, inte minst med tanke på hur lätt det är att mer än halvera sina drivmedelskostnader. Två åtgärder kan vidtas redan i morgon:

1. Sänk farten med 30 procent. Eftersom bränsleåtgången (och därmed även utsläppen) är ungefär proportionella mot hastigheten i kvadrat, innebär detta en halvering av bränsleförbrukningen. Den som finner förslaget alltför drastiskt kan göra en mjuk övergång genom att börja respektera rådande fartbegränsning. Detta torde i genomsnitt ge en hastighetsminskning med 20 procent och därmed minskad bränsleförbrukning med drygt 30 procent. En sträcka som tidigare krävt en liter bensin eller diesel till en kostnad av cirka 17 kronor kommer härigenom att kosta 12 kronor – precis den av upprorsmakarna önskade reduktionen.
Sant är förstås att resan kommer att ta något längre tid, men om en färd på fyra mil (två mil i vardera riktningen) sker i 70 kilometer i timmen i stället för i 90 kilometer i timmen, det vill säga med en fartminskning på drygt 20 procent, kommer den att ta 34 minuter i stället för 27 minuter. Dessa sju minuter per dag innebär betydligt högre säkerhet för föraren och medtrafikanterna, långt lägre störningar för boende längs vägen och rejält sänkta utsläpp av klimatskadlig koldioxid och försurande och hälsovådliga kväveoxider. Är verkligen några minuters extra restid ett alltför högt pris för detta?

2. I dag är beläggningsgraden i bilarna låg – mellan 1,25 och 1,30 personer per bil. Man kan se det som att av fyra bilar innehåller tre stycken endast en person, medan den fjärde innehåller två resande. Med tanke på att en normal bil rymmer fyra eller fem resenärer måste detta betraktas som ett absurt dåligt resursutnyttjande. Samåkning, där alla delar på drivmedelskostnaden, kommer åtminstone halvera kostnaden.
För att ytterligare minska förbrukningen bör man naturligtvis välja en mjuk körstil samt planera sitt resande med viss omsorg.
På längre sikt är det naturliga att välja en mindre, lättare och snålare bil – helst en elbil eller åtminstone en hybrid. Den svenska fordonsflottan är rejält överviktig och har all anledning att banta. Här bör staten hjälpa till genom en kraftig skärpning av bonus-malus-systemet.
Säkerligen kommer många att upprört protestera och vägra pröva åtgärderna ovan. Förändring – i synnerhet om den kan upplevas som en försämring – är sällan populär och bilismen har en lång historia av upprörda invändningar mot inskränkningar i det fria framförandet av fordonen: fartbegränsningar, trafikljus, säkerhetsbälten och trängselavgifter har alla en gång mötts av stort motstånd. Vi bör dessutom ha klart för oss att de föreslagna åtgärderna bara är början. Om vi ska uppnå målen i Parisavtalet kommer det att krävas långt hårdare åtgärder. Det är olyckligt att vi successivt vant oss vid att överutnyttja naturens resurser, men det innebär inte att vi kan fortsätta på den inslagna vägen.
För att underlätta den nödvändiga övergången till en fossilfri fordonsflotta bör i själva verket drivmedelsskatten höjas med 1 procent i månaden. En sådan åtgärd kommer att bli i stort sett omärklig i bruset

från oljebolagens ständiga höjningar och sänkningar: Tio öre upp och tio öre ner. Efter sex år kommer åtgärden emellertid att innebära en behövlig fördubbling av skatten; samtidigt ger konstruktionen alla inblandade goda tidsmarginaler för att vidta åtgärder.
Det är hög tid att omsätta den påstådda oron för klimatet i handling.

Claes Trygger
teknologie doktor, Stockholm "

”Genuin oro över passiv politik bakom ungas klimatstrejker”

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190523
Rörelsen med klimatstrejkande unga är inte ett uttryck för ett slags allmän aktivismlust eller en önskan om att slippa ifrån skolundervisningen, varken i Stockholm eller i övriga undersökta europeiska städer. Snarare är den grundad i en genuin oro över klimatförändringarna och en frustration över politikers passivitet, skriver fem forskare.

I morgon fredag är det åter dags för globala skolstrejker. Förra gången, den 15 mars, uppges över en miljon ha demonstrerat i minst 100 länder, varav flera tusen personer utanför riksdagshuset i Stockholm. Det återstår att se om dessa siffror nu överträffas; tveklöst har dock det som startade med Greta Thunbergs skolstrejk inför valet i höstas växt till en global proteströrelse.
I medierna har olika föreställningar om och synpunkter på de protesterande figurerat, vissa av det mer kritiska slaget. Både Australiens och Storbritanniens premiärministrar avfärdade till exempel tidigt strejken och uppmanade ungdomarna att hålla sig i skolan i stället för att demonstrera. Vissa debattörer har också hävdat att de strejkandes främsta motiv är att slippa lektioner. Men vilka är det egentligen som protesterar, och vad vill de?
Med hjälp av en etablerad metod, framtagen inom ramen för ett internationellt protestforskningsnätverk, ställde vi enkätfrågor till deltagarna i demonstrationen utanför riksdagshuset den 15 mars, den största skolstrejksrelaterade protesten i Sverige hittills. Följande fem

resultat vill vi särskilt fästa uppmärksamhet på, vad gäller de skolungdomar under 20 år som deltog i undersökningen:

1 De flesta av de unga demonstranterna är flickor. Mer än hälften av demonstranterna var så unga att de gick i grundskolan eller gymnasiet och av dessa var två av tre flickor.

2 De flesta har ingen eller begränsad tidigare erfarenhet av aktivism. Av skolungdomarna hade 36 procent aldrig demonstrerat tidigare och övriga endast vid ett mindre antal tillfällen.

3 De har ett stort miljöengagemang. En majoritet av klimatstrejkarna uppgav att de av politiska, etiska eller miljömässiga skäl hade förändrat sin konsumtion av varor eller sin diet. Därtill menade en stor majoritet att räddandet av miljön och klimatet måste prioriteras, även om det skulle innebära att gå emot folkmajoriteten, och nästan alla menade att detta måste ske även om det skulle medföra minskad tillväxt och färre arbetstillfällen.

4 Få är engagerade i miljöorganisationer. Flera föreningar var med och organiserade demonstrationen men endast 10 procent av skolungdomarna uppgav att de fått höra talas om evenemanget den vägen, och samma låga andel var medlem i någon sådan organisation. Rekryteringen till demonstrationen skedde i stället främst via sociala medier, vänner och bekanta, och en majoritet av skolungdomarna uppgav att Greta Thunberg hade ökat deras intresse för klimatfrågan och påverkat deras beslut att delta i den globala klimatstrejken.

5 Många misstror politikerna. Bara en fjärdedel av skolungdomarna menade att det går att lita på att nationella regeringar kan lösa miljöproblemen. Hela 31 procent av dem identifierade sig inte med något parti alls (de partier som störst andel sympatiserade med var Miljöpartiet och Vänsterpartiet). Samtidigt var ett viktigt motiv för dem att trots allt försöka få politikerna att genomföra en politik som faktiskt kan bromsa den globala uppvärmningen.

Sammantaget framträder bilden av en påfallande ung rörelse, i vilken en stor andel flickor är engagerade, där merparten inte är erfarna aktivister och inte mobiliserats av etablerade miljöorganisationer men där de flesta har ett genuint miljöengagemang. Misstron mot politikerna och deras förmåga att lösa klimatproblemet är utbredd. Att de aktiva ser klimatproblemet som en fråga främst för det politiska systemet är tydligt: en ytterst liten andel av de unga demonstranterna ansåg att enskilda individers frivilliga livsstilsförändringar kan stoppa klimatförändringarna.

I samband med de globala skolstrejkerna i mars genomfördes identiska undersökningar som den i Stockholm i en rad europeiska städer: Amsterdam, Berlin, Bremen, Bryssel, Florens, Genève, Lausanne, Malmö, Manchester, Truro (Storbritannien), Warszawa och Wien. Resultaten är påfallande lika för de flesta städerna: det personliga miljöengagemanget är starkt och misstron mot politikerna utbredd; de tidigare erfarenheterna av aktivism är begränsade; bland de unga demonstranterna är flickor i majoritet; och Thunberg uppges ha ökat intresset för klimatfrågan.

Resultaten ger alltså inte stöd åt att rörelsen skulle vara ett uttryck för ett slags allmän aktivismlust eller en önskan om att slippa ifrån skolundervisningen, varken i Stockholm eller i övriga undersökta europeiska städer. Snarare tycks den grunda sig i genuin oro över klimatförändringarna och frustration över vad som upplevs som politisk passivitet.

Att mobiliseringen i huvudsak inte skett genom föreningar som Greenpeace och Naturskyddsföreningen är helt i linje med internationell forskning. Ofta utvecklas sociala rörelser vid sidan av etablerade organisationer, speciellt när dessa betraktas som en del av det etablissemang som protesterna riktas emot. Att sociala medier spelat en viktig roll är däremot i dag typiskt för rörelser där yngre personer är särskilt involverade.

Det är sedan tidigare känt att just unga prioriterar klimatfrågan särskilt högt, ofta som den viktigaste samhällsfrågan, och att klimatoron är speciellt utbredd bland dem. Att det bland ungdomar finns en grogrund för denna typ av protester är därför inte förvånande. Mer anmärkningsvärt är att skolungdomar, och inte universitetsstudenter, dominerar bland demonstranterna. De senare är ju mer resursstarka och högutbildade, och har historiskt sett utgjort en betydligt starkare kraft i olika slags proteströrelser, världen över. Förklaringen kan mycket väl ha att göra med Greta Thunberg. Vår undersökning visar att hon varit en tydlig inspirationskälla, särskilt för de yngre. Resultatet är inte förvånande ur det perspektivet att jämnåriga bör ha särskilt lätt att identifiera sig med henne.
I mediers rapportering stod det tidigt klart att många framträdande personer inom rörelsen är flickor och unga kvinnor, inte bara i Sverige utan även i merparten av de västländer där det protesterats mest (till exempel Australien och Belgien). Vår undersökning visar att detta mönster tycks gälla de protesterande i stort och inte bara ledargestalterna. Återigen kan en bidragande orsak vara identifikation med Greta Thunberg, och att denna samhörighetskänsla är särskilt stark bland flickor.
Oavsett om skolstrejkerna fortsätter eller ebbar ut så har deltagarna nu övat sina färdigheter i mobilisering och står bättre rustade att engagera sig framöver. Kanske håller en ovanligt politiskt aktiv generation på att träda fram, som på olika sätt och i olika konstellationer kommer att höras framöver. Till exempel kan den växande Extinction Rebellion-rörelsen här tänkas få ytterligare anhängare. Sannolikt kommer denna generation fortsätta att prioritera klimatfrågan högt och också kanske ha påfallande många kvinnliga ledare och engagerade.

Per Adman, docent i statsvetenskap, Uppsala universitet
Joost de Moor, forskare i statsvetenskap, Stockholms universitet
Katrin Uba, docent i statsvetenskap, Uppsala och Tartu universitet
Mattias Wahlström, docent i sociologi, Göteborgs universitet
Magnus Wennerhag, professor i sociologi, Södertörns högskola
Länk till forskningsrapporten finns på dn.se/debatt. "

" Experter: Elflygplan blir för korta sträckor på inrikesflyget

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

Inom ett decennium kommer det finnas små lätta elflygplan i inrikes trafik i Sverige.– Inte ens på lång sikt kan vi i dag se att vi ska kunna flyga över Atlanten med elflygplan, säger Karin Byman, energiexpert på Ingenjörsvetenskapsakademin, IVA.

Karin Byman var moderator på ett seminarium i höstas om elflyg och hon är säker på en sak.
– Det kommer att bli eldrivna flygplan av något slag, men man kan inte jämföra dem med de stora flygplan som används när man flyger till Thailand, säger hon.
Den nära framtid hon ser kommer att ge små, lätta flygplan för korta sträckor på inrikesflyget. De skulle, till exempel, kunna ersätta busstrafiken i Norrlands inland.
I USA finns redan beställningar på elflygplan som kan ta upp till 12 - passagerare. I Norge väntas elflygplan i inrikestrafik vara i drift redan runt 2025. Men för stora flygplan som tar många passagerare långa sträckor – där finns inte eldrift på kartan.
– Ska man göra det flyget fossilfritt så är det flytande fast fossilfria drivmedel som gäller - ungefär som vi har i bilar. Olika former av hybridlösningar skulle kunna vara ett alternativ för att elektrifiera delar av framdrivningen, säger Byman.
Men Ulf Ringertz, professor i farkost och flyg på Kungliga tekniska högskolan, tycker att arbetet börjar i fel ände.

– Först måste flygindustrin få tag i stationär elproduktion, problemet med dagens elflyg är att de inte får någon större miljöpåverkan så länge batteritekniken är oförändrad, säger han.
Dessutom måste det löna sig att tillverka elflyg för de stora jättarna. Som exempel nämner Ulf Ringertz möjligheten att beskatta olika transportmedels miljöpåverkan.
– Då skapas bättre förutsättningar för marknaden och tillverkarna, och det blir möjligt att konkurrera med de som kör på fossilt bränsle.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se
Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

" SAS samarbetar med Airbus om eldrivet flyg

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

Toulouse SAS inleder en satsning på el- och hybridflyg. Tillsammans med flygplanstillverkaren Airbus startar bolaget ett nytt forskningsprojekt.– En utmaning är att lagra tillräckligt med el för att kunna ta emot 100 passagerare, säger SAS vd Rickard Gustafsson.

SAS blir det första flygbolaget någonsin att ingå den här typen av samarbete med Airbus. Tanken är dock inte att arbeta fram några nya el- eller hybridflyg tillsammans.
– På lång sikt vill vi gå över till ett fossilfritt flyg, hållbarhetsfrågan är helt avgörande för flygets framtid och därmed även SAS framtid, säger Rickard Gustafsson.
Samarbetet går ut på att ta reda på hur väl anpassad branschen är för introduktionen av storskaligt el- och hybridflyg. Man kommer bland annat att titta på hur väl rustade flygplatserna är, och vad som behövs för att klara framtidens flyg.
Glenn Llewellyn är chef för för elektrifierat flyg på Airbus
– Vi vill förstå och studera hur de här hybrid- och el-flygen kommer användas, hur de ska laddas på flygplatser, hur vi kan se till att det finns rätt infrastruktur för laddning på flygplatserna och hur vi kan säkerställa att det kommer genuin grön el till flygplatserna, säger han.
Airbus har redan i dag ett par utvecklingsprojekt där man både har lyckats att lyfta och flyga kortare sträckor med helt eldrivna plan för upp till fyra personer. Flygtillverkaren har dock svårt att komma

vidare, bland annat för att batterierna som kan lagra tillräckligt med energi för längre sträckor fortfarande väger för mycket.
Först 2030 hoppas Glenn Llewellyn kunna ta den teknologin de testat till kommersiella plan för över hundra passagerare. Under tiden ska Airbus, tillsammans med SAS utforska hur man bäst förbereder sig och resten av flygindustrin.
– De har väldigt värdefull expertis kring verkligheten och den dagliga verksamheten, utmaningar med underhåll och service och klimatutmaningar, vilket jag tror är värdefullt för projektet, säger Glenn Llewellyn.
Varför just SAS?
– De uttryckte sitt intresse och sin vilja att utforska det här området samtidigt som oss. Jag tror det är viktigt för dem att göra konkreta saker för att minska koldioxidutsläpp i flygindustrin och det är det även för oss.
Vad får SAS ut av detta?
– SAS får en insikt i vad nästa generations flyg kommer att vara och de har en stor chans att påverka den nästa generationens teknologi.
Samarbetet startar i juni 2019 och ska pågå fram till slutet av 2020 till en början. Huvudsakligen kommer studien och testerna ske i Stockholm och i Toulouse, där flygtillverkaren har sin bas.
Hur mycket pengar som investeras i arbetet vill Airbus inte gå ut med, och inte heller hur stor andel av investeringen respektive part står för.
SAS-vd:n Rickard Gustafsson lyfter också frågan om miljön och eldistributionen.
– Det gäller att bolagen arbetar aktivt med grön el och distribuerar den mer effektivt, så det blir så lite förluster som möjligt, säger Rickard Gustafsson.
Samarbetet startar i juni 2019 och pågår fram tills 2020.
Vad hoppas du att samarbetet ska ha utmynnat i tills dess?
– Det ska finnas en tydlig färdplan mot ett fossilfritt flyg, här och nu ställer vi om vår verksamhet till ett klimatneutralt avtryck.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

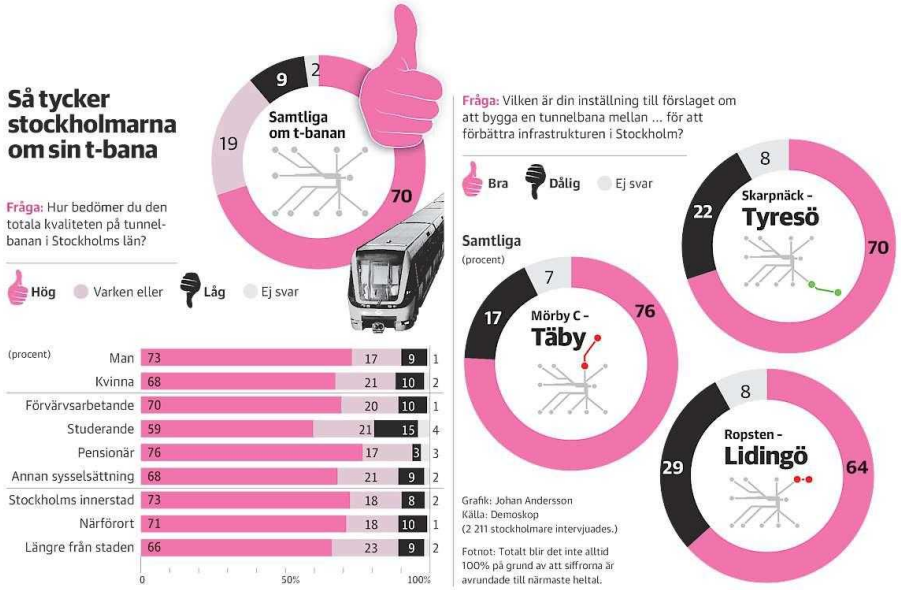

"Drygt sju av tio vill ha t-bana till Täby

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

Pensionärer och innerstadsbor är mest positiva till tunnelbanan – studerande mest negativa, 15 procent av dem tycker att kvaliteten på t-banan är låg. Hela 76 procent av stockholmarna vill ha tunnelbana till Täby. Det visar en undersökning som Demoskop har gjort åt Stockholms handelskammare.

70 procent av stockholmarna är mycket eller ganska nöjda med kvaliteten i tunnelbanan. Män är mer nöjda än kvinnor och den positiva inställningen svalnar ju längre ut från city man bor.

– Att t-banan är omtyckt av stora grupper stockholmare, och särskilt äldre, kan bero på att den är förhållandevis pålitlig och effektivt i förhållande till andra trafikslag. Man behöver inte stå och huttra vid en hal busshållplats, säger Handelskammarens vd Andreas Hatzigeorgiou.
Och stockholmarna nöjer sig inte med de fyra nya t-baneprojekt som redan är beslutade:
*76 procent ställer sig bakom att bygga tunnelbana till Täby centrum.
*70 procent tycker att t-bana till Bollmora i Tyresö är ett bra förslag.
*64 procent vill ha tunnelbana till Lidingö centrum.
– Det är hoppfullt att stockholmarna inser t-banans betydelse för en växande stad. När det gäller arbetskraftsbristen och bostadskrisen tappar vi mark mot många av de städer i världen vi konkurrerar med. Men vi har ett försprång i tunnelbanan, den är en styrka, säger Andreas Hatzigeorgiou.
En miljon människor använder t-banan varje dag. En expansion ligger i stadens, regionens och hela Sveriges intresse, menar han.
– Trafikinfarkten som försvårar för stockholmarna att ta sig fram är en hämsko för hela Sverige. Trafiksituationen här och en utbyggnad av tunnelbanan är en angelägenhet även för staten.
Nordostkommunerna i Stockholms län beräknas fram till år 2045 växa med drygt 70 000 invånare, ett nytt Täby. Men en t-bana till Täby centrum är inte helt lätt att få till, avståndet mellan Mörby och Täby C är stort och det skulle behövas en station på vägen.
Norr om Mörby centrum ligger Danderydsberg. Ett stort markområde som länge var tänkt som bostadsområde vid en utbyggnad av tunnelbanan. Men för några år sedan gjorde Danderyds kommun stora delar av området till naturreservat.
– Jag tror att det är möjligt att bygga t-bana till Täby om viljan finns. Men samtidigt måste vi respektera lokala opinioner, de som bor i ett område måste få göra sina röster hörda. Men det är väldigt intressant att det finns ett så stort stöd bland stockholmare i gemen för nya dragningar och stationer, säger han.
Även t-bana till Lidingö kan bli knepigt. Lidingö stad har beslutat att bygga en ny bro till Ropsten för Lidingöbanan, och därmed valt en annan väg.
– Det finns säkert utmaningar kopplade till flera av de här t-banelinjerna. Vi har försökt tänka visionärt och utmana tanken på hur ett t-banesystem kan se ut, säger Andreas Hatzigeorgiou.
I en rapport från Stockholms handelskammare 2017 – Tunnelbana 3.0 – presenteras en plan för 22 nya stationer, 13 nya bytespunkter, mindre tryck i de centrala delarna och möjligheter att bygga drygt 200 000 nya bostäder utöver de som redan ligger i kommunernas långsiktiga planer.
I dag är det bara vid fyra stationer av alla de etthundra i Stockholms tunnelbanenät som det går att byta till en annan linje. Det är Slussen, Gamla stan, T-centralen och Fridhemsplan. Det är mycket få jämfört med andra storstäder.
Därutöver finns det ytterligare fem stationer där en linje grenar sig: Skärmarbrink, Gullmarsplan, Liljeholmen, Östermalmstorg och Västra skogen.
I Handelskammarens förslag sträcker sig nya tunnelbanelinjer tvärs över regionen från Tyresö till Arninge, ända ut till Gustavsberg i öster, Huddinge centrum i söder och Viksjö i nordväst.
– Vi behöver satsa mer och det finns en samsyn i regionen om att satsa på tunnelbanan, säger Andreas Hatzigeorgiou.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se "

"Fakta. Så ska t-banan byggas ut
Tidsplan för beslutade t-baneprojekt:
T-bana Odenplan–Arenastaden, klar 2024.
T-bana Barkarby, klar 2024.
T-bana Nacka-Söderort, klar 2026-2027.
T-bana Fridhemsplan-Älvsjö, klar 2035. "

" Energiministern kritisk mot minskad elproduktion

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

Stockholms står inför en akut elbrist när värmeföretaget Stockholm exergi ska minimera sin elproduktion. Energiminister Anders Ygeman (S) anser att det till hälften kommunalägda bolaget felprioriterar. Finansborgarrådet Anna König Jerlmyr (M) menar å sin sida att regeringens miljöskatter har en negativ klimatinverkan.

DN har tidigare skrivit om att Stockholms elnät står inför en akut kapacitetsbrist. Ellevio, som ansvarar för stora delar av nätet i huvudstaden, har sagt att man kan nå sitt kapacitetstak i Stockholm i höst och uppger att de kan behöva stoppa nya byggprojekt som tunnelbanan och Förbifart Stockholm om inga åtgärder genomförs.
Anledningen är att kraftföretaget Stockholm exergi beslutat att minska sin elproduktion. Bolaget, till hälften ägt av Stockholms stad och till hälften av Fortum, meddelade i april att de tänker stänga en av två kolpannor vid Värtaverket, med hänvisning till skattehöjningar som aviserades i vårbudgeten.
Energiminister Anders Ygeman (S) anser att Stockholms stad borde se till så att Stockholm exergi fortsätter att producera el.
– Jag hoppas att Stockholm exergi inte ska sluta producera el. Ytterst är det en fråga för ägarna. De måste fråga sig om det är värt att minska vinsten något och garantera elproduktionen. Kraftvärmesektorn måste bära sina klimatkostnader precis som alla andra, säger han.
Då måste de använda fossila bränslen för elen. Hur ser du på det?
– Ytterst vill vi att de ska använda biobränslen. Å andra sidan är klimatfrågan inte ny. Stockholm exergi har haft lång tid på sig att ställa om, säger Anders Ygeman.
Stockholms finansborgarråd Anna König Jerlmyr (M) menar å sin sida att regeringens ökade beskattning på värmeproduktion kommer att tvinga staden att importera fossil el.
– Ministern har inte lyssnat på Stockholm exergi. Det här slår direkt mot regionens förmåga att försörja staden med värme och el. Skatteökningen kommer att leda till ökade koldioxidutsläpp, säger hon och fortsätter:
– I stället för att medlen går till en grön omställning för Stockholm exergi så går de till Ygemans regeringsbudget.
I dag får Stockholmsregionen in 1 525 megawatt från stamnätet och vissa kalla vinterdagar när förbrukningen är som högst kan de få in extra el från bland annat Värtaverket.
Sverige producerar tillräckligt med el för Stockholm, men kraftnätsinfrastrukturen har inte kapacitet för det snabbt växande behovet. Om Värtaverket slutar producera el kan det leda till ett kapacitetsunderskott på flera hundra megawatt. Elbilar, nybyggnation och digitalisering har gjort att efterfrågan på el ökat kraftigt.
– Vi har tiodubblat investeringarna i elnätet, från 400 miljoner kronor per år till 4 000 miljoner kronor per år. Vi vill göra det snabbare och enklare att bygga elledningar och jag har tillsatt en utredning i frågan som ska rapportera till mig i början av juni, säger Anders Ygeman.
– Man ska komma ihåg att flera kommuner säger nu att de inte kommer kunna förse nya bostadsområden med el. Men många kommuner har hindrat utbyggnaden av stamledningar på sin mark.
Om fler ska köra elbilar och Sverige ska bli fossilfritt lär efterfrågan på el öka kraftigt. Har ni någon målsättning för hur mycket kapaciteten ska öka i Stockholm?

– Tillräckligt för att klara efterfrågan. Svenska kraftnät står för prognoserna. Elbilar med högkapacitetsbatterier skulle även kunna bidra till att kapa topparna för elförbrukningen. Så jag ser dem mer som något positivt i sammanhanget, säger Anders Ygeman.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

Här i världen hålls klimatdemonstrationer
Fredag 24 maj 2019.
Källa: fridaysforfuture.org

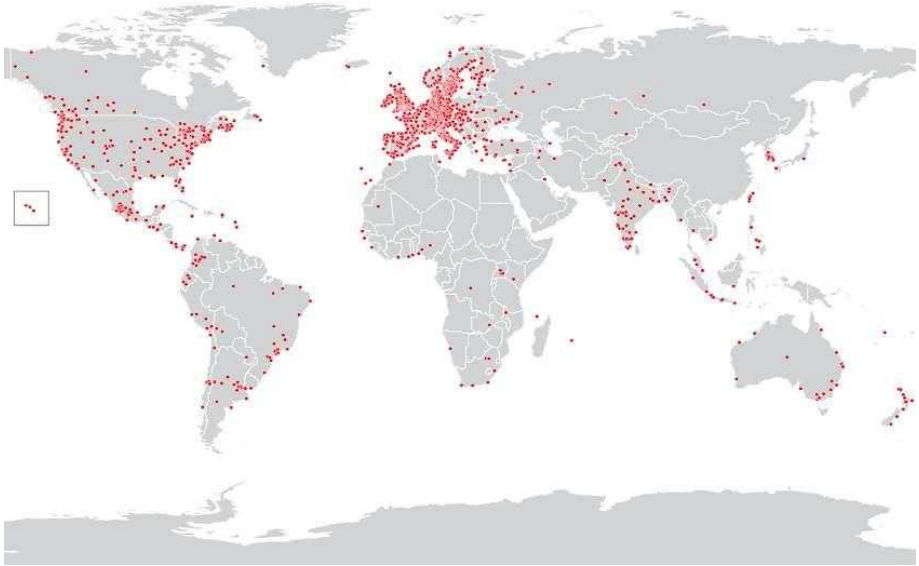

" Kraftnät får svårt klara ökat elbehov

DN FREDAG 24 MAJ 2019

Dagens elnät räcker inte för att klara framtidens elbehov. Det hävdar Energiföretagen i en ny rapport. Energimarknadsinspektionen håller med om att omställningen till fossilfritt innebär utmaningar men varnar för osäkra prognoser.

– Elektrifiering är en nyckel för att vi i Sverige ska kunna bli fossilfria till 2045, säger Per Holm, ansvarig för klimatpolitik på branschorganisationen Energiföretagen.
Enligt en ny rapport som Energiföretagen beställt kommer elanvändningen år 2045 att öka från dagens 140 till 190 terawattimmar per år – en ökning som motsvarar mer än 1,5 gånger Danmarks årliga elförbrukning.
Elanvändningen väntas öka snabbare än tidigare trott, främst på grund av övergången till en fossilfri fordonsflotta. Även industrins och servicesektorns elbehov väntas öka kraftigt, enligt prognosen som ligger i samma härad som Energimyndighetens beräkningar.
Det ökade elbehovet innebär flera utmaningar, anser Per Holm.
– Till 2045 kommer majoriteten av den elproduktion som finns i dag att behöva bytas ut. All vindkraft som står uppe i dag kommer att vara uttjänt till 2045. Att den ska bytas ut samtidigt som vi ska öka produktionen, det är en av utmaningarna vi ser, säger han.
Även elnäten skulle behöva bytas ut, anser han.
– Tittar vi på elnäten i dag så är de ganska gamla på många håll. Och vi ska klara av den här kraftiga utbyggnaden med bland annat elbilar i städer när det redan nu är trångt i elnätet. Det kommer att behöva investeras i elnäten.
Ytterligare en utmaning är effektbehovet som väntas öka från dagens 26 till 32 gigawatt år 2045.
– Det är viktigt att vi till exempel laddar våra elbilar på ett smart sätt, det vill säga natten när vi har ett lägre tryck, så att vi smetar ut effektbehovet över dygnet.
Även Therése Hindman Persson, chefsekonom på Energimarknadsinspektionen ser att omställningen mot ett mer hållbart samhälle innebär stora utmaningar, men påpekar att prognoser av det slag som Energiföretagen bygger sin rapport kan vara osäkra.
– Vi tror också att det finns större utmaningar framåt än vad vi kanske har sett historiskt.
Att det råder brist på nätkapacitet i ett antal regioner, däribland de tre storstadsregionerna, beror framför allt på att regionnätet inte kunnat utöka sitt abonnemang mot stamnätet.
Varför bygger man inte ut nätet så att det räcker?
– Det gör man, men det tar tid. Processen från planering till att en ny stamnätsdel är i drift tar lång tid. Vi har också en process i Sverige där Svenska kraftnät inte bara kan börja bygga. Flera samråd och justeringar sker som en del av processen.
Enligt Therése Hindman Persson tittar myndigheten också kontinuerligt på hur regelverket för bland annat nätregleringen kan förbättras.

TT "

" Statsheraldikern: Övertramp görs med jämna mellanrum

DN FREDAG 24 MAJ 2019

Förra året lanserade Vattenfall en ny grafisk profil med en ny blågul logotyp. Nu menar den östgötska adelsätten Natt och Dag att firmamärket är påfallande lik deras släktvapen.– Innan vi valde denna nya logotyp gjordes en fullständig förundersökning av rättigheter som logotypen skulle kunna kollidera med. Natt och Dag kom inte upp i den genomlysningen, säger Markus Friberg, presschef på Vattenfall.

I slutet av mars kontaktade adelsätten Natt och dag en statsheraldiker vid Riksarkivet och bad om råd. En medlem i släktföreningen hade uppmärksammat att Vattenfalls nya logotyp var påfallande lik deras släktvapen när det kom till färgval och färgernas placering.
Vattenfalls nya grafiska varumärke består av två halvcirklar, en gul i toppen och en blå i botten. Natt och dags släktvapen har samma färger och position men är till formen ett vapen.
Vad säger ni om ättens påstående om att ni ska ha härmat släktvapnet?
– Symbolen, liksom Natt och Dags sköld, består av svenska flaggans färger. Det är färger som många svenska företag har valt, till exempel Ikea. Formen, en cirkel, är också vanligt förekommande. Cirkeln med färgerna är därför i sig inte särskiljande, säger Markus Friberg.
– Det är värt att notera att en varumärkesrättighet ger ett skydd i vissa länder, samt i vissa produkter och/eller tjänsteslag. En varumärkesregistrering skyddar alltså innehavaren från intrång inom samma typ av verksamhet, men ger normalt inte skydd inom andra typer av verksamheter, säger Friberg.
Enligt Riddarhuset är ätten Natt och dag ”en av landets äldsta kända fortlevande frälse- och riksrådsätter av svenskt ursprung”. Släktens stamfader ägde Torpa socken i nuvarande Ydre kommun.
Riksarkivet är tillsynsmyndighet och har ansvar för att den offentliga heraldiken, det vill säga symboler som används av staten, kommun och myndigheter skyddas och används enbart av dem som har laglig rätt att använda symbolerna. Varje år behandlar Riksarkivet cirka 250 ärenden där en stor del handlar om att lämna utlåtanden till Patent- och registreringsverket som är tillståndsmyndighet.
– Det här handlar om huruvida det är förväxlingsbart eller inte och ur ett heraldiskt perspektiv är det alldeles uppenbart. Det spelar ingen roll att Vattenfalls logga är en cirkel medan ättens släktvapen är format som en sköld. Det handlar om färgerna och färgernas placering som är extremt lika, förklarar statsheraldikern Henrik Klackenberg.
Enligt Vattenfall gjorde bolaget en fullständig undersökning av rättigheter innan de valde den nya logotypen och att Natt och Dag inte kom upp i den genomlysningen. Men Henrik Klackenberg menar att Vattenfalls förklaring inte håller.
– Nej, det tycker jag inte. De har väl kört den genom databaser men utan att tillräcklig heraldisk kompetens, så att man tar höjd för att logotypen kan krocka med skyddade släktvapen. Det är inte ovanligt, sådana här övertramp görs med jämna mellanrum, säger Klackenberg.
– Vårt arbete är att bedöma vad som är korrekt användning och inte. Det vanligaste vi får in är företag som vill använda Tre kronor och den kungliga kronan som båda är symboler för staten och endast får användas av staten. Sen kan det finnas undantagsfall, till exempel om ett företag haft en krona i sitt varumärke sedan 1700-talet så kan det finnas kulturhistoriska skäl till att de får fortsätta använda den.
Adelsätten Natt och dag har avböjt att kommentera.
Clara Fritzon
clara.fritzon@dn.se "

"Fakta. Heraldik
Med ett heraldiskt vapen är det möjligt att profilera sig i bild på ett sätt som härstammar från medeltiden och som samtidigt uppfyller nutidens höga krav på effektiv visuell kommunikation. Ett heraldiskt vapen beskrivs i ord, en så kallad blasonering som beskriver vapnets utseende, och kan till skillnad från en logotyp avbildas på olika sätt av olika konstnärer med vägledning av vapenbeskrivningen.
Till en början syftade det heraldiska vapnet på en person eller en släkt men mycket tidigt förde även riken och städer vapen. Förutom stora och lilla riksvapnet har vi i Sverige vapen för landskap, län, kommuner och stift.
Riksarkivet "

" En anklagelseakt i fem punkter. Jonas Gren om beslutet att låta Preemraff bygga ut i Lysekil

DN FREDAG 24 MAJ 2019

Det största hotet är inte uppvärmningen utan känslan av meningslöshet. Om varje individ förväntas att ta ansvar för sin konsumtion, medan företag får fritt spelrum att expandera jätte-fabriker för diesel och bensin, demoraliseras varje klimatenga-gerad själ.Letargin kommer att döda oss.

Kära klimat- och miljöminister Isabella Lövin och statsminister Stefan Lövfen, sätt stopp för Preemraff i Lysekil. Om ni tillåter företaget att öka sina utsläpp med motsvarande sex gånger svenska inrikesflyget, betyder klimatlagen ingenting.
Vi (som ännu orkar tänka oss år 2050, då min dotter fyller 34 år) kommer att minnas er. Vi håller er ansvariga, Isabella Lövin, Stefan Löfven, Preems vd Petter Holland och Preemraffs vd Peter Abrahamsson.
Vi anser att varje tänkande persons ansvar 2019 är att göra den diametrala motsatsen mot precis det ni gör i Lysekil.
Vi – som ännu orkar tänka – deltar inte i ert störtlopp mot avsatsen. Vi anser att nyliberalismens nestor Milton Friedman hade fel, men ändå rätt i åtminstone en aspekt: världen är inte rättvis. Det finns ingenting rättvist i att en naturresurs och en företagsform blivit obsolet. Men så är det. Preemraffs framställning av fossila bränslen har ingen framtid. Norges grävande på sin egen sockel har ingen framtid. Saudiarabiens oljereserver har ingen framtid. Fossilbränslen saknar ekonomiskt

värde. Inte än, inom finansvärldens servrar och mentala ramar. Men snart.
Lägg ner fossilgrejen. Preem arbetar utifrån spörsmålet: hur fortsätta tillverka fossilbränslen och samtidigt ta klimatansvar?
Problemformuleringen är felaktig. Frågan borde vara: hur kan vi skapa jobb åt de 900 anställda vid Preemraff i Lysekil och Göteborg som blir arbetslösa när den fossila ekonomin monteras ned?
Jag lovar, det finns andra jobb även till dig, Malin Hallin, chef för hållbar utveckling på Preem. Att ställa om energisektorn, matproduktionen och transportsystemet till exempel.
Vi är samhället. Preems företrädare framhåller: om inte vår moderna, högteknologiska firma framställer diesel och bensin (som orsakar enorma utsläpp) på ett sätt som orsakar enorma utsläpp, kommer någon annan att göra det med metoder som orsakar ännu mer enorma utsläpp.
Så talar människor vars förmåga att tänka slagit knut på sig själv. Som en brännsvinsalkoholist som inleder dagen med att ta ”en mycket mindre sup än i går”.
Erkänn, Preem: ni satsade på fel häst.
Äktenskapet modernitet–fossilbränslefrossa är brutet. Moderniteten har begärt skilsmässa. Snälla Holland, Löfven och Lövin, var inte som den aggressive mannen som vägrar inse att partnern vill lämna: låt samhället gå.
Preems starkaste argument är att ”samhället behöver våra produkter”. Klart företaget ser det så, maskineriet är uppenbarligen beroende av bensin och diesel.
Men vilka är samhällets maskineri? Du och jag.
Du och jag behöver de fossila produkterna på samma sätt som vi behöver resten av det farliga business-as-usual som låser fast oss i en fossilekonomisk infrastruktur. Med tankeförmågan hos en dront på utrotningens rand förväntas vi bevittna fossilindustrins herravälde. Vi är samhället.
Vi accepterar inte ert privilegium att ödelägga. Fossilbränslebolagens öde lyder: hållbar nedläggning av en bransch som blivit omsprungen av tiden.

Jonas Gren poet och författare. Hans senaste diktsamling är ”Dälden, där de blommar” (2018). "

"Här marscherar hela världen för klimatet

DN LÖRDAG 25 MAJ 2019

Tusentals vandrade tillsammans med klimatstrejkande Greta Thunberg genom centrala Stockholm på fredagen. Budskapet var tydligt: – Klimatkrisen är inte längre något diffust som kommer att inträffa någon gång i framtiden, sade 16-åringen från scenen i Kungsträdgården. Parallella demonstrationer hölls på minst 1 500 ställen runt hela jorden.

Redan vid 8-tiden på morgonen trängdes internationella medier om att få en kort pratstund med fredagens huvudperson, 16-åriga Greta Thunberg. Sedan hon inledde sin skolstrejk för klimatet för mindre än ett år sedan har hennes privata kamp för att ge framtida generationer en bättre framtid vuxit till en global folkrörelse.
I mitten av mars deltog långt över en miljon personer i en världsomspännande skolstrejk, vilket gjorde tillfället till den troligen mest omfattande globala ungdomsprotesten någonsin. Fredagens protest såg ut att bli ännu större med manifestationer på minst 1 500 ställen jorden runt.
När Greta Thunberg i går började vandra från Humlegården i centrala Stockholm följde tusentals personer i protestmarschen. Tillsammans med sin mamma och mormor klimatstrejkade sjuksköterskan Sofia Månsson, 31 år. Även sönerna Vide, 3 år och Lio, 1 år, var med.
– Jag är här i egenskap av att jag är sjuksköterska. Vi ser att klimatförändringarna är ett stort hot mot folkhälsan som vi har byggt upp i samhället. Men vi är också här i egenskap av att vi är föräldrar, säger Sofia Månsson.
Fler och fler personer anslöt sig till protesttåget, som var ett par hundra meter långt när färden gick genom city till Kungsträdgården.
I protesttåget vandrade också Lara Müeller, Joliane Schönian och Tamara Balzer från Tyskland. De säger att de har blivit inspirerade av Greta Thunberg som har fått dem att bli klimatmedvetna.
– Vi har blivit mer medvetna om klimathotet när vi kom hit till Sverige. Nu vill vi göra våra röster hörda eftersom vi knappt hör eller ser makthavarna göra något, säger Joliane Schönian.
Med draghjälp från etablerade artister som Danny Saucedo och Astrid S som uppträdde på scenen försökte strejkande ungdomar tillsammans med klimatforskare förmedla budskapet om vikten av att agera för att stoppa klimatförändringarna – redan nu. Och när det var dags för Greta Thunberg att själv äntra scenen togs hon emot med ett stort jubel.
Budskapet från 16-åringen är koncist och långt ifrån insmickrande.
– Grundproblemet är det samma överallt. Och grundproblemet är att nästan ingenting görs för att stoppa, eller ens bromsa klimatkrisen. Ge oss en framtid!
Hon gjorde också en hänvisning till det nu aktuella EU-valet.
– Om EU skulle bestämma sig för att på allvar bekämpa klimatkrisen så skulle det innebära en avgörande global skillnad. Och EU-valet borde rimligtvis bara handla om det här. Men det gör det inte. Inte alls. Den här valrörelsen handlar om politiker som tjafsar med andra politiker om frågor som i ett större perspektiv inte kommer att betyda någonting alls, sade hon.
Under det knappa år som har gått sedan Greta Thunberg först uppmärksammades för sin skolstrejk för klimatet har hon återkommande fått stor uppmärksamhet också från politiker – som inte sällan har velat bli förevigade genom ett foto tillsammans med 16-åringen.
Greta Thunberg deklarerade från scen att även de vuxna borde strejka – och att hon inte uppskattar kritiken från vuxenvärlden om att hon borde gå i skolan i stället.

– Vi är inte här för att vi vill missa skoltid. Vi gör inte det här för att få beröm om hur duktiga vi är. Vi gör inte det här för att vuxna ska ta - selfies med oss och säga att de verkligen beundrar det gör, sa hon i sitt bejublade tal.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se
Adam Svensson
adam.svensson@dn.se "

" Beslut om Preems nya raffinaderi skjuts upp

DN LÖRDAG 25 MAJ 2019

Mark- och miljööverdomstolen skjuter upp sitt avgörande om oljebolaget Preems planer på att bygga ut raffinaderiet i Lysekil. Den nya anläggningen skulle bli Sveriges i särklass största utsläppare av koldioxid.

Preem vill bygga en ny anläggning för att tillverka bensin och diesel med lägre svavelhalt ur 3,5 miljoner tjockolja årligen. Det skulle göra att företagets koldioxidutsläpp fördubblas, till 3,4 miljoner ton. Därmed skulle Preem gå från tredje till första plats i den svenska utsläppsligan.
Utbyggnaden beräknas kosta 15 miljarder kronor. Preem fick i höstas ja till sina planer av mark- och miljödomstolen i Vänersborg. Tillståndet grundar sig på att ett enskilt land inte kan begränsa koldioxidutsläppen för ett företag som ingår i EU:s handel med så kallade utsläppsrätter.
Beslutet orsakade en lång överklaganden till mark- och miljööverdomstolen och en klassisk, känsloladdad konflikt i bohuslänska Lysekil – den mellan arbetstillfällen och naturhänsyn. På fredagen hade mark- och miljööverdomstolen överläggningar om ärendet ska få prövningstillstånd. Beslutet blev att ”fortsätta föredragningen” den 10 juni.
På nationell nivå har kritikerna bland annat hävdat att tillståndet sticker i ögonen mitt i en historiskt stark klimatdebatt och får Sveriges internationellt omtalade klimatlag att verka tandlös. SvT rapporterade

häromdagen att regeringen förbereder en lagändring för att kunna stoppa verksamhet som strider mot våra klimatmål.
Preem vill bygga ut för att kunna möta de nya tuffare internationella reglerna om svavelinnehåll i drivmedel, och hävdar att företaget i dag släpper ut mindre koldioxid än de flesta andra jämförbara raffinaderier. Företaget påpekar också att man aktivt jobbar för koldioxidinfångning, så kallad CCS-teknik, och att den nya anläggningen skulle göra det möjligt att öka produktionen av förnybara drivmedel.

Hans Strandberg "

"Fakta. Den svenska utsläppstoppen
Utsläpp av miljoner ton koldioxidekvivalenter 2018:
1. Lulekraft, Luleå, 2,1
2. Cementa, Slite, 1,7
3. Premraff, Lysekil, 1,6
4. SSAB, Oxelösund, 1,4
5. SSAB, Luleå, 1,1
Källa: Naturvårdsverket "

”Koldioxidlagring kan enkelt halvera utsläppen i Sverige”

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190527
Genom att avskilja och lagra utsläppen från 27 svenska anläggningar med så kallad CCS-teknik skulle motsvarande hälften av Sveriges totala koldioxidutsläpp kunna tas bort till en kostnad i paritet med den svenska koldioxidskatten. I en ny rapport ger vi förslag till vad som krävs för att CCS-tekniken ska bli verklighet, skriver tre forskare.

Det blir allt mer uppenbart att det krävs omedelbara och kraftfulla åtgärder för att nå Parismålet att begränsa den globala uppvärmningen till väl under 2 grader, och helst under 1,5 grader. Nya siffror visar rekordhöga nivåer av koldioxid i atmosfären och koldioxidutsläppen ökade återigen under 2017 och 2018. Nu behövs det mer än någonsin länder och regioner som går före i klimatarbetet och visar på effektiva åtgärder för utsläppsminskningar. Sverige och Europa har kommunicerat en sådan vilja.
Men nya siffror från Naturvårdsverket visar att även de svenska klimatutsläppen ökar. Nu måste Sverige visa på konkreta åtgärder som gör skillnad och är skalbara så att andra länder kan ta efter. Detta för att Sveriges vilja ska bli mer än ord, och åtgärderna inte ska begränsas till marginella insatser.
Den så kallade CCS-tekniken kan bidra till kraftfulla utsläppsminskningar. CCS står för avskiljning, transport och lagring av koldioxid från större punktutsläpp som kraftvärmeverk och industrier, där CCS-tekniken är speciellt viktig för basindustrin. Lagringen kan

ske i geologiska formationer djupt under havsbotten, till exempel i Nordsjön. Om CCS införs av industrier och kraftvärmeverk som använder biomassa så är dessutom CCS – som då brukar benämnas Bio-CCS – en av få tekniker som kan skapa de minusutsläpp som med största sannolikhet krävs för att nå Parismålet. Redan om några år kommer vi att ha släppt ut för mycket växthusgaser och därmed måste vi på sikt ”ta tillbaka” koldioxid för att kunna möta Parismålet.

Nya resultat från vår forskargrupp visar att motsvarande drygt hälften av Sveriges samlade koldioxidutsläpp kan tas bort om CCS-tekniken införs på 27 svenska industrianläggningar med utsläpp som överstiger 500 000 ton per år. Ungefär 23 miljoner ton koldioxid kan avskiljas från dessa anläggningar varav 9 miljoner ton har fossilt ursprung och 14 miljoner ton kommer från biomassa.

Detta till en kostnad som varierar mellan ungefär 500 till 1 300 kronor per ton koldioxid, alltså i paritet med den svenska koldioxidskatten på strax över 1 000 kronor per ton koldioxid. Införs tekniken även på anläggningar med lägre utsläpp än 500 000 ton per år inklusive kraftvärmeverk kan naturligtvis ännu större utsläppsminskningar åstadkommas.

I Sverige finns alltså en stor potential för både CCS och Bio-CCS. Bio-CCS är utpekad som en så kallad kompletterande åtgärd i Sveriges klimatpolitiska ramverk. Dessa åtgärder krävs för att Sverige verkligen ska nå noll nettoutsläpp, utöver 85 procents minskning från svenska verksamheter, och för att senare nå även netto negativa utsläpp. Men det är inte själva CCS-tekniken som saknas utan förutsättningarna för investeringar i tekniken.

I en ny rapport som vi (två av undertecknarna) färdigställt på uppdrag av Energimyndigheten har vi utrett vad som krävs för att CCS-tekniken ska kunna realiseras i tid. I rapporten ger vi nio rekommendationer där de viktigaste är:

1 Nationell strategi. Sverige behöver en nationell strategi för CCS och Bio-CCS som omfattar hela kedjan av forskning, demonstration och kommersiell implementering. Det måste bli tydligt vilka industrier och myndigheter som berörs av en sådan strategi. Strategin bör baseras på en beskrivning av de svenska förutsättningarna för CCS och Bio-CCS och inkludera tekniker, finansiering, juridiska och miljömässiga förutsättningar samt hur CCS och Bio-CCS kopplar till andra utsläppsminskande åtgärder på de processer där tekniken är aktuell. Strategin bör förhålla sig till utvecklingen i Norge då lagring i ett inledande skede troligtvis kommer ske där. En svensk CCS-strategi bör utgöra en del av en sammanhållen industripolitik som relaterar till den svenska klimatpolitiken med målet om noll nettoutsläpp till år 2045, och att utsläppen därefter ska bli negativa.

2 Utredning i varje industri. För varje industri som har årliga punktutsläpp över en viss nivå (till exempel 100 000 ton koldioxid per anläggning) behöver det utredas hur dessa kan uppnå nollutsläpp med avseende på nyckelåtgärder och dess tekniker, samt göras en bedömning av industrins framtid i en utsläppsbegränsad värld. Om CCS visar sig vara en viktig teknik för att uppnå nära nollutsläpp så bör industrin ingå i den nationella CCS-strategin.

3 Lagringen måste utredas. Villkoren för lagring av den avskilda koldioxiden på norskt territorium bör utredas. Samtidigt behöver möjligheterna och potentialen för lagring av koldioxid inom svenskt territorium utredas i större detalj. I ett första steg behöver det tas fram och motiveras vilken typ av beslutsunderlag som behövs för att bedöma om lagring på svenskt territorium är rimligt. Om lagringsvolymen inom svenskt territorium bedöms vara alltför begränsad, måste samverkan med andra länder analyseras.

4 Finansiella risken måste hanteras. Det bör skyndsamt utredas hur den finansiella risken vid investering och drift av CCS och Bio-CCS kan hanteras, och vilken roll staten kan spela för att minska risken. Det

behöver även undersökas om det går att hitta nya sätt att prissätta klimatåtgärderna längst ut i värdekedjan, så att slutkonsumenten ser merkostnaden av en klimatneutral produkt, samt hur en sådan prissättning kan användas för finansiering av utsläppsminskande åtgärder inklusive CCS. Förutsatt att världen rör sig i enlighet med Parismålet kommer det att bli en mycket stor efterfrågan på klimatneutrala produkter och sådana behöver inte nödvändigtvis kosta så mycket mer än nuvarande produkter. Här kan Sverige bli ett föregångsland.

5 Svenskt demonstrationsprojekt. Det behöver snarast planeras för ett svenskt demonstrationsprojekt som omfattar hela CCS-kedjan; avskiljning, transport och lagring. Givet de långa ledtiderna i energi- och processindustrin bör det snabbt tas fram en färdplan mot demonstration. En sådan färdplan ska vara så heltäckande som möjligt och innehålla en utvärdering och plan för val av industri/anläggning, teknikval, finansiering, juridik och miljökonsekvensbeskrivning samt andra aspekter som bedöms relevanta.

Stockholm Exergi, Preem och Cementa har redan kommunicerat CCS och Bio-CCS som del av deras framtida åtgärder för att minska utsläppen och dessa företag kan därför utgöra kandidater för ett demonstrationsprojekt.

CCS-tekniken är bara ett exempel på en så kallad transformativ teknik – som drastiskt kan minska utsläppen, men som kräver en långsiktig strategi för att komma på plats. Det måste skapas förutsättningar för näringsliv, politik, den finansiella sektorn och akademi att arbeta långsiktigt tillsammans med ett tydligt mål om implementering av tekniken.

Den pågående Klimatpolitiska vägvalsutredningen om ”kompletterande åtgärder” bör ta fasta på nödvändigheten av en strategi för CCS och Bio-CCS. Regeringens utlovade 100 miljoner kronor för att stödja teknikutveckling för minusutsläpp är välkomna, men utgör inte en långsiktig strategi mot fullskalig implementering – det är inte teknikerna som saknas utan förutsättningarna för investeringar. Sverige behöver en CCS-strategi, och det är bråttom.

Filip Johnsson, professor
Jan Kjärstad, forskningsingenjör
Fredrik Normann, docent
Artikelförfattarna är verksamma vid Institutionen för rymd-, geo- och miljövetenskap, Chalmers tekniska högskola "

" XXL-chefen fick gå efter inlägg om Greta Thunberg

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

XXL:s Sverigechef Per Sigvardsson lämnar sin post efter flera ”opassande” inlägg på Facebook. Bolagets granskning visar inga tecken på att Sigvardssons konto blivit kapat, skriver bolaget i ett pressmeddelande.

Det var i början av april som Aftonbladet uppmärksammade flera nedsättande inlägg från Per Sigvardssons Facebook-konto. Han kallade bland annat Magdalena Andersson för ”häxa” och skrev en kommentar om att Greta Thunberg är ”så nära downs man kan komma”.
Per Sigvardsson hävdade då att hans konto blivit kapat.
– Man kan tycka vad man vill om Greta, men hon är den enda personen som verkligen skapat en debatt om miljön, jag beundrar hennes arbete och jag är själv väldigt miljömedveten, jag har gjort flera åtgärder för att minska mina egna utsläpp, sa Per Sigvardsson till DN.
Också XXL Sports uppgav att ett dataintrång ”sannolikt skett vid anslutning till WIFI i ett offentligt nätverk”.
Nu meddelar bolaget att Per Sigvardsson får lämna sin post med omedelbar verkan.
”Per hävdade att dessa inlägg har blivit publicerade av andra och att hans konto blivit kapat. XXL satte därför omedelbart i gång en granskning av händelseförloppet med hjälp av en extern, oberoende firma. Den externa granskningsrapporten kunde inte bekräfta hur dessa inlägg blivit publicerade, inte heller att kontot blivit kapat av utomstående”, skriver bolaget i ett pressmeddelande på fredagen.
Bolaget skriver också att Per Sigvardsson själv valt att säga upp sig för att ”skapa ro runt situationen”. Sigvardsson blev chef för Sverigedelen av XXL Sports så sent som i mars. Bolaget uppger att de omgående kommer att starta en process för att rekrytera en ny vd.
Angående inlägget om finansminister Magdalena Andersson har Sigvardsson uppgett att han står för det.
– Jag står för att jag inte gillar Magdalena Andersson och Stefan Löfven, men det är fel ordval att kalla någon för häxa. Jag har starka åsikter och sammanhanget den kommentaren publicerades i har betydelse. Det var i samband med att Magdalena Andersson presenterade bankskatten och det var något som gjorde mig irriterad, har Per Sigvardsson tidigare sagt till branschsajten Market.
DN har sökt XXL Sports och Per Sigvardsson.

Thea Mossige-Norheim
thea.mossige-norheim@dn.se "

" Airbus satsar på att öka räckvidden

DN MÅNDAG 27 MAJ 2019

Flygplanstillverkaren Airbus nya version av planet A220 får mindre bränsleförbrukning och längre räckvidd än väntat. Bolag som flyger modellen ska nu kunna nå nya marknader utan att behöva byta till större plan, enligt tillverkaren.

Airbus har utökat räckvidden för sitt senaste plan i 100–150-passagerarklassen, Airbus A220. Det rör sig om en ökning av räckvidden med upp till 450 nautiska mil, eller drygt 830 kilometer, tack vare effektiviseringar i aerodynamik och bränsleförbrukning. Bland annat ska det gå att resa i de mindre flygplansmodellerna från västra Europa till Mellanöstern, eller sträckor som Sydostasien–Australien. Det öppnar enligt tillverkaren för att flygbolag ska kunna wnå nya destinationer och marknader utan att behöva byta upp sig till större och tyngre modeller.
Christian Scherer, bolagets kommersiella chef, belyser under en utfrågning inför den tillresta pressen den affärsmässiga vikten av att jobba för ett hållbart flyg.
– Airbus har sin grund i Europa. Som alla vet är européerna, både politiskt och på medborgarnivå, mycket mer miljömedvetna och engagerade i de här frågorna än man är i andra delar av världen, säger han och förklarar hur det tvingar dem, som europeiskt bolag, att vara mer innovativa och medvetna om hållbarhet.
– De bra nyheterna är att den här industrin vill detta även ekonomiskt, tillägger Christian Scherer.
Det pågår redan mängder av forsknings- och utvecklingsprojekt kring el- och hybridflyg, både hos Airbus och på andra håll. Även om vissa av dem kommit så långt som till prototyper och testflygningar av mindre plan ligger det utsläppsfria flyget långt i framtiden.
De mer kortsiktiga klimatåtgärderna handlar om att effektivisera de plan som redan finns och de som byggs nu.
– Bränsleförbrukningen är den största kostnadsposten för våra kunder. Om du reducerar den så reducerar du också utsläppsavtrycken, säger Christian Scherer.
En effektivare bränsleförbrukning gör också att planen inte behöver bära lika mycket bränsle vid starten, som ofta är en påfrestning som i förlängningen leder till mer utsläpp.
De mer långtgående A220-modellerna kommer att erbjudas från nästa år, och Airbus uppger att man har beställningar på över 530 exemplar av den nya modellen i dag.
Bland annat det svenska inrikesbolaget BRA skulle ha fått tio stycken levererade till nästa år. Beställningen har dock skjutits upp av flygbolaget i flera omgångar, senast i höstas med hänvisning till den svaga kronan och ett minskande intresse för inrikesflyg, enligt sajten Flygtorget.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" 22 frågor och svar om elbilar – så funkar det

DN SÖNDAG 2 JUNI 2019

Elbilen omges av en rad facktermer som kWh, CCS och Typ2. Och frågor, som hur stor miljöpåverkan är vid tillverkningen. Vad behöver jag ha koll på som konsument för att köpa en elbil? DN:s motorredaktör Lasse Swärd svarar på frågorna du grubblat över – men som du kanske inte vågat ställa.

1 Är elbilen enklare eller svårare att köra än en vanlig avgasbil?
Enklare. Och roligare. Elbilen har ingen traditionell manuell eller automatisk växellåda, utan direktdrift. Tryck på gaspedalen och elmotorns hela vridmoment finns tillgängligt direkt. Släpp gaspedalen och elmotorn växlar roll och blir generator.

2 Vad betyder det?
Att bilen elmotorbromsar. Generatorn omvandlar rörelseenergi till elektrisk energi och skickar tillbaka den till batteriet. På så sätt kan man fylla på batteriet med små doser av ström varje gång man bromsar. På många elbilar kan man ställa in hur kraftig inbromsningen ska vara. Kör man på landsväg kan det vara smart att ställa in frihjul i stället så man rullar långt utan hjälp av elmotorn. I ryckig stadstrafik blir det tvärtom, då bromsar man bara med hjälp av elmotorn om man vill vara extra energismart. Man behöver alltså bara släppa upp gaspedalen – inte trycka på bromspedalen.

3 Hur påvekar det de mekaniska bromsarna, skivorna innanför hjulen?
Bra fråga. De riskerar att rosta. Ta för vana att göra regelbundna och kraftiga inbromsningar med den vanliga bromsen för att hålla skivorna rena.

4 Krävs särskild behörighet i körkortet för elbil?
Nej.

5 Hur vet jag hur mycket ström bilen drar?
Det redovisas på motsvarande sätt som för vanliga avgasbilar. I stället för liter per 100 kilometer anger man kilowattimmar (kWh) per 100 km. För att göra det enklare kan man säga kWh per mil, ungefär som man säger x antal deciliter bensin per mil.

6 Hur mycket el drar då en vanlig elbil, typ Nissan Leaf?
Räkna med mellan 1,5 och 2 kWh per mil, beroende på körstil och utetemperatur. Det är väldigt lågt om man jämför med en avgasbil.

7 Hur lågt? Hur kan man jämföra el med bensin?
En liter bensin innehåller 9 kWh med energi. En normalstor bensinbil drar cirka 0,7 liter per mil. Det motsvarar 6,3 kWh/mil, mot elbilens 1,5–2 kWh. Här ser du svart på vitt hur överlägsen elbilen är förbränningsmotorn på att ta tillvara energin för att driva bilen. I bensinbilen går det mesta bort i värmeförluster.

8 Hur långt kan jag köra en elbil som drar så lite, 1,5-2 kWh per mil?
Det beror på hur stort batteri elbilen har. Det anges i kWh. Många elbilar har batterier – läs ”eltankar” – på mellan 40 och 60 kWh. Det räcker för 25–45 mil.

9 Hur mycket kostar det att tanka fullt?
Räkna med ett par kronor per kWh om du laddar hemma eller cirka en hundring för full tank. Om du däremot snabbladdar el efter vägen kan priset bli så högt som för bensin, omkring tio kronor milen.

10 Blir batteriet sämre och sämre över tid? Finns risk för halverad räckvidd efter fem år och 10 000 mil?
Nej, inte av erfarenheterna hittills att döma. I början befarade man att elbilarna skulle krokna ungefär som mobiltelefoner efter 2–3 år, men så är inte alls fallet, visar undersökningar i bland annat Norge.

11 Om vi säger tio år då och 20 000 mil?
Även elbilar med så höga miltal visar att batterierna håller kapaciteten väl, men när det gäller åldrande vet man för lite – det finns för få bilar som hunnit bli så gamla. Däremot ska man undvika att snabbladda för ofta, det sliter mer på batteriet än vanlig långsam laddning.

12 Det verkar ju vara en djungel av olika standarder för laddning. Hur vet jag att jag väljer rätt bil?
Den frågan var mer aktuell för några år sedan. Nu finns en standard i Europa för normalladdning som heter Mode 3 typ 2 och för snabbladdning som heter CCS. Kontakten har ett Typ 2-uttag för växelströmsladdning plus ett uttag för snabbladdning med likström. Det gör att man kan snabb- och normalladda i samma uttag på bilen. Tesla har ett eget system på de äldre modellerna, men nya Model 3 har CCS-laddning. Asiatisk standard för snabbladdning heter Chademo. Det finns numera gott om laddplatser i storstäderna och utmed europavägarna i Sverige. Antalet laddpunkter är närmare 8 000, varav drygt 6 000 är Typ 2 och närmare 400 CCS. Det finns flera bra sajter på nätet med information om laddplatser och typ av laddning.

13 Kan jag ladda hemma i det vanliga uttaget i garaget?
Ja, men det är absolut inget som rekommenderas. Belastningen kan bli för hög med värmeutveckling i kablar eller i värsta fall brand som följd. Skaffa en laddbox och låt en elektriker installera den. Du kanske också behöver säkra upp huset, att öka från 16 till 20 ampere, och se över kabeldragningen mellan elskåpet och laddboxen. Köper du en ny elbil kan du försöka förhandla till dig en laddbox i priset.

14 Hur lång tid tar det att ladda elbilen fullt?
Det beror bland annat på hur stort batteriet är och vilken strömstyrka du har. Med tio ampere får du kanske 15 mil över en natt. Men oavsett batteristorlek ger en natts laddning, med effekt som motsvarar vanligt vägguttag, oftast tillräckligt med ström för de dagliga turerna. Det är när man ska köra långt som snabbladdarna behövs. Då kan man få upp till 80 procent av batteriets kapacitet under en kafferast på 30-40 minuter.

15 Teknikutvecklingen gå ju så fort. Är inte risken stor att dagens elbil är helt ute om tre år?
Inte av utvecklingen hittills att döma. Elbilarna håller andrahandsvärdet väl, trots att nya modeller får längre räckvidd. Bakgrunden är hårdare miljökrav och ekonomiska styrmedel som driver marknaden mot eldrift. Se på Norge som är rena magneten för nya och begagnade elbilar.

16 Elbilarna är fortfarande mycket dyrare än motsvarande bensin- eller dieselbil. Jag kommer väl billigare undan med en avgasbil?
Ja så har det varit, men brytpunkten när elbilen vinner blir allt lägre. Det beror på att det kommit fler modeller till lägre priser, att

fossilbilarna får högre skatter och på senare tid att oljepriset dragit iväg.

17 Men elbilarna kostar väl mycket att serva?
Nej, tvärtom, de kräver mindre service, vilket ger lägre underhållskostnader. Elmotorn har få rörliga delar och är närmast underhållsfri till skillnad från förbränningsmotorn som har hundratals delar och som kräver regelbunden service och olja för att inte skära ihop.

18 Hur är det med dragkrok på elbilar?
Det är många elbilars svaga punkt. De flesta elbilar är inte godkända för dragkrok, men det håller på att ändras. Mercedes nya elbil EQC får dragkrok som standard och nyligen blev det klart att Tesla Model 3 godkänns för dragkrok. Det finns inga tekniska hinder för elbilar i normalare prisklasser att godkännas.

19 Men det är ju dyra lyxbilar, hur är det med elbilar som Nissan Leaf, Renault Zoe och nya Volkswagen ID 3?
Tyvärr är Leaf och Zoe inte godkända för dragkrok. Inte heller ID 3 får ha dragkrok.

20 Jag förstår att elbilen är bra när jag kör eftersom den inte släpper ut några avgaser. Den är också tystare än en vanlig bil. Men hur är det med klimatpåverkan av det stora batteriet? Hur vet jag att en elbil är bättre för miljö och klimat än en avgasbil?
Enkelt kan man säga att elbilen startat sitt liv med en ganska stor klimatskuld i bagaget, dubbelt så stor jämfört med avgasbilen. Det hänger samman med att tillverkningen av batteriet och brytningen av råvarorna som ingår kräver väldigt mycket energi. Det skapar stora indirekta utsläpp av växthusgaser.

Men – och det är viktigt att hålla i minnet – batterierna blir allt bättre, tillverkningsprocesserna effektivare och elen i processerna blir gradvis grönare. Det blir stor skillnad mellan ett batteri tillverkat i exempelvis Polen, med hög andel kol i elproduktionen, och ett batteri tillverkat i fabriken som planeras i Skellefteå.

Avgasbilens miljö- och klimatpåverkan är som störst när den körs och det blir värre och värre ju mer fossil bensin eller diesel den förbrukar.

21 Hur blir det om jag tankar biogas, etanol eller 100 procent grön diesel?
Med biogas blir utsläppen mycket låga, så låg att elbilen kanske aldrig kommer i fatt. Men tillgången på biogas är begränsad. När det gäller etanol finns E85, men bara en enda ny modell att köpa.
Biodieseln HVO100 ger mycket låga utsläpp av fossil koldioxid, men har i stort sett samma problem med kväveoxider som fossil diesel. Dessutom är tillgången begränsad. Det gäller i ännu högre grad för syntetisk bensin.

22 Så batteridrift är framtiden?
Nej, det är snarare eldrift som är framtiden. Det finns även elbilar med bränsleceller istället för stort batteri och som tankas med vätgas. Sådana fordon bedöms som mycket intressanta på sikt, särskilt inom den tunga sidan. Till nackdelarna hör att de inte är lika energieffektiva som batteribilar, att det går åt mycket energi för att framställa vätgas och att infrastrukturen inte finns utbyggd.

Lasse Swärd
lasse.sward@dn.se "

" Rusning efter elbilar – men batterierna räcker inte

DN SÖNDAG 2 JUNI 2019

Elbilar är glödheta på nybilsmarknaden. Antalet nyregisteringar har hittills i år ökat med 237 procent. Vanliga bilar backar däremot. Nybilsmarknaden som helhet har gått tillbaka varje månad sedan augusti i fjol.

Det ska vara en renodlad elbil i år, en bil som uteslutande går på el. Sådana var fram till i fjol sällsynta i statistiken. Men nu har det lossnat – rejält.

Nya modeller med längre räckvidd, bonus på upp till 60 000 kronor och möjlighet till privatleasing har fått marknaden att tända ordentligt. Från att tidigare svarat för endast en till två procent av nybilsmarknaden har elbilarna nu en samlad marknadsandel på 5,2 procent.

Den hade kunnat vara ännu högre om bara tillverkarna kunnat leverera. Den starka efterfrågan har gjort att leveranstiderna dragit iväg.

Hittills i år har det registrerats närmare 5 500 elbilar, en rusning med 237 procent jämfört med motsvarande period i fjol. Det ska jämföras med totalmarknaden, som backade med närmare tolv procent.
Tidigare har vi vant oss vid att Volvo dominerar på tio-i-topp med sina modeller. Men så är inte fallet med laddbara bilar. Teslas elbil Model 3 toppar bland elbilar och Mitsubishis laddhybrid Outlander är etta tolalt sett.

Övriga elbilar som säljer bra är Renault Zoe, Kia Niro och Nissan Leaf.

Utmaningen för biltillverkarna är att få fram laddbara bilar. Flaskhalsen är batterier.

Nyligen blev det klart att Volvo Cars tecknat långsiktiga avtal med kinesiska CATL och sydkoreanska LG Chem för att säkra leveranser av litiumjonbatterier till kommande elbilar.

Europeiska tillverkare kraftsamlar för att få igång produktion av battericeller i Europa.

Tyskland och Frankrike stöttar på olika sätt. Volkswagen har nyligen beslutat om egen cellproduktion i samarbete med Northvolt, företaget som planerar Europas största batterifabrik i Skellefteå.

Satsningarna ses inom EU som strategiskt oerhört viktiga, annars är risken att hela värdekedjan, från brytning av råvaror till återvinning av uttjänta batterier helt kontrolleras av asiatiska tillverkare.

Lasse Swärd
lasse.sward@dn.se "

" Ut med den naiva teknikoptimismen – in med optimistisk teknikrealism

DN MÅNDAG 3 JUNI 2019

Det stora hotet mot klimatarbetet är i dag inte förnekarna utan de naiva teknikoptimisterna. Men genom att effektivisera befintlig teknik och göra det lätt för människor att göra rätt kan vi klara de första delmålen, skriver docenten Fredrik Wikström.

Budskapen från klimatforskningen är onekligen obehagliga, och ifrågasätter förhärskande tankemönster inom en rad områden. Under en lång tid har mycket möda ägnats åt att övervinna den första reaktionen, klimatförnekelsen. I dag är det betydligt färre som förnekar klimatförändringarna, även om många förminskar konsekvenserna av vad som sker. En allt större majoritet inser och oroar sig för vad som sker med klimatet, speciellt efter den senaste IPPC-rapporten i höstas.

Det som hindrar samhället från att gå från insikt till handling är i dag snarare den naiva teknikoptimismen, som jag här definierar som en tro på att tekniken kan lösa klimatproblemen utan väsentliga förändringar i samhällsstrukturer och livsstilar. Bland de naiva teknikoptimisterna kan urskiljas två läger, de som tror att ”marknadskrafterna” av sig själva kommer att identifiera och åtgärda problemen med tekniska lösningar, och de som ser behovet av samhälleliga insatser och styrmedel i form av infrastrukturbyggen, skatter, bidrag etcetera.

Gemensamt är dock tron på att teknikskiften räcker för att klara de utsläppsminskningar som krävs.

Den naiva teknikoptimismen understöds av fossiltunga branscher som flyg- och bilindustrin. Företagens budskap om flygets övergång till biobränslen och om en elektrifiering av bilar ger ro från politiska ingrepp, medan pengar tjänas på att rulla ut tunga och törstiga suvar och marknadsföra avlägsna resmål. I samma kör sjunger våra teknikhjältar, som exempelvis Elon Musk, som lovar att trolla fram tekniska lösningar på alla problem (väl beskrivet av Kristofer Ahlström, DN 28/2). När sirensången ljuder från så många personer med lyskraft och makt är det inte konstigt att många invaggas i känslan av att det nog ändå kommer att lösa sig.

Lyssnar man på den politiska debatten förefaller många av våra politiker att ha förförts av den naiva teknikoptimismen. I en enkät i fjol menade till exempel en majoritet av riksdagsledamöterna att flygandet kunde fortsätta öka med hjälp av biobränslen (SvD 19/2 2018), trots att det är uppenbart att biomassan inte kommer att räcka till alla behov som finns. Generellt verkar det finnas en stark tro på att satsningar på snabbtåg, elbilar, biobränslen till flyget och, från en del håll, ny kärnkraft ska lösa problemen.

De naiva teknikoptimisterna bortser gärna från tiden det tar att genomföra teknikskiften. Ny järnväg tar flera decennier att bygga. På samma sätt tar en övergång till batteribilar längre tid än vad de flesta inser. År 2020, när Elon Musks Gigafactory är i drift, kan världens samlade produktion av litiumjonbatterier räcka till cirka en miljon bilar per år medan den årliga globala bilproduktionen är cirka 90 miljoner. För att producera fler bilbatterier krävs nya gruvor – med sina egna miljömässiga och etiska dilemman – och projektering och byggande av nya batterifabriker. För att inte den energikrävande batteritillverkningen eller laddningen av bilarna ska orsaka fossila utsläpp krävs dessutom en gigantisk utbyggnad av sol- och vindkraft.

Förutom att processerna tar lång tid och kräver stora ekonomiska investeringar genererar de under uppbyggnadsfasen stora mängder klimatpåverkande utsläpp.

Tidsfönstret blir dessutom ännu snävare om man beaktar den tekniska livslängden på de produkter som säljs. En bil rullar i cirka tio–femton år. Detta innebär att elbilsförsäljningen måste upp i en marknadsandel på 50 procent inom några få år om utsläppen från den samlade bilparken ska halveras om tio år enbart med hjälp av batteribilar. Även detta enkla faktum bortses ofta ifrån.

Därmed inte sagt att den typen av investeringar är fel om de bidrar till att en framtida nollvision kan realiseras, men de hjälper oss inte att halvera utsläppen under det närmsta decenniet, vilket de flesta forskare anser vara helt nödvändigt.

Lyckligtvis finns det en mängd tekniska möjligheter för att åstadkomma större delen av denna halvering. De är dock betydligt mindre glansfulla och handlar oftast om effektivisering och att utnyttja befintliga resurser smartare. Av någon anledning verkar effektivisering inte vara så ”sexigt”, utan förknippas med besparingar och försämringar. Effektiviseringshjältarna lyser med sin frånvaro i medierna.

Även från många miljöengagerade debattörer finns en tankemässig blockering mot effektivisering av befintlig teknik om den inte innefattar byte till förnybar energi. Används förnybar energi, som i en elbil, uppvärmningen av en byggnad, etcetera så är det grönt ljus, nästan oavsett hur ineffektiv tekniken är. Den förnybara energin räcker dock inte för att halvera fossilanvändningen på tio år, utan en effektivare användning även av fossilbaserad teknik är en viktig komponent i omställningen. Dessutom, ju effektivare energin används, oavsett energislag, ju snabbare kan fossil energi ersättas.

Till exempel handlar miljödebatten om personbilar till stor del om att få bort fossildrivna bilar. Men om bilisterna köper bilar som i genomsnitt drar hälften så mycket så kan utsläppen halveras inom tio år, med oförändrade bränslen och körmönster. Om bilarna blir snålare kan dessutom andelen biobränsle i bränslet höjas utan att produktionen behöver höjas. Den typen av förändringar kan genomföras på tio år, utan ökade totalkostnader för bilisterna, till exempel genom en fortsatt utveckling av bonus malussystemet för fordonsskatten och en översyn av tjänstebilsbeskattningen. En reduktion av utsläppen i samma storleksordning under det närmsta decenniet är näst intill omöjlig enbart med en satsning på förnyelsebara bränslen och elektrifiering. Parallellt kan under tiden en kommande elektrifiering och utbyggnad av biodrivmedelsproduktionen utvecklas för att nå den långsiktiga nollvisionen.

En effektiv användning av resurserna innebär också att prioritera var begränsade resurser ska användas. För att återgå till exemplet med batterier så kan man fundera på om det är klokt att använda dessa till elbilar. En Audi E-tron har ett batteri om 95 kWh. Detta batteri skulle räcka till batterierna till 190 elcyklar (500W). Med elcykelns ankomst har många hinder för cyklande minskat, det går att ta sig till jobbet utan svett, det går att handla och transportera barn till förskolan etcetera. Enligt befintlig forskning så minskar en genomsnittlig elcyklist sitt bilåkande med 55 km per vecka. De 180 elcyklisterna skulle i så fall minska sin bilkörning med 54 000 mil per år! Med dessa siffror framstår det som direkt oansvarigt att med skattemedel subventionera en Audi E-tron.

I stället skulle pengarna kunna gå till att skapa trygga och säkra förutsättningar för att snabbt ta sig fram med cykel i våra tätorter. Om större delar av vägnätet reserverades för cykel- och kollektivtrafik blir restiderna fullt överkomliga för de flesta. I en spännande rapport som återgavs i DN (15/4) så skulle 75 procent av stockholmarna kunna cykla till arbetet inom en halvtimme om de hade fri tillgång till vägnätet. För mindre tätorter som Karlstad blir restiderna ännu kortare. Sådana åtgärder kan genomföras inom några år och få stor effekt på utsläpp, hälsa, buller och luftföroreningar.

De åtgärder som behövs handlar huvudsakligen om att understödja människor att välja effektiva tekniklösningar. Det kan handla om ekonomiska styrmedel (bonus malus för fordonsskatten), infrastruktur för cyklister eller om information och juridiska förändringar. Ska människor investera i energieffektiv teknik, som ofta är dyrare i investering, krävs att de är övertygade om att investeringen betalar sig i form av minskade driftkostnader. Men om det energieffektiva kylskåpet havererar efter tre år, eller om den nybyggda lågenergivillan inte uppfyller utlovade prestanda, så saknas i dag ett juridiskt konsumentskydd. Följden blir att många inte vågar investera i den bästa tekniken som finns. En lagstadgad garanti på vitvaror på tio år och oberoende mätningar av energiåtgången i byggnader kan ge trygghet till att våga investera. Med bästa möjliga teknik som finns på marknaden i dag skulle inte hushållselen behöva dra mer än 2 000 kWh/år i ett normalhushåll, under hälften av det som är normalt. En halvering av hushållselen är alltså fullt möjlig på tio år.

På samma sätt kan man gå igenom område efter område. Tekniken finns ofta på plats, men väljs inte av olika hinder som ofta är ganska lätta att få bort. Digitala lösningar kan underlätta smidigt kollektivtrafikresande, förenkla delningsekonomin och smidigt förmedla överblivna resurser dit behoven finns. Ett roligt exempel är appen Karma som förmedlar överbliven restaurangmat till hugade spekulanter i form av matlådor för halva priset. För vissa områden, som köttätande och utrikes flygande, finns inte tillräckliga tekniska lösningar och resurser, utan där behövs beteendeförändringar. För att åstadkomma en halvering av utsläppen i dessa sektorer krävs dock inte mer än en återgång till konsumtionsnivåerna på tidigt 1990-tal. Vi levde rätt gott då också.

Vad krävs då för att transformera den naiva teknikoptimismen till en optimistisk teknikrealism? Jag tror att ett sätt är att dela upp diskussionen i två delar, en om hur utsläppen ska minska under det närmsta decenniet, och en om hur samhället ska utvecklas för att nå en nollvision inom några decennier. Att fokusera på konkreta planer för att halvera utsläppen på tio år gör att teknikens möjligheter och begränsningar blir mycket tydligare, och det blir svårare att blunda för tids- och resursbegränsningar. En kraftfull satsning på en halvering skickar även tydliga signaler till alla aktörer att påbörja planeringen för fortsatta minskningar efter det närmsta decenniet.

Fredrik Wikström docent i miljö- och energisystem vid Karlstads universitet. "

Näringar

Sven Wimnell 27 februari 2010 + 3 april 2014:

Fackföreningar och arbetsgivareföreningar 2014. Statistik om arbete och näringar. Arbetsförmedlingens hemsida.
http://wimnell.com/omr658f.pdf

Innehåll

Sid

Innehållet hämtat från Internet 2-3 april 2014.

3 LO, LANDSORGANISATIONEN I SVERIGE
http://www.lo.se

40 TCO. Tjänstemännens Centralorganisation.
TCO

74 SACO, Sveriges akademikers centralorganisation.
http://www.saco.se

99 SN. Svenskt Näringsliv.
http://www.svensktnaringsliv.se/

132 Företagarna.
http://www.foretagarna.se

149 Statistisk årsbok för Sverige 2014.
Statistik om arbetsmarknad och näringsverksamhet

152 Arbetsförmedlingen 3 april 2014
http://www.arbetsformedlingen.se

161 Andra företagareföreningar

163 Arbetsrätten på bordet under ett unikt möte

LO, Landsorganisationen i Sverige LO.se

- **Det gör LO**
- **Löner, arbetsmiljö och avtal**
- **Facket försäkrar**
- **Politiska sakfrågor**
- **Internationellt**
- **Om oss**
  - **De 14 förbunden**
  - **Organisation**
  - **LOs hantering av personuppgifter**
  - **Lediga tjänster**
  - **Kansli**
  - **Ledningen**
  - **LO-distrikten**

SN, Svenskt näringsliv

https://www.svensktnaringsliv.se/

PLAY
FRÅGOR VI ARBETAR MED
VÅRT MATERIAL
Allt vårt material
Rapporter
Pressmeddelanden
Remissvar
Nyhetsbrev
Webbutik
Nyhetsarkiv
Skolmaterial
Skiljenämnden i uppfinnar- och konkurrensklausulstvister

KALENDARIUM
REGIONKONTOR

OM OSS
Innehåll A–Ö
Nyhetsbrev
Pressrum

PLAY
FRÅGOR VI ARBETAR MED
VÅRT MATERIAL
KALENDARIUM
REGIONKONTOR

Företagarna

https://www.foretagarna.se/

Om Företagarna
- Om Företagarna
- Personuppgiftshantering
- Press
- Redaktör - logga in

Om medlemskap
- Bli medlem
- Våra medlemskap
- Medlemsförmåner
- Juridisk rådgivning FAQ

Kontakta oss
Företagarna
Rådmansgatan 40
info@foretagarna.se
08-406 17 00
Fler kontakter
FÖLJ OSS I SOCIALA MEDIER

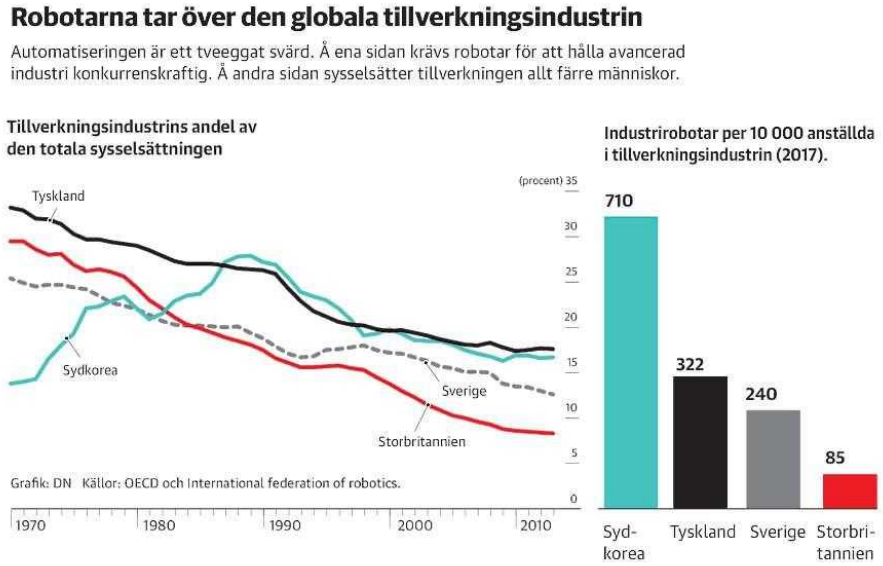

"Hos kullagerjätten rullar robotar dygnet runt

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Automation är megatrenden som sköljer över företag i världen just nu. I Sverige förändrar robotar och digitalisering arbetslivet för tusentals svenskar.Tekniken kommer att göra det möjligt för kullagerjätten SKF att halvera antalet anställda inom produktionen och driva helt automatiserade fabriker. I den nya produktionsenheten i Göteborg har arbetsstyrkan minskats med 75 procent.

Göteborg.
Svenska Kullagerfabrikens toppmoderna digitala produktionsenhet i D-fabriken återfinns på samma område i Gamlestaden i Göteborg som där företaget grundades 1907. Men till och med den framsynte ingenjören Sven Wingquist hade säkert förvånats om han kunnat se hur hans banbrytande uppfinning kring sfäriska kullager tillverkas i dag.
Skillnaden är väsentlig även jämfört med när produktionschefen Ibrahim Dusi började arbeta på SKF 2002.
– Skruvmejsel och hammare behövs inte längre, inte öronproppar heller, säger han leende när han visar oss runt i en av landets mest högteknologiska tillverkningsfabriker.
En förarlös truck, som styrs via sändare i taket, svänger runt hörnet. Den ”skakar hand” digitalt med en robot, som just avslutat arbetet med att montera det härdade och slipade lagret och placerat det på en lastpall. Roboten lägger på ett skyddspapper och skickar en signal till trucken, som sätter gaffeln i pallen och åker med lasten till nästa station. Lagret hamnar i en kartong, redo för att skickas ut till kunden. Den automatiserade processen ser till att rätt sak hamnar på rätt plats i rätt tid. Allt övervakas av Ibrahim Dusi och hans kollegor, som gått från att vara montörer till systemkontrollanter med mobil och bärbar dator som redskap. Utbildning och kompetenshöjning har varit en del av förändringen.
Efter en del barnsjukdomar de första veckorna rullar produktionen numera klanderfritt. Dusi ser bara fördelar med nyordningen.
– Kvaliteten, spårbarheten, arbetsmiljön, ergonomin, allt är bättre. Och om något går fel stannar hela processen och vi får direkt besked i mobilen om vad som hänt. Det här är ett helt annat arbete i dag, säger han.
Robotarna och truckarna arbetar 24 timmar om dygnet utan krav på fikapaus. Endast några få moment sker manuellt, som verktygsbyten och kvalitetssäkring. Att klistra på etiketter på kartongerna är lite överraskande en funktion som utförs av människan, men Dusi förklarar att även detta kommer att ske automatiskt.
I hela D-fabriken tillverkas 800 000 lager årligen. Den digitala produktionsenheten, som invigdes 2017, är en investering på 190 miljoner kronor och beskrivs av koncernledningen som den industriella revolutionen 4.0. Automatiseringen har gjort att antalet anställda i fabriken minskat från 130 till dagens drygt 30.
Enligt Kent Viitanen, tillverkningsansvarig inom SKF-koncernen, som gör oss sällskap på rundvandringen, har de flesta av de nära 100 personer som inte behövdes längre kunnat erbjudas andra jobb inom SKF. Även han ser bara fördelar med automatiseringen och menar att den är nödvändig om SKF ska vara konkurrenskraftigt och behålla sin världsledande ställning.
– Om vi inte hade gått den här vägen hade vi varit mindre konkurrenskraftiga i dag, men den stora effekten kommer vi att se om några år. Våra konkurrenter arbetar också med det här, men jag tror inte att det är någon som ”sprungit” så långt som vi gjort i vissa av våra flöden, säger Viitanen.
Han håller med om att det ur ett medarbetarperspektiv och arbetsmarknadsmässigt finns en baksida med att färre behövs för att tillverka mer, men menar att fördelarna överväger eftersom företaget ökar sin kapacitet och kan göra mer affärer. Han anser också att produktionen i framtiden i högre grad kommer att kunna ske på hemmaplan.
– Västeuropa är en höglöneregion, men den effekten blir mindre betydelsefull när vi gör den här resan. Om 15 år kommer det inte vara personalkostnader som är avgörande. Världen kommer att vara regional och tillverkningskostnaden kommer att vara densamma som den är till exempel i Kina och i Indien, säger Viitanen, som är övertygad om att logistikkostnader kommer att vara mer avgörande.

SKF, som arbetar med att automatisera många av sina 100 fabriker världen över, har i dag 44 000 anställda globalt och 2 800 i Sverige. Viitanen spår att personalstyrkan inom produktionen om 10–15 år kan halveras tack vare automatiseringen. Han förklarar att företaget har varit öppna inför fackföreningarna med hur man ser på utvecklingen och att detta är något man måste hantera tillsammans.
– Det är bara att vara rakryggad och säga att det här kommer att få personalkonsekvenser som vi måste hantera på olika sätt. Det kommer att behövas färre människor för att göra samma jobb. Alternativet till att inte ta det steget är att vi inte behöver *några* människor, för vi har inget jobb eller marknad att försvara, säger han och poängterar att digitaliseringen också skapar nya arbetsmöjligheter, både inom och utom företaget.
Förmågan att hantera kompetensskiftet under förändringen är minst lika viktig för SKF. De anställda måste ges en helt ny digital kompetensprofil. Företaget har rekryterat experter på automation till den globala processutvecklingen, men Viitanen betonar att kompetensförstärkningen även måste ske lokalt, så att ingen fabrik blir beroende av folk i Göteborg för att kunna sköta din dagliga leverans.
Viitanen tror att den digitala produktionsenheten efter ytterligare trimning kommer att ha 20 anställda och utesluter inte att SKF i framtiden kommer att ha helt automatiserade fabriker. Han säger att automationen i sig blir billigare för varje dag och att den nation som i dag driver den starkast är Kina.
– När vi testar ny teknologi i våra fabriker prövar de den i städer med tio miljoner invånare. De har sett den här utvecklingen och därför försöker vi lära oss av deras framsteg, säger Viitanen.
De fackliga organisationerna är väl medvetna om SKF:s framtidsplaner. Zarko Djurovic, ordförande i verkstadsklubben, säger att man i grunden ser positivt på utvecklingen eftersom det säkrar framtida jobb samtidigt som produktionen stannar kvar i Sverige.
Samtidigt, poängterar han, är det nödvändigt att kompetensutveckla personalen så att den klarar av andra arbetsuppgifter, precis så som skedde med dem som lämnade den digitala produktionsenheten och fick jobb på andra avdelningar.
Djurovic säger att han möts av blandade reaktioner bland de anställda.
– Det finns de som välkomnar det, det finns de som undrar om de kommer att klara av de framtida jobben. De kanske har jobbat på SKF väldigt länge och är oroliga över vad som ska hända om allt blir helautomatiserat. Så visst finns det en oro, säger Djurovic, som tycker att dialogen med företagsledningen är god och att man varit öppen med framtidsplanerna och visat att man vill utveckla sin personal.
Det är även bilden han får av fackliga kollegor vid fabrikerna utomlands.
SKF i Göteborg står inför stora pensionsavgångar, vilket kommer att bli ett sätt att minska personalen naturligt. Fackbasen ställer sig dock tveksam till ledningens profetia om en halvering av antalet anställda inom produktionen.
– I stället för halverad bemanning skulle jag vilja se dubbel produktivitet och nya arbetsuppgifter. Vi kommer kanske att bli färre, men inte 50 procent färre, säger Djurovic.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se "

" Carl Johan von Seth: Därför ska vi se upp med de medelmåttiga robotarna

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Höjden av high tech är en maskin eller en mjukvara som liknar människan, gör det människan gör och ersätter hennes arbetskraft. Är det sådan teknik vi behöver?

Zzwwww! Ett högt elektriskt surr ekar i fabriken när en splitterny industrirobot svingar sin arm i en båge mot taket.
På robotfarmen i Västerås står de uppradade. Robotar har byggts av andra robotar i ABB:s anläggning. Nu genomgår de automatiserade slutprov innan de levereras till nästa fabrik, där de ska tjänstgöra i produktionen. Svetsa, skära, måla, lyfta, montera.
På SKF:s D-fabrik i Göteborg – en typisk destination för ABB:s robotar – har arbetsstyrkan krympt från 130 till cirka 30 personer.
De tar människors jobb. Åtminstone i en snäv bemärkelse är det så. I början av 1970-talet fanns ett av fyra arbetstillfällen i Sverige inom tillverkningsindustrin. Nu sysselsätter industrin närmare en tiondel av landets arbetskraft. Det beror mer på automatisering och rationalisering än på Kinas uppgång.
Men i ett lite större perspektiv skapar robotarna också välstånd. Georg Graetz, som forskar om automatisering vid Uppsala universitet, har i en stor studie visat att en tiondel av bnp-tillväxten i europeiska länder de senaste decennierna kommit från nya industrirobotar. Det är en anmärkningsvärd siffra med tanke på hur små investeringar industrins automatisering hittills har krävt.
Som SKF själva påpekar är utvecklingen också nödvändig för företag som försöker hävda sin position i stenhård konkurrens. I det avseendet kan automatiseringen snarast säkra arbetstillfällen. Sydkorea, som ligger i topp när OECD rankar länders industrisysselsättning, är också världens robottätaste land.
Genom historien har automatiseringen egentligen inte heller fråntagit människor möjligheterna att hitta arbete. Den etablerade nationalekonomiska synen på automatiseringen är att det är ett naturligt nollsummespel. Först försvann jordbruksjobben, som ersattes av arbeten i tillverkningsindustrin. Sedan minskade industrijobben, medan nya tjänsteyrken växte. På sikt har det uppstått balans. Och ekonomisk tillväxt.
En som har börjat tänka utanför denna ram är Daron Acemoglu, professor i nationalekonomi vid MIT-universitet och återkommande favorit till ekonomipriset till Nobels minne.
Han ser tekniken ungefär som den hinduiska guden Shiva: förstörare och återställare, i samma gestalt. Den kan ge och ta. Men enligt honom är det mer en lycklig slump än regelbunden naturlag att teknikens destruktiva och skapande krafter så länge har balanserat varandra.
Den forskning som han ägnat sig åt de senaste åren pekar mot att jämvikten, åtminstone i USA:s ekonomi, har rubbats. Tekniken kan ha börjat slå ut fler jobb än den förmår skapa. Vad han menar konkret: Hundra montörjobb förstörs, men bara ett fåtal nya tjänster som systemkontrollanter ersätter dem.
Daron Acemoglu varnar för flera saker. En av hans slutsatser är att det är den mediokra tekniken och automatiseringen som är värst i makroperspektivet. Medelmåttiga robotar, som ersätter människor men inte skapar stora effektivitetsvinster, underminerar arbetskraften.
Han varnar också för den slentrianmässiga automatiseringen som styr många företag. Amazon och Tesla har satsat stenhårt på robotar, men ångrat sig. ”Människor är underskattade”, twittrade Teslas vd Elon Musk förra året. Alla som har råkat på en robotstyrd biljettbokningstjänst anar väl vad han menar.

Politiken spelar roll. Hög skatt på arbete och låg skatt på kapital kan till bli en motor bakom överdriven automatisering. Men i en ny och ännu opublicerad forskningsartikel argumenterar Acemoglu och hans kollega Pascual Restrepo också för att det spelar roll vilken typ av teknik som belönas i vår kultur.
Att bygga en maskin som liknar människan och gör det människor gör, det anses häftigt. Men är det verkligen sådana maskiner och mjukvaror vi behöver?
Det finns alternativ. Teknik kan assistera människan utan att ersätta henne. Riktigt omvälvande uppfinningar har genom historien skapat helt nya arbetsuppgifter. Wilhelm Röntgens experiment med fotonstrålning för hundra år sedan skapade flera yrken: röntgenläkare och röntgensköterskor. Den AI-utveckling som sker nu på samma område är nästan helt inriktad på att avskaffa dessa specialister med hjälp av röntgenalgoritmer.
Industrikonglomeratet General Electric experimenterar med en annan väg, det som kallas augmented reality, AR, i sin produktion. I ett försök som företaget visat upp tar en elmontör på sig AR-glasögon som assisterar honom i uppgiften att sätta ihop delarna i en ny vindturbin. Det sägs bespara honom en tredjedel av arbetstiden.
Det är ett bra exempel på sådan människovänlig high tech som Acemoglu hävdar höjer människors löner, håller arbetsmarknaden i balans och bevarar sammanhållningen i ekonomin. Att montörer på SKF byter jobb till systemkontrollanter behöver inte vara fel. Men ännu bättre vore om man strävade efter att skapa supermontörer.
Vad vi på sikt bör frukta är de robotar och den artificiella intelligens som liknar oss, men gör ett halvdant jobb.
Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se

" De vill locka fler kvinnor att starta eget

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Evenemanget Rinkeby empowerment ska få unga kvinnor i Rinkeby att förverkliga sina drömmar och starta egna företag. I ett samarbete mellan flera aktörer ordnas en inspirationsdag på Rinkebystråket.– Vi tror att det finns eldsjälar som har stor potential, men att de inte synliggjorts tidigare, säger entreprenören Amal Said.

Rinkeby empowerment kallas det evenemang som kommer att äga rum på Rinkebystråket under lördagseftermiddagen. Initiativtagare är fastighetsbolaget Familjebostäder, som i ett samarbete med det kvinnliga nätverket Womenisa vill skapa ett tillfälle där unga kvinnor får prata om sina drömmar om att starta egna företag.
– Det här initiativet är dels ett sätt att aktivera Rinkebystråket, dels ett sätt att ta till vara det stora engagemang som finns bland unga kvinnor i området för att skapa sina egna jobb. Familjebostäder har funnits i Rinkeby i 40 år och det är naturligt för oss att bidra till områdets utveckling, säger Sofia Lindestad, kommunikatör på Familjebostäder.
Under lördagen kan unga kvinnor besöka Rinkebystråket för att bolla affärsidéer tillsammans med flera kvinnliga entreprenörer. En av dem är Amal Said som var med och startade Womenisa i början av året.
– Det är inte många kvinnor som skapar företag här och vi ville se vilka möjligheter som finns för kvinnorna att utvecklas när det kommer till entreprenörskap. Vi tror att det finns eldsjälar som har stor potential, men att de inte synliggjorts tidigare, säger Amal Said.
Nätverket, som finansieras av Tillväxtverket, har i dagsläget 30 medverkande kvinnor som får möjlighet att lära sig mer om vad

entreprenörskap är. Dessutom får de som vill personlig rådgivning för att kunna utveckla sina idéer.
En annan ung entreprenör i Rinkeby är Munira Yussuf. Hon är utbildad socionom och jobbar halvtid på socialförvaltningen. Övrig tid lägger hon på studier och sitt eget företag, där hon är illustratör.
– Jag började rita som terapi och såg det som min hobby, i stället för min profession. Men det går att lyckas även inom kreativa områden. Jag vet att man behöver någon som kan pusha en för att driva igenom sin idé, och det vill jag hjälpa andra med, säger hon.
På Rinkebystråket kommer det att finnas en scen där de kvinnliga entreprenörerna ska berätta om sina erfarenheter kring entreprenörskap. Dessutom kommer journalisten och författaren Alexandra Pascalidou att finnas på plats för att ge tips och idéer. Förutom detta blir det dans tillsammans med den ideella föreningen Streetstar Sisters.

Jimmy Persson
jimmy.persson@dn.se "

"Fakta. Inspiration för entreprenörer
Vad: Inspirationsdag för unga kvinnor i Rinkeby med fokus på entreprenörskap.
Plats: Rinkebystråket 100, bredvid Tea House.
Program
15.00: Alexandra Pascalidou om konsten att riva betongmurar, fila ner fördomströsklar och förverkliga sina drömmar – mot alla odds.
15.30: Startup Sthlm lär dig allt du behöver för att starta företag eller organisation.
15.50: Rwaida Zatara som driver Rinkeby Apotek & Hälsokost berättar om sin starta-eget resa.
16.00: Womenisa – nätverket för entreprenörskap och kvinnlig utveckling berättar om sin verksamhet och vad de kan erbjuda just dig.
16.40: Rinkeby Folkets Hus berättar om de verksamheter som hålls för unga kvinnor och unga mammor i deras regi.
17.00: Streetstar Sisters om att med dansen som verktyg bryta gränser och sprida kunskap och glädje.
17.10: Showcase/dansuppvisning och dancehall battles med Streetstar Sisters. "

”Är Sveriges tid som stormakt i entreprenörskap över?”

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190511
Den positiva svenska välståndsutvecklingen har i stor utsträckning sin grund i en ovanligt framgångsrik strukturomvandling i näringslivet efter 1990-talskrisen. Nu visar nya data att det svenska entreprenörskapet avstannat. Det är dags för ett nytt reformpaket med fokus på näringslivseffektivitet, skriver forskarna Fredrik Heyman, Pehr-Johan Norbäck och Lars Persson.

I debatten framhålls ofta att senare decenniers positiva svenska välståndsutveckling beror på olika makroekonomiska reformer. Vi menar dock att detta bara är en del av sanningen. Det ökade välståndet har i stor utsträckning sin grund i en ovanligt framgångsrik strukturomvandling i näringslivet efter 1990-talskrisen. På detta följde ett entreprenörskap i världsklass.
Ny data visar dock att det svenska entreprenörskapet avstannat. Det är dags för ett nytt reformpaket med fokus på näringslivseffektivitet.
Kunskapen om den omfattande strukturomvandling som skett i det svenska näringslivet under de senaste decennierna är fortfarande relativt begränsad. I en aktuell publicerad forskningsartikel – ”Has the Swedish Business Sector Become More Entrepreneurial than the U.S. Business Sector” – studerar vi företagsdynamiken i svenskt näringsliv och jämför den med utvecklingen i USA. Flera forskningsstudier har visat på minskande entreprenörskap, i form av minskat nyföretagande, i det amerikanska näringslivet under de senaste decennierna.
I vår studie visar vi att Sveriges näringsliv efter 1990-talskrisen och 15 år framåt i flera dimensioner varit mer entreprenöriellt än det amerikanska näringslivet. Sverige har haft en avsevärt högre andel nystartade företag och fler nya jobb har kommit från dessa. I USA har unga företags betydelse minskat under flera decennier. Här är utvecklingen inte densamma. Framförallt kan detta förklaras av en mycket dynamisk tjänstesektor där många nya jobb har skapats i små och medelstora svenska företag.
Vår forskning visar också att utvecklingen av arbetsproduktiviteten i det svenska näringslivet var stark under den aktuella perioden med en genomsnittlig ökning på drygt 2 procent. Produktivitetsökningarna var stora även i internationell jämförelse. Nya företag skapar inte produktivitetstillväxt på kort sikt men väl på lång sikt. Mer än hälften av den totala ökningen av den genomsnittliga produktiviteten i näringslivet kommer från företag startade 1996 eller senare. Detta speglar en selektionsprocess där endast de mest produktiva företagen överlever. Det svenska näringslivet har med andra ord genomgått en fundamental omvandling där småföretag har skapat jobb och små företag som blivit stora företag har skapat produktivitetstillväxt.
Vad förklarar denna positiva jobb- och produktivitetsutveckling i det svenska näringslivet? Institutionella och teknologiska förutsättningar är avgörande för vilka företag som växer och skapar nya jobb. Teknikutvecklingen och globaliseringen innebär att olika typer av företag kommer att vara mer eller mindre effektiva under olika tidsperioder. Exempelvis har den tekniska utvecklingen under senare decennier inneburit att stora svenska tillverkningsföretag med fördel har utlokaliserat delar av sin verksamhet till mindre specialistföretag. Detta har medfört att fler har anställts i mindre företag, samtidigt som större företag har kunnat höja sin produktivitet.
Makroekonomiska reformer som införandet av en flytande växelkurs, stabila budgetregler och en oberoende riksbank brukar lyftas fram som

förklaringar till hur Sverige lyckades vända utvecklingen efter 1990-talskrisen. Vår forskning visar att en rad effektivitetshöjande reformer som genomfördes under 1990-talet, exempelvis avregleringar på produktmarknader, införandet av en ny konkurreslagstiftning, öppnandet för utländska direktinvesteringar, en omfattande skattereform och en mer decentraliserad lönebildning, också var avgörande för den framgångsrika strukturomvandlingen. Lägg därtill att svenska företag snabbare än företag från de flesta andra länder ökade sin användning av den nya informations- och kommunikations-teknologin. Allt detta inverkade positivt på jobb- och produktivitetsutvecklingen i de svenska företagen.
Under senare tid har det emellertid kommit allt fler indikationer på att dynamiken i det svenska näringslivet försämrats. Enligt Konjunkturinstitutet så ökade produktiviteten i det svenska näringslivet med i genomsnitt 0,2 procent per år under perioden 2007–2014, vilket är betydligt långsammare än under åren som följde på 1990-talskrisen. Data från SCB visar dessutom att antal anställda i nystartade företag har minskat kontinuerligt sedan år 2010.
Det finns experter som anser att tillväxttakten kommer fortsätta att sjunka under de kommande 25 till 40 åren. Orsaker till detta är att en mindre andel av befolkningen kommer att arbeta, en försämrad utbildningskvalitet samt en lägre innovationstakt. Vidare varnas för att ”smarta” robotar och artificiell intelligens kommer att ersätta en stor del av dagens jobb och leda till hög arbetslöshet och ökade inkomstklyftor. Men det finns även experter som framhåller de möjligheterna som ny teknologi kan ge upphov till i form av kostnadsbesparingar och nya affärsmöjligheter. Den teknologiska utvecklingen sätter således press på beslutsfattare att föreslå åtgärder som säkerställer global konkurrenskraft men som också hjälper grupper som förlorar på den snabba utvecklingen.
Sverige står nu inför liknande utmaningar som under 1970- och 1980-talen när vi påverkades starkt av omvärldsfaktorer. Sverige valde då initialt att ”stoppa huvudet i sanden” och försökte skydda sig mot omvärldsförändringar genom devalveringar och en rad reformer och regleringar som skyddade vissa typer av grupper, företag och anställda. Efter en lång period av dålig tillväxt och skral dynamik i näringslivet ändrades inriktningen och Sverige och det svenska näringslivet öppnades upp och konkurrensutsattes. Resultatet blev många år av höga produktivitetsökningar och ett mer entreprenöriellt näringsliv.
Risken är överhängande att reaktionen på dagens omvärldsförändringar blir rop på ökad protektionism. Vår analys visar att detta är fel väg att gå. I stället bör reformer genomföras som ökar incitament för företagen att finna nya affärsmöjligheter, nyttja den nya tekniken, experimentera och växa – lokalt såväl som globalt. Samtidigt är reformer som innebär ökad kvalitet, starkare incitament och bättre möjligheter för utbildning och vidareutbildning, kanske än viktigare i framtidens näringsliv, där ny teknik kan ersätta alltfler arbetsuppgifter och samtidigt driva fram nytt entreprenörskap.

Fredrik Heyman, docent
Pehr-Johan Norbäck, docent
Lars Persson, professor
Artikelförfattarna är forskare i nationalekonomi vid Institutet för Näringslivsforskning. "

" Svenska företag förlorar miljarder på piratkopior

DN SÖNDAG 12 MAJ 2019

Piratkopiering kostar svenska företag 17 miljarder årligen när konsumenter köper fejkade varor i god tro, visar en ny rapport från den ekonomiska samarbetsorganisationen OECD som kartlagt fenomenet. Dessutom kommer hälso- och säkerhetsrisker med produkterna som ofta hamnar i svenska hem, varnar Patent- och Registreringsverket.

De mest utsatta produktkategorierna är tillbehör eller reservdelar till motorfordon samt industriell utrustning. De kategorierna kopieras olovligen till ett värde av över två miljarder dollar årligen, räknat utifrån beslag hos världens tullmyndigheter
Andra kategorier som förekommer i OECD:s kartläggning är mer vardagliga saker som hushållsapparater, elektronik- och telekomprodukter, kläder eller klockor och smycken.
– Det är alarmerande, säger Peter Hedin, expert på piratkopiering på Patent- och Registreringsverket (PRV) som beställt rapporten.
Den otillåtna kopieringen förekommer främst i Kina, Hongkong, Singapore och Turkiet. OECD uppskattar att det, utöver företagens förluster, också kostar den svenska staten omkring sju miljarder kronor i uteblivna skatteintäkter varje år.
Utöver det räknar man också att tusentals jobbtillfällen går förlorade när svenska konsumenter, medvetet och omedvetet, handlar falska kopior stämplade med ”Made in Sweden”.
– Det finns anledning att misstänka, utifrån vad vi hör från polisen och Europol, att det ligger organiserad verksamhet bakom det här. Det låter ju också rimligt, om du ska få avsättning för en hel container med saker måste du ha någon sorts logistik och någon form av kapital för att investera i det här från början, säger Peter Hedin.
Produkterna skeppas i partier, exempelvis i container, till Sverige förklarar han.
Men mycket går också via brev eller paket från den kraftigt växande e-handeln.
Kinahandeln, med stora aktörer som Wish och Alibaba, har tidigare kritiserats av bland annat Elsäkerhetsverket för att sälja otestade och farliga elektronikprodukter till Sverige. Piratkopiering förekommer även där, enligt Peter Hedin, men merparten av kopiorna som säljs över internet kommer från mindre sajter och annonser i sociala medier.
– Alla de här e-plattformarna för handel med varor är drabbade av kopiering. Men man ska veta att de flesta av de stora lägger ner rätt mycket tid och resurser för att komma till rätta med det.
Peter Hedin varnar också för hälso- och säkerhetsriskerna som kommer med kopiorna.
– I snitt är det 50 procent av alla som köper piratkopior som inte vet om att de köper kopior. Det är eländigt av två skäl. Det ena är att köparen blir lurad, det andra är att det faktiskt kan vara farligt.
– Om du köper till exempel en laddare eller hudkräm som inte alls är testad kan det innebära ganska allvarliga problem, säger han.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

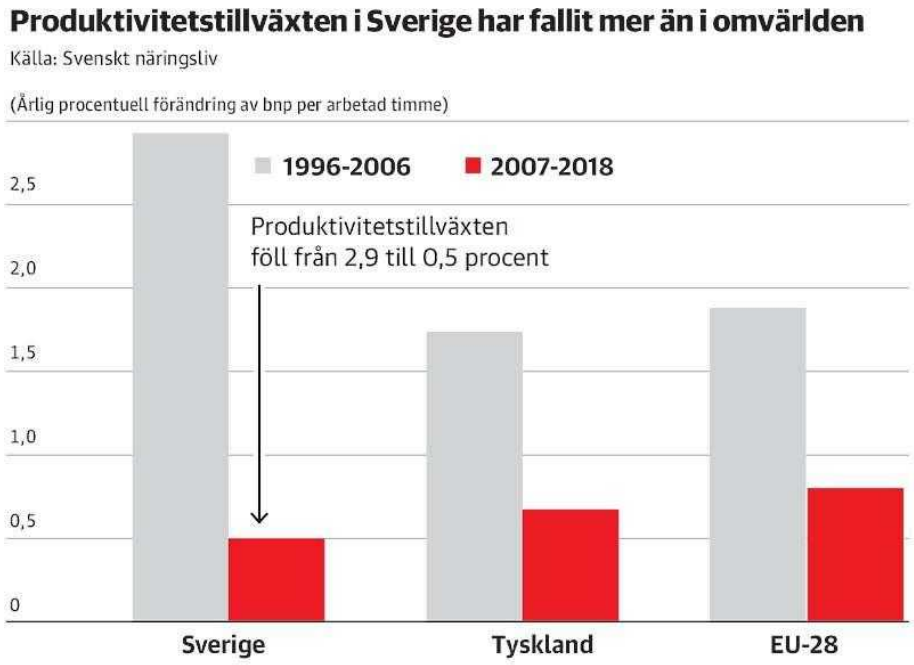

”De svenska lönerna har ökat för snabbt de senaste åren”

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190516
Trots de senaste årens svaga krona har svensk export vuxit mindre än vad exportmarknaderna gjort. Vi har tappat marknadsandelar jämfört med flertalet konkurrentländer. Lönekostnaderna har sedan finanskrisen ökat snabbare än produktivitetstillväxten. Det är inte hållbart på sikt, skriver sex näringslivsföreträdare.

När företagen blickar framåt och formulerar sina strategier för de närmaste åren så präglas dessa särskilt av en hårdnande konkurrens och snabbare teknikutveckling. Som en konsekvens har lönekostnaden blivit en ännu viktigare faktor för konkurrenskraften i alla delar av näringslivet.
Flera år med lönekostnadsökningar som varit högre än i jämförbara länder, och som överstigit produktivitetsutvecklingstakten, har undergrävt svensk konkurrenskraft. Det visar en ny rapport från Svenskt Näringsliv.
För en liten öppen ekonomi som den svenska är det livsviktigt att företagen kan hävda sig på den internationella marknaden. Det senaste decenniet har konkurrenssituationen hårdnat kraftigt, drivet av globalisering och digitalisering. Allt fler sektorer och arbetsmoment blir konkurrensutsatta. Konkurrensen är numera global för en allt bredare del av näringslivet.
Med internationell konkurrens menas att utgångspunkten för prissättningen inte är de egna kostnaderna utan internationella konkurrenters pris. För industrin har detta varit legio under decennier men för andra branscher har denna internationalisering accelererat under senare år.
I rapporten analyserar vi olika aspekter på lönens inverkan på konkurrenskraften. Slutsatsen är solklar: Pris- och kostnadstryck i relation till produktiviteten är avgörande för konkurrenskraften. I ett kortsiktigt perspektiv – där det handlar om att få avsättning för den befintliga produktionen och på så sätt klara jobben och generera resurser för den fortsatta utvecklingen – är det i princip allt.
Därför är det illavarslande att kostnadsläget i Sverige är högre jämfört med övriga Västeuropa, och än tydligare jämfört med EMU-området. Kostnaderna har dessutom ökat snabbare i Sverige än i omvärlden under de senaste åren. Enligt statistik från Eurostat hamnar den genomsnittliga arbetskraftskostnaden för hela ekonomin per timme i

Sverige 12 procent över Tysklands och 20 procent över länderna som ingår i Kix-index, Sveriges viktigaste handelspartners. Visst har löneökningstakten dämpats i Sverige – men inbromsningen har varit ännu starkare i Europa.

Allt fler branscher är direkt utsatta för internationell konkurrens. Därför går det inte längre att tala om en skyddad och en oskyddad sektor. Den ökade globala konkurrensen har letat sig in i varje vrå av svensk arbetsmarknad, utanför den offentliga sektorn. För tjänstesektorer som handel är kostnadsläget kraftigt högre jämfört med konkurrenter på den globala arenan, men även industrin ligger högre.

Den här utvecklingen har ett pris. Trots de senaste årens svaga krona har svensk export vuxit mindre än vad exportmarknaderna har gjort. Vi har tappat marknadsandelar jämfört med flertalet konkurrentländer.

Det är genom högre produktivitet som förutsättningar skapas för högre löner. Men Sveriges produktivitetsutveckling har följt en globalt svag produktivitetstrend och ser även ut att utvecklas mycket svagt kommande år. En lägre produktivitetstillväxt innebär att utrymmet för lönekostnadsökningar minskar.

Mellan 1993 och 2006, det vill säga mellan nittiotalskrisen och finanskrisen, var den genomsnittliga produktivitetsutvecklingen i näringslivet 3,6 procent per år. Sedan finanskrisen har den i genomsnitt varit 0,6 procent. Samtidigt har svenska reallöner vuxit med 1,8 procent per år. I år väntas produktivitetstillväxten i näringslivet bli ännu lägre, 0,3 procent. I offentlig sektor råder sedan flera år en negativ produktivitetstillväxt. Detta speglas också i ekonomin som helhet där produktivitetsutvecklingen föll från nära 3 procent perioden 1996–2006 till 0,5 procent perioden 2007–2018, vilket är en något sämre utveckling än i omvärlden.

Att över lång tid öka arbetskostnaderna i högre takt än vad produktiviteten ökar är inte långsiktigt hållbart. Trots en relativt stark industri tar vi ut mer än vad företagen presterar.

Tack vare industriavtalet har vi verktyg för att hantera detta framåt. Det finns ingen alternativ förhandlingsmodell som på ett bättre sätt skulle verka för en lönebildning som ökar konkurrenskraften. De två decennierna innan industriavtalet innebar skyhöga löneökningar i kronor – men realt under en halv procent per år. Utan en klok lönebildning klarar vi inte av att slå vakt om Sveriges konkurrenskraft.

Tittar vi övergripande kan vi se att svenska företag håller sig väl framme på den globala arenan. Sverige är i dag djupt delaktigt i globala värdekedjor och deltar i ökande utsträckning i de delar av de globala värdekedjorna som ger möjlighet till välavlönad sysselsättning.

Men det finns mer att ge. Det yttersta syftet med konkurrenskraft är att öka invånarnas välstånd. Sverige låg på plats elva bland världens länder i OECD:s välståndsliga år 2017. Trots att vår position har hållit sig kring plats tio under en följd av år så har avståndet i termer av välstånd till de fem högst rankade länderna ökat sedan början på 2000-talet.

Ska Sverige långsiktigt utveckla konkurrenskraften i globala värdekedjor så måste vi acceptera en större lönespridning. Vi skiljer oss från flertalet konkurrentländer genom höga lägstalöner och relativt låga löner för högkvalificerad arbetskraft.

En sammanpressad lönestruktur i kombination med höga marginalskatter och låg utbildningspremie rimmar illa med en långsiktig förmåga att bibehålla och utveckla konkurrenskraft. Det blir problem vad gäller kostnader, när det gäller enklare jobb, och det försämrar möjligheten att rekrytera till högkvalificerade jobb.

Ur både ett kort- och långsiktigt perspektiv är det oerhört viktigt hur lönebildningen fungerar. En alltför snabb kostnadsutveckling slår direkt mot konkurrenskraften. På lång sikt avgör bland annat kompetensutveckling, flexibilitet och konfliktregler. Det är frågor som

är direkt kopplade till den svenska partsmodellen och därmed till avtals- och lönebildningsprocessen.
Vid årsskiftet sätter sig industrins parter för att förhandla fram ett nytt industriavtal som innebär ett nytt märke för lönebildningen i Sverige, efter innevarande treårsavtal som då löper ut. Det blir startskottet på en avtalsrörelse som totalt kommer att omfatta 2,8 miljoner anställda inom 500 avtal. Samtliga sektorer av näringslivet berörs.
Vi har mycket att vinna på att värna om en välfungerande och långsiktigt genomtänkt lönebildning. Vårt mål lär solklart. Det krävs avtal för starkare internationell konkurrenskraft och fler jobb i Sverige.

Jan-Olof Jacke, vd Svenskt Näringsliv
Mattias Dahl, vd Transportföretagen
Catharina Elmsäter-Svärd, vd Sveriges Byggindustrier
Anna-Karin Hatt, vd Almega
Karin Johansson, vd Svensk Handel
Klas Wåhlberg, vd Teknikföretagen "

"Bakgrund. Rapporten
Svenskt Näringsliv har genomfört projektet ”Lönens inverkan på Sveriges internationella konkurrenskraft” för att belysa lönebildningens viktiga roll för svensk konkurrenskraft.
I projektet analyseras olika aspekter på lönens inverkan på konkurrenskraften.
Slutrapporten publiceras i dag torsdag.
Författare är nationalekonomerna Lars Jagrén, Bo Enegren och Torbjörn Halldin."

" EQT vill bygga ny it-jätte med ”aggressiv tillväxt”

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

Wallenbergsfärens riskkapitalbolag EQT har i det tysta köpt en rad it-bolag och samlar dem nu i ett nytt miljardföretag, Iver. Genom ”aggressiv tillväxt” vill man fördubbla omsättningen på några år med särskilt fokus på kunder med höga säkerhetskrav.

EQT-ägda Candidator DGC bildades för ett år sedan, och har sedan dess varit på köprunda. Nu bildar fler än tio företag i Sverige och Norge en mindre koncern, med 900 anställda och 1,5 miljarder i omsättning.
Det nya bolagets namn är Iver – och man verkar ha bråttom:
– Vi har en aggressiv tillväxtplan, på tre fyra år ska vi minst fördubbla försäljningen, genom både förvärv och egen tillväxt. Vi vill in i de andra nordiska länderna också, säger vd Åsa Arvidsson.
Ivers kärnverksamhet fortsätter att vara att leverera it-driftstjänster till medelstora och stora företag, organisationer och offentlig verksamhet.
– Och genom att gå ihop flera bolag breddar vi oss både kunskapsmässigt och geografiskt.
Ett växande ben för det nya bolaget blir så kallade hög-säkerhetslösningar till samhällskritisk och extra utsatt verksamhet.
– Här har vi redan kunder och tror på till stark tillväxt, inte minst hos banker, säger Åsa Arvidsson.
EQT är med 400 miljarder förvaltade i 29 fonder ett av Europas största riskkapitalföretag. På senare tid har man öppnat plånboken. Dels blir man hälftenägare i den amerikanska nätverksleverantören Zayo, en

affär värd 137 miljarder, dels planerar man att med flera partner köpa den schweiziska jätten Nestlés hudvårdsverksamhet för 97 miljarder. Det har under en tid spekulerats i att EQT skulle noteras på börsen under 2019. En av ägarna är Wallenbergsfärens investmentbolag Investor, som i år har ökat sitt ägande från 19 till 23 procent.

Hans Strandberg "

"Försäkringskassan lurades på över 200 000

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

En man i 40-årsåldern har åtalats för grovt bidragsbrott misstänkt för att systematiskt ha lurat Försäkringskassan på sammanlagt 212 437 kronor, skriver NSD.

Mannen, som erkänner brott, ska vid ett stort antal tillfällen mellan januari 2015 och mars 2018, ha ansökt om tillfällig föräldrapenning – för vård av sjukt barn – och fått ersättning för förlorad förvärvsinkomst, när han inte var berättigad till det.
Enligt NSD kommer åklagaren att lägga fram skriftlig bevisning med uppgifter från mannens arbete samt från förskolan där hans barn har vistats.

TT "

" Kappahls nya vd ska tävla om kundernas tid

DN TISDAG 23 APRIL 2019

Ökad e-handel, internationell konkurrens och väderförändringar. Det har varit modehandelns huvudsakliga förklaringar till de senaste årens uppförsbacke. Men klädkedjan Kappahls nya vd Elisabeth Peregi har en annan förklaring – som är än svårare att tackla.

Efter 19 år hos konkurrenten Lindex blev Elisabeth Peregi Kappahls högsta chef den 7 april. Hon beskriver sig själv som en ledare i sneakers som vill få medarbetarna att våga testa nya saker.
– Jag vill locka fram det bästa ur medarbetarna, säger Elisabeth Peregi.
Den krisande modebranschen kan behöva testa nytt. När Kappahl nyligen meddelade att 20 butiker slås igen och 50 personer måste lämna företaget var det knappast något trendbrott. H&M:s mångåriga motgångar har varit de mest omskrivna men även konkurrenterna har haft problem med försäljningen.
För att försöka bryta mönstret har det varit på modet att byta vd. Lindex ville förstärka e-handeln och plockade Susanne Ehnbåge från Netonnet, MQ valde Ingvar Larsson, med bakgrund just från Lindex och även från H&M.
Även Kappahl har nu alltså en Lindex-veteran med uppdrag att vända skutan.
– Vi behöver vara så relevanta och flexibla vi kan. Vi måste veta hur kunden beter sig och vad som önskas. Det är också viktigt att ta snabba beslut kring investeringar och fundera över vad som är viktigt att prioritera här och nu, säger Elisabeth Peregi.
Som exempel nämner hon att bolaget måste se till att inte fastna i långa hyresavtal utan snabbt kunna stänga igen butiker som går dåligt men även kunna justera kollektioner efter vad som efterfrågas.
Tillträdet sker knappt ett år efter att den tidigare vd:n Danny Feltmann plötsligt avgick med omedelbar verkan. Styrelseordförande Anders Bülow angav att orsaken var att ledningen ville rikta sig mot en yngre publik än vad styrelsen anser är Kappahls huvudkund. Lite senare hamnade han själv i blåsväder efter att ha beskrivit målgruppen som ”skrynkliga tanter”, enligt GP. Efter avgången har styrelseledamot Göran Billie och senast finansdirektör Peter Andersson hoppat in på posten som tillförordnad vd.
När Kappahl presenterade sin helårsrapport för perioden september 2017 till augusti 2018 framgick att försäljningen minskat med 3,2 procent jämfört med året innan. Det är betydligt lägre än målet på 4 procents tillväxt.
Fler aktörer och mer välinformerade kunder som kan jämföra priser på nätet är några av Elisabeth Peregis förklaringar till branschens utveckling. Men en stor anledning bakom det förändrade beteendet förklarar hon med att shopping har fått konkurrens från annat när de det gäller kundernas tid.
– Vi kan se att kunder generellt sett handlar mer sällan. Däremot handlar de mer när de väl handlar, säger hon.
– Kvinnor mitt i livet håller ett högt tempo, reser, tar hand om sig själva och vill laga god mat. Vi vill vara med familj och vänner, träna och ha ett fint hem. Shoppingtiden konkurrerar också med hur vi konsumerar filmer, musik och serier. Livspusslet gör att kunden måste vara mer målmedveten när den handlar. Men vi behöver ändå kläder, fortsätter Elisabeth Peregi.
Samtidigt visar modehandelns utveckling att det nya köpbeteendet har minskat den totala handeln. Stilindex från Svensk Handel visar försäljningen av kläder och skor i fysiska butiker och på nätet. Under

flera år har arbetsgivarorganisationen presenterat svaga försäljningssiffror för branschen. Under mars fortsatte försäljningen sjunka med 0,1 procent trots låga jämförelsesiffror från i fjol.
Hans Tjernström, presschef på Svensk Handel, har ännu en förklaring.
– Tidigare hade modet en tydligare särställning som statusmarkör, som ett sätt att visa vem man är och för att uttrycka sin identitet. I dag kan man göra det på många olika sätt. I sociala medier kan vi visa det i hur vi reser och äter till exempel, säger han.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se "

"Fakta. Kappahl
Försäljning: 4,8 miljarder kronor (helåret 2017/2018).
Storleksmässigt kan Kappahl jämföras med Lindex, som hade en försäljning på 6,6 miljarder under 2018.
Kappahl har 380 butiker i Sverige, Norge, Finland, Polen och Storbritannien.
I modekedjan ingår utöver varumärket Kappahl även Newbie Store, med 27 butiker.
Största aktieägare är Mellby Gård (29 procent).
E-handeln utgör drygt 5 procent av bolagets försäljning.
Dam står för 50 procent av försäljningen, barn för 40 procent och herr för 10 procent.
Källa: Kappahl

"Fakta. Elisabeth Peregi
Gör: Ny vd för Kappahl sedan den 7 april 2019.
Ålder: 47.
Bor: I ett villaområde i Hisings kärra, strax norr om Göteborg.
Född: I Eslöv men flyttade till Nykvarn som liten. Flyttade till Göteborg under gymnasietiden.
Familj: Man och tre barn, 12 år, 13 år och 15 år.
Fritidsintressen: Innebandy och löpning. Tränare för dotterns fotbollslag.
Utbildning: Handelshögskolan i Göteborg.
Tidigare jobb: 19 år på Lindex, senast som landschef för Sverige och Storbritannien. Innan dess arbetade hon för Scandic Hotels.
Språkkunskaper: Svenska, engelska, spanska, ungerska (föräldrarna kommer från den ungersktalande delen av Serbien) och tyska (har gjort en skidsäsong i österrikiska Alperna).
Gör i sommar: Åker ut med båten på Västkusten med familjen. "

" Storbankerna måste öppna sina igen-bommade kontor

DN TISDAG 23 APRIL 2019

De fyra storbankerna har under senare år lurat skjortan av svenska folket i vissa avseenden. Nordea, SE-banken, Handelsbanken och senast Swedbank har ignorerat den kritik de fått utstå från uppretade kunder.

Vi har nästan fått uppleva en folkstorm, men bankerna har funnit för gott att agera likt en struts och inte nämnvärt bemött kritiken.
Allt fler bankkontor läggs ner, inte minst i Norrlands inland. Det är orimligt att en stor del av landets invånare ska behöva ta en hel arbetsdag i anspråk för att besöka ett bankkontor. Denna oanständiga utveckling måste brytas och helst vändas. Är det som den tidigare LO-basen Stig Malm kallade för ”finansvalpar” i ny upplaga som styr bankerna? Konkurrensförhållandena försämras och de anställda förlorar sina jobb.
Det är obegripligt att de folkvalda inte ingripit mot den röra och oro som bankerna orsakat med sin hysteriska vinstjakt. Man får en känsla av att det är tabubelagt för politiker att tala om frågor som berör bankernas sätt att agera i frågor som kontanthanteringen och kontorsslakten.
Men nu är det är hög tid för makthavarna att agera. Folket borde ha fått nog av alla olägenheter och påtvingade, kortsiktiga lösningar.
Den 29 mars 2017 publicerade Expressen en debattartikel av undertecknad med rubriken ”Tvinga bankerna att börja hantera kontanter igen”. Alla partiledare fick personliga brev med frågor om vad de ansåg om saken. Svar kom endast från Centerpartiets ledare Annie Lööf – artigt, men något svävande.
Vid en frågestund i riksdagen för två år sedan svarade finansmarknadsminister Per Bolund (MP) att regeringen inte ville lägga sig i marknaden. Han har helt fel, eftersom man låter skattebetalarna garantera bankerna om de kommer på obestånd, vilket inte marknadskrafterna gör.
Bankerna har först kastat ut kunder och tvingat dem att anlita företag som Loomis och Panaxia som tar ut höga avgifter för det som tidigare ingick i bankernas service och samhällsansvar. Sedan har man lagt ner huvudparten av sina kontor, som det verkar under förevändning att kunderna inte kommer på besök. Glömt tycks det faktum att skattebetalarna även på mindre orter tvingats rädda deras verksamheter flera gånger i modern tid.
Är det inte hög tid för självrannsakan och lite mer tankar om vad som gynnar kunderna? Det är dags att göra ett försök att återfå förtroendet från en stor del av befolkningen.
Storbankerna redovisade ett överskott efter skatt 2017 på 83,5 miljarder kronor. De fyra verkställande direktörerna fick samma år 54,5 miljoner kronor i lön.
Bankerna måste uppmanas att återta kontanthanteringen, sluta slakta kontor, själva tömma sina serviceboxar och hälsa kunderna välkomna tillbaka. Att inse och rätta till sina misstag är ädelt.
Svenska banker måste fungera som banker i resten av den utvecklade världen. Tillbaka till rötterna – innan lagstiftarna riktar tvingande krav! De starka ekonomiska musklerna borde göra det lätt att ställa om.

Benny Wahlquist
pensionerad bankarbetare, Vilhelmina "

" Experter tror att räntehöjning dröjer

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Riksbanken väntas lämna räntan oförändrad i samband med veckans beslut. Samtidigt möter planerna på en höjning i höst ny misstro och kritik. – Jag tycker att det är läge att ligga still, säger Handelsbankens chefsekonom Christina Nyman.

I december förra året tog Riksbanken ett första steg mot högre räntor. Nästa kliv, som är planerat i höst, skulle innebära att styrräntan höjs till 0 procent.
Färdplanen bort från minusräntan möts dock av skepsis. Hinder har uppstått sedan årsskiftet, då prisökningarna i svensk ekonomi har visat sig ligga under Riksbankens förväntningar.
– Många har blivit ganska överraskade av den lägre inflationen, säger Cathrine Danin, seniorekonom på Swedbank.
Därtill finns en ekonomisk osäkerhet i omvärlden. Internationella valutafonden, IMF, har flera gånger skrivit ned sin globala tillväxtprognos för 2019. Handelsbankens chefsekonom Christina Nyman beskriver hur den globala konjunkturen nu står och väger:
– Även om svensk arbetsmarknad fortfarande är stark ser vi att vi har en avmattning framför oss.
Den bedömningen delas också av arbetsmarknadens parter. LO-ekonomen Torbjörn Hållö pekar särskilt på osäkerheten i tysk ekonomi, vars tillväxt i år väntas bromsa rejält. Mats Kinnwall, chefsekonom på Teknikföretagen, påpekar att bostadssektorn samtidigt har blivit en tillväxtbroms i svensk ekonomi.
– Omvärlden är svag, och även det sköljer gradvis över Sverige. Jag tror att vi har sett början på en uppgång i arbetslösheten, säger Mats Kinnwall.
Frågan för Riksbanken gäller därför tajmningen. Banken mötte kritik redan i samband med decemberhöjningen. De ekonomiska argumenten för beslutet sades då vara otydliga.
– Att fortsätta en räntehöjningsfas i år, det är inte riktigt vad handboken föreskriver. Men Riksbanken har också målat in sig i ett hörn. Man har en önskan att komma bort från extremt låga räntor. Det borde man dock ha gjort tidigare, säger Mats Kinnwall.
LO:s Torbjörn Hållö är kritisk till planerna på en räntehöjning i september.
– Man ska inte stirra sig blind på minustecknet, utan titta på den reala ekonomin. Där är det svårt att se att Sverige kokar över. Riksbanken har genom sitt agerande de senaste åren fått tillbaka förtroendet för inflationsmålet. Nu gäller det att vårda den tilltron. För oss är det väldigt viktigt inför avtalsrörelsen.
Om Riksbanken kan motivera en höjning senare i år beror på hur tillväxten och inflationen artar sig.
Christina Nyman, som anser att det vore bättre att avvakta, bedömer att det är ”på håret” om banken kan ta nästa steg. Swedbanks Cathrine Danin tror att Riksbanken håller fast i den planerade räntehöjningen.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se "

"Vattenförsäljning lyfter Coca-Colas resultat

ONSDAG 24 APRIL 2019

Försäljningen av vatten och nya varianter av den traditionella läskedrycken lyfte resultatet för årets första kvartal för amerikanska dryckesjätten Coca-Cola.

Försäljningen ökade 5 procent till 8,02 miljarder dollar, vilket motsvarar cirka 75 miljarder kronor, och slog därmed analytikernas förväntningar som snittade på 7,88 miljarder dollar enligt en Reutersenkät.
Nettointäkterna uppgick till 1,68 miljarder dollar, vilket motsvarar cirka 15,7 miljarder kronor, från 1,37 miljarder dollar föregående år.

TT-Reuters "

" Dan Lucas: Första prövningen för den nye Swedbankchefen

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

I morgon, torsdag, presenterar Swedbank sitt resultat för första kvartalet i år. DN:s Dan Lucas svarar på några frågor om vad som är att vänta.

1 Kommer Swedbank att presentera ett bra resultat för första kvartalet?
– Ja, sannolikt. Men kanske inte så bra som för motsvarande kvartal i fjol. Snittet i prognoserna från de analytiker som följer banken pekar på ett rörelseresultat som ligger ungefär 300 miljoner kronor, eller runt fem procent, under nivån för motsvarande kvartal i fjol.
– Swedbank är marknadsledande på bostadslån och här har utlåningstakten har dämpats. Konkurrensen har också ökat när nischbanker tar marknadsandelar på bolånemarknaden.
– Ändå får man nog säga att Swedbank är en stabilt lönsam bank, faktiskt en av de mest lönsamma i Europa. Men siffrorna, intressanta som de säkert är, är ändå inte det viktigaste med morgondagens presentation.

2Jaså – vad är viktigare?
– Det här är den första delårsrapporten efter avslöjandet om misstänkt penningtvätt. För den tillförordnade koncernchefen Anders Karlsson är presentationen av rapporten något av ett eldprov.
– Han måste visa att han och ledningen har förstått att förtroendekrisen är allvarlig och verklig.
– Det innebär att han måste visa för det första en större ödmjukhet än vad ledande personer i banken hittills har gjort.

– För det andra måste han visa konkret vad banken gör för att åtgärda problemen.
– För det tredje, han får inte förminska, eller vara undanglidande när frågorna kommer – än en gång – om vad ledningen visste om de misstänkta affärerna i Baltikum. Här gäller bara en sak: öppenhet.

3 Har skandalen påverkat Swedbanks resultat?
– Något har det säkert påverkat. Det finns ingen statistik, men andra banker har sagt att de har fått en del extra kunder som lämnat Swedbank. Banken kan också ha missat att få nya kunder som i stället gått till konkurrenterna.
– Men troligen är effekten – än så länge – väldigt begränsad. Bankkunder är trögrörliga – och dessutom hade halva kvartalet passerat när Uppdrag Granskning kom med sitt avslöjande i februari.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se "

" Skandalen har kostat en halv miljard kronor

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Swedbank har uppskattat en första kostnad för penningtvättskandalen – över en halv miljard kostar det utredningsarbete som banken inlett, enligt den tillförordnade koncernchefen Anders Karlsson. För första gången medger också bankens ledning nu att det funnits allvarliga brister.

Swedbank släppte sin rapport för årets första kvartal på torsdagen och Anders Karlsson kunde konstatera att 2019 ”i finansiella termer börjat bra”.
Innan resultaten redovisades ägnade han dock stor del av sin presentation åt den skandal som skakat banken i över två månader – de allvarliga misstankarna om omfattande penningtvätt i bankens Baltiska verksamhet.
Till skillnad från tidigare ledning och styrelse medger Karlsson att bankens egna utredningar pekar på att det har funnits brister.
– Jag vill vara så transparent som möjligt, sade han.
– Dessvärre går det inte att utesluta att personer som kommit över pengar på brottslig väg lyckats utnyttja våra banker för penningtvätt, sade han och syftade på de baltiska bankerna.
I samband med kvartalsrapporten kommer också en första nota för härvan i Baltikum. Banken räknar med att man inte kommer klara det tidigare uppsatta målet att hålla sina kostnader under 17 miljarder i år. Inhyrd juridisk expertis, externt beställda utredningar och till viss del extra kostnader för it-satsningar spräcker budgeten med en miljard

kronor. Karlsson uppskattar att 650 miljoner kan kopplas direkt till arbetet runt penningtvättskandalen.
Men någon buffert för eventuella böter i framtiden har man inte avsatt ännu.
– Den frågan ställer vi oss hela tiden. Vår bedömning och även externrevisorernas bedömning var att det är för tidigt för att göra en avsättning för det, säger Karlsson till DN efter presentationen.
Läget kring de många utredningarna som pågår kring Swedbank kommer analyseras till varje kvartal för att hela tiden kunna bedöma risken för viten.
– Det kommer vi behöva göra löpande och som jag sa; när vi får mer information och större tydlighet och kan göra en sådan bedömning, antingen att det inte blir någonting eller att det blir något, så kommer vi naturligtvis göra det vi måste göra, säger Anders Karlsson.
Det pågår bland annat en utredning hos Finansinspektionen (FI) tillsammans med dess motsvarigheter i Baltikum. FI beräknar att den kan vara klar till hösten.
Vad som också är känt är en pågående granskning på finanstillsynsmyndigheten i delstaten New York. I USA är verktygslådan med böter och anda sanktioner mycket kraftigare än i Sverige.
När Anders Karlsson får frågor om vad som egentligen pågår kring Swedbank i USA kan han av juridiska skäl inte gå in på vilka utredningar som finns. Men han pratar om ”myndigheter i USA”, i plural.
– Det jag kan säga är att de ställer breda frågor. Det handlar om allt ifrån transaktioner mellan oss och andra banker till transaktioner med kunder. Det är väldigt breda frågor och det är ungefär så myndigheter gör när de vill ha svar, säger han.
I Sverige pågår också en förundersökning på Ekobrottsmyndigheten (EBM) gällande misstänkt röjande av insiderinformation och grovt svindleri.
Ingen på banken har hittills delgivits någon misstanke om brott, men i går genomfördes en andra husrannsakan mot huvudkontoret där EBM enligt Anders Karlsson inhämtade ”kompletterande dokument”.
Till följd av de senaste månadernas händelser skapar banken nu också en ny enhet – Anti-Financial Crime unit (AFC). Avsikten är att den ska ”motverka penningtvätt, terrorismfinansiering och bedrägerier samt arbeta med cybersäkerhet, informationssäkerhet och fysisk säkerhet”.
Ett annat steg för att återupprätta förtroendet för banken är anlitandet av advokat Biörn Riese. Han ska enligt Anders Karlsson hjälpa styrelsen att ”förstå regelverken” i de olika marknader banken är verksam i. Han kommer också hjälpa till att förbättra bankens kommunikation utifrån de juridiska begränsningarna en bank har.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Fakta. Vinstökning för Swedbank
Swedbanks rörelsevinst för årets första kvartal steg marginellt till 6 626 miljoner kronor vilket kan jämföras med vinsten på 6 389 miljoner kronor motsvarande period i fjol.
Resultatet var bättre än väntat. Analytiker hade, enligt Reuters, i genomsnitt räknat med en rörelsevinst på 6 091 miljoner kronor."

" Dan Lucas: Kunderna riskerar att få vara med att betala notan

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Två månader efter avslöjandet medgav till sist Swedbanks ledning att det funnits allvarliga brister i arbetet mot penningtvätt. Banken har fått en första faktura på vad briserna kostar – en dryg halv miljard. Men det är bara början och kunderna riskerar att få bidra till städnotan.

Det har gått sju månader sedan förra koncernchefen Birgitte Bonnesen tvärsäkert förklarade att Swedbank inte hade kunder som tvättade pengar i den baltiska verksamheten.
Det har gått drygt fyra månader sedan den så kallade Grimstadrapporten – som få i ledning och styrelse tycks ha brytt sig om att läsa – pekade på allvarliga brister i arbetet mot penningtvätt. Och det har som sagt gått två månader sedan Uppdrag Granskning avslöjande.
Men till sist, på torsdagen i samband med delårsrapporten, kom det tydligaste beskedet hittills. Bankens nya koncernchef Anders Karlsson medgav att bankens egna utredningar pekade på att det funnits allvarliga brister.
De här förlorade månaderna kommer att stå banken extra dyrt – i synnerhet om Ekobrottsmyndighetens utredning visar att det fanns kännedom om bristerna i banken på ett tidigt stadium, men att den dåvarande ledningen mörkat dem. En av de brister Karlsson pekade ut var just att banken inte larmat myndigheter om misstänkta transaktioner.
Det ska dock sägas klart att det var en himmelsvid skillnad mellan torsdagens presskonferens och de konferenser som Swedbank har hållit sedan avslöjandet i februari. Det var en mycket mer ödmjuk bankchef som mötte pressen och som dessutom förklarade steg för steg vad han, ledningen och styrelsen ska göra.
Det kommer inte att rädda banken undan besvärande och dyrbara avslöjanden när väl alla utredningar blir klara.
Men att återställa ett sargat förtroende innebär att man medger fel och att sedan berätta vad man tänker göra åt det. På så sätt kan man säga att Anders Karlsson har tagit de första stegen på vägen.
Banken räknar nu med att enbart arbetet med utredningar kring vad som har hänt kommer att kosta över en halv miljard kronor. Det är bara början. Skandalen kommer också, sannolikt, att leda till mångmiljardböter som olika stater kommer att kräva.
Men även kunderna riskerar att få vara med att betala för följderna. Till nyhetsbyrån TT har Karlsson sagt att banken betalar en högre riskpremie än konkurrenterna när den lånar upp pengar på finansmarknaderna. Det är inget problem i dagsläget, men på sikt kan det betyda att också kunderna får dyrare tjänster.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se "

" Ida Yttergren: Klädstilen har fått konkurrens av sociala medier

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Klädkedjan JC har gått i konkurs. Företaget har ett 30-tal butiker och cirka 250 anställda. DN:s ekonomireporter Ida Yttergren svarar på tre frågor om den skakiga modebranschen.

1. Var JC:s konkurs väntad?
– För tidigare kunder som handlade hos kedjan under 1990-talet och det tidiga 2000-talet kommer beskedet förmodligen inte som en större överraskning. Kedjan, som framför allt varit stora inom jeans, har hållit låg profil under lång tid. Redan 2013 såldes det förlusttyngda JC av klädkoncernen RNB, som bland annat äger Brothers och Polarn O. Pyret, till kinesiska företagsgruppen Denim Island AB. När klädkedjan för tre år sedan fick grönt ljus för en företagsrekonstruktion gavs möjlighet att rätta till det blödande företaget. Nu verkar alltså alla försök att rädda kedjan ha misslyckats.

2. Är det här en del av en större trend?
– Flera stora klädkedjor som H&M, Kappahl, MQ och Lindex har haft problem med försäljningen under längre tid. De tre senare har alla bytt vd under det senaste året i hopp om att en ny ledning ska få snurr på affärerna. Samtidigt visar siffror från Svensk handel att hela branschen är i gungning.

3. Vad beror det på?
– En förklaring som återkommit är att sociala medier bidragit till att klädstilen har fått konkurrens som ett sätt att visa identitet. Klädhandeln tävlar också om kundernas tid och pengar med saker som smarta telefoner och upplevelser. Detta samtidigt som hållbarhet blivit en allt viktigare fråga.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se "

" Carl Johan von Seth: Stefan Ingves skapar sina egna paradoxer

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Riksbanken följer vårens internationella trend bland centralbankerna och skjuter upp höstens planerade räntehöjning. Det är egentligen inget konstigt. Reaktionerna på bankens politik vittnar ändå om trassel i kommunikationen.

Amerikanska Fed har redan svängt. Likaså euroländernas ECB. Tidigare i veckan var det Kanadas centralbank som skruvade ned sina ränteplaner.
Sist ut blev Riksbanken, vars besked på torsdagen var trendriktigt. Ingen hade väntat sig något annat än att styrräntan skulle ligga kvar på minus 0,25 procent. Att höstens planerade räntehöjning sköts upp var också rimligt. De förlängda obligationsköpen blev en logisk följd.
Men man kan säga att Riksbanken reagerade oväntat förutsägbart. Beslutet var naturligt med tanke på att inflationen under årets första månader har varit oväntat låg. Valutamarknaderna togs ändå på sängen av budskapet. Omedelbart efter beskedet rasade kronan. I ett slag blev euron och dollarn runt 15 öre dyrare.
Ett problem är att det har svävat en osäkerhet kring Riksbanken. Hur gärna vill den komma ifrån minusräntan? Ser cheferna ett egenvärde i att komma upp till noll? När räntan höjdes i december fanns en antydan om det.
Men när chefen Stefan Ingves får raka frågor säger han nej. Riksbanken har ett inflationsmål. Ingen annan ledstjärna styr.
Det budskapet tycks inte riktigt nå fram. Kanske är det småsaker i ordvalet. Riksbanken talar till exempel om att gradvis ”normalisera” penningpolitiken, alltså höja räntan. Sådant språk antyder en vilja. Normalt är väl bra? Varför ska vi inte sikta på det?
En besläktad kommunikativ utmaning gäller kronan. Försvagningen – omkring 10 procent av värdet på två år – möter kritik. Stefan Ingves svar är att Sverige har valt en flytande växelkurs. ”Vi får leva med att kronan fluktuerar”, sa han på torsdagen. Problemet är bara att Riksbanken för några år sedan talade om att aktivt försvaga kronan, delvis i strid med beslutet att ha en flytande växelkurs. Det minns många.
Pedagogiken haltar. Det är Riksbanken själv som skapat paradoxerna.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se "

" Svag start på 2019 för Telia

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Telia startar 2019 svagt och når inte förväntningarna. Relativt väntat, enligt vd Johan Dennelind.

– Att första kvartalet skulle vara lite mjukare, eller lite sämre, än resten av året, det visste vi, säger Johan Dennelind, som samtidigt säger att bolaget flaggade för att det skulle bli sämre än det blev.
Telia redovisar en vinst före skatt på 2 511 miljoner kronor för första kvartalet. Det kan jämföras med vinsten på 2 940 miljoner kronor motsvarande period i fjol.
Analytiker hade i genomsnitt räknat med en vinst på 2 925 miljoner kronor, enligt Reuters sammanställning. Den fortsatta nedgången när det gäller tjänster som fast telefoni och kopparbredband har under kvartalet inte kompenserats i samma utsträckning av tjänster inom tv, fiber och mobil.

TT !

" Stort vinstras för Volvo Cars

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Volvo Cars redovisar en nettovinst på 2 005 miljoner kronor för årets första kvartal. Det är en minskning med 21,6 procent jämfört med första kvartalet 2018, enligt ett pressmeddelande från bolaget.

Nettoomsättningen steg med 10,7 procent till 62,9 miljarder kronor, men bolagets rörelsemarginal sjönk samtidigt till 4,6 procent, mot 6,4 procent ett år tidigare. Volvo Cars vd Håkan Samuelsson skriver i sin kommentar i kvartalsrapporten att den minskade rörelsevinsten och rörelsemarginalen är ett resultat av en ökad prispress, framför allt i Kina. Dessutom har bolaget haft ökade kostnader på grund av de nya handelstullarna.
”Jämfört med förra året har lönsamheten påverkats av högre tullar och högre prispress på många marknader”, säger Samuelsson enligt pressmeddelandet.
Den globala försäljningen under det första kvartalet ökade med 9,4 procent jämfört med i fjol. För 2019 säger sig Volvo Cars räkna med fortsatt tillväxt i försäljning och intäkter, medan marknaden kommer att präglas av fortsatt press på marginalerna.

TT "

" Lån till hög ränta erbjuds för att klara krisen

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

Bristen på regn gör att oron växer hos landets bönder för att betet inte ska räcka till. Det gör att de kan behöva köpa in extra foder. I väntan på regeringens krispengar har bönder i Uppland erbjudits ett snabbt lån med femton procents ränta.

Efter förra sommarens torka beslutade regeringen om ett krispaket som bestod av 1,2 miljarder kronor och som delades ut under hösten.
Enligt Lars-Erik Lundkvist, som är näringspolitisk expert vid Lantbrukarnas riksförbund, täckte pengarna bara en bråkdel av förlusterna som enligt LRF:s beräkningar uppgick till 10 miljarder kronor allt som allt. Nu ligger ansökningsblanketterna för årets krisstöd ute på Jordbruksverkets hemsida, eventuellt stöd ska delas ut från den 5 juli.
Samtidigt som många pressade lantbrukare väntar på tillskott i kassan, har det finansiella institutet Uppland kredit AB skickat ut ett erbjudande till ett okänt antal lantbrukare om att teckna vad man kallar Bondelånet. I praktiken är det ett snabblån mot femton procents ränta.
”Sluta vänta på regeringens krispaket”, skriver Uppsala kredit som erbjuder sig att låna ut mellan 25 000 och 500 000 kronor mot ett borgensåtagande.
– Det är en väldigt hög ränta, och det brukar det ju vara till snabba lån till den som inte är likvid, säger Lars-Erik Lundkvist.
Han tycker att erbjudandet är belysande för hur situationen ser ut för många bönder i nuläget.
– Djuren har börjat släppas ut samtidigt som det är torrt i markerna. Det finns inte tillräckligt med bete på många håll, och även tillskottsfodret är på upphällningen.
Många bönder är nervösa för att det inte ska komma tillräckligt med regn för att säkra de första skördarna av vall i maj månad. Vall blir grovfoder och ensilage vilket är det vanligast fodret som ges till nötkreatur och häst.
– En del behöver komplettera betet genom att köpa tillskottsfoder redan nu, och då kanske man inte hinner vänta till krispengarna delas ut den 5 juli. Man behöver förstärka sin ekonomi genast, säger Lars-Erik Lundkvist.
Utan foder kan de ekonomiska konsekvenserna bli ännu större på sikt då man kanske behöver slakta ut en besättning som man är beroende av längre fram, menar han.
Uppland kredits vd Victor Torstensson vill inte säga hur många lantbrukare som har fått erbjudandet om Bondelånet. Men när vi frågar om det rör sig om hundratals svara han ”mer än så”.
– Hittills har kommit in ett antal ansökningar och vi har beviljat en del lån. Det är allt vi vill säga.
Varför så hög ränta?
– För att det är tänkt som ett kortare lån och inget som ska ersätta banklån, utan ses som ett komplement till de bönder som inte har möjlighet att få lån av sin bank.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se "

"Efter förra årets torka beslutade regeringen om ett nationellt krisstöd som bestod av 1,2 miljarder kronor och som delades ut under hösten 2018.

I år ska 1,08 miljarder kronor delas ut i krisstöd. Ansökan ska göras senast den 20 maj på Jordbruksverkets hemsida. Pengarna delas ut med början den 5 juli.
Årets stöd kan sökas av odlare av spannmål, frövall, oljeväxter, proteingrödor, stärkelsepotatis och sockerbetor. Även lantbrukare som har nötkreatur, får, get, gris och fjäderfä har rätt att söka stöd. "

”Politikerna måste rätta till finansbranschens systemfel”

DN TISDAG 30 APRIL 2019

"DN. DEBATT 20190430
Skandalerna kring svenska bankers inblandning i omfattande penningtvätt och skatteflykt visar på systemfel i finansbranschens arbete med hållbarhet och samhällsansvar. Vi kräver nu politiska åtgärder för att skapa mer hållbara spelregler i finansbranschen, skriver företrädare för organisationerna bakom initiativet Fair finance guide.

Svenska finansaktörer gör fortfarande många och stora problematiska investeringar trots löften om att ta ansvar. Våra granskningar har visat att de sju största bankerna i Sverige de senaste åren investerat över 44 miljarder kronor i fossil energi men bara 9,8 miljarder kronor i hållbar energi, och Nordea och SEB har lånat ut flera miljarder till stora kol- och oljebolag.
Vi har också visat på svenska bankers kopplingar till regnskogsskövling på Borneo, vapenexport till länder som kränker mänskliga rättigheter och till företag i gruvbranschen som påverkar mänskliga rättigheter negativt. Flera storbanker har också kopplats till upprepade skandaler kring skatteflykt och penningtvätt, nu senast Swedbank, Nordea och Danske bank, där tusentals miljarder kopplade till misstänkt kriminalitet slussats ut till skatteparadis genom bankerna.
Enligt chefen för Bank of England, Mark Carney, måste finansbranschen fullständigt rikta om sina investeringar för att de globala hållbarhetsmålen skall kunna uppnås. Men utvecklingen hålls tillbaka av finansbranschens kortsiktighet, konsumenternas svårighet

att ställa krav och bristen på regelverk. För att finansaktörer ska ändra sitt sätt att investera och agera krävs politiska åtgärder för att skapa ett tvingande regelverk som omfattar alla.
Vi föreslår åtgärder på tre centrala områden:
1 Öka insynen. Det är svårt för utomstående, som journalister och granskande organisationer, att få insyn i bankers och andra finansaktörers investeringar och utlåning. Att spåra investeringar i olika företag och projekt kräver ofta ett detektivarbete och tillgång till finansbranschens dyra databaser. Ofta får man heller inte en heltäckande bild eftersom investeringarna är utspridda i olika finansiella produkter och verksamheter, ibland via andra länder. Vi föreslår därför ett lagkrav på att finansaktörer regelbundet måste deklarera alla sina investeringar i en publikt tillgänglig redovisning.
När det gäller bankernas utlåning, som är deras största finansiella område, finns ingen insyn alls. Banksekretessen är ett hinder för att kunna se vilka företag som bankerna lånar ut pengar till, vilket är en förutsättning för att kunna utkräva ansvar. Det finns ett starkt stöd bland allmänheten för att få insyn – sju av tio svenskar tycker att det borde vara möjligt att se vilka företag som bankerna finansierar, visar vår nya undersökning. I dag är det bara Ekobanken i Sverige som redovisar sin utlåning och för att de stora bankerna ska kunna följa efter krävs en modernisering av banksekretessen. Vi föreslår därför att Finansinspektionen ges i uppdrag att utreda banksekretessen och föreskriva hur bankerna kan redovisa information om vilka företag de lånar ut pengar till.
2 Förenkla för spararna. Medvetenheten har ökat bland svenska konsumenter kring sparpengarnas koppling till klimatförändringarna och andra hållbarhetsfrågor. Enligt vår undersökning vill sex av tio kunna jämföra hur olika sätt att spara påverkar klimatet, och sju av tio kan tänka sig att spara i hållbara fonder, enligt Swedbank. Ändå är det få som gjort ett informerat val eftersom djungeln av information ställer orimliga krav på spararna. I dag är det alldeles för lätt för bankerna att ge sken av att deras sparprodukter innebär en hög nivå av hållbarhet. Det måste bli enklare för spararna att göra informerade val och de måste kunna lita på hållbarhetsinformationen. Det nya lagkravet som infördes förra året, som innebär att fonder ska redovisa hållbarhetsinformation, är en bra början. Men det saknas standarder för redovisningen som säkerställer att det som sägs även följs i praktiken. Vi föreslår att Finansinspektionen ska få i uppdrag att utveckla sådana standarder, dels enklare varianter för sparare, dels mer omfattande för professionella målgrupper. Bland annat bör sparprodukters klimat-avtryck redovisas, det vill säga hur stora utsläpp av växthusgaser som företagen i sparprodukten orsakar. Vår undersökning visar att sex av tio svenskar vill kunna jämföra klimatavtrycket hos olika sparprodukter.
Spararna måste också ha tillgång till sparprodukter med tydlig miljönytta, det vill säga där pengarna används till att möjliggöra nya gröna verksamheter. I dag finns gröna obligationer men det begränsade utbudet hindrar marknaden från att fungera väl. Det är positivt att det så kallade januariavtalet innehåller ett försök att ge ut statliga gröna obligationer. Vi hoppas att det permanentas för att även bidra till standardisering på området.
Finansiella rådgivare spelar också en viktig roll och måste ha krav på sig att informera kunder om hållbarhetsaspekter. Om en sparare tycker att hållbarhet är viktigt måste reglerna kräva att rådgivaren rekommenderar produkter som ställer särskilt höga krav på hållbarhet.
3 Skärp regelverk och tillsyn. Våra granskningar har visat att det finns stora interna brister i bankernas system och rutiner som leder till att deras investeringar och ageranden inte lever upp till de egna riktlinjerna för hållbarhet. Vi föreslår därför ett lagkrav på att finansaktörer ska ha tillräckliga system och rutiner för att implementera sina hållbarhetsriktlinjer i den finansiella verksamheten.

Minimikrav på riktlinjer måste också finnas, det finns flera etablerade ramverk som kan tillämpas, till exempel FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, och ”Task force on climate-related financial disclosures” på klimatområdet. Regelverket och tillsynen för att motverka penningtvätt och skatteflykt måste också skärpas. Hårdare krav bör ställas på bankerna att bedöma risker för penningtvätt och skatteflykt och vidta effektiva åtgärder för att hantera riskerna. Finansbranschen är en enorm och till stor del outnyttjad kraft för att styra världen i en hållbar riktning. Med våra förslag skulle svenska finansaktörer i större utsträckning främja de globala målen om hållbar utveckling. Konsumenterna skulle också få bättre möjlighet att göra val som är bra för planeten. Det är dags att politiken kliver in och skapar mer hållbara spelregler i finansbranschen.

Anna Lindenfors, generalsekreterare, Amnesty international i Sverige
Georg Andrén, generalsekreterare, Diakonia
Ulrika Urey, kanslichef, Fair action
Karin Lexén, generalsekreterare, Naturskyddsföreningen
Jakob König, projektledare för Fair finance guide, Sveriges konsumenter
Jan Bertoft, generalsekreterare, Sveriges konsumenter "

”Bråttom att se över kontanters roll”

TISDAG 30 APRIL 2019

"Digitaliseringen av pengar kan komma att leda till att kontanter inte blir allmänt accepterade. Därför vill Riksbanken att riksdagen tillsätter en kommitté som ser över begreppet lagligt betalningsmedel och centralbankspengars roll i den digitala ekonomin.

”Det kan leda till att allmänheten inte längre har någon tillgång till centralbankspengar, vilket kan påverka hela betalningssystemets funktion och effektivitet”, skriver Riksbanken i ett pressmeddelande. Och det brådskar, enligt Riksbanken:
”Kommittén bör föreslå nödvändiga lagändringar för att Sverige även fortsättningsvis ska ha en stabil och effektiv betalningsmarknad. Då frågan är tidskritisk bör tiden för uppdraget inte vara alltför lång.”

TT "

" Lånetillväxten fortsätter avta

DNTISDAG 30 APRIL 2019

Hushållens lånetillväxt fortsätter att avta. I mars låg ökningstakten på årsbasis 5,0 procent, jämfört med den 5,2 procent i februari, enligt Statistiska centralbyrån (SCB).

Lånetillväxten har bromsat in sakta men säkert sedan 2016. Samtidigt har det genomsnittliga bolånet blivit aningen billigare senaste månaden och låg i mars på 1,56 procent, ner från 1,58 procent i februari, enligt SCB.

TT "

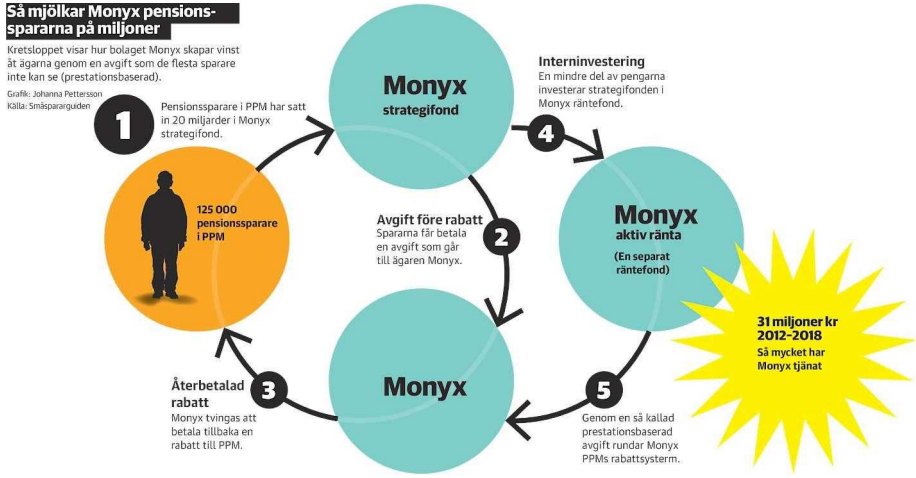

" <u>Monyx slängs ut från pensionssparandet</u>

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

Fondbolaget Monyx har slängts ut från Pensionsmyndighetens fondtorg och är därmed inte valbara i den statliga premiepensionen. Den dolda avgiften bolaget mjölkade från spararna är en av anledningarna att bolaget stoppats.

Monyx har utnyttjat ett kryphål i regelverket för att kunna ta ut en för spararna dold avgift, något DN kunde berätta tidigare i år. Fondbolaget lät sina pensionsfonder investera i bolagets egen räntefond, utan att den totala avgiften behövde redovisas för Pensionsmyndigheten. - Vidare hade Monyx en prestationsbaserad avgift som innebar att Monyx kunde få betalt utan att ge spararna en prestation som motsvarade den risk spararna tog.

När Monyx ansökte om att få vara kvar på Pensionsmyndighetens fondtorg var myndigheten inte nådig. I sin motivering till avslaget på Monyx begäran vimlar det av uttryckt som ”inte satt pensionsspararnas intressen främst”, ”skadat förtroendet för pensionssystemet” och ”olämpligt avgiftsuttag”.
Sågningen var så total att Monyx för ett par veckor sedan gav upp och drog tillbaka sin ansökan. Monyx fonder är därmed inte valbara inom premiepensionssystemet.
Men Patrick Siegbahn på Småsparargiden, som granskat Monyx, påpekar att fortfarande finns fonderna att välja utanför premiepensionen. ”Uppskattningsvis 13 miljarder förvaltas fortfarande i fonderna till höga avgifter på 1,45–1,76 procent”, skriver han på sin blogg.
När DN skrev om Monyx upplägg i vintras svarade företaget med att de redan i november i fjol hade upphört med att låta pensionsfonderna investera i räntefonden – just för att kunna klara Pensionsmyndighetens krav.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se "

" Dan Lucas: Nu vet bankerna att de måste ingripa mot penningtvätt

DN ONSDAG 1 MAJ 2019

Nordea reserverar en miljard för eventuella böter i Danmark och SEB presenterar ett starkt resultat.DN:s Dan Lucas svarar på fyra frågor om tisdagens bankrapporter.

1 Varför reserverar Nordea 95 miljoner euro (drygt en miljard kronor) för framtida böter?
– Nordealedningen har redan tidigare sagt att den räknar med böter från den danska finansinspektionen. Skälet är att Nordea har haft brister i arbetet mot penningtvätt.
– Genom reserveringen vill ledningen tala om för marknaden ungefärligen vad det kommer att kosta banken.
2 Hur är det med SEB som också presenterade sin rapport för första kvartalet – har de också problem med myndigheterna i frågan om penningtvätt?
– Nej, det är inget som de rapporterar, men vd Johan Torgeby påpekar att ingen bank kan garantera att den inte används för kriminella aktiviteter.
– Torgeby uppmanar dessutom till ett närmare samarbete mellan banker, tillsynsmyndigheter och rättsvårdande instanser för att bekämpa penningtvätt.
3 Varför har penningtvätt seglat upp och kommit att dominera rapporteringen kring banker?
– Det finns flera skäl, men givetvis spelar olika avslöjanden in. Den gigantiska penningtvätthärvan i Danske Bank är det kanske bästa exemplet på det.

– Lägg därtill att det har blivit allt mer riskabelt för en bank att avslöjas med brister i arbetet mot penningtvätt. Mångmiljardböter, tvång från myndigheter att skjuta till mer kapital är bara ett par av konsekvenserna.
– Det har också skett en omsvängning inom bankerna. För 20–25 år sedan sågs kampen mot penningtvätt som ett arbete strikt för myndigheter. Bankverksamhet bygger på förtroende och då utsätter man inte kunder för närmast polisliknande förhör – det var en allmän uppfattning bland bankchefer.
– I dag vet de att förtroendet kan rasa snabbt om de brister i arbetet. Det har inte minst Swedbank och Danske fått erfara.
4 Och hur gick det för bankerna under första kvartalet?
– Framför allt SEB gjorde ett starkt rörelseresultat på 5,9 miljarder kronor – en ökning med 12 procent jämfört med för ett år sedan.
– Nordea har det lite jobbigare. Bankens bekymmer har varit att få ner kostnaderna och det arbetet fortsätter och kostnaderna sjunker något. Ändå sjönk rörelseresultatet med 9 procent jämfört med motsvarande kvartal 2018, till 871 miljoner euro (knappt 9,3 miljarder kronor).

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se "

Rekordmånga företag ger mer till aktieägarna än vinsten

Andelen företag på Stockholmsbörsen som återför medel till sina aktieägare som är högre än företagets vinst. Observera att både aktieutdelning, extrautdelning, inlösen samt återköp av aktier ingår.

Källa: Docent Adri de Ridder, Uppsala universitet.

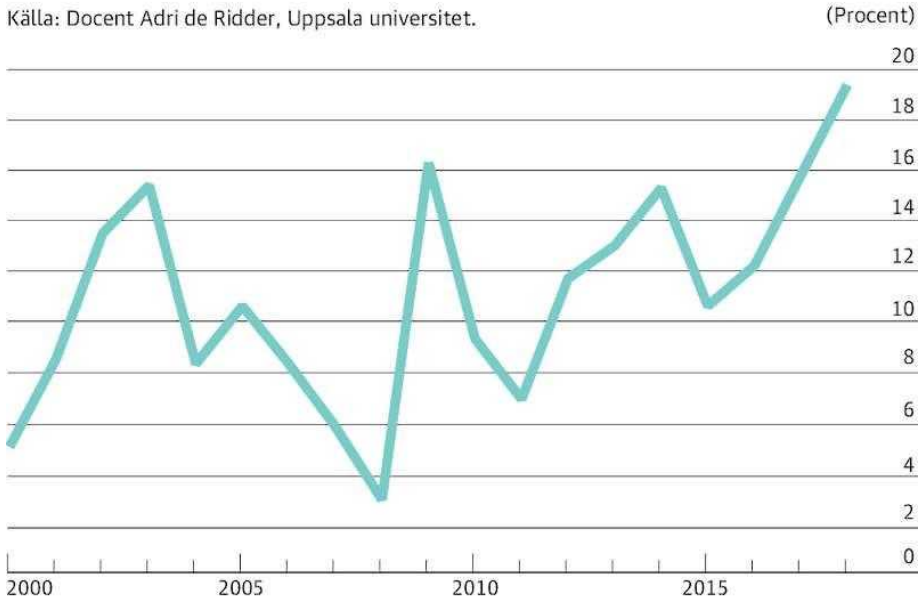

" Vart femte börsbolag delar ut mer än hela vinsten

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

Vart femte börsbolag delade i fjol ut mer än hela vinsten till aktieägarna. – En oroande utveckling, tycker Adri de Ridder, docent i finansiell ekonomi vid Uppsala universitet.

Adri de Ridder har studerat utbetalningar från börsnoterade företag till aktieägarna – i form av utdelningar och sedan år 2000 återköp av aktier – från 1970 till 2018. De har ökat 30 gånger räknat i fast penningvärde.
Även om det finns fler företag i dag och återköp inte var tillåtna före 2000 är det en väldigt stor ökning.
Men än mer anmärkningsvärt är att andelen företag som delar ut mer – genom aktieutdelningar eller återköp av aktier – nu närmar sig 20 procent.
Att ett företag enstaka år lämnar tillbaka mer pengar än de tjänar till ägarna behöver inte vara ett problem. Företaget kan helt enkelt sitta på mer pengar än vad det egentligen behöver för sin verksamhet.
Men om trenden ökar, vilket de Ridders forskning visar, innebär det att det så småningom finns mindre pengar i företagen för investeringar i nya produkter, produktionsmetoder, forskning och utveckling.
Och det tycker Adri de Ridder är oroväckande. Och han menar att bakom ligger fler kortsiktiga ägare.
– Sedan 1970 har vi fått fler institutionella ägare som hedgefonder. De är kortsiktiga och behåller inte aktierna lika länge som tidigare ägare, säger han.
Fondförvaltare får betalt efter sin förmåga att leverera avkastning till fonden. Och den avkastningen kommer från bland annat företagens utbetalning.
Det leder också till att styrelser drar sig för att sänka utbetalningarna när det kanske ändå vore vettigt för att investera för framtiden.
– Man vill absolut inte sänka – det signalvärdet är för stort, säger de Ridder.
En annan förändring är att vi har fått mer av utländskt ägande också. När de får utbetalningar genom utdelningar och återköp av aktier försvinner pengarna utomlands.
Den långa perioden med låga räntor spelar också in. Avkastningen från obligationer och andra räntebärande värdepapper är låg. För fonder och försäkringsbolag måste alltså aktieinnehavet ge den avkastning de behöver.
Adri de Ridder påpekar att det ytterst är en ägarfråga. De är ju ägarna som till sist bestämmer om utdelningar och återköp på bolagsstämmorna. Men han tycker att utvecklingen är bekymmersam.
– Frågan är hur länge företagen kan tömmas på pengar, säger han.
– Vi har fortfarande flera tunga industriföretag i Sverige. Där gäller det att jobba långsiktigt. Den här kortsiktigheten är inte bra för svenskt näringsliv eller för Sverige, tillägger han.
Hur löser man det här problemet?
– Jag tror att man måste titta på beskattningen. Om du äger en aktie i 15 sekunder eller i 15 år ger det samma skatt, säger de Ridder.
– Då är det bättre med ett skattesystem som gynnar långsiktigt ägande, tillägger han och menar att skatten bör sänkas i takt med den tid man äger en aktie.
Så är det i USA, där den som köper och säljer under ett år får betala högre skatt. Även i Sverige fanns det tidigare ett liknande system.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se "

" Tre experter. Efter en lång tid av uppgång på börsen – det säger proffsen om framtiden

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

Ann Grevelius. Tidigare chef på Handelsbanken och SEB, partner i riskkapitalbolaget GP Bullhound och medgrundare av robotrådgivaren Opti. Om börsläget just nu:

– Rapporterna har överraskat positivt, framför allt konjunkturkänsliga verkstadsbolag som Sandvik, Atlas Copco och Volvo. Det har fått oron för en recession att minska något. Samtidigt ser vi fortsatta problem för detaljhandel och byggbolagen. Hos bankerna är det lite blandat, där finns stora kostnader för penningtvättsåtgärder. Men sett till underliggande faktorer tickar det på ganska bra för bankerna.
Om orosmoln:
– Överlag är det en hygglig rapportperiod med positiva överraskningar från de cykliska bolagen. Samtidigt är uttalanden kring orderingångar, som blickar in i framtiden, lite blandade. Vissa har fortsatt stark efterfrågan medan andra bolag är mer försiktiga. En konjunkturoro är fortfarande befogad, även om det kanske inte blir en djup lågkonjunktur. Samtidigt har räntorna vänt nedåt igen och Riksbanken har skjutit räntehöjningarna på framtiden. Det är samma recept som vi har kört för marknaden under de senaste åren som vi nu gör en gång till. Det finns väldigt lite som stödjer att räntorna faktiskt skulle stiga. Utan avkastning på räntemarknaden söker sig kapital in till aktier. Det är förknippat med höga risker i nuläget.
Om framtiden:
– Framåtriktade indikatorer som inköpschefsindex tyder på att konjunkturen är på väg ner. Jag tror att vi kan vänta oss en viss avmattning. Räntorna blir fortsatt låga, men sett till faktorer som handelskrig mellan USA och Kina samt Brexit har marknaden slutat bry sig. I stället har det skjutits på framtiden. Situationen är inte löst, så det kan komma nya tider av oro. Det är inte läge att sticka ut hakan och ta stora risker. Har man haft en bra avkastning i portföljen tycker jag att man kan ta hem lite vinst. Det betyder inte att jag tycker att man ska sälja alla aktier man har. Den långsiktiga delen av sparkapitalet ska alltid ha exponering mot aktier men jag skulle inte vara fullinvesterad i dagsläget.
Peter Malmqvist
Chefsanalytiker på Aktiespararna.
Om drivkrafterna bakom bolagens stigande vinster:
– Efterfrågan är hög och konjunkturen är god. Verkstadsföretagen har överraskat i Kontinentaleuropa och i viss mån i Storbritannien. Där är utvecklingen för industristatistiken inte särskilt stark. Däremot är den stark i USA. De goda siffrorna drivs till stor del av verkstadsindustrin. De två stora vinstintjänarna på börsen är verkstadsföretagen och bankerna. Ytterligare en faktor är att det finns positiva valutaeffekter under det här kvartalet. Det gör att exportföretagen får gratishjälp i vinstutvecklingen när de utländska valutorna stiger.
Om en eventuell vändning på börsen:
– Jag tror att det kommer att fortsätta på samma sätt åtminstone till halvårsskiftet. Det bygger på att den amerikanska presidenten lyckas komma överens med kineserna så att deras handelskrig upphör. Det bygger också i grunden på att Brexit inte utvecklas till en total katastrof, alltså ett avtalslöst tillstånd. Det tror jag inte heller att det gör. Förutsatt att båda de här bitarna faller på plats tror jag på en fortsatt stark börs fram till sommaren. Men då kommer börsen att ha gått upp så mycket över hela världen att det blir ganska riskfyllt.
Om oljeprisets koppling till börsen:

– Inflationen har fallit de senaste månaderna. Det skapar förväntningar om låga räntor, vilket är positivt för börsen. Samtidigt är inflation och räntor beroende av oljepriset. Oljepriset rasade i höstas och drog ner inflationen. Priset har stigit kraftigt sedan årsskiftet vilket konstigt nog kan skapa en ränteoro fram till hösten. Det är en obehaglig faktor för börsen.

Maria Landeborn
Sparekonom på Danske Bank."

"Om börsläget just nu:
– Rapporterna har överlag varit bra. De bolag jag tycker känns mest spännande är verkstadsbolagen eftersom de känner av läget på konjunkturen. Många av dem har globala verksamheter och märker av situationen på tillväxtmarknader samt hur det ser ut i USA och Kina. Sett till orderingångarna och vad bolagen säger om efterfrågan under nästa kvartal ser det ganska bra ut.
Om en lång tid av uppgång:
– Jag tror att det kan fortsätta. Det har funnits en oro över att Kina ska bromsa in till följd av handelskriget med USA. Detta har spillt över på Europa som också har utvecklats svagt. Men den senaste tiden har det funnits tecken som tyder på att Kina håller på att stabiliseras. Det är bra även för Europa. Om tillväxten stabiliseras och USA och Kina sluter avtalet till slut så är det positivt för tillväxt och investeringar, vilket gör att konjunkturcykeln kan fortsätta lite till.
Om framtiden:
– Vi är redan inne på det tionde året av tillväxt efter finanskrisen. Men bara för att konjunkturcykeln är lång behöver det inte betyda att den är över. Om det finns förutsättningar för tillväxt så kan tillväxten fortsätta. Handelsavtalet är en sådan faktor men också att penningpolitiken är stödjande för marknaden. Den amerikanska centralbanken har sagt att räntan inte ska höjas mer i år och ECB har skjutit sin räntehöjning in i 2020. Riksbanken har gjort samma sak så penningpolitiken är också stödjande för aktier. Jag tycker därför att det finns förutsättningar på plats för att tillväxten ska kunna hålla i sig. Det talar också för att aktier ska kunna stiga mer. Jag tror inte att vi har sett toppen på börsuppgången ännu. "

" Allt fler konkurser i detaljhandeln – så klarar du dig som företagare

DN TORSDAG 2 MAJ 2019

Konkurserna inom detaljhandeln ökar. I digitaliseringens tidevarv är det i synnerhet mindre företag som slås ut. Så hur ska man agera för att undvika en konkurs? Och vilka är de tydligaste varningssignalerna? – Så fort man ser att det går dåligt bör man agera, säger Anna Ekman, jurist och konkursförvaltare.

I jämförelse med mars förra året minskade antalet konkurser i landet med en procent. Det visar färska siffror från affärs- och kreditinformationsföretaget UC.
I Stockholms län ökade däremot konkurserna med två procent. I Västra Götaland skedde en minskning med fem procent. I Skåne län låg minskningen på sju procent.
Samtidigt ökade antalet konkurser inom detaljhandeln för hela Sverige med 25 procent. Detaljhandeln är den bransch i näringslivet med högst konkursfrekvens.
Svensk Handels förklaring till detta är att de digitala omställningarna gör att företagen blir färre men större. Det är i synnerhet mindre företag – ofta inom klädbranschen – som slås ut, men även större företag inom hårt prispressade branscher.
Det är vanligt att lönsamheten minskar samtidigt många andra kostnader fortsätter att öka. Ett exempel är hyrorna.
Svensk Handel har flera tips på hur du hanterar hyresvärden:
• Betala alltid hyra och hyrestillägg i tid
• Förhandla om uppskov med betalningen
• Förhandla om lägre hyra/hyresrabatt
• Gå igenom hyresavtalet
• Gå igenom hyresavier
• Mät lokalen
Om ett företag inte kan betala sina skulder i rätt tid, och man kan konstatera att problemet inte är övergående, kallas det att ett företag är på obestånd.
Anna Engman är jurist och konkursförvaltare på Ackordscentralen. Konsultföretagets verksamhet är inriktad på företag som har ekonomiska problem och hamnat på obestånd.
Hennes bästa tips för att undvika konkurs är att våga agera i tid innan det är för sent.
– Så fort man ser att det går dåligt bör man agera. Det finns flera sätt att göra det på, bland annat analysera hur prognosen ser ut framåt och ta kontakt med experter.
Hon berättar att många företag vänder sig till dem alldeles för sent, då möjligheten till rekonstruktion inte längre finns. Enligt Anna Engman finns det flera varningssignaler som man bör ha i åtanke.
– Administrativ oordning är ett tydligt tecken. Om man kommer efter med bokföringen eller att man får betalningspåminnelser kan vara ett tecken på att man börjar tappa kontrollen över bolagets ekonomi och att verksamheten går dåligt, säger hon.
– Det är även viktigt – utifrån vilken typ av marknad du är verksam inom – att hålla koll på hur det går för just den branschen. Gör en ordentlig koll på hur konkurrenssituationen ser ut, håll dig uppdaterad via branschtidningar, nätverk och medier, fortsätter hon.
Om man bara har en stor kund är man mer sårbar, menar Anna Engman och tilläger att det är viktigt att hålla koll på hur det går för den kunden med löpande avstämningar.
Som konkursförvaltare på Ackordscentralen har hon hjälpt företag inom alla möjliga sorters branscher; alltifrån bondgårdar, klädaffärer

och entreprenadföretag till ridskolor och tjänsteföretag. Även privatpersoner vänder sig till henne.
– Vi har för närvarande inte märkt av någon ökad ärendeingång för en enskild bransch. Vi får löpande ärenden från alla sorters branscher. För ett par år sedan fick exempelvis många uppdrag gällande bondgårdar. Framgent tycks vi få se fler konkurser från företag inom detaljhandeln och fastighetsbranschen, säger Anna Engman.

Joakim Lundberg
joakim.lundberg@dn.se "

"Fakta. Nio tips för att klara företagets ekonomi
Här är nio tips från rådgivningsföretaget Visma Spcs på hur du minskar risken att hamna på obestånd:
1 Minska ditt varulager – det frigör bundet kapital
2 Rea ut hyllvärmare – det ökar din likviditet
3 Driv in alla gamla fodringar
4 Sälj dina utestående fakturor till en factoringtjänst som kan betala snabbt
5 Förhandla om dina leveransavtal – för att få längre krediter och lägre inpriser
6 Se över vilka verksamhetsområden som är mest och minst lönsamma – lägg resurserna där de gör bäst nytta
7 Se över avtal – säg upp alla onödiga abonnemang och kostnader
8 Satsa på dina viktiga kunder – det kostar ofta mer att skaffa nya än att behålla gamla
9 Använd billigare sätt för att kommunicera med nya kunder – såsom nyhetsbrev, mejl och sociala medier. "

" Hård debatt om kronan i riksdagen

DN FREDAG 3 MAJ 2019

Kronan har försvagats mer än väntat, bekräftar riksbankschefen Stefan Ingves i ett anförande i riksdagen. – Vi rear ut svenska tillgångar, säger SEB:s chefsekonom Robert Bergqvist i ett kritiskt anförande.

Växelkursen är rörlig och det Riksbanken arbetar mot är ett inflationsmål på 2 procent, är svaret från riksbankschefen Stefan Ingves.
– Sverige har ett inflationsmål. Sverige har inte ett växelkursmål, säger han om utvecklingen.
Ingves pekar även på att en faktor som pressar kronan nedåt är att det förs en stramare penningpolitik, med högre styrräntor, i stora länder i omvärlden.
Enligt Ingves är varken nivå eller förändringar av växelkursen något Riksbanken tar hänsyn till som ett mål, även om växelkursen påverkar svensk ekonomi på olika sätt – bland annat i form av högre importpriser och mer konkurrenskraftiga svenska exportpriser.
I sitt inlägg trycker Ingves på att inflationsmålet på 2 procent i princip har uppnåtts under 2017–2018, bland annat med hjälp av en styrränta som under större delen av året låg på rekordlåga minus 0,50 procent och ett historiskt stort program för stödköp av svenska statsobligationer. Det fanns under 2018, fram till februari i år, även ett särskilt mandat till valutaintervention om kronan skulle stärkas för snabbt.
Robert Bergqvist håller med Riksbanken om att inflationsmålet har uppfyllts 2018. Men han pekar samtidigt på en rad problem med hur Riksbankens kommunikation har påverkat växelkursens utveckling.

Enligt Bergqvist har Riksbanken å ena sidan i tal och kommentarer från direktionsmedlemmar och med mandatet att göra snabba interventioner på valutamarknaden pratat ned kronans värde. Samtidigt har Riksbanken i sina penningpolitiska rapporter haft prognoser som pekat mot en starkare kronkurs.
Denna kommunikation är för otydlig och ger en rad oönskade effekter, enligt Bergqvist.
Han pekar på en utbredd oro för effektivitetsförluster i svensk exportindustri, som skyddas av den svagare kronan då deras varor blir billigare på världsmarknaden. Dessutom urholkar den svagare kronan svenska hushålls och importföretags köpkraft.
– Sedan innebär den här konsekventa valutapolitiken, den asymmetriska politiken, att vi rear ut svenska tillgångar, säger Bergqvist.
– Det behövs mer analys och utvärdering av Riksbankens - valutapolitik, tillägger han.

TT "

" Fler större företag i konkurs i april

DNFREDAG 3 MAJ 2019

Antalet aktiebolag i konkurs ökade med 3 procent i april till 517 stycken, jämfört med april i fjol. Hittills i år ligger ökningstakten på 5 procent, enligt Creditsafe. Under april var det flera större företag som gick i konkurs, bland andra klädkedjan JC och telefoniföretaget Dialect, vilket gjorde att det var betydligt fler anställda som drabbades av konkurser under månaden, 2 283 personer, en ökning med 64 procent jämfört med april i fjol.

TT "

" Efter kritiken – så vill Klarnas vd få tillbaka kundernas förtroende

DN MÅNDAG 6 MAJ 2019

Den digitala banken Klarna får hård kritik av användarna. Nu ska det stoppas med en nollvision där alla klagomål redovisas öppet till det inte finns några, lovar vd:n Sebastian Siemiatkowski. Enligt honom står bankerna inför drastiska förändringar.
– Över tid tror jag det här med att låna ut pengar inte är något man kommer tjäna på över huvud taget, säger han.

Klagomålen har haglat in till företaget från flera håll på sistone. Det gäller otydlighet om extra kostnader och oklara betalsätt, hantering av personuppgifter och det faktum att alltfler kunder skickas till Kronofogden.
Nu lovar vd:n och grundaren Sebastian Siemiatkowski bättring. Genom att samla resurser i det nya projektet han kallar för en ”nollmission” siktar Klarna mot att bli kvitt alla klagomål.
– Vi har insett att vi har kanske inte alltid varit bäst på att berätta vad vi gör för någonting, säger Sebastian Siemiatkowski.
Från och med nu ska bolaget löpande redovisa antalet klagomål på sin hemsida samtidigt som företaget jobbar med att bli kvitt klagomålen. Det gäller både klagomål som kundtjänsten tvingas hantera och fall som anmäls till de fyra tillsynsmyndigheterna som Klarna står under – Datainspektionen, Konsumentverket, Finansinspektionen och Allmänna reklamationsnämnden.
– Vi försöker sätta ribban högt, och genom att berätta det inser vi att vi ökar kravet på oss själva när vi vet att folk kommer följa upp och fråga hur det går, säger vd:n.
Klarna har kritiserats för otydligheter de olika betalningsalternativen och vad de egentligen innebär. Främst gällde det tjänsten som fram tills nyligen kallades för ”konto” som många trott innebär att pengarna dras direkt från bankkontot, när det egentligen handlade om en kredit där ränta tillkommer.
Vad gäller den kritiken la sig företaget platt och tog till sig. Tjänsten har nu det något tydligare namnet ”delbetalningskonto”.
– Jag har förstått att folk missuppfattat det och jag har sympati för att man gjort det. Det var ett ärligt misstag som kan hända även i ett stort bolag trots alla säkerhetstester och processer man har, säger Sebastian Siemiatkowski och tillägger:
– Samtidigt, tittar man på det vi kallade ”konto” så har Elloskonto funnits i 30 år i Sverige och det har funnits ett Ikeakonto till exempel. Så vi har inte hittat på något helt nytt.
Det är inte bara där Klarna har varit otydligt. Många kunder har också haft synpunkter på och frågor kring hur företaget hanterar deras personuppgifter i enighet med den nya GDPR-lagen.
Sedan den trädde i kraft för nästan ett år sedan har de samlat på sig fler GDPR-anmälningar hos Datainspektionen än de fyra storbankerna tillsammans, enligt en granskning Di Digital gjort.
Ett företag är sedan lagen kom skyldigt att med tydlighet informera kunden när de samlar in data om den, berätta vad datan ska användas till och på begäran kunna visa att den bara används till det som avsetts.
Orsakerna till anmälningarna är flera, menar Sebastian Siemiatkowski. Bland annat har det kunnat vara svårt för kunden att förstå vad datan ska användas till i vissa fall.
– Det finns en blanding av saker och en del handlar om mognaden och förståelsen av de här grejerna. Men det är superviktigt att vi tar på största allvar att vi får de här klagomålen.

Det har en del gånger också kunnat härledas till den mänskliga faktorn med kundtjänstmedarbetare som inte varit tillräckligt tydliga eller som inte fått rätt utbildning i frågan. Men han försäkrar att datan inte används till något suspekt.
– Vi har en policy som är väldigt viktig för mig. För det första ska vi varje gång vi samlar in data från kunden vara tydliga med att vi gör det. Det andra är att om vi skapar en produkt eller tjänst som använder kundens data, så måste det vara för att skapa värde för kunden.
– Det där kan man tycka är självklart men tittar man på andra bolag, kanske framför allt online, har det utvecklats till en mängd tjänster som använder data på olika sätt för det egna bolagets eller andra bolags intressen.
DN har i granskningen ”Din plats till salu” avslöjat hur hundratusentals svenskar dagligen blir gps-spårade av appar i sina telefoner, och hur informationen säljs vidare helt öppet.
– Det skulle vi aldrig göra. Vi skulle aldrig sälja den data vi har till någon annan, säger Sebastian Siemiatkowski.
Däremot köper de data. Till exempel kreditupplysningsdata som de är tvingade till enligt lagstiftningen. Ett annat exempel är en kommande funktion där kunden ska kunna få skräddarsydda erbjudanden från butiker den tycker om. Det kräver specifik data om kunden.
– Men inte den typen av data som jag sett förekomma i de där artiklarna, säger Sebastian Siemiatkowski, och syftar på DN:s granskning.
Han återkommer till att det alltid måste vara för kundens bästa när det handlar om datainsamling.
– En bank i dag är förtroende och förtroende byggs mycket av hur man hanterar människors uppgifter nu för tiden. Folk i dag har en helt annan känslighetsnivå kring det här än man hade för tio år sedan, säger han.
Datainsamlingen kommer bli viktig i framtiden, tror han, och den kommer att användas till långt större saker än erbjudanden från diverse butiker.
Han målar upp ett scenario där artificiell intelligens (AI) ständigt undersöker och beräknar människors privatekonomi med hjälp av datainsamling om såväl personen i fråga som dess omgivning.
– Du kommer vakna på morgonen och din dator kommer fråga dig ”hej, jag hittade ett ännu billigare lån som du kan spara en femtiolapp på, vill du göra det?” och så är det klart.
Sebastian Siemiatkowski menar att det kommer luckra upp bankvärlden och skapa en extrem rörlighet bland bankkunderna. Det nya betaltjänstdirektivet (PSD2) är ett första steg i den riktningen.
I korthet innebär PSD2 att bankerna inte längre har ensamrätt på sina kunders kontouppgifter, vilket öppnar för tredjepartstjänster som hjälper folk att byta bank.
– En marknad med hundra procent rörlighet för kunderna och hundra procent transparens i priset kommer leda till en perfekt prissättning, det vill säga inga vinster. Banker kommer i princip inte tjäna några pengar på bolånen för det kommer vara så enkelt att byta och jämföra.
Hur långt bort är det?
– Förut trodde jag att det skulle ta längre tid men när jag tittar på all teknik, all fintech och nya lagstiftningar nu så tror jag att det är tre till fem år dit, på sin höjd. Det kommer gå otroligt fort för vi är snubblande nära den här typen av lösningar, säger Sebastian Siemiatkowski.
Klarna har ett 50-tal anställda som jobbar med AI-utvecklingen och förhoppningen hos vd:n är att det är hans bolag och inget annat som ska hinna dit först. Det är delvis därför man nyligen tog in över en miljard kronor i en nyemission.

Någon börsnotering, som det spekulerats i, är det dock inte tal om än på ett tag. Även om han svängt lite i frågan är det en bit kvar innan allmänheten kan köpa aktier i Klarna.
– Det har varit lyxigt att vara privat och få kunna vara långsiktig. Det finns en negativ aspekt av en kvartalsekonomi som driver en kortsiktighet för börsnoterade bolag tycker jag.
– Helst önskar jag det fanns en börs man kunde noteras på där man fick rapportera en gång per år bara.
För han kan inte sticka under stolen med att en notering vore en kvalitetsstämpel och en fjäder i hatten.
– På den amerikanska marknaden kan det finnas ett stort värde i en sådan trygghetsstämpel. För min del är jag mer öppen och ser mer positivt på en notering nu än för några år sedan. Men det betyder inte att vi sagt att vi ska göra det i morgon direkt, säger Sebastian Siemiatkowski.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Klarna i siffror
Klarna är från början ett betaltjänstföretag som numera kan betraktas som en bank, med tillstånd från Finansinspektionen.
2005 grundades bolaget som i dag har omkring 60 miljoner användare hos 130 000 butiker.
5,4 miljarder kronor omsatte bolaget 2018, med omkring 1 miljon transaktioner om dagen.
105 miljoner kronor blev vinsten förra året.
2 500 anställda har bolaget, som är svenskt i grunden. Klarna finns i 14 länder, däribland USA och Storbritannien, men det är i de nordiska länderna och Tyskland de har en liknande position som i Sverige.
DN använder Klarna som betalningsmodell.

Klarna
Fakta. PSD2

PSD2 är EU:s nya betaltjänstdirektiv som har beskrivits som en pådrivare i marknaden för betaltjänstföretag.
Tanken är att det ska öppna för utveckling i marknaden för digitala betalningar och skapa förutsättningar för säkrare och effektivare betalning.
Bankerna ska bland annat enligt lagen öppna upp och dela med sig av transaktioner och kontoinformation till tredjepartsleverantörer som vill erbjuda nya betaltjänster.
Källa: Finansinspektionen, Svenska Bankföreningen.

Fakta. Sebastian Siemiatkowski

Sebastian Siemiatkowski, 37, är medgrundare, koncernchef och vd för Klarna.
2007 tog han ut sin masterexamen på Handelshögskolan i Stockholm, två år efter att ha grundat Klarna tillsammans med studiekollegorna Niclas Adalberth och Victor Jacobsson. De två medgrundarna lämnade bolaget 2018 respektive 2016 och jobbar nu i andra bolag. "

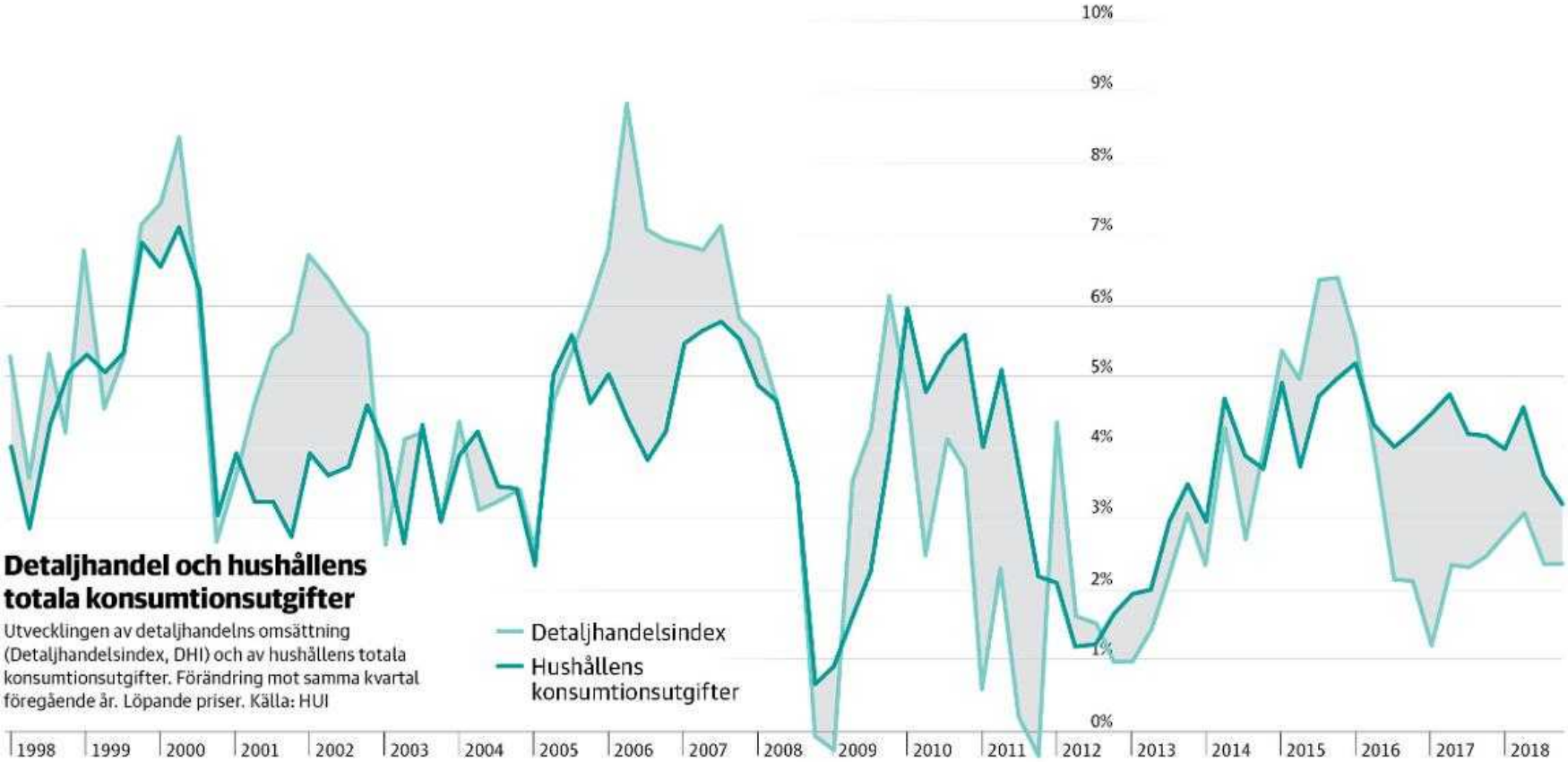

Detaljhandel och hushållens totala konsumtionsutgifter

Utvecklingen av detaljhandelns omsättning (Detaljhandelsindex, DHI) och av hushållens totala konsumtionsutgifter. Förändring mot samma kvartal föregående år. Löpande priser. Källa: HUI

" Ida Yttergren: Snart börjar vi tala om shoppingskam

DN TISDAG 7 MAJ 2019

Analys. Klädkedjorna kippar efter andan och springer åt samma håll i jakten på kunderna. Samtidigt tyder siffror på att det kan - krävas annat än sälja moderiktiga plagg för att sticka ut i konkurrensen. Har kunderna tröttnat på att köpa prylar?

Det har varit några dystra år för de svenska klädkedjorna. Vad som började med en minskad försäljning i samband med e-handelsskiftet har nu blivit en rejäl kris. Modeföretagen har mött samma öde som försäljare av skivor, elektronik, böcker och tidningar stått inför långt innan.
Nyligen gick butikskedjan JC i konkurs och de större kedjorna har visat svaga försäljningssiffror länge. Flera har bytt vd som ett försök till lösning. Lindex rekryterade Susanne Ehnbåge från Netonnet för att få in en person med erfarenhet av näthandel. MQ och Kappahl har båda nyligen satt tidigare Lindex-chefer på vd-posten. H & M har angett omställningen till e-handeln som en förklaring till svag försäljning i flera år, där den senaste rapporten visade tecken på ljusning.
Det har visat sig att kunderna inte bara shoppar annorlunda och mer målmedvetet på nätet. Det har också varit en senfärdig insikt att det kostar pengar att skicka varor till låga priser fram och tillbaka gratis när de inte visar sig passa. Den tyska Kinnevikägda e-handelsjätten Zalando, som länge hållit hårt på gratis frakt och returer, har nu börjat ta betalt vid mindre köp i likhet med H & M.
Men det finns en större trend som klädföretagen ogärna pratar om. Statistik som Svensk handel har tagit fram baserat på siffror från SCB visar att svenskarna lägger allt mindre pengar på detaljhandeln, alltså prylshopping. I stället läggs mer pengar på boende, utlandsköp och upplevelser som restaurang- och hotellbesök. Dessutom har det nämnts hur det finns fler sätt att uttrycka identitet i dag på sociala medier. Kappahls Elisabeth Peregi är en av få vd:ar som berört ämnet när hon nyligen i en DN-intervju lyfte hur klädhandeln har fått konkurrens av tv-serier och andra intressen.
Siffror från analysföretaget HUI visar att e-handeln under förra året stod för 10 procent av den totala detaljhandelsförsäljningen. Enligt företagets prognos behöver man inte bygga nya butiksytor under de kommande 15 åren, trots att 70 procent av köpen då fortfarande väntas ske i fysisk butik. När lokalerna krymper till följd av fortsatt höjda hyror går trenden i stället mot att köpcentrumen fylls av studsmattor, restauranger och andra typer av upplevelser.
Med hårdare villkor blir det svårare för klädföretag som saknar tydlig profil, påpekar Ulf Johansson, som leder Centrum för handelsforskning vid Lunds universitet. Som ett sätt att sticka ut och skapa lojala kunder finns utrymme att bygga in fler tjänster i modeföretagens erbjudande. Ett exempel är H & M som nyligen började erbjuda skrädderitjänster.
Ur kommunikationssynpunkt är det också givetvis smart, eftersom det får kunden att associera företaget med hållbarhet. Ulf Johansson anser dock att klädföretagen har en lång bit kvar i frågan. ”Det är mycket snack och lite verkstad”, säger han i telefonluren. ”De måste börja prata hållbarhetsbaserad affärsmodell i stället för att bara kränga prylar som tillverkas på vedervärdiga sätt runt om i världen.” Därmed ser han det som ytterligare en möjlig anledning till den minskade konsumtionen.

Trenden är knappast unik för Sverige även om den svaga svenska kronan ställer till det ytterligare för inhemska företag. I Storbritannien fick 7 500 butiker stänga igen under förra året, enligt The Guardian. Stora kedjor som Marks and Spencer, Topshop och Debenhams har fått ge vika när även britterna lägger mer pengar på semestrar och middagar snarare än på att shoppa kläder, skriver tidningen.
Butiksdöden i USA är nästan redan ett uttjatat begrepp. Där talas det nu om en ”detaljhandelsapokalyps”. Förklaringen har stavats Amazon. När det i julas ryktades om att den amerikanska e-handelsjätten var på väg till Sverige svepte ytterligare ett orosmoln in över den krisande modehandeln på hemmaplan.
Samtidigt visar erfarenheten från andra branscher som gått igenom e-handelsskiftet att botten snart kan vara nådd. När nätet står för omkring 15 procent av den totala handeln sker flest konkurser och marknaden konsolideras. Det är ungefär där modehandeln just nu befinner sig, enligt Svensk handels chefsekonom Johan Davidson.
I framtiden väntas plattformar som samlar flera varumärken under samma tak växa. Brittiska Asos, svenska Boozt och tyska, tidigare nämnda Zalando är några exempel på samlingssajter som redan finns. Den sistnämnda öppnade nyligen ett e-handelslager i Sverige för att snabba på leveranserna i Norden. Företaget har som mål att bli ett ”Netflix för mode”. Färre och större företag med tydlig profil och/eller ekonomiska muskler väntas klara sig bättre medan de som saknar riktning får det tuffare. Samtidigt som marknaden krymper måste företagen troligtvis vänja sig vid att den slit och släng-kultur som snabbmodet bygger på inte längre är en hållbar affärsmodell. Genomsnittssvensken konsumerar som om vi hade fyra jordklot, enligt Världsnaturfonden. I dagens debattklimat känns shopping som fritidsintresse ungefär lika modernt som en flygresa till Thailand. Kommer vi snart att börja prata om shoppingskam?
Ida Yttergren ida.yttergren@dn.se "

"Fakta. Klädkedjorna i siffror.

H&M
december 2017–november 2018
Årsomsättning: 210 miljarder kronor
Tillväxtmål: 10–15 procent årligen
Utfall: Ökade omsättningen med 3 procent jämfört med året innan.

Lindex
januari 2018–december 2018
Årsomsättning: 6,7 miljarder kronor
Tillväxtmål: Inte känt
Utfall: Ökade omsättningen med 1 procent

Kappahl
september 2017–augusti 2018
Årsomsättning: 4,8 miljarder kronor
Tillväxtmål: 4 procent årligen
Utfall: Omsättningen minskade med 3,2 procent.

MQ
september 2017–augusti 2018
Årsomsättning: 1,7 miljarder kronor
Tillväxtmål: 10 procent årligen
Utfall: Omsättningen minskade med 4,7 procent. "

" Råd varnar regeringen för svagare ekonomi

DN ONSDAG 8 MAJ 2019

Regeringen måste förbereda sig för att möta en kommande nedgång i konjunkturen. Det fastslår Finanspolitiska rådet fast i sin årsrapport.

När Finanspolitiska rådet i går, tisdag, lämnade sin årsrapport över Sveriges regerings sätt att sköta rikets finanser konstateras att högkonjunkturen är på väg att mattas av.
Rådet fastslår att det just nu inte finns några omedelbara behov för regeringen att agera för att möta konjunkturnedgången men att det måste finnas en ökad beredskap den närmaste tiden.
– Risken för att utvecklingen blir svagare än vi trott har ökat den senaste tiden, säger Finanspolitiska rådets ordförande Harry Flam.
Han konstaterar att utrymmet för Riksbanken att med hjälp av räntan stötta konjunkturen är mycket begränsad i och med att räntan är så låg.
– Därför efterlyser vi att regeringen bör vara beredd att vidta stabiliseringspolitiska åtgärder om det skulle behövas, säger Harry Flam.
Enligt Rådet klarar regeringen i stort sett av att leva upp till överskottsmålet på 0,33 procent av BNP.
– Vi har bedömt att finanspolitiken för 2019 är i linje med överskottsmålet, säger Harry Flam.
Finanspolitiska rådet bedömer att styrkan i de offentliga finanserna är god, även om det är svårt att i nuläget säga vad som kommer att krävas när befolkningen åldras och behoven inom den offentliga vården växer.
– Men det ser ut som att de offentliga finanserna är ganska hållbara, säger Harry Flam.
Hans Olsson hans.olsson@dn.se "

" Myndighet som delar ut EU-bidrag bröt mot reglerna

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

○ **Svenska ESF-rådet ansvarar för flera miljarder kronor i EU-bidrag som bland annat ska hjälpa långtidsarbetslösa i Sverige.**
○ **DN kan nu avslöja hur myndigheten betalat ut miljontals kronor i strid med reglerna och utnyttjat ett av EU-projekten för att bekosta sina egna informationskampanjer.**
○ **En toppchef har lämnat sin tjänst, en internutredning pågår och generaldirektören förbereder sig på att anmäla den egna myndigheten till Ekobrottsmyndigheten.**

DN har inlett en granskning för att undersöka missförhållanden kopplade till EU-bidrag. Vi behövde inte gå längre än till en av myndigheterna som delar ut bidragen.
Varje år lägger EU motsvarande cirka 100 miljarder kronor i den Europeiska Socialfonden. Fonden är grunden till EU:s arbetsmarknadspolitik och ska finansiera projekt som bidrar till sysselsättning och kompetensutveckling i medlemsländerna. I Sverige är det myndigheten Svenska ESF-rådet som har i uppdrag att dela ut och kontrollera de pengar som kommer Sverige till del. För den nu pågående perioden om sju år är den svenska budgeten på totalt 14 miljarder kronor. Pengarna kommer till hälften från EU och hälften från den svenska statsbudgeten.
ESF-rådet kallar Socialfonden för EU:s viktigaste verktyg för att skapa fler och bättre jobb i Europa. DN kan nu avslöja att myndigheten brutit mot flera regler när den själv använt sig av EU-bidrag. En inblandad

toppchef har redan slutat och efter att DN började granska fallet har myndighetens generaldirektör tillsatt en internutredning.
Hösten 2016 skapade ESF-rådet ett eget EU-projekt – ”Externt projektstöd” – som finansieras med 52,5 miljoner kronor ur Socialfonden. Efter en upphandling gick uppdraget att driva projektet till konsultbolaget Kontigo. Syftet var att projektet skulle ge stöd och vägledning till andra projekt som söker eller beviljats bidrag.
Men i stället började Kontigo och deras underleverantör få fakturor för en mängd olika tjänster som ESF-rådet beställt från andra företag – helt utan Kontigos vetskap.
Fakturorna gällde inte direkt stöd till olika EU-projekt, utan kostnader för myndighetens egna kommunikationsinsatser. Fakturorna skulle betalas med pengarna från Socialfonden. Trots att Kontigo hade det formella ansvaret för att pengarna användes korrekt fick bolaget ingen insyn när ESF-rådet använde dem för att köpa tjänster med EU-medel.
DN:s granskning av fakturor och underlag visar att det under åren rör sig om tjänster för minst fyra miljoner kronor som beställts av ESF-rådet och bekostats genom upplägget.
Projektredovisningar visar att det blev myndigheten själv som kom att bli den i särklass största mottagaren av Externt projektstöd. I dokumenten har kostnaden för de externa fakturorna räknats om och redovisats som om det vore konsulttimmar. Dessa utgör då över hälften av alla fakturerade stödinsatser till EU-projekt under 2018.
Upplägget pågick från det att ESF-rådet skapade projektet och fram till början av 2019. Då slutade plötsligt en av myndighetens högsta chefer, som varit ansvarig för de tjänster som köpts in via konsultbolagen.
DN:s granskning av myndighetens mejlloggar visar hur en hittills okänd skrivelse ledde fram till att toppchefen lämnade myndigheten.
Skrivelsen kom från konsultbolaget Kontigo, den 20 december 2018, som krävde ett slut på myndighetens agerande.
”Eftersom Kontigo ansvarar för såväl innehåll som ekonomi i uppdraget Externt projektstöd, är det vår skyldighet att ha kontroll över hur medlen används. Det handlar om att kunna ansvara för kvaliteten i insatserna men också – inte minst – om att kunna garantera att medlen används på ett korrekt sätt inom ramarna för uppdraget. Kontigo har vid upprepade tillfällen försökt få insyn i planeringen av de kommunikationsinsatser som utförts inom ramen för avtalet, men utan framgång”, skriver Kontigo i brevet.
”Ur ett riskperspektiv är denna rutin och beställningsförfarande ohållbart.”
– Vi har försökt vara tydliga till ESF-rådet och det var därför vi till slut gjorde den här skriftliga kommunikationen för att vara säkra på att det nådde fram. Vi har sagt vad vi vill säga där. Vi har en lojalitet mot våra uppdragsgivare men också ett ansvar att sköta det här uppdraget på bästa sätt, säger Kontigos vd Anna Widmark till DN.
Skrivelsen från Kontigo gick till en handläggare på ESF-rådet men diarieförde s först en månad senare. Däremot skickades den nästan direkt vidare till generaldirektören Lars Lööw och flera av myndighetens högsta chefer.
Larmet från Kontigo kom dagarna före jul- och nyårshelgerna. Det första externa mejl som Lars Lööw skickade när han återvände till arbetet den 7 januari 2019 gick till chefsjuristen på Arbetsgivarverket. ”Behöver råd från dig”, skrev generaldirektören. ”Jag har en situation med en av medlemmarna i min ledningsgrupp.”
En månad senare lämnade den utpekade chefen myndigheten utan att återvända. Internt väcktes många frågor, förklaringen från myndighetsledningen var att hon själv sagt upp sig. Dokument som DN tagit del av visar att hon blev arbetsbefriad och slutade efter en uppgörelse med generaldirektören som gav henne ett halvår med full lön.

Den tidigare toppchefen säger till DN att hon slutade frivilligt efter att hon kände sig orättvist utpekad av sin chef när upplägget med Externt projektstöd ifrågasattes.
– Jag tycker inte att jag ska behöva svara själv för något som vi varit överens om från början i upphandling, avtal, arbetsplaner och avstämningar, säger chefen.
Hon säger också att hon fortfarande är övertygad om att EU-bidragen användes på ett bra och korrekt sätt.
– Men det kändes som att jag blev ifrågasatt och då hade jag ingen lust att stanna.
Generaldirektör Lars Lööw säger i en intervju med DN att chefen slutade frivilligt, efter att upplägget med Kontigo och Externt projektstöd kritiserats. Han medger att myndighetens agerande med EU-projektet bryter mot reglerna och att man nu försöker gå till botten med vad som skett. Lars Lööw uppger att han inte känt till regelbrotten – trots att han själv undertecknat avtalet med Kontigo och medverkar i flera av de kommunikationsinsatser som finansierats genom upplägget.
När DN granskar Externt projektstöd blir det tydligt hur ESF-rådet systematiskt brutit mot flera regler. Bland annat har myndigheten betalat ut stora förskott för tjänster som ännu inte genomförts, något som är emot de grundläggande regler som gäller för EU-projekt. Förskott får betalas ut endast i undantagsfall och med maximalt 400 000 kronor för hela projekttiden. Men när det gällde ESF-rådets egna projekt gjordes förskottsbetalningar på över fem miljoner kronor under drygt två år.
I tabellerna över utbetalningar syns hur myndigheten gång på gång betalar ut hundratusentals kronor i förskott. Även när tidigare förskott inte använts har myndigheten skickat mer pengar till konsultbolaget.
Bara under 2018 betalades 3,6 miljoner kronor ut i förskott till Kontigo, av dessa gick 2,7 miljoner kronor till att täcka de fakturor som ESF-rådet sade åt dem att betala.
Förutom att de stora förskotten bryter mot det egna regelverket kan förskotten också innebära att upphandlingen av Kontigo bryter mot reglerna. Detta eftersom de ekonomiska villkoren för affären har ändrats i efterhand och inneburit stora fördelar som inte var kända när upphandlingen gjordes.
Tjänsterna som ESF-rådet köpt in på detta sätt gäller bland annat myndighetens podcast, generaldirektörens videoblogg och en mässa för att fira att Europeiska Socialfonden fyllde 60 år. Generaldirektören Lars Lööw säger att det är insatser som eventuellt skulle kunna betalas med Socialfondens pengar, men att det skett på ett felaktigt sätt.
Ett antal av kommunikationsinsatserna har beställts direkt av myndigheten utan upphandling. Kommunikationsinsatser ingår i ramavtalet med Kontigo men de uppger själva att de inte varit inblandade i flera av beställningarna och helt saknat kontroll och insyn. Efter att DN ställt frågor om beställningarna har ESF-rådet anmält sig själva till Konkurrensverket.
Sedan DN inledde sin granskning i april har även ESF-rådets internrevisor fått i uppdrag att granska affärerna. Även Ekonomistyrningsverket har kontaktats, de ansvarar för revisionen av hur ESF-rådet hanterar EU-medel.
Lars Lööw säger också att myndigheten nu håller på att ta fram ett underlag för en eventuell anmälan till Ekobrottsmyndigheten.
– Det här känns riktigt illa. Det känns illa i förhållande till alla duktiga medarbetare som sliter med att andra projekt ska sköta sig, så har vi haft kollegor som valt att tillämpa regelverket på det här sättet. Det skadar både oss och verksamheten på ett riktigt tråkigt sätt, säger han.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se "

"Fakta. EU:s socialfond
Målet för Socialfonden i Sverige är att bidra till en väl fungerande arbetsmarknad och en varaktig ökad sysselsättning. För perioden 2014–2020 har Sverige cirka 14 miljarder kronor. Hälften kommer från EU, hälften från svenska statsbudgeten.
Insatserna inom socialfondsprogrammet ska syfta till att:
Stimulera kompetensutveckling som stärker deltagande kvinnors och mäns ställning på arbetsmarknaden.
Förstärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv.
Öka övergångarna till arbete bland kvinnor och män som står långt från arbetsmarknaden.
Underlätta unga kvinnors och mäns etablering i arbetslivet och deltagande i utbildning. "

" Generaldirektören: ”Ett upplägg som inte är acceptabelt”

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

"ESF-rådets generaldirektör Lars Lööw medger stora brister i hanteringen av EU-medel. Han skyller allt på en chef som slutat. Hon lägger i sin tur ansvaret på generaldirektören.

Lars Lööw medger brister och regelbrott som hade lett till allvarliga konsekvenser om de begåtts av någon annan bidragstagare än myndigheten själv.
– Jag tycker att det är extra olyckligt när det är ett av våra egna projekt. Vi ska ställa större krav på oss själva än så här, och jag kan inte förstå att det inte gått fram till alla medarbetare.
Generaldirektören säger att myndigheten med stor sannolikhet kan tvingas ta hela kostnaden för de köpta tjänsterna, eftersom man brutit mot EU:s regler i de granskade fallen.
Bland de saker som framkommer i DN:s granskning är att myndigheten regelbundet betalat ut stora förskott i strid med reglerna, och ofta innan tidigare förskott använts.
– Ja, det övergår mitt förstånd, det borde inte ha hänt, säger Lars Lööw.
Han säger att han inte heller kan förklara varför ESF-rådet använde sig av konsultbolaget Kontigo och EU-projektet Externt projektstöd för att bekosta myndighetens kommunikationsinsatser. Generaldirektören säger att det i flera fall används för att kringgå upphandling.
– I förlängningen blir det ett sätt att runda konkurrensutsättningen, säger Lars Lööw.
– Det är ett upplägg som inte är acceptabelt.

Är inte svaret att det var så här ni kunde använda socialfondens medel för att betala insatserna?
– Det är uppenbart att det var det sättet som de inblandade valde att gå fram, det gör inte att det blev okej.
Lars Lööw lägger ett stort ansvar på en tidigare medlem i ledningsgruppen som lämnade ESF-rådet i februari.
– Jag har ett ansvar för att strukturerna är på plats och att alla känner till regelverket, och har ett ansvar för att systemen finns och följer upp det. Det är klart att jag har ett ansvar att mina chefer följer regelverket, men jag kan inte i detalj följa alla mina chefer i allting de gör.
Den tidigare toppchefen har både internt och till DN uppgett att det fanns ett samförstånd kring upplägget och att beställningarna ska ha framgått av myndighetens årliga arbetsplan. Hon påpekar också att det är generaldirektören som undertecknade avtalet med Kontigo som var grund för upplägget.
– Det finns flera nivåer med ansvar över mig och flera kontrollinstanser, och det finns en programenhet som sätter upp strukturerna. Då är det orimligt att en enskild person ska bära alltihop det här för hela myndighetens räkning. Jag tillbakavisar det kategoriskt. Min uppfattning är att myndigheten bär ansvar för det, säger den tidigare chefen.
Lars Lööw medger att det är han som tecknat avtalet men säger att han litade på sin medarbetare.
– Jag förutsatte att det skedde inom ramen för regelverket.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se "

" Fler matkedjor slopar papperskvitton

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

Plånböcker fulla med kvitton kan snart bli ett minne blott. Allt fler butikskedjor erbjuder digitala kvitton. Men att ersätta papperskvitton med digitala ställer nya krav på kunderna och riskerar att stjälpa snarare än hjälpa, varnar en expert.

Efter Hemköp och City Gross kommer även Ica att införa digitala kvitton från och med nästa år. Inledningsvis kommer matvarujättens bonuskunder att erbjudas att få sina kvitton mejlade till en digital brevlåda istället för i pappersform.
Slopade papperskvitton har klara miljöfördelar, anser även Jan Bertoft, generalsekreterare för organisationen Sveriges Konsumenter. Samtidigt understryker han vikten av att butikerna även i fortsättningen erbjuder papperskvitton.
– Det måste alltid finnas möjlighet att få ett kvitto i handen så att man inte sviker dem som inte är så digitala, vilket ofta kan vara utsatta grupper.

TT "

" Myndighet använde EU-bidrag till egna filmer som ingen såg

DN FREDAG 10 MAJ 2019

○ Myndigheten ESF-rådet bröt mot reglerna och betalade ut flera miljoner kronor i förskott till sitt eget EU-projekt.
○ Pengarna gick bland annat till en podd, generaldirektörens - videoblogg och filmklipp som ingen såg.
○ DN fortsätter nu granskningen av hur svenska EU-pengar används.

Dagens Nyheter har avslöjat hur myndigheten ESF-rådet brutit mot flera regler när den hanterat EU-bidrag. Myndigheten delar ut och kontrollerar bidrag till projekt som ska motverka arbetslöshet i Sverige. Pengarna kommer delvis från Europeiska Socialfonden.
Samtidigt har ESF-rådet använt ett eget EU-projekt för att köpa in kommunikationstjänster mot förskott och i flera fall utan upphandling.
Generaldirektören Lars Lööw medger i en intervju med DN flera fel, har tillsatt en internutredning och överväger en anmälan till - Ekobrottsmyndigheten.
ESF-rådets upplägg har använts för att köpa in kommunikations-insatser, som bland annat myndighetens podd-serie, generaldirektörens videoblogg och för att arrangera en mässa när Europeiska Social-fonden fyllde 60 år.
Lars Lööw har sagt att även om det skedde på ett felaktigt sätt så har det varit berättigat att använda Socialfondens medel eftersom det ligger i uppdraget att sprida resultaten från de olika EU-projekten.
Efter DN:s avslöjande vill han ytterligare betona att kommunikationsinsatser ingick i avtalet för det nu granskade EU-projektet, och att han tycker det var rätt och enligt reglerna att satsa pengar på kommunikation.
– Att sprida kunskap och information om resultaten i projekten, det tycker jag är viktigt att göra när vi investerar så mycket pengar i aktiviteterna, säger Lars Lööw.
Han tillägger också att de ska ”utvärdera och bedöma effektiviteten i den kommunikation vi bedriver”.
DN:s granskning visar dock att några utvärderingar i flera fall inte gjorts. Därför har DN försökt kartlägga vilket genomslag myndigheten fått för de investerade miljonerna.
Ett av de mest grundläggande krav ESF-rådet ställer på projekt som beviljas medel från Socialfonden är att projekten drivs resultatbaserat.
I myndighetens egna informationsbroschyrer talas om vikten av ”att kontinuerligt under programperioden eller projektets gång, följa upp och utvärdera insatser för att lära av dem”.
Trots det har myndigheten alltså inte gjort några sådana utvärderingar av flera av kommunikationsinsatserna som bekostats med EU-bidrag.
Till exempel kan man inte svara på hur många som tittade på generaldirektörens egen videoblogg.
– Spridningen har inte blivit så jättestor, videobloggen har jag ingen aning om faktiskt, säger Lars Lööw.
Videobloggen som kallades ”GD-vloggen” skulle informera om - projekt och Socialfondens verksamhet.
Bland annat spelades det in ett 4 minuter långt filmklipp till internationella kvinnodagen den 8 mars 2018. Klippet kostade cirka 20 000 kronor och bekostades med pengar från Socialfonden. Det lades upp på myndighetens kanal på videosajten Youtube först i april 2018 – där har den totalt fyra visningar när DN tittar.
Generaldirektören har själv svårt att minnas att filmen över huvud - taget spelades in.

– Det är möjligt att vi gjorde en då, jag kommer faktiskt inte ihåg, jag tror att vi gjorde någon inspelning i samband med internationella kvinnodagen.
Varför slutade ni med din videoblogg?
– Jag hade faktiskt ingen ordentlig dialog med den ansvariga chefen om det, men jag förutsätter att hon utvärderade den och såg att den inte fick så stor spridning. Jag hade en del synpunkter på utformningen och ville att klippen skulle vara textade, och det kanske gjorde att de blev dyrare.
Är ni nöjda med kommunikationsinsatserna?
– Vi har testat en del nya kanaler som vi inte utvärderat färdigt ännu, så vi får se om de är bra eller inte, säger Lars Lööw.
DN har gått igenom flera av ESF-rådets kommunikationsinsatser de senaste åren. Många av dem har finansierats genom det granskade upplägget med myndighetens EU-projekt ”Externt projektstöd” och andra har även betalats med pengar ur myndighetens vanliga budget, förvaltningsanslaget.
En av de största satsningarna är en podd, ”En smart framtid”, som finansierades med pengar från Socialfonden. Totalt gjordes 35 avsnitt till en kostnad av cirka 60 000 kronor per avsnitt.
Trots att produktionen pågick under ett helt år gjordes enligt generaldirektören inte någon utvärdering av om myndigheten lyckades med uppdraget och nådde ut med sitt budskap.
DN:s granskning visar att den ansvariga chefen var angelägen om att satsningen skulle fortsätta obehindrat. När produktionen av poddarna övertrasserade budgeten bad hon i ett mejl om att pengarna skulle tas från posten för ”oförutsedda utgifter”.
Den ansvariga chefen har sedan det kritiserade upplägget uppdagades lämnat myndigheten.
Generaldirektör Lars Lööw säger att han är nöjd med poddarna men att arbetet ligger nere i väntan på att projektet utvärderas. En av de brister som miljonsatsningen haft är att den inte levt upp till ESF-rådets egna högt ställda krav på tillgänglighet eftersom programmen bara vänder sig till hörande personer och inte textats.
Lars Lööw säger att podden har ungefär 250 lyssningar i genomsnitt per avsnitt.
60 000 kronor per avsnitt och i genomsnitt 250 lyssnare, skulle du säga att det är ett effektivt användande av de här pengarna?
– Jag vet inte vad en podd kostar att producera normalt, men min spontana reaktion när jag såg summan var att det lät väldigt dyrt. Vi har heller inte fått så stor spridning, vi borde ha varit bättre på att sprida det för att den ska nå våra målgrupper, säger Lars Lööw.
ESF-rådet har även beställt olika videoklipp som publicerats på den egna sajten och på myndighetens Youtubekanal, som har elva prenumeranter när DN inleder sin granskning. Ett exempel är en film från ESF-rådets 60-årsmässa som publicerades för ett år sedan, har 14 visningar på Youtube och som enligt fakturan kostade 82 584 kronor att spela in.
Många av filmerna handlar om de olika EU-projekt som fått bidrag från ESF. Klippen beskrivs av myndigheten som ett stöd till projekten att nå ut med sitt budskap och resultat.
Särskilt framgångsrikt har det inte varit, filmen om projektet ”Utveckling mot arbete” har två visningar, projektet ”Från utanför till innanför” har nio visningar.
Totalt har det publicerats 68 klipp på Youtubekanalen det senaste året. DN:s genomgång visar att 30 av klippen har färre än tio visningar, två klipp har ingen sett alls. Genomsnittet är 21 visningar per klipp. Det mest sedda är ”Ung i Gävleborg” med 177 visningar.
Myndigheten har dessutom publicerat en del videoklipp på sin -Facebooksida, där de i snitt nått 270 tittare.
Internt på myndigheten utreds nu hur de olika informationsinsatserna har beställts och betalats. Där har det bland annat framkommit att det

inte går att hitta något ordentligt avtal bakom beställningar till 60-årsmässan, som anordnades i oktober 2017 till en kostnad av över en miljon kronor.
– Vi har fortsatt att leta efter ett avtal och det övergår mitt förstånd att det inte finns ett bättre avtal med bättre specifikation på det, säger Lars Lööw.
Ni kan inte hitta ett avtal, ni har betalat ut de här felaktiga förskotten och som du själv säger kringgått konkurrensutsättning. Har ni hittat något mer?
– Ja, vi har hittat ett avtal med en annan leverantör som borde ha upphandlats på nytt. Så vi behöver gå igenom alla de upphandlingar som är gjorda på kommunikationsområdet för att se att de är riktiga.
Socialfonden är EU:s viktigaste verktyg på arbetsmarknaden och ska gå till stöd för människor som står långt från arbetsmarknaden. Bland era egna projekt finns 60-årskonferensen, den nu nedlagda vd-vloggen och den här podcasten. Är det här rätt utnyttjande av de pengarna?
– Vi håller på med utvärderingarna, den ansvariga chefen är inte kvar och vi håller på att rekrytera en ny chef, så jag tror att vi kommer att styra om en del, säger Lööw.
Regeringskansliet är informerat om utvecklingen på ESF-rådet, uppger arbetsmarknadsminister Ylva Johanssons statssekreterare Annica Dahl i en skriftlig kommentar. ”Det är viktigt att lagar och andra regelverk följs. Myndigheten ansvarar för detta och för att ha ändamålsenliga rutiner på plats.”

Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se
Mikael Delin
mikael.delin@dn.se "

" Oklart uppdrag när revisor ska internutreda ESF-rådet

DNLÖRDAG 11 MAJ 2019

ESF-rådets generaldirektör Lars Lööw säger att myndigheten ska gå till botten med regelbrotten som framkommit i DN:s granskning.Men internrevisorn som fått uppdraget vet fortfarande inte vad han ska göra, och säger att det är tveksamt om det är lämpligt att han granskar vem som är ansvarig.

DN har i flera artiklar granskat Svenska ESF-rådet, en myndighet som kontrollerar och delar ut flera miljarder kronor i EU-bidrag till projekt som ska skapa fler jobb i Sverige. I granskningen framgår hur myndigheten brutit mot flera regler när den delat ut flera miljoner kronor i förskott till sitt egna EU-projekt, pengar som sedan gått till att finansiera olika kommunikationskampanjer.
– Jag tycker att det är extra olyckligt när det är ett av våra egna projekt. Vi ska ställa större krav på oss själva än så här, säger generaldirektören Lars Lööw.
I en intervju med DN medger han att flera allvarliga fel har begåtts och säger att han därför har tillsatt en internutredning som ska gå till botten med det inträffade.
Uppdraget har gått till myndighetens internrevisor Mikael Boo. När DN kontaktar honom för att höra mer om vad utredningen innebär visar det sig att han fick uppdraget för en vecka sedan, samma dag som DN bokade intervju med Lars Lööw, och att han fortfarande inte vet vad uppdraget innebär.
– Första steget är att jag fått i uppdrag att sondera en uppdragsbeskrivning om vad det här särskilda uppdraget skulle omfatta. Jag har

inte diskuterat det med Lars än. Jag skulle återkomma till honom under den här veckan, säger Mikael Boo.
Generaldirektören Lars Lööw har lagt ett stort ansvar för det inträffade på en högt uppsatt chef som sedan dess lämnat myndigheten. Den tidigare chefen har tillbakavisat det, och sagt att det är hela myndigheten och dess högsta chef Lars Lööw som bär ansvaret för eventuella fel. Lars Lööw var även den som undertecknade avtalet som låg till grund för det upplägg som DN granskat.
Internrevisorn Mikael Boo säger att han exempelvis kan komma att granska vilka interna brister det finns i styrningen och kontrollen av myndigheten som möjliggjort de fel som avslöjats. Men om granskningen i stället fokuserar på att utreda misstankar om oegentligheter, och generaldirektören är en av de som pekas ut som ansvarig, så kan det uppstå problem för internrevisorn som lyder direkt under generaldirektören.
– Lars Lööw är ju min chef. När det gäller uppdragsgivaren går det aldrig att ha ett hundraprocentigt oberoende, säger Mikael Boo.
Om du är underställd honom, kan du göra en revision som pekar ut honom som ansvarig för felaktigheter?
– Ja, det är ju så klart ett dilemma som man måste fråga sig, om det är lämpligt att jag granskar eller om det kanske är någon annan som borde granska i stället. Jag vet att det ibland funnits liknande företeelser på andra myndigheter, då har man anlitat en annan myndighets internrevision i stället just på grund av den här problematiken.
Mikael Boo poängterar att internrevisionen inte ska ”utföra rena brottsutredningar” utan säger att det är rättsväsendets uppgift.
Utöver internutredningen har ESF-rådet även anmält ärendet till Konkurrensverket, informerat EU-revisorerna och överväger en anmälan till Ekobrottsmyndigheten. Även regeringskansliet har informerats genom arbetsmarknadsminister Ylva Johanssons (S) statssekreterare som säger att det är myndighetens ansvar att vidta lämpliga åtgärder.
”Det är viktigt att lagar och andra regelverk följs”, skriver hon i en kommentar till DN.
EU-bidragen som ESF-rådet tagit del av har gått till flera olika - kommunikationsinsatser. Generaldirektören har försvarat det och sagt att det är en viktig del av myndighetens verksamhet att informera om de olika EU-projekten och deras resultat.
DN:s granskning har visat att flera av de köpta tjänsterna aldrig utvärderats ordentligt, trots att ESF-rådet självt ställer höga krav på just resultatuppföljning. En genomgång visar att miljonbelopp har gått till en podd, generaldirektörens egen videoblogg och filmklipp som ingen tittat på.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se "

" Växande oro bland de svenska fondspararna

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Fondsparandet i Sverige når ny rekordnivå efter stark inledning på 2019. Samtidigt syns en misstro mot resten av börsåret som får spararna att söka sig till säkrare placeringar. – Behöver du dina pengar i närtid kan det vara bra att dra ner något på risken, säger Gustav Sjöholm, sparekonom på Fondbolagens förening.

Svenskarna sparare har sakta men säkert dragit ner på de inhemska aktiefonderna för alternativ med mindre risk. Sedan början av 2018 fram till nu har 33,2 miljarder kronor av svenskarnas fondförmögenhet flyttats från Sverigefonderna.
Under samma period har 49,5 miljarder gått in i de bredare globalfonderna, enligt den senaste statistiken från Fondbolagens förening.
– Det visar på att det finns en osäkerhet på marknaden efter många års uppgång. Få, om någon, vet var marknaden är på väg och då föredrar spararna säkrare placeringar, säger Gustav Sjöholm, sparekonom på Fondbolagens förening.
Många har också valt den ännu mindre riskbetonade kategorin med räntefonder. Dit har 46,2 miljarder koronor gått sedan början av förra året.
Gustav Sjöholm menar att det är klokt för den som vill vara riktigt säker.
Det är generellt sett en högre risk i aktiefonder än i räntefonder, och även om globalfonder är bredare och vilar på fler marknader än till exempel Sverigefonder så är det nödvändigtvis inte mycket bättre.
– Som sparare är det viktigt att komma ihåg att globalfonder har en stor exponering mot USA. Över hälften av världens totala börsvärde finns i USA och det avspeglar sig i en globalfond.
– I stora drag betyder det att en globalfond går som den amerikanska börsutvecklingen, med sina för- och nackdelar. Så även om den generella risken är något lägre i en globalfond så är den inte riskfri. Vill man ha en större krockkudde är det bättre att placera i räntefonder, säger Gustav Sjöholm.
När fondsparandet nu är på rekordnivå i Sverige, aldrig tidigare har så mycket pengar legat i fonder, kan det vara dags att se över hur sparandet är fördelat
– Det är en historisk uppgång vi har bakom oss så visst finns det fog för osäkerhet. I slutänden handlar det om vad man ska ha sina pengar till.
– Sparar du på långsikt finns det ingen anledning att göra stora rockader i portföljen. Om du behöver dina pengar i närtid kan det vara bra att dra ner något på risken och söka säkrare placeringar, säger Sjöholm.
Jämför man till exempel aktiefonder och räntefonder vid tidigare kraftiga nedgångar i ekonomin är det tydligt var pengarna står sig bäst. Den som hade räntefonder under krisen 2002 kunde ta hem en avkastning på 7,3 procent medan den aktiefondkategorin backade med 31 procent, enligt Fondbolagens statistik.
På samma sätt var det 2008. Då backade aktiefonderna med 37 procent medan pengarna i räntefonder växte med 9,1 procent.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" Lättast att spara i elfte timmen

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

För många är hushållsekonomin som bäst efter 50, fram till arbetslivet är slut. Visserligen i senaste laget, men ett gyllene tillfälle att spara eller amortera lite mer för de klenare pensionsåren som väntar.

För många yrkesverksamma inom exempelvis vården, oftast kvinnor som dessutom kanske har jobbat deltid under småbarnsåren, väntar en mager pension. En klen tröst är att levnadsomkostnaderna, de nödvändiga, bedöms sjunka med en tusenlapp i månaden.
– För dem blir det tufft, där kan man gå minus när man blir pensionär, säger Madelén Falkenhäll, privatekonom på Swedbank.
En lön på 24 000 kronor i månaden i 30-årsåldern, i en bransch där löneutvecklingen är svag kommer att ge hål i plånboken vid pension. Den som tjänar runt 26 000 i månaden och i dag har närmare 7 000 kvar att leva på när det nödvändigaste är betalt, kommer bara att ha en tusenlapp kvar vid pensionsålder 65 år, enligt Swedbanks kalkyler.
Grundkurs ett är att börja spara i tid, men det kan vara enklare sagt än gjort. I de barnalstrande åren är ekonomin oftare hårdare ansträngd. Enligt Swedbanks hushållsberäkningar har tvåbarnsfamiljen nödvändiga utgifter som ligger över 6 000 kronor högre än motsvarande familj med samma inkomst och utan barn.
Det är däremot inte kört att börja spara senare, efter att barnen flugit ut och ekonomin är starkare, även om det kanske bara är tio år kvar till pensionen.
Amortera lite extra på ett eventuellt lån eller spara motsvarande belopp går ungefär på ett ut, under något så när normala tider. Att amortera tre i stället för två procent eller lägga undan samma belopp i en fond är båda bra alternativ att stärka ekonomin som pensionär med 500–700 kronor extra i månaden efter skatt, enligt Madelén Falkenhäll.
– Fast amortera är ytterligare ett säkrare kort, säger hon.
Då tar man höjd för högre räntor.
– Det kan vara svårare att påverka inkomsterna, men det går ofta att göra något åt utgifterna, säger Falkenhäll.

TT. "

" Carl Johan von Seth: Vem sänkte den svenska kronan?

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Kronans värde mot euron har sjunkit till den lägsta nivån på tio år. Vems fel är det? Här är fem huvudmisstänkta i mysteriet kring den svenska valutans försvagning.

För sex år sedan betalade svenska semesterfirare inte ens 9 kronor för en euro. När sommaren nu nalkas stiger växelkursen mot nivåer som tidigare bara setts i kristider.
En euro kostar nästan 10,80. Även om raset inte är lika stort när man jämför med andra mindre valutor, som den norska kronan eller den kanadensiska dollarn, avviker Sverige.
Hur kommer det sig att vår valuta har försvagats så mycket?
Riksbankens chefer kliar sig i huvudet. Sedan årsskiftet har kronan tappat ungefär 6 procent mot euron och ytterligare lite mot dollarn.
Kerstin af Jochnick, en av ledamöterna i Riksbankens direktion, har kallat tappet svårförklarligt. Stefan Ingves pratar själv om att göra ett ”omtag när det gäller analysen av växelkursen”.
Även andra bedömare är förbryllade.
Fundamentala ekonomiska faktorer – svensk produktivitet, bytesbalans och inflation – talar för att kronan i grunden är undervärderad. Internationella valutafondens analyser tyder på det. De svenska affärsbankerna ser det också så. Ändå har kronkursen fortsatt nedåt.
Här är fem huvudmisstänkta som kan pekas ut i mysteriet:

1. Stefan Ingves, Riksbankschef
Alla valutor påverkas på kort sikt av ränteläget. Höga räntor lockar utländska placerare. När de flockas kring chansen till extra avkastning stiger efterfrågan på valutan, vilket trissar upp växelkursen.
I ett läge med låga räntor gäller det omvända. Det är vad som hänt i Sverige. Riksbankens minusränta och stora obligationsköp har under de senaste åren pressat svenska räntor. Extra tydligt är det när man jämför med USA.
Samtidigt spelar Riksbankens signalpolitik roll. Stefan Ingves har i flera år sagt att han är beredd att hindra kronan från att bli för stark. Att Riksbanken samtidigt inte säger sig vara redo att agera om kronan blir *för svag* har blivit en extra avskräckande faktor för investerare. Det kan ha bidragit till kronans fall, särskilt det senaste året.

2. Donald Trump, USA:s president
Växelkursrörelser är ett mynt med två sidor. Den svenska kronans nedgång är delvis dollarns uppgång.
Att den amerikanska valutan stigit i värde mot de flesta andra valutor har sina förklaringar. Centralbanken Fed har höjt styrräntorna. Jättelika finanspolitiska stimulanser i USA – förra årets budgetunderskott var över 6 procent av bnp – har gett understöd åt höjningarna. Donald Trumps skattesänkningar har eldat på utvecklingen.
Men USA:s president hör också till de misstänkta av ett annat skäl. Han är nämligen en av förklaringarna till det senaste årets oro i världsekonomin.
Placerare undviker kronan när ekonomin känns turbulent. Effekten förstärks om många tror att Sveriges exportberoende ekonomi kan drabbas extra hårt av handelskriget. Trumps misstänkta medbrottsling är i så fall Kinas president Xi Jinping, som tveklöst har bidragit till de växande osäkerheterna kring världshandeln.

3. Mario Draghi, chef för Europeiska centralbanken
Inflationen är en av de faktorer som väger tungt i växelkursernas långsiktiga utveckling. Om ett land har lägre inflation än andra ekonomier kommer dess valuta att stärkas.
Här väcks misstankarna mot Europeiska centralbanken, ECB, vars valuta euron har blivit starkare. ECB och dess chef Mario Draghi har också haft långvariga problem att nå sitt inflationsmål på 2 procent.
I Sverige har det gått bättre. Kostnadstrycket har varit högre än i euroområdet. Förväntningarna på svensk inflation ligger nära målet på 2 procent. Handelsbankens senioranalytiker Anders Bergvall pekar på denna inflationsklyfta som en tänkbar faktor i kronförsvagningen.
ECB:s misslyckade ansträngningar för att stärka euroområdets ekonomi och höja inflationen innebär dessutom en dubbelstöt mot kronan. De europeiska stimulanserna borde –i backspegeln – ha varit kraftfullare. Om de varit det skulle svenska räntor relativt sett ha varit högre. Det skulle ha stärkt kronan.

4. Magdalena Andersson, Sveriges finansminister
De senaste åren har Sverige haft låga styrräntor och samtidigt överskott i statsbudgeten. Det kan tyckas motsägelsefullt. Riksbanken har stimulerat ekonomin. Finansminister Magdalena Andersson, som visserligen gjort vad som förväntats av henne, har i sin tur dragit åt svångremmen.
Om vi i stället hade haft en ekonomisk politik som mer gått i takt med sig själv skulle kronan sannolikt ha varit starkare i dag. Lägre överskott i statsbudgeten skulle till exempel ha hjälpt Riksbanken att höja räntorna tidigare.

5. Erik Thedéen, chef för Finansinspektionen
Bostadsmarknaden har blivit en riskfaktor i svensk ekonomi. Numera är den också ett sänke för kronan.
Att skylla allt på Finansinspektionens generaldirektör Erik Thedéen vore visserligen orättvist. Prisrallyt och hushållens ökade skulder är inte hans fel. Men det är efter Finansinspektionens skärpta amorteringskrav som bostadsmarknaden har börjat skaka. Det har bidragit till en inbromsning i byggandet, vilket i sig påverkar svensk tillväxt och kronkursen.
Pristurbulensen har också fått investerare att dra öronen åt sig. Den kortsiktiga effekten på kronan lär alltså vara negativ.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se "

" Klarnas vd kallas till regeringen efter den hårda kritiken

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Klarnas vd och grundare Sebastian Siemiatkowski kallas till möte på finansdepartementet. Regeringen vill ha svar på hur banken tänker tackla problemen med id-kapning och överskuldsättning.
– Det värsta som kan hända är att människor hamnar i problem, får betalningssvårigheter och anmärkningar när de inte ens själva har gjort köpet, säger konsumentminister Ardalan Shekarabi (S).

Den digitala banken Klarna har under våren kritiserats av såväl myndigheter som användare för otydliga kreditupplägg, kunder som skickas till kronofogden och oklarheter om personuppgiftshantering. DN har tidigare berättat om problemen med id-kapningar, som också förekommer hos Klarna. Nu kallas bolagets vd och grundare Sebastian Siemiatkowski till finansdepartementet.
Finansmarknadsminister Per Bolund (MP) och konsumentminister Ardalan Shekarabi (S) vill ha svar på hur banken tänker arbeta för att komma till rätta med problemen.
– Jag har träffat landets konsumentvägledare och de vittnar om att det är väldigt många människor som hamnar i skuldfällan tack vare exakt den här typen av upplägg och betalningslösningar. Jag vill föra en dialog med Klarna om vad de avser att göra för att minska det här problemet, säger Ardalan Shekarabi.
Klarna är inte ensamt om att ha den här typen av problem, men med tanke på bolagets dominerande ställning på den svenska betaltjänstmarknaden har ministrarna valt att kalla till sig bolaget.
Främst kommer mötet handla om id-kapningar och överskuldsättning, förklarar Ardalan Shekarabi.
– Säkra betalningar hänger ihop med överskuldsättning. Det värsta som kan hända är att människor hamnar i problem, får betalningssvårigheter och anmärkningar när de inte ens själva har gjort köpet.
Vad är det ni vill ha svar på?
– Jag har noterat att Klarnas ledning uttrycker en ambition att jobba aktivt med den här frågan och vidta ytterligare åtgärder, så jag vill få en kunskapsbild av vad som är på gång och vad vi från politikens sida kan göra för att komplettera detta.
Sebastian Siemiatkowski har tidigare i en intervju med DN berättat om hur Klarna med öppenhet och transparens ska bli kvitt alla typer av klagomål som riktas mot dem. Både via myndigheter och via deras egen kundtjänst.
Samtidigt har bedrägerichefen på Klarna, Richard Skoog, sagt att bedrägerier och id-kapningar aldrig går att bli av med helt och hållet. ”Man kan göra mycket för att förhindra det men vi kommer aldrig komma till noll bedrägeriförsök i samhället”, sa han i DN på onsdagen.
– De har visat att de själva har en ambition att jobba med de här frågorna och då tycker jag det är viktigt att politiken för en dialog med dem, säger Ardalan Shekarabi.
Har vi inte tillsynsmyndigheter som ska se till att företagen under tillsyn sköter sig?
– Vi har olika frågeställningar. De agerar utifrån gällande rätt och gällande uppdrag. Det vi jobbar med nu är att titta på vad vi behöver komplettera det gällande konsumentskyddet med och vad vi behöver göra de här kommande åren för att människor inte ska fara illa på konsumentmarknader.

Vad gäller frågan om överskuldsättningen har klarna en annan bild än tidigare medierapportering. Di Digital skrev i våras om hur banken skickar allt fler kunder till Kronofogden.
Klarnas presschef Magnus Törnblom menar bolaget faktiskt minskat andelen som betalar för sent och ökat andelen som betalar i tid.
– Vi har jobbat långsiktigt och konsekvent med att minska andelen kunder som missar att betala i tid, och vi är i dag nere på historiskt låga nivåer på hur stor andel påminnelser, inkasso- och kronofogdeärenden vi behöver skicka. Vi vill ju att folk ska betala i tid och vara nöjda med våra tjänster, inte tvärt om, säger Magnus Törnblom.
Någon inbjudan till mötet har inte nått vd:n än, vad han vet.
– Vi har inte fått någon sådan ännu, men deltar så klart gärna i ett möte med ministrarna för att diskutera de här viktiga frågorna. Det är frågor vi jobbar med på daglig basis och vi bidrar gärna i den diskussionen, säger Magnus Törnblom.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" Handelsbanken lämnar de baltiska länderna

DN FREDAG 17 MAJ 2019

Handelsbanken avvecklar sin verksamhet i de tre baltiska länderna och stänger sina kontor i Tallinn, Riga och Vilnius, skriver banken i ett pressmeddelande.

Banken, som har bedrivit bankverksamhet i länderna i tio år, hänvisar till svag lönsamhet, höga kostnader och effektiviseringsåtgärder som inte visat tillfredställande resultat.
Avvecklingen av verksamheten i de tre länderna ska ske stegvis under 2020, enligt Handelsbanken. "

" Penningtvättlagen ska gälla även konsthandlare

DN TORSDAG 23 MAJ 2019

Nu ska även konsthandlare, advokater och de som växlar olika kryptovalutor omfattas av penningtvättlagen. Regeringen beslutar om en lagrådsremiss där även lärdomar om Swedbankskandalen kan spåras.

EU:s femte penningtvättdirektiv innebär en skärpning av lagen, bland annat genom att fler verksamheter ska lyda under lagen om penningtvätt.
Sverige ska, som EU-land, omvandla direktivet till nationell lagstiftning. Därför beslutar regeringen under torsdagens sammanträde om en lagrådsremiss.
– Vi fattar beslut om skärpta regler – det känns väldigt bra, säger finansmarknadsminister Per Bolund (MP).
Vad är det viktigaste?
– Det är att vi samarbetar mer. Det har Finansinspektionen börjat med och regeringen har uppmanat dem att samarbeta med Baltikum och de nordiska länderna, svarar Bolund.
– Men att vi nu stänger till ytterligare kryphål för kriminella som vill tvätta pengar, till exempel genom konstbranschen eller genom att använda virtuella valutor, är också viktigt. Finns det ett kryphål kvar kommer kriminella att använda det, tillägger han.
Sverige går också ett steg längre än vad direktivet kräver när det gäller de virtuella valutorna. Även när det sker en växling mellan olika virtuella valutor ska de som svarar för infrastrukturen – ”växlings-kontoren” och de virtuella plånböckerna – känna till kunderna.
Direktivet kräver kundkännedom enbart när det gäller växling från traditionella valutor till de virtuella,
Europol EU:s polissamarbete, har länge krävt att länderna samarbetar mer med underrättelser och informationsutbyte – utan större framgång. Enskilda länder har stretat emot. Nu har det dock skett en förändring.
– Det finns en ökad förståelse att det här är ingenting som man kan lösa på nationell nivå. Det är gränsöverskridande verksamhet. Då måste vi samarbeta och jobba internationellt för att stoppa penningtvätt och terrorfinansiering.
Skandalerna kring Danske Banks penningtvätt och den misstänkta penningtvätten i Swedbank har också påverkat synen på samarbete över nationsgränserna.
– Där har det väldigt tydligt brustit, till exempel när det gäller Swedbank i Baltikum. Det har inte varit tillräckligt bra utbyte mellan de nationella myndigheterna.
– Men det är en läxa vi har lärt oss och nu ändrar vi arbetssätt, säger Bolund.
Även advokater och advokatbyråer kommer att få skärpt tillsyn.
– Det finns internationella exempel på hur advokatbyråer har använts för väldigt storslagen penningtvätt – Mossaq Fonseca i Panama till exempel.
Mossaq Fonseca var den advokatbyrå som hjälpte framstående personer runt om i världen att undkomma skatt i sina hemländer genom brevlådeföretag i skatteparadis. Skandalen avslöjades för tre år sedan genom de så kallade Panamadokumenten.
En proposition till riksdagen kommer att läggas tidigt under hösten och den skärpta lagen väntas träda i kraft vid årsskiftet.
Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

" Snart kan du tvingas betala för uttagen i bankomaten

DN FREDAG 24 MAJ 2019

Bankomat AB vill att staten tar över ansvaret för uttagsautomaterna. Kostnaden för uttagen riskerar annars att hamna hos kontantanvändarna. – Om staten inte tar ett ansvar för kontanthantering blir konsekvensen i förlängningen att betala, säger Nina Wenning, vd på Bankomat.

Den snabba minskningen i användningen av kontanter har gjort hanteringen av kontanter allt dyrare. Det gör att Bankomat, som ägs av Sveriges storbanker, vill att kostnaden tas från statliga medel.
– Bankerna har historiskt erbjudit konsumenterna att ta ut kontanter gratis. Det är trots att transaktionsmängden har minskat och kostnaden per transaktion har ökat dramatiskt, säger Nina Wenning.
Under det andra halvåret 2018 togs 47 miljarder kronor ut ur Bankomats uttagsautomater. Det var en ökning med 4,3 procent jämfört med halvåret innan, men bryter mot den övergripande trenden där svenskarna i snabb takt har övergått till digitala betalningslösningar.
– Vi ser att det är en problematisk sits vi sitter i nu, säger Nina Wenning.
I juni 2018 lade riksbankskommittén fram ett lagförslag om att storbankerna skulle få ansvar för kontanthanteringen. Kommittén består av representanter från riksdagspartierna. Riksbanken har välkomnat initiativet.
”Förslaget vilar på principen att de stora bankerna har ett särskilt ansvar för att tillgodose sina kunders behov av kontanttjänster till rimliga priser. Regeringen kommer att återkomma med förslag på åtgärder och lagstiftning till riksdagen”, skriver finansminister Per Bolund (MP) i ett sms via sin pressekreterare.
Nina Wenning ogillar idén om att ansvaret ska ligga hos bankerna.
– Det lagförslag som finns är tänkt att tvinga sex banker att upprätthålla och utvidga dagens nät av uttagsautomater och insättningsautomater. Det innebär stora kostnader. Därför är min bedömning att det kommer att finnas en smärtgräns för vad bankerna kommer att vilja betala till oss. Vi är ett servicebolag. Bankerna bestämmer själva vilka tjänster de vill köpa av oss och hur man vill hantera dem gentemot sina kunder. De bestämmer även vilka tjänster som erbjuds och till vilket pris, säger hon.
– Om staten inte tar ett ansvar för kontanthanteringen kan konsekvensen i förlängningen bli att konsumenterna får betala, säger Nina Wenning.
Samtidigt ser hon kontanterna som en viktig del av betalinfrastukturen.
– Det finns grupper som är extremt beroende av våra automater och att de fungerar på ett bra sätt. Så vi är mest måna om att tillhandahålla den här tjänsten och sätta stor vikt och värde vid att göra den på ett bra professionellt sätt, säger hon.
I snitt tog svenskarna ut 766 kronor per månad och satte in 149 kronor per månad under det andra halvåret 2018. Även om kortanvändningen i landet är hög vill drygt 70 procent även fortsättningsvis att möjligheten att betala med kontanter ska finnas, visar en undersökning som Sifo gjort på uppdrag av Bankomat. Samtidigt vill en av fyra personer ha ett helt kontantfritt samhälle.
Björn Eriksson, som ligger bakom initiativet Kontantupproret, är starkt kritisk till Bankomat-vd:n Nina Wennings uttalanden om att skjuta över kostnaden på skattebetalarna.

– Hon är ju ingen kontantvän utan anställd av storbankerna för att ta död på kontanter. Jag uppfattar det här som ett sätt att skrämmas för att det inte ska bli någon lagstiftning, säger han.
– Det är utpressningsförsök eftersom politiken nu har sagt över gränserna att man ska lagstifta. Det börjar bankerna troligtvis bli irriterade på, fortsätter Björn Eriksson.
De främsta argumenten mot kontanternas utfasning är att stora grupper människor riskerar att lämnas utan betallösningar, att digitala betalmetoder lämnar spår och därmed hotar användarnas integritet samt att systemen kan slås ut vid en kris- eller krigssituation.
– Det är därför politiken, från Sverigedemokrater till vänstern, börjar säga att vi måste sätta lagstiftning här. Utvecklingen går i en rasande takt som vi inte har bett om, säger Björn Eriksson.
Personer som är nyanlända i Sverige, äldre som inte använder sig av digitala lösningar och handikappade som har svårt att nå upp till kortmaskinerna riskerar att få problem om kontanterna försvinner, säger Björn Eriksson.
– En miljon människor riskerar att lämnas utanför eftersom de anses vara olönsamma, säger han.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se
Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

"Fakta. Kontanterna minskar i Sverige
Värdet av sedlar och mynt i Sverige:
2014 80 miljarder
2015 77 miljarder
2016 65 miljarder
2017 57 miljarder
2018 58 miljarder

Politiker och riksdagen

Sveriges Riksdag www.riksdagen.se Februari 2019

Start
Ledamöter & partier
Utskotten & EU-nämnden
Debatter & beslut
Dokument & lagar
Så funkar riksdagen
Webb-tv

Riksdagens myndigheter och nämnder

- **Riksdagens ombudsmän, JO**
- **Riksrevisionen**
- **Riksbanken**
- **Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna**
- **Nämnden för prövning av statsråds och statssekreterares övergångsrestriktioner**
- **Partibidragsnämnden**
- **Riksdagens ansvarsnämnd**
- **Riksdagens arvodesnämnd**
- **Riksdagens överklagandenämnd**
- **Statsrådsarvodesnämnden**
- **Valprövningsnämnden**
- **Utrikesnämnden**
- **Krigsdelegationen**

Partierna i riksdagen och antalet ledamöter

Riksdagen har 349 ledamöter som väljs vart fjärde år. För att kunna bli ledamot måste man ha rösträtt och vara nominerad av ett politiskt parti. Åtta partier finns representerade i riksdagen under valperioden 2018–2022.

100
Socialdemokraterna

70
Moderaterna

62
Sverigedemokraterna

31
Centerpartiet

28
Vänsterpartiet

22
Kristdemokraterna

20
Liberalerna

16
Miljöpartiet

" Bengtzboe lämnar uppdrag

DN MÅNDAG 22 APRIL 2019

Moderaternas arbetsmarknadspolitiska talesperson Erik Bengtzboe avgår som vice ordförande och talesperson. Detta efter Aftonbladets granskning om politikerns boendesituation.
M bekräftar avgången i ett skriftligt uttalande till DN.

”Jag och Erik Bengtzboe är överens om att han nu lämnar uppdraget som vice ordförande i riksdagens arbetsmarknadsutskott, och därmed rollen som Moderaternas talesperson för arbetsmarknadsfrågor”, skriver partiledaren Ulf Kristersson.
”Hans personliga trovärdighet har tagit allvarlig skada av den senaste tidens uppmärksamhet kring riksdagens ersättning för hans boenden. Erik Bengtzboe kommer nu att fokusera på att rätta till dessa felaktigheter och försöka reparera sitt politiska förtroende inom och utom Moderaterna”, fortsätter Ulf Kristersson.
Beskedet om Erik Bengtzboes avgång kommer efter Aftonbladets granskning av M-politikerns bostadsupplägg. Den visar att Bengtzboe plockat ut 158 000 kronor i ersättning från skattebetalarna genom att vara skriven hos sin mamma, samtidigt som han bott större delen av sin tid i en bostadsrätt i södra Stockholm.
I ett inlägg på sin Facebook-sida kommenterar Erik Bengtzboe beslutet om sin avgång:
”Jag har i dag accepterat att lämna uppdraget som vice ordförande i arbetsmarknadsutskottet och som talesperson för Moderaterna i arbetsmarknadsfrågor.”
Vidare skriver Erik Bengtzboe att han de senaste dagarna fått svara på många frågor om sin boendesituation, och att han inlett en process

med riksdagsförvaltningen i syfte att rätta till fel och betala tillbaka reseersättning han inte haft rätt till.
”Jag inser att detta påverkar förtroendet för mig negativt, och jag vill inte att det ska drabba Moderaterna. Därför är det rätt att nu lämna dessa uppdrag. Det viktigaste för mig nu är att rätta till felaktigheterna, och göra allt jag kan för att bygga upp förtroendet hos mina väljare och partivänner igen”, skriver han.
Bengtzboe behåller däremot sin plats som riksdagsledamot. Partiet har inte uppmanat honom att även lämna det uppdraget.
– Bakgrunden till det är i grunden att det är något han bestämmer över själv, säger Moderaternas biträdande presschef Niklas Gillström.

Alexander Kuronen "

" KD och V går ihop mot penningtvätt” ett steg närmare SD-samarbete”

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Kristdemokraterna och Vänsterpartiet går ihop i en ohelig allians i riksdagens finansutskott för att skärpa regelverket mot penningtvätt.Ett steg närmare samarbete med SD för Kristdemokraterna, menar L-toppen Johan Pehrson.

Partiernas ekonomiskpolitiska talespersoner Jakob Forssmed (KD) och Ulla Andersson (V) kallade under tisdagen till en gemensam pressträff i riksdagen.
De båda partierna, som vanligtvis befinner sig långt ifrån varandra politiskt, har nu enats om ett så kallat utskottsinitiativ.
Partierna vill att regeringen senast i juni tillsätter en utredning för att stärka arbetet mot penningtvätt och annan verksamhet som kan skada förtroendet för bankerna. V och KD vill att en sådan utredning ser över om Finansinspektionen ska få ökade resurser, eventuellt med hjälp av en höjd tillsynsavgift för bankerna.
V och KD föreslår också, bland annat, att Finansinspektionen ska kunna ingripa med sanktioner mot banker i ett tidigt skede och öka myndighetens samarbete med andra länder. Partierna efterlyser också en analys av varför FI inte agerade tidigare i fallet med Swedbank.
Liberalernas ekonomiskpolitiske talesperson Johan Pehrson är försiktigt positiv till förslagen men tror inte att det var sakpolitiken som fick KD att svara ja på Vänsterpartiets inbjudan. KD-ledaren Ebba Busch Thor meddelade i mars att partiet öppnar för samtal och eventuellt också förhandlingar med Sverigedemokraterna i riksdagen.

– I grunden är denna spännande konstellation naturligtvis en del i att KD vill titta på konstellationer med SD. Då har man krokat arm både med dem som ligger längst ut till höger och längst ut till vänster. Annars vore det jätteudda att gå ihop med V som vill förstatliga bankerna, säger han.
KD:s Jakob Forssmed invänder mot Pehrsons beskrivning.
– Jag har inte resonerat i de termerna. Ulla Andersson ringde till mig och frågade om vi inte skulle lägga fram ett gemensamt initiativ mot bakgrund av ett utspel jag gjort om Finansinspektionen, säger han.
Skulle ni kunna ta ett liknande utskottsinitiativ tillsammans med SD?
– Det finns inga sådana planer. Men det är rätt att Kristdemokraterna fattat ett beslut om att vi i utskotten i enskilda sakfrågor kan samtala med alla partier, säger Jakob Forssmed.
Du stod själv inte bakom SD-beskedet, hur tänker du om ett gemensamt utskottsinitiativ med SD?
– Det är riktigt, men nu har partiet fattat det beslutet och då kan det bli aktuellt att man samtalar med partierna i utskotten. Men det finns inga sådana planer i finansutskottet, säger Forssmed.
Varken V eller KD kan svara på om de kommer att få stöd i finansutskottet. Förslaget har nu bordlagts till torsdagens utskottsmöte.
– Jag hoppas och tror också att folk förväntar sig att det ska finnas ett brett politiskt stöd för det här initiativet. Förslaget är skrivet med öppna skrivningar så att fler partier ska kunna ansluta. Vi är öppna för att diskutera på vilket sätt vi kan göra det här brett tillsammans, säger Ulla Andersson.
I vilka andra frågor kan du tänka dig gemensamma förslag?
– Det kan säkert finnas frågor kring bankreglering, eller värnskatt kanske, säger Andersson.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se "

" Baylan: Ansvarslöst av Moderaterna om kärnkraften

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Näringsminister Ibrahim Baylan (S) går till hårt angrepp mot att Moderaterna hotar med att lämna den blocköverskridande energiöverenskommelsen. – Det är ansvarslöst och obegripligt, säger Ibrahim Baylan.

De senaste veckorna har Moderaterna lyft frågan om att göra ändringar i energiöverenskommelsen från 2016. M vill ändra en formulering i överenskommelsen så att målet blir att kärnkraften i Sverige kan fortsätta att användas efter 2040. Om inte ändringarna görs hotar M med att lämna uppgörelsen, som även omfattar Socialdemokraterna, Centerpartiet, Miljöpartiet och Kristdemokraterna.
Under sin tid som energiminister var Ibrahim Baylan (S) den som förhandlade fram den blocköverskridande överenskommelsen. Han är mycket kritisk till att Moderaterna nu ställer ultimatum för att fortsätta vara en del av uppgörelsen.
– Det är ansvarslöst och obegripligt att man hotar med att lämna överenskommelsen, säger Baylan.
Enligt Ibrahim Baylan skulle ett avhopp från energiuppgörelsen leda till osäkerhet på marknaden och kärnkraften skulle till och med kunna få sämre villkor om stabiliteten bakom energipolitiken försvinner.
– Branschen behöver långsiktighet. Den hotas om ett parti väljer att hoppa av överenskommelsen redan efter tre år, säger Ibrahim Baylan.
Han är kritisk till att Moderaterna som har ambitioner att vara ett regeringsbärande parti äventyrar en långsiktig blocköverskridande uppgörelse.

– Att hota med att lämna överenskommelsen bara för att man tappat väljare till Kristdemokraterna är direkt ansvarslöst, säger Ibrahim Baylan.
Moderaterna vänder sig mot Baylans kritik:
– Han förlorar sig i spelteorier. Det viktigaste för oss är att identifiera vad som är samhällsproblemet och det är att Sverige ska kunna bidra till att lösa klimatfrågan. Då är vår utgångspunkt väldigt tydlig: kärnkraften behövs, säger Carl-Oskar Bohlin (M), näringspolitisk talesperson.
Moderaternas nya krav om kärnkraften kommer att diskuteras när partierna bakom energiuppgörelsen möts i dag, onsdag.
– Vi ser inget egenvärde i att lämna energiöverenskommelsen. Men om vi gör det så är det en konsekvens av att övriga ingående partier inte har valt att se bort från ideologiska skygglappar när det kommer till kärnkraft efter 2040, säger Carl-Oskar Bohlin.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

" Ledare: Det krävs högre krav och bättre moral i riksdagen

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Det är en riktig samhällstjänst Aftonbladet har gjort i sin snart årslånga granskning ”Maktens kvitton”. Förra sommaren avslöjades att en rad riksdagsledamöter valt att trixa med ersättningssystemet för tjänsteresor. Kristdemokraternas Caroline Szyber och sverigedemokraten Stefan Jakobsson tillhörde dem som verkade tycka att skattebetalarna kunde plocka upp semesternotan.

De senaste månaderna är det i stället ledamöternas bostadsbidrag som satts under lupp. Liberalernas Emma Carlsson Löfdahl beslogs med att kräva ersättning för en lägenhet hon hyrde av sin man. Förra veckan berättades att moderaten Erik Bengtzboe folkbokfört sig hos sin mamma i Nyköping, trots att han bor med fru och barn i Stockholm. På det sättet har han kunnat plocka ut mer än 150 000 kronor i bidrag för den ”övernattningslägenhet” där han bor med sin familj, samt traktamente för sin tid där.
Det är dessutom inte bara när det gäller reglerna för rese- och boendeersättningar som politiker tänjer på gränserna. Enligt en genomgång i DN (20/4) har ett stort antal före detta ledamöter levt i åratal på den inkomstgaranti som är tänkt att utgöra en tillfällig ersättning i jakten på ett nytt jobb.
Granskningarna ger ingen upplyftande bild av svenska politikers känsla för rätt och fel.

Med riksdagsuppdraget följer goda villkor. Utöver arvodet på 67 000 kronor i månaden finns alltså en garanterad inkomst efter att värvet avslutats. Dessutom betalas bostads- och reseersättningar ut.
Till stor del måste det vara så. För att attrahera duktiga personer måste betalningen vara skälig. En stor del av arbetet utförs i huvudstaden, samtidigt som flertalet ledamöter representerar människor i andra delar av landet. Naturligtvis måste de ha möjlighet att bo och resa på ett sätt så att de kan utföra sitt uppdrag.
Dessutom är ju inkomstgarantin inte alls lika generös som tidigare. För de som steg in i kammaren första gången efter valet 2014 går en gräns vid ett till två år, beroende på tid i riksdagen.
Men för att ett sådant system ska fungera krävs att politikerna inte gör sitt bästa för att mjölka det. Och att det får konsekvenser när de försöker.
Det behövs skärpta kontrollmekanismer kring utbetalningarna av ersättningar för tjänstebostäder och -resor. Och visst skulle inkomstgarantin kunna stramas åt ytterligare. 80 procent av 67 000 i upp till två år – utan att ledamöterna behöver betala några premier – framstår som överdrivet generöst i förhållande till den a-kassa väljarna får nöja sig med.
Det går dock knappast att komma åt alla fifflare genom att skruva på det formella regelverket. Därför måste partierna ta ansvar, odla en ärlighetskultur och slå till snabbt och hårt mot dem som överskrider gränserna.
M-ledningens hantering av Erik Bengtzboe utgör ur det perspektivet en stilstudie i hur man inte ska göra. Först gällde strategin ”största möjliga tystnad”, sedan fick Bengtzboe gå från uppdraget som arbetsmarknadspolitisk talesperson. I riksdagen kan han dock fortsätta om inget nytt framkommer, tycker gruppledare Tobias Billström. Det borde vara tvärtom: finns inga förmildrande omständigheter borde Bengtzboe uppmanas att lämna kammaren.
Det stora flertalet svenska politiker gör ett hårt och hederligt jobb för att utföra sina uppdrag. Då är det dumt att låta en grupp trixare sabotera tilltron till systemet. Det är upp till de förtroendevalda själva att sätta stopp för det. **DN 25/4 2019** "

" Tuffhetsposörerna är nya moderater i en ny tid

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Det kan inte vara lätt att vara Ulf Kristersson. Där har han stått och hållit myndiga stämmotal väl förankrade i partiets liberalkonservativa idéer och i linje med Moderaternas ambition att vara regeringsbärande och vuxet.

Strax därpå springer partiets självpåtagna profiler runt över hela nätet och bjäbbar, skäller och markerar revir.
Med sådana diskrepanser är det svårt att veta vart Moderaterna egentligen är på väg.
I går gav de besked om hur terrorism skulle bekämpas. Fokus låg på budgetförstärkningar för Säpo och FRA, i linje med en reserverad liberalkonservatism. Låt institutionerna sköta sitt jobb, i stället för att det politiska maskineriet sprutar ur sig nya lagar.
Det hela hade varit än mer trovärdigt om inte Moderaterna på senare år presenterat det ena tvivelaktiga utspelet efter det andra i kampen mot terrorismen. I februari kom kanske det mest desperata förslaget, då ville moderaterna kriminalisera uttalad sympati för terrororganisationer och -attentat samt innehav av instruktioner för terrordåd.
Förslaget hämtades från Storbritannien där det kritiserats av yttrandefrihetsorganisationer som Index on censorship. Utöver att vara en flagrant inskränkning av yttrande- och åsiktsfrihet och en öppning för godtyckliga bedömningar och straff, så är förslaget sannolikt kontraproduktivt.

Att terrorister är öppna med sina sympatier gör dem sannolikt lättare att övervaka. Likaså behöver akademiker, journalister och vanliga medborgare kunna ta del av terroristernas material och instruktioner för att kunna granska och avslöja dem.
För någon vecka sedan lanserade Moderaterna en ny grafisk profil som skulle signalera en återgång till klassiska rötter. Men om det är något de desperata utspelen på rättsområdet skvallrar om så är det att Moderaterna fortfarande är det våta fingrets parti, redo att följa tidens politiska strömningar.
För tio år sedan blev de kollektivavtalsfantaster för att fånga socialdemokratiska mittenväljare, nu har de blivit tuffhetsposörer för att locka flyktade sverigedemokrater. Så låter inte pålitliga gammelmoderater för frihet, företagsamhet och framtid. Så låter nya moderater i en ny tid.
Den impulskontroll som borde följa av såväl vuxenheten som den liberalkonservativa ideologin, med dess grundmurade respekt för rättsstat, marknadsekonomi och grundläggande fri- och rättigheter, saknas fortfarande hos många moderater.
I den senaste opinionsmätningen från Ipsos har partiet bara stöd hos 16 procent av väljarna. Att vara stabilt opålitlig har sitt politiska pris.

Mattias Svensson
mattias.svensson@dn.se "

" Historiskt litet gap mellan M och KD i ny mätning

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Avståndet mellan KD och M i väljaropinionen har aldrig varit mindre än nu i DN/Ipsos 40 år långa mätserie. KD landar på 12 procent i aprilmätningen, nästan en fördubbling sedan valet. M däremot ligger 4 procentenheter under sitt valresultat.

Under Moderaternas ledarkris 2017 var det Centern som flåsade borgerlighetens största parti i nacken. Nu är det Kristdemokraterna som har ryckt fram till andraplatsen med häpnadsväckande stora steg. Med 12 procent avrundat neråt för KD och 16 procent avrundat uppåt för M är avståndet mindre än det varit någon gång tidigare i DN/Ipsos mätserie från 1979 och framåt.
Inte ens under partiets förra storhetstid, då Alf Svensson var partiledare, låg KD så här tätt efter M. Alf Svensson lyfte i och för sig sitt parti till ännu högre höjder, med toppnoteringar på drygt 13 procent kring millennieskiftet. Trots det var Alf Svensson aldrig så här nära att passera vare sig Carl Bildt eller Bo Lundgren. Under hans tid var KD som närmast kring 6 procentenheter efter M. Det var i samband med Bo Lundgrens valfiasko 2002.
Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.
– Nu behövs det inga stora förändringar upp och ner för att Kristdemokraterna ska bli lika stora eller gå om Moderaterna. Med tanke på hur rörliga väljarna är numera kan man inte heller tala om några golv eller tak för partierna i opinionen, säger han.
KD:s framgång kan beskrivas på flera sätt. I det korta perspektivet handlar det om 3 procentenheter upp sedan i mars. Nivån 12 procent i

Kristdemokraterna rusar ikapp Moderaterna

Andel av väljarna i procent som uppgivit att de skulle rösta på M respektive KD från november 1979 till april 2019.

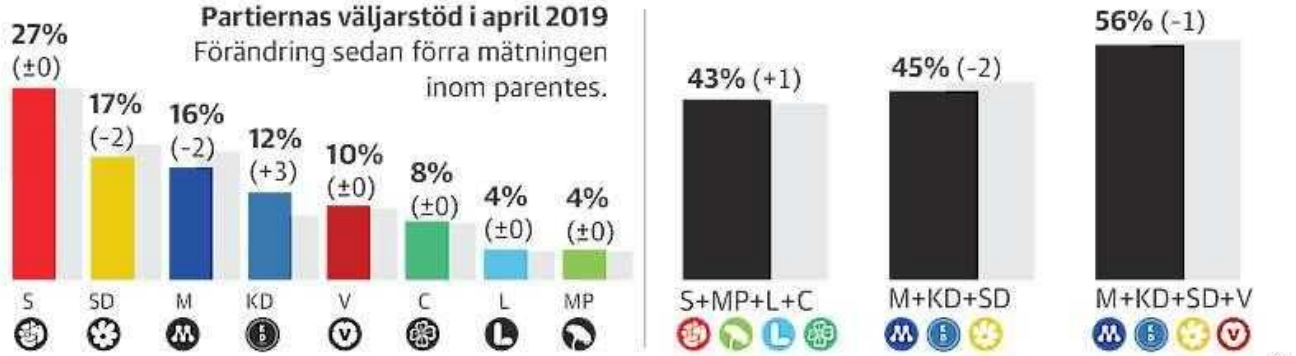

Grafik: Johan Andersson Källa: Ipsos
Fakta: Hans Rosén
Mätperiod: 9-22 april 2019
Antal intervjuer: 1 486

april bekräftas av mätningar från andra institut. Jämfört med valresultatet i september på 6,3 procent handlar det om nästan en fördubbling. Blickar man ett år tillbaka, när valrörelsen stod för dörren, hade KD bara en fjärdedel av dagens opinionsstöd.
Det är remarkabelt, men Nicklas Källebring påpekar att ännu snabbare uppgångar har förekommit i den svenska opinionen: dåvarande Folkpartiets lyft i valrörelsen 2002 och Junilistans raketspurt i EU-valet 2004.
Bakom DN/Ipsos aprilsiffror syns tydliga väljarströmmar, enligt Nicklas Källebring.
– Det är på högersidan det mesta händer och allt som sker där verkar i nuläget vara till KD:s fördel, säger han.
KD vinner nya sympatisörer från M men i lika stor utsträckning från SD som nu är tillbaka på 17 procent, i nivå med valresultatet. Till bilden hör att partiledaren Ebba Busch Thor nyligen gav nya besked om KD:s relation till Jimmie Åkessons parti. Hon öppnade för uppgörelser med SD i riksdagen kring enskilda sakfrågor, men uteslöt fortfarande budgetsamarbete och regeringssamverkan. Därmed fullföljer hon en offensiv KD-linje som började med att partiet sänkte decemberöverenskommelsen hösten 2015.
Moderaterna läcker inte bara till KD utan även till Socialdemokraterna, Liberalerna och Centern. Det leder till att M för tredje månaden i rad är mindre än SD och får nöja sig med tredjeplatsen.
16 procent i april betyder också att hela den uppgång som M fick efter att Ulf Kristersson tagit över som partiledare nu är utraderad. Partiet ligger lägre än då Anna Kinberg Batra aviserade sin avgång i augusti 2017. Marginalen ner till valresultatet 2002 som blev Bo Lundgrens fall är bara tiondelar.
– Nu har Moderaterna satt i gång ett förnyelsearbete och tillsatt en idéprogramsgrupp med kända namn men frågan är hur stort tålamodet är inom partiet. Anser man att man har tiden fram till nästa val på sig för att vända opinionsutvecklingen eller har man mer bråttom, säger Nicklas Källebring.
I partilandskapet i övrigt råder mer eller mindre stiltje bland väljarna. Socialdemokraternas små vinster från M och SD tas ut av rännilar till Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Det gör att S ligger kvar på 27 procent, strax under valresultatet. Övriga partier bakom januariavtalet försvarar sina positioner, med Miljöpartiet och Liberalerna hängandes på riksdagsspärren.
Vänsterpartiet har kapitaliserat på sin nya oppositionsroll och befäster en ny högre nivå kring 10 procent.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se "

"Så gjordes undersökningen
DN/Ipsos har den 9–22 april intervjuat 1 486 röstberättigade väljare. 492 intervjuer gjordes per telefon med ett slumpmässigt urval. 994 gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. Andel osäkra bland de svarande var 12 procent.
Syftet med kvoturval är att säkerställa representativiteten hos de svarande. Eftersom kvoturval tillämpas kan inte felmarginaler beräknas på traditionellt sätt.
Frågan som ställdes: ”Om det var val till riksdagen i dag, vilket parti skulle du då rösta på?”.
DN/Ipsos redovisar väljarstöd avrundat till heltal för att undvika fokus på små förändringar som kan vara slumpmässiga. För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se ipsos.se eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring. "

" Ewa Stenberg: Här är fyra skäl till KD:s framgång

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Stödet för Kristdemokraterna har fyrdubblats på mindre än ett år. Moderaterna har krympt under det opinionsstöd där förra partiledaren avgick, enligt nya DN/Ipsos. Det finns ett samband. Här är fyra skäl till Kristdemokraternas uppgång:

1. Moderaternas trovärdighetsproblem är en kuliss bakom Kristdemokraternas exceptionella framgång i väljaropinionen. Ulf Kristerssons parti har inte lyckats ta ut en ny kurs efter det att först decemberöverenskommelsen och sedan Alliansen sprack. M saknar en trovärdig strategi för att kunna regera.
Kristdemokraterna försöker visa att partiet vill ta makten och genomdriva sin politik. Ebba Busch Thor vågar det som Moderaterna inte vågar av rädsla för att deras liberala väljare skulle välja Centern eller Liberalerna i stället. Hon gick tidigt ut och sade att KD vill avsätta regeringen Löfven och nu säger hon att hon kan tänka sig att göra upp med SD i olika sakfrågor. Det återstår att förklara hur en M+KD-regering ska kunna få stöd för en budget, men KD framstår till skillnad från M som ett parti med vassa tänder, som vill genomföra sin politik. Det gillar väljare på högerkanten.
2. Ebba Busch Thor är en viktig förklaring till Kristdemokraternas valframgång och uppgång i opinionen. Hon är rak, engagerad och entusiastisk. Busch Thor har effektivt förtagit bilden av ett parti med en dold agenda att tvinga tillbaka kvinnor till spisen, kritik som hennes företrädare Alf Svensson och Göran Hägglund ofta fick brottas med. Ebba Busch Thor försöker ge ett modernt svar från höger på feminismen. Hon syns allt oftare i sociala och traditionella medier, samtidigt som Moderaterna och Ulf Kristersson får mindre publicitet. Det visade Mediemätaren som Sifo gör för Ekot.
3. Sjukvården och äldreomsorgen har gjort comeback som profilfrågor för Kristdemokraterna. Sakpolitiken är viktig för väljarna när de står i valbåset, trovärdighet i väljarnas huvudfrågor är fundamentet för långsiktig framgång. Sjukvården är väljarnas viktigaste fråga och Ebba Busch Thor missar sällan ett tillfälle att tala om vårdköer.
4. Tidsandan passar Kristdemokraterna. Dagens samhällsdebatt handlar ofta om kultur och identitet, etik och moral, vilket är partiets bakgård. Det syns en högervåg i väljarundersökningar som gynnar KD, ett parti som gått till höger under Ebba Busch Thors ledning. Kristdemokraterna har ett starkt engagemang i frågor som uppfattats som mer vänster, till exempel för ett stort bistånd, hjälp till flyktingar och familjeåterförening. Men den sidan av politiken märks mer på partiets riksting och kommunkonferenser än i partiledardebatterna. Ebba Busch Thor befinner sig i en positiv spiral och ser vilka frågor som lyfter. Hon är offensiv och beter sig som en oppositionsledare. Det kan bli farligt för Moderaternas Ulf Kristersson, eftersom han är steget bakom.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se "

" Moderaterna kräver besked om försvaret

DN TORSDAG 25 APRIL 2019

Moderaterna kräver nu klara besked av Socialdemokraterna i försvarsfrågan. Det sker i ett läge när Försvarsberedningen hotar att bryta samman.M vill veta om S på allvar står bakom beredningens förslag och är redo att öka försvarsanslaget till den högre den nivå som beredningen räknat fram.

Som DN rapporterat så riskerar Försvarsberedningen att spricka på oenighet om försvarsanslagen åren 2021–2025. Det sker endast tre veckor innan beredningen ska lägga fram sin slutrapport den 14 maj. Beredningen slutsats har varit att det sämre omvärldsläget kräver ett starkare civilt och militärt försvar. Det innebär 50 procent högre försvarsanslag år 2025, jämfört med i dag. Men nu – 27 månader in i arbetet – har försvarsminister Peter Hultqvist ingripit och skapat osäkerhet om ekonomin.
– Det är ingen i beredningen som ifrågasatt eller opponerat mot det underlag vi haft, förrän nu när det börjar darra. Man kan inte sitta och formulera något enligt en viss förutsättning och sedan landa på något helt annat. Det har jag aldrig varit med om, säger Moderaternas försvarspolitiska talesperson Beatrice Ask. Hon tillägger:
– Det finns goda förutsättningar för att vi ska bli överens, men det förutsätter att man talar om var man står, markerar hon.
Beredningens ekonomiska beräkningar och dimensioneringen av försvarets långsiktiga utveckling har byggt på en anslagsnivå som motsvarar 1,6 procent av bruttonationalprodukten år 2025. Det är den nivån som avgjort vad beredningen vill satsa på – och vad man prutat bort. I dag ligger Sverige på 1,0 procent – lägst av grannländerna.
– Vi kommer inte att lägga oss under den bottenplatta som försvarsberedningen legat på. Att vi ligger på en anslagsnivå på 1,5 till 1,6 procent av bruttonationalprodukten i våra budgetmotioner är väl känt, säger Beatrice Ask.
Försvarsminister Peter Hultqvist har antytt att det ska förhandlas om beredningens slutsatser och om en lägre ekonomi innan riksdagsbeslutet 2020. Men det avvisar M:
– Försvarsminister Peter Hultqvist och ytterst statsminister Stefan Löfven måste markera: Ett hur ser man på försvarsberedningen och två hur ser man på den ekonomiska nivån. Just nu vet vi inte om Socialdemokraterna har någon uppfattning. Vi har klara mandat från vår partiledning och vet vad vi får förhandla om, säger Hans Wallmark (M) som också är ledamot av beredningen.
– Ju mer regeringen avviker och hittar på andra saker ju större är risken för regeringen att deras försvarsproposition inte går igenom riksdagen. Och den risken är på riktigt, den är inte hypotetisk, säger förra försvarsministern Karin Enström (M).

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se "

"Fakta. Försvarsberedningen
I försvarsberedningen deltar samtliga riksdagspartier. På onsdagen möttes beredningen och då togs ekonomin upp. Beredningen som leds av förra försvarsministern Björn von Sydow (S) har gjort en säkerhetspolitisk analys av det sämre omvärldsläget och utarbetat förslag till ett stärkt militärt och civilt försvar.
Den försvarsekonomi som beredningen utgått från är en stegvis höjning av förvarsanslaget till 1,6 procent av bruttonationalproukten till 2025 (i pengar en ökning från dagens 54 miljarder kronor till cirka 85)

" Ledare: Väljarna förtjänar bättre besked från partierna

DN FREDAG 26 APRIL 2019

I dag är det en månad kvar tills väljarna ska rösta fram sina företrädare i EU-parlamentet. För den uppgiften verkar de dock inte känna sig särskilt förberedda. När Novus för Ekots räkning tidigare i april ställde frågan om de hade fått tillräckligt med information från partierna för att kunna fatta ett beslut svarade nästan 60 procent nej.

Det är en siffra som nog inte förvånar någon.
Problemet är egentligen inte mängden information. Partierna får god bevakning i såväl radio och tv som tidningar när de lanserar sina listor och program. I DN har toppkandidaterna getts utrymme i långa intervjuer, som finns i både podd- och textform. Snarare är det innehållet i informationen som haltar.
För att ta ett par exempel: Moderaternas Tomas Tobé understryker i sin kandidatintervju vikten av att prata sakpolitik. När han sedan ska berätta om hur han vill bromsa klimatförändringarna stavas svaret ”kärnkraft”.
Det är utmärkt att M lyfter frågan. I inrikespolitiken. För i EU-parlamentet hör den inte hemma. Som Tobé själv konstaterar: ”Det är klart att varje medlemsland får ta ansvar för sin energimix.”
Liberalernas Karin Karlsbro sjunger i sin tur eurons lov. Och slår fast att ”ingen enskild fråga är nog så viktig för Sveriges roll i EU”. Det kan man tycka. Men om Sverige ska gå med i valutaunionen eller inte är en fråga för parlamentet i Stockholm, inte det i Bryssel.
Det är inte så konstigt att väljarna blir förvirrade.
Till partiernas försvar kan sägas att de relevanta konfliktlinjerna inte är lättkommunicerade. Det beror till stor del på att EU-parlamentet kan göra så lite på egen hand. Faktum är att ledamöterna inte ens kan dra igång egna lagförslag. Den rätten har endast kommissionen, vars initiativ sedan behandlas av parlamentet och medlemsländernas regeringschefer.
Till det kan läggas att de knepigaste knutarna i de viktigaste frågorna finns just bland regeringscheferna. Det är till exempel främst länder som Ungern och Polen som står i vägen för en gemensam migrationspolitik, inte lagstiftarna i Bryssel.
Att det är krångligt är dock inget skäl för politikerna att låta bli att diskutera frågor som hanteras av parlamentet.
Så vad bör de prata om? Ja, det är självklart upp till partierna, men följande är två möjligheter.
Enligt ovan nämnda Novusmätning tycker väljarna att klimatet är den viktigaste frågan. Unionens bästa redskap för att hejda den tilltagande växthuseffekten är dess utsläppsrättssystem, EU-ETS. I teorin är det en utmärkt idé som tvingar den som släpper ut att betala och skapar incitament för innovation. I praktiken är systemet för slappt – antalet utsläppsrätter och undantagna sektorer för många.
Därför kommer det att behöva stramas åt. Hur vill partierna göra det?
Just nu undergrävs handelssystemet av Kinas fuskande och Donald Trumps attacker. Det gör EU till den viktigaste globala aktören för att upprätthålla den internationella ordningen.
De senaste fem åren har unionen slutit ambitiösa handelsavtal med Japan och Kanada. Fler sådana uppgörelser med stora ekonomier är ett av de bästa sätten att försvara öppenheten på. Hur ställer sig partierna till det? Och varför röstade Vänsterpartiets och Miljöpartiets ledamöter nej till avtalen med Japan och Kanada?
Väljarna ska inte behöva känna sig villrådiga i valbåset.
DN 26/4 2019 "

" Bengtzboe tvingas lämna riksdagen efter granskning

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Moderaten Erik Bengtzboe lämnar sin riksdagsplats efter tidningen Aftonbladets granskning av hans traktamenten och ersättningar från riksdagen.

Han har tidigare lämnat uppdraget som vice ordförande i riksdagens arbetsmarknadsutskott och därmed rollen som Moderaternas talesperson för arbetsmarknadsfrågor.
– Det är uppenbart att mitt misstag gör det svårt för mig att verka fullt ut som ledamot i riksdagen, säger Bengtzboe.
Han har till riksdagen lämnat en formell avsägelse från uppdraget. Moderaterna i Sörmland uppger, enligt Ekot i Sveriges Radio, att han inte heller är aktuell som ordförande i länsförbundet längre. Moderatledaren Ulf Kristersson välkomnar beslutet.

TT "

" SD vill hyra fängelseplatser utomlands

FREDAG 26 APRIL 2019

Sverigedemokraterna vill att Sverige hyr fängelseplatser utomlands för att lösa platsbristen. – Utländska medborgare som dömts till långa fängelsestraff och sedan utvisning behöver inte svensk kriminalvård, säger SD-ledaren Jimmie Åkesson.

Det är först och främst Nederländerna, där Norge och Belgien tidigare hyrt fängelseplatser, som SD tittar på. Men det bör även bli aktuellt med andra EU-länder, som Rumänien, anser partiet.
– Det är bra mycket billigare. De har lägre standard, men vi har ju möjlighet att ställa krav. Men vi kanske inte behöver allt som finns i Sverige i dag, säger Katja Nyberg (SD), som sitter i justitieutskottet.

TT "

" V-ledaren hotar fälla regeringen

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Bara några dagar före arbetarrörelsens stora högtidsdag, 1 maj, lägger regeringen fram direktiven för den utredning som ska se över arbetsrätten. Bland annat ska det bli lättare att säga upp anställda.

V-ledaren Jonas Sjöstedt rasar och hotar med att driva ett misstroendevotum.
– Kommer det här till riksdagen kommer det att bli en enorm politisk konflikt, säger han.
Svenskt Näringsliv vd Jan-Olof Jacke välkomnar att regeringen nu utreder las, men anser att uppdraget är i viktiga delar alltför begränsat. ”Exempelvis omfattas inte svårigheterna för företag att kunna säga upp på grund av personliga skäl. Dessutom innebär direktivet inte ett tillräckligt förändringstryck på parterna”, skriver Jacke i en kommentar.
V-ledaren Jonas Sjöstedt anser att utredningen är ”helt bedrövlig” och hotar med ett misstroendevotum om förslaget läggs fram i riksdagen. Till Expressen säger Sjöstedt att han är överens med M och KD om att fälla regeringen om förslaget skulle läggas på riksdagens bord.
Sjöstedt vill inte säga när han fört sådana samtal men tillägger att ”det är ingen tvekan om att de tydligt säger att de i sådant fall är redo för ett misstroende”.
Karl-Petter Thorwaldsson, LO-ordförande, menar att direktiven inte kommer att ge någon ny arbetskraft. Han tycker att de som redan har en svag ställning på arbetsmarknaden riskerar att bli arbetslösa.
– Det som är positivt är att utredningen kommer ge parterna företräde om att själva komma överens och det är väldigt bra. Det andra är man ska utreda dålig arbetsrätt, men det är ingen som efterfrågar det här, inte ens arbetsgivarna.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se
Clara Fritzon
clara.fritzon@dn.se
Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

" Ebba Busch Thor: Många är genuint rädda för att EU är på väg att bli en superstat

DN LÖRDAG 27 APRIL 2019

KD vill ge EU mer makt över utrikespolitiken. Enligt ett nytt förslag ur det kommande valmanifestet ska vetorätten avskaffas för enskilda länder i utrikespolitiska frågor. Samtidigt varnar Ebba Busch Thor för att unionen är på väg att bli en superstat. – Det är många genuint rädda för, säger KD-ledaren.

Ebba Busch Thor drar efter andan.
– Jätteobehagligt, säger hon.
Frågan gällde hur det känns att ha opinionssiffror som partiet inte har varit i närheten av sedan början av 00-talet. Samma dag som DN träffar henne för att prata om EU landar nya siffror från DN/Ipsos som bekräftar lyftet: 12 procent av väljarkåren skulle rösta på partiet i dag. Höga siffror, hög fallhöjd.
Ebba Busch Thor har inte vant sig.
– Jag tänker fortfarande inför varje mätning: måtte vi vara över 4 procent. Sedan inser jag att det är vi ju i regel nu. Så vi har en bra bit kvar till hybris. Vi har marinerats i förra mandatperiodens ökenvandring.
Vad ser du för möjligheter att få med den här medvinden ni har in i EU-valrörelsen?
– Det är mycket svårare att gå in i en valrörelse som vi gjorde i höstas där det enda intresset som fanns kring partiet var att hon kommer att vara partiledaren som för partiet ut ur riksdagen. Nu har vi ju en positiv dragkraft i stället. Men opinionsmätningar kommer inte att räcka, folk måste känna att här finns rejäl politik som kan göra skillnad.
Ni går till val under parollen att EU ska bli ”lagom” igen. På vilket sätt kan det här lagom-budskapet göra att era höga opinionssiffror leder till ett motsvarande valresultat?
– Jag tror att det är ett anslag som de flesta väljare söker efter. Vi är genuina EU-vänner. Därför vågar vi också se att vill man värna EU så måste man också rädda EU från sig självt. Många vill att Sverige ska vara med i EU och ser fördelarna men är inte intresserade av att EU ska bli en superstat. Det är många genuint rädda för och då är vi ett alternativ för de väljarna. EU:s maktomfång ska vara lagom men EU:s befogenheter på kärnområdena ska vara offensiva.
Till EU:s kärnområden räknar KD-ledaren handel, klimatomställningen och kampen mot gränsöverskridande brottslighet. Dit räknar hon också mänskliga rättigheter. Här vill KD – trots varningarna om en superstat – ge EU mer makt på medlemsländernas bekostnad.
– När EU talar med en samlad röst så blir det mycket tyngre, exempelvis när det gäller mänskliga rättigheter. Därför har vi ett nytt ställningstagande som kommer att finnas med när vi presenterar vårt valmanifest. I dag finns det en vetorätt när EU ska landa i en utrikespolitisk hållning. Nu senast lade Italien in sitt veto när EU ville erkänna övergångspresidenten i Venezuela. Där har vi tänkt om och där är vi beredda att ge EU större befogenheter, säger Ebba Busch Thor.
Ökad överstatlighet?
– Ja. Att ett enda EU-land ska kunna stoppa EU:s möjligheter att drämma näven i bordet i avgörande utrikespolitiska frågor, det menar vi inte är rimligt.
Varför är det här en viktig sak?

– För att det är en fråga om EU:s möjligheter att stå upp för mänskliga rättigheter globalt.
KD:s retorik om EU som superstat har ett tydligt epicentrum: den sociala pelaren. Det handlar om 20 principer som antogs 2017 för social trygghet och rättvisa arbetsvillkor. Dokumentet är inte lagligt bindande men inför EU-valet rasar en debatt om huruvida den sociala pelaren ändå inte öppnar för överstatlighet på nya områden.
– Vi har sagt att det där inte ska upp på EU-nivå. Stefan Löfven har sagt att det bara är skrämselpropaganda att det skulle bli mer överstatlighet. Men det är ju precis det det blir, säger Ebba Busch Thor.
– Konkret har det kommit ut ett föräldraledighetsdirektiv men man diskuterar skarpt arbetsrätt, arbetstimmar, olika typer av socialbidragssystem och pekar på att detta kommer att kräva att EU:s budget sväller ytterligare. Det är pengar som vi behöver för att korta våra vårdköer och lösa krisen inom polisen.
Du ser alltså den sociala pelaren som ett problem även för att den kostar?
– Ja. Det är kostnadsdrivande. Då är vi tillbaka till lagom som kan låta som en lite kul, humoristisk slogan, men det är blodigt allvar. Vill man värna ett stort folkligt stöd i Europa och Sverige för att EU ska stå kvar som en samlad union, då får man se till att det blir lagom. Då kan man inte fortsätta att utöka sina kompetenser på fler områden. Svenska mammor och pappor är inte intresserade av att EU ska reglera föräldraledigheten, ovanpå att de får höra att mer av skattebetalarnas pengar går till EU medan 100 000 patienter har fått vänta olagligt länge på att få vård.
Ni är emot den sociala pelaren men samtidigt framgår det i ert principprogram att ni står för en social marknadsekonomi, och det är också en central idé inom den europeiska kristdemokratin. Det ska finnas skyddsnät, det får inte bli för stora klyftor. Hur hänger det ihop med att ni säger nej till den sociala pelaren?
– Man får skilja på den nationella och den europeiska nivån.
Men det här står i kapitlet om er EU-politik, att det ska vara en social marknadsekonomi?
– Precis. Det hänger ihop med frågan om de regionala strukturfonderna. Vi vill göra det mycket mer kännbart för länder som är medlemmar i europeiska unionen men de facto behandlar sina invånare illa. Ta till exempel situationen i Rumänien med deras bemötande av romer.
Vad har det med social marknadsekonomi att göra?
– Jo, men det är ett sätt att visa att vi kan inte kan säga att nu ska vi ha frihandel, tjoho, och vi ställer inga krav på de sociala frågorna. Det är skillnaden mellan att säga ”vi är för frihandel, punkt” och att säga ”vi är för frihandel, men också ett socialt ansvarstagande”.
Då måste det väl finnas någon slags överstatlighet i sociala frågor?
– Ja, i så måtto att man inte kan få del av de här strukturfonderna utan att man lever upp till grundläggande mänskliga rättigheter och grundläggande sociala skyddsnät som alla europeiska länder förväntas tillhandahålla för sina medborgare.
Det låter ju ändå som en slags gemensam europeisk norm kring vad som är ett socialt skyddsnät?
– Jag tror inte att det behövs men att behandla minoriteter i sitt land så att man förvägrar dem grundläggande vård, att höggravida romska kvinnor får vända i sjukhusentrén, det är inte acceptabelt.
Låt oss återvända till begreppet superstat som du använder. Bland andra moderaten Carl Bildt har ifrågasatt den retoriken och sagt att det finns ingen superstat och EU är inte heller på väg att bli det. Han har kallat er kampanj för SD-agitation och menat att ni fiskar i grumliga vatten. Vad säger du om det?

– Jag är ganska förvånad över reaktionen från Carl Bildt. Om man inte bara har rört sig i den inrikespolitiska debatten i Sverige så vet man vilka tunga krafter som finns både EU-parlamentet och kommissionen där man vill se en utveckling av EU till en federal stat. Då får vi en uppdelning mellan EU-parlamentet och de nationella parlamenten som motsvarar upplägget med delstaterna i USA. Pratar man med människor på gatan så är inte alla med på vad den federalistiska EU-tanken är. Däremot förstår många vad som menas med en superstat. Liberalerna har väldigt långtgående idéer om hur mycket kompetens man vill släppa upp på EU-nivå. Så jag förstår inte frågetecknet kring superstat.
Det finns en likhet mellan det du säger nu och det sätt som SD pratar om EU. De talar också om EU som en superstat och de vill också ta tillbaka makt till Sverige. Vad är skillnaden mellan ditt budskap och Jimmie Åkessons?
– Vill man ha ett alternativ som är i grunden EU-vänner, som har konkreta reformidéer om att göra EU vassare och bättre på vissa områden medan man rullar tillbaka makt på andra områden, då bör man välja ett alternativ som inte kom på i går att vi ska nog inte driva det här kravet på utträde, säger Ebba Busch Thor.
– Vi har aldrig drivit frågan om utträde.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se "

"Fakta. KD i EU-valet
Toppkandidat: Sara Skyttedal, kommunalråd i Linköping, fd ordförande för ungdomsförbundet KDU.
Väljarstöd i senaste EU-valet 2014: 5,9 procent.
Mandat i dag i EU-parlamentet: 1.
Partigrupp i EU-parlamentet: Kristdemokratiska/liberalkonservativa EPP där även Moderaterna sitter.
Käpphästar i EU-politiken: Riva handelshinder, stoppa överstatlig välfärdspolitik, ge EU en starkare röst i utrikespolitiken.

Så fungerar den sociala pelaren i EU
Sociala pelaren är namnet på 20 principer som EU antog på ett toppmöte i Göteborg i november 2017.
Principerna handlar om social trygghet, rättvisa arbetsvillkor och jämlika möjligheter på arbetsmarknaden. Det ses som ett gemenast ansvar för EU och medlemsländerna att förverkliga den sociala pelaren.
Det här har satt fart på en debatt där kritiker varnar för att svenska socialförsäkringar och svensk arbetsmarknad kan komma att regleras från Bryssel. De som är för den sociala pelaren hävdar att farhågorna är överdrivna.
Under intervjun med DN hävdade Ebba Busch Thor att kostnaden för att förverkliga den sociala pelaren skulle motsvara hela den svenska statsbudgeten, det vill säga runt 1 000 miljarder kronor per år. Det stämmer inte. Det beloppet kommer från ett budgetförslag för EU:s socialfond under åren 2021–2027. EU:s socialfond har funnits långt innan den sociala pelaren kom på tal. Den används till att medfinansiera sysselsättningsprojekt i EU-länderna."

" Cecilia Wikström lämnar politiken

DNLÖRDAG 27 APRIL 2019

Cecilia Wikström, som petades som L:s toppkandidat till EU-parlamentet, lämnar politiken.

– För min egen del går vägen vidare. Nu lämnar jag politiken och ska sikta på att göra någonting helt annat, säger Cecilia Wikström till Metro.
Wikström, som varit EU-parlamentariker i tio år, togs bort från Liberalernas valsedlar när uppmärksamheten kring hennes sido-uppdrag som styrelseledamot i två börsbolag blev för stor för partiet.

TT "

”Moderaterna måste bli mindre ängsligt och mer på hugget”

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

"Plötsligt har Ebba Busch Thor lyft sitt parti och närmar sig Moderaterna i väljaropinionen. Nu kräver M-företrädare att ledningen blir tydligare för att möta den oväntade konkurrensen inför EU-valet. – Jag vill att partiet ska vara mindre ängsligt och mer på hugget, säger MUF:s ordförande Benjamin Dousa.

Vilset. Ledset. Besviket och uppgivet. Så lyder adjektiven när moderater ska beskriva hur deras parti mår.
– Partiet har dåligt självförtroende. Man misslyckades med att bilda regering och backade ganska mycket i valet, säger Christian Sonesson, kommunstyrelsens ordförande i Staffanstorp.
Dessutom har Ulf Kristersson tappat en rad nyckelpersoner efter valet. Bland andra har vice partisekreteraren Anders Edholm och Mikael Sandström, rådgivare under regeringsbildningsprocessen lämnat. Och efter EU-valet går M-ledarens högra hand, presschefen Cherine Khalil, vidare till Svenskt näringsliv.
Tappen sker trots att en av lärdomarna i partiets egen analys efter valet är att det är svårt att jobba långsiktigt om partikansliet och organisationen förändras efter varje val eller partiledarskifte.
Inte heller väljarna verkar imponerade. Bara 16 procent skulle rösta på M om det vore riksdagsval i dag, enligt DN/Ipsos aprilmätning som publicerades tidigare i veckan. Det är lägre än när förre ledaren Anna Kinberg Batra meddelade sin avgång efter högljudda avgångskrav sensommaren 2017.

Men när moderater från hela landet samlades i Karlstad i början av april var stämningen ändå uppsluppen. Arbetet med att ta fram ny politik skulle inledas. Och den nygamla M-logotypen och Ulf Kristerssons kärnkraftsvurm gick hem.
Att åhörarna i Karlstad var glada är egentligen inte så konstigt. De lokala företrädarna hade slitit hårt för att partiet skulle nå ett av tre huvudmål inför valet 2018: Att M skulle ingå i fler styren kommunalt och regionalt än tidigare.
– Där har huvudfrågan inte har varit hur vi skulle förhålla oss till olika partier i regeringsställning, utan vi har fått prata om moderat politik, säger Linda Frohm, ledamot i partistyrelsen och länsordförande i Norrbotten.
Partiets andra två mål misslyckades, det blev ingen alliansregering och valresultatet är sämre än 2014. Moderater på olika nivåer är eniga om att partiet uppfattades som otydligt och opålitligt.
– 16 år av kursändringar har tagit ut sin rätt. Många av ändringarna, som Nya Moderaterna och en ny migrations- och integrationspolitik, är sånt som vi alla har applåderat. Sen finns det annat, som Decemberöverenskommelsen, som varit mindre bra. Den sammanfattade effekten sätter bilden av ett parti som har lätt att ändra sig, säger Mats Green, ordförande i partiets eftervalsanalysgrupp och moderat riksdagsledamot.
Tidigare var Moderaternas största bekymmer att de tappade väljare till Sverigedemokraterna. Partiledningen tvingades gå balansgång: Å ena sidan markera mot kommuntoppar i södra delen av landet som närmade sig Sverigedemokraterna å andra sidan riskera att stöta sig med potentiella SD-väljare som tvekade mellan partierna. Frågan har splittrat partiet i två delar. Flera partiföreträdare, oavsett vad de tycker om SD, hade önskat sig ett tydligare svar från ledningen efter Kristdemokraternas öppning mot SD-samarbete i riksdagen i mars.
Emilie Pilthammar, vice kommunstyrelseordförande i Sölvesborg som leder kommunen tillsammans med SD, anser att partitopparna i Stockholm hanterat frågan illa.
– Mitt parti har varit extremt otydligt. Sen tror jag att det beror på var i Sverige man är, vad man tycker om Sverigedemokraterna. Härnere är det kanske Miljöpartiet som har den roll som SD fortfarande har i norra Sverige, säger hon.
Men det handlar inte bara om Sverigedemokraterna. Nu kommer konkurrensen från oväntat håll, från de allierade i Kristdemokraterna. I samma mätning som placerar M på 16 procent når KD nya rekordnivåer med 12 procent. Glappet mellan de två partierna har aldrig varit mindre i DN/Ipsos 40 år långa mätserie.
De flesta moderater gladdes när KD med god marginal klarade sig över riksdagsspärren men få var beredda på att partiet skulle fortsätta öka.
– Jag tror att vi människor sympatiserar med de som är lite underdogs, de som är på väg att misslyckas. Och som sen kunde de visa att det faktiskt gick med lite hårt arbete, säger Linda Frohm, i Norrbotten.
Att Ulf Kristerssons intellektuella och resonerande stil konkurreras ut av KD-ledaren Ebba Busch Thors tydlighet, är en återkommande förklaring från moderata företrädare.
– Hon är inte rädd för att ta ut svängarna och hon gör det på ett charmigt sätt så att hon kommer undan med det, säger Johnny Magnusson, förbundsordförande för M i Västra Götaland.
Emilie Pilthammar tycker att det är ett problem för trovärdigheten att ledande moderater från Reinfeldt-eran fortfarande är kvar.
– Många tycker inte att det är seriöst att samma människor sitter kvar men ändrar åsikt. Vi har till exempel ändrat oss i invandringsfrågan medan Ebba Busch Thor har stått stått fast vi det hon tycker, säger hon.
Att det är KD och inte M som varit först med flera besked och utspel retar många moderater. Det handlar till exempel om att föreslå en

alliansbudget eller att driva kärnkraftsfrågan. Eller sjukvården – en fråga där KD lyckades nå ut.
– En jätteviktig fråga där vi har varit för svaga är hälso- och sjukvården. Den blir viktigare och viktigare för människor i hela landet och där behövs en tydlig politik, säger Linda Frohm.
Men även om KD:s framgångar är bekymmersamma för M betonar flera moderater att de hellre ser att det är samarbetspartnern som ökar än SD, C eller L.
Flera M-politiker efterlyser både en ökad tydlighet och synlighet från sin partiledning.
– Jag vill att partiet ska vara mindre ängsligt och mer på hugget. Att man vågar svinga mer mot jöken (januariavtalet, reds. anmärkning). Ett bra exempel när Ulf Kristersson varit det är i kärnkraftsfrågan, säger MUF:s ordförande samt partistyrelseledamoten Benjamin Dousa.
Ängsligheten kan ha en förklaring. Spagatdilemmat beskrivs i partiets egen valanalys och handlar om att partiet försöker locka vitt skilda väljargrupper, moderatväljare som har gått eller riskerar att gå till de konservativa SD, KD eller liberala C.
– Men att försöka blidka alla grupperna kan innebära att man inte blidkar någon grupp eller att man inte vet vilket ben man ska stå på, säger Christian Sonesson i Staffanstorp som trotsat partiledningen och styr ihop med SD.
Det finns moderater som beskriver det som att partiet vänt sig inåt för att hitta sin identitet. Särskilda grupper arbetar med att ta fram nya förslag inför stämman i höst. Moderaterna ska också rita upp de större linjerna i ett nytt idéprogram inför valet 2022. Den interna pressen på att inte återigen vända kappan efter vinden är stor.
– Vi ska fortsätta stå kvar där vi är nu, inte flytta runt en massa, säger Emilie Pilthammar som vill se mer av integrations- samt rättspolitik.
– På lite längre sikt handlar mycket om att ha politik i paritet med de problem som finns just nu. Dödsskjutningarna blir fler och socialbidragen kommer öka mitt i högkonjunktur, säger MUF:s Benjamin Dousa.
Den 26 maj står partiet inför nästa prövning – EU-valet. 2014 års Europaparlamentsval blev en besvikelse för Moderaterna. Trots att partiet då satt i regeringsställning med en populär partiledare vid rodret förlorade M platsen som andra största svenska parti till Miljöpartiet. Från fyra mandat till tre, från 18,8 till 13,7 procent.
Moderaternas siffror varierar i de mätningar som gjorts inför EU-valet. I den senaste, Sifos mätning som gjorts på beställning av Europaportalen, når partiet 16,5 procent, det motsvarar fyra mandat.
Internt är oron ändå stor för att det ska gå lika illa nu, eller ännu sämre, och att Kristdemokraterna, Centern och Sverigedemokraterna ska norpa M-väljare.
– Det borde bli bättre än förra gångens bottennapp, säger Johnny Magnusson.
Ett lågt resultat kommer oundvikligen att väcka ilska internt, varnar M-företrädare. Moderaterna har historiskt inte varit ett parti som tolererar dåliga siffror.
– Vi har sett hur både Bo Lundgren och Anna Kinberg Batra tvingades avgå på grund av dåliga valresultat eller opinionssiffror. Skulle det fortsätta med dåliga siffror under en längre tid kan det bli intern turbulens och kritik mot partiledningen, säger Tommy Möller, professor i statsvetenskap vid Stockholms universitet.
Men att byta ut Ulf Kristersson är i nuläget inget alternativ, ett dåligt resultat skulle i första hand slå mot personer i närheten av partiledaren, anser flera moderater DN talat med. Enligt eftervalsanalysen skadade partiledarbytet 2017 partiet och pekas ut som en av sju orsaker som påverkade valresultatet negativt för M i höstas. Bytet gjorde att partiet

hamnade efter i valplaneringen och var ytterligare en faktor som bidrog till bilden av Moderaterna som ett ombytligt parti.
– Så lätt är det inte att man bara byter byta gubbe eller gumma. Det kräver mer grundläggande förändringar, säger Johnny Magnusson.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se "

" Ewa Stenberg: Partiet ses inte som trovärdigt nog för högerväljarna

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Medan Moderaterna nagelfar sin ideologi håller två andra partier på att äta upp det från höger. Ulf Kristersson anser att han har gott om tid. Men ska M fortsätta ses som ett statsministerparti krävs en tydlig riktning.

Moderaternas partikultur beskrivs ofta som ett börsföretags. En VD (också kallad partiledare) tar ut kursen, styr och ställer. Når hen inte målen, mätt i mandat och procent, väntar ledarskifte.
Partiet har fungerat som ett företag också politiskt. Fredrik Reinfeldt såg hur viktiga mittenväljarna var för att kunna vinna val. För att nå dem flyttade han partiet från högerflanken. Ideal som stram invandringspolitik, starkare försvar och liberaliserad arbetsrätt kastades över bord när väljarmarknaden skulle vidgas.
Kursändringen gjorde det möjligt att bilda Alliansen, regera i åtta år och förändra åtskilligt i landet. Men konceptet hade ett bäst-före-datum.
Nu har väljarna lämnat mitten. Många har begett sig ut på högerkanten, den som Reinfeldt lämnade. Först tuggade SD i sig en hel del tidigare M-väljare, nu är det Kristdemokraternas tur.
Liberalkonservativa Moderaterna har inte trovärdighet nog för många av dagens högerväljare.
Anna Kinberg Batra och Ulf Kristersson har försökt anpassa sitt parti till det nya landskapet. Migrationspolitiken vändes från öppna hjärtan till stängda gränser. Kärnkraft och skattesänkningar har satts tillbaka på piedestalen.

Men väljarna tvivlar. Vad garanterar att M inte slår full back än en gång, när opinionskurvorna dyker? Ett parti bör ju ha en fast övertygelse och vilja föra landet i en bestämd riktning, inte hit och dit. ”Vad som saknades under valspurten var främst ett övergripande sakpolitiskt budskap”, står det i partiets valanalys.
Partiledningens svar på krissignalerna blev att ta bort ordet nya framför Moderaterna och i stället föra in ”nya” framför socialdemokraternas gamla paroll om den svenska modellen. Som om det skulle göra kursen klarare.
Moderaterna gör anspråk på att vara ett statsministerparti, men saknar – mer än tre år efter Decemberöverenskommelsens fall – en trovärdig plan för att kunna regera. Alliansen har splittrats och SD vill man inte förhandla med.
Moderaterna i Skånes eftervalsundersökning visar att närmare 40 procent av de väljare som röstade på M i kommun- eller regionvalet valde SD i riksdagsvalet. Men M tar en risk om partiet gör som de 40 procenten vill och börjar samarbeta med Åkessons parti. Den liberala delen av väljarkåren kommer inte att acceptera det. Den ser hellre att Ulf Kristersson försöker återupprätta Alliansen, vilket gör att han inte kan gå så hårt åt Januariavtalet.
Moderaternas idéprogramsgrupp, med slutdatum i maj 2021, kan inte lösa det dilemmat. Antingen kommer den högra hälften av M:s väljarkår att bli besviken, eller den mer liberala. Risken är stor att M inte längre ses som ett statsministerparti om tvekan fortsätter i två år till.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se "

" Jonas Sjöstedt beredd att stoppa höjd EU-avgift tillsammans med M och KD

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Vänsterpartiet vill gå samman med Moderaterna och Kristdemokraterna för att stoppa en höjd svensk EU-avgift. V kräver att Sverige lägger in sitt veto mot att betala en högre avgift. – Det budskapet tycker jag att regeringen kan ta till sig redan nu, säger V-ledaren Jonas Sjöstedt.

I höst ska EU-länderna slutförhandla nästa långtidsbudget och en knäckfråga blir hur Brexit kommer att påverka ländernas EU-avgift. I ett första utkast föreslås Sverige betala 15 miljarder ytterligare i avgift för att EU-budgeten ska gå ihop.
Regeringen har hittills motsatt sig en sådan höjning men Vänsterpartiet litar inte på att den hållningen står fast under slutförhandlingarna. Därför är V beredda att stoppa regeringens möjligheter att gå med på en höjd avgift.
– Vi kan inte acceptera en höjd EU-avgift. Vi är beredda att gå ihop med de borgerliga partierna i EU-nämnden och blockera varje försöka att höja EU-avgiften. Det är vårt tydliga budskap till Stefan Löfven, säger Vänsterpartiets partiledare Jonas Sjöstedt.
Tycker du att Sverige ska lägga in sitt veto mot en höjd EU-avgift?
– Absolut. Vi är redo att stödja ett sådant veto ihop med Moderaterna och Kristdemokraterna och skapa en majoritet i EU-nämnden. Det budskapet tycker jag att regeringen kan ta till sig redan nu.
Det kräver väl att även SD ansluter sig till ett sådant initiativ?
– Vi kommer aldrig att förhandla med dem och vi försäkrar oss aldrig om deras röster.

Men ni är alltså beredda att stoppa en höjning av EU-avgiften?
– Ja, absolut.
Har du haft någon kontakt med de andra partierna kring detta?
– Jag tror att de känner vår position och jag tycker att regeringen redan nu ska känna in var majoriteten finns i riksdagen.
Regeringen driver ju linjen att avgiften ska vara oförändrad, är det godtagbart?
– Jag tycker att en procent av BNP är max, och det innebär att den inte kan höjas. De säger så nu men frågan är vad de säger om ett halvår. Jag tycker att de ska veta att de måste sätta hårt mot hårt i förhandlingarna.
Hur mycket bör avgiften minska?
– Att få ner den under en procent av BNP är första målet. Det slösas mycket pengar i EU. Jordbrukspolitiken är mycket omodern och det rinner iväg pengar där. Jag tycker inte heller om att man börjar ösa in pengar i försvaret. Man kan frigöra pengar till klimatinvesteringar och sammanhållningen i EU utan att öka avgiften. Vi kan inte ha en situation där vi skär på äldreomsorgen i Sverige men öser in pengar i EU.
Utöver avgiften, vilken är EU-valets viktigaste fråga för dig och ditt parti?
– Den första är klimatfrågan. EU måste lägga om sin politik för att bli lösningen på klimatfrågan, inte vara en del av problemet. I det ingår att man måste sluta ge stöd till sådant som förstör klimatet. Alltifrån flygplatser till att Europeiska investeringsbanken lånar ut pengar till stora fossilgasprojekt.
– Vi har bara fem tio år på oss och vad EU gör har stor betydelse. Vänsterpartiet har en tradition inom klimatområdet och vi tänker lägga mycket tyngd där framöver. Då kan det inte vara så att oljeföretagen och bilföretagen har så stor påverkan på lagstiftningen som i dag.
V vill egentligen lämna EU men kommer inte att driva utträdeskravet nu. Varför?
– Vi ser att klimatfrågan är så överordnad och akut. Vi tycker väldigt illa om Brexitkampanjen med dess nationalism och främlingsfientlighet. Vi menar att i det här läget är det viktigare att gå in tillsammans med annan vänster och utmana och förändra EU:s politik. Sen kommer vi att ha en debatt inför vår partikongress om ett år om skrivningarna i partiprogrammet.
V vill motverka mer överstatlighet och att EU ska gå i en federal riktning, varför?
– Vi tror på ett långtgående samarbete mellan demokratiska länder, som också har bindande åtaganden och viss överstatlighet. Men vi vill inte ha en europeisk superstat. Därför har vi tackat nej till den gemensamma valutan, vi tycker att planerna på ett gemensamt försvar ska läggas åt sidan och vi tycker att man kan hålla igen på EU:s budget. Vi tror helt enkelt att ett sådant samarbete mellan demokratier har en större folklig förankring och att man kan koncentrera sig på de större utmaningarna. De här tankarna om Europas förenade stater är inget som människor har begärt.
På vilka områden ser du att det är godtagbart med överstatlighet inom EU?
– Vi har framför allt pekat ut klimatet och den finansiella spekulationen som områden där länder måste ha bindande gemensamma regelverk.
Frankrikes president Macron driver på för mer överstatlighet medan Orban i Ungern bromsar. Vem av dessa föredrar du?
– Jag tycker inte om någon av dem. Men skillnaden är att Orban är en rasist och auktoritär, det är inte Macron. Så det valet är enkelt - Macron är mindre dålig än Orban. Men Macronpolitken göder de högerextrema genom de klyftor den skapar. På ett sätt är de varandras

spegelbilder och det enda som kan utmana det är en vänster som kliver in med en annan politik.
Tror du att EU någonsin kommer att enas om en gemensam flyktingpolitik?
– Problemet i dag är man kan bygga upp gemensam repression och gränskontroll men inte gemensamma rättigheter. Vi är för att man tar ett gemensamt ansvar. Vi kan inte ha en situation som när Sverige, Tyskland och Österrike gjorde större delen av jobbet. Jag tycker också att man ska vara tuffare och dra in stöd till Ungern om de inte lever upp till sina åtaganden.
– Kvotflyktingar är en del av lösningen på det här. Om inte hela EU är beredda att gå med så är vi beredda att skapa en koalition av länder som gör det, men som samtidigt sätter press på dem som inte gör sin del av jobbet.
Bör Sverige vara ett föregångsland och ta emot fler flyktingar?
– Jag tycker att vi ska värna asylrätten och söka gemensamma lösningar med andra länder där vi tar ett gemensamt ansvar. Den stora tragedin 2015 var att länder försökte få flyktingarna att åka någon annanstans. Då bröt det ihop i land efter land. Lärdomen av det måste vara att vi ska göra det här gemensamt och att vi gör det nära UNHCR.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

" Fakta. V i EU-parlamentet
I senaste valet till EU-parlamentet fick V 6,3 procent av rösterna. Det gav partiet ett mandat, som innehas av Malin Björk.
V ingår i partigruppen GUE/NGL (Förenade europeiska vänstern/ Nordisk grön vänster). Gruppens ideologiska bas är socialismen men även kommunister ingår.
Gruppens samlade mandat i parlamentet är 52 av 751. Tongivande partier i gruppen är Tyska Die Linke och spanska Podemos.
Gruppens politiska profil: Motståndare till överstatlighet, eurosamarbetet och hela Lissabonfördraget. Ser EU som ett kapitalistiskt projekt på företagens villkor. Fokus på arbetsmarknad och social trygghet. Blåser till strid mot högernationalismen. "

" Jimmie Åkesson: ”Jag är besviken och jag är tagen på sängen”

DN MÅNDAG 29 APRIL 2019

"En spricka hotar Sverigedemokraternas dröm om en nordisk nationalistisk front i EU-parlamentet. Systerpartierna i Danmark och Finland har gjort gemensam sak med italienska partiet Lega utan att diskutera med SD. – Jag är besviken och tagen på sängen, säger Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson.

Ord är politisk hårdvaluta. Inte minst för ett parti som både vill skaffa sig reellt inflytande och samtidigt vara en outsider som kan häckla etablissemanget och locka missnöjesröster.
Därför gillar inte Jimmie Åkesson när det beskrivs som en kursändring att Sverigedemokraterna har lagt kravet på svenskt EU-utträde på is.
– Det är ingen kursändring, det tycker jag är viktigt att framhålla. Jag tror våra kärnväljare har köpt den här linjen för vi är fortfarande i grunden motståndare till överstatligheten och till EU som framtida federal statsbildning
– Men utsikterna för ett svenskt utträde är i bästa fall minimala. Det finns ingen opinion för det, det finns inget stöd för det i riksdagen, vi har sett hur krångligt det har blivit för Storbritannien.
Oavsett vilket ord man väljer så är det ingen liten manöver SD-ledaren gör inför valet den 26 maj, speciellt om man ser till hur han själv beskriver sitt politiska uppvaknande. Det var folkomröstningen om EU 1994 som fick honom att lämna Moderat Skolungdom och så småningom landa i Sverigedemokraterna.
– Jag hade svårt att förlika mig med Moderaternas politik. Det var under Carl Bildt kanske det parti som drev på hårdast för ett EU-medlemskap. Jag har alltid haft en nationalistisk utgångspunkt ideologiskt. För mig var det otänkbart att vi skulle gå in i en överstatlig union som ska stifta våra lagar.
Hur skulle du inför en väljare motivera att ni inte driver kravet på att Sverige ska lämna EU?
– Det EU som vi har i dag tycker jag inte är bra men jag ser en möjlighet att kanske förändra det. Vi ser en tillväxt av EU-kritiska partier som liknar vårt. Då är det mest konstruktiva man kan göra att bejaka den utvecklingen snarare än att bara sätta sig på tvären.
Det är ett faktum att nationalistiska partier växer runtom i Europa och sannolikt kommer de att öka sin andel av mandaten i EU-parlamentet. Men det är brokig samling som i nuläget är splittrade på tre olika partigrupper. För SD var det en stor seger när man till slut ifjol släpptes in i gruppen ECR, dominerad av brittiska Tories och även hemvist för de nordiska systerpartierna Dansk folkeparti och Sannfinländarna.
Men nu har en ny spricka uppstått i det nationalistiska lägret och den skär rakt igenom den nordiska gemenskapen. Dansk folkeparti och Sannfinländarna har framträtt tillsammans med italienska partiet Lega och uttryckt gillande för partiledaren Matteo Salvinis försök att ena de europeiska nationalisterna. Lega ingår i dag i samma grupp i EU-parlamentet som franska Marine Le Pens parti Nationell samling (se faktaruta).
Den här utvecklingen är ett streck i räkningen för Jimmie Åkesson. I valplattformen inför EU-valet framhålls hur de nordiska länderna binds samman genom ”tusen år av språklig, religiös och kulturell gemenskap”. Det nordiska samarbetet inom EU framhålls som särskilt viktigt.
– Jag är besviken och jag är tagen på sängen. Det är inte alls de besked som vi har fått. Det är mycket tjuv- och rackarspel nu. Men skulle Dansk Folkeparti eller Sannfinländarna inleda ett samarbete med Le

Pens parti så ser jag det som obegripligt. Att ett nationalistiskt finländskt parti slår sig samman med Rysslandsvänner från Frankrike, jag har väldigt svårt att förstå det.
– Det finns partier som vi har sagt att vi inte kommer att samarbeta med och det är framför allt Le Pens parti. Det är primärt kopplat till deras syn på Ryssland. Vi ser den som problematisk. Vi är ett land i ett utsatt geopolitiska läge och ett aggressivare Ryssland är ett hot indirekt också mot Sverige.
Vad tycker du om Salvini och Lega?
– Han får saker uträttade och är en medial figur. Lega Nord är egentligen ett parti som vi har avvisat att samarbeta med men det är ett parti som gått i en bättre riktning. Det har även Le Pen gjort, det är väl därför man bytte namn, man vill komma bort från det gamla och göra något som är mer seriöst och modernt och inte så extremt, säger Jimmie Åkesson.
Salvini och Lega har ju också ifrågasatts för sin syn på Ryssland?
– Det finns de som säger det och de är så vitt jag förstår tätt knutna till Le Pen och det är inte alls osannolikt att det blir ett samarbete mellan dem. Då är det inget för oss.
Men Lega i sig har du inte tagit ställning till?
– Nej, det är ett ganska nytt parti för mig. Det får ta sin tid att följa upp vad det blir av det.
Varför blev du besviken på att Dansk Folkeparti och Sannfinländarna haft de här kontakterna med Salvini?
– Om man håller en gemensam presskonferens med en tydlig avsiktsförklaring att göra något gemensamt så betyder det något... ja, jag visste inte om det.
Du hade förväntat dig att få veta något i förväg?
– Jag hade absolut förväntat mig det.
Vad skulle det betyda om ni och era nordiska systerpartier gled isär?
– Man måste se EU-parlamentet för vad det är. Du måste få ihop flaggorna och ledamöterna för att få inflytande och talartid. Så jag förstår att man sonderar och är beredd att göra avsteg för att göra nytta men vi har valt annan väg. Vi är konsekventa i det och de verkar välja att inte vara det och det får stå för dem.
Ni motiverar er nya strategi att försöka förändra EU inifrån med att ni ingår i en rörelse i Europa med EU-skeptiska nationalistiska partier. Men går det att omsätta det där i konkret politiskt inflytande när ni är så splittrade?
– Det är en långsiktig ambition men jag är inte säker på att vår roll kommer att vara att söka oss till de partier som vi traditionellt förknippas med utan snarare söka oss mot en mer traditionell konservativ rörelse som är EU-reformistisk. Lite som Dansk Folkeparti och Sannfinländarna gjort tidigare men som de nu verkar göra avsteg ifrån. Enda sättet att utmana vänsterliberalismen är att nationalkonservativa och liberalkonservativa och kristdemokratiska partier kan enas om vissa principer. Det tror jag att långsiktigt fullt möjligt men jag tror inte att det är Salvini eller Le Pen som kommer att samla det, tvärtom.
SD säger inte nej till all överstatlighet. Jimmie Åkesson påpekar att partiet är positivt till den inre marknaden. Gemensamt ansvarstagande för EU:s yttre gräns stöder man också.
Men när Jimmie Åkesson talar om att förändra EU inifrån handlar det om att makt ska flyttas tillbaka från Bryssel till Stockholm. En central fråga för honom är att Sverige inte ska behöva be om lov hos kommissionen om att upprätta gränskontroller. Han är också stark motståndare till den sociala pelaren, ett principprogram som enligt kritikerna kommer att ge EU makt över sådant som socialförsäkringar och arbetsmarknadsregler.
Det handlar inte bara om enskilda frågor. Jimmie Åkesson vill förändra EU:s grundläggande funktionssätt.

– Jag vill ha mer av asymmetriskt samarbete. Sverige bör samarbeta så mycket som möjligt med andra där det är bra för Sverige men man behöver inte likrikta allting. Det är ett hot mot ett Europa som är väldigt diversifierat, vi är många olika kulturer och det ska vi slå vakt om.
Det står i ert strategidokument att man ska ha rätt till undantag från samarbetet, man ska ha rätt att begränsa den fria rörligheten, och man ska stärka medlemsstaternas vetorätt. Men blir det något samarbete om alla utnyttjar det det här? Vad blir det kvar av EU?
– Då blir det ett frivilligt samarbete och inte ett tvingande överstatligt samarbete. Det är det som är den stora skiljelinjen.
– Det talas ibland om ett A- och B-lag i EU och det har jag inga problem med. Jag ser gärna att det finns flera olika nivåer i medlemskapet: just det här avtalet passar inte oss men vi vill gärna vara med i det här.
Är det inte att tro att man kan äta kakan och ha den kvar? Är det inte just ett visst mått av tvingande överstatlighet som överhuvud taget gör detta samarbete möjligt? Ta den inre marknaden som ni bejakar, det är ju en väldigt komplex konstruktion.
– Den måste inte vara så komplex. Den tenderar att hela tiden växa och bli alltmer likriktad. Jag är absolut för den inre marknaden men vi hade ju handel före den. Det fungerar utmärkt för Schweiz.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se!

"Fakta. Tre partigrupper
De EU-kritiska högerpopulisterna och nationalisterna finns i dag i tre olika partigrupper i parlamentet.
ECR: Domineras av brittiska Tories som på grund av sin EU-skepsis lämnade den stora liberalkonservativa gruppen EPP. Här ingår också polska Lag och rättvisa som fått kritik av EU för inskränkningar i rättsväsendets oberoende. Det var en stor seger för SD när man förra året släpptes in i ECR där även Dansk folkeparti och Sannfinländarna håller hus. Gruppens framtid är oviss eftersom Tories lämnar efter Brexit.
EFDD: Präglade av Ukips Brexitkrav och italienska Femstjärnerörelsen populistiska kritik mot den politiska eliten. Ukips ledamöter försvinner efter Brexit och med dem Nigel Farage, den mest tongivande rösten bland parlamentets nationalister och högerpopulister. SD släpptes in här 2014 efter att Nigel Farage krävt att SD-ledamöterna tog avstånd från sitt partis nazistiska rötter. SD bytte 2018 till ECR.
EFN: Flera partier har rötter i fascism och nazism, som Marine Le Pens Nationell samling och Österrikiska FPÖ. Även Lega ingår som nu är ett regeringsparti i Italien, med partiledaren Matteo Salvini som inrikesminister. På den posten har Salvini profilerat sig med en hårdför inställning till migranter som kommer över Medelhavet. Gruppen har en prorysk hållning i utrikespolitiken. Andra grupper har inte ansett att EFN är en rumsren samarbetspartner. SD tackade nej till att ingå i gruppen 2014.

Fakta. SD i EU-valet
Toppkandidat: Peter Lundgren, EU-parlamentariker sedan 2014.
Väljarstöd i EU-valet 2014: 9,7 procent.
Mandat i dag i EU-parlamentet: 2.
Partigrupp: ECR där även brittiska Tories, Dansk folkeparti och Sannfinländarna sitter.
Käpphästar i EU-politiken: Återför makt till medlemsländerna, stärk EU:s yttre gräns, lägre EU-avgift för Sverige.

" Åkesson byter förpackning men behåller innehållet

DN TISDAG 30 APRIL 2019

Samma dag som britterna gick till valurnorna för att säga adjö till EU skrev Jimmie Åkesson en debattartikel där han slog fast att ”Sverige bör följa Storbritannien”.

Då, i juni för snart tre år sedan, var det fortfarande okomplicerat att säga så. Det räckte att förklara att allt skulle bli bättre: medborgarna skulle fortsätta få alla fördelar som EU medförde, men utan att behöva hantera saker de ogillade. Ingen förespråkare lyckades, eller försökte ens, svara på hur det skulle gå till.
Sedan hann verkligheten i kapp. Och nu har Sverigedemokraterna meddelat att de inte längre ska försöka få Sverige att lämna EU. Åtminstone inte för tillfället.
Jonas Sjöstedt hade otur. Han hade precis berättat att Vänsterpartiet fattat samma beslut – för att slippa göra partier som SD sällskap. Hans motivering gick upp i rök. I Åkessons fall är saken annorlunda, han bryr sig knappt ens om att skaffa några argument.
Han säger visserligen att planen är att förändra EU inifrån nu när nationalister skördar framgångar i Europa, men pratar samtidigt om att just de partierna är svåra att samarbeta med. Sannfinländarna och Dansk Folkeparti dök nyligen upp på italienska Legas presskonferens, påpekar han för DN på måndagen: ”Jag visste inte om det.”
Nationalisterna i EU lider av precis samma problem som deras kritiker. Det är lätt att skapa en gemensam fiende, men svårare att enas om vad man ska skapa i stället.
Och Åkesson verkar inte vilja ta risken att samarbeta med partier som flirtar öppet med Vladimir Putin, inte om redan misstänksamma moderater ska kunna ge SD en chans i framtiden. Utan fler underliga ryska kopplingar än de som redan ertappats, och med ett krav på EU-utträde mindre, förbättras oddsen. Det kostar att göra sig samarbetsbar.
Sverigedemokraterna kommer antagligen att söka sig till andra grupperingar i parlamentet, kanske ”mot en mer traditionell konservativ rörelse”, säger Åkesson och man undrar om det inte mest av allt ändå är inrikespolitik som pågår i EU-valet.
SD-ledaren tror inte att hans väljare uppfattar det nya EU-beskedet som en kursändring, säger han. Det gör de i så fall rätt i. Partiets budskap har ju inte ändrats, man påstår fortfarande att Sverige ska få allt bra som kommer ur EU och slippa det som inte uppskattas.
Det enda som hänt är att ordet utträde har fått en lite annan, mer verklighetsförankrad, klang under åren som gått sedan folkomröstningen. Det är svårare att sjunga EU-utträdets lov när den brittiska farsen samtidigt visar vad Åkessons ord betyder i praktiken.

Amanda Sokolnicki
amanda.sokolnicki@dn.se "

" Carl Johan von Seth: Fem heta frågor när Löfven ska skatteförhandla

DN TISDAG 30 APRIL 2019

En omfattande skattereform. Det är vad regeringen, Centern och Liberalerna har utlovat i sitt 73-punktsprogram. På måndagen bjöd Moderaterna in sig själva till förhandlingarna.
Här är fem frågor som måste besvaras i en uppgörelse.

1 Vilka partier ska ingå i uppgörelsen?
Det var enklare förr. När Thorbjörn Fälldins regering slöt en blocköverskridande uppgörelse om skatterna 1981 räckte det med tre partier – Centern, Folkpartiet och Socialdemokraterna – för att samla nästan tre fjärdedelar av rösterna i Sveriges riksdag.
Svårare är det nu. De fyra partier som ingår i det så kallade januariavtalet skrapar bara ihop 48 procent. Mandaten räcker för att genomföra en skattereform, men det riskerar i så fall att bli en kortsiktig uppgörelse. Att bjuda in Moderaterna och Kristdemokraterna skulle skapa större stabilitet och underlätta för partierna att genomdriva impopulära åtgärder. Ex-finansminister Anders Borg argumenterar för att alla, även SD, behöver vara med. Frågan är vad som är svårast. Förhandlingar mellan minst fem partier – eller att bygga en hållbar reform utan majoritet i riksdagen.

2 Ska de totala skatterna höjas eller sänkas?
En utgångspunkt i det som brukar kallas århundradets skattereform, som sjösattes 1990–1991, var att statens totala intäkter varken skulle öka eller minska.
Det är en praktisk premiss när man inleder förhandlingar mellan partier med olika viljor i de större frågorna. Men den här gången finns inget som tyder på att partierna är redo för det. ”Skattereformens syfte är att sänka det totala skattetrycket”, säger Centerns Annie Lööf (DI, 11/2). Finansminister Magdalena Andersson har det motsatta ingångsvärdet. Moderaternas Ulf Kristersson kräver på DN Debatt (29/4) att en reform kombineras med lägre utgifter för staten. Men i takt med att dagordningen vidgas blir det förstås svårare att nå enighet.

3 Vem ska betala miljöskatterna?
Kring vissa saker finns en övergripande samsyn mellan partierna. En sådan sak är att miljöskatter oftast är bra. Men här finns få lågt hängande frukter kvar som partierna kan plocka. De svenska miljöskatterna är redan högt satta. Ytterligare höjningar och nya sätt att ta ut avgifter tenderar att slå mot hushåll och företag utanför storstäderna.
Det skapar bördig jord för politisk strid. Regionala spänningar har blivit en viktigare konfliktlinje. Vem som betalar miljöskatterna kommer därför att bli ett laddat ämne.

4 Hur ska småföretagen beskattas?
En vanlig slutsats bland experter är att Sverige har för höga inkomstskatter på arbete och för låg skatt på kapital – alltså på pengar i bland annat företag. På ett övergripande plan är denna idé inte så kontroversiell.
Men djävulen sitter i detaljerna. Ett exempel är den stora skillnaden i skatt på lön respektive vinst i ett fåmansbolag. Helt nödvändigt för landets entreprenörer, säger Centern och Liberalerna. En stor orättvisa, enligt Socialdemokraterna. Att det saknas en gemensam bild av problemen på detta område blir ett hinder i förhandlingarna.

5 Blir det nya bostadsskatter?
Flera förändringar på bostadsområdet är aktuella. Att den så kallade flyttskatten skrotas eller åtminstone mildras står redan klart. Bostadsminister Per Bolund (MP) talar också om avtrappade ränteavdrag. Nyligen lade ekonomer i ESO (Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi) fram ett förslag på hur man kan höja och lägga om den kommunala fastighetsavgiften.
Men hela detta fält är ett sår i svensk ekonomisk politik. Bostadsmarknaden fungerar allt sämre, och byggandet har börjat vika. Drastiska åtgärder kan ge både stora prisfall och högljutt missnöje. En liten och oenig konstellation partier lär få svårt att ta mod till sig och fatta beslut.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se "

" Ledare: Europas nästa stora uppgift är ekonomin

TORSDAG 2 MAJ 2019

Det är inte helt lätt att orientera sig i vilka frågor som EU:s institutioner och framför allt dess parlament faktiskt beslutar om. Inte ens våra politiska ledare verkar ha riktig koll. När Kristdemokraternas ledare Ebba Busch Thor nyligen föreslog att EU borde reglera kärnkraftssäkerhet påpekade journalisten Ylva Nilsson ampert på bloggen Elvis & Brors att Euratom gjort detta sedan 1957.

En liknande poäng gör ekonomen Fredrik Erixon i sin rapport ”Det bortglömda valet” för tankesmedjan Frivärld. Mycket av dramaturgin inför parlamentsvalet rör den ideologiska motsättningen mellan nationalister och liberaler, men de flesta viktiga konflikterna i de frågor parlamentet faktiskt har inflytande över rör ekonomi.
Bland missnöjesröster till vänster och till höger har det satt sig en föreställning om att frihandeln trumfar alla andra hänsyn. Det är inte sant. Frihandeln är tvärtom tillbakaträngd, vilket den har varit under stora delar av 2000-talet. Världen har, enligt tankesmedjan Global Trade Alert, sett mer än dubbelt så många statliga interventioner som minskar och skadar handeln än liberaliseringar av handeln sedan 2008.
Erixon tar upp en annan utveckling som urholkat frihandeln. Medan tullar och handelshinder minskats på varor, är tjänstehandeln i betydligt större utsträckning nationell och reglerad på ett sätt som hindrar och fördyrar internationell konkurrens – och tjänsternas andel av ekonomin ökar.

Vill vi fortsätta att dra fördel av Europasamarbetet vore det naturliga att gå vidare med betydande liberaliseringar av tjänstesektorn. Det skulle kunna ske på samma sätt som gjorts med varuhandeln, genom harmoniserade regler eller genom att ömsesidigt erkänna varandras olika regleringar.
Tyvärr är EU-länderna mycket olika på det digitala området. De mest öppna, som Irland, skulle rentav ha lättare att integreras digitalt med andra öppna länder som Australien och Nya Zeeland, än med de mest slutna EU-länderna. Till de mest digitalt slutna länderna hör dessutom Tyskland och Frankrike, som med Storbritanniens förestående utträde blivit än mer dominerande i EU-samarbetet. Därmed riskerar den digitala harmonisering som eventuellt kommer till stånd att följa dessa länders slutenhet.
Inte minst Frankrike driver dessutom på för protektionism och industripolitik, till ytterligare kostnader och produktivitetsförluster för ett redan stagnerande Europa. Lägg till detta att Europaparlamentet kommer att ha medinflytande på omkring hundra nya regleringar. Ska utvecklingen kunna vändas krävs en mobilisering av Europas liberala krafter som inte bara riktas mot främlingsfientliga populister, utan även mot en alltför ingreppsglad politik.
Detta uppdrag är det viktigaste som tänkas kan för nästa mandatperiods parlamentariker. Tjänsteprotektionismen och den generella regleringsbördan tynger den europeiska produktiviteten, vilket är en anledning till att lönerna för vanligt folk stagnerar. Globaliseringen bidrar tvärtom till ökat välstånd i samma grupper. Som Fredrik Erixon visat i en annan rapport ”The economic benefits of globalization for business and consumers” (2018) är det tiondelen med lägst inkomster som tjänar mest på att ett land öppnar för handel, och som omvänt får avstå högst andel av sina inkomster till tullar. Frihandel och dynamiska marknader är avgörande för Europas framtid. Det är också viktigt för vanligt folk. **DN 2/5 2019 "**

" Makt kommer inte förvandla Jimmie Åkesson till ett sött lamm

DNTORSDAG 2 MAJ 2019

Greklands premiärminister Alexis Tsipras har gjort en anmärkningsvärd resa. När han valdes för drygt fyra år sedan var det som aggressiv vänsterpopulist. Hans parti Syriza sa blankt nej till åtstramningspolitiken och vägrade att acceptera de övriga euroländernas villkor för nya ekonomiska räddningspaket.

När Angela Merkel sommaren 2015 ställde Grekland inför valet att antingen finna sig i ytterligare nedskärningar eller lämna valutaunionen gjorde Tsipras dock helt om. Sedan dess har han tagit ansvar för att sanera den grekiska ekonomin. Det en gång radikala Syriza har i praktiken ersatt socialdemokratiska Pasok som landets pragmatiska mittenvänsterparti.
På Dagens industris ledarsida tar Arvid Åhlund Alexis Tsipras resa som intäkt för ”ytterkanternas oundvikliga normalisering”. Med andra ord: när populister placeras vid styrspakarna och konfronteras med verkligheten mjuknar de. En färd mot mitten sker per automatik.
Visst vore det fint om det vore så, att populister och andra ytterkantspolitiker förvandlas till väluppfostrade och ansvarsfulla små lamm – bara de släpps fram till maktens köttgrytor.
Tyvärr stämmer det inte. Faktum är att vissa till och med radikaliseras. För varje Alexis Tsipras finns det en Hugo Chávez eller Recep Tayyip Erdogan att peka på. Det är heller inte så att ett EU-medlemskap tvingar fram pragmatism. Ungerns Viktor Orbán har under sina snart tio år vid makten stadigt trappat upp attackerna på medierna – nu så till

den grad att landet inte längre räknas som en fullvärdig demokrati av Freedom House.
När det gäller populister till vänster är det tämligen väletablerat vilken som är den mest avgörande faktorn för hur de agerar när de nått makten: det ekonomiska manöverutrymmet. I hårt skuldsatta länder med öppna ekonomier – som Grekland – disciplinerar marknaden skoningslöst.
Det blir för dyrt, ekonomiskt och i förlängningen politiskt, att infria löftena om radikala reformer. När ledare – som Chávez i Venezuela – har tillgång till olja och tur med världsmarknadspriserna trycker de i stället gasen i botten.
För ytterkantspolitiker till höger är det ekonomiska manöverutrymmet mindre viktigt. Kulturkrig och identitetspolitik är billigt. Att skylla på invandrare, muslimer och feminister fungerar i alla väder.
För aktörer i politikens breda centrum som kan påverka vilket inflytande högerpopulister ska ges finns därför en utmärkt princip: Låt omvandlingen komma först och makten sedan. Då står inte allt och faller med en from förhoppning.

Martin Liby Troein
martin.liby-troein@dn.se "

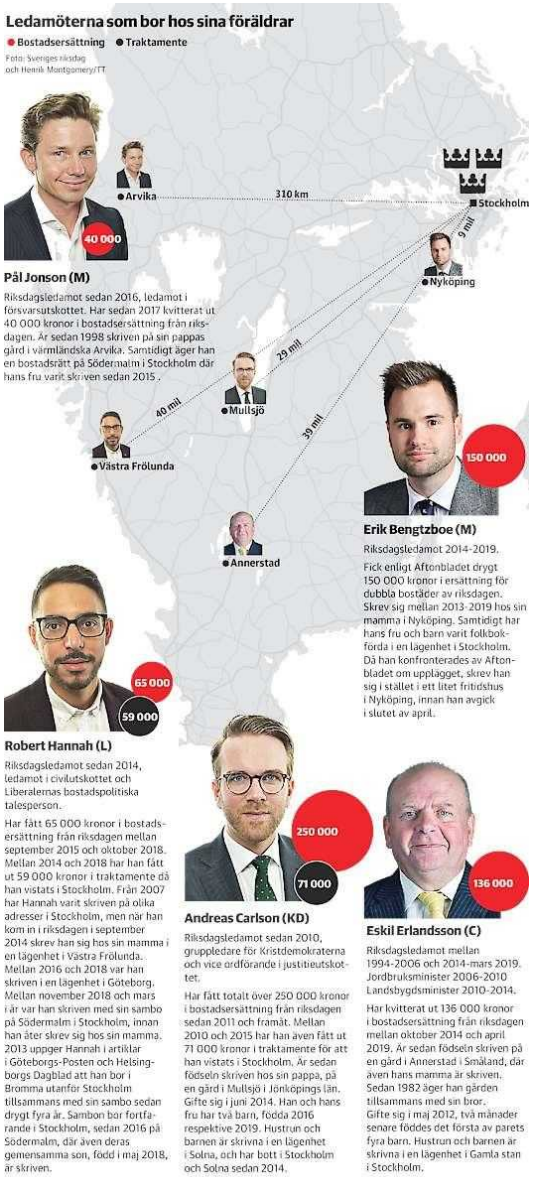

" Riksdagsledamöterna som skrivit sig hos sina föräldrar – och får ersättning för det

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

DN:s kartläggning visar att fyra toppolitiker är skrivna hemma hos sina föräldrar. Samtidigt har de kvitterat ut tiotusentals kronor i ersättning för bostäderna de delar i Stockholm med sina familjer. Detta eftersom riksdagsledamöter enligt en särskild paragraf i folkbokföringslagen inte behöver vara skrivna där de har sin dygnsvila.– Jag följer reglerna, säger Andreas Carlson (KD), som är skriven hemma hos sin pappa i Småland.

Förra veckan tvingades Erik Bengtzboe (M) att lämna sin riksdagsplats. Detta sedan Aftonbladet avslöjat att han folkbokfört sig hos sin mamma i Nyköping, samtidigt som hans fru och barn var skrivna i en bostadsrätt i Stockholm. Bengtzboe hävdade senare att han i själva verket bodde i ett enkelt fritidshus. Sammanlagt fick Erik Bengtzboe drygt 150 000 kronor i ersättning, enligt Aftonbladet.
På torsdagskvällen berättade TV4-nyheterna att också Moderaternas ekonomiskpolitiska talesperson Elisabeth Svantesson haft ett liknande boendeupplägg. När hon och hennes man köpte en bostadsrätt i Stockholm 2015, var det bara maken och sonen som skrev sig i lägenheten. Svantesson skrev sig i stället i familjens fritidshus i Nora, medan hon fick sin post till Stockholmslägenheten. Under tre år fick hon ersättning från riksdagen för dubbla boenden, enligt TV4.
Men även fyra andra riksdagsledamöter bor hemma hos sina föräldrar på papperet, samtidigt som de lever med sina familjer och barn i huvudstaden.

En av dem är Andreas Carlson. Han är en av Kristdemokraternas högst profilerade politiker – gruppledare i riksdagen och vice ordförande i justitieutskottet. När partiledaren Ebba Busch Thor inför valet inte hade riksdagsplats var det han som fick hoppa in under partiledardebatterna i riksdagen och föra partiets talan.
Sedan 2014 bor han med sin fru och sina två barn i Solna. Men han är fortfarande skriven hos sin pappa, på en gård i Mullsjö i Jönköpings län.
Totalt har han kvitterat ut över 250 000 kronor i bostadsersättning från riksdagen, från 2011 och framåt. Mellan 2010 och 2015 har han även fått ut 71 000 kronor i traktamente, som ledamöterna har rätt till när de befinner sig minst fem mil hemifrån.
För DN uppger Carlson att han hyr ett hus på pappans gård.
– Till min pappa betalar jag ungefär 1 500 kronor i månaden.
Varför har du kvitterat ut bostadsersättning?
– Jag har bott i Mullsjö, och det gjorde jag när jag kom in i riksdagen och det är där jag är skriven.
Senast i januari i fjol uppgav du i Sveriges Radio att du representerade Jönköpings län trots att du inte bor där?
– Det är för att jag bor på två orter. Jag har min permanenta bostad i Mullsjö och en lägenhet i Solna till följd av att jag har mitt uppdrag och min familj här.
Du tog ut Stockholmstraktamente fram till 2015, varför gjorde du det?
– För att då hade jag mycket arbete här och en bostad i Mullsjö, sedan slutade jag att ta ut traktamente när jag började bilda familj här i Stockholm.
Varför slutade du ta ut Stockholmstraktamente men fortsatte begära ut bostadsersättning?
– För att jag har haft kostnader för dubbel bosättning och också varit folkbokförd i Mullsjö där jag kommer ifrån, och där jag är invald, och då finns också möjlighet att ta ut ersättning – och jag har tagit ut halva den ersättningen.
Vad tror du att folk tycker om att du plockar ut ersättning för att du säger att du bor med din pappa?
– Jag bor inte med min pappa utan jag hyr ett hus där på gården. För det andra har det varit självklart för mig att vara skriven i Mullsjö även om det för min egen personliga del hade varit mycket mer ekonomiskt lönsamt att vara skriven i Stockholm.
Enligt Carlson förlorar han omkring 3 000 kronor i månaden på grund av att kommunalskatten är högre i Mullsjö än i Solna.
Reglerna för riksdagsledamöter och deras boende skiljer sig från reglerna för övriga befolkningen.
Riksdagsledamöter som har sitt permanentboende minst fem mil från riksdagen har rätt till ersättning för en övernattningsbostad i Stockholm, på maximalt 8 600 kronor i månaden.
– Vi gör egentligen ingen bedömning om bostadens typ – om det är en permanent bostad eller inte. Den kontroll vi gör, är att vi tittar på om folkbokföringsadressen är mer än 50 kilometer från riksdagshuset. Var man är folkbokförd, och vilka krav som ska ställas på en folkbokföringsadress, ska prövas av Skatteverket, säger Anna Ryltenius på enheten ledamotsadministration på riksdagsförvaltningen till DN.
Enligt folkbokföringslagen är en person bosatt där denne oftast har sin dygnsvila. Om en person bor på flera ställen, ska hen folkbokföras, skrivas, där hen har ”sin egentliga hemvist” – och adressen där sambo, maka, make och barn bor väger tyngst.
För politiker i riksdagen finns dock undantag. Om politikern disponerar en bostad kan den få fortsätta vara skriven där – om den enda anledningen till flytten till Stockholm är själva riksdagsuppdraget.

DN:s granskning visar alltså att flera politiker har valt att räkna sina föräldrars hem som sin disponibla permanentbostad.
Ytterligare en är Liberalernas bostadspolitiska talesperson, Robert Hannah. Han bor med sambo och barn på Södermalm i Stockholm. Trots att han bodde i Stockholm även när han kom in i riksdagen 2014, skrev han sig hos sin mamma några dagar efter att han röstades in, i en lägenhet i Västra Frölunda i Göteborg. Han har fått 65 000 i bostadsersättning och 59 000 kronor i Stockholmstraktamente. Under cirka fyra månader från hösten 2018 skrev han sig på samma adress som sin sambo och deras barn i Stockholm, men från och med mars i år är han åter skriven på mammans adress.
Robert Hannah kommenterar per sms till DN:
”När jag blev invald i riksdagen 2014 gjorde jag det aktiva valet att flytta hem till Göteborg, något som jag lovat mina väljare under valkampanjen. Det har varit viktigt för mig att ha min bas i Göteborg där jag har mitt mandat. Mestadels under min tid i riksdagen har jag haft dubbelt boende. I Göteborg har jag i perioder bott med min mor men även haft en egen lägenhet. I Stockholm har jag under stora delar av tiden som riksdagsledamot haft en partner varför jag bara tagit emot halva ersättningen från riksdagen för Stockholmslägenheten. Jag har en kortare period bott ensam i en riksdagslägenhet i Stockholm. Sedan jag blev förälder i maj 2018 vistas jag ungefär lika mycket i båda städerna, förutom tiden inför och över valet då vi till helt övervägande del vistades i Göteborg, varför jag sedan maj 2018 inte har tagit ut traktamente och sedan valet inte begärt ersättning för dubbelt boende.”
På DN:s följdfråga, om Robert Hannah har betalat hyra till sin mamma, svarar Liberalernas pressekreterare att ”han har betalt cirka 2 500 kronor i månaden”. När DN vill veta varför Hannah skrev sig i Stockholm 2018 för att bara efter några månader folkbokföra sig hos sin mamma igen, svarar han via sin pressekreterare att det var ”av privatekonomiska skäl”.
Moderaternas Pål Jonson är skriven på en gård i Arvika i Värmland, som ägs av hans pappa som också är folkbokförd på adressen. Jonson kom in i riksdagen 2016. Han uppger att han sedan tio år har en bostadsrätt på Södermalm i Stockholm. Där är hans hustru och barn är skrivna, c/o Pål Jonson.
– Jag har alltid varit skriven på gården och åker dit varenda helg. Jag betalar elen. Min pappa bor på en segelbåt som just nu är i Martinique, säger Jonson.
En fjärde ledamot är tidigare jordbruksminister Eskil Erlandsson (C), som suttit i riksdagen sedan 1994, fram tills att han avgick i mars i år. Han gifte sig 2012. Sedan dess har han och hans fru fått fyra barn, och familjen och barnen har hela tiden varit skrivna i Stockholm. Själv har Erlandsson hela tiden varit skriven med sin mamma, på en gård i småländska Ljungby. Sedan 2014 har han kvitterat ut 136 000 kronor i bostadsersättning från riksdagen, den senaste utbetalningen gällde fram till den 11 april i år.
Eskil Erlandsson avgick från riksdagen efter anklagelser om att ha tafsat på kvinnor. DN har utan framgång sökt honom angående hans boendeupplägg.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se
Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se "

"Fakta. Boendereglerna
Riksdagsledamöter som bor mer än 50 kilometer från riksdagshuset har avgiftsfritt rätt till en övernattningsbostad i riksdagsförvaltningens

bostadsbestånd i Stockholm eller till ersättning för en privat övernattningsbostad i Stockholm.
Om en närstående övernattar där ska ledamoten anmäla det till förvaltningen och betala en avgift för övernattningen.
Ersättningen för egen övernattningsbostad inom 50 kilometer från riksdagshuset kan maximalt uppgå till 8 600 kronor per månad. För att få ersättning för en övernattningsbostad fyller ledamoten i en blankett och skickar den till enheten ledamotsadministration tillsammans med en kopia på hyreskontraktet eller motsvarande dokument där hyran eller avgiften framgår.
Utöver detta ersätts ledamoten för kostnaden för hushållsel med ett fast belopp som för närvarande är 120 kronor per månad.
Om ledamoten varaktigt bor tillsammans med någon i sin privata övernattningsbostad, tillämpas bestämmelserna så att ledamoten får ersättning för sin del av bostadskostnaden. "

" MP vill satsa miljarder på hotade arter

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

Miljöpartiet vill satsa 10 miljarder kronor ur EU:s budget på att återställa utrotningshotade djurarter.

Örebro.
Under helgen samlas miljöpartister från hela landet på sin årliga kongress, den här gången i Örebro. Kongressen inleddes med ett tal av språkröret Isabella Lövin, där hon liknade klimatomställningen vid en vårstädning och talade om att det är dags att rensa i skåpen.
– Många har precis fått upp ögonen för omfattningen av våra enorma problem. Just nu öppnas det skåp och lådor över hela världen och mänskligheten överväldigas av hur mycket gammal skit vi har samlat på oss, säger Lövin.
Hon är starkt kritisk till Moderaternas utspel om att eventuellt lämna den energiöverenskommelse som partiet tillsammans med Kristdemokraterna, Centern, Socialdemokraterna och Miljöpartiet har skrivit under.
– När Moderaterna börjar prata om kärnkraft, är det som att måla över väggen med mögel och hänga upp en doftgran för att dölja problemet, vem var det som pratade om att vara vuxen i rummet, frågar sig Lövin under talet.
Efter talet berättade Lövin och Pär Holmgren, en av partiets toppkandidater till EU-valet, att MP vill satsa 10 miljarder kronor under budgetperioden 2021–2028 på projekt inom landsbygdsprogrammet och EU:s miljöfond för att restaurera och återställa natur.
– Vi vill verkligen investera i natur och i återställande av natur, säger MP:s Pär Holmgren.

– Ju större biologisk mångfald vi har desto större möjlighet har vi att anpassa oss till ett varmare klimat.
Miljöpartiet vill också att EU-bidrag ska kunna dras tillbaka för den som inte lever upp till EU:s djurskyddsregler.
– Det är för att stärka förutsättningarna för de bönder som bedriver jordbruk med höga villkor, säger Isabella Lövin.
MP vill inte höja EU-avgiften utan hoppas kunna omfördela pengar inom jordbruksbudgeten så att 10 miljarder kronor ska kunna läggas på att återställa utrotningshotade arter. I och med Brexit kommer EU:s budget att minska, och Lövin tycker man borde kunna skära ned på gårdsstödet.
– Vi kan i dagsläget inte gå in i detalj, men det är det vi ser. Men vi vill vara tydliga med att vi värnar den del av jordbruket som går till biologisk mångfald, säger Isabella Lövin.
– Diskussionerna i dag handlar ju mycket om att minska EU:s jordbruksbudget generellt. Och då vill vi vara tydliga med att EU:s jordbruksbudget inte är något som vi vill att man ska minska.

Alexandra Carlsson Tenitskaja
alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

" Åklagare synar Bengtzboes boende

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

I efterspelet av den moderate riksdagsledamoten Erik Bengtzboes dubbla boenden inleder åklagare nu en förundersökning om misstänkt bedrägeri samt brott mot folkbokföringslagen.”

”En förutredning har pågått med anledning av att en riksdagsledamots folkbokföring har ifrågasatts”, skriver Åklagarmyndigheten i ett pressmeddelande.
Det var Aftonbladet som uppmärksammade att Bengtzboe fått 158 000 kronor i hyresbidrag och traktamenten från riksdagen för att han varit skriven hos sin mor i Nyköping. Samtidigt har han haft en övernattningslägenhet i Stockholm, där han bott på veckorna till följd av sitt uppdrag.

TT "

Kommuner

Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016:

Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.

http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

Innehåll:

Sida

3 **Sveriges regioner.**

10 **Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp**.
Kompletteringar har skett den 14 och 16 maj 2016:
För varje län har lagts till:
* Skattesatser 2016 i kommuner, län riket. Uppgifter från SCB.
* Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun år 2014 för kvinnor och män. Uppgifter från SCB.
* Samtliga förväntade påbörjade bostäder genom nybyggnad, Uppgifter från boverkets intervjuundersökningar presenterade i maj 2016.
* Antal förvärvsarbetande (dagbefolkning) efter sektor och kommun År 2014. Uppgifter från SCB.
* Svenskt Näringslivs hemsidor för länen.
* Arbetsförmedlingarna i länen.
* Handelsbanken

11 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

29 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

55 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

74 4) Gotlands och Stockholms län.

84 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

106 6) Blekinge och Skåne län.
119 **Detaljer om kommunerna. Folkmängd per tätort och småort per kommun 2005 (enligt SCB)**
121 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.
144 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.
177 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.
200 4) Gotlands och Stockholms län.
212 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.
246 6) Blekinge och Skåne län.

267 **Pressinbjudan: Indelningskommittén presenterar diskussionsunderlag angående Sveriges framtida regionala indelning.**

277 **Några kommentarer den 14 maj 2016.**

280 **Innehållet i hemsidor hos boverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen samt arbetsuppgifter för den nya regeringen.**

293 **Människor påverkas hela livet av fysiska och sociala miljöer de vistas i.**
294 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.
297 Utvecklingens krafter
298 Systemet för mänskliga verksamheter
301 Den fundamentala påverkanskedjan
303 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

305 Något om välfärd och näringsliv. 26 maj 2016.
307 Näringslivet.
308 Svenskt Näringaliv
317 Arbetsförmedlingen
324 Handelsbanken

Sveriges kommuner och landsting, SKL

skl.se januari 2019

-
- **Om SKL**
- **Arbetsgivare, kollektivavtal**
- **Demokrati, ledning, styrning**
- **Ekonomi, juridik, statistik**
- **Hälsa, sjukvård**
- **Integration, social omsorg**
- **Näringsliv, arbete, digitalisering**
- **Samhällsplanering, infrastruktur**
- **Skola, kultur, fritid**

https://skl.se/skolakulturfritid.27.htm

Om SKL

- Politisk organisation
- Om kongressen
- Styrelse och beredningar
- Remissyttranden
- Kansliorganisation
- Inriktning och verksamhet
- Uppföljning och utvärdering
- Våra företag
- Servicelöfte
- Lediga jobb på SKL
- Vi vässar välfärden
- Ordförandedagen
- Dataskydd inom SKL
- SKL:s framtida lokalbehovKommuner & regioner
-

- **Om SKL**

SKL är en arbetsgivar- och intresseorganisation. Vi är en medlemsorganisation för alla kommuner och regioner.

SKL:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuner och regioners verksamhet. Vi fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. I vår roll ingår att ge service och professionell rådgivning inom alla de frågor som kommuner och regioner är verksamma inom. Vi erbjuder även kurser och konferenser inom många ämnen.
SKL:s medlemmar

Sveriges största arbetsgivarorganisation
SKL är arbetsgivarorganisation för alla kommuner och regioner. De är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. SKL har till uppgift att teckna centrala kollektivavtal om lön och allmänna anställningsvillkor.

Arbetsgivarfrågor
Det går att göra skillnad
SKL:s ambition är att ligga steget före och belysa viktiga omvärldsförändringar. På så vis kan vi påverka utvecklingen i den riktning som ger störst nytta för våra medlemmar, och som i förlängningen bäst gynnar allmänheten. Genom intressebevakning arbetar vi för att påverka beslutsfattare såväl nationellt som internationellt.

Internationellt
Lättläst information om Sveriges Kommuner och Landsting

Kontakta SKL

Publicerad: 1 januari 2019 från SKL

Kommuner och regioner

Det finns 290 kommuner och 20 regioner i Sverige.

Gotland är kommun med landstingsuppgifter och regionalt utvecklingsansvar och har också rätt att kalla sig region.

Kommuner
Kommunerna ansvarar för en stor del av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg.
Kommunerna är skyldiga att ha vissa verksamheter enligt lag. Andra verksamheter är frivilliga och beslutas av lokalpolitikerna.
Kommunernas obligatoriska och frivilliga åtaganden

Regioner
Regionerna ansvarar för uppgifter som är gemensamma för stora geografiska områden och som ofta kräver stora ekonomiska resurser. Till exempel hälso- och sjukvården, kultur, kollektivtrafik och att stärka regionernas tillväxt och utveckling.

Regioners obligatoriska uppgifter
- Hälso- och sjukvård
- Tandvård för barn och unga upp till 22 års ålder (från och med 1 januari 2018)
- Regionalt utvecklingsansvar

Frivilliga uppgifter
- Kultur
- Utbildning
- Turism

Gemensam, obligatorisk uppgift för kommuner och regioner
- Regional och lokal kollektivtrafik

Kommuner & regioner
- Fakta, kommuner och regioner
- Kommuner, lista
- Regioner, lista

- **Arbetsgivare, kollektivavtal**

Publicerad: 31 januari 2019

SKL är landets största arbetsgivarorganisation. Vi tecknar centrala kollektivavtal för över en miljon medarbetare i kommuner och regioner. Genom att skapa attraktiva villkor och erbjuda intressanta jobb kan arbetsgivare attrahera medarbetare med rätt kompetens och trygga kompetensförsörjningen för framtidens välfärd. SKL ger medlemmarna stöd i det arbetet.

- **Arbetsgivare, kollektivavtal**
- Arbetsmiljö
- Arbetsrätt, lagar
- Avtalsrörelse
- Chefs- och ledarskap
- Förtroendevaldas arbetsgivaransvar
- Internationellt, EU
- Kollektivavtal
- Lönebildning
- Personal- och kompetensförsörjning
- Snabbspår, nyanlända
- Sveriges Viktigaste Jobb
- Uppföljning, analys

- **Demokrati, ledning, styrning**

Publicerad: 1 januari 2019

Detta gör SKL

SKL arbetar för att stärka och utveckla den kommunala självstyrelsen. Det gör vi bland annat i form av stöd till förtroendevalda och fritidspolitiker.

Politiska ledare ska vara rustade för att leda i förändring och driva en effektiv verksamhet med en stark medborgerlig förankring.

Mest besökta sidor

- Så styrs en kommun
- Tillämpning av lagen om valfrihet (LOV)
- Kommunens Kvalitet i Korthet
- Så styrs regioner
- Ledningssystem, kvalitetsarbete
-

Demokrati, ledning, styrning

- Driftformer, valfrihet
- EU, internationellt
- Medborgardialog, delaktighet
- Mänskliga rättigheter, jämställdhet
- Politisk styrning, förtroendevalda
- Revision
- Stöd för att styra och leda
- Upphandling
- Val, maktfördelning
- Våldsbejakande extremism

- **Ekonomi, juridik, statistik**

Detta gör SKL
SKL arbetar för att skapa stabila och förutsägbara ekonomiska förutsättningar för medlemmarna. Vi tar fram prognoser för skatteintäkter, kostnader och sysselsättning.

Vi utvecklar former för styrning och uppföljning. Statistik och öppna jämförelser är viktiga verktyg.

SKL ger juridisk vägledning till kommuner och regioner inom exempelvis upphandlingsfrågor och kommunal- och civilrättsliga frågor.

Mest besökta sidor
- **Cirkulär till kommuner, ekonomi**
- **Löner, personalstatistik**
- Juridisk service
- Arbetsgivaravgifter
- Prisindex
-

Ekonomi, juridik, statistik
- Ekonomi
- Juridik
- Statistik

- **Hälsa, sjukvård**

Publicerad: 16 januari 2019

SKL arbetar för att utveckla sjukvården med patienten i fokus. Vården ska präglas av patientsäkerhet, tillgänglighet och hög medicinsk kvalitet. Vårdens digitalisering och patientens väg genom vården är centrala utvecklingsområden där SKL:s engagemang är stort.

Hälsa, sjukvård
- E-hälsa
- Folkhälsa
- Jämlik vård och hälsa
- Kunskapsstöd, vård och behandling
- Läkemedel
- Patientinflytande
- Patientsäkerhet
- Psykisk hälsa
- Sjukskrivning och rehabilitering
- Strategi för hälsa
- Verksamhetsutveckling
- Vård av personer från andra länder

- **Integration, social omsorg**

Publicerad: 1 januari 2019

Detta gör SKL
SKL arbetar för att kommuner och regioner ska ha goda förutsättningar att ge barn och vuxna som flyr till Sverige ett bra mottagande och goda förutsättningar till integration. Vi driver våra medlemmars intressen och för fram behov och synpunkter till regering och myndigheter.

SKL arbetar för att höja kvaliteten på stöd och omsorg till utsatta grupper, bland annat genom att stärka socialtjänsten och underlätta samverkan med olika utförare och andra intressenter.

Mest besökta sidor
Rekommendationer för familjehemvård till kontaktpersoner och kontaktfamiljer
Särskilt förordnad vårdnadshavare
GDPR för socialtjänsten
Kvalitet i äldreboenden
Stöd till personer med funktionsnedsättning

Integration, social omsorg
- Asyl- och flyktingmottagande, integration
- Ekonomiskt bistånd, försörjning
- Social omsorg

- **Näringsliv, arbete, digitalisering**

Publicerad: 24 maj 2018

Detta gör SKL
SKL stöder kommuner att utveckla arbetsmarknadsinsatser, inte minst för unga och nyanlända. Vi jobbar brett med näringslivsfrågor – ett bra företagsklimat är centralt för jobb, tillväxt och välfärd.

Det behövs smarta digitala tjänster som gör det lätt att ta del av offentlig information, starta företag, komma i kontakt med vården, eller planera en utbyggnad av villan. SKL driver på i det arbetet.

Mest besökta sidor
- Dataskyddsförordningen, GDPR
- E-arkiv
- Leda för smartare välfärd
- Mål och strategier för digitalisering
- Informationssäkerhet
-

Näringsliv, arbete, digitalisering
- Arbetsmarknad, sysselsättning
- Digitalisering
- Forskning och innovation
- Näringsliv, företagsklimat

- **Samhällsplanering, infrastruktur**

Publicerad: 1 januari 2019

Detta gör SKL
SKL arbetar för att kommunerna och regionerna ska få bättre förutsättningar att bygga hållbara och attraktiva städer och samhällen. Vi driver våra medlemmars intressen och ger stöd i form av bland annat underlag till taxor och vägledningar om upphandling av kollektivtrafik.

Mest besökta sidor
- Lagstiftning skolskjuts
- Taxa, plan- och bygglov
- Taxa, miljöbalkens område
- Exempelsamling PBL
- Delegationsordning, lov och byggande

Samhällsplanering, infrastruktur
- Besöksnäring
- Fastigheter
- Miljö, hälsa
- Planera, bygga, bo
- Regional utveckling
- Trafik, infrastruktur
- Trygghet, säkerhet

Skola, kultur, fritid

https://skl.se/skolakulturfritid.27.htm
Publicerad: 14 december 2018

Detta gör SKL
SKL arbetar för att elevernas resultat i skolan ska förbättras. Skickliga lärare, god arbetsmiljö och bra ledarskap är avgörande. SKL stöder också kommunerna i arbetet med förskola och fritids.

Inom kultur och fritid arbetar SKL för goda förutsättningar i hela landet. Det gäller exempelvis områden som idrottsanläggningar, e-böcker på folkbibliotek och föreningsliv. SKL arbetar också för att beslut om kulturlivet ska fattas så nära medborgarna som möjligt.

Mest besökta sidor
- Skolan och dataskyddsförordningen
- Så mycket kostar skolan
- Handlingsplan för skolans digitalisering
- Måttboken
- Mer för fler - hur når vi fler inom kulturområdet
-

Skola, kultur, fritid
- Förskola, grund- och gymnasieskola
- Kultur, fritid

" Avstängda politiker deltog på fullmäktige

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

SD centralt är kritiska mot att fyra stockholmsledamöter som utreds av partiet närvarade vid förra kommunfullmäktige.
”Vi ser allvarligt på att ledamöterna deltagit i kommunfullmäktige trots sina avstängningar”, skriver presstjänsten.

I februari stängde Sverigedemokraterna av fyra företrädare i Stockholm – tre ordinarie och en ersättare i stadens kommunfullmäktige. Fortfarande har inget besked kommit om vad som kommer att hända med ledamöterna, vad orsaken till utredningarna är eller vilka ledamöter det handlar om.
Trots avstängningen deltog de fyra på kommunfullmäktige den sjätte maj i år, enligt SD:s pressekreterare Christian Krappedal. Han skriver i ett mejl till DN att partiet ser allvarligt på att ledamöterna var där och representerade partiet.
”En avstängning innebär en tillfällig inhibition av partimedlemskapet. I våra stadgar kräver vi medlemskap för att kunna företräda oss som förtroendevald. Genom att aktivt delta i rollen som förtroendevald trots pågående avstängning gör man en överträdelse av detta.”, skriver han i sitt mejl.
Gruppledare Peter Wallmark vill inte säga något mer om frågan utöver det som presstjänsten har redogjort för. Att tre av sju ordinarie ledamöter är avstängda påverkar enligt honom inte SD Stockholms arbete, eftersom det finns ersättare som går in.
– Arbetet fortsätter som vanligt, säger Peter Wallmark till DN.
Sverigedemokraterna i Stockholms stad har redan haft ett avhopp den här mandatperioden. I november kunde DN berätta att SD-ledamoten Bengt Herke lämnade SD efter att partiet inlett ett personärende mot honom. Han sitter nu kvar i kommunfullmäktige som politisk vilde.
I slutet av förra mandatperioden var bara två av sex förtroendevalda SD-ledamöter kvar i partiet, resten satt kvar som politiska vildar.
När processen om de aktuella fyra ledamöterna kommer att vara klar kan inte presstjänsten svara på.
”I första hand är det viktigt att processen genomförs på ett korrekt och genomarbetat sätt. Det arbetet måste få lov att få ta sin tid. Vi kommer återkomma med ett utfall när processen är avslutad.” skriver Christian Krappedal.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se "

" Per Svensson: Ett samhälle är ingen hembygd

DN ONSDAG 5 JUNI 2019

Nationalismen hör inte hemma i politiken. Men just därför känns det fint att fira den svenska nationaldagen.

Täby var en kyrkby och ett stationssamhälle som på 50- och 60-talet förvandlades till en modernistisk mönsterförort. Det var Utopia, landet ingenstans.

Dock fanns det en hembygdsförening. Den fyllde 25 år 1967. Jubileet firades i aulan på det nybyggda Tibblegymnasiet. Högtidstalet hölls av det moderata kommunalrådet Yngve Nordström.

”Vi upplever i dag en veritabel folkvandring både mellan länder och inom länder. Sverige har blivit ett invandrarland”, slog han fast.

Ja, i klassrummen i Täby kunde det nu dyka upp enstaka elever från Polen eller Ungern med efternamn som lärarna hade svårt att stava. Men det var framför allt den stora flyttvågen från landsort till storstad, urbaniseringen, som präglade det nya samhället.

Det fanns integrationsproblem. Expressen hade 1964 tryckt en artikelserie med vinjetten ”Fru i ytterort”. Den handlade om Näsbydal, den ring av 17 våningar höga punkthus i Täby Centrum dit mina föräldrar flyttat från Kalmar ytterligare ett par år tidigare.

Nyblivna förortsbor hade det inte lätt, framgick det av tidningens rapportering. Särskilt svårt drabbade av ”förortssjukan” var kvinnorna. Ett foto på en huttrande mamma på promenad mellan Näsbydalshusen gav syn för sägen: ”En bild av en förort – en ensam mamma med barnvagn, ödsliga höghus, inga lockande skyltfönster eller ett litet trevligt kafé att slinka in på för en pratstund – en bild av isoleringen i ytterorterna.”

Kunde detta vara, eller bli, en hembygd? Det var den frågan kommunalrådet försökte besvara i sitt högtidstal. Han konstaterade att för de flesta svenskar hade ”hembygd” länge varit ett ord som betydde ”en till största delen lantlig miljö med vackra ängar, skogar, berg eller hav”.

Yngve Nordström lyfte i sitt tal fram en rad namn ur den svenska kulturhistorien som alla bidragit till att skapa och befästa bilden av ”hembygden” som ett romantiskt naturlandskap: ”Marcus Larsson-hav i storm, Schultzberg-landskap i snö och sol, Bruno Liljefors djurmotiv. Vilka motiv har älskats mer och plagierats mer än dessa? En Peterson-Berger, en Hugo Alfvén – sommarhagen och sommarnatten, det är musik som förmedlar sådana stämningar som de flesta av oss förknippar med hembygden.”

Han framhöll också att Carl Jonas Love Almqvist en gång vandrat i ”skogarna häromkring”. Kommunalrådet hoppades kanske att det skulle få talldungarna mellan de Le Corbusier-inspirerade bostadsbågarna i Grindtorp och köpcentrumets parkeringsplatser att ivrigt suga näring ur nationens rika kulturella jordlager.

Men Yngve Nordström var samtidigt medveten om att det antagligen inte skulle bli lätt att ladda moderniteten med romantisk hemkänsla.

Han hyste ändå förhoppningar om att framtida skildringar av förorten, ”kanske skrivna av några av dem som är barnfödda här”, skulle visa ”att det går utmärkt för både poeten och romanförfattaren, målaren och skulptören och alla andra också för den delen, att drömma sig tillbaka till barndomsleken bland höghusbebyggelsen, till besöken i självbetjäningsbutiken, resorna med tunnelbanan och centrumplaneringen”.

Fick han rätt? Jag kan inte påstå att jag ”drömmer mig tillbaka” till de lekplatser i Näsbydal där ”djungelns lag” härskade (Expressen 1964). Men jag måste medge att jag hyser en på många sätt osund fixering vid Täby. Det främlingskap jag odlat inför den exemplariska manifestationen av ett modernistiskt samhällsideal är på ett märkligt sätt genomsyrat av nostalgi. Hotell Täby. Man kan alltid checka ut, men man kan aldrig lämna det.

Är det inte detta som är själva definitionen av ”hembygd”? Att man inte blir kvitt den? Dragningen till den kan förefalla andra helt oförklarlig. De fula radhusen? Den trista granskogen? Den döda byhålan? Det finns en magnetism i det konkreta och specifika, i träd, bergknallar, fotbollsplaner, portuppgångar, gångtunnlar och perronger som gjorde avtryck i ens inre medan det fortfarande var mjukt och oförstört. Det är så man måste förstå Verner von Heidenstams kanske mest levande rad: ”...jag längtar stenarna, där barn jag lekt”.

Det brukar ibland påstås att liberaler saknar förståelse för människors behov av tillhörighet och trygghet, känslans gemenskap, djupa rötter. Det är inte sant. Men eftersom kärleken till stenarna där barn man lekt på en och samma gång är kompromisslös och irrationell, inte en fråga som kan göras till föremål för saklig debatt, lämpar den sig sällsynt illa som grund för politiska överväganden och beslut.

Om sedan ett helt land görs till ”hembygd” tillkommer ytterligare en komplikation: abstraktionsnivån. Hembygdskärleken kan vara dränkt i fantasier, men är ändå konkret, grundad på minnen av egna upplevelser. Det kan förhållandet till det nationella aldrig bli på samma sätt. Där handlar det till sist om abstraktioner. Ett samhälle kan aldrig vara en hembygd.

Det är därför nationalismen inte hör hemma i politiken. Den gör nostalgins kompromisslöshet och irrationalitet till generatorer i produktionen av en farlig, destruktiv och exkluderande fiktion. I nationalisternas föreställningsvärld delar ”alla” samma varma känslor för samma stenar. Det finns inte plats för konflikter, olikheter, motsättningar, autonoma individer. Det finns inte plats för ett dynamiskt och demokratiskt samhälle. Där finns inte plats för det faktiskt existerande Sverige, det Sverige som Jimmie Åkesson och hans ”Sverigevänner” tycker så illa om, det Sverige som förtjänar att hyllas och älskas lite extra på nationaldagen, inte bara för de ljusa nätternas och den grönskimrande försommarens skull.

”En öppen stad, ej en befästad, bygger vi gemensamt”, skrev en av Heidenstams kollegor, poeten Ragnar Thoursie, i ”Sundbybergsprologen” (1951). Samhället med alla dess intresse-konflikter är en gemensam angelägenhet. Hembygden är alltid ens egen. Det är den svenska modellen. Den är värd att fira och försvara.

Per Svensson
per.svensson@dn.se "

Regering
Försvar, säkerhet mm

Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

Kunskaps- och värderingsverksamheter:

Samlade kunskaper och övergripande värderingar
Samhällenas arkiv, bibliotek och gällande kunskaper och värderingar. Bl a Mänskliga Rättigheter.Kunskapsforskning. Överblickande samhällskunskap. Lärdomshistoria.

Individernas inre verkligheter.
Tankar om hur det var, är, kan bli och bör bli. Framtidsvisioner. Individens känslor, värderingar o d. Estetik. Ideologi, uppfattningar om samband o d. Psykiska mekanismer. Psykologi od. Individens logik. Vetenskapsteori od. Individens moral och tankar om moral.

Religiösa verksamheter od.

Politiska vetenskaper.
Statistik. Demografi. Statvetenskap. Nationalekonomi. Internationell ekonomi. Lagar och förordningar, traktat, juridik

De demokratiska församlingarnas verksamheter.
Riksdag. Kommun- och landstingsfullmäktige. Regering. Mellanfolkliga centrala organ, FN, EU od.

Politiska krav och politiska planeringar.
Poltiska partier o d om indidviernas kroppsliga förhållanden, utbildning o d, fysiska miljöer och ekonomiska verksamheter, sociala miljöer o d.

Sambandsforskningsverksamheter.
Samband och samordning mellan olika verksamheter

Naturforsknings- och matematikverksamheter.
Naturkunskap. Matematik. Astronomi, rymdforkning. Fysik. Kemi. Geologi. meteorologi, hydrologi o d. Arkeologi o d. Biologi, ekologi, naturgeografi, utvecklingslära, ärftlighet. Botanik, Zoologi.

Teknologiska/ ekonomiska verksamheter:

Allmänt om Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

Hälso- och sjukvårdsverksamheter, räddning o d. Veterinär.

Ingenjörsverksamheter, konstruktion o d.

Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

Hushållsverksamheter.
Mat, boende. El-, gas- värme-, vatten-, avloppsförsörjning o d. Sophantering. Användning av inventarier od. Personlig hygien och verksamheter i hemmet. Hushållsekonomi, inkomster och utgifter o d. Städning od. Personvård: barnuppfostran, hjälp till gamla och sjuka i hemmet.

Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Militära verksamheter. Fredsarbete.

Handelsverksamheter.

Telekommuniationsverksamheter.

Förlagsverksamheter o d.

Transportverksamheter. Resebyrå. Lagringsverksamheter o d.

Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

Allmän företegsekonomi. Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.

Marknadsförings- och reklamverksamheter o d.

Tillverkning av varor.

Tillverkning / byggande av byggnader och anläggningar.

Kulturella verksamheter:

Allmänt om fysiska och sociala miljöer och konst och kultur

Övergripande formgivning av fysiska miljöer.
Klimatproblem. Jordens geologi. Växt- och djurvärd. Världsplaner. Riksplaner. Länsplaner. Stadsplaner. Vägar, ledningar. Kvartersplaner. Kulturvård.

Formgivning av byggnader och anläggningar. Arkitektur.

Formgivning av föremål och ljud.
Skulptur. Museer. Konsutställningar. Konsthantverk. Bruksföremål. Konstmåleri. Grafisk konst. Teckenkonst. Fotografi. Musik

Sociologi. Seder och bruk.

Film, radio, TV, offentliga fester m m. Teater. Opera. Konserter. Revyer. konstdans, Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. lek. Spel. Lotteri. Tips etc.

Socialvård.

Äldre sociala miljöer.

Vissa sociala miljöer. Bl a brott och kriminalvård m m

Undervisning o d. Forskning.

Sociala verksamheter i boendet.

Verksamheter i allmänna grupper od.

Sport. Idrott od.

Språkvetenskap.
Litteraturvetenskap.
Skönlitteratur.

Tidningar o d.

Allmän geografi. Lokalhistoria. Reseskildringar.

Biografiska verksamheter.

Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistpria. Medeltidens och nya tidens historia i allmänhet och i Europa. Medeltidens och nya tidens historia i Asien. Medeltidens och nya tidens historia i Afrika. Medeltidens och nya tidens historia i Nord- och Mellanamerika Medeltidens och nya tidens historia i Sydamerika. Medeltidens och nya tidens historia i Oceanien. Poler. Rymden..

Från regeringen.se 28 januari 2019

Så styrs Sverige

Sverige är en demokrati med ett parlamentariskt styrelsesätt. Det betyder att den offentliga makten utgår från folket. Svenska folket väljer representanter till riksdagen i riksdagsvalet vart fjärde år. Riksdagen utser en statsminister och det är statsministern som får i uppdrag att bilda en regering.

Regeringen styr Sverige genom att den verkställer det som riksdagen har beslutat. Regeringen tar också initiativ till nya lagar och ändrar i befintliga lagar. Till sin hjälp i arbetet har regeringen Regeringskansliet och cirka 220 andra statliga myndigheter.
Publicerad 23 september 2014 · Uppdaterad 01 april 2015

Undernavigering

Så styrs Sverige

- Det demokratiska systemet i Sverige
- Lagstiftningsprocessen
- Budgetprocessen
- Så arbetar regeringen och Regeringskansliet
- Myndigheter och bolag med statligt ägande
- Så fungerar EU
- Nordiskt samarbete
- Internationellt samarbete

Kontakt

Regeringskansliet
103 33 Stockholm
Växel 08-405 10 00

Innehåll på regeringen.se

Sveriges regering
Regeringens politik
Veckans regeringssammanträde
Kalendarium
Så styrs Sverige
Sverige i EU
Rättsliga dokument
Om Regeringskansliet
Om webbplatsen
Prenumerera via e-post
Press
Kontakt
Jobba hos oss
Regeringens utlysningar
UD:s reseinformation
Other languages

Departement

Statsrådsberedningen
Arbetsmarknadsdepartementet
Finansdepartementet
Försvarsdepartementet
Justitiedepartementet
Kulturdepartementet
Miljö- och energidepartementet
Näringsdepartementet
Socialdepartementet
Utbildningsdepartementet
Utrikesdepartementet

Regeringens politik

Här hittar du regeringens politik och satsningar inom olika områden. Med anledning av regeringsskiftet uppdateras nu information på regeringen.se.

Relaterad navigering

- Regeringsförklaringen
- Statens budget
- Handlingskraftig politik för att möta utmaningar
- Utrikesdeklarationen

Områden

- Arbetsmarknad
- Arbetsrätt och arbetsmiljö
- Barn- och ungdomsutbildning
- Barnets rättigheter
- Bekämpning av terrorism
- Boende och byggande
- Bolag med statligt ägande
- Civila samhället
- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Digitaliseringspolitik
- Ekonomisk politik
- Energi
- Familjerätt
- Finansmarknad
- Folkbildning
- Folkhälsa och idrott
- Folkrätt
- Funktionshinder
- Försvar
  - Civilt försvar
  - Militärt försvar
- Grundlagar och integritet
- Handel och investeringsfrämjande
- Högskola och forskning
- Innovation
- Internationellt utvecklingssamarbete
- Jämställdhet
- Kommuner och landsting
- Konsumentpolitik
- Krisberedskap
- Kultur
- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Medier
- Migration och asyl
- Miljö och klimat
- Nyanländas etablering
- Näringspolitik
- Offentlig upphandling
- Regional tillväxt
- Rättsväsendet
- Sjukvård
- Skatt och tull
- Socialförsäkringar
- Socialtjänst inklusive äldreomsorg
- Spelpolitik
- Statlig förvaltning
- Transporter och infrastruktur
- Ungdomspolitik
- Utrikes- och säkerhetspolitik
- Vuxenutbildning

Politikområden för politiken 21 januari 2019

Under årens lopp har innehållet i dominerande politikområden skiftat. Utredningar har visat att dagens politiska problem kan inordnas i politikområden som hvudsakligen stämmer överens med regeringens ministerområden. http://www.regeringen.se Här en provisorisk lista innan regeringen hunnit ordna sin hemsida.

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**
*** Allmänt om regeringens politik.**
Statsminister Stefan Löfven
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**
Politik för EU
EU-minister Statsrådsberedningen Hans Dahlgren
sb.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**
Politik för en utrikesminister.
Utrikesminister Margot Wallström
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för juridik och migration.**
Politik för en justitie-och migrationsminister.
Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**
Politik för en försvarsminister.
Försvarsminister Peter Hultqvist
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö och klimat.**
Politik för miljöminister för fysiska och sociala miljöer i regioner och kommuner. Politik för klimat.
Miljö- och klimatminister samt vice statsminister Isabella Lövin
m.registrator@regeringskansliet.se Miljödepartementet

*** Transporter och infrastruktur.**
Politik för en infrastrukturminister.
Infrastrukturminister Tomas Eneroth
n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Energi- och digitalisering.**
Politik för energi och digitalisering
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman
n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Landsbygdspolitik.**
Politik för en landsbygdsminister.
Landsbygdsminister Jennie Nilsson
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd.**
Minister med ansvar för internationellt utvecklingssamarbete.
Biståndsminister. Peter Eriksson
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Sjuk- och hälsovård o d.**
Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.
Socialminister Lena Hallengren
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet.Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**
Politik för en socialförsäkringsminister. som borde ha ansvar för hushållsverksamheter.
Socialförsäkringsminister Annika Strandhäll
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**
Politik för jämställdhet och mot diskriminering och segregation

Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Åsa Lindhagen
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Utbildning.**
Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik

Utbildningsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Högre utbildning och forskning.**

Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**
Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott

Kultur- och demokratiminister Amanda Lind
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Jobb.**
Politik för en arbetsmarknadsminister.

Arbetsmarknadsminister Ylva Johansson
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Näringar.**
Politik för en näringsminister.

Näringsminister Ibrahim Baylan
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Handel.**
Politik för en handelsminiser.

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Migration.**
Politik för en migrationsminister.

Migrationsminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Polisen. Brott. Kriminalvård.**
Politik för en inrikesminister för brott och polis o d

Inrikesminister Mikael Damberg
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**
Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister Per Bolund
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Ardalan Shekarabi
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Andra aktörer**

Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad
Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Karl-Petter Thorwaldsson. Ordförande i LO
karl-petter.thorwaldsson@lo.se

Vänsterpartiledare Jonas Söstedt
Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>

Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Vice gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

" Underskott i statens finanser

DN TORSDAG 9 MAJ 2019

Statsfinanserna resulterade i ett underskott på 2,6 miljarder kronor i februari, enligt ett pressmeddelande från Riksgälden.
Den främsta förklaringen var att skatteinkomsterna blev sex miljarder kronor lägre än väntat, skriver myndigheten som hade räknat med ett överskott på 1,5 miljarder kronor. Statsskulden i slutet av februari uppgick till 1 141 miljarder kronor.

TT "

" Försvarsuppgörelsen riskerar att spricka

DN ONSDAG 24 APRIL 2019

Försvarsberedningen som om tre veckor lägger fram sin rapport om Sveriges försvar på 2020-talet riskerar att bryta samman.
De fyra borgerliga partierna kritiserar Socialdemokraterna för att inte ge besked om de höjda anslag som ligger till grund för beredningens förslag.

I Sverige har enighet över blockgränsen i försvarspolitiken haft ett egenvärde. Men nu riskerar en försvarsberedning för första gången att spricka. Beredningen ska lägga grunden för riksdagens försvarsbeslut åren 2020–2025 genom den rapport som måste vara klar den 14 maj. Men nu hotas hela arbetet av en strid om hur mycket försvarsanslagen ska höjas.
– Den ekonomiska biten är oerhört central. Finns det ingen överenskommelse om ekonomin – då faller ju resten, säger Daniel Bäckström, Centerpartiets ledamot i beredningen.
Beredningen slutsats är att ett allt sämre omvärldsläge innebär att försvaret måste utökas. Det militära försvaret som i dag får 1 procent av bruttonationalprodukten ska få 1,5 procent år 2025. I reda pengar innebär det en ökning från nuvarande 54 miljarder kronor till cirka 81 miljarder år 2025.
Enligt vad DN erfar så tillkommer dessutom 0,1 procent av brutto-nationalprodukten som öronmärks till att bygga upp det civila försvaret, drygt 5 miljarder kronor per år 2025. Totalt alltså en höjning till 1,6 procent av bnp.
Beredningen leds av förre försvarsministern Björn von Sydow (S) och de borgerliga har utgått från att arbetet som pågått i 27 månader varit

förankrat i regeringen. Men den senaste månaden har försvarsminister Peter Hultqvist (S) ingripit i de ekonomiska resonemangen.
– Det finns en otydlighet om ekonomin från socialdemokratiskt håll. Det kan inte uteslutas att vi inte kan bli eniga. Därför är det viktigt att det stora partiet – som dessutom leder arbetet – ger riktiga besked om hur det ser på den framtida försvarsekonomin, säger Allan Widman, Liberalernas ledamot.
Han har varit med i flera beredningar och säger att arbetet nu skiljer sig från de tidigare genom noggranna ekonomiska beräkningar – varpå olika satsningar vägts mot varandra.
– Det innebär att det är ett samlat paket, och inte något som en försvarsminister kan välja och vraka ur, förklarar Allan Widman.
– Vi har ju tagit fram ett förslag enligt det uppdrag vi fått, enligt våra direktiv från regeringen. Jag är väldigt förvånad över att det inte får klartecken från regeringen, säger Mikael Oscarsson, Kristdemokraternas ledamot, som varnar:
– Det är ett väldigt oklart läge, i värsta fall kan beredningen spricka. Men det finns som jag uppfattar det en tydlig majoritet i riksdagen med Kristdemokraterna, Centern, Liberalerna, Moderaterna och där även SD är på ungefär samma linje.
De fem partierna har majoritet även i beredningen. De borgerliga spekulerar i att regeringspartiet Socialdemokraterna kan tvingas skriva en avvikande uppfattning i rapporten. Moderaternas försvarspolitiska talesperson Beatrice Ask säger:
– Det vore mycket märkligt om Socialdemokraterna ställer sig vid sidan om Försvarsberedningens slutsatser. Moderaternas bedömning är att försvarsbudgeten måste stärkas de närmaste åren. Görs inte det så sjunker förmågan.
DN har sökt försvarsminister Peter Hultqvist (S) som avböjer att kommentera kritiken.
Mikael Holmström mikael.holmstrom@dn.se "

" **Fakta. Försvarsberedningen**
Försvarsberedningen är regeringens samrådsorgan med representanter för samtliga åtta riksdagspartier. Beredningen gör säkerhetspolitiska bedömningar och förbereder riksdagens femåriga försvarsbeslut. Syftet är att nå enighet över den politiska blockgränsen.
Ordföranden utses av regeringen. S och M har vardera tre ledamöter, övriga partier en ledamot var. Beredningen och dess sekretariat gör resor utomlands och studiebesök.
Den nuvarande beredningen tillsattes i januari 2017 och lade i december samma år fram rapporten Motståndskraft om det civila försvaret. Rapportens slutsats att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas väckte uppmärksamhet, liksom rekommendationen att lagra livsmedel."

" App röjde militärbaser utomlands

DN FREDAG 26 APRIL 2019

Frågan om appar på säkerhetspolitiskt känsliga platser hamnade i fokus i fjol. En app avslöjade hemliga amerikanska baser.Då visade det sig att Strava, en app som kartlägger löpning och annan träning, av misstag avslöjade en mängd hemliga militäranläggningar. Appens tillverkare hade publicerat en världskarta, där vanliga träningsrutter var markerade med tydliga streck. Inget problem, så länge det rörde vanliga joggingrundor.

Men det visade sig att framför allt amerikanska soldater använde appen flitigt, även när de var stationerade på uppdrag i främmande länder på hemliga militärbaser. På Stravas karta blev de hemliga platserna plötsligt synliga – som lysande streck, ofta mitt ute i öknen. Baser i Syrien, Mali och Afghanistan avslöjades. En drönarbas under uppbyggnad i Niger och okända platser i Jemen fanns markerade. Pentagon bekräftade för New York Times att man undersökte frågan och övervägde åtgärder.
Brittiska försvarsdepartementet skickade ut nya riktlinjer. Där beskrevs appen som en ”tydlig risk” och betonade att ”om din löprunda börjar och slutar vid en militäranläggning kan vem som helst (inklusive de med fientliga syften) förmodligen gissa att du är kopplad till militären”. Det var första gången på tre år som riktlinjerna uppdaterades.
Linus Larsson
linus.larsson@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se "

" Regeringen vill vänta med att göra upp om försvarsanslagen

FREDAG 26 APRIL 2019

Regeringen accepterar att försvarsberedningen beställer ett större och dyrare försvar åren 2021–2025. Men försvarsminister Peter Hultqvist (S) vill inte förhandla om notan nu, utan vill vänta till hösten, framgår det i en DN-intervju.

– Vi är inställda på att fortsätta öka den militära förmågan. Men vi vill inte låsa oss för den exakta ekonomiska nivån nu. Jag kan i dag inte säga ”vi är beredda att gå in med X antal miljarder”, utan det får bli en förhandling i ett senare skede, säger Peter Hultqvist i en intervju på försvarsdepartementet.
Hans besked kommer sedan DN i flera artiklar rapporterat att arbetet i försvarsberedningen riskerar att bryta samman. Beredningen, där alla åtta riksdagspartierna ingår, förbereder en kraftig höjning av försvarsanslagen. Det stöds enhälligt av de fyra borgerliga partierna som kritiserar Socialdemokraterna för att inte ge klara besked – trots att beredningen snart måste vara klar med sin slutrapport.
Ser du en risk att beredningen spricker?
– Jag tänker inte spekulera om vare sig det ena eller andra i de där frågorna.
Men du har tillsatt den och skrivit anvisningarna till den. Målet med en försvarsberedning är ju att nå enighet över blockgränsen med en prislapp?
– Fram till den 14 maj pågår arbetet i beredningen och vi får väl se vad som händer under den tiden. Jag tänker inte kommentera beredningens arbete, säger försvarsministern.

Beredningens ordförande är den tidigare försvarsministern Björn von Sydow (S). I dess första rapport ”Motståndskraft” i december 2017 hade tidigare formuleringar, om att ett angrepp mot Sverige är osannolikt, strukits.
I stället slog beredningen fast att i dagens sämre säkerhetspolitiska läge så kan angrepp mot Sverige inte längre uteslutas. Därpå följde förvirring när statsminister Stefan Löfven (S) och utrikesminister Margot Wallström (S) i januari 2018 under rikskonferensen i Sälen tonade ner beredningens förhandlingsresultat. ”De har bara flyttat runt meningar”, sade Wallström.
Detta, och oklarheterna om ekonomin, bidrog till att Moderaterna i en intervju med DN på onsdagen krävde att (S) klargör sin syn på beredningen. Peter Hultqvist svarar nu att beredningen ”naturligtvis” utgör grunden för regeringens förslag till riksdagen våren 2020 om försvarets utveckling åren 2021–2025.
– Det är ett mycket seriöst, brett och omfattande arbete som självklart är grunden för nästa försvarsbeslut. Sedan får vi se, det är en process i allt, säger Peter Hultqvist.
Stötestenen är ekonomin, där regeringen och de borgerliga är oense. Betänkandet innebär ett starkare militärt och civilt försvar som ska finansieras med en stegvis, 50-procentig ökning av försvarsanslagen till 2025. De skulle då utgöra 1,6 procent av bruttonationalprodukten, jämfört med 1 procent i dag – eller i reda pengar en ökning från 54 miljarder kronor per år till 84 år 2025.
De borgerliga ledamöterna ser beredningens förslag som ett komplett paket med angivet pris. Men den senaste månaden har Peter Hultqvist inskärpt att förslagen måste rymmas inom ekonomiska ramar. Han vill också ha en lista på försvarsprojekt som kan stoppas om den ekonomiska ramen spräcks, vilket de borgerliga är emot.
– Vi vill göra upp om den ekonomiska ramen när vi har alla papper på bordet och kan sätta in det i en politisk helhet, säger ministern.
Han vill se Försvarsmaktens officiella kostnadsberäkning av beredningens förslag ”svart på vitt”. Därefter blir det i höst förhandlingar mellan partierna om försvarsanslagen, enligt ministern. Resultatet ska sedan ligga till grund för det förslag regeringen lämnar till riksdagen nästa vår för åren 2021-2025.
Riksdagens nu gällande försvarsbeslut från 2015 har visat sig vara underfinansierat med tiotals miljarder kronor. Fyra gånger har S-MP-regeringen gjort upp med borgerliga partier om nya miljardtillskott. Det har lett till utredningar och granskningar och en hårdare ekonomistyrning av myndigheterna.
– Riskerna för underfinansiering är ett reellt problem. Jag väljer att tala om detta öppet. Vi vill att det är ordning och reda i ekonomin och att det kommande försvarsbeslutet är så välgrundat som möjligt. Det tär på förtroendet hos allmänheten om man tvingas till dessa omförhandlingar gång på gång. När man ska dit med extra pengar – då tas ju det från någonting annat, säger Peter Hultqvist.
Det är inte så att finansdepartementet fått kalla fötter?
– Det är naturligtvis stora pengar och bara det är ett argument för att göra ett så grundligt jobb som möjligt. Vi vill fatta ett beslut där den ekonomiska ram som är överenskommen faktiskt får gälla. Vi vill ha en stenhård respekt för överenskommen ram och att den signalen är väldigt tydlig för alla.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se "

" **Fakta. Beredningens förslag**
Det som är känt av beredningens förslag är att försvaret för första gången sedan 1970-talet ska växa till. Antalet soldater fördubblas till 30 000 vilket kräver fler värnpliktiga, armén fördubblas till fyra brigader (en brigad är 4 000 soldater) och Gotland får mer trupp. Flygvapnet ska behålla fler av dagens Gripenplan, marinens Visbykorvetter får robotluftvärn och en amfibiebataljon sätts upp i Göteborg.
Det civila försvaret får cirka fem miljarder kronor per år. "

”Remissvar visar att Sverige nu accepterar kärnvapen”

DN LÖRDAG 4 MAJ 2019

" DN. DEBATT 20190502
Försvarsmakten har kunnat ingå i kärnvapennära samarbeten utan att någon politiskt ansvarig har satt sig emot. Det framgår av Försvarsmaktens remissvar på utredningen om ett förbud mot kärnvapen. Vad är alliansfriheten värd när de har tillåtits bygga in sig i ett nära beroende av Natos kärnvapenbeväpning? skriver Rolf Ekéus, Lars Ingelstam och Thomas Jonter.

Få saker är så starkt förankrade i svensk politik som motståndet mot kärnvapen. Under en tid efter andra världskriget planerade vi för egna kärnvapen, men sedan vändes den politiken till sin motsats. Kärnvapenbyggarna blev nedrustningsexperter och tongivande politiker som Alva Myrdal och Inga Thorsson framstod som nationens hjältar.
Denna vändning har studerats vetenskapligt (Thomas Jonter: ”The Key to Nuclear Restraint”, Palgrave 2016) och väcker fortfarande intresse bland forskare och politiker världen över. Sverige har sedan 1960-talet varit pådrivande och konsekvent i motståndet mot kärnvapen och i strävan till nedrustning.
En lång rad utrikesministrar från olika partier har bekräftat och utvecklat den linjen. I enkätundersökningar hösten 2017 och 2018 uttalade cirka 85 procent av svenska folket (och en majoritet i alla partier) sympati för ett internationellt förbud mot kärnvapen. Det har inte funnits skäl att tvivla på den politiska viljan att hålla fast vid kärnvapenfrihet, ta avstånd från stormakternas avskräckningsdoktriner och på alla sätt främja nedrustning.
Turerna kring FN-konventionen om ett totalförbud mot kärnvapen (TPNW) är mot den bakgrunden förbryllande. Utredaren Lars-Erik Lundin nämner en lång rad invändningar av ”säkerhetspolitisk” natur. I analysen av TPNW ska (enligt direktiven till utredningen) vägas in hänsynen till ”Sveriges samlade bi- och multilaterala säkerhets- och försvarspolitiska samarbeten”. Det är allmänt känt att en lång rad sådana samarbeten etablerats, särskilt med Nato och Nato-länder sedan Sverige anslöt sig till Partnerskap för fred (PFP) år 1994. Någon förteckning finns inte i utredningen, däremot finns en sådan i boken ”Sverige, Nato och säkerheten” (Blix, Ekéus, Hirdman, Ingelstam med flera, Celanders 2016). ”De många stegen” har lett till en långtgående militär integration mellan den svenska försvarsmakten och Nato.
Vi har tillsammans en betydande erfarenhet inom nedrustning och andra delar av utrikespolitiken. Vi har tagit del av källor som forskningslitteratur, utrikesdeklarationer, propositioner och utredningar, vi har samtalat med folkrättsexperter, diplomater, politiker och människor aktiva i civilsamhällets olika rörelser. Vi har inte någon gång på allvar behövt misstänka att Sverige skulle ha slirat i frågan om kärnvapen. I remissvaret från Svenska Pugwash (där vi är aktiva) konstateras kort och gott: ”Kärnvapen ingår inte i dessa samarbeten och bör inte göra det i fortsättningen heller.”
Vi hade fel. Detta vet vi nu efter att ha tagit del av Försvarsmaktens yttrande till utrikesdepartementet med anledning av Lundins utredning (Dnr UD2019/00979/NIS). Det omfattar 14 sidor plus en hemligstämplad bilaga (i fortsättningen kallar vi yttrandet för ”FM-remissen”, sidnummer nedan avser denna). Där finns mycket som är värt att diskutera, men vi koncentrerar oss på samarbetsfrågan.
Vi borde nog tidigare ha anat oråd. I september 2014 signerades det hittills mest omfattande avtalet mellan Sverige och Nato: det så

kallade värdlandsavtalet. I detta nämns inte kärnvapen. I det underlag som försvarsdepartementet utarbetade inför riksdagsbehandlingen (Ds 2015:39) finns inte heller ett ord om kärnvapen. Att denna kardinalfråga i svensk utrikespolitik inte ens nämndes i samband med detta centrala Nato-avtal är anmärkningsvärt.

I FM-remissen talas klartext. Om Sverige ratificerar eller bara undertecknar TPNW skulle följande inträffa: *”Svenskt deltagande i pågående operationer, i planerade övningar och utbildningar, samt i vidmakthållande och utveckling av materiel, i forsknings- och teknik-utbyte, samt tillgång till samarbetsformat kommer sannolikt att starkt försämras och riskerar i vissa fall att omöjliggöras”* (sidan 2).

Om man fortfarande tror att detta mest handlar om en ”negativ hållning” eller något slags bestraffning för ”stigmatiseringen” av Nato, undanröjer resten av texten alla tvivel. *”När kärnvapenstater är med i multinationella operationer och försvarsövningar, så finns det alltid en implicit nukleär dimension”* (sid 9). *”Försvarsmakten konstaterar att nukleära frågor är en integrerad del av verksamheter och förmågor på många nivåer hos stormakterna och i Nato….Möjligheterna för Sverige att fortsätta sin medverkan i samarbeten som har parallell nukleär verksamhet kommer enligt Försvarsmaktens bedömning att påverkas negativt om Sverige tillträder konventionen”* (sid 11). I avslutningen återkommer med stort eftertryck *”ett svenskt tillträde till konventionen kommer att få en starkt negativ påverkan på möjligheterna att ta emot eller ge militärt stöd gentemot nuvarande bi- och multinationella partners”* (sid 13). Det finns anledning att anta att den hemliga bilagan innehåller ännu fler upplysningar om den – mer eller mindre ”implicita” – nukleära dimensionen inom de militära samarbetena.

Hur har det kunnat bli så här? I ”de många stegen” har inte den strikta hållningen till kärnvapen respekterats, vilket vi och de flesta med oss tagit för givet. Med TPNW kommer en rad frågor att aktualiseras, som borde ha varit uppe på bordet hela tiden. FM-remissen ger, möjligen omedvetet, en ledtråd i slutraderna. *”Förmågor och samarbetsformat som har en indirekt koppling till nukleära förmågor eller är av dubbelanvändningsnatur har hittills inte varit uteslutna för Försvarsmakten”* (sid 13, vår fetstilning).

Alltså i klartext: Försvarsmakten har kunnat ingå i kärnvapennära samarbeten utan att någon politiskt ansvarig har satt sig emot dem. Frågan landar därför tungt hos försvarsministern och givetvis regeringen. Sverige ska inte tillhöra någon militärallians. Detta förhindrar inte konsultationer och kontakter med Nato och våra nordiska grannar. Men vad är alliansfrihet värd när Försvarsmakten har tillåtits bygga in sig i ett nära beroende av Nato som är direkt kopplat till Natos kärnvapenbeväpning och den avskräckningsdoktrin som är alliansens själva fundament?

Det är inte ”stigmatisering” vi ska oroa oss för, utan för att de beroenden som Försvarsmakten nu öppet redovisat skulle omöjliggöra ett fullföljande av svensk politik för kärnvapennedrustning. De strider mot den kompromisslösa hållning till kärnvapen som har en stark grund i opinionen, officiella politiska uttalanden och bilden av Sverige i resten av världen. Avvecklingen av kärnvapen utgör en grund för vårt lands och mänsklighetens överlevnad.

Rolf Ekéus, ambassadör
Lars Ingelstam, professor emeritus i Teknik och social förändring
Thomas Jonter, professor i Internationella relationer
Artikelförfattarna är verksamma inom fredsrörelsen Svenska Pugwash"

" Ledare: Gränskontrollerna har för länge sedan spårat ur

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Reser man med tåg mellan Hamburg och Malmö möts man vid färjeläget i Rødby av dansk polis som vill titta på passen. När Öresundståget från Köpenhamn sedan rullar in på stationen i Hyllie står de svenska passkontrollanterna redo att borda vagnarna.

Så ser ”den fria rörligheten” i dag ut i Europa: återigen bemannas de gränser som skulle göras osynliga och irrelevanta av uniformerade män och kvinnor som kräver att få se ditt pass eller ditt id-kort.
Spelar det någon roll? Poliserna och passkontrollanterna är professionella och artiga. Kontrollerna genomförs numera förhållandevis snabbt och smidigt; flera års övning har givit rutin.
Men just i dessa dagar, ett par veckor före ett Europaval, finns det goda skäl att påminna om att dessa passkontroller, dessa gränsmarkeringar, utgör ett flagrant brott mot både andan och bokstaven i EU-projektet.
Medborgarnas rätt att fritt röra sig i det europeiska rummet, kodifierad i Maastrichtfördraget och Schengenavtalet, är det mest betydelsefulla uttrycket för att EU är något mer och större än bara en ekonomisk och praktisk politisk samarbetsorganisation. Det har också handlat om att riva murar och skotta igen skyttegravar. De idealistiska ambitionerna har i förvånansvärt hög grad förverkligats: för många unga européer i dag kan det vara svårt att förstå att det inte alltid varit självklart att kunna ”flytta till Berlin”. De har vuxit upp i ett Europa där det varit möjligt att ha gränslösa drömmar.
Detta Europa utsätts nu för långsamt, men obönhörligt, verkande syraattacker, inte bara från en högernationalism som avskyr allt EU står för, utan också från helt respektabla politiker som gärna, och säkert uppriktigt, talar varmt om ”fredsprojektet” EU.
Utan dramatik, liksom rutinmässigt, så som man borstar tänderna eller byter till sommardäck, förlängde den svenska regeringen på torsdagen ”de inre gränskontrollerna” med ytterligare sex månader. De har nu tillämpats sedan november 2015, det vill säga i tre och ett halvt år. När dessa ”tillfälliga” kontroller infördes uppgavs det att åtgärden skulle vara i kraft i tio dagar.
Det är så det ofta går; man vänjer sig, det extraordinära blir det normala. Värnskatten infördes 1995 i en statsfinansiell nödsituation, men har blivit kvar i nästan 25 år. De ”tillfälliga” gränskontrollerna kom till med hänvisning till de akuta påfrestningarna på det svenska flyktingmottagandet, men förlängs nu, sedan flyktingströmmen sinat, med luddiga hänvisningar till säkerhetsläget och allmän ordning.
Inrikesminister Mikael Damberg (S) förklarar, uppenbarligen utan att rodna, att det också handlar om att göra tillvaron svårare för tjuvar som stjäl båtmotorer. Bekvämlighetsflaggan flammar inte stolt mot dessa dunkla skyar.
En rad instanser, både i och utanför EU-apparaten, har länge kritiserat Sveriges och en handfull andra länders missbruk av den rätt till tillfälliga gränskontroller som finns inskriven i Schengenavtalet. För ett år sedan antog EU-parlamentet med bred majoritet en resolution som poängterade att dessa i praktiken närmast permanenta gränskontroller inte var legitima, att de tvärtom allvarligt undergrävde ”förtroendet för de europeiska institutionerna och den europeiska integrationen”.
I omröstningen deltog 19 svenska EU-parlamentariker. 15, bland dem S- och MP-ledamöterna, röstade ja till resolutionen.
Kan man förvänta sig att regeringspartiernas kandidater i EU-valet, stöttade av kollegorna från M, KD, L och C, under de resterande kampanjveckorna driver kravet att de inre gränskontrollerna måste upphöra? Det borde vara svårt för dem att inte göra det.
DN 10/5 2019 "

" Förhandling om försvaret i slutskedet

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Förhandlingarna om försvarets framtid går nu in i ett slutskede. De politiska partierna har ännu inte enats, men enligt vad DN erfar ligger en möjlig lösning på bordet. Alla inblandade är överens om att försvaret behöver mer pengar.

Försvarsberedningen med samtliga åtta riksdagspartier ska nu på tisdag lägga fram sin slutrapport ”Värnkraft”. Förslaget ska vara grunden för riksdagens långsiktiga försvarsbeslut som fattas nästa år och gäller åren 2021–2025.
Betänkandet på 346 sidor är i princip klart. På torsdagen var det oklart om partierna kan enas över blockgränsen, eller om de borgerliga skulle hoppa av.
Men utanför förhandlingslokalen höll politikerna masken. Läget är så känsligt att ingen som DN talade med ville citeras med namn.
– Det är en väldig skillnad på vad som sker utanför och innanför dörrarna. Det var varit ganska heta diskussioner. Men det finns en möjlig kompromiss som alla står bakom, säger en DN-källa med insyn i beredningens arbete.
Beredningen är enig om att det sämre säkerhetspolitiska läget kräver ett starkare försvar. Detta kräver enligt beredningens beräkningar och textutkast en stegvis höjning av anslagen till 84 miljarder kronor 2025 (att jämföras med dagens 53 miljarder).
Men Socialdemokraterna har inte velat binda sig vid höjningen. Försvarsminister Peter Hultqvist (S) vill göra en grundlig analys av vad beredningens förslag kostar och därefter förhandla ekonomin med andra partier.
De fyra borgerliga partierna (M, L, C och KD) har krävt att höjningen till 84 miljarder ska motsvara 1,5 procent av bruttonationalprodukten (bnp). I dag satsar Sverige 1 procent, lägst av grannländerna på försvaret. 1,5 procent är den borgerliga miniminivån, man vill upp i 2 procent inom tio år.
Sverigedemokraterna vill gå ännu högre, men har godtagit beredningens grundnivå. Eftersom en majoritet med fem partier står bakom två procent har L-ledaren Jan Björklund hotat att driva igenom detta i riksdagen om beredningen inte enas.
DN erfar att en möjlig kompromiss är att partierna enas kring textens formulering om ett försvarsanslag på 84 miljarder kronor 2025. S får med sina budgetkrav, men i en bilaga medan de borgerligas procentnivå framförs i ett särskilt yttrande.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se "

" Damberg: Hotnivån gör att passkontrollerna behövs

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Regeringen beslutar på torsdagen om en förlängning av de inre gränskontrollerna. Nu motiveras de inte med en ohanterlig migrantström utan med terrorhot och brottsbekämpning.

När de inre gränskontrollerna infördes av Schengenländerna Sverige, Norge, Danmark, Tyskland och Österrike 2015 var skälet en överraskande och omfattande migrantström.
I dag är antalet asylsökande tillbaka på nivåer som rådde före 2015 – eller lägre – men ingenting tyder på att de återinförda passkontrollerna snart ska försvinna. På lördagen förlängs de i ytterligare sex månader i alla de berörda länderna.
Frankrike har också fått klartecken från EU att ha kvar gränskontroll mot övriga Schengen, men där är det främsta motivet terrorhot.
Även den svenska regeringen nämner numera terrorhot som ett skäl att ha kvar kontrollerna, vid sidan av ”hot mot den allmänna ordningen och den inre säkerheten i Sverige” samt bristande yttre gränskontroll.
– Terrorhotnivån har inte sjunkit, och vi anser inte att de yttre gränserna kontrolleras på det sätt som ska göras, och den bedömningen gör vi tillsammans med flera andra länder, säger inrikesminister Mikael Damberg (S).
– Läget är fortfarande osäkert i Afghanistan, i Libanon och i stora flyktingläger. Och det kollapsade IS-kalifatet skapar en helt ny situation där vi har potentiella terrorister som kan röra sig mot Europa.
Enligt Damberg nekas varje månad flera hundra personer inträde i Sverige för att de saknar tillstånd att vara här.
– Det säger något om att systemet som helhet fortfarande inte riktigt fungerar.
Inrikesministern framhåller ytterligare ett argument för fortsatta gränskontroller som inte har betonats lika mycket tidigare, nämligen att förhindra brott.
– Vi har sett att till exempel de internationella stöldligorna har haft mycket svårare att operera när polisen haft kontroll på Öresundsbron. Det har haft effekt på antalet inbrott i södra Sverige.
Forskare säger att samarbete mellan länder och kontroller vid misstanke är mer effektivt mot brott än gränskontroller. Håller du med om det?
– Jag tycker inte man ska ställa dem mot varandra. Jag är definitivt för internationellt samarbete. Sverige är drivande i Europol (polis-samarbete) och Eurojust (åklagarsamarbete). Vi ser att den grova organiserade brottsligheten i Sverige ofta har en internationell dimension.
Till en början fanns både oro och irritation över att gränskontrollerna gjorde Öresundspendlares vardag svårare och att gränshandeln bromsades. Sedan id-kontrollerna (ett komplement till passkontrollerna) togs bort 2017 sköts kontrollen dock smidigare.
Mikael Damberg öppnar för ytterligare tekniska förenklingar. Han ska inom kort resa till Nederländerna för att titta närmare på ett system för kameraövervakning i gränsområden.
Med hjälp av systemet, som kallas Amigo-boras, görs stickprovskontroller i en två mil bred zon längs gränserna mot Belgien och Tyskland. Kamerorna kan exempelvis identifiera registreringsskyltar.
Detta kan ett Schengenland göra utan att begära EU-kommissionens tillstånd för tillfälliga inre gränskontroller.
– Det är ett spännande exempel, säger Damberg.

Kan det vara så att en invandringskritisk opinion gör att det känns politiskt bekvämt att ha kontrollerna kvar?
– Jag förstår frågan, men om vi tittar på att vi nekar flera hundra personer inträde till Sverige varje månad så har ju de inre gränskontrollerna de facto haft effekt.
– En viktig fråga här är att gränskontroll i sig ju inte hindrar någon att söka asyl. Man har alltid rätt att få sin sak prövad.
När är då den yttre gränskontrollen så pass bra att Sverige kan säga ”nu är det bra, nu öppnar vi”?
– Innan Schengen har mognat tror inte jag att en svensk regering kommer att ta bort de inre gränskontrollerna, säger Mikael Damberg.

Anders Bolling
anders.bolling@dn.se "

" Säpochefen varnar för ryska hot mot svenska företag

DN FREDAG 10 MAJ 2019

Kina, Ryssland och en rad andra länder utnyttjar säkerhetsbrister i Svenska företag för underrättelsearbete, varnar Säpo.

Underrättelsearbete, inte minst från Ryssland, har pågått länge i Sverige. Men det nya i Säpos analyser kring hoten utifrån är risken med digitalisering såväl på myndigheter som i näringslivet.
Enligt Säpochefen Klas Friberg är svenska myndigheter och företag långt fram i det digitala men inte lika bra i säkerheten kring det.
– Det är statliga aktörer väl medvetna om och de kan då i det här jag kallar för ”godisbutiken” hämta ut information och samla på sig olika typer av uppgifter. Antingen för storpolitiska syften eller för att vinna fördel i olika typer av affärer eller förhandlingar, säger Klas Friberg som deltog i Dagens Industris börsdag i Stockholm på torsdagen.
Vilka länder det handlar om förutom Kina och Ryssland berättar han inte, men det ska handla om ”ett 15-tal länder” som bedriver underrättelseverksamhet.
– Dels lovligt, men det vi syftar på är framför allt olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, säger Säpochefen.
Hur stora de säkerhetspolitiska riskerna är i näringslivet vill han varken gradera eller jämföra med hur det varit tidigare.
Är det farligt att göra affärer med företag i länder som Kina och Ryssland?
– Att göra kloka och smarta affärer får de som kan göra. Vad jag vill är att vi blir medvetna om är att det kan finnas bakomliggande syften som

är mycket större än den enskilda affärsuppgörelsen, säger Klas Friberg.
Det kan enligt honom delvis handla om de stora samhällsviktiga företagen i Sverige, men också mindre företag.
– Mitt råd till alla är att även om man inte hanterar för Sverige känsliga uppgifter så hanterar man kanske affärshemligheter. Då bör man göra en analys och fundera på hur man ska skydda det här så att ingen illasinnad ska komma åt dem, säger Klas Friberg.

Andreas Lindberg "

" Ledare: Rätt att lämna försvarsberedningen

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Visst är det ironiskt. Socialdemokraterna och Miljöpartiet regerar med hjälp av Centern, Liberalerna och januariavtalet, ett ovanligt blocköverskridande arrangemang. I försvarspolitiken, traditionellt det svenska samförståndets krona, går det däremot inte längre att komma överens.

Den parlamentariska försvarsberedningen sprack på fredagen, sedan de fyra borgerliga partierna hoppat av fyra dagar innan slutrapporten skulle lämnas. S vägrar ge besked om pengarna, trots att regeringens uppdrag till beredningen var att analysera säkerhetsläget, dra slutsatser för dimensioneringen av försvaret – och beräkna kostnaderna.
Så har också skett. Partierna har varit tämligen ense om att försvarsutgifterna behöver öka från dagens drygt 1 procent av bnp till 1,5 procent år 2025. Därtill kommer utbyggnad av civilförsvaret. Totalt skulle anslagen höjas från dagens knappt 60 till uppåt 90 miljarder kronor.
Men försvarsminister Peter Hultqvist och regeringen vill inte veta av några siffror. Därmed blir den socialdemokratiska försvarsviljan luft. De borgerliga gör därför rätt i att träda ut.
Försvarsbeslutet 2015, som den rödgröna regeringen, M, C och KD stod bakom, var ett trendbrott såtillvida att anslagen ökade i antal kronor. Men andelen av bnp var densamma. Ambitionen var låg. Ändå var beslutet sorgligt underfinansierat, vilket L sa redan då. Varje år måste ÖB tigga till sig nya miljarder för att nödtorftigt rulla vidare på fälgarna.

S höll emot när det gällde budgeten redan 2015. Resultatet blev en klen kompromiss. Borgerligheten kan inte gärna göra om samma misstag inför nästa försvarsbeslut 2020. Enighet i säkerhetspolitiken är bra att visa upp för omvärlden, men kan inte köpas till vilket underpris som helst.
Det finns alltför konkreta skäl till att öka försvarets volym. Sveriges säkerhetsläge har försämrats kraftigt under det senaste decenniet. Redan Georgienkriget 2008 var en varning, och efter det rustade Ryssland raskt upp sina militära resurser. Putins annektering av Krim och överfall på östra Ukraina var en bekräftelse på att hans aggressiva retorik inte är tomma ord. Medan de nordiska grannländerna tog lärdom gjorde Sverige på stället marsch.
I grunden vill finansminister Magdalena Andersson ha budgeten till andra saker än försvaret, särskilt som januariavtalet innebär regeringspolitik hon egentligen inte gillar. Inom socialdemokratin finns också röster som utrikesminister Margot Wallström, som har viftat undan försvarsberedningens formulering om att ett ”väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas”.
Men försvarsminister Hultqvist har själv slingrat sig från tydliga löften om ekonomiska nivåer. När de borgerliga har talat om ett mål för utgifterna på 2 procent av bnp, lika med Natos, har han fnyst om ”anslagsbingo”.
Sant är att man inte kan ösa in pengar och förvänta sig automatisk effekt. Ny materiel tar tid att leverera, fler soldater och officerare måste rekryteras, övningar måste ge färdighet.
Fast någon gång måste man börja. Självklart är också att den som använder pengarna rätt får mer pang för mer pengar.
Försvarsbeslutet 2015 präglades av önsketänkande och ohederlighet. - Politikerna beställde en förmåga de ville slippa betala för. Försvarsmakten hade bara medel till en av de två brigader riksdagen beslutat om.
Ett Natomedlemskap skulle ge de ömsesidiga försvarsgarantierna. Men inte ens med sådana kan Sverige frånsäga sig ansvaret för att hålla gränsen.
DN 11/5 2019 "

" A4-papper startade den borgerliga utmarschen

DN LÖRDAG 11 MAJ 2019

Ett A4-papper med text spräckte på fredagen två års arbete för att få till stånd en bred försvarsuppgörelse. Dokumentet från Socialdemokraterna fick de fyra borgerliga partierna att förklara att det blivit omöjligt att enas i beredningen.

DN har tagit del av dokumentet som hittills inte offentliggjorts – trots att det är den springande punkten bakom fredagens dramatiska sorti av fyra riksdagspartier.
Beredningen med alla de åtta riksdagspartierna har fram till nu arbetat under stor enighet. Den lade i december 2017 fram sitt betänkande ”Motståndskraft” om att bygga upp och finansiera det civila försvaret. Slutrapporten ”Värnkraft” på 346 sidor om det militära försvaret är i princip klar under stor enighet.
Rapporten ska enligt direktiven innehålla förslag till försvarets utveckling åren 2021–2025 inför riksdagens beslut 2020. Men klockan 10.19 på fredagen lämnade ledamöterna från M, C, L och KD beredningens sammanträde.
Det skedde 93 timmar innan slutrapporten skulle ha presenterats på tisdag. På en presskonferens förklarade de fyra partierna att Socialdemokraterna inte längre stod bakom den höjning av försvarsanslaget till 84 miljarder kronor år 2025 som beredningens arbete utgått från. Detta gjorde en uppgörelse omöjlig, enligt de borgerliga.
Som skäl anförde de att försvarsminister Peter Hultqvist (S) på torsdagen sagt att regeringen vill vänta med att göra upp om försvarsanlagen för att stå på en säker grund.

Men det sade Hultqvist redan den 25 april i en DN-intervju.
Det som spräckte beredningen var ett papper som överlämnades från Socialdemokraterna. Det är en intern handling som DN har läst. Den skrevs av försvarsminister Peter Hultqvist (S) innan den gavs till beredningens ordförande, Björn von Sydow (S).
”När det gäller försvarsbeslutets ekonomiska ram är vi från socialdemokratiskt håll inte beredda att binda oss till en politisk uppgörelse”, står det i klartext.
De borgerliga reagerade på detta då beredningens hela existensberättigande är att nå en uppgörelse över blockgränsen.
Enligt direktiven från regeringen ska beredningen ”lämna förslag till totalförsvarets fortsatta inriktning” – ”inklusive uppskattade kostnader”. Beredningens rapport innehåller därför en större krigsorganisation än i dag, baserad på stigande anslag till nivån 84 miljarder kronor 2025 (från dagens 53 miljarder). Den nivån avgör att det blir en ny armébrigad, men inga nya ytfartyg till marinen, till exempel.
Socialdemokraterna har inte invänt mot detta – tills i onsdags då det av papperet framgår att partiet inte vill genomföra beredningens förslag i sin helhet. Det ska bearbetas och ”huvudprioriteringar göras”, enligt ”flera ekonomiska ambitionsnivåer i paketform”. I klartext: listor på vad som kan prutas bort.
Hur mycket pengar civilt och militärt försvar ska få måste slutligen vägas ”mot andra nödvändiga reformer”.
– Papperet är inget förhandlingsbud för att nå en uppgörelse utan ett diktat, säger en DN-källa.
Försvarsministern sade på fredagen att beredningens arbete ”är av hög kvalitet och seriositet” men kommenterade inte de borgerligas avhopp utan upprepade vikten av ”ett solitt och grundligt underlag”.
– Det där är undanflykter. Försvarsberedningen har arbetat i två års tid. Nu handlar det om att gå från ord till handling: att bli överens om vad som ska göras och finansiera det. De två hänger ihop. Då kan man inte först göra en önskelista, och därefter säga ”om vi har pengar”, utan regeringen måste prioritera pengar till Försvarsmakten, säger moderatledaren Ulf Kristersson.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se "

" Tiden på väg att rinna ut för försvarsförhandlingarna

DN MÅNDAG 13 MAJ 2019

Det är totalt låst i försvarsförhandlingarna mellan Socialdemokraterna och de fyra borgerliga partierna. På söndagen fanns en reservtid utsatt för slutförhandlingar i försvarsberedningen men mötet ställdes in.

Sedan företrädare för Moderaterna, Kristdemokraterna, Centern och Liberalerna tågat ut från försvarsberedningen på fredagen är läget mer låst i än någonsin. Det visar samtal som DN fört med företrädare för de bägge sidorna.
Tiden rinner snabbt ut för en lösning eftersom beredningen enligt sina direktiv från regeringen måste lägga fram sin slutrapport på tisdag morgon.
Enligt planen ska de åtta partiernas representanter på måndag underteckna betänkandet samt lämna in de avvikande uppfattningar de har (främst i synen på Natosamarbetet).
I stället riskerar betänkandet ”Värnkraft” att läggas fram utan namnteckningar från något borgerligt parti, vilket tidigare aldrig skett. Endast S, MP, V och SD skulle då stå bakom rapporten.
Detta vore ett brott mot hela idén med försvarsberedningar. Den är att till för att få till stånd breda lösningar över blockgränsen och för att få en långsiktig stabilitet i Sveriges säkerhets- och försvarspolitik, oavsett av vilket block som innehar regeringsmakten.
Efter de borgerligas avhopp upprepade försvarsminister Peter Hultqvist (S) sin tidigare ståndpunkt att beredningens ekonomiska förslag om höjda försvarsanslag ska granskas och avgöras i förhandlingar längre fram.
Hultqvist berörde i sin enda kommentar inte alls att halva försvarsberedningen – fyra partier – var på väg att lämna den. Detta, och avsaknaden av en öppning, fick de borgerliga att tacka nej till mötet på söndagen.
Några initiativ för att lösa tvisten kom inte från regeringskansliet på söndagen där man lägger hela ansvaret på beredningens ordförande Björn von Sydow (S).

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se "

" ÖB positiv till rapport

DN TORSDAG 16 MAJ 2019

Överbefälhavaren Micael Bydén välkomnar försvarsberedningens slutrapport och ser förslaget som en balanserad helhet. Att av ekonomiska skäl plocka bort delar ur det leder till nya problem, varnar han.

– Det här är en rapport som vi välkomnar. Den ligger väl i linje med de militära råd som vi har lämnat. Vi ser väldigt positivt på satsningarna och det är en tydlig signal om att förvarsförmågan måste öka, säger Micael Bydén.
Beredningen är i huvudsak enig i sina förslag om att stärka försvaret, om en ny större krigsorganisation från 2021 som ska göra det möjligt att möta ett angrepp på svensk mark.
– För mig är det viktigt med helheten, och här finns helhet och balans. Så här långt ser jag ingenting som sticker ut negativt eller som skulle slå sönder den här balansen. Men jag ber att få återkomma i detaljer, - recenserar ÖB förslaget.
Beredningen föreslår att anslagen till det militära försvaret höjs stegvis till 84 miljarder kronor år 2025. Det är den summan som Social-demokraterna inte velat göra upp om med de borgerliga partierna, som i fredags därför lämnade beredningen.
Försvarsmakten har haft en expert i beredningen, generalmajor Urban Mohlin. Under arbetet har beredningen haft en rad kontakter med försvarsmyndigheterna för att få ett så bra ekonomiskt underlag som möjligt.
Hur hållfasta är beredningens ekonomiska bedömningar?
– Investeringar och utökningar ligger i linje med det vi själva kan bedöma. Med den här typen av tillskott, kopplat till ambitionsökningarna, kommer det att ge ökad militär förmåga.
Ser du förslaget som en helhet eller går delar av det att ta bort?
– Det blir en utmaning och ett problem. Och det har vi ju prövat historiskt, och även i den här perioden, med tillskott för det vi inte fick, men som vi äskat för. Vi har fått göra saker styckevis och delt. Det blir ingen helhet. Det blir svårt när vi inte har handlingsfrihet och blir för detaljstyrda, svarar ÖB som tillägger:
– Vi måste nu lägga Försvarsmaktens raster på förslaget: produktionsförutsättningar och en kostnadsbild. Det är för tidigt att svara mer konkret.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se "

" Borgerlig kritik mot UD-utskick om försvaret

DN LÖRDAG 18 MAJ 2019

En instruktion från UD till Sveriges ambassader om försvarsberedningens rapport får hård kritik. UD nämner inget om höjda försvarsanslag eller varför fyra partier lämnade beredningen. Agerandet är ”nonchalant” och ”politiserande” anser borgerliga försvarspolitiker.

Dokumentet från utrikesdepartementet, UD, är en instruktion, så kallade talepunkter, som DN har tagit del av. Det är skrivet för att ge svenska diplomater ”underlag för myndighetens eventuella kontakter med värdlandet”, enligt dokumentets inledning.
Det har godkänts av UD:s högsta chefstjänstemän och sändes ut över världen på onsdagskvällen.
Ett och ett halvt dygn tidigare hade försvarsberedningen under ledning av Björn von Sydow (S) föreslagit att Sveriges försvar stärks.
Enligt beredningens slutrapport Värnkraft behövs en stegvis höjning av anslaget till Försvarsmakten till 84 miljarder kronor 2025.
Beredningens förslag innebär att försvarets andel av bruttonationalprodukten (bnp) ökar från dagens 1 procent till 1,5 procent år 2025.
När Socialdemokraterna i sista stund inte ville sluta en överenskommelse om försvarsekonomin lämnade de fyra borgerliga partierna beredningen.
Men inget av detta framgår av UD:s instruktion om vad som ska framföras till omvärldens regeringar. Där står endast mycket kortfattat: ”Det finns en bred enighet kring den säkerhetspolitiska omvärldsanalysen samt kring behovet att förstärka det militära försvaret och den samlade förmågan i totalförsvaret. Fyra partier har dock valt att inte skriva under försvarsberedningens rapport.”
– Det är inte en objektiv bild av vad beredningen kommit med. UD förtiger den enskilt viktigaste diskussionen i Sverige på det här politikområdet den senaste veckan med anledning av beredningens rapport, säger Allan Widman, Liberalernas ledamot i beredningen, till DN.
Kristdemokraternas ledamot i beredningen är Mikael Oscarsson. Han reagerar på att den föreslagna kraftiga ökningen av försvarsanslagen till 1,5 procent av bnp inte alls nämns av UD.
– I många länder är det första de frågar oss hur stor bnp-andel vi satsar på försvaret i dag, och hur vårt förslag påverkar nivån. Men UD ger ju ingen information om det alls, och inte heller om varför hälften av riksdagens partier inte har skrivit under rapporten.
– Det vore väl bättre att tala om att alla är eniga om målen, men inte om ekonomin, påpekar Mikael Oscarsson.
Av dokumentet som DN läst framgår att det är godkänt av UD:s kabinettssekreterare Annika Söder, som är Margot Wallströms närmaste medarbetare och högsta tjänsteman. Det är även godkänt av UD:s utrikesråd för politiska frågor, Anna-Karin Eneström, som varit sakkunnig från UD:s sida i försvarsberedningen.
Eneström säger i en skriftlig kommentar att dokumentets talepunkter ”är ett instrument till stöd för UD:s utlandsmyndigheter att använda i samtal på stationeringsorten. Syftet är inte att lämna över dessa till samtalsparter utan att de ska användas när behov uppstår vid frågor och i samtal på stationeringsorten”.
Hon påpekar också att mottagarna ”uppmuntras att ta del av försvarsberedningens rapport samt sammanfattningarna på svenska och engelska”.

”I sammanfattningarna finns mer omfattande information om rapporten, bland annat framgår att försvarsberedningen föreslår en anslagsökning för det militära försvaret till 84 miljarder kronor år 2025, motsvarande 1,5 procent av bnp”, skriver Eneström.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se "

"Fakta. Försvarsberedningen
Försvarsberedningen är regeringens samrådsorgan med representanter för samtliga åtta riksdagspartier. Beredningen gör säkerhetspolitiska bedömningar och förbereder riksdagens femåriga försvarsbeslut. Syftet är att nå en bred enighet över den politiska blockgränsen.
Ordföranden utses av regeringen. (S) och (M) har vardera tre ledamöter, övriga partier en ledamot var. Beredningen och dess sekretariat gör resor utomlands och studiebesök.
Den nuvarande beredningen tillsattes i januari 2017 och lade i december samma år fram rapporten Motståndskraft om det civila försvaret. I tisdags presenterades slutrapporten Värnkraft som föreslår den största upprustningen av Sveriges militära försvar sedan 1940-talet. "

" Grannländer ifrågasätter Sveriges försvarspolitik

DN MÅNDAG 20 MAJ 2019

Tallinn. Förra veckan misslyckades den svenska försvarsberedningen med att enas om kraftigt höjda försvarsanslag. Sveriges försvarspolitik ifrågasätts nu öppet av grannländerna på andra sidan Östersjön.

– Frihet och säkerhet är inget som är givet av Gud eller USA. Du måste också göra någonting själv, säger Lettlands försvarsminister Artis Pabriks med adress till Sverige.
Hans budskap framfördes under säkerhetsmötet Lennart Meri Conference i Tallinn i helgen. En särskild session ägnades åt Östersjöområdet. Alla deltagare underströk att länderna i dagens allt sämre säkerhetsläge blir mer beroende av varandra för sin egen säkerhet.
Av Östersjöns strandstater är Sverige i dag det land som sätter av minst andel av sina resurser till militärt försvar: 1 procent av bruttonationalprodukten. Försvarsberedningen föreslog en höjning till 1,5 procent år 2025. Men Socialdemokraterna ville inte göra upp om det, varpå de borgerliga hoppade av.
Även om riksdagen nästa vår ändå skulle besluta om beredningens nivå på 1,5 procent år 2025 så halkar Sverige efter sin närmaste samarbetspartner Finland.
– Vi kommer att nå 2 procent av bruttonationalprodukten år 2021. Inom två års tid kommer vi alltså att vara i nivå med Nato, säger den finske riksdagsledamoten Ilkka Kanerva (Samlingspartiet).

Natoländerna Estland, Lettland, Litauen samt Polen sätter redan i dag av 2 procent eller mer av bnp till försvaret.
Försvarsminister Peter Hultqvist (S) förklarade att regeringen måste ha ett säkert beslutsunderlag. Därefter ska en satsning på försvaret vägas mot andra utgiftsområden och mot statens inkomster.
Men Hultqvist fick mothugg direkt av sin lettiske kollega Artis Pabriks.
– Det är ett problem i varje samhälle att övertyga finansministern. Även i vårt land behöver vi vägar, sjukhus och utbildning. När folk känner sig trygga, då tänker de inte i termer av säkerhet. Men den dag du är otrygg, då är det för sent att betala. Du kan inte gå till ett försäkringsbolag efter en olycka, utan du måste betala premien i förväg, sade Artis Pabriks.
Sven Sakkov, som tidigare var statssekreterare i Estlands försvarsdepartement, leder nu tankesmedjan ICDS som arrangerade konferensen. Han ville gå ännu längre i fråga om Sveriges försvarsutgifter:
– För att kompensera att ni inte är med i Nato borde Sverige sätta av 20 procent till försvaret och ha kärnvapen. Men eftersom det inte är möjligt så skulle ett medlemskap i Nato bli både enklare och billigare för er.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se "

" Riksrevisionen kritiserar regeringens rättspolitik

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

Regeringen får kritik av Riksrevisionen för att alltför ensidigt fokusera på enskilda myndigheter i sin rättspolitik.

I en granskning pekar revisionen bland annat på hur det i vissa fall saknas konsekvensanalyser för hela rättskedjan när myndigheter tilldelas nya pengar. Liknande kritik har tidigare kommit från åklagare. Riksrevisionen föreslår att justitiedepartementet i större utsträckning tar hänsyn till hela rättskedjan, bland annat genom mera långsiktiga strategier för rättsväsendet och ökad dialog mellan enskilda myndigheter. "

" LO: Satsa på välfärden – sänk finansmål

DN ONSDAG 22 MAJ 2019

Prioritera välfärden före balans i statsfinanserna. Sverige har råd att satsa 100 miljarder på extra statsbidrag till kommunerna, menar LO-ekonomerna i sin nya rapport.

”Vem ska vara rik – staten eller kommunerna?”, frågar sig LO-ekonomerna och föreslår att statens bidrag till kommunerna ökar med 100 miljarder kronor under mandatperioden. För att klara det, anser LO att överskottsmålet för de statliga finanserna sänks.
”Ett lägre överskottsmål innebär möjlighet till större offentliga utgifter under en övergångsperiod, vilka i sin tur – rätt utformade – kan medföra positiva tillväxteffekter”, skriver LO-ekonomerna. Dessutom anser LO att skatterna kan höjas, framför allt kapitalskatterna.

TT "

" Försvaret får mer pengar – men inte till ”fräna system”

DN TISDAG 4 JUNI 2019

Trots att försvarsberedningen föreslår kraftigt höjda anslag så får försvaret inte ett enda nytt stridsflygplan, stridsfordon eller stridsfartyg. Beredningens interna beräkningar visar att pengarna inte räcker till att rusta upp enligt Försvarsmaktens planer.

– Det blir inga överlämningar av fräna system. Utan det kommer att ramla in en massa lastbilar, utrustning och elverk som inte är så häftiga, men som behövs, säger försvarsberedningens huvudsekreterare Tommy Åkesson.

Beredningens slutrapport lades fram den 14 maj. Den föreslog då en 50-procentig ökning av anslaget fram till år 2025. I kronor från dagens 53 miljarder per år till 84 miljarder 2025.

Men Socialdemokraterna ville inte göra upp om ekonomin i beredningen varpå de fyra borgerliga partierna lämnade arbetet. Liberalernas partiledare Jan Björklund anklagade regeringen för ”lämna en springnota efter sig” medan statsminister Stefan Löfven (S) svarade ”Det är inte bara försvaret som vill ha pengar”.

Den politiska turbulensen har skymt beredningens konkreta förslag – och nu kommer de första kritiska synpunkterna.

Av de tre försvarsgrenarna är marinen minst. I dag har Sverige sju ytstridsfartyg, korvetter. Överbefälhavaren föreslog förra året i Försvarsmaktens perspektivstudie en ökning till 24 fartyg år 2035.

Marinchefen Jens Nykvist ville i februari ha ett snabbt beslut om att anskaffa 6–8 nya fartyg som kunde tas i bruk åren 2025–2030. Men beredningens förslag som omfattar åren 2021–2025 föreslår inga nya fartyg då. Den skriver endast att beslut måste fattas om att i första hand ersätta de två äldsta korvetterna (HMS Gävle och HMS Sundsvall) efter 2025.

Att beredningen inte föreslår fler nya ytstridsfartyg kritiserades i förra veckan av Kungliga Örlogsmannasällskapet (KÖMS). Trots att beredningen beskriver ett sämre, mer oförutsägbart säkerhetsläge och ökad rysk kapacitet så föreslår den ingen upprustning av marinen vars fartyg nu har en medelålder på 30 år, enligt KÖMS.

– Det är obegripligt att vissa absolut nödvändiga materielinvesteringar skjuts till den efterföljande försvarsbeslutsperioden 2026–2030 utan några som helst garantier för att de någonsin kommer till stånd, kritiserade KÖMS sekreterare Bo Rask.

Några nya ubåtar utöver de två av typen A 26 som beställdes efter försvarsbeslutet 2015 föreslår inte heller beredningen. I stället ska tredje ubåten av Gotlandsklass, HMS Halland, från 1999, halvtidsmodifieras.

Beredningens huvudsekreterare Tommy Åkesson bemötte kritiken med att den föreslår än 58-procentig ökning av försvarsanslagen från 2018 till 2025. Men eftersom försvarets krigsorganisation i dag inte klarar att gå i strid måste pengarna i första hand satsas på ledning, logistik och stöd inom alla försvarsgrenarna.

– Det är stora investeringar av den typen i hela Försvarsmakten, sade Tommy Åkesson. Han underströk att med en försvarsekonomi på föreslagna 1,5 procent av bruttonationalprodukten så ryms helt enkelt inte nya fartyg.

– När vi skrivit det här har vi hållit oss till en ekonomisk ram. En korvett kostar 5 miljarder, tio korvetter kostar 50 miljarder, sade Åkesson och hänvisade till att det är mer än vad de 60 redan beställda Gripen E-planen kostar.

Beredningen föreslår att Marinen utökas från en till två amfibiebataljoner. Men det innebär inte en fördubblad styrka med fler stridsbåtar än i dag. I stället fördelas resurserna så att bataljonen i Berga, Haninge, bantas från 1 200 militärer till 800. Samma numerär får den nya bataljonen i Göteborg.

Armén är den försvarsgren som får en större numerär. Dess anfallsförband, brigaderna, ökar från dagens två mekaniserade brigader till de tre man begärt. Men det innebär inte nya pansarköp. Istället ska alla de mer än 20 år gamla Leopardstridsvagnar och Stridsfordon 90 som i dag står i förråd moderniseras.

En brigad består normalt av 4 000–5 000 militärer. Men de brigader som beredningen föreslår blir mindre.

– De mekaniserade brigaderna utrustas med befintliga stridvagnar och stridsfordon 90. Det innebär att det blir mycket små brigader, säger Tommy Åkesson.

Dagens stridsvagnar och stridsfordon räcker nämligen inte till fullt ut bemannade brigader. Det innebär tre kompanier i stället för fyra i en bataljon, och tre bataljoner i stället för fyra i en brigad. Numerären blir då cirka 3 000 militärer per brigad.

Den fjärde reducerade brigad som sätts upp av I1 i Kungsängen ska använda pansarterrängbilar som redan finns där och på P7 utanför Lund.

Först under 2030-talet ska armén enligt beredningen få nya stridsvagnar och stridsfordon.

Flygvapnet är den försvarsgren som kostar mest. Där har man utgått från att fler exemplar det nya stridsflygplanet, Gripen E, skulle beställas när de första 60 levererats i mitten av 2020-talet.

I stället kommer nu hälften av stridsflygdivisionerna att bestå av Gripen C, varav några är modifierade plan från 1990-talet, ända fram till slutet av 2030-talet.

Pengarna går istället till nya fasta radarsystem på marken och flygande radar- och stridsledningsplan.

– Det är den största enskilda materielinvestering som vi ser inom Försvarsmakten den närmaste tioårsperioden. Den ligger på 18 miljarder i vår kalkyl plus 4 miljarder som ligger i budget – alltså 22 miljarder, säger Tommy Åkesson.

På en fråga vad beredningens politiker skulle satsat på om de utgått från en högre ekonomisk nivå svarar Tommy Åkesson:

– Jag är ganska säker på att mer luftvärn hade kommit först, sedan ytstridsfartyg och ubåtar.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se "

"Försvarets viktigaste vapenplattformar

Stridsflyg: Jas 39 Gripen från Saab. Försvaret har i dag 96 Gripenplan i sex flygdivisioner. Planen är av typen C (ensitsiga) och D (tvåsitsiga), de senaste levererade 2015. Beredningen vill behålla Jas C/D i drift långt in på 2030-talet. 60 nya Jas E med ny radar, motor, större räckvidd och högre lastförmåga är beställda. Jas E (alla ensitsiga) levereras de närmaste åren till tre–fyra flygdivisioner, men inga fler beställningar föreslås.

Ytstridsfartyg: Korvetter från Saab-Karlskronavarvet vars uppgift är ytstrid, ubåtsjakt, eskortering och minröjning. Två korvetter, HMS Gävle och HMS Sundsvall, från 1990-1993, är nyligen livstidsförlängda. De två föreslås bli ersatta först i slutet av 2020-talet. Fem Visbykorvetter byggda i plastlaminat för smygegenskaper levererades 2000–2015, inga nya Visbykorvetter föreslås.

Stridsvagnar: 120 Leopard 2-vagnar från tyska Krauss-Maffei med 120 mm kanon levererades 1996-2002. Renovering av 88 vagnar pågår, försvarsberedningen vill modernisera samtliga.

Stridsfordon: 500 Stridsfordon 90 med 40 mm automatkanon levererade 1994–2002 av Hägglunds och Bofors. Av dessa har 58 uppgraderats till 9040C med skydd mot minor, granater och laserljus. Renovering av 262 fordon pågår och beredningen föreslår att alla moderniseras. "

Utrikes förhållanden. Artiklar 22 april-27 maj 2019

Se Sven Wimnell 27 maj 2019:
Tidningsartiklar 22 april - 27 maj 2019 om utrikes förhållanden och de första rapporterna om valet till EU-parlamentet den 26 maj 2019.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzf.pdf

Innehåll:

3 **De första rapporterna om valet till EU-parlamentet den 26 maj 2019.**

38 **Tidningsartiklar 22 april - 27 maj 2019 om utrikes förhållanden**

39 Världen och FN
43 Europa och EU
296 Tyskland
316 Frankrike
337 England / Storbritannien
379 Italien, Spanien, Ungern, Polen m m
443 Nordiska länder
453 USA
517 Ryssland och Ukraina
561 Ost- och Centralasien
626 Mellanöstern
683 Afrika
716 Syd- och Mellanamerika, Kanada
734 Australien och Oceanien. Polerna. Rymden
737 Övrigt i världen
-744